

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ
4

ΟΜΙΛΙΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ
(Ὁμιλίαι ΜΒ' — ΞΔ')

ΚΕΙΜΕΝΟΝ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ — ΣΧΟΛΙΑ
Ὑπὸ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ
Θεολόγου

ΚΕΙΜΕΝΟΝ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ΄

(Γέν. 18, 18-33)

«Ἐξαναστάντες δὲ οἱ ἄνδρες ἐπέβλεψαν ἐπὶ
πρόσωπον Σοδόμων καὶ Γομόρρας».

5 1. Ἐμάθομεν ἐκ τῶν χθές ἀνεγνωσμένων, ἀγαπητοί, τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ δικαίου φιλοξενίας· φέρε δὴ καὶ σήμερον τὰ ἐξῆς ἐπελθόντες, πάλιν καταμάθωμεν τοῦ πατριάρχου τὸ φιλόστοργον καὶ συμπαθές. Ἐκάστην γὰρ τῶν ἀρετῶν μεθ' ὑπερβολῆς ὁ

10 δίκαιος οὗτος ἐκέκτητο. Οὐδὲ γὰρ μόνον φιλόστοργος, οὐδὲ φιλόξενος ἦν καὶ συμπαθής, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀπάσας μετὰ δαυφιλείας ἐπεδείκνυτο. Ἄν τε γὰρ ὑπομονὴν δέη ἐπιδείξασθαι, εὐρήσεις αὐτὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἄκραν κορυφὴν ἀναβεβηκότα· ἂν

15 τε ταπεινοφροσύνην, ὄψει πάλιν καὶ ἐνταῦθα οὐδενὶ παραχωροῦντα, ἀλλὰ πάντα ὑπερακοντίζοντα· κἄν πίστιν ἐπιδείξασθαι δέη, καὶ ἐν τούτῳ πάλιν μᾶλλον εὐρεθήσεται τῶν ἄλλων ἀπάντων εὐδοκιμῶν. Καθάπερ γὰρ εἰκῶν τις ἔμπυχός ἐστιν ἢ τούτου ψυχῆ, τὰ

20 διάφορα τῆς ἀρετῆς χρώματα ἐν ἑαυτῇ δεικνύουσα. Ποία οὖν ἡμῖν ὑπολείπεται λοιπὸν ἀπολογία, ὅταν ἐνός ἀνθρώπου πάσας τὰς ἀρετὰς ἐν ἑαυτῷ περιφέροντος, ἡμεῖς οὕτως ἔρημοι τυγχάνωμεν, ὡς μηδεμίαν ἀρετὴν βούλεσθαι κατορθοῦν; Ὅτι γὰρ οὐ παρὰ

25 τὸ μὴ δύνασθαι, ἀλλὰ παρὰ τὸ μὴ βούλεσθαι ἔρημοι πάντων ἐσμὲν τῶν ἀγαθῶν, σαφῆς ἀπόδειξις τὸ πολλοὺς τῶν ὁμογενῶν ἡμῖν εὐρεῖν διαλάμποντας ἐν ἀρετῇ. Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ τὸν πατριάρχην καὶ πρὸ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ΄

(Γέν. 16, 16-33)

«Αφοῦ σηκώθηκαν οἱ ἐπισκέπται ἐστράφησαν πρὸς τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα».

1. Ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἀνεγνώσαμεν χθές, ἐμάθωμεν ἀγαπητοί, τὸ μέγεθος τῆς φιλοξενίας τοῦ πατριάρχου. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀφοῦ μελετήσωμεν τὰ ἐπόμενα, ἄς μάθωμεν καὶ πάλιν τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὰ καλὰ αἰσθήματα τοῦ πατριάρχου. Διότι ὁ δίκαιος εἶχε κάθε μίαν ἀπὸ τὰς ἀρετὰς εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν. Δὲν ἦτο δηλαδὴ μόνον φιλόστοργος, οὔτε φιλόξενος καὶ συμπαθής, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ ἐκόσμουσαν αὐτὸν εἰς μεγάλον βαθμὸν. Διότι εἴτε ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιδείξη ὑπομονήν, θὰ εὔρης αὐτὸν νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν τελευταίαν κορυφήν, εἴτε ταπεινοφροσύνην θὰ τὸν ἰδῆς πάλιν καὶ ἐδῶ νὰ μὴ παραχωρῇ τὰ πρωτεῖα εἰς κανένα, ἀλλὰ νὰ ὑπερβάλλῃ τοὺς πάντας. Καὶ εἴτε ἐχρειάζετο νὰ ἐπιδείξη πίστιν, θὰ εὔρης καὶ εἰς αὐτὸ πάλιν νὰ εὐδοκιμῇ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Διότι ἡ ψυχὴ του εἶναι ὡσάν μία ἔμψυχος εἰκὼν, ποῦ ἔχει ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἀρετῆς. Ποία ἀπολογία πλέον ὑπάρχει δι' ἡμᾶς, ὅταν, ἐνῶ ἓνας ἄνθρωπος ἔχει νὰ ἐπιδείξη ὅλας τὰς ἀρετὰς, ἡμεῖς ὅμως εἴμεθα τόσον ἔρημοι, ὥστε νὰ μὴ θέλωμεν νὰ κατορθώσωμεν οὔτε μίαν ἀρετὴν; Τὸ ὅτι εἴμεθα ἔρημοι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι δὲν θέλομεν, καὶ σαφῆς ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι τὸ ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ εὐρωμεν πολλοὺς συνανθρώπους μας, οἱ ὅποιοι λάμπουν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ γεγονός τοῦ πατριάρχου, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐγεννήθη πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ κατώρθωσε παρ' ὅλα ταῦτα νὰ φθάσῃ εἰς τόσον μεγάλον βαθμὸν ἀρετῆς ὡθούμε-

τῆς χάριτος, καὶ πρὸ τοῦ νόμου γεγονότα, οἴκοθεν καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ φύσει κειμένης γνώσεως εἰς τοσοῦτον μέτρον ἀρετῆς ἔλθειν, πάσης ἡμᾶς ἀπολογίας ἀποστερῆσαι δυνήσεται.

5 Ἄλλ' ἴσως ἐροῦσί τινες, ὅτι πολλῆς ἀπέλαυσε τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας ὁ ἀνὴρ καὶ πολλὴν ἐπεδείξατο τὴν περὶ αὐτὸν πρόνοιαν ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ναί, ὁμολογῶ· ἀλλ' εἰ μὴ πρότερος τὰ παρ' ἑαυτοῦ καὶ αὐτὸς ἐπεδείξατο, οὐκ ἂν τῶν παρὰ τοῦ Δεσπότου ἀπή-
 10 λαιυσε. Μὴ τοίνυν τοῦτο μόνον ὄρα, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ἐξετάζων καταμάνθανε, πῶς πρότερον τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐν πᾶσι τὴν βάσανον παρεσχηκώς, οὕτως ἡξιοῦτο τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχίας. Καὶ ταῦτα πολλὰκις ὑμῖν ἐδείξαμεν, ἥνίκα τὰ κατὰ τὴν μετά-
 15 στασιν αὐτοῦ τὴν ἐκ γῆς τῆς πατρῴας ἐποιεῖτο, ὅπως οὐδὲ ἀπὸ προγόνων σπέρματα εὐσεβείας δεξάμενος, οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ πολὺ τὸ φιλόθεον ἐπεδείκνυτο καὶ ἄνθρωπος ἄρτι τῆς Χαλδαίας μετα-
 20 ναστάς, ἀθρόον κελευόμενος τὴν ἀλλοτρίαν τῆς οἰκείας ἀνταλλάξασθαι, οὐκ ἐνεδοίασεν, οὐκ ἀνεβάλλετο, ἀλλ' εὐθέως ἐπλήρου τὸ ἐπιταχθέν, καὶ ταῦτα οὐκ εἰδὼς ὅπου στήσεται αὐτῷ τὰ τῆς πλάνης, καὶ ἔσπευδε καὶ ἠπειγέτο, ὡς ἐπὶ ὁμολογημένοις, τοῖς ἀδήλοις, τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα πάντων προτιμότερον ἡγού-
 25 μενος.

Εἶδες πῶς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσέφερε καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ καθ' ἑκάστην ἐκαρποῦτο μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας; Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, εἰ βουλοί-
 30 μεθα τῆς ἀνωθεν ἀπολαύειν εὐνοίας, ζηλώσωμεν τὸν πατριάρχην καὶ μὴ ἀναδυνώμεθα πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἑκάστην ἀπολαβόντες, οὕτω ταύτην μετὰ σπουδῆς μετερχώμεθα, ὡς τὸν ἀκοίμητον ἐκείνον ὀφθαλμὸν ἐπισπάσασθαι πρὸς τὴν τῆς ἀμοιβῆς ἀντίδοσιν. Ὁ γὰρ τὰ
 35 ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἡμῶν ἐπιστάμενος, ἐπειδὴν ἴ-

νος ἀπὸ τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον καὶ ἀπὸ τὴν γνῶσιν ποῦ προσφέρει ἡ φύσις, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ κάθε δικαιολογίαν.

Ἄλλ' ἴσως νὰ εἰποῦν μερικοί, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὸν ἄνδρα αὐτὸν καὶ ὅτι ὁ Κύριος τοῦ παντός ἐδειξε μεγάλην πρόνοιαν δι' αὐτόν. Ναί, τὸ παραδέχομαι, ἐὰν ὅμως δὲν ἐπεδείκνυε πρῶτος αὐτός, ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀπολαύσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὅσα ἀπήλαυσε. Μὴ προσέχης λοιπὸν μόνον αὐτό, ἀλλ' ἐξετάζων τὸ κάθε ἓνα γεγονός χωριστὰ μάθε πῶς, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέδειξεν εἰς κάθε δοκιμασίαν τὴν ἀρετὴν του, ἠξιώθη ἐν συνεχείᾳ τῆς συμμαχίας παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὰ ὅλα σᾶς τὰ ἀπέδειξα πολλάς φορές, πῶς δηλαδὴ ὅταν μετεκινήθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ χωρὶς νὰ εἶχε διδαχθῆ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του τὴν εὐσέβειαν, ἐπεδείκνυεν ὅμως κατὰ συνείδησιν τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐνῶ εἶχε μεταναστεύσει πρὶν ἀπὸ ὀλίγον ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν, καὶ διετάχθη πάλιν νὰ ἀνταλλάξῃ ἀμέσως τὴν χώραν του μὲ τὴν Ξένην, δὲν ἐφοβήθη, οὔτε ἐδίστασεν, ἀλλὰ ἐξεπλήρωνεν ἀμέσως τὴν ἐντολήν, καὶ αὐτὰ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ θὰ τελειώσῃ ἡ περιπλάνησίς του, καὶ ἔσπευδε καὶ ἐβιάζετο, ὡσὰν νὰ ἦσαν γνωστὰ τὰ ἄγνωστα, θεωρῶν προτιμότερον ἀπὸ ὅλα τὸ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ.

Εἶδες, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἀκόμη προσέφερον ὅ,τι ἠδύνατο καὶ διὰ τοῦτο καθημερινῶς ἐλάμβανε μὲ πολλὴν ἀφθονίαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ; ἸΚατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τοῦ πατριάρχου, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βοήθειαν καὶ νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ ὅταν ἔχωμεν κάποιαν εὐκαιρίαν νὰ κάνωμεν τὰ καλὰ ἔργα μὲ τόσῃν προθυμίαν, ὥστε νὰ κάνωμεν ἐκείνον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν νὰ μᾶς ἀνταμείψῃ δι' αὐτήν. Καθ' ὅσον αὐτός ποῦ γνωρίζει τὰς κρυφὰς μας σκέψεις, ἐὰν ἰδῆ, ὅτι ἐπιδεικνύομεν καλὴν διάθεσιν καὶ ὅτι φροντίζομεν διὰ νὰ ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν ἀρετὴν, μᾶς παρέχει

δη ὑγιῆ γνώμην ἐπιδεικνυμένους καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας ἀποδύεσθαι ἐσπουδακότας, παραχερῆ-
μα καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ παρέχει ροπὴν, ὁμοῦ καὶ τοὺς
πόνους ἡμῖν ἐπικουφίζων καὶ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέ-
5 ρας φύσεως ἐπιρρωννύς καὶ δαφιλεῖς τὰς ἀμοιβὰς χο-
ρηγῶν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων οὐκ ἄν
ποτε εὖροις τι τοιοῦτον γινόμενον· ἀλλ' ἔστηκεν ὁ παι-
δοτρίβης, θεατῆς μόνον γινόμενος τῶν ἀγωνιζομένων
καὶ οὐδὲν ἕτερον συνεισενεγκεῖν δυνάμενος, ἀλλ' ἀνα-
10 μένων τὴν νίκην γενέσθαι· ὁ δὲ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος
οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ συναγωνίζεται, καὶ χεῖρα ὀρέ-
γει, καὶ συνεφάπτεται, καὶ μονονουχὶ πανταχόθεν τὸν
ἀντίπαλον ὑποτεταγμένον ἡμῖν παραδίδωσι, καὶ πάν-
τα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε δυνηθῆναι ἡμᾶς
15 καταγωνίσασθαι καὶ τὴν νίκην ἄρασθαι, ἵνα τὸν ἀμα-
ράντινον στέφανον ἐπιθῆ τῇ ἡμετέρῃ κεφαλῇ. «Στέ-
φανον γάρ», φησὶν, «χαρίτων δέξῃ τῇ κορυφῇ.

Καὶ ἐν μὲν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς τούτοις ἀγῶσιν ὁ
στέφανος μετὰ τὴν νίκην οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ φύλλα
20 δάφνης καὶ κράτος καὶ βοή παρὰ τοῦ δήμου γινομέ-
νη, ἅπερ ἅπαντα, τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης, κατε-
μαράνθη καὶ ἀπώλετο, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν
ταύτης ιδρώτων στέφανος οὐδὲν αἰσθητὸν ἔχει, οὐδὲ
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ συγκαταλυόμενον, ἀλλὰ διηνεκῆς,
25 ἀθάνατος, ἅπασιν τοῖς αἰῶσιν συμπαρεκτεινόμενος. Καὶ
ὁ μὲν πόνος πρὸς χρόνον βραχύν, ἡ δὲ ὑπὲρ τῶν πό-
νων ἀμοιβὴ τέλος οὐκ οἶδεν, οὐδὲ εἶκει τῷ χρόνῳ,
οὐδὲ μαραίνεται. Καὶ ἵνα μάθητε, ἰδοὺ πόσα ἔτη διε-
λήλυθε καὶ πόσαι γενεαί, ἐξ οὗ πατριάρχης οὗτος γέ-
30 γονε· καὶ ὡς χθὲς καὶ σήμερον, οὕτω διαλάμπουσιν
αὐτοῦ οἱ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς στέφανοι καὶ μέχρι τῆς
συντελείας αὐτῆς πᾶσι τοῖς εὖ φρονοῦσι διδασκαλίας
ὑπόθεσις γίνεται.

2. Ἐπεὶ οὖν τοιαύτη τοῦ δικαίου τούτου ἡ ἀρετὴ,
35 εἰς ζῆλον τούτου διεγερθῶμεν, καὶ ὀψὲ γοῦν ποτε τὴν

ἀμέσως τὴν βοήθειάν του μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀνακουφίῃ ἀπὸ τοὺς κόπους, μὲ τὸ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀδύναμον φύσιν μας καὶ μὲ τὸ νὰ μᾶς χορηγῇ τὰς πλουσίας ἀμοιβᾶς του. Παρόμοιον γεγονός δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὔρης οὔτε κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ ὁ γυμναστής ἐκεῖ περιμένει μόνον ὡς ἀπλὸς θεατὴς αὐτῶν ποὺ ἀγωνίζονται καὶ δὲν ἠμπορεῖ τίποτε ἄλλο νὰ προσφέρῃ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ περιμένῃ ν' ἀναδειχθῇ ὁ νικητὴς. Ὁ ἰδικὸς μας ὁμως Κύριος δὲν ἐνεργεῖ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζεται μαζί μας καὶ δίδει χεῖρα βοηθείας καὶ γίνεται τὸ ἴδιον μὲ ἡμᾶς καὶ μᾶς παραδίδει σχεδὸν τὸν ἀντίπαλόν μας ἠττημένον ἀπὸ κάθε ἄποψιν καὶ κάνει τὰ πάντα καὶ χρησιμοποιοῖ κάθε τρόπον, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὑπερισχύσωμεν καὶ νὰ νικήσωμεν, διὰ νὰ θέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν μας τὸν ἀμάραντον στέφανον. Διότι λέγει, «Ἡ κεφαλὴ σου θὰ δεχθῇ στέφανον πλήρη χαρίτων».

Καὶ εἰς μὲν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ὁ στέφανος ποὺ δέχεται ὁ νικητὴς μετὰ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ φύλλα δάφνης καὶ θόρυβος καὶ ζητωκραυγαί, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος, καὶ ποὺ ὅλα γενικῶς, πρὶν ἀκόμη νυκτώσῃ, μαραίνονται καὶ χάνονται, ὁ στέφανος ὁμως τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἰδρώτων ποὺ χύνονται χάριν αὐτῆς δὲν ἔχει τίποτε τὸ ὑλικόν, οὔτε καταστρέφεται κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἀλλὰ παραμένει διαρκῆς, ἀθάνατος καὶ αἰώνιος. Καὶ ὁ μὲν κόπος διαρκεῖ ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ἡ ἀμοιβὴ τῶν κόπων δὲν τελειώνει ποτέ, οὔτε ὑποχωρεῖ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, οὔτε μαραίνεται. Καὶ διὰ νὰ μάθετε αὐτό, ἰδοὺ πόσα ἔτη καὶ πόσαι γενεαὶ ἐπέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ ἔζησε ὁ πατριάρχης, ἀλλ' ὁμως οἱ στέφανοι αὐτοῦ διὰ τὴν ἀρετὴν λάμπουν, ὡσάν νὰ ἐτέθησαν χθὲς ἢ σήμερον εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ θὰ διδάσκουν ὅλους τοὺς σώφρονας ἀνθρώπους μέχρι τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου.

2. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου ἦτο τέτοιου εἶδους, ὡς ζωηρεύσωμεν τὸν ζῆλον μας δι' αὐτόν, καὶ ὡς μι-

οἰκείαν ἐπιγνόντες εὐγένειαν, τὸν πατριάρχην μιμη-
 σώμεθα καὶ ἔννοιάν τινα λάβωμεν τῆς σωτηρίας τῆς
 ἡμετέρας καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιώμεθα, ὥστε μὴ
 τὸ σῶμα μόνον ὑγιαίνειν, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τὰ διά-
 5 φορα νοσήματα ἰατρεύειν. Ἐὰν γὰρ βουλώμεθα νή-
 φειν καὶ ἐγρηγορέναι, τῶν τοῦ σώματος παθῶν εὐ-
 κολώτερον τὰ τῆς ψυχῆς ἰασόμεθα νοσήματα. Οἶον
 γὰρ ἂν ἐνοχλῆ ἡμῖν πάθος, εἰς ἐθέλωμεν εὐσεβεῖ λο-
 γισμῶ ἐν νῶ ἀναλαβεῖν τὸ κριτήριον τῆς φοβεραῖς ἐ-
 10 κείνης ἡμέρας καὶ μὴ πρὸς τὸ παρὸν ἠδὲν ἀπιδεῖν, ἀλ-
 λά τὴν μετὰ ταῦτα ὀδύνην ἐγγινομένην ἡμῖν, παρα-
 χρῆμα ἀποπτήσεται καὶ ἀποπηδήσει τῆς ἡμετέρας
 ψυχῆς.

Μὴ τοίνυν ραθυμῶμεν, ἀλλ' εἰδότες ὅτι ἀγὼν ἐστὶ
 15 καὶ παλαίσματα, καὶ δεῖ παρατετάχθαι πρὸς τὴν μά-
 χην, καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἡμῶν τὸν λογισμὸν ἀκμά-
 ζοντα καὶ νεαρὸν ἔχωμεν, ἵνα τῆς ἄνωθεν συμμαχίας
 ἀπολαύοντες, τοῦ πονηροῦ τούτου θηρίου, τοῦ ἐπι-
 βούλου λέγω τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας, τὴν κεφα-
 20 λὴν συντρῖψαι δυνηθῶμεν. Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ὁ Δεσπό-
 τῆς ἐπήγγελλται λέγων· «Ἴδου δέδωκα ὑμῖν ἐξουσί-
 αν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν
 τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ». Νήφωμεν τοίνυν, παρακα-
 λῶ, ἵνα κατ' ἴχνος τοῦ πατριάρχου τούτου τὴν ἀρε-
 25 τὴν μετιόντες, τῶν αὐτῶν ἐκείνω στεφάνων ἀξιοθη-
 ναι δυνηθῶμεν, καὶ εἰς τοὺς τούτου καταντῆσαι κόλ-
 πους καὶ διαφυγεῖν τὴν ἐν τῇ γεέννῃ κόλασιν, καὶ
 τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀξιοθηῖναι. Ἄλλ'
 ἵνα πλείονα ζῆλον ἐν ὑμῖν ἐργαζώμεθα, καὶ πρὸς τὴν
 30 τοῦ δικαίου τούτου μίμησιν ὑμᾶς διεγείρωμεν, φέρε
 πάλιν ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας διαλεχθῶμεν πρὸς
 τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἐπελθόντες τῶν ἐξῆς τὴν ἀ-
 κολουθίαν.

μηθῶμεν τὸν πατριάρχην, ἀφοῦ συνειδητοποιήσωμεν κάποτε, ἔστω καὶ ἀργά, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς μας καὶ ὡς ἐνδιαφεροῦμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ νὰ φροντίζωμεν πάρα πολύ, ὥστε νὰ μὴ ὑγιαίνη μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ θεραπεύωμεν καὶ τὰ διάφορα νοσήματα τῆς ψυχῆς. Διότι ἐὰν θὰ θέλωμεν νὰ ἀγρυπνῶμεν καὶ νὰ προσέχωμεν, θὰ θεραπεύσωμεν τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς εὐκολώτερον ἀπὸ τὰ νοσήματα τοῦ σώματος. Ἐπὶ παραδείγματι ὅταν μᾶς ἐνοχλῇ κάποιον πάθος, ἐὰν θελήσωμεν ν' ἀναλογισθῶμεν μὲ εὐσεβῆ σκέψιν τὴν κρίσιν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας καὶ δὲν ἀποβλέπωμεν πρὸς τὴν προσωρινὴν ἡδονήν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὀδύνην ποῦ θὰ δοκιμάσωμεν μετὰ ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴν, ἀμέσως αὐτὸ τὸ πάθος θὰ πετάξῃ καὶ θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας ψυχὴν.

Ἄς μὴ ἀδιαφορῶμεν λοιπὸν πλήρως, ἀλλὰ γνωρίζοντες, ὅτι χρειάζεται ἀγὼν καὶ πάλη καὶ ὅτι πρέπει νὰ παραταχθοῦμεν πρὸς μάχην, νὰ ἔχωμεν καθημερινῶς τὴν σκέψιν μας ἀκμαίαν καὶ δυνατὴν, ὥστε, ἀφοῦ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐκ τῶν ἄνω βοήθειαν, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συντρίψωμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ πονηροῦ τούτου θηρίου, αὐτοῦ δηλαδὴ ποῦ ἐπιβουλεύεται τὴν σωτηρίαν μας! Διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας ὑπεσχέθη λέγων· «Ἰδοὺ σὰς ἔδωσα ἐξουσίαν νὰ νικᾶτε καὶ νὰ καταπατῆτε τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπιούς καὶ κάθε δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»². Ἄς ἀγρυπνοῦμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, ὥστε, ἀκολουθοῦντες πιστῶς τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν τοὺς ἰδίους στεφάνους μὲ αὐτόν, νὰ καταλήξωμεν εἰς τοὺς κόλπους του, νὰ ἀποφύγωμεν τὴν γέενναν τῆς κολάσεως καὶ ν' ἀξιωθῶμεν καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ θέσω μέσα σας περισσότερο ἐνδιαφέρον καὶ διὰ νὰ σὰς ὠθήσω νὰ μιμηθῆτε αὐτὸν τὸν δίκαιον, ἐμπρὸς ὧς ἐκθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας καὶ πάλιν τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ αὐτόν, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν τὸν εἰρμόν τῶν ἐν συνεχείᾳ γεγονότων.

Μετὰ γὰρ τὴν δαυιλῆ φιλοξενίαν ἐκείνην, οὐ τῇ ποιότητι ἢ ποσότητι τῶν ἐδεσμάτων κρινομένην, ἀλλὰ τῇ προθυμίᾳ, τὸ δαυιλὲς τῆς γνώμης δεξάμενος παραχρῆμα τῆς φιλοξενίας τὰς ἀμοιβὰς ἐχαρίσατο. Καὶ 5 μαθὼν τίς τε εἶη ὁ παραγεγονὼς καὶ πόση ἡ τούτου δύναμις, μέλλουσιν ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Σοδόμων καταστροφὴν ὁρμᾶν ἠκολούθησεν ὁ πατριάρχης συμπροπέμπων, φησίν. "Ὁρα Δεσπότην φιλανθρωπίαν, ὄση συγκαταβάσει κέχρηται, ὁμοῦ καὶ τὴν εἰς τὸν δίκαιον 10 τιμὴν δεικνὺς καὶ ἐκκαλύψαι βουλόμενος τὴν ἀρετὴν τὴν ἐναποκειμένην αὐτοῦ τῇ ψυχῇ. «'Εξαναστάντες δέ», φησίν, «οἱ ἄνδρες κατέβλεψαν ἐπὶ πρόσωπον Σοδόμων καὶ Γομόρρας». Τοὺς ἀγγέλους φησίν. 'Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἐν τῇ σκηνηῇ τοῦ 'Αβραάμ καὶ 15 οἱ ἄγγελοι, καὶ ὁ τούτων Δεσπότης κατὰ ταῦτόν ὤφθησαν· λοιπὸν δὲ οἱ μὲν ὡς ὑπηρέται ἀπεστέλλοντο ἐπὶ τὴν καταστροφὴν τῶν πόλεων ἐκείνων, ὁ δὲ ἔμενε, καθάπερ φίλος φίλῳ, μονονουχὶ κοινολογούμενος τῷ δικαίῳ, ἅπερ ἔμελλε ποιεῖν. 'Απελθόντων τοίνυν ἐκείνων, «Εἶπε», φησίν, «ὁ Κύριος· οὐ μὴ κρύψω ἐγὼ ἀπὸ 'Αβραάμ τοῦ παιδός μου, ἃ ἐγὼ ποιῶ».

Μεγίστη τοῦ Θεοῦ ἡ συγκατάβασις καὶ πάντα λόγον ὑπερβοίνουσα ἢ εἰς τὸν δίκαιον τιμῇ. "Ὁρα γὰρ πῶς πρὸς αὐτὸν διαλέγεται, ὡσανεὶ ἄνθρωπος ἀνθρώπου 25 διαλεξόμενος, δεικνὺς ἡμῖν ὄσης οἱ ἐνάρετοι ἀξιοῦνται τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμῆς. Καὶ ἵνα μὴ νομίσης τῆς τοῦ Θεοῦ μόνον εἶναι ἀγαθότητος τὴν τοσαύτην εἰς τὸν δίκαιον τιμὴν, ὄρα πῶς ἡ θεία Γραφὴ διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ ταύτης τῆς τιμῆς αἷτιος 30 κατέστη, μετὰ πολλῆς τῆς ὑπακοῆς τοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ πειθόμενος ἐπιτάγμασιν. Εἰπὼν γὰρ, «Οὐ μὴ κρύψω ἀπὸ 'Αβραάμ τοῦ παιδός μου, ἃ ἐγὼ ποιῶ», οὐκ εὐθέως λέγει τὸ μέλλον ἔσεσθαι· ἀκόλουθον γὰρ ἦν ἐπαγαγεῖν καὶ εἰπεῖν, ὅτι μέλλει τὰ Σόδομα ἐμπι-

Μετὰ λοιπὸν ἀπὸ τὴν πλουσίαν ἐκείνην φιλοξενίαν, ἡ ὁποία κρίνεται ὄχι ἀπὸ τὴν ποιότητα ἢ τὴν ποσότητα τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προθυμίαν, ἀμέσως ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς τὸν Ἀβραάμ τὰς ἀμοιβὰς διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἐπειδὴ ἐδέχθη τὴν μεγαλοδωρίαν τῆς ψυχῆς του. Καὶ ὅταν ἔμαθε, ποῖος ἦτο ὁ ἐπισκέπτης καὶ πόση ἦτο ἡ δύναμις αὐτοῦ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ, διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ καταστρέψουν τὰ Σόδομα, ὁ πατριάρχης, λέγει, τοὺς ἠκολούθησε διὰ νὰ τοὺς προπέμψῃ. Πρόσεχε φιλανθρωπίαν Κυρίου, πόσῃν συγκατάβασιν δηλαδὴ χρησιμοποιεῖ, δεικνύων συγχρόνως καὶ τὴν τιμὴν ποὺ ἔκαμεν εἰς τὸν δίκαιον καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν ποὺ ἦτο κρυμμένη εἰς τὴν ψυχὴν του. «Ἐγερθέντες οἱ ἐπισκέπται», λέγει, «ἐστράφησαν πρὸς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα». Ἐννοεῖ δηλαδὴ τοὺς ἀγγέλους. Διότι ἐδῶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀβραάμ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν παρουσιάσθησαν μὲ τὴν ἰδίαν μορφήν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ μὲν ἀπεστάλησαν ὡσάν ὑπηρέται διὰ νὰ καταστρέψουν τὰς πόλεις, αὐτὸς δὲ ἔμεινεν ὡς φίλος πρὸς φίλον καὶ ἀνεκοίνωσε σχεδὸν εἰς τὸν δίκαιον, αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ κάνῃ. Ὅταν λοιπὸν ἔφυγον ἐκεῖνοι, «εἶπε», λέγει, «ὁ Κύριος δὲν θὰ ἀποκρύψω ἀπὸ τὸν δοῦλον μου Ἀβραάμ αὐτά, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ κάνω».

Πολὺ μεγάλη εἶναι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπεράνω κάθε λογικῆς ἢ πρὸς τὸν δίκαιον τιμῆ. Πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον συνομιλεῖ μὲ αὐτόν, ὡς ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, δεικνύων εἰς ἡμᾶς πόσον πολὺ τιμῶνται ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἐνάρετοι ἄνθρωποι. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσης, ὅτι ἡ μεγάλη αὐτὴ τιμὴ πρὸς τὸν δίκαιον προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, πρόσεχε πῶς μᾶς διδάσκει ἡ ἀγία Γραφή, ὅτι ὁ ἴδιος ἐγένεν ἡ αἰτία νὰ τοῦ δοθῇ αὐτὴ ἡ τιμὴ, ἐπειδὴ ὑπήκουε μὲ μεγάλην προθυμίαν εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅταν εἶπεν, «Δὲν θὰ κρύψω ἀπὸ τὸν δοῦλον μου Ἀβραάμ αὐτά ποὺ πρόκειται νὰ κάνω», δὲν ἀπεκάλυψεν ἀμέσως αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ γίνῃ. Ἦτο φυσικὸν νὰ συνεχίσῃ καὶ νὰ εἰπῇ,

πραῖν. Ἄλλ' ἄξιον μὴδὲ ἐκεῖνο παραδραμεῖν· οὐδὲ γὰρ συλλαβὴν οὐδὲ κεραίαν παρατρέχειν χρῆ τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κειμένων. Πόσης γὰρ οἶει τιμῆς εἶναι καὶ τοῦτο αὐτὸ τὸ λέγειν, «Ἀβραὰμ τοῦ παιδός μου»; Πόσου φίλτρου; Πόσης διαθέσεως; Τοῦτο γὰρ μάλιστα δείκνυσι τὸ ἐξαίρετον, καὶ τὴν εἰς τὸν δίκαιον τιμὴν.

Εἶτα, ὅπερ ἔλεγον, εἰπὼν, «Οὐ μὴ κρύψω», οὐκ εὐθέως ἐπάγει καὶ λέγει τὸ γινόμενον, ἀλλὰ τί; Ἴνα μάθωμεν, ὅτι οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τσοσάυτην περὶ αὐτὸν δείκνυται τὴν κηδεμονίαν, φησὶν· «Ἀβραὰμ δὲ γινόμενος ἔσται εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολὺ, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Ἦδειν γάρ, ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτὸν καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ποιεῖν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, ὅπως ἂν ἐπαγάγῃ Κύριος ἐπὶ Ἀβραὰμ πάντα, ἃ ἐλάλησε πρὸς αὐτόν». Βαβαί, πόσον τῆς τοῦ Δεσπότου φιλοφροσύνης τὸ μέγεθος. Ἐπειδὴ μέλλει μετὰ ταῦτα ἐπάγειν τὰ κατὰ τὴν καταστροφὴν Σοδόμων, προλαβὼν νῦν παραθαρρύνει τὸν πατριάρχην, ὁμοῦ καὶ τὴν μεγίστην εὐλογίαν αὐτῷ ἐπαγγελόμενος, καὶ ὅτι εἰς πλῆθος ἔσται μέγα, καὶ διδάσκων αὐτόν, ὅτι ἀμοιβὴν ταύτην λαμβάνει τῆς φιλοθέου αὐτοῦ γνώμης. Ἐνόησον γάρ, ὅση ἐστὶν ἡ τοῦ πατριάρχου ἀρετὴ, ὅταν ὁ Θεὸς λέγῃ, «Ἦδειν γάρ, ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μετ' αὐτὸν καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου». Πολλὴ τῆς ἀρετῆς ἡ ἐπίτασις· οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ ὧν αὐτὸς μέτεισι τὴν ἀρετὴν, τὰς ἀμοιβὰς δέχεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν διετάξατο τοῖς ἐξ αὐτοῦ τεχθεῖσι, δαψιλοῦς ἀξιοῦται τῆς ἀντιδόσεως· εἰκότως αὐτὸς γὰρ λοιπὸν ἅπασι διδάσκαλος γέγονεν. Ὁ γὰρ τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ προοίμια παρασχών, οὗτος καὶ τῶν μετὰ ταῦτα γινομένων αἴτιος ἂν εἴῃ.

ὅτι σκοπεύει νὰ πυρπολήσῃ τὰ Σόδομα. Ἄξιζει ὁμως νὰ μὴ προσπεράσωμεν καὶ αὐτὸ χωρὶς προσοχῆν, διότι πρέπει νὰ μὴ περάσῃ οὔτε μία συλλαβὴ τῆς ἁγίας Γραφῆς χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσωμεν, οὔτε ἓνα κόμμα. Πόσῃν νομίζεις τιμὴν δὲν περιέχουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ λόγοι του, «Ἀπὸ τὸν Ἄβραᾶμ τὸν δοῦλον μου»; πόσῃν ἀγάπῃν; πόσῃν καλὴν διάθεσιν; Διότι αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν ἐξαίρεσιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δίκαιον τιμὴν.

Ἔπειτα, ὅπως προηγουμένως ἔλεγον, ὅταν εἶπεν ὁ Θεὸς «Δὲν θὰ ἀποκρύψω», δὲν προσθέτει ἀμέσως, ἀναφέρων αὐτὸ πού πρόκειται νὰ γίνῃ, ἀλλὰ τί λέγει; Διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν δεικνύει δι' αὐτὸν ὁ Θεὸς τυχαῖα καὶ ἄσκοπα τόσῃν φροντίδα, λέγει· «Ὁ Ἄβραᾶμ θὰ γίνῃ γενάρχης μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ καὶ δι' αὐτοῦ θὰ εὐλογηθοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Διότι ἐγνώριζον ὅτι θὰ διδάξῃ εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἐφαρμόσουν δικαίαν κρίσιν, ὥστε νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς αὐτόν, ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη». Ὡ! πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς φιλάνθρωπίας του. Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ τοῦ γνωρίσῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν Σοδόμων προφθάνει καὶ ἐνθαρρύνει τὸν πατριάρχην μὲ τὸ νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτόν τὴν μεγίστην εὐλογίαν καὶ ὅτι θὰ γίνῃ γενάρχης πολλῶν λαῶν καὶ ὅτι λαμβάνει αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν θεοσεβῆ σκέψιν του. Σκέψου δηλαδὴ πόση εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ πατριάρχου, ὅταν λέγῃ ὁ Θεός, «Διότι ἐγνώριζον, ὅτι θὰ διδάξῃ εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου». Πολὺ μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς, διότι δὲν ἀμείβεται μόνον, ἐπειδὴ ἦτο ἐνάρετος, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ δίδει ἐντολὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο γίνεται ἄξιος πλουσίας ἀνταποδόσεως· καὶ κατὰ πολὺ φυσικὸν λόγον· διότι αὐτὸς ἐγένεν ἐν συνεχείᾳ ὁ διδάσκαλος ὄλων. Αὐτὸς πού ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ προοίμια, αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἦτο ὁ αἴτιος καὶ τῶν ἐν συνεχείᾳ γεγονότων.

3. Καὶ ὄρα τοῦ Δεσπότου τὴν ἀγαθότητα. Οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ παρελθόντι ἀρετῆς ἀμείβεται τὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς μελλούσης. «Ἦδειν γάρ», φησὶν, «ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ». Ἐπειδὴ, φησὶ, προγινώσκω τοῦ δικαίου τὴν γνώμην, διὰ τοῦτο προλαμβάνω ταῖς ἀμοιβαῖς. Οἶδε γὰρ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἡμῶν, καὶ ὅταν θεάσῃται τὰ δέοντα βουλευομένους καὶ ὑγιῆ τὴν γνώμην ἐπιδεικνυμένους, καὶ χεῖρα ὀρέγει, καὶ πρὸ τῶν πόνων ἀμείβεται, προθυμότερους ταύτῃ κατασκευάζων· καὶ τοῦτο ἂν εὔροις ἐπὶ τῶν δικαίων ἀπάντων γινόμενον. Εἶδὼς γὰρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, ὥστε μὴ ἀπαγορεῦσαι πρὸς τὰ δυσχερῆ, μεταξὺ τῶν πόνων πολλάκις τὴν παρ' ἑαυτοῦ ἀντίληψιν καὶ τὰς ἀμοιβὰς παρέχει, ὥστε καὶ τὸν πόνον ἐπικουφίσει, καὶ τὴν ὀρμὴν ἐπιτεῖναι.

«Ἦδειν γάρ», φησὶν, «ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου». Οὐ μόνον περὶ αὐτοῦ προλέγει ὅτι «Συντάξει», ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὅτι «Φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου», τὸν Ἰσαάκ, τὸν Ἰακώβ αἰνιττόμενος. «Τὰς ὁδοὺς Κυρίου», τοῦτ' ἔστι τὰ προστάγματα, τὰς ἐντολάς. «Ποιεῖν» γάρ, φησὶ, «δικαιοσύνην καὶ κρίσιν»· μηδὲν τοῦ δικαίου προτιμᾶν, ἐκτὸς γίνεσθαι πάσης ἀδικίας. Τοῦτο γὰρ ἡ μεγίστη ἀρετὴ· διὰ τοι τοῦτο πάντα εἰς ἔργον ἐκβήσεται, ὅσα ἐλάλσε Κύριος πρὸς αὐτόν. Οἶμαι δὲ καὶ ἕτερόν τι αἰνίττεσθαι αὐτὸν διὰ τοῦ λέγειν, «Ἀβραάμ δὲ γινόμενος ἔσται εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολὺ», ἀντὶ τοῦ, σὺ μὲν ὁ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος, καὶ τοῖς ἐμοῖς προστάγμασι πειθόμενος καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπιδεικνύμενος, εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολὺν γενήσῃ· οἱ δὲ παράνομοι οὗτοι οἱ κατὰ τὴν τῶν Σοδόμων χώραν οἰκοῦντες, ἀφανισθήσονται ἅπαντες. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀρετὴ σωτηρίας ὑπόθεσις γίνεται τοῖς ταύτην μετιούσιν, οὕτως ἡ πονηρία ἀφανισμοῦ αἰτία καθίσταται. Εἶτα ἐπειδὴ καὶ διὰ τῆς εὐλογίας καὶ διὰ τῶν ἐπαί-

3. Καὶ πρόσεχε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου. Δὲν ἀμείβει τὸν δίκαιον μόνον διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ προηγουμένου βίου του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν μέλλοντα. Διότι λέγει, «Ἐγνώριζα, ὅτι θὰ διδάξῃ τοὺς υἱούς του». Ἐπειδὴ, λέγει, γνωρίζω τὴν σκέψιν τοῦ δικαίου ἐκ τῶν προτέρων διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἀμείβω ἐκ τῶν προτέρων. Διότι γνωρίζει τὰ ἀπόκρυφα τῆς ψυχῆς μας καὶ ὅταν ἰδῇ, ὅτι σκοπεύομεν νὰ κάνωμεν αὐτὸ πού πρέπει καὶ ὅτι δεικνύομεν καλὴν διάθεσιν δίδει χεῖρα βοηθείας καὶ μᾶς ἀμείβει πρὶν ἀκόμη κοπιᾶσωμεν καὶ μᾶς κάνει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον προθυμοτέρους· καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ εὔρησ νὰ γίνεταί πρὸς ὅλους τοὺς δικαίους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ γνωρίζει τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ διὰ νὰ μὴ κούρασθῇ αὐτὴ ἀπὸ τὰς δυσκολίας πολλὰς φορές κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν κόπων παρέχει τὴν βοήθειάν του καὶ τὰς ἀμοιβὰς του, ὥστε καὶ τὸν κόπον νὰ ἀνακουφίσῃ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ὁρμὴν.

«Διότι ἐγνώριζα», λέγει, «ὅτι θὰ διδάξῃ εἰς τοὺς υἱούς του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου». Δὲν λέγει μόνον διὰ τὸν ἴδιον τὸν Ἀβραὰμ ὅτι «θὰ διδάξῃ», ἀλλὰ ὁμιλεῖ καὶ διὰ τοὺς υἱούς του, ὅτι «θὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου», ἐννοῶν τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ. «Τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου», δηλαδὴ τὰ προστάγματα καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. Διότι λέγει, «ὥστε νὰ ἐφαρμόσουν δικαίαν κρίσιν». Διότι τοῦτο εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἀρετὴ καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλα, ὅσα εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν. Νομίζω ὅμως, ὅτι καὶ κάτι ἄλλο ὑπαινίσσεται μὲ τὸ νὰ λέγῃ «Ὁ Ἀβραὰμ θὰ γίνῃ γενάρχης μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ», ἀντὶ νὰ εἰπῇ· σὺ ὁ ὁποῖος προετίμησες τὴν ἀρετὴν καὶ πιστεύεις εἰς τὰ προστάγματα μου καὶ ὑπακούεις διαρκῶς, θὰ γίνῃς γενάρχης μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ. Οἱ παράνομοι ὅμως αὐτοί, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν τὰ Σόδομα θὰ ἐξαφανισθοῦν ὅλοι. Διότι ὅπως ἀκριβῶς γίνεται ἡ ἀρετὴ ἀφορμὴ σωτηρίας δι' αὐτοὺς πού ἀσκοῦν αὐτήν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ κακία γίνεται αἰτία ἀφανισμοῦ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἔδωσε περισσότερον θάρ-

νων εἰς πλείονα παρησίαν ἤγαγε τὸν δίκαιον, ἄρχεται τῆς ὑποθέσεως, καὶ φησι· «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρὸς με καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα. Καταβάς οὖν ὄψομαι, εἰ κατὰ
5 τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γινῶ». Φοβερὰ τὰ εἰρημένα. «Κραυγὴ Σοδόμων», φησί, «καὶ Γομόρρας». Καίτοι καὶ ἕτεραι πόλεις μετ' αὐτῶν ἠφανίσθησαν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταὶ ἦσαν αἱ περιφανέστεραι, τούτων ἐμνη-
10 μόνευσεν. «Πεπλήθυνται πρὸς με καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα».

“Ορα τῶν κακῶν τὴν ἐπίτασιν. Οὐ μόνον πολὺ τὸ πλῆθος τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδικίας. Τὸ γάρ, «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται», οἶ-
15 μαι σημαίνει, ὅτι μετὰ τῆς παρανομίας ἐκείνης τῆς ἀφάτου καὶ πάσης συγγνώμης ἀπεστερημένης, καὶ ἑτέρας ἀδικίας πολλὰς ἐπεδείκνυντο, οἱ δυνατώτεροι κατεξανιστάμενοι τῶν ἀσθενεστέρων, οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. Οὐ μόνον τοίνυν, φησί, πολὺ τῆς
20 κραυγῆς τὸ πένθος, ἀλλὰ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν οὐχ αἱ τυχοῦσαι εἰσιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλαι, καὶ σφόδρα μεγάλαι. Ξένον γὰρ τρόπον παρανομίας ἐπενόησαν, καὶ ἄλλοκότους καὶ ἀθέσμους τῶν μίξεων νόμους ἐφεῦρον καὶ τοσαύτη τῆς κακίας ἢ φορὰ, ὡς ἅπαντας τῆς
25 λύμης ἀναπλησθῆναι πάσης καὶ μηδεμίαν λοιπὸν διόρθωσιν αὐτοὺς ἐπιδέχεσθαι, ἀλλ' ἀφανισμοῦ δεῖσθαι παντελοῦς· οὐδὲ γὰρ ἰατρειαν λοιπὸν ἐπιδέχεται τὰ τούτων πάθη ἀνίατα γεγονότα. Εἶτα παιδεύων ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, κἂν μεγάλα ἦ σφό-
30 δρα τὰ ἁμαρτήματα καὶ ὠμολογημένα, μὴ πρότερον τὰς ψήφους ἐκφέρειν, πρὶν ἂν ἐναργεῖς ἀποδείξεις γένωνται, φησί· «Καταβάς ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται τὴν ἐρχομένην πρὸς με, εἰ δὲ μή, ἵνα γινῶ». Τί βούλεται τῆς λέξεως ἡ συγκα-
35 τάσασις; «Καταβάς», φησὶν, «ὄψομαι». Τόπον γὰρ

ρος εἰς τὸν δίκαιον μὲ τὴν εὐλογίαν καὶ τοὺς ἐπαίνους, ἀρχίζει τὴν ὑπόθεσιν καὶ λέγει· «Κραυγαὶ φθάνουν πρὸς ἐμέ προερχόμεναι ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα, αἱ ἁμαρτίαι των εἶναι πολὺ μεγάλαι. Θὰ καταβῶ λοιπόν, διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι γίνωνται, ὅπως ἀνέρχονται αἱ κραυγαὶ αὐτῶν πρὸς ἐμέ, εἰ δ' ἄλλως διὰ νὰ μάθω». Φοδερὰ αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν «Κραυγαὶ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα», λέγει. Ἐὰν καὶ κατεστράφησαν καὶ ἄλλαι πόλεις μαζί μὲ αὐτὰς ἀναφέρει μόνον αὐτάς, ἐπειδὴ αὐταὶ ἦσαν αἱ κυριώτεραι. «Πολλαὶ κραυγαὶ φθάνουν πρὸς ἐμέ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν εἶναι πολὺ μεγάλαι».

Πρόσεχε τὸ μέγεθος τῶν κακῶν. Δὲν ἦτο μόνον μεγάλο τὸ πλῆθος τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδικίας. Διότι τὸ «Κραυγαὶ φθάνουν πρὸς ἐμέ, προερχόμεναι ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα», νομίζω σημαίνει, ὅτι μαζί μὲ τὴν ἄφατον ἐκείνην παρανομίαν, ἡ ὁποία ἦτο ἀναξία κάθε συγγνώμης, διέπραττον καὶ ἄλλας ἀδικίας μὲ τὸ νὰ τυραννοῦν οἱ ἰσχυρότεροι τοὺς ἀσθενεστεροὺς καὶ οἱ πλούσιοι τοὺς πτωχοὺς. Δὲν ἦτο μόνον λοιπόν, λέγει, μεγάλη ἡ κραυγὴ τοῦ πένθους, ἀλλὰ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν δὲν ἦσαν αἱ τυχοῦσαι, ἀλλὰ μεγάλαι καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλαι. Διότι ἐπενόησαν παράξενον τρόπον παρανομίας καὶ ἐφεῦρον νόμους ἀλλοκότους καὶ ἀνεπιτρέπτους διὰ τὰς σαρκικὰς ἐπαφὰς αὐτῶν καὶ τόση ἦτο ἡ δύναμις τῆς κακίας των, ὥστε ὅλοι εἶχον κυριευθῆ ἀπὸ τὸ κακὸν καὶ δὲν ἐπεδέχοντο καμμίαν διόρθωσιν. ἀλλ' ἐχρειάζοντο ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν, διότι τὰ πάθη των δὲν ἐπεδέχοντο καμμίαν θεραπείαν, ἀφοῦ εἶχον γίνεαι ἀθεράπευτα. Ἐπειτα διδάσκων ὀλοκληρον τὴν ἀνθρωπότητα νὰ μὴ καταδικάζῃ κάποιον προηγουμένως, ἐὰν δὲν ὑπάρξουν σαφεῖς ἀποδείξεις, ἔστω καὶ ἂν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα πολὺ μεγάλα καὶ παραδεκτά, λέγει· «Θὰ κατέλθω λοιπόν, διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν γίνωνται, ὅπως ἀνέρχονται αἱ κραυγαὶ αὐτῶν πρὸς ἐμέ, εἰ δ' ἄλλως διὰ νὰ μάθω». Τί θέλει νὰ δείξῃ μὲ τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι περιέχουν τόσην συγκατάβασιν; «Θὰ κατέλθω διὰ νὰ ἴδω», λέγει. Μεταβαίνει

ἐκ τόπου μεταβαίνει ὁ τῶν ὄλων Θεός; Οὐχί, μὴ γέ-
νοιτο. Οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις ἔφην, τῇ
παχύτητι τῆς λέξεως ἡμᾶς παιδεῦσαι βούλεται, ὅτι
δεῖ πολλῇ τῇ ἀκριβείᾳ κεχρηῆσθαι, καὶ μήτε ἀπο-
5 ἦς καταδικάζειν τοὺς ἡμαρτηκότας, μήτε ἄνευ ἀπο-
δείξεως τὰς ψήφους ἐκφέρειν.

! Ἀκούωμεν ταῦτα ἅπαντες. Οὐ γὰρ μόνον οἱ τὸν
δικαστικὸν θρόνον ἐπέχοντες, τοῦτον παραφυλάττε-
σθαι ὀφείλουσι τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἕκαστος μη-
10 δέποτε ἀπὸ ψιλῆς διαβολῆς κατακρίνειν τὸν πλησίον.
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα ὁ μακάριος οὗτος Μωϋ-
σης ἐνηχούμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος παρήνει, λέγων·
«Ἀκοὴν ματαίαν μὴ παραδέξῃ». Καὶ ὁ μακάριος δὲ
Παῦλος γράφων ἐβόα· «Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν
15 σου;». Καὶ ὁ Χριστὸς διατασσόμενος τοῖς μαθηταῖς
καὶ διδάσκων τῶν Ἰουδαίων τὸ πλῆθος, τοὺς γραμ-
ματέας αὐτῶν καὶ Φαρισαίους, ἔλεγε· «Μὴ κρίνετε,
ἵνα μὴ κριθῆτε». Τί γάρ, φησί, πρὸς καιροῦ ἀρπάξεις
τὸ τοῦ δικαστοῦ ἀξίωμα; Τί προλαμβάνεις τὴν ἡμέ-
20 ραν ἐκείνην τὴν φοβεράν; Βούλει κριτῆς εἶναι; Σαν-
τοῦ γίνου, καὶ τῶν σοὶ πεπλημμελημένων. Οὐδεὶς ὁ
κωλύων. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἡμαρτημένα σοὶ διορθώση
καὶ οὐδεμίαν ἐκ τοῦ πράγματος ὑποστήση βλάβην. Ἐ-
ὰν δὲ τὰ κατὰ σαντὸν καταλιπὼν ἐτέρους καθέξῃ κρί-
25 νων, μείζονα σαντῶ τὰ φορτία τῶν ἁμαρτημάτων συλ-
λέγων οὐκ αἰσθάνῃ. Δι' ὃ, παρακαλῶ, φεύγωμεν πάν-
τη τὸ καταδικάζειν τοὺς πλησίον. Εἰ γὰρ καὶ τῆς ἐξ-
ουσίας τῆς δικαστικῆς οὐ μετέχεις, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ
κατέκρινας καὶ ὑπεύθυνον τῷ ἁμαρτήματι πεποίη-
30 κας, οὐδεμίαν ἀπόδειξιν δεξάμενος, ἀλλὰ πολλάκις ἐξ
ὑποψίας καὶ διαβολῆς ψιλῆς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ
μακάριος Δαυὶδ ἐβόα λέγων· «Τὸν καταλαλοῦντα λά-
θρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίδωκον».

4. Εἶδες ἀρετῆς ὑπερβολὴν; Οὐ μόνον οὐ παρε-

3. Ἐε. 23, 1.

4. Ρωμ. 14, 10.

5. Ματθ. 7, 1.

6. Ψαλμ. 100, 1.

ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ὁ Θεὸς τοῦ παντός; Ὁχι, μὴ γένοιτο. Δὲν ἐννοεῖ αὐτό, ἀλλ' αὐτὸ ποῦ εἶπα πολλάς φορές, ὅτι δηλαδὴ θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ μὲ τὴν παχυλὴν αὐτὴν λέξιν, ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα πολὺ προσεκτικοὶ καὶ νὰ μὴ καταδικάζωμεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς μόνον μὲ τὸ νὰ ἀκούσωμεν κάτι, οὔτε νὰ λαμβάνωμεν ὁποφάσεις χωρὶς ἀποδείξεις.

Ἄς τὰ ἀκούωμεν αὐτὰ ὄλοι. Διότι δὲν ὀφείλουν νὰ φυλάττουν τὸν νόμον μόνον αὐτοὶ ποῦ κατέχουν τὰς δικαστικὰς ἔδρας, ἀλλὰ καὶ ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς πρέπει νὰ μὴ κατακρίνῃ τὸν πλησίον του ἀπὸ μίαν μικρὰν κατηγορίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Μωυσῆς μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνεβούλευε λέγων· «Μὴ δέχεσαι ψευδῆ πληροφορίαν»³. Καὶ ὁ μακάριος Παῦλον γράφων διεκήρυττε· «Σὺ δὲ διατί κατακρίνεις τὸν ἀδελφόν σου;»⁴. Καὶ ὁ Χριστὸς δίδων ἐντολὰς εἰς τοὺς μαθητὰς του καὶ διδάσκων τὸ πλῆθος τῶν Ἑβραίων, τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν καὶ τοὺς Φαρισαίους, ἔλεγε· «Μὴ κατακρίνετε, διὰ νὰ μὴ κατακριθῆτε»⁵. Διατί, λέγει, ἀρπάζεις τὸ ἀξίωμα τοῦ δικαστοῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥραν; διατί προλαμβάνεις ἐκείνην τὴν φοβερὰν ἡμέραν; Θέλεις νὰ εἶσαι κριτῆς; Νὰ κρίνης τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὰ ἁμαρτήματά σου. Δὲν σὲ ἐμποδίζει κανεὶς. Καθ' ὅσον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ διορθώσης τὰ σφάλματά σου καὶ δὲν θὰ ὑποστῆς καμμίαν βλάβην ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν. Ἐὰν ὅμως ἀφήνης τὸν ἑαυτὸν σου καὶ κρίνει τοὺς ἄλλους, δὲν καταλαβαίνεις, ὅτι συγκεντρώνεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου μεγαλύτερα φορτία ἁμαρτημάτων; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ ἀποφεύγωμεν τελειῶς νὰ καταδικάζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας. Διότι ἂν καὶ δὲν εἶσαι δικαστής, ὅμως κατακρίνεις μὲ τὴν σκέψιν σου καὶ καθιστᾷς κάποιον ὑπεύθυνον ἐνὸς ἁμαρτήματος, χωρὶς νὰ ἔχῃς καμμίαν ἀπόδειξιν, ἀλλὰ πολλάς φορές ἀπὸ κάποιαν ὑποψίαν ἢ φθηνὴν δικαιολογίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ διεκήρυττε καὶ ἔλεγεν· «Ἀπεμάκρυνα ἀπὸ ἐμπρός μου αὐτὸν ποῦ κατέκρινε κρυφίως τὸν πλησίον του»⁶.

4. Εἶδες ὑπερβολικὴν ἀρετὴν; Ὁχι μόνον δὲν παρε-

δέχετε αὐτὸς τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ ἀπήλυνε τὸν τοῦ ἀδελφοῦ καταλαλεῖν βουλόμενον. Ἐὰν τοίνυν βουλόμεθα καὶ ἡμεῖς ἔλαττοῦν τὰ ἑαυτοῖς ἐπταισμένα, τοῦτο μάλιστα πάντων φυλαττώμεθα, μήτε κατα-
 5 ψηφίζεσθαι τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων, μήτε τοὺς καταλαλεῖν ἐπιχειροῦντας προσίεσθαι, μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν προφήτην ἀπελαύνειν καὶ πάντη ἀποστρέφεσθαι. Τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ τὸν προφήτην Μωϋσῆν δηλοῦν διὰ τοῦ λέγειν, «Ἀκοὴν ματαίαν μὴ παραδέ-
 10 ξη». Διὰ τοι τοῦτο καὶ νῦν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης τοσαύτη παχύτητι λέξεως ἐχρήσατο πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ φησὶ· «Καταβάς ὄψομαι». Τί γάρ; Οὐκ ἠπίστατο; Οὐκ ἤδει τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων; Οὐκ ἐγίνωσκε τὸ ἀδιόρθωτον τῶν ἐπταισμένων;
 15 Ἄλλ' ὡσπερ ἀπολογία τινὰ συντιθεῖς τοῖς μετὰ ταῦτα ἀναισχύντως ἐγκαλεῖν βουλομένοις καὶ δεικνύς αὐτῶν τὸ ἀκάθεκτον καὶ τὴν πολλὴν σπάνιν τῆς ἀρετῆς, τοσαύτη κέχρηται τῇ μακροθυμίᾳ. Τάχα δὲ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὥστε καὶ τῷ δικαίῳ ἀ-
 20 φορμῆν παρασχεῖν δεῖξαι τῆς γνώμης αὐτοῦ τὸ συμπαθὲς καὶ τὸ φιλόστοργον.

Οἱ μὲν οὖν ἄγγελοι, καθάπερ ἔφθην εἰπών, ἀπῆλθον εἰς τὰ Σόδομα· ὁ δὲ πατριάρχης εἰστήκει ἐναντίον Κυρίου. «Καὶ ἐγγίσας», φησὶν, «Ἀβραὰμ εἶπε· μὴ
 25 συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής;». Ὡς τῆς τοῦ δικαίου παρρησίας, μᾶλλον δέ, ὧς ψυχῆς συμπάθεια· ὅπως τῇ τῆς συμπαθείας μέθῃ καρωθεῖς οὐδὲ δὲ λέγει συνήησι. Καὶ δεικνύουσα ἡ θεία Γραφή, ὅτι μετὰ φόβου πολλοῦ καὶ
 30 τρόμου τὴν ἱεσῖαν ποιεῖται, φησὶν· «Ἐγγίσας Ἀβραὰμ εἶπε· μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς;». Τί ποιεῖς, ὦ μακάριε πατριάρχα; Τῆς παρὰ σοῦ δεῖται παρακλήσεως ὁ Δεσπότης, ὥστε μὴ τοῦτο ποιῆσαι; Ἀλλὰ μὴ τοῦτο νοήσωμεν· οὐδὲ γὰρ ὡς τοῦ Δε-

δέχεται ὁ ἴδιος αὐτὰ ποῦ λέγομεν, ἀλλὰ καὶ ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ποῦ ἤθελε νὰ κατηγορῇ τὸν ἀδελφόν του. Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ μειώσωμεν τὰς ἁμαρτίας μας, νὰ ἔχωμεν ὡς ἀρχὴν τοῦτο κατ' ἐξοχὴν, οὔτε δηλαδὴ νὰ κατακρίνωμεν τοὺς ἀδελφοὺς μας, οὔτε νὰ συναναστρεφώμεθα αὐτοὺς ποῦ προσπαθοῦν νὰ κατηγοροῦν τοὺς ἄλλους ἢ μᾶλλον κατὰ τὸν προφήτην νὰ τοὺς ἀποστρεφώμεθα τελείως. Καθ' ὅσον νομίζω, ὅτι καὶ ὁ προφήτης Μωυσῆς τὸ ἴδιο πρᾶγμα δηλώνει μὲ τὸ νὰ λέγῃ, «Νὰ μὴ παραδεχθῆς ψευδῆ κατηγορίαν». Διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ ὁ Κύριος τοῦ παντός ἐχρησιμοποίησε πρὸς ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν μας τόσον παχεῖαν λέξιν, καὶ λέγει· «Θὰ καταβῶ διὰ νὰ ἰδῶ». Τί λοιπὸν; Δὲν ἐγνώριζε; δὲν ἐγνώριζε τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν; δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι τὰ ἁμαρτήματά των δὲν ἰδιωρθώνοντο. Ἄλλ' ὡσὰν νὰ ἀπελογοῖτο πρὸς αὐτοὺς, ποῦ θὰ ἤθελον μελλοντικὰ νὰ τὸν κατηγορήσουν χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται καὶ ἀποδεικνύων τὴν τραχύτητα αὐτῶν καὶ τὴν πολλὴν ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς, χρησιμοποιεῖ τὴν μακροθυμίαν. Ἴσως ὁμως ὄχι μόνον δι' αὐτὸ ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὸν δίκαιον ἀφορμὴν νὰ ἀποδείξῃ τὴν καλὴν του διάθεσιν καὶ τὴν φιλοστοργίαν του.

Οἱ ἄγγελοι λοιπὸν, ὅπως εἶπον καὶ προηγουμένως, ἔφυγον πρὸς τὰ Σόδομα, ἐνῶ ὁ πατριάρχης ἴστατο ἔναντι τοῦ Κυρίου. «Καὶ ἀφοῦ», λέγει, «ἐπλησίασεν ὁ Ἀβραὰμ εἶπε· Θὰ καταστρέψῃς καὶ τὸν δίκαιον μαζί μὲ τὸν ἀσεβῆ καὶ θὰ ἔχη ὁ δίκαιος τὴν ἰδίαν τύχην μὲ τὸν ἀσεβῆ;». Ὡ παρρησία τοῦ δικαίου, ἢ μᾶλλον, ὦ συμπάθεια ψυχῆς. Ἐναρκώθη ἀπὸ τὴν μέθην τῆς συμπαθείας τόσον, ὥστε δὲν ἀντελαμβάνεται αὐτὸ ποῦ λέγει. Καὶ ἡ ἁγία Γραφή ἐπιθυμοῦσα νὰ φανερώσῃ, ὅτι παρεκάλει μὲ μέγαν φόβον καὶ τρόμον, λέγει· «Ἀφοῦ ἐπλησίασεν ὁ Ἀβραὰμ εἶπε· Θὰ καταστρέψῃς καὶ τὸν δίκαιον μαζί μὲ τὸν ἀσεβῆ;». Τί κάνεις, μακάριε πατριάρχα; Τὴν ἰδικὴν σου παράκλησιν χρειάζεται ὁ Κύριος, διὰ νὰ μὴ κἀνῃ αὐτό; Ἄλλ' ὡς μὴ σκεφθῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· διότι ὁ πατριάρχης δὲν λέγει αὐτὰ μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ὁ Κύριος σκοπεύει νὰ

σπότου τοῦτο ποιεῖν μέλλοντος λέγει, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ
 εὐθείας διὰ τὸν ἀδελφιδοῦν εἰπεῖν οὐκ ἐθάρρει, κοι-
 νὴν ὑπὲρ ἀπάντων ποιεῖται τὴν ἰκεσίαν, βουλόμενος
 μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτον διασῶσαι καὶ μετὰ τού-
 5 του καὶ τοὺς ἄλλους ἐξαρπάσαι· καὶ ἄρχεται τῆς πα-
 ρακλήσεως, καὶ φησιν· «'Εὰν ὧσι πενήκοντα δίκαι-
 οὶ ἐν τῇ πόλει, ἀπολέσεις αὐτούς; Οὐκ ἀνήσεις ἅπαν-
 τα τὸν τόπον ἕνεκεν τῶν πενήκοντα δικαίων, ἐὼν
 ὧσιν ἐν αὐτῇ; Μηδαμῶς· οὐ ποιήσεις τὸ ρῆμα τοῦτο,
 10 τοῦ ἀποκτεῖναι δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς, καὶ ἔσται ὁ δίκ-
 καιος ὡς ὁ ἀσεβής. Μηδαμῶς. Ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν
 γῆν οὐ ποιήσεις κρίσιν;».

Ὅρα πῶς καὶ ἐν τῇ ἰκεσίᾳ δείκνυσιν αὐτοῦ τῆς
 γνώμης τὸ φιλόθεον καὶ κριτὴν πάσης τῆς γῆς ὁμο-
 15 λογεῖ καὶ ἀξιοῖ μὴ συναπολέσαι δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς.
 Ἐἴτα ὁ ἡμέρος καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ἐπινεύει τῇ
 αἰτήσῃ καὶ φησι· ποιῶ ὅπερ εἴρηκας καὶ δέχομαί σου
 τὴν παράκλησιν. «'Εὰν εὐρεθῶσι πενήκοντα δίκαιοι
 ἐν τῇ πόλει, δι' ἐκείνους ἀφήσω πάντα τὸν τόπον».
 20 Χαρίζομαι, φησί, τοῖς πενήκοντα δικαίοις, ἐὰν εὐ-
 ρεθῶσι, τῶν λοιπῶν τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν αἴτησιν
 τὴν σὴν εἰς ἔργον ἀγάγω. Ἄλλ' ἴδωμεν τὸν δίκαιον
 τοῦτον, ὅπως παρρησίας ἐπιλαβόμενος καὶ τοῦ Θεοῦ
 τὴν φιλανθρωπίαν εἰδῶς, πάλιν δευτέραν αἴτησιν
 25 προσάγει καὶ φησι· «Νῦν ἠρξάμην λαλῆσαι πρὸς τὸν
 Κύριόν μου· ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός». Μὴ νομίσης,
 φησί, Δέσποτα, ἀγνοεῖν με ἑμαυτὸν καὶ ὑπερβαίνειν
 με τὸ μέτρον καὶ τσαύτη κεχρηῆσθαι τῇ παρρησίᾳ. Οἴ-
 30 दा γὰρ ὅτι γῆ εἰμι καὶ σποδός· ἀλλ' ὡσπερ τοῦτο οἴ-
 दा καὶ σαφῶς ἐπίσταμαι, οὕτως οὐδὲ ἐκείνο ἀγνοῶ,
 ὅτι πολὺ τὸ μέγεθος τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ ὅτι
 πλούσιος εἶ ἐν ἀγαθότητι καὶ βούλει πάντας ἀνθρώ-
 πους σωθῆναι. Ὁ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγών,

πραγματοποίησῃ αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὁμιλήσῃ κατ' εὐθείαν διὰ τὸν ἀνεπιόν του τὸν Λῶτ, διὰ τοῦτο παρακαλεῖ δι' ὅλους, ἐπιθυμῶν νὰ σωθῆ μαζί με τοὺς ἄλλους καὶ αὐτός καὶ μαζί με αὐτόν νὰ σώσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν καταστροφὴν. Καὶ ἀρχίζει τὴν παράκλησιν καὶ λέγει· «Ἐὰν ὑπάρχουν πενήκοντα δίκαιοι εἰς τὴν πόλιν θὰ τοὺς καταστρέψῃς; Δὲν θὰ σώσῃς ὀλόκληρον τὸν τόπον χάριν τῶν πενήκοντα δικαίων, ἐὰν αὐτοὶ ὑπάρχουν εἰς αὐτὴν; Μὴ παρακαλῶ, μὴ πραγματοποιήσῃς αὐτοὺς τοὺς λόγους, τὸ νὰ φονεύσῃς δηλαδὴ τὸν δίκαιον μαζί με τὸν ἀσεβῆ καὶ νὰ ἔχῃ ὁ δίκαιος τὴν ἴδιαν τύχην με τὸν ἀσεβῆ. Κατ' οὐδένα τρόπον μὴ τό κάνῃς αὐτό. Ἐσὺ ποὺ κρίνεις ὀλόκληρον τὴν γῆν δὲν θὰ κρίνῃς δικαίως;».

Πρόσεχε πῶς καὶ κατὰ τὴν παράκλησιν δεικνύει τὴν εὐσέβειαν τῆς ψυχῆς του καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι εἶναι ὁ κριτῆς ὀλοκλήρου τῆς γῆς καὶ ζητεῖ νὰ μὴ καταστραφῆ καὶ ὁ δίκαιος μαζί με τὸν ἀσεβῆ. Ἐπειτα ὁ πρῶτος καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς συμφωνεῖ με τὴν παράκλησιν τοῦ πατριάρχου καὶ λέγει. Κάνω αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπες καὶ δέχομαι τὴν παράκλησίν σου. «Ἐὰν εὐρεθοῦν πενήντα δίκαιοι εἰς τὴν πόλιν θὰ σώσω τὸν τόπον ὀλόκληρον χάριν αὐτῶν». Ἐὰν εὐρεθοῦν, λέγει, πενήντα δίκαιοι, χάριν αὐτῶν θὰ χαρίσω καὶ εἰς τοὺς ὑπολοίπους τὴν σωτηρίαν καὶ θὰ πραγματοποιήσω τὴν παράκλησίν σου. Ἄς ἴδωμεν ὁμως τὸν δίκαιον αὐτόν, πῶς ἂν καὶ ἔλαβε παρρησίαν, καὶ ἐγνώριζε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ τὸν παρακαλεῖ καὶ πάλιν διὰ δευτέραν φορὰν καὶ λέγει· «Τώρα ἤρχισα καὶ θὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸν Κύριόν μου. Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη». Μὴ νομίσης, Κύριε, λέγει, ὅτι ἀγνοῶ τὸ τί εἶμαι καὶ ὅτι ὑπερβαίνω τὸ μέτρον καὶ λαμβάνω τόσον θάρρος. Διότι γνωρίζω, ὅτι εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς ἔχω ὑπ' ὄψιν μου αὐτό καὶ μάλιστα τὸ γνωρίζω πολὺ καλά, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν ἀγνοῶ, ὅτι εἶναι μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας σου καὶ ὅτι εἶσαι πλήρης ἀγαθότητος καὶ θέλεις νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Διότι σὺ ποὺ ἐδημιούργησες τοὺς ἄνθρώπους ἀπὸ τὸ μη-

πῶς ἂν ποτε γενομένους ἀπολέσης, εἰ μὴ πολλή τῶν ἁμαρτημάτων ἦν ἡ φορά; Δι' ὃ δέομαι πάλιν καὶ ἀξιῶ, «Ἐὰν ἐλάττους τῶν πενήκοντα εὐρεθῶσι καὶ τεσσαράκοντα πέντε ὧσιν ἐν τῇ πόλει δίκαιοι, οὐ σώσεις τὴν πόλιν; Καὶ εἶπεν· ἐὰν εὐρεθῶσι τεσσαράκοντα πέντε, οὐ μὴ ἀπολέσω».

Τίς ἂν κατ' ἀξίαν τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ὑμνήσειε τῆς τοσαύτης μακροθυμίας καὶ συγκαταβάσεως, ἢ τὸν δίκαιον μακαρίσειε τοσαύτης ἀπολαύσαντα παρησί-
 10 ας; «Καὶ προσέθηκε», φησί, «ἔτι λαλήσαι, καὶ εἶπεν· ἐὰν δὲ εὐρεθῶσιν ἐκεῖ τεσσαράκοντα; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω ἔνεκεν τῶν τεσσαράκοντα». Ἐἶτα λοιπὸν ὡσπερ αἰδεσθεῖς τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον μακροθυμίαν ὃ δίκαιος καὶ δεδιῶς μήποτε καὶ δόξη ὑπερβαί-
 15 νειν καὶ πέρα τοῦ μέτρου τὴν ἰκεσίαν ποιεῖσθαι, φησί· «Μή τι, Κύριε, ἐὰν λαλήσω· ἐὰν εὐρεθῶσιν ἐκεῖ τριάκοντα;». Ἐπειδὴ εἶδεν ἔτοιμον πρὸς φιλανθρωπίαν, οὐκ ἔτι κατὰ μικρὸν καθυφίησιν, οὐδὲ πέντε δικαίους παραλιπῶν, ἀλλὰ δέκα, οὕτω προσάγει τὴν πα-
 20 ράκλησιν καὶ φησιν· «Ἐὰν εὐρεθῶσιν ἐκεῖ τριάκοντα; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω, ἐὰν εὕρω ἐκεῖ τριάκοντα». Σκόπει πόση τοῦ δικαίου ἡ εὐτονία· καθάπερ αὐτὸς μέλλων ὑπεύθυνος τῇ ψήφῳ γίνεσθαι, οὕτω πολλὴν τίθεται τὴν σπουδὴν ἐξαρπάσαι τῆς μελ-
 25 λούσης ἐπάγεσθαι τιμωρίας τὸ τῶν Σοδομιτῶν ἔθνος. «Καὶ εἶπεν· ἐπειδὴ ἔχω λαλήσαι πρὸς τὸν Κύριον, ἐὰν δὲ εὐρεθῶσιν ἐκεῖ εἴκοσι; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω ἔνεκεν τῶν εἴκοσι». Πάντα λόγον ὑπερβαίνει καὶ πᾶσαν ἔγνοιαν ἢ τοῦ Δεσπότητος ἀγαθότης. Τίς γὰρ
 30 ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ μυρίων κακῶν στρεφομένων εἵλετό ποτε κατὰ τῶν ὁμογενῶν ψήφον ἐκφέρων τοσαύτη χρῆσασθαι συγκαταβάσει καὶ φιλανθρωπία;

δέν, πῶς θὰ ἠμπορέσης νὰ τοὺς καταστρέψῃς, ἐὰν τὰ ἁμαρτήματά των δέν εἶναι πολὺ σοβαρά; Διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω καὶ πάλιν, «Ἐὰν εὐρεθοῦν ὀλιγώτεροι ἀπὸ πενήντα καὶ ὑπάρχουν εἰς τὴν πόλιν σαράντα πέντε δίκαιοι, δέν θὰ σώσης τὴν πόλιν; Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε· Δέν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν, ἐὰν εὐρεθοῦν σαράντα πέντε δίκαιοι».

Ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑμνήσῃ ἐπαξίως τὸν Θεὸν τοῦ παντός διὰ τὴν τόσον μεγάλην μακροθυμίαν καὶ συγκατάβασίν του, ἢ νὰ μακαρίσῃ τὸν δίκαιον διὰ τὴν τόσῃν παρρησίαν πού εἶχεν ἀπολαύσει; «Καὶ ἐτόλμησεν ὁ Ἄβραάμ», λέγει «νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ ὅσα εἶχεν εἰπεῖ καὶ εἶπεν· ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ σαράντα δίκαιοι; Καὶ ὁ Θεὸς ἀπήντησε· δέν θὰ τὴν καταστρέψω χάριν τῶν σαράντα». Εἰς τὴν συνέχειαν λοιπὸν ὁ δίκαιος αἰσθανθεὶς κατὰ κάποιον τρόπον ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀπερίγραφτον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ φοβούμενος μήπως καὶ φανῇ ὅτι ὑπερβαίνει τὰ ὄρια καὶ ὅτι παρακαλεῖ ὑπερμέτρως, λέγει· «Οὔτε, Κύριε, καὶ ἂν εἰπῶ καὶ κάτι ἀκόμη· Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ τριάντα δίκαιοι;». Ἐπειδὴ ἀντελήφθη, ὅτι ἦτο πρόθυμος ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδείξῃ φιλανθρωπίαν, δέν ἐλαττώνει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς δικαίους, οὔτε παραλείπει πέντε, ἀλλὰ δέκα καὶ παρακαλεῖ πάλιν καὶ λέγει· «Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ τριάντα δίκαιοι; Καὶ ὁ Θεὸς εἶπεν. Δέν θὰ τοὺς καταστρέψω, ἐὰν εὐρῶ ἐκεῖ τριάντα δικαίους». Πρόσεχε πόση εἶναι ἡ ἐπιμονὴ τοῦ δικαίου. Ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ δικασθῇ ὁ ἴδιος, ἔτσι προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπον νὰ σώσῃ τοὺς Σοδομίτας ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, πού πρόκειται νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἄβραάμ. Ἐπειδὴ ἔχω τὸ θάρρος νὰ ἐρωτήσω πρὸς τὸν Κύριον καὶ πάλιν ἄς μοῦ εἰπῇ. Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ εἴκοσι δίκαιοι; Καὶ ὁ Θεὸς εἶπεν. Δέν θὰ τοὺς καταστρέψω χάριν τῶν εἴκοσι». Ὑπερβαίνει κάθε λογικὴν καὶ κάθε σκέψιν ἢ ἀγαθότης τοῦ Κυρίου. Διότι ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς πού ζῶμεν μέσα εἰς τὴν κακίαν, προετίμησε ποτὲ νὰ δείξῃ τόσῃν συγκατάβασιν καὶ προθυμίαν, ὅταν πρόκειται νὰ κρίνῃ τοὺς συνανθρώπους του;

5. Ἄλλ' ὅμως ὁ δίκαιος οὗτος δρῶν τὸν πλοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας οὐχ ἴσταται, ἀλλὰ πάλιν φησί· «Μή τι, Κύριε, ἐὰν λαλήσω ἔτι ἅπαξ;». Ἐπειδὴ γὰρ ἄφατος ἦν ἡ μακροθυμία, διὰ τοῦτο δεδοικώς μὴ καὶ εἰς ἀγανάκτησιν τὴν κατ' αὐτοῦ κινήσειε τὸν παρακαλούμενον, φησί· «Μή τι, Κύριε;». Μὴ προπετές τι ποιῶ; Μὴ ἀναισχυντόν τι ἐπιδείκνυμι; Μὴ καταγνώσεως ἄξιον πρᾶγμα διαπραττομαι, ἐὰν λαλήσω ἔτι ἅπαξ; Μετὰ τῆς πολλῆς ἐκείνης ἀγαθότητος ἔτι μίαν ἰκεσίαν δέξαι παρ' ἐμοῦ. «Ἐὰν δὲ εὐρεθῶσιν ἐκεῖ δέκα; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν δέκα». Καὶ ἐπειδὴ προλαβὼν εἶπεν, «Ἐτι ἅπαξ λαλήσω· Ἀπῆλθε», φησί, «Κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τῷ Ἀβραάμ· καὶ Ἀβραάμ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ».

Εἶδετε τοῦ Δεσπότου τὴν συγκατάβασιν; Εἶδετε τοῦ δικαίου τὴν φιλοστοργίαν; Ἐμάθετε ὅση ἡ ἰσχὺς τῶν τὴν ἀρετὴν μετιόντων; Ἐὰν γὰρ εὐρεθῶσι, φησί, δέκα δίκαιοι, δι' ἐκείνους πᾶσι τὴν συγχώρησιν τῶν ἡμαρτημένων δωροῦμαι. Οὐ καλῶς ἔλεγον, ὅτι ταῦτα πάντα ἐγένετο, ἵνα μηδεμία καταλίπηται τοῖς μετὰ ταῦτα ἀναισχυντοῦσιν ἀντιλογίας ἀφορμή; Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ τῶν μεμνηόντων, ἀκόλαστον γλῶτταν ἔχοντες καὶ αἰτιᾶσθαι βουλόμενοι καὶ λέγοντες· τίνας ἕνεκεν ἐνεπρήσθη τὰ Σόδομα; Εἰ μακροθυμίας ἀπήλαυσαν, ἴσως ἂν μετενόησαν. Διὰ τοῦτο δείκνυσί σοι τῆς κακίας τὴν ἐπίτασιν καὶ ὅτι ἐν τοσοῦτῳ πλήθει τοσαύτη ἦν σπάνις ἀρετῆς, ὡς ἐτέρου κλυδωνίου τοιοῦτου δεῖσθαι, οἷον πρότερον κατέλαβε τὴν οἰκουμένην.

30 Ἄλλ' ἐπειδὴ ὑπόσχεσις ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ὥστε μηκέτι τοιαύτην ἐπενεχθῆναι τιμωρίαν, διὰ τοῦτο ἕτερον τρόπον τιμωρίας ἐπάγει, ὁμοῦ καὶ ἐκείνους ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἄγων καὶ τοῖς ἐξῆς ἅπασι διηνεκῆ τὴν διδασκαλίαν παρεχόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνέτρεψαν τοὺς τῆς φύσεως νόμους καὶ ξένας καὶ παρανόμους ἐπενόησαν

5. Ἄλλ' ὅμως ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν ἀπεριόριστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ δὲν σταματᾷ, ἀλλὰ λέγει πάλιν· «Μήπως θὰ ὀργισθῆς, Κύριε, ἐὰν ἐρωτήσω ἀκόμη μίαν φοράν;». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦτο ἀπερίγραπτος ἢ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο φοβούμενος μήπως κἀνὴ τὸν παρακαλούμενον νὰ ἀγανακτῆσῃ, λέγει· «Μήπως ὀργισθῆς, Κύριε;». Μήπως κἀνὼ κάτι τὸ παράλογον; μήπως ἐπιδεικνύω ἀναίσχυντον συμπεριφοράν; μήπως κἀνὼ κάτι τὸ ἀξιοκατάκριτον, ἐὰν θὰ ὀμιλήσω ἀκόμη μίαν φοράν; Δέξου ἀπὸ ἐμὲ ἀκόμη μίαν παράκλησιν μὲ ἐκείνην τὴν μεγάλην σου ἀγαθότητα. «Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ δέκα δίκαιοι; Καὶ ὁ Κύριος εἶπε· Δὲν θὰ τοὺς καταστρέψω χάριν τῶν δέκα». Καὶ ἐπειδὴ προηγουμένως εἶπεν, «ἐὰν θὰ ἐρωτήσω ἀκόμη μίαν φοράν», «ἀνεχώρησεν ὁ Κύριος, μόλις ἔπαυσε νὰ ὀμιλῇ μὲ τὸν Ἀβραάμ. Καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν σκηνὴν του».

Εἶδατε τὴν συγκατάβασιν τοῦ Κυρίου; εἶδατε τὴν φιλοστοργίαν τοῦ δικαίου; ἐμάθατε πόση εἶναι ἡ δύναμις τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων; Διότι λέγει, ἐὰν εὐρεθοῦν δέκα δίκαιοι χάριν αὐτῶν θὰ συγχωρῆσῃ ὅλας τὰς ἁμαρτίας. Δὲν εἶχον δίκαιον πού ἔλεγον προηγουμένως, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔγιναν διὰ νὰ μὴ ὑπάρχη καμμία ἀφορμὴ ἀντιλογίας εἰς ὄλους ἐκείνους πού ζοῦν μὲ ἀναίσχυντον τρόπον; Διότι ὑπάρχουν πολλοὶ παράφρονες πού ἔχουν ἀσυγκράτητον γλῶσσαν καὶ θέλουν νὰ κατηγοροῦν καὶ λέγουν· Διὰ ποῖον λόγον κατεκάησαν τὰ Σόδομα; Ἐὰν εἶχεν ἐπιδείξει μακροθυμίαν ὁ Θεός, ἴσως νὰ μετενόουν. Διὰ τοῦτο σοῦ ἀποδεικνύει τὸ μέγεθος τῆς κακίας καὶ ὅτι ἂν καὶ ὑπῆρχε τόσον πλῆθος ἀνθρώπων, τόση ἦτο ἡ ἔλλειψις τῆς ἀρετῆς, ὥστε ἐχρειάζετο ἓνας νέος κατακλυσμὸς ὁμοιος μὲ ἐκείνον πού εἶχε καλύψει ὀλόκληρον τὴν γῆν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεὸς εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ μὴ ἐπιφέρῃ οὐδέποτε ἄλλοτε παρομοίαν τιμωρίαν, διὰ τοῦτο ἐπιβάλλει διαφορετικὴν τιμωρίαν καὶ τιμωρεῖ συγχρόνως ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ διδάσκει συνεχῶς ὄλους τοὺς μεταγενεστέρους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀνέτρεψαν τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ ἐπενόησαν

μίξεις, διὰ τοῦτο ξένον τιμωρίας τὸν τρόπον ἐπήγαγε, διὰ τὴν ἐκείνων παρανομίαν, καὶ τῆς γῆς τὴν γαστέρα πηρώσας, καὶ καταλιπὼν ὑπόμνημα διηνεκῆς ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς, ὥστε μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρεῖν, ἵνα μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπέσωσι. Καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ εἰς τοὺς τόπους ἀφικνεῖσθαι ἐκείνους καὶ δοῶν αὐτήν, ὡς εἰπεῖν, τὴν γῆν βοῶσαν καὶ δεικνύουσαν τῆς τιμωρίας τὰ ἴχνη καὶ μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν ἀριθμόν, ὡς χθὲς καὶ πρῶην ἐπαχθείσης τῆς τιμωρίας, οὕτω καταφανῆς ἢ ἀγανάκτησις δεικνύται.

Δι' ὅ, παρακαλῶ, ἐξ ὧν ἕτεροι τὴν δίκην ἔδοσαν, ἡμεῖς σωφρονιζόμεθα. Ἄλλ' ἴσως εἶποι τις ἄν· τί οὖν; Ἐπειδὴ ἐκείνοι οὕτως ἐκολάσθησαν, οὐκ εἰσὶ καὶ νῦν πολλοὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις παρανομοῦντες καὶ μὴ κολαζόμενοι; Ναί· ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον τιμωρίαν προξενήσει τοῖς τοιαῦτα παρανομοῦσι. Ὅταν γὰρ μήτε ἐκ τῶν εἰς ἐκείνους συμβεβηκότων σωφρονιζόμεθα, μήτε ἀπὸ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ κερδαίνωμέν τι, ἐννόησον καὶ ὅπως ἐκείνο τὸ ἄσβεστον πῦρ σφοδρότερον ἑαυτοῖς ὑπανάπτωμεν καὶ τὸν σκῶληκα πικρὸν ἐργαζώμεθα. Ἄλλως δέ, ἐπειδὴ πολλοὶ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν εἰσὶ καὶ νῦν ἐνάρετοι, δυσωπεῖν δυνάμενοι τὸν Δεσπότην, καθάπερ τότε ὁ πατριάρχης, εἰ καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ τὰ καθ' ἑαυτοὺς σκοπεῖν, καὶ πρὸς τὴν ραθυμίαν ἀφορᾶν τὴν ἡμετέραν, νομίζομεν πολλὴν εἶναι τὴν σπάνιν τῆς ἀρετῆς· ὅμως διὰ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν τὴν περὶ τούτους μακροθυμίαν ἐπιδεικνύται. Καὶ ἵνα μάθης, ὅτι ἡ τῶν τοιούτων παρρησία τῆς μακροθυμίας ἡμῖν πρόξενος γίνεται, ἄκουσον ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἱστορίας, τί φησι πρὸς τὸν πατριάρχην, ὅτι «Ἐὰν δέκα δικαίους εὕρω, οὐ μὴ ἀπολέσω τὴν πόλιν». Καὶ τί λέγω δέκα δικαίους; Οὐδεὶς εὐρέθη ἐκεῖ τῆς παρανομίας ἐκτός, εἰ μὴ μόνος Λῶτ ὁ δίκαιος, καὶ αἱ τούτου δύο θυγατέρες. Ἡ γὰρ γυνὴ δι' αὐ-

παράξενους καὶ παρανόμους τρόπους συνουσίας, διὰ τοῦτο ἐπέβαλε νέον τρόπον τιμωρίας, ἐξ αἰτίας τῆς παρανομίας ἐκείνων καὶ κατέκαυσε τὴν γῆν καὶ ἄφησε αὐτὴν παντοτινὴν διαθήκην εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς νὰ μὴ κάνουν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, διὰ νὰ μὴ τιμωρηθοῦν μετὸν ἴδιον τρόπον. Καὶ ἢμπορεῖ, ὅποιος θέλει νὰ μεταβῆ εἰς ἐκείνην τὴν περιοχὴν καὶ νὰ ἰδῆ τὴν ἰδίαν τὴν γῆν, ἢ ὁποῖα σχεδὸν φωνάζει καὶ φανερώνει τὰ ἴχνη τῆς τιμωρίας, καὶ μάλιστα μετὰ ἀπὸ τόσα ἔτη τόσον καταφανῆς εἶναι ἢ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ, ὥστε νομίζεις, ὅτι ἢ τιμωρία ἐπεβλήθη μόλις χθές.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ συνετιζώμεθα ἡμεῖς ἀπὸ αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα ἐτιμωρήθησαν οἱ ἄλλοι. Ἴσως ὁμως νὰ ἔλεγε κάποιος. Τί λοιπόν; ἐπειδὴ ἐτιμωρήθησαν ἐκεῖνοι μετὸ τέτοιον τρόπον, δὲν ὑπάρχουν καὶ τώρα πολλοὶ ποὺ διαπράττουν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα μετὸ ἐκείνους καὶ ὁμως δὲν τιμωροῦνται; Ναί· ὁμως αὐτὸ θὰ προκαλέσῃ μεγαλυτέραν τιμωρίαν εἰς αὐτοὺς ποὺ πίπτουν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα. Ὅταν δὲν συνετιζώμεθα οὔτε ἀπὸ τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐκείνους, οὔτε κερδίζομεν κάτι ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, σκέψου, ὅτι καθιστοῦμεν σφοδρότερον ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον πῦρ ἐναντίον μας καὶ κάνομεν τὸν σκώληκα φοβερώτερον. Ἄλλωστε, ἐπειδὴ καὶ τώρα ὑπάρχουν πολλοὶ ἐνάρετοι μετὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἢμποροῦν νὰ ἐξευμενίζουν τὸν Κύριον, ὅπως ἀκριβῶς τότε ὁ πατριάρχης, ἂν καὶ ἡμεῖς, ἐξετάζοντες μόνον τὸν ἑαυτὸν μας καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀδιαφορίαν μας, νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἔλλειψις ἀρετῆς, ὁμως ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ δι' αὐτοὺς χάριν τῆς ἀρετῆς ἐκείνων. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ἢ παρρησία τῶν ἐναρέτων αὐτῶν γίνεται ἀφορμὴ τῆς μακροθυμίας, ἄκουσε, τί λέγει πρὸς τὸν πατριάρχην, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν ἱστορίαν, ὅτι «Ἐὰν εὐρω δέκα δικαίους, δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν». Καὶ διατί λέγω δέκα δικαίους; Δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ κανεὶς ποὺ νὰ μὴ εἶχε παρανομήσει ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὸν δίκαιον Λῶτ καὶ τὰς δύο θυγατέρας του. Διότι ἢ γυναῖκα του, ἢ ὁποῖα διέφυγε

τὸν ἴσως τὴν ἐν τῇ πόλει τιμωρίαν διαφυγοῦσα, ὕστερον τὴν δίκην ἔδωκε δι' οἰκείαν ραθυμίαν.

Νυνὶ δὲ διὰ τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἐπειδὴ ἐπέδωκε τὰ τῆς εὐσεβείας, πολλοὶ καὶ ἐν μέ-
 5 σαις ταῖς πόλεσι λανθάνοντές εἰσι, δυνάμενοι δυσω-
 πεῖν τὸν Θεόν, καὶ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἕτεροι, καὶ
 ἢ τῶν ὀλίγων τούτων ἀρετὴ τὴν τῶν πολλῶν κακίαν
 ἀποκρύψαι δύναται· ἐπειδὴ πολλὴ τοῦ Δεσπότου ἡ ἀ-
 γαθότης, καὶ πολλάκις οἶδε δι' ὀλίγους δικαίους τῶν
 10 πολλῶν χαρίζεσθαι τὴν σωτηρίαν. Καὶ τί λέγω δι'
 ὀλίγους δικαίους; Πολλάκις, ὅταν μὴ εὗρεθῆ ἐν τῷ
 παρόντι βίῳ δίκαιος, διὰ τὴν τῶν τετελευτηκότων ἀ-
 ρετὴν τῶν ζώντων κήδεται καὶ βοᾷ λέγων· «Ὑπερα-
 σπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμέ, καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν
 15 παῖδα μου». Εἰ καὶ αὐτοί, φησὶν, ἀνάξιοι εἰσι τοῦ σώ-
 ζεσθαι, καὶ οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔχουσι σωτηρίας, ἀλλ'
 ἐπειδὴ τὸ φιλανθρωπεύεσθαι σύνηθες ἐμοὶ καὶ περὶ
 τὸ ἔλεεῖν εἰμι ἔτοιμος καὶ ἐξαρπάξω τῶν δεινῶν, δι'
 ἑμαυτὸν ποιήσω καὶ διὰ τὸν παῖδά μου Δαυὶδ ὑπερα-
 20 σπισμὸν· καὶ ὁ πρὸ τοσοῦτων ἐτῶν τοῦ βίου μεταστάς,
 οὗτος αἴτιος τῆς σωτηρίας γίνεται τοῖς ὑπὸ τῆς οἰ-
 κείας ραθυμίας προδεδομένοις.

Εἶδες φιλανθρωπίαν Δεσπότου, πῶς τιμᾷ τοὺς ἐν
 ἀρετῇ διαλάμποντας, πῶς αὐτοὺς προτίθησι καὶ ἀντα-
 25 ξίους δείκνυσι παντὸς τοῦ πλήθους; Διὰ τοῦτο καὶ
 Παῦλος ἔλεγε· «Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις
 δέρμασιν, ὕστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι,
 ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Οὗτος ἅπας, φησὶν, ὁ κό-
 σμος, ὁ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, οὐκ ἂν εἴη ἰ-
 30 σοστάσιος τούτων τῶν ἐν θλίψεσι, τῶν ἐν κακουχίαις,
 τῶν γυμνητευόντων, τῶν περιούτων, τῶν ἐν σπηλαί-
 οῖς διαγόντων διὰ τὸν Θεόν.

6. Ὅταν οὖν ἴδῃς, ἀγαπητέ, ἄνδρα εὐτελὲς μὲν

7. Δ' Βασ. 19, 34.

8. Ἐβρ. 11, 37·38.

τὴν τιμωρίαν εἰς τὴν πόλιν ἴσως ἔξ αἰτίας ἐκείνου, ἐτιμώρηθη ἔπειτα διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς.

Σήμερον ὁμως λόγῳ τῆς ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἠυξήθη ἡ εὐσέβεια, ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ μέσα εἰς τὰς πόλεις ποὺ εἶναι ἄγνωστοι, ποὺ ἠμποροῦν νὰ ἐξευμενίζουσι τὸν Θεόν, καὶ ἄλλοι ποὺ ζοῦν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια, καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν ὀλίγων αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κακίαν τῶν πολλῶν· διότι εἶναι μεγάλη ἡ ἀγαθότης τοῦ Κυρίου καὶ γνωρίζει πολλὰς φορές νὰ χαρίζῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς πολλοὺς χάριν τῶν ὀλίγων δικαίων. Καὶ τί λέγω δι' ὀλίγους δικαίους; Πολλὰς φορές, ὅταν δὲν εὑρεθῇ κατὰ τὸν παρόντα βίον δίκαιος, ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ζῶντας λόγῳ τῆς ἀρετῆς τῶν ἀποθανόντων καὶ φωνάζει καὶ λέγει· «Θὰ ὑπερασπίσω τὴν πόλιν αὐτὴν δι' ἐμὲ καὶ χάριν τοῦ δούλου μου Δαβὶδ»⁷. Ἄν καὶ αὐτοί, λέγει, εἶναι ἀνάξιοι νὰ σωθοῦν καὶ δὲν ἔχουν καμίαν ἀφορμὴν νὰ σωθοῦν, ὁμως ἐπειδὴ συνηθίζω νὰ εἶμαι φιλάνθρωπος καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐλεῶ καὶ νὰ σώζω ἀπὸ τὰς δυσκόλους περιστάσεις, θὰ δώσω τὴν προστασίαν μου διὰ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ διὰ τὸν δούλον μου Δαβὶδ. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀποθάνει πρὶν ἀπὸ τόσα ἔτη γίνεται αἴτιος τῆς σωτηρίας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπροδόθησαν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἀδιαφορίαν.

Εἶδες φιλανθρωπίαν Κυρίου, μὲ ποῖον τρόπον δηλαδὴ τιμᾷ τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους καὶ πόσον τοὺς προτιμᾷ καὶ τοὺς ἀποδεικνύει, ὅτι ἔχουν μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὅλον τὸ πλῆθος; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Καὶ εἶχον ὡς ἐνδύματα δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, στερούμενοι, στενοχωρούμενοι καὶ κακουχούμενοι. Μὲ αὐτοὺς δὲν συγκρίνεται ὁ κόσμος»⁸. Ὁλος αὐτὸς ὁ κόσμος, λέγει, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἔζησαν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, εἰς τὰς κακουχίας, γυμνοί, περιπλανώμενοι καὶ κατοικοῦντες εἰς τὰ σπήλαια ἔξ αἰτίας τῆς ἀγάπης των πρὸς τὸν Θεόν.

6. Ὅταν λοιπόν, ἀγαπητέ, ἰδῆς ἄνδρα ποὺ νὰ εἶναι

σχῆμα ἔξωθεν περικείμενον, ἀρετὴν δὲ ἔνδοθεν περιβεβλημένον, μὴ ἐξευτελίσης τοῦτον διὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τὸν τῆς ψυχῆς πλοῦτον καταμάνθανε καὶ τὴν ἔνδον περιφάνειαν καὶ τότε ὄψει πανταχόθεν τὴν
 5 ἀρετὴν λάμπουσαν. Τοιοῦτος ἦν ὁ μακάριος Ἑλίας· μηλωτὴν μόνον εἶχε, καὶ ὁ τὴν πορφυρίδα περιβεβλημένος Ἀχαὰβ τῆς ἐκείνου μηλωτῆς ἐδεῖτο. Εἶδες τοῦ μὲν Ἀχαὰβ τὴν πενίαν, τοῦ δὲ Ἑλίας τὸν πλοῦτον; Ὅρα καὶ τῆς δυνάμεως ὅσον τὸ μέσον. Ἡ μηλωτὴ
 10 τούτου τὸν οὐρανὸν ἀπέκλεισε, τῶν ὑετῶν ἔστησε τὴν φορὰν, καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου χαλινὸς ἐγένετο τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ ὑετὸς οὐκ ἐγένετο· καὶ ὁ τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα περικείμενος περιῆει τὸν προφήτην ἐπιζητῶν, καὶ οὐδὲν δυ-
 15 νάμενος κερδαίνει ἐκ τῆς τοιαύτης δυναστείας. Ἄλλ' ὄρα Δεσπότην φιλανθρωπίαν. Ἐπειδὴ εἶδεν ἀπὸ ζήλου καὶ πολλῆς θερμότητος τὸν προφήτην κινήθεντα, καὶ τὴν μεγάλην ταύτην τιμωρίαν ἐπαγαγόντα κατὰ πάσης τῆς γῆς, ὥστε μὴ καὶ αὐτὸν συναπολαῦσαι τῆς
 20 τιμωρίας, καὶ ὁμοίως τῇ ἐκείνων πονηρία κολάζεσθαι, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Ἐγερθεὶς πορεύθητι εἰς Σαρεπτὰ τῆς Σιδωνίας. Ἐκεῖ γὰρ ἐντελοῦμαι γυναικὶ χήρα τοῦ διατρέφειν σε. Καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη».

Ὅρα τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν, ἀγαπητέ. Καὶ γὰρ
 25 καὶ χθὲς εἰς φιλοξενίαν ἡμῖν ὁ λόγος ἅπας κατέληξε, καὶ σήμερον ἰδοὺ ὁ φιλόξενος αὕτη χήρα εἰς τέλος ἡμῖν ἄγειν τὸν λόγον μέλλει. Καὶ παρεγένετο, φησὶ, πρὸς τὴν χήραν, καὶ εὔρεν αὐτὴν συλλέγουσαν ξύλα, καὶ φησὶ πρὸς αὐτήν· δός μοι μικρὸν ὕδωρ, καὶ πίο-
 30 μαί. Ἡ δὲ ὑπήκουσε. Καὶ φησὶ πρὸς αὐτὴν πάλιν· ποιήσόν μοι ἐγκρυφίας, καὶ φάγομαι. Ἡ δὲ λοιπὸν ἐκκαλύπτει αὐτῆς τὴν ὑπερβάλλουσαν πενίαν, μᾶλλον δὲ τὸν ἄφατον πλοῦτον· ἡ γὰρ τῆς πενίας ἐπίτασις ἐδείκνυ τοῦ πλοῦτου τὸ μέγεθος. Ἡ δὲ φησὶν· «Οὐκ
 35 ἔτι τῇ δούλῃ σου, εἰ μὴ δραξ ἁλεύρου, καὶ ὀλίγον ἔ-

ἐξωτερικὰ μὲν ἐνδεδυμένος μὲ εὐτελεῆ ἐνδύματα, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του εἶναι πλήρης ἀρετῆς, μὴ τὸν περιφρονήσης δι' αὐτὰ ποῦ βλέπεις, ἀλλὰ ζήτησε νὰ μάθῃς τὸν ψυχικὸν του πλοῦτον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν του λαμπρότητα καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὴν ἀρετὴν νὰ λάμπῃ ἀπὸ παντοῦ. Τέτοιος ἄνθρωπος ἦτο ὁ μακάριος Ἑλίας· μίαν μηλωτὴν μόνον εἶχε καὶ ὅμως ὁ Ἀχαάθ, ποῦ ἐφόρει τὴν βασιλικὴν πορφύραν, εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν προβειὰν ἐκείνου. Εἶδες τὴν πενίαν τοῦ Ἀχαάθ καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ Ἑλίας; Πρόσεχε καὶ πόση διαφορὰ δυνάμεως ὑπῆρξε μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ προβειὰ τοῦ Ἑλίας ἐκλείσσε τὸν οὐρανόν, ἐσταμάτησε τὰς βροχὰς καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου ἐγίνε χαλινὸς εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἕξ μῆνας δὲν ἔβρεξε καθόλου. Καὶ αὐτὸς ποῦ εἶχε τὸν βασιλικὸν μανδύαν καὶ τὸ στέμμα ἔσπευδε νὰ εὕρῃ τὸν προφήτην καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτύχῃ τίποτε μὲ τὴν τόσον μεγάλην ἐξουσίαν του. Πρόσεχε ὅμως τὴν φιλάνθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ προφήτης ἐκινήθη ἀπὸ ζῆλον καὶ ὑπερβολικὸν ἐνθουσιασμόν καὶ προεκάλεσε τὴν μεγάλην αὐτὴν τιμωρίαν εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ νὰ μὴ ὑποστῇ καὶ ὁ ἴδιος τὴν τιμωρίαν καὶ νὰ μὴ τιμωρηθῇ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἐξ αἰτίας τῆς πονηρίας ἐκείνων, λέγει πρὸς αὐτόν· «Σήκω καὶ πήγαινε εἰς τὰ Σαρεπτά τῆς Σιδωνίας. Διότι θὰ διατάξω νὰ σὲ διατρέφῃ ἐκεῖ μία χήρα γυναῖκα. Καὶ ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγεν»⁹.

Πρόσεχε, ἀγαπητέ, τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καθ' ὅσον καὶ χθὲς ἡ ὁμιλία μας κατέληξεν εἰς τὴν φιλοξενίαν καὶ ἰδοὺ σήμερον πάλιν ἡ φιλόξενος αὐτὴ χήρα πρόκειται νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν ὁμιλίαν μας. Καὶ ἔφθασε, λέγει, εἰς τὴν χήραν καὶ τὴν εὗρε νὰ μαζεύῃ εὐλα καὶ λέγει πρὸς αὐτήν. Δός μου ὀλίγον ὕδωρ διὰ νὰ πιῶ. Καὶ αὐτὴ ὑπήκουσε. Καὶ λέγει πάλιν πρὸς αὐτήν. Νὰ ζυμώσης ἄρτον διὰ νὰ φάγω. Αὐτὴ φανερῶνει τὴν ὑπερβολικὴν τῆς πενίαν, ἢ μᾶλλον τὸν ἀπερίγραπτον πλοῦτον αὐτῆς. Καθ' ὅσον τὸ μέγεθος τῆς πενίας τῆς ἐφανέρωνε τὸ μέγεθος τοῦ πλοῦτου τῆς. Λέγει λοιπὸν αὐτὴ· Δὲν ἔχει τίποτε ἢ δούλη σου, ἐκτὸς ἀπὸ μίαν φούκταν ἀλεύρου

λαιον ἐν τῷ καμφάκῃ, καὶ φαγόμεθα, ἐγὼ τε καὶ τὰ
 παιδία, καὶ ἀποθανούμεθα». Ἐλεεινὰ τὰ ρήματα, καὶ
 αὐτὴν λιθίνην ψυχὴν ἱκανὰ ἐπικάμψαι. Οὐδεμία λοι-
 πόν, φησίν, ἔσται ἐλπίς σωτηρίας. Ἐπὶ θύραις τὰ
 5 τοῦ θανάτου. Τοῦτο μόνον ἡμῖν ὑπολέλειπται πρὸς ζω-
 ῆν, ὃ μόλις ἀρκέσει ἐμοὶ καὶ τοῖς παιδίοις. Ὅπερ ἦν
 μοι δυνατόν, πεποίηκα· τοῦ ὕδατος μετέδωκα.

Ἄλλ' ἵνα μάθωμεν καὶ τῆς γυναικὸς τὸ φιλόξενον,
 καὶ τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν παρρησίαν, ὄρα τί γίνε-
 10 ται. Ἐπειδὴ ἔμαθεν ὁ προφήτης πάντα μετὰ ἀκριβεί-
 ας, ἵνα ἐκκαλύψῃ ἡμῖν τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς (ὃ γὰρ
 Θεὸς εἰπὼν, ὅτι «Ἐντέταλμαι γυναικὶ τοῦ διατρέ-
 φειν σε», αὐτὸς ἦν ὁ διὰ τοῦ προφήτου ἐνεργῶν), καὶ
 φησι πρὸς αὐτὴν· «Ποίησον ἐμοὶ πρῶτον, καὶ φάγο-
 15 μαι, καὶ τότε τοῖς τέκνοις σου». Ἀκούετε, γυναῖκες,
 αἱ πλούτῳ περιρρεόμεναι, καὶ εἰς μυρία ἀνόνητα κα-
 ταναλίσκουσαι τὴν οἰκείαν περιουσίαν, καὶ οὐδὲ μετὰ
 τὴν οἰκείαν ἀπόλαυσιν πολλάκις καταδεχόμεναι ὀβο-
 λοὺς δύο προέσθαι τοῖς δεομένοις, ἢ ἀνδρὶ τινι τῶν
 20 ἐναρέτων διὰ τὸν Θεὸν πενομένῳ. Αὕτη δὲ οὐδὲν ἔ-
 τερον κεκτημένη, ἢ τὴν δράκα τοῦ ἀλεύρου, καὶ μέλ-
 λουσα κατὰ μικρόν, ὅσον κατὰ τὸν ἑαυτῆς λογισμόν,
 τῶν παίδων τὸν θάνατον δρᾶν, ἀκούσασα παρὰ τοῦ
 προφήτου, ὅτι «Ἐμοὶ πρῶτον ποίησον, καὶ τότε σοι
 25 καὶ τοῖς παιδίοις σου, οὐκ ἐδυσχέρανεν, οὐκ ἠμέλλη-
 σεν, ἀλλ' ἐποίει τὸ ἐπιταχθέν, παιδεύουσα πάντας ἡ-
 μᾶς προτιμᾶν τῆς οἰκείας ἀναπαύσεως τοὺς τοῦ Θεοῦ
 δούλους καὶ μὴ ἀπλῶς παρατρέχειν τὰ τοιαῦτα κέρδη,
 ἀλλ' εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἡ ὑπὲρ τούτων ἀντίδοσις ἔσται.
 30 Ὅρα γοῦν ταύτην τὴν χήραν, ἀντὶ μιᾶς δρακὸς
 ἀλεύρου καὶ ὀλίγου ἐλαίου πῶς διηνεκῆ ἄλωνα ἐκτῆ-
 σατο. Μετὰ γὰρ τὸ τραφῆναι τὸν προφήτην, οὔτε ἡ

καὶ ὀλίγον ἔλαιον εἰς τὸ δοχειάκι. Θὰ φάγωμεν αὐτὰ ἐγὼ καὶ τὰ τέκνα μου καὶ ἔπειτα θὰ ἀποθάνωμεν. Γεμᾶτοι ἀπὸ πόνον εἶναι αὐτοὶ οἱ λόγοι καὶ ἱκανοὶ νὰ λυγίσουν καὶ λιθίνην καρδίαν. Δέν ὑπάρχει λοιπὸν καμμία ἐλπίς σωτηρίας. Ὁ θάνατος εὐρίσκεται εἰς τὴν θύραν. Αὐτὸ μόνον μᾶς ἔμεινε, διὰ νὰ ζήσωμεν, τὸ ὁποῖον μετὰ δυσκολίας φθάνει δι' ἐμέ καὶ τὰ τέκνα μου. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἠμποροῦσα νὰ κάνω τὸ ἔχω κάνει ἤδη, σοῦ ἔδωσα δηλαδὴ νερό¹⁶.

Διὰ νὰ γνωρίσωμεν ὅμως καὶ τὴν φιλοξενίαν τῆς γυναικὸς καὶ τὸ μεγάλο θάρρος τοῦ δικαίου, πρόσεχε τί γίνεται. Ἐπειδὴ ἔμαθεν ὁ προφήτης Ἡλίας τὰ πάντα μέ κάθε λεπτομέρειαν, διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς (διότι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶπεν, «Ἐδωσα ἐντολήν εἰς κάποιαν γυναῖκα νὰ σέ διατρέφῃ», αὐτὸς ἦτο πού ἐνήργει μέσω τοῦ προφήτου), λέγει πρὸς αὐτὴν. Ἐτοίμασε νὰ φάγω ἐγὼ πρῶτον καὶ ἔπειτα τὰ τέκνα σου. Ἀκούετε αὐτό, γυναῖκες, σεῖς πού λούεσθε μέσα εἰς τὸν πλοῦτον καὶ καταναλίσκετε τὴν περιουσίαν σας εἰς ἀναρίθμητα ἀνώφελα πράγματα καὶ δέν καταδέχεσθε νὰ δώσετε εἰς αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκην ἢ εἰς κάποιον ἐνάρετον ἄνθρωπον, πού εἶναι πτωχὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, δύο ὀβολοὺς οὔτε ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν διασκέδασίν σας. Αὐτὴ ὅμως ἂν καὶ δέν εἶχε τίποτε ἄλλο παρὰ μίαν φούκταν ἀλεύρου καὶ ἐπρόκειτο συντόμως νὰ ἰδῇ τὰ τέκνα της νὰ ἀποθνήσκουν, κατὰ τὴν ἰδικὴν της σκέψιν, ὅταν ἤκουσε τὸν προφήτην νὰ λέγῃ, ἐτοίμασε νὰ φάγω ἐγὼ πρῶτον καὶ ἔπειτα τὰ τέκνα σου, δέν ἐδίστασεν, οὔτε ἔδειξεν ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἔκαμεν αὐτὸ πού τῆς εἶπε, καὶ ἐδίδαξε μέ αὐτὸ εἰς ὄλους ἡμᾶς, ὅτι πρέπει νὰ προτιμῶμεν νὰ ἐξυπηρετοῦμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ παρὰ τὴν ἰδικὴν μας καλοπέρασιν καὶ νὰ μὴ προσπερνῶμεν ἔτσι τυχαῖα τὰ κέρδη πού προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς, ὅτι θὰ ἔχωμεν δι' ὅλα αὐτὰ πολὺ μεγάλην ἀνταμοιβήν.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς αὐτὴ ἡ χήρα ἀπέκτησεν ἓνα ὀλόκληρον ἀλώνι ὡς ἀντάλλαγμα, ἐπειδὴ προσέφερε μίαν φούκταν ἀλεύρου καὶ ὀλίγον ἔλαιον. Καθ' ὅσον μετὰ ἀπὸ τὴν

δράξ τοῦ ἀλεύρου ἐπέλειπεν, οὔτε ὁ καμπάκης τοῦ
 ἐλαίου, πάσης τῆς γῆς λιμῶ διαφθειρομένης. Καὶ τὸ
 δὴ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, ὅτι οὐδὲ μόχθων ἐδεῖ-
 το λοιπὸν, ἀλλ' εἶχεν ἔτοιμον διηνεκῶς τὸ ἄλευρον
 5 καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ οὔτε γεωργίας ἔχρηξεν, οὔτε τῆς
 τῶν βοῶν συνεργίας, οὔτε ἐτέρας τινὸς ἐπιμελείας,
 ἀλλὰ παρὰ φύσιν ἦν ἰδεῖν ἅπαντα συμβαίνοντα. Καὶ
 τοῦ βασιλέως τοῦ τὸ διάδημα περικειμένου ἐν ἀμη-
 χανία ὄντος, καὶ λιμῶ διαφθειρομένου, χήρα ἡ πενι-
 10 χρά, ἡ πάντων ἔστερημένη, ἐπειδὴ τὸν προφήτην ὑ-
 πεδέξατο, ἐν εὐπορίᾳ ἐτύγχανε διηνεκεῖ. Διὰ τοῦτο
 καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς
 ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται». Εἶδες
 χθὲς οἶων ὁ πατριάρχης ἠξιώθη, δαφιλῆ τὴν φιλοξε-
 15 νίαν ἐπιδειξάμενος καὶ μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος·
 ὄρα καὶ ταύτην τὴν Σιδωνίαν ἀθρόον πλοῦτον ἄφα-
 τον κτησαμένην. Ἡ γὰρ γλῶσσα τοῦ προφήτου, ἡ
 τοῦ οὐρανοῦ τὰς ἡνίας ἐπισχοῦσα, αὕτη τοῦ ἀλεύρου
 τὴν δράκα πηγᾶσαι ἐποίησε καὶ τοῦ ἐλαίου τὴν καμ-
 20 ψάκην.

7. Ταύτην πάντες μιμείσθωσαν καὶ ἄνδρες καὶ
 γυναῖκες. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐβουλόμην εἰς τὸν τοῦ προ-
 φήτου ζῆλον ὑμᾶς ἐναγαγεῖν καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν μί-
 μησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ὑπέρογκον ὑμῖν δοκεῖ εἶναι,
 25 καίτοι κἀκεῖνος ἄνθρωπος ἦν καὶ σάρκα περιέκειτο,
 καθὼς καὶ ἡμεῖς, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμῖν μετεῖχε φύσε-
 ως· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ παρ' ἑαυτοῦ μετὰ δαφιλείας εἰσή-
 νεγκε καὶ τὴν ἀρετὴν εἴλετο, ἠξιώθη καὶ τῆς ἄνω-
 θεν χάριτος· ἀλλὰ τέως κἂν τὴν γυναῖκα ταύτην μι-
 30 μησώμεθα, καὶ τότε κατὰ μικρὸν ἤξομεν καὶ ἐπὶ τὴν
 τοῦ προφήτου μίμησιν. Μιμησώμεθα τοίνυν τὴν ταύ-
 της φιλοξενίαν καὶ μηδεὶς λοιπὸν πενίαν προβαλλέ-
 σθω. Οἷος γὰρ ἂν ἡ πένης, οὐκ ἂν εἶη ταύτης πενέ-
 στερος, ἢ πρὸς μίαν ἡμέραν μόνον ἐκέκτητο τροφήν,

διατροφήν τοῦ προφήτου οὔτε ἡ φούκτα τοῦ ἀλεύρου ἔλειπεν, οὔτε τὸ μικρὸν δοχεῖον τοῦ ἐλαίου ἐξηντλεῖτο, ἐνῶ ὀλόκληρη ἡ χώρα ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν πείναν. Καὶ τὸ περισσότερον παράξενον καὶ παράδοξον ἦτο τὸ ὅτι δὲν ἐχρειάζετο πλέον οὔτε νὰ κοπιάσῃ, ἀλλὰ ἦσαν ἔτοιμα διαρκῶς καὶ τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ ἔλαιον καὶ δὲν ἐχρειάζετο οὔτε ἡ καλλιέργεια, οὔτε ἡ βοήθεια τῶν βωδιῶν, οὔτε καμμία ἄλλη φροντίς, ἀλλ' ἤμποροῦσε νὰ ἰδῇ κανεὶς ὅτι ὅλα συνέβαινον κατὰ ὑπερφυσικὸν τρόπον. Καὶ ἐνῶ ὁ βασιλεὺς πού περιεβάλλετο μὲ τὸ διάδημα, εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν πείναν, ἡ πτωχοτάτη χήρα, ἡ ὁποία ἔστερεῖτο τὰ πάντα, εἶχε συνεχῆ εὐπορίαν, ἐπειδὴ ὑπεδέχθη τὸν προφήτην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Ἐκεῖνος πού ὑποδέχεται κάποιον καὶ τὸν φιλοξενεῖ ὡς προφήτην, θὰ ἀμειφθῇ ὅπως καὶ ὁ προφήτης»⁴¹. Εἶδες χθές, ποίας ἀμοιβᾶς ἔλαβεν ὁ πατριάρχης μὲ τὸ νὰ φιλοξενήσῃ μὲ μεγάλην καὶ πλουσίαν θέρμην τὸν Θεόν· βλέπε τώρα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ χήρα ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ἀπέκτησεν ἀμέσως ἀνυπολόγιστον περιουσίαν. Διότι ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου, πού εἶχε κάνει τὸν οὐρανὸν νὰ μὴ βρέξῃ, αὐτὴ ἡ ἰδία ἔκανε νὰ πολλαπλασιάζεται ἡ φούκτα τοῦ ἀλεύρου καὶ τὸ ὀλίγον ἔλαιον τοῦ δοχείου.

7. Ἄς μιμηθοῦν αὐτὴν ὅλοι καὶ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. Ἐγὼ βέβαια ἤθελον νὰ σᾶς ὀδηγήσω νὰ γίνεταί Ζηλωταὶ τοῦ προφήτου καὶ νὰ μιμηθῆτε τὴν ἀρετὴν του, ἐπειδὴ ὁμως νομίζω, ὅτι τοῦτο εἶναι ὑπερβολικὸν διὰ σᾶς, ἄν καὶ ἦτο ἄνθρωπος καὶ ἐκεῖνος καὶ εἶχε σάρκα, ὅπως καὶ ἡμεῖς, καὶ εἶχε τὴν ἰδίαν μὲ ἡμᾶς φύσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔκανεν, ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτὸν μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ ἐπειδὴ προετίμησε τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἔγινεν ἄξιός νὰ λάβῃ τὴν ἐκ τῶν ἄνω χάριν. Ἐὰν ὁμως μιμηθῶμεν αὐτὴν τὴν γυναῖκα, τότε ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ μιμηθῶμεν καὶ τὸν ἴδιον τὸν προφήτην. Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν τὴν φιλοξενίαν αὐτῆς καὶ ἄς μὴ προβάλλῃ κανεὶς τὴν πενίαν ὡς δικαιολογίαν. Διότι, ἐὰν κάποιος εἶναι πτωχός, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι πτωχότερος ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶχε τροφήν μόνον διὰ μίαν ἡμέραν, καὶ ὁμως δὲν ἐδίστα-

καὶ οὐδὲ οὕτως ὀκνηροτέρα γέγονε περὶ τὴν τοῦ δικαίου αἴτησιν, ἀλλὰ πολλῇ τῇ προθυμίᾳ χρησαμένη ταχεῖαν τὴν ἀμοιβὴν ἐκομίσατο. Τοιαῦτα γὰρ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀντὶ μικρῶν ἔθος αὐτῷ μεγάλα δωρεῖσθαι. Τί γάρ, εἰπέ μοι, τοσοῦτον εἰσήνεγκεν, ὅσον ἐκομίσατο;

Ἄλλ' ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος οὐ τῇ ποσότητι προσέχειν εἴωθεν, ἀλλὰ τῇ δαυιλείᾳ τῆς γνώμης καὶ ἀπὸ ταύτης καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα γίνεται καὶ τὰ μεγάλα 10 πολλάκις ἐξευτελίζεται, ὅταν μὴ ἰλαρᾷ τῇ προθυμίᾳ ἐπιτελῆται τὰ γινόμενα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χήρα ἐκείνη ἢ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, πολλῶν πολλὰ βαλόντων ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, δύο λεπτὰ βαλοῦσα πάντας ὑπερηκόντισεν, οὐκ ἐπειδὴ πλείονα τῶν ἄλλων ἔβαλεν, ἀλλ' ὅτι 15 δαυιλῆ τὴν γνώμην ἐπεδείξατο. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, φησὶν, ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς τοῦτο ἐποίουν· αὐτὴ δὲ ἅπαντα ἅπερ ἐκέκτητο ἔβαλεν. "Ὅλον γὰρ τὸν βίον αὐτῆς ἔβαλε. Καὶ τὰς γυναῖκας μιμησώμεθα οἱ ἄνδρες καὶ μὴ ἐλάττους αὐτῶν ὀφθῶμεν, ἀλλὰ σπουδάσω 20 μὲν μὴ μόνον πρὸς τὴν οἰκειαν ἀπόλαυσιν πᾶσαν τὴν οὐσίαν καταναλίσκειν, ἀλλὰ καὶ τῶν δεομένων πολλὴν ποιῆσθαι πρόνοιαν καὶ μετὰ προθυμίας καὶ φαιδρότητος τοῦτο ποιεῖν. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς εἰς τὴν γῆν καταβάλλων τὰ σπέρματα, οὐ μετὰ στυγνότητος τοῦτο 25 ἐργάζεται, ἀλλὰ χαίρων καὶ γεγηθῶς, καὶ ἤδη τῇ προσδοκίᾳ τὰ δράγματα βλέπει νομίζων, οὕτως εἰς τὴν γῆν ἀφήσι τὰ σπέρματα.

Καὶ σὺ τοίνυν, ἀγαπητέ, μὴ πρὸς τὸν λαμβάνοντα ὄρα μόνον, μηδὲ πρὸς τὴν δαπάνην τὴν γινομένην, 30 ἀλλ' ἐννόει ὅτι οὗτος μὲν ἐστὶν ὁ δρῶμενος, ὁ παρὰ σοῦ δεχόμενος, ἕτερος δὲ ὁ τὰ εἰς ἐκεῖνον γινόμενα οἰκειούμενος, καὶ οὐχ ὁ τυχών, ἀλλ' ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, ὁ τῶν ἀπάντων Κύριος, ὁ οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητής· καὶ ὅτι ἡ δαπάνη αὕτη πρόσδοδος γίνεται καὶ 35 οὐ μόνον οὐκ ἐλαττοῖ σου τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ πλεονάζει μᾶλλον, εἰάν σὺ μετὰ πίστεως τοῦτο ἐργάξῃ καὶ

σε καθόλου νά ἐκπληρώσῃ αὐτὸ ποῦ τῆς ἐζήτησεν ὁ προφήτης, ἀλλ' ἀφοῦ ἔδειξε μεγάλην προθυμίαν, ἔλαβεν ἀμέσως καὶ τὴν ἀνταμοιβήν. Διότι τέτοια εἶναι αὐτὰ ποῦ μᾶς παραχωρεῖ ὁ Θεός. Συνηθίζει δηλαδὴ αὐτὸς νά μᾶς χαρίζῃ μεγάλας ἀμοιβὰς διὰ τὰ ὀλίγα ποῦ προσφέρομεν. Διότι εἰπέ μου, μήπως ἔδωσε τόσα, ὅσα ἔλαβεν;

Ὁ ἰδικὸς μας ὁμοίως Κύριος δὲν συνηθίζει νά προσέχῃ εἰς τὴν ποσότητα ἀλλὰ εἰς τὴν πολὺ καλὴν διάθεσιν καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς καὶ τὰ μικρὰ γίνονται μεγάλα καὶ πολλὰς φορές καὶ τὰ μεγάλα θεωροῦνται μηδαμινά, ὅταν, αὐτὰ ποῦ γίνονται, δὲν γίνωνται μὲ εὐχάριστον διάθεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χήρα ἐκείνη τοῦ εὐαγγελίου, ἂν καὶ πολλοὶ εἶχον ρίψει πολλὰ χρήματα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐνῶ αὐτὴ ἔρριψε δύο λεπτά, τοὺς ὑπερέβαλεν ὄλους, ὅχι ἐπειδὴ ἔρριψε περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ διότι ἐπέδειξε πρόθυμον διάθεσιν. Καθ' ὅσον οἱ μὲν ἄλλοι, λέγει, ἔρριπτον ἀπὸ τὸ περίσσευμά των, ἐνῶ ἐκείνη ἔρριπεν ὅλα, ὅσα εἶχεν. Αὐτὴ δηλαδὴ προσέφερεν ὅλην τὴν ζωὴν της. Ἄς μιμηθοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκας καὶ ἄς μὴ φανοῦμεν κατώτεροι ἀπὸ αὐτάς, ἀλλὰ νά φροντίσωμεν νά μὴ δαπανοῦμεν ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν μας μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ νά ἐνδιαφερώμεθα πολὺ καὶ δι' αὐτούς, ποῦ ἔχουν ἀνάγκην, καὶ νά κάνωμεν τοῦτο μὲ προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν. Καθ' ὅσον καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ρίπτῃ τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν, δὲν κάνει αὐτὸ μὲ δυσαρέσκειαν, ἀλλὰ μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, ἐπειδὴ πιστεύει, ὅτι βλέπει ἤδη τὰ δέματα ἀπὸ τὰ στάχυα καὶ ἔτσι ρίπτει τοὺς σπόρους εἰς τὸ χῶμα.

Καὶ σὺ λοιπόν, ἀγαπητέ, νά μὴ βλέπῃς μόνον τὸν λαμβάνοντα οὔτε τὴν δαπάνην, ἢ ὅποια γίνεται, ἀλλὰ νά σκεφθῆς, ὅτι αὐτὸς ποῦ δέχεται τὴν προσφορὰν σου εἶναι ὁρατός, αὐτὸς ὁμοίως ποῦ οἰκαιοποιεῖται τὴν προσφορὰν σου εἶναι ἄλλος, καὶ ὅχι ὁ τυχών, ἀλλ' ὁ Κύριος τῶν πάντων, ὁ δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Καὶ νά σκεφθῆς ἀκόμη, ὅτι ἡ δαπάνη αὐτὴ γίνεται ἰδικόν σου ἔσοδον καὶ ὅχι μόνον δὲν μειώνει τὴν περιουσίαν σου, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλαπλασιάζει, ἐὰν κάνῃς τοῦτο μὲ πίστιν καὶ εὐχαρί-

ίλαρᾶς τῆς προθυμίας. Εἶπω τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν· μετὰ τῆς προσόδου τῆς ἀπὸ τῆς δαπάνης ταύτης γινομένης καὶ ἁμαρτημάτων συγχωρήσεώς σοι πρόξενος γίνεται, οὗ τί ἂν γένοιτο ἴσον;

5 Εἰ τοίνυν βουλοίμεθα εἰδέναί πλουτεῖν τὸν ἀληθῆ πλοῦτον καὶ μετὰ τοῦ πλούτου καὶ τῶν ἁμαρτημάτων τὴν συγχώρησιν εὐρασθαι, ἐκχέωμεν τὰ ὄντα εἰς τὰς τῶν δεομένων χεῖρας, προαποστείλωμεν αὐτὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ἔνθα οὐδὲ κλέπτῃς, οὐδὲ ληστής, 10 οὐ τοιχωρῦχος, οὐκ οἰκέτου κακουργία, οὐκ ἄλλο οὐδὲν λυμῆνασθαι δυνησεται τὸν πλοῦτον τὸν ἡμέτερον. Τὸ γὰρ χωρίον ἐκεῖνο πάσης τοιαύτης βλάβης ἀνώτερον. Μόνον μὴ μετὰ κενοδοξίας τοῦτο ποιῶμεν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ δεδομένους νόμους, ὥστε μὴ 15 τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καρπώσασθαι, ἀλλὰ τὸν παρὰ τοῦ κοινοῦ πάντων Δεσπότου, ἵνα μὴ καὶ τὴν δαπάνην ὑπομείνωμεν καὶ τοῦ κέρδους ἀποστερηθῶμεν. Ὡσπερ γὰρ πάσαις ταῖς ἄλλαις ἐπιβουλαῖς ἀνάλωτός ἐστιν ὁ πλοῦτος, ὁ ἐκεῖ μετατιθέμενος διὰ 20 τῆς τῶν πενήτων χειρός, οὕτω κενοδοξία μόνῃ ἀναλίσκεται καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐνταῦθα ὁ σῆς καὶ ὁ σκώληξ πρὸς τὴν τῆς ἐσθῆτος διαφθοράν, τοῦτο κενοδοξία γίνεται πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης συλλεγόμενον πλοῦτον.

25 Δι' ὅ, παρακαλῶ, μὴ μόνον ποιῶμεν τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀσφαλείας ταύτην ἐργαζώμεθα, ἵνα ἀντὶ μικρῶν μεγάλα καρπώσωμεθα ἀγαθά, καὶ ἀντὶ τῶν ἐπικήρων τὰ ἄφθαρτα, καὶ ἀντὶ τῶν προσκαιρῶν τὰ αἰώνια, καὶ μετὰ τούτων ἀπάν- 30 των καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων τυχεῖν δυνηθῶμεν, καὶ τῶν ἀπορρητῶν ἐκείνων ἀγαθῶν ὧν γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἢ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν 35 καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

στον προθυμίαν. Θ' ἀναφέρω καὶ τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἀγαθῶν. Μαζὶ μὲ τὸ ἔσοδον, τὸ ὁποῖον κερδίζεις μὲ τὴν δαπάνην αὐτὴν, γίνεται ἡ αἰτία νὰ σοῦ συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σου. Μὲ αὐτὸ ποῖον ἀγαθὸν θὰ ἠμποροῦσε νὰ συγκριθῇ;

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἀληθινὸν πλοῦτον καὶ μαζὶ μὲ τὸν πλοῦτον νὰ λάβωμεν καὶ τὴν συγχώρεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἃς παραδίδωμεν αὐτὰ πού ἔχομεν εἰς αὐτοὺς πού τὰ χρειάζονται καὶ ἃς ἀποστειλωμεν αὐτὰ ἐκ τῶν προτέρων εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅπου δὲν ὑπάρχει οὔτε κλέπτῃς, οὔτε ληστής, οὔτε διαρρηκτῃς, οὔτε ἐπιβουλή δούλου, οὔτε τίποτε ἄλλο πού θὰ ἠμπορέσῃ νὰ βλάβῃ τὸν πλοῦτόν μας. Καθ' ὅσον ἐκεῖνος ὁ τόπος εἶναι ἀπομακρυσμένος ἀπὸ κάθε τέτοιου εἴδους βλάβῃν. Μόνον νὰ μὴ κάνωμεν αὐτὸ παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, ἀλλὰ νὰ γίνεται συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολάς πού μᾶς ἔδωσεν ἐκεῖνος, ὥστε νὰ μὴ λάβωμεν τὸν ἔπαινον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν κοινὸν Κύριον τοῦ παντός, διὰ νὰ μὴ συμβῇ καὶ νὰ ὑποστῶμεν τὴν δαπάνην καὶ νὰ χάσωμεν καὶ τὸ κέρδος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἀπρόσβλητος ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἐπιβουλάς ὁ πλοῦτος πού μεταφέρεται εἰς τὸν οὐρανὸν μέσῳ τῶν πτωχῶν, ἔτσι καὶ καταστρέφεται μόνον ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν. Καὶ ὅ,τι εἶναι ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ὁ σκόρος καὶ οἱ σκώληκες διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐνδυμάτων, τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἡ κενοδοξία διὰ τὸν πλοῦτον, πού συλλέγομεν ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ μὴ κάνωμεν μόνον ἐλεημοσύνην ἀλλὰ νὰ τὴν κάνωμεν ὅπως πρέπει, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμεν, ἀντὶ τῶν ὀλίγων πού προσεφέραμεν, μεγάλα ἀγαθὰ καὶ ἀντὶ τῶν γῆινων τὰ ἄφθαρτα καὶ ἀντὶ τῶν προσκαιρῶν τὰ αἰώνια καὶ μαζὶ μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀνέκφραστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ'

«*Ἦλθον δέ*», φησίν, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἐσπέρας».

1. Καθάπερ λειμών τις εὐανθῆς διάφορα καὶ ποι-
5 κίλα τὰ ἄνθη ἐν ἑαυτῷ δείκνυσιν, οὕτως ἡ θεία Γρα-
φή τῶν δικαίων τὰς ἀρετὰς ἡμῖν δείκνυσιν, οὐχ ἵνα
καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀνθῶν πρὸς βραχὺ μόνον ἀπολαύ-
σωμεν τῆς εὐωδίας, ἀλλ' ἵνα διηνεκῆ τὴν ἐντεῦθεν
ὠφέλειαν καρπωσώμεθα. Ἐκεῖ μὲν γὰρ μόνον ἐδεξά-
10 μεθα τῇ χειρὶ τὰ ἄνθη, καὶ μετ' ὀλίγον αὐτὰ μαραν-
θίντα τὴν οἰκείαν χάριν ἡμαύρωσεν; ἐνταῦθα δὲ οὐχ
οὕτως, ἀλλ' ἐπειδὴν δεξώμεθα διὰ τῆς ἀκοῆς τὰς
ἀρετὰς τῶν δικαίων, καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς δια-
νοίας ἡμῶν αὐτὰς ἐναποθώμεθα, διὰ παντὸς τοῦ
15 χρόνου τῆς τούτων εὐωδίας ἀπολαύειν δυνάμεθα, ἐ-
ὰν ἐθέλωμεν. Φέρε οὖν, ἐπειδὴ τοιαύτη τῶν ἐν τῇ
θείᾳ Γραφῇ κειμένων ἀγίων ἡ εὐωδία, σήμερον τοῦ
Λῶτ τὴν εὐωδίαν καταμάθωμεν, ἵνα γινῶμεν ἀκρι-
βῶς, ὅπως εἰς ἄκραν τῆς ἀρετῆς τὴν κορυφὴν ἢ τοῦ
20 πατριάρχου συνουσία τὸν δίκαιον τοῦτον ἀνήγαγε,
καὶ κατ' ἴχνος αὐτοῦ καὶ αὐτὸς τὴν οἰκείαν φιλοξε-
νίαν διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείκνυται. Ἄλλ' ἵνα σαφέστε-
ρος ἡμῖν ὁ λόγος γένηται, ἄξιον αὐτῶν τῆς Γραφῆς
ἐπακοῦσαι τῶν ρημάτων.
- 25 «*Ἦλθον δέ*», φησίν, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα
ἐσπέρας». Τίνος ἐνεκεν οὕτως ἤρξατο, «*Ἦλθον δὲ
οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἐσπέρας*»; Ἐπειδὴ μετὰ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ΄

«Κατά τὴν ἐσπέραν», λέγει, «ἤλθον οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα».

1. Ὅπως ἀκριβῶς ἐν ἀνθισμένον λειβάδι ἔχει νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν χῶρον του διάφορα καὶ ποικίλα ἄνθη, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ θεία Γραφή μᾶς παρουσιάζει τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων, ὄχι διὰ ν' ἀπολαύσωμεν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ ἄνθη, διὰ σύντομον μόνον χρόνον τὴν εὐωδίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκομίζωμεν συνεχῶς ὠφελείας ἀπὸ αὐτάς. Καθ' ὅσον ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐσυλλέξαμεν ἀπλῶς μὲ τὰ χέρια μας τὰ ἄνθη, καὶ ἐμαράνθησαν μετὰ ἀπὸ ὀλίγον, ἔχασαν τὴν ὀμορφίαν των, ἐνῶ ἐδῶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλ' ὅσα καὶ δεχθοῦμεν διὰ τῆς ἀκοῆς τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων καὶ τὰς ἐναποθέσωμεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς διανοίας μας, ἠμποροῦμεν, ἐὰν θέλωμεν, ν' ἀπολαμβάνωμεν τὴν εὐωδίαν αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μας. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἐπειδὴ τέτοια εἶναι ἡ εὐωδία τῶν ἁγίων ποὺ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν θείαν Γραφήν, σήμερον ἄς γνωρίσωμεν τὴν εὐωδίαν τοῦ Λώτ, διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἀκριβῶς, πῶς ἀνεβίβασε τὸν δίκαιον αὐτὸν εἰς τὴν ἄκραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς ἢ συναναστροφῆ του μὲ τὸν πατριάρχην, καὶ πῶς καὶ αὐτὸς παρουσιάζει μὲ τὰ ἔργα του τὴν φιλοξενίαν του ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη αὐτοῦ. Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ σαφέστερος ὁ λόγος, ἀξίζει ν' ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς Γραφῆς.

«Ἦλθον δέ», λέγει, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα τὴν ἐσπέραν». Γιὰ ποῖον λόγον ἤρχισε ἔτσι τὸν λόγον, «Ἦλθον δέ οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα τὴν ἐσπέραν»;

τὸ ἐπιξενωθῆναι τῷ πατριάρχῃ, ἐξαναστάντων αὐτῶν ἐκεῖθεν, ὁ μὲν κηδεμὼν καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς τὴν οἰκείαν ἀγαθότητα μιμούμενος, καὶ σχήματι ἀνθρώπου τότε ὀφθεῖς παρέμενε τῷ πατριάρχῃ διαλεγόμενος, καθάπερ χθὲς ἠκούσατε, βουλόμενος ἅπαντας ἡμᾶς διδάξαι καὶ τῆς ἑαυτοῦ μακροθυμίας τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τοῦ πατριάρχου τὸ φιλόστοργον, οἱ δὲ ἄγγελοι ὠρμησαν ἐπὶ τὰ Σόδομα· τὴν ἀκολουθίαν ἑαυτῆς διατηροῦσα ἡμῖν ἡ θεία Γραφή νῦν φησιν· «Ἴθρον δὲ οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἐσπέρας», τὸ ἐπιταχθὲν πληρῶσοντες. Καὶ ὄρα ἀκρίβειαν καὶ παρατήρησιν τῆς θείας Γραφῆς, πῶς καὶ τὸν καιρὸν ἡμῖν ἐσήμανε, καθ' ὃν παρεγένοντο· «Ἐσπέρας» γὰρ φησι. Καὶ τίνας ἔνεκεν τὸν καιρὸν ἐδήλωσε; καὶ διὰ τί κατὰ τὴν ἐσπέραν παρεγένοντο; Ἴνα τὴν πολλὴν ἡμῖν ἐπίτασιν δείξῃ τῆς τοῦ Λῶτ φιλοξενίας. Καθάπερ γὰρ ὁ πατριάρχης κατὰ τὸν τῆς μεσημβρίας καιρὸν καθήμενος ἐπετήρει τοὺς παριόντας, καὶ ἔργον ἐποιεῖτο τὴν τούτων θήραν, καὶ ἐπέτρεχε καὶ μετὰ περιχαρείας τοὺς ὀδίτας ὑπεδέχετο, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ δίκαιος οὗτος, ἐπειδὴ ἤδει τῆς κακίας τῶν ἐν Σοδόμοις οἰκούντων τὴν πονηρίαν, οὐδὲ τὸν τῆς ἐσπέρας καιρὸν παρεπέμπετο, ἀλλὰ μέχρι τούτου παρέμενε, μήπου θησαυρὸς τις αὐτῷ παρεμπέσῃ, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς φιλοξενίας καρπὸν δρέψασθαι δυναθῆ.

Ἄληθῶς θαυμάσαι ἔστι μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς τοῦ δικαίου τούτου τὴν ἀρετὴν, ὅτι ἐν μέσῳ τοιούτων παρανόμων ἀναστρεφόμενος, οὐ μόνον οὐ γέγονε ραθυμότερος, ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλείονα τὴν ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο. Καὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, κατὰ κρημνῶν φερομένων, οὗτος μόνος ἐν τοσοῦτῳ πλήθει τὴν εὐθειαν ὤδευεν ὁδόν. Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέ-

Ἐπειδὴ, μετὰ τὴν φιλοξενίαν ἀπὸ τὸν πατριάρχην, ἀφοῦ ἀνεχώρησαν αὐτοὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ὁ μὲν φιλόστοργος καὶ φιλάνθρωπος Θεός, μιμούμενος τὴν ἀγαθότητά του καὶ παρουσιασθεὶς τότε μὲ μορφήν ἀνθρώπου, παρέμενε ἐκεῖ συνομιλῶν μὲ τὸν πατριάρχην, ὅπως ἀκριβῶς ἠκούσατε χθές, θέλων νὰ διδάξῃ ὅλους ἡμᾶς καὶ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς μακροθυμίας του, καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν φιλοστοργίαν, οἱ δὲ ἄγγελοι ἀνεχώρησαν διὰ τὰ Σόδομα· τῶρα δέ, παρουσιάζουσα εἰς ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή τὴν συνέχειάν της, λέγει, «Ἦλθον δὲ οἱ δύο ἄγγελοι τὴν ἐσπέραν εἰς τὰ Σόδομα», διὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν προσταγὴν ποῦ τοὺς ἐδόθη. Καὶ πρόσεχε τὴν ἀκριβολογίαν καὶ τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῆς θείας Γραφῆς, πῶς ἐπεσήμανε καὶ τὴν ὥραν ποῦ ἔφθασαν ἐκεῖ, διότι λέγει, «Τὴν ἐσπέραν». Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἀνέφερε τὴν ὥραν; καὶ διατί ἔφθασαν κατὰ τὴν ἐσπέραν; Διὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς φιλοξενίας τοῦ Λῶτ. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πατριάρχης ἐκάθετο κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας καὶ παρετήρει τοὺς περαστικούς καὶ ἡ φροντίς του ἦτο νὰ θηρεύσῃ αὐτοὺς καὶ ὑπεδέχετο τοὺς διαβάτας μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ μεγάλην χαρὰν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς κακίας τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων, οὔτε κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐσπέρας ἔδειχεν ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ μέχρι τὴν ὥραν αὐτὴν ἐπερίμενε, μὴ τυχόν τοῦ διαφύγῃ κάποιος θησαυρός, καὶ διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ δρέψῃ καὶ τὸν καρπὸν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν.

Πράγματι, ἀξίζει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, διότι, ἂν καὶ ἐζοῦσε ἀνάμεσα εἰς τέτοιου εἴδους παρανόμους, ὅχι μόνο δὲν ἔγινε πιὸ ἀδιάφορος, ἀλλὰ καὶ ἐπαρουσίαζε πολὺ πιὸ μεγαλύτεραν ἀρετὴν. Καὶ ἐνῶ ὅλοι, ὅπως θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, ἐβάδιζον πρὸς τὸν κρημνόν, αὐτός μόνος, μέσα ἀπὸ τόσον πλῆθος, ἐβάδιζε τὴν εὐθείαν ὁδόν. Ποῦ εἶναι τῶρα ἐκεῖνοι ποῦ λέγουν, ὅτι δὲν εἶναι δυνα-

γοντες, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐν μέσῃ πόλει στρεφόμενόν
 τινα διασῶσαι τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀναχωρήσεως δεῖ,
 καὶ τῆς ἐν τοῖς ὄρεσι διατριβῆς, καὶ οὐ δυνατὸν τὸν
 οἰκίας προεστῶτα, καὶ γυναῖκα ἔχοντα, καὶ παιδῶν
 5 ἐπιμελούμενον καὶ οἰκετῶν, ἐνάρετον εἶναι; Ὁράτω-
 σαν τοίνυν τὸν δίκαιον τοῦτον μετὰ γυναικὸς καὶ παι-
 δῶν καὶ οἰκετῶν, καὶ ἐν πόλει διάγοντα, καὶ μετα-
 ξὺ τοσούτων πονηρῶν καὶ παρανόμων διατρίβοντα,
 καὶ καθάπερ σπινθῆρά τινα ἐν μέσῳ πελάγει διαλάμ-
 10 ποντα, καὶ οὐ μόνον οὐ σβεννύμενον, ἀλλὰ καὶ λαμ-
 πρότερον τὸ φῶς δεικνύοντα. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ
 κωλύων τὴν ἀναχώρησιν τὴν ἀπὸ τῶν πόλεων, καὶ
 τὴν ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς ἐρημίαις διατριβὴν ἀπα-
 γορεύων, ἀλλὰ δεικνύς ὅτι τῷ βουλομένῳ νήφειν καὶ
 15 ἐγρηγορέναι οὐδὲν τούτων κώλυμα γίνεται.

Ὡσπερ οὖν τὸν ράθυμον καὶ ἀναπεπτωκότα οὐδὲ
 ἡ ἔρημος ὠφελῆσαι τι δύναται, οὐδὲ γὰρ ὁ τόπος ἐ-
 στίν ὁ τὴν ἀρετὴν κατορθῶν, ἀλλ' ἡ γνώμη καὶ ὁ τρό-
 πος, οὕτω τὸν νήφοντα καὶ διεγρηγερόμενον οὔτε τὸ ἐν
 20 μέσῃ τῇ πόλει διατρίβειν καταβλάψαι τι δυνήσεται.
 Καὶ διὰ τοῦτο ἐβουλόμην, καθάπερ τὸν μακάριον τοῦ-
 τον, τοὺς ἐναρέτους μάλιστα ἐν μέσῳ τῶν πόλεων εἶ-
 ναι, ἵνα καθάπερ ζύμη τοῖς ἄλλοις γινόμενοι, πολ-
 λούς εἰς τὸν οἰκεῖον ζῆλον ἐνάγωσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ
 25 δυσχερὲς τοῦτο καταφαίνεται εἶναι, κἂν ἐκεῖνο γινέ-
 σθω. «Παράγει γὰρ λοιπὸν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τού-
 του», καὶ βραχὺς ὁ παρῶν βίος· καὶ εἰ μὴ νῦν, ὡς
 ἔτι ἐν τῷ σκάμματι ἐστήκαμεν, τῶν πόνων τῆς ἀρε-
 τῆς ἀψώμεθα, καὶ τὰ δίκτυα τῆς κακίας διαφύγω-
 30 μεν, ὕστερον μάτην ἑαυτοὺς αἰτιασόμεθα, ὅτε οὐδὲν
 ὄφελος τῆς μεταγνώσεως. Ἐως μὲν γὰρ ἂν ὤμεν
 ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, δυνατὸν μεταγνόντας τοῦ ἐντεῦ-

τὸν κάποιος, ζῶν μέσα εἰς τὴν πόλιν, νὰ παραμείνη ἐνάρετος, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀναχωρήσῃ ἀπ' αὐτὴν καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ ζῆσῃ εἰς τὰ ὄρη, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν, ἐκεῖνος ποὺ φροντίζει διὰ οἰκίαν καὶ ἔχει γυναῖκα καὶ φροντίζει διὰ τέκνα καὶ δούλους, νὰ εἶναι ἐνάρετος; Ἄς προσέξουν λοιπὸν τὸν δίκαιον αὐτόν, πού, ἐνῶ ἔχει γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ δούλους καὶ ζῆ μέσα εἰς πόλιν καὶ μάλιστα ἀνάμεσα εἰς τόσους πονηροὺς καὶ παρανόμους, ὅμως διαλάμπει εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους ὡσάν ἀκριβῶς κάποιος σπινθήρ, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον δὲν σβήγει, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζει τὸ φῶς του λαμπρότερον. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ ἐμποδίσω τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ διὰ νὰ ἀπαγορεύσω τὴν ζωὴν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρημίας, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξω ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ εἶναι προσεκτικὸς καὶ ἐπάγρυπνος, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τοῦ γίνεται ἐμπόδιον.

Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν τὸν ἀδιάφορον καὶ ἀποθαρρυσμένον δὲν ἤμπορεῖ οὔτε ἡ ἐρημος νὰ τὸν ὠφελήσῃ εἰς κάτι, καθόσον δὲν εἶναι ὁ τόπος ἐκεῖνος ποὺ κατορθώνει τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἡ διάθεσις καὶ ὁ τρόπος ζωῆς, ἔτσι ἐκεῖνον ποὺ εἶναι προσεκτικὸς καὶ ἐπάγρυπνός δὲν ἤμπορεῖ νὰ τοῦ προξενήσῃ κάποιαν βλάβην τὸ νὰ ζῆ μέσα εἰς τὴν πόλιν. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἐπιθυμοῦσα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ μακάριος αὐτός, οἱ ἐνάρετοι νὰ ζοῦν πρὸ πάντων μέσα εἰς τὰς πόλεις, ὥστε γινόμενοι διὰ τοὺς ἄλλους ὡσάν ζύμη, νὰ προσελκύουν τοὺς πολλοὺς νὰ μιμηθοῦν τὸν ζῆλον των. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι πάρα πολὺ δύσκολον, ἄς γίνῃ ἔστω καὶ ἐκεῖνο. «Διότι φεύγει καὶ χάνεται ἡ ἐξωτερικὴ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ»¹, καὶ εἶναι σύντομη ἡ παροῦσα ζωὴ καὶ ἐάν δὲν ἐπιδιώξωμεν τώρα τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς, ἐν ὧσιν εὕρισκόμεθα μέσα εἰς τὸ σκάμμα τῶν ἀγώνων, καὶ δὲν διαφύγωμεν τὰ δίκτυα τῆς κακίας, ἀργότερα ἄδικα θὰ κατηγορήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχη κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν μεταμέλειάν μας. Διότι ἐν ὧσιν θὰ εὕρισκώμεθα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ μετανοήσωμεν,

θεν ἐπόνασθαι κέρδους, καὶ τὰ πρότερα ἀποनिφασμέ-
 νους ἁμαρτήματα τῆς τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας
 ἀξιωθῆναι, εἰ δὲ τὸν παρόντα καιρὸν προϊέμενοι ἀθρώ-
 ον προαναρπασθείημεν, μετανοήσομεν μὲν καὶ τότε,
 5 οὐδεμίαν δὲ ὄνησιν ἐκ τούτου ἔξομεν. Καὶ ἵνα μάθης,
 ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος. «Ἐν δὲ τῷ ἄδη τίς
 ἐξομολογήσεται σοι;»· καὶ πάλιν· «Ἀδελφὸς οὐ λυ-
 τροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος;».

Οὐδεὶς, φησί, ἔσται ἐκεῖ λοιπὸν ὁ ἐξαιρούμενος
 10 τὸν ὑπὸ τῆς οἰκείας ραθυμίας προδεδομένον, οὔτε ἂν
 ἀδελφὸς ἦ, οὔτε ἂν πατήρ, οὔτε ἂν μήτηρ. Καὶ τί
 λέγω, ἀδελφός, καὶ πατήρ, καὶ μήτηρ; Οὔτε αὐτοὶ
 οἱ δίκαιοι οἱ παρρησίαν πολλὴν κεκτημένοι τότε συμ-
 βαλέσθαι τι δυνήσονται ἡμῖν, εἰ νῦν ραθυμήσαιμεν.
 15 «Ἐὰν στή» γάρ, φησί, «Νῶε καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιήλ,
 υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας αὐτῶν οὐ μὴ ἐξέλωνται».
 Καὶ ὅρα τῆς ἀπειλῆς τὸ μέγεθος, καὶ οἴους δικαίους
 εἰς μέσον παρήγαγεν. Ἐπειδὴ οὗτοι γὰρ κατὰ και-
 ρὸν καὶ ἑτέροις σωτηρίας ὑπόθεσις γεγόνασιν· ὃ τε
 20 γὰρ Νῶε, τοῦ φοβεροῦ κλυδωνίου ἐκείνου τὴν οἰκου-
 μένην κατειληφότος, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς υἱ-
 οὺς ἔσωσε· καὶ ὁ Ἰὼβ ὁμοίως καὶ ἑτέροις σωτηρίας
 ὑπόθεσις γέγονε· καὶ ὁ Δανιήλ δὲ πολλοὺς ἐξήρπασε
 25 ἀνθρωπίνην φύσιν τυγχάνοντα, ἀνελεῖν ἐπεχείρει
 τοὺς Χαλδαίους, καὶ τοὺς Μάγους καὶ τοὺς Γαζα-
 ρηνοὺς.

2. Καὶ ἵνα μὴ νομίσωμεν ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
 αἰῶνι ἔσται τινὰ τοιαῦτα, καὶ οἱ ἐνάρετοι καὶ παρρη-
 30 σίαν ἔχοντες τοὺς μετὰ ραθυμίας ἐνταῦθα διάγοντας
 ἐλευθερῶσαι τῆς ἐκεῖ τιμωρίας δυνήσονται τοὺς αὐ-
 τῶν ἐπιτηδείους, διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους τούτους

2. Ψαλμ. 6, 6.

3. Ψαλμ. 48, 8.

4. Πρ6λ. Ἰεζ. 14, 20.

νά ἐπωφεληθοῦμεν τὸ κέρδος ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν μετάνοιαν, καί, ἀφοῦ ἀποπλύνωμεν τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας, νά ἀξιωθοῦμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου, ἐάν ὁμως χάσωμεν τὸν παρόντα καιρὸν καὶ ἀρπαγοῦμεν τελείως ἐξαφνικὰ ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ μετανοήσωμεν μὲν τότε, δὲν θὰ ἔχωμεν ὁμως ἀπὸ τὴν μετάνοιάν μας αὐτὴν καμμίαν ὠφέλειαν. Καὶ διὰ νά τὸ ἀντιληφθῆς αὐτὸ ἄκουε τὸν προφήτη ποῦ λέγει, «Μέσα εἰς τὸν Ἄδην ποῖος θὰ σοῦ προσφέρῃ ὕμνον εὐχαριστίας;»² καὶ πάλιν· «Ἀδελφὸς δὲν ἠμπορεῖ νά σώσῃ τὸν ἀδελφόν του ἀπὸ τὸν θάνατον, θὰ τὸν σώσῃ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος;»³.

Κανέννας, λέγει, δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ πλέον ποῦ νά ἠμπορεῖ νά σώσῃ ἐκείνον ποῦ ἔχει προδοθῆ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν του, οὔτε ἀδελφὸς ἂν εἶναι, οὔτε ἂν εἶναι πατέρας, οὔτε ἂν εἶναι μητέρα. Καὶ διατί λέγω ἀδελφὸς καὶ πατέρας καὶ μητέρα; Οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ δίκαιοι ποῦ ἔχουν μεγάλην παρρησίαν ἀπέναντι εἰς τὸν Κύριον, θὰ ἠμπορέσουν τότε νά μᾶς βοηθήσουν, ἐάν τώρα συμβῆ νά ἀδιαφορήσωμεν. Διότι λέγει, «Ἐάν παρουσιασθῆ ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἰώβ καὶ ὁ Δανιήλ, δὲν θὰ ἠμπορέσουν νά σώσουν τοὺς υἱοὺς των καὶ τὰς θυγατέρας των»⁴. Καὶ πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς ἀπειλῆς, καὶ ποίους δικαίους ἀνέφερε. Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὰ κατὰ καιροὺς ἔγιναν ἀφορμὴ σωτηρίας καὶ δι' ἄλλους· διότι καὶ ὁ Νῶε ἔσωσε καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τοὺς υἱοὺς του, ὅταν ὁ φοβερὸς ἐκείνος κατακλυσμός κατέλαβε τὴν οἰκουμένην, καὶ ὁ Ἰώβ ὁμοίως ἔγινεν ἀφορμὴ σωτηρίας δι' ἄλλους, καὶ ὁ Δανιήλ δὲ πολλοὺς ἐξήρπασεν ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅταν ὁ βάρβαρος ἐκείνος ἐπιδιώκων τὰ πράγματα ἐκεῖνα ποῦ ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐπιχειροῦσε νά φονεύσῃ τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς Μάγους καὶ τοὺς Γαζαρηνοὺς.

2. Καὶ διὰ νά μὴ νομίσωμεν ὅτι καὶ κατὰ τὸν μελλοντικὸν αἰῶνα θὰ συμβοῦν παρόμοια γεγονότα, καὶ οἱ ἐνάρετοι καὶ ἐκείνοι ποῦ ἔχουν παρρησίαν θὰ ἠμπορέσουν νά ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὴν ἐκεῖ τιμωρίαν τοὺς συγγενεῖς των ποῦ ζοῦν ἐδῶ μὲ ἀδιαφορίαν, διὰ τοῦτο μᾶς ἀνέφε-

παρήγαγεν ἡμῖν, τὸν φόβον ἡμῖν ἀνατεινόμενος, καὶ παιδεύων ἐν τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι μετὰ τὴν ἄνωθεν χάριν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἔχειν, καὶ μήτε ἐπὶ προγόνων ἀρετῇ μέγα φρονεῖν, εἰ αὐτοὶ
 5 ἐν κακίᾳ τυγχάνομεν ὄντες, μήτε ἐπ' ἄλλῳ τινί, ἀλλ' ἐν τοῦτο μόνον σπουδάζειν· κἂν προγόνους ὦμεν ἐναρέτους ἐσχηκότες, μιμεῖσθαι αὐτῶν τὴν ἀρετὴν· κἂν τὸ ἐναντίον πάλιν συμβαίῃ, καὶ φαύλων ὦμεν προγόνων, μὴ νομίζειν ἐκ τούτου τι παραβλάπτεσθαι, ἀλλὰ
 10 πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους ἐπαποδύεσθαι· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἐκ τούτου βλάβος ἔσται. Ἐκαστος γὰρ ἐξ ὧν διεπράξατο, ἢ στεφανοῦται, ἢ κατακρίνεται, καθάπερ καὶ ὁ μακάριος Παῦλός φησιν· «Ἴνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν»· καὶ πάλιν, «Ὅς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

Ἄπερ ἅπαντα εἰδότες καὶ πᾶσαν ραθυμίαν ἀποτιναξάμενοι, πολὺν τῆς ἀρετῆς ποιησώμεθα λόγον. Καὶ ὡς ἔτι ἐν τῷ σκάμματι ἔσμεν, πρὶν ἢ διαλυθῆναι τὸ
 20 θέατρον, φροντίσωμεν ἡμῶν τῆς σωτηρίας, ἵνα ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ χρόνῳ τὴν ἀρετὴν μετελθόντες, ἐν τῷ διηνεκεῖ αἰῶνι τὰς ὑπὲρ ταύτης ἀμοιβὰς κομισώμεθα· καθάπερ καὶ ὁ δίκαιος οὗτος, ὁ μεταξὺ τοσοῦτων πονηρῶν οἰκῶν καὶ οὐδένα ἔχων ζηλοῦντα αὐτοῦ τὴν ἀ-
 25 ρετὴν, ἀλλὰ καὶ πάντας ὄρων χλευάζοντας, κωμωδοῦντας, οὐ μόνον ὀκνηρότερος οὐκ ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ οὕτω διέλαμψεν, ὡς καταξιοθῆναι καὶ ἀγγέλους ὑποδέξασθαι· καὶ πάντων ἄρδην ἀπολλυμένων, αὐτὸς μόνος σὺν τοῖς θυγατράσι διέφυγε τὴν ἐπενεχθεῖσαν
 30 δίκην. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου ἐπανέλθωμεν.

«Ἦλθον δέ», φησίν, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδο-

5. Β' Κορ. 5, 10.

6. Ρωμ. 2, 6.

ρεν αὐτοὺς τοὺς δικαίους, ἐπαυξάνων τὸν φόβον εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ τὸ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας εἰς τὰ κατορθώματά μας καὶ εἰς τὴν οὐράνιον χάριν, καὶ οὔτε νὰ μεγαλοφρονοῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων μας, ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ζῶμεν μέσα εἰς τὴν κακίαν, οὔτε νὰ στηρίζωμεν τὴν ἐλπίδα μας εἰς κάτι ἄλλο, ἀλλὰ δι' ἓν μόνον πρᾶγμα νὰ φροντίζωμεν καὶ ἂν ἀκόμη ἔχωμεν ἐναρέτους προγόνους, νὰ μιμούμεθα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν· ἐὰν πάλιν συμβαίῃ τὸ ἀντίθετον καὶ ἔχωμεν φαύλους προγόνους νὰ μὴ νομίζωμεν ὅτι θλαπτόμεθα εἰς κάτι ἕξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιδώμεθα εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς· καθ' ὅσον καμμία βλάβη δὲν θὰ μᾶς συμβῇ ἕξ αὐτοῦ. Διότι ὁ καθένας στεφανώνεται ἢ καταδικάζεται ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἔπραξεν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, «Διὰ τὴν ἀπολαύσῃ ὁ καθένας τὰ ὅσα ἔπραξε μὲ τὸ σῶμα, εἴτε αὐτὰ ἦσαν ἀγαθόν, εἴτε κακόν»⁵· καὶ πάλιν, «Ὁ ὁποῖος θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»⁶.

Γνωρίζοντες ὅλα αὐτὰ, ἀφοῦ ἀποτινάξωμεν ἀπὸ ἐπάνω μας κάθε ἀδιαφορίαν, ὡς ἐπιδειξώμεν μεγάλην φροντίδα διὰ τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἐν ὧσιν ἀκόμη εὐρισκόμεθα μέσα εἰς τὸ σκάμμα τῶν ἀγώνων, πρὶν ἀκόμη διαλυθῇ τὸ θέατρον, ὡς φροντίσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὥστε, ἀφοῦ κατὰ τὸν σύντομον αὐτὸν χρόνον ἀσκήσωμεν τὴν ἀρετὴν, νὰ λάβωμεν κατὰ τὸν ἀτελείωτον αἰῶνα τὰς ἀμοιβὰς ὑπὲρ αὐτῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἐνῶ ἑκατοικοῦσεν ἀνάμεσα εἰς τόσους κακοὺς καὶ δὲν εἶχε κανένα ποῦ νὰ ἐμιμεῖτο τὴν ἀρετὴν του, ἀλλ' ἀντίθετα ἔβλεπε καὶ ὅλους νὰ τὸν χλευάζουν καὶ νὰ τὸν διακωμῶδουν, ὅχι μόνον δὲν ἔγινε ὀκνηρότερος, ἀλλὰ καὶ τόσον πολὺ διέλαμψεν, ὥστε νὰ ἀξιωθῇ νὰ ὑποδεχθῇ καὶ ἀγγέλους πρὸς φιλοξενίαν· καὶ ἐνῶ ὅλοι ἐχάθησαν μέσα εἰς μίαν στιγμὴν, αὐτὸς μόνος μαζί μὲ τὰς θυγατέρας του διέφυγε τὴν τιμωρίαν ποῦ ἐπεβλήθη. Ἄλλ' ὡς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς διηγῆσεως.

«Ἦλθον δέ», λέγει, «οἱ δύο ἄγγελοι τὴν ἐσπέραν εἰς

μα ἐσπέρας». Ὁ καιρὸς μάλιστα δείκνυσιν ἡμῖν τοῦ δικαίου τούτου τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀρετὴν, ὅτι καὶ ἐσπέρας καταλαβούσης παρέμενε, καὶ οὐκ ἀφίστατο. Ἐπειδὴ γὰρ ἦδει τὸ ἐντεῦθεν αὐτῷ τικτόμενον κέρ-
 5 δος, διὰ τοῦτο ἐπιθυμῶν ἐπιτυχεῖν τοῦ πλούτου, πολλῇ τῇ προσεδρία ἐκέχρητο, καὶ τῆς ἡμέρας πληρωθείσης οὐκ ἀνεχώρει. Τοιοῦτον γὰρ ψυχὴ ζέουσα καὶ διεγρηγερμένη· οὐχ ὑπὸ τούτων κωλυτικῶν ἐμποδίζεται τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι, ἀλλὰ καὶ δι' αὐ-
 10 τῶν μάλιστα τῶν κωλυόντων ἐπιπλεῖον αἴρεται, καὶ μείζονα τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας ἀνάπτει.

«Ἰδὼν δέ», φησί, «Λῶτ, ἔξανέστη εἰς συνάντησιν αὐτούς». Ἀκουέτωσαν οἱ καὶ παραγινόμενους πολλὰκις καὶ καθικετεύοντας, καὶ πολλὴν τὴν προσεδρί-
 15 ἀν ἐπιδεικνυμένους διακρουόμενοι καὶ πολλὴν τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδεικνύμενοι. Ὅρα γὰρ τὸν δίκαιον τοῦτον, ὅπως οὐκ ἀνέμεινε παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καθάπερ ὁ πατριάρχης, οὐκ εἰδὼς τίνες ἦσαν οἱ παραγεγονότες, ἀλλ' ὀδίτας τινὰς αὐτοῦς εἶ-
 20 ναι ὑπολαμβάνων, θεασάμενος μονονουχὶ ἐσκίρτησε, καὶ περιχαρῆς γέγονεν, ὡς ἐπιτυχῶν τῆς θήρας, καὶ μὴ διαμαρτῶν τοῦ σπουδαζομένου. «Ἰδὼν» γὰρ, φησὶν, «ἔξανέστη εἰς συνάντησιν αὐτοῖς, καὶ προσεκύνησε τῷ προσώπῳ ἐπὶ τὴν γῆν». Ἡὐχαρίστησε τῷ
 25 Θεῷ, ὅτι κατηξίωσεν αὐτὸν ὑποδέξασθαι τοὺς παριόντας. Σκόπει ψυχῆς ἀρετὴν. Μεγάλην εὐεργεσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ ταύτην ἠγήσατο, τὸ ἐπιτυχεῖν τῶν ἀνδρῶν, καὶ διὰ τῆς εἰς τούτους δεξιώσεως τὸν οἰκεῖον πόθον ἀποπληρῶσαι. Μὴ γὰρ μοι λέγει, ὅτι ἄγ-
 30 γελοι ἦσαν· ἀλλ' ἐκεῖνο λογιζοῦ, ὅτι ὁ δίκαιος οὗτος οὐδέπω τοῦτο ἠπίστατο, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους ἀγνώ-
 τας παροδεύοντας ὑποδεχόμενος, οὕτω διέκειτο.

Καὶ εἶπεν· «Ἰδού, κύριοι, ἐκκλίνατε εἰς τὸν οἰ-

τὰ Σόδομα». Ἡ ὥρα πρὸ πάντων μᾶς δείχνει τοῦ δικαίου αὐτοῦ τὴν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν, διότι, ἂν καὶ εἶχε σκοτινιάσει, αὐτὸς παρέμενεν ἐκεῖ καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο. Διότι, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸ κέρδος τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὴν πρᾶξιν αὐτὴν, διὰ τοῦτο, ἐπιθυμῶν ν' ἀποκτήσῃ τὸν πλοῦτον αὐτόν, ἔδειχνε μεγάλην ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν, καί, ἐνῶ εἶχε τελειώσει ἡ ἡμέρα, δὲν ἀναχωροῦσε. Διότι τέτοια εἶναι ἡ θερμὴ καὶ ἐπάγρυπνη ψυχὴ δὲν ἐμποδίζεται νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἀρετὴν της ἀπὸ τυχόντα ἐμπόδια, ἀλλὰ ὑψώνεται περισσότερο μὲ αὐτὰ πρὸ πάντων τὰ ἴδια τὰ ἐμπόδια καὶ ἀνάπτει μεγαλυτέραν τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας.

«Ὅταν δὲ ὁ Λῶτ», λέγει, «τοὺς εἶδεν, ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγε νὰ τοὺς συναντήσῃ». Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ ἐκείνοι πού διώχνουν καὶ δείχνουν μεγάλην ἀπανθρωπίαν πρὸς ἐκείνους πού τοὺς πλησιάζουν πολλές φορές καὶ τοὺς παρακαλοῦν καὶ δείχνουν μεγάλην ἐπιμονὴν εἰς τὴν παράκλησίν των. Διότι πρόσεχε τὸν δίκαιον αὐτόν, πῶς δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθουν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ὁ πατριάρχης, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζε ποιοὶ ἦσαν οἱ ἐπισκέπται, καὶ τοὺς ἐθεωροῦσεν ὅτι εἶναι κάποιοι ὁδοιπόροι, μόλις τοὺς εἶδεν, νοιώθει κάποιο σκίρτημα καὶ κυριευθεὶς ἀπὸ μεγάλην χαρὰν, διότι ἐπέτυχεν τὸ θήραμα πού ἐπεδίωκε καὶ δὲν ἀπέτυχεν εἰς αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρετο. Διότι λέγει, «Ὅταν τοὺς εἶδεν, ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγε νὰ τοὺς συναντήσῃ καὶ τοὺς ἐπροσκύνησε φέρων τὸ πρόσωπον μέχρι τὴν γῆν». Εὐχαρίστησε τὸν Θεόν, διότι τὸν ἀξίωσε νὰ δεχθῆ καὶ νὰ φιλοξενίσῃ τοὺς διαβάτας. Πρόσεχε ἀρετὴν ψυχῆς. Ἐθεώρησεν αὐτὴν τὴν περίπτωσιν μεγάλην εὐεργεσίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ συναντήσῃ δηλαδὴ τοὺς ἄνδρας, καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὸ πού ἐποθοῦσε μὲ τὴν φιλοξενίαν αὐτῶν. Μὴ βέβαια μοῦ εἶπῃς, ὅτι ἦσαν ἄγγελοι, ἀλλ' ἐκείνο νὰ σκέπτεσαι, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς δὲν τὸ ἐγνώριζεν ἀκόμη αὐτό, ἀλλ' ἔδειχνεν αὐτὴν τὴν συμπεριφορὰν ὑποδεχόμενος αὐτοὺς ὡσάν ἀνθρώπους ἀγνώστους καὶ ὁδοιπόρους.

«Καὶ εἶπεν Ἰδοὺ ἐπεσθῆμι ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐλᾶτε εἰς

κον τοῦ παιδὸς ὑμῶν, καὶ καταλύσατε, καὶ νίψασθε
 τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ ὀρθρίσαντες ἀπελεύσεσθε εἰς
 τὴν ὁδὸν ὑμῶν». Ἰκανὰ τὰ ρήματα ταῦτα τὴν ἐναπο-
 κειμένην ἀρετὴν τῇ τοῦ δικαίου ψυχῇ ἐκκαλύπτει. Τί
 5 γὰρ ἂν τις ἐκπλαγείη τὴν ταπεινοφροσύνην ὑπερβάλ-
 λουσαν, τὴν θερμότητα, ἣν περὶ τὴν φιλοξενίαν ἐπε-
 δείκνυτο, «Ἰδοὺ», φησί, «κύριοι, ἐκκλίνατε εἰς τὸν
 οἶκον τοῦ παιδὸς ὑμῶν». Κἀκείνους κύριους καλεῖ,
 καὶ ἑαυτὸν παῖδα αὐτῶν ὀνομάζει. Ἀκούσωμεν, ἀγα-
 10 πητοί, τῶν ρημάτων τούτων μετὰ ἀκριβείας, καὶ
 παιδευθῶμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ὅμοια διαπραττεσθαι. Ὁ
 ἐπίδοξος, ὁ περιφανής, ὁ ἐν τσαύτῃ περιουσίᾳ τυγ-
 χάνων, ὁ οἰκοδεσπότης, τοὺς ὀδίτας, τοὺς ξένους,
 τοὺς ἀγνώτας, τοὺς εὐτελεῖς τὸ φαινόμενον, τοὺς πα-
 15 ριόντας, τοὺς οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκοντας κύριους
 ὀνομάζει καὶ φησιν· «Ἐκκλίνατε εἰς τὸν οἶκον τοῦ
 παιδὸς ὑμῶν καὶ καταλύσατε».

Ἐσπέρα γάρ, φησί, κατέλαβε. Πείσθητέ μοι, καὶ
 τὸν κάματον τῆς ἡμέρας παραυθῆσασθε, εἰς τὸν οἶ-
 20 κον τοῦ παιδὸς ὑμῶν καταλύσαντες. Μὴ γάρ, φησί,
 μέγα τι ὑμῖν ἐπαγγέλλομαι; «Νίψασθε τοὺς πόδας ὑ-
 μῶν», τοὺς ὑπὸ τῆς ὁδοιπορίας κεκμηκότας, «καὶ ὀρ-
 θρίσαντες ἀπελεύσεσθε τὴν ὁδὸν ὑμῶν». Χαρίσασθε
 οὖν μοι ταύτην τὴν χάριν, καὶ μὴ ἀνανεύσητέ μου
 25 πρὸς τὴν παράκλησιν. «Καὶ εἶπαν», φησίν· «Οὐχί,
 ἀλλ' ἐν τῇ πλατείᾳ καταλύσομεν». Καὶ μετὰ τσαύτην
 παράκλησιν ἰδὼν αὐτοὺς ἀνανεύοντας οὐκ ἐνάρκη-
 σεν, οὐκ ἀπέστη τοῦ σπουδαζομένου, οὐδὲ ἔπαθέ τι
 τοιοῦτον, οἷον ἡμεῖς πολλάκις ποιοῦμεν· καὶ εἰάν ἄρα
 30 ποτέ τινα προτρέψασθαι βουληθείημεν, εἶτα θεασώ-
 μεθα πρὸς ὀλίγον ἀνανεύοντα, εὐθύς ἀφιστάμεθα· καὶ
 τοῦτο συμβαίνει ἀπὸ τοῦ μὴ θερμότητι καὶ πόθῳ τοῦ-

τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας καὶ διανυκτερεύσατε, πλύνετε τὰ πόδια σας καὶ αὔριον πρῶι πρῶι συνεχίζετε τὸν δρόμον σας». Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ φανερώσουν τὴν ἀρετὴν ποῦ ἦταν φυλαγμένη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ θαυμάσῃ κανεὶς τὴν ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν θερμότητα ποῦ ἔδειξε διὰ τὴν φιλοξενίαν; «Λοξοδρομήσατε», λέγει, «κύριοι καὶ ἔλατε εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας». Καὶ ἐκείνους ἀποκαλεῖ κυρίους καὶ τὸν ἑαυτὸν του ὀνομάζει δούλον αὐτῶν. Ἄς ἀκούσωμεν, ἀγαπητοί, τὰ λόγια αὐτὰ μὲ προσοχὴν καὶ ἄς μᾶς γίνῃ δίδαγμα διὰ νὰ πράττωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια. Ὁ διάσημος, ὁ ἔνδοξος, αὐτὸς ποῦ ἦτο τόσον πολὺ πλούσιος, ὁ οἰκοδεσπότης, τοὺς ὀδοιπόρους, τοὺς ξένους, τοὺς ἀγνώστους, τοὺς φαινομενικὰ ἀσήμους, τοὺς περαστικούς, αὐτοὺς ποῦ δὲν εἶχον καμμίαν σχέσιν μὲ αὐτόν, τοὺς ὀνομάζει κυρίους καὶ λέγει· «Λοξοδρομήσατε καὶ ἔλατε νὰ διανυκτερεύσετε εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας».

Νὰ λέγει, ἤλθεν ἡ νύκτα. Ἄκουσάτέ μου καὶ ἀνακουφισθῆτε ἀπὸ τὴν κούρασιν τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ διανυκτερεύσετε εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας. Μήπως δηλαδὴ, λέγει, σᾶς ὑπόσχομαι τίποτε σπουδαῖον; «Πλύνετε ἀπλῶς τὰ πόδια σας, τὰ κατάκοπα ἀπὸ τὴν ὀδοιπορίαν, «καὶ αὔριον πρῶι πρῶι συνεχίζετε τὸν δρόμον σας». Κάνάτέ μου λοιπὸν αὐτὴν τὴν χάριν καὶ μὴ προβάλετε ἄρνησιν εἰς αὐτὴν τὴν παράκλησίν μου. «Καὶ εἶπαν», λέγει· «Ὁχι, ἀλλὰ θὰ διανυκτερεύσωμεν εἰς τὴν πλατεῖαν». Καὶ μετὰ ἀπὸ τόσον μεγάλην παράκλησιν, ἂν καὶ εἶδεν αὐτοὺς νὰ ἀρνοῦνται, δὲν ἀδιαφόρησε, δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν προσπάθειάν του, οὔτε ἔπαθε κάτι παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο ποῦ παθαίνομεν ἡμεῖς πολλές φορές· ἂν δηλαδὴ συμβῇ κάποτε νὰ θελήσωμεν νὰ παρακαλέσωμεν κάποιον καὶ ἰδοῦμεν εἰς τὴν συνέχειαν νὰ προβάλλῃ μικρὰν ἄρνησιν, ἀμέσως ἐγκαταλείπομεν τὴν προσπάθειάν μας· καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν τὸ κάμνομεν αὐτὸ μὲ θερμότητα καὶ πόθον, ἀλλὰ καὶ νομίζομεν μάλιστα ὅτι ἔχομεν

το ποιεῖν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ νομίζειν ἀρκοῦσαν ἀπολογία ἔχειν, τὸ λέγειν ὅτι τό γε ἑαυτῶν πεποιήκαμεν.

3. Τί λέγεις, ὅτι τὸ σαυτοῦ πεποιήκας; Ἀπόλεσας τὴν θήραν, διήμαρτες τοῦ θησαυροῦ, καὶ τὸ σε-
 5 αυτοῦ πεποιήκας; Τότε ἂν ἦς τὸ σαυτοῦ πεποικηκώς, εἰ μὴ ἔρριπας ἀπὸ τῶν χειρῶν τὸν θησαυρόν, εἰ μὴ παρέδραμες τὴν ἄγρην, εἰ μὴ ἀφοσιώσει τῇ μέχρην ρημάτων τὴν φιλοξενίαν ἐπιδείξω. Ἀλλ' οὐχ ὁ δίκαιος οὕτως· ἀλλὰ τί; Ὁρῶν ἀντιτείνοντας καὶ εἰς
 10 τὴν πλατείαν καταλῦσαι βουλομένους (τοῦτο δὲ ἐποιοῦν οἱ ἄγγελοι, ἐπὶ πλεον ἔκκαλύψαι τὴν ἀρετὴν βουλόμενοι τοῦ δικαίου καὶ παιδεῦσαι πάντας ἡμᾶς, ὅση αὐτοῦ ἢ φιλοξενία), λοιπὸν αὐτὸς οὐκ ἔτι ἀνέχεται διὰ λόγων τὴν παράκλησιν ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ βίαν
 15 ἐπιτίθησι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Βιασταὶ ἀρπάξουσιν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἐνθα γὰρ ἂν πνευματικὸν πρόκειται κέρδος, εὐκαιρος ἢ ἀνάγκη καὶ ἡ βία ἐπαινετή. «Καὶ κατεβιάζετο», φησί, «αὐτούς». Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἔλκειν.
 20 Εἶτα ἐπειδὴ εἶδον τὸν δίκαιον ἔργον τοῦτο τιθέμενον, καὶ οὐ πρότερον ἀφιστάμενον, εἰ μὴ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ εἰς ἔργον ἀνάγει, «Ἐξέκλιναν», φησί, «πρὸς αὐτόν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πότον, καὶ ἀζύμους ἔπεψεν αὐτοῖς,
 25 καὶ ἔφαγον πρὸ τοῦ κοιθημῆναι».

Εἶδες καὶ ἐνταῦθα οὐκ ἐν τῇ πολυτελείᾳ τῆς τραπέζης τὴν φιλαξενίαν ἐπιδεικνυμένην, ἀλλὰ ἐν τῇ δαψιλείᾳ τῆς γνώμης; Ἐπειδὴ γὰρ ἴσχυσεν αὐτοὺς εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εὐθέως τὰ τῆς φιλο-
 30 ξενίας ἐπιδείκνυτο. Καὶ ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὴν θερα-

καὶ ἰκανοποιητικὴν δικαιολογίαν, μὲ τὸ νὰ λέγωμεν, ὅτι ἐκάμαμεν αὐτὸ ποῦ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἐμᾶς.

3. Τί λέγεις, ὅτι ἔκαμες αὐτὸ ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐσένα; Ἐχασες τὸ θήραμα, σοῦ διέφυγεν ὁ θησαυρός, καὶ ἔχεις κάνει αὐτὸ ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα; Τότε θὰ ἠμποροῦσες νὰ εἶπῃς ὅτι ἔκανες αὐτὸ ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐσένα, ἐὰν δὲν ἔρριπτες ἀπὸ τὰ χέρια σου τὸν θησαυρόν, ἂν δὲν ἔχανες τὸ θήραμα, ἂν δὲν ἔδειχνες τὴν προθυμίαν σου διὰ φιλοξενίαν μόνον μὲ λόγια. Ὅμως ὁ δίκαιος δὲν ἐνήργησεν ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; Βλέπων τὴν ἄρνησίν των καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὴν πλατείαν (αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμναν οἱ ἄγγελοι, θέλοντες νὰ φανερώσουν περισσότερο τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ νὰ διδάξουν ὅλους ἐμᾶς πόσο μεγάλη ἦτο ἡ φιλοξενία του), εἰς τὴν συνέχειαν δὲν ἀνέχεται νὰ τοὺς παρακαλῇ μὲ λόγια, ἀλλὰ προσθέτει καὶ βίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τὴν κερδίζουσιν ἐκεῖνοι ποῦ ὑποβάλλουσιν τὸν ἑαυτὸν των εἰς στενοχωρίαν»⁷. Διότι ὅπου ἐνυπάρχει πνευματικὸν κέρδος εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ ἀνάγκη καὶ ἐπαινετὴ ἡ βία, «Καὶ κατεπίεζε», λέγει, «αὐτούς». Ἐγὼ ἔχω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι σύρει αὐτούς εἰς τὸν οἶκον του χωρὶς τὴν θέλησίν των. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶδαν τὸν δίκαιον ὅτι εἶχε θέσει αὐτὸ ὡς σκοπὸν του καὶ δὲν εἶχε τὴν διάθεσιν ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτὸν προηγουμένως, ἐὰν δὲν ἐπραγματοποιεῖτο αὐτὸ ποῦ ἐπεδίκωε, «ἐλοξοδρόμησαν», λέγει, «πρὸς αὐτὸν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον του. Καὶ ἐπρόσφερον εἰς αὐτούς δεῖπνον, καὶ ἔψησεν ἄζυμον ἄρτον καὶ ἔφαγον πρὶν κοιμηθῶν».

Εἶδες καὶ ἐδῶ τὴν φιλοξενίαν νὰ προβάλλεται ὄχι ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῆς τραπέζης, ἀλλ' ἀπὸ τὴν μεγαλόδωρον διάθεσιν; Ἀφοῦ δηλαδὴ κατῶρθωσε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτούς μέσα εἰς τὸν οἶκον του, ἀμέσως πρόσφερον εἰς αὐτούς τὴν φιλοξενίαν του. Καὶ ἐκεῖνος μὲν προετοιμάζετο διὰ τὴν περιποίησιν αὐτῶν καὶ προσέφερε τὰ τοῦ δεῖπνου, καὶ ἐξεδήλωνε κάθε τιμὴν καὶ περιποίησιν πρὸς

πείαν αὐτῶν παρεσκευάζετο, καὶ τὰ τῆς ἐστιάσεως
 παρείχε, καὶ πᾶσαν ἐπεδείκνυτο τιμὴν καὶ θερα-
 πείαν πρὸς τοὺς παραγενομένους, ἀνθρώπους αὐτούς
 5 τινὰς ὀδίτας εἶναι νομίζων. «Οἱ δὲ ἄνδρες τῆς πόλε-
 ως οἱ Σοδομίται περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν ἀπὸ νεα-
 νίσκου ἕως πρεσβυτέρου, πᾶς ὁ λαὸς ἅμα, καὶ ἐξε-
 καλοῦντο τὸν Λώτ, καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Ποῦ εἰ-
 σιν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες πρὸς σὲ τὴν νύκτα; Ἐξά-
 γαγε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, ἵνα συγγενώμεθα αὐτοῖς».
 10 Μὴ ἀπλῶς παραδράμωμεν, ἀγαπητοί, τὰ εἰρημένα,
 μηδὲ μόνον τούτων ἴδωμεν τὴν μανίαν τῆς πάσης
 συγγνώμης ἀποστερημένην, ἀλλ' ἐννοήσωμεν, πῶς ὁ
 δίκαιος, ἐν μέσῳ τοιούτων θηρίων οὕτως ἀλλοκότων
 οἰκῶν, οὕτω διέλαμπε καὶ τοσαύτης ἀρετῆς ὑπερ-
 15 βολὴν ἐπεδείξατο, πῶς ἐνεγκεῖν ἠδυνήθη τὴν ἀνομί-
 αν αὐτῶν, πῶς οὐκ ἔφυγε τὴν αὐτόθι οἰκησιν, πῶς
 τῆς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεως ἠνείχετο. Πῶς ἐγὼ λέγω.

Προειδὼς ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης τὴν ὑπερβάλλου-
 σαν αὐτῶν πονηρίαν, ὠκονόμησε τὸν δίκαιον τοῦτον
 20 αὐτόθι κατοικῆσαι, ἵνα καθάπερ ἰατρός ἄριστος τῶν
 ἀρρωστημάτων αὐτῶν περιγενέσθαι δυνηθῆ. Ἄλλ' ὁ-
 ρῶν αὐτοὺς ἀνίατα νοσοῦντας, καὶ μηδεμίαν θεραπεί-
 αν ἐπιδέξασθαι βουλομένους, οὐδὲ οὕτως ἀφίσταται.
 Τοιοῦτον γὰρ ὁ ἰατρός· κἂν ἴδῃ τὰ πάθη νικῶντα τὴν
 25 τέχνην, οὐ παύεται τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληρῶν, ἵνα, ἂν
 μὲν τῷ χρόνῳ ἀνακτήσασθαι δυνηθῆ τὸν κάμνοντα,
 δείξῃ τὴν περιουσίαν τῆς τέχνης· εἰ δὲ μηδὲν πλέον
 ἀνύει, ἔχῃ τὴν μεγίστην ἀπολογίαν, ὅτι οὐδὲν τῶν
 προσηκόντων εἰς αὐτὸν παρέλιπεν· ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα
 30 γεγένηται. Ὁ μὲν γὰρ δίκαιος οὗτος καὶ τούτων ἐν
 μέσῳ ἀναστρεφόμενος, καὶ οὕτως ἔμενε δίκαιος πολ-
 λὴν τὴν φιλοσοφίαν ἐνδεικνύμενος· ἐκεῖνοι δὲ καὶ
 διὰ τοῦτο ἦσαν πάσης συγγνώμης ἀπεστερημένοι, ὅτι
 οὐ μόνον οὐκ ἔληξαν τῆς κακίας, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον
 35 αὐτὴν ἐπέτειναν. Ὅρα γάρ· «Περιεκύκλωσαν», φη-

τούς ἐπισκέπτας, θεωρῶν αὐτούς ὅτι εἶναι κάποιοι ὁδοιπόροι. «Οἱ δὲ ἄνδρες τῆς πόλεως, οἱ Σοδομίται, περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν, ἀπὸ τοῦ νεωτέρου μέχρι τοῦ γεροντοτέρου, ὅλον τὸ πλῆθος μαζί, καὶ ἐκαλοῦσαν τὸν Λῶτ καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Ποῦ εἶναι οἱ ἄνδρες πού εἰσῆλθον τὴν ἐσπέραν εἰς τὸν οἶκον σου; Βγᾶλε αὐτούς ἔξω διὰ νὰ ἀσελήσωμεν ἐπάνω εἰς αὐτούς». Ἔως μὴ προσπεράσωμεν, ἀγαπητοί, τὰ λόγια αὐτὰ ἐπιπόλαια, οὔτε νὰ προσέξωμεν μόνον τὴν μανίαν αὐτῶν, τὴν στερημένην κάθε συγγνώμης, ἀλλ' ἄς σκεφθοῦμεν πῶς ὁ δίκαιος, κατοικῶν ἀνάμεσα εἰς τέτοιου εἴδους θηρία καὶ τόσον πολὺ ἀλλόκοτα, τόσον πολὺ διέλαμψε καὶ τόσην ὑπερβολικὴν ἀρετὴν ἐπέδειξε, πῶς ἠμπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν παρανομίαν αὐτῶν, πῶς δὲν ἔφυγεν ὥστε ν' ἀλλάξῃ τόπον κατοικῆσεως, πῶς ἠνείχeto τὴν συνομιλίαν μὲ αὐτούς. Τὸ πῶς συνέβη αὐτό, θὰ σᾶς τὸ εἰπῶ ἐγώ.

Προγνωρίζων ὁ Κύριος τῶν ὅλων τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν αὐτῶν, ἐπρονόησεν ὁ δίκαιος αὐτός νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ, ὡσὰν ἄριστος ἰατρός, νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀσθενείας αὐτῶν. Ἄλλὰ βλέπων αὐτούς νὰ πάσχουν ἀθεράπευτα καὶ νὰ μὴ θέλουν νὰ δεχθοῦν καμμίαν θεραπείαν, οὔτε ἔτσι ἐγκαταλείπει αὐτούς. Διότι τέτοιος εἶναι ὁ ἰατρός· καὶ ἂν ἀκόμη ἰδῇ τὰ πάθη νὰ νικοῦν τὴν τέχνην, δὲν σταματᾷ νὰ κάμνῃ αὐτὸ πού ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ὥστε, ἂν μὲν ἠμπορέσῃ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου νὰ κάμῃ τὸν ἀσθενῆ του νὰ ἀνακτήσῃ τὰς δυνάμεις του, νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς τέχνης του· ἐὰν ὅμως δὲν κατορθώσῃ τίποτε τὸ ἐπὶ πλέον, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν μεγίστην δικαιολογίαν, ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ κάμῃ, πρᾶγμα ἄθεβαια πού συνέβη καὶ ἐδῶ. Διότι ὁ μὲν δίκαιος αὐτός, ἂν καὶ ἐζοῦσεν ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, ἔμεινε καὶ πάλι δίκαιος, παρουσιάζων μεγάλην εὐσέβειαν, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἦταν στερημένοι κάθε συγγνώμης, διότι ὄχι μόνον δὲν ἐτερμάτισαν τὴν κακίαν των, ἀλλὰ καὶ ἠῤῥησαν αὐτὴν κόμῃ περισσότερον. Διότι πρόσεχε· «Περιεκύκλωσαν», λέγει, «τὴν οἰκίαν ἀπὸ

σί, τὴν οἰκίαν ἀπὸ νεανίσκου ἕως πρεσβύτου, ὁ λαὸς ἅμα». Μεγίστη τῆς πονηρίας ἢ συμφωνία, πολλὴ τῆς κακίας ἢ φορὰ, ἄφατος τῆς παρανομίας ἢ ὑπερβολή, ἀσύγνωστος ἢ ἐπιχειρήσις. «Ἀπὸ νεανίσκου»,
 5 φησὶν, «ἕως πρεσβύτου». Οὐ μόνον ἡ νεότης, φησὶν, ἦν ἡ τὰ παράνομα ταῦτα ἐπιζητοῦσα, ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβῦται τὴν ἡλικίαν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἅμα.

Καὶ οὔτε τὴν τόλμαν τὴν ἀναιδιῆ καὶ ἀναίσχυντον ταύτην ἠδοῦντο, οὔτε τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν εἰς ἔν-
 10 νοίαν ἐλάμβανον, οὔτε τὸν δίκαιον ἡσχύνοντο, οὔτε τῶν ξένων νομιζομένων καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ δικαίου φιλοξενίαν αὐτόθι καταλυσάντων ἐφείδοντο, ἀλλ' ἀπηρυθριασμένως καὶ γυμνῆ, ὡς εἰπεῖν, τῇ κεφαλῇ τὰ τῆς ἀσελγείας ἐκεῖνα ρήματα λέγοντες προσίασι, καὶ κα-
 15 λέσαντες τὸν δίκαιον, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· «Ποῦ εἰσιν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες πρὸς ὑμᾶς; Ἐξάγαγε αὐτούς, ἵνα συγγενώμεθα αὐτοῖς». Διὰ ταύτην αὐτῶν οἶμαι τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ τὴν παράνομον πονηρίαν, καὶ τὸν δίκαιον μέχρι τῆς ἑσπέρας παρακαθῆσθαι, ὥσ-
 20 τε μηδενὶ συγχωρῆσαι τῶν ὀδιτῶν ἀγνοοῦντι περιπεσεῖν ταῖς ἐκείνων πάγαις. Καὶ ὁ μὲν δίκαιος μετὰ τῆς φιλοξενίας, καὶ τῆς σωφροσύνης τῆς οἰκειίας ἐπιδεικνύμενος τὴν ὑπερβολὴν, ταύτην ἐποιεῖτο τὴν σπουδὴν, ὥστε πάντας τοὺς παροδεύοντας ὑποδέχε-
 25 σθαι, καὶ μηδεὶς αὐτὸν λάθοι, εἰ καὶ τέως οὐκ ἀγγέλους, ἀλλὰ ἀνθρώπους εἶναι ἐνόμιζεν. Οἱ δὲ παράνομοι ἐκεῖνοι μετὰ τοῦ μηδὲν τοιοῦτον ἐπιδεικνυσθαι οἶον ὁ δίκαιος, τὰ πᾶσαν κακίαν ἀποκρύπτοντα μόνα τολμᾶν ἐπετήδευον. Διὰ τοῦτο οὖν εἰς τὴν πλατεῖαν
 30 ἐβούλοντο καταλῦσαι, ἵνα παράσχωσι τῷ δικαίῳ ἀφορμὴν ἐπιδείξασθαι τὴν περὶ αὐτοὺς φιλοξενίαν, καὶ δείξωσιν αὐτῷ διὰ τῶν ἔργων ὡς ἀξίαν μέλλουσιν ὑφίστασθαι τὴν τιμωρίαν, οὕτω τὴν παρανομίαν μεθ'

τοῦ νεωτέρου μέχρι τοῦ γεροντοτέρου, ὅλος ὁ λαὸς μαζί». Εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη ἡ συμφωνία τῆς κακίας, πολὺ μεγάλη ἡ ὀρμὴ τῆς κακίας, ἀπερίγραπτη ἡ ὑπερβολικὴ παρανομία, ἀσυγχώρητον τὸ ἐγχείρημα αὐτό. «Ἀπὸ τοῦ νεωτέρου», λέγει, «μέχρι τοῦ γεροντοτέρου». Ὅχι μόνον οἱ νέοι, λέγει, ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐζητοῦσαν αὐτὰ τὰ παράνομα, ἀλλὰ καὶ οἱ γεροντότεροι κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ ὅλος ὁ λαὸς μαζί.

Καὶ οὔτε ἔνοιωθαν ἐντροπὴν διὰ τὸ ἀνεδῆς αὐτὸ καὶ ἀδιάντροπον τόλμημά των, οὔτε ἔφερον εἰς τὴν σκέψιν των τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, οὔτε τὸν δίκαιον ἐντρέποντο, οὔτε ἔδειχναν σεβασμὸν πρὸς τοὺς θεωρουμένους ξένους ποὺ διενυκτέρευσαν ἐδῶ διὰ τὴν φιλοξενηθοῦν ἀπὸ τὸν δίκαιον, ἀλλὰ χωρὶς τὴν κόκκινίζουσαν καὶ μέγαν κεφαλὴν, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, πλησιάζουσαν, λέγοντες τὰ ἀσελγῆ ἐκεῖνα λόγια, καὶ ἀφοῦ ἐκάλεσαν τὸν δίκαιον, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· «Ποῦ εἶναι οἱ ἄνδρες ποὺ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκόν σου; Βγάλε τους ἔξω, διὰ τὴν ἀσελγήσωμεν ἐπάνω εἰς αὐτούς». Νομίζω, ὅτι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρήματός των καὶ ὁ δίκαιος εἶχε καθίσει ἐκεῖ μέχρι τὴν ἑσπέραν, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς ὁδοιπόρους νὰ περιπέσῃ ἀπὸ ἀγνοίαν εἰς τὰς παγίδας ἐκείνων. Καὶ ὁ μὲν δίκαιος μαζί μετὰ τὴν φιλοξενίαν ἐφανέρωνε καὶ τὴν ὑπερβολικὴν σωφροσύνην του, κατέβαλλεν αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, ὥστε νὰ ὑποδέχεται πρὸς φιλοξενίαν ὅλους τοὺς περαστικούς, χωρὶς τὴν τοῦ διαφύγῃ κανεὶς, ἂν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνόμιζεν αὐτούς ὅχι ἀγγέλους, ἀλλ' ἀνθρώπους. Οἱ παράνομοι ὁμως ἐκεῖνοι μαζί μετὰ τὸ ὅτι δὲν εἶχον νὰ παρουσιάσουν τίποτε παρόμοιον μετὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶχεν ὁ δίκαιος, ἐφρόντιζον μόνον νὰ πράξουν ἐκεῖνα ποὺ ἀποκρύπτουν κάθε κακίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἤθελον οἱ ἄγγελοι νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὴν πλατείαν, διὰ τὴν δώσουν εἰς τὸν δίκαιον ἀφορμὴν νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλοξενίαν του πρὸς αὐτούς, καὶ νὰ δείξουν εἰς αὐτόν ἐμπράκτως, ὅτι πρόκειται ἐπαξίως νὰ τιμωρηθοῦν, ἐπιδεικνύοντες κατ' αὐτόν τὸν τρόπον τὴν

ὑπερβολῆς ἐπιδεικνύμενοι.

4. Ἄλλ' ἴδωμεν λοιπὸν τοῦ δικαίου τῆς ἀρετῆς τὸ μέγεθος. «Ἐξελθὼν», φησί, «πρὸς αὐτοὺς πρὸς τὸ πρόθυρον, τὴν μὲν θύραν προσέωξεν, εἶπε δὲ πρὸς 5 αὐτούς». «Ὅρα πῶς δέδοικεν ὁ δίκαιος καὶ τρέμει ὑπὲρ τῆς τῶν ξένων ἀσφαλείας. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς τὴν θύραν προσέωξεν ὀπίσω αὐτοῦ, ἀλλ' εἰδὼς αὐτῶν τὴν μανίαν καὶ τὸ τολμηρόν, καὶ ὑφορώμενος αὐτῶν τὴν προπέτειαν, εἰτά φησι πρὸς αὐτούς· «Μηδαμῶς, ἀ- 10 δελφοί». Ὡ τῆς τοῦ δικαίου μακροθυμίας, ὧ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολή. Τοῦτο ἀληθῶς ἀρετή, τὸ μετ' ἐπιεικείας τοῖς τοιούτοις προσφέρεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ τὸν νοσοῦντα θεραπεῦσαι βουλόμενος, καὶ τὸν μαινόμενον σωφρονίσει, μετὰ θυμοῦ καὶ αὐστηρίας τοῦτο 15 ποιεῖ. Σκόπει γάρ, πῶς τοὺς τὰ τοιαῦτα παρανομεῖν βουλομένους ἀδελφοὺς καλεῖ, ἐντρέψαι αὐτοὺς βουλόμενος, καὶ καθικέσθαι αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀποστῆσαι αὐτοὺς τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς μαρᾶς.

«Μηδαμῶς», φησὶν, «ἀδελφοί μὴ πονηρεύσηθε». 20 Μηδέν, φησί, τοιοῦτον λογίσσηθε, μὴ τὴν πονηρὰν ταύτην πρᾶξιν ἐννοήσητε, μηδὲ τὴν φύσιν αὐτὴν παραδειγματίσητε, μηδὲ ἀθέσμους ἐπινοήσητε μίξεις· ἀλλ' εἰ καὶ βούλεσθε τῆς μανίας ὑμῶν τὸν οἴστρον παραμυθήσασθαι, ἐγὼ τοῦτο παρέξω, ὥστε κουφότε- 25 ρον ὑμῶν γενέσθαι τὸ τόλμημα. «Εἰσὶ μοι δύο θυγατέρες, αἱ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρας». Ἔτι, ἄπειρὶ εἰσι γαμικῆς συνοσίας, ἀνέπαφοι τυγχάνουσιν, ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας εἰσὶ, λάμπουσαι τῇ ὥρᾳ· ταύτας πᾶσιν ἐκδότους δίδωμι, καὶ χρᾶσθε αὐταῖς ὡς ἀρέσκει 30 ὑμῖν. Λαβόντες αὐτάς, φησί, πληρώσατε ὑμῶν εἰς αὐτάς τὴν ἀσέλγειαν, καὶ ἐμφορήθητε τῆς ἐπιθυμίας

ὑπερβολικὴν παρανομίαν των.

4. Ἄλλ' ἄς ἰδοῦμεν πλέον τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου. «Ἄφου», λέγει, «ἐβγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν καὶ ἔκλεισεν ὀπίσω του μὲ ἀσφάλειαν τὴν θύραν, εἶπε πρὸς αὐτούς». Πρόσεχε πῶς φοβεῖται καὶ τρέμει ὁ δικαίος ἐξ αἰτίας τῆς ἀσφαλείας τῶν ξένων. Διότι δὲν ἔκλεισεν ἀπλῶς τὴν θύραν ὀπίσω του μὲ ἀσφάλειαν, ἀλλὰ γνωρίζων τὴν μανίαν καὶ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν, καὶ ὑποπτευόμενος τὴν θρασυτητα αὐτῶν, λέγει πλέον πρὸς αὐτούς· «Μὲ κανένα τρόπον, ἀδελφοί». Πῶ πῶ μέγεθος μακροθυμίας τοῦ δικαίου, πῶ πῶ ὑπερβολικὴ ταπεινοφροσύνη. Αὐτὸ πράγματι εἶναι ἀρετὴ, τὸ νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ εἴδους μὲ πραότητα. Διότι κανεὶς, ἐπιθυμῶν νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ καὶ νὰ σωφρονίσῃ τὸν μανιακόν, κάμνει αὐτὸ μὲ θυμὸν καὶ αὐστηρότητα. Διότι πρόσεχε πῶς ὀνομάζει ἀδελφοὺς ἐκείνους πού θέλουν νὰ διαπράττουν τὰς παρανομίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, θέλων νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ νοιώσουν ἐντροπὴν καὶ νὰ προσεγγίσῃ τὴν συνειδησίν των καὶ ν' ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸ μιὰρὸν ἐπιχείρημά των.

«Μὲ κανένα τρόπον», λέγει, «ἀδελφοί μὴ θέσετε εἰς ἐφαρμογὴν τὴν πονηράν αὐτὴν πρᾶξιν σας». Τίποτε παρόμοιον, λέγει, μὴ σκεφθῆτε, οὔτε νὰ φέρετε εἰς τὴν σκέψιν σας αὐτὴν τὴν κακὴν πρᾶξιν, οὔτε νὰ διαπομπεύσετε τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν σας, οὔτε νὰ ἐπινοήσετε ἀπηγορευμένας μίξεις, ἀλλ' ἐὰν θέλετε νὰ ἱκανοποιήσετε τὸν μανιακόν πόθον σας ἐγὼ θὰ σᾶς προσφέρω αὐτὴν τὴν δυνατότητα, ὥστε νὰ γίνῃ ἐλαφρύτερον τὸ τόλμημά σας. «Ἔχω δύο θυγατέρας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐγνώρισαν ἄνδρας». Ἀκόμη, λέγει, εἶναι ἄπειροι γαμικῆς συνουσίας, δὲν ἤλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ ἄνδρα, εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας των, ἀκτινοβολοῦσαι ἀπὸ ὠραιότητα· αὐτὰς παραδίδω εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων σας καὶ χρησιμοποιήσατε αὐτὰς ὅπως ἀρέσει εἰς ἐσᾶς. Ἄφου τὰς λάβετε, λέγει, ἱκανοποιήσατε ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὴν ἀσέλγειάν σας καὶ ἐκπληρώσατε τὴν πονηρὴν ἐπιθυμίαν σας. Μόνον μὴ κά-

ὑμῶν τῆς πονηραῦς. «Μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας τούτους
 μηδὲν ποιήσατε ἄδικον, οὐ εἶνεκεν εἰσηλθόν ὑπὸ τὴν
 σκέπην τῶν δοκῶν μου». Ἐπειδὴ ἐβιασάμην, φησίν,
 αὐτούς, καὶ εἰσήγαγον ὑπὸ τὰς δοκοὺς μου, ἵνα μὴ
 5 ἐμοὶ ἐπιγραφῆ ἢ εἰς αὐτοὺς γινομένη παρανομία, καὶ
 ἐγὼ αὐτοῖς αἴτιος τῆς ὕβρεως ταύτης γένωμαι, διὰ
 τοῦτο ὑπὲρ αὐτῶν τὰς δύο μου θυγατέρας δίδωμι, ὥσ-
 τε τούτους ἐλευθερῶσαι τῶν ὑμετέρων χειρῶν.

Πόση τοῦ δικαίου ἡ ἀρετή; πᾶσαν ἀρετὴν φιλο-
 10 ξενίας ἐνίκησε. Τί γὰρ ἂν τις εἴποι κατ' ἀξίαν τῆς
 τοῦ δικαίου τούτου φιλοφροσύνης, ὃς οὐδὲ τῶν θυ-
 γατέρων φείσασθαι ἠνέσχετο, ἵνα τὴν εἰς τοὺς ξέ-
 νους τιμὴν ἐπιδείξηται, καὶ ἐλευθερώσῃ τῆς παρα-
 νομίας τῶν Σοδομιτῶν; Καὶ οὗτος μὲν καὶ τὰς θυ-
 15 γατέρας τὰς ἑαυτοῦ ἐκδίδωσιν, ἵνα τοὺς ξένους, τοὺς
 ὀδίτας (πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ λέγω), τοὺς μηδαμόθεν
 αὐτῷ γνωρίμους ἐξαρπάσῃ τῆς τῶν παρανόμων ὕβρε-
 ως, ἡμεῖς δὲ ὀρῶντες πολλάκις τοὺς ἀδελφούς τοὺς
 ἡμετέρους εἰς αὐτὸ τῆς ἀσεβείας τὸ βάραθρον, καὶ
 20 σχεδὸν εἶπειν, ὑπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ διαβόλου γινο-
 μένους, οὐδὲ λόγου μεταδοῦναι ἀνεχόμεθα, οὐδὲ συμ-
 βουλευῆσαι, καὶ τὴν διὰ τῶν λόγων παραινέσιν εἰσενεγ-
 κεῖν καὶ ἐξαρπάσαι τῆς κακίας, καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν
 χειραγωγῆσαι. Ποίαν οὖν σχοίημεν ἀπολογία, τοῦ
 25 μὲν δικαίου μηδὲ τῶν θυγατέρων φεισαμένου διὰ τὴν
 εἰς τοὺς ξένους κηδεμονίαν, ἡμῶν δὲ οὕτως ἀνηλε-
 ῶς περὶ τοὺς ἡμετέρους διακειμένων, καὶ πολλάκις
 τὰ ψυχρὰ ἐκεῖνα καὶ ἀλογίας γέμοντα ῥήματα προῖ-
 εμένων; Τί γὰρ κοινὸν ἔχω, φησί, πρὸς αὐτόν; οὐδέν
 30 μοι μέλει, οὐδὲν πρᾶγμα ἔχω μετ' αὐτοῦ.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Οὐδέν κοινὸν ἔχεις πρὸς αὐ-
 τόν; Ἀδελφὸς σοῦ ἐστὶ, τῆς αὐτῆς σοὶ μετέχει φύσε-

νετε κανένα κακόν εἰς τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς, ἐφόσον εἰσ-
ῆλθον καὶ εὐρίσκονται φιλοξενούμενοι κάτω ἀπὸ τὴν στέ-
γην μου». Ἐπειδὴ, λέγει, τοὺς ἐξηνάγκασα καὶ τοὺς ὠ-
δήγησα κάτω ἀπὸ τὴν σκῆπην τῆς οἰκίας μου, διὰ νὰ
μὴ καταγραφῆ εἰς βᾶρος μου ἢ παρανομία πού θέλει συμ-
βῆ εἰς αὐτοὺς καὶ γίνω ἐγὼ αἰτίος τῆς προσβολῆς εἰς
αὐτοὺς, διὰ τοῦτο ἀντὶ δι' αὐτοὺς σᾶς δίδω τὰς δύο θυ-
γατέρας μου, ὥστε νὰ ἐλευθερώσω αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χέ-
ρια σας.

Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου; Ἐνίκη-
σε κάθε ἀρετὴν φιλοξενίας. Διότι τί θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἰ-
πῆ κανεὶς ἀντάξιον τῆς φιλοφροσύνης αὐτῆς τοῦ δικαίου
αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἠθέλησε νὰ λυπηθῆ, οὔτε τὰς θυ-
γατέρας του, διὰ νὰ δεῖξη τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τοὺς φι-
λοξενουμένους του καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν
παρανομίαν τῶν Σοδομιτῶν; Καὶ αὐτός μὲν καὶ τὰς θυ-
γατέρας του παραδίδει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν, διὰ νὰ
ἐξαρπάσῃ ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν παρανόμων (διότι πά-
λιν λέγω τὰ ἴδια) τοὺς ξένους, τοὺς ὀδοιπόρους, ἐμεῖς
ἅμως βλέποντες πολλές φορές τοὺς ἀδελφούς μας μέ-
σα εἰς τὸ ἴδιον τὸ βᾶραθρον τῆς ἀσεβείας, καὶ σχεδόν,
θὰ ἐλέγαμεν, νὰ εὐρίσκωνται κάτω ἀπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ
διαβόλου, δὲν ἀνεχόμεθα οὔτε λόγον νὰ τοὺς εἰποῦμεν,
οὔτε νὰ τοὺς συμβουλευσῶμεν καὶ νὰ τοὺς προσφέρω-
μεν τὴν μὲ τοὺς λόγους παραίνεσιν, διὰ νὰ τοὺς ἀρπά-
σωμεν μέσα ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν
πρὸς τὴν ἀρετὴν. Ποίαν λοιπὸν ἀπολογίαν θὰ ἤμπορού-
σαμεν νὰ ἔχωμεν τὴν στιγμὴν πού ὁ μὲν δίκαιος οὔτε
τὰς θυγατέρας του ἐλυπήθη ἐξ αἰτίας τῆς φροντίδος του
πρὸς τοὺς ξένους, ἐμεῖς δὲ συμπεριφερόμεθα μὲ τόσον
ἄσπλαγχνον τρόπον πρὸς τοὺς ἰδικούς μας καὶ πολλές
φορές ἀφήνομεν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμα μας τὰ ψυχρὰ
ἐκεῖνα καὶ γεμάτα ἀπὸ παραλογισμόν λόγια; Καθόλου
δὲν μὲ ἐνδιαφέρει, δὲν ἔχω τίποτε τὸ κοινὸν μὲ αὐτόν.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Δὲν ἔχεις τίποτε τὸ κοινὸν μὲ
αὐτόν; Ἀδελφός σου εἶναι, ἔχει τὴν ἰδίαν φύσιν μὲ ἐ-

ως, ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἔστε Δεσπότην, πολλάκις δὲ καὶ τῆς αὐτῆς μετέχετε τραπέζης, τῆς πνευματικῆς λέγω καὶ φρικτῆς, καὶ λέγεις, Οὐδὲν κοινὸν ἔχω πρὸς αὐτόν, καὶ ἀνηλεῶς παρατρέχεις, καὶ οὐκ ὀρέγεις
 5 χεῖρα κειμένῳ; Καὶ Ἰουδαῖοις μὲν ὁ νόμος προσέτατε, μηδὲ τῶν ἐχθρῶν τὰ ὑποζύγια παρορᾶν πεπτωκότα, σὺ δὲ τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου πολλάκις τετρωμένον καὶ κείμενον ὄρων, οὐκ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς ἁμαρτίας βάραθρον, οὐκ ἀνασπᾶς διὰ τῆς
 10 παραινέσεως, οὐδὲ νουθεσίαν εἰσάγεις τὴν παρὰ σαυτοῦ, οὐδὲ σπουδάζεις καὶ ἑτέρους, εἰ οἶόν τε, εἰς συμμαχίαν λαβεῖν, ἵνα τῆς φάρυγγος τοῦ θηρίου τὸ μέλος τὸ σὸν ἐλευθερῶσαι δυνηθῆς, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπαναγαγεῖν εὐγένειαν, ἵνα καὶ αὐτός, εἴ ποτε
 15 περιπέσης, ὃ μὴ γένοιτο, τοῖς δικτύοις τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐκείνου, δυνηθῆς ἔχειν τοὺς ἀμῦναι δυναμένους, καὶ ἐλευθερῶσαι τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν; Οὕτω καὶ Παῦλος διεγείρει βουλόμενος Γαλάτας εἰς τὴν τῶν οἰκείων μελῶν πρόνοιαν, φησί· «Σκοπῶν σε
 20 αὐτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς»· μονονουχὶ λέγων, Ἐὰν ἀσυμπαθῶς καὶ ἀνηλεῶς παραδράμῃς τὸν ἀδελφόν, ἴσως καὶ σὲ περιπεπτωκότα ἕτερος οὕτω παραδραμεῖται.

Εἰ τοίνυν βούλει μὴ παροφθῆναι, εἴποτε περιπέ-
 25 σοις, μήτε αὐτὸς παρίδοις, ἀλλὰ πολλὴν ἐπίδειξαι τὴν φιλοστοργίαν, καὶ θησαυρὸν ἡγοῦ μέγιστον τὸ δυνηθῆναι διασῶσαι τὸν ἀδελφόν. Οὐδὲν γὰρ τούτου ἴσον γένοιτ' ἂν ποτε εἰς ἀρετῆς λόγον. Ἐὰν γὰρ ἐννοήσης μόνον, ὅτι οὗτος, ὃν παρορᾶς καὶ παρατρέχεις,

8. Πρβλ. Ἐφ. 23, 5.

9. Γαλ. 6, 1.

σένα, εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον Κύριον, πολλές φορές δὲ μετέχετε εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν, ἐννοῶ τὴν πνευματικὴν καὶ φρικτὴν, καὶ λέγεις, Δὲν ἔχω τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς αὐτόν, καὶ τὸν προσπερνᾷς μὲ ἄσπλαγχνον τρόπον καὶ δὲν τοῦ δίνεις χερί βοηθείας ἐνῶ εὐρίσκεται κάτω πεσμένος; Καὶ τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἐπρόστασεν ὁ νόμος, νὰ μὴ παραβλέπουν οὔτε τὰ ὑποζύγια τῶν ἐχθρῶν τῶν, βλέποντες αὐτὰ πεσμένα*, σὺ δὲ βλέπων τὸν ἀδελφόν σου πληγωμένον πολλές φορές ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ εὐρισκόμενον πεσμένον, ὄχι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἁμαρτίας, δὲν τὸν ἀποσπᾷς μὲ τὴν παραίνεσίν σου, οὔτε τοῦ προσφέρεις τὴν συμβουλήν σου, οὔτε φροντίζεις καὶ ἄλλους, ἂν εἶναι δυνατόν, νὰ λάβης βοηθούς, διὰ νὰ ἠμπορέσης νὰ ἐλευθερώσης ἀπὸ τὸ φάρυγγα τοῦ θηρίου τὸ ἰδικόν σου μέλος καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσης πρὸς τὴν ἰδικὴν σου εὐγενικὴν θέσιν, ὥστε καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ἐὰν κάποτε περιπέσης, πρᾶγμα ποῦ εὐχομαι νὰ μὴ συμβῇ, εἰς τὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ ἐκείνου δαίμονος, νὰ ἠμπορέσης νὰ ἔχῃς ἐκείνους ποῦ ἠμποροῦν νὰ σὲ βοηθήσουν, καὶ νὰ σὲ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ διαβόλου; Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ἐπιθυμῶν νὰ διεγείρῃ τοὺς Γαλάτας ὥστε νὰ φροντίζουν διὰ τὰ ἰδικὰ των μέλη, λέγει· «Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸν σου, μὴ τυχὸν περιπέσης καὶ ἐσὺ εἰς πειρασμόν»*, εἶναι σχεδὸν σὰν νὰ λέγῃ· Ἄν προσπεράσης τὸν ἀδελφόν σου χωρὶς συμπάθειαν καὶ μὲ ἄσπλαγχνίαν; ἐνδεχομένως κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νὰ σὲ προσπεράσῃ καὶ ἐσένα ἄλλος ἐνῶ θὰ εὐρίσκεσαι εἰς παρομοίαν κατάστασιν.

Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς νὰ μὴ περιφρονηθῇς, ἐὰν κάποτε συμβῇ νὰ περιπέσης εἰς παρόμοιαν κατάστασιν, οὔτε σὺ νὰ δείξης περιφρόνησιν, ἀλλὰ δεῖξε μεγάλην φιλοστοργίαν καὶ θεώρει μέγιστον θησαυρὸν τὸ νὰ ἠμπορέσης νὰ διασώσης τὸν ἀδελφόν σου. Διότι τίποτε δὲν θὰ ἠμποροῦσε ποτὲ νὰ ἐξισωθῇ μὲ αὐτὸ εἰς ἀναλογίαν ἀρετῆς. Ἐὰν δηλαδὴ σκεφθῇς μόνον, ὅτι αὐτός, τὸν ὁποῖον περιφρονεῖς καὶ προσπερνᾷς ἐσὺ, ἔχει ἀξιωθῇ ἀπὸ τὸν

ὑπὸ τοῦ Δεσπότου σου τοσαύτης ἡξίωται τῆς τιμῆς, ὡς δι' αὐτὸν μὴ παραιτήσασθαι καὶ τὸ αἷμα ἐκχέειν τὸ ἑαυτοῦ (καθὼς καὶ Παῦλός φησι· «Καὶ ἀπολείται ὁ ἀσθενὼν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῆ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανε»), πῶς οὐχὶ τῇ γῆ σεαυτὸν κατορύξεις; Εἰ τοίνυν δι' αὐτὸν ὁ Χριστὸς καὶ τὸ αἷμα ἐξέχεε, τί μέγα ποιήσεις, ἔὰν τὴν παρὰ σεαυτοῦ φιλοστοργίαν ἐπιδείξῃ, καὶ τῇ διὰ τῶν λόγων προτροπῇ διαναστήσῃς κείμενον, καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν βεβαπτισμένην ἴσως 10 καὶ ὑποβρύχιον γεγεννημένην ἀνενέγκῃς ἐκ τοῦ τῆς κακίας βυθοῦ, καὶ παρασκευάσῃς ἰδεῖν τῆς ἀρετῆς τὸ φῶς, καὶ μὴ παλινδρομῆσαι ἐπὶ τὸν τῆς κακίας ζόφον;

Β. Μιμησώμεθα τοίνυν παρακαλῶ, τὸν δίκαιον 15 τοῦτον, καὶ εἰ δέοι καὶ κίνδυνόν τινα ὑπομένειν ὑπὲρ τοῦ τὴν σωτηρίαν τοῦ πλησίον πραγματεύσασθαι, μηδὲ τοῦτο παραιτησώμεθα. Ὁ γὰρ τοιοῦτος κίνδυνος σωτηρίας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται, καὶ πολλῆς παρησΐας πρόξενος. Ἐννόησον γὰρ μοι τὸν δίκαιον τοῦτον, ὅπως πρὸς δῆμον ὀλόκληρον τοσαύτην περὶ τὴν 20 κακίαν τὴν συμφωνίαν ἐπιδειξάμενον παρετάξατο, καὶ μετ' ἐπιεικείας πολλῆς καὶ τὴν ἀνδρείαν ἄφατον ἐπεδείκνυτο, εἰ καὶ οὐδὲ οὕτω καθικέσθαι ἠδυνήθη τῆς ἀκαθέκτου αὐτῶν μανίας. Μετὰ γὰρ τὰ ρήματα ἐ- 25 κείνα, καὶ τὴν ἐπιεικείαν τὴν ὑπερβάλλουσαν, καὶ τὸ μονονουχὶ ταῖς χερσὶν ἐκδοῦναι διὰ τῶν λόγων τὰς θυγατέρας, τί φασὶ πρὸς αὐτόν, «'Απόστα ἐκεῖ». Ὡς μέθης ὑπερβολή, ὧ παραφροσύνης ἐπίτασις. Τοιοῦτον γὰρ ἢ πονηρὰ αὕτη καὶ ἀκόλαστος ἐπιθυμία· ἐπει- 30 δὴν περιγένηται τοῦ λογισμοῦ, οὐκ ἀφίησι συνιδεῖν οὐδὲν τῶν δεόντων, ἀλλὰ καθάπερ ἐν σκότῳ καὶ νυκτομαχίᾳ τινί, οὕτως ἅπαντα διαπράττεται. «'Απόστα», φησὶν, «ἐκεῖ· εἰσηλθετε παροικεῖν, μὴ καὶ κρι-

Κύριόν σου τόσοσιν μεγάλης τιμῆς, ὥστε πρὸς χάριν του νὰ μὴ διστάσῃ καὶ τὸ αἷμά του νὰ χύσῃ (καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Καὶ θὰ χαθῇ ὁ πνευματικὰ ἀδύνατος ἀδελφός σου, πρὸς χάριν τοῦ ὁποίου ἀπέθανε ὁ Χριστός, ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σου γνώσεως»¹⁹), πῶς ἀπὸ ἐντροπὴν δὲν θὰ θάψῃς τὸν ἑαυτὸν σου μέσα εἰς τὴν γῆν; Ἐὰν λοιπὸν δι' αὐτὸν ὁ Χριστός καὶ τὸ αἷμα του ἔχυσε, τί τὸ σπουδαῖον θὰ κάνῃς, ἐὰν δεῖξῃς πρὸς αὐτὸν τὴν φιλοστοργίαν σου καὶ ἠμπορέσῃς μὲ τὴν προτροπὴν τῶν λόγων σου νὰ τὸν σηκώσῃς ἀπὸ κατάκοιτον πνευματικὰ πού εἶναι, καὶ νὰ ἀνασύρῃς μέσα ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς κακίας τὴν βουτιγμένην καὶ ἴσως βυθισμένην μέσα εἰς αὐτὸν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ νὰ τὴν προετοιμάσῃς νὰ ἰδῇ τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς κακίας;

5. Ἄς μιμηθοῦμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, τὸν δίκαιον τοῦτον, καὶ ἂν χρειασθῇ καὶ κάποιον κίνδυνον νὰ ὑπομείνωμεν προκειμένου νὰ προσφέρωμεν τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν πλησίον μας, οὔτε αὐτὸ νὰ τὰ ἀποφύγωμεν. Διότι ὁ παρόμοιος κίνδυνος γίνεται δι' ἡμᾶς ἀφορμὴ σωτηρίας καὶ μᾶς χαρίζει μεγάλην παρρησίαν. Σκέψου δηλαδὴ σὲ παρακαλῶ τὸν δίκαιον αὐτὸν, πῶς ἀντετάχθη πρὸς ὀλόκληρον πληθὸς, πού ἔδειξε τόσοσιν μεγάλην συμφωνίαν περὶ τὴν κακίαν, καὶ μὲ μεγάλην πραότητα ἔδειχνε τὴν ἀπερίγραπτον ἀνδρείαν του, ἂν καὶ οὔτε ἔτσι ἠμπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀσυγκράτητον μανίαν των. Διότι μετὰ τὰ λόγια ἐκεῖνο καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πραότητά του καὶ τὴν σχεδὸν μὲ τὰ χέρια του παράδοσιν μὲ τὰ λόγια του τῶν θυγατέρων του εἰς αὐτούς, τί λέγουσιν πρὸς αὐτόν; «Φύγε ἀπὸ ἐκεῖ». Πῶ, πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος μέθης, πῶ, πῶ μέγεθος παραφροσύνης. Διότι τέτοια εἶναι αὐτὴ ἡ πονηρὰ καὶ ἀκόλαστος ἐπιθυμία· ὅταν κυριεύσῃ τὸν λογισμὸν, δὲν ἀφήνει νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἀλλ' ὅλα τὰ κάμνει ἔτσι, ὡσάν νὰ εὐρίσκειται μέσα εἰς τὴν νύκτα. «Φύγε», λέγει, «ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθες ἀπὸ ἄλλην χώραν καὶ μένεις μαζί μας· μήπως θέ-

σιν κρίνειν; Νῦν οὖν σὲ κακώσομεν μᾶλλον, ἢ ἐκείνους».

“Ὅρα πῶς μὲν ὁ δίκαιος ἐπιεικῶς αὐτοῖς διαλέγεται, οἱ δὲ πόση κέχρηται τῇ θρασύτητι. “Ὡσπερ 5 ἐκβακχευθέντες λοιπὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ὡς ὑπ’ ἐκείνου στρατηγούμενοι, οὕτω κατεξανίστανται τοῦ δικαίου, καὶ φασιν· «Εἰσῆλθες παροικεῖν, μὴ καὶ κρίσιν κρίνειν; «Πάροικόν σε, φησὶν, ἔδεξάμεθα· μὴ γὰρ καὶ κριτῆς ἡμῶν κατέστης; “Ὡ ἀγνωμοσύνης ὑπερβολή. Δέον ἐντραπήναι, δέον αἰδεσθῆναι τὴν συμβουλήν 10 τοῦ δικαίου, οἱ δέ, καθάπερ οἱ μαινόμενοι καὶ τὸν ἱατρὸν συγκόψαι ἐπιχειροῦσιν, οὕτω καὶ οὗτοι· «Σέ», φησί, «κακώσομεν μᾶλλον, ἢ ἐκείνους». Εἰ μὴ βούλει, φησὶν, ἡσυχάσαι, μαθήσῃ ὡς οὐδέν σοι πλεόν ἔσται 15 τῆς εἰς ἐκείνους προστασίας, ἢ τὸ ἐκείνους μὲν διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον, σὲ δὲ τούτῳ περιβληθῆναι. «Παρεβιάζοντο δὲ τὸν Λῶτ σφόδρα». “Ὅρα τὸν δίκαιον τοῦτον καὶ ἀνδρείαν ἐπιδεικνύμενον, καὶ τοσοῦτῳ πλήθει ἀντιτάττεσθαι ἐπιχειροῦντα. «Καὶ ἤγγισαν», φησί, «συντρίψαι τὴν θύραν». Ἐπειδὴ γὰρ μέλλων ἐξι 20 εἶναι, καὶ τὴν τούτων μανίαν προορῶν προσέφξεν αὐτοῦ ὀπισθεν τὴν θύραν, οὐκ αἰσχυνόμενοι οἱ μισροὶ οὗτοι καὶ παράνομοι τῆς τοῦ δικαίου παραινέσεως, αὐτόν τε ἐβιάζοντο καὶ τὴν θύραν συντρίψαι ἐπεχεί- 25 ρουν.

Ἄλλ’ ἐπειδὴ διὰ τῶν πραγμάτων ἐδείκνυτο καὶ ἡ τοῦ δικαίου ἀρετὴ, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ξένους νομιζομένους κηδεμονία, καὶ τοῦ πλήθους ἐκείνου παντὸς ἡ περὶ τὴν κακίαν συμφωνία, τότε λοιπὸν ἐκκαλύπτουσιν 30 ἑαυτοὺς οἱ παραγεγονότες. Καὶ ἐπειδὴ εἶδον τὸν δίκαιον πάντα τὰ παρ’ ἑαυτοῦ πεπληρωκότα, τὴν οἰ-

λεις νά γίνης καί δικαστής μας; Τώρα λοιπόν θά κακοποιήσωμεν ἐσένα μᾶλλον, παρά ἐκείνους».

Πρόσεχε πῶς μὲν ὁ δίκαιος ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ πραότητα, ἐνῶ ἐκείνοι πόση θρασύτητα χρησιμοποιοῦν. Ὡσάν νά εἶχον πλέον κυριευθῆ ἀπὸ θακχικὴν διαβολικὴν μανίαν καί ὡσάν νά καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὸν διάβολον, μὲ τόσην ἀγριότητα ἐπιτίθενται ἐναντίον τοῦ δικαίου, καί λέγουν· «Ἦλθες ἀπὸ ἀλλοῦ καί κατοικεῖς μαζί μας· μήπως θέλεις νά γίνης καί δικαστής μας;». Ἦσουν, λέγει, ἔξενος καί σὲ ἐδέχθημεν· μήπως λοιπόν ἔγινες καί δικαστής μας; Πῶ, πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος ἀχαριστίας. Ἐνῶ ἔπρεπε νά ἐντραποῦν, ἐνῶ ἔπρεπε νά σεβασθοῦν τὴν συμβολὴν τοῦ δικαίου, ἐκείνοι ὅμως, ὅπως ἀκριβῶς καί οἱ μαγικοί ἐπιχειροῦν καί τὸν ἰατρὸν νά σφάξουν, ἔτσι καί αὐτοί. «Ἐσένα», λέγει, «θά κακοποιήσωμεν μᾶλλον, παρά ἐκείνους». Ἐὰν δὲν θέλῃς, λέγει, νά ἡσυχάσῃς, θά μάθῃς ὅτι δὲν ἔχεις νά κερδίσῃς τίποτε ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὴν προστασίαν ποὺ παρέχεις εἰς ἐκείνους, παρά μόνον ἐκεῖνοι μὲν νά διαφύγουν τὸν κίνδυνον, σὺ δὲ νά ὑποστῆς αὐτόν. «Ὁρμουῖσαν δὲ ἐναντίον τοῦ Λῶτ μὲ τρομερὴν μανίαν». Πρόσεχε τὸν δίκαιον αὐτόν ποὺ δείχνει καί ἀνδρείαν καί προσπαθεῖ νά προβάλλῃ ἀντίστασιν εἰς ἓνα τόσον μεγάλον πλῆθος. «Καί παρ' ὀλίγον δέ», λέγει, «θά συνέτριβον τὴν θύραν». Διότι ὅταν ἠθέλησε νά ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του καί ἀντελήφθῃ τὴν μανίαν αὐτῶν, ἔκλεισε μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν τὴν θύραν ὀπίσω του, ἐπειδὴ ὅμως οἱ μισοὶ αὐτοῖ καί παράνομοι δὲν ἐδέχοντο τὴν συμβουλήν τοῦ δικαίου, καί ἐναντίον αὐτοῦ ἀσκοῦσαν βίαν καί ἐπιχειροῦσαν νά σπάσουν τὴν θύραν.

Ἄφοῦ ὅμως ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἔγινε φανερὴ καί τοῦ δικαίου ἡ ἀρετὴ καί ἡ προστασία πρὸς τοὺς νομιζομένους ξένους, καθὼς καί ἡ συμφωνία ὀλοκλήρου ἐκείνου τοῦ πλήθους διὰ τὴν κακίαν, τότε πλέον ἀποκαλύπτουν τοὺς ἑαυτοὺς των οἱ φιλοξενούμενοι. Καί ἀφοῦ εἶδον τὸν δίκαιον ὅτι εἶχε κάμει ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, φανερώνοντες τὴν δύναμίν των, ὑπερασπίζονται τόν

κείαν ἐπιδεικνύμενοι δύναμιν ἐπαμύνουσι τῷ δικαίῳ καταδυναστευομένῳ ὑπὸ τῆς ἐκείνων μανίας. «Ἐκτείναντες» γάρ, φησίν, «οἱ ἄνδρες τὰς χεῖρας εἰσεσπασαντο τὸν Λῶτ πρὸς ἑαυτοὺς εἰς τὸν οἶκον, καὶ τὴν θύραν τοῦ οἴκου ἀπέκλεισαν· τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου ἐπάταξαν ἀορασίᾳ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν». Ὁρᾷς πῶς καὶ ὁ δίκαιος οὗτος παραχρῆμα τῆς φιλοξενίας κομίζεται τὰς ἀμοιβάς, καὶ οἱ παράνομοι ἐκείνοι ἀξίαν τίνουσι δίκην; «Εἰσεσπασαντο» γάρ, φησί, «τὸν Λῶτ εἰς τὸν οἶκον, καὶ τὴν θύραν ἀπέκλεισαν· τοὺς δὲ ἄνδρας ἐπάταξαν ἀορασίᾳ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν».

15 Ἐπειδὴ τὸ τῆς διανοίας αὐτῶν ὄμμα πεπήρωτο, διὰ τοῦτο καὶ τῆς ὁράσεως τὴν τύφλωσιν ὑπομένουσιν, ἵνα μάθωσιν ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, τῶν τῆς διανοίας ὀμμάτων πεπηρωμένων. Καὶ ἐπειδὴ σύμφωνον τὴν κακίαν ἐπεδείκνυντο, καὶ οὔτε οἱ νέοι, οὔτε οἱ πρεσβῦται ἀπείχοντο τῆς πονηρᾶς ἐπιχειρήσεως, διὰ τοῦτο πάντες, φησίν, ἀπετυφλώθησαν, καὶ οὐ μόνον τὴν πῆρωσιν ἐδέχοντο, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἰσχύος αὐτοῖς τοῦ σώματος διελύετο· ἐπειδὴ γὰρ τὸ κυριώτερον μέρος τὴν ψυχὴν ἦσαν διαλελυμένοι, διὰ τοῦτο καὶ τοῦ σώματος τὴν ἰσχὴν παρελύθησαν· καὶ οἱ πρότερον συντριψαι τὴν θύραν ἐπιχειροῦντες, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς τῷ δικαίῳ διαλεγόμενοι, ἀθρόον εἰστήκεισαν παραλελυμένοι, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κειμένην τὴν θύραν οὐχ ὀρῶντες. Τότε λοιπὸν ἀνέπνευσεν ὁ δίκαιος, ὀρῶν τίνες ἦσαν οἱ παρανομούμενοι, καὶ ὅτι μεγάλη τις αὐτῶν ἡ δύναμις ἐστί. «Καὶ γὰρ εἶπον», φησί, «πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες· Ἔστι τίς σοι ὧδε γαμβρός, ἢ υἱοί, ἢ θυγατέρες, ἢ εἴ τίς σοι ἄλλος ἐστὶν ἐν τῇ

δίκαιον, ὁ ὁποῖος κατεπιέζετο φοβερά ἀπὸ τὴν μανίαν ἐκείνων. Διότι, λέγει, «Ἄφοῦ ἤπλωσαν οἱ ἄνδρες τὰ χέρια των, ἐτράβηξαν τὸν Λῶτ πρὸς τὸ μέρος των μέσα εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ οἴκου. Τοὺς δὲ ἄνδρας, πού εὐρίσκοντο ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τοὺς ἐτιμώρησαν μὲ τύφλωσιν, ἀπὸ τὸν πιὸ μικρὸν ἕως τὸν πιὸ μεγάλον, καὶ ἔτσι παρέλυσαν οἱ δυνάμεις των ψάχνοντες νὰ εὔρουν τὴν θύραν». Βλέπεις πῶς καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς αὐτοστιγμῆ λαμβάνει τὰς ἀμοιβὰς τῆς φιλοξενίας καὶ οἱ παράνομοι ἐκείνοι ὑφίστανταν δικαίαν τιμωρίαν. Διότι, λέγει, «Ἐτράβηξαν οἱ ἄνδρες μὲ τὰ χέρια των τὸν Λῶτ μέσα εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ οἴκου, τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ἐτιμώρησαν μὲ τύφλωσιν ἀπὸ τὸν πιὸ μικρὸν ἕως τὸν πιὸ μεγάλον, καὶ παρέλυσαν οἱ δυνάμεις των ψάχνοντες νὰ εὔρουν τὴν θύραν».

Ἐπειδὴ εἶχε τυφλωθῆ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς διανοίας των, διὰ τοῦτο ὑπομένουν καὶ τὴν τύφλωσιν τῆς ὀράσεως, διὰ νὰ μάθουν, ὅτι δὲν τοὺς ὠφελοῦν καθόλου οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοί, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας των εἶναι τυφλωμένοι. Καὶ ἐπειδὴ ὅλοι ἐσυμφωνοῦσαν ὡς πρὸς τὴν κακίαν, καὶ δὲν ἀπείχον ἀπὸ τὸ κακὸν αὐτὸ ἐπιχείρημα οὔτε οἱ νέοι, οὔτε οἱ γέροι, διὰ τοῦτο ὅλοι, λέγει, ἐτυφλώθησαν, καὶ ὄχι μόνον ἐτυφλώθησαν, ἀλλὰ παρέλυσαν καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις των· ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ σπουδαιότερον μέρος των, ἡ ψυχὴ, ἦτο παραλυμένον, διὰ τοῦτο παρελύθησαν καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις των· καὶ ἐκείνοι πού ἐπιχειροῦσαν προηγουμένως τὰ σπᾶσουν τὴν θύραν καὶ συνωμιλοῦσαν μὲ τὸν δίκαιον μὲ μεγάλας ἀπειλάς, αὐτοστιγμῆ παρελύθησαν αἱ δυνάμεις των, καὶ ἐνῶ εὐρίσκοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ἡ θύρα, δὲν τὴν ἔβλεπον. Τότε πλέον ἀνεκουφίσθη ὁ δίκαιος, ἀντιλαμβανόμενος ποῖοι ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι, καὶ ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις των. Διότι, λέγει, «Καὶ εἶπαν πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες· Μήπως ὑπάρχει ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν κάποιος γαμβρὸς σου, ἢ υἱοὶ σου, ἢ θυγατέρες σου, ἢ μή-

πόλει;».

“Ορα πῶς τῆς φιλοξενίας ἀμείβονται τὸν δίκαιον, καὶ πῶς αὐτῷ χαρίσασθαι βούλονται τῶν οἰκείων πάντων τὴν σωτηρίαν. Εἰ τίς σοι, φησὶν, ἐν τῇ πόλει
 5 εἶ τινος ἀντέχῃ, εἶ τινα οἶδας ἐκτὸς γεγονότα τῆς τούτων παρανομίας, «Ἐξάγαγε ἐκ τοῦ τόπου τούτου» καὶ ἐκ τῆς γῆς, καὶ πάντα τοὺς σοι προσήκοντας ἐξάγαγε. «Ἀπόλλυμεν γὰρ ἡμεῖς τὸν τόπον τοῦτον». Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγουσι, διδάσκοντες τὸν δίκαιον ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας. «Ὅτι ὑψώθη», φησὶν, «ἡ
 10 κραυγὴ αὐτῶν ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἀπέστειλεν ἡμᾶς Κύριος ἐκτρεῖψαι αὐτούς». Τοῦτο ἦν ὅπερ ἔλεγε τῷ πατριάρχῃ, ὅτι «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρὸς με». «Ἵψώθη», φησὶν, «ἡ κραυγὴ
 15 αὐτῶν ἐναντίον Κυρίου».

6. Πολὺν τῆς παρανομίας αὐτῶν τὸ μέγεθος, καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἀνιάτος ἐστὶν ἡ νόσος, καὶ τὸ τραῦμα οὐδεμίαν θεραπείαν ἐπιδέχεται, ἀπέστειλε Κύριος ἡμᾶς ἐκτρεῖψαι αὐτήν. Τοῦτό ἐστιν ὃ ἔλεγεν ὁ μα-
 20 κάριος Δαυὶδ· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα». Ἐπειδὴ ἀφανίσαι, φησὶ, παραγεγόναμεν πᾶσαν ταύτην τὴν περιχώρον (διὰ γὰρ τὴν πονηρίαν τῶν ἐνοικούντων καὶ ἡ γῆ τὴν τιμωρίαν δέξεται), ἔξελθε σὺ ἐν-
 25 τεῦθεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δίκαιος καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν, δι’ ἣν παραγεγόνασιν ἄνδρες μὲν τὸ φαινόμενον, ἄγγελοι δὲ τυγχάνοντες καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ, «Ἐξελθὼν ἐλάλησε πρὸς τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ». Καὶ
 30 μὴν ἄνω ἔλεγε τοῖς παρανόμοις ἐκείνοις, ὅτι «Ἴδού

11. Γεν. 18, 20.

12. Ψαλμ. 103, 4.

πως κάποιος ἄλλος;».

Πρόσεχε πῶς ἀμείβουν τὸν δίκαιον διὰ τὴν φιλοξενίαν του καὶ πῶς θέλουν νὰ χαρίσουν εἰς αὐτὸν τὴν σωτηρίαν ὄλων τῶν συγγενῶν του. Μήπως, λέγει, ὑπάρχει κάποιος δικός σου εἰς τὴν πόλιν, μήπως κάποιος ποὺ χρειάζεται προστασίαν, μήπως γνωρίζεις κάποιον ποὺ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν παρανομίαν, «Ἀπομάκρυνέ τους ἀπὸ τὸν τόπον αὐτόν», ἀπὸ τὴν γῆν αὐτήν, καὶ ἀπομάκρυνε ἀπὸ ἐδῶ ὄλους τοὺς συγγενεῖς σου. «Διότι ἔμεῖς θὰ καταστρέψωμεν τὸν τόπον αὐτόν». Ἐπειτα προσθέτουν καὶ τὴν αἰτίαν, διδάσκοντες τὸν δίκαιον ὅλα μὲ λεπτομέρειαν. «Διότι», λέγει, «ἡ κραυγὴ τῶν παρανομίων των αὐτῶν ἔφθασεν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ἔστειλεν ἡμᾶς ὁ Κύριος νὰ καταστρέψωμεν αὐτούς». Αὐτὸ ἦτο ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγεν εἰς τὸν πατριάρχην, ὅτι δηλαδὴ «Πολλαὶ κραυγαὶ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα φθάνουν πρὸς ἔμένα»¹¹. «Ἐφθασε», λέγει, «ἡ κραυγὴ τῶν παρανομίων των αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».

6. Εἶναι μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς παρανομίας των, καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι ἀθεράπευτη ἢ ἀσθένεια, καὶ τὸ τραῦμα δὲν ἐπιδέχεται καμμίαν θεραπείαν, ἀπέστειλεν ὁ Κύριος ἡμᾶς διὰ νὰ καταστρέψωμεν αὐτήν. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγεν ὁ μακάριος Δαυὶδ· «Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔπλασε τοὺς ἀγγέλους του ταχεῖς ὡσάν τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς λειτουργοὺς του μὲ δραστικὴν ἐνέργειαν ὡσάν τὴν φλόγα τοῦ πυρός»¹². Ἐπειδὴ, λέγει, ἦλθομεν διὰ νὰ ἐξαφανίσωμεν ὅλην αὐτὴν τὴν περιοχὴν (διότι ἐξ αἰτίας τῆς κακίας τῶν κατοίκων της θὰ ὑποστῇ καὶ ἡ γῆ τὴν τιμωρίαν), φύγε σὺ ἀπὸ ἐδῶ. Ὅταν τὰ ἤκουσεν αὐτὰ ὁ δίκαιος καὶ ἔμαθε τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἔλθει οἱ φαινομενικὰ μὲν ἄνδρες, ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα ἦσαν ἄγγελοι καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων, «Ἀφοῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ἀνήγγειλεν αὐτὸ εἰς τοὺς γαμβροὺς του ποὺ εἶχον λάβει τὰς θυγατέρας του». Καὶ ὅμως προηγουμένως ἔλεγεν εἰς τοὺς παρανόμους ἐκείνους, ὅτι «Νά, ἔχω δύο θυγατέρας, αἱ ὁποῖαι δὲν

δύο θυγατέρας ἔχω, αἵτινες οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα», πῶς οὖν ἐνταῦθά φησι, «Πρὸς τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ»; Μὴ νομίσης ἐναντία εἶναι ταῦτα τοῖς πρότερον παρὰ τοῦ δικαίου 5 ρηθεῖσιν. Ἔθος γὰρ τοῦτο ἦν τοῖς παλαιοῖς πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου τὰς μνηστείας ποιεῖσθαι, καὶ πολλάκις καὶ συνοικεῖν ταῖς μνηστευθείσαις, καὶ ἅμα τοῖς γονεῦσι διατρέβειν, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ πολλαχοῦ γινόμενον.

10 Ἐπεὶ οὖν ἤδη τὰ τῆς μνηστείας ἐγεγόνει, διὰ τοῦτο καὶ γαμβροὺς αὐτοὺς ὀνομάζει καὶ φησι, «Τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ»· τῇ γνώμῃ γὰρ καὶ τῇ συγκαταθέσει εἰληφότες ἦσαν. «Καὶ φησιν· Ἀνάστητε, καὶ ἐξέλθετε ἐκ τοῦ τόπου τούτου, ὅτι ἐκτρίβει 15 Κύριος τὴν πόλιν. Ἔδοξε δὲ γελοιάζειν ἐναντίον τῶν γαμβρῶν αὐτοῦ». Ὅρα πῶς ἐκ τῆς ζύμης ἐκείνης ἦσαν τῆς πονηρᾶς οὗτοι. Καὶ διὰ τοῦτο βουλόμενος ὁ Θεὸς ταχέως ἐλευθερῶσαι τὸν δίκαιον τῆς πρὸς ἐκείνους συγγενείας, οὐ συνεχώρησεν οὐδὲ μιγῆναι 20 αὐτοῖς τὰς θυγατέρας τοῦ δικαίου, ἀλλὰ προανήρπασε μετὰ τῶν πονηρῶν καὶ τούτους, ἵνα ἐξελθῶν ὁ δίκαιος μετὰ τῶν θυγατέρων διαφύγῃ τὴν πρὸς ἐκείνους συγγένειαν. Ἀκούσαντες τοίνυν παρὰ τοῦ δικαίου τὴν φοβερὰν ταύτην ἀπειλήν, μονονουχὶ διε- 25 χλεύαζον, καὶ ἐνόμιζον ληρωδίαν εἶναι τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. Ἄλλ' ὅμως ὁ δίκαιος τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐπλήρου, καὶ ἐπειδὴ ἅπαξ ἐμνηστεύσαντο αὐτοῦ τὰς θυγατέρας, ἐβουλήθη ἐξαρπάσαι αὐτοὺς τῆς τιμωρίας· ἀλλ' ἐκείνοι οὐδὲ οὕτως ἠνέσχοντο, ἀλλ' ἐπέμενον τῷ 30 οἰκείῳ τρόπῳ, καὶ ἐμάνθανον λοιπὸν δι' αὐτῶν τῶν ἔργων, ὡς οὐ συμφερόντως αὐτοῖς τοῦ δικαίου τὴν συμβουλήν ἀπεπέμψαντο.

«Ἦνίκα δέ», φησὶν, «ἄρθρος ἐγένετο, ἐπεσπούδαζον οἱ ἄγγελοι τὸν Λῶτ, λέγοντες· Ἀναστὰς λάβε τὴν 35 γυναῖκά σου, καὶ τὰς δύο θυγατέρας, ἃς ἔχεις, καὶ ἐξελθε, ἵνα μὴ καὶ σὺ συναπόλῃ ταῖς ἀνομίαις τῆς

ἐγνώρισαν ἄνδρας», πῶς λοιπὸν ἐδῶ λέγει ὅτι ὠμίλησε «Πρὸς τοὺς γαμβρούς του ποὺ εἶχον λάθει τὰς θυγατέρας του»; Μὴ νομίσης ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὰ ὅσα προηγουμένως ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν δίκαιον. Διότι ὑπῆρχε συνήθεια εἰς τοὺς παλαιοὺς πρὶν ἀπὸ πολὺν χρόνον νὰ μνηστεύουν τὰ τέκνα των, καὶ πολλὰς φορές καὶ νὰ συγκατοικοῦν μὲ ἐκεῖνας ποὺ ἐμνηστεύοντο καὶ συγχρόνως νὰ ζοῦν μὲ τοὺς γονεῖς των, πρᾶγμα ποὺ καὶ σήμερον γίνεται εἰς πολλὰ μέρη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤδη εἶχε γίνει ἡ μνηστεία, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ὀνομάζει γαμβρούς καὶ λέγει, «Ποὺ εἶχον λάθει τὰς θυγατέρας του»· διότι σύμφωνα μὲ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν συγκατάθεσίν του εἶχον λάθει αὐτάς. «Καὶ λέγει· Σηκωθῆτε καὶ ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὸν τόπον αὐτόν, διότι ὁ Κύριος θὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν. Ἐνόμισαν δὲ οἱ γαμβροὶ του ὅτι εἶναι ἀστεῖα αὐτά, ποὺ τοὺς λέγει». Πρόσεχε πῶς καὶ αὐτοὶ προήρχοντο μέσα ἀπὸ τὴν ζύμην ἐκείνην τὴν πονηράν. Καὶ διὰ τοῦτο, βέλων ὁ Θεὸς ἀμέσως νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν συγγένειάν του μὲ ἐκείνους, δὲν ἐπέτρεψεν οὔτε εἰς συνουσίαν νὰ ἔλθουν αὐτοὶ μὲ τὰς θυγατέρας τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἤρπασεν ἀπὸ πρὶν καὶ αὐτοὺς μαζὶ μὲ τοὺς πονηροὺς, ὥστε, ἀφοῦ ἐξέλθῃ ὁ δίκαιος μαζὶ μὲ τὰς θυγατέρας του, νὰ ἀποφύγῃ τὴν συγγένειαν μὲ ἐκείνους. Ὅταν λοιπὸν ἤκουσαν ἀπὸ τὸν δίκαιον τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἀπειλήν, σχεδὸν σὰν νὰ τὸν ἐχλεύαζον καὶ ἐνόμιζον ὅτι τὰ λεγόμενά του εἶναι φλυαρίαι. Ἄλλ' ὅμως ὁ δίκαιος ἔκαμνεν αὐτὸ ποὺ ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ εἶχε μνηστεύσει τὰς θυγατέρας του, ἠθέλησε νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν· ἐκεῖνοι ὅμως οὔτε ἔτσι ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπέμενον εἰς τὸν τρόπον ζωῆς των, καὶ ἐμάθαιναν πλέον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, ὅτι ἀπέρριψαν τὴν συμβουλήν τοῦ δικαίου ὄχι πρὸς ὄφελός των.

«Ὅταν δέ», λέγει, «ἐξημέρωσεν, ἐξηνάγκαζον οἱ ἄγγελοι τὸν Λῶτ νὰ θιασθῇ, λέγοντες· Σήκω καὶ πᾶρε τὴν γυναῖκα σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας ποὺ ἔχεις καὶ φύγε ἀπὸ τὴν πόλιν, διὰ νὰ μὴ χαθῆς καὶ ἐσὺ ἐξ αἰτίας

πόλεως. Καὶ ἔταράχθησαν». Μὴ μέλλε, φησί· δεῖ γὰρ
 ἤδη τὸν ὄλεθρον τούτοις ἐπιστῆναι. Σαυτὸν οὖν καὶ
 τὴν γυναῖκά σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας διάσωσον.
 Ἐκεῖνοι γὰρ οἱ μὴ θελήσαντες πεισθῆναι σου τῇ πα-
 5 ραινέσει, οὐκ εἰς μακρὰν τῆς ἀπωλείας κοινωνήσουσι
 τοῖς λοιποῖς. Μὴ τοίνυν μέλλε, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς τῇ
 ἀπωλείᾳ τῶν παρανόμων τούτων κοινωνήσης. «Καὶ
 ἔταράχθησαν ταῦτα ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Λῶτ καὶ
 τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας. Ἐταράχθησαν», φη-
 10 σί, τοῦτ' ἔστιν, ἔμποφοι γεγόνασιν, εἰς πολλὴν δει-
 λίαν κατέστησαν, ἠγωνίασαν τὴν ἀπειλήν. Διὸ κηδό-
 μενοι τοῦ δικαίου «Οἱ ἄγγελοι ἐκράτησαν», φησί, «τῆς
 χειρὸς αὐτοῦ». Οὐκ ἔτι λοιπὸν ὡς περὶ ἀνδρῶν δια-
 λέγεται ἡ Γραφή, ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλουσιν ἐπάγειν τὴν
 15 τιμωρίαν, ἀγγέλους αὐτοὺς ὀνομάζει καὶ φησιν· «Ἐ-
 κράτησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς χειρὸς τῆς γυ-
 ναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν χειρῶν τῶν θυγατέρων αὐ-
 τοῦ, ἐν τῷ φείσασθαι αὐτοῦ Κύριον». Παρεθάρρουναν
 αὐτοὺς διὰ τῆς ἀφῆς τῆς χειρὸς, καὶ ἐνεύρωσαν αὐ-
 20 τῶν τὴν προθυμίαν, ἵνα μὴ ὁ φόβος διαλύσῃ αὐτῶν
 τὴν ἰσχύν· διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, «Ἐν τῷ φείσασθαι
 αὐτοῦ Κύριον». Ἐπειδὴ γάρ, φησί, σωτηρίας αὐτὸν
 ἄξιον ἔκρινεν ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄγγελοι βου-
 λόμενοι νευρῶσαι αὐτῶν τὴν προθυμίαν τῆς χειρὸς
 25 αὐτῶν κρατοῦσι, «Καὶ ἐξαγαγόντες αὐτοὺς ἔξω εἶ-
 παν· Σῶξε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν· μὴ περιβλέψῃς εἰς
 τὰ ὀπίσω, μὴ στῆς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ, εἰς τὸ ὄ-
 ρος σώξου, μὴ ποτε συμπαραληφθῆς». Ἐπειδὴ, φησί,
 λοιπὸν ἀπηλλάξαμέν σε τῶν παρανόμων τούτων, μη-
 30 κέτι περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, μήτε θελήσης ἰδεῖν τὰ
 τούτοις συμβησόμενα, ἀλλὰ σπεῦσον καὶ μακρὰν γε-
 νοῦ, ἵνα διαφυγεῖν δυναθῆς τὴν ἐπαγομένην τούτοις
 τιμωρίαν.

τῶν παρανομιῶν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Καὶ ἐταράχθησαν». Μὴ καθυστερῆς, λέγει· διότι πρέπει αὐτοὶ πλέον νὰ καταστραφοῦν. Σῶσε λοιπὸν καὶ τὴν γυναῖκα σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας σου. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν συμβουλήν σου, δὲν θὰ εὑρεθοῦν μακριὰ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῶν ὑπολοίπων. Μὴ λοιπὸν καθυστερῆς, διὰ νὰ μὴ εὑρεθῆς καὶ σὺ ὁ ἴδιος μέσα εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτῶν τῶν παρανόμων. «Καὶ ἐταράχθησαν» ὅταν τὰ ἤκουσαν αὐτὰ οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Λῶτ, καὶ ἡ γυναῖκα του δηλαδὴ καὶ αἱ θυγατέρες του. «Ἐταράχθησαν», λέγει· δηλαδὴ ἐκυριεύθησαν ἀπὸ φόβον, κατελήφθησαν ἀπὸ μεγάλην δειλίαν, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ ἀγωνίαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειλῆς. Διὰ τοῦτο δείχνοντες τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὸν δίκαιον «Ἐκράτησαν», λέγει, «οἱ ἄγγελοι τὸ χεῖρι αὐτοῦ». Δὲν τοὺς ὀνομάζει πλέον ἢ Γραφή ἄνδρας, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἐπιφέρουν τὴν τιμωρίαν, τοὺς ὀνομάζει ἄγγέλους καὶ λέγει· «Ἐπίασαν τὸ χεῖρι αὐτοῦ καὶ τὸ χεῖρι τῆς γυναικὸς του καὶ τὰ χέρια τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, διότι ὁ Κύριος ἐλυπήθη αὐτόν». Μὲ τὸ πιάσιμον τοῦ χεριοῦ των ἔδωσαν θάρρος εἰς αὐτοὺς καὶ ἐνίσχυσαν τὴν προθυμίαν των, διὰ νὰ μὴ διαλύσῃ ὁ φόβος τὴν δύναμίν των· διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν, «Ἐπειδὴ ἐλυπήθη αὐτόν ὁ Κύριος». Ἐπειδὴ δηλαδὴ, λέγει, ἔκρινεν αὐτόν ὁ Κύριος ἄξιον σωτηρίας, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄγγελοι, θέλοντες νὰ ἐνδυναμώσουν τὴν προθυμίαν των, τοὺς πιάνουν ἀπὸ τὸ χεῖρι των, «καὶ ἀφοῦ τοὺς ὠδήγησαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, εἶπαν· Σῶσε τὴν ζωὴν σου· μὴ στρέψῃς τὰ μάτια σου ὀπίσω, οὔτε νὰ σταματήσῃς εἰς κανένα ἀπὸ τὰ περὶχωρα τῶν Σοδόμων· ἀναζήτησε τὴν σωτηρίαν σου εἰς τὸ ὄρος, διὰ νὰ μὴ συμπεριληφθῆς καὶ ἐσὺ εἰς τὴν καταστροφὴν». Ἐπειδὴ, λέγει, σὲ ἀπηλλάξαμεν πλέον ἀπὸ τοὺς παρανόμους αὐτούς, μὴ στρέψῃς τὸ βλέμμα σου πλέον ὀπίσω, οὔτε νὰ θελήσῃς νὰ ἰδῆς αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν εἰς αὐτούς, ἀλλὰ θιάσου καὶ φύγε μακριὰ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃς ν' ἀποφύγῃς τὴν τιμωρίαν ποὺ θὰ ἐπιβληθῇ εἰς αὐτούς.

- Ἐἴτα δεδοικῶς ὁ δίκαιος, μήποτε οὐ δυνήθῃ καταλαβεῖν τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀφορισθέντα τόπον, καὶ εἰς τὸ ὄρος φθάσαι, φησί· «Δέομαι, Κύριε, ἐπειδὴ εὗρεν ὁ παῖς σου ἔλεος ἐναντίον σου, καὶ ἐμεγάλυνας τὴν
- 5 δικαιοσύνην σου, ὃ ποιεῖς εἰς ἐμὲ τοῦ ζῆν τὴν ψυχὴν μου· ἐγὼ δὲ οὐ δυνήσομαι διασωθῆναι εἰς τὸ ὄρος, μὴ καταλάβῃ με τὰ κακὰ, καὶ ἀποθάνω. Ἴδου ἡ πόλις αὕτη ἐγγὺς τοῦ καταφυγεῖν με ἐκεῖ, μικρὰ ἐστίν· ἐκεῖ σωθήσομαι, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ μου ἕνεκεν σοῦ».
- 10 Ἐπειδὴ ἄπαξ, φησὶν, ἐκρίνατε τὴν σωτηρίαν χάρισασθαί μοι, ὑπερβαίνει δέ μου τὴν ἰσχὺν τὸ φθάσαι τὴν τοῦ ὄρους κορυφήν, πλείονα περὶ ἐμὲ τὴν φιλάνθρωπίαν ἐπιδείξασθε, καὶ κουφότερόν μοι τὸν κάματον ποιήσατε. Μήποτε οὖν καταληφθῶ ὑπὸ τῆς ἐπα-
- 15 γομένης τιμωρίας, καὶ κοινωνήσω τῆς δίκης τούτοις, τὴν πόλιν ταύτην τὴν πλησίον ἀφορίσατέ μοι. Εἰ γὰρ καὶ εὐτελής ἐστι καὶ μικρὰ, ἀλλ' ἐκεῖ διασωθεῖς δυνήσομαι ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι λοιπόν. «Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἴδου ἐθαύμασά σου τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπὶ τῷ ῥήματι
- 20 τούτῳ, τοῦ μὴ καταστρέψαι τὴν πόλιν, περὶ ἧς ἐλάλησας». Ἐδεξάμην σου τὴν ἰκεσίαν, φησί, καὶ ποιήσω καὶ τοῦτο, καὶ παρέξω σοι τὸ αἰτηθέν, καὶ διὰ σὲ καὶ τῆς πόλεως φείσομαι. «Σπεῦσον οὖν, καὶ κατάλαβε τὸν τόπον, καὶ σώξου· οὐδὲ γὰρ ποιήσω τι
- 25 μέχρι τοῦ παραγενέσθαι σε ἐκεῖ». Οὐ γὰρ δυνήσομαι, φησί, τοῦ ποιῆσαι πρᾶγμα, ἕως τοῦ εἰσελθεῖν σε ἐκεῖ. Ἐπειδὴ κήδομαί σου τῆς σωτηρίας, ἀναμενῶ τὴν ἐκεῖ σου ἄφιξιν, καὶ τότε τούτοις ἐπάγω τὴν τιμωρίαν.
- 30 «Ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λῶτ εἰσηλθεν εἰς Σηγῶρ». Περὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολήν ἔφθασε τὴν πόλιν· καὶ εὐθέως ἐκείνου ἐντὸς τῆς πόλεως γενομένου, οὗτοι τὴν τιμωρίαν ἐδέχοντο. «Ἐβρεξε» γὰρ, φησί, «Κύριος ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ
- 35 πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέστρεψε τὰς

Ἔπειτα φοβούμενος ὁ δίκαιος, μήπως δὲν ἤμπορήσῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν τόπον πού ὠρίσθη ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὄρος, λέγει· «Σὲ παρακαλῶ, Κύριε, ἐπειδὴ ὁ δοῦλος σου ἔτυχε τοῦ ἐκ μέρους σου ἐλέους καὶ ἔδειξες τὴν μεγάλην ἀγαθότητά σου, μὲ αὐτὸ πού κάμνεις ὥστε νὰ σώσῃς τὴν ζωὴν μου, ἐγὼ ὅμως φοβοῦμαι ὅτι, δὲν θὰ ἤμπορέσω νὰ φθάσω εἰς τὸ ὄρος διὰ νὰ σωθῶ, μὴ τυχὸν μὲ προλάβουν τὰ κακὰ καὶ πεθάνω. Νὰ ἡ πόλις αὕτη, πού εἶναι μικρὴ, εὐρίσκεται κοντά, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμπορῶ νὰ καταφύγω καὶ νὰ σωθῶ καὶ νὰ σωθῇ ἡ ζωὴ μου ἐξ αἰτίας σου». Ἐπειδὴ, λέγει, ἀπεφασίσατε νὰ μοῦ χαρίσετε τὴν σωτηρίαν, ὑπερβαίνει ὅμως τὴν δύναμίν μου νὰ φθάσω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, δείξατε δι' ἐμένα ἐλαφρύτερον τὸν κόπον μου. Διὰ νὰ μὴ λοιπὸν κυριευθῶ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν πού ἐπιβάλλεται καὶ τιμωρηθῶ μαζί μὲ αὐτοὺς, ἐπιτρέψατέ με νὰ μεταβῶ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν πού εὐρίσκεται πλησίον. Διότι, ἂν καὶ εἶναι μικρὴ καὶ ἀσήμαντη, ὅμως ἐκεῖ, ἀφοῦ σωθῶ, θὰ ἤμπορέσω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ζῶ μὲ ἀσφάλειαν. «Καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· Νά, ἐθαύμασα καὶ ἀπεδέχθην τὸ αἴτημά σου αὐτὸ καὶ δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν διὰ τὴν ὁποίαν μὲ παρεκάλεσες». Ἀπεδέχθην, λέγει, τὴν παράκλησίν σου καὶ θὰ τὸ κάνω καὶ αὐτὸ καὶ θὰ σοῦ δώσω αὐτὰ πού ζητεῖς, καὶ ἐξ αἰτίας σου θὰ σώσω καὶ τὴν πόλιν. «Βιάσου λοιπὸν καὶ πήγαινε εἰς τὸν τόπον διὰ νὰ σωθῆς· διότι δὲν θὰ κάνω τίποτε μέχρι πού νὰ φθάσῃς ἐκεῖ». Διότι δὲν θὰ ἤμπορέσω, λέγει, νὰ τὸ κάνω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, μέχρι πού νὰ φθάσῃς ἐκεῖ. Ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι διὰ τὴν σωτηρίαν σου, θὰ περιμένω νὰ φθάσῃς ἐκεῖ, καὶ μετὰ θὰ ἐπιβάλω τὴν τιμωρίαν εἰς αὐτοὺς.

«Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ ὁ Λὼτ ἔφθασεν εἰς τὴν Σηγῶρ». Ἐφθασεν εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, καὶ μόλις ἐκεῖνος ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν, αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὴν τιμωρίαν. Διότι λέγει, «Ἐβρεξεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα θειάφι καὶ φωτιά καὶ κατέστρεψε

πόλεις ταύτας καὶ πᾶσαν τὴν περίοικον, καὶ πάντας
 τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ πᾶν ἀνατέλλον
 ἐκ τῆς γῆς». Μὴ ξενιζέτω σε, ἀγαπητέ, τῶν ρημάτων
 ἢ συνθήκη· ἰδίωμα γὰρ τοῦτό ἐστι τῆς Γραφῆς, καὶ
 5 ἀδιαφόρως οὕτω πολλάκις τίθησι τὰ ρήματα· ὃ δὴ καὶ
 νῦν ἔστιν ἰδεῖν. «Ἐβρεξε» γάρ, φησί, «Κύριος θεῖ-
 ον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ», ἵνα εἴπη
 ὅτι Κύριος τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε, καὶ οὐ μόνον τὰς
 πόλεις κατέστρεψε, καὶ πᾶσαν τὴν περίοικον, καὶ
 10 πάντας τοὺς κατοικοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνατέλλον-
 τα ἐκ τῆς γῆς ἠφάνισεν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ταύτην οἰ-
 κοῦντες ἄνθρωποι πολὺν τῆς πονηρίας τὸν καρπὸν
 ἐπέδειξαντο, διὰ τοῦτο καὶ τῆς γῆς, φησί, τοὺς καρ-
 πούς ἀχρήστους ἐργάζομαι, ἵνα καὶ ἐκείνων ἀφανι-
 15 σθέντων αὕτη διηνεκὲς ὑπόμνημα γένηται τοῖς μετὰ
 ταῦτα γενεαῖς, διὰ τῆς οἰκείας ἀκαρπίας πάντας δι-
 δάσκουσα τῶν ἐνοικησάντων αὐτῇ τὴν πονηρίαν.

Εἶδες ὅσον ἔστιν ἀρετὴ, καὶ ὅσον κακία, καὶ πῶς
 ὁ μὲν δίκαιος ἐσώθη, αὐτοὶ δὲ ἀξίαν τὴν τιμωρίαν ἔ-
 20 δσαν τῆς πονηρίας; Καὶ ὡσπερ ὁ δίκαιος διὰ τὴν οἰ-
 κείαν ἀρετὴν καὶ τὰς θυγατέρας διέσωσε, καὶ τῆς
 πόλεως ἐκείνης τὴν καταστροφὴν διεκώλυσεν, οὕτω
 καὶ οὗτοι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς οἰκείας πονηρίας,
 οὐ μόνον αὐτοὶ ἀπώλοντο καὶ διεφθάρησαν, ἀλλὰ καὶ
 25 τὴν γῆν ἀκαρπον εἰς τὸ ἐξῆς γενέσθαι παρεσκεύα-
 σαν. «Καὶ ἐπέβλεψεν ἡ γυνή», φησὶν, «εἰς τὰ ὀπίσω,
 καὶ ἐγένετο στήλη ἀλός». Ἐπειδὴ γὰρ ἀκούσασα τῶν
 ἀγγέλων τῶν διαταττομένων τῷ δικαίῳ, ὥστε μὴ
 προσέχειν εἰς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπί-
 30 ξεως τὴν ἀναχώρησιν ποιήσασθαι, παρήκουσε τῶν
 ρηθέντων, καὶ τὸ παραγγελθὲν οὐκ ἐφύλαξε, διὰ τοῦ-
 το τῆς οἰκείας ραθυμίας δίδωσι δίκην.

7. Ἄλλ' ἡμεῖς ταῦτα ἀκούοντες, πολλὴν τῆς οἰ-
 κείας σωτηρίας τὴν πρόνοιαν ποιησώμεθα, καὶ τῆς

τὰς πόλεις αὐτὰς καὶ ὅλα τὰ περίχωρα αὐτῶν καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων αὐτῶν καὶ ὅ,τιδῆποτε πού εἶχε βλαστήσει ἐκεῖ ἀπὸ τὴν γῆν. Ἄς μὴ σὲ παραξενεύῃ, ἀγαπητέ, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον λέγονται αὐτά· διότι αὐτὸ εἶναι γνώρισμα τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ ἀναφέρῃ πολλές φορές τὰ λόγια τελείως ἀδιάφορα, πρᾶγμα θέβαια πού ἤμπορεῖς καὶ τώρα νὰ διαπιστώσης. Διότι, λέγει, «Ἐβρεξεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν θειάφι καὶ φωτιά», διὰ νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Κύριος ἐπέφερε τὴν τιμωρίαν, καὶ ὄχι μόνον κατέστρεψε τὰς πόλεις καὶ ὅλα τὰ περίχωρα αὐτῶν καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῶν, ἀλλ' ἐξηφάνισε καὶ ὅλα ὅσα ἐβλάστησαν ἀπὸ τὴν γῆν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι πού ἐκατοικοῦσαν εἰς αὐτὴν, ἐπαρουσίασαν πολὺ μεγάλους καρποὺς πονηρίας, διὰ τοῦτο, λέγει, ἀχρηστεύω καὶ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ὥστε, μὲ τὴν ἐξαφάνισιν καὶ ἐκείνων νὰ γίνῃ αὐτὴ αἰώνια ὑπενθύμισις εἰς τὰς ἐπομένας γενεάς, διδάσκουσα ὅλους μὲ τὴν ἀκαρπίαν τῆς τὴν πονηρίαν ἐκείνων πού ἐκατοίκησαν εἰς αὐτὴν.

Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς καὶ πόση τῆς κακίας, καὶ πῶς ὁ μὲν δίκαιος ἐσώθη, ἐνῶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τιμωρίαν ἐπαξίαν τῆς κακίας των; Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ δίκαιος ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς του ἔσωσε καὶ τὰς θυγατέρας του, καὶ ἠμπόδισε τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν καταστροφὴν, ἔτσι καὶ αὐτοί, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς κακίας των, ὄχι μόνον αὐτοὶ ἐχάθησαν καὶ κατεστράφησαν, ἀλλ' ἔγιναν αἰτία καὶ ἡ γῆ νὰ καταστῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἄκαρπος. «Καὶ ἔστρεψεν ὀπίσω τὸ βλέμμα τῆς ἡ γυναῖκα τοῦ Λῶτ διὰ νὰ ἰδῇ καὶ ἔγινε στήλη ἄλατος». Ἐπειδὴ δηλαδὴ, ἂν καὶ ἤκουσε τοὺς ἀγγέλους νὰ δίδουν τὰ παραγγέλματα ἐκεῖνα εἰς τοὺς δικαίους, νὰ μὴ προσέχουν δηλαδὴ ὀπίσω, ἀλλὰ μὲ μεγάλην βιασύνην ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ ἐκεῖ, παρὰ ταῦτα παρήκουσεν εἰς τὰ ὅσα ἐλέχθησαν καὶ δὲν ἐφύλαξεν αὐτὸ πού παρηγγέλθη, διὰ τοῦτο τιμωρεῖται ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας τῆς αὐτῆς.

7. Ἄλλ' ἔμεεις, ἀκούοντες αὐτά, ὡς δεῖξωμεν μεγάλην φροντίδα διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ τὴν μὲν μίμησιν

μὲν ἐκείνων παρανομίας φύγωμεν τὴν μίμησιν, τοῦ
 δὲ δικαίου τούτου τὴν φιλοξενίαν ζηλώσωμεν καὶ τὴν
 ἄλλην ἀρετὴν, ἵνα δυνηθῶμεν καὶ τὴν ἄνωθεν ὄργην
 ἀποκρούσασθαι. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὸν μετὰ
 5 σπουδῆς ταύτην μετιόντα, μὴ πολὺν ἐντεῦθεν κομί-
 σασθαι τὸν θησαυρόν. Καὶ γὰρ οἱ δίκαιο οὗτοι οὕτω
 τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς ἠξιώθησαν, καὶ ὁ πατριάρχης καὶ
 ὁ Λῶτ, καὶ ἄνθρώπους νομίζοντες ὑποδέχεσθαι, κα-
 τηξιώθησαν καὶ ἀγγέλους ὑποδέχεσθαι, καὶ τὸν τῶν
 10 ἀγγέλων Δεσπότην. Ἐξεστὶ καὶ ἡμῖν, εἰ βουλώμε-
 θα, καὶ νῦν αὐτὸν ὑποδέξασθαι. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ
 εἰρηκῶς, «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται». Οὕτω τοί-
 νυν τοὺς ξένους ὑποδεχόμεθα, καὶ μὴ πρὸς τὴν τῶν
 φαινομένων εὐτέλειαν ἀπιδωμέν ποτε. Ἐνίστε γάρ,
 15 εἰ τοιαύτη γνώμη τὰ τῆς φιλοξενίας ἐπιδεικνόμεθα,
 καταξιωθησόμεθα καὶ ἡμεῖς τοιούτους ὑποδέχεσθαι,
 ἄνδρας μὲν νομιζομένους, τῶν ἀγγέλων δὲ τὴν ἀρε-
 τὴν μετιόντας· μόνον μὴ περιεργαζόμεθα, μηδὲ πο-
 λυπραγμονῶμεν, ἵνα μὴ διαμάρτωμεν τοῦ θησαυροῦ.
 20 Ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τούτους τοὺς δικαίους
 αἰνιττόμενος, καὶ διδάσκων ἡμᾶς πῶς ἐπέτυχον τοι-
 αύτης ὑποδοχῆς, φησί· «Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλαν-
 θάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγ-
 γέλους». Τοῦτο γὰρ αὐτοὺς μάλιστα θαυμαστοὺς καὶ
 25 μεγάλους ἀπέδειξεν, ὅτι οὐκ εἰδότες αὐτούς, τὴν θε-
 ραπείαν ἐπεδείκνυντο.

Καὶ ἡμεῖς τοίνυν πίστει καὶ εὐλαβείᾳ τὸ πρᾶγμα
 μετώμεν, ἵνα καὶ τοῦ θησαυροῦ ἐπιτυχεῖν δυνηθῶ-
 μεν, οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι, χάριτι καὶ
 30 φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ'
 οὐ τῷ Πατρὶ ἢ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
 αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

13. Ματθ. 10, 40.

14. Ἑβρ. 13, 2.

τῆς παρανομίας ἐκείνων ἄς τὴν ἀποφύγωμεν, ἐνῶ τοῦ δικαίου αὐτοῦ τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἄς τὴν μιμηθοῦμεν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀποφύγωμεν καὶ τὴν θεϊαν ὀργὴν. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος ποῦ ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν τῆς φιλοξενίας μὲ πολὺν ζῆλον νὰ μὴ ἀποκομίσῃ ἀπὸ αὐτὸ μέγαλον θησαυρόν. Καθ' ὅσον οἱ δίκαιοι αὐτοὶ ἔτσι ἠξιώθησαν τῆς θείας βοήθειας, καὶ ὁ πατριάρχης καὶ ὁ Λῶτ, καὶ νομίζοντες ὅτι ὑπεδέχοντο ἀνθρώπους, ἠξιώθησαν νὰ ὑποδεχθοῦν πρὸς φιλοξενίαν καὶ ἀγγέλους καὶ τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων. Εἶναι δυνατόν καὶ εἰς ἐμᾶς, ἐὰν θέλωμεν, καὶ τώρα νὰ ὑποδεχθοῦμεν αὐτόν. Διότι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει εἰπεῖ, «Ἐκεῖνος ποῦ δέχεται νὰ φιλοξενίῃ ἐσᾶς, δέχεται ἐμένα»¹³. Ἔτσι λοιπὸν ἄς ὑποδεχώμεθα τοὺς ξένους, καὶ ποτέ ἄς μὴ δώσωμεν σημασίαν εἰς τὴν φαινομενικὴν εὐτέλειαν αὐτῶν. Διότι θά συμβῆ κάποτε, ἂν μὲ αὐτὴν τὴν διάθεσιν προσφέρωμεν τὴν φιλοξενίαν μας, νὰ ἀξιωθοῦμεν καὶ ἐμεῖς νὰ ὑποδεχθοῦμεν παρομοίους ἐπισκέπτας, ποῦ θεωροῦνται μὲν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀγγέλων· μόνον νὰ μὴ δείχνωμεν περιέργειαν οὔτε νὰ πολυεξετάζωμεν τὸ πρᾶγμα, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν τὸν θησαυρόν. Διότι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὑπαινισσόμενος αὐτοὺς τοὺς δικαίους καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ πῶς ἐπέτυχε τέτοιαν ὑποδοχὴν, λέγει· «Μὴ λησμονῆτε τὴν φιλοξενίαν· διότι μὲ αὐτὴν, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν, ἠξιώθησαν ὠρισμένοι νὰ φιλοξενίσουν ἀγγέλους»¹⁴. Διότι αὐτὸ πρὸ πάντων τοὺς ἀπέδειξε θαυμαστοὺς καὶ μεγάλους, τὸ ὅτι χωρὶς νὰ γνωρίζουν αὐτοὺς, τοὺς ἐπρόσφεραν τὴν φιλοξενίαν των.

Καὶ ἐμεῖς λοιπὸν μὲ πίστιν καὶ εὐλάβειαν ἄς ἀσκοῦμεν τὴν φιλοξενίαν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν καὶ τὸν θησαυρόν νὰ ἐπιτύχωμεν, τὸν ὁποῖον εὐχομαι ν' ἀπολαύσωμεν ὅλοι μας, μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ΄

(Γεν. 19, 27 - 36)

«Ὁρθρισε δὲ Ἀβραὰμ τῷ πρωῖ εἰς τὸν τόπον οὗ
εἰστήκει ἐναντίον τοῦ Θεοῦ».

5 1. «Ἡ κατὰ τὴν Σαμαρεΐτιν ὑπόθεσις ἱκανῶς ἡμῶς
χθὲς ἐδίδαξε καὶ τοῦ Δεσπότου τὴν ἄφατον μακροθυ-
μίαν, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν περὶ αὐτὴν κηδεμονίαν,
καὶ ἐκείνης τὴν εὐγνωμοσύνην. Εἶδετε πῶς ὕδωρ αἰ-
σθητὸν ὑδρεύσασθαι παραγενομένη, ἐκ τῆς νοητῆς πη-
10 γῆς τὰ θεῖα νάματα ἀρυσάμενη, οὕτως οἴκαδε ἐπανήλ-
θε, πληροῦσα τὸ παρὰ τοῦ Δεσπότου εἰρημένον. Τὸ
ὑδωρ, ὃ ἐγὼ δώσω, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος
ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐμφορηθεῖσα γὰρ αὕτη
τῆς θείας ἐκείνης καὶ πνευματικῆς πηγῆς, οὐ κατέ-
15 σχεν εἶσω τὰ νάματα, ἀλλ' ὑπερβλύζουσα, ὡς εἰπεῖν,
ἐκχέει καὶ εἰς τοὺς τὴν πόλιν οἰκοῦντας τῆς παρα-
σχεθείσης αὐτῇ δωρεᾶς τὸ χάρισμα, καὶ κήρυξ ἐγένε-
το ἀθρόον ἢ γυνή, ἢ Σαμαρεΐτις, ἢ ἀλλόφυλος. Εἶ-
δετε ὅσον ἐστὶ ψυχῆς εὐγνωμοσύνη, εἶδετε Δεσπότου
20 φιλανθρωπίαν, ὅπως οὐδενὸς ὑπερορᾷ, ἀλλὰ κἂν ἐν
γυναικί, κἂν ἐν πενίᾳ, κἂν ὅπου δήποτε εὖρη διεγη-
γερμένην ψυχὴν καὶ ζέουσαν, παραχρῆμα τὴν παρ'
ἑαυτοῦ χάριν ἐπαφίησι. Μιμησώμεθα τοίνυν, παρα-
καλῶ, καὶ ἡμεῖς τὴν γυναῖκα ταύτην, καὶ μετὰ πολ-
25 λῆς προσοχῆς δεχώμεθα τὰ παρὰ τοῦ Πνεύματος δι-
δάγματα. Οὐδὲ γὰρ ἡμέτερά ἐστι τὰ λεγόμενα, οὐδὲ
ἐξ οἰκείας γλώττης φθεγγόμεθα, ἅπερ ἂν εἴπωμεν,
ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας ὀδηγούμενοι

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ΄

(Γεν. 19, 27 - 36)

«Καί ἠγέρθη ὁ Ἀβραάμ τὸ πρωὶ καὶ μετέβη εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶχε σταθῆ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».

1. Ἡ χθεσινὴ μας ὁμιλία, ἡ σχετικὴ μὲ τὴν Σαμαρεϊτιδα, μᾶς ἐδίδαξεν εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ὑπερβολικὸν του ἐνδιαφέρον δι' αὐτὴν καθὼς καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς. Εἶδατε, πῶς, ἐνῶ μετέβη διὰ νὰ πάρῃ τὸ φυσικὸν ὕδωρ, ἤντησεν ἐκ τῆς νοητῆς πηγῆς τὰ θεῖα νάματα καὶ ἔτσι ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν της, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Κύριος· «Τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖο ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω θὰ γίνῃ σ' αὐτὸν ποῦ θὰ τὸ δώσω πηγὴ ὕδατος, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναβλύζῃ ζωὴν αἰώνιον»¹. Διότι, ἀφοῦ ἐγέμισεν αὐτὴ ἀπὸ τὴν θεῖαν καὶ πνευματικὴν ἐκεῖνην πηγὴν, δὲν ἐκράτησεν ἐντὸς της τὰ νάματα, ἀλλ' ὑπερεκχυλίζουσα, ὅπως θὰ ἤμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, ἐκχέει καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως τὸ χάρισμα τῆς δωρεᾶς, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς αὐτὴν καὶ ἐγένεν παραχρῆμα κῆρυξ ἡ Σαμαρεϊτις, ἡ ἀλλόφυλος. Εἶδατε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς ψυχῆς, εἶδατε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, πῶς κανένα δὲν περιφρονεῖ, ἀλλὰ εἴτε εἰς γυναῖκα, εἴτε εἰς πτωχόν, εἴτε ὅπουδῆποτε συναντήσῃ ψυχὴν πρόθυμον καὶ θερμὴν, ἀμέσως τῆς δίδει τὴν χάριν του. Ἄς μιμηθοῦμεν λοιπόν, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς τὴν γυναῖκα αὐτὴν καὶ ὡς δεχόμεθα μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ διδάγματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καθ' ὅσον δὲν εἶναι ἰδικὰ μας τὰ λεγόμενα, οὔτε λέγομεν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας γλῶσσαν, ὅσα τυχόν εἰποῦμεν, ἀλλὰ ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν

διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ὑμετέραν καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

Μὴ τοίνυν πρὸς ἐμὲ τὸν λέγοντα ἀπίδης, ἀγαπητέ, μηδὲ πρὸς τὴν εὐτέλειαν τὴν ἐμὴν, ἀλλ' ὅτι τὰ
 5 παρὰ τοῦ Δεσπότου διακομίζω καὶ πρὸς τὸν ἀποστει-
 λαντα ἔχων τὴν διάνοιαν τεταμένην, οὕτω μετὰ νή-
 ψεως δέχου τὰ λεγόμενα. Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς ἀνθρω-
 πίνοις πράγμασιν, ἐπειδὴν ὁ βασιλεύς, ὁ τὸ διάδημα
 περικείμενος, γράμματα διαπέμψηται, ὁ μὲν ἐπιφε-
 10 ρόμενος ταῦτα καθ' ἑαυτὸν μὲν οὐδενὸς λόγου ἄξιος
 τυγχάνει, ἀλλ' εὐτελής τις ἐστί καὶ πολλάκις οὐδὲ
 προγόνους ἀριθμεῖν ἔχων, ἀλλ' ἀνώνυμος καὶ ἐξ ἀν-
 ωνύμων ἀλλ' οὐκ ἐκείνω προσέχουσιν οἱ ταῦτα δέ-
 χεσθαι μέλλοντες, ἀλλὰ τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα
 15 πολλὴν κτκεῖνω τιμὴν ἀπονέμουσι καὶ τὰ γράμματα
 μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου καὶ πολλῆς τῆς ἡσυχίας δέ-
 χονται. Εἰ τοίνυν ἐκεῖνος ἀνθρώπου ἐπαγόμενος
 γράμματα καὶ χάρτην ἀπλῶς ἐπιφερόμενος, παρὰ πᾶ-
 σιν ἐναποδέχεται, πολλῶ μᾶλλον ὑμεῖς ἂν εἴητε δι-
 20 καιοὶ τὰ παρὰ τοῦ Πνεύματος δι' ἡμῶν ὑμῖν πεμφθέν-
 τα λόγια μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς ὑπεδέχεσθαι, ἵ-
 να τῆς εὐγνωμοσύνης πολλὴν κομίσησθε τὴν ἀμοιβὴν.
 Ἐὰν γὰρ ἴδη ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης τῆς ψυχῆς ὑμῶν
 τὴν προθυμίαν καὶ ἡμῖν δαψιλεστέραν παρέξει τὴν
 25 χορηγίαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τὴν ὑμετέραν καὶ ὑμῖν
 πλείονα δωρήσεται τὴν σύνεσιν, ὥστε συνιέναι τὰ λε-
 γόμενα. Δαψιλῆς γὰρ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις καὶ
 εἰς πάντας ἐκχεομένη οὐδένα μερισμὸν ὑπομένει, ἀλ-
 λά τῇ διανομῇ μᾶλλον αὖξεται καὶ ὅσω ἂν πλείους ὄ-
 30 σιν οἱ ταύτης μετέχοντες, τοσοῦτω καὶ τὰ τῆς χά-
 ριτος ἐπὶ πλεόν ἐκτείνεται.

Φέρε οὖν, εἰ δοκεῖ, καὶ σήμερον τῆς ἀκολουθίας
 τῶν πρώην ἡμῖν εἰρημένων ἐπιλαβώμεθα καὶ ἴδωμεν
 ὅπου τὸν λόγον κατελύσαμεν καὶ ὅθεν αὐτὸν ἀναλα-
 35 βεῖν σήμερον προσῆκε. Ποῦ οὖν τὸν λόγον πρώην

τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν καὶ διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ.

Νὰ μὴ ἀποβλέψῃς, λοιπόν, πρὸς ἐμένα, ἀγαπητέ, οὔτε πρὸς τὴν ἰδικὴν μου εὐτέλειαν, ἀλλὰ εἰς ὅ,τι μεταφέρω ἀπὸ τὸν Κύριον, καί, ἔχων στραμμένην τὴν διάνοιαν πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε, νὰ δέχεσαι τὰ λεγόμενα μὲ ἄγρυπνον τὴν ψυχὴν. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὅταν ὁ βασιλεύς, αὐτὸς ποῦ φορεῖ τὸ διάδημα, ἀποστέλλει ἐπιστολάς, αὐτὸς ποῦ τὰς μεταφέρει δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν, ἀλλ' εἶναι κάποιος ἀσήμαντος, ὁ ὁποῖος πολλὰς φορὰς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἀναφέρῃ προγόνους, ἀλλ' εἶναι ἀνώνυμος καὶ ἀπὸ ἀνωνύμους, ἀλλὰ αὐτοὶ ποῦ πρόκειται νὰ δεχθῶν τὰς ἐπιστολάς, δὲν προσέχουν ἐκεῖνον, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ βασιλέως τοῦ ἀπονέμου μεγάλην τιμὴν καὶ δέχονται αὐτὰς μὲ μέγαν σεβασμὸν καὶ προσοχὴν. Ἐὰν λοιπόν ἐκεῖνος ποῦ φέρει τὰς ἐπιστολάς ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ μεταφέρει ἀπλῶς χαρτί, γίνεται δεκτὸς ἀπὸ ὅλους, πολὺ περισσότερον ἐσεῖς θὰ θεωρηθῆτε δίκαιοι νὰ δεχθῆτε μὲ μεγάλην προσοχὴν τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοὺς ὁποίους μέσω ἐμοῦ σᾶς διδάσκει, ὥστε νὰ λάβετε μεγάλην ἀμοιβὴν διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην σας αὐτῇ. Καθ' ὅσον, ἐὰν ὁ Κύριος ὅλων μας ἰδῆ τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς σας, θὰ παράσῃ καὶ εἰς ἐμένα πῶς πλουσίαν τὴν δωρεάν του διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ σᾶς οἰκοδομήσω πνευματικῶς, καὶ εἰς σᾶς θὰ χάριση μεγαλυτέραν σύνεσιν, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνεσθε τὰ ὅσα σᾶς λέγω. Διότι ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι πλουσία καὶ ἐνῶ διδεται εἰς ὅλους, ὅμως δὲν μειώνεται καθόλου, ἀλλὰ μὲ τὴν διανομὴν αὐξάνει περισσότερο καὶ ὅσον περισσότεροι εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι μετέχουν αὐτῆς, τόσο καὶ ἡ χάρις πολλαπλασιάζεται.

Ἐμπρὸς λοιπόν, ἐὰν νομίζετε καλόν, ὡς συνεχίσωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχομεν εἰπεῖ προηγουμένως καὶ ἄς ἰδοῦμεν, ποῦ ἐσταματήσαμεν τὴν ὁμιλίαν καὶ ἀπὸ ποῦ ἤρπει νὰ συνεχίσωμεν σήμερον. Εἰς ποῖον σημεῖον λοιπόν ὠδηγήσαμεν τὸν λόγον προηγουμένως καὶ ἔτσι ἐτελειώ-

προσορμίσαντες, οὕτω τῆς διδασκαλίας ἐπαυσάμεθα; Τὰ κατὰ τὸν Λῶτ ὑμῖν διηγούμενοι καὶ τὸν τῶν Σοδόμων ἐμπρησμόν, ἐκεῖ τὸν λόγον ἐστήσαμεν, ὅπου ὁ δίκαιος εἰς τὴν Σηγῶρ διεσώθη. «Ὁ ἥλιος γὰρ ἐξ-
 5 ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς», φησί, «καὶ Λῶτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγῶρ» καὶ τότε ἡ θεήλατος ἐκείνη ὄργη τοὺς τε ἐν Σοδόμοις κατέλαβε καὶ τῆς γῆς τὸν ἀφανισμόν εἰργάσατο, ὅτε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ δικαίου ἐπιλαθομένη τῶν ρηθέντων παρὰ τῶν ἀγγέλων, ἐπιβλέψασα εἰς τὰ ὀ-
 10 πίσω, ἐγένετο στήλη ἄλός, διηνεκὲς ὑπόμνημα ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς τῆς οἰκείας ραθυμίας παρεχομένη. Ἄναγκαῖον οὖν σήμερον τὰ ἐξῆς ἐπελθόντας μικρά τινα διαλεχθῆναι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἵνα πάλιν εἰδῆτε τοῦ πατριάρχου τὸ συμπαθὲς καὶ φιλόστοργον,
 15 καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτὸν εὐνοίαν. Ἐπειδὴ γάρ, τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου γενομένης, ὁ μὲν δίκαιος Λῶτ εἰς τὴν Σηγῶρ διεσώθη, οἱ δὲ τὰ Σόδομα κατοικοῦντες ὑπὸ τὴν δίκην γεγόνασιν, ὁ πατριάρχης ὁμοῦ κἀκείνους οἰκτεῖρων τῆς ἀπωλείας, ἦν διὰ τὴν
 20 οἰκείαν παρανομίαν ὑπέμεινον καὶ περὶ τοῦ δικαίου σφόδρα φροντίζων, ὀρθρίσας, φησί, περιεσκόπει τὰ γεγενημένα. «Ὁρθρῖσε γάρ», φησὶν, «Ἀβραὰμ τῷ πρωτῷ εἰς τὸν τόπον, οὗ εἰστήκει ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ πρόσωπον τῆς περιχώρου Σοδό-
 25 μων καὶ Γομόρρας, καὶ εἶδε. Καὶ ἰδοὺ ἀνέβαινε φλόξ ἐκ τῆς γῆς, ὡσεὶ ἀτμὶς καμίνου». Ἐν ἐκείνῳ, φησί, τῷ τόπῳ γεγονώς, ἔνθα τὴν διάλεξιν πρὸς τὸν Δεσπότην ἐποιήσατο καὶ τὴν περὶ τῶν ἐν Σοδόμοις παράκλησιν, ἑώρα τῆς φοβεραῆς ἐκείνης τιμωρίας τὰ ἱ-
 30 χνη καὶ τοῦ δικαίου ἔνεκεν μαθεῖν τι ἐπεθύμει.

Τοιοῦτον γὰρ τῶν ἀγίων τὸ ἔθος φιλόστοργον καὶ συμπαθητικόν. Καὶ ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή, ὅτι εὐθέως αὐτῷ τούτου τὴν γνώσιν ἐνέθηκεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν δίκαιον ἵνα τῆς

σαμεν τὴν διδασκαλίαν; Ἄφοῦ διηγήθηκα εἰς σᾶς τὰ σχετικά μὲ τὸν Λῶτ καὶ μὲ τὸν ἐμπρησμόν τῶν Σοδόμων, ἐπαύσαμεν τὸν λόγον εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ δίκαιος Λῶτ κατέφυγε καὶ διεσώθη εἰς τὴν Σηγῶρ. Διότι λέγει «Ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν εἰς τὴν χώραν καὶ ὁ Λῶτ εἰσηλθεν εἰς τὴν Σηγῶρ» καὶ τότε ἡ ἀπὸ τὸν Θεόν προερχομένη ἐκείνη ὀργὴ ἐπέπεσεν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων καὶ ἔφερε τὸν ἀφανισμόν τῆς χώρας, ὅταν καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ δικαίου ἐλησμόνησε τὴν ἐντολὴν τῶν ἀγγέλων καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα της πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ μετεβλήθη εἰς σήλην ἄλατος καὶ παρέχει ἔτσι συνεχῆ ὑπόμνησιν τῆς ραθυμίας της εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν σήμερον, ἀφοῦ ἀναγνώσωμεν τὰ ὑπόλοιπα, νὰ εἰποῦμεν ὀλίγα εἰς τὴν ἀγάπην σας, διὰ νὰ γνωρίσετε καὶ πάλιν τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατριάρχου καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν. Ὄταν δηλαδὴ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ ὁ μὲν δίκαιος Λῶτ κατέφυγε καὶ διεσώθη εἰς τὴν Σηγῶρ, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν Σοδόμων ὑπέστησαν τὴν καταστροφὴν, τότε ὁ πατριάρχης Ἄβραām λυπούμενος καὶ ἐκείνους διὰ τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν ὑπέμεινον ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν των, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαφερόμενος πολὺ διὰ τὸν δίκαιον Λῶτ, ἀφοῦ ἐσηκώθη, λέγει, πολὺ πρῶτ, ἐξέταζε τὰ ὅσα εἶχον γίνεαι. Διότι λέγει, «Ἠγέρθη τὸ πρῶτ ὁ Ἄβραām καὶ μετέβη εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶχε σταθῆ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα καὶ εἰς ὅλην τὴν γύρω περιοχὴν καὶ εἶδε. Καὶ ἰδοῦ ἀνέβαινε φλόγα ἀπὸ τὴν γῆν, ὡς πῦρ καμίνου». Ἄφοῦ ἐπῆγεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, λέγει, ὅπου συνωμίλησε μὲ τὸν Κύριον καὶ τὸν παρεκάλεσε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων, παρετήρει τὰ ἴχνη τῆς φοβερᾶς ἐκείνης τιμωρίας καὶ ἤθελε νὰ μάθη διὰ τὴν τύχην τοῦ Λῶτ.

Πράγματι τέτοιος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῶν ἀγίων, φιλόστοργος καὶ συμπαθῆς. Καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ ἀγία Γραφή, ὅτι τὴν γνῶσιν ἔδωσεν εἰς αὐτόν ἀμέσως ἢ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ συγχρόνως

περὶ τοῦ Λῶτ ἀπαλλάξῃ φροντίδος, φησὶν· «Ἐν τῷ ἐκτριῖναι Κύριον τὰς πόλεις τῆς περιοίκου, ἐμνήσθη ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἐξαπέστειλε τὸν Λῶτ ἐκ μέσου τῆς καταστροφῆς». Τί ἐστίν, «Ἐμνήσθη ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ»; Τῆς παρακλήσεως, φησὶν, ἧς ἐποιήσατο, λέγων, «Μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς». Τί οὖν, ἂν εἴποι τις, διὰ τὴν παράκλησιν τοῦ πατριάρχου ὁ δίκαιος διεσώθη καὶ οὐχὶ διὰ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην; Ναὶ καὶ διὰ τὴν παράκλησιν τοῦ πατριάρχου· ὅταν γὰρ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισηενέγκωμεν καὶ ἡ παρὰ τῶν δικαίων πρεσβεία τὰ μέγιστα ἡμᾶς ὀνίνησιν. Ἐπεὶ εἰάν αὐτοὶ μὲν ραθυμῶμεν, τὰς δὲ ἐλπίδας τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐπ' ἐκείνοις μόνοις ποιῶμεθα, οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον· οὐκ ἐπειδὴ ἀσθενεῖς οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς διὰ τῆς οἰκείας ραθυμίας ἑαυτοὺς προδίδομεν. ὁ

2. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι ἀμελῶμεν, κἂν δίκαιοι ὦσιν οἱ ὑπὲρ ἡμῶν παρακαλοῦντες, κἂν προφητῆται, οὐδὲν ἡμῖν ἐκ τούτου ὄφελος γίνεται (ἐκείνοι μὲν γὰρ τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν καὶ διὰ τούτων ἐπιδεικνύονται, ἡμῖν δὲ οὐδεμία ἔσται ὄνησις διὰ τὸν οἰκεῖον τρόπον), ἀκουσον τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ πρὸς τὸν ἐκ κοιλίας ἀγιασθέντα Ἱερεμίαν τὸν προφήτην λέγοντα· «Μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου». Ὅρα τοῦ Δεσπότη φιλανθρωπίαν· προλέγει τῷ προφήτῃ, ἵνα μὴ μετὰ τὸ προσεύξασθαι παρακουσθεῖς, νομίση ὅτι διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ αἰτίαν τοῦτο γεγένηται. Διὰ τοῦτο ἤδη προμηνύει αὐτῷ τὴν κακίαν τοῦ λαοῦ καὶ διαστέλλεται μὴ προσεύξασθαι, ἵνα καὶ αὐτὸς εἰδέναι ἔχη τῆς πονηρίας ἐκείνων τὴν ἐπίτασιν, κἀκεῖνοι μάθωσιν ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὁ προφήτης συμβάλλεται, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσηενέγκωμεν βουληθῶσιν. Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, καταφεύ-

2. Γέν. 18, 23.

3. Ἱερ. 7, 16.

καὶ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν φροντίδα του διὰ τὸν Λῶτ, λέγει· «Ὅταν ὁ Θεὸς ἐπρόκειτο νὰ καταστρέψῃ τὰς πόλεις καὶ τὴν γύρω περιοχὴν, ἐνεθυμήθη τὸν Ἀβραάμ καὶ ἐγλύτωσε τὸν Λῶτ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν». Τί σημαίνει «Ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ»; Ἐννοεῖ τὴν παράκλησιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε λέγων, «Νὰ μὴ καταστρέψῃς τὸν δίκαιον μαζί με τὸν ἀσεβῆ»². Τί λοιπόν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῆ κανεὶς, ὁ δίκαιος ἐσώθη ἐξ αἰτίας τῆς παρακλήσεως τοῦ πατριάρχου καὶ ὄχι διὰ τὴν ἰδικὴν του δικαιοσύνην; Ναὶ ἐσώθη καὶ ἐξ αἰτίας τῆς παρακλήσεως τοῦ πατριάρχου. Διότι, ὅταν προσφέρωμεν, ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε καὶ ἡ προσευχὴ τῶν δικαίων μᾶς ὠφελεῖ πάρα πολύ. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμεθα ὀκνηροὶ καὶ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας μόνον εἰς ἐκείνους, τότε δὲν ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν τίποτε. Ὅχι ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι εἶναι ἀνίσχυροι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι προδίδομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μετὰ τὴν ραθυμίαν μας.

2. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι, ὅταν ἀμελῶμεν, εἴτε εἶναι δίκαιοι οἱ παρακαλοῦντες δι' ἡμᾶς, εἴτε προφήται, ὅμως δὲν ἔχομεν καμμίαν ὠφέλειαν ἐξ αὐτοῦ, (διότι ἐκεῖνοι ἀποδεικνύουν τὴν ἀρετὴν των καὶ μετὰ αὐτὰς τὰς παρακλήσεις, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς δὲν θὰ ὑπάρχη καμμία ὠφέλεια ἐξ αἰτίας τῆς συμπεριφορᾶς μας), ἄκουσε τὸν Θεὸν τῶν ὀλων, ὁ ὁποῖος λέγει πρὸς τὸν Ἰερεμίαν τὸν ἀγιασθέντα ἐκ τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς του· «Νὰ μὴ προσεύχεσαι διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, διότι δὲν θὰ ἀκούσω τὰς προσευχὰς σου»³. Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Προλέγει εἰς τὸν προφήτην, ὥστε, ἐὰν δὲν εἰσακουσθῆ μετὰ τὴν προσευχὴν, νὰ μὴ νομίσῃ, ὅτι αὐτὸ συνέβη ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Διὰ τοῦτο προμηνύει εἰς αὐτόν τὴν κακίαν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ δίδει ἐντολήν νὰ μὴ προσεύχεται, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ γνωρίζῃ καὶ ἐκεῖνος τὸ μέγεθος τῆς κακίας ἐκείνων καὶ ἐκεῖνοι νὰ μάθουν, ὅτι ὁ προφήτης δὲν τοὺς δίδει καμμίαν βοήθειαν, ἐὰν καὶ αὐτοὶ δὲν θελήσουν νὰ κάνουν, ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτούς. Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτό, ἀγαπητοί, ἄς καταφεύγωμεν μὲν εἰς τὰς

γωμεν μὲν ἐπὶ τὰς τῶν ἁγίων πρεσβείας καὶ παρακαλῶμεν ὥστε ὑπὲρ ἡμῶν δεηθῆναι, ἀλλὰ μὴ ταῖς ἐκείνων ἰκεσίαις μόνον θαρρῶμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς δεόντως οἰκονομῶμεν καὶ τῆς ἐπὶ τὸ
5 βέλτιον μεταβολῆς ἐχώμεθα, ἵνα χώραν δῶμεν τῇ πρεσβείᾳ τῇ ὑπὲρ ἡμῶν γινομένη.

Τοῦτο καὶ πρὸς ἕτερον προφήτην φησὶν ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης· «Οὐχ ὄρᾳς τί αὐτοὶ ποιοῦσι; Ουμιῶσι στέαρ καὶ χαυῶνας ποιοῦσι τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ»· μονονουχὶ λέγων πρὸς αὐτόν· ὑπὲρ τούτων
10 με παρακαλεῖς, τῶν οὐχ ἴσταμένων τῆς πονηρίας, τῶν οὐδεμίαν αἴσθησιν λαμβανόντων τῆς νόσου ἐν ἣ κατέχονται, ἀλλ' οὕτως ἀναλγῆτως διακειμένων; Οὐχ ὄρᾳς αὐτῶν τὴν ὑπερβάλλουσαν καταφρόνησιν; Οὐχ ἔλεπεις αὐτῶν τὴν μαρίαν τὴν πολλήν; πῶς οὐδέπω κόρον εἰλήφασι τῆς ἀσεβείας, ἀλλὰ καθάπερ ὅς ἐν βορβόρῳ, οὕτως ἐγκαλινδοῦνται ταῖς οἰκειαῖς παρανομίαις; Μὴ γάρ, εἰ ἐβούλοντο ἐπιστρέφειν, παρακληθῆναι ἀνέμενον; Οὐκ ἐγὼ εἶμι ὁ διὰ τῶν προφη-
20 τῶν βοῶν καὶ λέγων· «Καὶ εἶπον μετὰ τὸ πορνεῦσαι αὐτήν· μετὰ ταῦτα πάντα πρὸς με ἀνάστρεψον, καὶ οὐκ ἀνέστρεψε»; Μὴ γὰρ ἕτερόν τι ζητῶ, ἢ παύσασθαι τῆς πονηρίας μόνον, καὶ στήναι τῶν κακῶν; μὴ γὰρ ὑπὲρ τῶν παρελθόντων εὐθύνας ἀπαιτῶ, ἐὰν ἴδω
25 μεταβάλλεσθαι βουλομένους; οὐ καθ' ἑκάστην ἡμέραν βοῶ λέγων· «Οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν»; Οὐ διὰ τοῦτο πάντα ποιῶ, ἵνα τῆς ἀπωλείας ἐξαρπάσω τοὺς ἐπὶ τῇ πλάνῃ προκατειλημμένους; Μὴ γάρ, ἐὰν
30 ἴδω μεταβαλλομένους, ὑπερτίθεμαι; Οὐκ ἐγὼ εἶμι ὁ λέγων· «Ἐτι λαλοῦντός σου ἐρῶ· ἰδοὺ πάρειμι»; Μὴ γὰρ οὕτως αὐτοὶ ἐπιθυμοῦσι τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ὡς ἐμοὶ περισπούδαστόν ἐστιν ἅπαντας ἀνθρώπους

4. Ἱερ. 7, 17-18.

5. Ἱερ. 3, 7.

6. Ἱεζ. 18, 23.

7. Ἦσ. 58, 9.

πρεσβείας τῶν ἁγίων καὶ ἄς παρακαλῶμεν νὰ προσεύχωνται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὅμως νὰ μὴ ἐπαναπαυώμεθα μόνον εἰς τὰς ἰκεσίας ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ κανονίζωμεν, ὅπως πρέπει, τὴν συμπεριφορὰν μας καὶ ἄς φροντίζωμεν διὰ τὴν πρὸς τὸ καλύτερον μεταβολὴν, διὰ νὰ δώσωμεν χῶρον καὶ εἰς τὴν πρεσβείαν, ἢ ὁποία γίνεται πρὸς χάριν μας.

Αὐτὸ τὸ λέγει ὁ Κύριος τῶν ὄλων καὶ πρὸς ἄλλον προφήτην. «Δὲν βλέπεις τί κάμνουν αὐτοί; Καίουν τὰ λίπη καὶ κάνουν διάφορα κατασκευάσματα πρὸς τιμὴν τῆς στρατιᾶς τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ»⁴. Ὡσὰν νὰ λέγῃ πρὸς αὐτόν. Μὲ παρακαλεῖς δι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δὲν παύουν νὰ κάμουν τὴν ἀδικίαν, ποῦ δὲν ἤμποροῦν νὰ αἰσθανθοῦν τὴν νόσον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατέχονται, ἀλλὰ ζοῦν μὲ τόσῃν ἀναισθησίᾳ; Δὲν βλέπεις τὴν ὑπερβολικὴν των περιφρόνησιν; Δὲν βλέπεις τὴν μεγάλην των μανίαν; Ὅτι δὲν ἐκορέσθη ἀκόμη ἡ ἀσέβειά των, ἀλλ' ὡς χοῖρος εἰς τὸν βόρβορον κυλίωνται μέσα εἰς τὰς παρανομίας των; Μήπως δηλαδὴ, ἐὰν ἤθελον νὰ ἐπιστρέψουν, ἀνέμενον νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω; Δὲν εἶμαι ἐγὼ αὐτός, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶ διὰ τοῦ στόματος τῶν προφητῶν καὶ λέγω, «Καὶ εἶπον μετὰ ἀπὸ τὴν πορνείαν αὐτῆς. Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ ἐπιστρέψῃς καὶ δὲν ἐπέστρεψε»⁵; Μήπως δηλαδὴ ζητῶ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ παύσουν μόνον νὰ εἶναι πονηροὶ καὶ νὰ σταματήσουν νὰ κάμουν τὰ κακὰ; Μήπως ζητῶ εὐθύνας διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ παρελθόντος, ἐὰν ἰδῶ αὐτούς νὰ θέλουν νὰ μετανοήσουν; Δὲν φωνάζω κάθε ἡμέραν καὶ λέγω, «Δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, μέχρις ὅτου μετανοήσῃ καὶ ζήσῃ»⁶; Δὲν κάμω τὰ πάντα διὰ τοῦτο, διὰ νὰ γλυτώσω δηλαδὴ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν, ὅσους ἔχουν παραπλανηθῆ; Μήπως δηλαδὴ ἀντιδρῶ, ὅταν τοὺς ἰδῶ νὰ μετανοοῦν; Δὲν εἶμαι ἐγὼ αὐτός, ὁ ὁποῖος λέγει' «Ἐνῶ ἀκόμη προσεύχεσαι θὰ σοῦ εἰπῶ. Ἴδου ἔχω ἔλθει»⁷; Μήπως αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν τὴν σωτηρίαν των τόσον, ὅσον ἐγὼ φροντίζω νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν; Μήπως λοιπὸν διὰ τοῦτο σέ ἐδημι-

σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν; Μὴ γὰρ διὰ τοῦτό σε ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγον, ἵνα ἀπολέσω; μὴ γὰρ εἰκῆ τὴν βασιλείαν καὶ τὰ μυρία καὶ ἀπόρρητα ἀγαθὰ ἠντρέπισα; Οὐχὶ διὰ τοῦτο καὶ γέ-
5 ενναν ἠπειλήσα, ἵνα εἰς τὴν βασιλείαν ἅπαντας καὶ διὰ τούτου δραμεῖν παρασκευάσω;

Μὴ τοίνυν, ὦ μακάριε προφήτα, ἐκείνους καταλιμπάνων, ἐμοὶ πρόσαγε τὴν παράκλησιν, ἀλλ' ἐν σοι τοῦτο διὰ σπουδῆς ἔστω, ὥστε τῆς ἐκείνων νόσου περιγενέσθαι καὶ εἰς αἴσθησιν ἀγαγεῖν τῆς ἀρρωστίας, καὶ πρὸς ὑγίειαν ἐπαναγαγεῖν καὶ τὰ παρ' ἐμοῦ πάντως ἔψεται. Οὐ γὰρ μέλλω, οὐδὲ ἀναβάλλομαι, ἐπειδὴν ἴδω ψυχὴν εὐγνώμονα· ἐν γὰρ μόνον ἐπιζητῶ, ὁμολογίαν τῶν ἐπταισμένων καὶ οὐκ ἔτι τὴν ἐπὶ τοῖς
15 ἐπταισμένοις δίκην ἐπάγω. Μὴ γὰρ βαρὺ τι καὶ ἐπαχθές τὸ παρ' ἐμοῦ προτεινόμενον; Εἰ μὴ ἦδειν χείρους γινομένους, ἐκ τοῦ μὴ ὁμολογήσαι τὰ πρότερα ἁμαρτήματα, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο ἐζήτουν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἶδα τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος μᾶλλον πρὸς κακί-
20 αν ρέπον, διὰ τοῦτο βούλομαι τὰ πρότερα ὁμολογήσαι ἁμαρτήματα, ἵνα ἡ ὁμολογία κώλυμα αὐτοῖς γένηται πρὸς τὸ μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν.

3. Ταῦτα τοίνυν, ἀγαπητοί, ἀναλογιζόμενοι καὶ ἐννοοῦντες τοῦ ἡμετέρου Δεσπότου τὴν φιλανθρωπί-
25 αν, μὴ ραθυμῶμεν, ἀλλὰ πρότερον πολλὴν ἑαυτῶν τὴν ἐπιμέλειαν ποιῶμεθα καὶ τὸν ρύπον τὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκαθάρωμεν καὶ οὕτω ἐπὶ τὰς πρεσβείας τῶν ἀγίων σπεύδωμεν. Ἐὰν γὰρ βουλώμεθα νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι καὶ δι' ἑαυτῶν παρακαλοῦντες
30 τὰ μέγιστα ὀνησόμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος, οὐχ οὕτω δι' ἑτέρων παρακαλούμενος ὑπὲρ ἡμῶν ἐπινεύει, ὡς δι' ἡμῶν αὐτῶν. Ὅρα ἀγαθότητος ὑπερβολὴν· ἐὰν ἴδῃ τοὺς προσκεκρουκότας ἡμᾶς, τοὺς ἠτιμωμένους, τοὺς μη-
35 δεμίαν παρρησίαν ἔχοντας, μικρὸν διεγερεθέντας καὶ

ούργησα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, διὰ νὰ σὲ καταστρέψω; Μήπως προητοίμασα χωρὶς σκοπὸν τὴν αἰώνιον βασιλείαν καὶ τὰ μύρια καὶ ἀνέκφραστα ἀγαθὰ; Μήπως διὰ τοῦτο δὲν ἠπέιλησα καὶ μὲ τὴν γέενναν τοῦ πυρός, διὰ νὰ κάμω τοὺς πάντας νὰ τρέξουν πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλείαν φοβούμενοι αὐτό;

Μὴ ἐγκαταλείπης, λοιπὸν, μακάριε προφῆτα, ἐκείνους καὶ προσεύχεσαι εἰς ἐμένα, ἀλλὰ νὰ φροντίζης δι' ἓν μόνον, νὰ ὑπερικήσης δηλαδὴ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων καὶ νὰ τοὺς κάνης νὰ αἰσθανθοῦν τὴν νόσον των, νὰ τοὺς ἐπαναφέρης εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τότε θὰ ἀκολουθήσῃ ὅπωςδήποτε ἡ δική μου βοήθεια. Διότι δὲν καθυστερῶ, οὔτε ἀναβάλλω, ὅταν ἰδῶ μίαν ψυχὴν εὐγνώμονα. Καθ' ὅσον μόνον ἐπιζητῶ, τὴν ὁμολογίαν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τότε δὲν τιμωρῶ δι' αὐτάς. Μήπως εἶναι τίποτε τὸ βαρὺ καὶ τὸ δύσκολον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγὼ προτείνω; Ἐὰν δὲν ἐγνώριζον, ὅτι γίνονται χειρότεροι, ἐπειδὴ δὲν ὁμολογοῦν τὰ προηγούμενα ἀμαρτήματα, οὔτε καὶ αὐτό θὰ ἐζήτουν. Ἄλλ' ἐπειδὴ γνωρίζω, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ρέπει κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὴν κακίαν, διὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ ὁμολογήσουν τὰ προηγούμενα ἀμαρτήματα, ὥστε ἡ ὁμολογία νὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, διὰ νὰ μὴ ἐπαναλάβουν τὰ ἴδια ἀμαρτήματα.

3. Ἔχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν αὐτά, ἀγαπητοί, καὶ ἀνταλογιζόμενοι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας, ἃς μὴ μᾶς κυριεύῃ ἡ ὀκνηρία, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον νὰ φροντίζωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ καθαρίζωμεν τὸν ρύπον τῶν ἀμαρτιῶν καὶ ἔπειτα νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰς πρεσβείας τῶν ἁγίων. Διότι, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀγρυπνῶμεν καὶ νὰ εὐρισκώμεθα ἐν ἐγρηγόρσει, τότε θὰ ὠφεληθῶμεν πάρα πολὺ καὶ ἂν προσευχώμεθα μόνοι μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶναι φιλάνθρωπος ὁ Κύριός μας, δὲν μᾶς βοηθεῖ τόσο, ὅταν παρακαλῆται ἀπὸ ἄλλους, ὅσον ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν παρακαλοῦμεν. Βλέπε τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητος. Ἐὰν ἰδῇ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, τοὺς ἠτιμασμένους, τοὺς οὐδεμίαν παρησίαν ἔχοντας, νὰ ἀφυπνισθῶμεν ὀλίγον

ἐπὶ τὸν πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καταφυγεῖν
 ἐθελήσαντας, εὐθέως ἐπινεύει ταῖς αἰτήσεσι καὶ χεῖ-
 ρα ὀρέγει κειμένοις καὶ διανίστησι πεπτωκότας καὶ
 βοᾷ λέγων· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται;». Ἄλλ' ἵ-
 5 να μάθητε καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅτι πολλοὶ
 δι' ἑαυτῶν μᾶλλον παρακαλέσαντες ἴσχυσαν ἐπιτυχεῖν
 τῶν σπουδαζομένων, ἢ δι' ἐτέρων, ἀναγκαῖόν ἐστι
 τοὺς ἐπιτυχόντας εἰς μέσον παραγαγεῖν, ἵνα καὶ ἡ-
 μεῖς μιμησώμεθα καὶ εἰς ζῆλον διεγερθῶμεν.

10 Ἄκουσωμεν τοίνυν πῶς ἡ Χαναναία ἐκείνη γυνή
 κατώδυνος οὔσα τὴν ψυχὴν καὶ ἀλλόφυλος, ἐπειδὴ
 εἶδε τὸν τῶν ψυχῶν ἱατρὸν καὶ τὸν ἥλιον τῆς δικαιο-
 σύνης ἀνατείλαντα τοῖς ἐν σκότει καθημένοις, ὅπως
 μετὰ θερμῆς καὶ ζεούσης προθυμίας τὴν πρόσοδον ἐ-
 15 ποιήσατο καὶ οὔτε τὸ γυναιῖκα αὐτὴν εἶναι, οὔτε τὸ
 ἀλλόφυλον, ὀκνηροτέραν γενέσθαι παρεσκεύασεν, ἀλ-
 λὰ πάντα τὰ κωλύματα ταῦτα παρωσαμένη, προσελ-
 θοῦσά φησιν· «Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἡ θυγάτηρ
 μου κακῶς δαιμονίζεται». Ἄλλ' ὁ τὰ ἀπόρρητα τῆς
 20 διανοίας ἐπιστάμενος σιγᾷ καὶ οὐκ ἀποκρίνεται, οὐ
 λόγον μεταδίδωσιν, οὐδὲ οἰκτεῖρει τὸ γύναιον, ὄρων
 μετὰ τοσαύτης οἰμωγῆς προσελθοῦσαν, ἀλλὰ μακρο-
 θυμεῖ, βουλόμενος τὸν λανθάνοντα θησαυρὸν ἐν τῇ
 γυναικὶ κατάδηλον ἅπασι ποιῆσαι. Ἦδει γὰρ τὸν
 25 κρυπτόμενον μαργαρίτην, ὃν οὐκ ἐβούλετο λαθεῖν ἡ-
 μᾶς καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάλλεται, καὶ οὐδὲ ἀποκρίσεως
 ἀξιοῖ, ἵνα ἡ πολλὴ τῆς γυναικὸς προσεδρία διδασκα-
 λία πᾶσι γένηται τοῖς μετὰ ταῦτα. Καὶ ὄρα τοῦ Θε-
 οῦ τὴν ἄφατον ἀγαθότητα. Αὐτὸς μὲν, φησὶν, οὐκ
 30 ἀπεκρίνατο αὐτῇ· οἱ δὲ μαθηταὶ συμπαθέστεροι καὶ
 φιλανθρωπότεροι νομίζοντες εἶναι, οὐ τολμῶσι φανε-
 ρῶς εἰπεῖν παράσχου αὐτῇ τὴν αἴτησιν, ἐλέησον αὐ-
 τήν, σπλαγχνίσθητι ἐπ' αὐτῇ· ἀλλὰ τί; «Ἀπόλυσον

καὶ νὰ ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἀπεριόριστον φιλανθρωπίαν του, ἀμέσως εἰσακούει τὰς παρακλήρεις μας καὶ ἀπλώνει τὴν χεῖρα του εἰς τοὺς πεπτωκότας καὶ μᾶς σηκώνει καὶ φωνάζει λέγων· «Μήπως ὁ πίπτων δὲν σηκώνεται;»⁸. Ἄλλὰ διὰ νὰ καταλάβετε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἠμπόρεσαν νὰ ἐπιτύχουν αὐτά, ποὺ ἐπεδίωκον, ἀφοῦ παρεκάλεσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὸν Θεόν, παρὰ ὅταν παρεκάλεσαν ἄλλοι, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἐπέτυχον αὐτό, ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ τοὺς μιμηθῶμεν καὶ νὰ αὐξηθῇ ὁ ζῆλος μας.

Ἄς ἀκούσωμεν λοιπόν, πῶς ἐκείνη ἡ Χαναναία γυναῖκα, ἐνῶ ὑπέφερε ἡ ψυχὴ της καὶ ἦτο ἀλλόφυλος, ὅταν εἶδε τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τὸν ἀνατείλαντα ἥλιον τῆς δικαιοσύνης εἰς αὐτούς, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος, προσηυχήθη μὲ θερμὴν καὶ ζέουσαν προθυμίαν καὶ οὔτε τὸ ὅτι ἦτο γυναῖκα, οὔτε τὸ ὅτι ἦτο ἀλλόφυλος, ἔκαμεν αὐτὴν νὰ γίνῃ διστακτικὴ, ἀλλ', ἀφοῦ ἀπεμάκρυνεν ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἦλθε πλησίον του καὶ λέγει· «Ἐλέησόν με, Κύριε, διότι ἡ θυγατέρα μου κατέχεται καὶ υποφέρει ἀπὸ κακὸν δαιμόνιον»⁹. Ἄλλ' αὐτός, ὁ ὅποιος γνωρίζει καλὰ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας μας, σιωπῶ καὶ δὲν ἀποκρίνεται, δὲν τῆς δίδει τὸν λόγον, οὔτε λυπεῖται τὴν γυναῖκα, ἂν καὶ εἶδεν αὐτὴν νὰ τὸν πλησιάζῃ μὲ τόσῃν ὀδύνῃν, ἀλλὰ μακροθυμεῖ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ φανερώσῃ εἰς ὅλους τὸν θησαυρόν, ὁ ὅποιος ἦτο κρυμμένος εἰς τὴν γυναῖκα ἐκείνην. Καθ' ὅσον ἐγνώριζε τὸν κρυμμένον μαργαρίτην, τὸν ὅποιον δὲν ἤθελε νὰ μὴ γνωρίσωμεν ἡμεῖς καὶ διὰ τοῦτο καθυστερεῖ καὶ δὲν τὴν ἀξιώνει οὔτε νὰ τῆς ἀπαντήσῃ, ὥστε ἡ μεγάλη ἐπιμονὴ τῆς γυναικὸς νὰ γίνῃ ἀφορμὴ διδασκαλίας εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ βλέπε τὴν ἀπερίγραπτον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἴδιος, λέγει, δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτὴν. Οἱ μαθηταὶ ὁμως, ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι εἶναι περισσότερον φιλόστοργοι καὶ φιλάνθρωποι δὲν τολμοῦν νὰ εἰποῦν φανερά, ἴκανοποίησε τὸ αἴτημά της, ἐλέησε αὐτὴν καὶ δεῖξε της εὐσπλα-

αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν», μονονουχὶ λέγοντες· ἐλευθέρωσον ἡμᾶς τῆς ἐπαχθείας, ἀπάλλαξον ἡμᾶς τῆς κραυγῆς τῆς παρ' αὐτῆς γινομένης. Τί οὖν ὁ Δεσπότης; Νομίζετε με, φησὶν, εἰκῆ σεσιγημέναι
 5 καὶ μὴ ἀξιῶσαι αὐτὴν ἀποκρίσεως; Ἀκούετε· «Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ». Οὐκ ἴστε, φησὶν, ὅτι ἀλλόφυλός ἐστιν ἡ γυνή; οὐκ ἴστε ὅτι καὶ ὑμῖν ἤδη παρηγγύησα εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπελθεῖν; Τίνος οὖν ἔνεκεν οὕτως ἀνε-
 10 ξετάστως τὴν συμπάθειαν ἐπιδείκνυσθε;

Σκόπει τὴν εὐμήχανον τοῦ Θεοῦ σοφίαν, πῶς καὶ ὅτε ἔδοξεν ἀποκρίνεσθαι, τῆς σιγῆς βαρύτερον καθικνεῖτο τῆς γυναικὸς καὶ μονονουχὶ καιρίαν αὐτῇ δέδωκε τὴν πληγὴν, κατὰ μικρὸν αὐτὴν διεγείρει βου-
 15 λόμενος, ἵνα μάθωσιν ἀγνοοῦντες οἱ μαθηταὶ τὴν ἐγκεκρυμμένην ἐν αὐτῇ πίστιν. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἐνάρκησεν, οὐδὲ ὀκηροτέρα γέγονε θεασαμένη καὶ τοὺς μαθητὰς οὐδὲν πλέον ἀνύσαντας καὶ οὐκ εἶπε πρὸς ἑαυτήν· εἰ μὴδὲ οὗτοι ἴσχυσαν δυσωπῆσαι τὴν ὑπὲρ
 20 ἐμοῦ ἰκεσίαν ποιησάμενοι, ἵνος ἔνεκεν εἰκῆ καὶ μάτην προσεδρεύω; ἀλλὰ καθάπερ ἀπὸ πυρὸς φλεγόμενη καὶ ἐμπιπραμένη τὸν λογισμὸν καὶ τὰ σπλάγχνα διακοπτομένη, πρόσσεισι προσκυννοῦσα καὶ λέγουσα, «Κύριε, βοήθει μοι». Καὶ οὐδὲ οὕτως ἐπινεύει τῇ γυ-
 25 ναικί, ἀλλ' ἀπόκρισιν ποιεῖται τῆς προτέρας βαρυτέραν. «Οὐκ ἔστι», φησί, «καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις». Ἐνόησον, ἀγαπητὲ καὶ θαύμασον ἐντάῦθα τῆς ψυχῆς αὐτῆς τὸν πόθον καὶ τὴν πίστιν τὴν ὑπερβάλλουσαν· ὅτι κυνά-
 30 ριον ἀκούσασα οὐκ ἔδυσχέρανεν, οὐκ ἀπεπήδησεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης φησί· «Ναί, Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῆς τρα-

8. Ἱερ. 8, 4.

9. Μαθ. 15, 22.

10. Μαθ. 15, 23.

11. Μαθ. 15, 24.

12. Μαθ. 15, 25.

13. Μαθ. 15, 26.

χνίαν, ἀλλὰ τί λέγουν; «Κάμε εἰς αὐτήν, ὅτι θέλει, διότι φωνάζει δυνατὰ ὀπισθεν ἡμῶν»¹⁰, ὡσάν νά λέγουν· Ἄ-πάλλαξέ μας ἀπό τήν ἐνόχλησιν αὐτήν, σῶσε μας ἀπό τὰς κραυγὰς αὐτῆς. Τί κάνει λοιπὸν ὁ Κύριος; Νομίζετε, λέγει, ὅτι χωρὶς λόγον σιωπῶ καὶ δὲν τὴν θεωρῶ ἀ-ξίαν ἀπαντήσεως; Ἄκούσατε· «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ μόνον διὰ τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραήλ»¹¹. Δὲν γνωρίζετε, λέγει, ὅτι ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶναι ἀλλόφυλος; Δὲν γνωρίζετε, ὅτι καὶ εἰς σὰς ἔδωσα τὴν ἐντολήν νά μὴ μεταβῆτε εἰς ὁδόν, ἢ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς ἐθνικούς; Διατί λοιπὸν ἔτσι χωρὶς νά ἐξετάσητε, δεικνύετε τὴν συμπάθειάν σας πρὸς αὐτήν;

Πρόσεχε τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς καὶ ὅταν ἐφάνη, ὅτι θὰ ἀποκριθῆ πρὸς αὐτήν, προσέβα-λε τὴν γυναῖκα βαρύτερα ἀπὸ τὴν σιωπὴν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτήν σχεδὸν καίριον πληγμα ἐπιθυμῶν νά διεγείρῃ αὐτήν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὥστε νά μάθουν οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ἠγνόουν, τὴν πίστιν πού ἐκρύπτετο ἐντὸς αὐτῆς. Ἄλλὰ οὔτε καὶ μέ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔδειξεν ὀκνη-ρίαν, οὔτε ἔγινε περισσότερον διστακτικὴ, ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι καὶ οἱ μαθηταί μὲ τὴν παρέμβασίν των δὲν ἐπέτυχον τίποτε περισσότερον, οὔτε ἐσκέφθη, Ἐάν δὲν ἠμπόρεσαν οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταί του νά τὸν ἀλλάξουν, ἀφοῦ τὸν παρεκάλεσαν πρὸς χάριν μου, διατί ἐπιμένω ματαίως καὶ χωρὶς λόγον; Ἄλλὰ ὡσάν νά ἐκαίγετο ἀπὸ φωτιά, ὡσάν νά ἐφλογίζετο ὁ νοῦς της καὶ νά ἐκόπτοντο τὰ σπλάχνα της, πλησιάζει καὶ ἀφοῦ τὸν προσεκύνησε, λέγει· «Κύριε βοήθησέ με»¹². Καὶ οὔτε τότε ἀποκρίνεται εἰς τὴν γυναῖκα ἀλλὰ τῆς δίδει βαρυτέραν ἀπάντησιν ἀπ' ὅτι προηγουμέ-νως. «Δὲν εἶναι καλόν», λέγει, «νά λάβῃ κανεὶς τὸν ἄρ-τον ἀπὸ τὰ τέκνα καὶ νά τὸν δώσῃ εἰς τοὺς σκύλους»¹³. Νά σκεφθῆς, ἀγαπητέ, καὶ νά θαυμάσης ἐδῶ τὸν πόθον τῆς ψυχῆς της καὶ τὴν ὑπερβολικὴν της πίστιν. Καθ' ὅ-σον, ἂν καὶ ἤκουσε νά τὴν ἀποκαλῆ κυνάριον, ὅμως δὲν ἀπεγοητεύθη, οὔτε ἀπεμακρύνθη, ἀλλὰ μὲ πολλὴν εὐγνω-μοσύνην λέγει· «Ναὶ Κύριε εἶμαι ὅμως καὶ τὰ κυνάρια

πέξης τῶν κυρίων αὐτῶν». Ὁμολογῶ, φησί, κυνάριον εἶναι· ὡς κυνάριον οὖν με ἀξίωσον τῶν ψυχίων τῆς τραπέξης.

Εἶδες γυναικὸς πίστιν καὶ εὐγνωμοσύνην; Κατε-
 5 δέξατο τὸ εἰρημένον, καὶ παραχρῆμα ἐπέτυχε τοῦ
 σπουδαζομένου, καὶ ἐπέτυχε μετὰ πολλῶν τῶν ἐγκω-
 μίων. Τί γάρ φησιν ὁ Χριστός; «^τΩ γύναι, μεγάλη
 σου ἡ πίστις· γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις». «^τΩ γύναι»·
 θαυμασμοῦ τὸ ῥῆμα, ἐπαίνου πολλοῦ γέμον τὸ εἰρημέ-
 10 νον. Μεγάλην, φησίν, ἐπεδείξω τὴν πίστιν· διὰ τοῦ-
 το τοσαῦτά σοι ὑπάρξει, ὅσα θέλεις. Ὅρα φιλοτιμίας
 δαψίλειαν καὶ θαύμασον τοῦ Δεσπότης τὴν σοφίαν.
^τΑρα οὐκ ἐν προοιμίοις ἐνομιζομεν ἀσυμπαθῆ τινα αὐ-
 τὸν εἶναι, οὕτω διακρουόμενον καὶ πρότερον μὲν οὐδὲ
 15 ἀποκρίσεως ἀξιοῦντα τὸ γύναιον, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ
 διὰ τῆς προτέρας καὶ διὰ τῆς δευτέρας ἀποκρίσεως
 μονονουχὶ ἀπελαύνοντα καὶ τὴν μετὰ τοσοῦτου πόθου
 προσελθοῦσαν ἀποσοβοῦντα; Ἄλλ' ἐκ τοῦ τέλους κα-
 τάμαθε τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα, ὅτι βουλόμενος αὐ-
 20 τὴν περιφανεστέραν ἐργάσασθαι, διὰ τοῦτο τῆ μακρο-
 θυμῖα ἐχρήσατο. Εἰ μὲν γὰρ εὐθέως ἐπένευσεν, οὐκ
 ἂν ἔγνωμεν ἡμεῖς τῆς γυναικὸς τὴν ἀρετὴν· ἐπειδὴ δὲ
 μικρὸν ἀνεβάλλετο, καὶ τοῦ Δεσπότης ἔγνωμεν τὴν
 ἄφατον φιλανθρωπίαν, κἀκείνης τὴν πίστιν τὴν ὑ-
 25 περβάλλουσαν.

4. Ταύτην δὲ πᾶσαν τὴν ἱστορίαν εἰς μέσον πα-
 ραγαγεῖν ἠναγκάσθημεν, ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐχ οὕτω
 δι' ἐτέρων παρακαλοῦντες ἀνύομεν, ὡς αὐτοὶ δι' ἐ-
 30 αὐτῶν, ἐπειδὴ μετὰ θερμότητος προσίωμεν καὶ διε-
 γηγερμένης διανοίας. Ἴδου γὰρ αὕτη καὶ τοὺς μα-
 θητὰς ἔχουσα ὑπὲρ αὐτῆς ἰκετεύοντας οὐδὲν πλέον
 ἀνύσαι ἠδυνήθη, μέχρις ὅτε αὕτη δι' ἑαυτῆς παρα-

14. Ματθ. 15, 27.

15. Ματθ. 15, 28.

τρώγουν ἀπὸ τὰ ψυχία τὰ ὁποῖα πίπτουν ἀπὸ τὴν τράπεζαν τῶν κυρίων αὐτῶν»¹⁴. Ὁμολογῶ, λέγει, ὅτι εἶμαι κυνάριον. Ὡς κυνάριον, λοιπόν, ἀξίωσέ με νὰ λάβω τὰ ψυχία ἀπὸ τὴν τράπεζάν σου.

Εἶδες τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς γυναικός; Παρεδέχθη ὅ,τι ἐλέγχθη καὶ ἀμέσως ἐπέτυχεν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπέδιωκε καὶ τὸ ἐπέτυχε μάλιστα μετὰ πολλῶν ἐπαίνων. Τί λέγει λοιπόν ὁ Χριστός; «᾽Ω γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη. Ἔσθι γίνῃ, ὅπως σὺ θέλεις»¹⁵. «᾽Ω γυναῖκα». Ὁ λόγος δηλώνει θαυμασμόν, εἶναι πλήρες ἐπαίνου τὸ λεχθέν. Ἔδειξε μεγάλην πίστιν, λέγει, καὶ δι' αὐτὸ θὰ γίνουσι τόσα εἰς σέ, ὅσα θέλεις. Βλέπε τὴν πλουσίαν γενναιοδωρίαν καὶ θαύμασε τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου. Ἄρα γε δέν ἐνομίζομεν εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον σκληρός, ἀφοῦ τὴν ἀπέπεμπε μὲ τέτοιον τρόπον καὶ δέν κατεδέχετο κατ' ἀρχὰς οὔτε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν γυναῖκα, ἐνῶ εἰς τὴν συνέχειαν καὶ μὲ τὴν πρώτην καὶ μὲ τὴν δευτέραν ἀπάντησιν σχεδὸν τὴν ἐξεδίωξε καὶ ἀπέκρουσεν αὐτήν, ἡ ὁποία εἶχε ἔλθει πλησίον τοῦ μὲ τὸσον μεγάλον πόθον; Ὅμως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ γεγονότος νὰ καταλάβῃς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἐνδοξοτέραν, διὰ τοῦτο ἔδειξε τόσην μακροθυμίαν. Ἐάν δηλαδὴ ἱκανοποιεῖ ἀμέσως τὸ αἴτημά της, δέν θὰ ἐγνωρίζωμεν ἡμεῖς τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικός. Ἐπειδὴ ὁμως ἀνέβαλεν ἐπ' ὀλίγον, ἐγνωρίσαμεν καὶ τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πίστιν ἐκείνης.

4. Ἦναγκάσθημεν νὰ σᾶς ὑπενθυμίσωμεν ὀλόκληρον αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, διὰ νὰ καταλάβωμεν, ὅτι δέν ἐπιτυχάνομεν τόσον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκομεν, ὅταν παρακαλῶμεν διὰ μέσου ἄλλων, ὅσον, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι προσευχώμεθα, ἐάν θεβαίως καταφεύγωμεν πρὸς τὸν Θεὸν μὲ θέρμην καὶ μὲ ἄγρυπνον ψυχὴν. Διότι, ἰδοῦ, αὐτὴ ἡ γυναῖκα, ἃν καὶ εἶχε μὲ τὸ μέρος της καὶ τοὺς μαθητάς καὶ ἰκέτευσεν ὑπὲρ αὐτῆς, ὁμως δέν ἠμπόρεσε νὰ ἐπιτύχῃ τίποτε περισσότερον, ἕως ὅτου αὐτὴ ἡ ἰδία μὲ τὴν

μείνασα τὴν φιλανθρωπίαν ἐπεσπάσατο τοῦ Δεσπότου. Καὶ ἡ παραβολὴ δὲ ἐκείνη τοῦ φίλου τοῦ ἄωρι τῆς νυκτὸς παραγενομένου καὶ τοὺς τρεῖς ἄρτους αἰτήσαντος, τὸ αὐτὸ αἰνίττεται. «Εἰ γὰρ καὶ μὴ διὰ
5 τὸ φίλος αὐτοῦ εἶναι», φησὶν, «ὑπακούσει αὐτῷ, διὰ γοῦν τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἀναστὰς δώσει». Εἰδότες τοίνυν τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν τοῦ ἡμετέρου Δεσπότου, προσίωμεν αὐτῷ, δεικνύντες καὶ μονονουχὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἡμετέρων προτιθέντες κατ'
10 εἶδος ἕκαστον τῶν ἡμῖν πεπλημμελημένων καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν παρελθόντων συγχώρησιν αἰτοῦντες, ἵνα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς πολλὴν ἀκριβείαν ἐπιδειξάμενοι, πλείονα τὴν παρ' αὐτοῦ εὐνοίαν ἐπισπασώμεθα.

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν, εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀναγνώσματος. «Ἀνέβη δέ», φησί, «Ἄωτ εἰς Σηγῶρ καὶ ἐκάθητο ἐν τῷ ὄρει καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· ἐφοβήθησαν γὰρ οἰκῆσαι ἐν Σηγῶρ· καὶ ὤκησεν ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτὸς καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ». Ἐνακμάζοντα ἔχων ἔτι
20 τὸν φόβον τῆς τιμωρίας τῆς ἐπαχθείσης τοῖς κατὰ τὰ Σόδομα, πόρρωθεν ἄπεισιν ὁ δίκαιος καὶ εἰς τὸ ὄρος, φησί, κατοικεῖ μετὰ τῶν θυγατέρων καὶ ἐν ἐρημίᾳ ἐσχάτῃ καὶ μονώσει λοιπὸν ἐτύγχανε μετὰ τῶν δύο θυγατέρων ἐν τῷ ὄρει κατοικῶν. «Εἶπε δέ», φησὶν,
25 «ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ὁ πατὴρ ἡμῶν πρεσβύτερος καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς καθήκει πάση τῇ γῆ. Δεῦρο καὶ ποτίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον καὶ κοιμηθῶμεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσωμεν σπέρμα ἐκ τοῦ
30 πατρὸς ἡμῶν». Μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου πολλοῦ ἀκούωμεν, ἀγαπητοί, τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς κειμένων· οὐδὲν γὰρ ἀπλῶς καὶ εἰκῆ γέγραπται, ἀλλὰ πάντα συμφερόντως καὶ πρὸς ὠφέλειαν ἡμετέραν, κἂν ἡμεῖς ἔνια ἀγνοῶμεν. Οὐ γὰρ ἅπαντα δυνάμεθα
35 μετὰ ἀκριβείας εἰδέναί, ἀλλ' εἰ καὶ αἰτίας πειρώμεθά

ἐπιμονὴν τῆς προσείλκυσε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Ἄλλὰ καὶ ἐκείνη ἢ παραβολὴ μὲ τὸν φίλον, ὁ ὁποῖος ἐπῆγεν ἄργά τὴν νύκτα καὶ ἐζήτησε τοὺς τρεῖς ἄρτους ἀπὸ φίλον του, τὸ ἴδιον ὑπαινίσσεται. Διότι λέγει· «Ἐὰν δὲν ἀνταποκριθῆ εἰς τὸ αἴτημά του λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι φίλος, ὅμως διὰ τὴν ἀναιδεϊάν του θά σηκωθῆ καὶ θά τοῦ δώσῃ»¹⁴. Γνωρίζοντες λοιπὸν τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ἃς προσερχώμεθα πρὸς αὐτὸν δεικνύοντες καὶ ἐκθέτοντες σχεδὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας καθένα ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας καὶ ζητοῦντες συγχώρεσιν διὰ τὰ προηγούμενα παραπτώματα, ὥστε καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ εἴμεθα περισσότερον προσεκτικοὶ καὶ νὰ κερδήσωμεν περισσότερον τὴν ἀγάπην του.

Ἄλλ' ἃς ἐπανεέλθωμεν, ἐὰν θέλετε, εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ κειμένου τῆς Γραφῆς. «Καὶ ἀνέβη», λέγει, «ὁ Λῶτ ἀπὸ τὴν Σηγῶρ καὶ ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος αὐτό, καὶ αἱ δύο θυγατέρες του μαζί του, διότι ἐφοβήθη νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Σηγῶρ. Καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ σπήλαιον αὐτὸς καὶ μαζί του αἱ δύο θυγατέρες του». Εἶχεν ἀκόμη ἔντονον τὸν φόβον ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἢ ὁποία ἐπληξε τὰ Σόδομα καὶ σπεύδει μακριὰ ὁ δίκαιος καὶ κατοικεῖ, λέγει, εἰς τὸ ὄρος μαζί μὲ τὰς θυγατέρας του καὶ εὐρίσκετο ἔτσι εἰς ἄκραν ἐρημίαν καὶ μόνωσιν, ἀφοῦ ἔμενον εἰς τὸ ὄρος μαζί μὲ τὰς θυγατέρας του. «Καὶ εἶπε», λέγει, «ἡ μεγαλύτερα ἀδελφὴ πρὸς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι μέγας καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς εἰς τὸν τόπον μας, ὁ ὁποῖος θά μᾶς νυμφευθῆ, ὅπως συμβαίνει εἰς ὄλην τὴν γῆν. Ἔλα, λοιπὸν νὰ ποτίσωμεν τὸν πατέρα μας μὲ οἶνον καὶ νὰ κοιμηθῶμεν μαζί του καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν ἀπογόνους ἀπὸ τὸν πατέρα μας». Μὲ εὐλάβειαν καὶ πολὺν φόβον νὰ ἀκούωμεν, ἀγαπητοί, ὅσα περιέχονται εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς. Διότι τίποτε δὲν ἐγράφη ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον, ἀλλὰ ὅλα ἐγράφησαν διὰ τὸ συμφέρον μας καὶ πρὸς ὄφελός μας, ἔστω καὶ ἂν ἡμεῖς ἀγνοῶμεν μερικά. Καθ' ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἂν καὶ προσπαθῶμεν νὰ αἰτιολογήσωμεν μερικά γε-

τινων ἀποδιδόναι κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἔχει ἐγκεκρυμμένον τινὰ θησαυρὸν πολὺ ἀπόκρυφόν τε καὶ δυσερμήνευτον.

Σκόπει τοίνυν, πῶς ἡ Γραφή πάντα σαφῶς διη-
 5 γησαμένη καὶ τὸν σκοπὸν ἡμῖν γνωρίσασα τῶν τοῦ δικαίου θυγατέρων, νῦν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρκοῦσαν ἀπολογία πειεῖται, νῦν δὲ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἵνα μη-
 δεῖς ἀφορῶν πρὸς τὸ γεγονός, μήτε τοῦ δικαίου κα-
 ταγνοίη, μήτε τῶν αὐτοῦ θυγατέρων, ὡς δι' ἀσέλ-
 10 γειαν τῆς μίξεως ταύτης γεγεννημένης. Πῶν οὖν ὑ-
 πὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου ἀπολογεῖται; «Εἶπε»,
 φησὶν, «ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ὁ πατὴρ ἡμῶν πρεσβύτερος καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς καθήκει πάση τῇ γῇ».
 15 «Ὁρα τὸν σκοπὸν μετὰ ἀκριβείας καὶ παντὸς αὐτὰς ἀπαλλάξεις ἐγκλήματος. Ἐνόμισαν γὰρ πανωλεθρίαν γεγενῆσθαι καὶ μηδένα ἔτι καταλειφθῆναι· εἶτα καὶ τοῦ πατρὸς ἑώρων τὸ γῆρας. Ἴν' οὖν, φησί, μὴ ἀφανισθῇ τὸ γένος καὶ ἀνώνυμοι γενώμεθα (τοῦτο γὰρ
 20 ἦν τὸ παλαιοῖς περισπούδαστον, ὥστε διὰ τῆς τῶν ἐκ-
 γόνων διαδοχῆς ἐκτείνεσθαι αὐτῶν τὸ γένος)· ἵνα οὖν, φησί, μὴ παντελῆ καὶ ἡμεῖς ἀφανισμόν ὑπομείνωμεν, τοῦ μὲν πατρὸς πρὸς γῆρας ἐλάσαντος, οὐδε-
 νὸς δὲ εὕρισκομένου ἀνδρός, ᾧ συγγεγόμεναι δυνη-
 25 σόμεθα ἐκταθῆναι καὶ καταλιπεῖν τοῦ σπέρματος δια-
 δοχὴν, «Δεῦρο», φησὶν, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, «ποτίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον». Ἐπειδὴ οὐκ ἄν πο-
 τι, φησὶν, ἀνάσχοιτο οὐδὲ ἀκοῇ ὑποπαρσάξασθαι ὁ πατὴρ, διὰ τοῦ οἴνου τὴν ἀπάτην ἐργασώμεθα. «Ἐ-
 30 πότισαν δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον ἐν τῇ νυκτὶ ταύ-
 τη, καὶ εἰσελθοῦσα ἡ πρεσβυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤδει ἐν τῷ κοιθημῆναι αὐτήν, καὶ ἀναστῆναι».

Εἶδες πῶς καὶ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀπελογήσατο ἡ

γονότα, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, ὅμως καὶ πάλιν ἔχουν κρυμμένον κάποιον θησαυρόν πολὺ ἀπόκρυφον καὶ δυσερμήνευτον.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἡ Γραφή, ἀφοῦ διηγήθη εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἀφοῦ μᾶς κατέστησε γνωστὸν τὸν σκοπὸν τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου, τῶρα δικαιολογεῖ ἱκανοποιητικὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν αὐτάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν δίκαιον, ὥστε κανεὶς ἀποβλέπων πρὸς τὸ γεγονός αὐτό, νὰ μὴ κατηγορήσῃ οὔτε τὸν δίκαιον, οὔτε τὰς θυγατέρας του, ἐπειδὴ θὰ ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ ἔνωσις αὐτῆ ἐγένεν ἀπὸ ἀσέλγειαν. Πῶς λοιπὸν ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου; «Εἶπε», λέγει, «ἡ μεγαλυτέρα πρὸς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι μέγας καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς εἰς τὸν τόπον μας, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς νυμφευθῇ, ὅπως συμβαίνει εἰς ὄλην τὴν γῆν». Βλέπε τὸν σκοπὸν μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἀπαλλάξῃς αὐτάς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Ἐνόμισαν δηλαδὴ, ὅτι ἐγένε καταστροφή ὀλοκληρωτικὴ καὶ ὅτι δὲν ἔμεινε κανεὶς ἀπολύτως. Ἔπειτα ἔβλεπον καὶ τὸ γῆρας τοῦ πατρὸς των. Διὰ νὰ μὴ ἀφανισθῇ, λοιπὸν, τὸ γένος μας, λέγει, καὶ χαθῇ τὸ ὄνομά μας, (διότι αὐτὸ ἦτο ἀντικείμενον μεγάλης φροντίδος διὰ τοὺς παλαιούς, ὥστε νὰ διαιωνίζεται τὸ γένος αὐτῶν μὲ τὴν ἀπόκτησιν διαδόχων), διὰ νὰ μὴ ὑπομείνωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, λέγει, ὀλοκληρωτικὸν ἀφανισμόν, ἀφοῦ ὁ μὲν πατήρ μας ἔφθασεν εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἄνδρας δὲν εὐρίσκεται ἐδῶ, μὲ τὸν ὁποῖον νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπαφὴν καὶ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ διαιωνίσωμεν τὸ γένος μας καὶ νὰ ἀφήσωμεν διαδόχους, «Ἔλα», λέγει, διὰ νὰ μὴ συμβῇ αὐτό, «νὰ ποτίσωμεν τὸν πατέρα μας μὲ οἶνον». Ἐπειδὴ λέγει, δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ οὔτε νὰ δεχθῇ νὰ ἀκούσῃ αὐτὸ ὁ πατήρ μας, ὡς ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπάτην μὲ τὸν οἶνον. «Καὶ ἐπότισαν τὸν πατέρα των οἶνον κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰσελθοῦσα ἡ μεγαλυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Καὶ ὁ πατέρας δὲν ἀντελήφθη τίποτε οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη, οὔτε ὅταν ἐξύπνησεν».

Εἶδες πῶς ἡ ἀγία Γραφή ἀπελογήθη ὑπὲρ τοῦ δικαίου

τινων ἀποδιδόναι κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἔχει ἐγκεκρυμμένον τινὰ θησαυρὸν πολὺ ἀπόκρυφόν τε καὶ δυσσερμήνευτον.

Σκόπει τοίνυν, πῶς ἡ Γραφή πάντα σαφῶς δι-
 5 γησαμένη καὶ τὸν σκοπὸν ἡμῖν γνωρίσασα τῶν τοῦ
 δικαίου θυγατέρων, νῦν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρκοῦσαν
 ἀπολογία πειεῖται, νῦν δὲ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἵνα μη-
 δεῖς ἀφορῶν πρὸς τὸ γεγονός, μήτε τοῦ δικαίου κα-
 ταγνοίη, μήτε τῶν αὐτοῦ θυγατέρων, ὡς δι' ἀσέλ-
 10 γειαν τῆς μίξεως ταύτης γεγενημένης. Πῶν οὖν ὑ-
 πὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου ἀπολογεῖται; «Εἶπε»,
 φησίν, «ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ὁ πατὴρ
 ἡμῶν πρεσβύτερος καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς
 εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς καθήκει πάση τῇ γῆ».
 15 «Ὅρα τὸν σκοπὸν μετὰ ἀκριβείας καὶ παντὸς αὐτὰς
 ἀπαλλάξεις ἐγκλήματος. Ἐνόμισαν γὰρ πανωλεθρίαν
 γεγενῆσθαι καὶ μηδένα ἔτι καταλειφθῆναι· εἶτα καὶ
 τοῦ πατρὸς ἐώρων τὸ γῆρας. Ἴν' οὖν, φησί, μὴ ἀ-
 φανισθῇ τὸ γένος καὶ ἀνώνυμοι γενώμεθα (τοῦτο γὰρ
 20 ἦν τὸ παλαιοῖς περισπούδαστον, ὥστε διὰ τῆς τῶν ἐκ-
 γόνων διαδοχῆς ἐκτείνεσθαι αὐτῶν τὸ γένος)· ἵνα
 οὖν, φησί, μὴ παντελῆ καὶ ἡμεῖς ἀφανισμόν ὑπομεί-
 νωμεν, τοῦ μὲν πατρὸς πρὸς γῆρας ἐλάσαντος, οὐδε-
 νὸς δὲ εὗρισκομένου ἀνδρός, ᾧ συγγενόμενοι δυνη-
 25 σόμεθα ἐκταθῆναι καὶ καταλιπεῖν τοῦ σπέρματος δια-
 δοχὴν, «Δεῦρο», φησίν, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, «πο-
 τίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον». Ἐπειδὴ οὐκ ἄν πο-
 τι, φησίν, ἀνάσχοιτο οὐδὲ ἀκοῇ τοῦτο παραδέξασθαι
 ὁ πατὴρ, διὰ τοῦ οἴνου τὴν ἀπάτην ἐργασώμεθα. Ἐ-
 30 πότισαν δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον ἐν τῇ νυκτὶ ταύ-
 τη, καὶ εἰσελθοῦσα ἡ πρεσβυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ
 πατρὸς αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤδει ἐν τῷ κοιθημῆναι αὐτήν,
 καὶ ἀναστῆναι».

Εἶδες πῶς καὶ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀπελογήσατο ἡ

γονότα, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, ὅμως καὶ πάλιν ἔχουν κρυμμένον κάποιον θησαυρὸν πολὺ ἀπόκρυφον καὶ δυσερμήνευτον.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἡ Γραφή, ἀφοῦ διηγήθη εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἀφοῦ μᾶς κατέστησε γνωστὸν τὸν σκοπὸν τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου, τώρα δικαιολογεῖ ἱκανοποιητικὰ ἀφ' ἐνός μὲν αὐτάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν δίκαιον, ὥστε κανεὶς ἀποβλέπων πρὸς τὸ γεγονός αὐτό, νὰ μὴ κατηγορήσῃ οὔτε τὸν δίκαιον, οὔτε τὰς θυγατέρας του, ἐπειδὴ θὰ ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ ἔνωσις αὐτῆ ἐγένεν ἀπὸ ἀσέλγειαν. Πῶς λοιπὸν ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου; «Εἶπε», λέγει, «ἡ μεγαλυτέρα πρὸς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι μέγας καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς εἰς τὸν τόπον μας, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς νυμφευθῇ, ὅπως συμβαίνει εἰς ὄλην τὴν γῆν». Βλέπε τὸν σκοπὸν μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἀπαλλάξῃς αὐτάς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Ἐνόμισαν δηλαδὴ, ὅτι ἐγίνε καταστροφή ὀλοκληρωτικὴ καὶ ὅτι δὲν ἔμεινε κανεὶς ἀπολύτως. Ἔπειτα ἔβλεπον καὶ τὸ γῆρας τοῦ πατρὸς των. Διὰ νὰ μὴ ἀφανισθῇ, λοιπὸν, τὸ γένος μας, λέγει, καὶ χαθῇ τὸ ὄνομά μας, (διότι αὐτὸ ἦτο ἀντικείμενον μεγάλης φροντίδος διὰ τοὺς παλαιούς, ὥστε νὰ διαιωνίζετο τὸ γένος αὐτῶν μὲ τὴν ἀπόκτησιν διαδόχων), διὰ νὰ μὴ ὑπομείνωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, λέγει, ὀλοκληρωτικὸν ἀφανισμόν, ἀφοῦ ὁ μὲν πατήρ μας ἔφθασεν εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἄνδρας δὲν εὐρίσκεται ἐδῶ, μὲ τὸν ὁποῖον νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπαφὴν καὶ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διαιωνίσωμεν τὸ γένος μας καὶ νὰ ἀφήσωμεν διαδόχους, «Ἔλα», λέγει, διὰ νὰ μὴ συμβῇ αὐτό, «νὰ ποτίσωμεν τὸν πατέρα μας μὲ οἶνον». Ἐπειδὴ λέγει, δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ οὔτε νὰ δεχθῇ νὰ ἀκούσῃ αὐτὸ ὁ πατήρ μας, ὡς ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπάτην μὲ τὸν οἶνον. «Καὶ ἐπότισαν τὸν πατέρα των οἶνον κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰσελθοῦσα ἡ μεγαλυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Καὶ ὁ πατέρας δὲν ἀντελήφθη τίποτε οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη, οὔτε ὅταν ἐξύπνησεν».

Εἶδες πῶς ἡ ἀγία Γραφή ἀπελογήθη ὑπὲρ τοῦ δικαίου

θεία Γραφή, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον; Πρῶτερον μὲν γὰρ ἐξ ὧν αἱ θυγατέρες τὴν διὰ τοῦ οἴνου ἀπάτην εἰργάσαντο, ἔδειξεν ὡς οὐκ ἂν ἐτέρως ἠδυνήθησαν πείσαι τὸν πατέρα τοῦτο καταδέξασθαι· νυνὶ
 5 δὲ λοιπὸν οἶμαι καὶ οἰκονομίας εἶναι τῆς ἄνωθεν τὸ γεγονός, ὥστε τοσοῦτον αὐτῷ κάρων ἐγγενέσθαι, ὡς πάντῃ ἀγνοῆσαι, ἵνα ἀνεύθυνος γένηται τῶν ἐγκλημάτων. Τὰ γὰρ ἁμαρτήματα ἐκείνα ἡμᾶς κατακρίνει καὶ καταδικάζει, ἅπερ ἂν εἰδότες καὶ ἐκόντες ἀμάρ-
 10 τωμεν. Ὁρᾷς δὲ τὴν Γραφὴν μαρτυροῦσαν τῷ δικαίῳ, ὅτι ὄλως οὐκ ἤδει τὸ γεγονός; Ἄλλὰ πάλιν ἔτερον ἀνακύπτει ζήτημα τὸ τῆς μέθης. Δεῖ γὰρ πάντα διερευνᾶσθαι, ὥστε μηδεμίαν καταλιπεῖν τοῖς ἀγνώμοσι καὶ ἀναισχύντοις ἀφορμὴν. Τί οὖν καὶ πε-
 15 ρὶ τούτου εἴπωμεν; Ὅτι οὐ τοσοῦτον ἐξ ἀκρασίας τὰ τῆς μέθης αὐτῷ γέγονεν, ὅσον ἀπὸ ἀθυμίας.

5. Μηδεὶς τοίνυν τολμάτω ἢ τοῦ δικαίου ποτὲ καταψηφίσασθαι, ἢ τῶν τούτου θυγατέρων. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν εἴη μανίας ἐσχάτης καὶ παραφροσύνης,
 20 οὓς ἢ θεία Γραφή παντὸς ἀπήλλαξεν ἐγκλήματος, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ὧν τοσαύτην ἀπολογία συνέθηκεν, ἡμᾶς τοὺς μυρίοις ἁμαρτημάτων φορτίοις πεπληρωμένους καταδικάζειν καὶ μὴ ἀκούειν Παύλου λέγοντος, «Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων;». Καὶ ἵνα
 25 μάθης ὅτι οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τοῦτο γέγονεν, ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ τῆς ἀθυμίας μετὰ τῆς τοῦ οἴνου προσθήκης οὐδεμίαν αὐτῷ αἴσθησιν συνεχώρησε γενέσθαι, ἀκουσον τί φησιν. «Ἐγένετο δὲ τῇ ἐπαύριον καὶ εἶπεν ἢ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ἰδοὺ ἐκοιμή-
 30 θην χθὲς μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ποτίσωμεν οὖν αὐτὸν οἶνον καὶ τὴν νύκτα ταύτην, καὶ εἰσελθοῦσα κοιμήθητι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σπέρμα». Ὁρᾷς πῶς ἐξ ὀρθῆς γνώμης τοῦτο ἐποιοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ ἠδυνήθη, φησιν, ἐγὼ
 35 τὸ σπουδαζόμενόν μοι πληρῶσαι, ἀναγκαῖον καὶ σέ

καὶ ὄχι μόνον μίαν ἀλλὰ καὶ διὰ δευτέραν φοράν; Πρῶτον μὲν μὲ ὅσα εἶπεν, ὅτι αἱ θυγατέρες του τὸν ἐξηπάτησαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ οἴνου, ἔδειξεν, ὅτι δὲν θὰ ἴμποροῦσαν νὰ πείσουν τὸν πατέρα των μὲ ἄλλον τρόπον νὰ δεχθῆ αὐτό. Τώρα δὲ νομίζω πλέον, ὅτι τὸ γεγονός εἶναι ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας, τὸ νὰ πέσῃ δηλαδὴ εἰς τόσῃν νάρκην, ὥστε νὰ ἀγνοήσῃ ἐντελῶς τὸ γεγονός καὶ νὰ εἶναι ἀνεύθυνος διὰ τὰ παραπτώματα. Καθ' ὅσον μᾶς κατακρίνουν καὶ μᾶς καταδικάζουν τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διαπράττομεν ἐν γνώσει μας καὶ μὲ τὴν θέλησίν μας. Βλέπεις, ὅτι ἡ Γραφή μαρτυρεῖ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ὅτι ἠγνόει τελείως τὸ γεγονός; Ἄλλὰ ἀνακύπτει πάλιν ἓνα ἄλλο ζήτημα, τὸ ζήτημα τῆς μέθης. Καθ' ὅσον πρέπει νὰ τὰ ἐξετάζωμεν ὅλα, ὥστε νὰ μὴ ἀφήνωμεν καμμίαν ἀφορμὴν διὰ κατηγορίαν εἰς τοὺς ἀγνώμονας καὶ ἀναισχύντους. Τί λοιπὸν θὰ εἰποῦμεν καὶ δι' αὐτό; Ὅτι αὐτός δὲν ἐμέθυσε τόσον ἀπὸ ἀκράτειαν, ὅσον ἀπὸ λύπην.

5. Ἄς μὴ τολμήσῃ, λοιπὸν, κανεὶς ποτὲ νὰ κατηγορήσῃ τὸν δίκαιον ἢ τὰς θυγατέρας του. Διότι πῶς δὲν θὰ ἦτο ἀπόδειξις ἐσχάτης μανίας καὶ παραφροσύνης αὐτοῦς πού ἡ ἀγία Γραφή τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ παντός παραπτώματος, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπελογήθη τόσον ὑπὲρ αὐτῶν, αὐτοῦς νὰ τοὺς καταδικάζωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι εἴμεθα πλήρεις ἀπὸ ἀνυπολόγιστα βάρη ἁμαρτιῶν καὶ νὰ μὴ ἀκούωμεν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ὁ Θεὸς συγχωρεῖ, ποῖος εἶναι αὐτός πού θὰ κατακρίνει;». Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι αὐτό δὲν ἐγένεν ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον, ἀλλὰ ἡ ὑπερβολικὴ λύπη καὶ ἡ προσθήκη τοῦ οἴνου δὲν ἄφησαν αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τίποτε, ἄκουσε τί λέγει. «Καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἡ μεγαλύτερα ἀδελφὴ εἶπεν εἰς τὴν μικροτέραν. Ἴδού χθὲς ἐκοιμήθην μὲ τὸν πατέρα μας. Ἄς ποτίσωμεν αὐτὸν οἶνον καὶ τὴν νύκτα αὐτὴν καὶ εἰσελθοῦσα καὶ σὺ κοιμήσου μαζί του, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν ἀπογόνους ἀπὸ τὸν πατέρα μας». Βλέπεις, ὅτι ἔκαμαν αὐτὸ μὲ καλὴν σκέψιν; Ἐπειδὴ δηλαδὴ, λέγει, ἐγὼ ἴμπορεσα νὰ ἐπιτύχω αὐτό, τὸ ὁποῖον ἤθελον, εἶναι ἀ-

τὸ αὐτὸ διαπράξασθαι· ἴσως γὰρ εἰς ἔργον ἡμῖν ἐκβή-
 σεται τὰ τῆς προσδοκίας καὶ οὐκ εἰς τέλος τὸ γένος
 ἡμῶν ἀφανισθήσεται. «Ἐπότισαν δὲ καὶ τῇ νυκτὶ ἐ-
 κείνη τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον καὶ εἰσελθοῦσα ἡ νεω-
 5 τέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤδει
 ἐν τῷ κοιμηθῆναι αὐτὴν καὶ ἀναστῆναι».

Σκόπησον, ἀγαπητέ, ὅτι τὸ πᾶν τῆς τοῦ Θεοῦ οἰ-
 κονομίας ἦν ἔργον τὸ γεγονός, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ πρω-
 τοπλάστου. Καθάπερ γὰρ ἐκεῖ, καθεύδοντος αὐτοῦ,
 10 ἐκ τῆς πλευρᾶς μέρος λαβὼν οὐδεμίαν αἰσθησιν αὐ-
 τῷ συνεχώρησε γενέσθαι, ἀλλὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην
 εἰς γυναιῖκα διαπλάσας παρέστησε τῷ Ἀδάμ τὸν αὐ-
 τὸν δὴ τρόπον καὶ νῦν. Εἰ γὰρ ἡ τῆς πλευρᾶς ἀφαί-
 ρεσις, ἐπειδὴ τὴν ἔκστασιν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐπήγαγεν,
 15 ἀνεπαισθήτως γέγονε, πολλῶ μᾶλλον νῦν τοῦτο ἂν ἐ-
 γένητο. Ὅπερ γὰρ εἶπεν ἐκεῖ ἡ θεία Γραφή, «ὅτι ἐ-
 πέβαλεν ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ ὑπνώσε», τοῦτο
 καὶ ἐνταῦθα ἐσήμανε διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι «οὐκ ἤδει ἐν
 τῷ κοιμηθῆναι, καὶ ἀναστῆναι». «Καὶ συνέλαβον»,
 20 φησὶν, «ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Καὶ ἔτεκεν ἡ πρεσβυ-
 τέρα, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα·
 ἐκ τοῦ πατρὸς μου. Οὗτος πατὴρ Μωαβιτῶν. Ἐτε-
 κε δὲ καὶ ἡ νεωτέρα, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἀμ-
 μᾶν, λέγουσα· υἱὸς τοῦ γένους μου. Οὗτος πατὴρ Ἀμ-
 25 μανιτῶν». Ὁρᾷς πῶς οὐκ ἀσελγείας ἦν τὸ γεγονός,
 ὅτι παραχρῆμα καὶ τὰς προσηγορίας τοῖς τεχθεῖσιν
 ἐπέθεσαν, μηνύουσαι τὸ γεγεννημένον καὶ μονονουχὶ
 καθάπερ ἐν στήλῃ τινὶ τοῖς τῶν παίδων ὀνόμασιν ἐνα-
 ποτιθέμενοι τοῦ γεγονότος τὴν μνήμην καὶ ἤδη προ-
 30 μηνύουσαι, ὅτι ἔθνη ἐξ αὐτῶν ἔσται καὶ εἰς πλῆθος
 ἐκταθήσεται τῶν τεχθέντων τὸ γένος. Ὁ μὲν γάρ,
 φησὶν, ἔσται πατὴρ Μωαβιτῶν, ὁ δὲ, πατὴρ Ἀμμα-
 νιτῶν.

6. Ἀλλὰ τότε μὲν, ἐπειδὴ ἀρχὴ καὶ προοίμια ἦν

νάγκη νὰ κάμῃς καὶ σὺ τὸ ἴδιον. Ἴσως λοιπὸν νὰ ἐπαληθευθοῦν αἱ προσδοκίαι μας καὶ νὰ μὴ ἐξαφανισθῇ τὸ γένος μας. «Καὶ ἐπότισαν τὸν πατέρα των οἶνον καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰσῆλθεν ἡ μικροτέρα καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρός της. Καὶ αὐτὸς δὲν ἀντελήφθη τίποτε, οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη, οὔτε ὅταν ἐξύπνησεν».

Πρόσεξε, ἀγαπητέ, ὅτι ὁλόκληρον αὐτὸ τὸ γεγονός ἦτο ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη καὶ μὲ τὸν πρωτόπλαστον. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐκεῖ, ἐνῶ αὐτὸς ἐκοιμᾶτο, ἔλαβεν ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν πλευρὰν του, χωρὶς νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ καταλάβῃ τίποτε, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἔπλασε τὴν πλευρὰν ἐκείνην εἰς γυναῖκα, τὴν παρουσίασεν εἰς τὸν Ἀδὰμ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔγινε καὶ τώρα. Πράγματι, ἐὰν ἡ ἀφαίρεσις τῆς πλευρᾶς ἔγινε χωρὶς νὰ αισθανθῇ τίποτε ὁ Ἀδὰμ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τὸν ἔφερεν εἰς ἔκστασιν, πολὺ περισσότερον τώρα συνέβη αὐτό. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν ἡ ἀγία Γραφή ἐκεῖ, ὅτι δηλαδὴ «ἐπέβαλεν ἔκστασιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη»¹⁷, αὐτὸ καὶ ἐδῶ ἐπεσήμανε μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, «ὅτι δὲν ἀντελήφθη τίποτε οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη οὔτε ὅταν ἐξύπνησε». «Καὶ συνέλαβον», λέγει, «ἀπὸ τὸν πατέρα των. Καὶ ἐγέννησεν ἡ μεγαλυτέρα θυγατέρα καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Μωὰβ λέγουσα Ἐπί τὸν πατέρα μου ἐγέννηθη. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Μωαβιτῶν. Ἐγέννησε δὲ καὶ ἡ μικροτέρα καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἀμμᾶν, λέγουσα Ἀὐτὸς εἶναι υἱὸς τοῦ γένους μου. Αὐτὸς εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Ἀμμανιτῶν». Βλέπεις ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀσελγείας, ἀφοῦ ἔδωσαν ἀμέσως τὰ ὀνόματα εἰς τὰ γεννηθέντα τέκνα, ἀναγγέλλουσαι τὸ γεγονός καὶ σχεδόν, ὡσὰν νὰ ἀνέγραψαν μαζὶ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων εἰς κάποιαν στήλην τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος, προμηνύουν πλέον, ὅτι θὰ προέλθουν ἀπ' αὐτοὺς ἔθνη καὶ ὅτι θὰ πολλαπλασιασθοῦν οἱ ἀπόγονοι τῶν γεννηθέντων. Διότι λέγει, ὁ ἓνας θὰ εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Μωαβιτῶν καὶ ὁ ἄλλος τῶν Ἀμμανιτῶν.

6. Ἄλλὰ τότε ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ προοίμια καὶ

καὶ διὰ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς τὴν μνήμην αὐτοῖς ἐβούλοντο διατηρεῖσθαι, τοσαύτην σπουδὴν τοῦ δικαίου αἱ θυγατέρες ἐποιήσαντο· νυνὶ δέ, ἐπειδὴ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν τὰ τῆς εὐσεβείας ἐπιδέδωκε καὶ κατὰ
 5 τὸν μακάριον Παῦλον, «Παράγει λοιπὸν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου», τὴν διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν πράξεως ἔργων μνήμην ἑαυτοῖς καταλιμπάνωμεν, ἵνα καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν μετὰστασιν, ἢ τῆς ἀρίστης ἡμῶν πολιτείας ἀκρίβεια ὑπόμνησις καὶ διδασκαλία γένηται τοῖς εἰς ἡμᾶς ὁρῶσιν. Οἱ γὰρ ἐνάρετοι καὶ τὸν
 10 σῶφρονα βίον μετιόντες, οὐκ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνον τυγχάνοντες τὰ μέγιστα τοὺς εἰς αὐτοὺς ὁρῶντας ὠφελεῖν δύνανται, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τοῦ βίου πάροδον. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὄρα μοι, πόσος ἔτων ἀριθμὸς
 15 παρῆλθε μέχρι τὴν σήμερον καὶ ὁσάκις ἂν βουλευθῆμεν εἰς τὸν τῆς σωφροσύνης ζῆλόν τινας ἀνάγειν, τὸν Ἰωσήφ εἰς μέσον ἄγοντες, τὸν εὐειδῆ, τὸν καλόν, τὸν νέον, τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας τοσαύτην ἀνδρείαν περὶ τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενον, οὕτω
 20 πρὸς τὴν μίμησιν τοῦ δικαίου τοὺς ἀκούοντας διεγείρειν σπουδάξομεν.

Τίς γὰρ ἂν, εἰπέ μοι, κατ' ἀξίαν θαυμάσειε τὸν μακάριον τοῦτον, ὅτι ἐν δουλείᾳ τυγχάνων καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας, ὅτε καὶ μάλιστα ἢ κάμινος
 25 ἐπὶ πλεόν ἐξάπτεται τῶν ἐπιθυμιῶν, ὁρῶν τὴν αὐτοῦ δέσποιναν ἐπιπηδῶσαν αὐτῷ καὶ ἐπιμαινομένην, τοσαύτην ἐπεδείξατο τὴν ἀνδρείαν καὶ οὕτω πρὸς τοὺς τῆς σωφροσύνης ἀγῶνας ἀπεδύσατο, ὡς τῆς ἀκολάστου γυναικὸς ἐκείνης γυμνὸς μὲν τῶν ἱματίων ἀπο-
 30 πηδῆσαι, τὸ δὲ τῆς σωφροσύνης ἔνδυμα περιβαλέσθαι; Καὶ ἦν ἰδεῖν πρᾶγμα καινὸν καὶ παράδοξον, ἀρνίον ταῖς τοῦ λύκου χερσὶν ἐμπεσόν, μᾶλλον δὲ τῆς λεαίνης καὶ διασωθῆναι δυνηθέν, καὶ καθάπερ περι-

ἐπεθύμουν νά διατηρῆται ἡ μνήμη των μὲ τὴν διαδοχὴν τῶν ἀπογόνων, διὰ τοῦτο αἱ θυγατέρες τοῦ Λῶτ ἔδειξαν τόσην σπουδὴν. Τώρα ὁμως ἐπειδὴ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔχει προχωρήσει πολὺ ἡ εὐσέβεια καὶ σύμφωνα μὲ τὸν μακάριον Παῦλον, «Περνᾶ καὶ φεύγει σὰν σκιά ἡ ἐξωτερικὴ μορφή τοῦ κόσμου τούτου»¹⁸, ἃς προσπαθῶμεν νά ἀφήνωμεν τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματός μας διὰ τῆς ἐκτελέσεως καλῶν ἔργων, ὥστε καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν ἀπ' ἐδῶ ὁ τελείως ἄριστος τρόπος τῆς ζωῆς μας νά γίνῃ ὑπόμνησις καὶ διδασκαλία εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι προσβλέπουν πρὸς ἡμᾶς. Καθ' ὅσον οἱ ἐνάρετοι καὶ αὐτοὶ ποὺ Ζοῦν κατὰ τρόπον συνετόν, δὲν ἠμποροῦν νά ὠφελοῦν μόνον, ὅταν εἶναι ζωντανοί, αὐτούς οἱ ὁποῖοι τοὺς προσέχουν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιγείας ζωῆς των. Καὶ διὰ νά καταλάβῃς, πρόσεχε, παρακαλῶ, πόσα ἔτη ἔχουν περάσει μέχρις σήμερον καὶ κάθε φορὰ ποὺ θέλομεν νά κάμωμεν κάποιους νά ἐπιθυμήσουν τὸν σῶφρονα βίον, φέρομεν ὡς παράδειγμα τὸν Ἰωσήφ, τὸν ὠραῖον, τὸν καλόν, τὸν νέον, ὁ ὁποῖος εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του ἐπέδειξε τόσην μεγάλην γενναιότητα διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον προσπαθοῦμεν νά κάμωμεν τοὺς ἀκούοντας νά μιμηθοῦν τὸν δίκαιον.

Πράγματι, εἶπέ μου, ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νά θαυμάσῃ, ὅσον ἀξίζει, τὸν μακάριον αὐτόν, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἦτο δοῦλος καὶ εὐρίσκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ὁπότε κυρίως ἡ κάμιμος τῶν ἐπιθυμιῶν ἐξάπτεται περισσότερο, ὁμως, ὅταν εἶδε τὴν κυρίαν του νά τὸν ἐπιθυμῇ καὶ νά καταλαμβάνεται ἀπὸ μανίαν, ἔδειξε τόσην γενναιότητα καὶ ἀπεδύθη ἔτσι εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς σωφροσύνης, ὥστε νά ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον ἐκείνην γυναῖκα γυμνός ἀπὸ ἐνδύματα, ἀλλὰ ἐνδεδυμένος μὲ τὸ ἐνδυμα τῆς σωφροσύνης; Καὶ ἠμποροῦσες νά ἰδῆς κάτι τὸ πρωτοφανές καὶ τὸ παράξενον, ἓνα ἀρνὶ δηλαδὴ νά ἔχη πέσει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ λύκου, ἢ μᾶλλον τῆς λεαίνης, καὶ νά κατορθώνῃ νά γλυτώσῃ, καὶ σὰν περισσότερά,

στερὰν τοῦ ἰέρακος διαφυγοῦσαν τὴν βλάβην, οὕτω
τὸν δίκαιον τῶν ἐκείνης διαρπαγέντα χειρῶν. Οὐχ
οὕτω θαυμαστὸν εἶναί μοι δοκεῖ τὸ τοὺς τρεῖς παῖδας
ἐκείνους ἐν μέσῃ τῇ καμίνῳ τῇ Βαβυλωνία ἐκείνῃ τοῦ
5 πυρὸς ἀνωτέρους γενέσθαι, καὶ μηδὲν πλέον τὰ σώ-
ματα αὐτῶν παθεῖν, ὡς θαυμαστὸν καὶ παράδοξον,
τὸν δίκαιον τοῦτον εἰς τὴν κάμινον ταύτην τὴν τῆς
Βαβυλωνίας χαλεπωτέραν ἐμπεπτωκότα, τὴν ἀσέλ-
γειαν λέγω τῆς Αἰγυπτίας, ἀνέπαφον διαμεῖναι καὶ
10 καθαρὸν τῆς σωφροσύνης τὸ ἔνδυμα διατηρήσαντα,
οὕτως ἐξελεῖν. Καὶ μὴ θαυμάσης, ἀγαπητέ· ἐπειδὴ
γὰρ τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσήνεγκεν, εἶχε καὶ τὴν ἄνω-
θεν ροπὴν αὐτῷ συμπαροῦσαν, καὶ τὴν πυρὰν ἐκείνην
κατασβευνύουσαν, καὶ ἐν μέσῃ τῇ καμίνῳ τὴν δρόσον
15 τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος χαριζομένην.

Εἶδετε πῶς οἱ ἐνάρετοι, καὶ ἐνταῦθα παρόντες,
καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν μετástασιν, ὠφελείας ἡμῖν ὑ-
πόθεσις γίνονται; Διὰ γὰρ τοῦτο τὸν δίκαιον τοῦτον
εἰς μέσον νῦν παρηγάγομεν, ἵνα τούτῳ πάντες ἐπώ-
20 μεθα. Τοῦτον οὖν ἅπαντες ζηλώσωμεν, καὶ ἀνώτεροι
τῶν ἡδονῶν γενώμεθα, καὶ εἰδότες, «Ὅτι οὐκ ἔστι
ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρ-
χάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας
τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου», οὕτως ἑαυτοὺς καθο-
25 πλίζωμεν. Καὶ ἐννοοῦντες ὅτι σῶμα περικείμενοι,
πρὸς ἀσωμάτους δυνάμεις πυκτεύειν ἀναγκαζόμεθα,
φραττώμεθα τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος. Διὰ γὰρ
τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης, ἐπειδὴ σάρκα περι-
κείμενοι πρὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις τὴν πάλην ἔ-
30 χομεν καὶ τὰ ὅπλα ἡμῶν ἀόρατα κατεσκεύασεν, ἵνα
τῇ δυνάμει τῶν ὅπλων περιγινώμεθα τῆς φύσεως τῶν
ἀντιπάλων. Θαρροῦντες τοίνυν τῇ τῶν ὅπλων δυνά-
μει, τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωμεν καὶ δυνασόμεθα τῇ
παντευχία ταύτῃ τῇ πνευματικῇ φραττόμενοι αὐτήν

ἡ ὁποία ἔχει διαφύγει τὸ κτύπημα τοῦ ἰέρακος, ἔτσι διέφυγε καὶ ὁ δίκαιος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀρπαγῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνης. Νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι τόσο ἀξίον θαυμασμοῦ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι παῖδες ἐγίναν ἀνώτεροι τοῦ πυρὸς εἰς τὸ μέσον ἐκείνης τῆς καμίνου τῆς Βαβυλῶνος, χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε τὰ σώματά των, ὅσον ἀξίον θαυμασμοῦ καὶ παράδοξον εἶναι τὸ ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς ἔπεσεν εἰς τὴν κάμινον αὐτήν, ἡ ὁποία εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ἐκείνην τῆς Βαβυλῶνος, ἐννοῶ τὴν ἀσέλγειαν τῆς Αἰγυπτίας, καὶ ἔμεινεν ἀνέπαφος, καὶ ἀφοῦ ἐκράτησε καθαρὸν τὸ ἔνδυμα τῆς σωφροσύνης ἔτσι διέφυγε. Καὶ νὰ μὴ θαυμάσης, ἀγαπητέ. Διότι, ἐπειδὴ ἔκαμεν, ὅ,τι ἐξηρτάτο ἀπ' αὐτόν, εἶχε μαζί του καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἡ ὁποία ἔσθηγεν ἐκείνην τὴν φλόγα καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου ἔστειλε τὴν δρόμον, ἡ ὁποία χαρίζεται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Εἶδατε μὲ ποῖον τρόπον οἱ ἐνάρετοι γίνονται αἰτία νὰ ὠφεληθοῦμεν καὶ ὅσον εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐδῶ ζωὴν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των; Διὰ τοῦτο σὰς ἀνέφερα τὸν δίκαιον αὐτόν, διὰ νὰ ἀκολουθοῦμεν αὐτόν ὅλοι. Αὐτόν λοιπὸν ἄς μιμηθοῦμεν ὅλοι καὶ ἄς γίνωμεν ἀνώτεροι τῶν ἡδονῶν καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν «Ὅτι ὁ ἀγώνας μας δὲν εἶναι ἐναντίον αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλ' ἐναντίον τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐξουσιῶν, τῶν ἐξουσιαστῶν τοῦ σκότους, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα»¹⁹, ἄς ὀπλιζώμεθα, ὅπως πρέπει. Καὶ σκεπτόμενοι, ὅτι, ἐνῶ ἔχομεν σῶμα, ἀναγκαζόμεθα νὰ παλαιῶμεν μὲ ἀσωμάτων δυνάμεις, ἄς θωρακιζώμεθα μὲ τὰ ὄπλα τοῦ Πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, ἐπειδὴ δηλαδὴ περιβαλλόμεθα ἀπὸ σάρκα καὶ ἀναγκαζόμεθα νὰ πολεμοῦμεν πρὸς ἀόρατους δυνάμεις, μᾶς κατεσκεύασε καὶ ἀόρατα ὄπλα, ὥστε μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν νὰ νικῶμεν τὴν φύσιν τῶν ἀντιπάλων. Ἐχοντες λοιπὸν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων, ἄς πράττωμεν ὅ,τι ἠμποροῦμεν καὶ θὰ δυνηθῶμεν ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τὴν πνευματικὴν αὐ-

τοῦ διαβόλου συγκόψαι τὴν ὄψιν. Οὐδὲ γὰρ ἐνεγκεῖν δύναται τὴν ἐντεῦθεν ἀστραπήν, ἀλλὰ κἄν ἐπιχειρήσῃ στῆναι ἐξ ἐναντίας, εὐθέως ἀποτυφλοῦται τὰς ὄψεις. Ἐνθα γὰρ ἂν ἡ σωφροσύνη καὶ σεμνότης καὶ 5 πολλὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἢ σύνοδος, ἐκεῖ καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις μετὰ δαφιλείας ἐφίπταται. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἔλεγεν· «Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν».

Ἐκκαθάρωμεν τοίνυν ἑαυτῶν, παρακαλῶ, τὸ συν- 10 εἶδος καὶ ἀποσμήξωμεν ἡμῶν τὸν λογισμόν, ἵνα πάσης ρυπαρᾶς ἐννοίας ἀπηλλαγμένοι, τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν ἐπισπασώμεθα καὶ τῶν τοῦ διαβόλου περιγε- νώμεθα μηχανημάτων καὶ καταξιωθῶμεν τῶν ἀπορ- ρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι, ὧν γένοιτο πάν- 15 τας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυ- ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δό- ξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τὴν πανοπλίαν νὰ κατασυντρίψωμεν τὴν ὄψιν τοῦ διαβόλου. Διότι δὲν ἠμπορεῖ οὔτε τὴν ἀστραπὴν αὐτῶν νὰ ὑποφέρῃ, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιχειρήσῃ νὰ σταθῇ ἀπέναντί μας ἀμέσως τυφλώνεται. Πράγματι ὅπου εὐρίσκεται ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σεμνότης καὶ πλῆθος ἄλλων ἀρετῶν ἐκεῖ ἀπλώνεται ἐν ἀφθονίᾳ καὶ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Νὰ ἐπιδιώκετε νὰ ἔχετε μὲ ὄλους τὴν εἰρήνην καὶ τὸν ἁγιασμόν»²⁰.

Ἦς καθαρίσωμεν, λοιπόν, παρακαλῶ, τὴν συνείδησίν μας καὶ τὰς σκέψεις μας ὥστε, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε ρυπαρὰν ἰδέαν, νὰ προσελκύσωμεν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ ὑπερνικήσωμεν τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου καὶ νὰ γίνωμεν ἄξιοι καὶ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ ἀποκτήσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ΄

(Γέν. 20, 1 - 21, 8)

«Καὶ ἐκίνησεν ἐκεῖθεν Ἀβραὰμ εἰς γῆν πρὸς
λίβα, καὶ ᾤκησεν ἀνὰ μέσον Κάδης, καὶ ἀνὰ
5 μέσον Σούρ, καὶ παρώκησεν ἐν Γεράροις».

1. Χαίρω ὁρῶν ἡμᾶς συντρέχοντας ἐπὶ τὴν ἀκρό-
ασιν καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἡδονῆς δεχομένους τὴν παρ'
ἡμῶν διδασκαλίαν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς μετὰ πλεί-
ονος τῆς προθυμίας καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὑμῖν τὴν
10 πτωχὴν ἡμῶν ταύτην καὶ εὐτελεῖ τράπεζαν παρατι-
θέναι σπουδάζω. Ἡ γὰρ ἐπιτεταμένη ὑμῶν ὄρεξις ἀ-
ποκρῦπτει τῆς τραπέζης τὴν εὐτέλειαν καὶ τὰ μικρὰ
μεγάλα ποιεῖ φαίνεσθαι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθη-
τῶν ἐδεσμάτων ἐστὶν ἰδεῖν. Ὡσπερ γὰρ ὁ κεκορεσμέ-
15 νους λαβὼν τοὺς δαιτυμόνας, κἂν μεγάλα καὶ πολυ-
τελεῖ παραθῇ τὰ ἐδέσματα, ὁ τῶν ἐστιωμένων κόρος
ὑποτέμνεται τῶν παρατεθέντων τὴν πολυτέλειαν καὶ
τὰ μεγάλα πολλάκις οὐδενὸς ἄξια λόγου φαίνεται,
διὰ τὸ μὴ μεθ' ἡδονῆς προσβάλλειν αὐτοῖς τοὺς ἐστιω-
20 μένους· οὕτως ὁ πεινῶντας καὶ ὄρεξιν ἔχοντας πα-
ραλαβὼν τοὺς ἐστιᾶσθαι μέλλοντας, κἂν εὐτελεῖ πα-
ραθῇ τὴν τράπεζαν, μεγάλη αὐτὴ φανεῖται, τῆς προ-
θυμίας τῶν ἐστιωμένων μετὰ πολλῆς ἡδονῆς κατανα-
λισκόντων τὰ παρατιθέμενα. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ
25 ἡμεῖς θαρροῦντες ὑμῶν τῇ ὄρεξει τῇ πνευματικῇ οὐκ
ὀκνοῦμεν, κἂν εὐτελεῖ καὶ πτωχὴν ἔχοντες τράπεζαν,
ταύτην παρατιθέναι συνεχῶς τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ. Τοῦ-
το καὶ σοφὸς τις ἔλεγε· «Κρείσσων ξενισμὸς λαχό-
νων μετὰ ἀγάπης, ἢ βουῖς καὶ φάτνης μετὰ ἔχθρας»·
30 δείκνυς ὅτι ἡ ἀγάπη ἐτέρως ὁρᾷ τὰ παρατιθέμενα καὶ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ΄

(Γέν. 20, 1 - 21, 8)

«Καὶ ὁ Ἀβραάμ ἀπὸ ἐκεῖ κατηυθύνθη πρὸς νότον καὶ ἐγκατεστάθη μεταξὺ Κάδης καὶ Σούρ. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔφυγε καὶ ἔμεινεν εἰς τὰ Γέραρα».

1. Χαίρομαι, ἐπειδὴ σᾶς βλέπω νὰ τρέχετε νὰ μὲ ἀκούσετε καὶ νὰ δέχεσθε μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὴν διδασκαλίαν μου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἐγὼ μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν φροντίζω κάθε ἡμέραν νὰ σᾶς παραθέτω τὴν πτωχὴν αὐτὴν καὶ εὐτελῆ τράπεζαν. Διότι ἡ μεγάλη σας ὄρεξις καλύπτει τὴν λιτότητα τῆς τραπέζης καὶ κάνει τὰ μικρὰ νὰ φαίνωνται μεγάλα. Αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἰδοῦμεν καὶ εἰς τὰ ὑλικά ἐδέσματα. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ αὐτὸς ποῦ θὰ προσκαλέσῃ συνδαιτυμόνας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν χορτάσει, ἔστω καὶ ἂν τοὺς παραθέσῃ πλοῦσια καὶ πολυτελῆ ἐδέσματα ὁ κορεσμὸς τῶν παρακαθημένων μειώνει τὴν πολυτέλειαν τῶν προσφερθέντων καὶ πολλὰς φορές τὰ πλοῦσια θεωροῦνται χωρὶς ἀξίαν, ἀφοῦ οἱ τρώγοντες δὲν τὰ λαμβάνουν μὲ εὐχαρίστησιν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτὸς, ὁ ὁποῖος θὰ προσκαλέσῃ, διὰ νὰ παραθέσῃ γεῦμα εἰς πεινῶντας καὶ ἔχοντας ὄρεξιν, καὶ ἂν ἀκόμη τὰ φαγητὰ εἶναι πτωχικά, θὰ φανοῦν πλοῦσια, ἀφοῦ ἡ προθυμία τῶν φιλοξενουμένων θὰ καταναλίσκῃ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὰ προσφερόμενα. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐγὼ λαμβάνων θάρρος ἀπὸ τὴν πνευματικὴν σας ὄρεξιν δὲν διστάζω, ἔστω καὶ ἂν ἔχω εὐτελῆ καὶ πτωχὴν τράπεζαν, νὰ παραθέτω αὐτὴν συνεχῶς εἰς τὴν ἀγάπην σας. Αὐτὸ τὸ ἔλεγε καὶ κάποιος σοφός. «Καλυτέρα εἶναι ἡ φιλοξενία μὲ χόρτα καὶ μὲ ἀγάπη, παρὰ μὲ μόσχον ἀπὸ φάτνην, ἀλλὰ μὲ ἐχθρότητα»¹, δεικνύων ὅτι ἡ ἀγάπη βλέπει μὲ διαφορετικὸν τρό-

τοῖς ἐκείνης ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ εὐτελεῆ πολυτελεῆ δείκνυται καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα.

Τί οὖν ἂν εἴη μακαριστότερον ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτων ἀκροατῶν διαλεγομένων, οὕτω θερμὴν καὶ διε-
 5 γηγευμένην κεκτημένων ἀγάπην; Οὐδενὸς γὰρ οὕτω μάλιστα δεῖ τῷ λέγοντι, ὡς εὐνοίας ἀκροατοῦ. Ὅταν γὰρ ἴδῃ τὴν προθυμίαν ζέουσας τῶν ἀκροατῶν, νευροῦται καὶ αὐτός, καὶ πολλήν, ὡς εἶπειν, τὴν ἰσχὺν προσλαμβάνει, εἰδὼς ὅτι ὅσω ἂν πλείονα παραθῆ τὴν
 10 τράπεζαν ταύτην τὴν πνευματικὴν, τοσοῦτω τὰ τῆς εὐπορίας αὐτῷ αὐξεται. Ἀπ' ἐναντίας γὰρ τοῖς αἰσθητοῖς τὰ πνευματικά. Ἐκεῖ μὲν ἡ δαψίλεια τῆς τραπέζης δαπάνην ἐργάζεται καὶ τὴν οὐσίαν ἐλαττοῖ τοῦ ἐστιάτορος· ἐνταῦθα δὲ ἅπαν τοῦναντίον, ὅσω ἂν
 15 πλείους ὧσιν οἱ μετέχοντες, τοσοῦτω αὐξεται ἡμῖν τὰ τῆς περιουσίας. Οὐδὲ γὰρ τὰ ἡμέτερα λέγομεν, ἀλλ' ἅπερ ἂν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις διὰ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ὑμετέραν οἰκοδομὴν χορηγήσῃ. Φέρε οὖν, ἐπειδὴ μετὰ τολοσάυτης ἡδονῆς καὶ προθυμίας τῇ
 20 ἀκροάσει προσβάλλετε, πάλιν τῶν προσφάτως ἡμῖν ἀναγνωσθέντων ἔρευναν ποιήσωμεν καὶ τὸ ἐντεῦθεν κέρδος καρπωσώμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὴν μεγάλην παραίνεσιν τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς», θησαυρός ἐστι πολὺς ἐναποκείμενος
 25 ταῖς Γραφαῖς καὶ ἐν τῷ βᾶθει κρυπτόμενος, διὰ τοῦτο ἐρεῦνης χρεία, ἵνα τὴν δύναμιν τὴν ἐν τῷ βᾶθει κρυπτομένην καταμαθόντες, πολλὴν ἐκεῖθεν τὴν ὠφέλειαν εὐρεῖν δυνηθῶμεν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων ἀπάντων ἡ τοῦ Πνεύματος χά-
 30 ρις Γραφῇ παραδοθῆναι ὠκονόμησε, ἵνα ἡμεῖς ἔχωμεν διηνεκῆ διδασκαλίαν καὶ πρὸς ζῆλον καὶ μίσησιν τῶν δικαίων τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομῶμεν. Ἀκούσωμεν τοίνυν τῆς θείας Γραφῆς, τί καὶ σήμε-

πον αὐτά, τὰ ὁποῖα προσφέρονται, καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνης τὰ εὐτελῆ φαίνονται πολυτελῆ καὶ τὰ πτωχά, πλούσια.

Τί λοιπὸν θὰ ἦτο περισσότερο εὐτυχισμένον ἀπὸ ἐμένα, ποὺ ὀμιλῶ ἐμπρὸς εἰς τόσους ἀκροατάς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τόσον θερμὴν καὶ μεγάλην ἀγάπην; Διότι τίποτε δὲν χρειάζεται τόσον πολὺ ὁ ὀμιλητής, ὅσον τὴν εὐνοιαν τοῦ ἀκροατοῦ. Πράγματι ὅταν ἰδῆ τὴν προθυμίαν τῶν ἀκροατῶν νὰ φουντώνῃ, ἐνδυναμοῦται καὶ αὐτός, καὶ θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, τονώνεται πολὺ, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι, ὅσον περισσότερο πλούσιαν θὰ παραθέσῃ αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν, τόσον περισσότερο θὰ αὐξηθῆ ἡ πνευματικὴ του περιουσία. Καθ' ὅσον εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα συμβαίνει τὸ ἀντίθετον μὲ τὰ ὑλικά. Ἐκεῖ, εἰς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ἡ ἀφθονία τῆς τραπέζης προξενεῖ καὶ φθορὰν καὶ ἐλαττώνει τὴν περιουσίαν τοῦ προσφέροντος. Ἐδῶ ὅμως γίνεται ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, ὅσον περισσότεροι δηλαδὴ εἶναι οἱ μετέχοντες, τόσον αὐξάνει ἡ περιουσία μας. Διότι δὲν λέγομεν τὰ ἰδικά μας, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ χορηγήσῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας τῆς φιλανθρωπίας του καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σας οἰκοδομήν. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ προσέχετε μὲ τόσῃν εὐχαρίστησιν καὶ προθυμίαν εἰς τοὺς λόγους, ἃς ἐρευνήσωμεν καὶ πάλιν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσαμεν προσφάτως καὶ ἃς λάβωμεν τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν σπουδαίαν παραίνεσιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς»², εὐρίσκεται μέγας θησαυρὸς μέσα εἰς τὰς Γραφάς καὶ μάλιστα κρύπτεται εἰς τὸ βάθος αὐτῶν, διὰ τοῦτο χρειάζεται ἐρευνα, ὥστε, ἀφοῦ γνωρίσωμεν τὴν δύναμιν, ἡ ὁποῖα κρύπτεται εἰς τὸ βάθος αὐτῶν, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν πλούσιαν τὴν ἀπὸ ἐκεῖ ὠφέλειαν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκάνονισεν, ὥστε νὰ παραδοθοῦν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς Γραφῆς ὅλαι αἱ ἀρεταί, διὰ νὰ ἔχωμεν δηλαδὴ διαρκῆ διδασκαλίαν καὶ νὰ ρυθμίζωμεν τὴν ζωὴν μας νὰ εἶναι ζηλωτῆς καὶ μιμητῆς τῶν δικαίων. Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν καὶ σή-

ρον ἡμῖν περὶ τοῦ πατριάρχου διηγήσασθαι βούλεται.

«Καὶ ἐκίνησε», φησὶν, «ἐκεῖθεν Ἐβραὰμ εἰς γῆν πρὸς λίβα καὶ ᾤκησεν ἀνὰ μέσον Κάδης καὶ ἀνὰ μέσον Σοῦρ καὶ παρώκησεν ἐν Γεράροις». «Καὶ ἐκίνησε», φησὶν, «ἐκεῖθεν». Πόθεν ἐκίνησεν; Ἐκ τῆς πόλεως ἧς ἔκτισεν ὁ πατριάρχης, ὅπου καὶ τὸν τῶν ἀπάντων Δεσπότην μετὰ τῶν ἀγγέλων ὑποδέξασθαι κατηξιώθη. Ἐκεῖθεν, φησὶν, κινήσας, «Παρώκησεν ἐν Γεράροις». Ὅρα τῶν δικαίων τὴν διαγωγήν, ὅπως ἦν συνεσταλμένη καὶ ἀπέριττος, ὅπως μετ' εὐκολίας τὰς μεταναστάσεις ἐποιοῦντο καὶ καθάπερ οἱ πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, οὕτω τὸν ἑαυτῶν εἶον ᾠκονόμουν καὶ ποτὲ μὲν ᾤδε, ποτὲ δὲ τὰς σκηνὰς ἐπήγγυντο, καθάπερ ἐν ξένην διάγοντες· οὐ καθάπερ ἡμεῖς ποιοῦμεν, τὴν ξένην ὡς πατρίδα οἰκοῦντες καὶ οἰκίας οἰκοδομοῦντες λαμπρὰς καὶ στοὰς καὶ περιπάτους καὶ ἀγροὺς κεκτημένοι καὶ λουτρὰ κατασκευάζοντες καὶ ἕτερα μυρία. Ἄλλ' ὅρα τὸν δίκαιον καὶ ἐν τοῖς οἰκογενέσι μόνοις καὶ τοῖς ποιμνίοις τὴν οὐσίαν ἅπασαν κεκτημένον καὶ οὐδαμοῦ ἰστάμενον, ἀλλὰ ποτὲ μὲν εἰς τὴν Βεθὴλ τὴν σκηνὴν πηγνύντα, ποτὲ δὲ παρὰ τὴν δρυὴν τὴν Μαμβρῆ, καὶ ποτὲ μὲν εἰς Αἴγυπτον κατιόντα, νυνὶ δὲ ἐν Γεράροις κατασκηνοῦντα καὶ πάντα μετ' εὐκολίας ὑπομένοντα καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην διὰ πάντων σαφῶς ἐπιδεικνύμενον. Καὶ μετὰ τοσαύτας ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸν γεγενημένας, δρῶν ἑαυτὸν τοσαύταις περιστάσεσι κυκλούμενον καὶ ποικίλοις καὶ διαφόροις πειρασμοῖς ἐπίπτοντα, καθάπερ ἀδάμας τις ἀπερίτρεπτος εἰστήκει, τὴν φιλόθεον αὐτοῦ γνώμην δεικνὺς καὶ οὐδενὶ τῶν ἐν τῷ μέσῳ κωλυμάτων νωθρότερος γινόμενος.

Ὅρα γὰρ καὶ νῦν, ἀγαπητέ, οἷος αὐτὸν πειρασμὸς εἰς τὰ Γέραρα καταλαμβάνει καὶ θαύμασον τοῦ δικαί-

3. Ἐκ τῆς πόλεως ἧς ἔκτισεν ὁ πατριάρχης.

μερον τὴν ἁγίαν Γραφήν, τί θέλει νὰ μᾶς διηγηθῆ διὰ τὸν πατριάρχην.

«Καὶ ὁ Ἄβραάμ», λέγει, «κατηθύνθη ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς νότον καὶ ἐγκατεστάθη μεταξὺ Κάδης καὶ Σούρ. Καὶ ἔφυγε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἔμεινεν εἰς Γέραρα». «Καὶ κατηθύνθη ἀπὸ ἐκεῖ», λέγει. Ἄπὸ ποῦ ἐκίνησεν; Ἄπὸ τὸν τόπον, ὅπου εἶχε κατασκηνώσει³ καὶ ὅπου ἤξιώθη νὰ φιλοξενήσῃ τὸν Κύριον τῶν πάντων μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους. Ἄπὸ ἐκεῖ, λέγει, ἀφοῦ ἐκίνησεν, «Ἐμεινεν εἰς Γέραρα». Βλέπε τὸν τρόπον ζωῆς τῶν δικαίων, πόσον ἀπλὸς καὶ συνεσταλμένος ἦτο, πῶς μετηνάστευον μὲ εὐκολίαν καὶ ὡς πάροικοι καὶ παρεπίδημοι ἔτσι ἐρύθμιζον τὴν ζωὴν των, καὶ ἄλλοτε μὲν ἐδῶ, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖ ἔστηνον τὰς σκηνάς, ὡσάν νὰ ἔζων εἰς ξένην χώραν. Ὅχι ὅπως κάμνομεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦμεν τὴν ξένην χώραν, ὡσάν νὰ εἶναι πατρίδα μας, καὶ οἰκοδομοῦμεν λαμπράς οἰκίας καὶ στοάς καὶ χώρους διὰ περιπάτους καὶ ἀποκτῶμεν ἀγροὺς καὶ κατασκευάζομεν λουτρά καὶ ἄλλα πολλά. Πρόσεχε ὅμως τὸν δίκαιον, ὁ ὁποῖος περιορίζει τὴν περιουσίαν του ὅλην μόνον εἰς τοὺς δούλους τοὺς γεννηθέντας εἰς τὸν οἶκόν του καὶ εἰς τὰ ποίμνια καὶ δὲν ἐγκαθίσταται πουθενὰ μόνιμα, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν κατασκηνώνει εἰς τὴν Βεθὴλ, ἄλλοτε δὲ πλησίον τῆς δρυὸς Μαμβρῆ καὶ ἄλλοτε καταβαίνει εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐνῶ τώρα κατασκηνώνει εἰς τὰ Γέραρα καὶ ὑπομένει τὰ πάντα μὲ εὐκολίαν καὶ ἀποδεικνύει καθαρὰ μὲ ὅλα τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ μετὰ ἀπὸ τόσας ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας ποῦ τοῦ ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἂν καὶ ἔβλεπε τὸν ἑαυτὸν του νὰ περιβάλλεται ἀπὸ τόσους κινδύνους καὶ νὰ περιπίπτῃ εἰς διαφόρους καὶ ποικίλους πειρασμούς, ὅμως ἴστατο ὡς ἀδάμας ἀμετακίνητος ἀποδεικνύων τὴν εὐσεβῆ του ψυχὴν καὶ χωρὶς νὰ γίνεταί περισσώτερον διστακτικὸς ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ παρεμβαλόμενα ἐμπόδια.

Πρόσεχε λοιπὸν καὶ τώρα, ἀγαπητέ, ποῖος πειρασμὸς καταλαμβάνει αὐτὸν εἰς Γέραρα καὶ θαύμασε τὴν γενναιότητα τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, μὲ ποῖον τρόπον αὐτὸ ποῦ

ου τῆς ἀρετῆς τὴν ἀνδρείαν, ὅπως τὸ πᾶσιν ἀφόρητον καὶ ὃ οὐδὲ ἀκοῇ τις παραδέξασθαι ἀνάσχοιτο, τοῦτο οὗτος ὑπέμεινεν, οὐ δυσχεραίνων, οὐδὲ ἀπαιτῶν εὐθύνας τῶν γινομένων τὸν Δεσπότην, καθάπερ οἱ
 5 πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσι καὶ ταῦτα μυρίοις ἀμαρτημάτων φορτίοις πιεζόμενοι, ἐπειδὴν δυσχερέσι τισὶ περιπέσωσιν, εὐθέως πολυπραγμονοῦντες καὶ περιεργαζόμενοι λέγουσι· διὰ τί τὸ καὶ τὸ συνέβη; καὶ τίνος ἔνεκεν τόδε συνεχωρήθη; Ἄλλ' οὐχ ὁ δίκαιος οὐ-
 10 τος· δι' ὃ καὶ πλείονος ἀπήλαυσε τῆς ἄνωθεν ροπῆς. Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς εὐγνώμονος οἰκέτου, μηδὲν τῶν ὑπὸ τοῦ δεσπότην γινομένων πολυπραγμονεῖν, ἀλλὰ σιγῇ πάντα καταδέχεσθαι, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστίας.

15 2. Καὶ σκόπει, πῶς καὶ δι' αὐτῶν τῶν παρακολουθούτων πειρασμῶν ἢ τοῦ δικαίου ἀρετὴ μᾶλλον ἐξέλαμπε, τοῦ Θεοῦ φανερὸν αὐτὸν διὰ πάντων δεικνύντος. Ὡσπερ γὰρ ἠνίκα εἰς τὴν Αἴγυπτον κατήλθεν, ὡς ἄγνωστος καὶ ξένος καὶ οὐδενὶ γνώριμος,
 20 ἀθρόον μετὰ πολλῆς τῆς τιμῆς ἐκεῖθεν ἐπανήει, οὕτω καὶ νῦν παροικήσας ἐν Γεράροις, ἐν μὲν τοῖς προοιμίοις τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐπιδείκνυται· μετὰ δὲ ταῦτα τοςαύτης ἀπολαύει τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχίας, ὡς καὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς αὐτόθι πάντας οἰκοῦν-
 25 τας, περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ δικαίου πᾶσαν ἐπιδείκνυσθαι τὴν σπουδὴν. «Εἶπε δέ», φησὶν, «Ἄβραὰμ περὶ Σάρρας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἀδελφὴ μου ἔστιν. Ἐφοβήθη γὰρ εἰπεῖν, ὅτι γυνὴ μου ἔστι, μή ποτε ἀποκτείνωσιν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι' αὐτήν». Ὅρα
 30 πῶς ὑπὸ τυραννικωτάτων παθῶν ἐπολιορκεῖτο ἢ τοῦ δικαίου ψυχὴ καὶ ὁ φόβος αὐτὸν ἐξωθεῖτο. Ἄλλὰ καίτοι σφόδρα χαλεπὸν ὄντα τὸν πρότερον φόβον, τὸν τῆς προδοσίας τῆς γυναικὸς, παρωθεῖτο ὁ τοῦ θανάτου φόβος. Ἴνα γὰρ τοῦτον διαφύγη, ὑπέμεινεν ὁ-
 35 ρᾶν τοῖς οἰκείοις ὀφθαλμοῖς τὴν κοινωνὸν αὐτῷ τοῦ βίου ὑπὸ ταῖς τοῦ βασιλέως χερσὶ γενομένην. Ὅσον

δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς καὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἐδέχετο οὔτε νὰ ἀκούσῃ, αὐτὸ ὑπέμεινεν αὐτός, χωρὶς νὰ ἀγανακτῇ, οὔτε νὰ ζητῇ εὐθύνας, ὅσων συνέβαινον, ἀπὸ τὸν Κύριον, ὅπως ἀκριβῶς κάμνουν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα, ἂν καὶ πιέζονται ἀπὸ ἀναρίθμητα φορτία ἁμαρτιῶν, ὅταν εὐρεθοῦν εἰς δυσάρεστον κατάστασιν, ἀμέσως ἐρευνοῦν καὶ ἐξετάζουν καὶ λέγουν· διατί συνέβη τὸ καὶ τό; Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐπετράπη νὰ γίνῃ αὐτό; Ἄλλ' ὁ δίκαιος αὐτός δὲν ἐνήργησε μὲ παρόμοιον τρόπον. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβε πλουσιωτέραν τὴν ἐκ τῶν ἄνω βοήθειαν. Αὐτὸ εἶναι πράγματι τὸ γνῶρισμα τοῦ εὐγνώμονος δούλου, νὰ μὴ ἐρευνηθῆ δηλαδὴ τίποτε, ἀπὸ ὅσα γίνονται ἀπὸ τὸν Κύριον, ἀλλὰ νὰ δέχεται τὰ πάντα σιωπηρῶς καὶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν.

2. Καὶ πρόσεχε, πῶς καὶ μὲ ὅλους τοὺς συνεχεῖς πειρασμοὺς ἔλαμπε περισσότερο ἢ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἔκαμεν αὐτὸν περιφανῆ μὲ ὅλα. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν κατέβηκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡς ἄγνωστος καὶ ξένος καὶ εἰς οὐδένα γνωστός, ἐπανῆλθεν ἀπὸ ἐκεῖ μὲ πολλὴν δόξαν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τώρα, ὅταν ἦλθεν ὡς πάροικος εἰς Γέραρα, κατ' ἀρχὰς μὲν κάμνει ὅ,τι εἶναι εἰς αὐτὸν δυνατόν, ἐνῶ ἀργότερα ἀπολαμβάνει τὴν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες ἐκεῖ νὰ φροντίζουν νὰ δείξουν μεγάλην τιμὴν εἰς τὸν δίκαιον. «Καὶ εἶπε», λέγει, «Ὁ Ἄβραὰμ διὰ τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα του· εἶναι ἀδελφὴ μου. Ἐφοβήθη νὰ εἰπῇ εἶναι γυναῖκα μου, μήπως φονεύσουν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως ἐξ αἰτίας αὐτῆς». Βλέπε, πῶς ἐπολιορκεῖτο ἡ ψυχὴ τοῦ δικαίου ἀπὸ τυραννικώτατὰ πάθη καὶ πῶς τὸν ἐπίεζεν ὁ φόβος. Ἄλλ' ἂν καὶ ὁ προηγούμενος φόβος ἦτο πολὺ πιὸ μέγας, τὸ νὰ τὸν προδώσῃ δηλαδὴ ἡ σύζυγός του, ὅμως ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἦτο μεγαλύτερος. Διότι διὰ νὰ ἀποφύγῃ αὐτὸν, ἠνέχθη νὰ βλέπῃ μὲ τοὺς ἰδίους τοὺς ὀφθαλμοὺς του τὴν σύντροφόν του εἰς τὴν ζωὴν νὰ εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως. Πόσον δὲ ἀνυπόφορον εἶναι αὐτό, τὸ γνωρίζουν,

δὲ τοῦτο ἐστὶν ἀφόρητον, ἴσασιν ὅσοι γυναῖκας ἔχουσι. Διὰ τοῦτο καὶ σοφός τις ἔλεγε· «Μεστὸς ζήλου θυμὸς ἀνδρὸς αὐτῆς, οὐ φείσεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, οὐκ ἀνταλλάσσεται οὐδενὸς λύτρου τὴν ἔχθραν».

5 Ἄλλὰ τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ πᾶσιν ἀφόρητον ὄρα πῶς διὰ τὸν τοῦ θανάτου φόβον γενναίως ὁ δίκαιος ἤνεγκε. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν παθῶν συμβαίνειν ἔθος· ἐπειδὴν γὰρ δύο κατὰ ταῦτο πάθη πολιορκῆ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον, ἢ τοῦ ἐνὸς ἐπίτασις ἀπο-
 10 κρύπτει τὸ ἕτερον καὶ ὅλοι τῆς δόξης ἐκείνης γινόμεθα καὶ πολλάκις οὐδὲ αἰσθησιν τοῦ ἑτέρου λαμβάνομεν, τῆς πολλῆς δόξης περισπώσεως ἡμᾶς καὶ οὐκ ἀφεισίσης τοῦ ἐλάττονος πάθους πείραν λαβεῖν. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ δίκαιος οὗτος νῦν ὄρων τοῦ
 15 θανάτου τὸν φόβον ἐπικείμενον, πάντα τὰ λοιπὰ φορητὰ ἠγεῖτο. Ἄλλὰ ταῦτα ἀκούων, ἀγαπητέ, μὴ καταγνώσῃς τοῦ δικαίου μικροψυχίαν, εἰς τὸν θάνατον ἐδεδοίκει, ἀλλὰ θαύμασον τοῦ πάντων ἡμῶν Δεσπότου τὴν ὑπερβάλλουσαν περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίαν, ὅτι τὸν
 20 θάνατον τὸν τοῖς δικαίοις ἐκείνοις καὶ ἁγίοις τότε φοβερόν, τοῦτον νῦν εὐκαταφρόνητον εἰργάσατο ὁ Χριστὸς καὶ ὃν ἐδεδοίκεισαν οἱ ἐνάρετοι ἐκείνοι καὶ τοσαύτην παρηρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐσχηκότες, τοῦτον νῦν καταγελοῦσι καὶ νέοι καὶ κόραι ἀπαλαί. Οὐδὲ
 25 γὰρ θάνατός ἐστι λοιπόν, ἀλλ' ὕπνος καὶ ἀποδημία καὶ μετástασις ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ βελτίω. Ὁ γὰρ θάνατος τοῦ Δεσπότου τὴν ἀθανασίαν ἡμῖν ἐδώρησατο καὶ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην ἐξέλυσεν αὐτοῦ τὰ νεῦρα καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καθεῖλε· καὶ τὸν φοβερόν
 30 πρὸ τούτου καὶ ἀμείλικτον, τοῦτον οὕτως εὐκαταφρόνητον εἰργάσατο, ὡς καὶ ἐπιπηδᾷ τινὰς καὶ ἐπείγεσθαι πρὸς τὴν ἐντεῦθεν μετástασιν. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος βραβύ λέγων, «Τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι πολλῷ μᾶλλον κρείσσον».

35 Ἄλλὰ ταῦτα μὲν νῦν μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ πα-

ἄσσοι ἔχουν συζύγους. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε· «Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνδρός της εἶναι γεμάτη ἀπὸ ζήλεια, δὲν θὰ τὴν λυπηθῆ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, οὔτε θὰ ἀνταλλάξῃ μὲ κανένα λύτρον τὴν ἐχθραν του»⁴.

Ἄλλὰ πρόσεχε, πῶς ὁ δίκαιος ὑπέφερε μὲ γενναϊότητα τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ ἀνυπόφορον εἰς ὄλους, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον. Τὸ ἴδιον συμβαίνει συνήθως καὶ μὲ τοὺς σωματικούς πόνους. Ὅταν δηλαδὴ προσβάλλουν τὸ σῶμα μας συγχρόνως δύο πόνου, ἢ ἔντασις τοῦ ἑνὸς καλύπτει τὸν ἄλλον καὶ μᾶς ἀπορροφᾷ ἐξ ὀλοκλήρου ἐκεῖνος ὁ πόνος καὶ πολλὰς φορὰς οὔτε ἀντιλαμβανόμεθα τὸν ἄλλον πόνον, ἀφοῦ μᾶς ἀποσπᾷ ὁ μέγας πόνος καὶ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ καταλάβωμεν τὸν μικρόν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς τώρα, ἐπειδὴ βλέπει ἐπικείμενον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἐθεώρει ὑποφερτά. Ἄλλ' ὅταν ἀκούῃς αὐτά, ἀγαπητέ, νὰ μὴ κατακρίνης τὸν δίκαιον διὰ μικροψυχίαν, ἐὰν ἐφοβήθῃ τὸν θάνατον, ἀλλὰ νὰ θαυμάσῃς τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς ἡμᾶς ὁ Κύριός μας, ἀφοῦ τὸν θάνατον, τὸν φοβερόν εἰς τοὺς δικαίους ἐκείνους καὶ ἁγίους, τὸν κατέστησε τώρα ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὸν εὐκαταφρόνητον· αὐτὸν ποὺ ἐφοβήθησαν ἐκεῖνοι οἱ ἐνάρετοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τόσῃν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν τώρα περιφροῦν καὶ οἱ νέοι καὶ αἱ τρυφερὰὶ κόραι. Διότι δὲν εἶναι πλέον θάνατος, ἀλλὰ ὕμνος καὶ ἀποδημία καὶ μετάβασις ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ καλύτερα. Καθ' ὅσον ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου ἐδώρησεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀθανασίαν καὶ ἀφοῦ κατῆλθεν εἰς τὸν ἄδην διέλυσε τὴν δύναμίν του καὶ κατέλυσε τὴν ἰσχύν του. Καὶ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦτο φοβερός καὶ ἀμείλητος πρὶν ἀπ' αὐτόν, αὐτὸς τὸν ἔκαμε τόσον εὐκαταφρόνητον, ὥστε μερικοὶ καὶ νὰ σπεύδουν ἀκόμη καὶ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ἀπὸ ἐδῶ ἀποδημίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος φωνάζει καὶ λέγει· «Τὸ νὰ φύγῳ ἀπ' ἐδῶ καὶ νὰ εἶμαι μαζί μὲ τὸν Χριστόν εἶναι πολὺ καλύτερον»⁵.

Ἄλλ' αὐτὰ συμβαίνουν τώρα μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ

ρουσίαν, μετὰ τὸ συγκλασθῆναι τὰς πύλας τὰς χαλκᾶς, μετὰ τὸ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐκλάμπαι. Τότε δὲ ἔτι φοβερὰν εἶχε τὴν πρόσοψιν καὶ κατέσειε τῶν δικαίων ἐκείνων
 5 ἀνδρῶν τὴν διάνοιαν· διὸ καὶ πάντα τὰ ἄλλα κούφως ἔφερον, κἂν ἀφόρητα ἐτύγγανεν ὄντα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δίκαιος οὗτος φοβούμενος τῶν ἐν Γεράροις οἰκούντων τὴν ἐπιβουλήν, οὐχ ὡς γυναῖκα, ἀλλ' ὡς ἀδελφὴν ἐπαγόμενος, οὕτω τὴν ἐνταῦθα παροίκησιν ποι
 10 εῖται. Καὶ καθάπερ εἰς τὴν Αἴγυπτον κατελθεῖν αὐτὸν συνεχώρησεν ὁ Θεός, βουλόμενος καὶ τοὺς ἀγνώμονας ἐκείνους καὶ ἀναισθητοὺς τοῦ δικαίου μαθεῖν τὴν ἀρετὴν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὴν οἰκείαν μακροθυμίαν ἐπιδείκνυται ὁ Δεσπότης, ἵνα καὶ τοῦ δικ
 15 αίου ἢ ὑπομονὴ διὰ πάντων ἐκλάμπη καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν εὐνοία πᾶσι κατάδηλος γένηται.

«Ἀπέστειλε δὲ Ἀβιμέλεχ ὁ βασιλεὺς Γεράρων, λαβεῖν τὴν Σάρραν». Ἐννόησόν μοι τὸν χειμῶνα τῶν λογισμῶν, ὧν ὑπέμεινεν ὁ δίκαιος ὁρῶν αὐτοῦ τὴν
 20 γυναῖκα ἀπαγομένην καὶ οὐδὲν δυνάμενος ἐπαμῦναι. Σιγῇ γὰρ ἅπαντα ἔφερον, εἰδὼς ὅτι οὐ περιόψεται αὐτὸν ὁ Δεσπότης, ἀλλὰ ταχεῖαν παρέξει τὴν συμμαχίαν. Καὶ τῆς Σάρρας δὲ θαυμάσαι ἐστὶ τὴν πολλὴν φιλοστοργίαν, πῶς τοῦ κινδύνου τοῦ θανάτου τὸν δι
 25 καιον ἐξαρπάσαι βουλομένη· ἐξῆν γὰρ αὐτὴν ἐκκαλύψασαν τὸ δρᾶμα διαφυγεῖν τὴν ὁμολογουμένην ὕβριν· ἀλλ' ὑπέμεινεν ἅπαντα γενναίως, ἵνα τῷ δικαίῳ τὴν σωτηρίαν πραγματεύσεται. Καὶ ἐπληροῦτο ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον, ὅτι «Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν».
 30 Ὡσπερ γὰρ μία σὰρξ ὄντες, οὕτω τῆς ἀλλήλων σωτηρίας ἐκήδοντο καὶ τοσαύτην ἐπεδείκνυντο τὴν ὁμόνοιαν, ὡς ἐν σῶμα τυγχάνοντες καὶ μία ψυχὴ. Ταῦτα ἀκουέτωσαν ἄνδρες, ἀκουέτωσαν γυναῖκες· γυναῖκες, ἵνα τοσαύτην περὶ τοὺς ἄνδρας τὴν φιλοστορ-

5. Ἐφ. 1, 23.

6. Γέν. 2, 24.

Χριστοῦ, μετὰ ἀπὸ τὴν συντριβὴν τῶν χαλκίνων πυλῶν τοῦ ἄδου, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Τότε ὅμως εἶχε φοβερὰν ὄψιν ὁ θάνατος καὶ συνετάρασσε τὴν ψυχὴν τῶν δικαίων ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπέφερον ὅλα τὰ ἄλλα μὲ καρτερίαν, ἔστω καὶ ἂν ἐτύγχανε νὰ εἶναι ἀφόρητα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τὴν κακίαν τῶν κατοίκων τῶν Γεράρων, ἐγκαθίσταται ἐκεῖ ὄχι ὡς ἔχων σύζυγον, ἀλλ' ἀδελφὴν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ καταβῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθουν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ οἱ ἀγνώμονες ἐκεῖνοι καὶ ἀναίσθητοι, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ τώρα ὁ Κύριος δεικνύει τὴν μακροθυμίαν του, ὥστε καὶ νὰ λάμπη μὲ ὅλα ἡ ὑπομονὴ τοῦ δικαίου καὶ νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς ὅλους ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν.

«Καὶ ἔστειλεν ὁ Ἀβιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Γεράρων, ἀνθρώπους διὰ νὰ λάβουν τὴν Σάρραν ὡς σύζυγόν του». Σκέψου, παρακαλῶ, τὴν ταραχὴν τοῦ νοῦ, τὴν ὁποῖαν ὑπέμεινε ὁ δίκαιος, ὅταν ἔβλεπε τὴν γυναῖκα του νὰ ἀρπάζεται καὶ νὰ μὴ ἠμπορῇ καθόλου νὰ τῇ βοηθήσῃ. Πράγματι ὑπέμεινε τὰ πάντα σιωπηρῶς, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν θὰ τὸν παραμελήσῃ ὁ Κύριος, ἀλλὰ θὰ τοῦ παράσχῃ γρήγορα τὴν βοήθειάν του. Πρέπει ὅμως νὰ θαυμάσωμεν καὶ τῆς Σάρρας τὴν πολλὴν ἀγάπην, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σώσῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου μὲ κάθε τρόπον. Καθ' ὅσον ἦτο δυνατόν εἰς αὐτὴν νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν προσποίησιν καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν θεβαίαν προσβολὴν. Ἄλλ' ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ θάρρος, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τὸν δίκαιον τὴν σωτηρίαν του. Καὶ ἐξεπληρώνετο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει λεχθῆ, ὅτι δηλαδὴ «Οἱ δύο θὰ γίνουν μία σὰρξ»⁶. Ἄφοῦ λοιπὸν ἦσαν ὡς μία σὰρξ, δι' αὐτὸ τόσον ἐφρόντιζον ὁ ἕνας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἄλλου καὶ τόσῃν ἀγάπην εἶχον μεταξὺ των, ὡσὰν νὰ εἶχον ἓνα σῶμα καὶ μίαν ψυχὴν. Ἦς ἀκούσουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ἃς ἀκούσουν αὐτὰ αἱ γυναῖκες. Αἱ μὲν γυναῖκες διὰ νὰ δεικνύουν τόσῃν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἄνδρας των καὶ νὰ μὴ

γίαν ἐπιδεικνύωσι καὶ μηδὲν ἕτερον προτιμῶσι τῆς
 ἐκείνων σωτηρίας· καὶ ἄνδρες, ἴν' οὕτω πολλὴν τὴν
 περὶ αὐτὰς εὐνοίαν ἔχωσι καὶ ὡς μίαν ψυχὴν κεκτη-
 μένοι καὶ ἐν σῶμα ὄντες, οὕτω πάντα διαπράττωνται.

5 3. Τοῦτο γὰρ ἀληθὲς συνοικέσιον, ὅταν τοσαύτη
 ἐν αὐτοῖς πολιτεύηται συμφωνία, ὅταν τοσοῦτος ἦ ὁ
 σύνδεσμος, ὅταν οὕτως ὦσι τῇ ἀγάπῃ συνεσφιγμένοι.
 Καθόπερ γὰρ σῶμα πρὸς ἑαυτὸ οὐκ ἂν ποτε διαστα-
 σιάσειεν, οὐδὲ ψυχὴ πρὸς ἑαυτήν· οὕτως ἄνδρα καὶ

10 γυναῖκα οὐ διαστασιάζειν, ἀλλ' ἠνώσθαι χρή. Τότε
 γὰρ καὶ τὰ μυρία αὐτοῖς ἀγαθὰ ἐπιρρεῦσαι δυνήσεται.
 Ὅπου γὰρ ὁμόνοια τοσαύτη, ἐκεῖ πάντων τῶν ἀγα-
 θῶν ἢ σύνοδος, ἐκεῖ ἢ εἰρήνη, ἐκεῖ ἢ ἀγάπη, ἐκεῖ ἢ

15 εὐφροσύνη ἢ πνευματικὴ οὐδαμοῦ πόλεμος, οὐδαμοῦ
 μάχη, οὐδαμοῦ ἔχθρα καὶ φιλονεικία· ἀλλὰ ταῦτα
 πάντα ἐκποδῶν γίνεται, τῆς ρίζης τῶν ἀγαθῶν, τῆς
 ὁμονοίας λέγω, ταῦτα πάντα ἀφανιζούσης. «Ἀπέ-
 στείλε δὲ Ἀβιμέλεχ βασιλεὺς Γεράρων καὶ ἔλαβε τὴν

20 Σάρραν. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβιμέλεχ ἐν ὕ-
 πνω τὴν νύκτα καὶ εἶπεν· ἰδοὺ σὺ ἀποθνήσκεις περὶ
 τῆς γυναικός, ἧς ἔλαβες· αὕτη δέ ἐστι συνωκηκυῖα
 ἀνδρὶ». Ὅρα Θεοῦ φιλιανθρωπίαν· ἐπειδὴ εἶδε τὸν

25 δίκαιον διὰ τὸν τοῦ θανάτου φόβον γενναίως ἐνεγκόν-
 τα τῆς Σάρρας τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τὸν βασιλέα ὡς ἀ-
 δελφὴν τοῦ δικαίου οὕτως αὐτὴν ἀγόμενον, λοιπὸν
 τὴν οἰκείαν πρόνοιαν ἐπιδείκνυται, ὁμοῦ καὶ τὸν δί-
 καιον περιφανέστερον ἀποδεικνύς καὶ τὴν Σάρραν

30 τῆς ὕβρεως ἐλευθερῶν καὶ τὸν βασιλέα ἀπαλλάττων
 τῆς παρανομίας.
 «Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβιμέλεχ ἐν ὕπνω
 τὴν νύκτα». Κατ' αὐτόν, φησί, τὸν τοῦ ὕπνου και-
 ρὸν ἐξαρπάσαι αὐτόν βουλόμενος τῆς παρανομίας, ἐν-
 ἐθήκεν αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ τὴν γνῶσιν καὶ τὰ λανθά-
 νοντα αὐτῷ εἰς φῶς ἤγαγε καὶ πολλὴν τὸν φόβον αὐ-

προτιμοῦν τίποτε ἄλλο περισσότερο ἀπὸ τὴν σωτηρίαν των. Οἱ δὲ ἄνδρες διὰ νὰ ἔχουν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πολλὴν ἀγάπην διὰ τὰς γυναῖκας καὶ ὡσάν νὰ ἔχουν μίαν ψυχὴν καὶ νὰ εἶναι ἓνα σῶμα, ἔτσι νὰ κάμουν τὰ πάντα.

3. Πράγματι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸν συνοικέσιον, ὅταν δηλαδὴ ὑπάρχη τόση συμφωνία, ὅταν ὑπάρχη τόσον μεγάλος δεσμός, ὅταν εἶναι τόσον δεμένοι μὲ τὴν ἀγάπην. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπαναστατήσῃ τὸ σῶμα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της, ἔτσι καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα δὲν πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς διαμάχην, ἀλλὰ νὰ παραμένουν ἠνωμένοι. Καθ' ὅσον τότε θὰ ἠμπορέσουν νὰ συγκεντρώσουν τὰ ἀνυπολόγιστα δι' αὐτοὺς ἀγαθὰ. Ὅπου ὑπάρχει δηλαδὴ μεγάλη ὁμόνοια, ἐκεῖ συγκεντρώνονται καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἐκεῖ εὐρίσκεται ἡ εἰρήνη, ἐκεῖ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύνη. Πουθενὰ δὲν ὑπάρχει πόλεμος, πουθενὰ μάχη, πουθενὰ ἔχθρα καὶ φιλονεικία, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἐξαφανίζονται, ἀφοῦ ἡ ρίζα τῶν ἀγαθῶν, ἐννοῶ ἡ ὁμόνοια, τὰ ἐξαφανίζει ὅλα. «Καὶ ἔστειλεν ὁ Ἄβιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Γεράρων, ἀνθρώπους διὰ νὰ λάβουν τὴν Σάρραν ὡς σύζυγόν του. Ἄλλ' ὁ Θεὸς παρουσιάσθη εἰς τὸν Ἄβιμέλεχ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄνειρόν του καὶ εἶπε· Ἴδου σὺ ἀποθνήσκεις ἐξ αἰτίας τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν ἔλαβες. Αὐτὴ εἶναι συζευγμένη μὲ ἄνδρα». Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ δίκαιος ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τοῦ θανάτου ὑπέμεινε μὲ γενναιότητα τὴν ἀρπαγὴν τῆς Σάρρας καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔλαβεν αὐτήν, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι ἦτο ἀδελφὴ τοῦ δικαίου, τότε ἐπιδεικνύει καὶ τὴν ἰδικὴν του φροντίδα καὶ ἔτσι συγχρόνως καὶ τὸν δίκαιον καθιστᾷ περιφανέστερον καὶ τὴν Σάρραν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν προσβολὴν καὶ τὸν βασιλέα ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν παρανομίαν.

«Καὶ ὁ Θεὸς παρουσιάσθη εἰς τὸν Ἄβιμέλεχ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄνειρόν του». Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὕπνου, λέγει, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ προφυλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν παρανομίαν, διὰ τοῦτο ἐγνωστοποίησεν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν, ὅσα ἠγνῶει καὶ τοῦ ἐπροκάλεσε μεγάλον φόβον, ἀφοῦ

τῷ ἐπέτεινε, τὸν θάνατον ἀπειλήσας. «'Αποθνήσκεις γάρ», φησί, «περὶ τῆς γυναικός, ἧς ἔλαβες· αὕτη δὲ ἐστὶ συνωκηκυῖα ἀνδρί. 'Αβιμέλεχ δὲ οὐχ ἤψατο αὐτῆς». Ταῦτα δὲ πάντα ἐγίνετο, ἵνα ἡ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία ἢ εἰς τὸν πατριάρχην εἰς ἔργον ἐξέλθῃ. 'Επειδὴ γὰρ πρὸ βραχείος ὑπέσχετο αὐτῷ τὸν 'Ισαὰκ τεχθήσεσθαι, ἐγγυς δὲ λοιπὸν ὁ καιρὸς ἦν, ἵν' οὖν μὴ λυμῆνεταιί τι τῇ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίᾳ, τοσοῦτον φόβον τῷ 'Αβιμέλεχ ἐπιτίθησιν, ὡς καταπληχθέντα αὐτὸν μὴ τολμῆσαι ἐφάσασθαι τῆς Σάρρας. Διὰ γὰρ τοῦτο προσέθηκεν ἡ θεία Γραφή, ὅτι «'Αβιμέλεχ οὐχ ἤψατο αὐτῆς»· ἀλλὰ καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ τολμήματος καὶ φησι, «Κύριε, ἔθνος δίκαιον καὶ ἀγνοοῦν ἀπολεῖς;». Μὴ γὰρ αὐτοῦ εἰδώς, φησί, γυναιῖκα οὔσαν αὐτήν, τοῦτο πεποίηκα; μὴ γὰρ ἀδικῆσαι βουλόμενος τὸν ξένον; μὴ γὰρ ὡς γυναιῖκα ἀφαιρούμενος; Ὡς ἀδελφὴν μέλλων λαμβάνειν τοῦτο διεπραξάμην, νομίζων καὶ ταύτη τιμήσειν καὶ αὐτόν. «Ἔθνος οὖν ἀγνοοῦν καὶ δίκαιον ἀπολεῖς;». Μετὰ τοῦ δικαίου, φησί, πεποιηκότα με τὸ ἐπιχείρημα ἀπολεῖς; Εἶτα σαφέστερον ποιῶν ὅπερ ἔλεγε, φησὶν· «Οὐκ αὐτός μοι εἶπεν, ὅτι ἀδελφὴ μου ἐστὶ καὶ αὕτη μοι εἶπεν, ὅτι ἀδελφός μου ἐστὶ;».

Σκόπει πῶς εἶχον τὴν δμόνοιαν καὶ τὴν συμφωνίαν. Καὶ αὐτός, φησί, τοῦτό μοι εἶπε καὶ αὕτη συνέθετο τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις. 'Ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ χειρῶν ἐποίησα τοῦτο», φησὶν· οὐχ ὥσπερ παράνομόν τι μέλλων διαπραττεσθαι, ἀλλ' ὡς νενομισμένον καὶ ἀκόλουθον καὶ οὐδεμίαν ἔχον μέμψιν τοῦτο πεποίηκα. Τί οὖν ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης; «Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς καθ' ὕπνον». «Ὁρα πόση συγκαταβάσει κέχρηται ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, τὴν οἰκειᾶν ἀγαθότητα διὰ πάντων ἐπιδεικνύμενος. «Κἀγὼ ἔγγων», φησὶν, «ὅτι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ ἐποίησας τοῦτο». Οἶδα, φησὶν, ὅτι αὐτοὶ τοῦτο τὸ δράμα κατε-

τὸν ἀπειλῆσε μὲ θάνατον. Διότι λέγει «Ἴδου σὺ ἀποθνήσκεις ἐξ αἰτίας τῆς γυναικός, τὴν ὅποιαν ἔλαβες. Αὕτη εἶναι συζευγμένη μὲ ἄνδρα. Καὶ ὁ Ἀβιμέλεχ δὲν ἤγγισεν αὐτήν». Ὅλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρὶν ἀπ' ὀλίγον καιρὸν εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ γεννηθῇ ὁ Ἰσαάκ, ἐπλησίαζε δὲ ὁ χρόνος τοῦ τοκετοῦ, διὰ νὰ μὴ καταστρέψῃ κάτι ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, βάζει τόσον φόβον εἰς τὸν Ἀβιμέλεχ, ὥστε αὐτὸς κατετρόμαξε καὶ δὲν ἐτάλμησε νὰ ἐγγίσῃ τὴν Σάρραν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἡ ἀγία Γραφή προσέθεσεν, ὅτι «Ὁ Ἀβιμέλεχ δὲν ἤγγισεν αὐτήν», καὶ ἀπολογεῖται ἀκόμη διὰ τὸ τόλμημά του καὶ λέγει· «Κύριε θὰ καταστρέψῃς ἀνθρώπους δικαίους καὶ ἀγνοοῦντας;». Μήπως δηλαδὴ ἔκαμα αὐτό, λέγει, γνωρίζων ὅτι εἶναι γυναῖκα αὐτοῦ; Μήπως ἤθελα νὰ προσβάλλω τὸν ξένον; Μήπως τὴν ἀφήρῃσα γνωρίζων, ὅτι εἶναι σύζυγός του; Ἐκαμα αὐτό, ἐπειδὴ ἐπίστευον, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ λάβω τὴν ἀδελφὴν του καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι θὰ τιμήσω καὶ αὐτήν καὶ αὐτόν. «Θὰ καταστρέψῃς, λοιπόν, ἀνθρώπους δικαίους καὶ ἔχοντας ἀγνοίαν;». Θὰ μὲ θανατώσῃς, λέγει, ἐπειδὴ ἐνήργησα σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιον; Ἐπειτα καθιστᾷ σαφέστερον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγε καὶ λέγει· «Δὲν μοῦ εἶπεν αὐτός, ὅτι εἶναι ἀδελφὴ μου καὶ αὕτη δὲν μοῦ εἶπεν, ὅτι εἶναι ἀδελφός μου;».

Πρόσεχε πῶς εἶχον ὁμόνοιαν καὶ σύμπνοιαν. Καὶ αὐτός, λέγει, μοῦ εἶπεν αὐτὸ καὶ αὕτη συνεφώνησεν, μὲ ὅσα ἔλεγεν αὐτός. «Μὲ καθαρὰν καρδίαν καὶ μὲ καθαρὰς χεῖρας ἔκαμα αὐτό», λέγει. Δὲν ἔκαμα αὐτὸ ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κάμω κάτι τὸ παράνομον, ἀλλὰ ὡς κάτι τὸ νόμιμον καὶ συνηθισμένον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐνέχει καμμίαν μομφήν. Τί ἔκαμε λοιπόν ὁ φιλόθεος Κύριος; «Εἶπε δὲ εἰς αὐτόν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὕπνον του». Βλέπε πόσῃ συγκατάβασιν χρησιμοποιοῖ ὁ Κύριος τῶν ὄλων, ἀποδεικνύων μὲ ὅλα τὴν ἀγαθότητά του. «Καὶ «ἐγὼ», λέγει, «ἀντελήφθην, ὅτι μὲ καθαρὰν καρδίαν ἔκαμες αὐτό». Γνωρίζω, λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἔπαιξαν αὐτὸ τὸ θέατρον καὶ

σκεύασαν καὶ ὅτι ἀπατηθεῖς τοῖς παρ' αὐτῶν λεγο-
 μένοις τοῦτο πεποίηκας· καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ διὰ
 τὴν ἀπάτην ἐκείνην ἀμάρτης, «Ἐφεισάμην, τοῦ μὴ
 5 ἀμαρτεῖν σε εἰς ἐμέ». Πολλὴ τοῦ ρήματος ἡ συγκα-
 τάσεις, μεγίστη τοῦ Δεσπότητος ἡ φιλανθρωπία. Εἰς
 ἐμέ, φησὶν, ἔμελλεν ἀνατρέχειν τὸ ἀμάρτημα. Καθά-
 περ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν τις εἰς τινα τῶν
 οἰκετῶν πολλῆς ἀπολαύοντα τῆς τιμῆς παρὰ τοῦ δε-
 10 σπότητος ὑβριστικόν τι διαθῆ, οἰκείαν ἠγεῖται τὴν ὑ-
 βριν ὁ δεσπότης καὶ φησιν, ἐμὲ ὑβρισας δι' ὧν τὸν
 ἐμὸν οἰκέτην οὕτω διέθηκας· καὶ γὰρ τὰ εἰς ἐκείνον
 γινόμενα εἰς ἐμὲ διαβαίνει· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ
 ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, «Ἐφεισάμην σου», φησί, «τοῦ
 μὴ ἀμαρτεῖν σε εἰς ἐμέ». Ἐμοί, φησὶν, οἰκέται τυγ-
 15 χάνουσι καὶ οὕτως αὐτῶν ποιοῦμαι πολλὴν τὴν κηδε-
 μονίαν, ὅτι οἰκειοῦμαι τὰ εἰς αὐτοὺς γινόμενα, κἂν
 τε ἀγαθὰ ἦ, κἂν τε ἐναντία.

«Ἐνεκεν τούτου οὐκ ἀφῆκά σε ἄψασθαι αὐτῆς».
 Ἐπειδὴ πολὺ αὐτῶν κήδομαι, τοῦτο εἰδὼς ὅτι ἐξ ἀ-
 20 γνοίας μέλλεις τὴν ὑβριν αὐτοῖς ταύτην ἐπάγειν, «Ἐ-
 φεισάμην σου, τοῦ μὴ ἀμαρτεῖν σε εἰς ἐμέ». Μὴ δὴ
 ἀπλῶς ὡς ἐνὶ τῶν τυχόντων πρόσεχε τῷ ἀνδρί, ἀλλὰ
 μάθανε ὅτι τῶν ἐμοὶ περισπουδάστων ἐστὶ καὶ τῶν
 πολλὴν ἐχόντων πρὸς ἐμὲ τὴν οἰκείωσιν. «Ἀπόδος
 25 τοίνυν τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι προφήτης ἐστὶ
 καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ, καὶ ζήσῃ». Ὅρα πῶς τὴν
 ἀρετὴν τοῦ δικαίου ἐκκαλύπτει καὶ προφήτην αὐτὸν
 καλεῖ καὶ μονονουχὶ παρασκευάζει τὸν βασιλέα ἰκέ-
 την αὐτοῦ γενέσθαι. «Προσεύξεται γὰρ περὶ σοῦ καὶ
 30 ζήσῃ», φησὶν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν, δεδοικῶς τὸν παρὰ
 σοῦ θάνατον, τὸ δρᾶμα τοῦτο κατεσκεύασε καὶ μονο-
 νουχὶ συνέπραξε πρὸς τὴν τῆς Σάρρας ὑβριν· γίνω-
 σκε δὲ ὅτι αἱ παρ' ἐκείνου προσευχαὶ τὴν ζωὴν σοι
 35 παρέξουσιν. Ἐἶτα ἵνα μὴ τῇ ἐπιθυμίᾳ φλεγόμενος καὶ
 ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς Σάρρας ἠττώμενος, ἔλαττον

ὅτι σὺ ἔκαμες αὐτό, ἐπειδὴ ἐξηπατήθης ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν, διὰ νὰ μὴ ἀμαρτήσης δηλαδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπάτης ἐκείνων, «Σὲ ἐλυπήθην ὥστε νὰ μὴ ἀμαρτήσης ἐνώπιόν μου». Μεγάλη εἶναι ἡ συγκατάβασις τῶν λόγων καὶ μεγίστη ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Εἰς ἐμέ, λέγει, ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τὸ ἀμάρτημα. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν κάποιος εἰπῇ κάτι τὸ προσβλητικὸν εἰς κάποιον ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας, ὁ ὁποῖος χαίρει μεγάλης ἐκτιμήσεως ἀπὸ τὸν κύριόν του, ἰδικὴν τοῦ θεωρεῖ τὴν προσβολὴν ὁ κύριος καὶ λέγει, ἐμένα ὕβρισες, μὲ ὅσα ἔκαμες εἰς τὸν δοῦλον μου, ἀφοῦ, ὅσα γίνονται εἰς αὐτόν, περνοῦν εἰς ἐμένα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ ἀγαθὸς Κύριος λέγει «Σὲ ἐλυπήθην, ὥστε νὰ μὴ ἀμαρτήσης ἐνώπιόν μου». Ἰδικοί μου δοῦλοι εἶναι, λέγει, καὶ τόσον πολὺ ἐνδιαφερομαὶ δι' αὐτούς, ὥστε οἰκειοποιουῖμαι, ὅσα γίνονται εἰς αὐτούς, εἴτε αὐτὰ εἶναι καλὰ εἴτε ὄχι.

«Διὰ τοῦτο δὲν σὲ ἄφησα νὰ ἐγγίσης αὐτήν». Ἐπειδὴ φροντίζω πολὺ δι' αὐτούς καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζα, ὅτι ἀπὸ ἄγνοιαν ἐπρόκειτο νὰ προσβάλης αὐτούς «Σὲ ἐλυπήθην, ὥστε νὰ μὴ ἀμαρτήσης ἐνώπιόν μου». Νὰ μὴ θεωρῆς λοιπὸν τὸν ἄνθρωπον αὐτόν ἀπλῶς ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ νὰ ἔχῃς ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι εἶναι ἀπ' αὐτούς, τοὺς ὁποίους φροντίζω πάρα πολὺ καὶ ἀπ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ συνδεδεμένοι μαζί μου. «Νὰ ἐπιστρέψῃς λοιπὸν τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἄνθρωπον, διότι εἶναι προφήτης καὶ θὰ προσευχηθῇ διὰ σέ καὶ ἔτσι θὰ Ζήσης». Βλέπε, μὲ ποῖον τρόπον ἀποκαλύπτει τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ὀνομάζει αὐτόν προφήτην καὶ προετοιμάζει σχεδὸν τὸν βασιλέα νὰ γίνῃ ὑπηρέτης του. Διότι λέγει «Θὰ προσευχηθῇ διὰ σέ καὶ ἔτσι θὰ Ζήσης». Ἐκεῖνος μὲν λοιπὸν, ἐπειδὴ ἐφοβήθη, μήπως τὸν θανατώσῃς, ἐδημιούργησε αὐτὸ τὸ τέχνασμα καὶ ἐβοήθησε σχεδὸν διὰ τὴν ἀτίμωσιν τῆς Σάρρας. Νὰ γνωρίζῃς ὅμως, ὅτι αἱ προσευχαὶ ἐκείνου θὰ σοῦ χαρίσουν τὴν ζωὴν. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ φροντίσῃ ὀλιγώτερον διὰ τὰς ἐντολάς παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ἐπι-

φροντίση τῶν προστατομένων, ἐπιτείνει τὸν φόβον καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπαγγέλλεται μείζονα ἐπάξειν. «Εἰ γὰρ μὴ ἀποδίδως», φησί, «γνώθι ὅτι ἀποθανῆ σύ τε καὶ πάντα τὰ σά». Οὐ μόνον αὐτὸς τῆς παρακοῆς, φη-
 5 σίν, ὑφέξεις τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ σά διὰ σὲ θάνατος καταλήφεται. Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὸν τῆς νυκτὸς καιρὸν ταῦτα ἅπαντα ὁ Θεὸς αὐτῷ διελέγετο, ἵνα μετὰ ἡσυχίας δεξάμενος τὴν παραίνεσιν, μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου τὸ προσταχθὲν εἰς ἔργον ἀγάγη.
 10 «Εὐθέως γὰρ ὀρθρίσας Ἄβιμέλεχ», φησίν, «ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ ἐλάλησε πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν».

4. Ὅρα πῶς κήρυξ γίνεται λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῆς τοῦ δικαίου ἀρετῆς καὶ πᾶσιν αὐτὸν κατάδηλον ποιεῖ.
 15 Καλέσας γάρ, φησί, πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ, διηγήσατο πάντα τὰ πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ δηλωθέντα, ἵνα πάντες γνώσι καὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν τὴν εὐνοίαν καὶ τῆς προνοίας ἧς ἀξιοῦται παρὰ τοῦ Δεσπότου διὰ τὴν τῶν τρόπων ἀρετὴν. «Ἐφοβήθη-
 20 σαν δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι σφόδρα». Εἶδες πῶς οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τὰς μεταναστάσεις ἐποιεῖτο ὁ δίκαιος; Εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς προτέρας ἔμενε, πόθεν εἶχον ἅπαντες οἱ ἐν Γεράροις γῶναι, ὅσης ὁ δίκαιος ἀπολαύει τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας; «Ἐ-
 25 φοβήθησαν δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι σφόδρα». Πολὺς αὐτῶν φόβος κατεσκευάσθη, περὶ τοῦ παντὸς ἠγωνίασαν. Εἶτα, «Ἐκάλεσε», φησίν, «Ἄβιμέλεχ τὸν Ἀβραάμ». Ἐννοεῖ μοι μεθ' ὅσης λοιπὸν τῆς περιφανείας ὁ δίκαιος εἰσάγεται πρὸς τὸν βασιλέα, ὁ πρὸ μικροῦ
 30 παρ' αὐτοῖς εὐκαταφρόνητος νομιζόμενος καὶ καθάπερ ἀλήτης καὶ ξένος. Ἀθρόον πάντων συνδραμόντων καλεῖται ὁ πατριάρχης οὐδὲν τούτων εἰδὼς τέως καὶ ἐμάνθανε λοιπὸν παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὰ πα-

θυμίαν καὶ νικώμενος ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς Σάρρας, αὐξάνει τὸν φόβον καὶ τοῦ ἀναγγέλλει, ὅτι θὰ τοῦ ἐπιβάλη μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Διότι λέγει, «Ἐάν δέν ἐπιστρέψῃς αὐτήν, μάθε, ὅτι θὰ θανατωθῆς καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ δικοί σου». Δέν θὰ ὑποστῆς σὺ μόνον τὴν τιμωρίαν τῆς παρακοῆς, λέγει, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς δικούς σου θὰ τοὺς θανατώσω ἐξ αἰτίας σου. Διὰ τοῦτο ὁ Θεός συζητεῖ μὲ αὐτὸν ὅλα αὐτὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ δηλαδὴ μὲ μέγαν φόβον τὴν ἐντολήν, ἀφοῦ δεχθῆ τὴν συμβουλήν μὲ ἡσυχίαν. Διότι λέγει «Ὁ Ἄβιμέλεχ ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προσεκάλεσε τοὺς δούλους του καὶ εἶπεν ὅλους τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐμπρὸς εἰς ὅλους».

4. Πρόσεχε λοιπόν, πῶς ὁ βασιλεὺς γίνεται κήρυκας τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου καὶ καθιστᾷ αὐτὸν ὀλοφάνερον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι λέγει, ἀφοῦ ἐκάλεσεν ὅλους τοὺς δούλους του, διηγῆθη εἰς αὐτοὺς ὅλα, ὅσα ἐφανερώθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν, ὥστε ὅλοι νὰ μάθουν καὶ τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φροντίδα, ποὺ ἠξιώθη νὰ ἔχη ἀπὸ τὸν Κύριον ἐξ αἰτίας τῆς ἐμπράκτου ἀρετῆς του. «Καὶ ἐφοβήθησαν πολὺ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλέως». Εἶδες, πῶς ὁ δίκαιος δέν ἔκαμε χωρὶς σκοπὸν καὶ ἀπλῶς τὰς μετακινήσεις; Διότι ἂν ἔμενεν εἰς τὴν προηγουμένην σκηνὴν του, πῶς θὰ ἠμποροῦσαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Γεράρων νὰ μάθουν, πόσῃ φροντίδα ἀπολαμβάνει ὁ δίκαιος παρὰ τοῦ Θεοῦ; «Καὶ ἐφοβήθησαν πολὺ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλέως». Ἐκυρίευσεν αὐτοὺς μέγαν φόβος καὶ εἶχον ἀγωνίαν διὰ τὸ κάθε τί. Ἐπειτα λέγει, «Ὁ Ἄβιμέλεχ ἐκάλεσε τὸν Ἀβραάμ». Σκέψου, παρακαλῶ, μὲ πόσῃ λαμπρότητι εἰσάγεται ὁ δίκαιος πρὸς τὸν βασιλέα, αὐτός, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπ' ὀλίγον ἔθεωρεῖτο ἀπ' αὐτοὺς ἄξιος περιφρονήσεως καὶ ὡς κάποιος περιπλανώμενος καὶ ξένος. Ἀφοῦ συνεκεντρώθησαν ὅλοι μαζί, καλεῖται ὁ πατριάρχης, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κανένα μέχρι πρὸ ὀλίγου, καὶ ἐμάνθανεν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ Θεός εἰς αὐ-

ρὰ τοῦ Θεοῦ δι' αὐτὸν εἰς ἐκεῖνον γεγεννημένα. «Εἶπε γὰρ αὐτῷ· τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν; τί ἡμάρτομεν εἰς σέ, ὅτι ἐπήγαγες ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἁμαρτίαν μεγάλην; Ἔργον, ὃ οὐδεὶς ποιήσει, ἐποίησας ἡμῖν. Τί ἐνιδὼν ἐποίησας τοῦτο;». Διὰ τί, 5 φησί, τσαύτη με περιβαλεῖν ἁμαρτία ἠβουλήθης; τίνος ἔνεκεν καὶ τί ἐννοήσας τοῦτο πεποίηκας;

“Ὅρα πῶς διὰ τῶν οἰκείων ρημάτων δείκνυσι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπειλήν τὴν εἰς αὐτὸν γεγεννημένην. 10 Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι «Εἰ μὴ ἀποδίδως, ἀποθανῆ σὺ καὶ πάντα τὰ σά», τοῦτο αὐτὸ ἐρμηνεύων ὁ Ἀβιμέλεχ φησί, «Τί ἡμάρτον εἰς σέ, ὅτι ἐπήγαγες ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἁμαρτίαν μεγάλην; Μὴ γὰρ μέχρις ἐμοῦ εἶχε στήναι τὰ τῆς τιμωρίας; 15 Πᾶσά μου ἡ βασιλεία ἄρδην ἔμελλεν ἀφανίζεσθαι ἐκ τῆς ἀπάτης τῆς παρὰ σοῦ γεγεννημένης. «Τί οὖν ἐνιδὼν ἐποίησας τοῦτο;». Σκόπει ἐνταῦθα, ἀγαπητέ, τοῦ δικαίου τὸ φρόνημα, ὅπως ἐν τάξει ἀπολογίας διδασκαλίαν αὐτοῖς θεογνωσίας εἰσάγει. «Εἶπα γάρ», 20 φησί, «μήποτε οὐκ ἔστι θεοσέβειαν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐμὲ τε ἀποκτενοῦσιν ἔνεκεν τῆς γυναικὸς μου». Ἐναγώνιος, φησί, γέγονα, μήποτε διὰ τὸ ἔτι τῆ πλάνη ὑμᾶς κατέχεσθαι οὐδεμίαν τοῦ δικαίου πρόνοιαν ποιήσθε καὶ διὰ τοῦτο ὑμῶν φειδόμενος, μὴ μαθόντες 25 αὐτὴν γυναικᾶ μου γεγενῆσθαι διὰ τὴν περὶ ταύτην ἐπιθυμίαν ἐμὲ ἀνελεῖν ἐπιχειρήσητε, τοῦτο ἐποίησα. “Ὅρα πῶς διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ρημάτων ὁμοῦ καὶ καθήψατο αὐτῶν καὶ ἐδίδαξεν ὅτι δεῖ τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν ἐν νῶ λαμβάνοντα μηδὲν τῶν παρανόμων διαπράττεσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὀφθαλμὸν δεδοικέναι καὶ διὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπηρητημένην 30 δίκην πολλὴν τοῦ δικαίου ποιεῖσθαι τὴν πρόνοιαν.

Εἶτα βουλόμενος τὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογίαὶν ποιῆσαι, φησί μὴ νομίσητέ με καὶ οὕτως ἐψεῦσθαι. «Καὶ 35 γὰρ ἀδελφὴ μου ἐστὶν ἐκ πατρός, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρός· ἐγενήθη δέ μοι εἰς γυναῖκα». Τὸν αὐτὸν μοι, φησί,

τόν, ἔξ αἰτίας αὐτοῦ. «Εἶπεν εἰς αὐτόν. Διατί μᾶς ἔκαμες αὐτό; Μήπως ἐκάμαμεν κάποιο κακὸν εἰς σέ καὶ ἐπροκάλεσες εἰς ἐμέ καὶ εἰς τὸ βασίλειόν μου τόσον μεγάλο κακόν; Ἔκαμες εἰς ἡμᾶς πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν θὰ κάμη. Διὰ ποῖον σκοπὸν ἔκαμες αὐτό;». Διατί, λέγει, ἠθέλησες νὰ μὲ ρίψης εἰς τόσον μεγάλην ἁμαρτίαν; Διὰ ποῖον λόγον καὶ τί ἐσκέφθης καὶ ἔκαμες αὐτό;

Πρόσεχε πῶς μὲ τοὺς ἰδικούς του λόγους ἀποκαλύπτει τὴν ἀπειλήν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ὁ Θεός. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι «Ἐάν δὲν ἐπιστρέψης αὐτὴν, θὰ καταστραφῆς καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ ἰδικοί σου», αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐξηγῶν ὁ Ἀβιμέλεχ λέγει «Μήπως ἐκάμαμεν κάποιο κακὸν εἰς σέ καὶ ἐπροκάλεσες εἰς ἐμέ καὶ τὸ βασίλειόν μου τόσον μεγάλο κακόν;». Διότι μήπως ἡ τιμωρία θὰ ἔφθανε μέχρις ἐμένα; Ὁλόκληρη ἡ βασιλεία μου ἐπρόκειτο νὰ ἀφανισθῇ ἔξ αἰτίας τῆς ἀπάτης, τὴν ὁποίαν σὺ ἔκαμες. «Διὰ ποῖον σκοπὸν λοιπὸν ἔκαμες αὐτό;». Πρόσεχε ἐδῶ, ἀγαπητέ, τὸ θάρρος τοῦ δικαίου, πῶς, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς ἀπολογίαν, τοὺς διδάσκει διὰ νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν. Διότι λέγει «Ἐσκέφθην, μήπως δὲν ὑπάρχει εὐσέβεια εἰς τὸν τόπον αὐτόν καὶ θὰ μὲ φονεύσουν ἔξ αἰτίας τῆς γυναικός μου». Μὲ κατέλαβεν ἡ ἀγωνία, λέγει, μήπως, ἐπειδὴ εὐρίσκεσθε εἰς τὴν πλάνην, δὲν θὰ ἐνδιαφερθῆτε καθόλου διὰ τὸ δίκαιον καὶ διὰ τοῦτο ἔκαμα αὐτό, ἐπειδὴ σᾶς ἐλυπήθην, μήπως, ἐάν μάθετε, ὅτι αὐτὴ εἶναι γυναῖκα μου, ἐπιχειρήσετε νὰ μὲ φονεύσετε ἔξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας σας δι' αὐτήν. Βλέπε πῶς μὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς λόγους καὶ ἤλεγξεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐδίδαξεν, ὅτι πρέπει ὁ καθεὶς νὰ σκέπτεται τὸν Θεόν καὶ νὰ μὴ κάμη τίποτε τὸ παράνομον, ἀλλὰ νὰ φοβῆται τὸν ἀκοίμητον ἐκείνον ὀφθαλμὸν καὶ νὰ φροντίζῃ πολὺ διὰ τὸ δίκαιον ἔξ αἰτίας τῆς τιμωρίας, ἣ ὁποία ἐπικρέμαται ἀπὸ ἐκεῖ.

Ἐπειτα ἐπιθυμῶν νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὴν κατηγορίαν λέγει· Νὰ μὴ νομίσατε, ὅτι καὶ ἔτσι σᾶς εἶπα ψέματα. «Πράγματι εἶναι ἀδελφὴ μου ἀπὸ πατέρα καὶ ὄχι ἀπὸ μητέρα καὶ ἔγινε γυναῖκα μου». Ἀπὸ τὸν ἴδιον πατέρα, λέ-

πατέρα ἐπιγράφεται, δι' ὃ καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ἐκάλεσα. Μὴ τοίνυν καταγνώτέ μου. Εἰ γὰρ καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου εἰς τὴν ἀνάγκην με ταύτην μετέστησε καὶ τὸ δεδοικέναι μήποτε διὰ ταύτην ἐμὲ μὲν ἀπο-
 5 κτείνητε, ταύτην δὲ περιποιήσησθε· ἀλλ' ὁμως οὐδὲ οὕτως ἐστὶ ψεῦδος τὸ παρ' ἐμοῦ εἰρημένον. "Ορα πόσην ποιεῖται τὴν σπουδὴν ὁ δίκαιος, ὥστε δεῖξαι μηδὲ ἐν τούτῳ ἑαυτὸν ψευσάμενον. Καὶ ἵνα πάντα μετὰ ἀκριβείας μάθητε παρ' ἐμοῦ, ἀκούσατε καὶ τὴν βου-
 10 λήν, ἣν μεταξὺ ἀλλήλων ἐσχῆκαμεν, «Ἦνίκα ἐξήγαγέ με ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου». Θεά μοι ἐνταῦθα τὴν πολλὴν τοῦ δικαίου σοφίαν, πῶς ἐν τάξει διηγήσεως διδάσκει αὐτούς, ὡς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων τῶν ἠκραιωμένων ἐστὶ τῷ Θεῷ καὶ ὅτι
 15 αὐτὸς καὶ οἰκοθεν αὐτὸν ἀνέστησε καὶ ἐκεῖσε ἤγαγεν, ἵνα μάθῃ ὁ βασιλεύς, ὅτι τῶν πολλῶν ἐχόντων ἐστὶ πρὸς τὸν Θεὸν παρησιάν. «Ἦνίκα», φησὶν, «ἐξήγαγέ με ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου, εἶπον αὐτῇ· ταύτην τὴν δικαιοσύνην ποιήσεις ἐπ' ἐμέ· εἰς πάν-
 20 τα τόπον, οὗ ἂν εἰσέλθωμεν ἐκεῖ, εἶπέ, ὅτι ἀδελφός μου ἐστίν».

Ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν· «Εἶπα γάρ, μήποτε οὐκ ἔστι θεοσέβεια ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ»· καὶ ἐδόκει πολὺ αὐτῶν καθάπτεσθαι, βουλόμενος τὸ σφοδρὸν
 25 τοῦ ρήματος ὑπεκλυῖσαι, ἐνταῦθά φησιν, ὅτι μὴ νομίσητε, ὅτι ὑμῶν ἕνεκεν μόνον τοῦτο πεποιηκέναι ἐπέγνωμεν. Εὐθέως γὰρ «Ἦνίκα ἐξήγαγέ με ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου, εἶπον αὐτῇ· ταύτην τὴν δικαιοσύνην ποιήσεις εἰς ἐμὲ εἰς πάντα τόπον, οὗ ἂν
 30 εἰσέλθωμεν». Περὶ πάντων τῶν τὴν γῆν, φησὶν, ταύτην οἰκούντων τὴν παραγγελίαν πρὸς αὐτὴν ἐποιήσαμην· καὶ ἐδίδαξε ὅτι καὶ οὕτως ἐκτὸς ψεύδους ἐστὶν ἡ ὑπόκρισις. Ὁ γὰρ τοῦ θανάτου φόβος εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐλθεῖν κατηνάγκασε. Ταῦτα εἰπὼν ὁ δίκαι-

γει, προσερχόμεθα καὶ δι' αὐτὸ ἀπεκάλεσα αὐτὴν ἀδελφὴν. Νὰ μὴ μὲ καταδικάσετε λοιπόν. Διότι, καὶ ἐὰν ὁ φόβος τοῦ θανάτου μὲ ὠδήγησε εἰς αὐτὴν τὴν δύσκολον θέσιν καὶ ὁ φόβος μήπως ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἐμένα μὲν θά φονεύσετε, ἐνῶ ἐκείνην θά τὴν περιποιηθῆτε, ὅμως οὔτε ἔτσι εἶναι ψεῦδος, ὅ,τι σᾶς εἶπα. Πρόσσεχε, πόσον φροντίζει ὁ δίκαιος, διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν τοὺς εἶπε ψέμματα. Καὶ διὰ νὰ μάθετε ἀπὸ ἐμένα τὰ πάντα μὲ λεπτομέρειαν, ἀκούσατε τὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν εἶχομεν κάμει μετὰ ξύ μας ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου, «Ὅταν ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ φύγω ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου». Πρόσσεχε ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ διὰ τῆς διηγήσεως διδάσκει εἰς αὐτούς, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους εἶναι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἔλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν οἶκον του καὶ τὸν ὠδήγησεν ἐκεῖ, διὰ νὰ καταλάβῃ ὁ βασιλεὺς, ὅτι εἶναι ἀπ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πολλὴν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ὅταν μὲ διέταξεν ὁ Θεός», λέγει, «νὰ φύγω ἀπ' τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, εἶπον εἰς αὐτὴν. Θὰ κάμῃς αὐτὸ τὸ καλὸν εἰς ἐμέ. Εἰς κάθε τόπον, ὅπου θὰ πηγαίνωμεν, θὰ λέγῃς, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου».

Ἐπειδὴ ὅμως προηγουμένως εἶπε· «Διότι εἶπον, μήπως δὲν ὑπάρχει εὐσέβεια εἰς τὸν τόπον αὐτὸν», καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι ἔθιξεν αὐτούς πολὺ, ἐπιθυμῶν νὰ μαλακώσῃ τοὺς λόγους του, τότε λέγει, νὰ μὴ νομίσετε, ὅτι ἐξ αἰτίας σας μόνον ἀπεφασίσαμεν νὰ κάμωμεν αὐτό. Διότι ἀμέσως «Ὅταν ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ φύγω ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου εἶπον εἰς αὐτὴν. Αὐτὸ τὸ καλὸν θὰ κάμῃς εἰς ἐμέ εἰς κάθε τόπον, ὅπου θὰ πηγαίνωμεν». Ἐδῶσα αὐτὴν τὴν παραγγελίαν, λέγει, καὶ ἴσχυε δι' ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς γῆς. Καὶ ἀπέδειξεν ὅτι, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ προσποιήσις ἐκείνη ἦτο ἀπηλλαγμένη παντός ψεύδους. Καθ' ὅσον ὁ φόβος τοῦ θανάτου μᾶς ἠνάγκασε νὰ καταφύγωμεν εἰς αὐτὸ τὸ τέχνασμα. Ἄφοῦ εἶπεν αὐτὰ ὁ δίκαιος καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν

ος καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν κατεμάλαξε καὶ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐξεκάλυψε καὶ ἀρκοῦσαν αὐτοῖς διδασκαλίαν ἐνέθηκε θεοσεβείας. Αἰδεσθεῖς τοίνυν ὁ βασιλεὺς τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν, τῇ οἰκείᾳ φιλοτιμίᾳ
 5 ἀμείβεται τὸν πατριάρχην. «Ἐλαβε γάρ», φησὶν, Ἄβιμέλεχ χίλια δίδραχμα καὶ πρόβατα καὶ μόσχους καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας καὶ ἀπέδωκεν αὐτῷ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ». Εἶδες, ἀγαπητέ, τὴν εὐμήχανον τοῦ Θεοῦ σοφίαν; Ὁ γὰρ περὶ τοῦ θανάτου δε-
 10 δοικῶς καὶ πάντα ποιῶν ὥστε δυνηθῆναι τοῦτον διαφυγεῖν, οὐ μόνον τὸν θάνατον διέφυγεν, ἀλλὰ καὶ πολλῆς ἀξιοῦται παρρησίας καὶ περιφανῆς ἀθρόον γίνεται.

Β. Τοιαῦτα γὰρ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον τῶν
 15 λυπηρῶν ἐλευθεροῖ τοὺς γενναίως ἀντέχειν πρὸς τοὺς ἐπιόντας πειρασμοὺς σπουδάζοντας, ἀλλὰ καὶ τοσαύτην ἐν αὐτοῖς λυπηροῖς παρέχει τὴν εὐφροσύνην, ὡς καὶ λήθην ἡμᾶς ἔχειν παντελεῖ καὶ ἐν πολλῇ γίνεσθαι τῶν ἀγαθῶν περιουσία. Καὶ ὄρα λοιπὸν τοῦ βασιλέως
 20 τὴν πρὸς τὸν δίκαιον θεραπείαν. Οὐ μόνον γὰρ τοῖς τοσοῦτοις αὐτὸν δώροις τιμᾷ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ δίδωσι τῆς ἐν τῇ γῆ κατοικήσεως. «Ἴδου γάρ», φησὶν, «ἡ γῆ μου ἐναντίον σου ἔστιν· οὐ ἂν σοι ἀρέσκη, κατοίκει». Ἐπειδὴ γὰρ ἔμαθεν, ὅτι δι' ἐκεῖ-
 25 νον καὶ διὰ τὰς ἐκείνου προσευχὰς ἡ ζωὴ αὐτῷ κεχάρισται, ὡς εὐεργέτην λοιπὸν καὶ προστάτην, τὸν ξένον, τὸν ἀλήτην, τὸν οὐδαμόθεν γνώριμον οὕτω θεραπεύειν ἐπείγεται. «Τῇ δὲ Σάρρα», φησὶν, «εἶπεν· ἰδοὺ δέδωκα χίλια δίδραχμα τῷ ἀδελφῷ σου». Ὅρα
 30 πῶς δεξάμενος τὴν παρὰ τοῦ δικαίου διδασκαλίαν καὶ πιστεύσας τοῖς παρ' αὐτοῦ εἰρημένους καὶ αὐτὸς ἀδελφὸν αὐτῆς αὐτὸν καλεῖ. «Ἄπερ δέδωκα», φησί, «τῷ ἀδελφῷ σου, ἔσται εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου καὶ πάντα ἀλήθευσον». Τί ἔστιν, «Εἰς τιμὴν τοῦ προ-

κατεπράϋνε, καὶ ἀπεκάλυψε τὴν ἰδικὴν του ἀρετὴν, καὶ ἱκανοποιητικὴν διδασκαλίαν περὶ εὐσεβείας προσέφερον εἰς αὐτούς. Ἄφου ἐσεβάσθη λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τοῦ δικαίου, ἀμείβει μὲ τὴν ἰδικὴν του μεγαλοδωρίαν τὸν πατριάρχην. Διότι λέγει, «Ἔλαβεν ὁ Ἄβιμέλεχ χίλια δίδραχμα, πρόβατα, μόσχους, ὑπηρέτας καὶ ὑπηρετρίας καὶ τὰ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἄβραᾶμ μαζὶ μὲ τὴν γυναῖκα του τὴν Σάρραν». Εἶδες, ἀγαπητέ, τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ; Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο διὰ τὸν θάνατον καὶ ἔκαμε τὰ πάντα, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ αὐτόν, αὐτὸς ὄχι μόνον τὸν ἀπέφυγεν, ἀλλὰ καὶ γίνεται ἄξιος μεγάλης παρρησίας καὶ γίνεται ἀμέσως περιφανής.

5. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Ὅχι μόνον ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ λυπηρὰ γεγονότα αὐτούς, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν νὰ ἀντιμετωπίζουν μὲ γενναιότητα τοὺς ἐπερχομένους πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ παρέχει τόσην εὐφροσύνην μέσα εἰς τὰς δυστυχίας, ὥστε καὶ νὰ λησμονῶμεν τελείως αὐτὰς καὶ νὰ ἔχωμεν μεγάλην ἀφθονίαν ἀγαθῶν. Βλέπε λοιπὸν τὴν μεγάλην περιποίησιν, τὴν ὁποίαν κάνει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δίκαιον. Διότι δὲν τιμᾷ αὐτὸν μόνον μὲ τόσα πολλὰ δῶρα, ἀλλὰ καὶ τοῦ διδαι τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν χώραν του. Διότι λέγει ἡ Γραφή· «Ἴδου ἡ χώρα μου εὐρίσκεται εἰς τὴν διάθεσίν σου, ὅπου σοῦ ἀρέσει, ἐκεῖ νὰ κατοικήσῃς». Ὅταν δηλαδὴ ἔμαθεν, ὅτι ἡ ζωὴ του ἐχαρίσθη εἰς αὐτὸν ἐξ αἰτίας ἐκείνου καὶ τῶν προσευχῶν του, ἐπείγεται νὰ περιποιηθῇ ὡς εὐεργέτην καὶ προστάτην τὸν ξένον, τὸν περιπλανώμενον, τὸν τελείως ἄγνωστον. «Καὶ εἰς τὴν Σάρραν», λέγει, «εἶπεν Ἰδοὺ ἔδωσα χίλια δίδραχμα εἰς τὸν ἀδελφόν σου καὶ σύζυγόν σου». Βλέπε, πῶς ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ δικαίου καὶ ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἀποκαλεῖ καὶ αὐτὸς αὐτὸν ἀδελφὸν αὐτῆς. «Ὅσα ἔδωσα εἰς τὸν ἀδελφόν σου», λέγει, «θὰ εἶναι ὡς ἐκτίμησις τοῦ προσώπου σου, ἀλλὰ νὰ εἰπῆς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν». Τί σημαίνει «Ὡς ἐκτίμησις τοῦ προσώπου σου, ἀλλὰ νὰ

σώπου σου καὶ πάντα ἀλήθευσον»; Ὑπὲρ ὧν δι' ἄγνοιαν ἐπεχείρησα γαμετὴν τε οὖσαν τοῦ δικαίου εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν ἀγαγεῖν, ὑπὲρ τοῦ μόνου, ἐπειδὴ ὕβρεώς σοι αἴτιος γέγονα, τὰ χίλια δέδωκα δίδραχμα,
5 θεραπεύων τὰ παρ' ἐμοῦ γεγενημένα εἰς σέ.

Ἄλλὰ «Πάντα ἀλήθευσον». Τί ἐστι, «Πάντα ἀλήθευσον»; Πάντες, φησί, παρὰ σοῦ μανθανέτωσαν, ὅτι οὐδὲν γέγονε παρ' ἐμοῦ παράνομον, ὅτι ἀνέπαφος ἐξῆλθες ἐκ τῆς οἰκίας τῆς ἐμῆς. Δίδαξον, φησί, τὸν
10 ἄνδρα τὸν σόν, ὅτι ἀθῶός εἰμι τῆς ἁμαρτίας· μανθανέτω παρὰ σοῦ, ὡς οὐδὲν εἴργασταί μοι. Τίνος δὲ ἔνεκεν ταῦτά φησιν; Ἰνα μαθὼν παρ' αὐτῆς ὁ δίκαιος καὶ πληροφορηθεὶς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ προσευχὰς ἀγενέγκη τῷ Δεσπότῃ. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἐκεῖνος,
15 ὅτι «Πάντα ἀλήθευσον», ἀντὶ τοῦ, «δίδαξόν σου τὸν ἄνδρα τὰ γεγενημένα», εὐθέως ἐπήγαγεν ἡ Γραφή· «Καὶ προσηύξατο Ἄβραάμ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἰάσατο ὁ Θεὸς τὸν Ἄβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσκας αὐτοῦ καὶ ἔτικτον· ὅτι συγκλείων συνέκλει-
20 σεν ἔξωθεν πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἄβιμέλεχ ἔνεκεν Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἄβραάμ». Ὅρα πῶς διὰ πάντων περιφανέστερον τὸν δίκαιον ποιῆσαι βουλόμενος ὁ Δεσπότης, ταῖς προσευχαῖς τοῦ πατριάρχου τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως καὶ πάντων τῶν ἐν
25 τῷ οἴκῳ αὐτοῦ χαρίζεται. «Προσηύξατο γάρ», φησὶν, «Ἄβραάμ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἰάσατο ὁ Θεὸς τὸν Ἄβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσκας αὐτοῦ καὶ ἔτικτον· ὅτι συγκλείων συνέκλεισε Κύριος ἔξωθεν πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἄβιμέλεχ».
30 Διὰ τοῦτο, καίτοι τῆς ἁμαρτίας ἐκτὸς γενομένου τοῦ βασιλέως, τὴν τιμωρίαν ταύτην αὐτῷ ἐπήγαγεν ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, ἵνα ταῖς προσευχαῖς τοῦ δικαίου ἐπινεύσας, οὕτω τὴν λύσιν ἐπαγάγη καὶ περιφανέστερον καὶ λαμπρότερον τὸν δίκαιον ἀπεργάσῃται. Πάν-
35 τα γὰρ ἀεὶ ποιεῖ καὶ πραγματεύεται καὶ οὕτως ἕκαστον οἰκονομεῖ, ὥστε τοὺς αὐτῷ δουλεύοντας, καθά-

ειπῆς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν»; Ἐπειδὴ ἀπὸ ἄγνοιαν ἐπεχείρησα νὰ σὲ ὀδηγήσω εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀφοῦ εἶσαι σύζυγος τοῦ δικαίου, διὰ τὸν λόγον καὶ μόνον αὐτόν, ἐπειδὴ ἔγινα αἷτιος προσβολῆς σου, ἔδωσα τὰ χίλια δίδραχμα διὰ νὰ ἀποκαταστήσω, ὅσα ἔκαμα εἰς σέ.

Ἄλλὰ «Νὰ λέγῃς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν». Τί σημαίνει, «Ἄλλὰ νὰ λέγῃς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν»; Ὅλοι, λέγει, ἄς μάθουν ἀπὸ ἐσένα, ὅτι δὲν ἔγινε τίποτε τὸ παράνομον ἀπὸ ἐμένα καὶ ὅτι ἐξῆλθες ἀνέπαφος ἀπὸ τὴν οἰκίαν μου. Νὰ ἐξηγήσης, λέγει, εἰς τὸν ἄνδρα σου, ὅτι εἶμαι ἀθῶος ἀπὸ κάθε ἀμαρτίαν. Ἄς μάθῃ ἀπὸ ἐσένα, ὅτι δὲν ἔκαμα τίποτε τὸ κακόν. Διὰ ποῖον λόγον ὁμως λέγει αὐτά; Διὰ νὰ προσευχηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ δίκαιος εἰς τὸν Κύριον, ὅταν μάθῃ καὶ πληροφορηθῇ ἀπ' αὐτὴν τὰ συμβάντα. Ἄφοῦ λοιπὸν εἶπεν ἐκεῖνος, ὅτι «ἀλλὰ νὰ εἰπῆς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ἡ νὰ ἐξηγήσης εἰς τὸν ἄνδρα σου, ὅσα συνέβησαν, ἀμέσως ἢ Γραφῇ προσέθεσε· «Καὶ προσευχήθη ὁ Ἄβραάμ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐθεράπευσε τὸν Ἄβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τοὺς δούλους του καὶ ἐγέννησαν. Διότι ὁ Κύριος εἶχε κλείσει ἐντελῶς κάθε μήτραν διὰ νὰ μὴ γεννᾷ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἄβιμέλεχ ἐξ αἰτίας τῆς Σάρρας, τῆς γυναικὸς τοῦ Ἄβραάμ». Πρόσεχε πῶς ὁ Κύριος, ἐπιθυμῶν νὰ κάμῃ τὸν δίκαιον μὲ ὅλα ἐνδοξότερον, μὲ τὰς προσευχὰς τοῦ πατριάρχου χαρίζει τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἰδικούς του. Διότι λέγει, «Προσηυχῆθη ὁ Ἄβραάμ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐθεράπευσε τὸν Ἄβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τὰς δούλας του καὶ ἐγέννησαν. Διότι ὁ Κύριος εἶχε κλείσει ἐντελῶς κάθε μήτραν διὰ νὰ μὴ γεννᾷ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἄβιμέλεχ». Διὰ τοῦτο ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν διέπραξε τὴν ἀμαρτίαν, τοῦ ἐπέβαλεν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν ὁ ἀγαθὸς Κύριος, ὥστε, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὰς προσευχὰς τοῦ δικαίου, νὰ δώσῃ τὴν λύσιν καὶ νὰ καταστήσῃ τὸν δίκαιον ἐνδοξότερον καὶ λαμπρότερον. Διότι πάντοτε ὁ Θεὸς κάμνει τὰ πάντα καὶ ἀποφασίζει καὶ σχεδιάζει τὸ καθένα μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦν τὸ θέλη-

περ φωστῆρας, οὕτω διαλάμπειν καὶ τὴν τούτων ἀρετὴν πανταχοῦ κατάδηλον γίνεσθαι.

Καὶ ὄρα μοι λοιπόν, ἀγαπητέ, μετὰ τὴν τῶν λυπηρῶν ἀπαλλαγὴν, πῶς πάλιν διαδέχεται τὸν δίκαιον
 5 ἢ κορωνίς τῶν ἀγαθῶν, ἢ τῆς ἐπαγγελίας ὑπόσχεσις καὶ εἰς ἔργον λοιπὸν ἐξήκει τὰ πάλαι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελθέντα αὐτῷ. «Καὶ Κύριος», φησὶν, «ἐπεσκέψατο τὴν Σάρρα, καθὰ εἶπε, καὶ ἐποίησε τῇ Σάρρα, καθ' ἃ ἐλάλησε. Καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε Σάρρα
 10 τῷ Ἀβραὰμ υἱὸν εἰς τὸ γῆρας, εἰς τὸν καιρὸν, καθὰ ἐλάλησεν αὐτῷ Κύριος». Τί ἐστι, «Καθὰ ἐλάλησε», καὶ «Καθὰ εἶπε»; Καθάπερ, φησὶν, ὑπέσχετο, ἡνίκα ἐπεξενώθη μετὰ τῶν ἀγγέλων εἰς τὴν δρῦν Μамβρη, εἰρηκῶς ὅτι «Εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι καὶ ἔσται τῇ Σάρρα υἱός». Ταῦτα τοίνυν εἰς
 15 ἔργον ἐξῆλθε καὶ τὰ τῇ φύσει ἀπηγορευμένα, ταῦτα ἐώρων εἰς ἔργον ἐκβεβηκότα, οὐ κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν, ἀλλὰ κατὰ θείαν χάριν. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὃν ἔτεκεν αὐτῷ Σάρρα, Ἰσαάκ». Οὐχ ἀπλῶς ἐπεσημήνατο ἢ θεία Γραφή τό, «Ὁν ἔτεκεν αὐτῷ Σάρρα»· οὐ γὰρ εἶπεν ἀπλῶς, «Ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ», ἀλλὰ προσέθηκεν, «Ὁν ἔτεκεν αὐτῷ Σάρρα», τοῦτ' ἔστιν ἢ στείρα, ἢ ἄγονος, ἢ γεγηρακυῖα. «Καὶ περιέτεμεν αὐτόν», φησί, «τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος». Οὕτω γὰρ ἦν διαταξάμενος, ὥστε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ περιτέμνεσθαι λοιπὸν τὰ τικτόμενα.

Εἶτα ἵνα μάθωμεν λοιπὸν τὴν ἄφατον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα παρ' αὐτῷ δυνατά, διὰ τοῦτο καὶ τὸν χρόνον ἡμῖν πάλιν ἐπισημαίνεται ἢ θεία Γραφή, καὶ μετὰ τὸν τόκον διδάσκει ἡμᾶς λέγουσα. «Ἀβραὰμ δὲ ἦν ἐτῶν ἑκατόν, ἡνίκα ἐγένετο αὐτῷ Ἰσαάκ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Εἶπε δὲ

μά του, νὰ λάμπουν ὡς ἀστέρες καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῶν νὰ γίνεται ὀλοφάνερη παντοῦ.

Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ λυπηρὰ γεγονότα, πῶς πάλιν ἀκολουθεῖ τὸν δίκαιον ἢ κορωνίς τῶν ἀγαθῶν, ἢ πραγματοποιήσεις τῆς ὑποσχέσεως, καὶ πραγματοποιιοῦνται εἰς τὸ ἐξῆς αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. «Καὶ ὁ Κύριος», λέγει, «ἐπεσκέφθη τὴν Σάρραν, ὅπως εἶπε, καὶ ἔκαμεν εἰς αὐτήν, ὅσα ὑπεσχέθη. Καὶ ἡ Σάρρα ἀφοῦ συνέλαβεν, ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἄβραάμ υἱὸν κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, εἰς τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν τοῦ εἶπεν ὁ Κύριος». Τί σημαίνει «ὅπως εἶπε» καὶ «ὅσα ὑπεσχέθη»; Ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, ὑπεσχέθη ὁ Θεός εἰς τὸν Ἄβραάμ, ὅταν ἐφιλοξενήθη μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους εἰς τὴν δρῦν τοῦ Μαμβρῆ, ὅταν τοῦ εἶπεν, ὅτι «Θὰ ἔλθω εἰς σέ τὸν ἐπόμενον χρόνον τὴν ἰδίᾳ ἐποχὴν καὶ ἡ Σάρρα θὰ ἔχη υἱόν»¹. Αὐτὰ λοιπὸν ἐπραγματοποιήθησαν καὶ ἀκόμη αὐτά, τὰ ὁποῖα φυσιολογικὰ εἶναι ἀδύνατα, αὐτὰ τὰ ἐβλεπον νὰ πραγματοποιιοῦνται, ὄχι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος. «Καὶ ὁ Ἄβραάμ ὠνόμασε τὸν υἱὸν του, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἢ Σάρρα, Ἰσαάκ». Δὲν ἐπεσήμανε χωρὶς λόγον ἢ ἀγία Γραφή τὸ «Τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἢ Σάρρα». Διότι δὲν εἶπε μόνον, «ὠνόμασε τὸν υἱὸν του», ἀλλὰ καὶ προσέθεσε, «Τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἢ Σάρρα», δηλαδὴ ἢ στείρα, ἢ ἄγονος, ἢ γηρασμένη. «Καὶ ὁ Ἄβραάμ περιέτεμε τὸν Ἰσαάκ, ὅπως διέταξεν αὐτὸν ὁ Κύριος». Καθ' ὅσον αὐτὴν τὴν διαταγὴν εἶχε λάβει, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν νὰ περιτέμνωνται ὅλα τὰ γεννώμενα ἄρρενα τέκνα.

Ἐπειτα διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ἀπερίγραπτον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλαδὴ καὶ αὐτὰ ποῦ εἶναι ἀδύνατα εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δυνατὰ εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦτο ἢ ἀγία Γραφή μᾶς ἐπισημαίνει καὶ πάλιν τὴν ἡλικίαν καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν γέννησιν μᾶς ἐξηγεῖ λέγουσα· «Ὁ δὲ Ἄβραάμ ἦτο ἑκατὸν ἐτῶν, ὅταν ἀπέκτησε τὸν υἱὸν του τὸν Ἰσαάκ.

Σάρρα· γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ Κύριος· ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ, συγχαρεῖται μοι». Τί ἐστι, «Γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ Κύριος»; Εὐφροσύνης ὑπόθεσις μοι ὁ τόκος ἐστίν. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ ἐμοί; Καὶ πάντα τοὺς ἀκούοντας συνηδομένους ἔξω, οὐκ ἐπειδὴ ἔτεκον, ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτως ἔτεκον. Τὸ παράδοξον τοῦ γεγεννημένου πάντα εἰς θαῦμα καταστήσει καὶ πλείονα πᾶσι παρέξει τὴν ἡδονήν, ὅταν μάθωσιν, ὅτι ἐγὼ ἢ τῶν νεκρῶν οὐδὲν ἄμεινον διακειμένη, ἀθρόον μήτηρ γέγονα καὶ ἀπὸ κατεψυγμένης μήτρας παιδίον ἔτεκον, καὶ μὴν θηλάζειν δύναμαι καὶ πηγὰς γάλακτος ἀφιέναι ἢ μηδεμίαν ἐλπίδα λοιπὸν τεκνογονίας ἔχουσα. «Καὶ εἶπε· τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα;». Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῦ γάλακτος αἱ πηγαὶ παρεσχέθησαν, ἵνα τὸν τόκον πιστώσωσιν καὶ μὴ τις ὑπόβλητον εἶναι νομίσῃ τὸ παιδίον· αἱ γὰρ πηγαὶ τοῦ γάλακτος πᾶσιν ἐκήρυττον παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην προσδοκίαν εἶναι τὸ γεγεννημένον. «Τίς ἀναγγελεῖ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα; ὅτι ἔτεκον υἱὸν ἐν γήρα μου;» ὅτι ἐγὼ ἢ γεγηρακυῖα τεκεῖν ἡδυνήθην, καὶ ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ παιδίον τρέφειν δύναμαι; «Καὶ ἠὕξῃθη», φησί, «τὸ παιδίον καὶ ἀπεγαλακτίσθη. Καὶ ἐποίησεν Ἀβραάμ δοχὴν μεγάλην, ἢ ἡμέρα ἀπεγαλακτίσθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ».

25 6. Εἶδες τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον σοφίαν, ὅπως διὰ πάντων τὴν ὑπομοσὴν τοῦ δικαίου βασάνισας, ὅτε ἀπαγορεύειν ἔδοξε καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ εἰς αὐτὸν δρῶντες, τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει κατακολουθοῦντες, τότε τὴν οἰκείαν ὑπόσχεσιν εἰς ἔργον ἤγαγε; Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἀγαπητοί, τὴν αὐτὴν τῷ δικαίῳ ὑπομοσὴν ἐπιδεικνύμεθα καὶ μηδέποτε ναρκῶμεν, ἀλλὰ ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι τρεφώμεθα, εἰδότες ὅτι οὔτε δυσκολία πραγμάτων, οὔτε ἕτερόν τι τῶν ἀνθρωπί-

Καὶ ἡ Σάρρα εἶπε· Χαράν μου ἐχάρισεν ὁ Κύριος. Διότι, ὅποιος ἀκούσῃ, θὰ χαρῆ μαζί μου». Τί σημαίνει «Χαράν μου ἐχάρισεν ὁ Κύριος»; Ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ μου ἔγι-
 νεν αἰτία τῆς χαρᾶς μου. Ἀλλὰ διατί εἶναι ἀξιοθαύμαστον, ἐάν μου ἐχάρισε χαράν; Θὰ χαίρωνται μαζί μου ὅλοι ὅσοι θὰ ἀκούσουν, ὄχι ἐπειδὴ ἐγέννησα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγέννησα ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας. Τὸ παράδοξον τοῦ γεγονότος θὰ προκαλέσῃ εἰς ὅλους θαυμασμόν καὶ θὰ χάριση εἰς ὅλους μεγαλυτέραν χαράν, ὅταν θὰ μάθουν, ὅτι ἐγώ, ἡ ὁποία δέν εὐρισκόμουν εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἔγινα αἰφνιδίως μητέρα καὶ ἀπὸ νεκρὰν μή-
 τραν ἐγέννησα τέκνον καὶ ἠμπορῶ νὰ τὸ θηλάζω καὶ νὰ ἔχω πηγὰς γάλακτος ἐγώ, ἡ ὁποία δέν εἶχον καμμίαν ἐλπίδα τεκνοποιίας. «Καὶ εἶπεν ἡ Σάρρα· Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει υἱόν;». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς προσεφέρθησαν αἱ πηγαὶ τοῦ γάλακτος, διὰ νὰ εἶναι δηλαδὴ πιστευτὴ ἡ γέννησις καὶ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι τὸ παιδίον εἶναι νόθον. Καθ' ὅσον ἡ ἀφθονία τοῦ γάλακτος ἐμαρτύρει εἰς ὅλους, ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ ἦτο ὑπεράνω κάθε ἀνθρωπίνης προσδοκίας. «Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει υἱόν; Ὅτι ἀπέκτησα υἱόν κατὰ τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν;». Ὅτι ἐγώ ἡ γηρασμένη ἠμπόρεσα νὰ γεννήσω καὶ εἰς τοιαύτην ἡλικίαν δύναμαι νὰ τρέφω παιδίον; «Καὶ τὸ παιδίον», λέγει, «ἐμεγάλωσε καὶ ἀπεγαλακτίσθη. Καὶ ὁ Ἀβραάμ ἔκαμε μεγάλο συμπόσιον κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ υἱός του ἀπεγαλακτίσθη».

6. Εἶδες, ὅτι ἡ ἀπερίγραπτος σοφία τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἐδοκίμασε μὲ ὅλα τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου, ὅταν πλέον ἐφάνη, ὅτι ἀπελπίσθη καὶ αὐτός καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι του, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν των, τότε ἐπραγμα-
 τοποίησε τὴν ὑπόσχεσίν του. Καὶ ἡμεῖς λοιπόν, ἀγαπητοὶ μου, ἄς ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἰδίαν ὑπομονὴν μὲ τὸν δίκαιον καὶ νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμεν ποτέ, ἀλλὰ νὰ τρεφώμεθα μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι οὔτε τὰ δύσκολα πράγματα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἰκα-

νων ἱκανὸν κώλυμα ἡμῖν γενέσθαι, ἐπειδὴν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις τὴν οἰκείαν φιλοτιμίαν ἐπιδείξασθαι βουληθῆ. "Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος νεύσῃ, πάντα εἶκει καὶ παραχωρεῖ καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα γίνεται καὶ τὰ ἀδύνατα

5 δυνατά· μόνον ἐὰν ἡμεῖς στερερὰν τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπιδεικνῶμεθα, καὶ πρὸς τὸ μέγεθος αὐτοῦ ἀφορῶντες, ἀνώτεροι γινώμεθα τῶν ἀνθρωπίνων ἀπάντων. Ὁ γὰρ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ὑποσχόμενος τοῖς μετ' ἀρετῆς τὴν ἐνταῦθα

10 ζωὴν διανύουσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον καὶ τὰ ἐνταῦθα παρέξει καὶ μάλιστα, ἐὰν ἡμεῖς ἐκείνων ἐφιέμενοι, τῶν παρόντων ὑπερορῶμεν; Τότε γὰρ αὐτῶν μάλιστα ἀπολαύσομεν μετὰ δαυιλείας, ὅταν αὐτῶν ὑπεριδεῖν βουληθῶμεν.

15 Ταῦτ' οὖν εἰδότες, ἐκεῖνα ποθῶμεν τὰ μένοντα καὶ ἀκίνητα ἀγαθὰ, τὰ τέλος οὐκ ἐπιστάμενα, ἵνα καὶ τὸν παρόντα βίον ἀλύπως διανύσωμεν, κἀκείνων ἐπιτυχεῖν δυναθῶμεν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ

20 Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

νὸν νὰ μᾶς ἐμποδίση, ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θελήσῃ νὰ δείξῃ τὴν μεγαλοδωρίαν της. Καθ' ὅσον, ὅταν ἐκεῖνος κἀνῆ ἓνα νεῦμα, τὰ πάντα ὑποχωροῦν καὶ ἐξαφανίζονται καὶ τὰ δύσκολα γίνονται εὐκόλα καὶ τὰ ἀδύνατα δυνατά, μόνον ἐὰν ἡμεῖς ἔχωμεν σταθερὰν πίστιν εἰς αὐτὸν καὶ ἐὰν γινώμεθα ἀνώτεροι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων βασιζόμενοι εἰς τὴν παντοδυναμίαν του. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀνεκφραστα εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐνάρετα τὴν παροῦσαν ζωὴν, δὲν θὰ μᾶς δώσῃ πολὺ περισσότερον καὶ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καὶ μάλιστα, ἐὰν ἡμεῖς περιφρονοῦμεν τὰ παρόντα καὶ ἐπιθυμοῦμεν τὰ οὐράνια; Καθ' ὅσον τότε θὰ ἀπολαύσωμεν μὲ ἀφθονίαν τὰ ἐπουράνια ἀγαθὰ, ὅταν δηλαδὴ θελήσωμεν νὰ περιφρονήσωμεν τὰ ἐπίγεια.

Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ἃς ἐπιθυμοῦμεν ἐκεῖνα τὰ σταθερὰ καὶ παντοτεινὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζουν τέλος, ὥστε καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν νὰ διανύσωμεν χωρὶς λύπην καὶ ἐκεῖνα νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν, τὰ ὁποῖα μακάρι νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Σ'

(Γέν. 21, 7-26)

«Καὶ εἶπε Σάρρα· τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ,
 ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα; ὅτι ἔτεκον υἷόν ἐν
 5 γήρα μου;».

1. Φέρε καὶ σήμερον, ἀγαπητοί, τὴν ἀκολουθίαν
 τῶν χθὲς εἰρημένων ἀναλαβόντες, οὕτω τὴν ἐστία-
 σιν ὑμῖν παραθῶμεν ταύτην τὴν πνευματικὴν, ἵνα μά-
 θωμεν πάλιν, καθάπερ χθὲς ἠκούσατε, τοῦ ἀγαθοῦ
 10 Θεοῦ τὴν ἄφατον κηδεμονίαν καὶ συγκατάβασιν, καὶ
 τοῦ πατριάρχου τὴν πολλὴν ὑπακοὴν καὶ εὐγνωμοσύ-
 νην. Εἶδετε, ὅπως ἡ τοῦ Ἰσαὰκ γέννησις περιχαρῆ
 τὴν Σάρραν ἐποίησεν; «Εἶπε γάρ», φησί, «γέλωτά μοι
 ἐποίησεν ὁ Θεός· ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ, συγχαρεῖται μοι».
 15 Ἐκαστον, φησί, τῶν ἀκουόντων εἰς κοινωνίαν τῆς
 χαρᾶς ἐπισπάσομαι. Μεγάλῃ γάρ ἐστιν ἡ παρὰ τοῦ
 Θεοῦ παρασχεθεῖσά μοι δωρεὰ καὶ ὑπερβαίνουσα τὴν
 ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. Τίς γάρ, φησὶν, οὐκ ἂν ἐκ-
 πλαγείῃ ὄρων ἐμὲ γαλακτοτροφοῦσαν καὶ τιθηνουμέ-
 20 νην, τὴν ἐν ἐσχάτῳ γήρα καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἐν
 ἀπαιδίᾳ γεγεννημένην; Καὶ ὥσανεὶ θαυμάζουσα καὶ
 ἐκπληττομένη τὸ γεγονός, ἐπήγαγε· «Τίς ἀναγγελεῖ
 τῷ Ἀβραάμ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα; ὅτι ἔτεκον
 υἷόν ἐν γήρα μου;». Ἐπειδὴ ὑπὲρ φύσιν ἐστὶ τὸ γε-
 25 γονός, διὰ τοῦτο, φησί, «Τίς ἀναγγελεῖ;» ἀντὶ τοῦ,
 ἴτις ἀναλογίσετε; τίς ἂν ἐνθυμηθεῖ; ποία διάνοια κα-
 ταλαβεῖν δυνήσεται; ποῖος λογισμὸς εὐρεῖν ἱκανὸς
 τοῦ γεγεννημένου τὴν ἀκρίβειαν; Ὁὐχ οὕτω θαυμα-
 στὸν ἦν, τὸ ἐκ τῆς πέτρας κατὰ τὴν ἔρημον ἀναβλύ-
 30 σαι τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἠνίκα τῇ ῥάβδῳ Μωϋσῆς
 ταύτην ἔπαισεν, ὡς τοῦτο τὸ ἀπὸ μήτρας ἤδη γενε-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Σ

(Γέν. 21, 7-26)

«Καὶ εἶπεν ἡ Σάρρα· Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἄβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί; Ὅτι εἰς τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν ἀπέκτησα υἱόν;».

1. Ἐμπρὸς καὶ σήμερον, ἀγαπητοί, ἀφοῦ συνεχίσω-
μεν τὰ ὅσα σᾶς εἶπα χθές, νὰ σᾶς παραθέσω αὐτὴν τὴν
πνευματικὴν τράπεζαν, διὰ νὰ μάθωμεν πάλιν, ὅπως ἠκού-
σατε καὶ χθές, τὴν ἀπερίγραπτον φροντίδα καὶ συγκατά-
θασιν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μεγάλην ὑπακοὴν καὶ τὴν
εὐγνωμοσύνην τοῦ πατριάρχου. Εἶδατε, πῶς ἡ γέννησις
τοῦ Ἰσαὰκ κατέστησε τὴν Σάρραν πολὺ χαρούμενην.
Διότι λέγει «Εἶπεν ἡ Σάρρα· Χαρὰν μοῦ ἐγένευσεν ὁ Θεός,
διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀκούσῃ αὐτό, θὰ χαρῆ μαζί
μου». Τὸν καθένα, λέγει, πού θὰ μάθῃ αὐτό, θὰ τὸν κάμω
μέτοχον εἰς τὴν χαρὰν μου. Διότι εἶναι μεγάλη ἡ δωρεά,
τὴν ὁποίαν μοῦ ἐχάρισεν ὁ Θεός καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀν-
θρωπίνην ἀδυναμίαν. Διότι λέγει, ποῖος δὲν θὰ ἐκπλαγῆ,
ὅταν ἰδῆ ἔμένα νὰ τρέφω μὲ γάλα καὶ νὰ θηλάζω, ἡ ὁποία
εὐρίσκομαι εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας καὶ πού μέχρι τώρα ἤ-
μουν ἄτεκνη; Καὶ κατεχομένη ἀπὸ κάποιον θαυμασμόν
καὶ ἐκπληξιν διὰ τὸ γεγονὸς προσέθεσε· «Ποῖος θὰ ἀναγ-
γεῖλῃ εἰς τὸν Ἄβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί; Ὅτι
εἰς τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν ἀπέκτησα υἱόν;». Ἐπειδὴ
τὸ γεγονὸς εἶναι ὑπερφυσικόν, διὰ τοῦτο λέγει· «Ποῖος
θὰ ἀναγγεῖλῃ;» ἀντὶ νὰ εἰπῆ, Ἰσοῖος θὰ ἀναλογισθῆ; Ποῖος
θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸ σκεφθῆ; Ποία διάνοια θὰ ἠμπορέσῃ
νὰ τὸ καταλάβῃ; Ποία σκέψις εἶναι ἰκανὴ νὰ ἐξηγήσῃ
τὴν ἀκρίβειαν τοῦ γεγονότος; Δὲν ἦτο τόσοσιν ἀξιοθαύ-
μαστον τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀνέβλυσαν πηγαὶ ὑδάτων ἀπὸ
τὴν πέτραν τῆς ἐρήμου, ὅταν ὁ Μωυσεὺς ἐκτύπησεν αὐτὴν
μὲ τὴν ράβδον του, ὅσον ἦτο θαυμαστόν αὐτό, τὸ νὰ

κρωμένης παιδίον τεχθῆναι καὶ γάλακτος πηγὰς ἀναβλύσαι.

Ἴνα γὰρ πᾶσιν ὁ τόκος κατάδηλος γένηται καὶ πάντας καὶ τοὺς τότε παρόντας καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα
 5 ἀκούοντας, εἰς πίστιν τοῦ θαύματος ἐναγάγη, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ τρέφει παιδίον καὶ τῆς γαλακτοτροφίας ἀνέχεται. Καὶ φησι, «Τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα;» τοῦτο τὸ καινόν, παράδοξον, καὶ παρ' ἐλπίδα ἐμοὶ παρασχεθέν, «ὅτι ἔτε-
 10 κον υἱὸν ἐν γήρᾳ μου;». Τί ἐστίν, «Ὅτι ἔτεκον υἱὸν ἐν γήρᾳ μου;»; «Ὅτι καὶ ἄνευ τῆς στειρώσεως ἱκανὸς ἦν, φησὶ καὶ ὁ τῆς ἡλικίας χρόνος ἀπαγορευσαί τὸν τόκον. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα τὰ κωλύματα ὁ Δεσπότης ἐκποδῶν ποιησάμενος, καὶ τοῦ παιδὸς τὸν
 15 τόκον ἐμοὶ κεχάρισται καὶ τοῦ γάλακτος τὰς πηγὰς. Ἀλλ' ἴδωμεν λοιπὸν τὰ ἐξῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπήρτιστο τὰ τῆς γαλακτοτροφίας, «Εἶδε», φησί, «Σάρρα τὸν υἱὸν Ἄγαρ τῆς Αἰγυπτίας, ὃς ἐγένετο τῷ Ἀβραάμ, παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Καὶ εἶπε
 20 τῷ Ἀβραάμ· ἔκβαλε τὴν παιδίσκην ταύτην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. Οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαὰκ. Σκληρὸν δὲ ἐφάνη τὸ ῥῆμα ἐναντίον Ἀβραάμ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ».

Ὅρα μοι, ἀγαπητέ, ἐνταῦθα τὴν Σάρραν πάλιν
 25 οὐ φέρουσαν τοῦ Ἰσμαὴλ τὴν πολλὴν παρρησίαν, οὐδὲ ἀνεκτῶς ἐνεγκεῖν δυναμένην τὸν τῆς παιδίσκης υἱὸν μετὰ τοῦ Ἰσαὰκ ἀναστρεφόμενον. Καθάπερ οὖν πρῶην καταστεῖλαι τῆς Ἄγαρ τὸ φρόνημα βουλομένη, διὰ τῆς σφοδρᾶς ἀγανακτήσεως εἰς φυγὴν αὐ-
 30 τὴν τραπήναι παρεσκεύασεν, οὕτω καὶ νῦν βουλομένη ἐκ προοιμίων ἀναστεῖλαι τοῦ Ἰσμαὴλ τὴν προπέτειαν καὶ μὴ φέρουσα ὄρᾳ τὸν ἐκ χάριτος τεχθέντα υἱὸν καὶ ἐξ αὐτῆς τοῦ Θεοῦ τῆς δωρεᾶς μετὰ τοῦ τῆς παιδίσκης τῆς Αἰγυπτίας συναναστρεφόμενον,

γεννηθῆ ἡδηλαδὴ παιδί ἀπὸ μῆτραν νεκρωμένην καὶ νὰ ἀναβλύσῃ γάλα ἀπὸ τὴν Σάρρα.

Διὰ νὰ καταστῆ ἡδηλαδὴ πασίγνωστη ἡ γέννησις καὶ νὰ κάμῃ ὄλους καὶ τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους, οἱ ὅποιοι θὰ ἤκουον αὐτά, νὰ πιστεύσουν τὸ θαῦμα, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἴδια τρέφει τὸ παιδί καὶ ὑπομένει τὴν γαλακτοτροφίαν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν. Καὶ λέγει· «Ποῖος θὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί;» αὐτὸ τὸ καινοφανές καὶ παράδοξον καὶ χωρὶς ἐλπίδα παρασχεθέν εἰς ἐμένα, τὸ «Ὅτι ἀπέκτησα υἱὸν κατὰ τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν;». Τί σημαίνει «Ὅτι ἀπέκτησα υἱὸν κατὰ τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν»; Ὅτι ἡδηλαδὴ καὶ χωρὶς τὴν στείρωσιν, λέγει, ἦτο ἱκανὴ ἡ ἡλικία νὰ μοῦ ἀποκλείσῃ τὴν γέννησιν. Αὐτὰ ὁμως ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἀφοῦ τὰ ἐξηφάνισεν ὁ Κύριος, ἐχάρισεν εἰς ἐμένα καὶ τὴν γέννησιν τοῦ παιδιοῦ καὶ τὰς πηγὰς τοῦ γαλακτος. Ἄλλ' ὡς ἰδοῦμεν τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων. Ὅταν ἡδηλαδὴ ἔπαυσεν ἡ γαλακτοτροφία, λέγει, «Εἶδεν ἡ Σάρρα τὸν υἱὸν τῆς Αἰγυπτίας Ἄγαρ, πού τὸν ἀπέκτησε μὲ τὸν Ἀβραάμ, νὰ παίζῃ μὲ τὸν Ἰσαάκ τὸν υἱὸν τῆς καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ. Νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ ἐδῶ τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν τῆς, διότι δὲν θὰ μᾶς κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς δούλης αὐτῆς μαζὶ μὲ τὸν υἱὸν μου Ἰσαάκ. Ὁ λόγος δὲ αὐτὸς ἐφάνη σκληρὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ διὰ τὸν υἱὸν τοῦ τὸν Ἰσμαήλ».

Πρόσεχε, ἐδῶ, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ Σάρρα δὲν ὑποφέρει τὸ θάρρος τοῦ Ἰσμαήλ, οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ἀνέχεται τὴν συναναστροφὴν τοῦ υἱοῦ τῆς δούλης μὲ τὸν Ἰσαάκ. Ὅπως ἡδηλαδὴ παλαιότερον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ταπεινώσῃ τὸ ἠθικὸν τῆς Ἄγαρ, ἔκαμεν αὐτὴν νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν λόγῳ τῆς μεγάλης τῆς ὀργῆς, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συγκρατήσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐθάδειαν τοῦ Ἰσμαήλ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀνέχεται νὰ βλέπῃ τὸν υἱὸν τῆς, ὁ ὅποιος ἐγεννήθη κατὰ χάριν καὶ μὲ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, νὰ συναναστρέφεται μὲ τὸν υἱὸν τῆς Αἰγυπτίας δούλης, λέγει πρὸς τὸν

φησὶ πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Ἐκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ
 τὸν υἱὸν αὐτῆς. Οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς
 παιδίσκης ταύτης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου». Ἐπειδὴ ἤδει,
 ὅτι καὶ αὐτὴ ἐν ἔσχάτῳ γήρα τυγχάνει καὶ τὸν πα-
 5 τριάρχην ἐώρα προβεβηκότα (ἦσαν γὰρ ἀμφοτέροι
 προβεβηκότες ἡμερῶν), ὑφορῶσα μήποτε, ἀθρόον
 αὐτῶν τελευτησάντων, ὁ Ἰσμαήλ, διὰ τὸ ἐκ τῆς τοῦ
 πατριάρχου συνουσίας τεχθῆναι, ἐπιχειρήσει εἰς τὸν
 κλῆρον ἑαυτὸν τοῦ πατρὸς εἰσαγαγεῖν καὶ κοινωνὸς
 10 γενέσθαι τῷ Ἰσαάκ, διὰ τοῦτό φησιν, «Ἐκβαλε τὴν
 παιδίσκην ἐντεῦθεν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς». Μανθανέτω,
 φησὶν, ἤδη ὅτι οὐδὲν κοινὸν ἔξει ὁ τῆς παιδίσκης υἱ-
 ὸς μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ. Οὐδὲ γὰρ εὐλογον τὸν
 τῆς δούλης υἱὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐμοῦ τῆς δεσποί-
 15 νης συναναστρέφεσθαι. Ἄλλ' ἡ μὲν Σάρρα οὐκ ἀπει-
 κὸς πρᾶγμα πέπονθεν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀκόλουθον,
 καὶ οὕτως ἀκόλουθον, ὡς καὶ τὸν Θεὸν συναινέσαι
 τοῖς παρ' αὐτῆς εἰρημένους. Ὁ δὲ πατριάρχης φιλό-
 στοργος ὢν καὶ συμπαθῶς διακείμενος πρὸς τὸν Ἰ-
 20 σμαήλ, ἐπαχθῶς ἐδέξατο τὰ παρὰ τῆς Σάρρας εἰρη-
 μένα. «Σκληρὸν γάρ», φησὶν, «ἐφάνη τὸ ρῆμα ἐναν-
 τίον Ἀβραάμ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». Οὐδὲ γὰρ τῆς Ἀ-
 γαρ ἐποιήσατο λόγον, ἀλλὰ συμπαθῶς πρὸς τὸν παῖ-
 δα διέκειτο, ὅτε δὴ λοιπὸν ἐν ἡλικίᾳ γεγονότα.
 25 Ἄλλὰ σκόπει μοι ἐνταῦτα τοῦ φιλανθρώπου Θε-
 οῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν συγκατάβασιν. Ἐπειδὴ γὰρ
 εἶδε καὶ τὴν Σάρραν κατὰ τὸ εἶκὸς παθοῦσάν τι ἀν-
 θρώπινον, καὶ δυσχεραίνουσαν ἐπὶ τῇ ὁμοτιμίᾳ τῶν
 παίδων καὶ τὸν Ἀβραάμ οὐ φέροντα πρῶως τὴν ἐκ-
 30 βολὴν τοῦ Ἰσμαήλ καὶ τῆς παιδίσκης (εἰ γὰρ καὶ μὴ
 ἀντέτεινε τῇ Σάρρᾳ διὰ πολλὴν τὴν ἐπιείκειαν, ἀλλ'
 ὁμως σκληρὸν αὐτῷ κατεφαίνετο, τοῦτ' ἔστι, βαρὺ,
 φησὶ, καὶ ἐπαχθὲς καὶ φορτικόν), τότε λοιπὸν τὴν
 οἰκείαν φιλανθρωπίαν μιμούμενος ὁ Δεσπότης καὶ
 35 τῆς ὁμοιοῦσας τὸν σύνδεσμον αὐτῶν συσφίγγων, φησὶ
 πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Μὴ σκληρὸν ἔστω ἐναντίον σου

Ἄβραάμ. «Νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ ἐδῶ τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν τῆς, διότι δὲν θὰ μᾶς κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς δούλης αὐτῆς μαζί μὲ τὸν υἱὸν μου». Ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι καὶ αὐτὴ εὐρίσκετο εἰς βαθὺ γῆρας καὶ ἐβλεπεν, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης εἶχε γηράσει, (ἀφουῖ ἦσαν καὶ οἱ δύο πολὺ μεγάλης ἡλικίας), ὑποπτευομένη μήπως, ἐὰν αὐτοὶ ἀποθάνουν αἰφνιδίως, ὁ Ἰσμαήλ, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῆς μητρός του μὲ τὸν πατριάρχην, ἀποπειραθῆ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς του καὶ διαμειράσῃ αὐτὴν μὲ τὸν Ἰσαάκ, διὰ τοῦτο λέγει «Νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ ἐδῶ τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν τῆς». Ἄς μάθῃ πλέον, λέγει, ὅτι δὲν θὰ ἔχῃ τίποτε τὸ κοινόν ὁ υἱὸς τῆς δούλης μὲ τὸν υἱὸν μου τὸν Ἰσαάκ. Καθ' ὅσον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συναναστρέφεται ὁ υἱὸς τῆς δούλης μὲ τὸν υἱὸν τὸν ἰδικόν μου ἢ ὅποια εἶμαι κυρία. Ἄλλ' ἢ Σάρρα δὲν εἶπε κάτι τὸ τόσο παράλογον, ἀλλὰ μάλιστα πολὺ φυσικόν καὶ τόσο φυσικόν, ὥστε καὶ ὁ Θεὸς νὰ συμφωνήσῃ, μὲ ὅσα αὐτὴ εἶχεν εἰπεῖ. Ὁ πατριάρχης ὅμως, ἐπειδὴ ἦτο φιλόστοργος καὶ ἠγάπα τὸν Ἰσμαήλ, ἤκουσε μὲ λύπην τοὺς λόγους τῆς Σάρρας. Διότι λέγει «Ὁ λόγος αὐτὸς ἐφάνη εἰς τὸν Ἄβραάμ πολὺ σκληρὸς διὰ τὸν υἱὸν του τὸν Ἰσμαήλ». Διότι δὲν ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν Ἄγαρ, ἀλλὰ εἶχε μεγάλην συμπάθειαν εἰς τὸν υἱὸν του, καθ' ὅτι εἶχεν ἤδη μεγαλώσει.

Πρόσεχε ὅμως ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν ὑπερβολικὴν συγκατάβασιν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ὅταν δηλαδὴ εἶδεν, ὅτι καὶ ἡ Σάρρα κατελήφθη ἀπὸ κάποιο πάθος, ὅπως ἦτο φυσικόν καὶ ὅτι ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὴν ἰσοτιμίαν τῶν δύο παιδίων καὶ ὅτι καὶ ὁ Ἄβραάμ ἔφερε βαρέως τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Ἰσμαήλ καὶ τῆς δούλης (διότι, ἂν καὶ δὲν ἔφερον ἀντίρρησιν εἰς τὴν Σάρραν λόγῳ τῆς μεγάλης του πραότητος, ὅμως αὐτὸ τοῦ ἐφαίνετο πολὺ σκληρόν, δηλαδὴ θαρὺ, λέγει, καὶ ἐπαχθὲς καὶ φορτικόν), τότε λοιπὸν ὁ Κύριος σύμφωνα μὲ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ συσφίγγει περισσότερον τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμονοίας των, λέγει εἰς τὸν Ἄβραάμ, «Νὰ μὴ σοῦ φαίνωνται σκληροὶ οἱ

τὸ ρῆμα περὶ τοῦ παιδίου καὶ τῆς παιδίσκης. Πάντα ὅσα ἂν εἶπη σοι Σάρρα, ἄκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς». Μὴ δέξῃ, φησί, βαρέως τὸ παρ' αὐτῆς ρηθέν σοι, ἀλλὰ «Πάντα ὅσα ἂν εἶπη σοι Σάρρα, ἄκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς».

1 2. Ταῦτα πάντα, φησὶν, ἄπερ σοι νῦν διαλέγεται περὶ τοῦ Ἰσμαήλ καὶ τῆς Ἄγαρ, κατάδεξαι καὶ ὑπάκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς. Μὴ θελήσης λυπηῆσαι τὴν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τοσαύτην περὶ σὲ τὴν φιλοστοργίαν ἐπιδειξαμένην, τὴν οὐ μόνον ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ δευτερον, ἵνα τοῦ θανάτου σε ἐξαρπάσῃ, ἑαυτὴν ἐκδεδωκυῖαν ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας καὶ ὑπόθεσιν σοι γενομένην τοσαύτης περιφανείας· καὶ πρότερον μὲν μετὰ τοσοῦτου πλούτου ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐπανελθεῖν
10 πεποικηκυῖαν· μετὰ ταῦτα δὲ τοσαύτης τιμῆς ποιήσασαν ἀξιοθῆναι σε ὑπὸ τοῦ Ἀβιμέλεχ. Μὴ τοίνυν ἀνάσχη ἐναντία τοῖς παρ' αὐτῆς λεγομένοις βουλευσασθαι· καὶ γὰρ οὐδὲ ἄλλως ἔσται. Ἐν γὰρ τῷ Ἰσαὰκ τῷ παρ' αὐτῆς τεχθέντι τὸ σπέρμα σοι κληθήσεται,
20 καὶ οὗτος ἔσται σου κληρονόμος. «Καὶ τὸν υἱὸν δὲ τοῦτον τῆς παιδίσκης αὐξηθῆναι παρασκευάσω, καὶ εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτόν, ἐπειδὴ σπέρμα σὸν ἐστι». Ποίει οὖν τὰ παρ' αὐτῆς σοι λεγόμενα καὶ ὑπάκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς. Ἐννόησόν σοι λοιπόν, ὅση
25 ἀθρόον ἢ εἰρήνη καὶ ἡ δμόνοια εἰς τὸ συνοικέσιον αὐτῶν ἐπολιτεύετο, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος τὸν σύνδεσμον αὐτῶν συσφιγγούσης. «Ἀνέστη γάρ», φησί, «τῷ πρῶτῳ καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἄσκον ὕδατος καὶ ἔδωκεν Ἄγαρ καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς
30 καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν».

Ὅρα μοι πάλιν τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ὅπως διὰ πάντων τὸν φιλόθεον αὐτοῦ σκοπὸν δείκνυσιν. Ὅτε μὲν γὰρ ἤκουσε τῆς Σάρρας λεγούσης, «Ἐκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς»,
35 πονηρὸν αὐτῷ ἐφάνη, ἐπειδὴ φιλοστόργως πρὸς τὸν

λόγοι τῆς Σάρρας διὰ τὸ παιδί καὶ τὴν δούλην. Ὅλα, ὅσα θὰ σοῦ εἶπῃ ἡ Σάρρα νὰ τὰ ἀκούσης». Νὰ μὴ φέρης βαρέως, λέγει, αὐτά, τὰ ὁποῖα ἤκουσες, ἀλλὰ «Ὅλα, ὅσα θὰ σοῦ εἶπῃ ἡ Σάρρα, νὰ τὰ ἀκούσης».

2. Ὅλα αὐτά, λέγει, τὰ ὁποῖα σοῦ λέγει τώρα διὰ τὸν Ἰσμαήλ καὶ τὴν Ἄγαρ νὰ τὰ δεχθῆς καὶ νὰ ἀκούσης τοὺς λόγους της. Νὰ μὴ θελήσης νὰ λυπήσης αὐτήν, ἡ ὁποῖα ἐπὶ τόσον χρόνον ἔδειξε τόσῃν φιλοστοργίαν εἰς σέ, αὐτήν ἡ ὁποῖα ὄχι μόνον μίαν φοράν, ἀλλὰ καὶ δευτέραν, διὰ νὰ σέ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, ἐξέδωκε τὸν ἑαυτὸν της διὰ τὴν ἰδικὴν σου σωτηρίαν καὶ ἐγένετο ἀφορμή, διὰ νὰ ἀποκτήσης τόσῃν δόξαν. Καὶ παλαιότερον σοῦ ἔκαμε νὰ ἐπανέλθῃς μὲ τόσον πλοῦτον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ ἀξιωθῆς ἀργότερον τόσης τιμῆς ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ. Νὰ μὴ ἀνεχθῆς λοιπὸν νὰ σκεφθῆς κατὰ διαφορετικὸν τρόπον, ἀπ' ὅ,τι αὐτὴ σοῦ λέγει. Καθ' ὅσον δὲν θὰ γίνῃ διαφορετικά. Διότι θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόγονοί σου οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ αὐτός θὰ εἶναι ὁ κληρονόμος σου. «Καὶ τὸν υἱὸν τῆς δούλης αὐτῆς θὰ τὸν καταστήσω μέγαν καὶ θὰ τὸν κάμω γενάρχη μεγάλου ἔθνους, ἐπειδὴ εἶναι ἰδικόν σου σπέρμα». Κάμε λοιπὸν, ὅσα αὐτὴ σοῦ λέγει καὶ ἄκουσε τοὺς λόγους της. Νὰ σκεφθῆς, παρακαλῶ, πόση εἰρήνη καὶ ὁμόνοια ὑπῆρχε εἰς τὴν οἰκογένειάν των, ἀφοῦ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἔσφιγγε περισσότερον τὸν δεσμὸν των. Διότι λέγει, «Ἐσηκώθη ὁ Ἀβραὰμ τὸ πρῶτον καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἄσκον ὕδατος καὶ ἔδωκεν αὐτά εἰς τὴν Ἄγαρ, ἔθεσεν ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους της τὸ παιδί καὶ τὴν ἀπεμάκρυνε».

Βλέπε, παρακαλῶ, πάλιν τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου καὶ πῶς ἀποδεικνύει μὲ κάθε μέσον τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν του. Ὅταν ἤκουσε τὴν Σάρραν νὰ λέγῃ «Νὰ ἀπομακρύνῃς τὴν δούλην καὶ τὸν υἱὸν της», τοῦ ἐφάνη κακόν, ἐπειδὴ ἠγάπα τὸν Ἰσμαήλ. Ὅταν ὁμως διέταξεν

Ἰσμαὴλ διέκειτο· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δεσπότης ἐκέλευσεν,
 εὐθέως ἐποίει τὸ ἐπιταχθὲν καὶ ἐπελανθάνετο τῆς
 φυσικῆς φιλοστοργίας. Ὅταν γάρ, φησὶν, αὐτὸς ἐ-
 πιτάτῃ, σχολαζέτω πάντα τὰ πάθη· ὁ γὰρ τῆς φύ-
 5 σεῶς ἐστὶ Δεσπότης ὁ κελεύων. «Λαβοῦσα τοίνυν ἡ
 παιδίσκη, φησί, τοὺς ἄρτους καὶ τὸν ἄσκον τοῦ ὕ-
 δατος, ἐξήει μετὰ τοῦ παιδίου». Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν,
 διὰ τὴν πρὸς τὸν δίκαιον εὐνοίαν πῶς καὶ αὐτὴ ἀξι-
 οῦται τῆς κηδεμονίας τῆς ἄνωθεν. Ἀπελθοῦσα τοί-
 10 νυν ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν ἔρημον καὶ τοῦ ὕδατος ἀνα-
 λωθέντος καὶ οὐδεμίαν οὐδαμόθεν εὐρίσκουσα παρα-
 μυθίαν, «Ἐρριψε», φησί, «τὸ παιδίον ὑποκάτω μιᾶς
 ἐλάτης» καὶ διακοπτομένη τὰ σπλάγχνα καὶ ὑπὸ τῆς
 ὀδύνης συνεχομένη καὶ τῆς πρὸς τὸ παιδίον φιλοστορ-
 15 γίας, «Ἐκόθητο», φησὶν, «ἀπέναντι αὐτοῦ, ὥσει τό-
 ξου βολήν. Ἐίπε γάρ· οὐ μὴ ἴδω τὸν θάνατον τοῦ παι-
 δίου μου. Καὶ ἐκάθισεν ἀπέναντι παιδίου. Καὶ ἀνα-
 βοῆσαν τὸ παιδίον, ἔκλαυσεν». Ἄλλ' ὁ ἐλεήμων καὶ
 φιλόανθρωπος Θεὸς καὶ πατὴρ καὶ μητὴρ φιλοστορ-
 20 γίαν εἰς τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ὑπερακοντίζων,
 «Ἐίσῆκουσε τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ
 ἦν»· ὤκτειρε τὸ παιδίον, ἠλέησε τὴν συμφορὰν τῆς
 Ἄγαρ· συνεχώρησεν αἰσθησὶν αὐτὴν λαβεῖν τῆς ἐ-
 ρημίας καὶ εὐθέως τὴν παρ' ἑαυτοῦ ἀντίληψιν ἐχα-
 25 ρίστατο.

«Καὶ ἐκάλεσε», φησὶν, «ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τὴν
 Ἄγαρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν αὐτῇ· τί ἐστίν, Ἄ-
 γαρ; Μὴ φοβοῦ· ἐπακήκοε γὰρ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς
 τοῦ παιδίου σου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἐστίν. Ἀνάστηθι,
 30 λάβε τὸ παιδίον καὶ κράτησον τῆς χειρὸς αὐτοῦ· εἰς
 γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτό». Ὡ φιλοανθρωπίας Δε-
 σπότητος. Οὐκ ἐπειδὴ παιδίσκη ἦν, ὑπερεΐδεν αὐτὴν,
 ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπαγγελίαν ἐποίησατο πρὸς τὸν πατριάρ-
 χην καὶ ἐπειδὴ ἐκείνου τὸ σπέρμα ἐτύγγανε, τσαύ-
 35 τῆς προνοίας καὶ αὐτὴν ἀξιοῖ καὶ φησι· «Τί ἐστίν,

αὐτὸν ὁ Κύριος, ἀμέσως ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν καὶ ἐλησμόνησε τὴν φυσικὴν στοργὴν. Διότι λέγει, ὅταν αὐτὸς διατάσῃ ὡς σιωποῦν ὅλα τὰ ἔθνη, καθ' ὅσον ὁ Κύριος τῆς φύσεως εἶναι πού διατάσσει. «Ἄφου ἔλαβε λοιπὸν ἡ δούλη», λέγει, «τοὺς ἄρτους καὶ τὸν ἀσκὸν τοῦ ὕδατος ἔφυγε μαζί με τὸ παιδί». Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, καὶ πάλιν πῶς καὶ αὕτη, ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν δίκαιον, γίνεται ἀξία τῆς ἄνωθεν βοηθείας. Ἄφου ἔφυγε, λοιπὸν, ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀφου τὸ ὕδωρ ἐτελείωσε καὶ δὲν εὔρισκε ἀπὸ πουθενὰ καμμίαν βοήθειαν, «Ἔρριψε», λέγει, «τὸ παιδί κάτω ἀπὸ ἓνα ἔλατον». Καὶ ἔκλαιγε με σπαραγμοὺς καὶ κατεχομένη ἀπὸ τὴν ὀδύνην καὶ ἀπὸ τὴν στοργὴν πρὸς τὸ παιδί, «Ἐκάθησε», λέγει, «ἀπέναντι αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν βολῆς τόξου περιπίου. Διότι εἶπε· «Νὰ μὴ ἰδῶ τὸν θάνατον τοῦ παιδιοῦ μου. Καὶ ἐκάθησεν ἀπέναντι τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί δὲ ἐφώναξε καὶ ἔκλαυσεν». Ὁ ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὁμως, αὐτὸς πού ὑπερβαίνει τὴν στοργὴν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς κατὰ τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς ἡμᾶς, «Ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ παιδιοῦ ἐκεῖ ὅπου ἦτο». Ἐλυπήθη τὸ παιδίον, ἐλέησε τὴν συμφορὰν τῆς Ἄγαρ. Ἄφησε αὐτὴν νὰ καταλάβῃ τὸν φόβον τῆς ἐρημίας καὶ ἀμέσως τῆς ἐχάρισε τὴν βοήθειάν του.

«Καὶ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ», λέγει, «ἀπὸ τὸν οὐρανὸν προσεκάλεσε τὴν Ἄγαρ καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν· τί συμβαίνει Ἄγαρ; Μὴ φοβῆσαι, διότι ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ σου ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου εὔρισκεται. Νὰ σηκωθῆς νὰ πάρῃς τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ κρατήσῃς ἀπὸ τὸ χέρι του, διότι θὰ τὸ καταστήσω γενάρχην μεγάλου ἔθνους». Ὡ φιλάνθρωπία τοῦ Κυρίου. Δὲν περιεφρόνησεν αὐτὴν ἐπειδὴ ἦτο δούλη, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰσαὴλ ἐτύγχανε νὰ εἶναι σπέρμα ἐκείνου, καθιστᾶ καὶ αὐτὴν ἀξίαν τόσης φροντίδος καὶ λέγει· «Τί συμβαίνει, Ἄγαρ; Μὴ φοβεῖσαι, διότι ὁ Θεὸς

Ἄρα; Μὴ φοβοῦ· ἐπήκουσε γὰρ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς
 τοῦ παιδίου. Ἀνάστηθι καὶ λάβε αὐτὸ καὶ κράτησον
 τῆς χειρὸς αὐτοῦ· εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτό».

5 Μὴ ἀθύμει, φησί, διὰ τὸ ἐκβληθῆναι σε τῆς οἰκίας.
 Τοσαύτης γὰρ ἀπολαύσεται τῆς παρ' ἐμοῦ προνοίας,
 ὡς καὶ εἰς ἔθνος μέγα γενέσθαι καὶ αὐτό. «Καὶ ἤνοι-
 ξε», φησί, «τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς»· οὐκ ἐπειδὴ πρὸ

10 τούτου οὐχ ἑώρα, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνε-
 ωγμένων οὐδὲν αὐτῇ ὄφελος ἐγένετο πρὸ τῆς ἄνωθεν
 ἐπισκοπῆς. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐβουλήθη τὴν παρ' ἑαυτοῦ
 κηδεμονίαν ἐπιδειξάσθαι, φησὶν, «Ἀνέωξε τοὺς ὀ-
 φθαλμοὺς αὐτῆς»· ἀντὶ τοῦ, ἕπέδειξεν αὐτῇ ἀγνοού-
 ση, τὴν διάνοιαν αὐτῆς διέγειρεν, ὠδήγησεν αὐτήν,
 ὥστε ἰδεῖν τὸν τόπον τὸν ἀναβλύζοντα τοῦ ὕδατος τὰς

15 πηγάς.

«Καὶ εἶδε», φησί, «φρέαρ ὕδατος ζῶντος καὶ ἐ-
 πορεύθη καὶ ἔπλησε τὸν ἀσκὸν καὶ ἐπότισε τὸ παιδί-
 ον». Ἐν ἀπόροις πόρον ἔχαρίσατο ὁ Κύριος καὶ ἐν

20 ἀμηχανία τοιαύτη τυγχανούση καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα
 σωτηρίας ἔχούση, τὴν οἰκίαν φιλοτιμίαν εἰς αὐτὴν
 ἐπεδείξατο, ὁμοῦ καὶ αὐτὴν παραμυθησάμενος καὶ
 τοῦ παιδίου τὴν πρόνοιαν ποιησάμενος. Ὅπως ὅταν

25 βούληται ὁ Θεός, κἂν ἐν ἐρημίᾳ ὤμεν, κἂν ἐν αὐτοῖς
 τοῖς ἐσχάτοις κακοῖς, κἂν μηδεμίαν ἐλπίδα σωτηρί-
 25 ας ἔχωμεν, οὐδενὸς ἐτέρου δεησόμεθα, τῆς τοῦ Θεοῦ
 ροπῆς τὰ πάντα ἡμῖν γινομένης. Ἐὰν γὰρ τὴν παρ'
 αὐτοῦ εὐνοίαν ἐπισπασώμεθα, οὐδεὶς ἡμῶν περιέσται,
 ἀλλὰ πάντων ἐσόμεθα ὑψηλότεροι. Καὶ ἦν ὁ Θεὸς με-
 τὰ τοῦ παιδίου», φησί, «καὶ ἠῤῥήθη καὶ κατώκησεν

30 ἐν τῇ ἐρήμῳ». Ὅπως ὅταν εὐμενῇ τὸν Θεὸν ἔχωμεν,
 κἂν ἐν ἐρήμῳ ὤμεν, τῶν ἐν ταῖς πόλεσι διαγόντων
 ἀσφαλέστερον διατρίβομεν. Μεγίστη γὰρ ἀσφάλεια
 καὶ τεῖχος ἀκαταγώνιστον ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ ροπή.

35 Καὶ ἵνα μάθης ὅπως ὁ ἐν ἐρήμῳ τυγχάνων τοῦ
 ἐν μέσαις ταῖς πόλεσι διατρίβοντος καὶ πολλῆς τῆς

ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ σου. Νὰ σηκωθῆς καὶ νὰ πά-
 ρῃς τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ κρατήσῃς ἀπὸ τὸ χέρι του,
 διότι θὰ τὸ καταστήσω γενάρχην μεγάλου ἔθνους». Νὰ
 μὴ λυπηῖσαι, λέγει, διότι ἐξεδιώχθης ἀπὸ τὴν οἰκίαν. Διότι
 θὰ ἔχη τόσῃν φροντίδα ἀπὸ ἐμένα, ὥστε καὶ αὐτὸ νὰ
 καταστῆ γενάρχης μεγάλου ἔθνους. «Καὶ ἤνοιξε», λέγει,
 «τοὺς ὀφθαλμοὺς της», ὄχι ἐπειδὴ προηγουμένως δὲν
 ἔβλεπεν, ἀλλ' ἐπειδὴ, ἂν καὶ εἶχεν ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς της, ὅμως δὲν ὠφελουῖσαν τίποτε εἰς αὐτήν, πρὶν
 ἀπὸ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἠθέλησε νὰ
 δείξῃ τὴν βοήθειάν του, λέγει, «Ἔνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς
 της», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ὑπέδειξεν εἰς αὐτήν, ἐπειδὴ εἶχεν ἄ-
 γνοιαν, ἐφώτισε τὸν νοῦν της, ὠδήγησεν αὐτήν, ὥστε
 νὰ ἰδῇ τὸν τόπον, ὅπου ἀνέβλυζον πηγαὶ ὕδατος.

«Καὶ εἶδε», λέγει, «πηγὴν ῥέοντος ὕδατος καὶ ἐπῆγε
 καὶ ἐγέμισε τὸν ἀσκὸν καὶ ἐπότισε τὸ παιδί». Εἰς τὴν
 ἀπόγνωσιν ὁ Κύριος ἔδωκε τὴν λύσιν καὶ ἐνῶ εὕρισκετο
 εἰς τόσον μεγάλην ἀμηχανίαν καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἐλπί-
 δα σωτηρίας, ἔδειξεν εἰς αὐτήν τὴν φιλοτιμίαν του καὶ
 συγχρόνως τὴν ἐπαρηγόρησεν, ἀφοῦ καὶ διὰ τὸ παιδί
 ἐφρόντισεν. Ἔτσι ὅταν ὁ Θεὸς θέλῃ, εἴτε εὕρισκόμεθα
 εἰς τὴν ἔρημον, εἴτε ἀντιμετωπίζομεν τὰς μεγαλυτέρας
 συμφοράς, καὶ ἂν δὲν ἔχωμεν καμμίαν ἐλπίδα σωτηρίας,
 δὲν θὰ χρειασθῶμεν κανένα ἄλλον, ἀφοῦ ἡ βοήθεια τοῦ
 Θεοῦ θὰ κάνῃ τὰ πάντα. Ἐὰν δηλαδὴ κερδήσωμεν τὴν
 ἀγάπην του, κανεὶς δὲν θὰ μᾶς νικήσῃ, ἀλλὰ θὰ εἴμεθα
 ἀνώτεροι ὅλων. «Καὶ ὁ Θεός», λέγει, «ἦτο μαζί μὲ τὸ παι-
 δι καὶ αὐτὸ ἐμεγάλωσε καὶ κατώκησε εἰς τὴν ἔρημον».
 Ἔτσι ὅταν ἔχωμεν τὸν Θεὸν μαζί μας, καὶ ἂν εὕρισκόμε-
 θα εἰς τὴν ἔρημον, θὰ ζήσωμεν ἀσφαλέστερον ἀπ' αὐτοὺς,
 οἱ ὁποῖοι ζοῦν μέσα εἰς τὰς πόλεις. Καθ' ὅσον εἶναι μεγί-
 στη ἀσφάλεια καὶ ἀκαταγώνιστος τείχος ἡ βοήθεια τοῦ
 Θεοῦ.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, πῶς αὐτός, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς
 τὴν ἔρημον, ἀπεδείχθη ἀσφαλέστερος καὶ δυνατώτερος

ἀνθρωπίνης συμμαχίας ἀπολαύοντος καὶ ἀσφαλέστερος καὶ δυνατώτερος καθέστηκεν, ἴδωμεν πῶς ὁ μὲν Δαυὶδ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβων καὶ καθάπερ ἀλήτης διάγων, ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρὸς ἐτειχίζετο· ὁ δὲ

5 Σαοὺλ ἐν μέσαις ταῖς πόλεσι τυγχάνων, καὶ στρατοπέδα τοσαῦτα ἐπαγόμενος καὶ δορυφόρους καὶ ὑπασπιστάς ἔχων, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐδεδοίκει καὶ ἔτρεμε τῶν πολεμίων τὴν ἔφοδον. Καὶ ὁ μὲν, μόνος ὢν, καὶ οὐδένα ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἕτερον, οὐκ ἐδεῖτο

10 τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων συμμαχίας· ὁ δὲ τὸ διάδημα περικείμενος καὶ τὴν ἀλουργίδα ἔχων, τῆς παρὰ τούτου βοηθείας ἔχρηξεν· ὁ βασιλεὺς τοῦ ποιμένος ἐδεῖτο καὶ ὁ τὸ διάδημα περικείμενος τοῦ ἰδιώτου.

3. Ἄλλ' εἰ βούλεσθε, ἀνωτέρω ἀναγάγωμεν τὴν

15 ἀκολουθίαν τοῦ λόγου, ἵνα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν εἰς μέσον ἀγαγόντες, μάθωμεν ὡς οὐδὲν ἰσχυρότερον τοῦ πεφραγμένου τῆ ἄνωθεν συμμαχία καὶ οὐδὲν ἀσθενέστερον τοῦ ταύτης ἐρήμου τυγχάνοντος, κἂν ὑπὸ μυρίων στρατοπέδων κυκλούμενος ᾗ. Οὗτος οὖν

20 ὁ Δαυὶδ νέος ὢν κομιδῆ καὶ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ἄωρον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆ πατρικῆς διάγων, ἐπειδὴ ποτε καιρὸς ἐκάλει τούτου τὴν ἀρετὴν φανερὰν γενέσθαι, προτραπείς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπισκέψασθαι τοὺς ἑαυτοῦ ἀδελφούς, ὑπήκουσε καὶ ἀπεστέλλετο πρὸς αὐ-

25 τούς. Παραγενόμενος οὖν εἰς τὴν τούτων ἐπίσκεψιν, ἐπειδὴ εἶδε τὸν πόλεμον συνεστῶτα τὸν τοῦ ἄλλοφύλου Γολιάθ καὶ πάντα τὸν λαὸν κατεπτηχότα τὸν μετὰ τοῦ Σαοὺλ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα εἰς τὸν περὶ τοῦ παντός κίνδυνον καθεστῶτα, τέως θεατῆς ἐβούλετο

30 γενέσθαι καὶ ἀπῆει ἰδεῖν τὸ καινὸν καὶ παράδοξον, ὅτι εἰς ἄνθρωπος τοσοῦτων μυριάδων κατεξανίστατο. Ἄλλ' οἱ ἀδελφοὶ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ οὐ ἐνεγκόντες τὴν ἀνδρείαν, εἰς φθόνον διηγέρθησαν καὶ φασὶ πρὸς αὐτόν· «Δι' οὐδὲν ἕτερον ἐλήλυθας, ἢ ἵνα τὸν

ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ζῆ μέσα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἀπολαμβάνει τὴν ἀλληλεγγύην τῶν συνανθρώπων του, ἃς ἰδοῦμεν, πῶς ὁ μὲν Δαυῖδ, ἂν καὶ ἐπήγαιεν ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἔζη κατὰ κάποιον τρόπον ὡσάν περιπλανώμενος, ὁμως ἐπροστατεύετό ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρός. Ὁ δὲ Σαοὺλ, ἂν καὶ ἔζη μέσα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἠκολουθεῖτο ἀπὸ τόσον στρατόν καὶ ἂν καὶ εἶχε σωματοφύλακας καὶ ὑπασπιστάς, κάθε ἡμέραν ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ὁ μὲν Δαυῖδ, ἂν καὶ ἦτο μόνος καὶ δὲν εἶχε κανένα μαζί του, δὲν εἶχε ἀνάγκην τὴν ἀνθρωπίνην συμμαχίαν, ἐνῶ ὁ Σαοὺλ, ὁ ὁποῖος ἐφόρει τὸ στέμμα καὶ τὴν βασιλικὴν στολήν, ἐχρειάζετο τὴν βοήθειαν ἐκείνου. Ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὸν βοσκὸν καὶ ὁ φορῶν τὸ στέμμα ἀπὸ τὸν ἀπλὸν πολίτην.

3. Ἄλλ' ἐάν θέλετε, ἃς ἐπιστρέψωμεν ὀπίσω καὶ ἃς συνεχίσωμεν τὴν ὁμιλίαν, ὥστε, ἀφοῦ σᾶς ἀναφέρω ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν, νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος προστατεύεται ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀνίσχυρον ἀπ' αὐτόν, ποῦ στερεῖται αὐτὴν τὴν βοήθειαν, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτὸς περικρουρῆται ἀπὸ μυριάδας στρατοῦ. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Δαυῖδ, ἂν καὶ ἦτο νέος καὶ παρέμενε εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν λόγῳ τῆς νεαρᾶς του ἡλικίας, ὅταν κάποτε ἢ περίστασις ἀπῆτει νὰ φανερωθῆ ἢ ἀρετὴ του, ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν προτροπὴν τοῦ πατρὸς νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς ἀδελφούς του, ὑπήκουσε καὶ ἀπεστάλη πρὸς αὐτούς. Ὅταν ἔφθασε λοιπὸν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἐπεσκέφθη, μόλις εἶδεν, ὅτι ὁ πόλεμος ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἀλλόφυλον Γολιάθ καὶ ὅτι ὀλόκληρος ὁ στρατὸς τοῦ Σαοὺλ κατελήφθη ἀπὸ τρόμον καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς περιῆλθεν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, κατ' ἀρχὰς ἤθελε νὰ παραμείνη ἀπλὸς θεατῆς καὶ ἐπῆγε νὰ ἰδῆ κάτι τὸ καινοφανὲς καὶ παράδοξον, ἕνα ἄνθρωπον δηλαδὴ νὰ καταφέρεται ἐναντίον τόσων χιλιάδων. Οἱ ἀδελφοὶ του ὁμως δὲν ἠνέχθησαν τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὸν ἐφθόνησαν καὶ λέγουν πρὸς αὐτόν.

πόλεμον ἴδης;». Οὐδὲ γὰρ διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τὴν ἡμετέραν παραγέγονας.

Ἄλλ' ὄρα τούτου τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν. Οὐδὲν προπετὲς πρὸς αὐτοὺς φθέγγεται, οὐδὲν τραχὺ, ἀλλὰ καταστέλλων αὐτῶν τὴν φλόγα καὶ τὸν φθόνον καταπραΰνων, φησὶν· «Οὐχὶ ρῆμά ἐστι;». Μὴ γὰρ ὄπλα με εἶδετε μεταχειριζόμενον, μὴ γὰρ παραταττόμενον ἐθεάσασθε; Ἀπλῶς ἰδιεῖν ἐβουλήθη καὶ πυθέσθαι πόθεν τούτῳ τῆς τοσαύτης μανίας ἢ ὑπερβολῆς. «Τίς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀλλόφυλος, ὁ ὄνειδιζων παράταξιν Θεοῦ ζῶντος;». Εἶτα ἀκούων κἀκείνου τὴν πολλὴν μεγαλορρημοσύνην καὶ τῶν μετὰ τοῦ Σαοὺλ ἀφιγμένων τὴν ἄφατον δειλίαν, φησὶ· τί ἔσται τῷ ἀνθρώπῳ τῷ τούτου τὴν κεφαλὴν ἐκτέμνοντι; Καὶ πολλὴν τῆς ψυχῆς τὴν ἀνδρείαν ἐδείκνυ διὰ τῶν ρημάτων πάντας εἰς ἔκπληξιν ἀγαγών. Ταῦτα γνοὺς ὁ Σαοὺλ μεταπέμπεται τὸν νέον τὸν τῆς ποιμαντικῆς πλέον εἰδότα οὐδὲν καὶ ἰδὼν αὐτοῦ τὴν ἡλικίαν ἐξευτέλισεν. Εἶτα μαθὼν παρ' αὐτοῦ, ὅπως τοῖς ἄρκτοις ἐκέχρητο, ἠνίκα ἐπήεσαν τοῖς ποιμνίοις· ἠναγκάσθη γὰρ ταῦτα διηγῆσασθαι ὁ θαυμάσιος οὗτος, οὐ κενοδοξῆσαι βουλόμενος, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην καταστάς, ὥστε ἐκείνῳ θάρσος ἐνθεῖναι καὶ μὴ πρὸς τὴν εὐτέλειαν τοῦ φαινομένου ἰδεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὴν πίστιν τὴν ἐνδοθεν κρυπτομένην καὶ τὴν συμμαχίαν τὴν ἄνωθεν, δι' ἣν ὁ νέος τῶν ἀνδρῶν ἦν ἰσχυρότερος καὶ ὁ ἄοπλος τῶν ὀπλισμένων καὶ ὁ ποιμὴν τῶν στρατιωτῶν· εἶτα ἰδὼν αὐτοῦ τὸ παράστημα τῆς γνώμης ὁ βασιλεύς, τὰ οἰκεῖα ὄπλα ἐνδύειν αὐτὸν ἐβούλετο· ὁ δὲ ταῦτα περιθέμενος οὐδὲ ἐνεγκεῖν αὐτὰ ἴσχυσε. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, ἵνα γυμνῆ δειχθῆ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, ἢ δι' αὐτοῦ ἐνεργοῦσα καὶ μὴ τοῖς ὄπλοις λογίσωνται τὰ γινόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὸ ἐνδύσασθαι ταῦτα

«Δέν ἤλθες διὰ τίποτε ἄλλο παρὰ διὰ νὰ ἰδῆς τὸν πόλεμον;». Καθ' ὅσον οὔτε διὰ νὰ μᾶς ἐπισκεφθῆς ἤλθες.

Πρόσεχε ὁμως τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν τοῦ Δαυΐδ. Δέν λέγει τίποτε τὸ προσβλητικὸν πρὸς αὐτούς, τίποτε τὸ σκληρὸν, ἀλλὰ καταπραΰνων τὴν ὀργήν των καὶ τὸν φθόνον των, λέγει· «Ἐναν ἀπλὸν λόγον δέν εἶπα;». Μήπως δηλαδὴ μὲ εἶδατε νὰ χρησιμοποιῶ ὄπλα ἢ νὰ παρατάσσωμαι εἰς μάχην; Ἡθέλησα ἀπλῶς νὰ ἰδῶ καὶ νὰ μάθω ἀπὸ ποῦ αὐτὸς ἔχει τόσον ὑπερβολικὴν μαρίαν. «Διότι ποῖος εἶναι ὁ ἀλλόφυλος αὐτὸς, ὁ ὁποῖος ὄνειδίζει τὴν παράταξιν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος;». Ἐπειτα ἀκούων καὶ τὴν πολλὴν καυχησιολογίαν ἐκείνου καὶ τὴν ἀπερίγραπτον δειλίαν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Σαούλ, λέγει· Τί θὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, ὁ ὁποῖος θὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ; Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἔκαμε τοὺς πάντας νὰ ἐκπλήσσονται καὶ ἐφανέρωνε τὴν μεγάλην ἀνδρείαν τῆς ψυχῆς του. Ὅταν ἔμαθεν αὐτὰ ὁ Σαούλ ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν νέον, ὁ ὁποῖος δέν ἐγνώριζε τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ βόσκη τὰ κοπάδια καὶ ὅταν εἶδε τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του τὸν ἐθεώρησε ἀσήμαντον. Ἀργότερον ὅταν ἔμαθεν ἀπὸ τὸν ἴδιον, μὲ ποῖον τρόπον ἐφόνευσε τὰς ἄρκτους, ὅταν ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν ποιμνίων του, καθ' ὅσον ὑπεχρεώθη νὰ διηγηθῆ αὐτὰ ὁ θαυμάσιος αὐτὸς, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ κενοδοξήσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ ἐκείνον καὶ νὰ μὴ βλέπῃ μόνον τὴν ταπεινὴν του ἐμφάνισιν, ἀλλὰ νὰ διακρίνῃ τὴν πίστιν, ἢ ὁποῖα κρύπτεται μέσα του καὶ τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἄνωθεν καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ὁ νεώτερος ἦτο ὁ πιὸ δυνατὸς ἀπ' ὅλους τοὺς ἄνδρας, ὁ ὄπλος ἀπ' τοὺς ὦπλισμένους, καὶ ὁ βοσκὸς ἀπ' τοὺς στρατιώτας. Ἐπειτα ὅταν ὁ βασιλεὺς εἶδε τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, ἤθελε νὰ τὸν ἀρματώσῃ μὲ τὰ ἰδικὰ του ὄπλα, ἀλλὰ αὐτὸς ὅταν τὰ ἐφόρεσε δέν ἠμπόρεσε νὰ τὰ σηκώσῃ. Αὐτὸ ἐγίνε, διὰ νὰ μείνῃ μόνῃ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα ἐνήργει μέσῳ αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ καταλογισθοῦν εἰς τὰ ὄπλα, ὅσα θὰ συμβοῦν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δέν

ἐχώλευεν, ἐπέθετο τὰ ὄπλα καὶ τὴν κἀδον τὴν ποιμαντικὴν λαβὼν καὶ τὰς βώλους, οὕτως ἐπὶ τὸν σαρκικὸν ἐκείνον πύργον ἐξῆει.

Ἄλλ' ὄρα πάλιν καὶ τὸν ἀλλόφυλον πρὸς τὸ εὐτε-
 5 λές τῆς ἡλικίας ὄρωντα καὶ ἐντεῦθεν ἐξευτελίζοντα τὸν δίκαιον καὶ καθάπερ παιδίου εὐτελοῦς κατεξανιστάμενον διὰ τῶν ρημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν αὐτὸν μετὰ τῆς κἀδου τῆς ποιμαντικῆς ἐπ' αὐτὸν ὀρμήσαντα καὶ τὰς βώλους μόνας ἐπιφερόμενον, μονονουχί
 10 πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· ἐνόμισας σὺ πάλιν προβάτοις ἐφεστάναι καὶ κύνας τινὰς ἐκδιώκειν καὶ διὰ τοῦτο καθάπερ κύνα τινὰ ἐλαύνων, οὕτω μετὰ τῶν ὀργάνων ἐκείνων ἐπὶ τὴν πρὸς ἐμὲ μάχην ὠρμησας; ἄρτι σε ἢ πείρα διδάξει, ὡς οὐ πρὸς τὸν τυχόντα σοι ὁ πόλε-
 15 μος. Καὶ πολλῇ τῇ μεγαλορρημοσύνῃ χρησάμενος ἔσπευδε καὶ ἠπείγετο καὶ τὴν παντευχίαν ἐκίνει καὶ τὰ ὄπλα ἐξέτεινεν. Ἄλλ' ὁ μὲν τῇ δυνάμει τῶν ὀπλων πεποισθὼς ἤπτετο τῆς μάχης· ὁ δέ, τῇ πίστει καὶ τῇ ἄνωθεν συμμαχίᾳ συμφράξας ἑαυτόν. Καὶ πρότερον
 20 διὰ τῶν ρημάτων τοῦ ἀλλοφύλου τὸ φρύαγμα κατενεγκὼν καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτόν· σὺ μὲν ἔρχη πρὸς με ἐν ὄπλῳ καὶ δόρατι καὶ τῇ οἰκείᾳ ἰσχύϊ νομίζεις περιγενέσθαι· ἐγὼ δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ ἀνελόμενος ἐκ τῆς κἀδου τῆς ποιμενι-
 25 κῆς μίαν βῶλον, καθάπερ ὄντως κύνα τινὰ μέλλον ἀπελάυνειν ἐπιόντα τῇ ποιμνῇ, οὕτω τῇ σφενδόνῃ ἐξακοντίσας, παραχρῆμα κατὰ τοῦ μετώπου πλήξας τὸν ἀλλόφυλον κατήνευκε καὶ σπεύσας καὶ ἀφελὼν αὐτοῦ τὸ ξίφος, δι' ἐκείνου τὴν κεφαλὴν ἀποτεμών, οὕ-
 30 τως ἤνευκε τῷ βασιλεῖ καὶ τέλος τῷ πολέμῳ δέδωκε. Καὶ δι' ἐκείνου καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν σωτηρίαν εὔρατο καὶ πᾶς ὁ τούτου στρατὸς ἀνέπνευσε. Καὶ ἦν ἰδεῖν θαυμαστὰ καὶ παράδοξα πράγματα, τὸν ὀπλισμένον ὑπὸ τοῦ ἀόπλου κατηνεγμένον καὶ τὸν τὰ πολεμικὰ

ἠμποροῦσε νὰ βαδίση, ὅταν ἐφόρεσεν αὐτά, τὰ ἄφησε καὶ ἐπῆρε τὸν ποιμενικὸν σάκκον καὶ τοὺς βῶλους καὶ ἦρχετο ἔτσι ἐναντίον ἐκείνου τοῦ σάρκινου πύργου.

Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν, ὅτι καὶ ὁ ἀλλόφυλος βλέπων τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας περιφρονεῖ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τὸν δίκαιον καὶ τὸν ὀμιλεῖ ὡσάν νὰ ἀπευθύνεται εἰς ἀσήμαντον παιδίον. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν αὐτὸν νὰ ἔρχεται ἐναντίον του κρατῶν τὸν ποιμενικὸν του σάκκον καὶ νὰ ἔχη μόνον τοὺς βῶλους, ἔλεγε περίπου εἰς αὐτόν. Ἐνόμισες, ὅτι φυλάσσεις πάλιν πρόβατα καὶ ὅτι ἐκδιώκεις κάποιους σκύλους καὶ διὰ τοῦτο ὡσάν νὰ κυνηγᾷς κάποιον σκύλον ἔτσι μὲ τὰ ὄπλα αὐτὰ ἤλθες ἐναντίον μου, διὰ νὰ μὲ ἀντιμετωπίσης; Γρήγορα ἢ πείρα θὰ σὲ διδάξῃ, ὅτι ἡ μάχη σου δὲν θὰ εἶναι μὲ τυχαῖον ἄνθρωπον. Καὶ ἀφοῦ εἶπε πολλοὺς λόγους ὑπερηφανευόμενος ἔσπευδε καὶ ἐβιάζετο καὶ ἐκίνει τὴν πανοπλίαν του καὶ ἐτέντωνε τὰ ὄπλα του. Ἄλλ' αὐτός μὲν ἦρχιζε τὴν μάχην βασιζόμενος εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὀπλων του, ἐνῶ ὁ Δαυὶδ ἀφοῦ ἐθωράκισε τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐταπείνωσε μὲ τοὺς λόγους τὴν αὐθάδη ἔπαρσιν τοῦ ἀλλοφύλου καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Σὺ μὲν ἔρχεσαι ἐναντίον μου μὲ ὄπλα καὶ μὲ δόρυ καὶ νομίζεις, ὅτι θὰ μὲ νικήσης μὲ τὴν δύναμίν σου. Ἐγὼ ὁμως ἔρχομαι ἐναντίον σου ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ καὶ ἔβγαλεν ἕνα βῶλον ἀπὸ τὸν ποιμενικὸν σάκκον, ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο εἰς τὴν πραγματικότητα νὰ ἐκδιώξῃ κάποιον σκύλον, ὁ ὁποῖος ἐπετίθετο κατὰ τῆς ποιμνης, ἔτσι ἔρριπεν αὐτόν μὲ τὴν σφενδόνην του καὶ ἐπληξε τὸν ἀλλόφυλον εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὸν ἔρριψε κάτω. Καὶ ἀφοῦ ἔτρεξε καὶ ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτόν τὸ ξίφος, ἔκοψε μὲ ἐκεῖνο τὴν κεφαλὴν του, ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἔδωκε ἔτσι τέλος εἰς τὸν πόλεμον. Μέσω ἐκείνου εὔρε τὴν σωτηρίαν καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁλος ὁ στρατός του ἀνέπνευσε. Καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἰδῆς θαυμαστά καὶ παράξενα πράγματα, τὸν ὀπλισμένον νὰ ἔχη ριφθῆ κάτω ἀπὸ τὸν ἄοπλον καὶ τὸν ἔμπειρον εἰς τὰ πολεμικά νὰ πίπτῃ ἀπ' αὐ-

ἔμπειρον ὑπὸ τῆς ποιμενικῆς πλέον εἰδότος μηδὲν πίπτοντα. Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί; "Ὅτι ὁ μὲν τὴν ἄνωθεν εἶχε συμμαχίαν συνεφαπτομένην αὐτῷ, ὁ δὲ ταύτης ἔρημος ὢν ὑπὸ ταῖς τούτου χερσὶν ἐγίνετο.

5 'Ἄλλ' ὄρα λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ πάθος τοῦ φθόνου ὁσὴν εἰργάσατο τὴν ἀτοπίαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὁ βασιλεὺς εὐφημίας πολλῆς ἀπολαύσαντα τὸν δίκαιον τοῦτον καὶ τὰς χορευούσας κραζούσας, «Ἐνίκησε Σαοὺλ ἐν χιλιάσι καὶ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν», οὐκ ἔνεγκῶν
10 πράως τὰ παρ' αὐτῶν ρηθέντα (καίτοι κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον αὐτῷ μᾶλλον ἔχαρίσαντο, ἢ τῷ Δαυίδ), ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ φθόνου τὸν εὐεργέτην τοῖς ἐναντίοις λοιπὸν ἠμείβετο καὶ ὃν ἔχρῃν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἐπιγράφεσθαι, τοῦτον ἀνελεῖν ἐπεχειρεῖ. Ὡς
15 μανίας ὑπερβολῆ· ὡ παραπληξίας ἐπίτασις. Τὸν τὴν ζωὴν αὐτῷ χαρισάμενον καὶ πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἔλευθερώσαντα τῆς τοῦ ἄλλοφύλου μανίας, τοῦτον ὡς πολέμιον λοιπὸν ὑφωρᾶτο καὶ οὐδὲ ἔναυλος οὔσα ἢ εὐεργεσία περιεγίνετο τοῦ πάθους, ἀλλὰ καθά-
20 περ ὑπὸ μέθης τινός, ὑπὸ τοῦ φθόνου σκοτωθεὶς τὸν τῆς διανοίας λογισμὸν, τὸν εὐεργέτην ὡς πολέμιον ἔώρα.

4. Τοιοῦτον γὰρ ἡ κακία τοῦ πάθους τούτου· αὐτῷ πρότερον λυμαίνεται τῷ τοῦτο τίκτοντι. Καὶ καθά-
25 περ σκώληξ ὑπὸ τοῦ ξύλου τικτόμενος αὐτὸ πρότερον τὸ ξύλον καταναλίσκει, οὕτω καὶ ὁ φθόνος ἐκείνην πρότερον διαφθείρει τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ψυχὴν καὶ τὸ ἐναντίον ἢ βούλεται τὸν φθονούμενον διατίθῃσι. Μὴ γάρ μοι τὰ προοίμια σκόπει ἐπὶ τῶν φθονουμένων,
30 ἄλλὰ πρὸς τὸ τέλος ἀφόρα, καὶ ἐννόει ὅτι αὐτὴ ἡ κακία τῶν φθονούντων εἰς μείζονα περιφάνειαν ἄγει τοὺς φθονουμένους. Οἱ μὲν γὰρ καὶ τὸν Θεὸν ἐφέλκονται εἰς συμμαχίαν καὶ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύουσι ροπῆς· ὁ δὲ ταύτης ἔρημος, πᾶσιν εὐεπιχείρητος γί-

τόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ ποιμαίνη τὰ πρόβατα. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Διότι ὁ μὲν Δαυὶδ εἶχε μαζί του τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὁ δὲ Γολιάθ ἔστερεῖτο αὐτὴν καὶ ὑπετάγη ἔτσι εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ἄλλὰ βλέπε ἐδῶ πόσῃ παρανομίαν προεκάλεσε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀπήλαυσε μεγάλας τιμὰς καὶ ὅτι αἱ χορεύτριαι ἐφώναζον «Ἐνίκησεν ὁ Σαοὺλ χιλιάδας καὶ ὁ Δαυὶδ μυριάδας»¹, δὲν ὑπέφερε μὲ πραότητα τοὺς λόγους των, (ἂν καὶ σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ δικαίου ἐπευφήμησαν περισσότερο αὐτόν, παρὰ τὸν Δαυὶδ), νικηθεὶς ἀπὸ τὸν φθόνον ἔδωσεν ὡς ἀμοιβὴν εἰς τὸν εὐεργέτην τὰ ἀντίθετα καὶ αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀποκαλῆ σωτῆρα καὶ εὐεργέτην, αὐτόν ἐπεχειρεῖ νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὡ υπερβολικὴ μανία. Ὡ μέγεθος παραλογισμοῦ. Αὐτόν ποῦ τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωὴν καὶ ἔσωσεν ὀλόκληρον τὸν στρατόν του ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ ἀλλοφύλου, αὐτόν τὸν ἔβλεπεν ὡσάν ἐχθρόν καὶ ἐνῶ ἡ εὐεργεσία ἦτο ἀκόμη νωπὴ δὲν κατεσίγασε τὸ πάθος, ἀλλ' ὡσάν νὰ ἦτο μεθυσμένος ὁ φθόνος ἐσκότῳσε τὴν λειτουργίαν τῆς λογικῆς καὶ τὸν εὐεργέτην τὸν ἔβλεπε ὡσάν ἐχθρόν.

4. Πράγματι τόσοσιν μεγάλη εἶναι ἡ κακία αὐτοῦ τοῦ πάθους. Καταστρέφει δηλαδὴ πρῶτον αὐτόν, ὁ ὁποῖος γεννᾷ αὐτό. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ σκώληξ, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ ξύλον, κατατρώγει πρῶτον αὐτό, ἔτσι καὶ ὁ φθόνος καταστρέφει πρῶτην τὴν ψυχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία τὸν ἐγέννησε καὶ κάμει τὸν φθονούμενον τὸ ἀντίθετον ἀπ' ὅ,τι ἐπιδιώκει ὁ φθονῶν. Νὰ μὴ ἐξετάζῃς παρακαλῶ αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑποφέρουν εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ φθονούμενοι, ἀλλὰ νὰ βλέπῃς πρὸς τὸ τέλος καὶ νὰ σκέπτεσαι, ὅτι ἡ ἰδία ἡ κακία τῶν φθονούντων ὁδηγεῖ τοὺς φθονουμένους εἰς μεγαλυτέραν δόξαν. Καθ' ὅσον οἱ μὲν φθονούμενοι προσελκύουν εἰς συμμαχίαν καὶ τὸν Θεόν καὶ ἀπολαμβάνουν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Αὐτὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος στερεῖται αὐτὴν, γίνεται εὐκόλα ὑποχείριος εἰς ὅλους καὶ πρὶν

νεται καὶ πρὸ τῶν ἔξωθεν πολεμίων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ
 πάθους πολιορκούμενος μονονουχὶ καταναλίσκεται
 καὶ ὡσπερ ἀδήλοις γνάθοις κατεσθιόμενος, οὕτω δα-
 πανώμενος ὑποβρύχιος, ὡς εἰπεῖν, γίνεται. Ὅπερ
 5 εἰδότες φεύγωμεν, παρακαλῶ, τὴν λύμην τοῦ πάθους
 καὶ πάση δυνάμει ἐξορίζωμεν τοῦτο τῆς ἑαυτῶν ψυ-
 χῆς. Πάντων γὰρ τῶν παθῶν τοῦτο ὀλεθριώτερον
 καὶ αὐτῇ ἡμῶν τῇ σωτηρίᾳ λυμαινόμενον· τοῦ γὰρ πο-
 νηροῦ διαβόλου ἐστὶν εὖρημα. Δι' ὃ καὶ τις σοφὸς ἔ-
 10 λεγε· «Φθόνῳ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κό-
 σμον». Τί ἐστὶ, «Φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν
 εἰς τὸν κόσμον»; Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸ πονηρὸν τοῦτο
 θηρίον ἀθάνατον γενόμενον τὸν πρωτόπλαστον, διὰ
 τῆς οἰκείας πονηρίας εἰς τὴν τῆς ἐντολῆς παρακοήν·
 15 αὐτὸν ἤγαγε καὶ δι' ἐκείνης τοῦ θανάτου τὴν τιμω-
 ρίαν παρεσκεύασεν αὐτὸν ἐπισπάσασθαι. Ὁ φθόνος
 τοίνυν τὴν ἀπάτην εἰργάσατο, ἢ ἀπάτη τὴν παρακο-
 ῆν, ἢ παρακοὴ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο φησι· «Φθόνῳ
 διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον».
 20 Εἶδες πόση τοῦ πάθους ἡ λύμη; Τὸν ἀθανασίᾳ
 τιμηθέντα θανάτῳ ὑποκεῖσθαι πεποίηκεν. Ἄλλ' ὁ μὲν
 ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, τὸν οἰκεῖον φθόνον
 κινήσας, ὄντα ἀθάνατον τὸν πρωτόπλαστον θανάτῳ
 καταδικασθῆναι πεποίηκεν· ὁ δὲ κηδεμῶν καὶ φιλάν-
 25 θρωπος δεσπότης διὰ τοῦ θανάτου τοῦ οἰκείου πάλιν
 τὴν ἀθανασίαν ἡμῖν ἐχαρίσατο καὶ μείζονα ὧν ἀπω-
 λέσαμεν εὖραμεν. Παραδείσου ἐκείνος ἐξήγαγε καὶ
 εἰς τὸν οὐρανὸν οὗτος ἀνήγαγε· θανάτῳ καταδικασθῆ-
 ναι ἐκείνος πεποίηκε καὶ τὴν ἀθανασίαν ἡμῖν οὗτος
 30 ἐχαρίσατο· τῆς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς ἀπεστέρησεν ἐ-
 κείνος καὶ βασιλείαν ἡμῖν οὐρανῶν εὐτρέπισεν οὗτος.
 Εἶδες τοῦ Δεσπότη σου τὸ εὐμήχανον καὶ ὅπως τὰ
 παρὰ τῆς βασκανίας ὄπλα τοῦ διαβόλου κατὰ τῆς ἡ-
 μετέρας σωτηρίας γεγενημένα, ἐκεῖνα αὐτὰ περιέτρε-

πολιορκηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς φθείρεται σχεδὸν πολιορκούμενος ὑπὸ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ ὡσὰν νὰ κατατρώγεται ἀπὸ ἀοράτους σιαγόνας, ἔτσι ἀποδυναμώνεται καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἐξαφανίζεται. Γνωρίζοντες αὐτό, ἄς ἀποφεύγωμεν, παρακαλῶ, τὴν φθορὰν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ ἄς βγάλωμεν αὐτὸ μὲ ὄλας μας τὰς δυνάμεις ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ καταστρεπτικώτερον ἀπ' ὄλα τὰ πάθη, ἀφοῦ ὑπονομεύει καὶ τὴν σωτηρίαν μας, ἀφοῦ εἶναι ἐφεύρεσις τοῦ πονηροῦ διαβόλου. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγεν· «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον»². Τί σημαίνει «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος»; Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, ὅτι ὁ πρωτόπλαστος ἐγένεν ἀθάνατος, τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν παρακοὴν τῆς ἐντολῆς μὲ τὴν πονηρίαν του καὶ μὲ αὐτὴν τὸν προετοίμασε νὰ δεχθῆ ὡς τιμωρίαν τὸν θάνατον. Ὁ φθόνος λοιπὸν ἔφερε τὴν ἀπάτην, ἢ ἀπάτη τὴν παρακοὴν καὶ ἢ παρακοὴ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος».

Εἶδες πόση εἶναι ἡ καταστροφή αὐτοῦ τοῦ πάθους; Ἐκείνον, ὁ ὁποῖος εἶχε τιμηθῆ μὲ τὴν ἀθανασίαν, τὸν ἔκανε νὰ γίνῃ θνητός. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας, ἀφοῦ ἐνεργοποίησε τὸν φθόνον του, ἔκαμε τὸν πρωτόπλαστον νὰ τιμωρηθῆ μὲ τὸν θάνατον, ἂν καὶ ἦτο ἀθάνατος. Ὁ κηδεμὼν καὶ φιλόανθρωπος Κύριος ὁμοίως μὲ τὸν θάνατόν του μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν καὶ εὕρομεν περισσότερα ἀπ' ὅσα ἐχάσαμεν. Ἐκεῖνος μᾶς ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ Παραδείσου, ἐνῶ ὁ Κύριος μᾶς ἀνέβασεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐκεῖνος μᾶς ἔκανε νὰ καταδικασθῶμεν, ἐνῶ αὐτὸς μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν. Ἐκεῖνος μᾶς ἐστέρησε τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παραδείσου, ἐνῶ αὐτὸς μᾶς ἐτοίμασε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἶδες τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ Κυρίου σου καὶ πῶς τὰ πονηρὰ ὄπλα τοῦ διαβόλου, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ἐναντίον τῆς σωτηρίας μας,

πεν εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν; Οὐ μόνον γὰρ ἡμᾶς μειζόνων ἠξίωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνον ἡμῖν ὑποχείριον ἔδωκεν, εἰπὼν «Ἴδού δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων».

- 5 Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα λογιζόμενοι καὶ τὸν φθόνον τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐξορίζωμεν καὶ τὴν εὐνοίαν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπισπασώμεθα. Τοῦτο γὰρ ἡμῶν τὸ ὄπλον τὸ ἀκαταγώνιστον· τοῦτο ἡμῶν ἡ μεγίστη περιουσία. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰσμαήλ, καίτοι νέος καὶ ἐν
- 10 ἐρημίᾳ ὢν καὶ πολλῇ ἀπορίᾳ, ἀθρόον ἠϋξήθη καὶ εἰς ἔθνος μέγα ἐπέδωκεν· ἐπειδὴ «Ὁ Θεὸς ἦν», φησί, «μετὰ τοῦ παιδίου». Ἐντεῦθεν γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ἅπας ἐξεκυλίσθη. Ὑπερίδωμεν οὖν, παρακαλῶ, τῶν παρόντων, ποθήσωμεν τὰ μέλλοντα, τὴν εὐνοίαν τὴν
- 15 παρὰ τοῦ Θεοῦ πάντων προτιμῶμεν καὶ διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἑαυτοῖς πολλὴν προαποθώμεθα τὴν παρρησίαν, ἵνα καὶ τὸν παρόντα βίον ἀλύπως διανύσαι δυναθῶμεν καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
- 20 σοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἔστρεψεν ὁ Κύριος ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τοῦ διαβόλου; Διότι ὄχι μόνον μᾶς ἔκαμεν ἀξίους μεγαλυτέρων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ μᾶς παρέδωσεν ἐκείνον αἰχμάλωτον μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «Ἴδου σᾶς δίδω τὴν ἐξουσίαν νὰ πατῆτε ἐπάνω εἰς ὄφεις καὶ σκορπιούς»³.

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἅς βγάζωμεν τὸν φθόνον ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας καὶ ἅς προσπαθήσωμεν νὰ κερδήσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι τὸ ἀσυναγώνιστον ὄπλον μας. Αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη περιουσία μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰσμαήλ, ἂν καὶ ἦτο νέος καὶ μέσα εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀντεμετώπιζε μεγάλας δυσκολίας, ὅμως γρήγορα ἐμεγάλωσε καὶ κατέστη γενάρχης μεγάλου ἔθνους, διότι λέγει ἡ Γραφή· «Ὁ Θεὸς ἦτο μαζί μὲ τὸ παιδί». Καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ λόγος μας ἔφθασεν εἰς τὸν Δαυίδ. Ἄς περιφρονήσωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, τὰ παρόντα καὶ ἅς ποθήσωμεν τὰ μέλλοντα, ἅς προτιμῶμεν περισσότερον ἀπ' ὅλα τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν ἐνάρετον ζωὴν μας ἅς ἀποκτήσωμεν ἐκ τῶν προτέρων μεγάλην παρρησίαν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ περάσωμεν καὶ τὸν παρόντα βίον χωρὶς λύπας καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Ζ'

(Γεν. 22, 1-18)

«Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς
ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ».

- 5 1. Πολὺ τῶν σήμερον ἡμῖν ἀναγνωσθέντων τὸ κέρδος καὶ ἄφατος ὁ θησαυρὸς ὁ τοῖς βραχέσι τούτοις ρήμασιν ἐγκεκρυμμένος. Τοιαῦτα γὰρ τὰ θεῖα λόγια· οὐκ ἐν τῷ πλήθει τῶν ρημάτων, ἀλλ' ἐν τῇ συντομίᾳ τῶν λόγων πολὺν ἐναποκείμενον ἔχει τὸν πλοῦτον.
- 10 Φέρε οὖν, ἀναπτύξωμεν τὰ εἰρημένα καὶ καταμάθωμεν ἀκριβῶς τῶν σήμερον ἀναγνωσθέντων τὴν δύναμιν. Οὕτω γὰρ πάλιν εἰσόμεθα καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν πολλὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν. «Καὶ ἐγένετο», φησί, «μετὰ τὰ ρήματα
- 15 ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ». Τί βούλεται ταυτὶ τὰ ρήματα, «Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ»; Σκόπει μοι τὴν θεῖαν Γραφήν, πῶς ἐντεῦθεν ἤδη βούλεται ἐκκαλύψαι ἡμῖν τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἐπειδὴ μέλλει
- 20 διηγείσθαι τὴν πείραν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαγομένην τῷ Ἀβραάμ, πρότερον ἡμᾶς βούλεται τὸν καιρὸν διδάξαι, καθ' ὃν ταῦτα ὁ πατριάρχης ἐπετάττετο καὶ πότε τὸν Ἰσαὰκ ἀνενεγκεῖν ἐκελεύετο, ἵνα μάθῃς τὴν πολλὴν τοῦ πατριάρχου ὑπακοὴν καὶ ὅπως τῶν τῷ
- 25 Θεῷ δοκούντων οὐδὲν προτιμᾶν ἠνέσχετο.

Τί οὖν ἐστίν, «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα»; Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὸν τοῦ Ἰσαὰκ τόκον, ἠνίκα ἐθεάσατο ἡ Σάρρα τὸν Ἰσμαὴλ συναναστρεφόμενον τῷ Ἰσαὰκ, καθάπερ χθὲς πρὸς ὑμᾶς διελέχθημεν,

30 δυσχεράνασα πρὸς τοῦτο ἡ Σάρρα ἔλεγε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Ἐκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Ζ '

(Γεν. 22, 1 - 18)

«Και μετά από τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Θεός ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ».

1. Μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος ἀπ' ὅσα ἀνεγνώσαμεν σήμερον καὶ ἀπερίγραπτος ὁ θησαυρός, ὁ ὁποῖος εἶναι κρυμμένος μέσα εἰς αὐτοὺς τοὺς συντόμους λόγους. Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ θεῖοι λόγοι. Ὁ πλοῦτος δέν εὐρίσκεται εἰς τοὺς πολλοὺς λόγους ἀλλ' εἰς τὴν συντομίαν αὐτῶν. Ἐμπρός λοιπόν, ἄς ἀναπτύξωμεν, ὅσα ἔχουν λεχθῆ καὶ ἄς μάθωμεν ἀκριβῶς τὴν δύναμιν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν σήμερον. Καθ' ὅσον ἔτσι θὰ γνωρίσωμεν πάλιν καὶ τὴν μεγάλην ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. «Και μετά ἀπό τὰ γεγονότα αὐτά», λέγει, «ὁ Θεός ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ». Τί θέλει νὰ εἰπῆ μὲ τοὺς λόγους, «Και μετά ἀπό τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Θεός ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ»; Πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν ἁγίαν Γραφήν, πῶς θέλει ἤδη ἀπ' ἐδῶ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Καὶ ἐπειδὴ πρόκειται νὰ διηγηθῆ τὴν δοκιμασίαν, τὴν ὁποῖαν ἔστειλεν ὁ Θεός εἰς τὸν Ἀβραάμ, προηγουμένως θέλει νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ πατριάρχης ἔλαβε τὴν ἐντολήν καὶ πότε τοῦ πατριάρχου νὰ προσφέρῃ τὸν Ἰσαάκ, διὰ νὰ ἀντιληφθῆς τὴν μεγάλην ὑπακοὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ὅτι δέν ἠνέχθη νὰ προτιμήσῃ τίποτε ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο καλὰ εἰς τὸν Θεόν.

Τί σημαίνει λοιπόν, «Μετά ἀπό τὰ γεγονότα αὐτά»; Ἐπειδὴ δηλαδὴ μετά τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ ἢ Σάρρα, ὅπως σᾶς εἶπομεν χθές, ἐλυπήθη, ὅταν εἶδε τὸν Ἰσμαὴλ νὰ συναναστρέφεται τὸν Ἰσαάκ, εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ «Νὰ ἐκδιώξῃς αὐτὴν τὴν δούλην καὶ τὸν υἱόν της, διότι δέν θὰ κληρονομήσῃ ὁ υἱός τῆς δούλης μαζὶ μὲ τὸν υἱόν

τοῦ υἱοῦ μου»· ἐφάνη δὲ τοῦτο σκληρὸν τῷ πατριάρχη, βουλόμενος ὁ Θεὸς παραμυθῆσασθαι τὸν δίκαιον. φησὶν· ὑπάκουσον Σάρρας τῆς γυναικός σου, καὶ ποίει τὸ παρ' αὐτῆς λεχθέν· καὶ μὴ σκληρὸν σοι φαινέ-
 5 σθω τὸ περὶ τοῦ παιδίου καὶ τῆς παιδίσκης. «Ἐν γὰρ τῷ Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα, καὶ τοῦτον δὲ ποιήσω εἰς ἔθνος μέγα, ἐπειδὴ σπέρμα σόν ἐστι». Καὶ πᾶσα ἡ ὑπόσχεσις αὐτῷ καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία αὕτη ἦν, ὥστε εἰς πολὺ πλῆθος ἐκτείνεσθαι
 10 τοὺς ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ τεχθέντας. Ἐπειδὴ ταύταις ταῖς ἐλπίσι τρεφόμενος ὁ δίκαιος διετέλει καὶ ὡς τῶν τοσοῦτων καὶ ἐπαλλήλων θλίψεων καὶ πειρασμῶν τὰς ἀμοιβὰς κομισάμενος καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ λοιπὸν γεγυώς, καὶ ὄρων ἐν ὀφθαλμοῖς τὸν μέλλοντα διαδέχε-
 15 σθαι αὐτοῦ τὸν κλῆρον, οὕτω μετὰ ἀδείας καθεισθήκει μεγίστην ἐντεῦθεν παραμυθίαν καρπούμενος.

Ἄλλ' ὁ τὰ ἀπόρητα τῆς διανοίας ἐπιστάμενος, βουλόμενος ἡμῖν ἐκκαλύψαι τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν πολὺν πόθον, ὃν περὶ αὐτὸν ἐπεδείκνυτο, με-
 20 τὰ τὰς τοσαύτας ὑποσχέσεις καὶ ταύτην τὴν πρόσφατον γεγεννημένην καὶ ἥς τὴν μνήμην ἔναυλον εἶχεν, ὅτε λοιπὸν ἐν ἡλικίᾳ γέγονεν ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας ἐτύγχανε καὶ τὸν πόθον τοῦ πατρὸς τὸν περὶ αὐτὸν ἦν ἰδεῖν αὐξανόμενον, τό-
 25 τε μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα τῆς ἐπαγγελίας καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν, ὅτι «Ἐν αὐτῷ κληθήσεται μοι σπέρμα» καὶ αὐτὸς ἔσται σου διάδοχος. «Μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ». Τί ἐστιν, «Ἐπείραζεν»; Οὐχ ὡς αὐτὸς ἀγνοῶν, ἀλλὰ προσῆγεν αὐτῷ τὴν πεί-
 30 ραν, ἵνα καὶ οἱ τότε παρόντες καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦ παρόντος παιδεύωνται τὸν αὐτὸν πόθον τῷ πατριάρχη καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπιδείκνυσθαι περὶ τὰ τοῦ Δεσπότης προστάγματα.

«Καὶ εἶπε», φησί, «πρὸς αὐτόν· Ἀβραάμ, Ἀβρα-
 35 άμ. Ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ». Τί βούλεται ὁ τοῦ ὀνό-

μου»¹. Ὁ λόγος αὐτός ἐφάνη σκληρός εἰς τὸν πατριάρχην, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπιθυμῶν νὰ παρηγορήσῃ τὸν δίκαιον λέγει· Ὑπάκουσε εἰς τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα σου καὶ νὰ κάνῃς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον αὐτὴ σοῦ εἶπε. Καὶ νὰ μὴ σοῦ φαίνεται σκληρὸν ἐκεῖνο ποῦ εἶπε διὰ τὸ παιδί καὶ τὴν δούλην. «Καθ' ὅσον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ θεωρηθοῦν ἀπόγονοί σου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν τῆς δούλης θὰ τὸν ἀναδείξω γενάρχην μεγάλου ἔθνους, διότι εἶναι σπέρμα σου»². Καὶ κάθε ὑπόσχεσις εἰς αὐτὸν καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία αὐτῆ ἦτο, ὥστε νὰ αὐξηθοῦν δηλαδὴ πολὺ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ. Ἐπειδὴ ὁ δίκαιος ἐτρέφετο μὲ αὐτὰς τὰς ἐλπίδας καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀμοιβὴν τῶσων καὶ ἀλλεπαλλήλων θλίψεων καὶ πειρασμῶν καὶ ἔζη εἰς τὸ ἔξις μὲ ἀσφάλειαν καὶ ἀφοῦ ἔβλεπε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς του ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ τὸν κληρονομήσῃ, ἔμενεν ἔτσι χωρὶς κανένα φόβον, ἀφοῦ ἀπελάμβανεν ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ μεγάλην παρηγορίαν.

Ἄλλ' ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλῶς τὰ ἀπόρρητα τῆς σκέψεώς μας, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγάλην του ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸν μετὰ ἀπὸ τόσας ὑποσχέσεις καὶ μάλιστα αὐτὴν, ἡ ὁποία εἶχε δοθῆ τελευταῖα καὶ τὴν ὁποίαν εἶχε νωπὴν εἰς τὴν μνήμην του, ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰσαὰκ ἐνηλικιώθη καὶ εὕρισκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του καὶ ἠμποροῦσε νὰ ἰδῆ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τοῦ πατρὸς του νὰ αὐξάνεται, τότε μετὰ ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ εἶναι ἀπόγονοί σου» καὶ αὐτός θὰ εἶναι διάδοχός σου, «Μετὰ ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ». Τί σημαίνει, «Ἐδοκίμαζε»; Τοῦ ἔστειλε τὴν δοκιμασίαν, ὅχι ἐπειδὴ αὐτός εἶχε ἄγνοιαν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν καὶ οἱ σύγχρονοί του καὶ οἱ μεταγενέστεροι μέχρι σήμερον νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν ἀγάπην καὶ τὴν ἰδίαν ὑπακοὴν μὲ τὸν πατριάρχην εἰς τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου.

«Καὶ εἶπε», λέγει, «πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Καὶ αὐτός εἶπεν· Ἴδου ἐγώ». Τί θέλει νὰ δείξῃ

ματος διπλασιασμός; Τῆς πολλῆς εὐνοίας τῆς περὶ τὸν πατριάρχην σημείον ἐστι καὶ ἐδείκνυ αὐτῷ καὶ διὰ τῆς κλήσεως, ὅτι μέλλει τι τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ ἐπιτάττειν. Παρασκευάζων τοίνυν αὐτὸν συντεῖναι ἐ-
 5 αὐτὸν καὶ μετὰ σπουδῆς προσέχειν τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις, τῷ διπλασιασμῷ τῆς κλήσεως ἐχρήσατο, καὶ φησιν· «Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἴδού ἐγώ. Καὶ εἶπε· λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ, καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν
 10 ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν εἰς ὄλοκάρπωσιν ἐφ' ἐν τῶν ὀρέων, ὧν ἄν σοι εἶπω». Μέγας ὁ ὄγκος τοῦ ἐπιτάγματος καὶ ὑπερβαῖνον ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ πρᾶγμα. «Λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ». «Ὁρα πῶς δι' αὐτῶν τῶν ρημάτων μεί-
 15 ζονα τὴν πυρὰν ἀνάπτει καὶ τὴν κάμινον τῆς φιλοστοργίας τοῦ δικαίου, ἣν περὶ τὸν Ἰσαάκ ἐκέκτητο, σφοδρότερον διεγείρει. «Λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ». Ἐκαστον καθ' ἐαυτὸ ἱκανὸν καθικέσθαι τῆς τοῦ δικαίου ψυχῆς. Οὐ
 20 γὰρ ἀπλῶς εἶπε, «Τὸν Ἰσαάκ», ἀλλὰ προσέθηκε, «Τὸν υἱόν σου», ὃν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐκτήσω καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γήρᾳ σχεῖν ἠδυνήθης, «Τὸν ἀγαπητόν», τὸν περιπόθητόν σου, ὃν μεθ' ὑπερβολῆς ἀγαπᾷς, τὸν Ἰσαάκ, ὃν διάδοχον ἔξειν προσδοκᾷς, ἐξ οὗ καὶ τὸ σπέρ-
 25 μα σου αὐξῆσθαι ἐπηγγειλάμην, καὶ τοσοῦτον αὐξῆσθαι, ὡς τῷ πλήθει τῶν ἄστρον καὶ τῇ ἄμμῳ τῇ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἐξισωθῆναι. Τοῦτον οὖν αὐτὸν «Λάβε καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὄλοκαύτωσιν ἐφ' ἐν τῶν
 30 ὀρέων, ὧν ἄν σοι εἶπω». Θαυμάσαι μοι ἔπεισι, πῶς καὶ τὴν ἀκοὴν ἠνεγκεν ὁ δίκαιος. Τοῦτον γὰρ αὐτόν, φησί, τὸν οὕτω σοι περιπόθητον, ἀνένεγκέ μοι εἰς ὄλοκαύτωσιν ἐφ' ἐν τῶν ὀρέων.

Τί οὖν ὁ δίκαιος; Οὐκ ἔταράχθη τὸν λογισμόν, οὐ

ὁ διπλασιασμός τοῦ ὀνόματος; Εἶναι ἀπόδειξις τῆς πολλῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ ἐδείκνυε εἰς αὐτὸν μὲ τὴν πρόσκλησιν, ὅτι πρόκειται νὰ τοῦ διατάξῃ κάτι τὸ πολὺ σπουδαῖον. Διὰ νὰ προετοιμάσῃ λοιπὸν αὐτὸν νὰ συγκεντρωθῇ καὶ νὰ ἀκούσῃ μὲ προσοχὴν, εἰς ὅσα θὰ τοῦ ἔλεγεν, ἐχρησιμοποίησε τὴν διπλὴν πρόσκλησιν καὶ λέγει· «Ἄβραάμ, Ἄβραάμ. Καὶ αὐτὸς εἶπεν. Ἰδοὺ ἐγώ. Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε· νὰ πάρῃς τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες, τὸν Ἰσαάκ, καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸ ὄροπέδιον καὶ νὰ τὸν προσφέρῃς θυσίαν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα θὰ σοῦ εἰπῶ». Μεγάλον εἶναι τὸ θῆρος τῆς ἐντολῆς καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ πρῶγμα. «Νὰ πάρῃς τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες, τὸν Ἰσαάκ». Βλέπε πῶς μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀνάπτει μεγαλυτέραν τὴν πυρὰν καὶ τὴν κάμινον τῆς στοργῆς τοῦ δικαίου, τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὸν Ἰσαάκ. «Νὰ πάρῃς τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες, τὸν Ἰσαάκ». Ὁ κάθε λόγος μόνος του εἶναι ἀρκετὸς νὰ καταβάλλῃ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «Τὸν Ἰσαάκ», ἀλλὰ προσέθεσε, «Τὸν υἱὸν σου», τὸν ὁποῖον ἀπέκτησες χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃς καὶ ἠμπόρεσες νὰ τὸν ἔχῃς εἰς αὐτὴν τὴν γεροντικὴν σου ἡλικίαν, «Τὸν ἀγαπητόν», τὸν λατρευτόν σου, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς μὲ ὑπερβολὴν, τὸν Ἰσαάκ, τὸν ὁποῖον περιμένεις νὰ ἔχῃς διάδοχον καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθην, ὅτι θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου καὶ θὰ αὐξηθοῦν τόσον, ὥστε νὰ γίνουν ὡσάν τὸ πλῆθος τῶν ἄστρον καὶ νὰ γίνουν ἴσοι μὲ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἴδιον «Νὰ τὸν πάρῃς καὶ νὰ τὸν ὑπάγῃς εἰς τὸν λόφον Μορία καὶ νὰ τὸν προσφέρῃς θυσίαν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα θὰ σοῦ εἰπῶ». Μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν νὰ θαυμάσω, πῶς ὁ δίκαιος ὑπέφερε καὶ τὸ νὰ ἀκούσῃ αὐτό. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἴδιον, λέγει, αὐτόν, ὁ ὁποῖος σοῦ εἶναι τόσον πολὺ ἀγαπητός, νὰ τὸν προσφέρῃς θυσία ἐπάνω εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὄρη.

Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ δίκαιος; Δὲν ἐταράχθη ἡ ψυχὴ

συνεχύθη τὴν διάνοιαν, οὐκ ἠπόρησε πρὸς τὸ ξένον
 τοῦ ἐπιτάγματος, οὐκ ἐνενόησεν, οὐκ ἐλογίσατο πρὸς
 ἑαυτὸν· τί τοῦτο; ὁ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν σπέρμα
 5 χαρισάμενος, ὁ διὰ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν τὴν
 μήτραν τῆς Σάρρας ζωογονήσας νεκρωθεῖσαν, λοι-
 πὸν μετὰ τὸ γαλακτοτροφηθῆναι καὶ αὐξηθῆναι καὶ
 λοιπὸν ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι, σφαγῆναι τὸ τεχθέν μοι
 κελεύει καὶ εἰς ὀλοκαύτωσιν ἀνενεχθῆναι· ὁ πρὸ βρα-
 χέως εἰπὼν, «Ἐν αὐτῷ κληθήσεται σοι σπέρμα», νῦν
 10 τὰ ἐναντία ἐπιτάττει; Καὶ πῶς ἂν εἰς ἔργον ἐξέλθοι
 ποτὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπαγγελθέντα; Πῶς γὰρ οἷόν τε
 τῆς ρίζης ἐκτεμνομένης τοὺς κλάδους φυῆναι ποτε,
 ἢ τοῦ δένδρου ἐκκοπτομένου τὸν καρπὸν ἐνεχθῆναι,
 ἢ τῆς πηγῆς ξηρανθείσης ποταμοὺς ἀναδοθῆναι; Κα-
 15 τὰ μὲν τὴν ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν ταῦτα γενέσθαι
 ἀμήχανον· Θεοῦ δὲ βουληθέντος πάντα γενέσθαι δυ-
 νατόν.

2. Ἄλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν ἐλογίσατο ὁ δίκαιος
 οὗτος, ἀλλὰ καθάπερ εὐγνώμων οἰκέτης, πάντα λογι-
 20 σμὸν ἀνθρώπινον παρωσάμενος, ἐνὸς μόνου ἐγίνετο,
 τοῦ τὸ ἐπιταχθέν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν καὶ ὥσπερ ἐκτὸς
 γεγονῶς τῆς ἀνθρωπείας φύσεως καὶ πᾶσαν συμπά-
 θειαν καὶ πατρικὴν φιλοστοργίαν δευτέραν ἠγησάμε-
 νος τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων, ἐπὶ τὴν ἐκπλήρω-
 25 σιν ἔσπευδε. «Καὶ ἀναστάς», φησί, «Ἄβραάμ τῷ
 πρωῒ, ἐπέσαξε τὴν ὄνον αὐτοῦ. Παρέλαβε δὲ μεθ' ἐ-
 αυτοῦ δύο παῖδας καὶ Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ· καὶ σχί-
 σασ ξύλα εἰς ὀλοκάρπωσιν ἀναστάς ἐπορεύθη καὶ ἦλ-
 θεν ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, τῇ ἡμέρᾳ
 30 τῇ τρίτῃ». Ὅρα τὸν φιλόανθρωπον Δεσπότην, πῶς καὶ
 ἐν τῷ διαστήματι βασανίζει τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν.
 Ἐνόησον δὲ καὶ τὸν δίκαιον τί εἰκὸς ἦν ὑπομένειν
 ταῖς τρισὶν ἡμέραις, αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν μὲν ἀναλογ-
 ζόμενον τὸ ἐπίταγμα, καὶ ὅτι αὐτὸς μέλλει ταῖς οἰ-
 35 κείαις χερσὶ τὸν οὕτω ποθοῦμενον σφάζειν υἱὸν ἐν-
 θυμούμενον, οὐδενὶ δὲ τὸ πρᾶγμα κοινώσασθαι ἔχον-
 τα· καὶ καταπλάγηθι τὴν γνώμην αὐτοῦ τὴν φιλόθε-

του, δὲν ἔπαθεν σύγχυσιν τοῦ νοῦ, δὲν ἠπόρησε διὰ τὴν παράδοξον ἐντολήν, δὲν ἐσκέφθη, οὔτε εἶπε μέσα του· τί σημαίνει αὐτό; Αὐτὸς ὁ ὁποῖος μοῦ ἐχάρισεν ἀπόγονον πέρα ἀπὸ κάθε προσδοκίαν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τῆς φιλάνθρωπίας του ἔδωσε ζωὴν εἰς τὴν μήτραν τῆς Σάρρας, ἂν καὶ εἶχε νεκρωθῆ, μετὰ τὴν γαλακτοτροφίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν διατάσσει νὰ σφαγῆ τὸ τέκνον μου καὶ νὰ προσφερθῆ θυσία. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπ' ὀλίγον εἶπεν· «Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόγονοί σου», τώρα διατάσσει τὰ ἀντίθετα; Καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν ποτὲ αἱ ὑποσχέσεις αὐτοῦ; Πῶς δηλαδὴ εἶναι δυνατόν νὰ ἀνθίζουσιν οἱ κλάδοι, ὅταν κοπῆ ἡ ρίζα ἢ νὰ παραχθῆ καρπός, ὅταν τὸ δένδρον κοπῆ, ἢ νὰ ρέουσιν ποταμοί, ὅταν ἡ πηγὴ ξηρανθῆ; Κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν αὐτὰ μὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνουσιν. Ὅταν ὁμως θέλῃ ὁ Θεὸς ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατόν νὰ γίνουσιν.

2. Ἀλλὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐσκέφθη αὐτὸς ὁ δίκαιος, ἀλλ' ὡς εὐγνώμων δοῦλος, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε κάθε ἀνθρώπινον λογισμόν, ἕνα μόνον ἐσκέπτετο, τὸ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολήν καὶ ὡσὰν νὰ ἔχασε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἀφοῦ ἔθεσε κάθε συμπάθειαν καὶ πατρικὴν στοργὴν εἰς δευτέραν θέσιν ἀπὸ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἔσπευδε, διὰ νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ. «Καὶ ἀφοῦ ἐσηκώθη ὁ Ἀβραάμ τὸ πρῶτον», λέγει, «ἔσαμάρωσε τὴν ὄνον αὐτοῦ. Παρέλαβε δὲ μαζί του δύο δούλους καὶ τὸν Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν του καὶ ἀφοῦ ἔσχισε ξύλα διὰ τὴν θυσίαν ἐσηκώθη καὶ ἐξεκίνησε καὶ ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν». Πρόσεχε πῶς ὁ φιλάνθρωπος Κύριος δοκιμάζει τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ταξιδίου. Νὰ σκεφθῆς καὶ τὸν δίκαιον, τί ἦτο φυσικὸν νὰ ὑποφέρῃ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας ἀναλογιζόμενος τὴν ἐντολήν καὶ ἐνθυμούμενος, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος πρόκειται μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια του νὰ σφάξῃ τὸν τόσον ἀγαπητὸν υἱὸν, ἀλλὰ νὰ μὴ ἠμπορῆ νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς κανένα τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ

ον καὶ τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει τὸ μέγεθος τοῦ ἐπιτάγματος, οὐδενὶ ὅλως τοῦτο γνώριμον ποιεῖ, οὔτε τοῖς παισίν, οὔτε αὐτῷ τῷ Ἰσαάκ, ἀλλὰ μόνος καθ' ἑαυτὸν τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἠγωνίζετο, καὶ καθάπερ ἀ-
 5 δάμας τις οὕτως ἀκαταγώνιστος ἔμενε, τὴν ἀνδρείαν τῶν λογισμῶν ἐπιδεικνύμενος, οὐδὲ πολυπραγμονῶν, ἀλλ' εἰκὼν μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου τῷ τοῦ Θεοῦ νεύματι. Καὶ ἐπειδὴ περὶ τὸν τόπον ἔφθασεν, «Ἀναβλέψας», φησὶν, «Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε
 10 τὸν τόπον μακρόθεν καὶ εἶπε τοῖς παισίν αὐτοῦ· καθίσατε αὐτοῦ μετὰ τῆς ὄνου».

Ὅρα καὶ ἐνταῦθα τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν σύνεσιν· καὶ τοὺς παῖδας λαθεῖν ἐβούλετο, διὰ πάντων δεικνύς ὅτι μετὰ προθυμίας ζεούσης καὶ ἐπιτεταμένου
 15 πόθου πληροῦν ἐβούλετο τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει, ὅτι καινὸν καὶ παράδοξον ἦν καὶ οὐ πρότερον ὑφ' ἑτέρου γεγονὸς τὸ παρ' αὐτοῦ μέλλον γίνεσθαι, κρύπτει τοὺς παῖδας καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς μετὰ τῆς ὄνου, φησὶν· «Ἐνταῦθα ἀναμείνατε· Ἐγὼ δὲ
 20 καὶ τὸ παιδάριον διελευσώμεθα ἕως ᾧδε καὶ προσκυνήσαντες ἀνακάμψομεν πρὸς ὑμᾶς». Οὐκ εἰδὼς ὅτι τοῦτο ἔσται, ὃ ἔλεγεν, ἀλλὰ προεφήτευσεν μὲν, ἴσως τοῦτο ἀγνοῶν. Ἐλεγε δὲ τοῖς παισὶ, τάχα ἐξαπατῶν αὐτοὺς καὶ παρασκευάζων αὐτόθι μένειν· καὶ λοιπὸν
 25 ἦν ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ παιδός. «Ἐλαβε δὲ Ἀβραὰμ τὰ ξύλα τῆς ὀλοκαρπώσεως καὶ ἐπέθηκεν Ἰσαὰκ τῷ νιῷ αὐτοῦ. Ἐλαβε δὲ μετὰ χειρὸς τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν καὶ ἐπορεύθησαν οἱ δύο ἄμα». Ὡς φρονήματος στερερότης. «Ἐπέθηκε»,
 30 φησὶ, «τῷ Ἰσαὰκ τὰ ξύλα τῆς ὀλοκαρπώσεως· αὐτὸς δὲ τὴν μάχαιραν καὶ τὸ πῦρ ἔλαβε καὶ ἐπορεύοντο οἱ δύο ἄμα». Ποίοις ὀφθαλμοῖς ἑώρα τὸ παιδίον τὰ ξύλα ἐπιφερόμενον, οἷς ἔμελλεν αὐτὸν μετ' οὐ πολὺ ἐπιθύειν; πῶς ἡ χεὶρ φέρειν ἠδύνατο τὸ πῦρ καὶ τὴν
 35 μάχαιραν; Καὶ ἡ μὲν χεὶρ ἐπεφέρετο τὸ πῦρ τὸ αἰ-

νά έκπλαγγῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ γνώμην του καὶ τὴν σύνεσίν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζε τὸ μέγεθος τῆς ἐντολῆς, δὲν γνωστοποιεῖ αὐτὴν εἰς κανένα, οὔτε εἰς τοὺς δούλους, οὔτε εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἰσαάκ, ἀλλὰ μόνος ἠγωνίζετο αὐτὸν τὸν ἀγῶνα καὶ ὡς κάποιος ἀδάμας, ἔτσι ἔμμενεν ἀνίκητος ἐπιδεικνύων τὴν γενναιότητα τῶν ἀποφάσεών του, οὔτε ἐξήταζε λεπτομερῶς, ἀλλ' ὑπετάσσετο μὲ πολλὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον, «Ἐσήκωσε τὰ βλέμματά του ὁ Ἄβραάμ», λέγει, «καὶ εἶδε τὸν τόπον ἀπὸ μακριὰ καὶ εἶπεν εἰς τοὺς δούλους· καθίσατε ἐδῶ μὲ τὴν ὄνον».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου. Ἦθελε νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν δούλων δεικνύων μὲ ὄλα, ὅτι ἤθελε νὰ ἐκκληρώσῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὸν Θεὸν μὲ θερμὴν προθυμίαν καὶ ἔντονον πόθον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι ἦτο πρωτοφανὲς καὶ παράδοξον καὶ ὅτι δὲν εἶχε γίνεи προηγουμένως αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ, τὸ ἀποκρύπτει ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ ἀφοῦ τοὺς ἄφησε μὲ τὴν ὄνον, λέγει· «Νὰ περιμένετε ἐδῶ. Ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδί θὰ μεταβῶμεν ἕως ἐκεῖ καὶ ἀφοῦ προσκυνήσωμεν θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς σᾶς». Δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι θὰ συμβῆ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸ προεφήτευσεν, ἂν καὶ εἶχεν ἄγνοιαν αὐτοῦ. Ἐλεγε δὲ αὐτό εἰς τοὺς δούλους δῆθεν διὰ νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ καὶ νὰ τοὺς προετοιμάσῃ νὰ μείνουν ἐκεῖ. Εἰς τὸ ἐξῆς ὁ πατριάρχης ἦτο μόνος του μὲ τὸ παιδί. «Ἔλαβε δὲ ὁ Ἄβραάμ τὰ ξύλα τῆς θυσίας καὶ ἐφόρτωσεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἰσαάκ τὸν υἱὸν του. Ἐπῆρεν εἰς τὰς χεῖρας του τὴν φωτιὰν καὶ τὴν μάχαιραν καὶ ἐξεκίνησαν οἱ δύο μαζί». Ὡ γενναιότης ψυχῆς ὦ σταθερότης φρονήματος. «Ἐφόρτωσε», λέγει, «εἰς τὸν Ἰσαάκ τὰ ξύλα τῆς θυσίας», ἐνῶ αὐτὸς ἐπῆρε τὴν μάχαιραν καὶ τὴν φωτιὰν καὶ ἐβάδιζον καὶ οἱ δύο μαζί. Μὲ τί ὀφθαλμοὺς ἔβλεπε τὸ παιδίον νὰ μεταφέρῃ τὰ ξύλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο μετὰ ἀπ' ὀλίγον νὰ τὸ θυσιάσῃ; Πῶς ἠδύνατο ἡ χεὶρ νὰ μεταφέρῃ τὴν φωτιὰν καὶ τὴν μάχαιραν; Καὶ

σθητόν, τὸ δὲ ἔνδοθεν πῦρ κατέφλεγεν αὐτοῦ τὴν δι-
 άνοιαν καὶ ἔδαπάνη τὸν λογισμόν, πείθον νικᾶν τῷ
 πρὸς τὸν Θεὸν πόθῳ καὶ παρασκευάζον λογιζεσθαι, ὅ-
 τι ὁ ἤδη παρασχῶν καὶ ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπίνην πα-
 5 τέρα γενέσθαι παρασκευάσας δυνήσεται καὶ νῦν τὰ
 ὑπερβαίνοντα τὸν ἀνθρώπινον λογισμόν ἐργάσασθαι.

Ἄλλ' ὄρα μοι λοιπὸν πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ πυρὸς τὴν
 ἔνδοθεν κατὰ μικρὸν ἐξαπτομένην κάμινον καὶ φλέ-
 γουσαν τοῦ δικαίου τὴν ψυχὴν. «Εἶπε δέ», φησίν,
 10 «Ἰσαὰκ πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα αὐτοῦ· πάτερ».
 Ἰκανὸν τὸ ρῆμα τῶν σπλάγχχνων αὐτῶν τοῦ δικαίου
 καθάψασθαι. «Ὁ δὲ εἶπε· τί ἐστι, τέκνον;». Πατέ-
 ρα καλεῖς τὸν μετὰ μικρὸν ἄπαιδα ἐσόμενον, καὶ γὰρ
 τέκνον προσαγορεύω τὸν μετ' οὐ πολὺ μέλλοντα ἐπὶ
 15 τὸν βωμὸν ἀνιέναι καὶ ὃν ταῖς οἰκείαις χερσὶ μέλλω
 σφάζειν. Εἶτα ὁ παῖς φησίν· «Ἴδου τὸ πῦρ ἐπιφέρει,
 καὶ γὰρ τὰ ξύλα· ποῦ ἐστι τὸ θῦμα τὸ μέλλον προσάγε-
 σθαι; Ποῦ ἐστι τὸ πρόβατον τὸ εἰς τὴν ὀλοκάρπωσιν;».
 Ἐννόει μοι ἐνταῦθα τοῦ δικαίου τὴν βάσανον, πῶς
 20 ἤνεγκε τὴν ἀκοήν, πῶς ἴσχυσεν ἀποκρίνασθαι τῷ παι-
 δί, πῶς οὐ συνεχύθη, πῶς ἤνεγκε ταμιεύσασθαι καὶ
 μὴ κατάδηλον ποιῆσαι τῷ παιδί τὸ μέλλον ἔσεσθαι·
 ἀλλὰ φησι γενναίῳ φρονήματι καὶ ἀνδρεία τῇ ψυχῇ·
 «Ὁ Θεὸς ὄψεται ἐαυτῷ πρόβατον εἰς ὀλοκάρπωσιν,
 25 τέκνον».

Ὅρα καὶ ἐνταῦθα πῶς οὐκ εἰδῶς πάλιν μηνύει
 τὸ μέλλον ἔσεσθαι. Ἔδοξε γὰρ διὰ τῆς ἀποκρίσεως
 παραλογίζεσθαι τὸν Ἰσαὰκ, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν διὰ τῶν
 ρημάτων πρὸς τὸ παρὸν ἔπεισεν, αὐτὸς δὲ μείζονα τὴν
 30 ὀδύνην καὶ ἐπιτεταμένην ὑπέμενε, τὰ ρήματα αὐτὰ
 στρέφων ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐννοῶν τοῦ παιδὸς τὴν
 εὐμορφίαν τὴν ἔξωθεν, τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος, τὸ πει-
 θήνιον, τὸ ἐπέραστον, αὐτὸ τῆς ἡλικίας τὸ ἄνθος.
 «Πορευθέντες δὲ ἀμφοτέροι ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν

ἡ μὲν χεὶρ μετέφερε τὸ αἰσθητὸν πῦρ, τὸ ἐσωτερικὸν ὁμῶς πῦρ κατέκαιε τὸν νοῦν του καὶ διέλυε τὴν σκέψιν του καὶ τὸν ἔπειθεν, ὅτι νικᾷ μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἔκαμε νὰ σκέπτεται, ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος τὸν ἔκαμε νὰ γίνῃ πατέρας μὲ ὑπερφυσικὸν τρόπον, αὐτὸς θὰ ἠμπορέσῃ καὶ τώρα νὰ ἐκπληρώσῃ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν.

Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, πρὶν ἀπὸ τὴν ὁρατὴν φωτιὰν τὴν κάμινον, ἡ ὁποία ἐξήπτετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ κατέκαιε τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἰσαὰκ εἰς τὸν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα του· πάτερ». Ἦτο ἀρκετὴ ἡ λέξις αὐτὴ νὰ κατακάψῃ τὰ ἴδια τὰ σπλάγχνα τοῦ δικαίου. «Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἀπήντησε· τί συμβαίνει, τέκνον μου;». Ὀνομάζεις πατέρα αὐτόν, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπ' ὀλίγον θὰ εἶναι ἄπαιδος, καὶ ἐγὼ ὀνομάζω τέκνον αὐτόν, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπ' ὀλίγον πρόκειται νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν βωμὸν καὶ αὐτόν ποῦ πρόκειται νὰ τὸν σφάξω μὲ τὰς ἰδίας τὰς χεῖρας μου. Ἐπειτα τὸ παιδίον λέγει· Ἴδου σὺ μεταφέρεις τὸ πῦρ καὶ ἐγὼ τὰ ξύλα· ποῦ εἶναι τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ θυσιασθῆ; «Ποῦ εἶναι τὸ πρόβατον διὰ τὴν θυσίαν;». Σκέψου, παρακαλῶ, ἐδῶ τὸ θάσανον τοῦ δικαίου, πῶς ὑπέφερον, ὅσα ἤκουε, πῶς ἠμπόρεσε νὰ ἀποκριθῆ εἰς τὸ παιδίον, πῶς δὲν ἔπαθε σύγχυσιν, πῶς ὑπέφερε νὰ τὸ ἀποκρύψῃ καὶ νὰ μὴ φανερώσῃ εἰς τὸ παιδίον αὐτό, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ συμβῆ. Ἀπαντᾷ ὁμῶς μὲ γενναῖον φρόνημα καὶ ἀνδρείαν ψυχὴν. «Ὁ Θεός, τέκνον, θὰ φροντίσῃ ὁ ἴδιος διὰ τὸ πρόβατον τῆς θυσίας».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ, ὅτι προμηνύει πάλιν αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ συμβῆ, ἂν καὶ δὲν τὸ ἐγνώριζε. Καθ' ὅσον ἐνόμιζεν, ὅτι μὲ τὴν ἀπάντησιν ἐξαπατᾷ τὸν Ἰσαὰκ, ἀλλ' ἔπεισεν μὲν ἐκεῖνον πρὸς τὸ παρὸν μὲ τοὺς λόγους, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὑπέφερε μεγαλύτερον καὶ ἐντονώτερον πόνον μὲ τὸ νὰ σκέπτεται αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ μὲ τὸ νὰ ἀναλογίζεται τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν τοῦ παιδίου, τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς, τὴν ὑπακοήν, αὐτὸ τὸ πολὺ ἀγαπητὸν ἄνθος τῆς ἡλικίας. «Βαδίζοντες δὲ καὶ οἱ δύο μαζὶ ἦλθον

εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός». Παρεγένοντο, φησίν, ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ὑψηλόν, ὅπερ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐγνώρισε· «Καὶ ὠκοδόμησεν ἐκεῖ Ἄβραὰμ θυσιαστήριον». Πάλιν ἐκπλήττομαι τοῦ δικαίου τὴν ἀνδρείαν, πῶς ἠδυνήθη
 5 τὸ θυσιαστήριον οἰκοδομῆσαι, πῶς ἴσχυσε, πῶς οὐ διελύθη ὑπὸ τῆς ἀγωνίας. Ἄλλὰ καὶ τὸ θυσιαστήριον ὠκοδόμησε καὶ ἐπέθηκε τὰ ξύλα. «Καὶ συμποδίσας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐξέτεινεν Ἄβραὰμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, λα-
 10 βεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ».

3. Μὴ ἀπλῶς παραδράμωμεν, ἀγαπητοί, τὰ εἰρημένα, ἀλλ' ἐννοήσωμεν πῶς οὐκ ἀπέπτη τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ, πῶς ἤνεγκε ταῖς οἰκείαις χερσὶ συμποδίσαι καὶ τοῖς ξύλοις ἐπιθεῖναι τὸν ἀγαπητόν, τὸν ἐπέρα-
 15 στον, τὸν μονογενῆ. «Καὶ ἐξέτεινε», φησίν, «Ἄβρα-
 ἄμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, λαβεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ». Ὡ φιλοθέου ψυχῆς, ὦ γνώμης ἀνδρείας, ὦ πόθου ἐπιτεταμένου, ὦ λογισμοῦ νικῶντος ἀνθρωπίνην φύσιν. «Ἐλαβε», φησί, «τὴν μάχαιραν,
 20 σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Τίνα θαυμάσω καὶ ἐκπλαγῶ; τοῦ πατριάρχου τὸ ἀνδρεῖον φρόνημα, ἢ τοῦ παιδὸς τὴν ὑπακοήν; ὅτι οὐκ ἀπεσκίρτησεν, οὐδὲ ἐδυσχέρανε πρὸς τὸ γινόμενον, ἀλλ' ἐπέειθετο καὶ εἶκε τοῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς γινομένοις καὶ καθάπερ ἄρνιον
 25 μεθ' ἡσυχίας τῷ βωμῷ ἐπέκειτο, ἀναμένων τοῦ πατρὸς τὴν δεξιάν; Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ τῆς γνώμης ἅπαντα ἀπηρτίσθη καὶ οὐδὲν λοιπὸν ἐνέλιπε, δεικνὺς ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης ὅτι οὐ σφαγῆναι τὸν παῖδα βουλόμενος ταῦτα ἐπέταξεν, ἀλλὰ τοῦ δικαίου θέλων ἐκκα-
 30 λῦσαι τὴν ἀρετὴν, ἀπὸ τῆς γνώμης στεφανώσας τὸν δίκαιον καὶ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τοῦ πατριάρχου τὴν ἀπηρτισμένην θυσίαν δεξάμενος, λοιπὸν τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται φιλανθρωπίαν.

«Καὶ ἐκάλεσεν αὐτόν», φησίν, «ἄγγελος Κυρίου

εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον ὤρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός». Ἐφθασαν, λέγει, εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος, τὸ ὁποῖον ἐγνώρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. «Καὶ ἔκτισεν ὁ Ἄβραάμ ἐκεῖ θυσιαστήριον». Ἐκπλήσσομαι πάλιν διὰ τὴν ἀνδρείαν τοῦ δικαίου, πῶς ἠμπόρεσε νὰ κτίσῃ τὸ θυσιαστήριον, πῶς εἶχε δύναμιν, πῶς δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν. Ἄλλὰ καὶ τὸ θυσιαστήριον ἔκτισε καὶ τὰ ξύλα ἔβαλεν ἐπάνω. «Καὶ ἀφοῦ ἔδεσε τοὺς πόδας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰσαὰκ ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἤπλωσεν ὁ Ἄβραάμ τὴν χεῖρα, διὰ νὰ πάρῃ τὴν μάχαιραν καὶ νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν του».

3. Νὰ μὴ παρατρέξωμεν, ἀγαπητοί, τοὺς λόγους χωρὶς προσοχὴν, ἀλλὰ νὰ σκεφθῶμεν, πῶς ἡ ψυχὴ δὲν ἔφυγεν ἀπὸ τὸ σῶμα, πῶς ἠμπόρεσε νὰ δέσῃ μὲ τὰς ἰδίας τὰς χεῖρας του καὶ νὰ θάλῃ ἐπάνω εἰς τὰ ξύλα τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν του τὸν λατρευτὸν καὶ μονογενῆ. «Καὶ ἤπλωσεν ὁ Ἄβραάμ τὴν χεῖρα», λέγει, «διὰ νὰ πάρῃ τὴν μάχαιραν καὶ νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν του». ὦ γενναία ἀπόφασις, ὦ ἀγάπη ὑπερβολικὴ, ὦ σκέψις ἡ ὁποία νικᾷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐπῆρε, λέγει, «τὴν μάχαιραν νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν του». Ποῖον νὰ θαυμάσω καὶ διὰ ποῖον νὰ ἐκπλαγῶ; Διὰ τὸ γενναῖον φρόνημα τοῦ πατριάρχου, ἢ διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ παιδιοῦ; Ἄφοῦ δὲν ἐπανεστάτησεν, οὔτε ἐδυσανασχέτησε δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ συνέβαινεν, ἀλλ' ὑπήκουε καὶ ὑποχωροῦσεν εἰς αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ὡς ἀρνίον ἐπλησίασε τὸν βωμὸν χωρὶς φωνὴν καὶ ἐπερίμενε τὴν δεξιὰν τοῦ πατρὸς του; Ὅταν ὁμως ἐξεπληρώθη ἡ ἐντολὴ καὶ δὲν ἔμενε τίποτε, ὁ ἀγαθὸς Κύριος ἀπέδειξεν, ὅτι διέταξεν αὐτά, ὄχι ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σφαγῇ τὸ παιδί, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, ἀφοῦ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν διὰ τὴν καλὴν του θέλησιν καὶ ἐδέχθη τὴν ὀλοκληρωμένην θυσίαν λόγῳ τῆς καλῆς διαθέσεως τοῦ πατριάρχου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀποδεικνύει τὴν ἰδικὴν του φιλανθρωπίαν.

«Καὶ ἐκάλεσεν αὐτόν», λέγει, «ἄγγελος Κυρίου ἀπὸ

ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν· Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα συντεταμένον τὸν δίκαιον καὶ ἔτοιμον ὄντα πρὸς τὴν σφαγὴν καὶ τὸ ἐπίταγμα πληρῶσαι βουλόμενον, διὰ τοῦτο καλεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ φησιν, «Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Καλῶς καὶ ἐνταῦθα τῷ διπλασιασμῷ ἐχρήσατο, ἵνα περιγένηται τῆς ὁρμῆς τοῦ δικαίου καὶ μονονουχί διὰ τῆς φωνῆς κατάσχη τοῦ πατριάρχου τὴν δεξιὰν ἐπειγομένην πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς σφαγὴν. «Καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. Καὶ εἶπε· μὴ ἐπιβάλης τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσης αὐτῷ μηδέν. Νῦν γὰρ ἔγνω, ὅτι φοβῆ τὸν Θεὸν σὺ καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». «Μὴ ἐπιβάλης», φησί, «τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον». Οὐ τὸ ἔργον γενέσθαι βουλόμενος τοῦτο ἐπέταξα, οὐδὲ σφαγῆναι θέλων τὸν παῖδα τὸν σόν, ἀλλὰ τὴν ὑπακοὴν τὴν σὴν ἅπασιν κατάδηλον ποιῆσαι. Μὴ τοίνυν ποιήσης αὐτῷ μηδέν, ἀρκοῦμαι γὰρ τῇ γνώμῃ τῇ σῇ καὶ ἐντεῦθεν στεφανῶ καὶ ἀνακηρύττω σε. «Νῦν γὰρ ἔγνω ὅτι φοβῆ σὺ τὸν Θεόν».

“Ὅρα λέξεως συγκατάβασιν. Τί οὖν: πρὸ τούτου ἠγνοεῖ τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ νῦν ἔγνω ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης; Οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι αὐτὸς νῦν ἔγνω. Ἄλλὰ τί; Νῦν, φησίν, ἅπασιν ἐγνώρισας ὅπως εἰλικρινῆ τὸν φόβον ἔχεις τὸν πρὸς τὸν Θεόν. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἤδειν τὸν ἐμὸν θεράποντα· τὰ δὲ νῦν παρὰ σοῦ γεγόμενα τοῖς τε νῦν οὔσι, ταῖς τε μετὰ ταῦτα γενεαῖς διδασκαλίας ὑπόθεσις γενήσεται. Ἐγνώρισας γὰρ νῦν ἅπασιν ὅπως φοβῆ τὸν Θεὸν καὶ τὰ προστατόμενα εἰς ἔργον ἀγαγεῖν σπεύδεις. «Καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ»· τοῦ σφόδρα σοι περιποθήτου καὶ γνησίως ὑπὸ σοῦ ἀγαπωμένου οὐκ ἐφείσω δι' ἐμέ, διὰ τὸ πρόσταγμα τὸ ἐμόν, διὰ τὸ ἐπίταγμα τὸ παρ' ἐμοῦ· ἀλλὰ προετίμησας τὸ παρ' ἐ-

τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ εἶπεν· Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔβλεπε τὸν Ἄβραάμ νὰ εὐρίσκεται εἰς ὑπερέντασιν καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμος διὰ τὴν σφαγὴν καὶ νὰ θέλῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν, διὰ τοῦτο καλεῖ αὐτὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ λέγει, «Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Καλῶς ἐχρησιμοποίησε καὶ ἐδῶ τὸν διπλασιασμὸν τοῦ ὀνόματος, διὰ νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὀρμὴν τοῦ δικαίου καὶ μὲ τὴν φωνὴν κατὰ κάποιον τρόπον νὰ συγκρατήσῃ τὴν δεξιάν τοῦ πατριάρχου, ἢ ὁποία ἦτο ἕτοιμος διὰ τὴν σφαγὴν τοῦ παιδίου. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἄβραάμ. Ἴδού ἐγώ. Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε. Νὰ μὴ ἀπλώσῃς τὴν χεῖρα σου ἐπάνω εἰς τὸ παιδί καὶ νὰ μὴ κάνῃς τίποτε εἰς αὐτό. Διότι τώρα ἔμαθον ὅτι σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεὸν καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν ἀγαπητὸν σου υἱὸν πρὸς χάριν μου». «Νὰ μὴ ἀπλώσῃς» λέγει, «ἐπάνω εἰς τὸ παιδί». Δὲν διέταξα αὐτό, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ γίνῃ ἡ πρᾶξις αὐτῆ, οὔτε ἐπειδὴ ἤθελον νὰ σφαγῇ ὁ υἱὸς σου, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσω εἰς ὄλους τὴν ἰδικὴν σου ὑπακοήν. Νὰ μὴ κάμῃς λοιπὸν εἰς αὐτό τίποτε, διότι μοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἀπόφασίς σου καὶ δι' αὐτὴν σὲ στεφανώσω καὶ σὲ ἀνακηρύσω. «Καθ' ὅσον τώρα ἔμαθον, ὅτι σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεόν».

Πρόσεχε συγκατάβασιν λέξεως. Τί συμβαίνει λοιπὸν; Πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἡγνώνει τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τώρα τὴν ἔμαθεν ὁ Κύριος τῶν πάντων; Δὲν λέγει αὐτό, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς τὴν ἔμαθε τώρα. Ἄλλὰ τί λέγει; Τώρα, λέγει, ἔκανες γνωστὸν εἰς ὄλους, ὅτι σέβασαι εἰλικρινὰ τὸν Θεόν. Καθ' ὅσον ἐγὼ ἐγνώριζον τὸν δοῦλον μου. Αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα ἐγίναν ἀπὸ ἐσένα τώρα νὰ γίνουν αἰτία διδασκαλίας καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Διότι τώρα ἀπέδειξες εἰς ὄλους, ὅτι σέβασαι τὸν Θεόν καὶ ὅτι σπεύδεις νὰ πραγματοποιήσῃς τὰς ἐντολάς του. «Καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητὸν πρὸς χάριν μου». Αὐτὸν ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ καὶ τόσον ἀληθινὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ ἐσένα, αὐτὸν δὲν τὸν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου, διὰ τὸ πρόσταγμα τὸ ἰδικόν μου, διὰ τὴν ἰδικὴν μου ἐντολήν, ἀλλὰ προετίμησες τὴν διαταγὴν μου

μοῦ κελευχθὲν τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ
 τὸν παῖδα δέχου τὸν σόν. Διὰ τοῦτο γάρ σοι ἐπηγγει-
 λάμην τὸ σπέρμα τὸ σὸν ἐκταθήσεσθαι· καὶ τὸν ἐπὶ
 τῇ ὑπακοῇ στέφανον ἀναδησάμενος ἄπιθι. Ἐγὼ γὰρ
 5 τὴν προαίρεσιν οἶδα στεφανοῦν καὶ ἀπὸ τῆς γνώμης
 τὰ βραβεῖα παρέχειν. Εἰς ἔργον γὰρ ἐκβῆναι προσή-
 κει τὰ παρὰ σοῦ ρηθέντα καὶ ταῖς παισὶ τοῖς σοῖς καὶ
 τῷ Ἰσαάκ· ἐκείνοις γὰρ ἐπηγγείλω, ὅτι «Προσκυνή-
 σαντες ἀναστρέφομεν»· καὶ τοῦτο ἤδη ἔσται· καὶ τῷ
 10 παιδί πυθομένῳ, «Ποῦ ἔστι τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὄλο-
 κάρπωσιν; «Ὁ Θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὄ-
 λοκάρπωσιν», εἶπας. Ἴδου οὖν ἀναβλέψας τοῖς ὀ-
 φθαλμοῖς σου ὄρα τὸ προρρηθὲν παρὰ σοῦ πρόβατον,
 ὅπερ ἀντὶ τοῦ παιδὸς ὀλοκαρπώσεις.
 15 «Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοφῖς εἶδε, καὶ ἰδὸν κρι-
 ος εἰς κατεχόμενος τῶν κεράτων ἐν φυτῷ Σαβέκ.
 Καὶ ἐπορεύθη Ἀβραὰμ καὶ ἔλαβε τὸν κριὸν καὶ ἀνή-
 νεγκεν αὐτὸν εἰς ὀλοκάρπωσιν ἀντὶ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ
 αὐτοῦ». Εἶδον σου, φησί, τῆς γνώμης τὸ φιλόθεον,
 20 ἰδὸν ὅπερ προλαβὼν εἶπες τῷ παιδί, τοῦτό σοι παρε-
 σκεύασα. «Καὶ ἔλαβε καὶ ἀνήνεγκεν εἰς ὀλοκάρπωσιν
 ἀντὶ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». Εἶδες Θεοῦ φιλανθρω-
 πίαν; Καὶ ἡ θυσία ἀπηρτίσθη καὶ ὁ πατριάρχης τὸ
 φιλόθεον αὐτοῦ τῆς γνώμης ἐπεδείξατο καὶ ἀπὸ τῆς
 25 προαιρέσεως τὸν στέφανον ἐκομίσατο καὶ τὸν Ἰσαὰκ
 λαβὼν ἐπάνεισι μετὰ μυρίων στεφάνων. Ταῦτα δὲ
 πάντα τύπος ἐγίνετο τοῦ σταυροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
 Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν· «Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑ-
 μῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ
 30 εἶδε, καὶ ἐχάρη». Πῶς εἶδεν ὁ πρὸ τοσοῦτων γεγε-
 νημένος χρόνων; Διὰ τοῦ τύπου, διὰ τῆς σκιᾶς. Κα-
 θάπερ γὰρ ἐνταῦθα τὸ πρόβατον προσηνέχθη ἀντὶ τοῦ
 Ἰσαὰκ, οὕτως ὁ λογικὸς ἀμνὸς προσηνέχθη ὑπὲρ τῆς
 οἰκουμένης. Ἔδει γὰρ ἐν τῇ σκιᾷ προδιαγραφῆναι
 35 τὴν ἀλήθειαν.

3. Φυτόν πυκνόκλαδον.

4. Ἰω. 8, 58.

5. Ὁ Χριστός.

ἀπό τὸ παιδί σου. Διὰ τοῦτο δέξου καὶ τὸν υἴόν σου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς σοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι οἱ ἀπόγονοί σου θὰ αὐξηθοῦν. Ἄφου ἔλαβες τὸν στέφανον τῆς ὑπακοῆς, πῆγαινε. Διότι ἐγὼ γνωρίζω νὰ στεφανώνω τὴν προαίρεσιν καὶ νὰ παρέχω τὰ βραβεῖα ἀπὸ τὴν θέλησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶπες καὶ εἰς τοὺς δούλους σου καὶ εἰς τὸν Ἰσαάκ. Διότι ὑπεσχέθης εἰς ἐκείνους, ὅτι «Ἄφου προσκυνήσωμεν θὰ ἐπιστρέψωμεν». Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ. Καὶ ὅταν τὸ παιδί ἐζήτησε νὰ μάθῃ, «Ποῦ εἶναι τὸ πρόβατον τὸ προοριζόμενον διὰ τὴν θυσίαν;», ἐσὺ ἀπήντησες· «Ὁ Θεὸς θὰ φροντίσῃ μόνος του διὰ τὸ πρόβατον τῆς θυσίας». Ἴδου λοιπὸν τώρα σήκωσε τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἰδὲ τὸ πρόβατον, τὸ ὁποῖον ἀνέφερες προηγουμένως καὶ τὸ ὁποῖον θὰ θυσιάσῃς ἀντὶ τοῦ υἱοῦ σου.

«Καὶ ἀφου ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμούς του ὁ Ἄβραάμ εἶδεν ἓνα κριόν, ὁ ὁποῖος ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν κεράτων του εἰς φυτὸν Σαβέκ³. Καὶ ἐπῆγεν ὁ Ἄβραάμ καὶ ἐπῆρε τὸν κριόν καὶ προσέφερεν αὐτὸν ὡς θυσίαν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του τοῦ Ἰσαάκ». Εἶδον, λέγει, τὴν εὐσέβειάν σου, ἰδου ἐκείνο, τὸ ὁποῖον εἶπες προηγουμένως εἰς τὸ παιδί, αὐτὸ ἡτοίμασα διὰ σέ. «Καὶ ἐπῆρε τὸν κριόν καὶ προσέφερεν αὐτὸν ὡς θυσίαν ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ του». Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Καὶ ἡ θυσία ἔγινε καὶ ὁ πατριάρχης ἀπέδειξε τὴν εὐσεβῆ του ψυχὴν καὶ ἀπεκόμισε τὸν στέφανον μόνον διὰ τὴν ἀγαθὴν του διάθεσιν καὶ ἀφου ἐπῆρε τὸν Ἰσαάκ ἐπέστρεψε μὲ μυρρίους στεφάνους. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἀπεδείχθησαν ὡς τύπος τοῦ σταυροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Ὁ Ἄβραάμ ὁ πατήρ σας εἶχε ἀγαλλίασιν νὰ ἰδῇ τὴν ἰδικὴν μου ἡμέραν καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη⁴. Πῶς εἶδεν αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη πρὶν ἀπὸ τόσους χρόνους; Διὰ τοῦ τύπου, διὰ τῆς σκιᾶς. Ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ προσεφέρθη τὸ πρόβατον ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ, ἔτσι καὶ ὁ λογικὸς ἀμνός⁵ προσεφέρθη ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης. Καθ' ὅσον ἔπρεπεν ἡ ἀλήθεια νὰ προδιαγραφῇ μὲ σκιώδη μορφήν.

"Ορα μοι γάρ, ἀγαπητέ, πῶς ἅπαντα διὰ τῆς σκι-
 ᾶς προετυποῦτο· μονογενῆς ἐκεῖ καὶ μονογενῆς ἐνταῦ-
 θα· ἀγαπητὸς ἐκεῖ καὶ γνήσιος, ἀγαπητὸς καὶ ἐνταῦ-
 θα καὶ γνήσιος. «Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγα-
 5 πητὸς», φησί, «ἐν ᾧ ἠδύοκησα». Ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 ἐκεῖνος εἰς ὀλοκαύτωςιν ἀνεφέρετο, καὶ τοῦτον ὁ Πα-
 τὴρ ἐξέδωκε. Καὶ βοᾷ Παῦλος λέγων· «Ὅς γε τοῦ
 ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων πα-
 ρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡ-
 10 μῖν χαρίζεται;». Μέχρι τούτου ἡ σκιά· λοιπὸν δὲ τῶν
 πραγμάτων ἡ ἀλήθεια πολὺ τὸ ὑπερέχον ἐπιδεικνυ-
 ται! Ὁ γὰρ ἄμνος οὗτος ὁ λογικὸς ὑπὲρ ἀπάσης τῆς
 οἰκουμένης προσεφέρετο, οὗτος τὴν οἰκουμένην ἅπα-
 σαν ἐξεκάθηρεν· οὗτος τοὺς ἀνθρώπους τῆς πλάνης ἡ-
 15 λευθέρωσε καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπανήγαγεν· οὗτος
 τὴν γῆν οὐρανὸν ἐποίησεν, οὐ τῶν στοιχείων ἐναλλά-
 ξας τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πολιτείαν
 εἰς τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους μεταστήσας. Διὰ τούτου
 πᾶσα ἡ τῶν δαιμόνων θεραπεία λέλυται· διὰ τούτου
 20 οὐκ ἔτι λίθοις καὶ ξύλοις προσκνυοῦσιν ἄνθρωποι, οὐ-
 δὲ οἱ λόγῳ τετιμημένοι τοῖς ἀναισθήτοις ὑποκύντου-
 σιν, ἀλλὰ πᾶσα ἀπελήλαται ἡ πλάνη καὶ τὸ τῆς ἀλη-
 θείας φῶς τὴν οἰκουμένην κατηύγασεν.

4. Εἶδες τῆς ἀληθείας τὴν ὑπεροχὴν; εἶδες τί
 25 μὲν ἡ σκιά, τί δὲ ἡ ἀλήθεια; «Καὶ ἐκάλεσε», φησί,
 «Ἀβραὰμ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Κύριος εἶδεν,
 ἵνα εἴπωσι σήμερον, ἐν τῷ ὄρει Κύριος ὤφθη». "Ο-
 ρα τοῦ δικαίου τὴν φιλόθεον γνώμην, πῶς ἐκάστοτε
 ἐκ τῶν συμβαινόντων τὰς προσηγορίας τοῖς τόποις ἐ-
 30 πιτίθησι. Τὴν γὰρ παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην ἐπίσκε-
 ψιν βουλόμενος, καθάπερ ἐν στήλῃ χαλκῆ, ἐναποθέ-
 σθαι τῷ τόπῳ διὰ τῆς προσηγορίας, φησί, «Καὶ ἐ-
 κάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, Κύριος εἶδεν». Ἦρκει
 μὲν οὖν πρὸς ἀμοιβὴν τῷ δικαίῳ καὶ τὸ ζῶντα ἐπανα-
 35 γαγεῖν τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸ ἀξιωθῆναι τοῦ ἐγκωμίου

Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητέ, πῶς ὅλα προετυπώθησαν μὲ σκιώδη μορφήν. Μονογενῆς ἦτο ἐκεῖ, μονογενῆς εἶναι καὶ ἐδῶ. Ἀγαπητός καὶ ἀληθινός ἐκεῖ, ἀγαπητός καὶ ἀληθινός καὶ ἐδῶ. Διότι λέγει· «Αὐτός εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεστοῦμαι»⁶. Ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος προσεφέρθη εἰς θυσίαν, καὶ Αὐτὸν ὁ Πατὴρ τὸν παρέδωσε νὰ θυσιασθῆ. Καὶ φωνάζει ὁ Παῦλος καὶ λέγει· «Αὐτός ὁ ὁποῖος δὲν ἐλυπήθη τὸν ἴδιον τὸν Υἱὸν του, ἀλλὰ παρέδωσεν αὐτὸν πρὸς χάριν ὄλων ἡμῶν, πῶς μαζί μὲ αὐτὸν δὲν θὰ μᾶς χαρίσῃ τὰ πάντα;»⁷. Μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου εἶναι ἡ σκιά. Ἐπειτα ὅμως ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύεται πολὺ μεγαλυτέρα.¹ Διότι ὁ ἄμνος αὐτός ὁ λογικός προσεφέρθη χάριν ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, αὐτός ἐκαθάρισεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Αὐτός ἐλευθέρωσε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τοὺς ἐπανάφερεν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Αὐτός ἔκαμε τὴν γῆν οὐρανόν, χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μεταφέρῃ τὴν πολιτείαν τῶν οὐρανῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Μέσῳ αὐτοῦ κατελύθη κάθε λατρεία τῶν δαιμόνων. Μέσῳ αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν προσκυνοῦν πλέον λίθους καὶ ξύλα, οὔτε ὑποκύπτουν εἰς ἄψυχα πράγματα αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν προικισθῆ μὲ τὴν λογικὴν, ἀλλὰ κάθε πλάνη ἐξηφανίσθη καὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας κατηύγασε τὴν οἰκουμένην.

4. Εἶδες τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀληθείας; Εἶδες τί εἶναι ἡ σκιά καὶ τί εἶναι ἡ ἀλήθεια; «Καὶ ὠνόμασε ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «τὸν τόπον ἐκεῖνον, Ὁ Κύριος εἶδεν», διὰ νὰ λέγουν μέχρις σήμερον, ὅτι ὁ Κύριος ἐφανερώθη εἰς τὸ ὄρος». Βλέπε τὴν εὐσεβῆ ψυχὴν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ κάθε φορὰν δίδει τὰ ὀνόματα εἰς τοὺς τόπους ἀπὸ τὰ συμβάντα ἐκεῖ. Διότι, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κρατήσῃ ἀλησμόνητον, ὡς εἰς χαλκίνην στήλην, τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ τόπου, λέγει, «Καὶ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον. Ὁ Κύριος εἶδεν». Ἦτο ἀρκετὴ λοιπὸν ἀμοιβὴ διὰ τὸν δίκαιον καὶ τὸ ὅτι ἐπανάφερε τὸν Ἰσαὰκ ζωντανόν καὶ τὸ ὅτι ἠξιώθη τοῦ μεγάλου ἐπαίνου,

τοῦ μεγάλου, τοῦ, «Νῦν ἔγνων ὅτι φοβῆ τὸν Θεὸν σύ». Ἄλλ' ὁ φιλότιμος ταῖς δωρεαῖς αἰεὶ νικῶν καὶ ταῖς εὐεργεσίαις τὴν ἔννοιαν τὴν ἡμετέραν, ἐπιδαφιλεύεται καὶ νῦν τοῦ δικαίου τὴν γνώμην καὶ ἀμειβόμενός φησι ⁵ πάλιν πρὸς αὐτόν· «Καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος Κυρίου τὸν Ἀβραὰμ δεύτερον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγων· κατ' ἔμαντοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος, οὐ εἵνεκεν ἐποίησας τὸ ρῆμα τοῦτο καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ, ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ ¹⁰ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας ¹⁵ τῆς ἐμῆς φωνῆς». Ἐπειδὴ ἐπλήρωσας, φησί, τὸ ἐπιταγμα τὸ ἐμὸν καὶ τὴν οἰκείαν ὑπακοὴν διὰ πάντων ἐπεδείξω, διὰ τοῦτο ἄκουε, ὅτι «Κατ' ἔμαντοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος».

Ὅρα Θεοῦ συγκατάβασιν· «Κατ' ἔμαντοῦ», φη- ²⁰ σίν, «ὤμοσα», ἵνα θαρρεῖν ἔχῃς, ὅτι πάντως ἔσται τὰ παρ' ἐμοῦ εἰρημένα. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ἐπὰν δὴ ὄρκον ἐπιθῶσι τοῖς ἐπαγγελθεῖσι, τότε ὡς βεβαίαν τὴν ὑπόσχεσιν δεξάμενοι (οὕτω διάκεινται οἱ τὴν ἐπαγγελίαν ἐσχηκότες), διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης τῆ ²⁵ ἀνθρωπίνῃ συνηθείᾳ χρησάμενός φησι· «Κατ' ἔμαντοῦ ὤμοσα, οὐ εἵνεκεν ἐποίησας τὸ ρῆμα τοῦτο καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». Σκόπει μοι φιλανθρωπίαν Δεσπότου. «Οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». Καὶ μὴν ζῶντα αὐ- ³⁰ τὸν ἐπανάγει. Μὴ τὸ τέλος ἴδῃς, ἀγαπητέ, ἀλλὰ τὴν γνώμην μάθε, μεθ' ἧς ἀσυλλογίστως τὰ προσταττόμενα ἐπλήρου. Ὅσον γὰρ εἰς προαίρεσιν, ἤμαξε τὴν δεξιὰν ὁ πατριάρχης, καὶ κατὰ τῆς δέξρας τοῦ παιδὸς ἐπαφῆκε τὸ ξίφος καὶ ἀπηρτισμένῃν ἀπειργάσατο τὴν ³⁵ θυσίαν· δι' ὃ καὶ ὁ Δεσπότης, ὡς εἰς ἔργον τῆς θυ-

τοῦ, «Τώρα ἀντελήφθην ὅτι σὺ σέβουσι τὸν Θεόν». Ἄλλ' ὁ φιλότιμος Κύριος, ἀφοῦ ὑπερνικᾷ πάντοτε μὲ τὰς δωρεὰς καὶ τὰς εὐεργεσίας τὴν ἰδικὴν μας λογικὴν, ἀμείβει καὶ τώρα τὴν διάθεσιν τοῦ δικαίου καὶ ἀμείβων λέγει πάλιν πρὸς αὐτόν· «Καὶ ἐφώνησεν ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου τὸν Ἀβραάμ διὰ δευτέραν φορὰν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν ὤρκισθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγει ὁ Κύριος. Ἐπειδὴ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολὴν μου αὐτὴν καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν δι' ἐμέ, σοῦ ὑπόσχομαι, ὅτι θὰ σὲ εὐλογήσω πλουσίως καὶ θὰ πληθύνω πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὅπως τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅπως τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ κληρονομήσουσι τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν καὶ θὰ εὐλογηθοῦν μαζί με τοὺς ἀπογόνους σου ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, διότι ὑπήκουσες εἰς τὴν φωνὴν μου». Ἐπειδὴ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολὴν μου, λέγει, καὶ ἐπέδειξες τὴν ὑπακοὴν σου μὲ κάθε τρόπον, διὰ τοῦτο ἄκουε, ὅτι «ὤρκισθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγει ὁ Κύριος».

Πρόσεχε συγκατάβασιν Θεοῦ. «ὤρκισθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγει ὁ Κύριος», διὰ νὰ ἡμπορῆς νὰ εἶσαι σίγουρος, ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ γίνουσι, ὅσα ἔχω εἰπῆ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι δέχονται τότε ὡς βεβαίαν τὴν ὑπόσχεσιν, ὅταν δηλαδὴ δώσουσι ὄρκον δι' αὐτὴν (τέτοιοι εἶναι αὐτοί, οἱ ὅποιοι δίδουσι ὑποσχέσεις), διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἀκολουθῶν τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν λέγει· «ὤρκισθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, διότι ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολὴν μου αὐτὴν καὶ δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν». Πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. «Δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν». Καὶ ὁμοίως ἐπαναφέρει αὐτὸν ζῶντα. Νὰ μὴ ἰδῆς τὸ τέλος, ἀγαπητέ, ἀλλὰ νὰ γνωρίσης τὴν διάθεσιν, μὲ τὴν ὁποίαν χωρὶς σκέψιν ἐξεπλήρωσε τὰς ἐντολάς. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν καλὴν διάθεσιν, ἐμάτωσε τὴν δεξιάν του ὁ πατριάρχης καὶ ἔμψηξε τὸ εἶφος εἰς τὸ δέρμα τοῦ παιδίου καὶ ἔτσι ἔκαμεν ὠλοκληρωμένην τὴν θυσίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ὡσάν νὰ εἶχε

σίας ἐνεχθείσης, οὕτω τὸν ἔπαινον τοῦ δικαίου συν-
τίθῃσι καὶ φησιν, ὅτι «Οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ
ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». Σὺ μὲν οὐκ ἐφείσω διὰ τὸ ἐμὸν
πρόσταγμα· Ἐγὼ δὲ ἐφεισάμην διὰ τὴν σὴν ὑπακο-
5 ἦν. Ἐνεκεν οὖν τῆς ὑπακοῆς ταύτης ἀμειβόμενός σε,
«Εὐλόγησω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε».

Ὅρα εὐλογίας ἐπίτασιν, ἀντὶ τοῦ, ἔπι πλέον πλη-
θυνῶ τὸ σπέρμα σου'. Οὗτος γὰρ ὁ τῆ γνώμη σου σφα-
γιασθείς, οὕτως εἰς πλήθος ἐκτεινόμενον ἔξει τὸ σπέρ-
10 μα, ὡς τοῖς ἄστροις καὶ τῆ ἄμμῳ παρισωθῆναι, «Καὶ
πάντα τὰ ἔθνη ἐνευλογηθῆναι ἐν τῷ σπέρματί σου,
ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς». Ταῦτα δέ σοι,
φησίν, ἅπαντα ἔσται διὰ τὴν πολλὴν ὑπακοήν. Ἄρα
τῶν μυρίων ἡμῖν ἀγαθῶν πρόξενον γίνεται τὸ ὑπακού-
15 εἰν τῷ Δεσπότῃ καὶ πείθεσθαι αὐτοῦ τοῖς προστάγμα-
σι καὶ ὁμοίως τῷ πατριάρχῃ τούτῳ μὴ περιεργάζεσθαι
τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπιταττόμενα, ἀλλὰ καθάπερ εὐγνώ-
μονας οἰκέτας πληροῦν τὰ διατεταγμένα καὶ τὸν ὑπὲρ
τούτων λόγον παραχωρεῖν τῷ Δεσπότῃ. Ἐὰν οὖν οὐ-
20 τω παιδεύσωμεν ἑαυτούς, δυνησόμεθα καὶ τὴν αὐτὴν
ὑπακοήν τῷ δικαίῳ ἐπιδείξασθαι καὶ τῶν αὐτῶν στε-
φάνων ἐπιτυχεῖν. Πῶς δὲ ὑπακούσομεν; Ἐὰν τὰς
ἐντολὰς αὐτοῦ διὰ τῶν ἔργων πληρώσωμεν. «Οὐ γὰρ
οἱ ἀκροαταί», φησί, «τοῦ νόμου δικαιωθήσονται, ἀλλ'
25 οἱ ποιηταί». Τί γὰρ ὄφελος, εἰ καὶ καθ' ἐκάστην μὲν
ἀκούωμεν, ἀμελῶμεν δὲ τῆς τούτων ἐργασίας;
Διὸ παρακαλῶ, ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν τῶν ἔρ-
γων σπεύσωμεν, οὐδὲ γὰρ ἄλλως σωθῆναι δυνατόν,
ἵνα καὶ τὰ ἡμαρτημένα ἀποनिψώμεθα καὶ τῆς παρ'
30 αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας ἀξιωθῶμεν, χά-
ριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ
Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
ώνων. Ἀμήν.

πραγματοποιηθῆ ἡ θυσία, ἐπαινεῖ τὸν δίκαιον καὶ λέγει, ὅτι «Δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν». Σὺ μὲν δὲν τὸν ἐλυπήθης ἐξ αἰτίας τῆς διαταγῆς μου. Ἐγὼ ὁμως τὸν ἐλυπήθην ἐξ αἰτίας τῆς ὑπακοῆς σου. Ἐξ αἰτίας λοιπὸν τῆς ὑπακοῆς σου αὐτῆς δίδων εἰς σέ ἀμοιβήν, «Θὰ σέ εὐλογήσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου πολὺ».

Πρόσεχε μέγεθος εὐλογίας, ἀντὶ νὰ εἰπῆ Ἐθὰ πληθύνω περισσότερον τοὺς ἀπογόνους σου. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐσφάγη μὲ τὴν ἀπόφασίν σου, τόσον πολὺ θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί του, ὥστε νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τὰ ἄστρα καὶ μὲ τὴν ἄμμον, «Καὶ ὅλα τὰ ἔθνη θὰ εὐλογηθοῦν μαζὶ μὲ τοὺς ἀπογόνους σου, διότι ὑπήκουσες εἰς τὴν φωνήν μου». Αὐτὰ ὅλα θὰ γίνουν εἰς σέ, λέγει, ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης σου ὑπακοῆς. Ἄρα ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν Κύριον γίνεται πρόξενος ἀναριθμῆτων ἀγαθῶν δι' ἡμᾶς καὶ τὸ νὰ ὑπακούωμεν εἰς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ ὅμοια μὲ τὸν πατριάρχην αὐτὸν νὰ μὴ ἐξετάζωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα διατάσσει, ἀλλὰ νὰ ἐκτελῶμεν τὰς διαταγὰς, ὅπως ἀκριβῶς οἱ εὐγνώμονες ὑπηρέται, καὶ νὰ ἀφήνωμεν εἰς τὸν Κύριον τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἐκπαιδεύσωμεν ἔτσι τοὺς ἑαυτοὺς μας, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιδείξωμεν καὶ τὴν ἰδίαν ὑπακοὴν μὲ τὸν δίκαιον καὶ νὰ κερδήσωμεν τοὺς ἰδίους στεφάνους. Πῶς ὁμως θὰ ὑπακούσωμεν; Ἐὰν ἐκπληρώσωμεν τὰς ἐντολάς του μὲ ἔργα. Διότι λέγει «Δὲν θὰ σωθοῦν οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐφαρμόζουν»⁸. Διότι τί θὰ ὠφελήσῃ, ἐὰν κάθε ἡμέραν ἀκούωμεν, ἀλλ' ἀμελῶμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν αὐτά; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ σπεύσωμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν αὐτὰ τὰ ἔργα, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῶμεν κατ' ἄλλον τρόπον, ὥστε νὰ καθαρίσωμεν καὶ τὰς ἀμαρτίας καὶ νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου μὲ τὴν χάριν καὶ μὲ τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ αἰωνίως. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Η'

(Γέν. 23, 1 - 24, 67)

25 «'Απεκρίθησαν δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Χὲτ πρὸς 'Αβρα-
 άμ, καὶ εἶπαν· βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ εἰ σὺ ἐν ἡ-
 μῖν, ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς μνημείοις ἡμῶν θάψον
 τὸν νεκρὸν σου».

1. Εἶδτετε χθές, ἀγαπητοί, τοῦ πατριάρχου τὴν ἀν-
 δρείαν· εἶδτετε ψυχὴν ἀδάμαντος στερροτέραν, πῶς,
 τὸ ἦκον εἰς αὐτόν, διὰ τὸν περὶ τὸν Θεὸν πόθον ἱερέως
 10 τοῦ παιδὸς ἐγένετο καὶ τῇ μὲν γνώμῃ ἤμαξε τὴν δε-
 ξιὰν καὶ τὸ ἱερεῖον προσήνεγκε· διὰ δὲ τὴν ἄφατον
 τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν σῶον καὶ ὑγιῆ τὸν παῖδα λα-
 βῶν ἐπανήει καὶ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως ἀνεκηρύττε-
 15 το ὁ πατριάρχης καὶ τὸν στέφανον λαμπρὸν ἀνεδήσα-
 το καὶ τοῦτον τὸν τελευταῖον ἀγῶνα ἠγωνίσαστο καὶ
 διὰ πάντων τὸ φιλόθεον αὐτοῦ τῆς γνώμης ἐπεδείξα-
 το. Ἴδωμεν καὶ σήμερον τοῦ δικαίου τούτου τὸ φιλό-
 στοργον, ὅσῃν ποιεῖται τοῦ παιδὸς τὴν κηδεμονίαν.
 Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὸ ἀπὸ τῆς θυσίας ταύτης ἐπανελ-
 20 θεῖν τῆς καινῆς καὶ παραδόξου διεδέξατο αὐτὸν τῆς
 Σάρρας τὸ πένθος, αἰτήσας παρὰ τῶν υἱῶν Χὲτ κτή-
 σιν τάφου καὶ πριάμενος τὸν τόπον, ἀπέθετο τὸν νε-
 κρὸν καὶ ταύτην πρώτην ἀρχὴν κτήσεως ποιεῖται ὁ
 πατριάρχης διὰ τὴν τῆς Σάρρας τελευταίην.

5 Δεικνῦσα γὰρ ἡμῖν ἡ θεία Γραφή διὰ πάντων τοῦ
 δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ ὅτι ὡς πάροικος καὶ παρεπί-
 δημοσ ἅπαντα διῆγε τὸν χρόνον, καὶ τοῦτο ἐπεσημή-
 νατο, ἵνα μάθωμεν, ὅτι ὁ τοσαύτης ἀπολαύλων τῆς ἄ-
 νωθεν συμμαχίας, καὶ οὕτω περιφανῆς γεγονῶς καὶ
 30 ἐπὶ τοσοῦτον πλῆθος ἐκταθείς, οἰκειὸν τόπον οὐκ ἔ-

1. Ἡ Σάρρα, ἀφοῦ ἐζησεν ἑκατὸν εἴκοσι ἐπτὰ ἔτη, ἀπέθανεν εἰς τὴν πόλιν Χεβρών, εἰς τὴν Χαναάν. Ἐκεῖ σάν ξένος ποῦ ἦτο ἐζήτησε

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Η΄

(Γέν. 23, 1 - 24, 67)

«Καὶ ἀπεκρίθησαν εἰς τὸν Ἀβραάμ οἱ υἱοὶ τοῦ Χέτ καὶ εἶπον· Σὺ εἶσαι μεταξὺ ἡμῶν ὡς ἡγεμῶν ἐκ Θεοῦ. Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐκλεκτὰ μνημεῖα μας θάψε τὸν νεκρὸν σου»¹.

1. Εἶδετε χθές, ἀγαπητοί, τὴν γενναιότητα τοῦ πατριάρχου. Εἶδετε ψυχὴν πιὸ σταθερὰν καὶ ἀπὸ τὸν ἀδάμαντα, ὅτι δηλαδὴ, ὅσον ἦτο δυνατόν εἰς αὐτόν, ἔγινεν ἱερεύς, θύτης τοῦ παιδίου ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὴν θέλησίν του ἐμάτωσε τὴν δεξιὰν καὶ προσέφερε τὸ θῦμα. Λόγῳ ὅμως τῆς ἀπεριγράπτου φιλοθρωπίας τοῦ Θεοῦ ἐπῆρε σῶον καὶ ὑγιῆ τὸν υἱὸν του καὶ ἐπέστρεψεν. Ὁ πατριάρχης ἐτιμήθη διὰ τὴν καλήν του διάθεσιν καὶ ἀπεκόμισε τὸν λαμπρὸν στέφανον καὶ ἠγωνίσθη αὐτὸν τὸν τελευταῖον ἀγῶνα καὶ ἐφανέρωσε μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν εὐσέβειάν του. Ἄς ἰδοῦμεν καὶ σήμερον τὴν μεγάλην στοργὴν αὐτοῦ τοῦ δικαίου, πόσον δηλαδὴ φροντίζει διὰ τὸν υἱὸν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀπὸ τὴν θυσίαν αὐτὴν τὴν πρωτοφανῆ καὶ παράδοξον, ἠκολούθησεν ὁ θάνατος καὶ τὸ πένθος διὰ τὴν Σάρραν, ἀφοῦ ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ νὰ ἀποκτήσῃ τάφον καὶ ἀφοῦ ἠγόρασε τόπον, ἀπέθεσε τὸν νεκρὸν καὶ κάνει τὴν πρώτην αὐτὴν ἀρχὴν τῆς ἰδιοκτησίας ὁ πατριάρχης ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τῆς Σάρρας.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἡ ἀγία Γραφή μᾶς ἐφανέρωσε μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ὅτι ἐπερνοῦσεν ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς του ὡς ξένος καὶ φιλοξενούμενος, μᾶς ἐπεσήμανε καὶ αὐτὸ, διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι αὐτὸς ποῦ εἶχε δεχθῆ τόσῃν βοήθειαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔγινε τόσον ὄνομαστός καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον πλῆθος ἀπογόνων, δὲν

χῶρον γιὰ νὰ τὴν θάψῃ ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ, τοὺς Χετταίους, καὶ αὐτοὶ τοῦ παρεχώρησαν. Γέν. 23, 1-6.

κτῆσατο, καθάπερ νῦν πολλοὶ ποιοῦσιν, ἀγροὺς καὶ
 κώμας καὶ πολλήν τινα καὶ ἄφατον περιουσίαν κατα-
 κτᾶσθαι σπουδάζοντες. Εἶχε γὰρ ἀρκοῦντα πλοῦτον
 τὸν ἀπὸ τῆς γνώμης καὶ οὐδεμίαν περὶ ταῦτα ἐποι-
 5 εἶτο τὴν σπουδὴν. Ἐκουέτωσαν οἱ ἀθρόον καὶ ἐν μιᾷ
 καιροῦ ροπῇ τὰ πάντων περιβαλλόμενοι καὶ παντα-
 χοῦ, ὡς εἶπειν, τῆς οἰκείας πλεονεξίας τὴν ἐπιθυ-
 μίαν ἐκτείνοντες καὶ μιμείσθωσαν τὸν πατριάρχη,ν,
 τὸν οὐδὲ ὄπου καταθῆ τῆς Σάρρας τὸ λείψανον ἐσχη-
 10 κότα, μέχρις ὅτε, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνάγκης ὠθού-
 μενος, ὠνήσατο τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ σπήλαιον παρὰ τῶν
 υἱῶν Χέτ. Ὅτι γὰρ περιβλεπτος ἦν παρὰ τοῖς τὴν
 Χανααίαν οἰκοῦσιν, ἄκουε τῶν υἱῶν Χέτ πρὸς αὐ-
 τὸν λεγόντων· «Βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ σὺ εἶ ἐν ἡμῖν,
 15 ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς μνημείοις ἡμῶν θάψον τὸν νεκρόν
 σου· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὐ μὴ κωλύσῃ τὸ μνημεῖον αὐ-
 τοῦ ἀπὸ σοῦ».

Ἄλλ' ὄρα τὸν δίκαιον, ὅπως κἀκείνους παιδεύει
 δι' αὐτῶν τῶν ἔργων τὴν οἰκείαν φιλοσοφίαν καὶ οὐ
 20 πρότερον ἀνέχεται λαβεῖν τὸ μνημεῖον, πρὶν ἂν τὴν
 δικαίαν καταβάλλῃ τιμὴν. Εἰ γὰρ καὶ ὑμεῖς, φησὶν,
 οὕτω περὶ ἐμὲ εὐγνώμονες γεγόνατε, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ
 ἀνέξομαι, εἰ μὴ πρότερον τὴν δέουσαν τιμὴν καταβά-
 λοιμι, λαβὼν παρ' ὑμῶν τὸ μνημεῖον. Καὶ δούς, φη-
 25 σί, τὸ ἀργύριον ἔλαβε τὸ μνημεῖον καὶ «Ἐθαψε Σάρ-
 ραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ἀγροῦ τῷ
 διπλῷ, ὃ ἐστὶν ἀπέναντι Μαμβρηῆ». Καὶ ὁ οὕτω περι-
 φανῆς καὶ περιβλεπτος καὶ τοσαύτην παρρησίαν πα-
 ρὰ τῷ Θεῷ ἔχων καὶ παρὰ πάντων, ὡς εἶπειν, τῶν
 30 αὐτόθι τοσαύτης ἀπολαύων θεραπείας, ὡς καὶ τοὺς
 υἱοὺς Χέτ βασιλέα αὐτὸν ὀνομάζειν, οὐδὲ βῆμα πο-
 δὸς ἐκέκτητο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἀ-
 νακηρῦττων τοῦ δικαίου τούτου τὴν ἀρετὴν, γράφων
 ἔλεγε· «Πίστει παρῳήκῃσεν Ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν τῆς
 35 ἐπαγγελίας, ὡς ἄλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας

εἶχε ἀποκτήσει ἰδικόν του τόπον, ὅπως κάμνουν τώρα πολλοί, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν νὰ ἀποκτήσουν ἀγρούς καὶ κώμας καὶ πολλήν ἄλλην καὶ ὑπέρογκον περιουσίαν. Διότι ὁ Ἄβραᾶμ εἶχεν ἄρκετον πλοῦτον θελήσεως καὶ δὲν ἐφρόντιζε καθόλου δι' αὐτά. Ἄς ἀκούσουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπότομα καὶ εἰς μίαν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων ἀποκτοῦν τὰ πάντα καὶ παντοῦ, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, ἐπεκτείνουν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πλεονεξίας των καὶ ἄς μιμηθοῦν τὸν πατριάρχην, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν οὔτε ποῦ νὰ ἐναποθέσῃ τό λείψανον τῆς Σάρρας, μέχρις ὅτου ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἠγόρασε τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ σπήλαιον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ. Ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἄβραᾶμ ἦτο ἀξιοθαύμαστος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Χανσάν, ἄκουε τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον πρὸς αὐτόν «Σὺ εἶσαι μεταξύ ἡμῶν ὡς βασιλεὺς ἐκ Θεοῦ. Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐκλεκτά μας μνημεῖα θᾶψε τὸν νεκρὸν σου, διότι κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὸ μνημεῖον του ἀπὸ ἐσένα».

Πρόσεχε ὁμως, πῶς ὁ δίκαιος διδάσκει καὶ ἐκείνους μὲ τὰ ἴδια τὰ ἔργα τὴν ἀρετὴν του καὶ δὲν δέχεται προηγουμένως νὰ πάρῃ τὸ μνημεῖον, προτοῦ καταβάλλῃ τὴν πραγματικὴν του ἀξίαν. Ἄν καὶ σεῖς, λέγει, μὲ ἔχετε εὐεργετήσῃ τόσον, ἐγὼ ὁμως δὲν θὰ ἀνεχθῶ νὰ πάρω ἀπὸ σᾶς τὸ μνημεῖον, ἐὰν προηγουμένως δὲν καταβάλλω τὴν τιμὴν ποῦ πρέπει. Καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὰ χρήματα, λέγει, ἐπῆρε τὸ μνημεῖον καὶ «Ἔθαψε τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα του εἰς τὸ διπλὸν σπήλαιον τοῦ ἀγροῦ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν δρυὸν Μαμβρῆ». Καὶ αὐτός ὁ ἀξιοθαύμαστος καὶ περιφανής, ποῦ εἶχε τόσην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπελάμβανε τόσον μεγάλην τιμὴν ἀπὸ ὅλους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατώκουν ἐδῶ, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι, ὥστε καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Χέτ νὰ τὸν ἀποκαλοῦν βασιλέα, αὐτός δὲν εἶχεν οὔτε θῆμα γῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος διακηρύττων τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἔλεγε: «Μὲ τὴν πίστιν ὁ Ἄβραᾶμ κατώκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ξένος εἰς ξένην χώραν, ἀφοῦ ἔζησε μέσα

μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς».

Εἶτα διδάσκων ἡμᾶς πῶς πίστει παρώκησεν, ἐπήγαγεν· «Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός». Τῇ ἐλπίδι, φησί, τῶν μελλόντων ὑπερεώρα τῶν παρόντων καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν μειζόνων ἔλαττον ἐφρόντιζε τούτων τῶν ἐν τῷ παρόντι βίω· καὶ ταῦτα πρὸ τοῦ νόμου καὶ πρὸ τῆς χάριτος. Ποίαν οὖν ἔξομεν
 10 ἡμεῖς ἀπολογία, εἶπέ μοι, οἱ μετὰ τσσαύτας ἐπαγγελίας καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἀπορρητῶν ἀγαθῶν πρὸς τὰ παρόντα ἐπτοημένοι καὶ ὠνούμενοι ἀγροὺς καὶ πανταχοῦ φαιδρύνεσθαι σπουδάζοντες καὶ ἀπὸ πλεονεξίας καὶ ἀρπαγῆς ταῦτα ἅπαντα συλλέγοντες καὶ
 15 ὅπερ ὁ μακάριος προφήτης θρηνηῶν ἔλεγε, τοῦτο διὰ τῶν ἔργων πληροῦντες, «Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι»; Ἡ οὐχὶ ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὀρώμεν γινόμενα καὶ χήρας μὲν ἀρπαζομένας,
 20 ὀρφανοὺς δὲ ἀποδυομένους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων πιεζομένους; Ἄλλ' οὐχ οὕτως ὁ δίκαιος οὗτος· ἀλλὰ καὶ μνημεῖον ὠνήσασθαι βουληθεῖς, ἐπειδὴ εἶδεν ἐτοιμοὺς διαδοῦναι βουλομένους τοὺς αἰτηθέντας, οὐ πρότερον ἠνέσχετο, πρὶν ἢ τὴν
 25 δικαίαν κατέβαλε τιμὴν.

Ἄπερ ἐννοοῦντες, ἀγαπητοί, μιμησώμεθα οἱ ἐν τῇ χάριτι τὸν πρὸ τοῦ νόμου καὶ μὴ περὶ τὴν τῶν πλειόνων ἐπιθυμίαν ἐκκαίόμενοι, μείζον ἑαυτοῖς καὶ σφυδρότερον ἐπισωρεύομεν τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, τὴν φλό-
 30 γα τὴν ἀφόρητον. Ἀκουσόμεθα γάρ, εἰ ἐπιμένομεν

2. Ἐβρ. 11, 9.

3. Ἐβρ. 11, 10.

4. Ἦσ. 5, 8.

εἰς τὰς σκηνὰς μαζί με τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συγκληρονόμοι τῆς ἰδίας ὑποσχέσεως»².

Ἐπειτα ὁ Παῦλος ἐξηγῶν εἰς ἡμᾶς πῶς κατώκησεν ἐκεῖ μετὰ τὴν πίστιν, προσέθεσε· «Διότι ἀνέμενε τὴν πόλιν, ἢ ὁποῖα εἶχε τὰ θεμέλια καὶ τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ἦτο ὁ Θεός»³. Μετὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, λέγει, περιεφρόνει τὰ παρόντα καὶ μετὰ τὴν προσδοκίαν τῶν μεγαλυτέρων ἐφρόντιζεν ὀλιγώτερον διὰ τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς. Καὶ αὐτὰ συνέβαινον πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Εἶπέ μου, ποίαν ἀπολογίαὶν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπὸ τόσας ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις διὰ τὰ ἀνέκφραστα οὐράνια ἀγαθὰ, ἐνικήθημεν ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ἀγοράζομεν ἀγροὺς καὶ παντοῦ φροντίζομεν διὰ τὴν ἀπόλαυσιν καὶ συγκεντρώνομεν ὅλα αὐτὰ ἀπὸ πλεονεξίαν καὶ διάθεσιν δι' ἀρπαγὴν καὶ πραγματοποιοῦμεν μὲ ἔργα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ μακάριος προφήτης ἔλεγε μετὰ θρήνου, «Ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πλησιάζουν τὴν οἰκίαν των εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλου καὶ τὸν ἀγρὸν των εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ ἀφαιρέσουν κάτι ἀπὸ τὸν πλησίον των»⁴; Ἡ μήπως δὲν βλέπομεν αὐτὰ νὰ γίνωνται κάθε ἡμέραν, καὶ αἱ χῆραι νὰ ληστεύωνται, τὰ ὀρφανὰ δὲ νὰ γυμνώνωνται καὶ οἱ ἀδύνατοι νὰ καταπιέζωνται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς; Ὁ δίκαιος ὁμως Ἀβραάμ δὲν ἔκαμεν ἔτσι, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἠθέλησε νὰ ἀγοράσῃ μνημεῖον, ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι αὐτοί, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶχε ζητήσῃ, ἤθελον μετὰ προθυμίαν νὰ τοῦ τὸ δώσουν, δὲν ἠνέχθη νὰ γίνῃ αὐτό, προτοῦ καταβάλλῃ τὴν δικαίαν τιμὴν.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτά, ἀγαπητοί, ὡς μιμηθῶμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ζῶμεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς χάριτος, αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως καὶ νὰ μὴ συσσωρεύωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας μεγαλύτερον καὶ σφοδρότερον τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον καὶ τὴν ἀφόρητον φλόγα φλεγόμενοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀποκτήσεως περισσοτέρων. Ἐὰν ἐπιμένωμεν εἰς αὐτὰς τὰς ἀρπαγὰς καὶ

ταῖς τοιαύταις ἀρπαγαῖς καὶ πλεονεξίαις, τὰ πρὸς τὸν πλούσιον ἐκείνον εἰρημένα· «Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἐπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἤτοιμάσας, τίνι ἔσται;». Τίνος γὰρ ἔνεκεν, ἀγαπητέ, τοσαῦτα συλλέγειν σπουδάξεις, ἅπερ μετ' οὐ πολὺ μέλλων ἐντεῦθεν ἀφαρπάζεσθαι καταλείψεις ἐνταῦθα, οὐ μόνον οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν καρπώσασθαι δυνηθεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων ἐπὶ τῶν οἰκείων ὤμων ἐπιφερόμενος, καὶ ἄπρακτα λοιπὸν μεταγι-
 5
 10
 15
 νώσκων; Καὶ τὰ μὲν παρὰ σοῦ μετὰ πλεονεξίας συλλεγέντα πολλάκις καὶ εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας ἐλεύσεται· αὐτὸς δὲ τὴν ἐπὶ τούτοις δίκην ἀπαιτηθήσῃ. Ποίας οὖν οὐκ ἂν εἶη τοῦτο παραφροσύνης, τὸ ἑτέροις πονεῖσθαι καὶ αὐτὸς τὴν ἐπὶ τούτοις δίκην
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

2. Ἄλλ' εἰ καὶ πρότερον οὕτω τὰ καθ' ἑαυτοὺς ραθύμως διεθήκαμεν, νῦν γοῦν τὸ δέον βουλευσώμεθα καὶ μὴ ἀπλῶς περιβάλλεσθαι σπουδάζωμεν πολλὴν τὴν περιουσίαν, ἀλλὰ πολλὴν τοῦ δικαίου ποιῶμεθα
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

τάς πλεονεξίας, θά ἀκούσωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν πρὸς ἐκεῖνον τὸν πλούσιον. «Ἔαφρον, αὐτὴν τὴν νύκτα ζητοῦν ἀπὸ ἐσένα τὴν ψυχὴν σου. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐτοίμασες, ποίου θά εἶναι;»⁵. Διότι διὰ ποῖον λόγον, ἀγαπητέ, φροντίζεις νὰ συγκεντρῶνῃς τόσα πολλά, τὰ ὁποῖα μετὰ ἀπὸ ὀλίγον θά τὰ ἐγκαταλείψῃς, ἀφοῦ πρόκειται νὰ φύγῃς ἀπ' ἐδῶ καὶ ὄχι μόνον δέν θά ἠμπορέσῃς νὰ κερδήσῃς τίποτε ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ θά μεταφέρῃς τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν εἰς τοὺς ὤμους σου καὶ θά μετανοῆς κατόπιν ματαίως; Καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα σὺ ἐσυγκέντρωσες ἀπὸ πλεονεξίαν θά περιέλθουν πολλὰς φορὰς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, σὺ ὅμως ὁ ἴδιος θά ζητηθῆς νὰ δώσῃς λόγον δι' αὐτά. Ποίας παραφροσύνης λοιπὸν ἔργον δέν θά ἦτο αὐτό, τὸ νὰ κουράζεσαι δηλαδὴ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ τιμωρῆσαι δι' αὐτά;

2. Ἄλλὰ καὶ ἂν προηγουμένως ἐδειξαμεν ἀμέλειαν διὰ τὰ ἰδικὰ μας πράγματα, τώρα ὅμως ἄς σκεφθῶμεν νὰ κάμωμεν τὸ πρέπον καὶ νὰ μὴ φροντίζωμεν μόνον νὰ ἀποκτῶμεν μεγάλην περιουσίαν, ἀλλὰ νὰ φροντίζωμεν πολὺ διὰ τὴν δικαιοσύνην. Καθ' ὅσον δέν θά σταματήσῃς μέχρις ἐδῶ ἢ ζωὴ μας, οὔτε θά εὐρισκώμεθα αἰωνίως εἰς τὴν ξένην πατρίδα τὴν γῆν, ἀλλὰ μετὰ ἀπ' ὀλίγον θά ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἰδικὴν μας πατρίδα τὸν οὐρανόν. Νὰ κάνωμεν λοιπὸν τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ εὐρεθῶμεν ἐκεῖ εἰς ἀνάγκην. Διότι, ποῖον τὸ ὄφελος νὰ ἀφήσωμεν πολὺν πλοῦτον εἰς τὴν ξένην πατρίδα, ἐνῶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας νὰ μὴ ἔχωμεν οὔτε τὰ ἀναγκαῖα; Ἄς σπεύσωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, ἐν ὧσιν εἶναι ἀκόμη καιρὸς καὶ ἄς μεταφέρωμεν ἐκεῖ τὰ πράγματα ποῦ ἔχομεν εἰς τὴν ξένην πατρίδα. Καθ' ὅσον ἂν καὶ εἶναι μεγάλη ἢ ἀπόστασις, ὅμως ἡ μεταφορὰ εἶναι πολὺ εὐκόλος. Μάλιστα οἱ μεταφορεῖς εἶναι ἔτοιμοι καὶ μὲ ἀσφάλειαν βαδίζουν πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ ἐναποθέτουν εἰς ἀσφαλὲς θησαυροφυλάκιον, ὅσα ἡμεῖς θά ἠμπορέσωμεν νὰ στείλωμεν δι' αὐτῶν ἐκ τῶν προτέρων. Διότι αἱ χεῖρες τῶν πτωχῶν ἀποθέτουν εἰς τὰ ταμεῖα τῶν οὐρανῶν αὐτά, τὰ ὁποῖα τοὺς δίδομεν ἡμεῖς. Ὅταν λοιπὸν καὶ

ἀσφάλεια, τίνος ἔνεκεν ἀναδύομεθα, οὐχὶ δὲ μετὰ πάσης σπουδῆς τοῦτο διαπραττόμεθα, ἵνα ἐκεῖ ταῦτα εὔρωμεν, ἔνθα μάλιστα αὐτῶν χρῆζομεν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης οὗτος ὡς ἄλλοτρίαν κατώκει τὴν
 5 Χαναναίαν, ἐπειδὴ ἐκείνην «Ἐξεδέχετο τὴν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός». Ἐὰν τοίνυν βουληθῶμεν τὸν δίκαιον τοῦτον μιμήσασθαι, καὶ ἡμεῖς εἰς ἐκείνην καταντήσομεν ἂν καὶ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου φθάσομεν. Ἡ γὰρ κοινωνία
 10 τῶν πράξεων καὶ τῆς ἀπολαύσεως τὴν κοινωνίαν ἡμῖν χαρίζεται. Ἄλλ', εἰ δοκεῖ, ἐπανέλθωμεν λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου καὶ ἴδωμεν μετὰ τὸν τῆς Σάρρας θάνατον, ὅσῃν ὁ δίκαιος ποιεῖται φροντίδα τοῦ παιδός, τοῦ Ἰσαὰκ λέγω. Ἀκούσωμεν τοί-
 15 νυν τῆς θείας Γραφῆς διηγουμένης ἡμῖν.

«Καὶ Ἀβραάμ», φησὶν, «ἦν πρεσβύτερος, προβεβηκῶς ἡμερῶν. Καὶ Κύριος ἠυλόγησε τὸν Ἀβραάμ κατὰ πάντα». Τίνος ἔνεκεν τοῦτο ἡμῖν ἐπεσημῆνατο; Ἐπειδὴ μέλλει φροντίδα ποιεῖσθαι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ
 20 σπουδῆν, ὥστε νύμφην αὐτῷ ἀγαγέσθαι, διὰ τοῦτο ἐσήμανεν ἡμῖν τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου. Ἠνίκα γάρ, φησί, πρὸς ἔσχατον γῆρας ἤλασε, βουλόμενος τὸν Ἰσαὰκ τῆς τῶν Χαναναίων συγγενείας ἀπαλλάξαι, ἵνα μὴ ἐκεῖθεν ἀγάγηται γυναῖκα, καλέσας, φη-
 25 σί, τῶν οἰκετῶν τὸν εὐνούστερον, ἐντέλλεται αὐτῷ περὶ τούτου καὶ φησὶ «Θὲς τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου». Τῇ μὲν Ἑλλάδι γλώττῃ οὕτω γέγραπται, «ὑπὸ τὸν μηρόν μου» ἐν δὲ τῇ Ἑβραϊδί φασὶν, «ὑπὸ τὴν ὀσφύν». Καὶ τίνος ἔνεκεν οὕτω φησὶν; Ἰδίω-
 30 μα τοῦτο τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν ἦν. Ἄλλως δὲ καὶ ἐπειδὴ ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἰσαὰκ γεννήσεως γέγονε. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι συνηθείας τινὸς ἦν τὸ γινόμενον, ὅρα αὐτὸν ἐπιτάττοντα τὴν μὲν χεῖρα αὐτόθι ἐπιθεῖναι, εὐθέως δὲ ἐπάγοντα· «Καὶ ἐξορκιῶ σε Κύ-
 35 ριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς». Ὅρα, πῶς καὶ τὸν οἰκέτην διδάσκει εἰδέναι τὸν τῶν ἀ-

ἡ εὐκολία καὶ ἡ ἀσφάλεια εἶναι τόση, διατί ὑποχωροῦμεν καὶ δέν πράττομεν αὐτὸ μὲ πολλήν φροντίδα, διὰ νὰ εὐρωμεν αὐτὰ ἐκεῖ, ὅπου κατ' ἐξοχὴν μᾶς χρειάζονται; Διὰ τοῦτα καὶ ὁ πατριάρχης αὐτὸς κατῴκει τὴν Χαναάν, ὡσάν νὰ ἦτο ξένη, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκείνην «Ἀνέμενε τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός». Ἐὰν λοιπὸν θελήσωμεν νὰ μιμηθῶμεν αὐτὸν τὸν δίκαιον, θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου. Διότι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς πράξεις μᾶς χαρίζει καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν. Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν, ἐάν θέλετε, εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου καὶ ἄς ἴδοῦμεν μετὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας, πόσον ὁ δίκαιος φροντίζει διὰ τὸ παιδί, ἐννοῶν τὸν Ἰσαάκ. Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία μᾶς διηγεῖται.

«Καὶ ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «ἦτο γέρων προχωρημένος εἰς τὴν ἡλικίαν. Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ εἰς ὄλα». Διὰ ποῖον λόγον μᾶς ἐπεσήμανεν αὐτό; Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ φροντίσῃ διὰ τὸν Ἰσαάκ, ὥστε νὰ τὸν νυμφεύσῃ, διὰ τοῦτο μᾶς ἐφανέρωσε τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου. Διότι λέγει ἡ Γραφή, ὅταν ὁ Ἀβραάμ ἔφθασεν εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῶν γηρατειῶν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν Ἰσαάκ ἀπὸ τὴν συγγένειαν τῶν Χαναναίων, διὰ νὰ μὴ πάρῃ γυναῖκα ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐκάλεσε, λέγει, τὸν πιὸ πιστὸν ἀπὸ τοὺς δούλους του, τοῦ δίδει ἐντολὴν δι' αὐτὸ καὶ τοῦ λέγει· «Βάλε τὴν χεῖρα σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου». Εἰς μὲν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔτσι ἔχει γραφῆ· «Ὑπὸ τὸν μηρόν μου», εἰς δὲ τὴν ἑβραϊκὴν λέγουσιν, «Ὑπὸ τὴν ὀσφύν». Καὶ διατί λέγουσιν ἔτσι; Τοῦτο ἦτο συνήθεια τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Ἄλλωστε καὶ ἐπειδὴ ἀπ' ἐδῶ ἐγένεν ἡ ἀρχὴ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰσαάκ. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγένετο, ἦτο κάποιο ἔθιμον, θλέπε αὐτὸν νὰ διατάσῃ νὰ βάλῃ ἐκεῖ τὴν χεῖρα καὶ ἀμέσως νὰ προσθέτῃ· «Σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς». Πρόσεχε, πῶς διδάσκει καὶ τὸν δοῦλον νὰ γνωρίσῃ τὸν δημιουργὸν τῶν πάντων.

πάντων δημιουργόν. Εἰπὼν γάρ, «Θεὸν οὐρανοῦ καὶ Θεὸν γῆς», ἄπασαν τὴν κτίσιν συμπεριέλαβε. Καὶ τίς ὁ ὄρκος; «Ἴνα μὴ λάβῃς γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἀπὸ τῶν θυγατέρων Χανααίων, μεθ' ὧν ἐγὼ κα-
5 τοικῶ ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' εἰς τὴν γῆν μου, οὗ ἐγεννήθην, πορεύσῃ, καὶ εἰς τὴν φυλὴν μου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκεῖθεν».

Εἶδες τὴν ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου τὴν πρὸς τὸν οἰκέτην γενομένην; Μὴ ἀπλῶς γὰρ παραδράμῃς τὰ
10 εἰρημένα, ἀλλ' ἐννόησον τὸν σκοπὸν τοῦ δικαίου καὶ λόγισαι ὅπως τὸ παλαιὸν ἐποιοῦντο σπουδῆν, οὐ χρημάτων ἐπιζητοῦντες περιουσίαν, οὐ πολὺν πλοῦτον, καὶ ἀνδράποδα, καὶ πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα, οὐ τοῦ ἔξωθεν κάλλους τὴν εὐμορφίαν, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς
15 τὸ κάλλος ἐπεζητοῦν καὶ τρόπων εὐγένειαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τῶν ἐν τῇ Χανααίᾳ οἰκούντων τὴν πονηρίαν, εἰδὼς ὅσον ἐστὶν ἀγαθὸν δόμτροπον ἔχειν σύζυγον, διατάττεται τῷ παιδί καὶ ὄρκον προστίθῃσιν, ὥστε ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ ἀγαγέσθαι τῷ Ἰσαὰκ
20 γυναῖκα· καὶ οὔτε τὸ διάστημα τῶν τόπων, οὔτε αἱ ἄλλαι δυσκολίαι ὀκνηρότερον αὐτὸν περὶ τοῦτο πεποιήκασιν· ἀλλ' εἰδὼς τοῦ πράγματος τὸ ἀναγκαῖον, πᾶσαν ποιεῖται τὴν σπουδῆν καὶ ἀποστέλλει τὸν οἰκέτην. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης ἐπιμελούμενος τῆς κατὰ ψυ-
25 χὴν ἀρετῆς καὶ φεύγων τῶν ἐγχωρίων τὴν πονηρίαν, τοῦτο ποιεῖ· οἱ δὲ νῦν ἅπαντες οὐκ ἂν ποτε ἀνάσχοιντο τοιοῦτόν τι ἐννοῆσαι, ἀλλὰ κἂν μυρίων ἢ κακῶν ἀνάμεστος, ἐν μόνον ἐπιζητοῦσι, τῶν χρημάτων τὴν περιουσίαν καὶ πάντα τὰ ἄλλα δεύτερα αὐτοῖς
30 νενόμισται, οὐκ εἰδότες, ὅτι γνώμης διεφθαρμένης οὐσης, κἂν ἄφατος ἐπιρρῆ πλοῦτος, θᾶττόν τις εἰς ἐσχάτην πενίαν ἤξει καὶ οὐδὲν ὄφελος ἔσται τῆς περιουσίας, οὐκ οὐσης τῆς οἰκονομεῖν ταῦτα δυναμένης δεόντως ψυχῆς.

Διότι μὲ τὸ νὰ εἰπῆ, «Τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς», συμπεριέλαβε ὁλόκληρον τὴν κτίσιν. Καὶ ποῖος ἦτο ὁ ὄρκος; «Νὰ μὴ πάρῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱὸν μου ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῆς Χαναάν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγὼ κατοικῶ, ἀλλὰ νὰ ὑπάγῃς εἰς τοὺς συγγενεῖς μου καὶ εἰς τὴν χώραν, ὅπου ἐγὼ ἐγεννήθην, καὶ νὰ πάρῃς ἀπὸ ἐκεῖ γυναῖκα διὰ τὸν υἱὸν μου τὸν Ἰσαάκ».

Ἐπρόσεξε τὴν ἐντολὴν, τὴν ὁποίαν ὁ πατριάρχης ἔδωκεν εἰς τὸν δοῦλον; Νὰ μὴ διατρέξῃς λοιπὸν χωρὶς προσοχὴν, ὅσα ἔχουν λεχθῆ, ἀλλὰ νὰ ἐννοήσῃς τὸν σκοπὸν τοῦ δικαίου καὶ νὰ σκεφθῆς, τί ἐφρόντιζον τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅταν δὲν ἐπεδίωκον, οὔτε νὰ ἀποκτήσουσιν χρήματα, οὔτε μεγάλον πλοῦτον καὶ ζῶα καὶ τόσα καὶ τόσα πλέθρα γῆς, οὔτε τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν, ἀλλ' ἐπεζήτουν τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὸν εὐγενικὸν χαρακτῆρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε τὴν πονηρίαν τῶν κατοίκων τῆς Χαναάν καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη ἐγνώριζε, πόσον καλὸν πρᾶγμα εἶναι νὰ ἔχη γυναῖκα μὲ τοὺς ἰδίους τρόπους, διατάσσει τὸν ὑπηρέτην καὶ τὸν ὀρκίζει ὥστε νὰ φέρῃ γυναῖκα διὰ τὸν Ἰσαάκ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του συγγένειαν. Καὶ οὔτε ἡ ἀπόστασις τῶν τόπων, οὔτε αἱ ἄλλαι δυσκολίαι ἔκαμαν αὐτὸν νὰ ἀμελήσῃ δι' αὐτό, ἀλλ' ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ πράγματος φροντίζει μὲ κάθε τρόπον καὶ ἀποστέλλει τὸν ὑπηρέτην. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης κάμνει αὐτό, ἐπειδὴ ἐπεδίωκε τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ ἐπειδὴ ἀπέφευγε τὴν πονηρίαν τῶν ἐντοπίων, ἐνῶ ὅλοι οἱ σύγχρονοι δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ σκεφθοῦν κάτι γέτοιο, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἡ μέλλουσα γυναῖκα εἶναι γεμάτη ἀπὸ μύρια κακά, ἓνα μόνον ἐπιζητοῦν, τὴν ἀπόκτησιν τῶν χρημάτων καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ θεωροῦν δευτερεύοντα, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν, ὅτι, ὅταν ὁ νοῦς εἶναι διεφθαρμένος, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρχῃ ἀπερίγραφτος πλοῦτος, γρήγορα κανεὶς θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν καὶ δὲν θὰ ἔχη κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν περιουσίαν, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ διαχειρισθῇ αὐτά, ὅπως πρέπει.

3. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης ἄρκοῦσαν τῷ παιδί τὴν ἐντολὴν ἐποιήσατο καὶ ὄρκους αὐτὸν συνέδησεν. Ἰδωμεν δὲ λοιπὸν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ οἰκέτου, ὅπως ἐξήλου τοῦ δεσπότητος τὸ φιλόθεον. Ἐπειδὴ γὰρ 5 εἶδε μετὰ πολλῆς σφοδρότητος ἐντελλόμενον τὸν δίκαιον, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Ἐὰν μὴ βούληται ἡ γυνὴ πορευθῆναι μετ' ἐμοῦ, βούλει τὸν υἱόν σου ἀποστρέψω εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἐξῆλθες ἐκεῖθεν;». Ἴνα μὴ, φησί, δυσκολίας τινὸς παρεμπεισούσης ἐκβαίνειν δόξω τὰς ἐντολὰς τὰς σὰς, διὰ τοῦτο πυνθάνομαι, τί δέοι με παραφυλάξασθαι, καὶ εἰ ἄρεστόν σοι τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖ ἀπελθεῖν, ὥστε λαβόντα τὴν γαμετὴν οὕτως ἐπανελθεῖν, εἰ μὴ ἀνάσχοιτο καθάπερ ἐνετείλω, μετ' ἐμοῦ παραγενέσθαι; Τί οὖν ὁ δίκαιος; Ἀπαγορεύει 15 τοῦτο αὐτῷ καὶ φησὶ· «Πρόσεχε σεαυτῷ· μὴ ἀποστρέψῃς τὸν υἱόν μου ἐκεῖ». Οὐ χρεῖα σοι γενήσεται τούτου, φησὶν. Ὁ γὰρ τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς με ποιησάμενος καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐξηθῆναι τὸ σπέρμα αὐτοῦ ὑποσχόμενος, αὐτὸς σοι καὶ τοῦτο εὐδοώσει. «Μὴ τοίνυν ἀποστρέψῃς τὸν υἱόν μου ἐκεῖ. Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Θεὸς τῆς γῆς».

Ἔορα πῶς καὶ ἀνωτέρω ὄρκων τὸν παῖδα, τὸν δημιουργὸν τῶν ὄλων αὐτὸν ἐκπαιδεύει καὶ νῦν μέλλων ἐπεύχεσθαι, τὰ αὐτὰ ρήματά φησι, διὰ πάντων 25 παιδεύων τὸν οἰκέτην ἐπ' ἐκεῖνον τὴν πεποιθήσιν ἔχοντα, οὕτω τῆς ὁδοπορίας ἄψασθαι καὶ θαρρεῖν καὶ ὑπὲρ τοῦ τέλους. Διδάσκει γὰρ αὐτόν, ὅσης ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων ἀπήλαυσε τῆς παρὰ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ εὐνοίας καὶ ὅτι αὐτὸς οὗτος, ὁ καὶ ἐκ τῆς 30 οἰκείας πατρίδος ἀναστήσας καὶ μέχρι νῦν τὰ κατ' αὐτόν οὕτως οἰκονομήσας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γήραϊ τοῦ Ἰσαὰκ τὸν τόκον χαρισάμενος, αὐτὸς καὶ τὰ προκείμενα αὐτῷ κατενοδώσει. «Κύριος ὁ Θεός», φησί, «τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέ με ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ 35 πατρός μου καὶ ἐκ τῆς γῆς ἧς ἐγεννήθην, αὐτὸς οὗτος ὃς ἐλάλησέ μοι λέγων, σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην

3. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης ἔδωσεν αὐστηρὴν ἐντολήν εἰς τὸν δοῦλον καὶ τὸν ἔδεσε μὲ ὄρκους. Ἄς ἰδοῦμεν λοιπὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ὑπηρέτου, πῶς ἐμιμείτο δηλαδὴ τὴν εὐσέβειαν τοῦ κυρίου του. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ δίκαιος τὸν διατάσσει μὲ αὐστηρότητα, λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἐάν ἡ γυναῖκα δὲν θελήσῃ νὰ ἔλθῃ μαζί μου, θέλεις νὰ φέρω τὸν υἱόν σου εἰς τὴν χώραν, ἀπ' ὅπου σὺ ἔφυγες;». Διὰ νὰ μὴ φανῶ, λέγει, ὅτι παραβαίνω τὰς ἐντολάς σου, ἐὰν παρουσιασθῇ κάποια δυσκολία, διὰ τοῦτο ζητῶ νὰ μάθω, τί πρέπει νὰ προσέξω, ἐὰν δηλαδὴ σοῦ ἀρέσῃ νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ ὁ Ἰσαάκ καὶ ἀφοῦ λάβῃ τὴν σύζυγον νὰ ἐπανέλθῃ μὲ αὐτήν, ἂν ἡ γυναῖκα δὲν θὰ ἤθελε νὰ ἔλθῃ μαζί μου, ὅπως σὺ διέταξες. Τί λέγει λοιπὸν ὁ δίκαιος; Ἀπαγορεύει εἰς αὐτόν νὰ κάνῃ αὐτὸ καὶ λέγει· «Πρόσεχε καλὰ· νὰ μὴ ὀδηγήσῃς ἐκεῖ τὸν υἱόν μου». Δὲν θὰ χρειασθῇ αὐτό, λέγει. Διότι αὐτὸς ποῦ μοῦ ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσιν καὶ μοῦ εἶπεν, ὅτι θὰ αὐξηθοῦν τόσοι οἱ ἀπόγονοί μου, αὐτὸς θὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸ καλὸ ἀποτέλεσμα. «Νὰ μὴ ὀδηγήσῃς λοιπὸν ἐκεῖ τὸν υἱόν μου. Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς».

Πρόσεχε πῶς μὲ τὸ νὰ ὀρκίζῃ προηγουμένως τὸν ὑπηρέτην, τὸν διδάσκει τὸν δημιουργὸν τῶν πάντων. Καὶ τώρα ποῦ πρόκειται νὰ εὐχηθῇ τοὺς ἰδίους λόγους λέγει καὶ διδάσκει μὲ ὄλα τὸν ὑπηρέτην νὰ ἔχῃ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔτσι νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν πορείαν καὶ νὰ ἐλπίζῃ διὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Διδάσκει εἰς αὐτόν, πόσῃ ἀγάπῃν ἀπήλαυσεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν πάντων ἀπὸ πολὺ παλαιὰ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος τὸν ἐκάλεσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ μέχρι τώρα ἐρρύθμισεν ἔτσι τὰς ὑποθέσεις του καὶ τοῦ ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ, αὐτὸς θὰ κατευδῶσῃ καὶ αὐτὰ ποῦ πρέπει νὰ κάνῃ. «Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς», λέγει, «ὁ ὁποῖος μὲ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μοῦ ὠμίλησε καὶ μοῦ εἶπε· Εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου θὰ

καὶ τῷ σπέρματί σου», οὗτος ὁ τοσαύτην περὶ ἐμὲ τὴν κηδεμονίαν ἐπιδειξάμενος, «αὐτὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου καὶ λήψη γυναῖκα τῷ υἱῷ μου ἐκεῖθεν».

- 5 **Θαρρῶν**, φησὶν, ἄπιθι πέπεισμαι γάρ, ὅτι ὁ τοσαύτην περὶ ἐμὲ τὴν εὐεργεσίαν ἐπιδειξάμενος καὶ ταύτην προσθήσει ταῖς προλαβούσαις καὶ ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου. Αὐτὸς σοι προοδοποιήσει ἅπαντα, αὐτὸς σοι καὶ τὴν γυναῖκα γνώριμον
- 10 ποιήσει καὶ λαβὼν αὐτὴν ἤξεις. Ἐὰν δὲ γένηται, ὃ μὴ γένοιτο, καὶ ἀντιτείνῃ ἢ γυνὴ τοῦ μὴ πορευθῆναι, ἀλλότριος ἔσῃ ἀπὸ τῆς ἀρᾶς τοῦ ὄρκου. Τὸν μέντοι υἱόν μου μὴ ἀποστρέψῃς ἐκεῖ. Οὐκ ἀμφιβάλλω γάρ, ὅτι κατευοδώσει σε Κύριος. Καὶ δεικνύς ὅπως ἐπε-
- 15 ποίθει τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, ἀπαγορεύει τῷ παιδί τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖσε ἀπαγαγεῖν. Εἶτα ἐπειδὴ μετὰ ἀκριβείας διετείλατο τῷ παιδί καὶ ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῆς φροντίδος (ἔδεδοίκει γὰρ ὁ παῖς, μὴ ἐπιπορεύσας ἄλλῳ τὸ προσταχθὲν μὴ πληρώσας), «Θεὸς», φησί, «τὴν
- 20 χεῖρα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν μηρόν, ὥμοσεν αὐτῷ περὶ τοῦ ρήματος τούτου», ὥστε μὴ τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖσε ἐπαγαγεῖν.

Εἶδες πῶς ἐκ προοιμίων ἔδειξεν ὁ οἰκέτης τὴν εὐνοίαν τὴν περὶ τὸν δεσπότην; Ὅρα λοιπὸν αὐτὸν

25 ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου διδασκαλίας βελτίω γινόμενον καὶ μιμούμενον τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον. «Λαβὼν γάρ», φησὶν, «ὁ παῖς δέκα καμήλους καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἀναστὰς ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὴν πόλιν Ναχώρ καὶ ἐκοίμισε

30 τὰς καμήλους ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὕδατος τὸ πρὸς ὄψέ, ἡνίκα ἐκπορεύονται αἱ ὑδρευόμεναι. Καὶ εἶπε· Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». Ὅρα τοῦ οἰκέτου τὴν εὐγνωμοσύνην. Τὸν τῆς οἰκουμένης Δεσπότην ἀπὸ τοῦ πατριάρχου ὀνομάζει

35 «Κύριε γὰρ ὁ Θεός», φησί, «τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ»,

δώσω αὐτὴν τὴν χώραν», αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐφρόντισε δι' ἐμὲ τόσον πολὺ, αὐτὸς θὰ στείλῃ τὸν ἄγγελόν του ἔμπροσθέν σου καὶ θὰ σέ βοηθήσῃ νὰ διαλέξῃς ἀπὸ ἐκεῖ γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου».

Μὲ θάρρος, λέγει, νὰ μεταβῆς ἐκεῖ· διότι ἔχω τὴν πεποιθήσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος μοῦ ἔδειξε τόσας εὐεργεσίας θὰ προσθέσῃ καὶ αὐτὴν εἰς τὰς προηγουμένας καὶ θὰ στείλῃ τὸν ἄγγελόν του ἔμπροσθέν σου. Αὐτὸς θὰ σοῦ προετοιμάσῃ τὰ πάντα, αὐτὸς θὰ σοῦ γνωρίσῃ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ θὰ τὴν πάρῃς καὶ θὰ ἔλθῃς. Ἐὰν δὲ συμβῇ, ὃ μὴ γένοιτο, καὶ ἡ γυναῖκα δὲν συμφωνήσῃ νὰ ἔλθῃ, θὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν κατάραν τοῦ ὄρκου. «Τὸν υἱόν μου ὅμως νὰ μὴ τὸν ὀδηγήσῃς ἐκεῖ». Διότι δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ Κύριος θὰ τὰ φέρῃ ὅλα εὐνοϊκά. Καὶ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἀπαγορεύει εἰς τὸν ὑπηρέτην νὰ πάρῃ τὸν Ἰσαάκ ἐκεῖ. Ἐπειτα ἀφοῦ ἔδωκε ρητὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ὑπηρέτην καὶ ἀπήλλαξεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν φροντίδα (διότι ὁ ὑπηρέτης ἐφοβεῖτο, μήπως κηρυχθῇ ἔνοχος, ἐὰν παραβῇ τὸν ὄρκον, ἀφοῦ δὲν θὰ ἐξεπλήρωνε τὴν ἐντολὴν). «Ἀφοῦ ἔθεσε», λέγει, «τὴν χεῖρα του κάτω ἀπὸ τὸν μηρόν τοῦ Ἀβραάμ, ὠρκίσθη εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ ἐφαρμόσῃ τοὺς λόγους ἐκείνους», ὥστε νὰ μὴ ὀδηγήσῃ ἐκεῖ τὸν Ἰσαάκ.

Εἶδες πῶς ὁ ὑπηρέτης ἔδειξεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸν κύριόν του; Βλέπε λοιπόν, πῶς αὐτὸς ἔγινε καλύτερος μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πατριάρχου καὶ μὲ τὸ νὰ μιμῆται τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου. Διότι λέγει, «Ἀφοῦ ἔλαβεν ὁ δοῦλος δέκα καμήλους καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κυρίου του, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὴν πόλιν Ναχώρ καὶ ἐκοίμισε τὰς καμήλους ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν πλησίον τοῦ φρέατος, κατὰ τὴν ἐσπέραν καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην ποὺ πηγαίνουν αἱ γυναῖκες διὰ νὰ πάρουν νερό. Καὶ εἶπεν ὁ ὑπηρέτης. Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». Βλέπε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ὑπηρέτου. Τὸν Κύριον τῆς οἰκουμένης τὸν καλεῖ χρησιμοποιοῦν τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου. Διότι λέγει· «Κύριε ὁ

ὁ τοσαύτας περὶ αὐτὸν εὐεργεσίας ἐπεδειξάμενος. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ ὁ οἰκέτης αὐτὸν οὕτω καλεῖ Θεὸν Ἀβραάμ; Αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς δεικνύς ὅπως τῶν δικαίων τὴν ἀρετὴν περὶ πολλοῦ ποιεῖται, φησὶν· «**Ε**γὼ εἶμι ὁ Θεὸς Ἰακώβ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ». «**Κ**ύριε», φησὶν, «ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου μου Ἀβραάμ, εὐόδωσον ἐναντίον μου σήμερον καὶ ποιήσον ἔλεος μετὰ τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». ὡς εἰ ἔλεγεν· εἰς ἔργον ἔλθειν ποιήσον τὰ δόξαντα αὐτῷ καὶ
 10 κατὰ γνώμην τὴν αὐτοῦ πάντα εὐόδωσον. «Ποιήσον ἔλεος μετὰ τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». Τί ἐστι, «Ποιήσον ἔλεος»; Τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ πλήρωσον.

Εἰτά φησιν· «Ἴδου ἐγὼ ἔστηκα ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν οἰκούντων τὴν πό-
 15 λιν ἐκπορεύονται ἀντλήσαι ὕδωρ. Καὶ ἔσται ἡ παρθένος, ἥ ἂν ἐγὼ εἶπω, ἐπικλινον τὴν ὑδρίαν σου, ἵνα πίω, καὶ εἶπη μοι, πίε, καὶ τὰς καμήλους σου ποτιῶ, ἕως ἂν παύσωνται πᾶσαι πίνουσαι, ταύτην ἠτοίμασας τῷ παιδί σου Ἰσαὰκ καὶ ἐν τούτῳ γνώσομαι, ὅτι ἐ-
 20 ποιήσας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ». Ὅρα τοῦ οἰκέτου τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει τοῦ πατριάρχου τὸ φιλόξενον καὶ ὅτι τὴν κόρην τὴν ἐκεῖ μέλλουσαν ἀπάγεσθαι ὁμότροπον εἶναι προσήκει τῷ δικαίῳ, οὐδὲν ἕτερον τεκμήριον ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γνώ-
 25 μης τὴν φιλοξενίαν χαρακτηρίσαι βούλεται τῆς κόρης, καὶ φησιν· ἐὰν ἐμοῦ αἰτήσαντος παρ' αὐτῆς τὸ ὕδωρ, ἐπικλίνη μοι τὴν ὑδρίαν καὶ μὴ μόνον τὸ αἰτηθὲν ποιήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν δαψίλειαν τῆς οἰκειίας γνώμης ἐπιδείξῃται καὶ εἶπη, καὶ ταῖς καμήλοις σου ἐφυ-
 30 δρεύσομαι, ἀρκοῦσαν ἀπόδειξιν παρέσχε διὰ τῆς τοῦ ὕδατος παροχῆς τῆς τῶν τρόπων ἐπιεικείας.

4. Ἐννόησον γάρ μοι, ἀγαπητέ, ὅσον ἦν κόρην ἀπαλὴν ὑδρευομένην, οὐ μόνον μὴ ἀνανεῦσαι πρὸς τὴν αἰ-

Θεός τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ», ἐσὺ ποῦ εὐεργέτησες αὐτὸν πολλὰς φορές. Καὶ διατί ἀπορεῖς, ἐὰν ὁ ὑπηρέτης ἀποκαλῆ αὐτὸν ἔτσι, δηλαδὴ Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ; Ὁ ἴδιος ὁ Θεός τῶν πάντων δεικνύων, πόσον πολὺ ἐκτιμᾷ τὴν ἀρετὴν τῶν δικαίων, λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἰακώβ καὶ ὁ Θεός τοῦ Ἰσαάκ καὶ ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ»⁶. «Κύριε», λέγει, «Ὁ Θεός τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ κατευόδωσε σήμερον τὸν δοῦλον σου καὶ κάμε ἔλεος εἰς τὸν κύριόν μου Ἀβραάμ». Ὡσάν νὰ ἔλεγε· Κάμε νὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν καλὰ καὶ νὰ πηγαίνουν ὅλα εὐνοϊκὰ σύμφωνα μὲ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. «Κάμε τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Τί σημαίνει «Κάμε τὸ ἔλεός σου»; Νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ἐπειτα λέγει· «Ἴδου ἐγὼ εὐρίσκομαι πλησίον τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐξέρχονται διὰ νὰ ἀντλήσουν ὕδωρ. Καὶ ἡ κόρη, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ εἰπῶ νὰ γείρης τὴν ὑδρίαν σου διὰ νὰ πιῶ καὶ αὐτὴ θὰ μοῦ εἰπῇ, πῆε καὶ θὰ πατήσω καὶ τὰς καμήλους σου, ἕως ὅτου ὄλαι χορτάσουν καὶ σταματήσουν νὰ πίνουν, αὐτὴ ἂς εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐτοίμασες εἰς τὸν δοῦλόν σου τὸν Ἰσαάκ καὶ μὲ αὐτὸ θὰ καταλάβω, ὅτι ἐχάρισες τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τοῦ ὑπηρέτου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζε τὴν φιλόξενον διάθεσιν τοῦ πατριάρχου καὶ ὅτι ἡ κόρη, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ὀδηγηθῆ ἐκεῖ, ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸν ἴδιον χαρακτήρα μὲ τὸν δίκαιον, δὲν ἐπιζητεῖ καμμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν, ἀλλὰ θέλει νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν κόρην ἀπὸ τὴν φιλόξενον διάθεσίν της καὶ λέγει· Ἐάν, ὅταν ἐγὼ ζητήσω ἀπ' αὐτὴν νερό, μοῦ γείρη τὴν ὑδρίαν καὶ δὲν κάμη μόνον, ὅ,τι ἐζήτησα, ἀλλὰ φανέρωσῃ καὶ τὴν μεγαλοδωρίαν της καὶ εἰπῇ, θὰ δώσω νερὸ καὶ εἰς τὰς καμήλους σου, θὰ θεωρήσω, ὅτι μοῦ ἔχει δώσει ἀρκετὴν ἀπόδειξιν διὰ τὴν καλωσύνην τοῦ χαρακτῆρος της μὲ τὴν προσφορὰν τοῦ νεροῦ.

4. Σκέψου λοιπόν, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, πόσον σπουδαῖον γεγονός ἐῆτο τὸ ὅτι κάποια ἀπλῆ κόρη, ἡ ὁποία

τησιν, ἀλλὰ καὶ καθεῖναι τὴν ὑδρίαν ἀπὸ τῶν ὤμων καὶ
 παρασχεῖν ἐμφορηθῆναι τῷ αἰτοῦντι καὶ ταῦτα ξένῳ
 ὄντι καὶ οὐδαμόθεν γνωρίμῳ· καὶ οὐ μόνον τούτῳ, ἀλ-
 λὰ καὶ ταῖς καμήλοις ἀπάσαις ὑδρεύσασθαι καὶ δεῖ-
 5 ξαι διὰ τῶν γινομένων τῆς ἐν τῇ ψυχῇ εὐγενείας τὰ
 τεκμήρια. Ἦ οὐκ ἴστε, ὅτι πολλοὶ καὶ ἄνδρες ὄντες
 ἀνανεύουσι πολλάκις πρὸς τὰς τοιαύτας αἰτήσεις;
 Καὶ τί λέγω πρὸς ὑδάτος παροχὴν; Ἐνίοτε δᾶδας
 κατέχοντες καὶ ὑπὸ τῶν παριόντων παρακαλούμενοι,
 10 ὥστε παρασχεῖν βραχὺ ἀναμείναι, ἵνα λύχνον ἀνάψω-
 σιν, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἀνέχονται, καὶ ταῦτα τοῦ πυ-
 ρὸς οὐδεμίαν ἐλάττωσιν ὑπομένοντος, κἂν μυριοὶ ὤ-
 σιν οἱ μέλλοντες ἄπτειν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ γυνὴ καὶ
 κόρη καὶ ὑδρίαν ἐπὶ τῶν ὤμων φέρουσα, οὐ μόνον
 15 οὐκ ἐδυσχέρανε πρὸς τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιδαφι-
 λεύεται τῇ αἰτήσει καὶ τὸ ποτὸν παρέχει καὶ ἐξ οἰ-
 κείας γνώμης καὶ ταῖς καμήλοις ὑδρεύσασθαι ἐπιείγε-
 ται. Ὁ γὰρ φιλόανθρωπος Θεὸς ἐπινεύσας ταῖς τοῦ
 πατριάρχου προσευχαῖς, τὸν ἄγγελον αὐτοῦ προπέμ-
 20 ψας, ἅπαντα ταῦτα ὠκονόμησε γενέσθαι καὶ καθάπερ
 ἤτησεν ὁ παῖς, οὕτως ἅπαντα εἰς ἔργον ἐξῆλθεν. Εἶ-
 τα ἐπειδὴ εἶδε διὰ τῶν ἔργων τὴν ἐνέργειαν τῶν εὐ-
 χῶν τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπέτυχε, καθάπερ ἐπεθύμει,
 τῆς κόρης, καὶ εἶδεν αὐτῆς τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλο-
 25 ξενίαν. «Ἐσπευσε γάρ», φησί, «καὶ ἐξεκένωσε τὴν
 ὑδρίαν εἰς τὸ ποτιστήριον, καὶ ἔδραμεν ἐπὶ τὸ φρέαρ
 ἀντλήσαι καὶ ὑδρεύσατο πάσαις ταῖς καμήλοις».

Ὅρα τὴν προθυμίαν ἐπιτεταμένην. «Τὸ γὰρ Ἐ-
 σπευσε», «καὶ ἐξεκένωσε τὴν ὑδρίαν», καὶ «ἔδραμεν
 30 ἐπὶ τὸ φρέαρ», δείκνυσι τῆς κόρης τὴν ἄφατον προ-
 θυμίαν· ὅτι οὔτε ὡς ξένη ἀπέφυγεν, οὔτε προφάσει
 τῆς σωφροσύνης ἀνένευσε πρὸς τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ
 μετὰ πολλῆς ἐπιεικειᾶς φησί, «Πίε, κύριε». Ἐννόη-
 σὸν μοι ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ πόση καὶ σωφροσύνης ἀκρι-

ἐπαιρνε νερό και ἡ ὁποία ὄχι μόνον δέν ἠρνήθη νά ἐκπληρώσῃ τήν αἴτησιν, ἀλλά και κατέβασε τήν ὑδρίαν ἀπό τοὺς ὤμους και ἔδωσεν εἰς τὸν αἰτοῦντα νά πιῇ και μάλιστα ἐνῶ αὐτὸς ἦτο ξένος και τελείως ἄγνωστος. Καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτὸν ἔδωσε νερό, ἀλλά και εἰς ὅλας τὰς καμήλους και ἀπέδειξε μὲ ὅσα ἔγιναν τήν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς της. "Ἡ δέν γνωρίζετε, ὅτι πολλοὶ ἂν και εἶναι ἄνδρες ἀρνοῦνται πολλὰς φορὰς παρομοίας προσφορὰς; Καὶ διατί λέγω διὰ τήν προσφορὰν νεροῦ; Μερικὰς φορὰς πού κρατοῦν δάδας, ἐνῶ παρακαλοῦνται ἀπό τοὺς παρευρισκομένους νά κάμουν ὑπομονή και νά περιμένουν ὀλίγον, διὰ νά ἀνάψουν κάποιον λύχνον, ὅμως οὔτε αὐτὸ ἀνέχονται νά κάμουν και μάλιστα, ἐνῶ ἡ φωτιά δέν ἐλαττώνεται καθόλου, ἔστω και ἂν εἶναι ἀναριθμητοὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νά ἀνάψουν. Ἐδῶ ὅμως γυναῖκα και μάλιστα νεαρά κόρη, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τοὺς ὤμους της ὑδρίαν, ὄχι μόνον δέν ἐδυσσαρεστήθη διὰ τήν αἴτησιν, ἀλλά και χορηγεῖ μὲ ἀφθονίαν, ὅταν τῆς ἐζητήθη, και τὸ νερό προσφέρει και σπεύδει μὲ τήν ἰδικήν της θέλησιν νά ποτίσῃ και τὰς καμήλους. Καθ' ὅσον ὁ φιλόανθρωπος Θεός, πού ἀπήντησεν εἰς τὰς προσευχὰς τοῦ πατριάρχου και ἔστειλε τὸν ἄγγελόν του, ἐρρῦθμισε νά γίνουν ὅλα αὐτά, και ὅπως ἀκριβῶς ἐζήτησεν ὁ ὑπηρέτης, ἔτσι ἐπραγματοποιήθησαν τὰ πάντα. "Ἐπειτα ὅταν εἶδε διὰ τῶν ἔργων τήν δύναμιν τῶν προσευχῶν τοῦ πατριάρχου και ἐπέτυχεν, ὅπως ἀκριβῶς ἤθελε, τήν κόρην, εἶδε τήν ὑπερβολικὴν της φιλοξενίαν. Διότι λέγει «Ἐσπευσε και ἄδειασε τήν ὑδρίαν εἰς τὸ ποτιστήριον και ἔτρεξεν εἰς τὸ φρέαρ νά ἀντλήσῃ και ἐπότισεν ὅλας τὰς καμήλους».

Πρόσεχε τήν ἔντονον προθυμίαν τῆς κόρης. Διότι τὸ «Ἐσπευσε και ἄδειασε τήν ὑδρίαν και ἔτρεξεν εἰς τὸ φρέαρ», φανερώνει τήν ἀπερίγραπτον προθυμίαν αὐτῆς. Διότι οὔτε ἀπέφυγεν ὡς ξένη, οὔτε μὲ τήν πρόφασιν τῆς σωφροσύνης ἠρνήθη τήν αἴτησιν, ἀλλά μὲ πολὺ καλὴν διάθεσιν λέγει, «Πίε, κύριε». Σκέψου, παρακαλῶ, πόσον τελείαν σωφροσύνην και ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην

βεια καὶ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴ καὶ φιλοξενίας ἐπίτασις. Πόσον πλούτου γοῦν οὐκ ἂν εἶη ταῦτα τιμιώτερα; πόσων θησαυρῶν ταῦτα οὐκ ἂν προτιμότερά τις ἠγήσασαιτο; Τοῦτο ἢ μεγίστη προίξ, τοῦτο τὰ 5 μυρία ἀγαθά, ὁ θησαυρὸς ὁ μηδέποτε δαπανώμενος. Ὅρων τοίνυν λοιπὸν ὁ εὐγνώμων οἰκέτης ἐναργῆ τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν «Κατεμάνθανεν αὐτήν», φησί, «καὶ παρεσιώπα τοῦ γνῶναι, εἰ εὐώδωσε Κύριος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἢ οὐ». Τί ἐστι, «Κατεμάνθανεν αὐτήν»; Αὐτὰ 10 τὰ ρήματα τῆς κόρης κατενόει, τὸ βλέμμα, τὴν βάδισιν, τὸ σχῆμα, τὰ ἄλλα ἅπαντα καὶ ἀνέμενεν ἰδεῖν, «Εἰ εὐώδωσε Κύριος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἢ οὐ». Τὰ μὲν γὰρ ἤδη γγεννημένα, φησί, πολλὴν δείκνυσι τῆς κόρης καὶ ὑπερβάλλουσιν τὴν ἀρετήν. Δι' ὃ καὶ ἀμειβόμενος αὐτήν τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς τοῦ ὕδατος παροχῆς, 15 περιτίθησιν αὐτῇ, φησὶν, «Ἐνώτια χρυσᾶ καὶ δύο ψέλλια» καὶ περιειργάζετο μετὰ ἀκριβείας τὰ κατ' αὐτήν καὶ ἠρώτα, «Τίνος θυγάτηρ εἶ;» καὶ «Εἰ ἐστι παρὰ τῷ πατρὶ σου τόπος ἡμῖν καταλῦσαι;».

20 Σκόπει καὶ ἐνταῦθα τῆς κόρης τὴν ἀπόκρισιν. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ ὕδατος οὐ μόνον τὸ αἰτηθὲν παρέσχεν, ἀλλὰ μετὰ τὸ πιεῖν αὐτὸν καὶ ταῖς καμήλοις ὑδρεύσατο, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πυθομένου τοῦ παιδός, εἰ ἐστι μόνον τόπος καὶ τίνος ἦν θυγάτηρ, φησὶν ἡ 25 κόρη· «Θυγάτηρ εἰμὶ Βαθουήλ τοῦ Μελχᾶς, ὃν ἔτεκεν αὐτῷ Ναχώρ». Λέγει καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον, ἵνα γνωρίσας ἐκεῖνος προθυμότερος γένηται. Ὅρα εὐγνωμοσύνην τῆς παιδός. Περὶ τοῦ πατρὸς ἐρωτηθεῖσα οὐ μόνον τοῦτο καταμηνύει, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρός τὸν 30 πατέρα. Καὶ πυθομένου, εἰ ἐστι τόπος μόνον καταλῦσαι, φησὶν· οὐ μόνον τόπος, ἀλλὰ «Καὶ ἄχυρα καὶ χορτάσματα πολλὰ παρ' ἡμῖν». Ταῦτα ἀκούσας

καὶ φιλοξενίαν εἶχεν εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν. Διότι ἀπὸ πόσον πλοῦτον δὲν θὰ ἦσαν αὐτὰ τιμιώτερα; Ἐκ πόσους θησαυροὺς δὲν θὰ ἐθεωροῦσε κάποιος αὐτὰ προτιμότερα; Αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα προῖκα, αὐτὸ εἶναι τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, ὁ θησαυρὸς, ὁ ὁποῖος δὲν δαπανᾶται οὐδέποτε. Ὅταν λοιπὸν ὁ εὐγνώμων ὑπηρέτης εἶδε φανεράν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, «Παρετήρει αὐτήν», λέγει, «μὲ προσοχὴν καὶ ἐσιωποῦσε, διὰ νὰ καταλάβῃ, ἐὰν ὁ Κύριος εὐώδωσεν τὴν ἀποστολήν του, ἢ ὄχι». Τί σημαίνει «Παρετήρει αὐτήν μὲ προσοχὴν»; Ἐνελογίζετο αὐτοὺς τοὺς λόγους τῆς κόρης, τὸ βλέμμα, τὸ θάδισμα, τὴν μορφὴν τῆς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ ἐπερίμενε νὰ ἰδῇ, «Ἐὰν ὁ Κύριος εὐώδωσεν τὴν ἀποστολήν του ἢ ὄχι». Διότι ὅσα εἶχον γίνεαι, ἀποδεικνύουν τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβολικὴν ἀρετὴν τῆς κόρης. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀμείψῃ αὐτὴν ἐξ αἰτίας τῆς προθυμίας καὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ νεροῦ, φορεῖ εἰς αὐτήν, λέγει, «Χρυσᾶ σκουλαρήκια καὶ δύο βραχιόλια» καὶ περιεργάζετο αὐτὴν μὲ προσοχὴν καὶ ἠρώτα, «Τίνος θυγατέρα εἶσαι;» καὶ «Ἔχει ὁ πατέρας σου τόπον, διὰ νὰ μείνωμεν;».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ τὴν ἀπάντησιν τῆς κόρης. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ νεροῦ δὲν ἔδωκε μόνον, ὅσον ἐζήτησεν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἤπιεν αὐτός, ἐπότισε καὶ τὰς καμήλους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ, ὅταν ὁ ὑπηρέτης ἠρώτησε, ἐὰν ὑπάρχῃ τόπος μόνον καὶ τίνος θυγατέρα ἦτο, ἡ κόρη ἀπαντᾷ «Εἶμαι θυγατέρα τοῦ Βαθουήλ τοῦ υἱοῦ τῆς Μελχᾶς, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς τὸν Ναχώρ». Ἀναφέρει καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον τῆς, ὥστε, ὅταν ἀκούσῃ τὸ ὄνομα των νὰ γίνῃ προθυμότερος. Πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς κόρης. Ὅταν ἠρωτήθη διὰ τὸν πατέρα, ὄχι μόνον τὸ ὄνομα αὐτοῦ φανερώσει, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ πατὴρ τοῦ πατρὸς τῆς. Καὶ ὅταν ἐζήτησε νὰ μάθῃ, ἐὰν ὑπάρχῃ τόπος μόνον διὰ νὰ μείνουν, λέγει· Ὅχι μόνον τόπος, ἀλλὰ «Καὶ ἄχυρα καὶ πολλαὶ ἄλλαι τροφαὶ ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς». Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ ὑπηρέτης καὶ ἐθαύμασε τὴν ἐγκάρ-

ὁ οἰκέτης καὶ θαυμάσας τὴν παῖδα τῆς δαφιλοῦς φιλοξενίας καὶ μαθὼν ὡς οὐ πρὸς ἀγνώτάς τινας παραγέγονεν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναχώρ, ὃς ἀδελφὸς ἦν τοῦ πατριάρχου, «Εὐδοκήσας», φησὶν, «ὁ ἄνθρωπος προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ». Ἐσθεῖς ἐπὶ τοῖς γνωσθεῖσιν, ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις παρὰ τῆς παιδός, «Προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ», τὴν εὐχαριστίαν ἀνήνεγκε τῷ Δεσπότη τῷ διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα εὐνοίαν τσαύτην καὶ περὶ αὐτὸν ἐπιδειξαμένῳ τὴν κηδεμονίαν καὶ οὕτω πάντα μετ' εὐκολίας αὐτῷ κατενοδώσαντι καὶ φησιν· «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, ὃς οὐκ ἐγκατέλιπε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κυρίου μου». Ἐπειδὴ εἶδε τῆς παιδὸς τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἔμαθεν ἅπαντα σαφῶς παρ' αὐτῆς, λοιπὸν καὶ αὐτὸς γνωρίζει τῇ κόρῃ, ὅστις ἐστὶ, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τῆς εἰς τὸν Θεὸν κατάδηλον αὐτῇ ποιεῖ, ὅτι οὐκ ἐξ ἀλλοτρίας οἰκίας παραγέγονεν, ἀλλὰ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ναχώρ ἐστὶν ὁ τοῦτον διαπεμπάμενος. Ταῦτα πυθομένη «Ἡ παῖς μετὰ πολλῆς τῆς περιχαρείας δραμοῦσα», φησὶν.

Ὅρα πῶς δι' ἐκάστου τῶν παρ' αὐτῆς γινομένων δείκνυσι τὸ πρόθυμον τὸ περὶ τὴν φιλοξενίαν, διὰ τοῦ δρόμου, διὰ τῶν ρημάτων, διὰ τῆς ἐπιεικειᾶς. «Ἐδραμε γάρ», φησί, «καὶ Ἀπήγγειλεν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς αὐτῆς κατὰ τὰ ρήματα ταῦτα». Πάντα ἅπερ ἤκουσε παρὰ τοῦ παιδὸς ἐγνώρισε τοῖς γονεῦσι. «Καὶ ἔδραμε», φησί, «Ἀβάν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔξω ἐπὶ τὴν πηγὴν». Ὅρα καὶ τοῦτον διὰ τοῦ δρόμου δεικνύντα τὸν πόθον. Καὶ ἰδὼν τὸν ἄνθρωπον ἐστῶτα ἐπὶ τῆς πηγῆς μετὰ τῶν καμήλων, «Ἐἶπεν αὐτῷ· δεῦρο, εἰσελθε· εὐλογητὸς Κύριος· ἵνα τί ἔστηκας ἔξω; Ἐγὼ δὲ ἠτοίμασα τὴν οἰκίαν καὶ τόπον ταῖς καμήλοις». Ὅρα καὶ τοῦτον εὐλογοῦντα τὸν Κύριον ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ ξένου καὶ πρὸ τῆς διὰ τῶν ἔργων φιλοξενίας πολλὴν τὴν προτροπὴν ἐπιδεικνύμενον. «Δεῦρο», φησὶν, «εἰσελθε» προλαβὼν «Ἐτοίμασα τὴν

διον φιλοξενίαν τῆς κόρης καὶ ἔμαθεν, ὅτι δὲν ἔχει ἔλθει εἰς κάποιους ἀγνώστους, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναχώρ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ πατριάρχου, «Ἄφοῦ ἠύχαριστήθη», λέγει, «ὁ ἄνθρωπος προσεκύνησε τὸν Κύριον». Ἐπειδὴ ἠύχαριστήθη, δι' ὅσα ἔμαθε, δι' ὅσα εἶπεν ἡ κόρη, «Προσεκύνησε τὸν Κύριον», ἠύχαρίστησε τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδειξε τόσῃν ἀγάπῃν πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ ἐφρόντισε τόσον πολὺ δι' αὐτὸν καὶ ἔτσι ἔκαμε μὲ εὐκολίαν ὅλα νὰ ἔλθουν εἰς αὐτὸν εὐνοϊκὰ καὶ λέγει· «Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἄβραάμ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγκατέλειψε τὸν Κύριόν μου, ἀλλ' ἦτο δίκαιος καὶ ἀληθής». Ἄφοῦ εἶδε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς κόρης καὶ ἔμαθεν ἀπ' αὐτὴν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, φανερώνει εἰς τὸ ἔξῃς καὶ αὐτὸς εἰς τὴν κόρην, ποῖος εἶναι καὶ μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίαν καθιστᾷ εἰς αὐτὴν ὀλοφάνερον, ὅτι δὲν ἔχει ἔλθει ἀπὸ ξένην οἰκίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος τὸν ἔστειλεν, εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Ναχώρ. Ἄφοῦ ἔμαθεν αὐτὰ ἡ κόρη ἔτρεξε μὲ μεγάλην χαρὰν καὶ εἶπε.

Πρόσεχε, πῶς μὲ τὸ καθένα, ἀπ' ὅσα αὐτὴ ἔκαμε, δεικνύει τὴν προθυμίαν της διὰ τὴν φιλοξενίαν, μὲ τὸ τρέξιμον, μὲ τοὺς λόγους, μὲ τὴν καλωσύνην. Διότι λέγει· «Ἐτρεξε καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητρὸς της, ὅπως τὰ γεγονότα αὐτὰ συνέβησαν». Ὅλα ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὸν ὑπηρέτην τὰ ἀνέφερον εἰς τοὺς γονεῖς της. «Καὶ ἔτρεξεν ὁ Λάβαν», λέγει, «πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν πλησίον τῆς πηγῆς». Βλέπε, πῶς καὶ αὐτὸς φανερώνει τὴν μεγάλην του ἐπιθυμίαν νὰ τὸν δεχθῇ μὲ τὸ ὅτι ἔτρεξε γρήγορα. Καὶ ὅταν εἶδε τὸν ἄνθρωπον νὰ κάθεται εἰς τὴν πηγὴν μαζὶ μὲ τὰς καμήλους «Εἶπεν εἰς αὐτόν· Ἔλα, εἴσελθε εἰς τὴν οἰκίαν μου. Εὐλογημένος ὁ Κύριος. Διατί στέκεσαι ἔξω; Ἐγὼ ἠτοίμασα τὴν οἰκίαν καὶ τόπον διὰ τὰς καμήλους». Πρόσεχε ὅτι καὶ αὐτὸς εὐλογεῖ τὸν Κύριον μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ξένου καὶ προτοῦ τὸν φιλοξενήσῃ εἰς τὴν πρᾶξιν, δείχνει μεγάλην προθυμίαν. «Ἔλα», λέγει, «εἴσελθε εἰς τὴν οἰ-

οίκίαν και τόπον ταῖς καμήλοις». Ἐἶτα εἰσελθόντος αὐτοῦ, φησὶν· «Ἀπέσαξε τὰς καμήλους και ἔδωκεν ἄχυρα και χορτάσματα και ὕδωρ νίψασθαι τοῖς ποσὶν αὐτοῦ».

5 5. «Ὁρα, πῶς και ἔτι τῆς πλάνης ἐχόμενοι περὶ τὴν φιλοξενίαν ἦσαν πολλὴν τὴν σπουδὴν ἐπιδεικνύμενοι. «Και ἔδωκε νίψασθαι τοῖς ποσὶν αὐτοῦ και τοῖς ποσὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν μετ' αὐτοῦ. Και παρέθηκεν αὐτοῖς ἄρτους φαγεῖν». Ἄλλ' ἐνταῦθα σκόπει
10 μοι τοῦ οἰκέτου τὴν πολλὴν σύνεσιν. Τί γάρ φησιν; «Οὐ μὴ φάγω, ἕως τοῦ λαλήσαι με τὰ ρήματά μου». Ὑμεῖς μὲν, φησὶν, ἐπεδείξασθε τὰ παρ' ἑαυτῶν· ἐγὼ δὲ οὐ πρότερον τῆς ἐμῆς ἀναπαύσεως λόγον τινὰ ποιήσομαι, μέχρις ἂν τὴν αἰτίαν ὑμᾶς διδάξω, δι' ἣν
15 ἐστειλάμην τὴν τοσαύτην ὁδὸν και τίνος ἔνεκεν ἀπὸ τῆς Χανααίας ἐνταῦθα παραγέγονα και πῶς εἰς τὸν οἶκον τὸν ὑμέτερον ὠδηγήθην, ἵνα πάντα μαθόντες οὕτω και ὑμεῖς τὴν οἰκειαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείξησθε πρὸς τὸν ἐμὸν δεσπότην. Και ἀρξάμενος διηγεί-
20 σθαι φησὶ· «Παῖς Ἀβραὰμ ἐγὼ εἰμι· Κύριος δὲ εὐλόγησε τὸν κύριόν μου σφόδρα και ἔδωκεν αὐτῷ πρόβατα και μόσχους και χρυσίον και ἀργύριον, και παῖδας και παιδίσκας, και καμήλους και ὄνους. Και ἔτεκε Σάρρα ἡ γυνὴ τοῦ κυρίου μου υἱὸν ἕνα τῷ κυ-
25 ρίῳ μου μετὰ τὸ γηρᾶσαι αὐτὸν και ἔδωκε αὐτῷ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῷ».

«Ὁρα, πῶς μετὰ ἀκριβείας ἅπαντα αὐτοῖς διηγείται. Ἐκείνου εἰμὶ παῖς, φησὶν, Ἀβραὰμ, ὃν ἴστε· μαθάνετε τοίνυν, ὅτι τοσαύτης εὐλογίας ἀπήλαυσε
30 παρὰ τοῦ τῶν ἀπάντων Δεσπότη, ὡς ἐν πλούτῳ γενέσθαι αὐτὸν πολλῷ. Ἐἶτα διδάσκων και τοῦ πλούτου τὴν περιουσίαν, φησὶ, «Πρόβατα και μόσχους, ἀργύριον και χρυσίον, παῖδας και παιδίσκας, καμήλους και ὄνους αὐτῷ γεγενῆσθαι». Ἀκούετε οἱ πλούσιοι,
35 οἱ πλέθρα γῆς τόσα και τόσα καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὠνούμενοι, και λουτρὰ και περιπάτους και οἰκοδομὰς

κίαν μου», διότι ἀπὸ προηγουμένως «ἠτοίμασα τὴν οἰκίαν καὶ τόπον διὰ τὰς καμήλους». Ἐπειτα ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, λέγει ἡ Γραφή· «Ἐξεφόρτωσε τὰς καμήλους καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὰς ἄχυρα καὶ τροφὰς καὶ εἰς τὸν ὑπηρέτην νερό, διὰ νὰ πλύνῃ τοὺς πόδας του».

5. Παρατήρησε, ὅτι, ἂν καὶ κατείχοντο ἀκόμη ἀπὸ τὴν πλάνην, ὅμως ἐφρόντιζον πολὺ διὰ τὴν φιλοξενίαν. «Καὶ ἔδωσε νερό, διὰ νὰ πλύνῃ τοὺς πόδας του αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μαζί του. Καὶ παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς τράπεζαν διὰ νὰ γευματίσουν». Ἄλλ' εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, παρακαλῶ, σκέψου τὴν μεγάλην σωφροσύνην τοῦ ὑπηρέτου. Τί λέγει; «Δὲν θὰ φάγω ἂν δὲν σᾶς μιλήσω». Σεῖς μὲν, λέγει, εἶπατε τὰ ἰδικά σας. Ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ εἰπῶ, ὅτι ἀνεπαύθην προηγουμένως, πρὶν σᾶς ἀναφέρω τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐστάλην νὰ κάμω τόσῃν ὁδοιπορίαν καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔχω ἔλθει ἐδῶ ἀπὸ τὴν γῆν Χαναὰν καὶ πῶς ἔφθασα εἰς τὴν οἰκίαν σας, διὰ νὰ δεῖξετε ἔτσι καὶ σεῖς τὴν εὐγνωμοσύνην σας εἰς τὸν κύριόν μου, ἀφοῦ μάθετε ὅλα αὐτά. Καὶ ἤρχισε νὰ διηγῆται καὶ γὰρ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι δοῦλος τοῦ Ἄβραάμ. Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸν κύριόν μου πολὺ καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν πρόβατα καὶ μόσχους καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ ὑπηρέτας καὶ ὑπηρετρίας καὶ καμήλους καὶ ὄνους. Καὶ ἐγέννησεν ἡ Σάρρα, ἡ γυναῖκα τοῦ κυρίου μου, ἓνα υἱὸν εἰς πολὺ γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του».

Πρόσεχε πῶς διηγεῖται εἰς αὐτοὺς τὰ πάντα μὲ ἀκριβείαν. Εἶμαι ὑπηρέτης, λέγει, ἐκείνου, τοῦ Ἄβραάμ, τὸν ὁποῖον γνωρίζετε. Μάθετε λοιπὸν, ὅτι ἔτυχε τόσον μεγάλης εὐλογίας ἀπὸ τὸν Κύριον τῶν πάντων, ὥστε νὰ πλουτίσῃ πάρα πολὺ. Ἐπειτα ἀναφέρει καὶ τὸν μέγαν πλοῦτον καὶ λέγει· «Πρόβατα καὶ μόσχους, ἄργυρον καὶ χρυσόν, δούλους καὶ δούλας, καμήλους καὶ ὄνους, ἀπέκτησεν αὐτός». Ἀκούσατε οἱ πλούσιοι ἔσεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀγοράζετε κάθε ἡμέραν τόσῃν καὶ τόσῃν ἔκτασιν γῆς καὶ οἰκοδομεῖτε λουτρά καὶ χώρους περιπάτων καὶ λαμπράς

λαμπρὰς οἰκοδομούμενοι, ὁρᾶτε ἐν τίσιν ἦν τοῦ δικαίου ἢ περιουσία. Οὐδαμοῦ ἀγρός, οὐδαμοῦ οἰκοδομαὶ καὶ ἡ περιττὴ πολυτέλεια, ἀλλὰ πρόβατα καὶ μόσχοι καὶ κάμηλοι καὶ ὄνοι, παῖδες καὶ παιδίσκαι. Καὶ ἵνα

5 μάθης τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος πόθεν αὐτῶ ἐγεγόνει, ἐπήγαγεν ἐτέρωθι, ὅτι οἰκογενεῖς ἅπαντες ἦσαν. Οὗτος οὖν ὁ δεσπότης ὁ ἐμὸς ἐν τοσαύτῃ περιουσίᾳ γεγωνῶς καὶ πολλῆς ἀπολαύσας τῆς ἄνωθεν ροπῆς, ἠνίκα εἰς γῆρας ἤλασεν, ἡ Σάρρα υἱὸν ἔτεκεν αὐτῶ·

10 τοῦτον ἔχων τὸν μονογενῆ, πάντων αὐτὸν κληρονόμον ἤδη κατέστησε· «Πάντα γὰρ ἔδωκεν αὐτῶ, ὅσα ἦν αὐτῶ».

Εἶτα ἐπειδὴ διηγῆσατο τοῦ δεσπότητος τὴν περιφάνειαν, τοῦ Ἰσαὰκ τὸν τόκον, λέγει λοιπὸν τὰς ἐντο-

15 λάς, ἃς λαβὼν παρὰ τοῦ δεσπότητος αὐτοῦ εἰς τὴν Χαρρὰν παραγέγονε. «Καὶ ὠρκωσέ με», φησί, «ὁ κύριός μου, λέγων· οὐ λήψῃ γυναῖκα τῶ υἱῶ μου Ἰσαὰκ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χανααίων, ἐν οἷς ἐγὼ παροικῶ, ἀλλ' ἢ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου πορεύσῃ

20 καὶ εἰς τὴν φυλὴν μου καὶ λήψῃ γυναῖκα τῶ υἱῶ μου ἐκεῖθεν». Καὶ αὐτὸς μὲν ταῦτα ἐντείλατο· ἐγὼ δὲ τὰς δυσκολίας ἐννοῶν καὶ τοῦ πράγματος τὸ δυσχερὲς λογιζόμενος, ἐπυθόμην τοῦ κυρίου μου, εἰ μὴ βούλοιο ἢ γυνὴ πορευθῆναι μετ' ἐμοῦ. «Καὶ εἶπέ μοι·

25 Κύριος ὁ Θεός, ᾧ εὐρέστησα ἐναντίον αὐτοῦ, αὐτὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ μετὰ σοῦ καὶ εὐδοώσει τὴν ὁδόν σου καὶ λήψῃ τῶ υἱῶ μου γυναῖκα ἐκ τῆς φυλῆς μου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου». Καὶ εἰάν μὴ πείθεται ἡ γυνὴ τοῦ μὴ πορευθῆναι μετὰ σοῦ

30 ἐνταῦθα, «Τότε ἀθῶος ἔσῃ ἀπὸ τῆς ἀρᾶς μου».

Ὁ μὲν οὖν δεσπότης, φησί, ταῦτα ἐντειλόμενος καὶ ταύταις με ταῖς προσευχαῖς ἐφοδιάσας, οὕτως ἐξέπεμψεν· ἐγὼ δὲ θαρρήσας ταῖς ἐκείνου προσευχαῖς, ἠνίκα παρεγενόμην ἐπὶ τὴν πηγὴν, ταῦτα τὰ

35 ῥήματα ἐφθεγγάμην καὶ εἶπον· «Κύριε ὁ Θεός τοῦ

οικοδομάς, βλέπετε ἀπὸ τί ἀποτελεῖται ἡ περιουσία τοῦ Ἄβραάμ. Πουθενά ἀγρός, πουθενά οἰκοδομήματα καὶ ἡ περιττὴ πολυτέλεια, ἀλλὰ μόνον πρόβατα καὶ μόσχοι καὶ κάμηλοι καὶ ὄνοι, δοῦλοι καὶ δοῦλαι. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ἀπὸ ποῦ ἀπέκτησεν αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν ὑπηρετῶν, προσέθεσεν εἰς ἄλλο μέρος, ὅτι ὅλοι εἶχον γεννηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ κύριός μου, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν περιουσίαν καὶ ἀπήλαυσε πάρα πολὺ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰ βαθειὰ γηρατειά, ἡ Σάρρα ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν υἱόν. Ἔχων δὲ αὐτὸν μόνον μονογενῆ, κατέστησεν αὐτὸν κληρονόμον ὅλης τῆς περιουσίας. «Καθ' ὅσον παρέδωσεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του».

Ἐπειτα, ἀφοῦ διηγήθη τὴν δόξαν τοῦ κυρίου του, τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ, ὁμιλεῖ εἰς τὴν συνέχειαν διὰ τὰς ἐντολάς, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν κύριόν του καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Χαρρὰν. «Καὶ με ὤρκισεν ὁ κύριός μου», λέγει, «καὶ μοῦ εἶπε. Δέν θὰ πάρῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου Ἰσαάκ ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἐγὼ κατοικῶ, ἀλλὰ θὰ μεταβῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου καὶ εἰς τὴν φυλὴν μου καὶ θὰ πάρῃς ἀπὸ ἐκεῖ γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου». Καὶ αὐτὸς δὲ διέταξεν αὐτά, ἐγὼ ὁμως, ἐπειδὴ ἐγνώριζα τὰς δυσκολίας καὶ ἐπειδὴ ἐσκεπτόμην τὴν δυσχέρειαν τῆς ἀποστολῆς, ἠρώτησα τὸν κύριόν μου, μήπως ἡ γυναῖκα δέν θὰ ἤθελε νὰ ἔλθῃ μαζί μου. «Καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησεν Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἤμουν εὐάρεστος, θὰ στείλῃ τὸν ἀγγελὸν του μαζί σου καὶ θὰ κατευοδώσῃ τὴν πορείαν σου καὶ θὰ πάρῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου ἀπὸ τὴν φυλὴν μου καὶ ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου». Καὶ ἂν ἡ γυναῖκα δέν πεισθῆ νὰ ἔλθῃ μαζί σου ἐδῶ, «Τότε θὰ εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν κατάραν μου».

Ὁ μὲν κύριός μου, λοιπὸν, λέγει, μοῦ ἔδωσεν αὐτὰς τὰς ἐντολάς καὶ με ἐφωδίασε μέ τὰς εὐχὰς του καὶ ἔτσι με ἀπέστειλεν. Ἐγὼ δὲ ἔλαβον θάρρος ἀπὸ τὰς προσευχὰς ἐκείνου, ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν πηγὴν καὶ εἶπα αὐτοὺς τοὺς λόγους· «Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἄβραάμ, ἐάν

κυρίου μου Ἀβραάμ, εἰ σὺ εὐδοοῖς τὴν ὁδόν, ἣν ἐγὼ πορεύομαι· ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως ἐξελεύσονται ὑδρεύσασθαι ὕδωρ· καὶ ἔσται ἡ παρθένος, 5 ἢ ἂν ἐγὼ εἶπω, πότισόν με μικρὸν ὕδωρ ἐκ τῆς ὑδρίας σου, καὶ εἶπη μοι, καὶ σὺ πίε, καὶ ταῖς καμήλοις σου ὑδρεύσομαι, αὕτη ἡ γυνή, ἣν ἠτοιμάσας τῷ θεράποντί σου Ἰσαάκ, καὶ ἐν τούτῳ γινώσκωμαι, ὅτι ἐποίησας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ». Ταῦτα μὲν 10 ἐγὼ, φησί, κατ' ἑμαυτὸν εὐχόμενος τὸν Θεὸν καθικέτευσα· οὐπω δὲ τέλος εἰλήφει τὰ παρ' ἐμοῦ ρηθέντα, καὶ παραχρῆμα εἰς ἔργον ἐξήκει καὶ τὰ ρήματα πράγματα ἐγίνετο. «Πρὸ τοῦ γὰρ συντελέσαι με λαλοῦντα, ἰδοὺ Ρεβέκκα ἐξεπορεύετο τὴν ὑδρίαν ἔχουσα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς. Εἶπον δὲ αὐτῇ, πότισόν με, 15 καὶ σπεύσασα καθεῖλε τὴν ὑδρίαν αὐτῆς, καὶ εἶπέ μοι, πίε καὶ σὺ καὶ τὰς καμήλους σου ποτιῶ». Καὶ θεασάμενος λοιπὸν ἐναργῆ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγενημένην πρόνοιαν, ἐπηρώτων τίνος εἶη θυγάτηρ· καὶ 20 μαθὼν, ἐξ ὧν εἶπεν, ὅτι οὐ πρὸς ξένους ἀφικόμην, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν Ναχὼρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου, θαρσήσας, «Περιέθηκε αὐτῇ τὰ ἐνώτια καὶ τὰ ψέλλια καὶ εὐδοκήσας προσεκύνησα τῷ Κυρίῳ καὶ εὐλόγησα τὸν Θεὸν τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, ὅτι εὐώδωσέ με λαβεῖν τὴν θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου». 25

Ἄλλὰ τὰ μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ οὕτως ἐναργῶς ὠκονομήθη· αἱ γὰρ προσευχαὶ ἐληλύθασιν αἱ γινόμεναι παρὰ τοῦ δεσπότου μου. Ὑμεῖς δὲ λοιπόν, εἰ τὰ παρ' 30 ἑαυτῶν ἐπιδείκνυσθε, «Ποιεῖτε ἔλεος καὶ δικαιοσύνην πρὸς τὸν κύριόν μου· εἰ δὲ μή, ἀπαγγείλατέ μοι». Ἦδη μοι, φησί, γνωρίσατε, ἵνα εἰδέναι ἔχω, ὅ,τι δέοι με διαπράξασθαι. Εἰ δὲ μή γε, ἵνα ἐτέρωθι τὴν ὁδὸν ποιήσωμαι, καὶ «Ἐπιστρέψω ἢ εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστερά». Εἶτα ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦν ὁ τὰ πάντα ἐξευμαρί- 35

σὺ κατευθύνῃς τὰς πράξεις μου καὶ ἀγιάζῃς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἔχω ἔλθει, ἰδοὺ τώρα εὐρίσκομαι εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως νὰ βγοῦν διὰ νὰ ἀντλήσουν ὕδωρ. Καὶ ὅποια κόρη συμβῆ νὰ ἔλθῃ καὶ τῆς εἰπῶ ἐγὼ πότισε μὲ ὀλίγο νερὸ ἀπὸ τὴν ὑδρίαν σου καὶ μοῦ εἶπῃ αὐτή, πῆς καὶ σὺ καὶ θὰ ποτίσω καὶ τὰς καμήλους σου, αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ἠτοίμασες διὰ τὸν δοῦλον σου τὸν Ἰσαὰκ καὶ μὲ αὐτὸ θὰ καταλάβω, ὅτι ἔκανες ἔλεος εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Προσευχόμενος ἐγὼ, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, αὐτὰ ἐζήτησα ἀπ' αὐτόν. Καὶ ἐνῶ ἀκόμη δὲν εἶχα τελειώσει τοὺς λόγους μου, ἀμέσως ἐπραγματοποιήθησαν οἱ λόγοι μου καὶ ἔγιναν πράξεις. «Διότι προτοῦ νὰ τελειώσω τοὺς λόγους μου, ἰδοὺ ἤρχετο ἡ Ρεβέκκα, ἡ ὁποία εἶχεν εἰς τοὺς ὤμους τῆς τὴν ὑδρίαν. Καὶ εἶπον εἰς αὐτήν, δός μου νὰ πιῶ νερὸ καὶ αὐτὴ ἔσπευσε καὶ ἔβγαλε τὴν ὑδρίαν τῆς καὶ μοῦ εἶπε, πῆς καὶ σὺ καὶ θὰ ποτίσω καὶ τὰς καμήλους σου». Καὶ ὅταν εἶδον φανεράν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἠρώτησα τίνος κόρη ἦτο. Καὶ ὅταν ἔμαθον, ἀπ' ὅσα εἶπεν, ὅτι δὲν εἶχον ἔλθει εἰς ξένους, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναχώρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου, ἀφοῦ ἔλαβον θάρρος, «Τῆς ἐφόρεσα τὰ σκουλαρήκια καὶ τὰ βραχιόλια καὶ ἀφοῦ ηὐχαριστήθην, προσεκύνησα τὸν Κύριον καὶ ἐδόξασα τὸν Θεὸν τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, διότι μὲ κατευώδωσεν εἰς τὴν ἀληθινὴν ὁδόν, διὰ νὰ λάβω τὴν θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου».

Ἄλλ' ὅτι ἐξηρτάτο ἀπὸ τὸν Θεὸν διηυθετήθη τόσον ἐμφανῶς, διότι αἱ προσευχαὶ τοῦ κυρίου μου εἰσηκούσθησαν. Σεῖς δέ, ἐπιδεικνύοντες τὰς προθέσεις σας, «Νὰ κάμετε ἔλεος καὶ νὰ φανῆτε δίκαιοι πρὸς τὸν κύριόν μου. Διαφορετικὰ νὰ μοῦ εἰπήτε». Ἦδη, λέγει, νὰ μοῦ φανερώσητε, διὰ νὰ ἠμπορῶ νὰ γνωρίζω, τί πρέπει νὰ κάμω. Εἰ δὲ μὴ νὰ ἀκολουθήσω ἄλλην ὁδὸν καὶ «Νὰ στραφῶ δεξιὰ ἢ ἀριστερά». Ἐπειτα ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εὐνοϊκὰ τὰ πάντα ἐξ αἰτίας τῶν προσευ-

- ζων διὰ τὰς τοῦ πατριάρχου προσευχάς, φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ πατὴρ τῆς κόρης καὶ ὁ ἀδελφός· «Παρὰ Κυρίου ἐξῆλθε τὸ ρῆμα τοῦτο· οὐ δυνασόμεθα ἀντειπεῖν καλόν, ἢ κακόν». Ἡ διήγησίς σου, φησί, δείκνυσιν 5 ὄλον τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας γεγεννημένον. Μὴ τοίνυν νομίσης ἡμᾶς ἐναντιοῦσθαι τοῖς τῷ Θεῷ δόξασιν· οὐδὲ γὰρ οἶόν τε τοῦτο παρ' ἡμῶν γενέσθαι. «Ἴδὸν ἔχεις τὴν κόρην· λαβὼν ἀπότρεχε καὶ ἔσται γυνῆ τῷ υἱῷ τοῦ κυρίου σου, καθὰ ἐλάλησε Κύριος».
- 10 6. Εἶδετε ὅπως τὸ παλαιὸν ἐσπούδαζον γυναῖκας ἄγεσθαι τοῖς ἑαυτῶν παισίν; ὅπως πρὸ τῶν χρημάτων ψυχῆς εὐγένειαν ἐπεζήτουν; Οὐδαμοῦ γραμματεῖα, οὐδαμοῦ συνθήκαι καὶ τὰ ἄλλα τὰ καταγέλαστα, ἀ νῦν γίνεται καὶ αἱ αἰρέσεις ἐκείναι αἱ τοῖς γραμ- 15 ματείοις ἐντιθέμεναι· ἐὰν ἅπαις, φησί, τελευτήσῃ, ἐὰν τόδε καὶ τόδε συμβῆ· ἀλλὰ παρ' ἐκείνοις οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸ μέγιστον καὶ ἀσφαλὲς γραμματεῖον, τῆς κόρης ὁ τρόπος· οὐδαμοῦ κύμβαλα καὶ χορεῖαι. Καὶ τοῦτο εἶση, ἐπειδὴν πρὸς τὸν νυμφίον τὴν κόρην 20 ἴδης ἐπαναχθεῖσαν. «Ἀκούσας γὰρ ὁ παῖς ταῦτα, φησί, παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, προσεκύνησε τῷ Θεῷ ἐπὶ τὴν γῆν». «Ὁρα πῶς καθ' ἕκαστον τῶν γενομένων τῷ Δεσπότη τῶν ὄλων τὴν εὐχαριστίαν ἀναφέρει. Αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ πάντα προοδοποιῶν καὶ 25 κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ πατριάρχου, ἄγγελον προαποστείλας ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τὰ πάντα αὐτῷ ἐξευμαρίζοντα. Καὶ λοιπὸν μαθὼν ὡς τέλος αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον ἔσχεν, «Ἐξενέγκας σκευὴ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἱματισμόν, ἔδωκε τῇ Ρεβέκκᾳ».
- 30 7. Λοιπὸν μετὰ παρρησίας αὐτὴν θεραπεύει, ὡς ἤδη διὰ τῶν ρημάτων ἐγγυηθεῖσαν τῷ Ἰσαάκ. Τιμᾶ δὲ δώροις καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν μητέρα, καὶ ὅτε εἰς ἔργον εἶδεν ἐκβάσσαν τὴν παρὰ τοῦ δεσπότη ἐντολήν, τότε λοιπὸν τῆς οἰκείας ἀναπαύσεως γίνεται.

7. Ὁ Βαθουήλ.

8. Ὁ Λάβαν.

χῶν τοῦ πατριάρχου, λέγει εἰς αὐτὸν ὁ πατήρ⁷ τῆς κόρης καὶ ὁ ἀδελφός της⁸. «Ἀπὸ τὸν Κύριον ἐξῆλθεν ὁ λόγος αὐτός. Δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ σοῦ εἰποῦμεν κακὸν ἢ καλόν». Ἡ διήγησίς σου, λέγει, δεικνύει ὅτι ὄλα αὐτὰ ἐσχεδιάσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Νὰ μὴ νομίσης λοιπόν, ὅτι ἡμεῖς ἐναντιούμεθα εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπὸ ἡμᾶς. «Ἴδου ἔχεις τὴν κόρην. Λάβε αὐτὴν καὶ πῆγαινε καὶ ὡς γίνῃ γυναῖκα τοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου σου, ὅπως διέταξεν ὁ Θεός».

6. Εἶδατε πόσον ἐφρόντιζον τὴν παλαιάν ἐποχὴν νὰ δώσουν γυναῖκας εἰς τοὺς υἱούς των; Πῶς πρὶν ἀπὸ τὰ χρήματα ἐπεζήτουν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς; Πουθενὰ συμβόλαια, πουθενὰ συμφωνίαι καὶ τὰ ἄλλα τὰ καταγέλαστα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν τώρα καὶ οἱ ὄροι ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι γράφονται εἰς τὰ συμβόλαια. Ἐὰν ἀποθάνῃ, λέγει, ἄτεκνος, ἐὰν αὐτὸ καὶ αὐτὸ συμβῇ. Ἄλλ' εἰς ἐκείνους δὲν συνέβαινε τίποτε τέτοιο, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον καὶ ἀσφαλές συμβόλαιον τῆς κόρης ἦτο ὁ χαρακτήρ αὐτῆς. Πουθενὰ τύμπανα καὶ χοροί. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ γνωρίσης, ὅταν θὰ ἰδῆς τὴν κόρην νὰ ἔρχεται πρὸς τὸν νυμφίον. Διότι λέγει, «Ὅταν ἤκουσεν ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦς τοὺς λόγους ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφόν, προσεκύνησε τὸν Θεὸν μέχρι τὸ ἔδαφος». Πρόσεχε, πῶς εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον τῶν πάντων διὰ κάθε ἓνα πού ἐγένετο. Διότι αὐτός ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προητοίμαζε τὰ πάντα καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ πατριάρχου αὐτός, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔστειλεν ἔμπροσθέν του ἄγγελον, διηυθέτησε τὰ πάντα ἐπιτυχῶς πρὸς χάριν του. Καὶ ὅταν ἔμαθεν εἰς τὸ ἐξῆς, ὅτι εἶχε καλὸν τέλος ἢ ἀποστολὴ του, «Ἔβγαλε χρυσᾶ σκεύη καὶ ἀργυρᾶ καὶ φορέματα καὶ ἔδωσεν εἰς τὴν Ρεβέκκαν».

Ἐπειτα περιποιεῖται αὐτὴν μὲ θάρρος, ὡσάν νὰ εἶχεν ἤδη ἀρραβωνιασθῆ μὲ τοὺς λόγους μὲ τὸν Ἰσαάκ. Τιμᾶ δὲ μὲ δῶρα καὶ τὸν ἀδελφόν καὶ τὴν μητέρα καὶ ὅταν εἶδεν, ὅτι ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐντολὴ τοῦ κυρίου του, τότε πλέον φροντίζει διὰ τὴν ἀνάπαυσίν του. Διότι

«Ἐφαγον γάρ», φησί, «καὶ ἔπιον, αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθησαν. Καὶ ἀναστὰς τῷ πρῶτῳ εἶπεν· ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου». Ἐπειδὴ πάντα μοι οὕτω κατευωδώθη, φησί, καὶ οὐδὲν ἔστι λοιπὸν τὸ ἐλλεῖπον, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν 5 τοῦτο ἀρεστὸν ἐφάνη, «Ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου. Εἶπαν δέ, φησίν, οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ· μεινάτω ἡ παρθένος μεθ' ἡμῶν ἡμέρας ὥσει δέκα καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεσθε. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς 10 αὐτούς· μὴ κατέχετε με, καὶ Κύριος εὐώδωσε τὴν ὁδὸν μου· ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου». Τίνος ἔνεκεν, φησίν, ὑπερτίθεσθε καὶ διαναβάλλεσθε, τοῦ Θεοῦ τοσαύτην εὐκολίαν ἐν ἅπασί μοι παρεσχηκότος; «Ἀπολύσατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν 15 κύριόν μου». Οἱ δέ, φησίν, εἶπον· καλέσωμεν τὴν παῖδα καὶ ἐρωτήσωμεν αὐτήν. Καὶ ἐκάλεσαν καὶ εἶπαν αὐτῇ· πορεύση μετὰ τοῦ ἀνθρώπου; Ἡ δὲ εἶπε, πορεύσομαι. Καὶ ἐξέπεμψαν Ρεβέκκαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς καὶ τὸν παῖδα τοῦ 20 Ἀβραάμ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, «καὶ εὐλόγησαν Ρεβέκκαν καὶ εἶπον αὐτῇ· ἀδελφὴ ἡμῶν εἶ, γενοῦ εἰς χιλιάδας μυριάδων καὶ κληρονομησάτω τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων».

Ὅρα πῶς καὶ οὗτοι ἀγνοοῦντες σημαίνουσι τῇ 25 κόρῃ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν αὐτῶν πρὸς τοῦτο κατευοδώσαντος. Ἀμφότερα γὰρ αὐτῇ προμηνύουσιν, ὅτι καὶ εἰς χιλιάδας μυριάδων ἔσται, καὶ ὅτι κληρονομήσει τὸ σπέρμα αὐτῆς τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων. Εἶδες διὰ πάντων δεικνυμένην 30 ἐναργῆ τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν, πῶς καὶ διὰ τῶν ἀπίστων προμηνύεσθαι τὰ μέλλοντα οἰκονομεῖ ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης; «Καὶ ἀναστᾶσα», φησί, «Ρεβέκκα καὶ αἱ ἄβραι αὐτῆς ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς καμήλους». Εἶδες, οἷαν ἄγεται νύμφην ὁ πατριάρχης; ὕδρευομέ-

λέγει, «Ἐφαγον καὶ ἔπιον αὐτὸς καὶ οἱ συνοδοὶ του καὶ ἐκοιμήθησαν. Καὶ ὅταν ἐσηκώθη τὸ πρωὶ εἶπεν Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου». Ἐπειδὴ τὰ πάντα ἔχουν γίνει πολὺ εὐνοϊκὰ εἰς ἔμένα, λέγει, καὶ δὲν μένει τίποτε ἄλλο καὶ ἐφάνη καὶ εἰς σὰς ἀρεστὸν «Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου. Καὶ εἶπον οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ρεβέκκας καὶ ἡ μητέρα της Ἄς μείνη ἡ κόρη μαζί μας δέκα ἡμέρας περίπου καὶ κατόπιν ἄς ἀναχωρήσῃ. Ὁ ὑπηρέτης ὁμοῦ εἶπε πρὸς αὐτούς. Μὴ μὲ κρατεῖτε καὶ ὁ Κύριος κατευώδωσε τὴν ἀποστολὴν μου. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου». Διατί, λέγει, μὲ καθυστερεῖτε καὶ συνεχῶς ἀναβάλλετε, ἀφοῦ ὁ Θεὸς μοῦ προσέφερε τόσην εὐκολίαν εἰς ὄλα; «Ἀφήσατέ με νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου». Ἐκεῖνοι ὁμοῦ, λέγει, εἶπον. Ἄς καλέσωμεν τὴν κόρην καὶ ἄς τὴν ἐρωτήσωμεν. Καὶ ἐκάλεσαν τὴν Ρεβέκκαν καὶ ὠρώτησαν αὐτὴν. Θὰ ὑπάγῃς μαζί μὲ τὸν ἄνθρωπον; Αὐτὴ ἀπήντησε θὰ ὑπάγω. Καὶ ἄφησαν τὴν Ρεβέκκαν τὴν ἀδελφὴν των νὰ ἀναχωρήσῃ μὲ τὰ πράγματά της καὶ τὸν ὑπηρέτην τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοὺς συνοδοὺς του. «Καὶ εὐχήθησαν τὴν Ρεβέκκαν καὶ εἶπον εἰς αὐτὴν. Εἴσαι ἀδελφὴ μας. Εἴθε νὰ γίνῃς πρόγονος χιλιάδων μυριάδων καὶ ἄς κληρονομήσουσιν οἱ ἀπόγονοί σου τὰς πόλεις τῶν ἀντιπάλων των».

Πρόσεχε, πῶς καὶ αὐτοί, ἂν καὶ ἀγνοοῦν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, ὁμοῦ δηλώνουν εἰς τὴν κόρην αὐτά, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐφώτισε τὸν νοῦν των νὰ κάμουν αὐτό. Διότι καὶ τὰ δύο προμηνύουν εἰς αὐτὴν καὶ ὅτι θὰ γίνῃ πρόγονος χιλιάδων μυριάδων καὶ ὅτι οἱ ἀπόγονοι αὐτῆς θὰ κληρονομήσουσιν τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν των. Εἶδες, ὅτι μὲ ὄλα ἀποδεικνύεται πολὺ καθαρὰ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Κύριος τῶν πάντων φροντίζει καὶ διὰ τῶν ἀπίστων νὰ δηλωθοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν; «Καὶ ἀφοῦ ἐσηκώθη», λέγει, «ἡ Ρεβέκκα καὶ αἱ θεραπαινίδες της ἐπεβιδάσθησαν εἰς τὰς καμήλους». Εἶδες ποῖαν νύμφην παίρνει ὁ πατριάρχης;

νην καὶ τὴν ὕδριαν ἐπὶ τῶν ὤμων φέρουσαν καὶ νῦν
 πάλιν ἐπιβᾶσαν ἐπὶ τὰς καμήλους. Οὐδαμοῦ ἡμίονοι
 ἀργύρω περιλαμπόμεναι τοὺς τραχήλους, οὐδὲ οἰκε-
 τῶν ἔσμός, οὐδὲ ἡ πολλὴ βλακεία ἢ νῦν γινομένη·
 5 ἀλλὰ τοσαύτη ἦν τῶν παλαιῶν γυναικῶν ἢ ἀνδρεία,
 ὡς καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους αὐτὰς ἐπιβαίνειν καὶ οὕτως
 ὁδοιπορεῖν. «Καὶ ἐπορεύθησαν», φησί, «μετὰ τοῦ ἀν-
 θρώπου. Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἐξῆει ἀδολεσχηῆσαι εἰς τὸ πε-
 δῖον τὸ πρὸς δείλης· καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς
 10 εἶδε τὰς καμήλους ἐρχομένας». Εἰς τὸν πεδῖον, φη-
 σίν, ὁ Ἰσαὰκ διατρίβων ἐθεάσατο τὰς καμήλους. «Ἡ
 δὲ Ρεβέκκα ἰδοῦσα τὸν Ἰσαὰκ, κατεπήδησεν ἀπὸ τῆς
 καμήλου καὶ εἶπε τῷ παιδί· Τίς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐ-
 κείνος ὁ πορευόμενος ἐν τῷ πεδίῳ εἰς συνάντησιν
 15 ἡμῶν;».

Ὅρα τῆς κόρης τὴν εὐγένειαν· ἐπειδὴ εἶδε τὸν
 Ἰσαὰκ, ἐπυρνθάνετο τίς εἴη. Καὶ μαθοῦσα ὅτι αὐτὸς
 ἐστὶν ὁ μέλλων αὐτὴν ἄγεσθαι, περιεβάλλετο, φησί,
 τὸ θέριστρον καὶ παραγενόμενος ὁ παῖς διηγῆσατο
 20 πάντα μετὰ ἀκριβείας τῷ Ἰσαὰκ. Ἐνταῦθα σκόπει
 μοι, ἀγαπητέ, πῶς οὐδαμοῦ τὰ περιττὰ ταῦτα καὶ ἀ-
 νόνητα, οὐδαμοῦ πομπὴ διαβολικὴ, οὐδαμοῦ κύμβαλα
 καὶ αὐλοὶ καὶ χορεῖαι, καὶ τὰ σατανικὰ ἐκεῖνα συμ-
 πόσια, καὶ αἱ λουδοραὶ αἱ πάσης ἀσχημοσύνης γέμον-
 25 σαι, ἀλλὰ πᾶσα σεμνότης, πᾶσα σοφία, πᾶσα ἐπιεί-
 κεια. «Εἰσῆλθε δέ», φησίν, «Ἰσαὰκ εἰς τὸν οἶκον
 τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν καὶ ἐγέν-
 νετο αὐτῷ γυνὴ καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν καὶ παρεκλήθη
 Ἰσαὰκ περὶ Σάρρας τῆς μητρὸς αὐτοῦ».

30 Ταύτην μιμείσθωσαν αἱ γυναῖκες· τοῦτον ζηλού-
 τωσαν οἱ ἄνδρες· οὕτω τὰς νύμφας ἀγαγέσθαι σπου-
 दाζέτωσαν. Τίνος γὰρ ἔνεκεν, εἰπέ μοι, ἐξ ἀρχῆς καὶ
 ἐκ προοιμίων κηλίδων πληρῶσαι συγχωρεῖς τῆς κό-
 ρης τὰς ἀκοὰς διὰ τῶν αἰσχυρῶν ἀσμάτων, διὰ τῆς
 35 ἀκαίρου πομπῆς ἐκείνης; Οὐκ οἶσθα ὅπως ἡ νεότης

Ἐκείνην ἢ ὁποῖα παίρνει νερὸ καὶ μεταφέρει τὴν ὑδρίαν εἰς τοὺς ὤμους της καὶ τώρα πάλιν ἀνεβαίνει εἰς τὰς καμήλους. Πουθενὰ δὲν ὑπάρχουν ἡμίονοι, τῶν ὁποίων οἱ λαιμοὶ νὰ λάμπουν ἀπὸ ἄργυρον, οὔτε πλῆθος δούλων, οὔτε ἡ μεγάλη ἀνοησία, ἢ ὁποῖα συμβαίνει καὶ σήμερον. Ἄλλὰ τόση ἦτο ἡ γενναιότης τῶν παλαιῶν γυναικῶν, ὥστε καὶ εἰς τὰς καμήλους νὰ ἀναβαίνουν καὶ ἔτσι νὰ ὁδοιποροῦν. «Καὶ ἀνεχώρησαν», λέγει, μαζὶ μὲ τὸν ὑπηρέτην. Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἐξῆλθε κατὰ τὸ δειλινὸν εἰς τὴν πεδιάδα διὰ νὰ προσευχηθῆ. Καὶ ὅταν ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμούς του εἶδε τὰς καμήλους νὰ ἔρχονται». Ἐνῶ ὁ Ἰσαὰκ, λέγει, ἦτο εἰς τὴν πεδιάδα, εἶδε τὰς καμήλους. «Καὶ ἡ Ρεβέκκα ὅταν εἶδε τὸν Ἰσαὰκ ἐπήδησε ἀπὸ τὴν κάμηλον καὶ εἶπεν· εἰς τὸν ὑπηρέτην. Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος βαδίζει εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς συνάντησίν μας;».

Πρόσεχε τὴν εὐγένειαν τῆς κόρης. Μόλις εἶδε τὸν Ἰσαὰκ, ἐζήτησε νὰ μάθῃ, ποῖος ἦτο. Καὶ ὅταν ἔμαθεν, ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ τὴν νυμφευθῆ, ἔβαλε, λέγει, τὴν καλύπτραν της καὶ ὅταν ὁ ὑπηρέτης ἐπλησίασε, διηγῆθη εἰς τὸν Ἰσαὰκ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. Ἐδῶ σκέψου, ἀγαπητέ, ὅτι πουθενὰ δὲν συνέβησαν ἐκεῖνα τὰ περιττὰ καὶ ἀνόητα πράγματα, πουθενὰ διαβολικὴ πομπή, πουθενὰ τύμπανα καὶ αὐλοὶ καὶ χοροὶ καὶ τὰ σατανικά ἐκεῖνα συμπόσια καὶ αἱ ὕβρεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλήρεις κάθε ἀσχημίας, ἀλλὰ κάθε σεμνότης, κάθε σοφία καὶ κάθε σύνεσις. «Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ὠδήγησε τὴν Ρεβέκκαν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς μητρὸς του καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὴν καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν καὶ παρηγορήθη ἔτσι ὁ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του Σάρρας».

Αὐτὴν ἄς μιμηθοῦν αἱ γυναῖκες. Αὐτὸν ἄς μιμηθοῦν οἱ ἄνδρες. Ἔτσι ἄς φροντίζου νὰ νυμφεύωνται. Διὰ ποῖον λόγον, εἰπέ μου, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀμέσως ἀφήνεις τὴν κόρην νὰ κηλιδωθῆ ἢ ἀκοή της μὲ τὰ αἰσχρὰ τραγοῦδια, μὲ τὴν ἀκατάλληλον ἐκείνην πομπήν; Δὲν γνωρίζεις, ὅτι

εὐκολος πρὸς ὄλισθον; τί τὰ σεμνὰ τοῦ γάμου ἐκπομ-
 πεύεις μυστήρια; δέον ἅπαντα ταῦτα ἀπελαύνειν καὶ
 τὴν αἰδῶ ἐκ προοιμιῶν ἐκπαιδεύειν τὴν κόρην καὶ ἱ-
 ερέας καλεῖν καὶ δι' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν τὴν ὁμόνοι-
 5 αν τοῦ συνοικεσίου συσφίγγειν, ἵνα καὶ ὁ πόθος τοῦ
 νυμφίου αὐξήται καὶ τῆς κόρης ἡ σωφροσύνη ἐπιτεί-
 νηται· καὶ διὰ πάντων τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα εἰσελεύσε-
 ται εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην καὶ πᾶσαι τοῦ διαβόλου αἰ-
 μηχαναὶ ἐκποδῶν ἔσονται καὶ αὐτοὶ μεθ' ἡδονῆς τὸν
 10 βίον διάξουσιν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ροπῆς συγκροτού-
 μενοι· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ
 φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ'
 οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος,
 τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 15 Ἀμήν.

ἡ νεότης ρέπει πρὸς τὸ κακόν; Διατί διαπομπεύεις τὰ σεμνὰ μυστήρια τοῦ γάμου; Πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἀπομακρύνῃς καὶ νὰ διδάξῃς εἰς τὴν κόρην ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν σεμνότητα καὶ νὰ καλῆς ἱερεῖς καὶ νὰ σφραγίσῃς τὴν ὁμόνοιαν τοῦ συνοικεσίου μὲ εὐχὰς καὶ εὐλογίας, διὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ νυμφίου καὶ νὰ δυναμώσῃ ἡ σωφροσύνη τῆς κόρης. Καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς ἐκείνην τὴν οἰκίαν τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ ὅλαι αἱ πανουργίαι τοῦ διαβόλου νὰ ἀπομακρύνωνται καὶ αὐτοὶ νὰ περάσουν τὴν ζωὴν των εὐτυχισμένοι, ἐνωμένοι μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ'

(Γεν. 25, 19-26)

«Αὐται δὲ αἱ γενέσεις», φησίν, «'Ισαὰκ τοῦ υἱοῦ 'Αβραάμ».

5 1. Πάλιν ὑμᾶς ἐπὶ τὴν συνήθη τράπεζαν ἀναγαγεῖν βούλομαι καὶ ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Μωϋσέως ρημάτων τὴν ἐστίασιν ὑμῖν παραθεῖναι, μᾶλλον δὲ τῶν τοῦ Πνεύματος. Οὐδὲ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ Μωϋσῆς ταῦτα ἡμῖν ἐξέθετο, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνηχοῦ-

10 μενος. Ἰδωμεν οὖν, τί καὶ σήμερον ἡμᾶς διδάξαι βούλεται. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τοὺς βίους ἡμῖν τῶν δικαίων ἐκτίθεται, ἀλλ' ἵνα ζηλώσωμεν τούτων τὴν ἀρετὴν καὶ μιμηταὶ γενώμεθα τῶν ἐκείνοις κατωρθωμένων. Ἐπειδὴ γὰρ ἡμῖν τὰ κατὰ τὸν πατρι-

15 ἀρχὴν ἀκριβῶς διηγησάμενος καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ἄθλον τὸν ἐπὶ τῇ τοῦ μονογενοῦς σφαγῇ, διδάξας ἡμᾶς πῶς ἂν τῷ Θεῷ αὐτὸν καλλιέρημα, εἰ καὶ μὴ αὐτῷ ἔργω, ἀλλὰ τῇ προθυμίᾳ εἰργάσατο, τέλος ἐπέθηκεν ἐκείνοις τοῖς διηγήμασι· νῦν ἡμῖν ἐκτίθεται τὰ

20 κατὰ τὸν Ἰσαὰκ τὸν σφαγέντα καὶ μὴ σφαγέντα· αἰνίγματι γὰρ ἔοικε τὸ γεγονός. Ἄκουσον γὰρ Παύλου λέγοντος· «Πίστει προσενήνοχε τὸν Ἰσαὰκ Ἄβρααμ πειραζόμενος· καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος».

25 Ἐἴτα ἵνα μάθωμεν ἀκριβῶς, πῶς πίστει ταῦτα πάντα διεπράττετο καὶ ἐναντία τῇ ὑποσχέσει δρωὶν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γίνεσθαι κελευόμενα, οὐκ ἔταράττετο, φησίν· «Ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο». Τί ἐστιν, «Ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο»; Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸν

1. Ἐβρ. 11, 17.

2. Ἐβρ. 11, 19.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ΄

(Γεν. 25, 19-26)

«Αυτή είναι ἡ γενεαλογία», λέγει, «τοῦ Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ».

1. Πάλιν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὴν συνήθη τράπεζαν καὶ νὰ σᾶς παραθέσω συμπόσιον μὲ τοὺς λόγους τοῦ Μωυσέως, ἢ μᾶλλον μὲ τοὺς λόγους τοῦ Πνεύματος. Καθ' ὅσον δὲν ἐξέθεσεν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς ὁ Μωυσεὺς ἀπὸ μόνος του, ἀλλ' ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἄς ἰδοῦμεν λοιπὸν, τί θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ σήμερον. Καθ' ὅσον δὲν μᾶς ἐκθέτει ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον τοὺς βίους τῶν δικαίων, ἀλλὰ διὰ νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ τὰ κατορθώματά των. Ἀφοῦ λοιπὸν διηγήθη εἰς ἡμᾶς λεπτομερῶς τὰ σχετικὰ μὲ τὸν πατριάρχην καὶ τὸν τελευταῖον ἄθλον του ἐξ αἰτίας τῆς θυσίας τοῦ μονογενοῦς τοῦ υἱοῦ καὶ ἀφοῦ ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς, πῶς ἀπετέλεσε τὴν θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἂν καὶ ὄχι μὲ ἔργα, ἀλλὰ μὲ προθυμίαν, ἐτελείωσεν ἐκεῖνας τὰς διηγήσεις. Τώρα ἐκτίθενται εἰς ἡμᾶς τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἰσαάκ τὸν θυσιασθέντα καὶ μὴ θυσιασθέντα. Ἀφοῦ μὲ αἰνιγμα ὁμοιάζει τὸ γεγονός. Ἄκουσε λοιπὸν καὶ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Μὲ τὴν πίστιν προσέφερον ὁ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαάκ, ὅταν ἐδοκιμάσθη. Καὶ τὸν μονογενῆ του προσέφερον αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τόσας ὑποσχέσεις»¹.

Ἐπειτα διὰ νὰ μάθωμεν μὲ ἀκρίβειαν, πῶς ἔκαμεν ὄλα αὐτὰ μὲ πίστιν καὶ δὲν ἐταράσσετο, ἂν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διετάσσετο νὰ κάμῃ, ἦσαν ἀντίθετα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, λέγει ὁ Παῦλος· «Ἀπὸ τοὺς νεκροὺς ἔλαβεν αὐτὸν πίσω ὁ Ἀβραάμ»². Τί σημαίνει, «Ἐλαβε πίσω αὐτὸν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς»; Ἀφοῦ ἔφερον αὐτὸν νὰ θυσια-

εἰς θυσίαν ἀνήνεγκε καὶ ἀπηρτισμένην τὴν γνώμην ἐπεδείξατο, αὐτὸς γε τὸν στέφανον ἀνεδήσατο καὶ τὸν παῖδα λαβὼν ἐπανήει καὶ ἡ θυσία διὰ προβάτου ἐπληροῦτο καὶ ἐδείκνυ διὰ πάντων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς

5 τῆς οἰκειᾶς φιλανθρωπίας τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ὅτι οὐ σφαγῆναι τὸν Ἰσαὰκ βουλόμενος τοῦτο ἐπέταττεν, ἀλλὰ τοῦ δικαίου γυμνάζων τὴν ὑπακοήν. Ἄλλ' ὥσπερ εἶδομεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἀρετὴν διὰ πάντων λάμπουσαν, φέρε καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ σήμερον

10 εἰς μέσον προθέντες ἴδωμεν, ὅπως καὶ αὐτὸς τὸ φιλόθεον αὐτοῦ τῆς γνώμης διὰ πάντων ἐπιδείκνυται. Ἄξιον δὲ καὶ αὐτῶν ἐπακοῦσαι τῶν τῆς Γραφῆς ρημάτων. «Αὐταὶ δὲ αἱ γενέσεις», φησὶν, «Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ Ἀβραάμ. Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ. Ἦν δὲ

15 Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὅτε ἔλαβε Ρεβέκκαν θυγατέρα Βαθουῆλ τοῦ Σύρου ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, ἀδελφὴν δὲ Λάβαν τοῦ Σύρου, ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα».

Σκόπει μοι, ἀγαπητέ, τῆς θείας Γραφῆς τὴν ἀκρίβειαν, ὅπως οὐδὲν παρέργως τίθησι. Τίνος γὰρ

20 ἔνεκεν ἡμῖν τὸν χρόνον τοῦ Ἰσαὰκ ἐπισημαίνεται, καὶ φησὶν, «Ἦν δὲ Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὅτε ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν», Οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ εἰκῆ· ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλει μετὰ ταῦτα τῆς Ρεβέκκας ἡμῖν διηγεῖσθαι τὴν στείρωσιν καὶ ὅτι ἐξ εὐχῆς τοῦ δικαίου τὰ

25 τῆς παιδοποιίας αὐτῆ γέγονε, βούλεται διδάξαι ἡμᾶς τὸ μέγεθος τῆς ὑπομονῆς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ σημᾶναι τὸν χρόνον ἀκριβῶς, ὅσον ἐν ἀπαιδίᾳ γέγονεν· ἵνα καὶ ἡμεῖς ζηλοῦντες τὸν δίκαιον, οὕτω προσεδρεύωμεν ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίαις, ἐπειδὴν αἰτῶμέν τι παρ'

30 αὐτοῦ. Εἰ γὰρ ὁ δίκαιος οὗτος, οὕτως ἐνάρετος ὢν καὶ τοσαύτης εὐνοίας ἀπολαύων παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοσαύτην ἐπεδείκνυτο σπουδὴν καὶ εὐτονίαν, τὸν Θεὸν διηνεκῶς παρακαλῶν, ὥστε λῦσαι τῆς Ρεβέκκας τὴν στείρωσιν, τί ἂν εἴποιμεν ἡμεῖς οἱ τοσαῦτα φορτία

35 ἁμαρτημάτων ἔχοντες ἐπικείμενα καὶ μηδὲ τὸ πολ-

σθῆ καὶ ἐφανέρωσεν ὀλοκληρωμένην τὴν θέλησίν του, αὐτός βεβαίως περιεβλήθη τὸν στέφανον καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ παιδί ἐπανῆλθε καὶ ἡ θυσία ἐξεπληρώθη μὲ τὸ πρόβατον καὶ μὲ ὄλα αὐτὰ ἀπέδειξεν ὁ Θεὸς τὴν ὑπερβολικὴν του ἀγάπην, διότι διέταξεν αὐτό, ὄχι ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σφαιγῆ ὁ Ἰσαάκ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ὑπακοὴν τοῦ δικαίου. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς εἶδομεν τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου νὰ λάμπῃ μὲ ὄλα αὐτὰ, ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν σήμερον καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἰσαάκ, διὰ νὰ ἰδοῦμεν, πῶς καὶ αὐτὸς φανερῶναι μὲ ὄλα τὴν εὐσέβειάν του. Ἀεῖζει δὲ νὰ ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς: «Αὕτῃ εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ», λέγει. «Ὁ Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἦτο δὲ ὁ Ἰσαάκ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν ὡς σύζυγον, τὴν κόρην τοῦ Βαθουήλ τοῦ Σύρου ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, ἀδελφὴν δὲ τοῦ Λάβαν τοῦ Σύρου».

Σκέψου, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀγίας Γραφῆς, πῶς δηλαδὴ δὲν περιέχει τίποτε τὸ μάταιον. Διὰ ποῖον λόγον δηλαδὴ δηλώνει εἰς ἡμᾶς τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἰσαάκ καὶ λέγει: «Ὁ δὲ Ἰσαάκ ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβεν ὡς γυναῖκα τὴν Ρεβέκκαν». Ὅχι ἀσκόπως, οὔτε τυχαίως, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ μᾶς διηγηθῆ μετὰ ἀπ' αὐτὰ τὴν στείρωσιν τῆς Ρεβέκκας καὶ ὅτι αὕτῃ ἐγέννησε μετὰ ἀπὸ τὴν εὐχὴν τοῦ δικαίου, διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ μέγεθος τῆς ὑπομονῆς τοῦ Ἰσαάκ καὶ νὰ ἐπισημάνῃ ἀκριβῶς τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἦτο ἄτεκνος, ὥστε καὶ ἡμεῖς, ἀφοῦ μιμηθῶμεν τὸν δίκαιον, ἔτσι νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεόν, ὅταν ζητῶμεν κάτι ἀπ' αὐτόν. Διότι, ἐὰν ὁ δίκαιος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσο ἐνάρετος καὶ ἀπελάμβανε τόσῃν ἀγάπην ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπεδείκνυε τόσῃν φροντίδα καὶ σταθερότητα μὲ τὸ νὰ παρακαλῆ διαρκῶς τὸν Θεόν, ὥστε νὰ λύσῃ τὴν στείρωσιν τῆς Ρεβέκκας, τί θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τόσα μεγάλα φορτία ἀμαρτιῶν καὶ δὲν ἐπιδεικνύομεν οὔτε ἓνα ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ τὴν

λοστόν τοῦ δικαίου τούτου μέρος ἐπιδεικνύμενοι, ἀλλὰ κἄν πρὸς ὀλίγον σπουδὴν τινα ἐπιδειξώμεθα, ναρκῶντες καὶ ἀποπηδῶντες, εἰ μὴ θᾶττον εἰσακουσθῆμεν; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἐκ τῶν τῷ δικαίῳ τούτου 5 συμβάντων παιδευόμενοι, μηδέποτε παυώμεθα τὸν Θεὸν παρακαλοῦντες ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τῶν οἰκείων πλημμελημάτων, ἀλλὰ θερμὴν καὶ ζέουσαν προθυμίαν ἐπιδεικνύμεθα καὶ μὴ ἀσχάλλωμεν, μηδὲ ὀκνηρότεροι γινώμεθα, εἰ μὴ θᾶττον εἰσακουσθῆμεν. 10 Ἴσως γάρ, ἴσως σοφισζόμενος ἡμῶν τὴν διηγεκῆ προεδρίαν ὁ Δεσπότης, διαναβάλλεται, βουλόμενος καὶ τῆς ὑπομονῆς ἡμᾶς κομίσασθαι τὸν μισθὸν καὶ τὸν καιρὸν εἰδώς, καθ' ὃν λυσιτελές ἐστὶν ἡμῖν τῶν σπουδαζομένων ἐπιτυχεῖν. Οὐδὲ γὰρ 15 οὕτως ἡμεῖς ἴσμεν τὸ συμφέρον ἑαυτοῖς, ὡς αὐτὸς ἀκριβῶς ἐπίσταται, ὃ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐκάστου ἐπιστάμενος. Δι' ὃ προσήκει μηδὲν περιεργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ γινομένων, ἀλλὰ πολλὴν τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείκνυσθαι 20 καὶ θαυμάζειν τῶν δικαίων τὰς ἀρετάς. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἡμῖν ἡ θεία Γραφή, ὅσων ἐτῶν ἦν Ἰσαάκ, λέγει καὶ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν.

Θέα μοι τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον. Ἐπειδὴ γὰρ εἰ- 25 δε χωλεύουσιν τὴν φύσιν, ἐπὶ τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν ἔδραμε καὶ τὰ δεσμὰ τῆς φύσεως διὰ τῆς εὐχῆς λύειν ἠπειύετο. «Ἐδέετο γάρ», φησὶν, «Ἰσαάκ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν». Ἐν τούτῳ πρῶτον ἀξιὸν ζητῆσαι, τίνας ἔνεκεν, 30 βίου οὐσα θαυμαστοῦ καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ πολλῆς τῆς σωφροσύνης ἀμφοτέροι ἐπιμελούμενοι, στεῖρα ἦν; Οὐκ ἔχομεν ἐπιλαβέσθαι αὐτῶν τῆς ζωῆς καὶ εἰπεῖν, ὅτι τῶν ἁμαρτιῶν ἦν ἔργον ἢ στεῖρωσις. Καὶ ἵνα μάθῃς τὸ θαυμαστόν, ὅτι οὐκ αὐτὴ μόνον στεῖ- 35 ρα ἦν, ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ δικαίου ἡ Σάρρα· καὶ

ευσέβειαν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἐπιδείξωμεν δι' ὀλίγον κάποιαν προθυμίαν, γινόμεθα διστακτικοὶ καὶ ταρασσόμεθα, ἐὰν δὲν εἰσακουσθῶμεν τὸ ταχύτερον; Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ἀφοῦ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν δίκαιον, νὰ μὴ παύωμεν ποτὲ νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ νὰ ἐπιδεικνύωμεν καὶ θερμὴν καὶ ζέουσαν προθυμίαν καὶ νὰ μὴ δυσανασχετοῦμεν, οὔτε νὰ γινώμεθα διστακτικώτεροι, ἐὰν δὲν εἰσακουσθῶμεν τὸ ταχύτερον. Διότι ἴσως, ἴσως ὁ Κύριος, ἀφοῦ δοκιμάσῃ τὴν συνεχῆ προσήλωσίν μας, ἀναβάλλει, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀποκομίσωμεν καὶ τὸν μισθὸν τῆς ὑπακοῆς, ἀφοῦ γνωρίζει καὶ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν συμφέρει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκομεν. Καθ' ὅσον ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν τὸ συμφέρον μας τόσο καλά, ὅσον τὸ γνωρίζει μὲ ἀκρίβειαν αὐτός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰς κρυφὰς σκέψεις τοῦ καθενός. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μὴ περιεργαζώμεθα καὶ νὰ μὴ πολυεξετάζωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα γίνονται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ νὰ δεικνύωμεν μεγάλην εὐγνωμοσύνην καὶ νὰ θαυμάζωμεν τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἀγία Γραφή, πόσων ἐτῶν ἦτο ὁ Ἰσαάκ, μᾶς λέγει καὶ διὰ τὴν Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα του, ὅτι ἦτο στείρα.

Πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδεν, ὅτι ἡ φύσις ἔχει κάποιο σφάλμα, προσέτρεξε πρὸς τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ ἐβιάζετο νὰ λύσῃ μὲ τὴν προσευχὴν τὰ δεσμὰ τῆς φύσεως. Διότι λέγει «Παρεκάλει ὁ Ἰσαάκ τὸν Κύριον διὰ τὴν γυναῖκα του τὴν Ρεβέκκαν, διότι ἦτο στείρα». Ἀξίζει νὰ ἐξετάσωμεν πρῶτον αὐτό, τὸ διατί δηλαδὴ αὐτὴ ἦτο στείρα; ἐνῶ ἔζων θαυμαστὸν βίον καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ἄνδρας τῆς καὶ ἐφρόντιζον πολὺ καὶ οἱ δύο διὰ τὴν σωφροσύνην; Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ λάθωμεν ὡς αἰτίαν τὴν ζωὴν των καὶ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἡ στείρωσις ἦτο ἔργον τῶν ἁμαρτιῶν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς τὸ θαυμαστὸν, ὅτι δὲν ἦτο μόνον αὐτὴ στείρα, ἀλλὰ καὶ ἡ μητέρα τοῦ δικαίου ἡ Σάρρα, καὶ

οὐχ ἡ μήτηρ δὲ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ νύμφη, τοῦ
 Ἰακώβ ἡ γυνὴ ἡ Ραχὴλ λέγω. Τί βούλεται τῶν στει-
 ρῶν τούτων ὁ χορός; Πάντες δίκαιοι, πάντες ἐνάρε-
 5 τοι, πάντες ὑπὸ Θεοῦ μαρτυρούμενοι. Περὶ γὰρ αὐ-
 τῶν ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἰσραάμ, καὶ ὁ Θεὸς
 Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ». Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦ-
 λὸς φησὶ· «Δι' ὃ οὐκ ἐπαισχύνεται ὁ Θεός, Θεὸς ἐπι-
 10 καλεῖσθαι αὐτῶν». Πολλὰ αὐτῶν τὰ ἐγκώμια ἐν τῇ
 Καινῇ, πολλοὶ οἱ ἔπαινοι ἐν τῇ Παλαιᾷ. Πανταχό-
 θεν λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι, καὶ πάντες στείρας ἔσχον
 γυναῖκας καὶ ἐν ἀπαιδίᾳ ἦσαν μέχρι πολλοῦ τοῦ χρό-
 νου.

2. Ὅταν οὖν ἴδῃς ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἐν ἀρετῇ
 ζῶντας καὶ ἐν ἀπαιδίᾳ τυγχάνοντας· ὅταν ἴδῃς θεο-
 15 σεβεῖς ὄντας καὶ εὐλαβείας ἐπιμελομένους, ἄπαιδας,
 μὴ νομίσης ἁμαρτιῶν εἶναι ἔργα. Πολλοὶ γὰρ τοῦ Θεοῦ
 τῆς οἰκονομίας οἱ λόγοι καὶ ἡμῖν ἀπόρητοι καὶ ὑπὲρ
 πάντων εὐχαριστεῖν δεῖ καὶ μόνους ἐκείνους ταλανίζειν
 τοὺς ἐν κακίᾳ ζῶντας, οὐ τοὺς παιδιά μὴ κεκτημέ-
 20 νους. Πολλὰ γὰρ πολλάκις ὁ Θεὸς συμφερόντως οἰ-
 κονομεῖ· ἡμεῖς δὲ τὴν αἰτίαν τῶν γεγενημένων οὐκ
 ἴσμεν. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ θαυμάζειν αὐτοῦ τὴν σο-
 φίαν χρῆ καὶ δοξάζειν αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν τὴν
 ἄφατον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ὠφέλειαν ἡμῖν εἴρη-
 25 ται τὴν ὑμετέραν, ὥστε πολλὴν τὴν εὐγνωμοσύνην ἐ-
 πιδείκνυσθαι καὶ μὴ περιεργάζεσθαι τοῦ Θεοῦ τὰς
 οἰκονομίας· δεῖ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, δι' ἣν ἦσαν
 ἐκεῖναι στεῖραι αἱ γυναῖκες. Τί οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία;
 Ἰνα, ὅταν ἴδῃς τὴν παρθένον τίκτουςαν τὸν κοινὸν
 30 ἡμῶν Δεσπότην, μὴ ἀπιστήσης. Γύμνασόν σου ἐνταῦ-
 θα τὴν διάνοιαν, φησὶν, ἐν τῇ μήτρᾳ τῶν στειρῶν, ἴν',
 ὅταν ἴδῃς πεπηρωμένην καὶ δεδεμένην μήτραν πρὸς
 παιδοποιίαν ἀνοιγομένην ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος,
 μὴ θαυμάσης ἀκούων ὅτι παρθένος ἔτεκε. Μᾶλλον δὲ

ὄχι μόνον ἡ μητέρα του, ἀλλὰ καὶ ἡ νύμφη, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἰακώβ, ἡ Ραχήλ ἐννοῶ. Τί θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ πλῆθος τῶν στειρῶν αὐτῶν γυναικῶν; Ὅλοι ἦσαν δίκαιοι, ὅλοι ἦσαν ἐνάρετοι, ὅλοι μνημονεύονται ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι περὶ αὐτῶν ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ»³. Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει· «Διὰ τοῦτο δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ ὀνομάζεται Θεὸς των»⁴. Πολλὰ εἶναι τὰ ἐγκώμιά των εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ πολλοὶ οἱ ἔπαινοι εἰς τὴν Παλαιάν. Ἀπὸ παντοῦ λαμπροὶ καὶ θαυμαστοὶ καὶ ὅλοι εἶχον στείρας γυναῖκας καὶ ἦσαν ἄτεκνοι ἐπὶ πολὺν χρόνον.

2. Ὅταν λοιπὸν ἰδῆς ἄνδρα καὶ γυναῖκα νὰ ζοῦν ἐνάρετον ζωὴν καὶ νὰ μὴ ἔχουν τέκνα, ὅταν ἰδῆς νὰ εἶναι εὐσεβεῖς καὶ εὐλαβεῖς καὶ νὰ εἶναι ἄτεκνοι, νὰ μὴ νομίσης, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα ἁμαρτιῶν. Διότι εἶναι πολλοὶ οἱ λόγοι τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ καὶ κρυφοὶ εἰς ἡμᾶς καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν δι' ὅλα καὶ νὰ λέγωμεν, ὅτι εἶναι δυστυχεῖς μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὄχι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀποκτήσει τέκνα. Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ρυθμίζει πολλὰς φορές πολλὰ πράγματα σύμφωνα μὲ τὸ συμφέρον μας. Ἡμεῖς ὅμως δὲν γνωρίζομεν τὴν αἰτίαν αὐτῶν ποῦ γίνονται. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαυμάζωμεν παντοῦ τὴν σοφίαν του καὶ νὰ δοξάζωμεν τὴν ἀπερίγραφτον φιλανθρωπίαν του. Ἄλλ' αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ ἀπὸ ἡμᾶς διὰ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν, ὥστε νὰ δείχνετε μεγάλην εὐγνωμοσύνην καὶ νὰ μὴ ἐξετάζετε τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ. Πρέπει ὅμως νὰ εἰποῦμεν καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι ἦσαν στείραι. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία; Διὰ νὰ μὴ ἀπιστήσης, ὅταν ἰδῆς τὴν Παρθένον νὰ γεννᾷ τὸν Κύριόν μας. Νὰ ἐξασκήσης ἐδῶ τὸν νοῦν σου, λέγει, εἰς τὴν μήτραν τῶν στειρῶν, ὥστε νὰ μὴ ἀπορήσης ὅταν ἀκούσης, ὅτι ἐγέννησε παρθένος, ὅταν ἰδῆς, ὅτι ἀνίκανος καὶ κλειστὴ μήτρα ἀνοίγε-

θαύμασον καὶ ἐκπλάγηθι, ἀλλὰ μὴ ἀπιστήσης τῷ θαύματι.

“Ὅταν οὖν λέγῃ πρὸς σέ ὁ Ἰουδαῖος, πῶς ἔτεκεν ἢ παρθένος; εἶπε πρὸς αὐτόν, πῶς ἔτεκεν ἢ στεῖρα
 5 καὶ γεγηρακυῖα; Δύο γὰρ κωλύματα τότε ἦν, τό τε ἄωρον τῆς ἡλικίας, καὶ τὸ ἄχρηστον τῆς φύσεως· ἐπὶ δὲ τῆς παρθένου ἐν κώλυμα ἦν, τὸ μὴ μετασχεῖν αὐτὴν γάμου. Προοδοποιεῖ τοίνυν τῇ παρθένῳ ἢ στεῖρα.
 10 ἵνα πιστευθῇ τῆς παρθένου ὁ τόκος, ἄκουσον ἀπὸ τῶν ρημάτων τοῦ Γαβριὴλ τῶν πρὸς τὴν παρθένον εἰρημένων. Ἐπειδὴ γὰρ ἦλθε καὶ εἶπεν αὐτῇ, «Συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν», ἐξεπλάγη καὶ ἐθαύμασε καὶ εἶπε
 15 «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;». Τί οὖν ὁ ἄγγελος; «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». Μὴ ζήτηι, φησί, φύσεως ἀκολουθίαν, ὅταν ὑπὲρ φύσιν ἢ τὰ γινόμενα· μὴ περιβλέπου γάμων ὠδίνας, ὅταν μείζων
 20 γάμου τῆς γεννήσεως ὁ τρόπος ἦ. «Καὶ πῶς ἔσται τοῦτο», φησὶν, «ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;». Καὶ μὴν διὰ τοῦτο ἔσται, ἐπειδὴ ἄνδρα οὐ γινώσκεις. Εἰ γὰρ ἐγίνωσκες ἄνδρα, οὐκ ἂν κατηξιώθης ὑπηρετήσασθαι τῇ διακονίᾳ ταύτῃ. “Ὡστε, δι’ ὃ ἀπιστεῖς, δι’ αὐτὸ
 25 πίστευε. Οὐκ ἐπειδὴ κακὸν ὁ γάμος, ἀλλ’ ἐπειδὴ κρείττων ἢ παρθενία· τὴν δὲ τοῦ κοινοῦ πάντων Δεσπότου εἴσοδον σεμνοτέραν ἐχρῆν εἶναι τῆς ἡμετέρας· βασιλικὴ γὰρ ἦν ἢ εἴσοδος. Ἐδει κοινωνεῖν ἡμῖν τῆς γεννήσεως, καὶ ἐξηλλάχθαι τῆς ἡμετέρας.
 30 Καὶ ἀμφοτέρωτα ταῦτα γέγονε, καὶ ὅπως ἄκουε. Τὸ μὲν ἀπὸ μήτρας γενέσθαι, κοινὸν πρὸς ἡμᾶς· τὸ δὲ χωρὶς γάμων γενέσθαι, μείζον ἢ καθ’ ἡμᾶς. Καὶ τὸ μὲν ἐν γαστρὶ σχεῖν σε, τῆς φύσεως τῆς ἀνθρω-

5. Λουκᾶ 1, 31.

8. Λουκᾶ 1, 34.

7. Λουκᾶ 1, 35.

ται με τήν χάριν τοῦ Θεοῦ. Νά θαυμάσης καί νά ἐκπλαγῆς μᾶλλον, ἀλλά νά μὴ ἀπιστήσης διὰ τὸ θαῦμα.

Ἔταν λοιπὸν σοῦ λέγει ὁ Ἰουδαῖος, πῶς ἐγέννησεν ἡ παρθένος; Νά ἀπαντήσης εἰς αὐτόν, πῶς ἐγέννησεν ἡ στεῖρα καὶ γηρασμένη; Διότι τότε ἦσαν δύο τὰ ἐμπόδια, καὶ ἡ ἀνώριμος ἡλικία καὶ ἡ ἄχρηστος φύσις. Εἰς τὴν παρθένον ὅμως ἓνα ἦτο τὸ ἐμπόδιον, τὸ ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ δὲν ὑπανδρεύθη. Προετοιμάζει λοιπὸν ἡ στεῖρα τὴν ὁδὸν διὰ τὴν παρθένον. Καὶ διὰ νά μάθης, ὅτι διὰ τοῦτο προηγήθησαν αἱ στεῖραι, διὰ νά γίνῃ πιστευτὴ δηλαδὴ ἡ γέννησις τῆς παρθένου, ἄκουσε τοὺς λόγους τοῦ Γαβριήλ, τοὺς ὁποίους εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον. Ἔταν δηλαδὴ τὴν ἐπεσκέφθη καὶ τῆς εἶπε· «Θά συλλάβῃς καὶ θά γεννήσῃς υἱὸν καὶ θά ὀνομάσῃς αὐτὸν Ἰησοῦν»⁵, ἐξεπλάγη καὶ ἠπόρησε καὶ εἶπε· «Πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνῃ αὐτό, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;»⁶. Τί λοιπὸν εἶπεν ὁ ἄγγελος; «Πνεῦμα ἅγιον θά ἔλθῃ ἐπάνω σου καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου θά σέ ἐπισκιάσῃ»⁷. Νά μὴ ζητᾷς, λέγει, τὴν φυσικὴν τάξιν, ὅταν αὐτά, τὰ ὁποῖα γίνονται, εἶναι ὑπὲρ τὴν φύσιν. Μὴ προσέχῃς τοὺς πόνους τοῦ γάμου, ὅταν ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως εἶναι σπουδαιότερος ἀπὸ τὸν γάμον. «Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνῃ αὐτό», λέγει, «ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;». Καὶ ὅμως δι' αὐτὸ θά γίνῃ, ἐπειδὴ δὲν ἔχεις ἄνδρα. Καθ' ὅσον, ἐάν εἶχες ἄνδρα δὲν θά ἤξιωνόσου νά ὑπηρετήσης τὸ μυστήριον αὐτό. Ἔσπε νά πιστεύῃς δι' αὐτό, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπιστεῖς. Ἔσπε ἐπειδὴ εἶναι κακὸν πρᾶγμα ὁ γάμος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ παρθενία εἶναι καλυτέρα. Ἔσπε δὲ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν κόσμον τοῦ Κυρίου τῶν πάντων νά εἶναι περισσότερον σεμνὴ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας. Διότι ἦτο βασιλικὴ εἴσοδος. Ἔσπε ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ νά ἔχῃ κοινὰ σημεῖα μετὰ τὴν ἰδικὴν μας καὶ συγχρόνως νά εἶναι διαφορετικὴ.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ συνέβησαν, μετὰ ποῖον τρόπον ὅμως ἐγιναν, ἄκουσε. Τὸ ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ μήτραν εἶναι κοινὸν καὶ εἰς ἡμᾶς. Τὸ ὅτι ὅμως ἐγεννήθη χωρὶς γάμον εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰ καθ' ἡμᾶς. Καὶ τὸ ὅτι ἐσὺ μὲν ἦσους εἰς τὴν

πείας· τὸ δὲ χωρὶς μίξεως γενέσθαι τὴν κύησιν, σε-
 μνότερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἵνα καὶ τὴν ὑπερο-
 χὴν καὶ τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς σὲ μάθῃς. Καὶ σκό-
 πει τὴν σοφίαν τῶν γινομένων. Οὔτε ἡ ὑπεροχὴ τὴν
 5 ὁμοίωσιν καὶ συγγένειαν ἐλυμήνατο, οὔτε ἡ πρὸς ἡ-
 μᾶς συγγένεια τὴν ὑπεροχὴν ἡμαύρωσεν, ἀλλ' ἐκά-
 τερα ἐδείκνυτο διὰ τῶν πραγμάτων· καὶ τὰ μὲν ὁ-
 λόκληρα εἶχεν ἡμέτερα, τὰ δὲ ἐνηλλαγμένα πρὸς ἡ-
 μᾶς. Ἄλλ', ὅπερ ἔλεγον, διὰ τοῦτο αἱ στείραι αὐται,
 10 ἵνα πιστευθῇ τῆς παρθένου ὁ τόκος, ἵνα αὐτὴ χειρα-
 γωγηθῇ πρὸς τὴν πίστιν τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῆς ὑ-
 ποσχέσεως. Ἄκουσον γὰρ τί φησιν ὁ ἄγγελος πρὸς
 αὐτήν· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύνα-
 μιν Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». Οὔτω, φησὶν, ἔχεις
 15 τεκεῖν, καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος τὸ πᾶν ἔ-
 σται. Μὴ τοίνυν ἐλέπε πρὸς τὴν γῆν· ἀπὸ τῶν οὐ-
 ρανῶν ἡ ἐνέργεια ἔρχεται. Τοῦ Πνεύματός ἐστι χά-
 ρις τὸ γινόμενον· μὴ ζῆτει φύσεως ἀκολουθίαν, μὴ
 κατὰ νόμους καὶ γάμον. Ἄλλ' ἐπειδὴ μείζονα ταῦτα
 20 ἦν ἐκείνης τὰ ρήματα, βούλεται καὶ ἐτέραν αὐτῇ πα-
 ρασχεῖν ἀπόδειξιν.

3. Σὺ δέ μοι σκόπει, ἀγαπητέ, πῶς ἡ στείρα αὐ-
 τὴν χειραγωγεῖ πρὸς τὴν πίστιν τοῦ τόκου. Ἐπειδὴ
 γὰρ ἡ προτέρα ἀπόδειξις μείζων ἦν τῆς διανοίας τῆς
 25 παρθένου, ἄκουσον πῶς καὶ ἐπὶ τὰ ταπεινότερα κα-
 τήγαγε τὸν λόγον, διὰ τῶν αἰσθητῶν αὐτὴν χειρα-
 γωγῶν. «Καὶ ἰδοὺ», φησὶν, «Ἐλισάβετ ἡ συγγενῆς
 σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς· καὶ
 οὗτος μὴν ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ».
 30 Διὰ τὴν παρθένον πάντως παρήγαγε καὶ τὴν στείραν·
 ἐπεὶ τίνος ἕνεκεν παρήγαγεν αὐτῇ τὸν τόκον τῆς συγ-
 γενοῦς, καὶ τίνος ἕνεκεν ἔλεγε, «Τῇ καλουμένῃ στεί-
 ρᾳ»; Διὰ πάντων χειραγωγῶν αὐτὴν πρὸς τὸ πιστεῦ-
 σαι τῷ εὐαγγελισμῷ. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἡλικίαν εἰ-

κοιλίαν εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ ὅτι ὁμοῦς ἔγινεν ἡ κύησις χωρὶς συνουσίαν, αὐτὸ εἶναι ἀνώτερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διὰ τὴν καταλάβησιν καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν συμμετοχὴν, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς σέ. Καὶ σκέψου τὴν σοφίαν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔγιναν. Οὔτε ἡ ὑπεροχὴ ἔβλαψε τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν συγγένειαν, οὔτε ἡ συγγένεια πρὸς ἡμᾶς ἠμαύρωσε τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο χωριστὰ ἀπεδείχθη εἰς τὴν πρᾶξιν. Καὶ ἄλλα μὲν ἦσαν καθ' ὁλοκληρίαν ἰδικά μας, ἄλλα δὲ ἦσαν διαφορετικά. Ἄλλ' αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγον, διὰ τοῦτο αὐταὶ ἦσαν στεῖραι, διὰ τὴν γίνησθαι δηλαδὴ πιστευτὴ ἢ γέννησις τῆς Θεοτόκου, διὰ τὴν ὁδηγηθῆναι αὐτὴ εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ τὴν ὑπόσχεσιν. Διότι ἄκουσε, τί λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Πνεῦμα ἅγιον θὰ ἔλθῃ ἐπάνω σου καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου θὰ σέ ἐπισκιάσῃ». Ἔτσι, λέγει, ἠμπορεῖς νὰ γεννήσῃς, καθ' ὅσον τὸ πᾶν ἀνήκει εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Νὰ μὴ θλέψῃς, λοιπόν, πρὸς τὴν γῆν, ἢ χάρις ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔγινεν, εἶναι χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Νὰ μὴ ζητᾶς τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν, οὔτε πράγματα σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ τὸν γάμον. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ λόγοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνην, θέλει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν.

3. Σὺ δέ, ἀγαπητέ, σκέψου, παρακαλῶ, πῶς ἡ στεῖρα ὁδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ τὴν γέννησιν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ προηγουμένη ἀπόδειξις ἦτο ἀνωτέρα τῆς λογικῆς τῆς παρθένου, ἄκουσε, πῶς ὠδήγησε τὴν συζήτησιν εἰς κατώτερον ἐπίπεδον διὰ τὴν χειραγωγῆσθαι αὐτὴν μὲ τὰ αἰσθητά. «Καὶ ἰδοὺ», λέγει, «καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἡ συγγενῆς σου συνέλαβε καὶ αὐτὴ υἱὸν εἰς τὰ γεράματά της. Καὶ αὐτός εἶναι ὁ ἕκτος μῆνας τῆς κυήσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο στεῖρα»⁹. Διὰ τὴν παρθένον πάντως ἀνέφερε καὶ τὴν στεῖραν. Διὰ ποῖον λόγον ἀνέφερον, εἰς αὐτὴν τὴν κύησιν τῆς συγγενοῦς καὶ διατί ἔλεγον, «Ἡ ὁποία καλεῖται στεῖρα»; Διὰ τὴν ὁδηγήσῃ μὲ ὅλα αὐτὴν εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ τὸν Εὐαγγελισμόν. Διὰ τοῦτο ἀνέφερε καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ

πε, καὶ τὴν πῆρῳσιν τῆς φύσεως· διὰ τοῦτο καὶ τὸν χρόνον ἀνέμεινε τῆς κυήσεως. Οὐ γὰρ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμιῶν αὐτῇ εὐθέως εὐηγγελίσατο, ἀλλ' ἑξαμηνιαίου διελθόντος χρόνου, ἵνα ὁ τῆς γαστροῦ ὄγκος 5 τὴν κύησιν ἐγγυησάμενος σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν παρὰσχῆ τῆς συλλήψεως.

Καὶ θέα μοι τοῦ Γαβριὴλ τὴν σύνεσιν. Οὐκ ἀνέμνησεν αὐτὴν τῆς Σάρρας, οὐδὲ τῆς Ρεβέκκας, οὐδὲ τῆς Ραχὴλ. Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί; Καὶ αὐταὶ γὰρ 10 στεῖραι ἦσαν, καὶ γεγηρακυῖαι, καὶ πολὺ καὶ ἐν αὐταῖς τὸ θαῦμα ἦν· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα ταῦτα παλαιὰ ἦν τὰ διηγήματα, ἐπὶ τὸ πρόσφατον αὐτὴν ἄγει, ἵνα διαναστήσῃ αὐτῆς τὴν διάνοιαν. Ἄλλ' ἀναγκαῖον ἐπὶ τὸ προκείμενον τὸν λόγον ἀναγαγεῖν, καὶ γνωρίσαι 15 τοῦ δικαίου τούτου τὴν ἀρετὴν, ὅπως διὰ τῆς εὐχῆς τὴν στεῖρωσιν τῆς Ρεβέκκας ἔλυσε, καὶ τῶν δεσμῶν τῆς φύσεως περιεγένετο. «Ἐδέετο γάρ», φησὶν, «Ἰσαὰκ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὁ Θεός». Μὴ ἐπειδὴ εὐθέως οὕτω γέγραπται, νομίσης καὶ παραχρῆμα αὐτὸν 20 τετυχηκέναι τοῦ σπουδαζομένου. Καὶ γὰρ εἴκοσιν ἐτῶν ἀριθμὸν διέμενε δεόμενος καὶ παρακαλῶν τὸν Θεόν, καὶ τότε ἐπέτυχε τοῦ ποθομένου. Καὶ πόθεν εἰσόμεθα τοῦτο; Ἐὰν μετὰ ἀκριβείας ἐπέλθωμεν τὰ ἐν 25 τῇ θείᾳ Γραφῇ κείμενα. Οὐδὲ γὰρ τὸν χρόνον ἡμᾶς ἀπέκρυψεν, ἀλλ' ἐσήμανε μὲν, λανθανόντως δέ, ὥστε διεγεῖραι ἡμῶν τὴν προθυμίαν καὶ πρὸς ζήτησιν παρορμησαί. Ὡσπερ γὰρ ἐδίδαξεν ἡμᾶς τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν ὅσον ἦν, ἠνίκα τὴν Ρεβέκκαν ἠγάγετο, οὕτω 30 καὶ τοῦτο ἡμῖν δῆλον καθίστησιν. «Ἦν γάρ», φησὶν, «Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ἠνίκα ἔλαβε Ρεβέκκαν τὴν θυγατέρα Βαθουῆλ τοῦ Σύρου». Ἐμαθες ἀκριβῶς τὸν χρόνον.

Εἶτα εἰπὼν ὅτι «ἐδέετο Ἰσαὰκ περὶ τῆς γυναικὸς

τὴν στείρωσιν τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνέμεινε καὶ τὸν χρόνον τῆς κυήσεως. Διότι δὲν ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Ἑλισάβετ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀμέσως τὴν εὐχάριστον εἶδησιν, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπέρασε διάστημα ἕξι μηνῶν, ὥστε, ὁ ὄγκος τῆς κοιλίας νὰ ἐγγυηθῇ τὴν κύησιν καὶ νὰ ἀποδείξη σαφῶς τὴν σύλληψιν.

Καὶ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ τὴν σύνεσιν τοῦ Γαβριήλ. Δὲν ὑπενθύμισεν εἰς αὐτὴν οὔτε τῆς Σάρρας, οὔτε τῆς Ρεβέκκας, οὔτε τῆς Ραχήλ τὴν στείρωσιν. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Καὶ αὐταὶ ἦσαν στεῖραι καὶ γηρασμένοι καὶ ἦτο καὶ εἰς αὐτάς μεγάλο τὸ θαῦμα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὄλαι αὐταὶ αἱ διηγήσεις ἦσαν παλαιαί, ὀδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὸ πρόσφατον, διὰ νὰ κεντρίσῃ τὸν νοῦν τῆς. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ παρὸν θέμα καὶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, τοῦ Ἰσαάκ, πῶς δηλαδὴ μὲ τὴν προσευχὴν ἔλυσε τὴν στείρωσιν τῆς Ρεβέκκας καὶ ὑπερενίκησε τοὺς δεσμοὺς τῆς φύσεως. «Παρεκάλει ὁ Ἰσαάκ τὸν Κύριον», λέγει, «διὰ τὴν γυναῖκα του τὴν Ρεβέκκαν, διότι ἦτο στείρα. Καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν προσευχὴν του». Νὰ μὴ νομίσης, ὅτι ἀμέσως αὐτὸς ἐπέτυχεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐζητοῦσε ἐπειδὴ ἔτσι ἀμέσως ἔχει γραφῇ εἰς τὴν Γραφήν. Καθ' ὅσον ἐπερίμενεν εἴκοσι ἔτη προσευχόμενος καὶ παρακαλῶν τὸν Θεὸν καὶ τότε ἐπέτυχεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπόθει. Ἀπὸ ποῦ ὅμως θὰ μάθωμεν αὐτό; Θὰ τὸ μάθωμεν, ἐὰν διαβάσωμεν μὲ προσοχὴν, ὅσα περιέχονται εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν. Καθ' ὅσον δὲν μᾶς ἀπέκρυψε τὸν χρόνον, ἀλλὰ τὸν ἐφανέρωσεν, ὅμως ἐμμέσως, ὥστε νὰ διεγείρῃ τὴν προθυμίαν μας καὶ νὰ μᾶς παρακινήσῃ πρὸς ἀναζήτησιν. Ὅπως ἀκριβῶς μᾶς ἐγνώρισεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, πόσον δηλαδὴ ἦτο, ὅταν ἐννυμφεύθη τὴν Ρεβέκκαν, κατὰ παρόμοιον τρόπον μᾶς φανερώνει καὶ αὐτό. Διότι λέγει «Ὁ Ἰσαάκ ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅταν ἐννυμφεύθη τὴν Ρεβέκκαν, τὴν κόρην τοῦ Βαθουήλ τοῦ Σύρου». Ἐμαθες ἀκριβῶς τὸν χρόνον.

Ἐπειτα ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «Ὁ Ἰσαάκ παρεκάλει τὸν

αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν», ἵνα μάθωμεν τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμόν, σημαίνει ἡμῖν πόσων ἐτῶν ἦν ὁ Ἰσαάκ, ἡνίκα ἐτέχθησαν αὐτῷ οἱ παῖδες παρὰ τῆς Ρεβέκκας. «Ἦν δὲ Ἰσαάκ», φησὶν, «ἐτῶν ἐξήκοντα, ἡνίκα ἔτεκε Ρεβέκκα». Εἰ τοίνυν τεσσαράκοντα ἐτῶν ἦν, ἕτε ἡγάγετο αὐτήν, ἐξήκοντα δὲ ἔτῶν, ὅτε ἔτεκεν ἡ γυνή, δηλονότι ἐν τοῖς εἴκοσιν ἔτεσι δεόμενος τοῦ Θεοῦ διέμενεν, καὶ οὕτω τὴν πῆρωσιν τῆς μητέρας τῆς Ρεβέκκας εἰς παιδοποιίαν διήγειρεν. Εἶδετε εὐχῆς
 5 δύναμιν, πῶς καὶ αὐτῆς περιγενέσθαι τῆς φύσεως ἴσχυσε;

Τοῦτον καὶ ἡμεῖς πάντες μιμώμεθα, καὶ οὕτω ταῖς εὐχαῖς προσεδρεύωμεν μετὰ νηφούσης ψυχῆς, μετὰ κατεσταλμένης διανοίας· καὶ ἀκούσωμεν Παύλου πα-
 15 ραινοῦντος καὶ λέγοντος· «Ἐπαίροντες ὀσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ»· καὶ σπουδάσωμεν πάντοτε μὲν ἀπηλλάχθαι ταραχῆς, καὶ ἐν γαλήνῃ ἔχειν τὸν λογισμόν, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐχῆς, ὅτε πολλῆς ἡμῖν χρεία τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρω-
 20 πίας. Ἐὰν γὰρ ἴδη κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κειμένους νόμους ταύτην ἡμᾶς ποιουμένους, ταχεῖαν ἡμῖν τῶν παρ' ἑαυτοῦ δωρεῶν χαρίζεται τὴν φιλοτιμίαν· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
 25 ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Κύριον διὰ τὴν γυναῖκα του, ἐπειδὴ ἦτο στείρα», διὰ νὰ μάθωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν μᾶς ἐπισημαίνει, πόσων ἐτῶν ἦτο ὁ Ἰσαάκ, ὅταν ἐγεννήθησαν εἰς αὐτὸν τὰ τέκνα ἀπὸ τὴν Ρεβέκκαν, «Ἦτο δὲ Ἰσαάκ», λέγει, «ἐξήκοντα ἐτῶν, ὅταν ἐγέννησεν ἡ Ρεβέκκα». Ἐὰν λοιπὸν ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν ὅταν ἐνυμφεύθη αὐτὴν καὶ ἐξήκοντα ἐτῶν, ὅταν ἡ γυναῖκα ἐγέννησεν, εἶναι φανερόν, ὅτι ἐπερίμενεν εἴκοσιν ἔτη παρακαλῶν τὸν Θεὸν καὶ ἔτσι διηγείρεν εἰς τεκνογονίαν τὴν στείραν μήτραν τῆς Ρεβέκκας. Εἶδατε τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς, πῶς δηλαδὴ ἠμπόρεσε νὰ ὑπερνικήσῃ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν φύσιν;

Αὐτὸν ἄς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς ὅλοι καὶ νὰ προσευχώμεθα ἔτσι μὲ καθαρὰν καρδίαν, μὲ ταπεινὴν διάθεσιν, καὶ ἄς ἀκούσωμεν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος συμβουλεύει καὶ λέγει· «Νὰ σηκώνωμεν χέρια ἅγια χωρὶς ὀργὴν καὶ χωρὶς ἀμφιβολίαν». Καὶ νὰ φροντίζωμεν πάντοτε νὰ ἀπαλλασσώμεθα ἀπὸ τὴν ταραχὴν καὶ νὰ εἶναι ὁ νοῦς μας ἡρεμος κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσευχῆς, ὁπότε ἔχομεν ἀνάγκην τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν ἰδῆ νὰ προσευχώμεθα σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους του, χαρίζει εἰς ἡμᾶς γρήγορα τὴν ἀφθονίαν τῶν δωρεῶν του. Αὐτὴν εἶθε νὰ τὴν ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ν'

(Γεν. 25, 21 - 34)

«*Ἐν γαστρὶ δὲ ἔλαβεν ἡ Ρεβέκκα, καὶ ἐσκίρτων
τὰ παιδία ἐν αὐτῇ*».

5 1. Βούλεσθε σήμερον τὰ λείψανα τῶν χθὲς ἡμῖν
εἰρημένων ἀποδῶμεν ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ; Οὐδὲ γὰρ ἄπα-
σαν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τέλος ἀγαγεῖν ἠδυνήθημεν· ἀλλ'
ὅτι διὰ τῆς οἰκειᾶς εὐχῆς καὶ τῆς πολλῆς προσεδρίας
ἴσχυσεν ὁ Ἰσαὰκ τὴν μητέρα τῆς Ρεβέκκας πρὸς παι-
10 δοποιᾶν διεγεῖραι, καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν πεπηρωμέ-
νην, ὡς εἶπεῖν, διανοῖξαι, ταῦτα ἅπαντα χθὲς ἱκανῶς
ὑμᾶς ἐδιδάξαμεν, δεῖξαντες τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμόν, ὃν
δεόμενος καὶ ἱκετεύων τὸν Θεὸν διετέλεσεν ὑπὲρ τού-
του ὁ μακάριος ἐκεῖνος· καὶ εἰς τὸν περὶ τῶν στείρων
15 λόγον ἐξελθόντες, καὶ τὴν αἰτίαν ὑμῖν εἰπόντες, δι'
ἣν αἱ τῶν δικαίων ἐκείνων γαμεταὶ στεῖραι γεγόνασιν
ἐνταῦθα κατελύσαμεν τὸν λόγον. Δεῖ δὲ σήμερον ἡμᾶς
μαθεῖν καὶ τῆς Ρεβέκκας τὸ φιλόθεον, ἵνα μὴ μόνον
ἀπὸ τῆς τοῦ δικαίου ἀρετῆς κερδάνωμεν, ἀλλὰ καὶ ἀ-
20 πὸ τῆς κατὰ τὴν Ρεβέκκαν διηγήσεως εἰς ζῆλον διε-
γεῖραι δυνηθῶμεν τοὺς ἀκούοντας.

Ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσεν ὁ Θεὸς τῆς τοῦ δικαίου προσ-
ευχῆς, «*Καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν ἡ Ρεβέκκα, ἐσκίρτων*»,
φησί, «*τὰ παιδία ἐν αὐτῇ*», καὶ πολὺν αὐτῇ πόνον αἱ
25 ὠδίνες παρεῖχον. «*Εἶπε γάρ*», φησὶν, «*εἰ οὕτω μοι
μέλλει γίνεσθαι, ἵνα τί μοι τοῦτο;*». Οὐδὲ γὰρ εἰς ἣν
ὁ μέλλον τίκτεσθαι, ἀλλὰ δύο κατ' αὐτὸ ἐν τῇ γαστρὶ

ΟΜΙΛΙΑ Ν΄

(Γεν. 25, 21 - 34)

«Καί ἡ Ρεβέκκα συνέλαβε καί τὰ παιδιὰ τῆς ἐσκίρτων εἰς τὴν κοιλίαν τῆς».

1. Θέλετε νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρέλειψα εἰς τὸν χθεσινόν μου λόγον; Διότι δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ τελειώσωμεν χθὲς ὀλόκληρον τὴν διήγησιν. Εἶπομεν ὅμως ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς προσευχῆς του καὶ τῆς πολλῆς ἐπιμονῆς ὁ Ἰσαὰκ ἠμπόρεσε νὰ διεγείρῃ πρὸς τεκνογονίαν τὴν μήτραν τῆς Ρεβέκκας καὶ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν, ἡ ὁποία κατὰ κάποιον τρόπον ἦτο ἀνάπηρη, νὰ ἀνοίξῃ. Αὐτὰ ὅλα σὰς τὰ ἐδιδάξαμεν ἀρκετά, ἀφοῦ σὰς ἐδείξαμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ μακάριος Ἰσαὰκ συνεχῶς παρεκάλει καὶ ἰκέτευε τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸ καί, ἀφοῦ ὠμιλήσαμεν διὰ τὰς στείρας καὶ σὰς εἶπομεν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ σύζυγοι τῶν δικαίων ἐκείνων ἔγιναν στείραι, ἐσταματήσαμεν ἐκεῖ τὸν λόγον. Πρέπει δὲ σήμερον ἡμεῖς νὰ μάθωμεν καὶ τὴν εὐσέβειαν τῆς Ρεβέκκας, διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν πνευματικὸν κέρδος ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διήγησιν τὴν σχετικὴν μὲ τὴν Ρεβέκκαν νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διεγείρωμεν τὸν ζῆλον τῶν ἀκροατῶν.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν προσευχὴν τοῦ δικαίου, «Καί ἡ Ρεβέκκα συνέλαβε, ἐσκίρτων», λέγει, «τὰ παιδιὰ εἰς τὴν κοιλίαν τῆς» καὶ οἱ δυνατοὶ πόνοι προεκάλλουν εἰς αὐτὴν λύπην. Διότι λέγει, «Εἶπε ἡ Ρεβέκκα, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ μοῦ συμβοῦν αὐτά, διατί νὰ συλλάβω;». Καθόσον δὲν ἦτο ἓνας ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῆ, ἀλλὰ δύο παιδιὰ ἔφερεν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς καὶ

παιδιά περιέφερε, και ἡ στενοχωρία πολλὴν αὐτῇ τὴν ὀδύνην κατεσκεύαζεν. Ἄλλ' ὄρα μοι ἐντεῦθεν τῆς γυναικὸς τὸ φιλόθεον. Οὐ καθάπερ πολλαὶ τῶν νῦν γυναικῶν τῶν ραθύμως ζῆν βουλομένων διαπράττονται, 5 ἐπὶ ἀνθρωπίνην τινὰ συμμαχίαν ἔδραμεν, οὐδὲ πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα στοχασμοῖς τισι καὶ παρατηρήσεσι διὰ τῶν οἰκείων λογισμῶν κρίνειν βουλομένους, οὐδὲ τῇ ἀπάτῃ τῶν περιέργων καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐπαγγέλλεσθαι βουλομένων ἑαυτὴν ἐξέδωκεν, 10 ἀλλ' ὅτι «Ἐπορεύθη πυθέσθαι παρὰ Κυρίου». Ὅρα γυναικὸς σύνεσιν. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ τῆς φύσεως Δεσπότης ἦν ὁ τὴν μήτραν αὐτῆς διανοίξας, καὶ τὴν ἄγονον γαστέρα ἄθρόον οὕτω γόνιμον ἀπεργασάμενος, καὶ ἑώρα τῆς γαστρὸς τὸν ὄγκον μεγάλα τινὰ αὐτῇ 15 ἐγγυώμενον, «Ἐπορεύθη», φησί, «πυθέσθαι παρὰ Κυρίου».

Τί ἐστιν, «Ἐπορεύθη πυθέσθαι παρὰ Κυρίου»; Ἐδραμεν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν, καὶ ἐπὶ τὸν ἱερέα τὸν τοῦ Θεοῦ θεραπευτήν, σπεύσασα διὰ τούτων λανθανόντως μαθεῖν τὴν γνῶσιν, καὶ διηγησαμένη πάντα 20 τὰ καθ' ἑαυτήν, ἐμάνθανεν ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ διὰ τῆς τοῦ ἱερέως γλώττης ἐκκαλύπτοντος αὐτῇ ἅπαντα σαφῶς, καὶ ταύτη προθυμοτέραν αὐτὴν ἐργαζομένου. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅσον 25 ἦν τότε τῶν ἱερέων τὸ ἀξίωμα, οὐδαμοῦ φησιν, ὅτι ὁ ἱερεὺς ταῦτα ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπεν, «Ἐπορεύθη πυθέσθαι παρὰ Κυρίου», ἐπήγαγε, «Καὶ εἶπε Κύριος αὐτῇ», διὰ τοῦ ἱερέως, «δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρὶ σου περιέχεις». Καὶ γὰρ καὶ ἐτέρωθι ἄγγελον 30 καλεῖ τὸν ἱερέα ἢ θεία Γραφή, δεικνῦσα ὅτι ἐκεῖνα φθέγγεται ἅπερ ἂν ἐνηχήση ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις. Εἶπεν οὖν Κύριος αὐτῇ διὰ τοῦ ἱερέως· «Δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρὶ σου ἐστί, καὶ δύο λαοὶ ἐν τῇ κοι-

ἡ στενοχώρια ἐδημιουργοῦσεν εἰς αὐτὴν μεγάλην θλίψιν. Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἀπ' ἐδῶ τὴν εὐσέβειαν τῆς γυναικός. Καθ' ὅσον δὲν ἔτρεξε διὰ νὰ εὔρη κάποιαν ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν πολλαὶ ἀπὸ τὰς σημερινὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ ζοῦν μὲ νωθρότητα, οὔτε ἐπῆγεν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ κρίνουν μὲ τὴν ἰδικὴν των λογικὴν αὐτὰς τὰς περιπτώσεις σύμφωνα μὲ κάποιους στοχασμοὺς καὶ παρατηρήσεις, οὔτε παρέδωσε τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τὴν ἀπάτην τῶν περιέργων καὶ εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ὑπόσχωνται πράγματα ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' «Ἐπῆγε, διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον». Βλέπε τὴν σύνεισιν τῆς γυναικός. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ Κύριος τῆς φύσεως ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διήνοιξε τὴν μήτραν τῆς καὶ κατέστησεν αἰφνιδίως τόσον γόνιμον τὴν ἄγονον κοιλίαν τῆς καί, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ὁ ὄγκος τῆς κοιλίας τῆς ὑπέσχετο πολλὰ, «Ἐπῆγε διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον».

Τί σημαίνει, «Ἐπῆγε διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον»; Ἐτρεξεν εἰς τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν καὶ εἰς τὸν ἱερέα τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ καί, ἀφοῦ ἔσπευσε κρυφὰ μὲ αὐτὰ νὰ μάθῃ τὴν πραγματικότητα καὶ ἀφοῦ διηγήθη, ὅσα τῆς συνέβησαν, ἔμαθε τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, ἀφοῦ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὴν τὰ πάντα καθαρὰ μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἱερέως καὶ ἔτσι καθιστοῦσεν αὐτὴν προθυμοτέραν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς πόσον μεγάλο ἦτο τότε τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερέων, πουθενὰ δὲν λέγει, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίθη αὐτά, ἀλλ' ὅταν εἶπεν, «Ἐπῆγε διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον», προσέθεσε· «Καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν ὁ Κύριος, διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἱερέως, «Δύο ἔθνη εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν κοιλίαν σου». Καθ' ὅσον καὶ εἰς ἄλλο μέρος ἡ ἀγία Γραφή ἀποκαλεῖ τὸν ἱερέα ἄγγελον καὶ ἀποδεικνύει ἔτσι, ὅτι λέγει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ ἢ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Εἶπε λοιπὸν εἰς αὐτὴν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ἱερέως· «Δύο ἔθνη εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν κοιλίαν σου καὶ δύο λαοὶ θὰ διαχωρισθοῦν ἀπὸ τὰ ἐντόσθιά σου καὶ ὁ ἕνας λαὸς θὰ εἶναι δυνατώτε-

λία σου διασταλήσονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάττονι».

“Ὅρα πρόρρησιν ἅπαντα σαφῶς αὐτῇ μηνύουσαν τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι. Ἀλλόμενοι γὰρ οἱ παῖδες ἐν 5 τῇ γαστρὶ καὶ σκιριτῶντες, ἤδη προανεφώνουν ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας· καὶ λοιπὸν ἐμάνθανεν ἡ γυνή, οὐχ ὅτι δύο μόνον τέξεται παῖδας, ἀλλ’ ὅτι καὶ εἰς ἔθνη οὗτοι ἐκταθήσονται, καὶ ὅτι ὁ ἐλάσσων κυριεύσει τοῦ μείζονος. Καὶ ὅτε, φησὶν, ἤγγισεν ὁ καιρὸς τοῦ τό- 10 κου, «Ἐξῆλθεν ὁ πρωτότοκος πυρράκης, ὡσεὶ δορά, δασύς· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἑσαῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπειλημμένη τῆς πτέρνης Ἑσαῦ· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ», μονονουχὶ ἤδη καὶ ἐκ προοι- 15 μίων δεικνύντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι περιέσται, κατὰ τὰ ρηθέντα, ὁ ἐλάττων τοῦ μείζονος. Κατεῖχε γάρ, φησί, τῇ χειρὶ τὴν πτέρναν Ἑσαῦ, ὅπερ ἦν σημεῖον καταγωνιζομένου τὸν ἰσχυρὸν εἶναι δοκοῦντα. Καὶ σκόπει μοι τὴν θείαν Γραφήν, ὅπως διὰ τὰ μέλλοντα ὕστερον 20 συμβήσεσθαι, ἤδη προαναφωνεῖ, καὶ δείκνυσιν ἡμῖν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκάστου τὸ ἐπιτήδευμα· καὶ ὅτι ὁ μὲν περὶ τὸ κυνηγεῖν ἡσχολεῖτο, ὁ δὲ ἄγροικος ἦν ἄνθρωπος, ἄπλαστος, οἰκίαν οἰκῶν. Διὸ ἡ μὲν Ρεβέκκα ἠγάπα τὸν Ἰακώβ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ τὸν Ἑσαῦ, 25 «Ἐπειδὴ ἡ θήρα αὐτοῦ», φησί, «βρῶσις ἦν αὐτῷ».

“Ὅρα πῶς τοὺς παῖδας διενείμαντο· καὶ ἡ μὲν διὰ τὸ ἐπὶ τῆς οἰκίας διατρέβειν ὀρῶσα τοῦ παιδὸς τὸ ἄπλαστον, πλείονα τὴν εὐνοίαν περὶ αὐτὸν ἐπεδείκνυτο· ὁ δὲ πατὴρ διὰ τε τὸ πρωτότοκον ἐκεῖνον γεγενῆ- 30 σθαι, καὶ διὰ τὴν θήραν ἠγάπα τὸν Ἑσαῦ. Ἄλλ’ οὗτοι μὲν τῇ φυσικῇ φιλοστοργίᾳ κατακολουθοῦντες ταῦτα ἐποίουν· ἡ δὲ πρόρρησις κατὰ μικρὸν εἰς ἔργον ἐξῆει, ἡ λέγουσα, ὅτι «Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι». “Ὅρα γὰρ εὐθέως. «Ἠψησε», φησὶν, «Ἰ-

ρος τοῦ ἄλλου καὶ ὁ μεγαλύτερος θὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν μικρότερον».

Πρόσεχε τὴν προφητείαν, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὴν μὲ ἀκρίβειαν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν. Διότι μὲ τὸ νὰ ταράσσωνται τὰ παιδιὰ εἰς τὴν κοιλίαν, ἐκ τῶν προτέρων ἤδη προανήγγελλον τὰ πάντα. Καὶ ἐμάνθανεν εἰς τὸ ἐξῆς ἡ γυναῖκα, ὅτι δὲν θὰ γεννήσῃ μόνον δύο τέκνα, ἀλλ' ὅτι αὐτὰ θὰ αὐξηθοῦν εἰς ἔθνη καὶ ὅτι ὁ μικρότερος θὰ ἐξουσιάσῃ τὸν μεγαλύτερον. Καὶ ὅταν, λέγει, ἐπλησίασεν ὁ καιρὸς τοῦ τοκετοῦ, «Ἐξῆλθεν ὁ πρῶτος ἐρυθρὸς καὶ δασύτριχος ὡς τριχωτὸν δέρμα ζώου. Διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἡσαῦ. Ἐπειτα ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ τὸ χέρι αὐτοῦ ἐκράτει τὴν πτέρναν τοῦ Ἡσαῦ. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰακώβ», ὡσάν νὰ ἐδεικνυεν ὁ Θεὸς ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅτι ὁ μικρότερος θὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ μεγαλυτέρου, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ. Διότι λέγει, ἐκράτει ὁ Ἰακώβ τὴν πτέρναν τοῦ Ἡσαῦ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο σημεῖον, ὅτι ἦτο ἀνώτερος ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο, ὅτι ἦτο ἰσχυρὸς. Καὶ σκέψου, παρακαλῶ, ὅτι ἡ ἀγία Γραφή προαναγγέλλει ἤδη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν ἀργότερον καὶ δείχνει εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη τὴν ἀσχολίαν τοῦ καθενός, ὅτι δηλαδὴ ὁ μὲν ἕνας ἠσχολεῖτο μὲ τὸ κυνήγιον, ὁ δὲ ἄλλος ἦτο ἰδιώτης καὶ ἔμμενεν εἰς τὴν οἰκίαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἡ μὲν Ρεβέκκα ἠγάπα τὸν Ἰακώβ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ τὸν Ἡσαῦ, «Ἐπειδὴ ὁ Ἰσαὰκ εἶχεν ὡς τροφήν τὸ κυνήγιον αὐτοῦ».

Πρόσεχε πῶς ἐμοίρασαν τοὺς υἱοὺς των. Καὶ αὐτὴ μὲν ἔδειχνε μεγαλυτέραν ἀγάπην πρὸς τὸν Ἰακώβ, ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν ἀπλότητα τοῦ παιδιοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἔμμενεν εἰς τὴν οἰκίαν, ὁ δὲ πατὴρ ἠγάπα τὸν Ἡσαῦ λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο πρωτότοκος καὶ λόγῳ τοῦ κυνηγίου. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ἔκαμαν αὐτά, ἐπειδὴ ὑπήκουον εἰς τὴν φυσικὴν στοργήν. Ὅμως ἐπραγματοποιεῖτο σιγὰ-σιγὰ ἡ προφητεία, ἡ ὁποία ἔλεγεν, ὅτι «Ὁ μεγαλύτερος θὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν μικρότερον». Διότι πρόσεχε ἀμέσως εἰς τὴν συνέ-

ακῶς ἔφημα· ἦλθε δὲ Ἡσαῦ ἐκ τοῦ πεδίου ἐκλείπων. Καὶ εἶπεν Ἡσαῦ τῷ Ἰακώβ· γεῦσόν με ἀπὸ τοῦ ἐφήματος τοῦ πυρροῦ τούτου, ὅτι ἐκλείπω. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἐδώμ. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ, ἀπόδος μοι τὰ πρωτοτόκια. Ὁ δὲ φησι, τί μοι τούτων ὄφελος, τῆς τελευτῆς ἤδη με καταλαμβανούσης, εἰ μὴ μετάσχοιμι τῆς τροφῆς;». Ὁ δὲ καὶ τὸν ὄρκον ἀπαιτεῖ, ὥστε βεβαίαν αὐτῷ γενέσθαι τούτων τὴν παραχώρησιν. «Καὶ ὤμοσε», φησὶν, «Ἡσαῦ».

2. Ἴδού λοιπὸν ἐντεῦθεν ἀντεστράφη ἡ τάξις, καὶ τὸ τοῦ πρωτοτόκου ἀξίωμα μετήλθεν ἐπὶ τὸν τῆ ἀρετῆ τῆς ψυχῆς διαλάμποντα. «Καὶ ἀπέδοτο», φησὶν, «Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια», ἀντὶ τοῦ, «πέπρακε τῆς τροφῆς ἔνεκα τὸ ἀξίωμα τὸ παρὰ τῆς φύσεως αὐτῷ δωρηθέντι. Διὸ ἐπήγαγε, «Καὶ ἐφάυλισεν Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια»· ἀγνώμων γέγονε περὶ τὴν κατασχεθεῖσαν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως προεδρίαν. Τοῦτο δὲ ὄλον ἐγίγνετο, ἵνα κἀκείνου δειχθῆ ἡ ἀγνωμοσύνη, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόρρησις εἰς ἔργον ἐξέλθῃ.

Ταῦτα δὲ ἀκούοντες παιδευόμεθα μηδέποτε τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρεῶν ἀμελεῖν, μηδὲ μικρῶν ἔνεκα καὶ εὐτελῶν τὰ μεγάλα προῖεσθαι. Τίνος γὰρ ἔνεκεν, εἰπέ μοι, βασιλείας οὐρανῶν προκειμένης καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, περὶ τὴν τῶν χρημάτων ἐπιθυμίαν μεμήγαμεν, καὶ τὰ πρόσκαιρα, καὶ πολλάκις οὐδὲ μέχρι τῆς ἐσπέρας ἡμῖν παραμένοντα τῶν διηνεκῶς καὶ ἀεὶ παραμενόντων προτιμῶμεν; Καὶ τί τῆς ἀνοίας ταύτης χεῖρον γένοιτ' ἄν, ὅταν κἀκείνων ἀποστερώμεθα διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἐπιθυμίαν, καὶ μηδὲ τούτων ἀπολαύειν καθαρῶς δεδυνήμεθα;

Τί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, τῆς πολλῆς περιουσίας; Ἡ οὐκ ἴστε ὅτι ἡ πολλὴ προσθήκη τῶν χρημάτων οὐδὲν ἕτερον ἡμῖν ἐργάζεται, ἢ φροντίδων προσθήκην καὶ περισπασμὸν καὶ ἀγρυπνίαν; Οὐχ ὁρᾶτε ὅτι οὗτοι

χειαν. «Ἐμαγείρευεν ὁ Ἰακώβ κάποιο φαγητόν καὶ ἐπέστρεψεν ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τοὺς ἀγρούς ἐξηντλημένος. Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ εἰς τὸν Ἰακώβ. Δός μου, παρακαλῶ, νὰ φάγω ἀπὸ τὸ κόκκινον αὐτὸ φαγητόν, διότι εἶμαι ἐξηντλημένος ἀπὸ τὴν πείναν. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ὁ Ἡσαῦ καὶ Ἐδώμ'. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ. Δός μου τὰ πρωτοτόκια σου. Καὶ ὁ Ἡσαῦ εἶπεν. Ἴδου ἐγὼ κοντεῦω νὰ ἀποθάνω, ἐὰν δὲν φάγω, τί μὲ ὠφελοῦν τὰ πρωτοτόκια; Ὁ Ἰακώβ ὄμωσ ζητεῖ καὶ ὄρκον, ὥστε νὰ γίνῃ βεβαία εἰς αὐτόν ἡ παραχώρησις αὐτῶν. «Καὶ ὠρκίσθη», λέγει, «ὁ Ἡσαῦ».

2. Ἴδου λοιπὸν ἀντεστράφη ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ τάξις καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοτόκου μετεβιβάσθη εἰς αὐτόν, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ ἔλαμπεν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. «Καὶ ἔδωσεν ὁ Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια», λέγει, ἀντὶ τοῦ, ἑπώλησε λόγῳ τῆς τροφῆς τὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχάρισεν ἡ φύσις'. Διὰ τοῦτο προσέθεσε, «Καὶ περιεφρόνησεν ὁ Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια». Ἐγένετο ἀγνώμων διὰ τὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς αὐτόν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν. Αὐτὸ δὲ ὄλον ἐγίνετο, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ καὶ ἐκεῖνου ἡ ἀχαριστία καὶ διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ πρόρρησις τοῦ Θεοῦ. Ἀκούοντες αὐτὰ ἃς μάθωμεν νὰ μὴ ἀμελῶμεν καθόλου διὰ τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ χάνωμεν τὰ μεγάλα ἐξ αἰτίας τῶν μικρῶν καὶ ἀσημάντων. Διότι εἶπέ μου, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἔμπροσθέν μας ὑπάρχει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ ἀνέκφραστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, ἐπιμένομεν νὰ ἐπιθυμοῦμεν τὰ χρήματα καὶ τὰ πρόσκαιρα καὶ προτιμῶμεν πολλὰς φορὰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οὔτε μέχρι τὸ ἑσπέρας δὲν παραμένουν εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μένουν διαρκῶς καὶ πάντοτε; Καὶ ποῖον πρᾶγμα θὰ ἦτο χειρότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν, ὅταν δηλαδὴ καὶ ἐκεῖνα στερούμεθα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν καὶ δὲν ἠμποροῦμεν οὔτε αὐτὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου;

Πράγματι εἶπέ μου, ποῖον τὸ ὄφελος ἀπὸ τὴν μεγάλην περιουσίαν; Ἡ δὲν γνωρίζετε, ὅτι ἡ μεγάλη αὐξήσις τῶν χρημάτων δὲν μᾶς προσφέρει τίποτε ἄλλο παρὰ προσθήκην φροντίδων καὶ ἀπασχόλησιν καὶ ἀγρυπνίαν; Δὲν

μάλιστά εἰσιν οἱ πάντων, ὡς εἰπεῖν, δοῦλοι, οἱ τὰ πλείονα περιβεβλημένοι, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰς σκιὰς αὐτὰς δεδοικότες; Ἐντεῦθεν γὰρ τίκονται αἱ ἐπιβουλαί, αἱ βασκαναίαι, ὁ φθόνος ὁ πολὺς, τὰ 5 μυρία ἄλλα κακά. Καὶ πολλάκις ἂν ἴδοις τὸν μύρια τάλαντα χρυσίου ἔχοντα ἀποκείμενα μακαρίζοντα τὸν ἐπ' ἐργαστηρίου ἑστηκότα, καὶ ἐκ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας τὴν τροφήν ποριζόμενον. Ποία οὖν ἡδονή, ἢ ποῖον κέρδος, ὅταν μῆτε τούτων ἀπολαύωμεν, καὶ 10 διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἐπιθυμίαν καὶ τῶν μειζόνων ἀποστερώμεθα; Τί δὲ λέγω τῶν μειζόνων, ὅταν μετὰ τῶν ἐνταῦθα κακῶν, καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν, καὶ πρὸς τὴν γέενναν αὐτὴν ἀποπεμπώμεθα; Καὶ οὐπω λέγω τὰ μυρία ἁμαρτήματα τὰ ἐντεῦθεν συλλεγόμενα, τοὺς δόλους, τὰς συκοφαντίας, τὰς ἀρπαγὰς, 15 τὰς πλεονεξίας.

Ἄλλὰ κἂν ἀπάντων τούτων ἐλεύθερος ἦ τις, ὅπερ ἂν εἴη τῶν δυσχερῶν, τσαῦτα δὲ εἴη περιβεβλημένος, χρημάτων καὶ τῆς οἰκείας μόνης ἀπολαύσεως 20 γινόμενος, καὶ μὴ προῖόμενος τοῖς ἐν χρεῖα οὔσι μετὰ δαυφιλείας, τὸ τῆς γεέννης πῦρ καὶ τὸν τοιοῦτον ἐκδέξεται. Καὶ τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς σαφῶς ἡ παραβολὴ ἢ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κειμένη, ἣν ἵκα τοὺς μὲν ἐκ δεξιῶν ἔστησε, τοὺς δὲ ἐξ εὐωνύμων· καὶ τοῖς μὲν τὴν 25 βασιλείαν εἶπεν ἠτοιμάσθαι διὰ τὴν περὶ τοὺς δεομένους ἐπιμέλειαν· «Δεῦτε γάρ», φησὶν, «οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἠτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί; Ἐπίνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι 30 φαγεῖν». Τοῖς δὲ τὸ πῦρ αἰώνιον· «Πορεύεσθε» γάρ, φησὶν, «ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ αἰώνιον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐ-

2. Ματθ. 25, 34.

3. Ματθ. 25, 35.

βλέπετε, ὅτι εἶναι κατ' ἑξοχὴν δούλοι ὄλων, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι, αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὰ περισσότερα καὶ κάθε ἡμέραν φοβοῦνται τὰς ἰδίας τὰς σκιάς των; Διότι ἀπὸ ἐδῶ γεννῶνται αἱ ἐπιβουλαί, αἱ βασκαναίαι, ὁ μέγας φθόνος, τὰ πολυάριθμα ἄλλα κακά. Καὶ πολλές φορές θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰδῆ κανεὶς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει κρυμμένα ἀναρίθμητα τάλαντα χρυσοῦ, νὰ μακαρίζῃ ἐκείνον, ὁ ὁποῖος κάθεται εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ κερδίζει τὴν τροφήν του ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν του. Ποία λοιπὸν εὐχαρίστησις, ἢ ποῖον κέρδος ὑπάρχει, ὅταν οὔτε αὐτὰ ἀπολαμβάνωμεν καὶ στερούμεθα καὶ τὰ μεγαλύτερα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας μας δι' αὐτά; Τί λέγω στερούμεθα τὰ μεγαλύτερα, ὅταν μαζί μὲ τὰ ἐδῶ κακά καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ, θὰ ἀποστελῶμεν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γέενναν τοῦ πυρός; Καὶ δὲν ἀναφέρομαι εἰς τὰ ἀναρίθμητα ἀμαρτήματα, τὰ ὁποῖα συγκεντρώνομεν ἀπὸ ἐδῶ, τοὺς δούλους, τὰς συκοφαντίας, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς πλεονεξίας.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπ' ὅλα αὐτά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα, ἐπειδὴ ὁμως περιβάλλεται ἀπὸ τόσα πολλὰ πλοῦτη καὶ ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀπόλαυσιν καὶ δὲν χαρίζει μὲ ἀφθονίαν εἰς ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκην, καὶ αὐτόν τόν ἄνθρωπον θὰ τόν δεχθῆ τὸ πῦρ τῆς γεέννης. Καὶ τοῦτο μᾶς τὸ διδάσκει σαφῶς ἡ παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅταν δηλαδὴ ἔστησεν ἄλλους ἐκ δεξιῶν καὶ ἄλλους ἐξ ἀριστερῶν. Καὶ εἰς τοὺς μὲν εἶπεν, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἔχει ἐτοιμασθῆ λόγῳ τῆς φροντίδος των πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνάγκην. Διότι λέγει· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, ἡ ὁποία ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου»². Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; «Διότι ἐπέινασα καὶ μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω»³. Διὰ δὲ τοὺς ἐξ ἀριστερῶν ἔχει ἐτοιμασθῆ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Διότι λέγει· «Φύγετε ἀπὸ κοντὰ μου οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς

τουῦ»: Μέγας τοῦ ρήματος ὁ ὄγκος· ὁ Δεσπότης τῶν
 ἀπάντων καὶ δημιουργός φησιν· «Ἐπίνασα καὶ οὐκ
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν». Ποίας οὐκ ἂν καθίκοιτο τοῦτο
 ψυχῆς, κὰν αὐτολιθίνη τυγχάνη; Ὁ Δεσπότης μου
 5 πεινῶν περιέρχεται, καὶ σὺ τρυφᾷς· καὶ οὐ τοῦτο μό-
 νον τὸ δεινόν, ἀλλ' ὅτι καὶ τρυφῶν περιορᾷν αὐτὸν
 ἀνέχη, καὶ ταῦτα οὐδὲ πολλοῦ τινος δεόμενον, ἀλλ'
 ἄρτου μόνον ἐνός, ὥστε τὸν λιμὸν παραμυθῆσασθαι.
 Ἄλλ' αὐτὸς μὲν τῶ κρυμῶ πηγνύμενος περιέρχεται,
 10 σὺ δὲ τὰ τῶν σηρῶν νήματα περικείμενος οὐκ ἐπι-
 στρέφῃ, οὐδὲ τὴν συμπάθειαν ἐπιδείκνυσαι, ἀλλ' ἀ-
 νηλεῶς παρατρέχεις. Καὶ ποίας ταῦτα ἂν εἶη συγ-
 γνώμης ἄξια;

Μὴ τοίνυν τοῦτο σπουδάζωμεν, τὸ πάντων ἐκ παν-
 15 τὸς τρόπου πλείονα περιβάλλεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνο σκο-
 πῶμεν, ὅπως καὶ ταῦτα καλῶς διαθῶμεν, καὶ τὴν
 τῶν ἐν χρεῖα τυγχανόντων ἔνδειαν παραμυθησώμεθα,
 κἀκείνων μὴ ἐκπέσωμεν τῶν αἰεὶ μενόντων, τῶν οὐ-
 δεμίαν μεταβολὴν ἐπιδεχομένων. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ
 20 τὴν ἡμέραν ἡμῶν τῆς τελευτῆς ἄδηλον ἡμῖν ἐποίησεν
 ὁ Δεσπότης, ἵνα ἡμᾶς παρασκευάσῃ διηνεκῶς νήφειν
 καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ ταύτη μᾶλλον διεγείρῃ πρὸς τὴν
 τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. «Γρηγορεῖται γάρ», φησίν,
 «ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν». Ἄλλ'
 25 ἡμεῖς τὸ ἐναντίον πράττομεν, καὶ δι' ὅλου καθεύδο-
 μεν ὕπνον τούτου τοῦ φυσικοῦ βαρύτερον. Ὁ μὲν γὰρ
 τοῦτον καθεύδων τὸν ὕπνον, καὶ πρὸς τὰ κακὰ καὶ
 πρὸς τὰ καλὰ ἀνενέργητος τυγχάνει· ἡμεῖς δὲ ἕτερον
 ὕπνον καθεύδομεν. πρὸς μὲν τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα κα-
 30 θεύδοντες, πρὸς δὲ τὰ τῆς κακίας ἐγρηγορότες, κἀ-
 κείνα μὲν ἀόκνως διαπραττόμενοι, ἐν δὲ τούτοις πολ-
 λὴν τὴν ραθυμίαν καὶ τὸν ὕπνον ἐπιδεικνύμενοι, καὶ
 ταῦτα ὀρῶντες καθ' ἐκάστην ἡμέραν τοὺς μὲν ἐντεῦ-

4. Μαθ. 26, 41.

5. Μαθ. 25, 42.

9. Μαθ. 25, 13.

ἀγγέλους του»⁴. Μεγάλο τὸ βάρος τοῦ λόγου. Ὁ Κύριος καὶ δημιουργὸς τῶν πάντων λέγει· «Ἐπίνασα καὶ δὲν μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω»⁵. Ποίαν ψυχὴν δὲν θὰ συνεκίνει αὐτό, ἔστω καὶ ἂν συμβαίνει νὰ εἶναι λιθίνη; Ὁ Κύριός σου ἔρχεται πεινασμένος καὶ σὺ διασκεδάζεις. Καὶ ὄχι μόνον τὸ φοβερὸν αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνέχεσαι νὰ περιφρονῆς αὐτὸν ἐνῶ διασκεδάζεις καὶ μάλιστα ἐνῶ δὲν χρειάζεται τίποτε περισσότερον παρὰ μόνον ἓνα ἄρτον, διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν πείναν. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἔρχεται παγωμένος ἀπὸ τὸ ψῦχος, σὺ ὁμως, ἐνῶ φορεῖς μεταξωτὰ ὑφάσματα, δὲν προσέχεις, οὔτε δείχνεις συμπάθειαν, ἀλλὰ τὸν προσπερνᾷς χωρὶς ἔλεος. Ποίας συγγνώμης αὐτὰ θὰ ἦσαν ἄξια;

Ἄς μὴ φροντίζωμεν λοιπὸν αὐτό, τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν δηλαδὴ μὲ κάθε τρόπον περισσότερα ἀπὸ ὄλους, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν ὡς σκοπὸν ἐκεῖνο, πῶς δηλαδὴ θὰ διαθέσωμεν καὶ αὐτὰ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον καὶ πῶς θὰ παρηγορήσωμεν τὴν πτωχείαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην καὶ πῶς δὲν θὰ ἐκπέσωμεν ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μένουν πάντα καὶ δὲν ἐπιδέχονται καμμίαν μεταβολήν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Κύριος ἐκράτησε μυστικὴν τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς μας, διὰ νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ εἴμεθα διαρκῶς ἄγρυπνοι καὶ εἰς ἐγρήγορσιν καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ μᾶς διεγείρῃ περισσότερον εἰς τὸ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀρετὴν. Διότι λέγει· «Ἄγρυπνεῖτε, διότι δὲν γνωρίζετε οὔτε τὴν ἡμέραν, οὔτε τὴν ὥραν»⁶. Ἡμεῖς ὁμως πράττομεν τὸ ἀντίθετον καὶ κοιμόμεθα ἐξ ὀλοκλήρου ὑπνον βαρύτερον ἀπ' αὐτὸν τὸν φυσικόν. Καθ' ὅσον αὐτός, ὁ ὅποιος κοιμᾶται τὸν ὑπνον αὐτόν, συμβαίνει νὰ παραμένῃ ἄπραγος καὶ πρὸς τὰ κακὰ καὶ πρὸς τὰ καλά. Ἡμεῖς ὁμως ἔχομεν ἄλλον ὑπνον, ἀφοῦ κοιμόμεθα διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ παραμένομεν ἄγρυπνοι διὰ τὰ ἔργα τῆς κακίας καὶ κάνομεν ἐκεῖνα χωρὶς κούρασιν, ἐνῶ δι' αὐτὰ δείχνομεν πολλὴν ὀκνηρίαν καὶ διάθεσιν πρὸς ὑπνον, καὶ κάνομεν αὐτὰ, ἐνῶ βλέπομεν, ὅτι κάθε ἡμέραν ἄλλοι φεύ-

θεν ἀπαγομένους, τοὺς δὲ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ πολλήν τὴν μεταβολὴν ὑπομένοντας· καὶ οὐδὲ αὐτὴ ἡ ἀνωμαλία παιδεῦσαι ἡμᾶς ἱκανή, καὶ εἰς πόθον τῆς ἀρετῆς ἀναγαγεῖν, καὶ παρασκευάσαι ὑπεριδεῖν τῶν
 5 παρόντων, καὶ ποθῆσαι τὰ μέλλοντα, καὶ προτιμῆσαι τῆς σκιᾶς καὶ τῶν ὄνειράτων τὴν ἀλήθειαν. Σκιᾶς γὰρ καὶ ὄνειράτων οὐδὲν τὰ παρόντα διενήνοχε.

Μὴ τοίνυν ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, μηδὲ τὰς σκιᾶς μεταδιώκωμεν· ἀλλ' ὄψε γοῦν ποτε τῆς οἰκείας σω-
 10 τηρίας φροντίδα ποιησώμεθα, καὶ τὰ χρήματα κενώσωμεν εἰς τοὺς δεομένους, ἵνα τῆς ἐπὶ τούτοις ἀμοιβῆς ἀξιοθῶμεν παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ
 15 Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

γουν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἄλλοι ὑπομένουν πολλὰς μεταβολὰς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν Ζωὴν. Καὶ οὔτε αὐτὴ ἡ ἀνωμαλία εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ ἀγαπήσωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ παραβλέψωμεν τὰ παρόντα καὶ νὰ ποθήσωμεν τὰ μέλλοντα καὶ νὰ προτιμήσωμεν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν σκιάν καὶ τὰ ὄνειρα.

Ἄς μὴ ἐξαπατῶμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας, οὔτε νὰ παρακολουθῶμεν τὰς σκιάς, ἀλλ' ἔστω καὶ ἀργὰ νὰ φροντίσωμεν κάποτε καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ νὰ δώσωμεν τὰ χρήματα εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην, ὥστε νὰ γίνωμεν ἄξιοι ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῆς ἀμοιβῆς ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπον Θεόν. Αὐτὴν εἶθε νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Α

(Γεν. 26, 1 - 11).

«Ἐγένετο δὲ λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τοῦ λι-
μοῦ τοῦ πρότερον, ὃς ἐγένετο ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ
5 Ἀβραάμ».

1. Πάλιν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν πρώην ἡμῖν εἰ-
ρημένων βούλομαι τῆς πρὸς ὑμᾶς ἄψασθαι διδασκα-
λίας ὥστε δὲ εἰδέναι ὑμᾶς σαφῶς ποῦ τὸν λόγον πρώ-
ην κατελύσαμεν, καὶ ὅθεν αὐτὸν προσήκει σήμερον ἀ-
10 ναλαβεῖν, ἀναγκαῖον ὑπομνήσαι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην.
Εἰ γὰρ καὶ αὐτοὶ διὰ τὸ πολλαῖς φροντίσι περιέλκεσθαι
ἴσως ἐπιλέλησθε, ἀλλ' ἐμοὶ προσήκει εἰς ὑπόμνησιν ὑ-
μᾶς ἀγαγεῖν, ἵνα διὰ τῆς μνήμης σαφέστερος ὑμῖν ὁ λό-
γος γένηται ὁ μέλλον σήμερον ρηθῆσεσθαι. Ἴστε,
15 ὅτι πρότερον τῆς Ρεβέκκας τὸ φιλόθεον διηγούμενος,
κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ ἐλθόντες, ἐ-
κεῖ κατηντήσαμεν, ἔνθα τὰ πρωτοτόκια ἀπέδοτο τῷ
Ἰακώβ ὁ Ἡσαῦ, τοῦ ἐψήματος ἀπολαύσας καὶ διὰ τὴν
τῆς τροφῆς ἐπιθυμίαν τῆς προεδρίας ἑαυτὸν ἀπεστέ-
20 ρησε. Τοῦτο δὲ ἐγένετο οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα ἡ τοῦ
Θεοῦ πρόρρησις διὰ τῶν ἔργων πληρωθῇ ἢ λέγουσα,
«Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα». Ἐ-
πειδὴ γὰρ ὡς Θεὸς τὰ μέλλοντα προήδει, προανεφώ-
νησε καὶ τούτου τὴν ἀρετὴν, κἀκείνου τῆς γνώμης
25 τὴν μοχθηρίαν. Τί δέ ἐστι τοῦτο τὸ τῶν πρωτοτό-
κων; Εἰ καὶ μὴ τότε ὁ καιρὸς ἐπέτρεπεν εἰπεῖν ἐπὶ
τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἀλλ' ἀναγκαῖον νῦν ὑμᾶς δι-
δάξαι. Μεγίστη γὰρ εἶναι τιμὴ τὸ παλαιὸν ἐνομιζέτο·
ἔσχε δὲ τῆς τιμῆς τὴν ὑπόθεσιν ἐντεῦθεν.
30 ; Ἡνίκα τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔθνος τῆς Αἰγύπτου ἀ-
παλλάξαι ἐβούλετο ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ τῆς τυραν-

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΝΑ΄

(Γεν. 26, 1 - 11).

«Ἐπεσε δὲ πείνα εἰς τὴν χώραν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προηγουμένην, ἢ ὅποια ἐγένετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀβραάμ».

1. Ἐπιθυμῶ νὰ ἀρχίσω πάλιν τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὴν συνέχειαν αὐτῶν, τὰ ὅποια ἔχουν λεχθῆ εἰς ἡμᾶς προηγουμένως· διὰ νὰ γνωρίσετε ὁμῶς καλῶς, ποῦ ἐσταματήσαμεν τὸν προηγούμενον λόγον καὶ ἀπὸ ποῦ πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν αὐτόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσω τὴν ἀγάπην σας. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη σεῖς ἔχετε λησμονήσει ἐνδεχομένως ἐπειδὴ ἔχετε πολλὰς φροντίδας, ὁμῶς ἐγὼ πρέπει νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, ὥστε νὰ σᾶς γίνῃ πιὸ κατανοητὴ ἡ ὁμιλία, ἢ ὅποια πρόκειται νὰ ἐκφωνηθῆ σήμερον. Γνωρίζετε ὅτι προηγουμένως σᾶς διηγήθηκα τὴν εὐσέβειαν τῆς Ρεβέκκας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἤλθομεν εἰς τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ καὶ ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ὅπου ὁ Ἡσαῦ παρεχώρησε τὰ πρωτοτόκια εἰς τὸν Ἰακώβ, ἀφοῦ ἀπήλαυσε τὸ φαγητόν, ἀλλ' ἐστέρησε τὸν ἑαυτόν του τῆς τιμῆς τοῦ πρωτοτόκου ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας του διὰ τὴν τροφήν. Αὐτὸ δὲ συνέβη ὄχι χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ προφητεία τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια λέγει· «Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα»¹. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὡς Θεὸς ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέλλοντα, προανήγγειλε καὶ τοῦ ἐνός τὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ ἄλλου τὴν κακίαν τῆς ψυχῆς. Τί εἶναι ὁμῶς τὸ Ζήτημα αὐτὸ τῶν πρωτοτοκίων; Ἐὰν καὶ τότε δὲν ἐπέτρεπεν ὁ χρόνος νὰ εἰποῦμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας δι' αὐτό, τῶρα ὁμῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς διδάξω. Διότι τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐθεωρεῖτο, ὅτι τὰ πρωτοτόκια ἦσαν πολὺ μεγάλη τιμὴ. Καὶ ἡ αἰτία τῆς τιμῆς ἤρχισεν ἀπ' ἐδῶ.

Ἐπὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τῶν πάντων ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ νὰ τὸ

νίδος ἐλευθερῶσαι τοῦ Φαραῶ διὰ τὴν πρὸς τὸν πα-
 τριάρχην ἐπαγγελίαν, ἀντιτείνοντος καὶ κατέχειν
 βουλομένου τότε τοῦ Αἰγυπτίου, μετὰ τὰς διαφόρους
 πληγὰς ταύτην ἐπαγαγὼν τὴν πληγὴν ὁ Δεσπότης
 5 τελευταίαν, μονονουχὶ ταῖς οἰκείαις χερσὶ παρεσκεύ-
 ασε τοὺς Αἰγυπτίους ἐξῶσαι τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔ-
 θνος. Ἀθρόον γὰρ πάντων τῶν Αἰγυπτίων τὰ πρω-
 τότοκα ἀναιρεθῆναι προσέταξε, καὶ ἦν ἰδεῖν καθ' ἐ-
 κάστην οἰκίαν οἰμωγὰς καὶ δάκρυα καὶ οὐδὲ μέχρι
 10 τούτου στῆναι ἐνόμιζον τὴν ἀπειλήν, ἀλλ' ἐκ τούτου
 προσεδόκων καὶ ἐπὶ πάντας ὁδῶ βαδίζοντα ἐλεύσε-
 σθαι τὸν θάνατον. Ἐπεὶ οὖν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πάν-
 των τῶν γεννωμένων πρωτοτόκων ἀθρόον ὁ θάνατος
 γέγονεν, οἱ δὲ Ἰσραηλίται τῆς ἄνωθεν ροπῆς ἀπο-
 15 λαύοντες ἀβλαβεῖς διέμενον, δεικνὺς καὶ διὰ τούτου
 τὴν περὶ αὐτοὺς εὐνοίαν ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἀντὶ τῆς
 ἀναιρέσεως τῶν πρωτοτόκων ἐκείνων, τὰ πρωτότο-
 κα τῶν Ἰουδαίων αὐτῷ ἀνατιθέναι λοιπὸν προσέτα-
 ξεν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Λευὶ φυλὴ εἰς ἱερουργίαν ἀφω-
 20 ρίσθη καὶ ἐξ ἐκείνου οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων τὰ πρω-
 τότοκα ἀνετίθεντο τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων καὶ
 πάντων ἀπαξαπλῶς. Καὶ πρόσταγμα ἦν τὸ κελεῦον
 ὑπὲρ τε τῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ τε τῶν ἀκαθάρτων ζώ-
 ων τὴν τιμὴν κατατιθέναι.
 25 Ἄλλ' εἰ καὶ ὕστερον αὕτη ἡ νομοθεσία γέγονεν ἢ
 περὶ τῶν πρωτοτόκων, ἀλλ' ὅμως ἤδη ἄνωθεν καὶ ἐκ
 προοιμίων ἐδόκουν πλέον τι ἔχειν προτέρημα οἱ τὴν
 νηδὺν τῆς μητρὸς διανοίξαντες. Ταύτην οὖν τὴν τι-
 μὴν, ἦν καὶ ἐκ φύσεως ἔσχεν ὁ Ἡσαῦ, μετήγαγεν
 30 διὰ τὴν οἰκείαν ἀκρασίαν ἐπὶ τὸν ἀδελφόν. Καὶ ὁ μὲν
 καὶ τὸ παρὰ τῆς φύσεως αὐτῷ δοθὲν ἀπώλεσεν, ὁ
 δὲ καὶ ὅπερ οὐκ εἶχεν ἐκ φύσεως, αὐτῷ προσέλαβε.
 Καὶ ἐπειδὴ ἄνωθεν αὐτῷ ταῦτα ἦν κεχρησμοδημένα,
 διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ρεβέκκα τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ἐπι-
 35 τιθεῖσα, Ἰακώβ αὐτὸν ἐκάλεσεν, ὅπερ πτερνισμὸς ἐρ-
 μηνεύεται, καθάπερ καὶ ὁ Ἡσαῦ μετὰ τὰς τοῦ πα-
 τρὸς εἰ αὐτὸν εὐλογίας γεγενημένας ἀποδυρόμενος ἔ-

ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Φαραώ, λόγῳ τῆς ὑποσχέσεως πρὸς τὸν πατριάρχην, ἐπειδὴ τότε ὁ Αἰγύπτιος ἔφερεν ἀντίστασιν καὶ ἤθελε νὰ κρατῇ δούλους τοὺς Ἰσραηλίτας, μετὰ ἀπὸ τὰς διαφόρους πληγὰς ἐπέβαλεν αὐτὴν τὴν τελευταίαν ὁ Κύριος καὶ ἔκαμε τοὺς Αἰγυπτίους σχεδὸν μόνοι τῶν νὰ ἐκδιώξουν τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. Καθ' ὅσον διέταξε νὰ φονευθοῦν τὰ πρωτότοκα ὄλων τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἰδῆς φωνὰς καὶ δάκρυα εἰς κάθε οἰκίαν. Καὶ δὲν ἐπίστευον, ὅτι ἡ ἀπειλὴ θὰ τελειώσῃ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἐκ τούτου ἀνέμενον, ὅτι θὰ ἤρχετο εἰς ὄλους ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὸν δρόμον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐθανατώθησαν αἰφνιδίως ὅλα τὰ πρωτότοκα τέκνα τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλίται ἔμενον ἀβλαβεῖς, διότι ἀπελάμβανον τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τῶν πάντων ἔδειχνε καὶ μὲ αὐτὸ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἀντὶ νὰ φονευθοῦν τὰ πρωτότοκα ἐκείνων, διέταξε νὰ ἀφιερώνουν αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτόν. Ἐκ τούτου καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ ὠρίσθη εἰς τὸ νὰ ἔχη τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ ὄχι μόνον τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων ἀφιερώνοντο εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ζῶων καὶ ὄλων γενικῶς. Ὑπῆρχε καὶ ἐντολή, ἡ ὁποία ἔλεγε νὰ πληρώνεται ἡ τιμὴ καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰ ἀκάθαρτα ζῶα.

Ἄλλ' ἂν καὶ ἔγινεν ἀργότερον ἡ νομοθεσία ἡ σχετικὴ μὲ τὰ πρωτότοκα, ὅμως ἤδη ἀπὸ πολὺ παλαιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐφαίνοντο, ὅτι εἶχον κάποιον μεγαλύτερον προτέρημα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἤνοιξαν τὴν μήτραν τῆς μητρός των. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἡσαῦ εἶχεν ἐκ φύσεως, τὴν μετεβίβασεν εἰς τὸν ἀδελφόν του, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἦτο ἐγκρατής. Καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ ἔχασεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς αὐτόν ἀπὸ τὴν φύσιν, ὁ δὲ Ἰακώβ οἰκαιοποιήθη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀπὸ τὴν φύσιν. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ εἶχον καθορισθῆ μὲ προφητείαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ρεβέκκα τοῦ ἔδωσεν ὄνομα καὶ τὸν ὠνόμασεν Ἰακώβ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύεται πτερνισμός, ὅπως ἀκριβῶς κλαίων ὁ Ἡσαῦ ἔλεγε μετὰ ἀπὸ τὰς εὐλογίας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πατέρα

λεγε, «Δικαίως ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ· ἐπτέρνικε γάρ με ἤδη δεύτερον τοῦτο, τὰ τε πρωτοτόκιά μου εἰλήφει καὶ νῦν εἴληφε τὴν εὐλογίαν μου.

- Σκόπει πόση τῶν παλαιῶν ἦν ἡ σύνεσις, μᾶλλον
 5 δὲ πόση τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία, ὡς καὶ τὰς γυναῖκας παρρασκευάζειν μὴ ἀπλῶς μηδὲ ὡς ἔτυχε τὰς προσηγορίας τοῖς τεχθεῖσιν ἐπιτιθέναι, ἀλλ' ἐναποτίθεσθαι τῇ τοῦ παιδίου προσηγορία τῶν μελλόντων ἔσσεσθαι τὴν προαναφώνησιν. Καὶ σπανίως εὐρήσεις ὁμωνύμους
 10 τοῖς γεννησαμένοις τοὺς τεχθέντας καλουμένους, ἢ τάχα που οὐδαμοῦ· ἀλλὰ κἂν ὁ πατήρ τὴν προσηγορίαν τῷ παιδί μέλλῃ ἐπιτιθέναι, ξένην τινὰ καὶ καινὴν ἐπιτίθῃσιν, ὥστε δι' αὐτῆς προμηνῦσαί τινα τῶν μελλόντων ἔσσεσθαι· καὶ ἡ μήτηρ πάλιν ὁμοίως. Οὕτω καὶ
 15 ὁ Λάμεχ τὸν υἱὸν προσηγορεύων, «Νῶε ἐκάλεσεν», καὶ ἐπήγαγε λέγων, «Οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς». Οὕτω καὶ ἐκάστην προσηγορίαν διερευνῶμενος μετὰ ἀκριβείας, εὐρήσεις πάντως τι αἰνιττομένην, οὐ καθάπερ νῦν ποιοῦσιν, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀπὸ τῶν
 20 γεννησαμένων σπουδάζοντες τὰς προσηγορίας ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ πᾶς ὁ σκοπὸς αὐτοῖς ἦν, ὥστε διηνεκῆ ὑπόμνησιν ἐναποτιθέναι διὰ τῆς προσηγορίας τῷ τεχθέντι. Ἄλλ' ἴδωμεν λοιπὸν μετὰ τὴν τῶν πρωτοτοκίων ἐναλλαγὴν, τί πάλιν ἡμῖν διηγεῖται ὁ μακάριος
 25 Μωϋσῆς περὶ τοῦ πατρὸς τούτων, καὶ ὅπως καθάπερ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ οὗτος λιμοῦ καταλαβόντος πολλῆς ἀξιοῦται τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας, διὰ τε τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, διὰ τε τὴν εἰς τὸν πατριάρχην γεγεννημένην ἐπαγγελίαν.
 30 «Ἐγένετο δέ», φησί, «λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τοῦ λιμοῦ τοῦ πρότερον, ὃς ἐγένετο ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ Ἄβραάμ». Ἴνα μὴ νομίσης περὶ ἐκείνου τοῦ λιμοῦ αὐτὸν διαλέγεσθαι, διὰ τοῦτο ἐπήγαγε, «Χωρὶς τοῦ λιμοῦ τοῦ πατριάρχου», ἀντὶ τοῦ ἕτερος τοιοῦτος νῦν
 35 κατέλαβε λιμὸς τὴν γῆν ἐπὶ τοῦ Ἰσαάκ, ὅλος καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ'. Καὶ ἡ τῶν ἀναγκαίων σπάνις πάντα ἐν θορύβῳ μεγίστῳ καθίστα, καὶ ἐκ τῶν οἰ-

του, «Δικαίως ὠνομάσθη Ἰακώβ, διότι μὲ ὑπεσκέλισεν ἤδη διὰ δευτέραν φοράν τώρα καὶ ἔλαβε τότε τὰ πρωτοτόκια μου καὶ τώρα τὴν εὐλογίαν μου.

Πρόσεχε πόση ἦτο ἡ σύνεσις τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων, ἢ μάλλον πόση ἦτο ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ προετοιμάζη καὶ τὰς γυναῖκας νὰ μὴ δίνουν χωρὶς σκοπὸν καὶ τυχαίως τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ νὰ ἐκθέτουν τὴν προφητείαν ἐκείνων, πού ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Καὶ σπανίως ἢ πουθενὰ δέν θὰ εὐρῆς νὰ ἔχουν τὸ ἴδιον ὄνομα τὰ τέκνα μὲ τοὺς γονεῖς. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὁ πατὴρ ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ εἰς τὸ παιδί του ὄνομα, τοῦ ἔδιδε κάποιον ξένον καὶ νέον ὄνομα, ὥστε μὲ αὐτὸ νὰ προαναγγεῖλῃ κάτι ἀπ' αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Καὶ ἡ μητέρα πάλιν τὸ ἴδιο ἔκαμνε. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Λάμεχ, δίδων εἰς τὸν υἱὸν του τὸ ὄνομα, «Τὸν ὠνόμασε Νῶε» καὶ προσέθεσε λέγων, «Αὐτός θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ»². Ἔτσι, ἐὰν ἐξετάσῃς κάθε ὄνομα μὲ προσοχὴν, θὰ εὐρῆς ὅπως ὅποτε νὰ ὑπαινίσσεται κάτι. Ὅχι ὅπως κάμνουν τώρα, πού συνηθίζουν νὰ δίδουν τὰ ὀνόματα ἀπὸ τοὺς γονεῖς χωρὶς σκοπὸν καὶ τυχαίως, ἀλλ' ὅλη ἡ φροντίς των ἦτο νὰ θέτουν εἰς τὸ παιδί μὲ τὸ ὄνομα συνεχῆ ὑπόμνησιν. Ἄλλ' ἂς ἰδοῦμεν πλέον μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν πρωτοτοκίων, τί διηγεῖται πάλιν εἰς ἡμᾶς ὁ μακάριος Μωυσῆς διὰ τὸν πατέρα αὐτῶν καὶ πῶς, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ καὶ αὐτός ὁ Ἰσαάκ, ὅταν ἔπεσε πείνα, γίνεται ἄξιος πολλῆς θείας φροντίδος καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς του καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὑποσχέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει εἰς τὸν πατριάρχην.

«Καὶ ἔπεσε πείνα εἰς τὴν χώραν», λέγει, «ἐκτός ἀπὸ τὴν προηγουμένην, ἢ ὁποῖα ἐγένεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀβραὰμ». Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι ὁμιλεῖ δι' ἐκείνην τὴν πείναν, διὰ τοῦτο προσέθεσεν, «Ἐκτός ἀπὸ τὸν λιμὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου», ἀντὶ νὰ εἰπῇ, Ἔπεσεν εἰς τὴν χώραν ἄλλη πείνα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰσαάκ, τέτοια πού συνέβη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πατρὸς του. Ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων τροφίμων ἐθορύβησε πολὺ ὄλους καὶ τοὺς ἡ-

κείων μετανίστασθαι κατήπειγε, καὶ πρὸς ἐκείνους
 τοὺς τόπους χωρεῖν, ἔνθα τῶν ἐπιτηδείων τὴν εὐπο-
 ρίαν ἦν εὐρεῖν. Ὅθεν καὶ ὁ δίκαιος οὗτος θεασάμε-
 νος τὸν λιμόν, «Ἐπορεύθη», φησί, «πρὸς Ἀβιμέλεχ
 5 εἰς Γέραρα». Ἐνταῦθα γὰρ καὶ ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τὴν
 ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐπάνοδον πάλιν ἀπῆλθεν. Εἰκὸς
 δὲ καὶ τοῦτον διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἀπεληλυθέναι, ὡς ἐκεῖ-
 θεν ὀρμησαί τε βουλόμενον ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον· καὶ ὅτι
 τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον τῆς Γραφῆς λεγούσης· «Ἔφθη
 10 γὰρ αὐτῷ», φησὶν, «ὁ Θεός, καὶ εἶπε· μὴ καταβῆς
 εἰς Αἴγυπτον». Οὐ βούλομαι σε, φησί, τὴν μακρὰν
 ἐκείνην στείλασθαι ὁδόν, ἀλλ' ἐνταῦθα μένειν. Ἄλλ'
 οὐδὲ ἀφίημί σε πείραν τῆς στενοχωρίας λαβεῖν, ἀλ-
 λά τὴν ὑπόσχεσιν τὴν πρὸς τὸν πατέρα σου εἰς ἔργον
 15 ἄξω, καὶ τὰ ἐκείνω ἐπηγγελμένα εἰς σὲ ἐκβήσεται,
 καὶ σὺ τῶν πρὸς ἐκείνον ὑποσχέσεων τὸ πέρασ δέξῃ.
 «Μὴ καταβῆς εἰς Αἴγυπτον· κατοίκησον δὲ ἐν τῇ γῆ,
 ἣ ἐάν σοι εἴπω, καὶ παροίκει ἐν τῇ γῆ ταύτῃ».

2. Ἴνα μὴ νομίση ὁ δίκαιος, ὅτι βουλόμενος αὐτὸν
 20 τῆς στενοχωρίας τῆς ἀπὸ τοῦ λιμοῦ πείραν λαβεῖν,
 τοῦτο ἐπιτάττει, καὶ οὐ συγχωρεῖ εἰς τὴν Αἴγυπτον
 ἀπελθεῖν, φησί· μὴ ἀγωνία, μηδὲ φρόντιζε, ἀλλ' ἐν-
 ταῦθα μένε. «Ἐγὼ γὰρ ἔσομαι μετὰ σοῦ». Τὸν χορη-
 γὸν ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν ἔχων, μὴ φρόντιζε μηδε-
 25 νός. Ἐγὼ γὰρ ὁ πάντων Δεσπότης ἔσομαι μετὰ σοῦ,
 καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐλογῆσω σε, ἀντὶ τοῦ,
 ἐπίδοξόν σε ποιήσω, καὶ τὴν παρ' ἐμοῦ σοι εὐλογίαν
 παρέξω. Τί ἂν εἶη τούτου μακαριώτερον τοῦ δικαίου
 τοῦ τσαύτην ἐπαγγελίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ δεξαμένου,
 30 ὅτι «Ἐσομαι μετὰ σοῦ, καὶ εὐλογῆσω σε»; Τοῦτο σε
 πάντων εὐπορώτερον ἀποδείξει, τοῦτό σε ἐν πολλῇ
 περιουσίᾳ εἶναι παρασκευάσει, τοῦτό σοι ἡ μεγίστη
 δόξα, τοῦτο ἡ ἄφατος περιφάνεια, τοῦτο ἡ ἀσφάλεια,
 τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον, τὸ ἐμὲ εἶναι μετὰ

νάγκασε νά φύγουν ἀπὸ τὰ μέρη των καὶ νά ἀναχωρήσουν πρὸς ἐκείνους τοὺς τόπους, πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ ἤμποροῦσαν νά εὔρουν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ὅταν εἶδε τὴν πείναν, «Ἄνεχώρησε», λέγει, «πρὸς τὸν Ἄβιμέλεχ εἰς τὰ Γέραρα». Διότι ἐδῶ εἶχεν ἔλθει καὶ ὁ Ἄβραάμ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Εἶναι φυσικόν, ὅτι καὶ αὐτός διὰ τοῦτο μετέβη ἐκεῖ, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἤθελεν ἀπὸ ἐκεῖ νά ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὅτι αὐτός εἶναι ὁ λόγος, ἄκουσε τὴν Γραφήν, ἣ ὁποία λέγει· «Παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ εἶπε. Νὰ μὴ μεταθῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον». Δὲν θέλω, λέγει, νά σέ στείλω νά διανύσῃς τὴν μακρινὴν ἐκείνην ἀπόστασιν, ἀλλὰ νά μένης ἐδῶ. Οὔτε ὅμως θὰ σέ ἀφήσω νά δοκιμάσῃς τὴν στενοχώριαν, ἀλλὰ θὰ πραγματοποιήσω τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἔδωσα εἰς τὸν πατέρα σου καὶ θὰ γίνουν εἰς σέ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποία ἔχω ὑποσχεθῆ εἰς αὐτόν, καὶ σὺ θὰ δεχθῆς τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρὸς τὸν πατέρα σου ὑποσχέσεών μου. «Νὰ μὴ μεταθῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον. Νὰ κατοικήσῃς δὲ εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ θὰ σοῦ εἰπῶ καὶ νά μείνης προσωρινῶς εἰς τὴν χώραν αὐτὴν».

2. Διὰ νά μὴ νομίσῃ ὁ δίκαιος, ὅτι τὸν διατάσσει καὶ δὲν τὸν ἐπιτρέπει νά φύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπειδὴ ἤθελε νά δοκιμάσῃ τὴν στενοχώριαν ἀπὸ τὴν πείναν, λέγει. Νὰ μὴ ἀγωνιᾷς, οὔτε νά φροντίζῃς, ἀλλὰ μείνε ἐδῶ. «Διότι ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Ἄφοῦ ἔχεις τὸν χορηγὸν ὅλων τῶν ἀγαθῶν, νά μὴ φροντίζῃς διὰ τίποτε. Διότι ἐγὼ ὁ Κύριος ὅλων θὰ εἶμαι μαζί σου καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ θὰ σέ εὐλογήσω, ἀντὶ νά εἰπῆ, ἴθὰ σέ καταστήσω ἐνδοξον καὶ θὰ σοῦ χαρίσω τὴν εὐλογίαν μου. Τί θὰ ἤμποροῦσε νά ὑπάρξῃ μακαριώτερον ἀπὸ τὸν δίκαιον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τόσον μεγάλην ὑπόσχεσιν ἀπὸ τὸν Θεόν, λέγουσαν, «Θὰ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογήσω»; Αὐτό θὰ σέ ἀποδείξῃ πλουσιώτερον ἀπ' ὅλους, αὐτό θὰ σέ προετοιμάσῃ νά ἀποκτήσῃς μεγάλην περιουσίαν, αὐτό θὰ εἶναι διὰ σέ ἡ πιὸ μεγάλη δόξα, αὐτό θὰ εἶναι ἡ ἀπερίγραπτος περιφάνεια, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου

σοῦ, καὶ εὐλογῆσαί σε. Πῶς δέ σε εὐλογήσω; «Σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην». Ὡς ξένος καὶ ἀλήτης νομίζεις ἐπιχωριάζειν τοῖς μέρεσι τούτοις· ἴσθι, ὅτι σοι καὶ τῷ σπέρματί σου πᾶσα αὐ-
 5 τη δοθήσεται ἡ γῆ. Καὶ ἵνα θαρρεῖν ἔχῃς, μάνθανε, ὅτι «Τὸν ὄρκον ὃν ὤμοσα Ἀβραὰμ τῷ πατρί σου, τοῦτον ἐπὶ σοὶ στήσω».

Ὅρα συγκατάβασιν Θεοῦ. Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, ἵνα τὰς συνθήκας, ἃς ἐποιησάμην πρὸς τὸν πατέρα τὸν
 10 σόν', οὔτε τὰς ἐπαγγελίας, ἃς ὑπεσχόμην', ἀλλὰ τί; «Τὸν ὄρκον ὃν ὤμοσα». Ὅρκω αὐτὸν ἐπιστωσάμην, φησί, καὶ ὀφείλω εἰς ἔργον ἀγαγεῖν καὶ πληρῶσαι τὸν ὄρκον τὸν ἐμόν. Ὅρᾳς Θεοῦ φιλιανθρωπίαν; Οὐ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀξίαν δρῶν φθέγγεται, ἀλλὰ πρὸς
 15 τὴν ἀσθένειαν συγκαταβαίνων τὴν ἡμετέραν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἄνθρωποι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνα εἰς ἔργον ἄγειν σπουδάζουσιν, οὐχ ἅπερ ἂν ἀπλῶς ὑπόσχονται τισιν, ἀλλ' ὅλα ἂν μεθ' ὄρκου ἐπαγγέλωνται, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πληροφορῶν τὸν
 20 δίκαιον, ὅτι πάντως ἔσται τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, φησὶν· ἴσθι, ὅτι τὰ παρ' ἐμοῦ ὀμνυθέντα εἰς ἔργον ἀχθῆναι δεῖ. Τί οὖν, φησὶν; ὁ Θεὸς ὤμοσε; καὶ κατὰ τίνος δμόσαι ἠδύνατο; Ὅρᾳς ὅτι συγκαταβάσεως ἦν τὸ εἰρημένον· τὴν γὰρ βεβαίωσιν τῆς ὑποσχέσεως ὄρ-
 25 κων ἐκάλεσε. «Καὶ στήσω», φησί, «τὸν ὄρκον μου, ὃν ὤμοσα Ἀβραὰμ τῷ πατρί σου». Εἶτα διδάσκει αὐτὸν καὶ τίνα ἐστίν, ἃ ὑπέσχετο, καὶ περὶ τίνων αὐτῷ διεβεβαιώσατο. «Καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ». Τοῦτο γὰρ καὶ τῷ πα-
 30 τριάρχῃ ἔλεγεν, ὅτι τοσοῦτον ἔσται τὸ σπέρμα σου, ὡς καὶ τοῖς ἀστροῖς καὶ τῇ ἄμμῳ παρισωθῆναι. «Καὶ δώσω», φησὶν, «τῷ σπέρματί σου πᾶσαν τὴν γῆν ταύτην, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς». Διὰ τοῦτο δὲ τὰς ὑποσχέσεις τὰς

καὶ θὰ σὲ εὐλογήσω. Πῶς δὲ θὰ σὲ εὐλογήσω; «Εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω αὐτὴν τὴν χώραν». Σὺ νομίζεις ὅτι διαμένεις εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ὡς ξένος καὶ περιπλανώμενος. Νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἡ χώρα αὐτὴ ὀλόκληρη θὰ δοθῇ εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου. Καὶ διὰ νὰ ἡμπορῆς νὰ πάρῃς θάρρος, γνώριζε, ὅτι «Τὸν ὄρκον, τὸν ὁποῖον ἔδωσα εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν πατέρα σου, αὐτὸν θὰ τὸν πραγματοποιήσω εἰς σέ».

Πρόσεχε συγκατάβασιν Θεοῦ. Δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «τάς συνθήκας τὰς ὁποίας ἔκαμα μὲ τὸν πατέρα σου, οὔτε ἴτας ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωσα, ἀλλὰ τί εἶπε; «Τὸν ὄρκον τὸν ὁποῖον ἔδωσα». Μὲ ὄρκον διεβεβαίωσα αὐτὸν, λέγει, καὶ ὀφείλω νὰ πραγματοποιήσω καὶ νὰ ἐκπληρώσω τὸν ὄρκον μου. Βλέπεις τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Δὲν ὁμιλεῖ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἰδικὴν του ἀξίαν, ἀλλὰ συγκαταβαίνων εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀδυναμίαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι φροντίζουν νὰ πραγματοποιήσουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὄχι ὅσα ὑπόσχονται εἰς κάποιους ἀπλῶς, ἀλλ' ὅσα ὑπόσχονται μὲ ὄρκον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Θεὸς τῶν πάντων πληροφορεῖ τὸν δίκαιον, ὅτι ὅπως ἴσως θὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα ἐλέχθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ λέγει. Νὰ γνωρίζῃς, ὅτι πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχω ὀρκισθῆ. Τί λοιπόν; λέγει Ὁρκίσθη ὁ Θεός; Καὶ εἰς ποίου ὄνομα ἦτο δυνατόν νὰ ὀρκισθῆ; Βλέπεις ὅτι ἦτο δειγμα συγκαταβάσεως αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐλέχθη καθ' ὅσον ἀπεκάλεσεν ὄρκον τὴν βεβαίωσιν τῆς ὑποσχέσεως. «Καὶ θὰ ἐκπληρώσω», λέγει, «τὸν ὄρκον μου, τὸν ὁποῖον ἔδωσα εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν πατέρα σου». Ἐπειτα ἐξηγεῖ εἰς αὐτὸν καὶ ποῖα εἶναι αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη καὶ διὰ ποῖα ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὴν διαβεβαίωσιν. «Καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου, ὡσάν τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ». Αὐτὸ ἔλεγε καὶ εἰς τὸν πατριάρχη, ὅτι δηλαδὴ τόσον θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου, ὥστε νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. «Καὶ θὰ δώσω», λέγει, «ὀλόκληρον τὴν χώραν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου καὶ θὰ εὐλογηθοῦν δι' ἐνὸς ἐκ τῶν ἀπογόνων σου ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς». Διὰ τοῦτο

εἰς ἐκεῖνον γεγεννημένας εἰς σέ πληρώσω, «'Ανθ' ὧν ὑπήκουσεν Ἄβραάμ ὁ πατήρ σου τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου, καὶ τὰ δικαιώματά μου».

5 "Ὁρα Θεοῦ σοφίαν, ὅπως διεγείρει τοῦ δικαίου τὴν διάνοιαν, καὶ προθυμότερον ἐργάζεται, καὶ παρασκευάζει μιμητὴν τοῦτον τοῦ οἰκείου πατρὸς καταστῆναι. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος, ἐπειδὴ, φησὶν, ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς, ταύτης ἠξιώθη τῆς ὑποσχέσεως, καὶ
10 διὰ τὴν ἐκείνου ἀρετὴν εἰς σέ τὸν ἐξ αὐτοῦ τεχθέντα ταῦτα πληροῦν μέλλω· εἰ καὶ σὺ αὐτὸς ἐκείνου ζηλωτῆς κατασταίης, καὶ τὴν ἐκείνου ὁδὸν ἔλθοις, ἐννόησον, ὅσης ἀπολαύσεις τῆς παρ' ἐμοῦ εὐνοίας, καὶ πόσης προνοίας ἀξιωθήσῃ. Ὁ γὰρ διὰ τὴν ἑτέρου ἀ-
15 ρετὴν μέλλων εὖ πάσχειν, εἰ καὶ αὐτὸς ἐνάρετος γένοιτο, πολλῶ πλείονος ἀξιωθήσεται κηδεμονίας. Τί δέ ἐστιν, «'Ανθ' ὧν ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου, καὶ τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὰ δικαιώματά μου»; Εἶπον αὐτῷ· «Ἐξελθε ἐκ
20 τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω», καὶ κατέλειπε τὰ ἐν χερσὶ, καὶ τὰ ἄδηλα ἐδίωκε. Καὶ οὐκ ἐνεδοίασεν, οὐδὲ ἠμέλλησεν, ἀλλὰ μετὰ πάσης προθυμίας τὸ ἐπίταγμα πληρῶν ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς.

25 Πάλιν τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῷ ἐπηγγελιάμην, καὶ μετὰ τὸ τὴν ἡλικίαν ἀπαγορευῆσαι, καὶ μηκέτι μήτε αὐτόν, μήτε τὴν μητέρα τὴν σὴν πρὸς τεκνογονίαν ἔχειν τινὰ ἐπιτηδεϊότητα, ἀκούων παρ' ἐμοῦ ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα εἰς τοσοῦτον ἐκταθήσεται, ὡς πᾶσαν
30 πληρῶσαι τὴν γῆν, οὐδὲ τότε διαταράχθη τὸν λογισμόν, ἀλλ' ἐπίστευσε· δι' ὃ καὶ δικαιοσύνη αὐτῷ ἐλογίσθη, ὅτι τῇ δυνάμει τῇ ἐμῇ πιστεύσας, καὶ ταῖς ὑποσχέσεσι θαρρήσας ταῖς ἐμαῖς, ἀνώτερος γέγονε τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης. Καὶ μετὰ τὸ σέ τεχθῆναι, τῆς μητρὸς
35 τῆς σῆς δυσχεραίνουσης πρὸς τὸν Ἰσμαῆλ τὸν ἐκ τῆς παιδίσκης τεχθέντα, καὶ βουλομένης αὐτὸν ἀπελάσαι

τάς ὑποσχέσεις τάς ὁποίας ἔδωσα εἰς ἐκείνον θά τάς ἐκπληρώσω εἰς σέ, «Ἐπειδὴ ὁ πατήρ σου Ἄβραάμ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν μου καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου καὶ τοὺς νόμους μου».

Πρόσεχε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς παρακινεῖ τὴν σκέψιν τοῦ δικαίου καὶ τὸν κάμει προθυμότερον καὶ τὸν προετοιμάζει νά γίνῃ μιμητὴς τοῦ πατρός του. Ἐάν ἐκεῖνος, ἐπειδὴ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν μου, ἔγινεν ἄξιος αὐτῆς τῆς ὑποσχέσεως, εἰς ἐσέ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐπ' αὐτοῦ, πρόκειται νά ἐκπληρώσω αὐτά, ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς ἐκείνου. Ἐὰν καὶ σὺ μιμηθῆς ἐκείνον καὶ θαδίσης τὴν ὁδὸν ἐκείνου, σκέψου πόσῃν ἀγάπῃν θά ἀπολαύσης ἀπὸ ἐμέ καὶ πόσῃς φροντίδος θά ἀξιωθῆς. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος πρόκειται νά εὐεργετηθῆ λόγῳ τῆς ἀρετῆς ἄλλου, ἐὰν καὶ ὁ ἴδιος γίνῃ ἐνάρετος, θά ἀξιωθῆ πολὺ μεγαλυτέρας φροντίδος. Τί σημαίνει ὁμοῦ, «Ἐπειδὴ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν μου καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου καὶ τοὺς νόμους μου»; Εἶπεν εἰς αὐτόν «Νά φύγῃς ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ νά ὑπάγῃς εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θά σοῦ δείξω»⁸. Καὶ ἐγκατέλειπεν αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ ἠκολούθησε τὰ ἄγνωστα. Καὶ δὲν ἐφοβήθη, οὔτε ἠμέλλησεν, ἀλλὰ μὲ κάθε προθυμίαν ἠπήκουσεν εἰς τὸν λόγον μου, διὰ νά ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν μου.

Πάλιν ὑπεσχέθη ἐπὶ αὐτὸν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ μετὰ τὸ ἐμπόδιον τῆς ἡλικίας καὶ ἐνῶ καθόλου, οὔτε αὐτός οὔτε ἡ μητέρα σου, δὲν εἶχον κάποιαν ἰκανότητα πρὸς τεκνογονίαν, ὅταν ἠκούσεν ἀπὸ ἐμένα, ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θά αὐξηθοῦν τόσον πολὺ, ὥστε νά γεμίσουν ὅλοκληρον τὴν γῆν, οὔτε ἔνιωσεν ταραχὴν εἰς τὴν σκέψιν του, ἀλλ' ἐπίστευσε. Διὰ τοῦτο καὶ ἐλογίσθη αὐτὸ ὡσάν ἀρετὴ του, ἐπειδὴ ἀπεδείχθη ἀνώτερος τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας, ἀφοῦ ἐπίστευσεν εἰς τὴν δυνάμιν μου καὶ ἔλαβε θάρρος ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις μου. Καὶ μετὰ τὴν γέννησίν σου ἐπειδὴ ἡ μητέρα σου ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὸν Ἰσαμῆλ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν δούλην, καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νά διώξῃ

τῆς οἰκίας μετὰ τῆς Ἄγαρ, ὥστε μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς σέ, τοῦ πατριάρχου διὰ τὴν πατρικὴν φιλοστοργίαν ἤδη σχέσιν τινὰ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἔχοντος, ἀκούσας παρ' ἐμοῦ, ὅτι τὸ δοκοῦν ποιεῖ τῇ Σάρρα, ἐπέ-
 5 λάθετο τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας, καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἰσμαῆλ μετὰ τῆς παιδίσκης, καὶ πανταχοῦ ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου.

Καὶ γὰρ τὸ τελευταῖον προσταχθεὶς ὑπ' ἐμοῦ εἰς θη-
 10 τω περιπόθητον, οὐ περιειργάσατο τὸ πρόσταγμα, οὐ διαταράχθη τὸν λογισμὸν, οὐδὲ ἀνεκοινώσατο τῇ μητρὶ τῇ σῆ, οὐ τοῖς παισίν, οὐ σοὶ αὐτῷ τὸ μέλλον ὑπ' αὐτοῦπραχθήσεσθαι κατάδηλον ἐποίησεν, ἀλλ' ἐρρωμένῳ τῷ λογισμῷ καὶ συντεταμένῃ τῇ προθυμίᾳ εἰς ἔργον ἄ-
 15 γειν τὸ ἐπίταγμα ἠπειγέτο τὸ ἐμόν· διὸ τὴν γνώμην αὐτοῦ στεφανώσας, τὸ ἔργον ἐκώλυσα γενέσθαι. Ἐπεὶ οὖν διὰ πάντων πολλὴν ἐπεδείξατο τὴν ὑπακοὴν καὶ φυλακὴν τῶν ἐμῶν προσταγμάτων, διὰ τοῦτο σέ, τὸν ἐξ ἐκείνου τεχθέντα, τῶν ὑποσχέσεων τῶν εἰς
 20 αὐτὸν γεγεννημένων ποιῶ κληρονόμον. Μίμησαι τοίνυν ἐκείνου τὴν ὑπακοήν, καὶ τοῖς παρ' ἐμοῦ λεγομένοις πίστευε, ἵνα πολυπλασίονος τῆς ἀμοιβῆς ἀξιοθῆς, ὑπὲρ τε τῆς τοῦ πατρὸς ἀρετῆς, ὑπὲρ τε τῆς οἰκείας ὑπακοῆς, καὶ μὴ καταβῆς εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐνταῦ-
 25 θα μένε.

3. Εἶδες Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅπως διὰ τῆς μνή-
 μης τῆς ἀρετῆς τοῦ πατρὸς τούτου τὸν λογισμὸν ἐ-
 νεύρωσε; «Κατώκησε δέ», φησὶν, «Ἰσαὰκ ἐν Γερά-
 ροις». Ὅρα τοῖς αὐτοῖς καὶ τοῦτον περιπίπτοντα
 30 σχεδόν, οἷς ὁ πατὴρ περιέπεσεν. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν κα-
 τοίκησιν ἐποιήσατο ἐν Γεράροις, «Ἐπηρώτησαν»,
 φησὶν, «οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου τῆς Ρεβέκκας, τῆς γυ-
 ναικὸς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ἀδελφὴ μου ἐστίν», ἐφοβή-
 θη γὰρ μήποτε ἀποκτείνωσιν αὐτόν, ἠττώμενοι τοῦ
 35 κάλλους τῆς γυναικός. «Μήποτε γάρ», φησὶν, «ἀπο-

αὐτὸν ἀπὸ τὴν οἰκίαν μαζὶ μὲ τὴν Ἄγαρ, ὥστε νὰ μὴ ἔχη τὴν ἰδίαν κληρονομίαν μὲ ἐσέ, ὁ πατριάρχης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη κάποιαν σχέσιν μὲ ἐκεῖνον, λόγῳ τῆς πατρικῆς στοργῆς, ὅταν ἤκουσεν ἀπὸ ἐμένα, νὰ κάνῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὴν Σάρραν, ἐλησμόνησε τὴν φυσικὴν στοργὴν καὶ ἔδωξε τὸν Ἰσμαὴλ μαζὶ μὲ τὴν δούλην, καὶ ὑπήκουσε παντοῦ εἰς τὴν ἐντολὴν μου καὶ διεφύλαξε τὰ προστάγματά μου.

Καὶ τέλος ὅταν διετάχθη ἀπὸ ἐμένα νὰ προσφέρῃ θυσίαν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐδόθη εἰς αὐτόν κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, τὸν τόσο ἀγαπητόν, δὲν ἐξήτασε τὴν ἐντολὴν, δὲν ἐταράχθησαν τὰ λογικὰ του, οὔτε τὸ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν μητέρα σου, οὔτε εἰς τοὺς δούλους, οὔτε εἰς σέ τὸν ἴδιον ἐφάνέρωσεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ σοῦ κάμῃ, ἀλλὰ μὲ γενναῖον φρόνημα καὶ μὲ μεγάλην προθυμίαν ἔσπευδε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολὴν μου. Διὰ τοῦτο καί, ἀφοῦ ἐβράβευσα τὴν διάθεσίν του, ἠμπόδισα νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ἔργον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔδειξε μὲ ὄλα μεγάλην ὑπακοὴν καὶ ἐπειδὴ ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς μου, διὰ τοῦτο ἐσένα, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ ἐκεῖνον, καθιστῶ κληρονόμον τῶν ὑποσχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς αὐτόν. Νὰ μιμῆσαι λοιπὸν τὴν ὑπακοὴν ἐκείνου καὶ νὰ πιστεῦῃς εἰς τοὺς λόγους μου, διὰ νὰ ἀξιωθῆς πολλαπλασίας ἀμοιβῆς διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρὸς σου καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου ὑπακοὴν καὶ νὰ μὴ μεταβῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ νὰ μείνῃς ἐδῶ.

3. Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς ἐνίσχυσε τὴν σκέψιν του μὲ τὴν ὑπενθύμισιν τῆς ἀρετῆς τοῦ πατρὸς; «Καὶ ὁ Ἰσαάκ», λέγει, «ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Γέραρα». Πρόσεχε ὅτι καὶ αὐτὸς περιέπεσε εἰς τοὺς ἰδίους κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποῖους περιέπεσε καὶ ὁ πατέρας του. Ὅταν δηλαδὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Γέραρα, λέγει ἡ Γραφή, «Ἠρώτησαν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου νὰ μάθουν διὰ τὴν Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα του. Καὶ αὐτὸς εἶπεν. Ἄδελφὴ μου εἶναι αὕτη», διότι ἐφοβήθη μήπως τὸν φονεύσουν παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν τῆς γυναικὸς του, καθ' ὅσον λέγει ἡ Γραφή, «Μήπως φονεύσουν αὐτόν οἱ ἄνδρες

κτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου περὶ Ρεβέκκας, ὅτι ὠραία τῇ ὄψει ἦν. Ἐγένετο δὲ πολυχρόνιος ἐκεῖ. Παρακύψας δὲ Ἀβιμέλεχ εἶδε τὸν Ἰσαὰκ παίζοντα μετὰ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσεν αὐ-
 5 τόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἔρα γε γυνή σου ἔστιν; Τί ὅ-
 τι εἶπες, ἀδελφή μου ἔστιν;». Ἐπειδὴ ἐκ τῶν τεκ-
 μηρίων ἐφωράθη ὁ δίκαιος, οὐκέτι λοιπὸν ἀρνεῖται,
 ἀλλ' ὁμολογεῖ, καὶ τὴν αἰτίαν φανερὰν καθίστησι, δι'
 ἦν ἀδελφὴν καλέσαι κατεδέξατο. «Εἶπε γάρ», φησί,
 10 «μήποτε ἀποθάνω δι' αὐτήν»· ὁ τοῦ θανάτου φόβος
 εἰς τοῦτό με ἐλθεῖν κατηνάγκασεν.

Ἴσως δὲ μεμαθηκῶς ἦν, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ τοῦτο
 τὸ δρᾶμα κατασκευάσας διέσωσεν ἑαυτόν, καὶ διὰ
 τοῦτο καὶ αὐτὸς ταύτην ἤλθε τὴν ὁδόν. Ἄλλ' ὁ βασι-
 15 λεὺς ἔναυλον ἔχων τὴν μνήμην ὧν πέπονθεν ἐπὶ τοῦ
 πατριάρχου τὴν Σάρραν ἀφελόμενος, παραχρῆμα ὑπὸ
 τῆς ἄνωθεν ἐπιτιμήσεως ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καταστή-
 σας, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Τί τοῦτο ἐποίησας; Μικροῦ
 ἐκοιμήθη τις τοῦ γένους μου μετὰ τῆς γυναικὸς σου,
 20 καὶ ἐπήγαγες ἂν ἐφ' ἡμᾶς ἄγνοιαν». Ταύτην, φησί,
 τὴν ἀπάτην καὶ ἤδη ὑπέστημεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ
 σοῦ, καὶ νῦν εἰ μὴ ταχέως συνείδομεν, τὰ αὐτὰ ἂν
 ἐμέλλομεν ὑπομένειν, «Καὶ ἐπήγαγες ἂν ἐφ' ἡμᾶς ἄ-
 γνοιαν». Καὶ γὰρ καὶ τότε δι' ἄγνοιαν ἀμαρτάνειν ἐ-
 25 μέλλομεν, καὶ νῦν ὑπὸ τῆς ἀγνοίας μικροῦ δεῖν ἡμᾶς
 ἀμαρτία περιπεσεῖν παρασκευάσας. «Συνέταξε δέ»,
 φησὶν, «Ἀβιμέλεχ τῷ λαῷ αὐτοῦ λέγων· πᾶς ὁ ἀπτό-
 μενος τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἢ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ,
 θανάτου ἔνοχος ἔσται».

30 Ὅρα Θεοῦ πρόνοιαν, ὅρα κηδεμονίαν ἄφατον. Ὁ
 γὰρ εἰπὼν αὐτῷ, «Μὴ καταβῆς εἰς Αἴγυπτον, καὶ
 κατοίκει ἐν τῇ γῆ ταύτῃ, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ», οὗ-
 τος ἦν ὁ ταῦτα πάντα οἰκονομῶν, καὶ τὸν δίκαιον ἐν
 τσαύτῃ ἀσφαλείᾳ καθιστάς. Σκόπει γὰρ τὸν βασιλέα
 35 ἔργον τοῦτο ποιούμενον, ὥστε ἐν ἀδείᾳ διάγειν αὐτόν,
 καὶ πάσης ἀπηλλάχθαι φροντίδος. Θάνατον γάρ, φη-

τοῦ τόπου ἐξ αἰτίας τῆς Ρεβέκκας, διότι ἦτο ὡραία εἰς τὴν ὄψιν. Καὶ ἔμενον ὁ Ἰσαὰκ ἐκεῖ πολὺν καιρὸν. Καὶ κάποτε ὁ Ἀβιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Φιλισταίων, ἔσκυψε καὶ εἶδεν ἀπὸ τὴν θυρίδα τὸν Ἰσαὰκ νὰ παίζῃ μὲ τὴν γυναῖκα του τὴν Ρεβέκκαν καὶ τὸν ἐκάλεσε καὶ τοῦ εἶπεν Ὡστε εἶναι γυναῖκα σου. Διατί λοιπὸν εἶπες, ὅτι εἶναι ἀδελφή σου;». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος Ἰσαὰκ ἀπεκαλύφθη μὲ ἀποδείξεις, δὲν ἀρνεῖται πλέον, ἀλλ' ὁμολογεῖ καὶ φανερῶνει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἀποκαλέσῃ ἀδελφήν του. «Εἶπε», λέγει, «ἐφοβήθην μήπως ἀποθάνω ἐξ αἰτίας αὐτῆς». Ὁ φόβος τοῦ θανάτου μὲ ἠνάγκασε νὰ φθάσω εἰς τὸ ψεῦδος.

Ἴσως νὰ εἶχε μάθει, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ του ἐσώθη μὲ τὸ νὰ πλάσῃ αὐτὸν τὸν μῦθον καὶ διὰ τοῦτο ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν μέθοδον. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς ἔχων πρόσφατα εἰς τὴν μνήμην του ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπαθεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ὅταν ἀφήρεσε τὴν Σάρραν, ἀφοῦ κατέστησεν αὐτὸν ὑπεύθυνον ὁ Θεός, λέγει πρὸς τὸν Ἰσαὰκ. «Τί εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔκαμες εἰς ἡμᾶς; Παρ' ὀλίγον κάποιος ἀπὸ τοὺς ἄνδρας μου θὰ ἐκοιμᾶτο μὲ τὴν γυναῖκα σου καὶ θὰ ἔφερες ἐπάνω μας ἁμαρτίαν ἐν ἀγνοίᾳ μας». Αὐτὴν τὴν ἀπάτην, λέγει, ἐπάθομεν κάποτε ἀπὸ τὸν πατέρα σου καὶ τώρα θὰ ἐπαθαίνομεν τὰ ἴδια, ἐάν δὲν τὸ ἀντελαμβανόμεθα ἀμέσως. «Καὶ θὰ ἔφερες ἐπάνω μας ἁμαρτίαν ἐν ἀγνοίᾳ μας». Καθ' ὅσον καὶ τότε ἐπρόκειτο νὰ ἁμαρτήσωμεν ἀπὸ ἀγνοίαν καὶ τώρα μᾶς ἔκαμες, ὥστε ὀλίγον νὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ἁμαρτήσωμεν. «Καὶ διέταξεν ὁ Ἀβιμέλεχ ὅλον τὸν λαόν του καὶ εἶπεν. Ὅποιος θὰ ἐγγίσῃ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ἢ τὴν γυναῖκα του, θὰ εἶναι ἔνοχος θανάτου».

Πρόσεχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, βλέπε τὴν ἀπερίγραφτον φροντίδα. Καθ' ὅσον αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶπεν εἰς αὐτόν, «Μὴ μεταβῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ νὰ κατοικήσῃς εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου», αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατηύθυνεν ὅλα αὐτὰ καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε καταστήσει τὸν δίκαιον τόσον ἀσφαλῆ. Διότι σκέψου ὅτι ὁ βασιλεὺς πραγματοποιεῖ αὐτό, διὰ νὰ ζῆ ἐκεῖνος

σίν, ἠπείλησεν ἅπασιν, εἴ τις ἄψαιτο αὐτοῦ, ἢ τῆς
 γυναικὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ οὗτος ἦν ὁ φόβος, ὁ
 τοῦ θανάτου λέγω, κατασειῶν τοῦ δικαίου τὴν διά-
 νοιαν, διὰ τοῦτο καὶ τοῦτον ἐκβληθῆναι πεποίηκεν ὁ
 5 φιλόανθρωπος Δεσπότης, καὶ ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ αὐ-
 τὸν λοιπὸν διάγειν. Καὶ ὄρα τὸ θαυμαστὸν καὶ παρά-
 δοξον, πῶς εὐμήχανος ὢν καὶ σοφὸς καὶ πάντα κατὰ
 τὸ βούλημα τὸ οἰκεῖον μετασκευάζων, καὶ ἐν ἀπόροις
 πόρον εὐρίσκων, διὰ τῶν ἐναντίων αὐτῶν καὶ πολε-
 10 μίων εἶναι νομίζεσθαι, διὰ τούτων τὴν ἀσφάλειαν
 τοῖς ἰδίοις θεράπουσι γενέσθαι προξενεῖ. Πόθεν γάρ,
 εἰπέ μοι, ὁ βασιλεὺς οὗτος τοσαύτην τοῦ δικαίου ποι-
 εῖται τὴν πρόνοιαν, μονονουχὶ ἀνακηρύττων αὐτὸν ἅ-
 πασι τοῖς τὴν πόλιν οἰκοῦσι, καὶ περιφανῆ δεικνύς
 15 καὶ περισπούδαστον αὐτῷ;

Οὕτω καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ μετὰ τὸ βαλεῖν εἰς
 τὴν κάμινον τοὺς παῖδας τοὺς τρεῖς, καὶ διὰ τῶν
 πραγμάτων μαθεῖν τῶν νέων τῶν αἰχμαλώτων τὴν
 ἀρετὴν, τότε ἀνακηρύττειν αὐτοὺς ἤρξατο, καὶ παν-
 20 ταχοῦ διὰ τῆς οἰκείας γλώττης περιφανεῖς καθιστᾷ.
 Τοῦτο γὰρ ἐστὶ μάλιστα τῆς περιουσίας τῆς τοῦ Θε-
 οῦ δυνάμεως, ὅταν διὰ τῶν ἐχθρῶν ἀνακηρύττεσθαι
 τοὺς αὐτοῦ δούλους παρασκευάζῃ. Καὶ ὁ μετὰ θυμοῦ
 τὴν κάμινον ἐκείνην ἐξαφθῆναι ποιήσας, ἐπειδὴ εἰ-
 25 δειν, ὅτι διὰ τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν, καὶ τῆς τοῦ πυ-
 ρὸς ἐνεργείας περιεγένετο ἢ τῶν παίδων ἀρετῇ, ἀ-
 θρόον μεταβαλλόμενος ἐκραύγασε λέγων· «Οἱ δούλοι
 τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου». «Ὅρα μὴ μόνον αὐτοὺς ἀνα-
 κηρύττοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν Δεσπότην τῶν ὄλων· «Οἱ
 30 δούλοι γὰρ τοῦ Θεοῦ», φησί, «τοῦ ὑψίστου ἐξέλθετε».
 Τί γέγονεν; οὐ σὺ τῇ τιμωρίᾳ παρέδωκας; οὐ σὺ ἐπὶ
 τοσοῦτον ἐκκαυθῆναι τὴν κάμινον προσέταξας; Ναί,
 φησὶν· ἀλλὰ νῦν ὄρω ξένα καὶ παράδοξα πράγματα.
 Τὸ γὰρ στοιχεῖον τοῦτο τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐπιλα-
 35 θόμενον, ὥσπερ δεσμοῖς τισι πεδηθέν, τοσαύτην ἐπε-
 δείξατο τὴν ὑπακοήν, ὡς μηδὲ τῶν τριχῶν ἐφάψα-

ἡσυχος καὶ νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε φροντίδα. Διότι ἠπειλήσεν αὐτοὺς μὲ θάνατον, λέγει, ἐὰν κάποιος θὰ ἤγγιζεν αὐτὸν ἢ τὴν γυναῖκα του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπῆρχεν αὐτός ὁ φόβος, ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἐννοῶ, ὁ ὁποῖος ἐτάρασσε τὸν νοῦν τοῦ δικαίου, διὰ τοῦτο καὶ ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ἔκαμεν αὐτὸν τὸν φόβον νὰ φύγη καὶ ἔτσι ὁ δίκαιος νὰ περάσῃ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν του μὲ κάθε ἀσφάλειαν. Καὶ πρόσεχε τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, πῶς δηλαδὴ εἶναι ἐφευρετικὸς καὶ σοφὸς καὶ μεταβάλλει τὰ πάντα κατὰ τὴν θέλησίν του καὶ εὕρισκει διέξοδον εἰς τὸ ἀδιέξοδον καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ὁποῖα θεωροῦνται, ὅτι εἶναι ἐνάντια καὶ ἐχθρικά, μὲ αὐτὰ ἀσφαλίζει τοὺς δούλους του. Διότι εἶπέ μου ἀπὸ ποῦ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς φροντίζει τόσον διὰ τὸν δίκαιον, ὥστε νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ νὰ τὸν ἀναδεικνύῃ ἐνδοξον καὶ σπουδαῖον;

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἀφοῦ ἔβαλε τὰ τρία παιδιά εἰς τὴν κάμινον καὶ ἔμαθεν ἐκ τῶν πραγμάτων τὴν ἀρετὴν τῶν νέων αἰχμαλώτων, τότε ἤρχισε νὰ τοὺς ἀναγνωρίζῃ καὶ νὰ τοὺς καθιστᾷ παντοῦ μὲ τὴν γλῶσσαν του ἐνδόξους. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοχὴν γνῶρισμα τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ὅταν δηλαδὴ προετοιμάζῃ τοὺς δούλους του νὰ ἀναγνωρισθοῦν διὰ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος διέταξε μὲ θυμὸν νὰ ἀναφθῇ ἐκείνη ἡ κάμινος, ὅταν εἶδεν ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ἄνωθεν βοήθειας ἡ ἀρετὴ τῶν παίδων ἐνίκησε καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πυρός, ἀμέσως μετεβλήθη καὶ ἐκραύγασε καὶ εἶπεν· «Οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου»⁴. Βλέπε, ὅτι δὲν ἀνακηρύττει μόνον αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ τὸν Κύριον τῶν πάντων. Διότι λέγει, «Οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου βγῆτε ἔξω»⁵. Τί ἔγινε; Σὺ δὲν τοὺς παρέδωσες εἰς τὴν τιμωρίαν; Σὺ δὲν διέταξες νὰ ἀναφθῇ τόσον πολὺ ἡ κάμινος; Ναί, λέγει. Ἄλλὰ τώρα βλέπω παράξενα καὶ παράδοξα πράγματα. Διότι τὸ στοιχεῖον αὐτό, τὸ πῦρ, ἔχασε τὴν δύναμίν του, ὡσὰν νὰ ἐδέθη ἀπὸ κάποια δεσμὰ καὶ ἔδειξε τόσην ὑπακοήν, ὥστε νὰ μὴ ἐγγίση οὔτε

θαι αὐτῶν. "Ὅθεν ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι ὑπὲρ ἀνθρωπίνην φύσιν ἐστὶ τὸ γεγονός, καὶ ἀπόρρητός τις καὶ θεία δύναμις ἐστὶν ἢ ταῦτα ἐργαζομένη, καὶ τῶν παιδῶν τούτων τσοαύτην ποιουμένη τὴν πρόνοιαν.

5 Εἶδες Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅπως οὐκ ἐγκαταλιμπάνων τοὺς ἰδίους θεράποντας συνεχώρησεν εἰς τὴν κάμινον εἰσενεχθῆναι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς βουλόμενος λαμπροτέρους ἐργάσασθαι, καὶ τὴν οἰκείαν δύναμιν ἐνδεικνύμενος; Καὶ τοῦ βαρβάρου κατεμάλαξε τὴν
10 διάνοιαν, καὶ τὴν τσοαύτην μακροθυμίαν ἐπεδείξατο; Οὐδὲ γὰρ οὕτω θαυμαστὸν ἦν, εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐκώλυσεν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον ἐμβληθῆναι, ὡς νῦν θαυμαστότερον γέγονε, καὶ πολὺ τὸ παράδοξον, ὅτι καὶ ἐν μέσῳ τῷ πυρὶ τυγχάνοντας οὐδὲν ἀηδὲς πα-
15 θεῖν συνεχώρησεν. "Ὅταν γὰρ αὐτὸς βούληται, καὶ τοὺς ἐν μέσοις δεινοῖς γεγεννημένους ἀνωτέρους καθίστησι, καὶ τοὺς πάσχοντας τῶν ποιούντων δυνατωτέρους ἀπεργάζεται. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. Οἱ ἔχοντες γὰρ αὐτοὺς ἀπειλημένους ἐν
20 τῷ μέσῳ, καὶ μονονουχὶ τοὺς ὀδόντας θήγοντες κατ' αὐτῶν, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· «Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις;»· ὑποχειρίους αὐτοὺς ἔχοντες, ἐν ἀπορίᾳ καθειστήκεισαν. Τοσοῦτόν ἐστιν ἡ ἀρετὴ ἰσχυρόν, καὶ οὕτως ἡ κακία ἀσθενές, ὡς ἐκείνην μὲν
25 καὶ ἐν τῷ πάσχειν περιγίνεσθαι, ταύτην δὲ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ἐπιδείκνυσθαι.

"Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, πολὺν τῆς ἀρετῆς ποιῶμεθα λόγον, καὶ φεύγωμεν τὴν κακίαν. Οὕτω γὰρ καὶ τὴν ἀνωθεν ἐπισπασόμεθα ροπήν, καὶ τῶν μελ-
30 λόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρί, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τάς τρίχας τῆς κεφαλῆς των. Ὡς ἐκ τούτου ἤμποροῦμεν νὰ ἰδοῦμεν, ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγένεεν, εἶναι ἀνώτερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ὅτι κάποια μυστικὴ καὶ θεία δύναμις εἶναι αὐτή, ἢ ὁποῖα πραγματοποιεῖ αὐτὰ καὶ ἢ ὁποῖα φροντίζει τόσον πολὺ διὰ τὰ παιδιὰ αὐτά.

Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐπέτρεψε νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν κάμινον οἱ δοῦλοι του, ὄχι ἐπειδὴ τοὺς ἐγκατέλειπεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε καὶ αὐτοὺς νὰ καταστήσῃ ἐνδοξότερους καὶ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν νὰ φανερώσῃ; Καὶ ἔτσι ἐμαλάκωσε τὴν καρδιά τοῦ βαρβάρου καὶ ἐπέδειξε τὴν τόσην μακροθυμίαν του; Διότι δὲν θὰ ἦτο τόσον θαυμαστόν, ἐὰν ἠμπόδιζεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν κάμινον, ὅπως ἐγένεε τώρα θαυμαστότερον καὶ πολὺ παράδοξον, ἀφοῦ δὲν ἐπέτρεψε νὰ πάθουν τίποτε τὸ δυσάρεστον, ἂν καὶ εὕρισκοντο εἰς τὸ μέσον τοῦ πυρός. Πράγματι ὅταν αὐτὸς θέλῃ, καὶ αὐτοὺς ποὺ εὕρισκοντο ἐν μέσῳ συμφορῶν, τοὺς καθιστᾷ ἀνωτέρους καὶ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν τοὺς κάνει ἰσχυροτέρους ἀπ' αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι τοὺς βασανίζουν. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους. Διότι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι τοὺς εἶχον συλλάβει καὶ σχεδὸν ἔτριζον τὰ δόντια των ἐναντίον αὐτῶν ἔλεγον μεταξύ των· «Τί νὰ κάνωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς;». Ἄν καὶ εἶχον αὐτοὺς εἰς τὰ χέρια των, ὅμως εὕρισκοντο εἰς ἀμηχανίαν. Τόσον ἰσχυρὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ τόσον ἀδύνατος ἡ κακία, ὥστε ἐκείνη μὲν νὰ ὑπερισχύῃ καὶ ὅταν ὑποφέρῃ, ἐνῶ αὐτὴ νὰ φανερώνη τὴν ἀδυναμίαν της καὶ ὅταν βασανίζῃ.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτό, ἀγαπητοί, ἄς φροντίζωμεν πολὺ διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἄς ἀποφεύγωμεν τὴν κακίαν. Καθ' ὅσον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ κερδήσωμεν τὴν ἀνωθεν βοήθειαν καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΝΒ΄

(Γεν. 26, 12 - 33)

«Ἐσπειρε δὲ Ἰσαὰκ ἐν τῇ γῆ ἐκείνῃ, καὶ εὗ-
ρεν ἑκατοστεύουσαν κριθὴν ἐν
τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ».

5 1. Τὰ λείψανα τῶν χθὲς εἰρημένων ἀναγκαῖον ἀποδοῦναι σήμερον τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, καὶ τοῦ λόγου τὴν ἀκολουθίαν ἀναλαβόντας ἰδεῖν πάλιν τὸν δίκαιον Ἰσαὰκ, ὅσης ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας. Ὁ γὰρ τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον αὐτοῦ διακωλύσας,
10 καὶ εἰπών, «Παροίκει ἐν τῇ γῆ ταύτῃ, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ», οὕτως αὐτὸν διὰ πάντων περιφανῆ καθίστησιν, ὡς μετ' οὐ πολὺν ἐπίφθονον αὐτὸν γενέσθαι παρὰ τῷ βασιλεῖ Γεράρων. Ὁρῶντες γὰρ αὐτοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀύξανομένην τὴν εὐπορίαν, ἐδεδοί-
15 κεισαν λοιπὸν τοῦ ἀνδρὸς τὴν αὐτόθι κατοίκησιν, καὶ μεταναστῆναι ἐκεῖθεν καταναγκάζουσιν. Ἄξιον δὲ καὶ αὐτῶν ἀκοῦσαι τῶν ρημάτων τῆς θείας Γραφῆς, ἵνα διὰ πάντων θεασώμεθα τοῦ Θεοῦ τὴν εὐνοίαν, ἣν περὶ τοὺς αὐτοῦ οἰκέτας ἐπιδείκνυται. «Ἐσπειρε
20 δέ», φησὶν, «Ἰσαὰκ ἐν τῇ γῆ ἐκείνῃ, καὶ εὗρεν ἑκατοστεύουσαν κριθὴν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ». Σκόπει μοι τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν· ἵνα δείξῃ τῷ δικαίῳ, ὅτι δημιουργὸς ὢν τῆς φύσεως, καὶ ἐξ ἀπόρων πόρον παρασχεῖν δύναται, καὶ ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς τὴν
25 γῆν τῷ οἰκείῳ προστάγματι διήγειρε πρὸς τὴν τῶν καρπῶν βλάστην, παρασκευάσας τὸν δίκαιον ἑκατονταπλασίονα τῶν ὑπ' αὐτοῦ σπαρέντων ἐπὶ τῆς γῆς κομίσασθαι τὰ δράγματα, ὁμοῦ καὶ αὐτὸν ἐν πλείονι καθιστὰς εὐπορία, τῷ μηδενὸς ἐν χρεία γενέσθαι, κα-

ΟΜΙΛΙΑ NB'

(Γεν. 26, 12 - 33)

«Ἐσπειρεν ὁ Ἰσαὰκ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἐσύναξε κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἑκατονταπλασίαν κριθήν».

1. Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσφέρωμεν σήμερον εἰς τὴν ἀγάπην σας τὰ ὑπόλοιπα τῶν λόγων ποῦ εἶπομεν χθές καί, ἀφοῦ συνεχίσωμεν, νὰ ἰδοῦμεν πάλιν τὸν Ἰσαὰκ, πόσης οὐρανόφροντιδος ἀπολαμβάνει. Καθ' ὅσον αὐτὸς ποῦ τὸν ἠμπόδισε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τοῦ εἶπε, «Νὰ μείνης προσωρινὰ εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου», αὐτὸς τὸν καθιστᾷ μὲ ὅλα τόσον ἔνδοξον, ὥστε μετὰ ἀπ' ὀλίγον αὐτὸς νὰ φθονῆται ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Γεράρων. Διότι, ἐπειδὴ ἔβλεπον, ὅτι κάθε ἡμέραν ηὔξανεν ὁ πλοῦτος του, ἐφοβήθησαν τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του καὶ ἀναγκάζουν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἀπὸ ἐκεῖ. Ἄξιζει ὁμοίως νὰ ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς, διὰ νὰ ἰδοῦμεν μὲ ὅλα τὴν ἀγάπην ποῦ δείχνει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς δούλους του. «Καὶ ἔσπειρεν ὁ Ἰσαὰκ», λέγει, «εἰς τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἐσύναξε κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἑκατονταπλασίαν κριθήν». Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν δίκαιον, ὅτι εἶναι δημιουργὸς τῆς φύσεως καὶ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ λύσιν εἰς τὸ ἀδιέξοδον καὶ ὅτι αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διέταξε τὴν γῆν μὲ τὸ ἰδικόν του πρόσταγμα νὰ καρποφορήσῃ, αὐτὸς ἔκαμε τὸν δίκαιον νὰ ἀποκομίσῃ ἑκατονταπλάσια ἀπ' ὅσα ἔσπειρεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Συγχρόνως κατέστησεν αὐτὸν τόσον εὐπορον, ὥστε νὰ μὴ ἔχη τὴν ἀνάγκην κανενὸς καὶ ἐκείνους ἐδίδασκε μὲ

κείνους διὰ τῶν ἔργων διδάσκων, ὅσης ὁ δίκαιος ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν ροπῆς. Εὐμήχανος γὰρ ὢν καὶ σοφός, διὰ τῶν αὐτῶν πολλάκις πραγμάτων καὶ τοὺς οἰκείους εὐεργετεῖ, καὶ τοὺς ἔτι πεπλανημένους δι-
5 δάσκεισθαι παρασκευάζει τῆς οἰκείας προνοίας τὴν δύναμιν.

Τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν Αἴγυπτον εἰργά-
σατο, ἐκείνοις μὲν τὰς τιμωρίας ἐπαγαγών, τὸν δὲ
λαὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπαθῆ διαφυλάττων. Ἐμάν-
10 θανον γὰρ οὐ μόνον διὰ τῆς κατ' αὐτῶν ἀγανακτήσε-
ως τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ τὴν δύναμιν,
ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προνοίας τῆς εἰς ἐκείνους. Καὶ οὐ-
τοι πάλιν οὐκ ἔκ τῆς εἰς αὐτοὺς προνοίας καὶ κηδε-
μονίας μόνον ἐδιδάσκοντο τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερβάλλου-
15 σαν περὶ αὐτοὺς φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ἐ-
κείνους ἐώρων καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰς πληγὰς δε-
χομένους. Καὶ διὰ τῶν αὐτῶν πραγμάτων καὶ τοῖς
οἰκείοις καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐδείκνυ τῆς οἰκείας δυνά-
μεως τὴν ὑπερβολήν. Καὶ γὰρ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τὴν
20 παρ' ἑαυτῶν διακονίαν καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπιδείκνυ-
ται τοῖς ὁμοδόλοις, ὅταν ὁ Δεσπότης εὐνοϊκῶς πρὸς
αὐτοὺς διακέηται. Καὶ τοῦτο ἂν τις θεάσοιτο γεγο-
νός ἐπὶ τοῦ δικαίου τούτου. "Ὅπερ ἄλλοτε ἢ φύσις
τῆς γῆς οὐκ ἐπεδείξατο, τοῦτο διὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ
25 τῶν ὅλων Θεοῦ νῦν ἐπιδείκνυται, καὶ τοσαύτην ἤνεγ-
κε τὴν φορὰν, ὡς ἀθρόον ἐν περιουσίᾳ πολλῇ κατα-
στῆναι τὸν Ἰσαάκ. «Εὐλόγησε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεός,
καὶ ὑψώθη ἄνθρωπος, καὶ προβαίνων μείζων ἐγίνε-
το, ἕως οὗ μέγας ἐγένετο σφόδρα.

30 Ἐπειδὴ γὰρ τότε ἐν τούτοις ἦν τὰ τῆς εὐπορίας
τοῖς δικαίοις, ἐν τῇ τῆς γῆς εὐπορίᾳ καὶ ἐν τῷ τῶν
θρεμμάτων πλήθει, διὰ τοῦτό φησιν, «Εὐλόγησεν ὁ
Θεός, καὶ ὑψώθη ὁ ἄνθρωπος», ἀντὶ τοῦ, ἔμπορος
ἐγένετο'. Καὶ οὐχ ἀπλῶς εὐπορος, ἀλλὰ καὶ «Μεί-
35 ζων», φησὶν, «ἐγένετο, ἕως οὗ μέγας ἐγένετο σφό-
δρα». Ἐννόησον γὰρ ὅσον ἦν, ἑκατονταπλασίονα τῶν

τὰ ἔργα, πόσῃν οὐράνιον βοήθειαν ἀπολαμβάνει ὁ δίκαιος. Ἐπειδὴ εἶναι ἐφευρετικὸς καὶ σοφός, μὲ τὰ ἴδια πράγματα πολλές φορές καὶ τοὺς ἰδικούς του εὐεργετεῖ καὶ αὐτούς, πού εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὴν πλάνην, τοὺς προετοιμάζει νὰ διδαχθοῦν τὴν δύναμιν τῆς ἰδικῆς του προνοίας.

Αὐτὸ ἔκαμε καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀφοῦ τοὺς μὲν Αἰγυπτίους ἐτιμώρησε, τὸν δὲ Ἰσραηλιτικὸν λαὸν διεφύλαξε χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε. Καθ' ὅσον ἐδιδάσκοντο τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ τῶν πάντων ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐναντίον των ὀργὴν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν φροντίδα του διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας. Καὶ οἱ Ἰσραηλίται πάλιν ἐδιδάσκοντο τὴν ὑπερβολικὴν δι' αὐτοὺς φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φροντίδα του δι' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐκεῖνα πού ἔβλεπον ἐκείνους νὰ δέχωνται καθημερινῶς τὰς πληγὰς. Καὶ μὲ τὰ ἴδια πράγματα ἐφάνέρωνε τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς δυνάμεώς του καὶ εἰς τοὺς ἰδικούς του καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς του. Διότι καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως παρέχουν τὴν ἰδικὴν των ὑπηρεσίαν καὶ ὑπακούουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ὁ Θεὸς διάκειται πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊκῶς. Καὶ αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰδῆ κανεὶς νὰ γίνεται εἰς τὸν δίκαιον Ἰσαάκ. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἀπέδωσεν ἄλλοτε ἢ γῆ, αὐτὸ ἀποδίδει τώρα μὲ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφερε τὴν ἀφθονίαν, ὥστε ὁ Ἰσαάκ νὰ εὐρεθῆ αἰφνιδίως μὲ μεγάλην περιουσίαν. «Διότι εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ ἔγινε πλούσιος. Καὶ ὅσον ἐπερνούσεν ὁ καιρὸς, τὸσον ἐγένετο πλουσιώτερος, ἕως ὅτου ἔγινε πάρα πολὺ μέγας».

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ πλοῦτος τῶν εὐσεβῶν συνίστατο εἰς τοῦτο, εἰς τὸν πλοῦτον δηλαδὴ τῆς γῆς καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ζώων, διὰ τοῦτο, λέγει, «Εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ ἔδοξάσθη», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ἔγινε πλούσιος. Καὶ ὄχι ἀπλῶς πλούσιος, ἀλλὰ καὶ «Πολὺ πλούσιος», λέγει, «ἕως ὅτου ἔγινε πάρα πολὺ μέγας». Σκέψου λοιπὸν πόσον σπουδαῖον ἦτο τὸ νὰ πάρῃ ἑκατονταπλάσια, ἀπ' ὅσα ὁ ἴδιος ἔσπειρεν. Ἐάν δὲ αὐτὸ σοῦ φαίνεται μέγαλο, σκέ-

παρ' αὐτοῦ καταβαλλομένων ὑποδέχεσθαι. Εἰ δὲ τοῦ-
 τό σοι μέγα φαίνεται, σκόπει τὴν ἐπίτασιν τῆς τοῦ
 Θεοῦ φιλανθρωπίας, ἣν τοῦ χρόνου προϊόντος περὶ ἡ-
 μᾶς ἐπεδείξατο. Τοῖς γὰρ μετὰ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν
 5 τὴν ἀρετὴν μετιοῦσιν οὐ μόνον ἑκατονταπλασίονα ἐν-
 ταῦθα παρέχειν ὑπισχνεῖται, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνιον
 ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰς ἀπόλαυσιν.
 Εἶδες φιλοτιμίαν Δεσπότου; Εἶδες ἐπίτασιν εὐεργε-
 σίας; εἶδες πόσον ἡμῖν κεχάριστα ἡ τοῦ μονογενοῦς
 10 παρουσία; ὅπως ἀφάτων τῶν πραγμάτων τὴν ἐναλ-
 λαγὴν εἰργάσατο; Ταῦτα τοίνυν ἕκαστος καθ' ἑαυ-
 τὸν λογιζόμενος, καὶ ὄρων τὴν διαφορὰν, καὶ τίνα
 μὲν ἦν, ἃ τοῖς πρὸ τῆς χάριτος παρέχειν ὑπισχνεῖται,
 τίνα δὲ μετὰ τὴν χάριν, δοξαζέτω κἂν τούτῳ τὴν ἄ-
 15 πειρον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ μὴ τῇ τῶν καιρῶν
 ἐναλλαγῇ τὸ πᾶν ἐπιγραφέτω.

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου ἐπανελθεῖν
 δίκαιον, καὶ ἰδεῖν, ὅπως οἱ ἐν Γεράροις ὄρωντες τοῦ
 δικαίου τὴν πολλὴν εὐπορίαν, εἰς ζῆλον διηγέρθησαν,
 20 καὶ ἀπελαύνειν αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐπεχειροῦν. «Ἐξήλω-
 σαν γάρ», φησὶν, «αὐτὸν οἱ Φυλιστιεῖμ». Εἶτα δεῖξαι
 βουλομένη ἡ θεία Γραφή, ἐν τίνι τὸν ζῆλον ἐπεδεί-
 κνυντο, ἐπήγαγε. «Καὶ πάντα ἃ ὄρουσαν φρέατα οἱ
 παῖδες ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐνέφραξαν αὐ-
 25 τά, καὶ ἐνέπλησαν γῆς». Σκόπει πόση τῶν αὐτόθι ἡ
 κακία, ὡς καὶ τῶν ὑδάτων φθονῆσαι τῷ δικαίῳ, καὶ
 οὐδὲ ὁ βασιλεὺς ὁ ἐν τῷ αὐτῷ περιουσίᾳ καθεστῶς κα-
 τασχεῖν τὸν φθόνον ἴσχυσεν, ἀλλὰ φησὶν. «Ἐπελθε
 ἀφ' ἡμῶν, ὅτι δυνατώτερος ἡμῶν ἐγένου σφόδρα».
 30 Πολλὴ ἡ ἀγνωμοσύνη. Τίνος γὰρ ἔνεκεν ἀπελαύνεις
 τὸν δίκαιον; μὴ γὰρ ἐλυμήνατό τις τοῖς σοῖς; μὴ γὰρ
 ἠδίκησέ τι; Ἄλλὰ τοιοῦτον ὁ φθόνος· οὐδὲν μετὰ λο-
 γισμοῦ διαπράττεται. Δέον γὰρ αὐτὸν θεασάμενον το-
 σαύτης εὐνοίας ἀπολαύοντα τὸν δίκαιον παρὰ τοῦ τῶν
 35 ὄλων Θεοῦ, μᾶλλον περιέπειν, μᾶλλον θεραπεύειν, ἵ-
 να διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον τιμῆς ἐπισπάσῃται καὶ αὐτὸς

ψου τήν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς μετὰ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Διότι εἰς ἐκείνους πού ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν μετὰ τὴν ἐδῶ παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, δὲν ὑπόσχεται μόνον ὅτι θὰ τοὺς προσφέρῃ ἑκατονταπλάσια ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Εἶδες τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Κυρίου; Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας; Εἶδες, πόσα μᾶς ἐχάρισεν ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ; Πῶς μετέβαλε τὰ ἀνέκφραστα πράγματα; Αὐτὰ λοιπόν, ἀφοῦ σκεφθῆ ὁ καθείς καὶ ἰδῆ τὴν διαφορὰν, ποῖα δηλαδὴ ἦσαν ἐκεῖνα πού ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ πρὶν ἀπὸ τὴν χάριν καὶ ποῖα μετὰ τὴν χάριν, ἅς δοξάζῃ καὶ δι' αὐτὸ τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν του καὶ νὰ μὴ ἀποδίδῃ τὸ κάθε τι εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν περιστάσεων.

Εἶναι ὁμῶς σωστὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας καὶ νὰ ἰδοῦμεν, πῶς οἱ κάτοικοι τῶν Γεράρων, ὅταν εἶδον τὸν μεγάλον πλοῦτον τοῦ δικαίου ἐφθόνησαν αὐτὸν καὶ προσεπάθουν νὰ τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ ἐκεῖ. Διότι λέγει «Ἐφθόνησαν δὲ αὐτὸν οἱ Φιλιισταῖοι». Ἐπειτα θέλουσα ἡ ἀγία Γραφή νὰ δείξῃ, πῶς ἔδειχναν τὸν φθόνον των, ἐπρόσθεσε· «Καὶ ὄλα τὰ φρέατα πού εἶχον ἀνοίξει οἱ ὑπηρέται κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πατρὸς του Ἄβραάμ, τὰ ἔφραξαν καὶ τὰ ἐγέμισαν μὲ χῶμα». Σκέψου πόση ἦτο ἡ κακία τῶν κατοίκων ἐκείνης τῆς περιοχῆς, ὥστε νὰ φθονήσουν καὶ τὰ νερά τοῦ δικαίου καὶ οὔτε ὁ βασιλεὺς πού εἶχε τόσῃν ἐξουσίαν ἠμπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὸν φθόνον, ἀλλ' εἶπε «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς, διότι ἔγινες πολὺ ἀνώτερός μας». Μεγάλῃ εἶναι ἡ ἀχαριστία. Διὰ ποῖον λόγον διώκεις τὸν δίκαιον; Μήπως δηλαδὴ ἔβλαψε κάτι ἀπὸ τὰ ἰδικά σου; Ἄλλὰ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ὁ φθόνος. Δὲν κάνει τίποτε μὲ λογικὴν. Καθ' ὅσον θὰ ἔπρεπεν, ὅταν ὁ βασιλεὺς εἶδεν, ὅτι ὁ δίκαιος ἀπολαμβάνει τόσῃν ἀγάπην ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν πάντων, νὰ τὸν περιποιητῆται περισσότερο, νὰ τὸν φροντίζῃ περισσότερο, ὥστε μὲ τὴν πρὸς ἐκεῖνον τιμὴν νὰ κερδήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν οὐράνιον βοήθειαν, αὐτὸς ὁμῶς ὄχι μόνον δὲν κά-

τὴν ἄνωθεν ροπήν, ὃ δὲ οὐ μόνον τοῦτο οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπελαύνειν ἐπιχειρεῖ, καὶ φησι· «Ἀπελθε ἀφ' ἡμῶν, ὅτι δυνατώτερος ἡμῶν ἐγένου σφόδρα». Τοιοῦτον γὰρ ἢ βασκανία οὐκ ἀνέχεται πρῶως τὴν ἐτέρων εὐπραγίαν, ἀλλὰ τὴν τοῦ πλησίον εὐημερίαν οἰκείαν δυσπραγίαν εἶναι νομίζει, καὶ τήκεται τοῖς τοῦ πλησίον ἀγαθοῖς, ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονεν.

Ὁ γὰρ βασιλεύς, ὃ τῆς πόλεως ἀπάσης τὴν ἐξουσίαν ἔχων, καὶ πάντας ὑπὸ τὴν ἀπειλήν τὴν ἑαυτοῦ ἔχων, τῷ ξένῳ, τῷ ἀλήτῃ, καὶ ἐντεῦθεν ἐκεῖ, κἀκεῖθεν ὧδε μετανισταμένῳ φησὶν· «Ἀπελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι δυνατώτερος ἡμῶν ἐγένου σφόδρα». Καὶ ἀληθῶς δυνατώτερος ἦν, τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν ἔχων ἐν ἅπασιν, καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς φρουρούμενος.

Ποῦ τοίνυν ἀπελαύνεις τὸν δίκαιον; οὐκ οἶσθα ὅτι, ὅπου ἂν αὐτὸν ἀπελθεῖν συμβαίῃ, ἐν τοῖς τοῦ Δεσπότη τοῦ ἑαυτοῦ εἶναι αὐτὸν ἀνάγκη; οὐκ ἐπαίδευσέ σε τῶν πραγμάτων ἢ πείρα, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ ἐστίν, ἢ περιφανῆ τὸν δίκαιον καθιστῶσα; Τίνος οὖν ἔνεκεν δι' ὧν τὸν δίκαιον ἀπελαύνεις, τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ Δεσπότην ἀγνωμοσύνην ἐπιδείκνυσαι, καὶ οὐδὲ ἡ πολλὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιείκεια περιγενέσθαι ἠδυνήθη τῆς βασκανίας τῆς σῆς, ἀλλ' ἠττηθεῖς ὑπὸ τοῦ πάθους εἰς ἔργον ἀγαγεῖν σπεύδεις τὸν φθόνον, καὶ πάλιν μετανάστην γενέσθαι παρασκευάζεις τὸν οὐδέν σε ἠδικηκότα; Οὐκ οἶδας ὅτι κἂν εἰς αὐτὴν τὴν ἔρημον ἀπελθεῖν καταναγκάσης, οὕτως εὐμήχανον ἔχει Δεσπότην, ὡς κἀκεῖ γινόμενον, πολλῶ πλέον περιφανέστερον αὐτὸν ἀποδείξαι; Οὐδὲν γὰρ ἰσχυρότερον τοῦ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας ἀπολαύοντος, ὥσπερ οὐδὲν ἀσθενέστερον τῆς ἐκεῖθεν βοηθείας ἡρημωμένου.

2. Εἶδες, ἀγαπητέ, καὶ τοῦ βασιλέως Γεράρων καὶ πάντων τῶν αὐτόθι οἰκούντων τῆς γνώμης τὴν μοχθηρίαν; Ὅρα καὶ τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν, πῶς οὐκ ἐφρόνησε μέγα, οὐδὲ δρῶν διὰ τῶν πραγμάτων πολλὴν τοῦ Θεοῦ τὴν ροπήν περὶ αὐτὸν

νει αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν ἐκδιώξῃ καὶ λέγει· «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς, διότι ἔγινες πολὺ ἀνώτερός μας». Τέτοιος λοιπὸν εἶναι ὁ φθόνος. Δὲν ἀνέχεται μὲ πραότητα τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ θεωρεῖ τὴν εὐημερίαν τοῦ πλησίον του, ὅτι εἶναι ἰδική του δυστυχία καὶ μαραίνεται διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον, πρᾶγμα ποῦ συνέβη καὶ ἐδῶ.

Καθ' ὅσον ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐξουσίαν ὀλοκλήρου τῆς πόλεως καὶ κρατᾷ τοὺς πάντας κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλήν του, λέγει εἰς τὸν ξένον, τὸν περιπλανώμενον, αὐτόν, ὁ ὁποῖος μεταναστεύει ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. «Φύγε ἀπὸ ἐμένα, διότι ἔγινες πολὺ ἀνώτερός μας». Καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα ἦτο ἀνώτερος, ἀφοῦ εἶχεν εἰς κάθε περίπτωσιν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν καὶ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν δεξιάν τοῦ Θεοῦ. Ποῦ λοιπὸν διώκεις τὸν δίκαιον; Δὲν γνωρίζεις, ὅτι ὅπου καὶ ἂν συμβῇ νὰ μεταβῇ, εἶναι ἀνάγκη νὰ εὐρίσκεται πλησίον τοῦ Κυρίου; Δὲν σοῦ ἐδίδαξεν ἡ πείρα τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸ ποῦ κάμνει τὸν δίκαιον ἔνδοξον; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἀποδεικνύεις τὴν ἀχαριστίαν σου πρὸς τὸν Κύριόν του μὲ τὸ νὰ τὸν ἐκδιώκῃς, καὶ οὔτε ἡ μεγάλη καλωσύνη τοῦ ἀνδρὸς ἠμπόρεσε νὰ ὑπερνηκίῃ τὸν φθόνον σου, ἀλλ', ἀφοῦ ἐνικήθης ἀπὸ τὸ πάθος, σπεύδεις νὰ πραγματοποιήσῃς τὸν φθόνον καὶ ἐτοιμάζεις νὰ κάνῃς πάλιν μετανάστην αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν σέ ἠδίκησε καθόλου; Δὲν γνωρίζεις ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ἀναγκάσῃς αὐτόν νὰ φύγῃ εἰς τὴν ἔρημον, ἔχει τόσον ἐφευρετικὸν Κύριον, ὥστε, καὶ ἂν ὑπάγῃ ἐκεῖ, θὰ τὸν δοξάσῃ περισσότερον; Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἰσχυρότερον ἀπὸ ἐκείνον ποῦ ἀπολαμβάνει τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον ἀνίσχυρον ἀπὸ ἐκείνον ποῦ στερεῖται αὐτῆν.

2. Εἶδες, ἀγαπητέ, τὸν κακὸν χαρακτῆρα καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Γεράρων καὶ ὄλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως αὐτῆς; Πρόσεχε καὶ τὴν μεγάλην καλωσύνην τοῦ δικαίου, πῶς δὲν ὑπερηφανεύθη, οὔτε ἠναντιώθη εἰς τὸν βασιλέα, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ἦτο μεγάλη ἐκ τῶν πραγμάτων ἡ βοή-

γινομένην, κατεξανέστη τοῦ βασιλέως, τῇ τοῦ συμμαχοῦντος αὐτῷ δυνάμει πεπορθῶς· ἀλλὰ καθάπερ τις ἀνὴρ, καὶ ἀπροστάτευτος, καὶ οὐδαμόθεν οὐδεμιᾶς ἀπολαύων βοηθείας, οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς ἐπι-
 5 εικείας, οὐδὲ μέχρι λόγων ἀντιτείνας τῷ βασιλεῖ, ἐποίει τὸ παρ' αὐτοῦ κελεύομενον, καὶ εὐθέως ἐκείθεν ἀπανίστατο, καὶ πορρωτέρω γενόμενος, κατέστειλε τοῦ πάθους τὴν φλόγα, ὁμοῦ καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἐπιείκειαν ἐνδεικνύμενος, καὶ κείνου
 10 τὸ πάθος παραμυθούμενος. «Καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ κατώκησεν ἐν τῇ φάραγγι Γεράρων». Καὶ ὅπερ ὁ Χριστὸς παραγενόμενος τοῖς μαθηταῖς ἐνετέλλετο λέγων, «Ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε ἐτέρωθι», τοῦτο καὶ οὗτος ἤδη διὰ τῶν ἔργων ἐπλήρου.

15 Καὶ καθάπερ Δαυὶδ τοῦ Σαοὺλ τὸν πολὺν φθόνον καταστέλλων, διὰ τῆς ἀναχωρήσεως ἑαυτὸν ὑπεξάγων, ἐκείνου τὴν πολλὴν παρεμυθεῖτο φλεγμονήν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ δίκαιος οὗτος ἐπλήρου τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο λόγιον, «Δότε τόπον τῇ ὀργῇ»· καὶ
 20 καταλιπὼν τὴν πόλιν ἐξῆλθε, φησί, ἐν τῇ φάραγγι. Ἄλλ' ὄρα αὐτὸν κακεῖ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας τὴν ἔνστασιν ἐνδεικνύμενον. Οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτου ἔσθη τὰ δεινά, ἀλλὰ κακεῖ γενομένῳ καὶ τὰ φρέατα ἀνορούξαι βουλομένῳ μάχεσθαι ἐπεχείρουν. «Ἔωρυξε
 25 γάρ», φησί, «τὰ φρέατα, ἅπερ ἦσαν οἱ παῖδες τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πεποιηκότες, καὶ ἐνέφραξαν αὐτὰ οἱ Φυλιστιεῖμ, καὶ ἐπέθηκέν αὐτοῖς τὰ ὄνόματα, ἅπερ ἦν ὁ πατὴρ ἐπιθείς. «Καὶ ὤρυξαν», φησί, «οἱ παῖδες Ἰσαάκ, καὶ εὗρον φρέαρ ὕδατος ζῶντος», ἀντὶ
 30 τοῦ, ἵκνωθεν ἀναβλύζοντος». «Καὶ ἐμαχέσαντο οἱ ποιμένες Γεράρων, φάσκοντες αὐτῶν εἶναι τὸ ὕδωρ». Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα φιλονεικεῖ ὁ δίκαιος, οὐδὲ ἀντιτείνει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιμέσι παραχωρεῖ.

Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς ἐπιείκεια, οὐχ ὅταν τις παρὰ
 35 τῶν ἐν δυναστεία ἀδικούμενος φέρῃ πρῶως, ἀλλ' ὅ-

1. Ματθ. 10, 23.

2. Ρωμ. 12, 19.

θεια τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ ὅτι εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ πού τὸν ἐβοήθει. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς κάποιος ἄνδρας ἀπροστάτευτος καὶ ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ πουθενά, ἔτσι μὲ μεγάλην καλωσύνην, καὶ μὴ προβάλλων οὔτε μὲ λόγους καμμίαν ἀντίρρησην εἰς τὸν βασιλέα, ἔκαμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διέτασεν αὐτός, καὶ ἀμέσως ἔφευγεν ἀπὸ ἐκεῖ καί, ἀφοῦ ἔφευγε μακριά, κατέστειλε τὴν φλόγα τοῦ πάθους, ἀποδεικνύων συγχρόνως καὶ τὴν ὑπερβολικὴν του καλωσύνην καὶ καταπραῦνων τὸ πάθος ἐκείνου. «Καὶ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Γεράρων». Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔδινεν ἐντολὴν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ ἔλεγεν, «Ὅταν σὰς ἐκδιώκουν, νὰ φεύγετε εἰς ἄλλο μέρος»¹, αὐτὸ ἐξεπλήρωνε καὶ αὐτὸς μὲ ἔργα.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ Δαυὶδ κατέστειλε τὸν μέγαν φθόνον τοῦ Σαοὺλ μὲ τὴν ἀναχώρησίν του, καὶ κατεπραῖνε τὸν μέγαν θυμὸν ἐκείνου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐφήρμοζεν ἐκείνην τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν, «Νὰ δώσετε τόπον εἰς τὴν ὀργὴν»², καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν, λέγει, ἐξῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα. Ἄλλὰ πρόσεχε ὅτι καὶ ἐκεῖ αὐτὸς ἀνθίσταται μὲ πολλὴν καλωσύνην. Καθ' ὅσον οὔτε μέχρις ἐδῶ ἐσταμάτησαν τὰ βάσανα, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ἤθελε νὰ ἀνοίξῃ φρέατα, ἐπεχείρουν νὰ τὸν πολεμήσουν. Διότι λέγει, «Ἦνοιξε πάλιν ὁ Ἰσαὰκ τὰ φρέατα, τὰ ὁποῖα εἶχον σκάψει οἱ ὑπηρέται τοῦ πατρὸς του, ἀλλὰ οἱ Φιλισταῖοι τὰ εἶχον φράξει καὶ ὠνόμασεν αὐτὰ μὲ τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ πατὴρ του εἶχεν ὀνομάσει αὐτά. Καὶ ἔσκαψαν οἱ δοῦλοι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ εὔρον φρέαρ ὕδατος ζῶντος», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ὕδωρ τὸ ὁποῖον ἀνέβλυζεν ἀπὸ κάτω. «Ἐλογομάχησαν δὲ οἱ ποιμένες τῶν Γεράρων μὲ τοὺς ποιμένας τοῦ Ἰσαὰκ λέγοντες, ὅτι τὸ ὕδωρ εἶναι ἰδικόν των». Καὶ ὅμως οὔτε ἐδῶ φιλονικεῖ ὁ Ἰσαὰκ, οὔτε προβάλλει ἀντίστασιν, ἀλλὰ ὑποχωρεῖ καὶ εἰς τοὺς ποιμένας.

Πράγματι αὐτὸ εἶναι καλωσύνη, ὄχι ὅταν κάποιος ὑποφέρῃ μὲ πραότητα, ἀδικούμενος ἀπὸ τοὺς δυνάστας

ταν καὶ ὑπὸ τῶν νομιζομένων ὑποδεεστέρων εἶναι ἐ-
 πηρεαζόμενος παραχωρῆ· ἐνταῦθα μὲν γὰρ τῇ ἐπιει-
 κείᾳ ἂν τις τὸ πᾶν λογίσαιτο τοῦ ἐπηρεαζομένου· ἐκεῖ
 δὲ ἴσως τι εἴποι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἀντιτείνειν τῇ
 5 δυναστείᾳ τοῦ ἡδίκηκότος, τὴν ἐπιείκειαν ἐπιδείκνυ-
 σθαι. Ἄλλ' ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως, οὐ
 διὰ τὴν ἐκείνου δυναστείαν, ἐπεδείξατο τὴν ἐπιείκει-
 αν, ἀλλὰ διὰ τὸν οἰκεῖον τρόπον, ὅρα αὐτὸν καὶ ἐπὶ
 τῶν ποιμένων τὸ αὐτὸ ποιῶντα. Καὶ καθάπερ ἐκεῖ-
 10 νος ἔλεγεν, «Ἄπελθε ἀφ' ἡμῶν», καὶ εὐθέως, καθά-
 περ ἐπίταγμα δεχόμενος, ὑπανεχώρει, οὕτω καὶ νῦν,
 τῶν ποιμένων ἐπηρεάζειν ἐπιχειρούντων, καὶ τὸ φρέ-
 αρ οἰκειουμένων, παραχωρεῖ. Καὶ ἵνα διηνεκῆς ἢ
 τοῖς μετὰ ταῦτα ἢ γνώσις τῆς ἀδικίας, ὄνομα ἐπιτί-
 15 θησι τῷ φρέατι ἐκ τοῦ συμβεβηκότος. Ἐπειδὴ γὰρ
 φανεράν ἐπεδείξαντο τὴν ἀδικίαν, «Ἐκάλεσε», φησί,
 «τὸ ὄνομα τοῦ φρέατος, τόπου ἀδικία». Καὶ ἦν λοι-
 πὸν καθάπερ ἐν στήλῃ χαλκῇ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου δι-
 δασκαλία τοῖς ἐξῆς καὶ τῆς τοῦ δικαίου ἐπιεικειίας,
 20 καὶ τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης. Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ τό-
 που ἕκαστον παρεσκευάζε τὴν αἰτίαν τῆς προσηγορί-
 ας μανθάνοντα γινώσκειν τοῦ μὲν τὴν ἀρετὴν, τῶν
 δὲ τῆς κακίας τὴν ὑπερβολήν.

Καὶ σκόπει, πῶς καὶ οὗτος ἐπιτείνει τὴν οἰκείαν
 25 ἀρετὴν, διὰ πάντων ἐπιδεικνὺς ἑαυτοῦ τὴν ἐπιείκει-
 αν, κακείνοι τῇ ὑπερβολῇ τῆς κακίας λαμπρὸν καὶ
 ἄκοντες πειρῶνται τὸν δίκαιον ἀποφαίνειν. Οὐδὲ γὰρ
 ἀρκεσθέντες, πάλιν ἕτερον ὀρύξαντι φρέαρ ἐπιτίθεν-
 ται. «Ἀπάρας γάρ», φησὶν, «ἐκεῖθεν, ὠρυξε φρέαρ
 30 ἕτερον· ἐκρίνοντο δὲ καὶ περὶ ἐκείνου, καὶ ἐπωνόμα-
 σεν αὐτό, ἐχθρία». Σκόπει πάλιν τοῦ δικαίου τὴν σύ-
 νεσιν. Ἐνταῦθα οὐ πάντῃ, ὡς ἔοικε, τὸ φρέαρ ἀφεί-
 λοντο, ἀλλὰ διαμαχεσάμενοι, καὶ πρὸς τὸ προφανές
 τῆς ἀδικίας ὀρῶντες ἀπέστησαν. Διὰ τοῦτο ἐχθρίαν

3. Εἰς τὸ κείμενον τῆς ἀγίας Γραφῆς Ἐσὲκ = λογομαχία, διότι οἱ ποιμένες ἐλογομάχησαν μὲ αὐτόν.

4. Σιτνά = ἐχθρα.

του, ἀλλ' ὅταν ὑποχωρῇ, προσβαλλόμενος ἀπ' αὐτοὺς πού θεωροῦνται, ὅτι εἶναι κατώτεροι. Ἐδῶ λοιπὸν θά ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀποδώσῃ τὸ πᾶν εἰς τὴν πραότητα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος προσβάλλεται. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Ἰσαὰκ ἴσως νὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι δείχνει πραότητα, ἐπειδὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν δύναμιν ἐκείνου πού τὸν ἠδίκησεν. Ὅμως διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ βασιλέως δὲν ἔδειξε πραότητα ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως ἐκείνου, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ χαρακτῆρος του, πρόσεχε ὅτι αὐτὸς κάμνει τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ποιμένων. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ἔλεγε, «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς», καὶ ἀμέσως ἀπεσύρετο, ὡσάν νὰ εἶχε λάβει κάποιαν ἐντολήν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τώρα ἀποσύρεται, ὅταν οἱ ποιμένες ἐπιχειροῦν νὰ τὸν πειράξουν καὶ νὰ οἰκαιοποιηθοῦν τὸ φρέαρ. Καὶ διὰ νὰ μείνῃ αἰωνίως γνωστὴ ἡ ἀδικία, ὀνομάζει τὸ φρέαρ ἀπ' αὐτό, τὸ ὁποῖον συνέβη. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔκαμαν φανεράν ἀδικίαν, «Ὠνόμασε», λέγει, «τὸ φρέαρ Ἀδικία»³. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου ὑπῆρχεν ὡσάν εἰς χαλκίνην στήλην, ὡς διδασκαλία εἰς τοὺς μετγενεστέρους καὶ τῆς πραότητος τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀχαριστίας ἐκείνων. Καθ' ὅσον ἡ ὀνομασία τοῦ τόπου ἔκανε τὸν καθένα πού ἐμάθαινε τὴν αἰτίαν τοῦ ὀνόματος νὰ γνωρίζῃ τοῦ μὲν δικαίου τὴν ἀρετὴν, τῶν δὲ ποιμένων τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν.

Καὶ πρόσεχε πῶς καὶ αὐτὸς αὐξάνει τὴν ἀρετὴν του, φανερώνων μὲ ὅλα τὴν καλωσύνην του, καὶ ἐκεῖνοι προσπαθοῦν μὲ τὴν ὑπερβολικὴν των κακίαν νὰ ἀποδείξουν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν ἔνδοξον τὸν δίκαιον. Καθ' ὅσον, ἐπειδὴ δὲν ἰκανοποιήθησαν, ἐπιτίθενται πάλιν, ὅταν ἤνοιξεν ἄλλο φρέαρ. Διότι λέγει, «Ἀφοῦ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, ἤνοιξεν ἄλλο φρέαρ. Ἐλογομάχησαν ὅμως καὶ δι' αὐτό καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὠνόμασεν Ἐχθρα»⁴. Πρόσεχε πάλιν τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου. Ἐδῶ, ὅπως φαίνεται, δὲν κατέστρεψαν ἐντελῶς τὸ φρέαρ, ἀλλ', ἀφοῦ τὸν ἐπολέμησαν καὶ εἶδον τὸ πρωτοφανές τῆς ἀδικίας των, ἔφυγον. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτό, «Ἐχθραν», ἐπειδὴ ἐγένεν αἰτία

αὐτὸ προσηγόρευσεν, ἐπειδὴ ἔχθρας ὑπόθεσις κατέ-
 στη. Καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν ἐγχω-
 ρίων τοιαῦτα ὑπομένων, οὐκ ἔδυσχέρανεν, οὐδὲ μι-
 κρόψυχόν τι ἐπεδείξατο, οὐδὲ ἐνενόησε πρὸς ἑαυτὸν,
 5 οὐδὲ εἶπεν, ὅτι οὐδὲ μέγρι φρεάτων ἀπολαύειν εἰμὶ
 κύριος· ἄρα μὴ ἔρημος γέγονα τῆς ἄνωθεν ροπῆς; ἄ-
 ρα μὴ τῆς προνοίας ἐστέρημαι τῆς παρὰ τοῦ Δεσπό-
 του; Οὐδὲν τούτων οὐκ ἐνενόησεν, οὐκ ἐλαγίσατο,
 ἀλλὰ μετ' ἐπιεικείας ἀπάσης ἅπαντα ἔφερε. Διὰ τοῦ-
 10 το καὶ πλείονος ἀπήλαυε τῆς ἄνωθεν συμμαχίας. Ταῦ-
 τα γάρ, ὡς εἰπεῖν, τὰ συμβαίνοντα γυμνασία τις ἦν
 τῆς τοῦ δικαίου ἀρετῆς. «Ἀπάρας γάρ», φησίν, «ἐ-
 κείθεν ὠρυξε φρέαρ ἕτερον, καὶ οὐκ ἐμαχέσαντο πε-
 ρὶ αὐτοῦ· καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, εὐρυχωρία,
 15 λέγων, διότι νῦν ἐπλάτυνε Κύριος ἡμῖν, καὶ ἠὔξη-
 σεν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς».

3. Ὅρα εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου. Ἦνίκα μὲν
 τὰ πρότερα φρέατα ἐκεῖνοι παρασπάσασθαι ἐπεχείρη-
 σαν, οὐκ ἔδυσχέρανεν, οὐκ ἀντέτεινεν, ἀλλὰ μόνον τῇ
 20 προσηγορίᾳ τῶν φρεάτων ἀνεξάλειπτον τὴν μνήμην
 τῆς ἐκείνων κακίας ἐναπετίθει. Ἐνταῦθα δὲ πάλιν,
 ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐμποδῶν γέγονεν, ἀλλὰ μετὰ ἀδείας πά-
 σης τῶν οἰκείων πόνων ἀπήλαυε, τὸ πᾶν ἀνατίθησι
 τῷ Θεῷ. Ἐκάλεσε γάρ αὐτό, «εὐρυχωρίαν». Εἶτα
 25 ἐρμηνεύει αὐτὴν τὴν προσηγορίαν· διὰ τοῦτο, φησίν,
 εὐρυχωρίαν τοῦτο καλῶ, «Ὅτι ἐπλάτυνε Κύριος ἡ-
 μῖν, καὶ ἠὔξησεν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς». Εἶδες γνώμην
 φιλόθεον, πῶς τῶν ἐν μέσῳ δυσχερῶν οὐδεμίαν μνή-
 μην ποιησάμενος, τῶν χρηστῶν μόνον μεμνημένος,
 30 ὑπὲρ ἐκείνου τὴν εὐχαριστίαν ἀναφέρει, καὶ φησιν,
 «Ὅτι ἐπλάτυνε Κύριος ἡμῖν καὶ ἠὔξησεν ἡμᾶς ἐπὶ
 τῆς γῆς»; Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὁ Θεὸς ἀποδέχεται, ὡς
 ψυχὴν εὐγνώμονα καὶ εὐχάριστον· καὶ μυρία καθ' ἑ-
 κάστην ἡμέραν ἅπαντας ἡμᾶς εὐεργετῶν καὶ ἐκόντας
 35 καὶ ἄκοντας, καὶ εἰδότας καὶ ἀγνοοῦντας, οὐδὲν ἔτε-

5. Ρεχωβῶθ = εὐρυχωρία.

ἔχθρας. Καὶ ἐνῶ σχεδὸν καθημερινῶς ὑπέφερον αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ὅμως δὲν ἐδυσσασχέτησεν, οὔτε ἔδειξε κάποιαν μικροψυχίαν, οὔτε ἐσκέφθη, οὔτε εἶπεν, δὲν εἶμαι ἄξιος οὔτε φρέατα νὰ ἀποκτήσω μὴπως ἄρὰ γε ἔχω στερηθῆ τῆς ἄνωθεν βοηθείας; μὴπως ἐστερήθην τῆς φροντίδος τοῦ Κυρίου; Τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὔτε ἐσκέφθη, οὔτε ἐσυλλογίσθη, ἀλλὰ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ ὄλην τὴν καλωσύνην του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἀπελάμβανε μεγαλυτέραν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Καθ' ὅσον αὐτὰ ποὺ συνέβαινον ἦσαν κατὰ κάποιον τρόπον μία ἐξάσκησις τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου. Διότι λέγει, «Ἀφοῦ ἀνεχώρησε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἤνοιξεν ἄλλο φρέαρ καὶ δὲν ἐλογομάχησαν δι' αὐτό. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ ὁ Ἰσαὰκ Εὐρυχωρία⁵, λέγων· Διότι τώρα ὁ Κύριος μᾶς ἐπλούτισεν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν».

3. Πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου. Ὅταν μὲν ἐκεῖνοι ἐπεχείρησαν νὰ ἀποσπάσουν διὰ τῆς βίας τὰ προηγούμενα φρέατα, δὲν τοὺς ἠμπόδισε, δὲν προέβαλεν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἄφηγε μόνον ἀνεξάλειπτον τὴν μνήμην τῆς κακίας ἐκείνων μὲ τὸ ὄνομα τῶν φρεάτων. Καὶ ἐδῶ πάλιν, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν τὸν ἠμπόδιζεν, ἀλλ' ἀπελάμβανε τὰ ἀγαθὰ τῶν κόπων του μὲ κάθε ἐλευθερίαν, ἀποδίδει τὸ κάθε τι εἰς τὸν Θεόν. Διότι ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον «Εὐρυχωρίαν». Ἐπειτα ἐρμηνεύει αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν. Διὰ τοῦτο, λέγει, ὀνομάζω αὐτὸ εὐρυχωρίαν, «Διότι τώρα ὁ Κύριος μᾶς ἐχάρισεν εὐρυχωρίαν καὶ μᾶς ἐπλούτισεν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν». Εἶδες εὐσεβῆ διάθεσιν, ὅτι δηλαδὴ, ἐνῶ δὲν ἐνεθυμήθη καθόλου τὰς δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι παρενεβλήθησαν, ἐνεθυμήθη μόνον τὰ καλὰ καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν καὶ λέγει· «Διότι ὁ Κύριος μᾶς ἐχάρισεν εὐρυχωρίαν καὶ μᾶς ἐπλούτισεν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν». Καθ' ὅσον τίποτε δὲν δέχεται τόσον πολὺ ὁ Θεός, ὅσον τὴν εὐγνώμονα καὶ εὐχαριστημένην ψυχὴν. Καὶ ἐνῶ κάθε ἡμέραν εὐεργετεῖ ὅλους ἡμᾶς μὲ ἀναριθμήτους εὐεργεσίας καὶ μὲ τὴν θέλησίν μας καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν μας καὶ ἄλλοτε γνωρίζοντες αὐτό, ἄλλοτε δὲ ἀγνοοῦντες αὐτό,

ρον παρ' ἡμῶν ἐπιζητεῖ, ἢ τὸ χάριτας εἶδέναι αὐτῶ ὑπὲρ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων, ἵνα καὶ ὑπὲρ τούτου αὐτοῦ πάλιν πλείονα τὴν ἀμοιβὴν ἡμῖν παράσχη.

Καὶ ἵνα μάθης, ὄρα τὸν δίκαιον τοῦτον διὰ τὴν
 5 πολλὴν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην πάλιν τῆς ἄνωθεν ἐπιφανείας ἀξιούμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ἀρκοῦσαν βάσανον τῆς οἰκειίας ἀρετῆς ἐπεδείξατο ἐπὶ τε τῶν ἐν Γεράροις, ἐπὶ τε τοῦ βασιλέως ἀπωθουμένου αὐτόν, ἐπὶ τε τῶν ποιμένων παρασπώντων τὰ φρέατα, ὥσπερ
 10 νευρῶσαι βουλόμενος αὐτοῦ τὴν προθυμίαν ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης καὶ τῆς ἐπιεικειίας αὐτόν ἀποδεχόμενος τῆς πολλῆς, ἐπειδὴ «Ἀνέβη ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου, ὤφθη αὐτῷ Κύριος ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ καὶ εἶπε· ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἄβραὰμ τοῦ πατρός
 15 σου· μὴ φοβοῦ· μετὰ σοῦ γάρ εἰμι, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου διὰ τὸν Ἄβραὰμ τὸν πατέρα σου». «᾿Ωφθη αὐτῷ», φησὶν, «ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ». Σκόπει Θεοῦ κηδεμονίαν. Ἴνα γὰρ αὐτόν ἀνακτήσῃται, καὶ θαρρεῖν παρασκευάσῃ, ἐπιφαίνεται
 20 αὐτῷ, καὶ φησὶν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἄβραὰμ τοῦ πατρός σου», ὁ τὸν πατέρα τὸν σὸν ἐπίδοξον πεποικηκώς, καὶ ἐν τῷσὺν περιφανείᾳ καταστήσας, καὶ ξένον ὄντα περιφανέστερον τῶν ἐγχωρίων ἀπεργασάμενος. Ἐγὼ εἰμι ἐκεῖνος ὁ ἐκεῖνον οὕτως αὐξηθῆναι παρα-
 25 σκευάσας, καὶ μεγάλην διὰ πάντων τὴν περὶ αὐτόν πρόνοιαν ἐπιδειξάμενος. Ἐγὼ εἰμι· «Μὴ τοίνυν φοβοῦ».

Τί ἐστὶ, «Μὴ φοβοῦ»; Μὴ σε ταῦτα ξενίζέτω, τὸ παρὰ τοῦ Ἄβιμέλεχ ἔλαθῆναι, τὸ παρὰ τῶν ποιμένων
 30 ἀδικηθῆναι. Πολλὰ τοιαῦτα καὶ ὁ πατήρ ὁ σὸς πέπονθε, καὶ διὰ τούτων λαμπρότερος ἀνεδείχθη. Μὴ τοίνυν ταῦτά σε φοβεῖτω. «Μετὰ σοῦ γάρ εἰμι». Διὰ τοῦτο ταῦτα γίνεσθαι συγχωρῶ, ὁμοῦ καὶ σὲ βουλόμενος διὰ τῆς ἐπιεικειίας ἐνδείξασθαι τὴν οἰκειάν ἀρετὴν, κα-
 35 κείνων τῆς γνώμης τὴν μοχθηρίαν κατάδηλον ἅπασιν

ὅμως δὲν ζητεῖ τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἡμᾶς, παρὰ τὸ νὰ εὐγνωμονῶμεν αὐτὸν, δι' ὅσα ἔχουν γίνει δι' ἡμᾶς, διὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ πάλιν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν μεγαλυτέραν ἁμοιβήν.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, πρόσεχε ὅτι ὁ δίκαιος αὐτός ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης του εὐγνωμοσύνης ἔγινε πάλιν ἄξιος τῆς ἄνωθεν εὐεργεσίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ του ἐδοκιμάσθη πολὺ καὶ μὲ τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς τὰ Γέραρα καὶ ὅταν τὸν ἐδίωκεν ὁ βασιλεὺς καὶ ὅταν οἱ ποιμένες τοῦ ἀφαιροῦσαν τὰ φρέατα, ὡσάν νὰ ἤθελεν ὁ φιλάνθρωπος Κύριος νὰ τοῦ ἐνισχύσῃ τὴν προθυμίαν του καὶ νὰ κάμῃ δεκτὸν αὐτὸν λόγῳ τῆς μεγάλης του καλωσύνης, ἀφοῦ «Μετέβη ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸ «Φρέαρ τοῦ Ὀρκου»⁶, ἐφανερώθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ. Μὴ φοβῆσαι. Διότι εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογήσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου χάριν τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ». «Παρουσιάσθη εἰς αὐτόν», λέγει, «κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην». Πρόσεχε τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Διότι διὰ νὰ τὸν κερδήσῃ καὶ πάλιν καὶ διὰ νὰ τὸν κάνῃ νὰ πάρῃ θάρρος, παρουσιάζεται εἰς αὐτόν καὶ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ», ὁ ὁποῖος ἐδόξασα τὸν πατέρα σου καὶ τὸν κατέστησα τόσον ἐνδοξον καὶ ἐνῶ ἦτο ξένος τὸν ἔκαμα περισσότερον περιφανῆ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους. Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔκαμα τὸν Ἀβραάμ νὰ πλουτίσῃ τόσον πολὺ καὶ ὁ ὁποῖος ἔδειξε μὲ ὅλα μεγάλην φροντίδα δι' αὐτόν. «Ἐγὼ εἶμαι· «Μὴ φοβῆσαι λοιπὸν».

Τί σημαίνει, «Μὴ φοβῆσαι»; Νὰ μὴ σοῦ φαίνωνται αὐτὰ παράξενα, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐξεδιώχθης ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ ὅτι ἠδικήθης ἀπὸ τοὺς ποιμένας. Πολλὰ παρόμοια ἔχει πάθει καὶ ὁ πατέρας σου καὶ ἀνεδείχθη μὲ αὐτὰ λαμπρότερος. Νὰ μὴ σέ φοβίζουν λοιπὸν αὐτά. «Διότι ἐγὼ εἶμαι μαζί σου». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπιτρέπω νὰ γίνωνται αὐτά, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπιθυμῶ μὲ τὴν καλωσύνην σου νὰ ἀποδείξω συγχρόνως καὶ τὴν ἀρετὴν σου καὶ νὰ γίνῃ φανερά εἰς ὅλους ἢ κακία τῆς ψυχῆς ἐκείνων, ὥστε νὰ σέ στεφανώσω καὶ δι' αὐτά. «Διότι ἐγὼ εἶμαι

γενέσθαι, ἵνα σε καὶ ὑπὲρ τούτων στεφανώσω· «Μετὰ σοῦ γὰρ εἶμι». Δι' ὃ καὶ ἀχειρωτος ἔση, καὶ τῶν πολεμούντων δυνατώτερος, καὶ τῶν ἐπηρεαζόντων ἰσχυρότερος. Καὶ ἡ μὲν παρ' ἐμοῦ πρόνοια καὶ ἐπί-
 5 φθονόν σε ἐργάσεται· «Μετὰ σοῦ γὰρ εἶμι, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου διὰ Ἀβραὰμ τὸν πατέρα σου». Σκόπει Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Εἰπὼν, «Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου», καὶ δείξας ὅπως ᾤκειώσατο τὸν πατριάρχη, ὡς καταξιῶ-
 10 σαι Θεὸν ἑαυτὸν καλεῖν Ἀβραάμ, καὶ ὁ τῆς οἰκουμένης Δεσπότης καὶ δημιουργὸς ἐνὸς ἀνθρώπου φάσκειν εἶναι Θεός, οὐ συγκλείων μέχρι τοῦ πατριάρχου τὴν οἰκείαν δεσποτείαν, ἀλλὰ τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν εὐνοϊαν δεικνύς, οὕτω, φησίν, αὐτὸν ᾤκειωσάμην, ὡς
 15 πάντων τῶν ἄλλων ἀντάξιον ἐκείνον ἐμοὶ νομισθῆναι. Δι' ὃ «Καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου διὰ Ἀβραὰμ τὸν πατέρα σου». Πολλὰς ὀφείλω τὰς ἀμοιβὰς ἐκείνω τῆς εἰς ἐμὲ ὑπακοῆς· δι' ἐκείνον οὖν «Πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου». Ὁμοῦ καὶ παρεθάρρυνε τὸν δίκαιον,
 20 καὶ διὰ τῆς μνήμης τοῦ πατρός εἰς ζῆλον αὐτὸν διήγειρε τοῦ τὴν ὁμοίαν ἐκείνω ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι.

Ἐἶτα ἐπειδὴ τσαῦτα αὐτῷ ἀγαθὰ ὑπέσχετο. «Ἐκκοδόμησεν ἐκεῖ», φησί, «θυσιαστήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ ἔπηξεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν
 25 αὐτοῦ». Τί ἐστίν, «Ἐκκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον»; Τὰς εὐχαριστίας, φησίν, ἐκεῖ ἀνήνεγκε τῷ Δεσπότη, ὑπὲρ ὧν τσαύτην περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν ἐπεδείξατο. Καὶ ὠρυξαν ἐκεῖ οἱ παῖδες Ἰσαὰκ φρέαρ». Ἐν ἀδείᾳ λοιπὸν ὁ δίκαιος γίνεται· ὁ γὰρ εἰπὼν, «Μετὰ σοῦ εἶ-
 30 μι, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου», οὗτος ἀθρόον αὐτῷ καὶ τὴν περιφάνειαν ἔχαρίσατο, καὶ πᾶσιν αὐτὸν περίβλεπτον γίνεσθαι πεποίηκεν. Ὅρα γοῦν τὸν Ἀβιμέλεχ ἐκείνον, τὸν ἐλάσαι ἐπιχειρήσαντα καὶ εἰπόντα, «Ἄπελθε ἀφ' ἡμῶν», νῦν πρὸς

μαζί σου». Διὰ τοῦτο καὶ θὰ εἶσαι ἀνίκητος καὶ ἰσχυρότερος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ δυνατώτερος ἀπ' αὐτούς, οἱ ὅποιοι σέ προσβάλλουν. Καὶ ἡ ἰδική μου πρόνοια θὰ σέ κάμῃ μισητόν. «Διότι ἐγὼ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογήσω καὶ θὰ πολλαπλασιάσω τοὺς ἀπογόνους σου χάριν τοῦ πατρὸς σου Ἀβραάμ». Πρόσεχε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν εἶπεν, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς σου Ἀβραάμ», καὶ ἔδειξεν, ὅτι ἔκαμεν ἰδικόν του τὸν πατριάρχην, ὥστε νὰ τὸν ἀξιώσῃ νὰ ἀποκαλῆ τὸν ἑαυτὸν του Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Κύριος καὶ δημιουργὸς τῆς οἰκουμένης νὰ λέγῃ, ὅτι εἶναι Θεὸς ἐνός ἀνθρώπου, λέγει αὐτό, ὄχι διότι περιορίζει τὴν κυριαρχίαν του μέχρι τὸν πατριάρχην, ἀλλὰ ἐπειδὴ δείχνει τὴν μεγάλην πρὸς αὐτὸν ἀγάπην του. Αὐτὸν, λέγει, τὸν ἔκαμα τόσον ἰδικόν μου, ὥστε νὰ θεωρηθῆ, ὅτι ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἐκεῖνος εἶναι ἀντάξιός μου. Διὰ τοῦτο «Καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου χάριν τοῦ πατρὸς σου Ἀβραάμ». Πολλὰς ἀμοιβὰς ὀφείλω εἰς ἐκεῖνον διὰ τὴν ὑπακοήν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν εἰς ἐμέ. Χάριν ἐκείνου λοιπὸν «Θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου». Συγχρόνως ἐνεθάρρυνε τὸν Ἰσαὰκ καὶ μὲ τὴν ὑπενθύμισιν τοῦ πατρὸς του, τὸν παρεκίνησε νὰ τὸν μιμηθῆ, ὥστε νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν μὲ ἐκεῖνον.

Ἐπειτα, ἀφοῦ τόσα πολλὰ ἀγαθὰ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, «Ἐκτισεν ἐκεῖ», λέγει, «θυσιαστήριον καὶ ἐπεκαλέσθη τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ ἔστησεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν του». Τί σημαίνει, «Ἐκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον»; Ἐκεῖ, λέγει, προσέφερε τὰς εὐχαριστίας του εἰς τὸν Κύριον, διότι ἔδειξε δι' αὐτὸν τόσην φροντίδα. «Καὶ οἱ δούλοι τοῦ Ἰσαὰκ ἤνοιξαν ἐκεῖ φρέαρ». Χωρὶς φόβον λοιπὸν ζῆ ὁ δίκαιος. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶπεν, «Ἐγὼ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογήσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου», αὐτός ἐχάρισεν ἀμέσως εἰς αὐτὸν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν ἔκαμε νὰ γίνῃ εἰς ὅλους περιφανής. Πρόσεχε λοιπὸν τὸν Ἀβιμέλεχ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ τὸν ἐκδιώξῃ καὶ εἶπε, «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς», νὰ ἔρχε-

αὐτὸν ἐρχόμενον. «Ἐπορεύθη γάρ», φησίν, «Ἀβιμέλεχ, καὶ ὁ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος· καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἰσαάκ· ἵνα τί ἦλθετε πρὸς με; ὑμεῖς δὲ ἐμισήσατέ με, καὶ ἀπεστείλατε ἀφ' ὑμῶν».

5 Θέα σοι πόση τοῦ δικαίου ἡ πρᾶξις. Ὁρῶν τοὺς ἀπελάσαντας καὶ τοσοῦτον περὶ αὐτὸν τὸ μῖσος ἐπιδειξαμένους, νῦν ἐν τάξει ἰκετῶν πρὸς αὐτὸν παραγινομένους, οὐκ ἐφρόνησε μέγα κατ' αὐτῶν, οὐδὲ ἐπήρθη τὴν διάνοιαν, ἔναυλον ἔχων τὴν μνήμην τῶν
10 παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ρηθέντων, οὐδὲ τῇ δυνάμει τοῦ Δεσπότης πεποισθῶς κατεξανίσταται τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ πάλιν τὴν συνήθη ἐπιείκειαν ἐπιδεικνύμενος μετὰ πολλῆς πραυτητός φησι πρὸς αὐτούς· «Ἰνα τί ἦλθετε πρὸς με; ὑμεῖς δὲ ἐμισήσατέ με, καὶ ἀ-
15 πεστείλατε ἀφ' ὑμῶν». Τίνος ἔνεκεν, φησί, παραγενέσθαι πρὸς με κατεδέξασθε, τὸν ἐλαθέντα, τὸν μισηθέντα; «Καὶ εἶπαν ἰδόντες ἑωράκαμεν, ὅτι Κύριος μετὰ σοῦ, καὶ εἶπαμεν· γενέσθω ἄρὰ ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ἀνὰ μέσον σου, καὶ διαθησόμεθα διαθήκην
20 μετὰ σοῦ, μὴ ποιήσῃν μεθ' ἡμῶν κακόν, καθότι ἡμεῖς οὐκ ἐβδελυξάμεθά σε, καὶ ὃν τρόπον ἐχρησάμεθά σοι καλῶς, καὶ ἐξαπεστείλαμέν σε μετ' εἰρήνης, καὶ νῦν εὐλογημένος σὺ ὑπὸ Κυρίου».

4. Ὅρα πόση τῆς ἐπιεικειᾶς ἡ ἰσχὺς, καὶ ὅση
25 τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις. Οἱ γὰρ πρόην ἐλάσαντες, νῦν παραγενόμενοι πρὸς τὸν ξένον, πρὸς τὸν ἀπόλιδα, πρὸς τὸν ἀλήτην, οὐ μόνον ἀπολογοῦνται ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγενημένων, καὶ συγγνώμην αἰτοῦσιν ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων, ἀλλὰ καὶ ἀνακηρύττουσι τὸν δίκαιον,
30 καὶ δεικνύουσι τὸν ἐπιτεθέντα αὐτοῖς φόβον, καὶ ὁμολογοῦσι καὶ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ τῷ δικαίῳ μεγάλην μαρτυροῦσι τὴν δύναμιν. Τί γὰρ ἂν εἶη τούτου ἰσχυρότερον τοῦ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν ἔχοντος; «Ἰδόντες», φησίν, «ὅτι Κύριος μετὰ σοῦ». Πόθεν
35 ὑμῖν ἡ τοιαύτη γνῶσις; Ναί, φησίν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ πράγματα ἀντὶ διδασκαλίας γέγονεν. Εἶδομεν γὰρ ὁ-

ται τώρα πρὸς αὐτόν. Διότι λέγει, «Μετέβη ὁ Ἄθιμέλεχ πρὸς τὸν Ἰσαάκ μαζί με τὸν Ὀχοζάθ τὸν συγγενῆ του καὶ τὸν Φιχόλ, τὸν ἀρχιστάτηγόν του. Καὶ ἠρώτησεν αὐτούς ὁ Ἰσαάκ. Διατί ἦλθατε πρὸς ἐμέ; Σεῖς με ἐμισήσατε καὶ με ἐδίωξατε ἀπὸ κοντά σας».

Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ πόση εἶναι ἡ πραότης τοῦ δικαίου. Ὅταν εἶδεν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν ἐδίωξαν καὶ τόσον πολὺ τὸν ἐμίσησαν, νὰ ἔρχωνται τώρα πρὸς αὐτόν ὡς ἰκέται, δὲν ὑπερηφανεύθη εἰς αὐτούς, οὔτε ἐφέρθη με ἀλαζονείαν, ἂν καὶ εἶχε ζωηρὰ τυπωμένα αὐτά, τὰ ὅποια τοῦ εἶχεν εἰπεῖ ὁ Θεός, οὔτε ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ βασιλέως, ἐπειδὴ ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ ἐπιδεικνύων τὴν συνηθισμένην καλωσύνην του λέγει πρὸς αὐτούς με πολλὴν πραότητα· «Διατί ἦλθατε πρὸς ἐμέ; Σεῖς με ἐμισήσατε καὶ με ἐδίωξατε ἀπὸ κοντά σας». Διὰ ποῖον λόγον, λέγει, κατεδέχθητε νὰ ἔλθετε εἰς ἐμένα, ὁ ὅποιος ἐδίωχθη καὶ ἐμισήθη; «Καὶ ἐκεῖνοι ἀπήντησαν. Εἶδομεν φανερά, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου καὶ εἶπομεν. Ἄς γίνῃ ὄρκος μεταξὺ ἡμῶν καὶ σοῦ καὶ ἄς κάμωμεν συνθήκην μαζί σου νὰ μὴ μᾶς κάμῃς κακόν, διότι ἡμεῖς δὲν σὲ ἐμισήσαμεν καὶ σὲ συμπεριεφέρθημεν καλῶς καὶ σὲ ἐξαπεστείλαμεν ἐν εἰρήνῃ. Τώρα αὐ εἶσαι εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Κύριον».

4. Πρόσεχε πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς καλωσύνης καὶ πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς. Καθ' ὅσον αὐτοί, οἱ ὅποιοι προηγουμένως ἐδίωξαν αὐτόν, τώρα ἔχουν ἔλθει εἰς τὸν ξένον, εἰς τὸν ἐξόριστον, εἰς τὸν περιπλανώμενον καί, ὄχι μόνον ἀπολογοῦνται, δι' ὅσα ἔχουν γίνῃ καὶ ζητοῦν συγγνώμην διὰ τὰ σφάλματά των, ἀλλὰ καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν δίκαιον καὶ φανερώνουν τὸν φόβον, ὁ ὅποιος εὔρεν αὐτούς, καὶ ὁμολογοῦν τὴν ἰδικὴν των ἀδυναμίαν καὶ ἐπιθεβαιώνουν τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ δικαίου. Τί δηλαδὴ θὰ ἦτο ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτόν, ὁ ὅποιος ἔχει μαζί του τὸν Θεόν; «Εἶδομεν», λέγει, «ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου». Ἀπὸ ποῦ τὸ γνωρίζετε αὐτό; Ναί, λέγει, αὐτὰ τὰ γεγονότα ἔχουν γίνῃ δι' ἡμᾶς διδασκαλία. Διότι

τι ἔλαυνόμενος τῶν ἔλαυνόντων ἰσχυρότερος γέγονας, καὶ ἐπηρεαζόμενος τῶν ἐπηρεαζόντων περιγέγονας, καὶ ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας συνείδομεν, ὅτι πολλῆς ἀπολαύεις τῆς ἄνωθεν ροπῆς. Τοῦτο δὲ
 5 καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας ἔργον, τὸ τὴν διάνοιαν αὐτῶν ποιῆσαι καταπλαγῆναι τὸν δίκαιον, καὶ γνῶσιν αὐτοῖς ἐνθεῖναι τοιαύτην. Ἐπεὶ οὖν, φησὶν, ἔγνωμεν, ὅτι Κύριος μετὰ σοῦ, «Γενέσθω ἅρᾳ ἀνὰ μέσον ἡμῶν».

10 Ὅρα πῶς ὑπὸ τοῦ συνειδότος ὠθούμενοι, καὶ οὐδενὸς ἑτέρου καταναγκάζοντος, οὐδὲ τὰ γεγενημένα ἐξαγγέλοντος, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐλέγχειν ἐπείγονται. Εἰ γὰρ μὴ ἠδίκησατε, φησί, τίνος ἔνεκεν καὶ συνθήκας ἀπαιτεῖτε παρὰ τοῦ δικαίου; Ἄλλὰ τοιοῦτόν ἐστιν ἡ
 15 ἀδικία· καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταξαίνει τὸ συνειδός, καὶ σιγῶντος τοῦ ἠδικημένου, οἱ τὴν ἀδικίαν ἐργασάμενοι τὴν δίκην ἐφεστάναι νομίζοντες, ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας ἐναγώνιοι γίνονται, καὶ μονονουχὶ ὑπογράφουσιν ἑαυτοῖς τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἡμαρτημένων.

20 Ὁ δὴ καὶ οὗτοι μαθόντες, «Γενέσθω», φησὶν, «ἅρᾳ ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ἀνὰ μέσον σου». Εἶτα λέγουσιν, ὅποιαν βούλονται γενέσθαι τὴν ἅρᾳν. «Καὶ διαθησόμεθα διαθήκην μετὰ σοῦ, μὴ ποιήσῃς μεθ' ἡμῶν κακόν, διότι ἡμεῖς οὐκ ἐβδελυξάμεθά σε». Ὅρα πῶς ἐ-
 25 ναντία ἑαυτοῖς ὑπὸ τοῦ θορύβου καὶ τῆς ἀγωνίας φθέγγονται. «Μὴ ποιήσῃς μεθ' ἡμῶν κακόν». Τίμος ἔνεκεν οὕτω φοβεῖσθε τὸν δίκαιον, ὄρωντες καὶ πρὸς τοὺς ἐπηρεάζοντας τσαύτην τὴν ἐπιείκειαν ἐπιδεικνύμενον; Ἄλλ' ὁ ἀδέκαστος δικαστής, τὸ συν-
 30 ειδός, αὐτοὺς διηγείρει, καὶ εἰς ἔννοιαν ἤρχοντο, ὅσῃν περὶ τὸν δίκαιον τὴν ἀγνωμοσύνην ἐπεδείξαντο, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς δειλίας οὐ συνορῶσιν, ὅπως ἐναντία λέγουσι. «Μὴ ποιήσῃς», φησὶ, «κακόν μεθ' ἡμῶν, καθότι ἡμεῖς σε οὐκ ἐβδελυ-
 35 ξάμεθα». Τίμος οὖν ἔνεκεν ἀπηλάσατε; Ἄλλ' ὁ δίκαιος οὐκ ἀπαιτεῖ εὐθύνας, οὐδὲ ἐλέγχει τὰ παρ' αὐτῶν εἰρημένα. «Καὶ ὃν τρόπον», φησὶν, «ἐχρησάμε-

εἶδομεν, ὅτι, ἂν καὶ ἐδιώχθης, ἔγινες ἰσχυρότερος ἀπὸ τοὺς διώκτας, καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἐδοκιμάσθης, ὑπερίσχυσες αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι σὲ ἐδοκίμαζον, καὶ ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων ἀντελήφθημεν καλῶς, ὅτι ἀπολαμβάνεις πολλῆς θείας βοηθείας. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἔκαμε τὸν νοῦν των νὰ ἐκπλαγῇ διὰ τὸν δίκαιον καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ μάθουν αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἐμάθομεν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου, «Ἄς γίνῃ ὄρκος μεταξὺ ἡμῶν».

Πρόσεχε πῶς οἱ ἴδιοι βιάζονται νὰ ἐλέγξουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὠθούμενοι ἀπὸ τὴν συνειδησιν καὶ χωρὶς νὰ τοὺς ἀναγκάζη κανεὶς ἄλλος, οὔτε νὰ τοὺς γνωστοποιῇ τὰ ὅσα εἶχον γίνεи. Διότι λέγει, ἐὰν δὲν μὲ ἠδικήσατε, διατί ζητεῖτε συνθήκας εἰρήνης ἀπὸ τὸν δίκαιον; Ἄλλὰ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀδικία. Φθείρει κάθε ἡμέραν τὴν συνειδησιν καὶ ὅταν ὁ ἠδικημένος σιωπᾷ αὐτοὶ ποὺ ἔκαμαν τὴν ἀδικίαν, νομίζοντες ὅτι ἀπενεμήθη ἡ δικαιοσύνη, κάθε ἡμέραν ἀγωνιοῦν καὶ ὑπογράφουν σχεδὸν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀμαρτιῶν των. Αὐτὸ λοιπὸν ἀφοῦ ἔμαθον καὶ αὐτοὶ λέγουν, «Ἄς γίνῃ ὄρκος μεταξὺ ἡμῶν καὶ σοῦ». Ἐπειτα λέγουν, ποῖα ἔνορκος συμφωνία θέλουν νὰ γίνῃ. «Καὶ θὰ συμφωνήσωμεν νὰ μὴ μᾶς κάνης κακόν, διότι ἡμεῖς δὲν σὲ ἐμισήσαμεν». Πρόσεχε πῶς λέγουν τὰ ἀντίθετα εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των λόγῳ τῆς ἀγωνίας καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἐθορυβήθησαν. «Νὰ μὴ κάνης εἰς ἡμᾶς κακόν». Διὰ ποῖον λόγον φοβεῖσθε τόσον τὸν δίκαιον, ἀφοῦ βλέπετε ὅτι δείχνει τόσῃν καλωσύνην καὶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ τὸν προσβάλλουν; Ἄλλ' ὁ ἀδέκαστος κριτής, ἡ συνειδησίς των, διηγείρεν αὐτοὺς καὶ ἀντελαμβάνοντο, πόσῃν ἀχαριστίαν ἔδειξαν εἰς τὸν δίκαιον καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν δειλίαν δὲν καταλαβαίνουν, ὅτι λέγουν τὰ ἀντίθετα. «Νὰ μὴ μᾶς κάνης κακόν», λέγει, «διότι ἡμεῖς δὲν σὲ ἐμισήσαμεν». Διὰ ποῖον λόγον, λοιπὸν τὸν ἐδιώξατε; Ὁ δίκαιος ὁμως δὲν ζητεῖ εὐθύνας, οὔτε ἐλέγχει αὐτά, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ εἶπον. «Ὅπως ἡμεῖς

θά σοι καλῶς, καὶ ἔξαπεστείλαμέν σε μετ' εἰρήνης,
καὶ νῦν σὺ εὐλογημένος ὑπὸ Κυρίου».

Ὁρᾷς ὅτι τὴν ἄνωθεν δίκην ἐδεδίεσαν. Ἦδεισαν
γὰρ ὅτι κἂν αὐτὸς δι' ἐπιείκειαν μὴ ἀμύνηται τὰ εἰς
5 αὐτὸν γεγενημένα, ἀλλὰ ὁ τοσαύτην περὶ αὐτὸν πρό-
νοϊαν ἐπιδεικνύμενος, εὐθύνας αὐτοῦς ἀπαιτήσῃ τῶν
εἰς τὸν δίκαιον γεγενημένων. Διὰ τοῦτο ἔξευμενίζον-
τες τὸν δίκαιον, καὶ συνθήκας ἀπαιτεῖν ἐπιείγονται,
δομοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγενημένων ἀπολογούμενοι,
10 καὶ ὑπὲρ τῶν ἐξῆς τὴν ἀσφάλειαν ἑαυτοῖς περιποιού-
μενοι. «Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς», φησί, «δοχὴν, καὶ ἔ-
φαγον καὶ ἔπιον· καὶ ἀναστάντες τῷ πρωί, ὤμοσεν
ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἔξαπέστειλεν
αὐτοῦς Ἰσαάκ, καὶ ἀπόχοντο ἀπ' αὐτοῦ μετὰ σωτη-
15 ρίας». Ὅρα τοῦ δικαίου τὴν φιλοφροσύνην, πῶς ἀ-
μνησικακῶς αὐτοῖς διελέχθη, καὶ οὐ μόνον λήθην ἐ-
ποιήσατο τῶν εἰς αὐτὸν γεγενημένων, ἀλλὰ καὶ πολ-
λὴν περὶ αὐτοῦ τὴν φιλοξενίαν ἐπιδείκνυται. «Ἐ-
ποίησε γάρ», φησὶν, «αὐτοῖς δοχὴν, καὶ ἔφαγον καὶ
20 ἔπιον». Διὰ τῆς ἐστιάσεως πληροφορησαὶ αὐτοῦς
βούλεται, ὡς οὐδεμίαν μνήμην ποιεῖται τῶν εἰς αὐτὸν
εἰργασμένων παρὰ αὐτῶν. «Καὶ ἔξαπέστειλεν αὐ-
τούς», φησί, «καὶ ἀπόχοντο μετὰ σωτηρίας». Ἦ-
νίξατο διὰ τούτου ἡ θεία Γραφή, ὅτι μετὰ πολλοῦ τοῦ
25 φόβου τὸν κίνδυνον προσδοκῶντες παρεγένοντο, καὶ
περὶ τοῦ παντός, ὡς εἰπεῖν, ἀγωνιῶντες τὴν πρὸς
τὸν δίκαιον ἀπολογίαν ἔσπευσαν ποιήσασθαι.

Εἶδες πῶς οὐδὲν ἰσχυρότερον ἀρετῆς, οὐδὲ δυνα-
τώτερον; πῶς οὐδὲν ἀσφαλέστερον τοῦ τῆς ἄνωθεν
30 συμμαχίας ἀπολαύοντος; «Εἶτα ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ»,
φησὶν, «ἀπελθόντες οἱ παῖδες τοῦ Ἰσαάκ ὄρουσαν φρέ-
αρ, καὶ εἶπαν, οὐχ εὖρομεν ὕδωρ. Καὶ ἐκάλεσεν αὐ-
τό, ὄρκον. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τῇ πόλει, φρέ-
αρ ὄρκου, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας». Ὅρα καὶ ἐν-
35 ταῦθα ἐκ τῶν γεγενημένων τὴν προσηγορίαν αὐτὸν ἐ-
πιτιθέντα τῷ τόπῳ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
τὸ φρέαρ ὄρούσαντες οὐδὲν εὖρον, ἐν ἧ τούτους ὄρκους

σοῦ συμπεριεφέρθημεν καλῶς καί σέ ἐξαπεστείλαμεν ἐν εἰρήνῃ. Τώρα σὺ εἶσαι εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Κύριον».

Βλέπεις ὅτι ἐφοβήθησαν τὴν θεῖαν δίκην. Καθ' ὅσον ἐγνώριζον, ὅτι καὶ ἂν αὐτὸς δὲν τοὺς ἐκδικηθῆ, λόγω τῆς καλωσύνης του, διὰ τὰ ὅσα τοῦ ἔχουν κάμει, ὅμως αὐτὸς, ποὺ φροντίζει τόσον πολὺ δι' αὐτόν, θὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτοὺς εὐθύνας, δι' ὅσα ἔχουν κάμει εἰς βάρος τοῦ δικαίου. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐξευμενίσουν τὸν Ἰσαὰκ, βιάζονται καὶ νὰ ζητήσουν συνθήκας, ἐνῶ συγχρόνως ἀπολογοῦνται, δι' ὅσα ἤδη ἔχουν γίνει καὶ φροντίζουν εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τὴν ἀσφάλειάν των. «Καὶ παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς τράπεζαν καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον. Καὶ ἐσηκώθησαν τὸ πρῶν καὶ ὠρκίσθησαν ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον καὶ τοὺς κατευώδωσεν ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἔφυγον ἀπ' αὐτόν ἐν εἰρήνῃ». Πρόσεχε τὴν φιλοφροσύνην τοῦ πατριάρχου, πῶς συνωμίλησε μὲ αὐτοὺς χωρὶς κακίαν καὶ ὄχι μόνον ἐλησμόνησε τὰ ὅσα ἔκαμαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ φιλοξενεῖ αὐτοὺς πολὺ καλά. Διότι λέγει, «Παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς τράπεζαν καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον». Μὲ τὸ γεῦμα θέλει νὰ πληροφορήσῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν ἐθυμεῖται καθόλου τὰ κακά, τὰ ὅποια ἔκαμαν εἰς αὐτόν. «Καὶ κατευώδωσεν αὐτοὺς», λέγει, «καὶ ἔφυγον ἀπ' αὐτόν ἐν εἰρήνῃ». Μὲ αὐτὸ ὑπηνίχθη ἡ ἀγία Γραφή, ὅτι ἦλθον εἰς τὸν Ἰσαὰκ καὶ μὲ πολὺν φόβον ἀνέμενον τὸν κίνδυνον καὶ ἔσπευσαν μὲ ἀγωνίαν διὰ ν' ἀπολογηθοῦν, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, διὰ τὸ κάθε τι εἰς τὸν δίκαιον.

Εἶδες πῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἰσχυρότερον καὶ δυνατώτερον ἀπὸ τὴν ἀρετὴν; Πῶς τίποτε δὲν εἶναι ἀσφαλέστερον ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀπολαμβάνει τὴν ἄνωθεν βοήθειαν; «Καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην», λέγει, «ἦλθον οἱ δοῦλοι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ἔσκαψαν φρέαρ καὶ εἶπον εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν εὔρον νερό. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ ὄρκον. Διὰ τοῦτο ἡ πόλις ὠνομάσθη φρέαρ τοῦ ὄρκου μέχρις σήμερον». Πρόσεχε ὅτι καὶ ἐδῶ δίδει τὸ ὄνομα εἰς τὸν τόπον ἀπ' ὅσα συνέβησαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν εὔρον τίποτε, ὅταν ἦνοιξαν τὸ φρέαρ, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὠρκίσθησαν μεταξύ των, ὠνόμα-

ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους, φρέαρ ὄρκου ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ τόπῳ, ἵνα ὑπόμνησις ἢ τῶν γεγενημένων.

Εἶδες, πῶς οὔτε τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου διδασκαλίαν ἔχων ὁ δίκαιος οὗτος, οὔτε πρὸς ἕτερόν τινα ἰδεῖν ἔ-
 5 χων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ κατακολουθήσας, καὶ ἀπὸ τοῦ τῆ φύσει τῆ ἀνθρωπίνῃ ἐγκειμένου τῷ συνειδότη διδασκάλου ὀδηγούμενος, τσοσάτην φιλοσοφίαν ἐπεδείκνυτο; Τὰ γὰρ γεγενημένα οὐ μόνον τὴν ἐπιείκειαν ἐδείκνυ τοῦ δικαίου τούτου, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ
 10 παραγγέλματα δι' αὐτῶν τῶν ἔργων αὐτὸν πληροῦν ἀπέφηνε. Καὶ ὅπερ ὁ Χριστὸς ἔλεγε διαταττόμενος τοῖς μαθηταῖς καὶ παραινῶν, οὐ μόνον τοὺς ἀγαπῶντας ἀγαπᾶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀγάπην ἐπιδείκνυσθαι, τοῦτο οὗτος ἄνωθεν ἐπλήρου. Καὶ
 15 πρὸς τοὺς τοσοῦτον μῖσος περὶ αὐτὸν ἐσχηκότας τσοσάτην ἐπεδείκνυτο τὴν φιλοξενίαν, καὶ τὸ τῆς μνησικακίας πάθος ἐξώριζε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς.

5. Τίνος οὖν ἂν εἶημεν ἡμεῖς συγγνώμης ἄξιοι, ἡμεῖς οἱ μετὰ τὴν χάριν, καὶ τὴν τσοσάτην διδασκα-
 20 λίαν, καὶ τὰ τοῦ Σωτῆρος παραγγέλματα, οὐδὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῷ δικαίῳ τούτῳ φθάσαι δυνάμενοι; Καὶ τί λέγω τὸ αὐτὸ μέτρον; Ἄλλὰ μηδὲ ἐγγὺς στήναι ἰσχύοντες. Τσοσάτη γὰρ νῦν ἐπεπόλασε τῆς κακίας ἢ ὑπερβολή, ὡς σπάνιον εἶναι καὶ τοὺς ἀγαπῶντας ἀ-
 25 γαπᾶν. Πόθεν οὖν ἡμῖν ἔσται σωτηρίας ἐλπίς, εἰ μέλλοιμεν καὶ τῶν τελωνῶν χεῖρους γίνεσθαι; καθὼς φησιν ὁ Χριστὸς λέγων, «Ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι;». Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς βουλόμενος ἡ-
 30 μᾶς εἰς τὴν ἄκραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς ἀνελθεῖν, ἐκείνων ἀνωτέρους εἶναι βούλεται· ἡμεῖς δὲ κἀκείνων ἐλάττους εἶναι σπεύδομεν. Καὶ τί λέγω τελωνῶν; χεῖρους καὶ τῶν ληστῶν, καὶ τῶν τυμβωρῶν, καὶ τῶν ἀνδροφόνων. Καὶ γὰρ τούτων ἕκαστος τὸν πρὸς

σε τὸν τόπον «φρέαρ τοῦ ὄρκου», διὰ νὰ ὑπενθυμίζη ὅσα εἶχον γίνει.

Εἶδες, ὅτι ὁ δίκαιος ἐπέδειξε τόσην ἀρετὴν χωρὶς νὰ ἔχη διδαχθῆ ἀπὸ τὸν νόμον, χωρὶς νὰ ἴσχυε νὰ προσβλέπῃ πρὸς κάποιον ἄλλον, ἀλλ' ἀφοῦ ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του καὶ ὠδηγήθη ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν συνειδήσιν; Διότι αὐτὰ πού εἶχον γίνει, ἐδείκνυσον ὄχι μόνον τὴν καλωσύνην αὐτοῦ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἐφάνερωσεν, ὅτι ἐξεπλήρωσε μὲ αὐτὰ τὰ ἔργα τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐκεῖνο πού ἔλεγεν ὁ Χριστός, ὅταν ἔδιδεν ἐντολάς καὶ παραινέσεις εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι δηλαδὴ νὰ μὴ ἀγαποῦν μόνον αὐτοὺς πού τοὺς ἀγαποῦν, ἀλλὰ νὰ δείχνουν ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς των, αὐτὸ ἐξεπλήρωνεν αὐτὸς ἀπὸ πολὺ παλαιά. Καὶ ἔδειχνε τόσην φιλοξενίαν πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐμίσουν τόσον πολὺ καὶ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὸ πάθος τῆς μνησικακίας.

5. Ποίας συγγνώμης λοιπὸν θὰ εἴμεθα ἄξιοι ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν τόσην διδασκαλίαν καὶ τὰ παραγγέλματα τοῦ Σωτῆρος, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἴδιον μέτρον μὲ αὐτὸν τὸν δίκαιον; Καὶ διατί λέγω τὸ ἴδιο μέτρον; Ἄλλ' οὔτε νὰ τὸ πλησιάσωμεν ἠμποροῦμεν. Διότι τώρα τόσον πολὺ ἐπεκράτησεν ἡ κακία, ὥστε νὰ εἶναι σπάνιον νὰ ἀγαπῶμεν καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀγαποῦν. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ ὑπάρξῃ δι' ἡμᾶς ἐλπίς σωτηρίας, ἐὰν πρόκειται νὰ γίνωμεν χειρότεροι, καὶ ἀπὸ τοὺς τελῶνας; Ὅπως λέγει ὁ Χριστός, «Ἐὰν ἀγαπᾶτε ἐκείνους οἱ ὁποῖοι σᾶς ἀγαποῦν, τί περισσότερον κάνετε; Καὶ οἱ τελῶναί δὲν κάμνουν τὸ ἴδιο;»⁷. Καὶ ὁ μὲν Χριστός, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνεβῶμεν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, θέλει νὰ εἴμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς τελῶνας. Ἡμεῖς ὅμως φροντίζομεν νὰ εἴμεθα χειρότεροι καὶ ἀπὸ ἐκείνους. Καὶ διατί λέγω μόνον ἀπὸ τοὺς τελῶνας; Χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπὸ τοὺς τυμβωρύχους καὶ ἀπὸ τοὺς δολοφόνους. Καθ' ὅσον καὶ ἀπ' αὐτοὺς ὁ κα-

αὐτὸν ἀγαπητικῶς διακείμενον ἀγαπᾶ, καὶ πολλάκις
καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ καταδέχεται. Τί
οὖν ἂν εἶη ἡμῶν ἕλεεινότερον, ὅταν οἱ τοσαύτης ἀξιο-
θέντες παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τῶν μυρία ἐρ-
5 γασαμένων κακὰ εὗρισκώμεθα χεῖρους;

Ἐννοοῦντες τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ τῆς τιμωρίας
τῆς ἐκεῖ γινομένης τὸ μέγεθος, καὶ τῆς αἰσχύνῃς τῆς
ἐνταῦθα τὴν ὑπερβολήν, ὅψὲ γοῦν ποτε τὴν οἰκείαν
ἐπιγνώμεν εὐγένειαν, καὶ πειθώμεθα τῇ τοῦ Χριστοῦ
10 διδασκαλία, καὶ μὴ μόνον τοὺς ἀγαπῶντας ἀγαπῶμεν
γενησίως, πᾶσαν βασκανίαν καὶ φθόνον ἐξορίζοντες
τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, ἀλλὰ κἂν ἐχθροδῶς τινες ὧσι
πρὸς ἡμᾶς διακείμενοι, καὶ τούτους ἀγαπᾶν σπουδά-
ζωμεν· καὶ γὰρ οὐδὲ ἐτέρως σωθῆναι δυνατὸν ἡμᾶς,
15 μὴ ταύτην ἐλθόντας τὴν ὁδόν· καὶ μᾶλλον τῶν ἀγα-
πῶντων ἡμᾶς τούτους ἀγαπᾶν σπουδάζωμεν, ἅτε δὴ
μυρίων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν προξένους γινομένους. Οὕ-
τω γὰρ καὶ τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν τὴν συγχώρησιν
εὗρασθαι δυνασόμεθα, καὶ μετὰ κατεσταλμένης δια-
20 νοίας καὶ συντετριμμένης ψυχῆς τὰς πρὸς τὸν Θεὸν
ἰκεσίας ποιεῖσθαι. "Ὅταν γὰρ ψυχὴ ἐκτὸς γένηται
πάσης ἀπεχθείας, καὶ τὸν λογισμὸν ἐν γαλήνῃ ἰδρυ-
μένον ἔχη, μετὰ πολλῆς τῆς νήψεως τὸν Δεσπότην
καλοῦσα, πολλὴν ἐπισπᾶται τὴν ἄνωθεν ροπήν· ἥς
25 γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἀξιωθῆναι, χάριτι καὶ φιλαν-
θρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ
τῷ Πατρὶ ἢ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θείς ἀγαπᾷ αὐτόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἀγαπᾷ, καὶ πολλές φορές δέχεται νὰ κινδυνεύσῃ χάριν αὐτοῦ ποῦ ἀγαπᾷ. Τί λοιπὸν θὰ ἦτο ἀθλιώτερον ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐγίναμεν ἄξιοι τόσης φιλανθρωπίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, εἴμεθα χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διαπράξει ἀπεριόριστον ἀριθμὸν κακῶν;

Ἄφοῦ ἀντιληφθῶμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, τὸ μέγεθος τῆς ἐκεῖ τιμωρίας καὶ τὴν μεγάλην ἐντροπήν, ἣ ὁποία ὑπάρχει ἐδῶ, ἃς ἐπιδείξωμεν κάποτε ἔστω καὶ ἀργὰ τὴν ἰδικὴν μας εὐγένειαν καὶ ἃς ὑπακούσωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ μὴ ἀγαπῶμεν ἀληθινὰ μόνον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀγαποῦν, ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν κάθε ὀργὴν καὶ φθόνον ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, καὶ ἂν μερικοὶ μᾶς ἐχθρεύωνται νὰ ἐπιδιώκωμεν νὰ ἀγαπῶμεν καὶ αὐτούς. Καθ' ὅσον διαφοροτικά δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῶμεν, ἐὰν δὲν ἀκολουθήσωμεν αὐτὴν τὴν ὁδόν. Καὶ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀγαποῦν, νὰ φροντίζωμεν νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς μας, ὡσὰν νὰ μᾶς ἔχουν χάρισει ἀναρίθμητα ἀγαθὰ. Διότι ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εὐρωμεν καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ μὲ ταπεινὴν διάθεσιν καὶ συντετριμμένην ψυχὴν νὰ ἰκετεύσωμεν τὸν Θεόν. Καθ' ὅσον ὅταν ἡ ψυχὴ ἀποβάλλῃ κάθε κακίαν καὶ ἔχη ἤρεμον λογισμὸν, ἐὰν παρακαλῇ τὸν Κύριον μὲ μεγάλην νηφαλιότητα, δέχεται πολλὴν βοήθειαν ἄνωθεν, τὴν ὁποῖαν εἶθε νὰ ἀξιωθῶμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Γ'

(Γεν. 26, 34 - 27, 41)

«*Ἦν δὲ Ἡσαῦ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ἔλαβε
τὴν Ἰουδὶθ θυγατέρα Βεὴλ τοῦ Χετταίου, καὶ
τὴν Βασεμὰθ θυγατέρα Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου, καὶ
ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκᾳ*».

1. Φέρε καὶ σήμερον, εἰ δοκεῖ, τὰ ἐξῆς τῶν χθές
εἰρημένων ἐπελθόντες, κατὰ τὸ ἡμῖν ἐγχωροῦν ἀνα-
πτύξωμεν ἕκαστον τῶν γεγραμμένων, ἵνα τὴν ἐντεῦ-
10 θεν ὠφέλειαν καρπωσάμενοι, οὕτως οἴκαδε ἀναχωρή-
σωμεν. Ἴδωμεν τοίνυν τὴν ἀρχὴν τῶν ἀνεγνωσμέ-
νων. «*Ἦν δὲ Ἡσαῦ*», φησὶν, «*ἐτῶν τεσσαράκοντα,*
καὶ ἔλαβε τὴν Ἰουδὶθ θυγατέρα Βεὴλ τοῦ Χετταίου,
καὶ τὴν Βασεμὰθ θυγατέρα Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου, καὶ
15 *ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκᾳ*». Ὅρα
πόσα ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ρημάτων ἐστὶ καταμα-
θεῖν. Τίνος γὰρ ἔνεκεν ἡμῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν
τοῦ Ἡσαῦ ἐσήμανεν; Οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα ἐντεῦθεν
καταμάθωμεν τοῦ Ἰσαὰκ τὸ γῆρας, καὶ ὅτι λοιπὸν
20 προβεβηκῶς ἦν. Ἐὰν γὰρ μνημονεύσωμεν τῶν ἔμ-
προσθεν εἰρημένων, καὶ ὅτι, ἠνίκα μὲν ἔλαβε τὴν Ρε-
βέκκαν, καὶ αὐτὸς τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐτύγγανεν, ὅ-
τε δὲ ἐτέχθησαν οἱ παῖδες, ἐξήκοντα ἐτῶν ἦν, εἰσό-
μεθα ὅτι νῦν ἑκατοστοῦ λοιπὸν ἔτους ἐπιβὰς ἐν βα-
25 θυτάτῳ γῆρα ἐτύγγανεν. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει μετὰ
ταῦτα διηγεῖσθαι ἡμῖν, ὡς ὑπὸ τοῦ γῆρως ἀμβλυτέ-
ρας ἔσχε τὰς ὄψεις, διὰ τοῦτο τῶν ἐτῶν τοῦ Ἡσαῦ
τὸν ἀριθμὸν ἐσήμανεν, ἵνα ἐντεῦθεν εἰδέναί ἔχωμεν

1. Εἰς τὸ κείμενον τῆς Π. Διαθήκης ἀναφέρει ἀντὶ Εὐαίου, Χετταίου.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Γ´

(Γεν. 26, 34 - 27, 41)

«Ἦτο δὲ ὁ Ἡσαῦ σαράντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβεν ὡς γυναῖκα του τὴν Ἰουδίθ, τὴν θυγατέρα τοῦ Βεήλ τοῦ Χετταίου, καὶ τὴν Βασιμάθ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου¹. Καὶ αὐταὶ αἱ δύο ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν».

1. Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ σήμερον, ἐὰν αἶς φαίνεται καλόν, ἀφοῦ ἀναγνώσωμεν τὰ ἐπόμενα ἀπ' αὐτὰ πού εἶπομεν χθές, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν ἃς ἀναπτύξωμεν κάθε ἓνα ἀπ' αὐτὰ πού ἔχουν γραφῆ, ὥστε, ἀφοῦ καρπωθῶμεν τὴν ἀπ' ἐδῶ ὠφέλειαν, ἔτσι νὰ φύγωμεν διὰ τὴν οἰκίαν μας. Ἄς ἰδοῦμεν λοιπὸν τὴν ἀρχὴν τῶν ὅσων ἔχομεν διαβάσει. «Ἦτα δὲ ὁ Ἡσαῦ», λέγει, «σαράντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβεν ὡς γυναῖκα του τὴν Ἰουδίθ, τὴν θυγατέρα τοῦ Βεήλ τοῦ Χετταίου καὶ τὴν Βασιμάθ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου. Καὶ αὐταὶ αἱ δύο ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν». Πρόσεχε πόσα ἠμποροῦμεν νὰ μάθωμεν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὀλίγους λόγους. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν μᾶς ἐπεσήμανε τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἡσαῦ; Ὅχι χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ἀπὸ ἐδῶ τὸ γῆρας τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ὅτι ἦτο πλέον προχωρημένης ἡλικίας. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν αὐτὰ πού ἐλέχθησαν προηγουμένως καὶ ὅτι, ὅταν ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Ρεβέκκαν ὁ ἴδιος ἦτο σαράντα ἐτῶν, ἐνῶ ὅταν ἐγεννήθησαν τὰ παιδιά, ἦτο ἐξήντα ἐτῶν, θὰ μάθωμεν, ὅτι τῶρα ἦτο εἰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος καὶ εὐρίσκετο εἰς βαθύτατον γῆρας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρόκειται νὰ μᾶς διηγηθῆ μετὰ ἀπ' αὐτά, ὅτι λόγῳ τοῦ γῆρατος δὲν ἔβλεπε καλά, διὰ τοῦτο

ἀκριβῶς τοῦ Ἰσαὰκ τὸν χρόνον. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν,
 «Ἦν δὲ Ἡσαῦ ἐτῶν τεσσαράκοντα».

Εἶτα ἵνα μάθωμεν τοῦ παιδὸς τὴν προπέτειαν, καὶ ὅτι παρὰ τῶν ἐθνῶν, ὧν οὐκ ἐχρῆν, τὰς γαμετὰς ἡ-
 5 γάγετο, ἐδήλωσεν ἡμῖν, ὅτι ἡ μὲν ἐκ τοῦ γένους τῶν
 Χετταίων ἦν, ἡ δὲ ἐκ τῶν Εὐαίων· καίτοι γε ἐχρῆν
 αὐτὸν μαθόντα, ὅσην σπουδὴν ὁ πατριάρχης ἐποιήσα-
 το διαστελλόμενος τῷ παιδί τῷ ἑαυτοῦ, ὥστε ἐκ τῆς
 φυλῆς αὐτοῦ γαμετὴν τῷ Ἰσαὰκ ἐνέγκαι, καὶ ὅτι ἡ
 10 μήτηρ αὐτῶν ἡ Ρεβέκκα ἐκ τῆς Χαρρὰν ὀρμᾶτο, μη-
 δὲν τοιοῦτον βουλευσασθαι. Ἄλλ' ἵνα ἐκ προοιμίων
 δείξῃ τῶν οἰκειῶν τρόπων τὸ ἄτακτον, προλαβὼν ἐ-
 κείνας ἡγάγετο. Καὶ ἵνα μάθωμεν τῶν γυναικῶν τὸ
 δύστροπον, φησὶν ἡ Γραφή, «Καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ
 15 Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκα». Καὶ τί ἂν εἶη ταύτης τῆς
 μοχθηρίας χαλεπώτερον, ὅταν αἱ πᾶσαν τιμὴν ἀπονέ-
 μειν ὀφείλουσαι, μὴ μόνον τοῦτο μὴ ποιῶσιν, ἀλλὰ
 καὶ πρὸς φιλονεικίαν παρασκευάζωνται; Ταῦτα δὲ
 πάντα οὐχ ἀπλῶς ἡμῖν ἡ ἱστορία σημαίνει, ἀλλ' ἵνα
 20 μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴν ἴδῃς τὴν Ρεβέκκαν πρὸς τὸν Ἰ-
 ακῶβ πολλὴν τὴν εὐνοίαν ἐπιδεικνυμένην, μάθῃς ὡς
 οὐκ ἀπεικὸς διεπράττετο. Τέως δὲ ἵνα μὴ τὴν ἀκο-
 λουθίαν προφθάσωμεν, αὐτοῖς ἐπώμεθα τοῖς γεγραμ-
 μένοις.

25 «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ γηρᾶσαι τὸν Ἰσαὰκ, καὶ ἡμ-
 βλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὄρᾶν», οὐκ ἔτι γάρ,
 φησὶν, ὑπὸ τοῦ γήρωσ ὄρᾶν ἠδύνατο, «καὶ ἐκάλεσεν
 Ἡσαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον καὶ εἶπεν αὐ-
 τῷ· Υἱέ μου, ἰδοὺ ἐγὼ γεγήρακα, καὶ οὐ γινώσκω τὴν
 30 ἡμέραν τῆς τελευτῆς μου. Νῦν οὖν λάβε τὸ σκευὸς
 σου, τὴν τε φαρέτραν καὶ τὸ τόξον, καὶ ἔξελθε εἰς
 τὸ πεδῖον, καὶ θήρευσόν μοι θήραν, καὶ ποιήσόν μοι
 ἐδέσματα, ὡς φιλῶ ἐγώ, καὶ ἔνεγκέ μοι, ἵνα φάγω,
 ὅπως εὐλογῆσῃ σε ἡ ψυχὴ μου, πρὶν ἢ ἀποθανεῖν με».
 35 Ἐνταῦθοι μοι σκόπει, ἀγαπητέ, τὴν ἄφατον τοῦ Θε-
 οῦ σοφίαν, καὶ ὅπως ὁ μὲν πατὴρ τὴν φυσικὴν φιλο-
 στοργίαν ἐπιδεικνύμενος ταῦτα διετάξατο τῷ Ἡσαῦ·

μᾶς ἐπεσήμανε τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἡσαῦ, ὥστε νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν ἀπὸ ἐδῶ ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἰσαάκ. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, «Ὁ Ἡσαῦ δὲ ἦτο σαράντα ἐτῶν».

Ἐπειτα διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ παιδιοῦ καὶ ὅτι ἔλαβε γυναῖκας ἀπὸ τὰ ἔθνη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπεν, ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡ μὲν μία ἦτο ἀπὸ τὸ γένος τῶν Χετταίων, ἡ δὲ ἄλλη ἀπὸ τὸ γένος τῶν Εὐαίων, ἃν καὶ ἔπρεπε νὰ μὴ ἀκεφθῆ τίποτε παρόμοιον, ἀφοῦ εἶχε μάθει, πόσον ἐφρόντισεν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, ὅταν ἔστελλε τὸν ὑπηρέτην του νὰ φέρῃ γυναῖκα διὰ τὸν Ἰσαάκ ἀπὸ τὴν φυλὴν του, διότι ἡ μητέρα των ἡ Ρεβέκκα κατήγετο ἀπὸ τὴν Χαρράν. Ἄλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸ ἄστατον τοῦ χαρακτῆρος του, ἐνυμφεύθη ἐκείνας μόνος του. Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν καὶ τὸν δῦστροπον χαρακτῆρα τῶν γυναικῶν, λέγει ἡ Γραφή, «Καὶ αὐταὶ ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαάκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν. Τί θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ χειρότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν κακίαν, ὅταν αὐταὶ ποῦ ὀφείλουσαν νὰ ἀπονέμουν κάθε τιμὴν, ὄχι μόνον δὲν κάνουν αὐτό, ἀλλὰ καὶ φιλονεικοῦν; Ὅλα δὲ αὐτὰ δὲν μᾶς τὰ ἀναφέρει χωρὶς λόγον ἡ ἱστορία, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς μετὰ ἀπ' αὐτά, ὅταν θὰ ἰδῆς τὴν Ρεβέκκαν νὰ ἀγαπᾷ περισσότερον τὸν Ἰακώβ, ὅτι δὲν ἔκαμε τίποτε τὸ κακόν. Κατ' ἀρχὴν δὲ διὰ νὰ μὴ προχωρήσωμεν πρὶν ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων, ἃς παρακολουθήσωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῆ.

«Ἀφοῦ ἐγήρασεν ὁ Ἰσαάκ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του δὲν ἡμποροῦσαν νὰ ἰδοῦν», διότι λέγει, δὲν ἡμποροῦσε νὰ ἰδῆ λόγῳ τοῦ γήρατος, «καὶ ἐκάλεσε τὸν μεγαλύτερον υἱὸν του τὸν Ἡσαῦ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· Παιδί μου, νὰ ἐγὼ ἔχω γηράσει καὶ δὲν γνωρίζω τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μου. Ἔτι νῦν λοιπὸν λάβε τὰ ὄπλα σου, τὴν φαρέτραν καὶ τὸ τόξον, καὶ πήγαινε εἰς τὴν πεδιάδα καὶ κινήγησε πρὸς χάριν μου καὶ κάμε μου φαγητά, ὅπως μοῦ ἀρέσει, καὶ φέρε μου νὰ φάγω, διὰ νὰ σὲ εὐλογήσῃ ἡ ψυχὴ μου πρὶν ἀποθάνω». Ἐδῶ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, τὴν ἀπεριόριστον σοφίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ὁ μὲν πατὴρ διέταξεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἡσαῦ δεικνύων τὴν ἐκ φύσεως ἀγάπην του

ὁ δὲ σοφὸς καὶ εὐμήχανος Δεσπότης διὰ τῆς Ρεβέκ-
 κας τὴν οἰκείαν πρόρρησιν εἰς ἔργον ἐξενεχθῆναι πα-
 ρασκευάζει, διδάσκων ἡμᾶς ὅση τῆς ἀρετῆς ἢ ἰσχὺς
 καὶ τῆς τῶν τρόπων ἐπιεικειᾶς. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος μὲν
 5 καὶ ἀπὸ τῶν πρωτοτοκίων, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς
 περὶ αὐτὸν διαθέσεως τὰ πρωτεῖα ἔχειν νομίζων, ἀ-
 θρόον ἀπάντων ἔρημος ἠύρισκετο, ἐπειδὴ τὰ παρ' ἐ-
 αυτοῦ εἰσενεγκεῖν οὐκ ἠβουλήθη· οὗτος δέ, ἐπειδὴ
 οἰκοθεν ἦν ἐνάρετος, καὶ τὴν ἄνωθεν εἶχε ροπὴν συμ-
 10 μαχοῦσαν αὐτῷ, καὶ ἄκοντος τοῦ πατρὸς τὴν παρ'
 αὐτοῦ εὐλογίαν ἐπισπᾶται. Οὐδὲν γὰρ ἰσχυρότερον
 τοῦ παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐκείνης βοηθουμένου.

Ὅρα γοῦν ἀκριβῶς ἅπαντα, ἵνα μάθῃς τῆς οἰκο-
 νομίας τὴν ὑπερβολήν, καὶ πῶς ὁ μὲν τῆς ἐκεῖθεν
 15 ἀπολαύων ροπῆς, πολλῆς ἐν ἅπασιν ἀξιοῦται τῆς
 συνεργίας, ὥστε τὴν τοῦ πατρὸς εὐλογίαν εἰς αὐτὸν
 μετενεχθῆναι· ὁ δὲ πάντων διαμαρτάνει, προδομέ-
 νος οἰκοθεν διὰ τὴν τρόπων μοχθηρίαν. «Ρεβέκκα
 δέ», φησὶν, «ἤκουσε λαλοῦντος Ἰσαὰκ πρὸς Ἡσαῦ
 20 τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ἐπορεύθη δὲ Ἡσαῦ εἰς τὸ πεδῖον
 θηρᾶσαι θήραν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ Ρεβέκκα
 πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν ἐλάσσω». Διὰ τί προσέθηκε,
 τὸν ἐλάσσω; Ἐπειδὴ ἄνωτέρω εἶπεν, ὅτι «Ἐκάλεσεν
 Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον», ἵνα μάθω-
 25 μεν τίνι νῦν διαλέγεται ἡ Ρεβέκκα, φησὶ, «Πρὸς τὸν
 ἐλάσσω», τοῦτ' ἔστι, τὸν Ἰακώβ. «Ἰδέ, ἐγὼ ἤκουσα
 τοῦ πατρὸς σου λαλοῦντος πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελ-
 φόν σου, καὶ λέγοντος· Ἐνεγκέ μοι θήραν, καὶ ποι-
 ῆσόν μοι ἐδέσματα, ἵνα φαγῶν εὐλογήσω σε ἐναντίον
 30 Κυρίου, πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν με». Ταῦτα μὲν ἤκουσα
 τοῦ πατρὸς σου πρὸς τὸν ἀδελφόν σου τὸν Ἡσαῦ δια-
 λεγομένου. «Νῦν οὖν, υἱέ, ἄκουέ μου καθά σοι ἐγὼ
 ἐντέλλομαι, καὶ πορευθεὶς εἰς τὰ πρόβατα λάβε μοι
 35 αὐτοὺς ἐδέσματα τῷ πατρὶ σου, καὶ φάγεται, ὅ-
 πως εὐλογήσῃ τε ὁ πατήρ σου πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν

πρὸς αὐτόν, ὁ σοφὸς ὁμως καὶ ἐφευρετικὸς Κύριος προετοιμάζει διὰ τῆς Ρεβέκκας νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ ἰδικόν του σχέδιον, ἀφοῦ διδάσκη εἰς ἡμᾶς, πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν καλῶν τρόπων. Καθ' ὅσον ὁ μὲν Ἡσαῦ, ὁ ὁποῖος ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε τὰ πρωτεῖα λόγῳ τῶν πρωτοτοκίων καὶ τῆς πατρικῆς συμπαθείας πρὸς αὐτόν, εὐρέθη ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς ἔρημος ἀπ' ὅλα, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ προσφέρῃ αὐτὰ πού ἐξηρτῶντο ἀπὸ αὐτόν. Ὁ Ἰακώβ ὁμως ἐπειδὴ ἦτο ἐκ φύσεως ἐνάρετος καὶ εἶχε μαζί του τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀποσπᾷ καὶ χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς του τὴν εὐλογίαν του. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει βοηθὸν τὸν Θεόν.

Πρόσεχε λοιπὸν τὰ πάντα μὲ ἀκρίθειαν, διὰ νὰ μάθῃς τὴν ὑπερβολικὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὁ μὲν Ἰακώβ, ἐπειδὴ ἔχει τὴν θεῖαν βοήθειαν, γίνεται ἄξιος μεγάλης προστασίας εἰς ὅλα, ὥστε ἡ πατρικὴ εὐλογία νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτόν, ἐνῶ ὁ Ἡσαῦ χάνει τὰ πάντα προδομένος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του λόγῳ τοῦ κακοῦ του χαρακτήρος. «Ἡ δὲ Ρεβέκκα», λέγει, «ἤκουσε τὸν Ἰσαὰκ νὰ ὁμιλῆ πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν υἱὸν του. Καὶ ὁ Ἡσαῦ ἐπῆγεν εἰς τὴν πεδιάδα διὰ νὰ κυνηγήσῃ καὶ νὰ φέρῃ κυνήγιον εἰς τὸν πατέρα του. Ἡ Ρεβέκκα ὁμως εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν τῆς τὸν μικρότερον». Διατί ἐπρόσθεσε, «τὸν μικρότερον»; Ἐπειδὴ προηγουμένως εἶπεν, ὅτι «Ὁ Ἰσαὰκ ἐκάλεσε τὸν υἱὸν του τὸν μεγαλύτερον», διὰ νὰ μάθωμεν μὲ ποῖον συζητᾷ ἡ Ρεβέκκα, λέγει, «πρὸς τὸν μικρότερον», δηλαδὴ τὸν Ἰακώβ. «Νὰ ἐγὼ ἤκουσα τὸν πατέρα σου νὰ ὁμιλῆ πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφόν σου καὶ νὰ τοῦ λέγῃ· Νὰ μοῦ φέρῃς κυνήγιον καὶ νὰ μοῦ κάνῃς φαγητά, ὥστε, ἀφοῦ τὰ φάγω νὰ σὲ εὐλογήσω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου πρὶν ἀποθάνω». Αὐτὰ ἤκουσα νὰ λέγῃ ὁ πατέρας σου πρὸς τὸν ἀδελφόν σου τὸν Ἡσαῦ. «Τώρα λοιπὸν, υἱέ μου, ἄκουσέ με εἰς ὅ,τι ἐγὼ θὰ σὲ συμβουλεύσω. Πήγαινε τώρα εἰς τὸ ποῖμνιον καὶ φέρε μου ἀπὸ ἐκεῖ δύο τρυφερά καὶ καλὰ ἐρίφια, διὰ νὰ κάμω αὐτὰ ἐδέσματα εἰς τὸν πατέρα σου, ὅπως τοῦ ἀρέσει, καὶ θὰ προσφέρῃς αὐτὰ εἰς αὐτόν διὰ

αὐτόν».

2. «Ὅρα μητρὸς φιλοστοργίαν, μᾶλλον δὲ Θεοῦ οἰκονομίαν. Αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καὶ ταύτην πρὸς τὴν συμβουλήν διεγείρων, καὶ τὸ πᾶν κατορθωθῆναι ποιῶν.

5 Εἶδες τῆς μητρὸς τὴν ἀρίστην συμβουλήν; «Ὅρα καὶ τοῦ Ἰακώβ τὸ περισκευμένον, καὶ ὅπως διὰ τῆς ἀποκρίσεως τῶν οἰκείων τρόπων δείκνυσι τὴν ἐπιείκειαν. «Εἶπε γάρ», φησί, «πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ ἔστιν ὁ ἀδελφός μου Ἡσαῦ ἀνὴρ δασύς, ἐγὼ δὲ ἀνὴρ

10 λειὸς· μήποτε ψηλαφήσῃ με ὁ πατήρ, καὶ ἔσομαι ἐναντίον αὐτοῦ ὡς καταφρονῶν, καὶ ἐπάξω ἔμαντῶν κατάραν, καὶ οὐκ εὐλογίαν». Πολλὴ τοῦ παιδὸς ἡ εὐγνωμοσύνη, καὶ ἡ πρὸς τὸν πατέρα αἰδώς. Δέδοικα, φησί, μὴ εἰς τὸ ἐναντίον μοι τὰ τῆς σπουδῆς ἐπέλθῃ,

15 μὴ δόξω ἐναντιοῦσθαι τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ, καὶ ἀντὶ τῆς εὐλογίας κατάραν ἐπισπάσωμαι.

Τί οὖν ἡ Ρεβέκκα, ἡ θαυμασία καὶ φιλόστοργος; Ἐπειδὴ οὐκ ἐξ οἰκείας γνώμης μόνον τοῦτο διεπράττετο, ἀλλὰ καὶ τῇ ἄνωθεν ὑπηρετεῖτο προορήσει, πᾶσαν σπουδὴν ποιεῖται τὸν φόβον ἐξελεῖν τοῦ παιδός. καὶ θάρσος ἐνθεῖναι, ὥστε τὴν συμβουλήν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν· καὶ οὐχ ὑπισχνεῖται αὐτῷ, ὅτι δυνήσεται παρακρούσασθαι τὸν πατέρα καὶ λαθεῖν· ἀλλὰ τί; «Ἐπ' ἐμὲ ἡ κατάρα σου, τέκνον· μόνον ὑπάκουσον τῆς φωνῆς μου, καὶ πορευθεὶς ἔνεγκέ μοι». Κἂν γένηται τοιοῦτόν τι, φησὶν, οὐδὲν αὐτὸς παραβλαβήσῃ. Μὴ τοίνυν δείσης, ἀλλὰ θαρρῶν «ὑπάκουσόν μου τῆς φωνῆς», καὶ ποιεῖ τὰ παρ' ἐμοῦ σοι συμβουλευθέντα. Τοῦτο ἀληθῶς φιλοστοργία μητρὸς, τὸ ὑπὲρ τοῦ παιδός ἐτοίμως ἅπαντα καταδέχεσθαι. Ταῦτα εἰποῦσα ἴσχυσε ἐξελεῖν τοῦ παιδὸς τὸν φόβον. «Καὶ πορευθεὶς ἔλαβε καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν ἐδέσματα, καθὰ ἐφίλει ὁ πατήρ αὐτοῦ. Καὶ λαβοῦσα», φησὶν, «ἡ Ρεβέκκα τὴν στολήν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ πρεσβυτέρου τὴν καλήν, ἣ ἦν παρ' αὐτῇ ἐν τῷ οἴκῳ,

35

νά φάγη καὶ νά σέ εὐλογήσῃ πρὶν ἀποθάνῃ».

2. Πρόσεχε τὴν στοργὴν τῆς μητρὸς ἢ μᾶλλον τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος ποῦ ἔκαμεν αὐτὴν νά τὸν συμβουλεύσῃ καὶ νά γίνουιν ὄλα κατορθωτά. Εἶδες τὴν ἀρίστην συμβουλὴν τῆς μητρὸς; Πρόσεχε καὶ τὴν περίσκεψιν τοῦ Ἰακώβ καὶ πῶς μὲ τὴν ἀπάντησιν ἀποδεικνύει τὸν καλὸν τοῦ χαρακτήρα. Διότι λέγει· «Εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν μητέρα του. Ὁ ἀδελφός μου Ἡσαῦ εἶναι δασύτριχος, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι ἄτριχος. Μήπως μὲ ψηλαφήσῃ ὁ πατήρ μου καὶ θά φανῶ εἰς αὐτὸν ἀπατεῶν καὶ θά ἐπισύρω ἐναντίον μου τὴν κατάραν καὶ ὄχι τὴν εὐλογίαν». Μεγάλῃ εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ σεβασμὸς τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸν πατέρα. Φοβοῦμαι, λέγει, μήπως αὐταὶ αἱ ἐπιδιώξεις μου ἀποβοῦν εἰς θάρος μου, μήπως φανῶ, ὅτι εἶμαι ἀντίθετος μὲ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς καὶ ἀντὶ τῆς εὐλογίας λάβω τὴν κατάραν του.»

Τί λοιπὸν εἶπεν ἡ θαυμασία καὶ στοργικὴ Ρεβέκκα; Ἐπειδὴ δὲν ἔκανεν αὐτὸ μόνον μὲ τὴν ἰδικὴν τῆς θέλησιν, ἀλλὰ ἐξυηρητοῦσε καὶ τὸ θεῖον σχέδιον, καταβάλλει κάθε προσπάθειαν νά ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ παιδί τὸν φόβον καὶ νά τὸ ἐνθαρρύνῃ, ὥστε νά πραγματοποιήσῃ τὴν συμβουλὴν τῆς. Καὶ δὲν ὑπόσχεται εἰς αὐτὸν ὅτι θά ἡμπορέσῃ νά παραπλανήσῃ τὸν πατέρα του καὶ νά διαφύγῃ τὴν προσοχὴν του, ἀλλὰ τί λέγει; «Ἐπάνω μου ἄς πέσῃ ἡ κατάρα σου, τέκνον μου. Μόνον ὑπάκουσε εἰς αὐτὰ ποῦ σοῦ λέγω καὶ πῆγαινε νά μοῦ φέρῃς τὰ ἐρίφια». Καὶ ἂν συμβῇ κάτι παρόμοιον, λέγει, καθόλου δὲν θά σέ θλάψῃ. Νά μὴ φοβηθῆς λοιπὸν, ἀλλὰ μὲ θάρρος. «Νά ὑπακούσῃς εἰς αὐτὸ ποῦ σοῦ λέγω», καὶ νά κάμῃς αὐτὰ ποῦ σέ συμβουλεύω. Αὐτὸ εἶναι πραγματικὴ στοργὴ μητέρας, τὸ νά εἶναι ἔτοιμη δηλαδὴ νά ὑποστῇ τὰ πάντα διὰ τὸ παιδί τῆς. Μὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶπεν, ἡμπορέσε νά ἀποβάλῃ τὸν φόβον τοῦ παιδιοῦ «Καὶ ἐπῆγε καὶ ἔλαβε καὶ ἔφερεν αὐτὰ εἰς τὴν μητέρα του. Καὶ αὐτὴ ἔκαμεν αὐτὰ ἐδέσματα, ὅπως ἤρρεσαν εἰς τὸν πατέρα του. Καὶ ἔλαβεν ἡ Ρεβέκκα τὴν καλὴν στολὴν τοῦ μεγαλυτέρου υἱοῦ τῆς ποῦ εὐρίσκε-

ἐνέδυσεν Ἰακώβ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον, καὶ τὰ δέρματα τῶν ἐρίφων περιέθηκε περὶ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὰ γυμνά τοῦ τραχήλου αὐτοῦ, καὶ ἔδωσε τὰ ἐδέσματα καὶ τοὺς ἄρτους, οὓς ἐποίησεν, εἰς τὰς χεῖρας Ἰακώβ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ εἰσηνεγκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ».

Θέα μοι ἐνταῦθα τῆς Ρεβέκκας μετὰ τῆς φιλοστοργίας καὶ τὴν πολλὴν σοφίαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἄνωτέρω, ὅτι ὁ μὲν ἦν δασύς, ὁ δὲ λεῖος, τὴν στολήν, φηοῖν, ἐνέδυσεν αὐτὸν τοῦ Ἡσαῦ, καὶ τὰ δέρματα περιέθηκεν αὐτῷ, καὶ πανταχόθεν σχηματίσασα αὐτόν, ὡς τὴν ἀπάτην εἰς ἔργον ἔλθειν, δοῦσα τὰ ἐδέσματα καὶ τοὺς ἄρτους εἰς τὰς χεῖρας, παρεσκεύασε προσαγαγεῖν τῷ πατρὶ. Σκόπει μοι πάλιν ἐνταῦθα, πῶς τῆς ἄνωθεν χάριτος ἦν τὸ πᾶν. Ὅταν γὰρ ἡμεῖς τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν, δαψιλῶς ἀπολαύσομεν καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συνεργίας. Ἴνα γὰρ μὴ ραθυμῶμεν, μηδὲ ἀναπεπτωκότες ὦμεν, βούλεται καὶ ἡμᾶς τι συνεισφέρειν, ἵν' οὕτω καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐπιδείξηται· καὶ οὔτε τὸ πᾶν τῆς ἄνωθεν γίνεται βοηθείας, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἡμᾶς τι συνεισενεγκεῖν· οὔτε παρ' ἡμῶν πάλιν ἀπαιτεῖ τὸ πᾶν, εἰδὼς τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας τὴν ὑπερβολήν, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν μιμούμενος, καὶ βουλόμενος ἀφορμὴν τινα λαβεῖν, ὥστε τὴν οἰκείαν φιλοτιμίαν ἐπιδείξασθαι, ἀναμένει τὰ παρ' ἡμῶν εἰσενεχθῆναι· ὅπερ καὶ νῦν γεγένηται.

Ἐπειδὴ γὰρ καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ Ρεβέκκα, ἅπερ ἐχρῆν ἀφ' ἑαυτῶν γενέσθαι, πεποιήκασιν, καὶ ὁ μὲν ὑπήκουσε τῆς συμβουλῆς τῆς μητρὸς, ἡ δὲ τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα ἐπλήρωσε, τότε λοιπὸν καὶ ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης τὸ πάντων δυσχερέστερον τοῦτο μετ' εὐκολίας ἀνυσθῆναι πεποίηκε, τὸ μὴ γενέσθαι κατάδηλον τῆς ἀπάτης τὸ δρᾶμα τῷ Ἰσαάκ. Ἐπειδὴ γὰρ προσήνεγκε τὰ ἐδέσματα τῷ πατρὶ, εἶπε· «Τίς εἰ σύ, τέκνον; Καὶ εἶπεν Ἰακώβ τῷ πατρὶ αὐτοῦ· ἐγὼ εἰμι

το εἰς τὴν οἰκίαν τῆς καὶ ἐνέδυσσε μὲ αὐτὴν τὸν Ἰακώβ τὸν υἱὸν τῆς τὸν νεώτερον. Καὶ μὲ τὰ δέρματα τῶν ἐριφίων ἐσκέπασε τὰ χέρια αὐτοῦ καὶ τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ τραχήλου του καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν Ἰακώβ τὸν υἱὸν τῆς τὰ ἐδέσματα καὶ τὸν ἄρτον ποῦ εἶχεν ἐτοιμάσει, καὶ ὁ Ἰακώβ τὰ προσέφερεν εἰς τὸν πατέρα του».

Πρόσεχε ἐδῶ, παρακαλῶ, μαζί μὲ τὴν στοργὴν καὶ τὴν μεγάλην σοφίαν τῆς Ρεβέκκας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε προηγουμένως, ὅτι ὁ μὲν Ἡσαῦ ἦτο δασούτριχος, ὁ δὲ Ἰακώβ ἄτριχος, ἐφόρεσεν εἰς τὸν Ἰακώβ, λέγει, τὴν στολὴν τοῦ Ἡσαῦ καὶ ἐσκέπασεν αὐτὸν μὲ τὰ δέρματα καί, ἀφοῦ μετεμόρφωσε πλήρως αὐτὸν ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπάτη, καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὰ ἐδέσματα καὶ τοὺς ἄρτους εἰς τὰ χέρια του, τὸν ἠτοίμασε νὰ φέρῃ αὐτὰ εἰς τὸν πατέρα του. Ἐκέψου, παρακαλῶ, πάλιν ἐδῶ ὅτι τὸ κάθε τι ἦτο ἔργον τῆς θείας χάριτος. Καθ' ὅσον, ὅταν ἡμεῖς προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, θὰ ἀπολαύσωμεν μὲ ἀφθονίαν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μὴ εἴμεθα λοιπὸν ὀκνηροὶ καὶ νὰ μὴ χάνωμεν τὸ θάρρος μας, ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρωμεν καὶ ἡμεῖς κάτι, διὰ νὰ φανερώσῃ ἔτσι καὶ τὰς ἰδικὰς του ἐνεργείας. Καὶ οὔτε γίνεται τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ προσφέρωμεν κάτι, οὔτε ἀπαιτεῖ πάλιν τὸ πᾶν ἀπὸ ἡμᾶς, ἀφοῦ γνωρίζει τὸ μέγεθος τῆς ἀδυναμίας μας. Λόγῳ ὁμοῦ τῆς φιλανθρωπίας του καὶ ἐπειδὴ θέλει νὰ λάβῃ κάποιαν ἀφορμὴν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν φιλοτιμίαν του, περιμένει νὰ προσφέρωμεν, ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ τώρα.

Ἄφοῦ λοιπὸν καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ Ρεβέκκα ἔκαναν αὐτὰ ποῦ ἔπρεπε νὰ γίνουν ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὁ μὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν συμβουλήν τῆς μητρός, ἡ δὲ ἄλλη ἔκαμεν ὅ,τι ἔπρεπε, τότε πλέον καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἔκαμεν, ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ μὲ εὐκολίαν τὸ δυσκολώτερον ἀπ' ὅλα, τὸ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ δηλαδὴ εἰς τὸν Ἰσαὰκ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀπάτης. Διότι, ὅταν προσέφερε τὰ ἐδέσματα εἰς τὸν πατέρα του, εἶπε· «Ποῖος εἶσαι σύ, τέκνον μου; Καὶ ὁ

Ἡσαῦ ὁ υἱὸς σου ὁ πρωτότοκος· πεποίηκά σοι, καθὰ
λελάληκάς μοι. Ἀναστὰς κάθισον, καὶ φάγε ἐκ τῆς
θήρας μου, ὅπως εὐλογῆσῃ με ἡ ψυχὴ σου». Ἐννόει
μοι, μεθ' ὄσης ἀγωνίας ταῦτα ἐφθέγγετο ὁ Ἰακώβ.

5 Ὁ γὰρ ἐν προοιμίοις εἰπὼν τῇ μητρὶ, φοβοῦμαι μὴ
ἐπάξω ἔμαντῶ κατάραν καὶ οὐκ εὐλογίαν, νῦν ἐν ὄ-
σω φόβῳ καθεισθῆκει τοσοῦτον δράμα ὑποκρινόμε-
νος; Ἄλλ' ἐπειδὴ Θεὸς ἦν ὁ συνεργῶν τοῖς γινομέ-
νοις, ἅπαντα εἰς ἔργον ἐξήει. Τί οὖν, ἂν εἶποι τις,
10 καὶ τῷ ψεύδει τῷ τοιούτῳ Θεὸς συνήργησε;

Μὴ ἀπλῶς ἐξέταξε τὸ γινόμενον, ἀγαπητέ, ἀλλὰ
τὸν σκοπὸν καταμάνθανε, καὶ ὅτι οὐ βιωτικῆς ἔνεκέν
τινος πλεονεξίας τοῦτο ἐγίνετο, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς τὴν
εὐλογίαν ἐπισπάσασθαι ἐσπούδαζεν· ἄλλως δὲ εἰ μέλ-
15 λους ἀπλῶς τὰ γινόμενα ἐξετάζειν, καὶ μὴ τὸν σκοπὸν
πανταχοῦ ἐπιζητεῖν, ὅρα σοι τὸν πατριάρχην παιδο-
κτόνον ὀνομάζειν καὶ τὸν Φινεὲς ἀνδροφόνον. Ἄλλ'
οὔτε ἐκεῖνος παιδοκτόνος, ἀλλὰ καὶ λίαν φιλόστοργ-
ος, εἰ καὶ τις ἄλλος· οὔτε οὗτος ἀνδροφόνος, ἀλλὰ
20 τὸ μᾶλλον καὶ ἄγαν ζηλωτής. Ἐκάτερος γὰρ αὐτῶν
τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ διεπράττετο. Διόπερ ὁ μὲν διὰ τὴν
ὑπακοὴν πολλῆς ἀξιοῦται τῆς ἄνωθεν ἀμοιβῆς· ὁ δ'
διὰ τὸν ζῆλον ἀνακηρύττεται. «Ἔστη γάρ», φησί,
«Φινεὲς, καὶ ἐξιλάσατο». Εἰ τοίνυν φόνος εὐδοκίμη-
25 σε καὶ παιδοκτονία ἐν ἐκείνοις, ἐπειδὴ κατὰ Θεοῦ
γνώμην ἐγένετο, καὶ οὐ τοῖς γεγονόσι προσέχομεν,
ἀλλὰ τῷ σκοπῷ τῶν γινομένων, καὶ τῇ τῶν πεποιη-
κότων γνώμῃ, πολλῶ μᾶλλον καὶ ἐνταῦθα τοῦτο λο-
γίζεσθαι χρή.

30 3. Μὴ τοίνυν τοῦτο σκόπει, ὅτι ψεῦδος ἦν τὰ
λεγόμενα παρὰ τοῦ Ἰακώβ, ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόει, ὅτι
βουλόμενος ὁ Θεὸς εἰς ἔργον τὴν πρόρρησιν αὐτοῦ

Ἰακώβ εἶπεν εἰς τὸν πατέρα του Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἡσαῦ ὁ υἱὸς σου ὁ πρωτότοκος. Ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπες. Σήκω, κάθισε καὶ φάγε ἀπὸ τὸ κυνήγιον, διὰ νὰ μὲ εὐλογήσῃ ἡ ψυχὴ σου». Σκέψου, παρακαλῶ, μὲ πόσῃ ἀγωνίᾳ ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Ἰακώβ. Καθ' ὅσον αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρχὴν εἶπεν εἰς τὴν μητέρα του, φοβοῦμαι, μήπως ἀποκομίσω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου τὴν κατάραν καὶ ὄχι τὴν εὐλογίαν, πόσον φοβεῖται τώρα, πού ὑποκρίνεται τόσο μεγάλο ψεῦδος; Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο ὁ Θεὸς ἐκεῖνος πού ἦτο συνεργὸς εἰς ὅσα ἐγίνοντο, διὰ τοῦτο ὅλα ἐπραγματοποιοῦντο. Τί λοιπὸν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ κάποιος, καὶ ὁ Θεὸς συνήργησε εἰς αὐτὸ τὸ ψεῦδος;

Νὰ μὴ ἐξετάζῃ», ἀγαπητέ, ἀπλῶς αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐγίνεν ἐξ αἰτίας κάποιας θιωτικῆς πλεονεξίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπεδίωκε νὰ λάβῃ τὴν πατρικὴν εὐλογίαν. Ἄλλιῶς, ἐὰν πρόκειται νὰ ἐξετάζῃς τὰ γεγονότα ἀπλῶς καὶ νὰ μὴ ἐπιζητῆς παντοῦ τὸν σκοπὸν, πρόσαχε μήπως ὀνομάσῃς τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ παιδοκτόνον καὶ τὸν Φινεὲς δολοφόνον. Ὅμως οὔτε ὁ πατριάρχης ἦτο παιδοκτόνος, ἀλλὰ πολὺ φιλόστοργος μάλιστα, ὅσον κανεὶς ἄλλος. Οὔτε ἐκεῖνος ἦτο δολοφόνος, ἀλλὰ ὑπερβολικὰ ζηλωτής. Διότι ὁ καθείς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο ἔκαμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ μὲν Ἀβραάμ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπακοῆς του γίνεται ἄξιός τῆς ἁνωθεν ἀμοιβῆς, ὁ δὲ Φινεὲς λόγῳ τοῦ Ζήλου του στεφανώνεται. Διότι λέγει, «Ἐστάθη ὁ Φινεὲς καὶ ἐξιλέωσε τὸν Θεόν»². Ἐὰν λοιπὸν ὁ φόνος καὶ ἡ παιδοκτονία ἀπεδείχθησαν κατὰ δι' αὐτούς, ἀφοῦ ἐγίναν μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν προσέχωμεν εἰς τὰ γεγονότα, ἀλλ' εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν τῶν γεγονότων καὶ εἰς τὴν διάθεσιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κάνουν αὐτά, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν αὐτὸ καὶ ἐδῶ.

3. Μὴ σκέπτεσαι λοιπὸν αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ ἦσαν ψεῦδος ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὁ Ἰακώβ, ἀλλὰ νὰ ἔχῃς ὑπ' ὄψιν σου ὅτι ὁ Θεὸς ἐρρῦθμισε νὰ γίνουιν ὅλα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν

ἀγαγεῖν, ἅπαντα οὕτως ὠκονόμησε γενέσθαι. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ Θεὸς ἦν ὁ πάντα ἐξευμαρίζων, καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα ποιῶν, ὅρα πῶς ὁ δίκαιος οὐκ ἠδυνήθη συνιδεῖν τὴν ἀπάτην, ἀλλὰ καὶ πείθεται τοῖς παρὰ τοῦ Ἰακώβ ρηθεῖσι, καὶ ἀπολαύσας τῶν ἐδεσμάτων ἀμείβεται αὐτὸν ταῖς εὐλογίαις. Καὶ οὐ πρότερον παραγίνεται ἀπὸ τῆς θήρας ὁ Ἡσαῦ, μέχρις ὅτε πάντα τέλος ἔλαβεν, ἵνα διὰ πάντων γινώμεν ὅτι κατὰ Θεοῦ γνώμην τὸ γινόμενον ἦν. «Εἶπε δέ», φησίν, «Ἰσαάκ· τί τοῦτο, ὅτι ταχὺ εὗρες, ὦ τέκνον; Ὁ δὲ εἶπεν· ὁ παρέδωκε Κύριος ὁ Θεός σου ἐναντίον ἐμοῦ». Ἔτι ἐναγώνιος εἰστήκει ὁ Ἰακώβ, καὶ ἠύξετο αὐτῷ τὰ τοῦ φόβου, καὶ πάντα ἐγίνετο, ἵνα μάθωμεν δι' αὐτῶν ὅτι ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης οὐχ ἀπλῶς τὴν οἰκείαν ἐπιδεικνυται πρόνοιαν, ἀν μὴ πολλὴν ἴδῃ καὶ τὴν παρ' ἡμῶν θερμότητα γινομένην.

Μὴ γάρ μοι παραδράμῃς, ἀγαπητέ, τοῦτον νῦν τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ σκόπει, ὅτι περὶ τοῦ παντός ἦν αὐτῷ ὁ κίνδυνος, καὶ ἐδεδοίκει καὶ ἔτρεμε, μὴ δι' εὐλογίαν κατάρας ὑπεύθυνος γένηται. Εἰτά φησιν, «Εἶπε δὲ Ἰσαάκ· ἔγγισόν μοι, καὶ ψηλαφήσω σε, τέκνον, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱός μου Ἡσαῦ, ἢ οὐ». Ἀπὸ γὰρ τῆς φωνῆς ἠρέμα πῶς ἐνεδοίαζεν ὁ δίκαιος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐχρῆν τὴν οἰκονομίαν εἰς ἔργον ἐξελθεῖν, οὐ συνεχωρήθη συνιδεῖν τὴν ἀπάτην. «Ἦγγισε δέ», φησίν, «Ἰακώβ, καὶ ἐψηλάφησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν· ἦ μὲν φωνή, φωνή Ἰακώβ· αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες Ἡσαῦ· καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτόν». Ὅρα πῶς δεικνυται ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἦν τὸ πᾶν, τῆς παρασκευαζούσης καὶ αὐτὸν μηδὲν τῶν γινομένων συνιδεῖν, καὶ τὸν Ἰακώβ ἀπολαῦσαι τῆς πατρικῆς εὐλογίας. «Καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτόν», φησίν· «Ἦσαν γὰρ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὡς αἱ χεῖρες Ἡσαῦ. Καὶ εἶπεν· εἰ σὺ εἶ ὁ υἱός μου Ἡσαῦ;».

Ὅρα πάλιν πῶς δεικνυσιν ἡ θεία Γραφή ὅτι, ἐ-

του. Καί διὰ τὸ νὰ καταλάβῃς ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο αὐτὸς ποῦ ἔκανε τὰ πάντα ἐλαφρά καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα, πρόσεχε πῶς ὁ δίκαιος Ἰσαὰκ δὲν ἠμπόρεσε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπάτην, ἀλλὰ πείθεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰακώβ καί, ἀφοῦ ἀπήλαυσε τὰ ἐδέσματα, ἀμείβει αὐτὸν μὲ τὰς εὐλογίας του. Καί δὲν ἐπιστρέφει ὁ Ἡσαῦ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸ κυνήγιον, μέχρις ὅτου ἐτελείωσαν ὅλα, διὰ νὰ καταλάβωμεν μὲ ὅλα, ὅτι ἐκεῖνο ποῦ ἐγένεν, ἦτο σύμφωνον μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. «Εἶπε δὲ ὁ Ἰσαὰκ εἰς τὸν Ἰακώβ· πῶς ἐγένεν αὐτό, τέκνον μου, καὶ εὖρες τὸ κυνήγιον γρήγορα; Καὶ αὐτὸς εἶπεν· Κύριος ὁ Θεὸς σου ἔφερεν αὐτὸ ἔμπροσθέν μου». Μὲ μεγαλυτέραν ἀγωνίαν ἐσπέκετο ὁ Ἰακώβ καὶ ἠΰξανεν ὁ φόβος του καὶ ὅλα ἐγίνοντο, διὰ νὰ μάθωμεν μὲ αὐτά, ὅτι ὁ φιλόανθρωπος Κύριος δὲν δείχνει τὴν φροντίδα του, ἐὰν δὲν ἰδῇ καὶ ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν μέγαν ζῆλον.

Μὴ λησμονήσης, ἀγαπητέ, παρακαλῶ, αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ σκέψου, ὅτι ὑπῆρχεν εἰς αὐτὸν κίνδυνος διὰ τὸ πᾶν καὶ ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, μήπως ἀντὶ διὰ τὴν εὐλογίαν γίνῃ ὑπεύθυνος κατάρας. Ἐπειτα λέγει, «Εἶπε δὲ ὁ Ἰσαὰκ εἰς τὸν Ἰακώβ. Πλησίασέ με, τέκνον μου, διὰ νὰ σὲ ψηλαφήσω, ἐὰν σὺ εἶσαι ὁ υἱὸς μου ὁ Ἡσαῦ, ἢ ὄχι». Διότι ἀπὸ τὴν φωνὴν ἀμφέβαλλεν ὀλίγον τι ὁ δίκαιος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπετρέπη νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπάτην. «Καὶ ἐπλησίασεν αὐτὸν ὁ Ἰακώβ καὶ ὁ πατήρ του τὸν ἐψηλάφησε καὶ εἶπεν. Ἡ μὲν φωνὴ εἶναι φωνὴ τοῦ Ἰακώβ, τὰ δὲ χέρια εἶναι χέρια τοῦ Ἡσαῦ. Καὶ δὲν ἀνεγνώρισεν αὐτόν». Πρόσεχε πῶς ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ κάθε τι ἦτο ἔργον τῆς θείας χάριτος, ἢ ὁποῖα ἔκανε καὶ τὸν Ἰσαὰκ νὰ μὴ ἀντιληφθῇ τίποτε ἀπ' αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο, καὶ τὸν Ἰακώβ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν πατρικὴν εὐλογίαν. «Καὶ δὲν ἀνεγνώρισεν αὐτόν», λέγει, «διότι τὰ χέρια αὐτοῦ ἦσαν χέρια τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡσαῦ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰσαὰκ. Σὺ εἶσαι ὁ υἱὸς μου Ἡσαῦ;».

Πρόσεχε πάλιν πῶς ἡ ἀγία Γραφή δεικνύει, ὅτι ὁ δι-

δίσταζεν ὁ δίκαιος. «Εἶπε γάρ, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου Ἴησαῦ;», ἵνα καὶ ἐκ τούτου πάλιν γινώμεν, ὅτι ὁ πατήρ μὲν ἠττηθεὶς τῇ φυσικῇ φιλοστοργίᾳ ἅπαντα διεπράττετο, ὁ δὲ Θεὸς ὁ τὰ μέλλοντα προορῶν, καὶ ἀπὸ 5 τῆς τῶν τρόπων ἀρετῆς χαρακτηρίζων καὶ δεικνύς τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας, οὕτως ἅπαντα οἰκονομεῖ. «Καὶ εἶπε», φησὶν· «Ἐγώ». Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, «Εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου Ἴησαῦ;», καὶ εἶπεν, «Ἐγώ», εἶπε «Προσάγαγέ μοι, καὶ φάγομαι ἀπὸ τῆς θήρας σου, 10 τέκνον, ἵνα εὐλογῆσῃ σε ἡ ψυχὴ μου», μόλις ποτὲ τῆς ἀγωνίας λοιπὸν ἀπηλλάγη ὁ Ἰακώβ, «Καὶ προσήνεγκε τῷ πατρὶ τὰ ἐδέσματα, καὶ εἰσήνεγκεν οἶνον, καὶ ἔπιε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἔγγισόν μοι, καὶ φίλησόν με, τέκνον. Καὶ ἔγγισας ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ ὠσφράνθη 15 τὴν ὄσμην τῶν ἱματίων αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν».

Ὅρα τῆς θείας Γραφῆς τὴν παρατήρησιν. Ἐπειδὴ ἠρώτησεν, «Εἰ σὺ εἶ Ἴησαῦ», καὶ εἶπεν, «Ἐγώ», καὶ πάλιν ἐψηλάφησεν αὐτόν, καὶ ἠρέμα πῶς 20 ἐνεδοίαζεν ὑπὸ τῆς φωνῆς εἰς ὑπόνοιάν τινα καὶ ὑπόκρισιν ἐμπεσῶν, καὶ πάλιν ἠρώτησεν, «Εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου Ἴησαῦ;» καὶ εἶπεν, «Ἐγώ», εἶτα προσήνεγκεν αὐτῷ, καὶ ἔφαγε· τότε, φησὶν, «Ἐφίλησεν αὐτόν, καὶ ἠϋλόγησεν αὐτόν». Ἴνα μὴ νομίση τις, ὅτι 25 εἰς τὸ τοῦ Ἴησαῦ πρόσωπον τὴν εὐλογίαν ἐποιήσατο, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον τὸν ὑπ' αὐτοῦ φιληθέντα· διὰ τοῦτο ἐμνημόνευσεν ἡ θεία Γραφή, ὅτι καὶ ἐφίλησε, καὶ ἠϋλόγησεν ἐκεῖνον τὸν ὑπ' αὐτοῦ φιληθέντα. «Ὡσφράνθη δέ», φησὶν «τὴν ὄσμην τῶν ἱματίων αὐτοῦ, 30 καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ὄσμη τοῦ υἱοῦ μου, ὡς ὄσμη ἀγροῦ πλήρους, ὃν ἠϋλόγησε Κύριος. Καὶ δώσει σοι Κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ποιότητος τῆς γῆς, καὶ πλήθος σίτου καὶ οἴνου». Δώσει, φησί, σοί, τῷ τὰ ἐδέσματα προσ- 35 ενεγκόντι, τῷ παρ' ἐμοῦ φιληθέντι, «Καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη».

καιος ἦτο διστακτικός. «Καὶ εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου Ἑσαῦ;», διὰ νὰ γνωρίσωμεν καὶ ἀπ' αὐτό πάλιν, ὅτι ὁ μὲν πατήρ ἔκανε τὰ πάντα, ἐπειδὴ ἐνικήθη ἀπὸ τὴν φυσικὴν στοργήν, ὁ Θεὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος προβλέπει αὐτὰ πού πρόκειται νὰ συμβοῦν καὶ χαρακτηρίζει καὶ ἀναδεικνύει τοὺς δούλους του, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ρυθμίζει τὰ πάντα. «Καὶ ἀπήντησεν ὁ Ἰακώβ», λέγει. «Ἐγὼ εἶμαι». Ἐφοῦ δηλαδὴ εἶπεν ὁ Ἰσαάκ· «Σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου Ἑσαῦ;», καὶ ὁ Ἰακώβ τοῦ ἀπήντησεν, «Ἐγὼ εἶμαι», ὁ πατήρ του εἶπεν πάλιν· «Φέρε μου ἀπὸ τὸ κυνήγιόν σου, διὰ νὰ φάγω, τέκνον μου, καὶ νὰ σὲ εὐλογῶ ἢ ψυχὴ μου», μόλις τότε ὁ Ἰακώβ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, «Καὶ ὁ Ἰακώβ προσέφερεν εἰς τὸν πατέρα του τὰ ἐδέσματα καὶ οἶνον καὶ ἔπιε. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἰσαάκ· Πλησίασέ με, τέκνον μου, καὶ φίλησέ με. Καὶ ἐπλησίασε καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ του ὠσφράνθη τὴν ὀσμήν τῶν ἐνδυμάτων του καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ εἶπε».

Πρόσεχε τὴν παρατήρησιν τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ἐφοῦ ἠρώτησεν, «Ἐάν σὺ εἶσαι ὁ Ἑσαῦ», καὶ ἐκεῖνος εἶπεν· «Ἐγὼ», καὶ πάλιν ἐψηλάφησεν αὐτὸν καὶ ἀμφέβαλλεν ὀλίγον τι διὰ τὴν φωνήν, ἐπειδὴ ὑπωπεύθη κάτι καὶ εἶχε κάποιαν ὑπόνοιαν, ἠρώτησεν αὐτὸν καὶ πάλιν, «Σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου Ἑσαῦ;», καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησεν, «Ἐγὼ εἶμαι», καὶ ἔπειτα ἔφερεν εἰς αὐτὸν καὶ ἔφαγε, τότε λέγει, «Ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ τὸν εὐλόγησε». Διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι εὐλόγησε τὸ πρόσωπον τοῦ Ἑσαῦ, ἀλλὰ ἐκείνον, τὸν ὁποῖον ἐφίλησε, διὰ τοῦτο ἡ ἁγία Γραφή ἐμνημόνευσεν ὅτι ἐφίλησε καὶ εὐλόγησεν ἐκείνον πού αὐτὸς ἐφίλησε. «Καὶ ὠσφράνθη ὁ Ἰσαάκ», λέγει, «τὴν ὀσμήν τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν· Ἴδου ἡ ὀσμή τοῦ υἱοῦ μου εἶναι ὡς ὀσμή πεδιάδος, τὴν ὁποίαν εὐλόγησεν ὁ Κύριος. Ἄς σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς βροχὴν ἐξ οὐρανοῦ καὶ εὐφορίαν τῆς γῆς, ὥστε νὰ ἔχῃς ἀφθονίαν σίτου καὶ οἴνου». Νὰ δώσῃ εἰς σέ, λέγει, πού μοῦ προσέφερες τὰ ἐδέσματα καὶ πού ἐφιλῆθης ἀπὸ ἐμένα. «Νὰ σὲ ὑπηρετήσουν λαοί».

Ὅρα πῶς τὴν τῶν ἀναγκαίων ἀφθονίαν αὐτῷ ἐ-
 πηύξατο, εἶτα τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνῶν, προμηνύων ἡ-
 δη τὴν μέλλουσαν αὐτῷ ἔσεσθαι εὐημερίαν, καὶ τῶν
 5 ἐξ αὐτοῦ τικτομένων τὴν ἐπίδοσιν. «Καὶ προσκνυη-
 σάτωσάν σοι ἄρχοντες». Οὐ μόνον τὴν τῶν ἐθνῶν ὑ-
 ποταγὴν αὐτῷ ἐπεύχεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχόντων.
 «Καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου». Ὅρα πῶς ὑ-
 πηρετεῖται καὶ ἀγνοῶν ὁ δίκαιος τῇ τοῦ Θεοῦ γνώ-
 μη. Καὶ ἅπαντα ταῦτα διὰ τοῦτο ᾠκονομεῖτο, ἵνα οὐ-
 10 τος ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν ἄξιος, αὐτὸς καρπώσῃται τὴν
 εὐλογίαν. «Καὶ προσκνυήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πα-
 τρός σου». Υἱοὺς εἶωθεν ἡ Γραφή καλεῖν πᾶσαν τὴν
 συγγένειαν· ὡς καὶ ἐνταῦθα, τοὺς υἱοὺς τοῦ πατρός
 σου, ὡς ἂν εἴποι τις, τοὺς ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἡ-
 15 σαῦ ἔσεσθαι μέλλοντας. Οὐδὲ γὰρ ἕτερον παῖδα ἔ-
 σχεν ὁ Ἰσαάκ, ἀλλ' ἢ τούτους μόνους. «Ὁ καταρώ-
 μενός σε, ἐπικατάρατος· ὁ δὲ εὐλογῶν σε, εὐλογημέ-
 νος». Ἰδοὺ ἡ κορωνὶς τῆς εὐλογίας, ἰδοὺ τὸ κεφάλαιον
 τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων, τὸ εὐλογημένον εἶναι.
 20 Εἶδες Θεοῦ φιλανθρωπίαν; Ὁ δεδοικῶς μὴ κα-
 τάραν ἐπισπάσῃται ἀντὶ εὐλογίας, οὐ μόνον μετὰ το-
 σαύτης δαυιλείας τὰς εὐλογίας κομίζεται παρὰ τοῦ
 πατρός, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις ἀρᾶται τοῖς ἐπιχειροῦσιν
 αὐτὸν καταρᾶσθαι. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ἐπει-
 25 δάν τις κατὰ τῷ Θεῷ δοκοῦντα τὰ καθ' ἑαυτὸν οἰκο-
 νομεῖν βούληται, τοσαύτης ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν συν-
 εργείας, ὡς αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς πείρας αἰσθη-
 σιν λαβεῖν. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐκπλαγείη καὶ θαυμάσειε
 τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον οἰκονομίαν, ὅτι οὐ πρότερον
 30 ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τῆς θήρας παραγέγονε, μέχρις ὅτε πέ-
 ρας ἔλαβεν ἢ τοῦ δράματος ὑπόθεσις, κἀκεῖνος δε-
 ξάμενος τὰς εὐλογίας παρὰ τοῦ πατρός ἀνεχώρησε;
 Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς διδάξαι βουλόμενος ὁ μακάριος Μωϋ-
 σῆς ἐπήγαγε· «Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ παύσασθαι τὸν
 35 Ἰσαάκ εὐλογοῦντα Ἰακώβ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐγένε-
 νετο ὡς ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου Ἰσαάκ τοῦ πατρός

Πρόσεχε πῶς ηὔξησεν ὁ Θεός τὸν πλοῦτον τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν, ἔπειτα τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς λαοὺς προαναγγέλλων τὴν μελλοντικὴν του εὐημερίαν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ἀπογόνων του. «Καὶ νὰ σὲ προσκυνήσουν ἄρχοντες». Δὲν εὐχεται μόνον νὰ ὑποταγοῦν εἰς αὐτὸν οἱ λαοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες. «Καὶ νὰ γίνῃς κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου». Βλέπε πῶς ὁ δίκαιος, ἂν καὶ τὸ ἀγνοῇ, ὑπηρετεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ τοῦτο ἐσχεδιάζοντο ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ καρπωθῇ δηλαδὴ τὴν εὐλογίαν αὐτός, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄξιος λόγῳ τῆς ἀρετῆς του. «Καὶ νὰ σὲ προσκυνήσουν οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου». Υἱοὺς συνηθίζει ἡ ἀγία Γραφή νὰ ἀποκαλῇ ὅλους τοὺς συγγενεῖς. Ὅπως καὶ ἐδῶ πού λέγει υἱοὺς τοῦ πατρὸς σου, ἐννοεῖ, ὅπως θὰ ἤμποροῦσε κάποιος νὰ εἰπῇ, αὐτοὺς πού θὰ προήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσαῦ. Διότι ὁ Ἰσαὰκ δὲν εἶχεν ἄλλον υἱὸν ἐκτός ἀπ' αὐτοὺς. «Ἐκεῖνος πού θὰ σὲ καταρασθῇ νὰ εἶναι κατηραμένος καὶ ἐκεῖνος πού θὰ σὲ εὐλογῇ νὰ εἶναι εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Θεόν». Ἴδου ἡ κορωνὶς τῆς εὐλογίας, ἴδου τὸ μεγαλύτερον ἀπ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ εὐλογημένος.

Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Αὐτός ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο μήπως ἀντὶ εὐλογίας ἀποσπάσῃ κατάραν, ὄχι μόνον ἀποκομίζει ἀπὸ τὸν πατέρα τὰς εὐλογίας μὲ τόσῃν ἀφθονίαν, ἀλλὰ καὶ καταρᾶται ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νὰ τὸν καταρασθοῦν. Ἀπ' ἐδῶ διδασκόμεθα, ὅτι, ὅταν κάποιος θέλῃ νὰ ρυθμίσῃ τὰς ὑποθέσεις του σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, δέχεται τόσῃν οὐράνιον βοήθειαν, ὥστε νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πραγμάτων. Διότι, ποῖος δὲν θὰ ἐξεπλήσαστο καὶ δὲν θὰ ἐθαύμαζε τὴν ἀπερίγραπτον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Ἰσαῦ δὲν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ κυνήγιον, μέχρις ὅτι τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις αὐτῆ καὶ μέχρις ὅτου ἐκεῖνος λάβῃ τὰς εὐλογίας ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀναχωρήσῃ; Καθ' ὅσον ὁ Μωυσῆς, ἐπιθυμῶν νὰ μᾶς διδάξῃ αὐτό, ἐπρόσθεσε· «Καὶ μόλις ἔπαυσεν ὁ Ἰσαὰκ νὰ εὐλογῇ τὸν υἱὸν του Ἰακώβ καὶ ἐβγῆκεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ πατρὸς του, ἴδου

αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ Ἡσαῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦλθεν ἀπὸ τῆς θήρας».

4. Ὅρα πῶς μετὰ τὴν τούτου ἔξοδον ἐκεῖνος εὐ-
 θέως παρεγένετο, οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ, ἀλλ' ἵνα ἀ-
 5 γνοῶν προσαγάγῃ καὶ αὐτὸς τὰ ἐδέσματα, καὶ παρὰ
 τοῦ πατρὸς μάθῃ τοῦ πράγματος τὴν ὑπόθεσιν. Εἰ γὰρ
 ἔφθη καταλαβεῖν τὸν ἀδελφόν, ἴσως ἂν αὐτὸς καὶ
 διεχειρίσατο ἠττώμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· ὁ γὰρ μετὰ
 ταῦτα τοῦτο βουλεύσαμενος, πολλῶ μᾶλλον ἐν ἀκμῇ
 10 τοῦ πράγματος τοῦτο ἂν εἰργάσατο. Ἄλλ' ἢ τοῦ Θε-
 οῦ χεὶρ ἦν ἡ τὸν παῖδα διασώζουσα, καὶ τοῦτον μὲν
 ἄξιον τῆς εὐλογίας ἀπεργασαμένη, ἐκεῖνον δὲ ἀπο-
 στερήσασα καὶ τῆς εὐλογίας καὶ τῶν πρωτοτοκίων.
 «Παραγενόμενος δέ», φησὶν, «ἐποίησε καὶ αὐτὸς ἐ-
 15 δέσματα, καὶ προσήνεγκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν·
 ἀναστήτω ὁ πατήρ μου, καὶ φαγέτω τῆς θήρας τοῦ
 υἱοῦ αὐτοῦ, ὅπως εὐλογήσῃ με ἡ ψυχὴ σου». Ὅρα
 μοι πάλιν τὸν δίκαιον ἐν θορύβῳ γενόμενον καὶ δια-
 ταραττόμενον τὸν λογισμόν. Ἀκούσας γάρ, φησὶν,
 20 «εἶπε· τίς εἰ σύ; Ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ εἰμι ὁ υἱὸς σου ὁ
 πρωτότοκος Ἡσαῦ».

Ὅρα πῶς μεγαλοφρονῶν ἐπὶ τῷ πράγματι οὐκ
 ἠρκέσθη τῷ εἰπεῖν, «Ἐγὼ εἰμι Ἡσαῦ», ἀλλὰ προσέ-
 25 θηκεν, «Ὁ πρωτότοκος». «Ἐξέστη δὲ Ἰσαὰκ ἔκστα-
 σιν μεγάλην σφόδρα, καὶ εἶπε· τίς οὖν ὁ θηρεύσας
 μοι θήραν, καὶ εἰσενέγκας μοι, καὶ ἔφαγον ἀπὸ πάν-
 των πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν, καὶ εὐλόγησα αὐτόν, καὶ εὐ-
 λογημένος ἔστω;». Ὅρα πῶς καὶ εἰς ἀπορίαν γεγο-
 νῶς ὁ δίκαιος, καὶ διηγούμενος αὐτῷ τὸ συμβάν, ὅ-
 30 μως προσέθηκε, καιρίαν ἐκεῖνω διδοῦς τὴν πληγὴν,
 τὸ «Καὶ εὐλόγηκα αὐτόν, καὶ εὐλογημένος ἔστω».
 Τοῦτο δὲ ἐποιοεὶ ὁ δίκαιος τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ὁδη-
 γούσης αὐτοῦ τὴν γλῶτταν, ἵνα πάντα μετὰ ἀκριβεί-
 35 ἔσται οὔτε ἀπὸ τῶν πρωτοτοκίων, οὔτε ἀπὸ τῆς θή-
 ρας. «Ἀκούσας δέ», φησὶν, «Ἡσαῦ ἀνεβόησε φωνῆν

ἐπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ κυνήγιον ὁ ἀδελφός του ὁ Ἡσαῦ».

4. Πρόσεχε πῶς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰακώβ ἀμέσως ἦλθεν ὁ Ἡσαῦ, ὄχι χωρὶς λόγον, οὔτε χωρὶς σκοπόν, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ καὶ αὐτός χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὰ φαγητὰ εἰς τὸν πατέρα του καὶ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτὸν ὅλην τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματος. Διότι ἐὰν συναντοῦσε τὸν ἀδελφόν του, ἴσως καὶ νὰ τὸν ἐφόνευε παρασυρόμενος ἀπὸ τὸν θυμόν. Καθ' ὅσον αὐτός πού ἐσκέφθη αὐτὸ μετὰ ἀπ' αὐτά, πολὺ περισσότερον θὰ τὸ ἔκαμνεν αὐτὸ ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ θυμοῦ του. Ἄλλὰ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ἦτο αὐτὸ πού διέσωσε τὸν Ἰακώβ καὶ αὐτὸ πού ἔκαμνεν αὐτὸν ἄξιον τῆς εὐλογίας, ἐνῶ ἐστέρησεν ἀπὸ ἐκείνον καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὰ πρωτοτόκια. «Καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Ἡσαῦ», λέγει, «ἔκαμε καὶ αὐτός ἐδέσματα καὶ προσέφερεν αὐτὰ εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἶπεν. Ἔσθω ὡς ἡμεῖς ὁ πατήρ μου καὶ ἄς φάγῃ ἀπὸ τοῦ κυνήγιον τοῦ υἱοῦ σου, διὰ νὰ μὲ εὐλογήσῃ ἡ ψυχὴ σου». Πρόσεχε πάλιν, παρακαλῶ, ὅτι ὁ δίκαιος ἔχει θορυβηθῆ καὶ ἔχει ταραχθῆ. Διότι λέγει ὅταν ἤκουσεν ὁ Ἰσαάκ, «εἶπεν εἰς τὸν Ἡσαῦ. Ποῖος εἶσαι σὺ; Καὶ αὐτός ἀπήντησεν. Ἐγὼ εἶμαι ὁ πρωτότοκος υἱός σου ὁ Ἡσαῦ».

Πρόσεχε πῶς μεγαλοφρονεῖ διὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό. Δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ εἰπῇ, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἡσαῦ», ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, «Ὁ πρωτότοκος». «Ὁ Ἰσαάκ ἐξεπλάγη πάρα πολὺ καὶ εἶπε. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος πού ἐκυνήγησε κυνήγιον καὶ μοῦ ἔφερε καὶ ἔφαγον ἀπὸ ὅλα πρὶν νὰ ἔλθῃς σὺ καὶ τὸν εὐλόγησα καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένος;». Πρόσεχε πῶς, ἂν καὶ ὁ δίκαιος εὐρίσκετο εἰς ἀπορίαν καὶ διηγείτο εἰς αὐτὸν τὸ γεγονός αὐτό, ὅμως πρόσθεσε καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ ὀλοκληρωτικὸν κτύπημα, «Καὶ τὸν εὐλόγησα καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένος». Ἐκανε δὲ αὐτὸ ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ὠδηγοῦσε τὴν γλῶσσαν του, διὰ νὰ ἠμπορῇ ἐκεῖνος, ἀφοῦ μάθῃ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, νὰ γνωρίζῃ, ὅτι εἰς τίποτε δὲν ὑπερέχει, οὔτε εἰς τὰ πρωτοτόκια, οὔτε εἰς τὸ κυνήγιον. «Ὅταν ἤκουσεν ὁ Ἡσαῦ τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς του ἐφώνησε μὲ

μεγάλην σφόδρα καὶ πικράν». Τί ἐστὶ, «Φωνὴν μεγάλην σφόδρα καὶ πικράν»; Τὸν θυμὸν ἠνίξατο διὰ τοῦ ρήματος, καὶ τῆς ὀργῆς, ἣς ἐπλήσθη ταῦτα μαθῶν, τὴν ὑπερβολήν. «Καὶ εἶπεν, εὐλόγησον δὴ καὶ 5
μέ, πάτερ. Εἶπε δὲ αὐτῷ· ἐλθὼν ὁ ἀδελφός σου μετὰ δόλου, ἔλαβε τὴν εὐλογίαν». Προλαβὼν, φησὶν, ὁ ἀδελφός σου τὴν εὐλογίαν πᾶσαν ἐπεσπάσατο μετὰ πολλῆς τῆς δαυιλείας.

Καὶ ἵνα γνῶς ὅτι ἡ ἄνωθεν χάρις ἦν, ἡ τὸν δίκαιον ἀπατηθῆναι συνεργήσασα, ὅρα πῶς αὐτὸς 10
τοῦτο ὁμολογεῖ λέγων, «Ἐλθὼν ὁ ἀδελφός σου μετὰ δόλου», μονονουχὶ ἀπολογούμενος τῷ παιδί, καὶ διδάσκων αὐτόν, ὅτι ἀγνοῶν ἐπ' ἐκείνον τὰς εὐλογίας ἐποιησάμην, καὶ ὅτι εἰς σέ ταύτας ἔτοιμος ἤμην ποιήσασθαι· ἀλλ' ἐκεῖνος «Ἐλθὼν μετὰ δόλου, ἔλαβε τὴν 15
εὐλογίαν σου»· τὰ σοὶ παρασκευασθέντα ἐκεῖνος ἐδέξατο· οὐ παρὰ τὴν ἐμὴν δὲ αἰτίαν γέγονε. «Καὶ εἶπε», φησὶν, «Ἡσαῦ· δικαίως ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ· ἐπτέρνικε γάρ με ἤδη δεῦτερον τοῦτο· τὰ τε 20
πρωτοτόκιά μου εἰλήφει, καὶ νῦν εἰλήφε τὴν εὐλογίαν μου». Οὐ μάτην, φησὶ, τῆς προσηγορίας ταύτης ἠξιώθη· πτερνισμὸς γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ οὗτος εἰς ἐμὲ ἐπεδείξατο, καὶ τῶν πρωτοτοκίων ἀποστερήσας καὶ τῆς εὐλογίας. Τί οὖν 25
ὁ Ἡσαῦ πρὸς Ἰσαάκ; «Οὐχ ὑπελίπον μοι εὐλογίαν, πάτερ; Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰσαάκ εἶπεν αὐτῷ»· μάνθανε, φησὶν, ὅτι πάσας εἰς αὐτὸν ἐξέχεα τὰς εὐλογίας, «Εἰ κύριον αὐτὸν ἐποίησά σου».

Ὅρα, πῶς εὐθέως ἀπὸ τούτου ἄρχεται, καὶ οὐδὲν 30
ἕτερον λέγει, ἀλλὰ τὴν δουλείαν αὐτῷ σημαίνει καὶ τὴν ὑποταγήν· καὶ φησιν, «Εἰ κύριον αὐτὸν ἐποίησά σου, καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ οἰκέτας, σίτῳ καὶ οἴνῳ ἐστήριξα αὐτόν· σοὶ δὲ τί ποιήσω, τέκνον;». Οὐδὲν ἕτερον λοιπὸν ὑπολέλειπται· εἰ δεσπότην αὐτὸν ἐποίησά σου, καὶ πάντας αὐτοῦ οἰκέτας 35
τοὺς ἀδελφούς, καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ τὴν ἀφθο-

φωνὴν μεγάλην καὶ πολὺ πικράν». Τί σημαίνει «Φωνὴν μεγάλην καὶ πολὺ πικράν»; Μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὑπαινίχθη τὸν θυμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ὀργῆς, ἡ ὁποία τὸν κατέλαβεν, ὅταν ἔμαθεν αὐτά. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ· εὐλόγησε λοιπὸν καὶ ἐμέ, πάτερ. Καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἀπήντησεν εἰς αὐτόν· Ἦλθεν ὁ ἀδελφός σου μὲ δόλον καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν σου». Ἐπρόλαβεν ὁ ἀδελφός σου, λέγει, καὶ ἀπέσπασε τὴν εὐλογίαν σου πλουσίως.

Καὶ διὰ τὴν καταλάβησιν, ὅτι ἡ θεία χάρις ἦτο ἐκείνη, ἡ ὁποία συνήργησεν, ὥστε νὰ ἐξαπατηθῇ ὁ δίκαιος Ἰσαὰκ, πρόσεχε πῶς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος μὲ τὸ νὰ λέγῃ, «Ἦλθε μὲ δόλον», ὡσάν νὰ ἀπολογῆται εἰς τὸ παιδί του καὶ νὰ ἐξηγῇ, ὅτι χωρὶς νὰ γνωρίζω εὐλόγησα ἐκεῖνον καὶ ὅτι ἡμουν ἔτοιμος ἐσὲ νὰ εὐλογήσω. Ἐκεῖνος ὁμως. «Ἦλθε μὲ δόλον καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν σου». Ὅσα ἠτοιμάσθησαν διὰ σέ, τὰ ἐδέχθη αὐτός καὶ δὲν ἔγινεν αὐτὸ ἐξ αἰτίας μου. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ», λέγει, «Δικαίως ὠνομάσθη Ἰακώβ³, διότι διὰ δευτέραν φοράν τώρα μὲ ὑπεσκέλισε. Τὴν πρώτην φοράν ἔλαβε τὰ πρωτοτόκιά μου καὶ τώρα ἔλαβε τὴν εὐλογίαν μου». Δὲν ἔγινε τυχαίως ἄξιος αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος, λέγει. Διότι τὸ ὄνομά του ἐρμηνεύεται ὑποσκελισμός, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμεν αὐτός εἰς ἐμέ, ἀφοῦ μὲ ἐστέρησε τῶν πρωτοτοκίων καὶ τῆς πατρικῆς εὐλογίας. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Ἡσαῦ εἰς τὸν πατέρα του; «Δὲν ἐφύλαξες δι' ἐμέ καμμίαν εὐλογίαν, πάτερ; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Ἰσαὰκ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν». Μάθε ὅτι ἔδωσα εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς εὐλογίας, «Ἐφ' ὅσον τὸν κατέστησα κύριόν σου».

Πρόσεχε, πῶς ἀμέσως ἀπὸ τὸν Ἰακώβ ἀρχίζει καὶ δὲν λέγει τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον φανερῶνει εἰς αὐτόν τὴν δουλείαν καὶ τὴν ὑποταγὴν καὶ λέγει, «Ἰδοὺ κύριόν σου ἔκαμα αὐτόν καὶ ὄλους τοὺς ἀδελφούς του τοὺς ἔκαμα ὑπηρέτας του καὶ ἐστήριξα αὐτόν μὲ σῖτον καὶ οἶνον. Εἰς σέ τί νὰ κάμω, τέκνον μου;». Τίποτε ἄλλο λοιπὸν δὲν ἀπομένει. Ἐφ' ὅσον ἔκαμα αὐτόν κύριόν σου καὶ ὄλους τοὺς ἀδελφούς σου δούλους καὶ τοῦ ἔδωσα ἀφθονίαν ἀγαθῶν, τί ἄλλο λοιπὸν ὑπολείπεται; «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ

νίαν ἐπηνυξάμην, τί λοιπὸν ἕτερον λείπεται; «Εἶπε δὲ Ἡσαῦ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· μὴ εὐλογία μία σοί ἐστι, πάτερ; Εὐλόγησον δὴ καὶ ἐμέ». Ἐπειδὴ ἤκουσε τοῦ πατρὸς εἰπόντος, «Καὶ εὐλόγησα αὐτόν, καὶ εὐ-
 5 λογημένος ἔσται», εἶτα καὶ τὴν εὐλογίαν αὐτῷ πᾶσαν δῆλην ἐποίησε, τότε φησὶν, «Εὐλόγησον δὴ καὶ ἐμέ, πάτερ· μὴ γὰρ μία σοί ἐστὶν εὐλογία;». Μὴ γὰρ οὐχ ἱκανὸς σὺ καὶ ἐξιδῶσαι τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας, τὸν οὕτω παρὰ σοῦ ἀγαπώμενον, τὸν πρωτότοκον, τὸν
 10 διὰ τὴν θῆραν παρὰ σοῦ ἀποσταλέντα;

Συνέχεε διὰ τῶν ρημάτων τὸν πατέρα. «Κατανυχθέντος γάρ», φησὶν, «Ἰσαάκ, ἀνεβόησε φωνῇ Ἡσαῦ καὶ ἔκλαυσεν». Εἶδε τὸν πατέρα ἐν ἀμηχανίᾳ ὑπάρχοντα, καὶ οὐ δυνάμενον, οὐδὲ ἀνεχόμενον ἀνα-
 15 τρέψαι τὰ ἤδη γεγονότα· καὶ ὁ μὲν τῇ βοῇ καὶ κλαυθμὸν προσέθηκεν, εἰς πλείονα συμπάθειαν ἀγαγεῖν τὸν πατέρα βουλόμενος. Οἰκτείρας δὲ αὐτὸν ὁ Ἰσαάκ, εἶπεν αὐτῷ· «Ἴδου ἀπὸ τῆς πίστεως τῆς γῆς ἔσται ἡ κατοίκησίς σου, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ
 20 ἄνωθεν, καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήση, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις· ἔσται δὲ ἡνίκα ἂν καθέλης καὶ ἐκλύσης τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου». Ἐπειδὴ, φησὶ, καὶ αὐτὸς τῆς παρ' ἐμοῦ εὐλογίας ἀπολαῦσαι ἐπιθυμεῖς, μάνθανε, ὅτι οὐχ οἷόν τέ με ἐναντία
 25 τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ διαπράξασθαι· ἀλλὰ καὶ σοὶ μὲν ἐπεύχομαι τὴν ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἀπόλαυσιν· ἴσθι δὲ μέλλων πολεμικὸν ἀναδέξασθαι βίον· «Ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ γάρ σου ζήση», καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις.

30 5. Ἄλλὰ μηδεὶς ἀκούων ταῦτα ξενιζέσθω, δρῶν μετὰ ταῦτα τὸν ἀδελφὸν ἀλήτην γενόμενον διὰ τὸν παρὰ τούτου φόβον, καὶ εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἐπειγόμενον, μηδὲ τοῖς προοιμίοις προσέχων, νομιζέτω διαπίπτειν τὴν πρόρρησιν. Ὅταν γὰρ ὁ Δεσπότης τι ὑπό-
 35 σχηται, καὶ ἐναντία τῶν ὑποσχέσεων ἴδωμεν ἐν τοῖς προοιμίοις ἐκβαίνοντα, μὴ θορυβώμεθα· οὐ γὰρ οἷόν

πρὸς τὸν πατέρα του. Μήπως μόνον αὐτὴν τὴν εὐλογίαν ἔχεις, πάτερ; Εὐλόγησε λοιπὸν καὶ ἐμέ». Ἐπειδὴ ἤκουσε τὸν πατέρα του νὰ λέγῃ· «Καὶ εὐλόγησα αὐτὸν καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένος», καὶ ἀφοῦ τοῦ ἐφανέρωσεν ὀλόκληρον τὴν εὐλογίαν, τότε λέγει, «Εὐλόγησε λοιπὸν καὶ ἐμέ, πάτερ. Μήπως μόνον αὐτὴν τὴν εὐλογίαν ἔχεις;». Μήπως δηλαδὴ δὲν εἶσαι ἱκανὸς νὰ καταστήσης ἄξιον τῆς εὐλογίας σου καὶ ἐμέ, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶται τόσον ἀπὸ σέ, ἐμέ τὸν πρωτότοκον, ποῦ ἀπεστάλην ἀπὸ σέ διὰ νὰ κυνηγήσω;

Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἔφερε σύγχυσιν εἰς τὸν πατέρα του. Διότι λέγει, «Ὁ Ἰσαὰκ συνεκινήθη, ὁ δὲ Ἡσαῦ ὕψωσε τὴν φωνὴν του καὶ ἔκλαυσεν». Εἶδεν ὅτι ὁ πατήρ του εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ ὅτι δὲν ἤμποροῦσεν, οὔτε ἠνέχετο νὰ ἀνατρέψῃ, ὅσα ἤδη εἶχον γίνοι. Καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ μαζὶ μὲ δυνατὴν φωνὴν ἤρχισε καὶ νὰ κλαίῃ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κἀνῃ τὸν πατέρα του νὰ τὸν συμπαθήσῃ περισσότερο. Καὶ ὁ Ἰσαὰκ τὸν ἐλυπήθη καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «Ἴδου ἡ κατοίκησίς σου θὰ εἶναι εἰς ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν εὐφορον γῆν καὶ ἀπὸ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ. Θὰ ζῆς μὲ τὴν μάχαιράν σου, ἀλλὰ θὰ εἶσαι δοῦλος εἰς τὸν ἀδελφόν σου. Θὰ ἔλθῃ καιρὸς ὅμως, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἀποτινάξῃς ἀπὸ τὸν τράχηλόν σου τὸν ζυγόν του». Ἐπειδὴ, λέγει, ἐπιθυμεῖς καὶ σὺ νὰ λάβῃς τὴν εὐλογίαν μου, μάθε, ὅτι δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Εὐχομαι ὅμως καὶ εἰς σέ νὰ ἀπολαύσῃς καὶ σὺ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ νὰ γνωρίζῃς, ὅτι θὰ ζήσῃς πολεμικὴν ζωὴν, «Διότι θὰ ζῆς μὲ τὴν μάχαιράν σου», ἀλλὰ θὰ εἶσαι δοῦλος τοῦ ἀδελφοῦ σου.

5. Ἄλλὰ ἄς μὴ παραξενεύεται κανεὶς, ὅταν ἀκούῃ αὐτὰ καὶ βλέπῃ μετὰ ἀπ' αὐτὰ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἡσαῦ νὰ περιπλανᾶται λόγῳ τοῦ φόβου του καὶ νὰ κατευθύνεται εἰς τὴν ξένην χώραν. Οὔτε νὰ νομίζῃ, ὅτι ἀπέτυχε τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, ὅταν δίδῃ προσοχὴν εἰς τὰ πρῶτα γεγονότα. Διότι, ὅταν ὑπόσχεται κάτι ὁ Κύριος, καὶ ὄν ἀκόμη ἰδοῦμεν τὰ γεγονότα νὰ συμβαίνουν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀντίθετα ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις, νὰ μὴ ταρασσώμεθα. Καθ'

τέ ποτε μέχρι τέλους διαμαρτεῖν. Τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα λαμπρότεροι διὰ πάντων οἱ δίκαιοι δεικνύμενοι, τὴν περιουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως κατάδηλον ἡμῖν ἅπασι γενέσθαι παρασκευάσωσι. Καὶ ἐφ' ἐκάστου

5 τῶν δικαίων τοῦτο εὐρήσεις, εἰ βουλευθείης ἀπάσας μετὰ ἀκριβείας κατιδεῖν τὰς ἱστορίας, ὃ δὴ καὶ νῦν γεγένηται. Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἴδης, ὅτι νῦν εὐθέως φυγὰς ἐγένετο, ἀλλὰ τὴν μετὰ ταῦτα περιφάνειαν λογιζου, καὶ ὅτι τοῦ χρόνου παραδραμόντος αὐτὸς οὐ-

10 τος ὁ φοβερὸς αὐτῷ γεγονῶς τοσαύτην περὶ αὐτὸν ἐπιδείκνυται τὴν αἰδῶ, καὶ ὅτι εἰς τοσαύτην ἤλθε δόξαν μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς ξένης τλαιπωρίαν, ὡς καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ τεχθέντας εἰς ἄπειρον πλῆθος ἐκταθῆναι, καὶ διὰ τῆς τούτου προσηγορίας ἅπαν τὸ ἔθνος χα-

15 ρακτηρίζεσθαι. Νυνὶ δὲ διδάσκουσα ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή τοῦ ἀδελφοῦ τὸν θυμὸν, καὶ ὅτι πρὸς φόνον ἀπέβλεπε, φησί· «Καὶ ἐνεκότει Ἑσαῦ τῷ Ἰακῶβ περὶ τῆς εὐλογίας, ἧς ἠυλόγησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ».

Καὶ ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐχ ἀπλῶς ὀργὴ ἦν πρόσ-

20 καιρος τοῦτο, διὰ τῆς λέξεως ἐσήμανεν ἡμῖν τῆς κακίας αὐτοῦ τὴν ὑπερβολήν. «Ἐνεκότει» γάρ, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἑνέκειτο, ἐπέμενε, ὡς καὶ διὰ τῶν ρημάτων τὴν ἐν τῷ βάθει κρυπτομένην γνώμην φανερὰν καταστήσαι. «Ἐἶπε γάρ», φησὶν, «ἐν τῇ διανοίᾳ·

25 ἐγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους τοῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακῶβ τὸν ἀδελφόν μου». Ὅντως ἄρα καὶ τῶν μαινομένων αὐτῶν οὐκ ἔλαττον ὁ θυμούμενος παραπαίει. Σκόπει γάρ, ὅπως καθάπερ τοὺς μαινομένους ὁ δαίμων ἐκείνος ἐπεισελθὼν ἔκφρονας

30 ἐργάζεται, καὶ ἐναντία τοῖς ὀρωμένοις διαπράττεσθαι ἀναπείθει. Οὐ γὰρ ὀρῶσιν ὑγιῶς, οὔτε ἕτερόν τι διαπράττονται τῶν χρησίμων, ἀλλὰ καθάπερ τὰς αἰσθήσεις πεπηρωμένοι, καὶ τὸ διακριτικὸν διαφθειραντες, οὕτως ἅπαντα ἐργάζονται.

35 Οὕτω καὶ οἱ θυμούμενοι, οὐ τοὺς παρόντας ἐπιγινώσκουσιν, οὐ συγγενείας μέμνηνται, οὐ φιλίας, οὐ

ὅσον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σφάλῃ μέχρι τὸ τέλος. Καὶ αὐτὸ γίνεται, διὰ νὰ ἀποδειχθῶν οἱ δίκαιοι ἀνώτεροι μὲ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ φανερώσων εἰς ὅλους ἡμᾶς τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν θελήσῃς νὰ ἐξετάσῃς καλῶς ὅλας τὰς ἱστορίας, θὰ εὔρης, ὅτι αὐτὸ γίνεται εἰς τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δίκαιους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐγίνε καὶ τώρα. Μὴ βλέπῃς λοιπὸν αὐτό, ὅτι δηλαδὴ τώρα ἐγίνεν ἀμέσως φυγὰς, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι τὴν δόξαν, ἢ ὁποία τὸν ἠκολούθησεν καὶ ὅτι, ἀφοῦ ἐπέρασεν ὁ καιρὸς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο τόσο φοβερὸς εἰς αὐτόν, δείχνει τόσο σεβασμὸν καὶ ὅτι τόσο πολὺ ἐδοξάσθη μετὰ ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν εἰς τὴν ξένην χώραν, ὥστε οἱ ἀπόγονοί του νὰ αὐξηθῶν πολὺ καὶ μὲ τὸ ὄνομά του νὰ χαρακτηρισθῇ ὀλόκληρον τὸ ἔθνος του. Τώρα δὲ ἡ ἀγία Γραφή μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὸν θυμὸν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ὅτι ἐσκέπτετο διὰ φόνον καὶ μᾶς λέγει· «Καὶ ἐμίσει ὁ Ἡσαῦ τὸν Ἰακώβ διὰ τὴν εὐλογίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἠύλογησεν αὐτόν ὁ πατήρ του».

Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι αὐτὸ δὲν ἦτο κάποια πρόσκαιρος ὀργή, μᾶς ἐφανέρωσε μὲ τὴν λέξιν τὸ μέγεθος τῆς κακίας του. Διότι λέγει «Ἐμίσει», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ἔδωκεν, ἐπέμενεν, ὥστε καὶ μὲ τοὺς λόγους νὰ φανερώσῃ τὴν σκέψιν, ἢ ὁποία ἐκρύπτετο μέσα του. Διότι λέγει, «Ἐσκέφθη ὁ Ἡσαῦ. Ἄς ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς μου, διὰ νὰ φονεύσω τὸν ἀδελφὸν μου Ἰακώβ». Πράγματι αὐτὸς ποὺ ὀργίζεται, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον παράφρων ἀπ' αὐτόν ὁ ὁποῖος καταλαμβάνεται ἀπὸ μανίαν. Σκέψου λοιπὸν ὅτι ἐγίνε καὶ ἐδῶ ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τοὺς τρελλούς, ὅταν ὁ δαίμων εἰσέρχεται εἰς αὐτούς καὶ τοὺς κάνει παράφρονας καὶ τοὺς παρασύρει νὰ κάμουν τὰ ἀντίθετα ἀπ' ὅσα βλέπουν. Καθ' ὅσον δὲν βλέπουν σωστά, οὔτε κάμνουν κάτι ἄλλο χρησίμον, ἀλλὰ κάμνουν τὰ πάντα, ὡσὰν νὰ ἔχουν νεκρωθῇ αἱ αἰσθήσεις καὶ νὰ ἔχασαν τὴν ἰκανότητα νὰ διακρίνουν.

Ἐπι Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτοὶ ποὺ ὀργίζονται. Δὲν ἀναγνωρίζουν τοὺς παρόντας, δὲν ἐνθυμοῦνται τὴν συγγένειαν, οὔτε τὴν φιλίαν, οὔτε τὴν συναναστροφὴν, οὔτε τὰ

συνηθείας, οὐκ ἀξιώματος, οὐκ ἄλλου τινὸς ἔννοιαν λαμβάνουσιν, ἀλλ' ὅλοι ὑπὸ τοῦ θυμοῦ τυραννόμενοι κατὰ κρημνῶν φέρονται. Τί οὖν ἂν εἶη τῶν τοιούτων ἐλεεινότερον, ὅταν ἀλόντες ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ αἰ-
 5 χμάλωτοι γενόμενοι, καὶ πρὸς φόνον ἐπείγονται; Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος τὴν ρίζαν ἀποσπάσαι βουλόμενος τοῦ κακοῦ, γράφων παρήνει, οὕτω λέγων, «Πᾶσα ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ἡμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ». Οὐ μόνον, φησί, θυμοῦσθαι ὑμᾶς
 10 οὐ βούλομαι, οὐδὲ μὴ ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ μετὰ κραυγῆς τοῖς πλησίον διαλέγεσθαι, κραυγὴν ἐνταῦθα λέγων, τὴν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ γινομένην. Ὅταν γὰρ τὸ πάθος ἔνδοθεν διεγείρηται, καὶ ἡ καρδία οἰδαίνῃ, οὐκ ἔτι λοιπὸν ἢ γλῶσσα ἠρέμα φθέγγεσθαι ἀνέχεται, ἀλ-
 15 λὰ τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας ἐμφαίνουσα, μετὰ κραυγῆς τῷ πλησίον διαλέγεσθαι παρασκευάζει.

Βουλόμενος οὖν ἐν γαλήνῃ διάγειν διηνεκεῖ τοὺς αὐτῷ πειθόμενους ὁ μακάριος οὗτος, εἰπὼν, «Πᾶσα ὀργή», ἔδειξε τί ἐστὶ «Πᾶσα ὀργή», ἢ ἀφ' οἴου δὴ
 20 ποτε πράγματος κινουμένη· «καὶ πᾶς θυμὸς καὶ πᾶσα κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν». Εἶτα αὐτὴν τὴν ρίζαν τῆς κακίας ξηρᾶναι βουλόμενος καὶ ἄκαρπον ἐργάσασθαι, φησί, «Σὺν πάσῃ κακίᾳ». Ὁ γὰρ οὕτω διακείμενος διηνεκῶς ἐν λιμένι κάθηται, τῶν ἀπὸ τῆς
 25 γῆς κυμάτων ἀπηλλαγμένος, καὶ οὔτε χειμῶνα δέδοικεν, οὔτε νανάγιον, ἀλλὰ καθάπερ ἐν γαλήνῃ πλέων, ἢ ἐν εὐδίῳ λιμένι καθήμενος, οὕτως ἔλκει τὸν παρόντα βίον πάσης ταραχῆς ἐκτὸς ὦν, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀθανάτων καὶ ἀπορρητῶν ἀγα-
 30 θῶν τὴν ἀπόλαυσιν ἑαυτῷ διὰ πάντων προξενεῖ· ἅν γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλοφροσύνῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμή, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 35 Ἀμήν.

ἀξιώματα, οὔτε ἀντιλαμβάνονται τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ὅλοι ὀδηγοῦνται εἰς τὴν καταστροφὴν τυραννοῦμενοι ἀπὸ τὴν ὀργὴν των. Τί λοιπὸν θὰ ἦτο ἀθλιώτερον ἀπ' αὐτούς, ἀφοῦ, ὅταν καταλαμβάνωνται ἀπὸ τὸ πάθος καὶ γίνωνται αἰχμάλωτοι, σπεύδουν ἀκόμη καὶ εἰς φόνον! Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐκριζώσῃ τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ, γράφων συμβουλεύει καὶ λέγει· «Νὰ φύγῃ ἀπὸ σᾶς κάθε ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ μαζὶ μὲ κάθε κακίαν»⁴. Ὅχι μόνον, λέγει, δὲν θέλω νὰ θυμώνετε, οὔτε νὰ μὴ ὀργίζεσθε, ἀλλ' οὔτε νὰ συνομιλήτε μὲ δυνατὴν φωνήν, καὶ ἐννοεῖ ἐδῶ δυνατὴν φωνήν ἐκείνην ποῦ εἶναι πλήρης θυμοῦ. Διότι, ὅταν τὸ πάθος γεννᾶται ἀπὸ μέσα καὶ ἡ καρδία ταρασσεται, τότε πλέον ἡ γλῶσσα δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὀμιλῇ μὲ ἡρεμίαν, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς καὶ μᾶς κάνει νὰ συζητῶμεν μὲ τὸν πλησίον μας μὲ δυνατὴν φωνήν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ μακάριος Παῦλος θέλει νὰ ζοῦν μὲ γαλήνην ἐκεῖνοι ποῦ πιστεύουν εἰς τοὺς λόγους του, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ «Κάθε ὀργή», ἔδειξε, τί εἶναι «Κάθε ὀργή», ἡ ὁποία ξεκινᾷ ἀπὸ κάθε αἰτίαν. «Καὶ κάθε θυμὸς καὶ κάθε δυνατὴ φωνὴ ἄς εἶναι μακριὰ ἀπὸ σᾶς». Ἐπειτα ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ξηράνη τὴν ἰδίαν τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἄκαρπον λέγει· «Μαζὶ μὲ κάθε κακίαν». Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ζῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐρίσκεται διαρκῶς εἰς λιμένα ποῦ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰ κύματα τῆς γῆς καὶ οὔτε θύελλα φοβεῖται, οὔτε ναυάγιον, ἀλλὰ περνᾷ τὸν παρόντα βίον ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε παραχύν, ὡσάν νὰ πλῆ μὲ γαλήνην, ἢ νὰ μένη εἰς ἀπάνεμο λιμάνι. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ μὲ ὅλα εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀθανάτων καὶ ἀνεκφράστων ἀγαθῶν. Αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ εἶθε νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΔ΄

(Γεν. 27, 42·28, 22)

«Καλέσασα δὲ Ρεβέκκα τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον εἶπεν αὐτῷ».

5 1. Εἶδετε χθὲς καὶ τοῦ τελώνου τὴν πολλὴν ἐν-
γνωμοσύνην, καὶ τοῦ Δεσπότης τὴν ἄφατον φιλαν-
θρωπίαν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀν-
αισθησίαν; Εἶδετε πῶς ἅπαντας ἡμᾶς ἐπαίδευσεν ὁ
μακάριος Ματθαῖος, δι' ὧν οὕτω ταχέως ὑπήκουσε,
10 δι' ὧν τοσαύτην ἐπεδείξατο τὴν μεταβολήν, ὅτι ἐν τῇ
προαιρέσει κεῖται τῇ ἡμετέρᾳ, μετὰ τὴν ἄνωθεν χά-
ριν, τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς κακίας, καὶ ὅτι καὶ
σπουδάσαντες δυνάμεθα γενέσθαι ἐνάρετοι, καὶ ραθυ-
μήσαντες πάλιν εἰς τὸν τῆς ἁμαρτίας κρημνὸν κατα-
15 φερόμεθα; Τοῦτο γὰρ ἐστίν, ὃ τῶν ἀλόγων διεστή-
καμεν, τὸ λόγῳ τετιμῆσθαι ἡμᾶς παρὰ τοῦ φιλανθρώ-
που Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ ἐναποκεῖσθαι
τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ πονηροῦ. Μηδεὶς τοί-
νυν προφασιζέσθω ὡς δι' ἄγνοιαν ἀρετῆς ἀμελῶν, ἢ
20 διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸν ὑποδεικνύντα τὴν ταύτης ὁδόν.
'Αρκοῦντα γὰρ ἔχομεν διδάσκαλον τὸ συνειδός, καὶ
οὐχ οἷόν τέ τινα ἀπεστερηῆσθαι τῆς ἐκεῖθεν βοηθείας.
Καὶ γὰρ ἅμα τῇ πλάσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ γνῶσις
τῶν πρακτέων αὐτῷ ἐναπετέθη, ἵνα τὴν οἰκείαν ἐν-
25 γνωμοσύνην ἐπιδειξάμενος, καθάπερ ἐν παλαίστρᾳ
τινί, τῷ παρόντι βίῳ ἐγγυμνασάμενος πρὸς τοὺς τῆς
ἀρετῆς πόνους, τὰ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς βραβεῖα κομίση-
ται, καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ πονήσας, ἐν διηνεκεῖ τῷ
αἰῶνι τῶν στεφάνων ἀξιωθεῖη, καὶ ἐν τῷ ἐπικήρῳ

ΟΜΙΛΙΑ ΝΔ΄

(Γεν. 27, 42 - 28, 22)

«Και ἐκάλεσεν ἡ Ρεβέκκα τὸν μικρότερον υἱὸν τῆς
καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν».

1. Εἶδετε χθὲς καὶ τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην τοῦ τελώνου καὶ τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀναισθησίαν τῶν Ἰουδαίων; Εἶδετε πῶς ἐδίδαξεν εἰς ὅλους ἡμᾶς ὁ μακάριος Ματθαῖος, μὲ ποῖον τρόπον ὑπήκουσε τόσον ταχέως καὶ ἐπέδειξε τόσον μεγάλην μεταβολήν, ἀφοῦ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας θέλησιν, μετὰ τὴν θεῖαν χάριν, καὶ ὅτι ἂν τὸ ἐπιδιώξωμεν ἢμποροῦμεν νὰ γίνωμεν ἐνάρετοι, ἐνῶ ἂν φανῶμεν ὀκνηροὶ θὰ πέσωμεν πάλιν εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ἁμαρτίας; Διότι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον διαφέρομεν ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἔχομεν τιμηθῆ ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν μὲ τὴν λογικὴν καὶ τὸ ὅτι εἰς τὴν φύσιν μας εὐρίσκεται ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ. Κανεὶς λοιπὸν ἄς μὴ δικαιολογῆται, ὅτι παραμελεῖ τὴν ἀρετὴν ἀπὸ ἄγνοϊαν, ἢ διότι δὲν ἔχει ἐκεῖνον ποῦ θὰ τοῦ δείξῃ τὴν ὁδὸν αὐτῆς. Καθ' ὅσον ἔχομεν ἐπαρκῆ διδάσκαλον τὴν συνείδησιν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν κανεὶς νὰ στερηθῆ τὴν βοήθειάν της. Διότι μαζὶ μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐδόθη εἰς αὐτόν καὶ ἡ γνῶσις τοῦ τί πρέπει νὰ πράττῃ, ὥστε, ἀφοῦ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ ἐξασκηθῆ εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ὅπως ἀκριβῶς εἰς κάποιαν παλαίστραν, νὰ ἀποκομίσῃ τὰ θραβεῖα τῆς ἀρετῆς καί, ἀφοῦ κοπιήσῃ δι' ὀλίγον χρόνον, νὰ γίνῃ ἄξιος τῶν στεφάνων κατὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ εἰς τὴν πρόσκαιρον αὐτὴν ζωὴν, ἀφοῦ προτιμήσῃ τὴν ἀρετὴν, νὰ ἀπολαμβάνῃ

τούτω αἰῶνι τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος, ἐν τοῖς ἀπείροις
καὶ αἰδίοις αἰῶσι τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν ἀπολαύη.

“Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, μὴ προδῶμεν ἡμῶν τὴν
εὐγένειαν, μὴ ἀγνώμονες περὶ τὴν τσοαύτην εὐεργε-
5 σίαν γενώμεθα, μηδὲ τὸ πρόσκαιρον τῆς δοκούσης ἡ-
δονῆς μεταδιώξαντες, διηνεκῆ τὴν ὀδύνην ἑαυτοῖς
κατασκευάσωμεν, ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν τὸν
τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐπιστάμενον διηνεκῶς προ-
ορώμενοι, οὕτως ἅπαντα τὰ καθ’ ἑαυτοὺς οἰκονομῶ-
10 μεν, καὶ τοῖς ὄπλοις τοῦ Πνεύματος φραξάμενοι, καὶ
τὴν οἰκίαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδειξάμενοι, ἐπισπασώ-
μεθα τὴν ἄνωθεν ροπήν, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν ἀπολαύοντες
συμμαχίας, καὶ τοῦ ἐχθροῦ καὶ πολεμίου περιγενόμε-
νοι, καὶ ἄκυρα αὐτοῦ καταστήσαντες τὰ μηχανήματα,
15 τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπολαῦσαι δυνηθῶμεν, ὧν ἐ-
πηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ὁ Κύριος. Μὴ τοί-
νυν πρὸς τὸν πόνον τις ὀράτω τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸ
ἐντεῦθεν κέρδος λογιζόμενος ἐτοίμως τοὺς ὑπὲρ ταύ-
της πόνους καταδεχέσθω. Εἰ γὰρ οἱ περὶ τὰ βιωτικὰ
20 στρεφόμενοι, καὶ περὶ τὴν τῶν χρημάτων συλλογὴν
μεμνηότες, ἅπαντα προθύμως καταδέχονται, καὶ τοὺς
κατὰ θάλατταν κινδύνους, καὶ τὰ ναύαγια, καὶ τὰς
τῶν πειρατῶν ἐφόδους προορῶντες, οὐδὲ οὕτως ὀ-
κνηρότεροι γίνονται, καὶ ταῦτα οὐδὲ θαρρεῖν περὶ τοῦ
25 τέλους δυνάμενοι· ποίαν ἡμεῖς ἔξομεν ἀπολογίαν, τῶν
ἀθανάτων ἐκείνων ἕνεκεν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀγῶ-
νας μὴ πάση σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ ἀποδυνόμενοι;

Τίνος ἕνεκεν οὕτως ἀγνώμονες περὶ τὸν εὐεργέτην
γινόμεθα, καὶ οὔτε τὰ ἤδη δωρηθέντα λογιζόμεθα,
30 οὔτε τὰ ἐπαγγελθέντα ἐννοοῦμεν, ἀλλὰ πάντων, ὡς
εἰπεῖν, λήθην ποιησάμενοι, ἀπλῶς καὶ εἰκῆ βοσκημά-
των δίκην βίον ἅπαντα παρατρέχομεν, τῆς μὲν ψυχῆς
οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιούμενοι, τὴν δὲ γαστέρα μό-

τὰ ἄφθαρτα ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀπείρους καὶ ἀτελειώτους αἰῶνας.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀγαπητοί, νὰ μὴ προδώσωμεν τὴν εὐγενῆ μας καταγωγὴν, νὰ μὴ φανῶμεν ἀγνώμονες διὰ τὴν τόσην εὐεργεσίαν, οὔτε νὰ ἐτοιμάσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν διαρκῆ ὀδύνην μὲ τὸ νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν πρόσκαιρον αὐτὴν ἡδονήν, ἀλλὰ βλέποντες συνέχεια πρὸς τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ ἀπόρρητα τῆς σκέψεώς μας, νὰ ρυθμίζωμεν ἔτσι ὅλας τὰς ὑποθέσεις μας καί, ἀφοῦ ὀχυρωθῶμεν μὲ τὰ ὄπλα τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ ἐπιδειξώμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, νὰ ἀποσπάσωμεν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὥστε, ἀφοῦ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπὸ ἐκεῖ βοήθειαν καὶ ἀφοῦ νικήσωμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ καταστήσωμεν ἄχρηστα τὰ ὄπλα του, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔχει ὑποσχεθῆ ὁ Κύριος εἰς αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν. Ἄς μὴ λαμβάνη λοιπὸν ὑπ' ὄψιν κανεὶς τὸν πόνον διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀφοῦ σκεφθῆ τὸ κέρδος ποὺ θὰ προκύψῃ ἀπ' αὐτὸν τὸν κόπον, νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ κοπιᾷ δι' αὐτὴν. Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ βιωτικὰ ἀγαθὰ καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ μανίαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν χρωμάτων, ἀναλαμβάνουν τὰ πάντα μὲ προθυμίαν, καὶ τοὺς κινδύνους εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ναυᾶγια καί, ἐνῶ γνωρίζουν ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἐπιθέσεις τῶν πειρατῶν, οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνονται περισσότερον διστακτικοὶ καὶ μάλιστα ἐνῶ δὲν ἠμποροῦν νὰ εἶναι αἰσιόδοξοι διὰ τὸ τέλος, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀγωνιζόμεθα μὲ κάθε ζῆλον καὶ προθυμίαν διὰ τὴν ἀρετὴν λόγῳ τῶν αἰωνίων ἐκείνων ἀγαθῶν;

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν γινόμεθα τόσο ἀχάριστοι εἰς τὸν εὐεργέτην μας καὶ δὲν σκεπτόμεθα οὔτε αὐτά, τὰ ὁποῖα ἤδη μᾶς ἔχουν χαρισθῆ, οὔτε ἀναλογιζόμεθα, ὅσα μᾶς ὑπεσχέθη, ἀλλὰ λησμονήσαντες τὰ πάντα, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, περνοῦμεν ὅλην μας τὴν ζωὴν ἀπλῶς καὶ χωρὶς σκοπὸν, ἀφοῦ δὲν φροντίζομεν καθόλου διὰ τὴν ψυ-

νην διαρρηγνύντες, καὶ πολλὴν διὰ ταύτης τῷ ταλαι-
 πώρῳ τούτῳ σώματι τὴν λύμην κατασκευάζοντες;
 Καὶ τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἀμετρίας, καὶ τῆς πολλῆς ἀδη-
 φαγίας μυρία πράγματα κατασκευάζειν ἡμῖν παρα-
 5 σκευάζομεν, τὴν δὲ ψυχὴν λιμῷ τήκεσθαι συγχωροῦ-
 μεν; καίτοι ψυχὴ σώματος κυριώτερον, καὶ ἐκείνης
 ἀπειρηκνίας νεκρὸν τοῦτο καταλείπεται. Δέον οὖν
 καθεκείνη τὴν κατάλληλον καὶ ἀρμόττουσαν παρέχειν
 τροφὴν ἡμᾶς, ἑκατέροις λυμαινόμεθα, ἀμετρίαν καὶ
 10 ἐνταῦθα καθεκεί πολλὴν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τὸ μὲν ὑ-
 πὲρ τὴν χρεῖαν πιαίνοντες, τὴν δὲ ὑπὸ λιμοῦ διαφθει-
 ρεσθαι καταναγκάζοντες. Καὶ ὅπερ ὁ τῶν ὅλων Δε-
 σπότης ἐν τάξει μεγίστης ἀγανακτήσεως ἠπειλήσέ
 ποτε τῷ τῶν Ἰουδαίων δήμῳ, λέγων, «Δώσω ὑμῖν οὐ
 15 λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀ-
 κοῦσαι λόγον Κυρίου», διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι ἐκεῖνος
 μὲν ὁ λιμὸς τὸ σῶμα κατατείνειν δύναται, οὗτος δὲ
 ὁ λιμὸς αὐτῆς καθικνεῖται τῆς ψυχῆς· τοῦτ' αὐτὸ νῦν,
 ὅπερ ἀντὶ τιμωρίας ἐκείνοις ἐπάγειν τότε ἠπειλήσεν
 20 ὁ Δεσπότης, ἡμεῖς ἐκόντες ἐπισπασώμεθα, καὶ ταῦ-
 τα τοῦ Θεοῦ τοσαύτην περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπιδει-
 ξαμένου, καὶ οἰκονομήσαντος μετὰ τῆς ἀπὸ τῶν Γρα-
 φῶν ἀναγνώσεως, ἔχειν ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δι-
 δασκάλων νοθεσίαν.

25 Δι' ὃ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πᾶσαν ρα-
 θυμίαν ἀποτινάξασθαι καὶ διεγερθῆναι μικρόν, καὶ
 πᾶσαν τὴν σπουδὴν μεταθεῖναι ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς
 σωτηρίαν. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐ-
 νοίαν μετὰ δαυιλείας ἐπισπάσησθε, καὶ ἡμεῖς προθυ-
 30 μότερον τὴν πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίαν ποιησώμεθα, ὁ-
 ρῶντες εἰς ἔργον ἡμῶν ἐκβαίνουσαν τὴν συμβουλήν.
 Ἐπεὶ καὶ γεωργός, ἐπειδὴν ἴδη τῆς γῆς τὴν ἐπιτη-
 δειότητα πολλὴν παρέχουσαν αὐτῷ τῶν καρπῶν τὴν
 φορὰν, καὶ αὐτὸς μετὰ πλείονος τῆς σπουδῆς πρὸς

1. Ἄμμως 8, 11.

χὴν μας, ἐνῶ γεμίζομεν τὴν κοιλίαν μας καὶ προκαλοῦμεν αὐτὴν μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτὸ τὸ ταλαίπωρον σῶμα; Καὶ ἀκόμα μὲ τὴν ἄμετρον καὶ τὴν μεγάλην λαιμαργίαν προετοιμάζομεν ἀναρίθμητα προβλήματα δι' ἡμᾶς, ἐνῶ ἀφήνομεν τὴν ψυχὴν νὰ χαθῆ ἀπὸ τὴν πείναν, ἂν καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ σώματος καὶ ὅταν ἐκείνη χαθῆ αὐτὸ ἐγκαταλείπεται νεκρὸν. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσφέρωμεν καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κατάλληλον καὶ τὴν εἰδικὴν τροφήν, διότι βλάπτομεν καὶ τὰ δύο, ἀφοῦ δὲν χρησιμοποιοῦμεν κανένα μέτρον καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ μὲν ἕνα παχαινομεν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει, τὴν δὲ ἄλλην ἀναγκάζομεν νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς μὲ τὸ ὁποῖον ἠπείλησε κάποτε ὁ τῶν ὄλων Κύριος τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶχεν ἀγανακτήσει πολὺ καὶ εἶπε, «Θὰ σᾶς ἐπιβάλλω ὄχι τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄρτου, οὔτε τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τὸν ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τὸ νὰ ἀκούτε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»¹, διδάσκων μὲ αὐτὸ ἡμᾶς, ὅτι ἐκείνη ἡ πείνα ἠμπορεῖ νὰ βασανίζῃ τὸ σῶμα, ἐνῶ αὐτὴ ἡ πείνα καταβάλλει τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν, αὐτὸ τὸ ἴδιο τώρα, ποῦ τότε ἠπείλησεν ὁ Κύριος, ὅτι θὰ ἐπιβάλλῃ ὡς τιμωρίαν εἰς ἐκείνους, θὰ τὸ ἐπισπάσωμεν ἐμεῖς μὲ τὴν θέλησίν μας, καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ Θεὸς ἔχει δεῖξει τόσην φροντίδα δι' ἡμᾶς καὶ ἔχει ρυθμίσει μαζί μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀγίας Γραφῆς νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν νοθεσίαν τῶν διδασκάλων.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἀποτινάξῃ κάθε ὀκνηρίαν καὶ νὰ συνέλθῃ δι' ὀλίγον καὶ νὰ μεταφέρῃ ὅλην τὴν προθυμίαν της εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Καθ' ὅσον, ἐάν ἀποσπάσετε πλουσίαν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θὰ σᾶς διδάσκωμεν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν, ἀφοῦ θὰ βλέπωμεν ὅτι ἡ συμβουλή μας πραγματοποιεῖται. Καθ' ὅσον καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ἰδῆ ὅτι ἡ εὐφορία τῆς γῆς παρέχει εἰς αὐτὸν μεγάλην ἀφθονίαν καρπῶν, τότε καὶ αὐτὸς μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν ἀφιερώνεται εἰς τοὺς

νην διαρρηγνύντες, καὶ πολλὴν διὰ ταύτης τῷ ταλαι-
 πώρῳ τούτῳ σώματι τὴν λύμην κατασκευάζοντες;
 Καὶ τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἀμετρίας, καὶ τῆς πολλῆς ἀδη-
 φαγίας μυρία πράγματα κατασκευάζειν ἡμῖν παρα-
 5 σκευάζομεν, τὴν δὲ ψυχὴν λιμῷ τήκεσθαι συγχωροῦ-
 μεν; καίτοι ψυχὴ σώματος κυριώτερον, καὶ ἐκείνης
 ἀπειρηκνίας νεκρὸν τοῦτο καταλείπεται. Δέον οὖν
 καθεκείνη τὴν κατάλληλον καὶ ἀρμόττουσαν παρέχειν
 τροφὴν ἡμᾶς, ἑκατέροις λυμαινόμεθα, ἀμετρίαν καὶ
 10 ἐνταῦθα καθεκεί πολλὴν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τὸ μὲν ὑ-
 πὲρ τὴν χρεῖαν παινόντες, τὴν δὲ ὑπὸ λιμοῦ διαφθεί-
 ρεσθαι καταναγκάζοντες. Καὶ ὅπερ ὁ τῶν ὅλων Δε-
 σπότης ἐν τάξει μεγίστης ἀγανακτήσεως ἠπειλήσεν
 ποτε τῷ τῶν Ἰουδαίων δήμῳ, λέγων, «Δώσω ὑμῖν οὐ
 15 λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀ-
 κοῦσαι λόγον Κυρίου», διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι ἐκεῖνος
 μὲν ὁ λιμὸς τὸ σῶμα κατατείνειν δύναται, οὗτος δὲ
 ὁ λιμὸς αὐτῆς καθικνεῖται τῆς ψυχῆς· τοῦτ' αὐτὸ νῦν,
 ὅπερ ἀντὶ τιμωρίας ἐκείνοις ἐπάγειν τότε ἠπειλήσεν
 20 ὁ Δεσπότης, ἡμεῖς ἐκόντες ἐπισπασώμεθα, καὶ ταῦ-
 τα τοῦ Θεοῦ τοσαύτην περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπιδει-
 ξαμένου, καὶ οἰκονομήσαντος μετὰ τῆς ἀπὸ τῶν Γρα-
 φῶν ἀναγνώσεως, ἔχειν ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δι-
 δασκάλων νοθεσίαν.

25 Δι' ὃ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πᾶσαν ρα-
 θυμίαν ἀποτινάξασθαι καὶ διεγερθῆναι μικρόν, καὶ
 πᾶσαν τὴν σπουδὴν μεταθεῖναι ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς
 σωτηρίαν. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐ-
 νοίαν μετὰ δαυιλείας ἐπισπάσησθε, καὶ ἡμεῖς προθυ-
 30 μότερον τὴν πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίαν ποιησώμεθα, ὁ-
 ρῶντες εἰς ἔργον ἡμῶν ἐκβαίνουσαν τὴν συμβουλήν.
 Ἐπεὶ καὶ γεωργός, ἐπειδὴν ἴδῃ τῆς γῆς τὴν ἐπιτη-
 δειότητα πολλὴν παρέχουσαν αὐτῷ τῶν καρπῶν τὴν
 φορὰν, καὶ αὐτὸς μετὰ πλείονος τῆς σπουδῆς πρὸς

1. Ἄμμως 8, 11.

χὴν μας, ἐνῶ γεμίζομεν τὴν κοιλίαν μας καὶ προκαλοῦμεν αὐτὴν μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτὸ τὸ ταλαίπωρον σῶμα; Καὶ ἀκόμα μὲ τὴν ἄμετρον καὶ τὴν μεγάλην λαιμαργίαν προετοιμάζομεν ἀναρίθμητα προβλήματα δι' ἡμᾶς, ἐνῶ ἀφήνομεν τὴν ψυχὴν νὰ χαθῆ ἀπὸ τὴν πείναν, ἂν καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ σώματος καὶ ὅταν ἐκείνη χαθῆ αὐτὸ ἐγκαταλείπεται νεκρὸν. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσφέρωμεν καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κατάλληλον καὶ τὴν εἰδικὴν τροφήν, διότι θλάπτομεν καὶ τὰ δύο, ἀφοῦ δὲν χρησιμοποιοῦμεν κανένα μέτρον καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ μὲν ἕνα παχαινομεν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει, τὴν δὲ ἄλλην ἀναγκάζομεν νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς μὲ τὸ ὁποῖον ἠπείλησε κάποτε ὁ τῶν ὄλων Κύριος τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶχεν ἀγανακτῆσαι πολὺ καὶ εἶπε, «Θὰ σᾶς ἐπιβάλλω ὄχι τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄρτου, οὔτε τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τὸν ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τὸ νὰ ἀκοῦτε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»¹, διδάσκων μὲ αὐτὸ ἡμᾶς, ὅτι ἐκείνη ἡ πείνα ἠμπορεῖ νὰ βασανίζῃ τὸ σῶμα, ἐνῶ αὐτὴ ἡ πείνα καταβάλλει τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν, αὐτὸ τὸ ἴδιο τώρα, ποῦ τότε ἠπείλησεν ὁ Κύριος, ὅτι θὰ ἐπιβάλλῃ ὡς τιμωρίαν εἰς ἐκείνους, θὰ τὸ ἐπισπάσωμεν ἐμεῖς μὲ τὴν θέλησίν μας, καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ Θεὸς ἔχει δεῖξει τόσην φροντίδα δι' ἡμᾶς καὶ ἔχει ρυθμίσει μαζί μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀγίας Γραφῆς νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν νοθεσίαν τῶν διδασκάλων.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἀποτινάξῃ κάθε ὀκνηρίαν καὶ νὰ συνέλθῃ δι' ὀλίγον καὶ νὰ μεταφέρῃ ὅλην τὴν προθυμίαν της εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἀποσπάσετε πλουσίαν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θὰ σᾶς διδάσκωμεν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν, ἀφοῦ θὰ βλέπωμεν ὅτι ἡ συμβουλή μας πραγματοποιεῖται. Καθ' ὅσον καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ἰδῆ ὅτι ἡ εὐφορία τῆς γῆς παρέχει εἰς αὐτὸν μεγάλην ἀφθονίαν καρπῶν, τότε καὶ αὐτὸς μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν ἀφιερώνεται εἰς τοὺς

τούς τῆς γεωργίας πόρους ἐπαποδύεται, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡμεῖς ἂν θεασοίμεθα τὴν κατὰ Θεὸν ὑμῶν προκοπὴν, καὶ ὅτι τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα διὰ τῶν ἔργων ἐνδείκνυσθαι σπουδάξετε, πλείονα καὶ αὐτοὶ
 5 τὸν πόνον τὸν διδασκαλικὸν ἐπιδειξόμεθα· ἄτε εἰδότες ὅτι οὐ κατὰ πετρῶν σπείρομεν, ἀλλ' εἰς λιπαρὰν καὶ βαθύγεων καταβάλλομεν τὰ σπέρματα.

2. Διὰ γὰρ τοῦτο καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὴν πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίαν ποιούμεθα, ἵνα καὶ ὑμεῖς κερδάναντές τι χρήσιμον ἐντεῦθεν ἀπέλθητε, καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ὑμῖν αὐξάνηται, καὶ ἡμεῖς ὄρωντες ὑμῶν τὴν προκοπὴν εὐφρανώμεθα. Μὴ γὰρ ἀπλῶς καὶ εἰκῆ λέγειν βουλόμεθα, ὥστε τὸν παρ' ὑμῶν ἔπαινον καρπώσασθαι, καὶ ἵνα κροτήσαντες ὑμεῖς ἀναχωρήσητε;
 15 Οὐ διὰ τοῦτο, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ὑμετέραν. Ἐμοὶ μέγιστος ἔπαινος καὶ ἀρκετός, εἴ τις ἀπὸ τῆς κακίας ἐπὶ τὴν ἀρετὴν μεταβάλλοιτο, εἴ τις πρὸ τούτου ράθυμος ὢν, σπουδαῖος ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν ὑπομνήσεως γένηται. Τοῦτο καὶ ἐμοὶ μέγιστον φέρει
 20 τὸν ἔπαινον καὶ τὴν παραμυθίαν, καὶ ὑμῖν πολὺ τὸ κέρδος καὶ τὸν πλοῦτον τὸν πνευματικόν. Ἄλλὰ καὶ ὅτι μὲν πολλὴν ἐπιδειξέσθε τὴν σπουδὴν, οὐκ ἀμφιβάλλω· οἶδα γάρ, ὅτι θεοδίδακτοὶ ἔστε, δυνάμενοι καὶ ἄλλους νοθετεῖν. Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα στήσας τὴν πε-
 25 ρὶ τούτου συμβουλήν, τῆς συνήθους ἄφομαι διδασκαλίας ἐκ τῶν τοῦ μακαρίου Μωϋσέως ρημάτων, μᾶλλον δὲ τῶν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δι' αὐτοῦ ἡμῖν εἰρημένων, μικρὰ τινα εἰς τὸ μέσον προσθεῖς, ἐκείθεν ὑμῖν σήμερον τὴν ἐστίασιν παραθήσομαι.

30 Ἐκούσατε πρῶην, ὅπως κατὰ τὴν συμβουλήν τῆς Ρεβέκκας ἅπαντα διαπραξάμενος ὁ Ἰακώβ, τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς εὐλογίαν ἐπεσπάσατο, τὴν ἐπαινετὴν ἐκείνην κλοπὴν ἐπιδειξάμενος, δι' ὃ καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συνεργίας ἀπήλαυσε, καὶ εἰς ἔργον ἐξῆλθεν αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐντεῦθεν

κόπους τῆς γεωργίας. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἐὰν ἰδοῦμεν τὴν κατὰ Θεὸν προκοπὴν σας καὶ ὅτι φροντίζετε νὰ πραγματοποιήσετε αὐτά, τὰ ὅποια σὰς λέγομεν, τότε καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ καταβάλλωμεν μεγαλυτέραν προσπάθειαν διὰ νὰ σὰς διδάσκωμεν, ἀφοῦ θὰ γνωρίζωμεν, ὅτι δὲν σπεύρομεν εἰς τὴν πέτραν, ἀλλ' ὅτι ρίπτομεν τοὺς σπόρους εἰς εὐφορον καὶ βαθεῖαν γῆν.

2. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς σὰς διδάσκομεν κάθε ἡμέραν, διὰ νὰ φύγετε δηλαδὴ καὶ σεῖς ἀπὸ ἐδῶ, ἀφοῦ κερδήσετε κάτι χρήσιμον καὶ νὰ αὐξήσετε τὴν ἀρετὴν σας, καὶ ἡμεῖς νὰ χαιρώμεθα βλέποντες τὴν προκοπὴν σας. Μήπως δηλαδὴ θέλομεν νὰ ὀμιλῶμεν ἀπλῶς καὶ χωρὶς σκοπὸν, ὥστε νὰ κερδήσωμεν τὸν ἔπαινον σας καὶ νὰ ἀναχωρήσετε, ἀφοῦ μᾶς χειροκροτήσετε; "Ὅχι δι' αὐτό, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διδάσκομεν διὰ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν. Δι' ἐμέ ὁ μεγαλύτερος καὶ ὁ περισσότερον ἱκανοποιητικὸς ἔπαινος θὰ εἶναι, ἐὰν κάποιος ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐὰν κανεῖς, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὴν ὀμιλίαν ἦτο νωθρός, γίνῃ τώρα μὲ τὴν ἰδικὴν μας προτροπὴν προσηκτικὸς. Αὐτὸ καὶ εἰς ἐμέ προσφέρει ἔπαινον καὶ παρηγορίαν καὶ εἰς σὰς πολὺ κέρδος καὶ πνευματικὸν πλοῦτον. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἐδείξατε μεγάλον ζῆλον. Διότι γνωρίζω, ὅτι εἶθε θεοδίδακτοι καὶ ὅτι ἠμπορεῖτε καὶ ἄλλους νὰ συμβουλευέτε. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀφοῦ σταματήσω ἐδῶ τὴν περὶ αὐτοῦ συμβουλήν, θὰ συνεχίσω τὴν συνήθη διδασκαλίαν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Μωυσέως, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἱ ὅποιοι ἐλέχθησαν εἰς ἡμᾶς μέσω αὐτοῦ καί, ἀφοῦ προσθέσω ἐνδιαμέσως ὀλίγα, θὰ σὰς παραθέσω ἀπὸ ἐκεῖ σήμερον τὴν πνευματικὴν τροφήν.

Ἐκούσατε προηγουμένως, πῶς ὁ Ἰακώβ κατὰ συμβουλήν τῆς Ρεβέκκας ἔκαμε τὰ πάντα καὶ ἀπέσπασε τὴν πατρικὴν εὐλογίαν καὶ ἔκαμεν ἐκείνην τὴν ἐπαινετὴν κλοπὴν. Διὰ τοῦτο ἀπήλαυσε καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπραγματοποιήθη εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, πού ἐπεδίωκέν. Ἐπει-

- αὐτῷ πολὺς ὁ φθόνος ἐτίκτετο παρὰ τοῦ Ἡσαῦ, καὶ πρὸς φόνον λοιπὸν παρεσκευάζετο· τοιοῦτον γὰρ του-
 τὶ τὸ ὀλέθριον πάθος· οὐ πρότερον ἴσταται, μέχρις ἂν
 τὸν ὑπὸ τοῦ πάθους ἀλόντα κατὰ κρημνῶν ἐνεχθῆναι
 5 παρασκευάσῃ, καὶ πρὸς τὴν τοῦ φόνου παρανομίαν
 δραμεῖν. Ρίζα γὰρ τοῦ φόνου ὁ φθόνος. Οὕτω καὶ
 ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ Κάϊν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἄβελ γέγονεν.
 Οὐδὲν γὰρ ἔχων οὐδὲ ἐκείνος, οὐ μικρόν, οὐ μέγα ἐγ-
 καλέσαι τῷ ἀδελφῷ, ἐπειδὴ εἶδεν εὐδοκιμοῦντα παρὰ
 10 τῷ Δεσπότῃ τῶν ὄλων ἀπὸ τῆς προσκομιδῆς τῶν δώ-
 ρων, καὶ ἑαυτὸν ἀπόβλητον γεγεννημένον διὰ τὴν οὐ-
 κείαν ραθυμίαν, εἰς φθόνον εὐθύς διηγείρετο, καὶ τὴν
 ρίζαν τοῦ φόνου τεκῶν ἐν τῇ διανοίᾳ, παραχρῆμα καὶ
 τὸν καρπὸν ἐκείνον τὸν ὀλέθριον ἐπεδειξάτο, καὶ τὸν
 15 φόνον εἰς ἔργον ἤγαγεν. Οὕτω δὴ καὶ νῦν ὁ Ἡσαῦ
 ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν τὰς εὐλογίας παρὰ τοῦ πατρὸς δε-
 ξάμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς βασκανίας εἰς
 φόνον ἐξενεχθεῖς, ἐμελέτα τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἀναί-
 ρεσιν.
- 20 Ἄλλ' ἢ θαυμασία μήτηρ τοῦτο αἰσθομένη, πάλιν
 τὴν μητρικὴν φιλοστοργίαν περὶ τὸν παῖδα ἐπιδείκνυ-
 ται, καὶ συμβουλήν εἰσάγει τὴν δυναμένην αὐτὸν ἐξ-
 αρπάσαι τῶν τοῦ ἀδελφοῦ χειρῶν. «Καλέσασα γάρ»,
 φησί, τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον, εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ
 25 Ἡσαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπειλεῖ σοι ἀποκτεῖναί σε. Νῦν
 οὖν ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς». Ἡ πεῖρά σε διδασκέ-
 τω, φησὶν, ὅτι τὰ λυσιτελῆ σοι συμβουλεύω, καὶ κα-
 θάπερ ἤδη τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούσας, τὰς μεγάλας
 ἐκείνας εὐλογίας ἐπεσπάσω παρὰ τοῦ πατρὸς, οὕτω
 δὴ καὶ νῦν ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς, ἵνα διαφυγεῖν
 30 δυνηθῆς τοῦ ἀδελφοῦ τὰς χεῖρας. Οὕτω γὰρ ἑαυτὸν
 ἐλευθερώσεις τῶν κινδύνων, καὶ μὲ τοῦ πένθους. Εἰ-
 κὸς γὰρ ἐκείνον, εἰ τοῦτο τολμήσειε, δίκην ἀπαιτηθῆ-
 ναι, καὶ πανταχόθεν ἐμοὶ τῆς ὀδύνης τὴν ἐπίτασιν
 αὐξέσθαι.

δὴ ὁμως ὁ Ἡσαῦ ἐφθόνησεν αὐτὸν πολὺ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἠτοιμάζετο ἀκόμη καὶ διὰ φόνον. Καθ' ὅσον τέτοιο εἶναι αὐτὸ τὸ ὀλέθριον πάθος. Δέν σταματᾷ προηγουμένως, μέχρις ὅτου κάμη αὐτὸν ποῦ κυριεύθηκε ἀπὸ τὸ πάθος αὐτὸ νὰ ὀδηγηθῆ πρὸς τὸν κρημνὸν καὶ νὰ παρασυρθῆ εἰς τὴν παρανομίαν τοῦ φόνου. Διότι ὁ φθόνος εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ. Τὸ ἴδιον συνέβη παλαιότερον καὶ μὲ τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ. Ἐνῶ δηλαδὴ ἐκεῖνος δέν εἶχε τίποτε οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἀδελφὸν του τὸν Ἄβελ, ὁμως ὅταν εἶδεν, ὅτι ἐπιβραβεύεται ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν ὄλων διὰ τὴν προσφορὰν τῶν δώρων του καὶ ὅτι ὁ ἴδιος νὰ μὴ γίνεται δεκτὸς λόγῳ τῆς ὀκνηρίας του, ἤρχισεν ἀμέσως νὰ τὸν φθονῆ καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη τὸν φόνον, ἀμέσως ἐπέδειξε καὶ τὸν καταστρεπτικὸν ἐκείνον καρπὸν καὶ ἐπραγματοποίησε τὸν φόνον. Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ τώρα ὁ Ἡσαῦ, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ ἀδελφός του ἔλαβε τὰς εὐλογίας ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν ἔφθασεν εἰς τὸν φόνον καὶ ἐσχεδίαζε τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὅμως ἡ ἀξιοθαύμαστη μητέρα του, ὅταν ἀντελήφθη αὐτὸ, ἐκδηλώνει εἰς τὸν υἱὸν της τὴν μητρικὴν στοργὴν καὶ δίνει συμβουλὴν ἱκανὴν νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ του. Διότι λέγει, «Ἐκάλεσεν ἡ Ρεβέκκα τὸν υἱὸν της τὸν νεώτερον καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Ἰδοὺ ὁ ἀδελφός σου Ἡσαῦ ἀπειλεῖ νὰ σέ φονεύσῃ. Τώρα λοιπὸν ἄκουσε ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ». Ἡ πείρα, λέγει, νὰ σοῦ διδάξῃ, ὅτι σέ συμβουλεύω τὰ ὠφέλιμα καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἤκουσες τοὺς λόγους μου καὶ ἔλαβες ἐκεῖνας τὰς μεγάλας εὐλογίας ἀπὸ τὸν πατέρα σου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ τώρα ἄκουσε ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃς νὰ γλυτώσῃς ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν θὰ ἠμπορέσῃς καὶ σὺ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ πένθος. Εἶναι φυσικὸν νὰ τιμωρηθῆ, ἐάν τολμήσῃ αὐτό, καὶ ἔτσι θὰ αὐξηθῆ πολὺ ὁ πόνος μου.

«Ἀκουσον οὖν μου τῆς φωνῆς, καὶ ἀναστὰς ἀπό-
 δραθι πρὸς τὸν ἀδελφόν μου Λάβαν εἰς Χαρρᾶν, καὶ
 οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς, ἕως τοῦ ἀποστρέ-
 ψαι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἀπὸ
 5 σοῦ, καὶ ἐπιλάβηται, ἃ πεποίηκας αὐτῷ· καὶ ἀποστεί-
 λασα μεταπέμφομαί σε ἐκεῖθεν, μήποτε ἀτεκνωθῶ ἐκ
 τῶν δύο ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ». «Ἄπιθι», φησί, «πρὸς
 τὸν ἀδελφόν μου Λάβαν, καὶ οἶκει ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ».
 Εἰκὸς γὰρ καὶ τὸν χωρισμὸν καὶ τὸν ἐν μέσῳ χρόνον
 10 ἰσχυσαί τι πλεόν, καὶ παραμυθῆσασθαι τὸ πάθος, καὶ
 τὴν βασκανίαν λωφῆσαι, καὶ λήθην αὐτῷ γενέσθαι
 τῶν ὑπὸ σοῦ γεγενημένων περὶ τὴν τῆς εὐλογίας κλο-
 πήν. «Καὶ ἐπιλάβηται», φησὶν, «ἃ πεποίηκας αὐτῷ».
 Εἰκότως, φησὶν, ὀργίζεται δι' ὃ προσήκει ἐκκλίνειν
 15 αὐτοῦ τὴν ὀρμήν, ὅπως ἀπὸ τοῦ χρόνου λήθης ἐγγενο-
 μένης αὐτῷ, μετὰ ἀσφαλείας λοιπὸν δυνηθῆς τὴν
 ἐνταῦθα οἴκησιν ποιήσασθαι.

Καὶ ἵνα μὴ δυσχεράνη ὁ παῖς ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν
 ἀπιέναι καταναγκαζόμενος, ὄρα πῶς παραμυθεῖται
 20 τοῦ νέου τὴν ψυχὴν, πρῶτον μὲ εἰποῦσα· «Ἄπιθι
 πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφόν μου». Μὴ γὰρ πρὸς ξένον
 τινά, φησί, κατεπείγω σε ἀπελθεῖν; Πρὸς τὸν ἀδελ-
 φὸν τὸν ἐμόν, καὶ οἶκει μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς.
 Βραχύν, φησί, χρόνον, ὀλίγας ἡμέρας, ἕως τοῦ παύ-
 25 σασθαι τὴν ὀργὴν. Νῦν γὰρ καὶ ἀκμάζει αὐτῷ, φησὶν,
 ὁ θυμὸς, καὶ οὔτε τοῦ πατρὸς αἰδῶ τινα ποιεῖται, κα-
 θάπαξ τυραννούμενος ὑπὸ τοῦ πάθους, οὔτε τὴν ἀδελ-
 φικὴν στοργὴν ἐν διανοίᾳ λαμβάνει, ἀλλ' ἐνὸς μόνοῦ
 γίνεται, τοῦ τὸν θυμὸν ἀποπληρῶσαι. «Καὶ ἀποστεί-
 30 λασα μεταπέμφομαί σε ταχέως», φησὶν, «ἐκεῖθεν. Σὲ
 ἐπανάξω. Ἄπιθι τοίνυν θαρρῶν, ὅτι «Ἀποστείλασα
 μεταπέμφομαί σε». Περὶ γὰρ τοῦ παντός ἐστὶ μοι ὁ
 ἀγών, καὶ περὶ ἀμφοτέρων δέδοικα, μήποτε ἀποστε-
 ρηθῶ ἀμφοτέρων.

35 «Ὅρα σύνεσιν μητρός· πῶς οἴκοθεν κινουμένη,
 μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ προρρήσει καὶ νῦν ὑπηρετου-

Ἔκουσε λοιπὸν τοὺς λόγους μου καὶ ἀφοῦ σηκωθῆς πήγαινε εἰς τὸν ἀδελφόν μου τὸν Λάβαν εἰς τὴν Χαρράν καὶ νὰ μείνης μαζί του μερικὰς ἡμέρας, ἕως ὅτου παρέλθῃ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ λησμονήσῃ, ὅσα ἔχεις κάνει εἰς αὐτόν. Τότε θὰ στείλω ἄνθρωπον καὶ θὰ σὲ φέρω ἀπὸ ἐκεῖ, μήπως σὰς χάσω εἰς μίαν ἡμέραν καὶ τοὺς δύο». «Πήγαινε», λέγει, «εἰς τὸν ἀδελφόν μου καὶ νὰ μείνης ἐκεῖ μαζί του». Καθ' ὅσον εἶναι φυσικὸν καὶ ὁ χωρισμὸς καὶ τὸ ἐνδιάμεσον διάστημα νὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐπιτύχουν κάτι περισσότερον καὶ νὰ καταπραῦνουν τὸ πάθος καὶ νὰ παύσουν τὴν ὀργὴν καὶ νὰ λησμονήσῃ αὐτὸς ὅσα σὺ ἔκανες διὰ τὴν κλοπὴν τῆς εὐλογίας. «Καὶ νὰ λησμονήσῃ», λέγει, «ὅσα σὺ ἔκαμες εἰς αὐτόν». Δικαίως ὀργίζεται, λέγει. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀνακόψῃς τὴν ὀρμὴν του, διὰ νὰ ἠμπορέσῃς εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κατοικήσῃς ἐδῶ μὲ ἀσφάλειαν, ἀφοῦ αὐτὸς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὸ λησμονήσῃ.

Καὶ διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ τὸ παιδί, ἀφοῦ ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ εἰς ξένην χώραν, πρόσεχε, πῶς τὸ ἐνθαρρύνει, ἀφοῦ τοῦ εἶπεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν· «Πήγαινε εἰς τὸν ἀδελφόν μου τὸν Λάβαν». Μήπως δηλαδὴ, λέγει, σὲ ἀναγκάζω νὰ ὑπάγῃς εἰς κάποιον ξένον; Εἰς τὸν ἀδελφόν μου νὰ μεταβῆς καὶ νὰ μείνης μαζί του μερικὰς ἡμέρας. Ὅλιγον χρόνον, λέγει, ὀλίγας ἡμέρας, ἕως ὅτου νὰ παύσῃ ἡ ὀργὴ του. Καθ' ὅσον τώρα, λέγει, ἔχει ἀνάψει ὁ θυμὸς του καὶ οὔτε τὸν πατέρα σέβεται, ἐπειδὴ τυραννεῖται ἀπὸ τὸ πάθος, οὔτε τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ὑπολογίζει, ἀλλὰ ἓνα μόνον ἐπιδιώκει, νὰ ἰκανοποιήσῃ δηλαδὴ τὸν θυμὸν του. «Τότε θὰ στείλω ἄνθρωπον καὶ θὰ σὲ φέρω ἀπὸ ἐκεῖ γρήγορα», λέγει. Θὰ σὲ ἐπαναφέρω. Φύγε λοιπὸν μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι «Θὰ στείλω ἄνθρωπον καὶ θὰ σὲ φέρω πάλιν». Διότι ἐγὼ ἀγωνίζομαι τώρα διὰ τὸ κάθε τι καὶ φοβοῦμαι καὶ διὰ τοὺς δύο, μήπως στερηθῶ καὶ τοὺς δύο.

Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τῆς μητρός. Πῶς δηλαδὴ παρακινεῖται ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς κόσμον, ἢ μᾶλλον ὑ-

μένη, ἐκεῖνα συμβουλεύει τῷ παιδί, ἅπερ ὁ Χριστὸς παρήνει τοῖς μαθηταῖς, συμβουλεύων μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναχωρήσεως παραμυθεῖσθαι τοῦ πάθους τὴν μαρίαν. Τοῦτο τοίνυν
 5 καὶ αὕτη εἰσηγουμένη τῷ παιδί, πρότερον αὐτῷ συμβουλεύασα καὶ παραβαρύνασα αὐτοῦ τὸν λογισμόν, ὥστε μὴ δυσχερᾶναι πρὸς τὸν χωρισμόν, τότε λοιπὸν καὶ ἀφορμὴν εὐλογον τῇ ἀποδημίᾳ περιθεῖναι βούλεται, ὥστε μὴ προφανῶς δόξαι διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ
 10 βασκανίαν ἀναχωρεῖν, μηδὲ τὸν πατέρα τοῦ γνῶναι τὴν ἀληθῆ τῆς ἀποδημίας αἰτίαν, μήτε τοῦ Ἑσαῦ τὴν κατὰ αὐτοῦ ἀγανάκτησιν. «Καὶ εἰσελθοῦσα», φησί, «πρὸς τὸν Ἰσαὰκ ἡ Ρεβέκκα εἶπε· προσώχθισα τῇ ζωῇ μου διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. Εἰ λήψεται
 15 Ἰακώβ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης, ἵνα τί μοι τὸ ζῆν;».

3. Σκόπει πῶς εὐπρόσωπον εὔρε πρόφασιν. Ὅταν γὰρ ἡμῖν ἢ ἄνωθεν συμπράττη δεξιὰ, καὶ τὰ δυσχερῆ εὐκόλα γίνεται, καὶ τὰ δύσκολα εὐράδια. Ἐπεὶ
 20 οὖν καὶ αὕτη εἶχε τὸν τῶν ὄλων Θεὸν συναινοῦντα αὐτῆς τῇ γνώμῃ, πάντα τὰ δυνάμενα συντελεῖν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ μελλούσῃ, καὶ τοῦ παιδὸς τῇ σωτηρίᾳ, ὑπέβαλεν αὐτῆς τῇ διανοίᾳ. «Προσώχθισα», φησί, «τῇ ζωῇ διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. Εἰ λήπεται
 25 Ἰακώβ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης, ἵνα τί μοι τὸ ζῆν;». Ἐνταῦθα αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τῶν γυναικῶν τοῦ Ἑσαῦ τὸ δύστροπον, καὶ ὅτι πολλῆς ἀηδίας αὐτοῖς ὑπόθεσις γεγόνασι. Καὶ γὰρ ἄνωτέρω διηγήσατο ἡμῖν ἡ θεία Γραφή, ὅτι ἔλαβεν ἀπὸ
 30 τῶν Χετταίων καὶ ἀπὸ τῶν Εὐναίων γυναῖκας ὁ Ἑσαῦ, «Καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκα». Τοῦτο οὖν αὐτὸ ὑπομνήσαι αὐτὸν βουλομένη, μονονουχὶ ταῦτά φησι πρὸς αὐτόν· οἶδας, ὅπως μοι τὴν ζωὴν πικρὰν πεποιήκασιν αἱ γαμεταὶ τοῦ Ἑσαῦ,
 35 καὶ ὅπως διὰ τὴν τούτων μοχθηρίαν λοιπὸν πρὸς πά-

πηρετεί καὶ τώρα τὸ θεῖον σχέδιον καὶ συμβουλεύει εἰς τὸ παιδί ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνεβούλευεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅταν τοὺς ἔλεγε νὰ μὴ προχωροῦν ἀσυλλόγιστα εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ καταπραῦνουν τὴν μάστιγαν τοῦ πάθους μὲ τὴν ἀναχώρησιν. Αὐτὸ λοιπὸν ἔκανε καὶ ἡ Ρεβέκκα, ἀφοῦ εἰσηγήθη εἰς τὸν Ἰακώβ νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀφοῦ προηγουμένως συνεβούλευσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐνεθάρρυνεν, διὰ νὰ μὴ στενοχωρηθῇ διὰ τὸν χωρισμὸν, τότε λοιπὸν θέλει νὰ δώσῃ μίαν καλὴν δικαιολογίαν εἰς τὴν ἀναχώρησιν, διὰ νὰ μὴ φανῇ καθαρὰ, ὅτι φεύγει ἐξ αἰτίας τῆς ὀργῆς τοῦ ἀδελφοῦ, οὔτε νὰ καταλάβῃ ὁ πατήρας τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τῆς φυγῆς, οὔτε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἡσαῦ ἐναντίον του. «Καὶ εἰσηλθεν ἡ Ρεβέκκα», λέγει, «εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἰσαὰκ καὶ εἶπεν. Ἄηδίασα τὴν ζωὴν μου ἐξ αἰτίας τῶν θυγατέρων τοῦ Χέτ. Ἐάν ὁ Ἰακώβ λάβῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῆς χώρας αὐτῆς, τί μὲ ὠφελεῖ νὰ ζῶ;».

3. Σκέψου πῶς εὔρεε καλὴν δικαιολογίαν. Διότι, ὅταν μᾶς βοηθῇ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ δυσχερῆ γίνονται εὐκόλα καὶ τὰ δύσκολα ἐλαφρά. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτὴ εἶχε τὴν συναίνεσιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀπόφασίν της, ἐσκέφθη ὅλα ὅσα ἤμποροῦσαν νὰ συντελέσουν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ παιδιοῦ. «Ἄηδίασα τὴν ζωὴν μου», λέγει, «ἐξ αἰτίας τῶν θυγατέρων τοῦ Χέτ. Ἐάν ὁ Ἰακώβ λάβῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῆς χώρας αὐτῆς, τί μὲ ὠφελεῖ νὰ ζῶ;». Ἐδῶ νομίζω ὅτι ὑπαινίσσεται τοὺς κακοὺς τρόπους τῶν γυναικῶν τοῦ Ἡσαῦ καὶ ὅτι αὐταὶ εἶχον προκαλέσει μεγάλην δυσφορίαν εἰς αὐτούς. Καθ' ὅσον ἡ ἀγία Γραφή μᾶς διηγῆθη ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἡσαῦ ἔλαβε γυναῖκας ἀπὸ τοὺς Χετταίους καὶ ἀπὸ τοὺς Εὐαίους, «Καὶ ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπιθυμεῖ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ αὐτό, εἶναι σὰν νὰ τοῦ λέγῃ τὰ ἐξῆς. Γνωρίζεις, ὅτι αἱ γυναῖκες τοῦ Ἡσαῦ μοῦ ἔχουν κάνει τὴν ζωὴν πικρὰν καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς κακίας αὐ-

σας ἀπεχθῶς ἔχω τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ, καὶ ἅπαν τὸ ἔθνος δι' ἐκείνας μεμίσηκα. Εἰ τοίνυν συμβαίη καὶ τὸν Ἰακώβ ἐκ τούτων ἀγαγέσθαι γυναῖκα, ποία μοι λοιπὸν ἔσται σωτηρίας ἐλπίς; «Ἴνα τί γάρ
5 μοι τὸ ζῆν;». Εἰ γὰρ ἐκείνας ἐνεγκεῖν οὐκ ἰσχύομεν, εἰ καὶ οὗτος φθάσει ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης λαβεῖν γυναῖκα, τὰ τῆς ζωῆς ἡμῖν οἴχεται.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰσαάκ, καὶ εἰς ὑπόμνησιν ἐλθὼν τῆς ἐκείνων κακίας, «Προσκαλεσάμενος τὸν
10 Ἰακώβ, εὐλόγησε», φησὶν, «αὐτόν, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ, λέγων· οὐ λήψῃ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χανααίων· ἀλλ' ἀναστὰς πορεύου εἰς Μεσοποταμίαν, εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς μητρὸς σου, καὶ λάβε σεαυτῷ ἐκεῖθεν γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ
15 ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς σου». Καὶ οὐκ ἔσθη μέχρι τούτου, ἀλλὰ βουλόμενος προθυμότερον αὐτὸν ἐργάσασθαι περὶ τὴν ἀποδημίαν, καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ εὐλογίας πάλιν προτίθησι, καὶ φησιν· «Ὁ Θεὸς μου εὐλογήσει σε, καὶ αὐξήσει σε, καὶ πληθυνεῖ σε, καὶ ἔσῃ εἰς συνα-
20 γωγὰς ἐθνῶν, καὶ δώσει σοι τὴν εὐλογίαν Ἀβραὰμ τοῦ πατρὸς μου, σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ, κληρονομήσαι τὴν γῆν τῆς παροικησεώς σου, ἣν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ».

Ὅρα τὸν δίκαιον τοῦτον, ὅπως προαναφωνεῖ αὐ-
25 τῷ ἅπαντα, καὶ ἱκανὰ αὐτῷ ἐφόδια πρὸς παραμυθίαν δίδωσι, προμηνεύων αὐτῷ καὶ τὴν ἐπάνοδον καὶ τῆς γῆς τὴν κληρονομίαν, καὶ ὅτι οὐ μόνον εἰς πλῆθος ἐπιδώσει, ἀλλὰ καὶ συναγωγὰς ἐθνῶν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐξελεύσεσθαι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ παῖς ἐπλή-
30 ρου τὰ δόξαντα τῷ πατρί, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς Λάβαν τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν. Ἀλλὰ πάλιν ὁ Ἡσαῦ τοῦτο μαθὼν, καὶ ὅτι εὐλογηθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ Ἰακώβ ἐντολὰς ἔλαβε, μὴ λαβεῖν γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν Χανααίων, ἀλλ' ὥρ-
35 μησεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, ὥσπερ διορθῶσαι βου-

τῶν ἀπεχθάνομαι ὅλας τὰς γυναῖκας τῶν Χετταίων καὶ μισῶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὀλόκληρον τὴν φυλὴν των. Ἐάν λοιπὸν συμβῆ νὰ λάβῃ καὶ ὁ Ἰακώβ γυναῖκα ἀπὸ τοὺς Χετταίους, ποίαν ἐλπίδα σωτηρίας θὰ ἔχω εἰς τὸ ἐξῆς; Διότι λέγει, «Τί μὲ ὠφελεῖ νὰ ζῶ;». Ἐφ' ὅσον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ὑποφέρωμεν ἐκεῖνας, θὰ ἀποθάνωμεν, ἐὰν καὶ αὐτὸς φθάσῃ νὰ λάβῃ γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῆς χώρας αὐτῆς.

Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ἰσαάκ καὶ ἐνεθυμήθη τὴν κακίαν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, «Ἐκάλεσε τὸν Ἰακώβ», λέγει, «καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ἐντολήν καὶ εἶπε· Δὲν θὰ λάβῃς γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων, ἀλλὰ νὰ σηκωθῆς καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς μητέρας σου καὶ νὰ λάβῃς γυναῖκα ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ τὰς θυγατέρας τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς σου». Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἐδῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ περισσότερο πρόθυμον διὰ τὴν ἀναχώρησιν, ἐπαναλαμβάνει τὰς εὐλογίας καὶ λέγει· «Ὁ Θεὸς μου νὰ σέ εὐλογήσῃ καὶ νὰ σέ αὐξήσῃ καὶ νὰ σέ πληθύνῃ, ὥστε νὰ ἀναδειχθῆς γενάρχης πολλῶν ἐθνῶν. Καὶ νὰ σοῦ δώσῃ τὴν εὐλογίαν τοῦ πατρὸς μου Ἀβραάμ εἰς ἐσέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου, διὰ νὰ κληρονομήσῃς τὴν γῆν τῆς παροικησεώς σου, τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ».

Πρόσεχε πῶς ὁ δίκαιος αὐτὸς προλέγει εἰς τὸν Ἰακώβ τὰ πάντα καὶ τοῦ δίδει ἀρκετὰ ἐφόδια διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ, ἀφοῦ τοῦ προλέγει καὶ τὴν ἐπάνοδον καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς χώρας, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀποκτήσῃ μόνον πλῆθος ἀπογόνων, ἀλλὰ καὶ θὰ προέλθουν ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του πολλοὶ φυλαί. Ἀφοῦ ἤκουσεν αὐτὰ τὸ παιδί ἐξεπλήρωσε ὅλα, ὅσα ἐφάνησαν καλὰ εἰς τὸν πατέρα του, καὶ ἔφυγε διὰ τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς τὸν Λάβαν, τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς του. Ὅταν ὁμως ὁ Ἡσαῦ ἔμαθε πάλιν, ὅτι ὁ Ἰακώβ εὐλογήθη ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ὅτι ἔλαβεν ἐντολήν νὰ μὴ λάβῃ γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων καὶ ἔφυγε διὰ τὴν Μεσοποταμίαν, ὡσὰν νὰ ἤθελε

λόμενος τὸ οἰκεῖον πταῖσμα, καὶ ἐξευμενίσασθαι τὸν πατέρα, «Προσθείς», φησὶν, «ἔλαβε γυναῖκα πρὸς ταῖς γυναῖξιν αὐτοῦ, θυγατέρα Ἰσμαῆλ τοῦ υἱοῦ Ἀβραάμ».

5 Εἶδες, ἀγαπητέ, μεθ' ὄσης συνέσεως ἡ φιλόστοργος αὕτη μήτηρ ἐξήρπασε τῶν κινδύνων τὸν Ἰακώβ, πρέπον σχῆμα ἐπιθεῖσα τῇ ἀποδημίᾳ, καὶ οὔτε τοῦ Ἡσαῦ τὴν κακίαν ἐξέφηγεν, οὔτε τῷ πατρὶ τὴν αἰτίαν δῆλην ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν παῖδα κατάλ-
 10 ληλον ἐποίησατο τὴν συμβουλήν, ἵνα προτρέψασθαι δυνηθῆ διὰ τοῦ φόβου καταδέξασθαι τὰ παρ' αὐτῆς λεγόμενα, καὶ τῷ πατρὶ ἀρμόζουσαν γνώμην εἰσηγήσατο; Ὅθεν καὶ ἐπιδραμῶν ὁ δίκαιος τοῖς ρηθείσι παρ' αὐτῆς, ἐφοδιάσας ταῖς παρ' ἑαυτοῦ εὐλογίαις
 15 τὸν Ἰακώβ ἐξέπεμψεν. Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, καὶ μὴ ἀπεκάμετε, ἴδωμεν ὅπως τὴν ἀποδημίαν ποιεῖται ὁ Ἰακώβ. Οὐ μικρὰ γὰρ καὶ ἐντεῦθεν καρπώσασθαι δυνησόμεθα, ἐὰν προσέχωμεν. Καὶ γὰρ φιλοσοφίας ἀπάσης διδασκαλίαν περιέχει τῶν δικαίων ἢ διαγωγῆ.
 20 Ὅρα γοῦν ἐνταῦθα τὸν νέον τοῦτον, τὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας τραφέντα, τὸν οὐχ ὁδοιπορίας πείραν εἰληφότα ποτέ, οὐ τῆς ἐν ξένη διατριβῆς, οὐχ ἐτέρας τινὸς κακουχίας, ὅπως ἄπτεται τῆς ὁδοιπορίας, καὶ μάνθανε τῆς φιλοσοφίας τὴν ὑπερβολήν. «Ἐξῆλθε», φησὶν,
 25 Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου, καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαρράν, καὶ ἀπήντησε τόπῳ, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ· ἔδου γὰρ ὁ ἥλιος· καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου, καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ».

30 Εἶδες ἄφατον φιλοσοφίαν; εἶδες, πῶς οἱ παλαιοὶ τὰς ὁδοιπορίας ἐποιοῦντο; Ἄνῃρ ἐν οἰκίᾳ τραφεὶς (πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ ἐρῶ), τοσαύτης ἀπολαύσας θεραπείας («Ἀπλαστος γάρ», φησὶν, «οἰκῶν οἰκίαν»), ἀποδημεῖν μέλλων, οὐχ ὑποζυγίων ἐδεήθη, οὐκ ἀκο-

νά διορθώση τὸ λάθος του καὶ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν πατέρα, «Ἐπῆγε», λέγει, «καὶ ἔλαβε γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰσμαήλ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς γυναῖκας, τὰς ὁποίας εἶχεν».

Εἶδες, ἀγαπητέ, μὲ πόσῃ σύνεσιν ἢ φιλόστοργος αὐτὴ μητέρα ἐγλύτῳσεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους τὸν Ἰακώβ, ἀφοῦ εὔρε κατάλληλον δικαιολογίαν διὰ τὴν ἀναχώρησιν; Καὶ οὔτε τὴν κακίαν τοῦ Ἡσαῦ ἐφάνέρωσεν, οὔτε ἀπεκάλυπεν εἰς τὸν πατέρα τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰακώβ συνεβούλευσε καταλλήλως, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν προτρέψῃ λόγῳ τοῦ φόβου νὰ δεχθῆ, ὅσα αὐτὴ τοῦ ἔλεγε, καὶ εἰσηγήθη εἰς τὸν πατέρα τὴν κατάλληλον γνώμην. Διὰ τοῦτο ὁ δίκαιος Ἰσαάκ, ἀφοῦ ὑπήκουσεν εἰς ὅσα τοῦ εἶπεν αὐτὴ καὶ ἀφοῦ ἐφωδίασε τὸν Ἰακώβ μὲ τὰς εὐλογίας του, τὸν ἀπέστειλεν ἐκεῖ. Ἄλλ' ἐάν σὰς φαίνεται καλὸν καὶ δὲν ἐκουράσθητε, ἄς ἰδοῦμεν πῶς ὁ Ἰακώβ ἀναχωρεῖ. Καθ' ὅσον θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν καὶ ἀπὸ ἐδῶ μεγάλην ὠφέλειαν, ἐάν προσέξωμεν. Πράγματι ἡ συμπεριφορὰ τῶν δικαίων περιέχει διδασκαλίαν δι' ὅλας τὰς ἀρετάς. Πρόσεχε λοιπὸν ἐδῶ αὐτὸν τὸν νέον, ὁ ὁποῖος ἀνετράφη μέσα εἰς τὴν οἰκογένειάν του, αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκανε ποτὲ ὁδοιπορίαν καὶ δὲν ἐζήσῃ ποτέ εἰς ξένην χώραν, οὔτε ἐδοκίμασε κάποιαν ἄλλην κακουχίαν, πῶς ἀρχίζει τὴν ὁδοιπορίαν καὶ μάθε τὴν πολὺ μεγάλην του εὐσέθειαν. «Ἀνεχώρησε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Χαρρὰν καὶ ἔφθασεν εἰς κάποιον τόπον καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ, διότι εἶχε δύσει ὁ ἥλιος. Καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς λίθους τοῦ τόπου καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς προσκέφαλον καὶ ἐκοιμήθη εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον».

Εἶδες ἀπερίγραπτον εὐσέθειαν; Εἶδες πῶς ἔκαμναν οἱ παλαιοὶ τὰς ὁδοιπορίας. Ἄνδρας ποῦ ἀνετράφη μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν (πάλιν τὰ ἴδια θὰ εἰπῶ), ποῦ ἔτυχε τόσης φροντίδος, (διότι λέγει, ἦταν ἄπλαστος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν του*), ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ, δὲν ἐχρειάσθη ὑποζύγια, οὔτε ἀκολούθους, οὔτε ἐφόδια,

λούθων, οὐκ ἐφοδίων· ἀλλ' ἀποστολικὸν ἤδη μιμού-
 μενος τρόπον, οὕτως ἤπτετο τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἐπειδὴ
 ὁ ἥλιος, φησὶν, ἦν πρὸς δυσμάς, ἐνθα κατελήφθη, ἐ-
 κεί ἐκάθευδε. Λαβὼν, φησί, λίθον ἔθηκε πρὸς κεφα-
 5 λὴν αὐτοῦ. Ὅρα τοῦ παιδὸς τὴν ἀνδρείαν· τῷ λίθῳ
 ἀντὶ προσκεφαλαίου ἐχρηάτο, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους
 ἐκάθευδε. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ φιλόσοφον εἶχε ψυχὴν,
 καὶ φρόνημα ἀνδρεῖον, καὶ πάσης φαντασίας βιωτι-
 κῆς ἀπήλλακτο, καὶ τῆς ὄψεως ἐκείνης ἠξιώθη τῆς
 10 θαυμαστῆς. Τοιοῦτος γὰρ ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος· ἐ-
 πειδὴν ἴδη ψυχὴν εὐγνώμονα, καὶ τῶν παρόντων οὐ
 πολὺν ποιουμένην λόγον, πολλὴν περὶ αὐτὴν τὴν οἰ-
 κείαν ἐπιδείκνυται πρόνοιαν.

4. Ὅρα τοίνυν τὸν δίκαιον τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἐδά-
 15 φους κείμενον, καὶ ὄπτασίαν ὁρῶντα, μᾶλλον δὲ τῆς
 τοῦ Θεοῦ ὄπτασίας ἀξιούμενον. «Ἐνυπνιάσθη γάρ»,
 φησί, «καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἦν ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῆ, ἥς
 ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι
 τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ
 20 Κύριος ἐστήρικτο ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἶπεν· ἐγὼ ὁ Θεὸς
 Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ· μὴ φο-
 βοῦ». Θέα μοι ἐνταῦθα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὴν
 ὑπερβάλλουσαν κηδεμονίαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἴωρα κατὰ
 τὴν συμβουλὴν τῆς μητρὸς διὰ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ φό-
 25 βον τὴν ἀποδημίαν καταδεξάμενον, καὶ καθάπερ ἀλή-
 την τινὰ οὕτω τὴν ὁδὸν ποιούμενον, καὶ οὐδαμόθεν
 οὐδεμίαν ἔχοντα παραμυθίαν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐπὶ τὴν
 ἄνωθεν συμμαχίαν ἐπιρρίψαντα, εὐθύς ἐν προοιμίῳ
 τῆς ὁδοῦ νευρῶσαι αὐτοῦ τὴν προθυμίαν βουλόμενος
 30 ἐπιφαίνεται αὐτῷ, καὶ φησιν· «Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεὸς Ἀ-
 βραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ τοῦ πατρός σου». Καὶ τὸν
 πατριάρχην καὶ τὸν πατέρα τὸν σὸν εἰς τοσαύτην αὐ-
 ξηθῆναι περιφάνειαν πεποίηκα· μὴ τοίνυν φοβοῦ,
 ἀλλὰ πίστευε, ὅτι ἐγὼ, ὁ ἐκείνοις τὰς ὑποσχέσεις πλη-
 35 ρώσας, καὶ σὲ τῆς ἐμῆς ἀξιώσω προνοίας.

ἀλλ' ἐμιμήθη τὸν ἀποστολικὸν τρόπον καὶ ἤρχισεν ἔτσι τὴν ὁδοιπορίαν. Καὶ ἐπειδὴ, λέγει, ἔδυεν ὁ ἥλιος, ἐκοιμήθη ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἐπρόλαθεν ἡ νύκτα. Ἀφοῦ ἔλαβε λίθους, λέγει, ἔκαμεν αὐτοὺς προσκέφαλον. Πρόσεχε τὴν γενναιότητα τοῦ παιδιοῦ. Διὰ προσκέφαλον ἐχρησιμοποίησε τὸν λίθον καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ἔδαφος. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶχεν εὐσεβῆ ψυχὴν καὶ γενναῖον φρόνημα, ἦτο ἀπηλλαγμένος καὶ ἀπὸ κάθε βιωτικῆν σκέψιν καὶ ἐγένεν ἄξιος νὰ ἰδῇ ἐκείνην τὴν θαυμαστὴν μορφήν. Καθ' ὅσον τέτοιος εἶναι ὁ Κύριός μας. Ὅταν ἰδῇ εὐγνώμονα ψυχὴν, ποὺ δὲν ἀσχολεῖται πολὺ μὲ τὰ παρόντα, προσφέρει πλουσίαν τὴν πρόνοιάν του δι' αὐτήν.

4. Πρόσεχε λοιπὸν τὸν δίκαιον αὐτὸν ποὺ εὕρισκεται εἰς τὸ ἔδαφος καὶ βλέπει ὄραμα, ἢ μᾶλλον γίνεται ἄξιος νὰ ἰδῇ τὸν Θεόν. Διότι λέγει, «Εἶδεν ὄνειρον καὶ ἰδοῦ κλίμαξ ἦτο ἐστηριγμένη εἰς τὴν γῆν, τῆς ὁποίας ἡ κορυφή ἔφθανεν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς. Καὶ ὁ Κύριος ἴστατο εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς καὶ εἶπεν· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ. Μὴ φοβῆσαι». Πρόσεχε παρακαλῶ ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν φροντίδα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔβλεπεν ὁ Θεός, ὅτι ὁ Ἰακώβ ἐδέχθη νὰ ἀναχωρήσῃ κατὰ τὴν συμβουλήν τῆς μητρός του, λόγῳ τοῦ φόβου τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἔκανε τὴν πορείαν, ὡσὰν νὰ ἦτο περιπλανώμενος καὶ χωρὶς νὰ ἔχη ἀπὸ πουθενὰ καμμίαν συμπαράστασιν, ἀλλ' ἐνεπιστεύθη τὸ κάθε τι εἰς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀμέσως ὁ Θεὸς παρουσιάζεται εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοῦ ἐνισχύσῃ τὴν προθυμίαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πορείας του καὶ τοῦ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ τοῦ πατρός σου». Ἐχω δοξάσει πολὺ καὶ τὸν πατριάρχην καὶ τὸν πατέρα σου. Μὴ λοιπὸν φοβῆσαι, ἀλλὰ νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἐξεπλήρωσα τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωσα εἰς ἐκείνους, θὰ κάμω καὶ σὲ ἄξιον τῆς φροντίδος μου.

Μὴ οὖν φοβοῦ, ἀλλὰ θάρσει, καὶ πᾶσαν δειλίαν ἀ-
 πωσάμενος πίστευε τοῖς παρ' ἐμοῦ σοι λεγομένοις.
 «Καὶ γὰρ τὴν γῆν, ἐφ' ἣ σὺ καθεύδεις, σοὶ δώσω αὐ-
 τὴν καὶ τῷ σπέρματί σου, καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς
 5 ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης». Μὴ νομίσης, φησὶν, ἐπειδὴ
 ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας νῦν πορεύῃ, ἀπεστερῆσθαι τῆς γῆς
 ταύτης, ἔνθα ἐτέχθης, ἔνθα ἐτράφης, ἔνθα ἠϋξήθης.
 Καὶ γὰρ σοι αὐτὴν παρέξω, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅ-
 περ ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης αὐξηθῆναι παρα-
 10 σκευάσω, «Καὶ πλατυνθήσεται πρὸς θάλασσαν, καὶ
 λίβα, καὶ βορρᾶν», καὶ ἀνατολάς, ἀντὶ τοῦ, 'πανταχοῦ
 ἐκταθήσεται'. «Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι
 αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου». Ὅρα
 πῶς ἤδη πάντα αὐτῷ τὰ μετὰ πολὺν ἐσόμενα χρόνον
 15 μνηύει. Οὕτω γὰρ ἔθος τῷ τῶν ὅλων Δεσπότη ἐφ'
 ἑκάστου τῶν δικαίων τοῦτο ποιεῖν· ὑπισχνεῖσθαι μὲν,
 μὴ παραχρῆμα δὲ τὰς ὑποσχέσεις εἰς ἔργον ἄγειν,
 ἀλλὰ γυμνάζειν τῶν δικαίων τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν
 πολλὴν ὑπομονήν, καὶ οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς δαπι-
 20 λείας πληροῦν τὰ ἐπαγγελθέντα.

Εἶτα ἐπειδὴ ὑπέσχετο αὐτῷ τὰ μέλλοντα μετὰ
 ταῦτα γενήσεσθαι, ἐδεῖτο δὲ ὁ δίκαιος οὐ τῆς τυχού-
 σης παρακλήσεως καὶ ἐν τοῖς αὐτῷ μάλιστα προκει-
 μένοις, ὅρα τὸν ἀγαθὸν Δεσπότην, πῶς καὶ τὰ μέλ-
 25 λοντα ὑπισχνεῖται, καὶ δι' ὧν νῦν πρὸς αὐτὸν ἐπι-
 δείκνυται, περὶ ἐκείνων θαρρεῖν παρασκευάζει. Μὴ
 γὰρ δὴ νομίσης, φησὶν, ὅτι ταῦτα μόνα σοι ὑπισχνου-
 μαι· ἀλλὰ καὶ νῦν «Μετὰ σοῦ εἰμι διαφυλάσσω σε
 ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὗ ἔαν πορευθῆς». Μὴ τοίνυν νο-
 30 μίσης μόνος τὴν ὁδοιπορίαν ποιεῖσθαι· ἐμὲ ἕξεις συν-
 οδοιπόρον, ἐμὲ ἕξεις φύλακα ἐν πάσῃ ὁδῷ, πάντα σοι
 τὰ δυσχερῆ ἐξευμαρίζοντα, καὶ τὰ δύσκολα εὐκολα
 κατασκευάζοντα. Εἶτα ἐπιτείνων αὐτῷ τὴν παραμυθί-

Μὴ λοιπὸν φοβῆσαι, ἀλλὰ νὰ ἔχῃς θάρρος καί, ἀφοῦ διώξῃς κάθε φόβον, νὰ πιστεύῃς, εἰς ὅσα ἐγὼ σοῦ λέγω. «Διότι τὴν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν τώρα κοιμᾶσαι, θὰ τὴν δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου. Καὶ θὰ γίνουν οἱ ἀπόγονοί σου πληθος, ὡσάν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης». Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι ἐπειδὴ τώρα πηγαίνεις εἰς ξένον τόπον, θὰ στερηθῆς τὴν χώραν αὐτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετράφης καὶ ἐμεγάλωσες. Καθ' ὅσον θὰ δώσω αὐτὴν εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου, τοὺς ὁποίους θὰ κάμω νὰ γίνουν πληθος ὡσάν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. «Καὶ θὰ ἐξαπλωθῆς πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολάς», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ἡ θὰ ἐξαπλωθῆς πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. «Καὶ θὰ εὐλογηθοῦν διὰ σοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων σου ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Πρόσεχε πῶς ὁ Θεὸς φανερῶνει εἰς αὐτὸν ὅλα, ὅσα θὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ πολὺν χρόνον. Καθ' ὅσον αὐτὸ συνηθίζει νὰ κάνῃ ὁ Κύριος τῶν πάντων εἰς κάθε ἕναν ἀπὸ τοὺς δικαίους. Νὰ ὑπόσχεται δηλαδὴ, ὅμως νὰ μὴ πραγματοποιηῇ ἀμέσως τὰς ὑποσχέσεις, ἀλλὰ νὰ ἐξασκῇ τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν μεγάλην ὑπομονὴν τῶν δικαίων καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰς ὑποσχέσεις μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν μετὰ ἀπ' αὐτά καὶ ὁ δίκαιος ἐχρειάζετο ὄχι τὴν τυχαίαν παρηγορίαν, τὴν στιγμὴν μάλιστα ποὺ εὐρίσκετο εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, πρόσεχε πῶς ὁ ἀγαθὸς Κύριος ὑπόσχεται τὰ μέλλοντα καὶ πῶς, μὲ ὅσα τώρα φανερῶνει εἰς τὸν Ἰακώβ, τὸν προετοιμάζει νὰ ἔχῃ δι' αὐτά θάρρος. Μὴ δηλαδὴ νομίσης, λέγει, ὅτι σοῦ ὑπόσχομαι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ τώρα «Εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ προφυλάσω εἰς τὴν ὁδόν σου, ὅπου καὶ νὰ ὑπάγῃς». Μὴ νομίσης λοιπὸν, ὅτι κάνεις τὴν ὁδοιορίαν μόνος σου. Θὰ ἔχῃς συνοδοιπόρον ἐμέ, θὰ ἔχῃς φύλακα εἰς ὀλόκληρον τὴν πορείαν ἐμέ, ὁ ὁποῖος θὰ σοῦ ἐλαφρύνω ὅλας τὰς δυσκολίας καὶ θὰ κάνω ὅλα τὰ δύσκολα εὐκολα. Ἐπειτα διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ περισσότερο, προ-

αν, ἤδη προμηνύει αὐτῷ καὶ τὴν εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπάνο-
 δον. «Καὶ ἀποστρέψω σε», φησὶν, «εἰς τὴν γῆν ταύ-
 την». Μὴ δείσης ὡς ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας λοιπὸν διά-
 ξων. «Καὶ γὰρ ἐπανάξω σε εἰς ταύτην τὴν γῆν, καὶ
 5 οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαι με πάντα ὅσα
 ἐλάλησά σοι». Οὐ περιόψομαί σε, φησὶν, ἀλλὰ ταῦτα
 πάντα, ἅπερ ὑπεσχόμην, εἰς ἔργον ἐλθεῖν παρασκευά-
 σω. Ἦὼς ἂν τις κατ' ἀξίαν ἐκπλαγείη τὴν ἀφατον
 τοῦ Θεοῦ φιlanθρωπίαν, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν συγ-
 10 κατάβασιν;

“Ὅρα πόσον ὄγκον ὑποσχέσεων ἐποιήσατο πρὸς
 τὸν δίκαιον, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὸ φρόνημα διανέστηκε.
 Καὶ ἐπειδὴν θαυμάσης τοῦ Θεοῦ τὴν φιlanθρωπίαν,
 ἐννόει καὶ τοῦ δικαίου τούτου τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ
 15 ὅτι μετὰ τοσαύτας ὑποσχέσεις εἴκοσιν ἔτων ἀριθμὸν
 ταλαιπωρηθεῖς παρὰ τῷ Λάβαν, οὐκ ἐδυσχέρανεν,
 οὐκ ἐνάρκησε πρὸς τὸ μῆκος τοῦ χρόνου· ἀλλὰ πάν-
 τα γενναίως ἔφερεν, ἀναμένων τῶν ὑποσχέσεων τὸ
 τέλος, καὶ εἰδὼς οὐχ οἷόν τε τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ρηθέν-
 20 τα διαπεσεῖν, καὶ μάλιστα ἐπειδὴν ἡμεῖς τὰ παρ' ἐ-
 αυτῶν εἰσενεγκεῖν σπουδάζωμεν, τὴν πίστιν, τὴν ὑ-
 πομονήν, τὸ τοῖς μήπω γεγονόσιν, ἐπειδὴν ὁ Δεσπό-
 της ὑπόσχηται, ὡς ἤδη εἰς ἔργον ἐξελθοῦσι θαρρεῖν.
 Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς πίστις, τὸ μὴ τοῖς ὀρωμένοις προσ-
 25 ἔχειν, κἂν ἐναντία ἢ τὰ γινόμενα τῇ ὑποσχέσει, ἀλλὰ
 θαρρεῖν τῇ δυνάμει τοῦ ἐπαγγειλαμένου. Τέως δὲ ἴ-
 δωμεν τοῦ δικαίου τούτου τὴν εὐγνωμοσύνην.

«Καὶ ἐξηγέρθη», φησὶν, «Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ ὕπνου
 αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ὅτι ἔστι Κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ,
 30 ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. Καὶ ἐφοβήθη, καὶ εἶπεν· ὡς φο-
 βερὸς ὁ τόπος οὗτος. Οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἢ οἶκος
 Θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ». Καταπλαγείς,
 φησὶν, ὁ δίκαιος τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ φιlanθρωπίαν
 ἐφοβήθη, καὶ εἶπεν· «Οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἢ οἶκος

λέγει ἐκ τῶν προτέρων εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν οἰκίαν του. «Καὶ θὰ σὲ ἐπαναφέρω», λέγει, «εἰς τὴν χώραν αὐτὴν». Μὴ φοβηθῆς λοιπόν, ἐπειδὴ θὰ ζήσης εἰς ξένην χώραν. «Καθ' ὅσον θὰ σὲ ἐπαναφέρω εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ δὲν θὰ σὲ ἐγκαταλείψω, ἕως οὗτοῦ ἐκπληρώσω ὄλα, ὅσα σοῦ εἶπα». Δὲν θὰ ἀεὶ περιφρονῆσω, λέγει, ἀλλὰ θὰ κάνω νὰ πραγματοποιηθοῦν ὄλα αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑπέσχέθην. Πῶς θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐκπλαγῆ ἐπάξια διὰ τὴν ἀπεριόριστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν του συγκατάβασιν;

Πρόσεχε πόσον ὄγκον ὑποσχέσεων ἔδωσεν εἰς τὸν δίκαιον καὶ πῶς ἐνίσχυσε τὴν προθυμίαν του. Καὶ ὅταν θαυμάσης τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, σκέψου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ὅτι μετὰ ἀπὸ τόσας ὑποσχέσεις, ἂν καὶ ἐταλαιπωρήθη εἴκοσιν ἔτη πλησίον τοῦ Λάβαν, ὅμως δὲν ἐδυσανασχέτησε, οὔτε ἔδειξε νωθρότητα διὰ τὸ μέγαλο χρονικὸν διάστημα, ἀλλ' ὑπέμενε τὰ πάντα μὲ θάρρος ἀναμένων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων. Καὶ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ γίνουν, ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, καὶ μάλιστα ἐὰν ἡμεῖς φροντίζωμεν νὰ προσφέρωμεν τὰ ἰδικά μας, δηλαδὴ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ νὰ ἔχωμεν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι θὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅταν ὁ Κύριος ὑπόσχεται, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀκόμη γίνει. Πράγματι αὐτὸ εἶναι πίστις, τὸ νὰ μὴ δίδωμεν δηλαδὴ προσοχὴν εἰς αὐτά ποῦ βλέπομεν, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ ποῦ γίνονται εἶναι ἀντίθετα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν ἐκείνου ποῦ ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσιν. Κατ' ἀρχὴν ἄς ἴδωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου Ἰακώβ.

«Καὶ ἠγέρθη ὁ Ἰακώβ», λέγει, «ἀπὸ τὸν ὕπνον του καὶ εἶπεν. Ὁ Κύριος εὐρίσκεται εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸ ἐγνώριζον. Καὶ ἐφοβήθη καὶ εἶπεν· Πόσον φοβερὸς εἶναι ὁ τόπος αὐτός. Δὲν εἶναι τίποτε αὐτὸ παρὰ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴ ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ». Ἐξεπλάγη, λέγει, ὁ δίκαιος διὰ τὴν μεγάλην φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐφοβήθη καὶ εἶπε· «Δὲν εἶναι τίποτε αὐτὸ παρὰ

τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ». Οὗτος ὁ τόπος λοιπὸν ἐμοὶ οἶκος τοῦ Θεοῦ γενόμεσται. Τοσαύτης οὖν ἐπιφανείας ἀξιώθεις, καὶ αὐτήν, ὡς εἰπεῖν τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ θεασάμενος, δίκαιος ἂν εἶην
 5 τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν ἀνενεγκεῖν ἐνταῦθα τῷ Δεσπότῃ. «Καὶ ἀνέστη Ἰακώβ, καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, ὃν εἶχε πρὸς ἐφάλην αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην, καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. Καὶ ἐκάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, οἶκος
 10 Θεοῦ. "Ἐτερον γὰρ ἦν ὄνομα τῷ τόπῳ τὸ πρότερον". Ἐπειδὴ μεγάλων ἠξιώθη διὰ τῆς ὀπτασίας, τῇ προσηγορίᾳ τὴν μνήμην ἐναποτίθεσθαι βούλεται τῷ τόπῳ, καὶ ἐπίσημον εἰς τὸ ἐξῆς ἐργάσασθαι. Καὶ τὸν λίθον ἀντὶ τῆς στήλης στήσας, καὶ τὸ ἔλαιον ἐπιχέας (τοῦ-
 15 το γὰρ αὐτὸν μόνον εἰκὸς ἐπιφέρεισθαι, ἅτε οὕτως ὀδοιποροῦντα), εὐχὴν προσάγει τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ πάσης γέμουσαν φιλοσοφίας.

5. Καὶ εἰ βούλεσθε, καὶ αὐτῶν ἐπακούσωμεν τῶν ρημάτων. «Ἡῤῥατο γάρ», φησὶν, «εὐχὴν λέγων· εἰ
 20 ἢ Κύριος ὁ Θεὸς μετ' ἐμοῦ, καὶ φυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, ἢ ἐγὼ πορεύομαι». Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι «Ἐγὼ εἶμι μετὰ σοῦ, καὶ διαφυλάξω σε ἐν τῇ ὁδῷ, ἢ εἰ πορεύῃ», διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησιν· εἰ ἐκεῖνά μοι ὑπάρξει, ἅπερ μοι ὑπέσχου. Ἐἶτα καὶ αἴτησιν οἰκοθεν
 25 προσφέρει, λέγων, «Ἐὰν δῶ μοι Κύριος ἄρτον καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι». Οὐ πλοῦτον, οὐ περιουσίαν τινὰ ἤτησεν, ἀλλ' ἄρτον καὶ ἱμάτιον, τὸ μὲν εἰς τὴν τοῦ σώματος περιβολήν, τὸ δὲ εἰς τροφήν τῆς χρείας. Σκόπει πῶς ἀποστολικὸν χαρακτῆρα διὰ τῆς αἰτή-
 30 σεως ἡμῖν ἠνίκατο· οὕτω πολλῆς ἔγεμε τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου τὸ φρόνημα. "Ὅπερ γὰρ ὁ Χριστὸς ἔλεγε, «Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἀργύριον, μηδὲ δύο χιτῶνας», τοῦτο οὗτος οὐδέπω παρ' οὐδενὸς δι-
 35 τῇ ἡμετέρᾳ διδασκάλου ταῦτα μαθὼν, ἐπεξήτει παρὰ

ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴ ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ. Νομίζω ὅτι αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἠξιώθην τόσης δόξης καὶ εἶδον, θὰ ἠμποροῦσα νὰ εἰπῶ, τὴν ἰδίαν τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ, θὰ ἦτο πρέπον νὰ προσφέρω ἐδῶ εἰς τὸν Κύριον τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν. «Καὶ ἐσηκώθη ὁ Ἰακώβ καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὡς προσκέφαλον, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ὡς στήλην καὶ ἔχυσεν ἔλαιον εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς. Καὶ ὠνόμασεν ὁ Ἰακώβ τὸν τόπον ἐκεῖνον οἶκον Θεοῦ. Διότι προηγουμένως ἐκεῖνος ὁ τόπος εἶχεν ἄλλο ὄνομα». Ἐπειδὴ ἔγινεν ἄξιός νὰ ἐπιτύχη μεγάλα πράγματα μὲ τὸ δράμα, μὲ τὸ ὄνομα θέλει νὰ ἐνθυμοῦνται τὸν τόπον καὶ νὰ μείνη γνωστός εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ ἀφοῦ ἔστησε τὸν λίθον ὡς στήλην καὶ ἔχυσεν ἐπ' αὐτοῦ ἔλαιον, (διότι αὐτὸ μόνον ἦτο φυσικόν νὰ προσφέρῃ, ἀφοῦ ἦτο ὀδοιπόρος), ἀναπέμπει εὐχὴν εἰς τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, ἡ ὁποία ἦτο πλήρης ἀπὸ εὐσέβειαν.

5. Ἄλλ' ἐὰν θέλετε ἄς ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς. Διότι λέγει, «Καὶ ἔκαμεν εὐχὴν ὁ Ἰακώβ καὶ εἶπεν' ἐὰν ὁ Κύριος ὁ Θεός εἶναι μαζί μου καὶ μὲ διαφυλάξῃ εἰς τὴν ὁδὸν αὐτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ πορεύομαι». Ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶπεν ὅτι, «Ἐγὼ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σὲ διαφυλάξω εἰς τὴν ὁδόν. ὅπου καὶ ἂν μεταῆς», διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγει' ἐὰν πραγματοποιηθοῦν ἐκεῖνα ποῦ μοῦ ὑπεσχέθης. Ἐπειτα κάνει παράκλησιν καὶ λέγει' «Ἐὰν μοῦ δώσῃ ὁ Κύριος ἄρτον καὶ ἐνδύματα». Δὲν ἐζήτησε πλοῦτον, οὔτε κάποιαν περιουσίαν, ἀλλὰ ἄρτον καὶ ἐνδύματα, τὸν μὲν ἕνα διὰ νὰ ἐνδύσῃ τὸ σῶμα του, τὸ δὲ ἄλλο διὰ τροφήν. Σκέψου πῶς μὲ τὴν παράκλησιν αὐτὴν μᾶς ὑπαινίχθη τὸν ἀποστολικόν του χαρακτῆρα' τόσο πολὺ τὸ φρόνημα τοῦ δικαίου ἦτο γεμᾶτον ἀπὸ εὐσέβειαν. Καθ' ὅσον ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγεν ὁ Χριστός, «Νὰ μὴ ἀποκτήσετε χρυσόν, οὔτε ἄργυρον, οὔτε δύο χιτῶνας»⁸, αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς χωρὶς νὰ διδαχθῇ ποτέ ἀπὸ κανένα, ἀλλ' ἀπὸ μόνος του καὶ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον ποῦ ὑπάρχει μέσα μας, ἀφοῦ ἔμαθεν αὐτά, ἐζήτηει ἀπὸ

τοῦ Δεσπότου αὐτῷ παρασχεθῆναι, ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι. Ἐὰν ταῦτά μοι, φησί, ὑπάρξῃ ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας, «Καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου», καθάπερ ὑπέσχετο· «καὶ ἔσται Κύριος ἐμοὶ εἰς Θεόν, καὶ ὁ λίθος οὗτος, ὃν ἔστησα στήλην, ἔσται μοι οἶκος Θεοῦ· καὶ πάντων ὧν ἂν μοι δῶς, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι».

“Ορα τοῦ δικαίου τὴν εὐγνωμοσύνην. Τὴν αἴτησιν μὲν αἰτούμενος, οὐδὲν πολυτελὲς αἰτῆσαι κατεδέξατο, ἀλλ’ ἄρτον καὶ ἱμάτιον· ὑπισχνούμενος δὲ τὰ παρ’ ἑαυτοῦ τῷ Δεσπότῃ, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ φιλότιμον ἐν ταῖς δωρεαῖς, καὶ ὅτι ὑπερβαίνει ταῖς ἀντιδόσεσι τὰς ἐννοίας τὰς ἡμετέρας, φησί, καὶ τὴν στήλην ταύτην εἰς οἶκον Θεοῦ ἔξω, καὶ πάντων τῶν παρὰ σοῦ μοι χορηγουμένων τὰς δεκάτας ἀποδεκατώσω. Εἶδες γνῶμην φιλόθεον; Οὐπω οὐδὲν ἔλαβε, καὶ ὑπισχνεῖται τῶν μελλόντων αὐτῷ δίδοσθαι τὰς δεκάτας τῷ Θεῷ προσοίσειν. Μὴ ἀπλῶς, ἀγαπητοί, παρατρέχωμεν τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ ζηλώσωμεν ἅπαντες τοῦτον τὸν δίκαιον, οἱ ἐν τῇ χάριτι τὸν πρὸ τοῦ νόμου, καὶ μηδὲν βιωτικὸν αἰτῶμεν παρὰ τοῦ Δεσπότου. Οὐδὲ γὰρ περιμένει τὴν παρ’ ἡμῶν ὑπόμνησιν, ἀλλὰ κἂν μὴ αἰτῶμεν, ἡμῖν τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν δωρεῖται. Ἐν-τέλλει γὰρ τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους». Καὶ πειθώμεθα αὐτῷ παραινούντι καὶ λέγοντι, «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

30 Ὁρᾷς, ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνα ἡμῖν ἠτοίμασε παρασχεῖν, καὶ ταῦτα ἐν προσθήκης μέρει δοῦναι ἐπαγγέλλεται; Μὴ τοίνυν ἅπερ ἐν προσθήκης μέρει λαμβάνειν μέλλεις, ταῦτα ὡς προηγούμενα αἰτεῖ· μηδὲ ἀντιστρέψω-

4. Ματθ. 5, 45.

5. Ματθ. 6, 33.

τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἄρτον, διὰ νὰ φάγῃ, καὶ ἔνδυμα, διὰ νὰ ἐνδυθῇ. Ἐὰν αὐτά, λέγει, θὰ ἔχω εἰς τὴν Ἐξένην χώραν, «Καὶ ἐπιστρέψω μὲ εἰρήνην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς μου», ὅπως ἀκριβῶς μου ὑπεσχέθη, «τότε ὁ Κύριος θὰ εἶναι ὁ Θεὸς μου, καὶ ὁ λίθος αὐτός, τὸν ὁποῖον ἔστησα ὡς στήλην, θὰ εἶναι οἶκος Θεοῦ. Καὶ ἀπὸ ὅλα ὅσα θὰ μοῦ δώσῃς, θὰ προσφέρω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον».

Πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου. Ὅταν παρεκάλει τὸν Θεόν, δὲν κατεδέχθη νὰ ζητήσῃ τίποτε τὸ πολυτελές, ἀλλὰ ἄρτον καὶ ἔνδυμα. Ὅταν δὲ ὑπεσχέθη εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἰδικὰς του ἐνεργείας, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν γενναιοδωρίαν του κατὰ τὰς δωρεὰς καὶ ὅτι ὑπερβαίνει μὲ τὰς ἀνταποδώσεις τὰς ἰδικὰς μας σκέψεις, λέγει Ἐν τῇ στήλῃ αὐτῇ θὰ τὴν ἔχω ὡς οἶκον Θεοῦ καὶ ἀπ' ὅλα ὅσα θὰ μοῦ δώσῃς θὰ προσφέρω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον. Εἶδες εὐσεβῆ διάθεσιν; Ἀκόμη δὲν ἔλαβε τίποτε καὶ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἓν δέκατον, ἀπ' ὅσα αὐτὸς πρόκειται νὰ τοῦ δώσῃ. Ἄς μὴ παρατρέχωμεν, ἀγαπητοί, τοὺς λόγους αὐτούς, ἀλλ' ἄς ἔχωμεν ὡς ὑπόδειγμα ὅλοι ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ζῶμεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς χάριτος, τὸν δίκαιον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, καὶ ἄς μὴ ζητῶμεν τίποτε τὸ βιωτικὸν ἀπὸ τὸν Κύριον. Καθ' ὅσον δὲν περιμένει τὴν ἰδικὴν μας ὑπενθύμισιν, ἀλλὰ μᾶς χαρίζει τὰ ἀναγκαῖα, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ζητῶμεν. «Διότι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ διὰ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ βρέχει διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους»⁴. Ἄς ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος μᾶς συμβουλεύει καὶ λέγει Ἐζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τότε ὅλα αὐτά θὰ σᾶς χορηγηθοῦν»⁵.

Βλέπεις, ὅτι ὁ Θεὸς ἠτοίμασε νὰ μᾶς χαρίσῃ ἐκεῖνα καὶ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ μᾶς δώσῃ συμπληρωματικὰ καὶ αὐτά; Νὰ μὴ ζητῆς λοιπὸν ὡς πρῶτα ἐκεῖνα ποὺ θὰ λάβῃς ὡς συμπλήρωμα. Οὔτε νὰ ἀντιστρέψωμεν τὴν σειρὰν,

μεν τὴν τάξιν, ἀλλὰ ζητῶμεν ἐκεῖνα, καθὼς ἐπέτα-
 ξεν, ἵνα κἀκεῖνων καὶ τούτων ἐν ἀπολαύσει γενώμε-
 θα. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς τῆς εὐχῆς ρήμασιν ὄ-
 ρους ἡμῖν καὶ κανόνας τιθεῖς, μέχρι τίνος δεῖ τὴν πε-
 5 ρὶ τῶν βιωτικῶν αἰτησὶν ποιεῖσθαι, τὰ ρήματα ἐκεῖ-
 να λέγειν ἡμᾶς ἐκέλευσε, τὰ πάσης φιλοσοφίας γέ-
 μοντα, «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σή-
 μερον», ἀντὶ τοῦ, 'τὴν τῆς ἡμέρας τροφήν', ὅπερ ὁ
 δίκαιος οὗτος, οὐδὲν τούτων ἀκηκοώς, ἠὔχετο λέ-
 10 γων· «'Ἐὰν δῶ μοι Κύριος ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον
 περιβαλέσθαι. Μὴ τοίνυν ἕτερόν τι τῶν βιωτικῶν αἰ-
 τῶμεν παρ' αὐτοῦ. 'Ανάξιον γὰρ σφόδρα παρὰ τοῦ οὐ-
 τω φιλοτίμου καὶ τосαύτην δυνάμεως περιουσίαν κε-
 κτημένου ταῦτα αἰτεῖν, ἃ τῷ παρόντι συγκαταλύεται
 15 βίῳ, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν μεταβολὴν καὶ τὴν μετά-
 πτωσιν· τοιαῦτα γὰρ ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα, κἂν πλοῦ-
 τον εἴπῃς, κἂν δυναστείαν, κἂν δόξαν ἀνθρωπίνην·
 ἀλλ' αἰτῶμεν τὰ αἰεὶ μένοντα, τὰ διαρκῆ, καὶ μετα-
 βολὴν οὐκ ἐπιστάμενα. Καὶ εἰδότες τοῦ ἡμετέρου Δε-
 20 σπότητος τὴν ἀγαθότητα, μηδένα ποιῶμεθα λόγον τῶν
 παρόντων, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμῶν τὴν σπουδὴν εἰς τὸν
 τῶν ἐπουρανίων πόθον μεταστήσωμεν. Εἰ γὰρ «Τὸν
 ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ
 βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους», πολλῷ μᾶλλον τοὺς
 25 ἀπεχομένους τῆς πονηρίας καὶ τὴν ἀδικίαν φεύγον-
 τας οὐ περιόψεται, ἀλλὰ πολλῆς ἀξιῶσει τῆς προνοί-
 ας, καὶ τὴν ἑαυτοῦ κηδεμονίαν ἐν ἅπασι παρέξει.

“Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, μὴ ἀπιστῶμεν ταῖς τοῦ
 Θεοῦ ὑποσχέσεσι, μηδὲ ἐναντία ὧν ἐκέλευσε διαπρατ-
 30 τῶμεθα. Τὰ γὰρ νῦν παρ' ἡμῶν γινόμενα οὐδὲν ἀπι-
 στούντων διενήνοχεν. “Ὅταν γὰρ αὐτὸς μὲν ἐπαγγέλ-
 ληται τὰ μέλλοντα, ἡμεῖς δὲ μὴ βουλώμεθα θαρρεῖν
 ἐκείνοις, ἀλλὰ τοῖς παροῦσιν ὤμεν προσηλωμένοι,
 ποῖον ἕτερον δεῖγμα ἀπιστίας λοιπὸν τις ἐπιζητήσῃε,

ἀλλὰ νὰ ζητῶμεν ἐκεῖνα, ὅπως παρήγγειλε, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἐκεῖνα καὶ αὐτά. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ μᾶς ἔθεσεν ὄρους καὶ κανόνας εἰς τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς, μέχρι ποίου σημείου δηλαδὴ πρέπει νὰ παρακαλῶμεν διὰ τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας, μᾶς ἔδωκε ἐντολήν νὰ λέγωμεν τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι πλήρεις ἀπὸ σοφίαν. «Τὸν καθημερινὸν ἄρτον δῶσε εἰς ἡμᾶς σήμερον»⁶, ἀντὶ νὰ εἰπῇ, ἴτην τροφήν τῆς ἡμέρας', πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον προσηύχето καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἂν καὶ δέν εἶχεν ἀκούσει τίποτε ἀπ' αὐτὰ καὶ ἔλεγεν' «Ἐάν ὁ Κύριος μοῦ δώσῃ ἄρτον νὰ φάγω καὶ ἰμάτιον διὰ νὰ ἐνδυθῶ». Ἦς μὴ ζητῶμεν λοιπὸν ἀπὸ τὸ Κύριον τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρὸς τὸ Ζῆν. Διότι εἶναι πολὺ ἀνάξιον νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν τόσον φιλότιμον καὶ παντοδύναμον αὐτά, τὰ ὁποῖα καταστρέφονται εἰς τὴν παροῦσαν Ζωὴν καὶ μεταβάλλονται διαρκῶς καὶ μετατρέπονται. Καθ' ὅσον παρόμοια εἶναι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, εἴτε εἰπῆς διὰ τὸν πλοῦτον, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν, εἴτε διὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν. Ἦς Ζητῶμεν λοιπὸν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μένουσιν αἰωνίως, τὰ διαρκῆ, τὰ ἀμετάβλητα. Καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου μας, ἃς μὴ κάνωμεν λόγον διὰ τὰ παρόντα, ἀλλ' ἃς μεταφέρωμεν τὸν Ζῆλον μας εἰς τὸ νὰ ἐπιθυμῶμεν τὰ ἐπουράνια. Διότι ἐάν «Ἀνατέλλῃ τὸν ἥλιον διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχῃ διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους», πολὺ περισσότερο δέν θὰ περιφρονήσῃ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπέχουν ἀπὸ τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ θὰ τοὺς κάνῃ ἀξίους πολλῆς φροντίδος καὶ θὰ προσφέρῃ εἰς ὅλους τὴν προστασίαν του.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ἀγαπητοί, ἃς μὴ ἀπιστῶμεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ κάνωμεν τὰ ἀντίθετα, ἀπ' ὅσα διέταξε. Καθ' ὅσον αὐτὰ πού ἡμεῖς κάνομεν τώρα, δέν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἀπίστων. Διότι, ὅταν αὐτός μᾶς ὑπόσχεται τὰ μέλλοντα, ἡμεῖς ὅμως δέν θέλωμεν νὰ ἐνθαρρυνώμεθα μὲ ἐκεῖνα, ἀλλ' εἴμεθα προσηλωμένοι εἰς τὰ παρόντα, ποῖαν ἄλλην ἀπόδειξιν ἀπιστίας θὰ ἐπεζῆται κανεὶς, ἀφοῦ ὀμιλοῦν τὰ

τῶν πραγμάτων αὐτῶν λαμπρὰν ἀφιέντων φωνήν;
 Καὶ πάλιν, αὐτοῦ κελεύοντος μηδὲν ζητεῖν παρ' αὐ-
 τοῦ τῶν ἐπικλήρων τούτων καὶ βιωτικῶν, ἀλλ' ἐκεί-
 νων μᾶλλον, ἡμεῖς ἀπ' ἐναντίας αὐτῷ ἐρχόμενοι, ἅ-
 5 περ εἶπε μὴ ζητεῖν, ἐκεῖνα ζητοῦμεν, καὶ ἅπερ εἶπε
 ζητεῖν, ἐκεῖνα οὐ ζητοῦμεν. Καὶ ταῦτα διαπραττόμε-
 νοι, καὶ οὕτω ραθύμως τὰ καθ' ἑαυτοὺς διοικοῦντες,
 καὶ παροργίζοντες τὸν ἡμέρον καὶ προσηγῆ Δεσπό-
 την, ὡσπερ ἐπιλαθόμενοι τῶν παρ' ἡμῶν γινομένων,
 10 τὴν αἰτίαν ζητοῦμεν τῆς καθ' ἡμῶν ἀγανακτήσεως,
 καὶ τίνος ἔνεκεν ἡμᾶς πολλάκις περιορᾷ ποικίλοις
 πειρασμοῖς περιπίπτοντας, καὶ οὐκ ἐννοοῦμεν τὸ μέ-
 γεθος τῶν ἡμῖν ἡμαρτημένων, ἀλλ' ἐκόντες ἑαυτοὺς
 παραλογιζόμεθα.

15 Διό, παρακαλῶ, ταῦτα πάντα ἀποσεισάμενοι, μη-
 δὲν ἕτερον τῆς οἰκείας σωτηρίας προτιμῶμεν. «Τί
 γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, εἰ μὲν τὸν κόσμον ὅλον
 κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ;». Καὶ τὰ
 περιττὰ τῶν χρημάτων ἤδη κενώσωμεν εἰς τοὺς δεο-
 20 μένους, καὶ πολλὴν ἐν ἅπασιν τὴν φιλοσοφίαν ἐπιδει-
 ξώμεθα τῆς ματαιᾶς δόξης καταφρονοῦντες, τὸν ἀν-
 θρώπινον τύφον καταπατοῦντες, καὶ πολλὴν τὴν ἀ-
 γάπην πρὸς ἀλλήλους· ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν
 μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι δυνηθῶμεν, χάριτι καὶ
 25 φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ'
 οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος,
 τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

ἴδια τὰ πράγματα; Καὶ ὅταν πάλιν αὐτὸς διατάσῃ νὰ μὴ ζητῶμεν ἀπ' αὐτὸν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ πρόσκαιρα καὶ βιωτικά, ἀλλὰ ἐκεῖνα περισσότερον, τὰ μέλλοντα, ἡμεῖς ἀντιθέτως ἐρχόμεθα καὶ ζητοῦμεν ἀπ' αὐτὸν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπε νὰ μὴ ζητῶμεν καὶ δὲν ζητοῦμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπε νὰ ζητῶμεν. Καὶ ἐνῶ κάμνομεν αὐτὰ καὶ τακτοποιῶμεν τὰς ὑποθέσεις μας μὲ τόσῃν ὀκνηρίαν καὶ παροργίζομεν τὸν ἡμερον καὶ πρῶον Κύριον, ὡσὰν νὰ λησμονῶμεν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα διαπράττομεν, ζητοῦμεν νὰ εὕρωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἐναντίον μας ἀγανακτήσεώς του καὶ διὰ ποῖον λόγον μᾶς παραβλέπει πολλὰς φορές, ὅταν περιπίπτωμεν εἰς διαφόρους πειρασμούς, καὶ δὲν ἀναλογιζόμεθα τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ ἐξαπατοῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὴν θέλησίν μας.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν ὅλα αὐτὰ, νὰ μὴ προτιμῶμεν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μας. «Διότι, τί θὰ ὠφεληθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν μὲν κερδήσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ ζημιωθῇ ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν του;»⁷. Καὶ τὰ πλεονάζοντα χρήματα ἃς τὰ μοιράσωμεν εἰς ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκην, καὶ ἃς ἐπιδείξωμεν εἰς ὅλα τὴν μεγάλην μας εὐσέβειαν, ἀφοῦ περιφρονήσωμεν τὴν ματαίαν δόξαν καὶ καταπατήσωμεν τὴν ἀνθρωπίνην ἀλαζονείαν καὶ ἃς ἐπιδείξωμεν μεταξύ μας μεγάλην ἀγάπην, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ΄

(Γεν. 29, 15 - 30)

5 «Καὶ εἶπε Λάβαν τῷ Ἰακώβ· "Ὅτι γὰρ ἀδελ-
φός μου εἶ σύ, οὐ δουλεύσεις μοι δωρεάν· ἀ-
πάγγελόν μοι, τίς ὁ μισθός σου».

1. Ἰκανῶς ἡμᾶς χθὲς τὰ προοίμια τῆς ἀποδημίας
τοῦ δικαίου τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ τὸ μέγεθος ἐπαί-
δευσε, δι' ἣν αἰτίαν τοσαύτης τῆς ὑποσχέσεως ἠξιώ-
θη παρὰ τοῦ Θεοῦ. Θαρσήσας πάλιν, διὰ τῆς αἰτή-
10 σεως καὶ τῆς εὐχῆς, ἦν ἐποιήσατο πρὸς τὸν τῶν ὀ-
λων Θεόν, ἀρκοῦσαν ἡμῖν ἅπασι διδασκαλίαν παρεί-
χεν, εἰ βουλευθείημεν πρὸς μίμησιν διεγερεθῆναι τῆς
ἀρετῆς τοῦ δικαίου. Καὶ γὰρ θαυμάσαι ἄξιον, ὅπως
καὶ τὴν δύναμιν εἰδὼς τοῦ ὑποσχομένου, καὶ τῶν ἐ-
15 παγγελθέντων αὐτῷ τὸ μέγεθος ἀκηκῶς, οὐδὲ οὕτω
μέγα τι καὶ ὑπέρογκον αἰτῆσαι κατεδέξατο· ἀλλ' ἐ-
κεῖνα μόνον αἰτήσας, ἅπερ χθὲς ἠκούσατε, ὅσα πρὸς
τὴν ἐφήμερον αὐτῷ τροφήν ἀρκεῖν ἠδύνατο, καὶ τὴν
τοῦ σώματος περιβολὴν παρασχεῖν, ὑπισχνεῖται, εἰ
20 τὴν ἐπάνοδον αὐτῷ τὴν εἰς τὰ οἰκεῖα χαρίσασαι, καθί-
περ ὑπέσχετο, πάντων αὐτῷ δεκάτας δώσειν, ὣν ἂν
λάβοι παρ' αὐτοῦ· διὰ πάντων δεικνύς αὐτοῦ τὸ φι-
λόθεον, καὶ αὐτὸν ἐπιγραφόμενος τῶν ἀπάντων χο-
ρηγόν, καὶ διδάσκων ἡμᾶς μόνῳ αὐτῷ πάντων εἰδέ-
25 ναι χάριν.

"Ἦδει γὰρ ὁ δίκαιος, εἰδὼς τῆς ἀφάτου αὐτοῦ
φιλανθρωπίας τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ἐννοῶν τοῦτο ἐξ
ᾧ εἰς τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐπεδείξατο, ὅτι καὶ αὐτὸν

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Ε΄

(Γεν. 29, 15 - 30)

«Καὶ εἶπεν ὁ Λάβαν εἰς τὸν Ἰακώβ. Δὲν θὰ δουλεύσης εἰς ἐμὲ δωρεάν, ἐπειδὴ εἶσαι ἀδελφός μου. Εἶπέ μου, ποῖος θέλεις νὰ εἶναι ὁ μισθός σου».

1. Ἄρκετὰ μᾶς ἐδίδαξε χθές ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποδημίας τοῦ δικαίου Ἰακώβ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέγεθος τῆς εὐσεβείας του, διὰ ποίαν αἰτίαν δηλαδὴ ἐγένεν ἄξιος ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσοσιν μεγάλης ὑποσχέσεως. Ἄφοῦ πάλιν ἔλαβε θάρρος μὲ τὴν παράκλησιν καὶ τὴν προσευχὴν, τὴν ὁποίαν ἔκανε πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πάντων, προσέφερον εἰς ὄλους ἡμᾶς ἀρκετὴν διδασκαλίαν, ἐὰν θὰ ἠθέλομεν νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἰακώβ. Πράγματι ἀξίζει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς πῶς δὲν κατεδέχθη νὰ ζητήσῃ κάτι τὸ τόσοσιν μεγάλο καὶ ὑπερβολικόν, ἂν καὶ ἐγνώριζε καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ πού ἔδινε τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ εἶχεν ἀκούσει διὰ τὸ μέγεθος τῶν ὄσων ὑπεσχέθη εἰς αὐτόν. Ἄλλ' ἄφοῦ ἐζήτησε μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠκούσατε χθές, ὅσα δηλαδὴ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπαρκέσουν διὰ τὴν καθημερινὴν του τροφήν καὶ νὰ τοῦ παράσχουν τὴν ἐνδυσιν τοῦ σώματος, ὑπόσχεται, ὅτι θὰ δώσῃ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἕν δέκατον ἀπὸ ὅλα, ἀπ' ὅσα θὰ ἐλάμβανεν ἀπ' αὐτόν, ἐὰν, ὅπως τοῦ ὑπεσχέθη, τοῦ ἐχάριζε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα του. Μὲ ὅλα ἔδειχνε τὴν εὐσέβειάν του καὶ εἶχεν ὡς ἐγγυητὴν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος παρέχει τὰ πάντα, καὶ διδάσκει εἰς ἡμᾶς νὰ εὐγνωμονῶμεν ἀπ' ὄλους μόνον αὐτόν.

Ἐγνώριζεν λοιπὸν ὁ δίκαιος Ἰακώβ, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τοῦ παραχωρήσῃ πολλὰ ἀγαθὰ, καθ' ὅσον εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸ μέγεθος τῆς ἀπεριορίστου φιλανθρωπίας του καὶ διότι εἶχε καταλάβει αὐτὸ ἀπ' ὅσα ἐφάνέρωσεν εἰς τὸν

ἐν πολλῇ καταστήσει τῇ περιουσίᾳ· καὶ τούτων μὲν
 αὐτὸς οὐδὲν αἰτεῖ παρὰ τοῦ Δεσπότου, οὐδὲ ἀνέχεται
 περὶ τούτων ἰκεσίαν προσαγαγεῖν, ἀλλὰ δι' ὧν ὑπέ-
 σχετο τὰς δεκάτας δώσειν, ἔδειξεν ὅπως ἐν ἅπασι
 5 θαρρεῖ τῇ τοῦ ὑποσχομένου δυνάμει. Διὰ γὰρ τοῦτο
 καὶ αὐτὸς, ἡνίκα αὐτῷ διελέγετο, ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἶ-
 μι ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, καὶ Ἰσαὰκ τοῦ πατρός σου· μὴ
 φοβοῦ». Ἐνόησον, φησὶν, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης,
 καθάπερ ξένος καὶ ἄγνωστος εἰς τὴν γῆν ταύτην πα-
 10 ραγεγονῶς, εἰς τοσαύτην ἤλθε περιφάνειαν, ὡς ἐν
 τοῖς ἀπάντων εἶναι στόμασι. Καὶ τὸν πατέρα δὲ τὸν
 σὸν λογίζου, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ γῆρα τῷ πατρὶ τεχθεῖς,
 οὕτως ἠὐξήθη, ὡς ἐπίφθονον γενέσθαι τοῖς ἐγχωρίοις
 αὐτόν. Ταῦτα οὖν καὶ αὐτὸς προσδοκῶν, πάντα φό-
 15 βον καὶ ἀγωνίαν ἀποσεισάμενος, ἔχου τῆς ἀποδημίας.

Ταῦτα ὁ δίκαιος λογισάμενος, καὶ οὐ πρὸς τὴν
 ἐν τῷ παρόντι κατάστασιν ἀπιδῶν (οὐδὲν γὰρ ὅλως
 ἐπεφέρετο· πῶς γὰρ μόνος ὢν καὶ ὁδοιπορεῖν ἀναγ-
 καζόμενος;), ἀλλ' ἤδη τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς
 20 τὴν μετ' οὐ πολὺ μέλλουσαν αὐτῷ ἔσεσθαι εὐπορίαν
 προορῶν, τὴν οἰκειάν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείκνυται,
 καὶ μηδέπω λαβῶν ὑπισχνεῖται, ἀξιοπιστοτέραν αὐ-
 τῆς τῆς πείρας τῶν πραγμάτων εἶναι νομίζων τὴν ἐ-
 παγγελίαν τοῦ Δεσπότου. Οὐδὲ γὰρ οὕτω τοῖς ὄρω-
 25 μένοις καὶ ἐν χερσὶ κρατουμένοις θαρρεῖν ὀφείλομεν,
 ὡς ταῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσεσι, κἂν μὴ παρ' αὐ-
 τὸν τὸν καιρὸν εἰς ἔργον ἐκβῶσι. Θάρσος τοίνυν μέ-
 γιστον λαβῶν ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ρη-
 θέντων ὁ δίκαιος, εἶχετο τῆς ἀποδημίας. Πῶς γὰρ
 30 οὐκ ἔμελλε θαρρεῖν ἀκούσας, ὅτι «Ἴδου ἐγὼ μετὰ
 σοῦ εἶμι, διαφυλάττων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάση, οὗ ἔαν
 πορεύσῃ, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, καὶ ἀποστρέ-
 ψω σε πάλιν εἰς τὴν γῆν ταύτην, καὶ οὐ μὴ σε ἐγ-
 καταλίπω», ἕως οὗ πάντα εὐδοκήσω εἰς ἔργον ἀγα-
 35 γεῖν τὰ ἐπαγγελθέντα; Ἄλλ' ὅπερ χθὲς ἔλεγον, ἐν-

1. Γέν. 26, 24.

2. Γέν. 28, 15.

πατέρα του. Καί ἀπ' αὐτὰ τίποτε δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε ἀνέχεται νὰ τὸν παρακαλέσῃ δι' αὐτά, ἀλλὰ μὲ ὅσα ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ τὸ ἕν δέκατον, ἔδειξεν, ὅτι εἰς ὅλα ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἔδινε τὴν ὑπόσχεσιν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Θεός, ὅταν συνεζήτει μὲ τὸν Ἰακώβ, ἔλεγεν «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ πατρός σου. Μὴ φοβῆσαι»¹. Σκέψου, λέγει, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ὡς ξένος καὶ ἄγνωστος, ἔφθασεν εἰς τόσῃν δόξαν, ὥστε νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰ στόματα ὄλων. Σκέψου καὶ τὸν ἰδικόν σου πατέρα, πού ἂν καὶ ἐγεννήθη, ὅταν ὁ πατήρ του εὐρίσκετο εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας, ὅμως προώδευσε τόσον πολύ, ὥστε οἱ ἐντόπιοι νὰ τὸν φθονήσουν. Αὐτὰ λοιπὸν νὰ περιμένῃς καὶ σὺ καί, ἀφοῦ ἀπομακρύνῃς κάθε φόβον καὶ ἀγωνίαν, νὰ ἀναχωρήσῃς.

Ἄφοῦ ἐσκέφθη αὐτὰ ὁ δίκαιος καὶ ἀφοῦ δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν (διότι τίποτε δὲν προσεφέρετο ἐξ ὀλοκλήρου· πῶς λοιπὸν θὰ ἠμποροῦσεν, ἀφοῦ ἦτο μόνος καὶ ἠναγκασμένος νὰ ὁδοιπορῇ;), φανερώνει ἤδη τὴν εὐγνωμοσύνην του, ἀφοῦ προέβλεψε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως τὴν εὐτυχίαν, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ εὔρῃ αὐτὸν μετὰ ἀπ' ὀλίγον καὶ ὑπόσχεται, ἂν καὶ δὲν ἔλαβε τίποτε, ἐπειδὴ ἐπίστευεν, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ εἶναι περισσότερον ἀξιόπιστος καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Διότι δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην τόσον εἰς αὐτά, τὰ ὁποῖα βλέπομεν καὶ κατέχομεν, ὅσον εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πραγματοποιηθοῦν ἐγκαίρως. Ἄφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἔλαβε πολὺ θάρρος, ἀπ' ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν, ἀνεχώρησε. Καθ' ὅσον μὲ ποῖον τρόπον δὲν θὰ ἔπαιρνε θάρρος, ἀφοῦ ἤκουσεν, ὅτι «Ἴδού ἐγὼ εἶμαι μαζί σου, θὰ σέ προφυλάσω εἰς τὴν ὁδόν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ πορευθῆς καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου καὶ θὰ σέ ἐπαναφέρω πάλιν εἰς τὴν γῆν αὐτὴν καὶ δὲν θὰ σέ ἐγκαταλείψω»², ἕως ὅτου ἐκκληρώσω ὅλας τὰς ὑποσχέσεις; Ἄλλ' ὅπως ἔλεγον καὶ χθές, σκέ-

νόει καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν εὐμήχανον σοφίαν, καὶ τοῦ δικαίου τούτου τὴν πολλὴν ὑπομονὴν καὶ εὐγνωμοσύνην.

Μετὰ γὰρ ταύτας τὰς ὑποσχέσεις ἀναστὰς, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Χαρρὰν, καὶ πάλιν ἀλήτου καὶ ξένου τρό-
 5 πον ποιεῖται τὴν ἀποδημίαν, καὶ διὰ πάντων ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν εὐνοίας, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἅπαντα αὐτῷ προοδοποιούντος, καὶ τὴν οἰκείαν ὑπόσχεσιν διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνυμένου. Ὁ γὰρ εἰπὼν, ὅτι «Μετὰ σοῦ εἰμι, διαφυλάτων σε ἐν τῇ ὁδῷ, οὐ ἔαν πορεύσῃ»,
 10 οὗτος ὠδήγησε καὶ ἤγαγε τὸν δίκαιον ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὕδατος, ἔνθα ἐπότιζον τὰ ποίμνια οἱ ἐγχώριοι· παρ' ᾧ πυθόμενος τὰ περὶ τοῦ Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ μαθὼν τὰ κατ' αὐτὸν ἅπαντα, εἶτα καὶ τὴν τούτου θυγατέρα καὶ τὰ ποίμνια θεασάμενος,
 15 ὄρων τε τοὺς ἐγχωρίους οὐ δυναμένους αὐτοῖς ἀρκέσαι πρὸς τὸ μετακινήσαι τὸν λίθον τοῦ φρέατος, καὶ ποτίσαι τὰ πρόβατα, ἐπιδραμὼν οὗτος, ὅπερ ἔκεινοι ποιῆσαι οὐκ ἴσχυον, αὐτὸς ὑπὸ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας δυναμούμενος, προφθάνει ταῖς εὐεργεσίαις τὸν Λά-
 20 βαν, καὶ μετακινήσας τὸν λίθον ποτίζει τὰ πρόβατα, ἅπερ ἔνεμεν ἡ Ραχήλ. Εἶτα ἀσπασάμενος τὴν κόρην, καὶ γνωρίσας τίς τε εἶη, καὶ πόθεν παραγέγονεν, ἔμεγεν ἐφ' ἑαυτοῦ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ Θεὸς ἦν ὁ ἅπαντα τῷ δικαίῳ προο-
 25 δοποιῶν, οὗτος καὶ τὴν κόρην διήγειρε μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους δραμεῖν καὶ ἀναγγεῖλαι ταῦτα τῷ πατρί, ὃς ἀδελφὸς ἐτύγγανε τῆς τούτου μητρὸς, καὶ διηγῆσασθαι τὴν τε εὐεργεσίαν τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην εἰς τε αὐτὴν καὶ τὰ ποίμνια, καὶ ὅτι οὐ ξένος τίς ἐ-
 30 στιν οὐδὲ ἄγνωστος, ἀλλὰ τῆς ἀδελφῆς υἱός. Σκόπει μοι, ἀγαπητέ, τῆς θείας Γραφῆς τὴν ἀκρίβειαν, ὅπως ἡμῖν ἅπαντα σαφῶς διηγεῖται, παιδεύουσα ἡμᾶς τῶν παλαιῶν τοὺς τρόπους, καὶ ὄσην ἐπεδείκνυντο τὴν προθυμίαν περὶ τὴν φιλοξενίαν. Ἴνα γὰρ δείξῃ καὶ
 35 τῆς κόρης τὸ πρόθυμον, οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, ὅτι ἀπῆλ-

που καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν, καὶ τοῦ δικαίου τούτου τὴν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ εὐγνωμοσύνην.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰς λοιπὸν τὰς ὑποσχέσεις ἐσηκώθη καὶ ἔσπευσε πρὸς τὴν Χαρρὰν καὶ ἀποδημεῖ πάλιν ὡς περιπλανώμενος καὶ ξένος καὶ μὲ ὄλα αὐτὰ ἀπολαμβάνει τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀφοῦ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς προετοιμάζει εἰς αὐτὸν τὰ πάντα καὶ ἐκπληρώνει μὲ ἔργα τὴν ὑπόσχεσίν του. Διότι αὐτὸς πού εἶπεν, ὅτι «Εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σὲ προφυλάσω εἰς τὴν ὁδὸν, εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ πορευθῆς», αὐτὸς ὠδήγησε καὶ ἔφερε τὸν δίκαιον εἰς τὸ φρέαρ, ὅπου οἱ ἐντόπιοι ἐπότιζον τὰ ποίμνια. Ἄπ' αὐτοὺς ἀφοῦ ἔμαθε διὰ τὸν Λάβαν, τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρός του, καὶ ἀφοῦ ἐπληροφορήθη ὄλα τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν καὶ ἔπειτα ἀφοῦ εἶδε τὴν θυγατέρα του καὶ τὰ ποίμνιά του καὶ ὅτι οἱ ἐντόπιοι δὲν ἦσαν ἀρκετοί, διὰ νὰ μετακινήσουν τὸν λίθον τοῦ φρέατος καὶ νὰ ποτίσουν τὰ πρόβατα, ἦλθεν αὐτὸς καὶ ἐκείνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ κάνουν ἐκεῖνοι, τὸ κατορθώνει αὐτὸς, ἐπειδὴ ἐνισχύετο ἀπὸ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, καὶ προλαμβάνει τὸν Λάβαν μὲ τὰς εὐεργεσίας του καί, ἀφοῦ μετακινεῖ τὸν λίθον, ποτίζει τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα ἔβοσκεν ἡ Ραχήλ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἠσπάσθη τὴν κόρην καὶ τῆς ἐδήλωσε ποῖος ἦτο καὶ ἀπὸ ποῦ ἦλθεν, ἔμενεν ἐκεῖ.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Θεὸς ἦτο ἐκεῖνος πού προετοίμαζε τὰ πάντα εἰς τὸν δίκαιον, αὐτὸς παρεκίνησε καὶ τὴν κόρην νὰ τρέξῃ πολὺ γρήγορα καὶ νὰ ἀναγγείλῃ αὐτὰ εἰς τὸν πατέρα τῆς, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τῆς μητρός του, καὶ νὰ διηγηθῆ καὶ τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ὁποῖαν ἔκανε ὁ Ἰακώβ καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὰ ποίμνια καὶ ὅτι δὲν ἦτο κάποιος ξένος οὔτε κάποιος ἄγνωστος, ἀλλὰ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς του. Σκέψου, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀγίας Γραφῆς, πῶς δηλαδὴ μᾶς τὰ διηγεῖται ὄλα μὲ σαφήνειαν, διδάσκουσα εἰς ἡμᾶς τοὺς τρόπους τῶν παλαιότερων καὶ πόσῃ προθυμίαν ἐπεδείκνυον διὰ τὴν φιλοξενίαν. Διὰ νὰ δείξῃ δηλαδὴ καὶ τὴν προθυμίαν τῆς κόρης, δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι ἐπῆγε καὶ ἀνήγγειλε τὰ συμ-

θε, καὶ ἀπήγγειλε τὰ γεγενημένα, ἀλλὰ «Δραμοῦσα», ἀντὶ τοῦ, ἕμετὰ πολλῆς τῆς περιχαρείας'. Ἐἶτα καὶ περὶ τοῦ Λάβαν, ὃς πατὴρ αὐτῆς ἐτύγχανε, φησὶν, ὅτι ταῦτα ἀκούσας παρὰ τῆς κόρης, «Ἐδραμε καὶ αὐ-
5 τὸς εἰς συνάντησιν τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀσπασάμενος αὐ-
τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ».

2. Καὶ μαθὼν ὁ Λάβαν ἅπαντα παρ' αὐτοῦ μετ' ἀκριβείας, «Ἐἶπε, φησὶν, αὐτῷ· ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ ἐκ τῶν σαρκῶν μου εἰ σύ». Τῆς ἀδελφῆς, φησί,
10 τῆς ἐμῆς τυγχάνων υἱός, οὐδὲν ἕτερον, ἢ σὰρξ ἡμῶν τυγχάνεις, καὶ ἀδελφὸς ἡμέτερος. Καὶ ἦν μετ' αὐ-
τοῦ, φησί, μῆνα ἡμερῶν. Λοιπὸν ὡς ἐν οἰκίᾳ ἰδίᾳ, οὕτω διήγεν ὁ δίκαιος, ἐν ἀδείᾳ τυγχάνων καὶ πά-
σης ἀπηλλαγμένος φροντίδος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦν
15 ὁ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν τῷ δικαίῳ τούτῳ, καὶ ἐν ἅπασιν αὐτῷ τὴν παρ' ἑαυτοῦ συνεργί-
αν χαριζόμενος, οὗτος καὶ τοῦ Λάβαν τὴν προθυμίαν διήγειρε, καὶ ὄρων τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπιείκειαν, φησί
πρὸς αὐτόν· «Ὅτι γὰρ ἀδελφός μου εἰ σύ, οὐ δου-
20 λεύσεις μοι δωρεάν· ἀπάγγειλόν μοι, τίς ὁ μισθός σου ἐστίν».

Ἄρα πῶς μὲν αὐτὸς ἐπεζήτησεν οὐδέν, ὁ δὲ Λά-
βαν μόνον ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦτο προτίθησι τῷ δικαίῳ. Καὶ σκόπει μοι πῶς, ἐπειδὴν ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρὸς
25 τις βοηθῆται, πάντα αὐτῷ κατὰ ροῦν πρόεισιν. «Οὐ δουλεύσεις μοι, φησί, δωρεάν· ἀπάγγειλόν μοι, τίς ὁ μισθός σου ἐστίν». Καίτοι ἀγαπητῶς εἶχεν ὁ μακά-
ριος οὗτος, καὶ τὸ ἀπλῶς τῆς ἐφημέρου τροφῆς ἀπο-
λαύειν, καὶ πολλὴν καὶ ὑπὲρ τούτου ἠθέλεν αὐτῷ χά-
30 ριν ἔχειν· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς πολλὴν τὴν ἐπιείκειαν ἐπεδείξατο, προλαβὼν ὁ Λάβαν μισθὸν αὐτῷ τελέσειν ὑπισχνεῖται, ὃν ἂν αὐτὸς προθῆ. Τί οὖν ὁ δίκαιος;
Ἄρα μοι καὶ ἐνταῦθα τῆς συνέσεως αὐτοῦ τὴν ὑπερ-
βολὴν, καὶ πῶς οὐδεμίαν ἔχει περὶ χρημάτων συλλο-
35 γὴν ἐπιθυμίαν, οὐδὲ καθάπερ μισθωτός τις ἀκριβο-
λογεῖται πρὸς τὸν Λάβαν, καὶ ἕτερόν τι ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ

θάντα, ἀλλ' «Ἔτρεξε γρήγορα», ἀντί νά εἰπῆ ἴμέ πολλήν χαράν'. Ἔπειτα λέγει καί διὰ τόν Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἦτο πατήρ αὐτῆς, ὅτι, μόλις ἤκουσεν αὐτά ἀπό τήν κόρην του, «Ἔτρεξε γρήγορα καί αὐτός, διὰ νά συναντήσῃ τόν Ἰακώβ καί, ἀφοῦ τόν ἠσπάσθη, τόν ὠδήγησεν εἰς τήν οἰκίαν του.

2. Ἀφοῦ ὁ Λάβαν ἔμαθεν ἀπ' αὐτόν τά πάντα μέ ἀκρίβειαν. «Εἶπε», λέγει, «εἰς αὐτόν. Σὺ εἶσαι ἀπό τὰ ὀσῆ μου καί ἀπό τήν σάρκα μου». Ἀφοῦ εἶσαι υἱός τῆς ἀδελφῆς μου, λέγει, δέν εἶσαι τίποτε ἄλλο, παρά σάρκα μας καί ἀδελφός μας. «Καί ἔμεινε μέ αὐτόν», λέγει, «ἕνα μῆνα». Ὁ δίκαιος ἐπερνοῦσε, ὡσάν νά εὐρίσκετο εἰς τόν οἶκόν του, χωρίς φόβον καί ἀπηλλαγμένος ἀπό κάθε φροντίδα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεός ἦτο αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐρρύθμιζε τὰ πάντα σύμφωνα μέ τὸ συμφέρον τοῦ δικαίου αὐτοῦ καί ὁ ὁποῖος ἐχάριζεν εἰς αὐτόν εἰς ὅλα τήν βοήθειάν του, αὐτός ἔκανε καί τόν Λάβαν πρόθυμον καί ἐπειδὴ εἶδε τήν προθυμίαν τοῦ ἀνδρός λέγει πρὸς αὐτόν «Δέν θά δουλεύσῃς εἰς ἐμέ δωρεάν, ἐπειδὴ εἶσαι ἀδελφός μου. Εἶπέ μου, ποῖος θέλεις νά εἶναι ὁ μισθός σου».

Πρόσεχε πῶς ὁ Ἰακώβ δέν ἐζήτησε τίποτε, ὁ Λάβαν ὅμως ὁ μόνος του αὐτορμήτως προτείνει αὐτὸ εἰς τόν δίκαιον. Καί πρόσεχε, παρακαλῶ, ὅτι ὅταν κάποιος βοηθῆται ἀπό τὸ θεϊκὸν χέρι, τὰ πάντα ἔρχονται δι' αὐτόν εὐνοϊκά. «Δέν θά δουλεύσῃς δι' ἐμέ», λέγει, «δωρεάν. Εἶπέ μου, ποῖος θέλεις νά εἶναι ὁ μισθός σου». Ἄν καί ὁ μακάριος αὐτός ἠγαπᾶτο καί ἠδύνατο νά ἀπολαμβάνῃ χωρίς ὑποχρέωσιν τήν καθημερινήν τροφήν, ὅμως ἐπεθύμει νά ἀποδώσῃ δι' αὐτὸ μεγάλην εὐγνωμοσύνην εἰς τόν Λάβαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπέδειξε μεγάλην καλωσύνην ὁ Λάβαν τὸν ἐπρόλαβε καί ὑπόσχεται, ὅτι θά τοῦ δώσῃ τήν ἀμοιβήν, τήν ὁποίαν αὐτός θά προτείνῃ. Τί λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ δίκαιος; Βλέπε καί ἐδῶ, παρακαλῶ, τὸ μέγεθος τῆς συνέσεως αὐτοῦ καί ὅτι δέν ἔχει καμμίαν ἐπιθυμίαν διὰ νά συγκεντρώνῃ χρήματα, οὔτε ὀμιλεῖ πρὸς τόν Λάβαν μέ λεπτομερείας, ὅπως ἀκριβῶς κάποιος μισθωτός,

μεμνημένος τῆς μητρός, καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ πα-
 τρός, καὶ τῆς οἰκείας σωφροσύνης δεικνὺς τὴν ὑπερ-
 βολήν, φησὶ πρὸς τὸν Λάβαν· «Δουλεύσω σοι ἑπτὰ ἔ-
 τη περὶ Ραχὴλ τῆς θυγατρὸς σου τῆς νεωτέρας».
 5 Ταύτην γὰρ ἐξ ἀρχῆς θεασάμενος ἐπὶ τοῦ φρέατος,
 ἠγάπησα.

Καὶ ὄρα εὐγνωμοσύνην ἀνδρός. Ἐαυτῷ καὶ τὸν
 χρόνον ὀρίζει, καὶ διὰ τοῦ χρόνου τῶν ἐτῶν ἱκανὴν
 βάσανον τῆς οἰκείας σωφροσύνης παρέχει. Καὶ τί
 10 θαυμάζεις, ἀγαπητέ, ἀκούων ὅτι ἑπτὰ ἔτη δουλεύειν
 ὑπέσχετο ὑπὲρ τῆς ἀγαπωμένης κόρης; Ἴνα γὰρ
 δείξῃ ἡ θεία Γραφή, ὅπως ὁ πόθος ὁ πολὺς ἐπετέμε-
 το καὶ τὸν κάματον αὐτῷ καὶ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος,
 φησὶ· «Καὶ ἐδούλευσεν Ἰακώβ περὶ Ραχὴλ ἑπτὰ ἔ-
 15 τη, καὶ ἦσαν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς ἡμέραι ὀλίγαι, παρὰ
 τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν αὐτήν». Ὁ τῶν ἑπτὰ, φησὶν, ἐτῶν
 ἀριθμὸς ὀλίγαι ἡμέραι ἐνομίζοντο διὰ τὴν ἀγάπην τὴν
 ὑπερβάλλουσαν τὴν περὶ τὴν κόρην. Ὅταν γὰρ τρω-
 θῇ τις τῷ πόθῳ τῆς ἀγάπης, οὐδὲν ὄρα τῶν δυσχερῶν,
 20 ἀλλ' ἅπερ ἂν ἦ κινδύνων μεστά, καὶ πολλῆς ἐτέρας
 ταλαιπωρίας, πάντα κούφως φέρει, πρὸς ἓν ὄρων μό-
 νον, ὥστε τὸν οἰκειὸν ἀποπληρῶσαι πόθον.

Ἀκούσωμεν οἱ ῥάθυμοι καὶ ἀναπεπτωκότες, οἱ
 πολλὴν περὶ τὸν Δεσπότην ἀγνωμοσύνην ἐπιδεικνύ-
 25 μενοι. Εἰ γὰρ ὁ δίκαιος οὗτος διὰ τὸν τῆς κόρης πό-
 θον ἑπτὰ ἐτῶν ἀριθμὸν δουλεῦσαι κατεδέξατο, καὶ τὴν
 ἀπὸ τῆς ποιμενικῆς ταλαιπωρίαν ὑπομεῖναι, καὶ οὐδὲ
 αἰσθησιν ἐλάμβανεν οὐ τῶν πόνων, οὐ τοῦ μήκους τοῦ
 χρόνου, ἀλλὰ πάντα αὐτῷ κοῦφα καὶ ῥάδια ἐφαίνετο,
 30 καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἀπολαύσεως τρεφόμενος, ὡς ἡ-
 μέρας ὀλίγας τὸν πολὺν ἐκεῖνον εἶναι χρόνον ἐνόμιζε·
 ποίαν ἡμεῖς ἔξομεν ἀπολογίαν μηδὲ τὸν ὅμοιον πόθον
 περὶ τὸν Δεσπότην τὸν ἡμέτερον, τὸν εὐεργέτην, τὸν
 κηδεμόνα, τὸν πάντα ἡμῖν γινόμενον ἐπιδεικνύμενοι;
 35 Ἄλλ' ἂν μὲν βιωτικὸν κέρδος πρόκειται, πάντα προ-
 θύμως ὑπομένειν αἰρούμεθα, κἂν κάματον ἔχη, κἂν

καὶ δὲν ἀπαιτεῖ τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἀφοῦ ἐνεθυμήθη τὴν μητέρα του καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρὸς του καὶ ἔδειξε τὴν μεγάλην του σύνεσιν, λέγει πρὸς τὸν Λάβαν· «Θὰ ἐργασθῶ εἰς ἐσὲ ἑπτὰ ἔτη διὰ τὴν Ραχήλ τὴν μικροτέραν κόρην σου». Διότι ἠγάπησα αὐτὴν μόλις τὴν εἶδον εἰς τὸ φρέαρ.

Καὶ πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἀνδρός. Ὅριζει διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν χρόνον καὶ μὲ τὸ διάστημα τῶν ἐτῶν παρέχει ἀρκετὴν ἀπόδειξιν τῆς σωφροσύνης του. Διὰ ποῖον λόγον ἀπορεῖς, ἀγαπητέ, ὅταν ἀκούης, ὅτι ὑπεσχέθη νὰ ἐργασθῆ ἑπτὰ ἔτη πρὸς χάριν τῆς κόρης, τὴν ὁποίαν ἠγάπα; Καθ' ὅσον διὰ νὰ δείξῃ ἡ ἀγία Γραφή, πῶς ἡ μεγάλη ἀγάπη ἐμείωσε καὶ τὸν κόπον του καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, λέγει· «Καὶ ἐδούλευσεν ὁ Ἰακώβ διὰ τὴν Ραχήλ ἑπτὰ ἔτη. Καὶ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν τὰ ἔτη ὀλίγα, διότι ἠγάπα αὐτὴν». Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, λέγει, ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ὡς ὀλίγα ἡμέραι ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὴν κόρην. Διότι, ὅταν κανεὶς κτυπηθῆ ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἀγάπης, δὲν βλέπει καμμίαν ἀπὸ τὰς δυσκολίας, ἀλλ' ἐκεῖνα ποῦ εἶναι ἐπικίνδυνα καὶ πλήρη ἀπὸ κάθε ἄλλην ταλαιπωρίαν, ὅλα τὰ ὑπομένει εὐκόλα, ἀφοῦ εἰς ἓνα μόνον ἀποβλέπει, νὰ ἰκανοποιήσῃ δηλαδὴ τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ἄς ἀκούωμεν ἡμεῖς οἱ ὀκνηροὶ καὶ δειλοί, οἱ ὁποῖοι δεῖχνομεν μεγάλην ἀχαριστίαν πρὸς τὸν Κύριον. Διότι, ἐὰν ὁ Ἰακώβ ἐδέχθη ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης διὰ τὴν κόρην νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη καὶ νὰ ὑπομείνῃ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ποιμενικῆς ζωῆς καὶ δὲν ἀντελαμβάνετο οὔτε τὸ διάστημα τοῦ χρόνου, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλα καὶ ἐθεώρει τὸ μεγάλο ἐκεῖνο χρονικὸν διάστημα ὡς ὀλίγας ἡμέρας, ἐπειδὴ ἐτρέφετο μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς ἀπολαύσεως, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν δεῖχνομεν τὴν ἰδίαν ἀγάπην διὰ τὸν Κύριόν μας, τὸν εὐεργέτην, τὸν προστάτην, ποῦ γίνεται δι' ἡμᾶς τὰ πάντα; Ἄν ὁμως πρόκειται διὰ θιωτικὸν κέρδος, προτιμῶμεν νὰ ὑποφέρωμεν τὰ πάντα μὲ

ἄλλην τινὰ τάλαιπωρίαν, κἄν αἰσχύνῃν, κἄν κόλασιν τὴν ἐν τῷ παρόντι, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι· διὰ δὲ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ ὑπὲρ τοῦ τὴν ἄνωθεν ἐπισπάσασθαι ροπήν, χαῦνοι καὶ ἀναπεπτωκότες καὶ δια-
5 λελυμένοι φαινόμεθα.

Καὶ ποία ἡμῖν ἔσται συγγνώμη, τίς δὲ ἀπολογία οὕτω ραθύμως διακειμένοις, καὶ οὐδὲ ὅσον ὁ μακάριος οὗτος περὶ τὴν κόρην τὸν πόθον ἐπεδείξατο, τσαύτην ἀγάπην περὶ τὸν Θεὸν ἐπιδείξασθαι βουλο-
10 μένοις, καὶ ταῦτα τσαύτας ἔχοντες ἀριθμεῖν εὐεργεσίας εἰς ἡμᾶς γεγενημένας, καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένας; Ἄλλ' εἰ καὶ ἡμεῖς οὕτως ἀγνώμονες, ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως, ὁ τοσοῦτον ζέων τῷ πνεύματι, καὶ πεπυρωμένος εἰς τὸν περὶ τὸν Θεὸν πόθον, ὡς
15 ἐκεῖνα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἄξια φθέγξασθαι ρήματα καὶ ἀναβοῆσαι, καὶ εἰπεῖν· «Τί ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;». Ὅρα λέξεως ἔμφασιν· ὄρα πόθου τυραννικοῦ μανίαν· ὄρα ἀγάπην πεπυρωμένην. «Τίς ἡμᾶς χωρίσει;». Τί, φησὶν, ἐστίν, ὃ δύναται
20 τῆς ἀγάπης ἡμᾶς ἀποστερεῆσαι τῆς πρὸς τὸν Θεόν; τί τῶν ὀρωμένων, τί τῶν μὴ ὀρωμένων;

3. Εἶτα βουλόμενος καὶ κατ' εἶδος ἅπαντα ἀπαριθμήσασθαι, καὶ πᾶσιν ἡμῖν κατάδηλον ποιήσασθαι τὸν πόθον τὸν ἀκάθεκτον, ὃν περὶ τὸν Δεσπότην ἐκέ-
25 κτητο, ἐπήγαγε λέγων· «Θλιψίς, ἢ στενοχωρία, ἢ λιμός, ἢ διωγμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;». Ὡ ψυχῆς μαινομένης μανίαν σωφροσύνης μητέρα. Τί, φησί, τῶν ἐπαγομένων ἡμῖν δυνήσεται ἡμᾶς ἀποστῆσαι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης; Αἱ θλί-
30 πεις αἱ καθημεριναί; Οὐδαμῶς. Ἄλλ' αἱ στενοχωρίαι; Οὐδὲ αὐταί. Ἄλλ' οἱ διωγμοί; Οὐδ' ὅλως. Ἄλλὰ τί; λιμός; Οὐδὲ τοῦτο. Ἄλλὰ κίνδυνοι; Καὶ τί λέγω λιμὸν καὶ γυμνότητα καὶ κινδύνους; ἀλλὰ μάχαιρα; Αὐτός, φησὶν, ὁ θάνατος ἐπαγόμενος τοῦτο ἰσχύσαι
35 οὐ δυνήσεται· ἀμήχανον γὰρ καὶ πάντα ἀδύνατον. Οὐ-

προθυμίαν, ἔστω καὶ ἂν ἀπαιτῆται κόπος, ἢ κάποια ἄλλη ταλαιπωρία, ἢ ἐντροπή, ἢ ἀκόμη τιμωρία εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Διὰ τὴν ἰδικὴν μας ὁμως σωτηρίαν καὶ διὰ νὰ κερδήσωμεν τὴν θείαν βοήθειαν, παρουσιαζόμεθα νωθροὶ καὶ δειλοὶ καὶ ἐξησθενημένοι.

Καὶ ποῖα συγγνώμη θὰ ὑπάρξῃ δι' ἡμᾶς καὶ ποῖα ἀπολογία, ἀφοῦ εἴμεθα τόσο ἀδιάφοροι καὶ δὲν θέλομεν νὰ δεῖξωμεν εἰς τὸν Θεὸν τόσῃν ἀγάπην, ὅσῃν ὁ μακάριος αὐτὸς ἔδειξεν εἰς τὴν κόρην, καὶ μάλιστα, ὅταν ἠμποροῦμεν νὰ ἀπαριθμήσωμεν τόσας εὐεργεσίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν γίνῃ καὶ γίνονται εἰς ἡμᾶς καθημερινῶς; Ἄλλ' ἂν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα τόσο ἀχάριστοι, ὁμως ὁ Παῦλος δὲν εἶναι παρόμοιος μὲ ἡμᾶς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο φλογερός κατὰ τὸ Πνεῦμα καὶ εἶχε φλογεράν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε νὰ εἰπῇ καὶ νὰ ἀναφωνήσῃ τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀντάξιοι τῆς ψυχῆς του· «Ποῖος θὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ;»³. Πρόσεχε τὴν ἔμφασιν τῆς λέξεως. Πρόσεχε τὸν δυνατὸν πόθον. Πρόσεχε τὴν φλογεράν ἀγάπην. «Ποῖος θὰ μᾶς χωρίσῃ;». Τί εἶναι, λέγει, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ μᾶς στερήσῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην; Ποῖον ἀπὸ τὰ ὀρατά, ποῖον ἀπὸ τὰ ἀόρατα;

3. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀπαριθμήσῃ τὰ πάντα καὶ εἰδικότερον καὶ νὰ καταστήσῃ εἰς ὄλους ἡμᾶς ὀλοφάνερον τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἔτρεφε διὰ τὸν Κύριον, ἐπρόσθεσε καὶ εἶπε, «Θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ πείνα, ἢ διωγμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;»⁴. Ὡ ψυχῆ, ἢ ὁποῖα κατέχεται ἀπὸ ἱερὰν μανίαν, ἢ ὁποῖα εἶναι μητέρα τῆς σωφροσύνης. Τί λέγει, ἀπ' αὐτὰ ποῦ θὰ μᾶς ἐπιβληθοῦν, εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς στερήσῃ τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὸν Θεόν; Αἱ καθημεριναὶ θλίψεις; Καθόλου. Ἄλλὰ τί; Ἡ πείνα; Οὔτε αὐτό. Ἡ οἱ κίνδυνοι; Καὶ τί λέγω διὰ τὴν πείναν καὶ τὴν γυμνότητα καὶ τοὺς κινδύνους; Μήπως ἢ μάχαιρα; Ὁ ἴδιος ὁ θάνατος, λέγει, καὶ ἂν μᾶς ἐπιβληθῇ, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ κατορθώσῃ αὐτό. Διότι εἶναι ἀκατόρθωτον καὶ ἐντελῶς ἀδύνατον. Κανείς

δεις ἕτερος οὕτως ἀγαπήσαι κατηξιώθη τὸν Δεσπότην, ὡς ἡ μακαρία αὐτῆ ψυχὴ. Καθάπερ γὰρ ἀπαλλαγείς τοῦ σώματος, καὶ μετάρσιος, ὡς εἶπεῖν, γεγονώς, καὶ οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς βαδίζειν νομίζων, οὕτως
 5 ἅπαντα φθέγγεται. Ὁ γὰρ περὶ τὸν Θεὸν πόθος, καὶ ἡ πεπυρωμένη ἀγάπη μετέστησεν αὐτοῦ τὸν λογισμὸν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητά, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα, καὶ ἀπὸ τῶν βλεπομένων ἐπὶ τὰ μὴ ὁρώμενα. Τοιοῦτον γὰρ ἡ πίστις, καὶ ἡ περὶ
 10 τὸν Θεὸν ἀγάπη.

Καὶ ἵνα μάθῃς αὐτοῦ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, ὄρα τὸν οὕτως ἀγαπῶντα τὸν Δεσπότην, καὶ ἐκκαίμενον εἰς τὸν περὶ αὐτὸν πόθον, ἐλαυνόμενον, διωκόμενον, μαστιζόμενον, μυρία δεινὰ ὑπομέμοντα, καὶ
 15 λέγοντα· «Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον· τρις ἐρραβδίσθην· ἅπαξ ἐλιθάσθην· νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν,
 20 κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ». Καὶ τοσαῦτα πάσχων ἔχαιρε καὶ ἠγαλλιᾶτο. Ἦδει γὰρ καὶ ἐπεπληροφόρητο, ὅτι οἱ πρὸς τὸ παρὸν πόνοι τῶν μεγίστων αὐτῷ βραβείων πρόξενοι γίνονται, καὶ οἱ κίνδυνοι στεφάνους ἔτικτον. Εἶ γὰρ ὁ Ἰακώβ διὰ τὸν
 25 περὶ τὴν Ραχὴλ πόθον ὡς ἡμέρας ὀλίγας τῶν ἐπτὰ ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν ἐνόμιζε, πολλῷ μᾶλλον ὁ μακάριος οὗτος οὐδὲν ἅπαντα ἠγεῖτο, πυρωθεὶς ἅπαξ τῷ περὶ τὸν Θεὸν πόθῳ, καὶ διὰ τὸν ἀγαπώμενον Χριστὸν ἅπαντα ὑπομέμων.

30 Σπουδάσωμεν τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσαι τὸν Χριστόν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον, φησὶν, ὁ Χριστὸς ζητεῖ παρὰ σοῦ, ἢ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ποιεῖν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν αὐτόν, καθ' ὃν δεῖ τρόπον ἀγαπᾶν, δηλονότι καὶ

4. Ρωμ. 8, 35.

5. Β' Κορ. 11, 23-27.

ἄλλος δὲν ἔγινεν ἄξιος νὰ ἀγαπήσῃ τόσον πολὺ τὸν Κύριον, ὅσον ἡ μακαρία αὐτῆ ψυχῆ. Διότι λέγει ὅλα αὐτά, ὡσὰν νὰ εἶχεν ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ὡσὰν νὰ εἶχε γίνει ὑπερκόσμιος, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι δὲν βαδίζει ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Καθ' ὅσον ὁ πόθος καὶ ἡ φλογερὴ του ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν μετέφερε τὸν νοῦν του ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητὰ καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα εἰς τὰ μέλλοντα καὶ ἀπὸ τὰ θλεπόμενα πρὸς τὰ ἀόρατα. Τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς τὴν μεγάλην του εὐγνωμοσύνην, βλέπε αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἠγάπα τόσον τὸν Κύριον καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον δι' αὐτόν, νὰ ἐξορίζεται, νὰ καταδιώκεται, νὰ μαστιγώνεται καὶ νὰ ὑπομένη μύρια δεινὰ καὶ νὰ λέγῃ· «Εἰς τοὺς κόπους πολὺ περισσότερον, εἰς μαστιγώσεις ὑπερβολικά, εἰς τὸν θάνατον πολλὰς φορές ὠδηγήθην. Ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων πέντε φορές ἐμαστιγώθην με τεσσαράκοντα παρὰ μίαν μαστιγώσεις. Τρεῖς φορές ἐρραβδίσθην, μίαν φοράν ἐλιθοβολήθην, ἓνα ἡμερονύκτιον ἔμεινα εἰς τὸν βυθόν, πολλὰς φορές εἰς ὁδοιπορίας με κινδύνους ποταμῶν, με κινδύνους ψευδαδελφῶν, με κόπον καὶ μόχθον»⁵. Καὶ ἐνῶ ἐπάθαιεν αὐτά, ὅμως ἐχαίρετο καὶ ἠγάλλετο. Διότι ἐγνώριζε καὶ εἶχε πληροφορηθῆ, ὅτι οἱ πρὸς τὸν παρὸν κόποι γίνονται δι' αὐτόν αἴτιοι τῶν πολὺ μεγάλων βραβείων καὶ ὅτι οἱ κίνδυνοι προσφέρουν στεφάνους. Πράγματι, ἐὰν ὁ Ἰακώβ λόγῳ τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴν Ραχήλ ἐθεώρει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν ὡς ὀλίγας ἡμέρας, πολὺ περισσότερον αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος ἐθεώρει τὰ πάντα ὡς μηδέν, ἐπειδὴ ἐφλέγετο ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὑπέμενε τὰ πάντα διὰ τὸν Χριστόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπα.

Ἄς ἐπιδιώξωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς νὰ ἀγαπήσωμεν τὸν Χριστόν. Διότι τίποτε ἄλλο, λέγει, δὲν ζητεῖ ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἐσένα, παρὰ τὸ νὰ ἀγαπᾷς αὐτόν με ὅλην σου τὴν καρδίαν καὶ νὰ ἐκτελῆς τὰς ἐντολάς του. Διότι αὐτὸς πού τὸν ἀγαπᾷ, ὅπως πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷ,

τὰς αὐτοῦ ἐπείγεται ἐντολὰς ποιεῖν. Ὅταν γάρ τις
περὶ τινα γνησίως διάκειται, πάντα πράττειν σπου-
δάξει, ἃ τὸν ἀγαπώμενον ἐφέλκεσθαι δύναται εἰς τὸν
περὶ αὐτὸν πόθον. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἐὰν ἀγαπήσωμεν
5 γνησίως τὸν Δεσπότην, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ πλη-
ρῶσαι δυνασόμεθα, καὶ μηδὲν πράττειν ἐκείνων τῶν
παροξῦναι δυναμένων τὸν ἀγαπώμενον. Τοῦτο ἡ βα-
σιλεία τῶν οὐρανῶν, τοῦτο ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν,
τοῦτο τὰ μυρία ἀγαθὰ, τὸ καταξιωθῆναι γνησίως καὶ
10 καθ' ὃν χρῆ δὴ τρόπον ἀγαπᾶν ἀγαπήσωμεν δὲ αὐτὸν
γνησίως, ἐὰν διὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἀγάπην, καὶ περὶ
τοὺς ὁμοδούλους πολλὴν ἐπιδειξώμεθα ἀγάπην. «Ἐν
ταύταις», γάρ, φησί, «ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νό-
μος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται», ἐν τῷ ἀγαπήσαι Κύ-
15 ριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅ-
λης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ
τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.

Τοῦτο τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον, τοῦτο πασῶν
τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ὁ θεμέλιος. Τῇ γὰρ ἀγάπῃ τῇ
20 περὶ τὸν Θεὸν συνεισέρχεται καὶ ἡ περὶ τὸν πλησίον
ἀγάπη. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν οὐ περιόψεται τὸν
ἀδελφόν, οὐδὲ τὰ χρήματα τοῦ οἰκείου μέλους προ-
τιμήσει, ἀλλὰ πολλὴν περὶ αὐτὸν ἐπιδείξεται τὴν φι-
λοτιμίαν, μεμνημένος τοῦ εἰρηκότος, ὅτι «Ὁ ποιήσας
25 ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ
ἐποίησε». Καὶ ἐννοῶν, ὅτι διὰ τῆς εἰς τὸν ὁμόδουλον
θεραπείας αὐτός ἐστιν ὁ τὰ γινόμενα οἰκειούμενος, ὁ
τῶν ἀπάντων Δεσπότης, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας
ἅπαντα ἐργάσεται, καὶ πολλὴν τὴν δαψίλειαν περὶ
30 τὴν ἐλεημοσύνην ἐπιδείξεται, οὐ πρὸς τὴν εὐτέλει-
αν ὁρῶν τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ
οἰκειοῦσθαι ἐπαγγειλαμένου τὰ εἰς τοὺς πένητας γι-
νόμενα.

Μὴ δὲ παρατρέχωμεν ἀπλῶς, παρακαλῶ, τὸ κέρ-

6. Ματθ. 22, 40.

7. Πρβλ. Μαρκ. 12, 30 - 31.

8. Ματθ. 25, 40.

εἶναι φανερόν, ὅτι ἐπιδιώκει νὰ ἐκτελῇ τὰς ἐντολάς του. Καθ' ὅσον ὅταν κανεὶς συμπαθῇ κάποιον, φροντίζει νὰ κάνῃ ὅλα, ὅσα εἶναι δυνατόν νὰ προσελκύσουν ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ, εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς αὐτόν. Ἐάν λοιπόν καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν ἀληθινὰ τὸν Κύριον, θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ τὰς ἐντολάς του νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ νὰ μὴ κάνωμεν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ ἐξοργίσουν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶται. Αὐτὸ εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, αὐτὸ εἶναι ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν, αὐτὸ εἶναι τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, τὸ νὰ ἀξιωθῇ δηλαδὴ κανεὶς νὰ ἀγαπᾷ ἀληθινὰ, ὅπως πρέπει. Θὰ ἀγαπήσωμεν δὲ αὐτόν ἀληθινὰ, ἐάν δεῖξωμεν μεγάλην ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας χάριν τῆς πρὸς αὐτόν ἀγάπης. Διότι λέγει, «Ἀπ' αὐτάς τὰς δύο ἐντολάς ἐξαρτῶνται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται»⁶, νὰ ἀγαπήσῃς δηλαδὴ Κύριον τὸν Θεόν σου μὲ ὅλην σου τὴν καρδίαν καὶ μὲ ὅλην σου τὴν δύναμιν καὶ μὲ ὅλην σου τὴν διάνοιαν καὶ τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτόν σου⁷.

Αὕτῃ εἶναι ἡ κορωνὶς τῶν ἀρετῶν, αὕτῃ εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀπ' ὅλας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Διότι μαζὶ μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Διότι αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν δὲν θὰ παραμελήσῃ τὸν συνάνθρωπόν του, οὔτε θὰ προτιμήσῃ τὰ χρήματα τοῦ συγγενοῦς του, ἀλλὰ θὰ δεῖξῃ εἰς αὐτόν μεγάλην γενναιοδωρίαν, ἀφοῦ ἐνθυμηθῇ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰπεῖ, ὅτι «Αὐτὸς πού ἔκανε κάτι εἰς ἓνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πῖθ ἀσημάντους ἀδελφούς μου, εἰς ἐμὲ τὸ ἔκανε»⁸. Καὶ σκεπτόμενος ὅτι διὰ τὴν βοήθειαν πρὸς τὸν συνάνθρωπόν του αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος οἰκειοποιεῖται, ὅσα ἔχουν γίνῃ, δηλαδὴ ὁ Κύριος τῶν πάντων, θὰ πραγματοποιήσῃ τὰ πάντα μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ θὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην γενναιοδωρίαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἀφοῦ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ὠφέλειαν ἐκεῖνου πού φαίνεται, ἀλλ' εἰς τὸ μέγεθος ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ οἰκειοποιηθῇ, ὅσα γίνονται εἰς τοὺς πτωχοὺς.

Ἄς μὴ παρατρέχωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, ἔτσι ἀπλῶς,

δος τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τὸ φάρμακον τῶν ἡμετέρων τραυμάτων. Τοῦτο γάρ, τοῦτο μάλιστα τὸ φάρμακον τσαύτην ἡμῖν παρέξει τὴν θεραπείαν, καὶ οὕτως ἀφανίσει τὰ ἔλκη τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὡς μηδὲ ἴχνος μηδὲ οὐλὴν καταλειφθῆναι· ὅπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων οὐχ οἷόν τε γενέσθαι. Ἐὰν γὰρ μυριάκις τις τὰ φάρμακα τῷ οἰκείῳ τραύματι ἐπιθῆ τὰ παρὰ τῶν ἰατρῶν κατασκευαζόμενα, ἀνάγκη τὴν οὐλὴν ἐν τῷ σώματι ἐναπομένειν· καὶ εἰκότως·

10 σῶμα γάρ ἐστι τὸ θεραπευόμενον. Ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ ψυχὴ ἐστὶν ἡ θεραπευομένη, ἐπειδὴ τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείξεται, πολλὴν δέχεται τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολὴν, καὶ οὕτως ἅπαντα φυγαδεύεται τὰ ἔλκη, ὡς ἂν κονιορτός, ἀνέμου σφοδροῦ διε-

15 γερθέντος. Καὶ τούτων ἀπάντων τῶν ὑποδειγμάτων ὑπερπλήρεις ἡμῖν αἱ Γραφαί. Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος ἀπόστολος γέγονεν ἀπὸ διώκτου, καὶ ὁ πρότερον πορθῶν τὴν Ἐκκλησίαν, ὕστερον αὐτὸς αὐτῆς γέγονε νυμφαγωγός.

20 4. Εἶδες ἄκραν τὴν μεταβολὴν; εἶδες ἄφατον τὴν μετάστασιν; Οὕτω καὶ ὁ ληστής μυρίους ἐργασάμενος φόνους, ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ διὰ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ρημάτων οὕτως ἅπαντα ἀπενίψατο τὰ ἁμαρτήματα, ὡς ἀκοῦσαι παρὰ τοῦ Δεσπότου, ὅτι «Σήμερον

25 μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Οὕτω καὶ ὁ τελώνης, στῆθος πλήξας, καὶ τὰ οἰκεία ἁμαρτήματα ὁμολογήσας, κατῆλθε δεδικαιωμένος ὑπὲρ τὸν Φαρισαῖον. Ἄλλὰ τούτων μὲν ἕκαστος ψυχῆς εὐγνωμοσύνην ἐπιδειξάμενος, καὶ τὰ πρότερα ὁμολογήσας πταίσματα,

30 οὕτω τῆς συγχωρήσεως ἀπήλαυσεν. Ἴδωμεν δὲ ταύτης τῆς ἐντολῆς τὴν ἰσχύν, καὶ ὄσσην παρουσίας δύναμιν κέκτηται ἡ δαυιλῆς ἐλεημοσύνη, ἵνα μαθόντες τὸ ἐξ αὐτῆς ἡμῖν ἐγγινόμενον κέρδος, προθύμως αὐτὴν μετέλθωμεν. Τάχα γὰρ τσαύτη αὐτῆς ἡ πε-

9. Λουκᾶ 23, 43.

10. Πρὸβλ. Λουκᾶ 18, 13.

τὸ ὄφελος τῶν ψυχῶν μας, τὸ φάρμακον τῶν τραυμάτων μας. Διότι αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν τὸ φάρμακον θὰ παράσχη εἰς ἡμᾶς τόσην θεραπείαν καὶ ἔτσι θὰ ἐξαφανίσῃ τὰς πληγὰς τῶν ψυχῶν μας, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ οὔτε ἶχνος οὔτε οὐλήν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ διὰ τὰ σωματικά τραύματα. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος βάλῃ εἰς τὸ τραῦμα του ἀπεριορίστους φορές τὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα παρασκευάζονται ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς, εἶναι φυσικὸν ἢ οὐλὴ νὰ μείνῃ εἰς τὸ σῶμα. Καὶ πολὺ εὐλογα, διότι σῶμα εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον θεραπεύεται. Ἐδῶ ὅμως ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι αὐτὴ, ἢ ὁποῖα θεραπεύεται, ἐὰν φανερώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της, δέχεται μεγάλην μεταβολὴν πρὸς τὸ καλύτερον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξαφανίζονται ὅλαι αἱ πληγαί, ὡσὰν νὰ ἦσαν σκόνῃ καὶ νὰ ἐφύσηξεν ἰσχυρὸς ἄνεμος. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ παραδείγματα εἶναι ὑπερπλήρεις αἱ Γραφαί. Κατὰ παρόμοιον τρόπον ὁ μακάριος Παῦλος ἐγένεν ἀπὸ διώκτης ἀπόστολος, καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἐμάχετο τὴν Ἐκκλησίαν, ἔπειτα ἐγένε νυμφαγωγὸς της.

4. Εἶδες τὴν ριζικὴν μεταβολὴν; Εἶδες τὴν ἀπερίγραφτον ἀλλαγὴν; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ ληστής, ἀφοῦ ἔκανε μυρίους φόνους, ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς μὲ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους λόγους ἐκαθαρίσθη τόσον ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα, ὥστε νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν Κύριον, ὅτι «Ἀπὸ σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν παράδεισον»⁸. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ τελώνης ἀφοῦ ἐκτύπησε τὸ στήθος του καὶ ἀφοῦ ὠμολόγησε τὰ ἀμαρτήματά του, κατέβη αὐτὸς συγχωρημένος παρὰ ὁ Φαρισαῖος⁹. Ἄλλ' ἀπ' αὐτοὺς ὁ καθεὶς ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, ἀφοῦ ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ψυχῆς του καὶ ἀφοῦ ὠμολόγησε τὰ προηγούμενα σφάλματά του. Ἄς ἰδοῦμεν ὅμως τὴν ἰσχύν αὐτῆς τῆς ἐντολῆς καὶ πόσην δύναμιν ὠφελείας περιέχει ἢ πλουσία ἐλεημοσύνη, ὥστε, ἀφοῦ ἀντιληφθῶμεν τὸ κέρδος ποῦ προέρχεται ἀπ' αὐτὴ νὰ τὴν κάνωμεν μὲ προθυμίαν. Ἴσως λοιπὸν νὰ εἶναι

ριουσία, ὡς μὴ μόνον ἁμαρτήματα ἐκκαθαίρειν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον φυγαδεύειν. Καὶ λέγω τὸν τρόπον.

Καὶ τίς, φησὶν, ἐλεημοσύνην ἐπιδειξάμενος, τοῦ
 5 θανάτου κρείττων γέγονε; Καὶ μὴν ἅπαντας ὀρώμεν ὑπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ θανάτου γινομένους. Μὴ θορυβηθῆς, ἀγαπητέ, ἀλλὰ μάθε δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅπως ἡ τῆς ἐλεημοσύνης δύναμις ἐνίκησε καὶ τούτου τὴν τυραννίδα. Ταβιθά τις ἐγένετο γυνή,
 10 ἣτις διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἔργον ἐποιεῖτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης εὐπορίαν συλλέγειν ἑαυτῇ· καὶ ἐνεδίδυσκε, φησί, τὰς χήρας, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν εὐπορίαν αὐταῖς παρεῖχεν. Ἐγένετο δὲ ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν.
 15 Ἄλλὰ βλέπε μοι ἐνταῦθα, ἀγαπητέ, πῶς αἱ τῆς θεραπείας ἀπολαύουσαι, καὶ τὰ σώματα σκεπόμεναι ἀπ' αὐτῆς, ἐν καιρῷ τὴν εὐεργέτιν ἀμειβόμεναι, περιεστῶσαι τὸν ἀπόστολον, ἐπεδείκνουν, φησί, τὰ ἱμάτια, καὶ ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὐσα ἡ Δορκάς, καὶ τὴν
 20 τροφὸν ἐπεζήτησαν, καὶ δάκρυα ἴσως προσέχεον, καὶ εἰς πολὺν οἶκτον τὸν ἀπόστολον ἐφείλκοντο. Τί οὖν ὁ μακάριος Πέτρος; «Τὰ γόνατα θεῖς», φησί, «προσηύξατο, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε· Ταβιθά, ἀνάστηθι. Ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ
 25 ἰδοῦσα τὸν Πέτρον, ἀνεκάθισε. Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτὴν, καὶ φωνήσας τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν».

Εἶδες δύναμιν τοῦ ἀποστόλου, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν αὐτῷ Λεσπότου; εἶδες ὅση τῆς εἰς τὰς
 30 χήρας εὐπορίας ἀμοιβὴ καὶ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ γέγονε; Τί γὰρ τοσοῦτον, εἶπέ μοι, παρέσχεν αὕτη ταῖς χήραις, ὅσον αὐταὶ αὐτὴν ἠμείψαντο; Ἰμάτια παρέσχε καὶ τροφὰς αὐταῖς, ἀλλ' αὐταὶ πρὸς ζωὴν αὐτὴν

11. Πρβλ. Πράξ. 9, 36-43. Πρόκειται διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ταβιθά ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Πέτρον.

12. Πράξ. 9, 40-41.

τόσον μεγάλη ἡ δύναμις της, ὥστε νὰ μὴ καθαρῖζη μόνον τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξαφανίζη καὶ τὸν ἴδιον τὸν θάνατον. Καὶ θὰ σᾶς εἰπῶ μὲ ποιὸν τρόπον.

Καὶ ποῖος, λέγει, πού ἐδειξεν ἐλεημοσύνην ἐγένεν ἀνώτερος ἀπὸ τὸν θάνατον; Βεβαίως βλέπομεν, ὅτι ὅλοι ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ θανάτου. Μὴ ταραχθῆς, ἀγαπητέ, ἀλλὰ νὰ μάθης μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, πῶς ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης ἐνίκησε ἀκόμη καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ὑπῆρχε κάποια γυναῖκα μὲ τὸ ὄνομα Ταβιθά πού ἐρμηνεύεται Δορκάς¹¹. Αὐτὴ καθημερινῶς εἶχεν ὡς ἔργον νὰ συλλέγη διὰ τὸν ἑαυτὸν της τὸν πνευματικὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην. Καὶ ἔντυνε, λέγει, τὰς χήρας καὶ ἐδιδεν εἰς αὐτάς καὶ ὅλην τὴν ἄλλην περιουσίαν της. Συνέβη ὁμως νὰ ἀσθενήσῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Πρόσεχε ὁμως ἐδῶ, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, πῶς ἐκεῖναι αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀπολαύσει τὴν βοήθειάν της καὶ εἶχον ἐνδυθῆ ἀπ' αὐτήν, εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἀμείβουν τὴν εὐεργέτιδα, ἀφοῦ ἐπλησίασαν τὸν ἀπόστολον Πέτρον, ἐδείκνυον, λέγει ἡ Γραφή, τὰ ἐνδύματα καὶ ὅσα ἔκανεν ἡ Δορκάς, ὅταν ἦτο μαζὺ των καὶ ἐζήτουν τὴν τροφὸν των καὶ δάκρυα ἴσως νὰ ἔχουνον καὶ προεκάλουν εἰς τὸν ἀπόστολον πολὺν οἶκτον. Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ μακάριος Πέτρος; «Ἀφοῦ ἐγονάτισε», λέγει, «προσηυχῆθη καὶ στραφεὶς πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε· Ταβιθά, σήκω ἐπάνω. Αὐτὴ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς της καὶ ὅταν εἶδε τὸν Πέτρον ἐσηκώθη. Ὁ Πέτρος ἔδωσεν εἰς αὐτὴν τὸ χέρι του καὶ τὴν ἐσήκωσεν ἐπάνω καὶ ἐφώναξε τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὰς χήρας καὶ τὴν παρουσίασε ζωντανήν»¹².

Εἶδες τὴν δύναμιν τοῦ ἀποστόλου ἢ μᾶλλον τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ μέσῳ αὐτοῦ; Εἶδες πόση ἀμοιβὴ ἔλαβε διὰ τὰ καλά της ἔργα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν; Διότι εἶπέ μου, τί τόσον μεγάλο προσέφερον αὐτὴ εἰς τὰς χήρας, ὅσον αὐταὶ ἀντήμειψαν αὐτήν; Προσέφερον εἰς αὐτάς ἐνδύματα καὶ τροφάς, ἀλλ' αὐταὶ τὴν ἐπανε-

ἐπανήγαγον, καὶ τὸν θάνατον ἐξ αὐτῆς δραπετεῦσαι ἐποίησαν μᾶλλον δὲ οὐχ αὐται, ἀλλὰ διὰ τὴν εἰς ταύτας θεραπείαν ὁ φιλόανθρωπος ἡμῶν Δεσπότης. Εἶδετε φαρμάκον δύναμιν, ἀγαπητοί; Τοῦτο πάντες ἐαυτοῖς κατασκευάσωμεν· οὐδὲ γὰρ πολυτελές ἐστι, καίτοι γε τοσαύτην ἔχον τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὖνωνον, καὶ οὔτε δαπάνης δεῖται πολλῆς. Τὸ γὰρ τῆς ἐλεημοσύνης μέγεθος οὐκ ἐν τῷ πλήθει τῶν χρημάτων κρίνεται, ἀλλ' ἐν τῇ προθυμίᾳ τῶν δίδόντων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ποτήριον ψυχροῦ δοῦς ἀπόδεκτος γέγονε, καὶ ἡ τὰ δύο λεπτὰ καταβαλοῦσα, ἵνα μάθωμεν, ὅτι πανταχοῦ γνώμην ὀρθὴν ἐπιζητεῖ ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης. Ἔστι πολλάκις καὶ ὀλίγα ἔχοντα πολλὴν τὴν δαψίλειαν τῆς ἐλεημοσύνης ἐπιδείξασθαι, ὅταν ἡ ἢ ἢ προθυμία ἐρρωμένη· καὶ πάλιν τὸ ἐναντίον, ἔστι καὶ πολλὰ κεκτημένον ἐλάττονα ὀφθῆναι τῶν ὀλίγα ἔχόντων διὰ τὴν τῆς ἰδίας γνώμης μικρολογίαν.

Ἐκχέωμεν οὖν, παρακαλῶ, τὰ ὄντα εἰς τοὺς ἐν χρεῖα ὄντας μετὰ δαψιλοῦς γνώμης, ἐξ ὧν ὁ Δεσπότης ἡμῖν κεχάρισται, καὶ αὐτὰ τὰ παρ' αὐτοῦ ἡμῖν δοθέντα αὐτῷ πάλιν ἡμεῖς δῶμεν, ἵνα οὕτω πάλιν μετὰ πολλῆς προσθήκης ἡμέτερα γένηται. Τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ φιλοτιμία, ὅτι καὶ ἀφ' ὧν ἔδωκε λαμβάνων, οὐχ ἡγεῖται τὰ ἴδια λαμβάνειν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἡμῖν αὐτὰ τῆς φιλοτιμίας ἀποδιδόναι ὑπισχνεῖται· μόνον εἰ ἡμεῖς τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδείξασθαι βουληθῶμεν, καὶ καθάπερ τῇ τοῦ Θεοῦ χειρὶ ταῦτα παρακατατιθέμενοι, οὕτως αὐτὰ τοῖς πέννησι χορηγῶμεν, εἰδότες ὅτι ἅπερ ἂν ἡ χεὶρ ἐκείνη δέξηται, οὐκ ἐκεῖνα μόνον ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ πολυπλασίουνα τὰ δοθέντα οὕτως ἡμῖν αὐτὰ πάλιν χαρίζεται, τὴν οἰκείαν φιλοτιμίαν διὰ πάντων ἐπιδεικνύμενος.

Καὶ τί λέγω, ὅτι αὐτὰ πάλιν πολυπλασιάζει; Ἡ

13. Πρβλ. Ματθ. 10, 42.

14. Πρβλ. Λουκᾶ 21, 2-3.

φερον εἰς τὴν ζωὴν καὶ συνετέλεσαν νὰ τὴν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ μᾶλλον ὄχι αὐταί, ἀλλ' ὁ φιλόνηθρος Κύριός μας λόγω τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πρὸς αὐτάς. Εἶδατε, ἀγαπητοί, δύναμιν φαρμάκου; Αὐτὸ ἄς ἐτοιμάσωμεν ὅλοι διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι οὔτε εἶναι τόσο ἀκριβόν, ἄν καὶ ἔχη τόσην δύναμιν, ἀλλὰ καὶ πολὺ εὐθύνον καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην μεγάλης δαπάνης. Καθ' ὅσον τὸ μέγεθος τῆς ἐλεημοσύνης δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν προθυμίαν αὐτῶν ποὺ δίδουν ἐλεημοσύνην. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔδωκε ποτήριον μὲ δροσερὸν ὕδωρ¹³, ἔγινε δεκτὸς καὶ ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ ὁποία ἔδωκε δύο λεπτά¹⁴, διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ὁ Κύριος τῶν πάντων ζητεῖ παντοῦ καλὴν διάθεσιν. Συμβαίνει πολλὰς φορὰς νὰ δεικνύη κανεὶς μεγάλην γενναιοδωρίαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἄν καὶ ἔχει ὀλίγα, ὅταν ἡ προθυμία εἶναι ἰσχυρά. Καὶ τὸ ἀντίθετον πάλιν εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ, ἐνῶ δηλαδὴ κάποιος ἔχει πολλὰ, νὰ φανῇ ὅτι ἔχει ὀλιγώτερα ἀπ' αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὀλίγα, λόγω τῆς μικροπρεπείας τοῦ χαρακτῆρος του.

Ἄς μοιράζωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, γενναιοδωρα εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκη τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἐχάρισεν ὁ Κύριος καὶ αὐτά, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει δώσει αὐτός, νὰ τὰ προσφέρωμεν καὶ πάλιν εἰς αὐτόν, ὥστε νὰ γίνουν πάλιν ἰδικὰ μας κατὰ πολὺ ἠύξημένα. Διότι τόσο μεγάλη εἶναι ἡ φιλοτιμία τοῦ Κυρίου, ὥστε, ἄν καὶ λαμβάνει ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔδωκε, δὲν θεωρεῖ, ὅτι λαμβάνει ἀπὸ τὰ ἴδια, ἀλλὰ ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς, ὅτι θὰ μᾶς τὰ ἀποδώσῃ μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν. Μόνον ἐάν ἡμεῖς θελήσωμεν νὰ ἐπιδείξωμεν τὰ ἰδικὰ μας, νὰ δίδωμεν αὐτά εἰς τοὺς πτωχοὺς, ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ τοποθετῶμεν αὐτὰ εἰς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ δεχθῇ ἐκεῖνο τὸ χέρι, δὲν θὰ μᾶς ἀνταποδώσῃ μόνον αὐτά, ἀλλὰ θὰ μᾶς τὰ χάρισῃ καὶ πάλιν αὐτός, ἄν καὶ εἶναι πολὺ περισσότερα, ὅσα ἔχουν δοθῆ καὶ δεικνύει μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν φιλοτιμίαν του.

Καὶ διατί λέγω ὅτι πολλαπλασιάζει πάλιν αὐτά; Τὸ

χειρ ἐκείνη δίδωσιν οὐκ αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ μετὰ τούτων καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δωρεῖται, καὶ ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ, καὶ τὰ μυρία ἀγαθὰ χαρίζεται, εἰς τῶν παρ' αὐτοῦ δοθέντων μικρόν τι
 5 εἰσενεγκεῖν βουληθῶμεν. Μὴ γὰρ βαρὺ τι καὶ ἐπαχθὲς παρ' ἡμῶν αἰτεῖ; Τὰ περιττὰ τῆς χρείας βούλεται ἀναγκαῖα ἡμᾶς ποιήσασθαι, καὶ ἅπερ εἰκῆ καὶ μάτην ἐν τοῖς ταμείοις ἐναπόκειται, ταῦτα βούλεται ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν καλῶς διανεμηθῆναι, ἵνα ἀφορμὴν
 10 λαβὼν ἐντεῦθεν, λαμπρῶς ἡμᾶς στεφανώσῃ. Σπεύδει γὰρ καὶ ἐπείγεται, καὶ πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε ἀξιῶσαι ἡμᾶς ὧν καὶ ἐπηγγείλατο.

5. Μὴ τοίνυν ἑαυτοὺς ἀποστερήσωμεν, παρακαλῶ, τῶν τοσούτων ἀγαθῶν. Εἰ γὰρ οἱ περὶ τὴν γῆν
 15 πονοῦμενοι καὶ ταλαιπωροῦντες, τὰς ἑαυτῶν ἀποθήκας κενοῦντες, εἰς τὴν γῆν καταβάλλουσι τὰ σπέρματα, καὶ τὰ πάλαι συνηγμένα σκορπίζουσι, καὶ μεθ' ἡδονῆς τοῦτο ποιοῦσι, τῇ ἐλπίδι τοῦ πλείονος ἑαυτοὺς παραμυθούμενοι, καὶ ταῦτα εἰδότες ὡς καὶ ἀέρων
 20 ἀνωμαλίας πολλάκις, καὶ γῆς ἀκαρπία, καὶ ἕτεραι πολλαὶ περιστάσεις, ἢ ἀκρίδων στρατόπεδον, ἢ ἐρυσίβης ἢ ἔφοδος τῆς προσδοκίας διαμαρτεῖν ἐποίησε, καὶ ὁμως ταῖς χρησταῖς ἐλπίσιν ἑαυτοὺς τρέφοντες, τὰ ἐν τοῖς ταμείοις συνηγμένα τῇ γῆ παρακατατίθενται.
 25 πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς τὰ ἀπλῶς ἀποκείμενα σκορπίζειν εἰς τὴν τῶν πενήτων διατροφήν προσῆκεν, ἔνθα οὐκ ἐνι ποτὲ διαμαρτεῖν τοῦ τέλους, οὐδὲ δεῖσαι τὴν ἀποτυχίαν τὴν ἐπὶ τῆς γῆς γινομένην. Ἐσκορπισε γάρ, φησὶν, ἔδωκε τοῖς πένησιν. Ἄλλ' ἄκουε
 30 καὶ τῶν ἐξῆς· «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ὡ θαυμασίον σκορπισμοῦ. Ἐν βραχεῖ τῷ χρόνῳ τὴν διανομὴν ἐποίησατο, καὶ ἐν διη-

χέρι ἐκεῖνο δὲν δίδει μόνον αὐτά, ἀλλὰ μαζί μὲ αὐτά χαρίζει καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἀνακηρύσσει καὶ στεφανώνει καὶ δωρίζει τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσφέρωμεν κάτι μικρὸν ἀπ' ὅσα μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπ' αὐτόν. Μήπως δηλαδὴ μᾶς ζητεῖ κάτι τὸ βαρὺ καὶ τὸ δύσκολον; Ὅσα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα μᾶς περισσεύουν, αὐτὰ θέλει νὰ μᾶς τὰ καταστήσῃ ἀπαραίτητα καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ θησαυροφυλάκια ὕσκολα καὶ μάταια, αὐτὰ ἐπιθυμεῖ νὰ διανεμηθοῦν ὅπως πρέπει ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ὥστε νὰ λάβῃ ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμὴν καὶ νὰ μᾶς στεφανώσῃ λαμπρῶς. Διότι σπεύδει καὶ ἐπείγεται καὶ κάνει τὰ πάντα καὶ φροντίζει, ὥστε νὰ μᾶς καταστήσῃ ἀξίους ἐκείνων πού μᾶς ὑπεσχέθη.

5. Παρακαλῶ λοιπὸν ἄς μὴ στερήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰ τόσον μεγάλα ἀγαθὰ. Διότι ἐὰν αὐτοὶ πού κοπιᾶζουν καὶ ταλαιπωροῦνται διὰ τὴν γῆν, ἐκκενώνουν τὰς ἀποθήκας των καὶ ρίπτουν τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ διασκορπίζουν αὐτὰ πού πρὶν ἀπ' ὀλίγον συνεκέντρωσαν, καὶ κάνουν αὐτὸ μὲ εὐχαρίστησιν, ἀφοῦ παρηγοροῦνται μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν περισσοτέρων, καὶ κάνουν αὐτά, ἂν καὶ γνωρίζουν, ὅτι πολλές φορές καὶ αἱ καταιγίδες καὶ ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἀνωμαλίαι, ἢ σμῆνος ἀκρίδων, ἢ ἐνσκήπτουσαι ἀσθένειαι συντελοῦν, ὥστε αἱ προσδοκίαι των νὰ διαψευσθοῦν, καὶ ὁμως τρέφονται μὲ χρηστάς ἐλπίδας καὶ ρίπτουν εἰς τὴν γῆν ὅσα ἔχουν συγκεντρωθῆ εἰς τὰς ἀποθήκας, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς πρέπει νὰ μοιράζωμεν αὐτά, πού ἔχουν ἀποταμιευθῆ χωρὶς σκοπὸν, διὰ τὴν διατροφήν τῶν πτωχῶν, ὅπου δὲν εἶναι δυνατόν ποτέ νὰ πέσωμεν ἔξω ἀπὸ τὸν σκοπὸν μας, οὔτε νὰ φοβηθῶμεν τὴν ἀποτυχίαν, ἢ ὁποῖα συμβαίνει εἰς τὴν γῆν. Διότι λέγει· «Ἐσκόρπισεν, ἔδωσεν εἰς τοὺς πτωχοὺς». Ἦκουσε ὁμως καὶ τὰ ἐπόμενα. «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»¹⁸. Ὁ θαυμάσιος σκορπισμὸς. Εἰς σύντομον χρονικὸν διάστημα ἔκανε τὴν διανομὴν καὶ ἡ ἀγάπη του μένει εἰς τὸν διαρκῆ

νεκεῖ τῷ αἰῶνι ἢ δικαιοσύνη αὐτοῦ διαμένει. Τί τούτου μακαριστότερον γένοιτ' ἂν ποτε;

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, τὴν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης δικαιοσύνην ἑαυτοῖς ἐπισπασώμεθα, ἵν' ἡ καὶ περὶ 5 ἡμῶν τοῦτο λέγεσθαι ἄξιον, ὅτι ἐσκόρπισαν, ἔδωκαν τοῖς πένησιν, ἢ δικαιοσύνη αὐτῶν μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, «Ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν», ἵνα μὴ νομίσης, ὅτι τὰ σκορπισθέντα ἀπώλετο, διὰ τοῦτο ταχέως ἐπήγαγεν, «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ἐκείνων, φησί, τῶν σκορπισθέντων ἢ δικαιοσύνη ἀνάλωτος μένη, παντὶ τῷ αἰῶνι παρεκτεινομένη καὶ μηδέποτε πέρασ λαμβάνουσα. Καὶ μετὰ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ὀλλης ἀρετῆς πολλὴν τὴν ἐπιμέλειαν ποιησώμεθα, καὶ 15 τὰ πάθη τῆς σαρκὸς καταστέλλωμεν, καὶ ἐξορίσωμεν ἐκ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἄτοπον, πάντα πονηρὸν λογισμόν, ὀργήν, θυμόν, βασκανίαν, καὶ τὴν εὐμορφίαν τῆς ψυχῆς διὰ πάντων καλλωπίζωμεν, ἵνα φαιδρὸν αὐτῆς καὶ λαμπρὸν τὸ κάλλος κατασκευάσαντες ἐπισπασώμεθα ἑαυτοῖς τὸν τῶν οὐρανῶν Δεσπότην, καὶ μονὴν παρ' ἡμῖν καταξιώσῃ ποιῆσαι. Ἐνθα γὰρ ἂν ἴδῃ ψυχῆς εὐμορφίαν, εὐθέως ἐκεῖ ἐπίπτεται. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν, ὅτι «Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον, καὶ ἡσύχιον, καὶ ταπεινόν, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;».

Εἶδες πῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ἅπαντα τὰ πνευματικὰ χρώματα τὰ δυνάμενα τῆς ψυχῆς τὴν εὐμορφίαν φαιδρὰν ἀπεργάσασθαι; «Ἐπὶ τὸν πρῶτον», φησί, «καὶ ἡσύχιον, καὶ ταπεινόν». Εἶτα τὸ πάντων κατασκευαστικὸν ἐπήγαγε. «Καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους». Τί ἐστι τό, «Καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους»; Τὴν ὑπακοὴν τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων δι' αὐτῶν τῶν ἔργων πληροῦντα, καθάπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησι «Μακάριος, ὃς καταπτήσῃ πάντα δι' εὐλάβειαν». Εἰ γὰρ

16. Ἦο. 66, 2.

17. Παροιμ. 28, 14

αἰῶνα. Τί θά ἤμποροῦσε νά ὑπάρξῃ ποτέ εὐτυχέστερον ἀπ' αὐτόν;

Διά τοῦτο, παρακαλῶ, ἄς κερδήσωμεν μέ τήν ἐλεημοσύνην τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, διὰ νά καταστῇ ἄξιον νά λέγεται αὐτό καί δι' ἡμᾶς, ὅτι δηλαδὴ ἐσκόρπισαν, ἔδωσαν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἡ ἀγάπη των μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπεν, «Ἐσκόρπισεν, ἔδωσε», διὰ νά μὴ νομίσης, ὅτι, ὅσα διεσκορπίσθησαν, ἐχάθησαν, διὰ τοῦτο ἀμέσως ἐπρόσθεσεν, «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ἡ δικαιοσύνη ἐκείνων, λέγει, πού διεμοιράσθησαν, μένει ἄφθαρτος, παρατείνεται αἰωνίως καί δὲν τελειώνει ποτέ. Καί μαζί μέ τήν ἐλεημοσύνην ἄς φροντίζωμεν καί διὰ τήν ἄλλην ἀρετὴν καί ἄς καταστέλλωμεν τὰ πάθη τῆς σαρκὸς καί ἄς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τήν ψυχὴν μας κάθε παράλογον ἐπιθυμίαν, κάθε πονηρὰν σκέψιν, ὀργήν, θυμόν, φθόνον καί ἄς καλλωπίζωμεν τήν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς μέ ὅλα, ὥστε, ἀφοῦ ἐτοιμάσωμεν τὸ φωτεινὸν καί λαμπρὸν κάλλος της, νά ἀποσπάσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τήν βοήθειαν τοῦ Κυρίου τῶν οὐρανῶν καί νά μᾶς κἀνῆ ἀξίους νά κατοικήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας. Καθ' ὅσον ὅπου θά ἰδῇ ὠραιότητα ψυχῆς, ἐκεῖ ἔρχεται ἀμέσως. Διότι αὐτός ὁ ἴδιος εἶπεν, «Εἰς ποῖον ἄλλον θά ρίψω τὸ βλέμμα μου παρὰ εἰς τὸν πρῶον καὶ ἡσυχον καὶ τὸν ταπεινὸν καὶ αὐτόν, ὁ ὁποῖος τρέμει τοὺς λόγους μου;»¹⁸.

Εἶδες πῶς μᾶς ἐδίδαξεν ὅλα τὰ πνευματικὰ χρώματα, τὰ ὁποῖα ἤμποροῦν νά κοσμήσουν τήν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς; «Εἰς τὸν πρῶον καὶ ἡσυχον καὶ ταπεινόν», λέγει. Ἐπειτα ἐπρόσθεσεν ἐκεῖνο, πού κατορθώνει τὰ πάντα: «Καὶ αὐτόν πού τρέμει τοὺς λόγους μου». Τί σημαίνει τό, «Καὶ αὐτόν πού τρέμει τοὺς λόγους μου»; Σημαίνει τήν ὑπακοήν εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, αὐτόν πού ἐκπληρῶνει αὐτάς μέ τὰ ἴδια τὰ ἔργα, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ἄλλοῦ: «Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος πού ἀπὸ εὐλάβειαν προσέ-

ἡμεῖς, ἐπειδὴν ἴδωμεν οἰκέτην ἡμέτερον μετ' ἐπιμε-
 λείας πολλῆς τὰ ἐπιτάγματα πληροῦντα τὰ ἡμέτερα,
 καὶ πολλοῦ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου, πλείονα τὴν
 παρ' ἑαυτῶν εὐνοίαν καὶ συμπάθειαν εἰς αὐτὸν ἐπι-
 5 δεικνύμεθα, πολλῶ μᾶλλον ἢ ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης εἰς
 ἡμᾶς τοῦτο ἐπιδειξῆται. Διὰ τοῦτο τοίνυν ἔλεγεν·
 «'Ἐπ' ἐκεῖνον ἐπιβλέψω τὸν πρῶτον, καὶ ἡσύχιον, καὶ
 τρέμοντά μου τοὺς λόγους».

Τρέμωμεν τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ μετὰ πολλοῦ φό-
 10 βου πληρῶμεν αὐτοῦ τοὺς λόγους· αὐτοῦ γὰρ εἰσι λό-
 γοι τὰ παρ' αὐτοῦ ἡμῖν δοθέντα προστάγματα· καὶ μα-
 θόντες τίσιν ἀρέσκειται, καὶ τίνα προσίεται, ἐκεῖνα
 μετίωμεν, καὶ τοιοῦτοι γενέσθαι σπουδάζωμεν, ἡσυ-
 χίαν, πραότητα, ταπεινώσιν πολλὴν ἐπιδεικνύμενοι,
 15 καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπιτάγματα μετ' εὐλαβείας
 πολλῆς μετερχόμενοι καὶ φόβου πολλοῦ, ἵνα τὴν διά-
 θεσιν τῆς γνώμης τῆς ἡμετέρας ἀποδεξάμενος ὁ τῶν
 ἀπάντων Δεσπότης, καὶ ἀρκεσθεῖς ἡμῶν τῇ ὑπακοῇ,
 ἐπιβλέψαι ἔφ' ἡμᾶς καταξιώσῃ. Ἐὰν γὰρ τοῦτο ποι-
 20 ῆσαι καταδέξῃται, ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ ἡμᾶς καταστή-
 σει· «'Ἐπιβλέψω γάρ», φησὶν, ἀντὶ τοῦ, 'προνοίας ἀ-
 ξιώσω, χεῖρα ὀρέξω, ἐν ἅπασιν ἀντιλήψομαι, τὰς παρ'
 ἔμμαντοῦ φιλοτιμίας μετὰ δαυιλείας παρέξω'.

Ταῦτα οὖν ἅπαντα μετίωμεν, παρακαλῶ, ἵνα ἐπι-
 25 βλέψῃ καὶ ἔφ' ἡμᾶς ὁ Δεσπότης, καὶ δυνηθείημεν
 καὶ τὸν παρόντα βίον ἀλύπως διανύσαι, καὶ τῶν μελ-
 λόντων ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
 ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ
 30 αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

χει νὰ μὴ ἀμαρτήσῃ»¹⁷, Διότι, ἐὰν ἡμεῖς δείχνωμεν εἰς τὸν ὑπηρετὴν μας μεγαλυτέραν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν, ὅταν ἴδοῦμεν αὐτὸν νὰ ἐκτελῇ τὰς ἐντολάς μας μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ μὲ πολὺν φόβον καὶ τρόμον, πολὺ περισσότερον θὰ κάνῃ αὐτὸ εἰς ἡμᾶς ὁ ἀγαθὸς Κύριος. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔλεγε, «Θὰ ρίψω εὐσπλαχνικά τὸ βλέμμα μου πρὸς ἐκείνον ποὺ εἶναι πρᾶος, ἡσυχος καὶ ποὺ τρέμει τοὺς λόγους μου».

Ἄς τρέμωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, καὶ ἄς ἐκπληρώωμεν τοὺς λόγους του μὲ πολὺν φόβον. Διότι ἰδικοί του λόγοι εἶναι αἱ ἐντολαὶ ποὺ μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπ' αὐτὸν. Καὶ ἀφοῦ μάθωμεν ποῖα πράγματα τοῦ ἀρέσουν καὶ ποῖα ἐπιδοκιμάζει, ἄς κάνωμεν ἐκεῖνα καὶ ἄς φροντίζωμεν νὰ γίνωμεν τέτοιοι, νὰ δείχνωμεν δηλαδὴ ἡρεμίαν, πραότητα καὶ πολλὴν ταπεινώσιν, καὶ νὰ ἐκτελῶμεν ὅλας τὰς ἐντολάς του μὲ πολλὴν εὐλάβειαν καὶ πολὺν φόβον, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ ρίψῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ εὐσπλαχνικὸν βλέμμα του, ἀφοῦ ὁ Κύριος τῶν πάντων ἀποδεχθῆ τὴν ψυχικὴν μας διάθεσιν καὶ ἀρκεσθῆ εἰς τὴν ὑπακοὴν μας. Διότι, ἐὰν καταδεχθῆ νὰ κάνῃ αὐτό, θὰ μᾶς καταστήσῃ τελείως ἀσφαλεῖς. Καθ' ὅσον λέγει, «Θὰ ρίψω εὐσπλαχνικὸν τὸ βλέμμα μου», ἀντὶ νὰ εἰπῆ, ἴθ' ἄς κάνω ἀξίους τῆς φροντίδος μου, θὰ ἀπλώσω χέρι βοηθείας, θὰ ἐνδιαφερθῶ δι' ὅλα, θὰ παράσχω πλουσίως τὴν μεγαλοδωρίαν μου'.

Ἄς ἀσχολούμεθα λοιπὸν μὲ ὅλα αὐτά, παρακαλῶ, διὰ νὰ ἐπιβλέψῃ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος καὶ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ διανύσωμεν τὸν παρόντα βίον χωρὶς θλίψεις καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ NS'

(Γέν. 29, 21 - Γέν. 30, 24)

«Είπε δὲ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν· ἀπόδος μοι τὴν
γυναῖκά μου· πεπλήρωνται γὰρ αἱ ἡμέραι, ὅπως
εἰσέλθω πρὸς αὐτήν».

1. Ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰακώβ, ἦν περὶ τὴν
Ραχὴλ ἐπεδείξατο, εἰς τὴν Παύλου ἀγάπην μεταστάν-
τες χθές, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ περὶ τὸν Χριστὸν πόθου
αὐτοῦ καταμαθόντες, καθάπερ ὑπὸ ρύμης τινὸς σφο-
10 δροτέρας ἐξελκυσθέντες, οὐκ ἔτι ἰσχύσαμεν ἐπὶ τὴν
ἀκολουθίαν ἐπανελθεῖν τοῦ λόγου. Διόπερ, εἰ δοκεῖ,
σήμερον τοῖς ἐξῆς ἐπεξεληθόντες, τὰ ληφθέντα ἀνα-
πληρώσωμεν, ἵνα καὶ ἐκ τῶν σήμερον λεγομένων ἀρ-
κοῦσαν ὠφέλειαν καρπωσάμενοι, οὕτως οἴκαδε ἐπα-
15 νέλθωμεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπληρώθη ὁ τῶν ἑπτὰ ἐτῶν
ἀριθμὸς, «Καὶ ἦσαν», φησὶν, «ἐνώπιον Ἰακώβ ὡς
ἡμέραι ὀλίγαι ὁ τοσοῦτος χρόνος διὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐ-
τὸν αὐτήν, εἶπε τῷ Λάβαν ἀπόδος μοι τὴν γυναῖκά
μου· πεπλήρωνται γὰρ αἱ ἡμέραι μου, ὅπως εἰσέλθω
20 πρὸς αὐτήν. Συνήγαγε δὲ Λάβαν πάντας τοὺς ἄν-
δρας τοῦ τόπου, καὶ ἐποίησε τὸν γάμον. Καὶ ἐγένετο
ἑσπέρα, καὶ λαβὼν Λάβαν Λείαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ,
εἰσήγαγεν αὐτήν πρὸς Ἰακώβ».

Εἶδες τὸ παλαιὸν μεθ' ὄσης σεμνότητος τοὺς γά-
25 μους ἐπετέλουν; Ἀκούσατε οἱ περὶ τὰς σατανικὰς
πομπὰς ἐπισημνοί, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων τὰ
σεμνὰ τοῦ γάμου καταισχύνοντες. Μὴ πον αὐλοί; μὴ
πον κύμβαλα; μὴ πον χορεῖαι σατανικαί; Τίνος γὰρ
ἔνεκεν, εἰπέ μοι, τσαύτην λύμην εὐθέως ἐπεισάγεις
30 εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς σκηνηῆς καὶ τῆς δε-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Σ´
(Γέν. 29, 21 - Γέν. 30, 24)

«Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν Λάβαν. Δός μου τὴν Ραχήλ ὡς γυναῖκα μου, διότι ἐσυμπληρώθησαν τὰ ἑπτὰ ἔτη, διὰ τὴν νυμφευθῶ».

1. Ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποῖαν ἔδειξεν ὁ Ἰακώβ πρὸς τὴν Ραχήλ, ἀφοῦ μετεφέρθημεν εἰς τὴν χθεσινὴν μας ὁμιλίαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Παύλου καὶ ἐμάθομεν τὸ μέγεθος τοῦ πόθου τοῦ πρὸς τὸν Χριστόν, ὡσάν νὰ παρεσύρθημεν ἀπὸ μίαν πάρα πολὺ μεγάλην δύναμιν, δὲν ἠμπορέσαμεν πλέον νὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας μας. Διὰ τοῦτο, ἐὰν σὰς φαίνεται καλόν, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν σήμερον τὰ ὑπόλοιπα, νὰ συμπληρώσωμεν τὰς ἐλλείψεις, οὕτως ὥστε νὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας, ἀφοῦ ὠφεληθῶμεν πολὺ ἀπὸ τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα. Καὶ ὅταν ἐπέρασαν τὰ ἑπτὰ ἔτη, «Καὶ ἐφαίνοντο εἰς τὸν Ἰακώβ», λέγει, «ὡς ὀλίγαι ἡμέραι λόγῳ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποῖαν εἶχε πρὸς αὐτήν, εἶπεν εἰς τὸν Λάβαν· Δός μου τὴν Ραχήλ ὡς γυναῖκα μου, διότι συνεπληρώθησαν τὰ ἑπτὰ ἔτη, διὰ τὴν νυμφευθῶ. Καὶ ὁ Λάβαν ἐκάλεσεν ὄλους τοὺς ἐντοπίους καὶ ἔκαμε τὸν γάμον. Καὶ τὴν ἐσπέραν ἔλαβε τὴν κόρην τοῦ τὴν Λεῖαν καὶ τὴν ὠδήγησε πρὸς τὸν Ἰακώβ».

Εἶδες μέ πόσῃν σεμνότητι ἐτέλουν τοὺς γάμους τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον καιρὸν; Ἀκούσατε αὐτὸ σεῖς, οἱ ὁποῖοι συγκινεῖσθε ἀπὸ τὰς σατανικὰς πομπὰς καὶ καταστρέφετε τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου ἀκόμη ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν. Μήπως εἶχον τότε αὐλοὺς; Μήπως εἶχον κύμβαλα; Μήπως ἐχόρευον σατανικοὺς χορούς; Εἶπέ μου, διατί εἰσάγεις ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν σου τόσῃν καταστροφὴν καὶ καλεῖς τοὺς θεατρῖνους καὶ τοὺς χορευτάς, ὥστε μαζὶ μέ

χήστρας καλεῖς, ἵνα μετὰ τῆς ἀκαιρου δαπάνης καὶ
 τὴν τῆς κόρης λυμήνη σωφροσύνην, καὶ τὸν νέον ἀν-
 αισχυντότερον ἐργάσῃ; Ἀγαπητὸν γάρ, καὶ ἄνευ τού-
 των τῶν ὑπεκκαυμάτων, ἐκείνην τὴν ἡλικίαν δυνη-
 5 θῆναι πρῶως ἐνεγκεῖν τὸν χειμῶνα τῶν παθῶν· ὅταν
 δὲ καὶ τοσαῦτα ἢ τὰ διὰ τῆς ὄψεως καὶ διὰ τῆς ἀκο-
 ῆς δαψιλεστέραν ἀνάπτοντα τὴν πυρὰν, καὶ τὴν κά-
 μινον τῶν παθῶν φλογωδεστέραν ἐργαζόμενα, πῶς
 οὐχὶ ὑποβρύχιος ἢ τοῦ νέου ψυχὴ γενήσεται; Ἐν-
 10 τεῦθεν γὰρ ἅπαντα ἀπόλωλε καὶ διέφθαρται, ἀπὸ τοῦ
 τὴν σωφροσύνην ἐξ ἀρχῆς διορύττεσθαι τῶν μελλόν-
 των ἀλλήλοις συνιέναι· καὶ πολλάκις ἐκ πρώτης ἡμέ-
 ρας καὶ ὁ νέος ἐδέξατο θέλος σατανικὸν ἐν τῇ ψυχῇ,
 ἀκολάστοις ἰδὼν ὀφθαλμοῖς, καὶ ἡ κόρη καὶ διὰ τῆς
 15 ἀκοῆς καὶ διὰ τῆς ὄψεως αἰχμάλωτος γέγονε, καὶ
 ταῦτα ἐξ ἐκείνης λοιπὸν τῆς ἡμέρας τὰ τραύματα αὐ-
 ξανόμενα μείζον ἐργάζεται τὸ κακόν.

Καὶ γὰρ πρῶτον μὲν τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν
 ὁμόνοιαν διορύττει, καὶ τὸν πόθον καταμαραίνει. Ὁ-
 25 ταν γὰρ πρὸς ἑτέραν ἐκείνος προσχῆ τῇ διανοίᾳ, ὧδε
 κἀκεῖσε μεριζόμενος τὸν λογισμόν, καὶ ὑπὸ τοῦ δια-
 βόλου αὐτοῦ στρατηγούμενος, πολλῆς ἀηδίας πληρώ-
 σει τὴν οἰκίαν. Εἰ δὲ κἀκείνη εὐρεθείη τοιοῦτόν τι
 παθοῦσα, ἐξ αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, τῶν βάθρων ἅπαντα
 25 ἀνατρέπεται, καὶ λοιπὸν ἀλλήλους κρύπτοντες, ὁ μὲν
 δι' ὑποψίας ἔχει τὴν γαμετήν, ἡ δὲ τὸν ἄνδρα. Καὶ
 ἔνθα ἔχρην ὁμόνοιαν εἶναι καὶ σύνδεσμον, καὶ οἱ ὀ-
 φείλοντες σὰρξ εἶναι μία («Ἔσονται» γάρ, φησίν,
 «οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»), οὗτοι ἐν τοσαύτῃ διαιρέσει
 30 τυγχάνουσιν, ὡς εἰ καὶ κατατετμημένοι ἦσαν. Ἐπεισ-
 ελθὼν γὰρ ὁ διάβολος τοσαύτην ἐν αὐτοῖς ἐργάζεται
 τὴν λύμην, ὡς πολέμους καὶ μάχας καθημερινὰς τί-
 κτεσθαι, καὶ μηδέποτε ἀνάπαυλαν ἔχειν τῶν κακῶν.

τὴν ἀδικοιολόγητον δαπάνην νὰ παραβλάψῃς καὶ τὴν σύνεσιν τῆς κόρης σου καὶ νὰ κάμῃς τὸν νέον περισσότερο ἀναίσχυντον; Καθ' ὅσον εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἡμπορέσουν οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς ἡλικίας νὰ ὑποφέρουν πράως αὐτὴν τὴν παραχὴν τῶν παθῶν χωρὶς νὰ ὑπάρχουν καὶ αὐταὶ αἱ ὠθήσεις. Ὅταν ὅμως εἶναι τόσον πολλὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνάπτουν περισσότερο τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας, ἐνῶ βλέπομεν ἢ ἀκούομεν αὐτά, καὶ φλογίζουσι περισσότερο τὴν κάμινον τῶν παθῶν, τότε πῶς δὲν θὰ καταποντισθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ νέου ἀνθρώπου. Πράγματι ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν παθῶν ἐχάθησαν καὶ διεφθάρησαν τὰ πάντα, ἀπὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη ραγίζουσι τὰ δεσμά, τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς ἐνώνουν εἰς τὸ μέλλον. Καὶ πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀκόμη ὁ νέος δέχεται εἰς τὴν ψυχὴν του σατανικὸν βέλος, ἐπειδὴ ἐκοίταξε μὲ ἀμαρτωλὸν βλέμμα, ἢ δὲ κόρη αἰχμαλωτίζεται, ἀπ' ὅσα ἀκούει καὶ βλέπει, καὶ ἔτσι ἀπ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἡμέραν μεγαλώνουσι τὰ τραύματα καὶ κάνουν πολὺ μεγαλύτερον κακόν.

Καθ' ὅσον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη χάνεται ἡ μεταξύ των ὁμόνοια καὶ μαραινέται ὁ πόθος τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Διότι ὅταν ὁ ἄνδρας σκέπτεται ἄλλην γυναῖκα καὶ τὸ μυαλὸν του διασπᾶται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸν διάβολον, τότε ἡ οἰκία θὰ γεμίσῃ ἀπὸ στενοχωριαν. Ἐὰν δὲ πάθῃ κάτι τέτοιον καὶ ἡ γυναῖκα, τότε ἡμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι τὰ πάντα καταστρέφονται ἐκ θεμελίων καὶ ὑποψιάζονται ὁ μὲν ἄνδρας τὴν γυναῖκα, ἢ δὲ γυναῖκα τὸν ἄνδρα, καὶ ἔτσι παρακολουθοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Καὶ ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε νὰ ἐπικρατῇ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ὤφειλον νὰ εἶναι ἠνωμένοι ὡς μία σάρκα (διότι λέγει, «Οἱ δύο θὰ ἀποτελοῦν μίαν σάρκα»¹), αὐτοὶ εἶναι τόσον πολὺ χωρισμένοι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὡσάν νὰ εἶναι ἐχθροί. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ὁ διάβολος καὶ τοὺς προξενεῖ τόσον μεγάλην ζημίαν, ὥστε νὰ γίνωνται καθημερινῶς πόλεμοι καὶ διαμάχαι καὶ νὰ μὴ ἡσυχάζουν ἀπ' αὐτὰ τὰ κακά. Ἄλλὰ τί θὰ ἡμποροῦσε νὰ

Τί γὰρ ἂν τις εἶποι λοιπὸν τῶν οἰκετῶν τὰς καταφρο-
νήσεις, τῶν πλησίον οἰκούντων τὸν γέλωτα, τὰς ἀ-
σχημοσύνας; Καθάπερ γὰρ τῶν κυβερνητῶν στασια-
ζόντων καὶ οἱ ἐμπλέοντες τῶν κινδύνων συναπολαύ-
5 ουσι, καὶ αὐτανδρὸν ἀνάγκη τὴν ναῦν καταποντισθῆ-
ναι, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναι-
κὸς πρὸς ἀλλήλους διαστασιαζόντων, καὶ τοὺς ἄλλους
ἅπαντας συναπολαύειν τῶν κακῶν εἰκός.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ταῦτα ἅπαντα προορωμέ-
10 νους μὴ τῇ συνηθείᾳ κατακολουθεῖν. Οἶδα γὰρ ὅτι
πολλοὶ ταύτην ἡμῖν προβαλλόμενοι οὐδὲ ἀνέχονται τῶν
παρ' ἡμῶν λεγομένων· ἀλλ' ὅμως ἡμᾶς ἀνάγκη τὰ
λυσιτελεῖ καὶ τὰ τῆς μελλούσης κολάσεως ἐξαρπάζον-
τα λέγειν. "Οπου γὰρ λύμη τοσαύτη ψυχῆς, τίνος ἔ-
15 νεκέν μοι συνηθείαν βούλει προβάλλεσθαι; Ἴδου κἀ-
γὼ συνηθείαν σοι προβάλλομαι βελτίονα, ἢ οἱ ἐξ ἀρ-
χῆς ἐκέχρητο, ὅτε οὐδέπω τοσαύτη γνῶσις ἦν τῆς
εὐσεβείας. Καὶ μὴ μοι τὸν δίκαιον ἐνταῦθα λογιζοῦ,
τὸν Ἰακῶβ λέγω, ἀλλὰ τὸν Λάβαν ἐννόει, ἄνδρα ἔτι
20 τοῖς εἰδώλοις προσανέχοντα, καὶ οὐδεμίαν γνῶσιν ἔ-
χοντα τῆς εὐσεβείας, καὶ τοσαύτην φιλοσοφίαν ἐπι-
δεικνύμενον. Τοῦτο γὰρ οὐ τοῦ μέλλοντος ἦν ἄγεσθαι
τὴν κόρην τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς τοῦ τὴν
κόρην ἐκδιδόντος. Δι' ὃ καὶ τοῦτον ἐκίνησα τὸν λό-
25 γον, οὐχὶ πρὸς τοὺς νυμφίους τοσοῦτον ἀποτεϊνόμε-
νος, ὅσον πρὸς τοὺς γεγεννηκότας, πρὸς τὸν πατέρα
τοῦ νυμφίου, καὶ πρὸς τὸν τὴν κόρην ἐκδιδόντα φημί.

Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον ἡμᾶς τοὺς τοσαύτης ἀπο-
λαύσαντας φιλανθρωπίας, καὶ τῶν φρικτῶν καὶ ἀ-
30 πορρήτων μυστηρίων ἀξιωθέντας, ἐλάττους κατὰ
τοῦτο γίνεσθαι τοῦ Λάβαν, τοῦ ἔτι εἰδῶλα θεραπεύον-
τος; Ἡ οὐκ ἀκούεις Παύλου λέγοντος, ὅτι μυστήρι-
όν ἐστιν ὁ γάμος, καὶ εἰκῶν ἐστι τῆς ἀγάπης τοῦ
Χριστοῦ, ἦν περὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπεδείξατο; Μὴ

εἰπῆ κανεῖς ἀκόμη διὰ τὰς περιφρονήσεις τῶν ὑπηρετῶν, διὰ τὸν γέλωτα τῶν γειτόνων καὶ διὰ τὰς διαφόρους ἀσχημοσύνας; Διότι, ὅπως ὅταν ἐπαναστατοῦν οἱ κυβερνήται, κινδυνεύουν καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ταξιδεύουν μαζί των, καὶ τὸ πλοῖον βυθίζεται ἀναγκαστικῶς αὐτανδρον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ, ὅταν ὑπάρχη διάστασις μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπομένουν τὰ κακὰ αὐτῆς τῆς διχονοίας καὶ οἱ ἄλλοι.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν σας ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ ἀκολουθῆτε αὐτὴν τὴν κακὴν συνήθειαν. Καθ' ὅσον γνωρίζω, ὅτι πολλοὶ προβάλλουν αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν τοῦ ἐθίμου καὶ δὲν ἀνέχονται νὰ ἀκούσουν αὐτά, τὰ ὁποῖα λέγω. Ἐγὼ ὅμως πρέπει νὰ λέγω αὐτὰ πού θὰ σᾶς ὠφελήσουν καὶ θὰ σᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν. Ὅπου λοιπὸν ὑπάρχει τόση μεγάλη φθορὰ τῆς ψυχῆς, διὰ ποῖον λόγον θέλεις νὰ μοῦ προβάλλῃς τὸ ἔθιμον; Ἴδου σοῦ παρουσιάζω καὶ ἐγὼ καλυτέραν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ παλαιότεροι, ὅταν ἀκόμη δὲν ἐγνώριζον τόσον καλῶς τὴν θεῖαν διδασκαλίαν. Καὶ μὴ φαντάζεσαι ἐδῶ τὸν δίκαιον, ἐννοῶ τὸν Ἰακώβ, ἀλλὰ νὰ συλλογίζεσαι τὸν Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ἀκόμη εἰς τὰ εἶδωλα καί, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὴν ἀληθινὴν πίστιν, ὅμως ἦτο πολὺ εὐσεβής. Διότι αὐτὴ ἡ καλὴ ἐνέργεια δὲν ἦτο αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ πάρῃ τὴν κόρην, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἤρχισα τὸν λόγον, χωρὶς νὰ ἀπευθύνωμαι τόσον πρὸς τοὺς μελλονύμφους, ὅσον πρὸς τοὺς γονεῖς, πρὸς τὸν πατέρα δηλαδὴ τοῦ γαμβροῦ καὶ πρὸς τὸν πατέρα τῆς νύμφης.

Πράγματι, πῶς δὲν εἶναι παράλογον νὰ γινώμεθα εἰς τοῦτο κατώτεροι ἀπὸ τὸν Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἐλάτρευεν ἀκόμη τὰ εἶδωλα, ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐτύχομεν τόσης φιλανθρωπίας ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ἠξιώθημεν νὰ ἴδωμεν ἐκεῖνα τὰ φρικτὰ καὶ ἀπερίγραπτα μυστήρια; Ἡ δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι ὁ γάμος εἶναι μυστήριον καὶ τύπος τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν;

τοίνυν καταισχύνωμεν ἑαυτούς, καὶ τὰ σεμνὰ τοῦ γά-
 μου διαφθείρωμεν. Εἰ μὲν γὰρ καλόν ἐστι τὸ τῆς συμ-
 βουλῆς καὶ ἐπωφελές, κἂν μὴ συνήθεια ᾗ, γινέσθω·
 εἰ δὲ βλάβην ἔχον καὶ πολὺν τὸν ὄλεθρον τὸ νῦν παρ'
 5 ὑμῶν ἐπιτελούμενον, κἂν συνήθεια ᾗ, ἐγκοπτέσθω.
 Ἐπεὶ εἰ τοῦτο συγχωρήσαιμεν, καὶ ὁ κλέπτων, καὶ
 ὁ πορνεύων, καὶ ὁ τὴν ἄλλην ἅπασαν κακίαν ἐπιδει-
 κνύμενος, τὴν συνήθειαν ἡμῖν προβαλεῖται· ἀλλ' οὐ-
 δὲν ἀπὸ τούτου κέρδος αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ συγγνώμη,
 10 ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἡ κατηγορία, ὅτι οὐκ ἴσχυσε συνηθεί-
 ας περιγενέσθαι πονηρᾶς.

2. Ἐὰν γὰρ βουλώμεθα νήφειν, καὶ πολλὴν τῆς
 ἑαυτῶν σωτηρίας ποιεῖσθαι τὴν φροντίδα, δυνησόμε-
 θα καὶ τῆς κακῆς συνηθείας ἀποστῆναι, καὶ εἰς κα-
 15 λὴν συνήθειαν ἑαυτούς ἀγαγεῖν· καὶ οὕτω καὶ τοῖς
 μεθ' ἡμᾶς οὐ μικρὰν παρέξομεν ἀφορμὴν τοῦ τὰ αὐ-
 τὰ ζηλοῦν, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνων κατορθουμένων ἡμεῖς
 ληψόμεθα τὸν μισθόν. Ὁ γὰρ τὴν ἀρχὴν παρασχὼν
 τῆς καλῆς ὁδοῦ, οὗτος καὶ τῶν ὑφ' ἐτέρων γινομέ-
 20 νων αἴτιος ἔσται, καὶ διπλοῦν κομιεῖται τὸν μισθόν,
 ὑπὲρ ὧν τε αὐτὸς κατορθοῖ, ὑπὲρ ὧν τε ἐτέρους ἐπά-
 γει εἰς τὴν ἀρίστην ταύτην φιλοσοφίαν. Μὴ μοι τὰ
 ψυχρὰ ἐκεῖνα ρήματα καὶ γέλωτος γέμοντα προβάλ-
 λεσθε, λέγοντες νόμιμά τινα εἶναι ταῦτα, καὶ διὰ τοῦ-
 25 το πληροῦσθαι χρή. Οὐ ταῦτα γὰρ νόμιμον ποιεῖ συν-
 οικέσιον, ἀλλὰ τὸ κατὰ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους μετὰ
 σωφροσύνης καὶ σεμνότητος τὴν συνέλευσιν γίνεσθαι,
 καὶ τῇ ὁμοιοῖα συμπεπλέχθαι τοὺς ἀλλήλους συνιόν-
 τας. Τοῦτο καὶ οἱ ἕξωθεν ἴσασι νόμοι, καὶ ἀκούση
 30 τῶν περὶ ταῦτα ἐσχολακότων λεγόντων, ὅτι συνοικέ-
 σιον οὐδὲν ἕτερον συνίστησιν ἢ συνήθεια.

Μὴ τοίνυν καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους παραβῶμεν
 μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ προτιμῶμεν τοὺς διαβο-
 λικοὺς νόμους καὶ τὴν ὄλεθρίαν ταύτην συνήθειαν· ἔ-
 35 κείνου γὰρ ἔστι νόμος ταῦτα, τοῦ χαίροντος ἀεὶ τῇ

Ἄς μὴ ἐντροπιάζωμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἄς μὴ διαφθείρωμεν τὴν σεμνότητα τοῦ γάμου. Ἐφ' ὅσον ἢ συμβουλή εἶναι καλὴ καὶ ὠφέλιμος, νὰ τὴν ἐφαρμόσετε, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι ἔθιμον. Ἐὰν ὅμως σὰς θλάπτῃ καὶ σὰς καταστρέφῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον κάνετε τώρα, νὰ τὸ καταργήσετε, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἔθιμον. Διότι, ἐὰν ἀφήσωμεν νὰ γίνετε αὐτό, τότε καὶ ὁ κλέπτης, καὶ ὁ πόρνος, καὶ ὁ κάθε εἶδους κακός, θὰ μᾶς προβάλλῃ ὡς δικαιολογίαν τὴν συνήθειαν. Δὲν θὰ κερδίσῃ ὅμως τίποτε, οὔτε θὰ συγχωρηθῇ μὲ αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν, ἀλλ' ἀπεναντίας θὰ κατηγορηθῇ περισσότερον, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσε νὰ κόψῃ τὴν κακὴν συνήθειαν.

2. Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν νὰ ἀγρυπνοῦμεν καὶ νὰ φροντίζωμεν πολὺ διὰ τὴν σωτηρίαν μας, θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ νὰ ἀποβάλωμεν τὴν κακὴν συνήθειαν καὶ νὰ ὀδηγήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν καλήν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ παρακινήσωμεν πολὺ νὰ κάνουν τὸ ἴδιον καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ἔτσι θὰ λάθωμεν ἡμεῖς τὴν ἀμοιβὴν τῶν ὄσων θὰ κάνουν ἐκεῖνοι. Διότι αὐτὸς ποὺ κάμνει τὴν ἀρχὴν τῆς καλῆς ὁδοῦ, αὐτὸς θὰ εἶναι ἡ αἰτία καὶ τῶν πράξεων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ θὰ λάθῃ διπλὸν μισθόν, καὶ δι' ὅσα κάμνει αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ διότι ὀδηγεῖ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἀρίστην αὐτὴν εὐσέθειαν. Μὴ μοῦ προβάλλετε ὡς δικαιολογίαν ἐκείνους τοὺς ψυχροὺς καὶ γελοίους λόγους, ὅτι δηλαδὴ αὐτὰ εἶναι νόμιμα καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνωνται. Δὲν νομιμοποιοῦν τὸν γάμον αὐτά, ἀλλὰ τὸ νὰ γίνῃ ἢ συγκέντρωσις συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ μὲ σύνεσιν καὶ σεμνότητα καὶ νὰ ὑπάρχῃ ὁμόνοια μεταξὺ τῶν συγκεντρωθέντων. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι καὶ θὰ ἀκούσῃς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους νὰ λέγουν, ὅτι τὸν γάμον δὲν τὸν ἐνισχύει τίποτε τόσο, ὅσον ἡ ὁμόνοια.

Ἄς μὴ παραβαίνωμεν λοιπὸν μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ ἄς μὴ προτιμῶμεν τοὺς διαβολικοὺς καὶ τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν συνήθειαν, διότι αὐτὰ εἶναι νόμος αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος χαίρε-

ἀπωλεία τῇ ἡμετέρᾳ. Τί οὖν ἂν γένοιτο καταγελα-
 στότερον τῆς συνηθείας ταύτης, ὅταν ὑπὸ οἰκετῶν
 καὶ τριωβολιμαίων ἀνθρώπων σκώμματα καὶ λοιδο-
 ρίας ἀπείρους δέχωνται καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, καὶ
 5 οὐδείς ἢ ὁ ἐπιτιμῶν, ἀλλ' ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἀδε-
 ῶς κατὰ τὴν ἐσπέραν ἅπαντα φθέγγεσθαι, καὶ βάλλ-
 λειν τοῖς σκώμασι καὶ τὸν νυμφίον καὶ τὴν νύμφην;
 Καὶ ἐν ἑτέρᾳ μὲν ἡμέρᾳ, εἴαν τις ἐπιχειρήσῃ λοιδορή-
 σασθαι, δικαστήρια αὐτῷ, καὶ ἀπαγωγαί, καὶ κίνδυ-
 10 νοι· τότε δὲ ὅτε μάλιστα πολλὴν ἐχρῆν εἶναι τὴν αἰ-
 δῶ, πολλὴν τὴν κοσμιότητα, πολλὴν τὴν ἀγνείαν, το-
 σαύτης ἅπαντα πληροῦνται τῆς ἀσχημοσύνης, ὡς εἰ-
 κὸς τὸν διάβολον στρατηγοῦντα ταῦτα ἅπαντα ἐπι-
 δείκνυσθαι.

15 Ἄλλὰ μὴ δυσχεραίνετε, παρακαλῶ· οὐδὲ γὰρ ἀ-
 πλῶς εἰς τοῦτον ἐξέβην τὸν λόγον, ἀλλὰ κηδόμενος
 ὑμῶν καὶ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐκοσμίας, καὶ βου-
 λόμενος ὑμᾶς τὴν ἀρίστην ταύτην μεταβολὴν ἐπιδει-
 ξασθαι, καὶ τῆς καλῆς ταύτης συνηθείας ἀρχηγούς
 20 καταστήναι. Ἐὰν γὰρ μόνον ἀρχὴ καὶ ὁδοὺς γένηται
 τοῦ πράγματος, κατὰ μικρὸν εἰς τὸν ἕνα ζηλοῦντες
 τὸν καλὸν τοῦτον καὶ ἐπαινετὸν ζῆλον, πάντας ἐπαι-
 νέτας ἔξετε, καὶ οὐ μόνον οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες μιμή-
 σονται τὴν καλλίστην ταύτην μεταβολὴν, ἀλλὰ καὶ
 25 τοὺς πόρρωθεν οἰκοῦντας ἐπισπάσεσθε, καὶ ζηλωτὰς
 ὑμετέρους καταστήσετε, καὶ πολυπλασίονα τὸν παρὰ
 τοῦ Θεοῦ κομιεῖσθε στέφανον, ὅτι διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ
 φόβον καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐντολήν, τῆς σατανικῆς
 ταύτης παραγεγόνατε συνηθείας. Ἄλλ' ὅτι μὲν δέξε-
 30 σθε μετὰ προθυμίας ταύτην ἡμῶν τὴν συμβουλήν,
 καὶ εἰς ἔργον αὐτὴν ἄξετε, σφόδρα πέπεισμαι. Ὅρων
 γὰρ ὑμᾶς μετὰ τσαύτης ἡδονῆς ἀκούοντας τῶν λε-
 γομένων, ἀπὸ τοῦ κρότου καὶ τῶν ἐπαινῶν στοχάζο-
 μαι, ὅτι καὶ πρὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων κατόρθωσιν ἐ-
 35 πειχθήσεσθε.

Διὸ ἀρκεσθεῖς τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ τὴν ἀκολουθί-

τε πάντοτε διά τὴν ἰδικὴν μας καταστροφὴν. Τί λοιπὸν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ περισσότερον γελοῖον ἀπὸ τὴν συνήθειαν αὐτὴν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα δέχονται ἀναρίθμητα πειράγματα καὶ λοιδορίας ἀπὸ ὑπηρέτας καὶ ἄλλους ἀσημάντους ἀνθρώπους καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς σταματήσῃ, ἀλλὰ ἠμπορεῖ ὁ καθένας χωρὶς φόβον νὰ λέγῃ τὰ πάντα κατὰ τὴν νύκτα καὶ νὰ πειράζῃ καὶ τὸν γαμβρὸν, καὶ τὴν νύμφην; Καὶ ἐὰν ἐπιχειρήσῃ κάποιος νὰ πειράξῃ εἰς ἄλλην ἡμέραν, τότε συλλαμβάνεται, ὀδηγεῖται εἰς τὰ δικαστήρια καὶ κινδυνεύει νὰ καταδικασθῇ. Τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ὅμως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μεγαλύτερος σεβασμὸς καὶ κοσμιότης καὶ ἀγνότης, τότε τὰ πάντα γεμίζουν ἀπὸ τὸσον μεγάλην ἀσχημοσύνην, ὥστε εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ πράγματα, μόνον ὅταν κυβερνᾷ ὁ διάβολος.

Ἄλλὰ, παρακαλῶ, νὰ μὴ στενοχωρησθε. Διότι δὲν ὠμίλησα χωρὶς σκοπὸν, ἀλλὰ ἐπειδὴ φροντίζω διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν εὐκοσμίαν σας καὶ ἐπειδὴ θέλω νὰ κάνετε αὐτὴν τὴν ἀρίστην ἀλλαγὴν καὶ νὰ γίνεσθε οἱ πρῶτοι τῆς καλῆς αὐτῆς συνηθείας. Καθ' ὅσον, ἐὰν γίνῃ ἡ ἀρχὴ καὶ ἀνοίξῃ ἡ ὁδὸς διὰ τὴν συνήθειαν αὐτὴν, τότε ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἕνας θὰ γίνεσθε ζηλωτὴς τοῦ καλοῦ καὶ ἐπαινετοῦ αὐτοῦ παραδείγματος τοῦ ἄλλου καὶ σᾶς θὰ σᾶς ἐπαινέσουν ὅλοι καὶ θὰ μιμηθοῦν τὴν ὡραίαν αὐτὴν ἀλλαγὴν ὄχι μόνον οἱ συμπολίται σας, ἀλλὰ θὰ προσελκύσετε καὶ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν μακριὰ καὶ θὰ τοὺς κάνετε νὰ ἀκολουθήσουν τὸ ἰδικόν σας παράδειγμα καὶ ἔτσι θὰ ἀποκομίσετε λαμπρότερον τὸν στέφανον τοῦ Θεοῦ, διότι κατεστείλατε τὴν σατανικὴν αὐτὴν συνήθειαν λόγῳ τοῦ φόβου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λόγῳ τῆς ἐντολῆς του. Ἄλλὰ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος, ὅτι θὰ δεχθῆτε καὶ θὰ πραγματοποιήσετε μὲ προθυμίαν αὐτὴν τὴν ἐντολήν. Διότι ὅταν βλέπω, ὅτι ἀκούετε πολὺ εὐχαρίστως τοὺς λόγους μου, ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τοὺς ἐπαίνους σκέπτομαι, ὅτι θὰ σπεύσετε νὰ τὰ ἐφαρμόσετε καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν.

Διὰ τοῦτο ἄρκεσθε εἰς ὅσα εἶπον, θὰ ἐπανέλθω εἰς

αν τοῦ λόγου ἐπανήξω. «Καὶ ἐγένετο», φησὶν, «ἐσπέ-
 ρα, καὶ ἔλαβε Λάβαν τὴν Λείαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ,
 καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἰακώβ». Μὴ ἀπλῶς,
 μηδὲ τοῦτο παραδράμωμεν· ἔστι γὰρ καὶ ἐκ τούτου
 5 πολλὰ συνιδεῖν· ἐν μὲν τοῦ Ἰακώβ τὸ ἄπλαστον, καὶ
 ὅπως πάσης πονηρίας ἐκτὸς ὧν παρεκρούσθη· δεύ-
 τερον δέ, ὅτι μετὰ τσοαύτης εὐκοσμίας ἅπαντα ἐγί-
 νετο, καὶ οὐδαμοῦ λαμπάδες καὶ χορεῖαι καὶ φῶτα
 τὴν χρεῖαν ὑπερβαίνοντα, ὡς καὶ τὴν ἀπάτην τοῦ
 10 Λάβαν εἰς ἔργον ἔλθειν. Ἔστι δὲ καὶ τοῦ Λάβαν ἐν-
 τεῦθεν καταλαβεῖν τὴν περὶ τὸν Ἰακώβ φιλοστοργί-
 αν. Τοῦτο γὰρ ἐμηχανήσατο, βουλόμενος ἐπὶ πλεῖον
 κατέχειν παρ' ἑαυτῶ τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει
 ὅτι ἐκείνης περιεκαίετο, καὶ εἰ τοῦ σπουδαζομένου
 15 ἐπέτυχεν, οὐκ ἂν εἴλετο λοιπὸν τῆς Λείας ἕνεκεν τὴν
 δουλείαν ὑποστῆναι, οὐδὲ τὴν μετ' αὐτοῦ συνείκησιν,
 διὰ τοῦτο θεασάμενος ὁ Λάβαν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρε-
 τήν, καὶ ἐννοῶν ὡς οὐκ ἂν ἐτέρως αὐτοῦ περιγένοι-
 το καὶ πείσειε, τὴν ἀπάτην ταύτην εἰργάσατο, καὶ δί-
 20 δωσιν αὐτῶ τὴν Λείαν μετὰ Ζελφᾶς τῆς παιδίσκης.

Εἶτα ἐγκαλούμενος ὑπὸ τοῦ δικαίου, τίνος ἕνε-
 κεν τὰ τῆς ἀπάτης εἰργάσατο, εὐπρόσωπον ἀπολογί-
 αν ἐποίησατο. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ Ἰακώβ, «Τίνος
 ἕνεκεν τοῦτό μοι ἐποίησας; οὐ περὶ τῆς Ραχὴλ ἐδού-
 25 λευσά σοι; καὶ ἵνα τί παρελογίσω με;»· τί φησιν ὁ
 Λάβαν; «Οὐκ ἔστιν οὕτως ἐν τῶ τόπῳ τούτῳ δοῦναι
 τὴν νεωτέραν, πρὶν ἢ πρεσβυτέραν. Συντέλεσον οὖν
 καὶ ταύτης τὰ ἔβδομα καὶ δώσω σοι καὶ ταύτην ἀντὶ
 τῆς ἐργασίας, ἧς ἐργάση παρ' ἐμοὶ ἔτι ἑπτὰ ἔτη».
 30 Ὅρας ὅτι τοῦτο αὐτὸ μηχανώμενος ἅπαντα κατε-
 σκεύασεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸν ἔρωτα, ὃν περὶ τὴν
 κόρην ἐκέκτητο, φησὶ· μὴ νομίσης ἠδικῆσθαί σε. Ἐ-
 πειδὴ γὰρ οὗτος παρ' ἡμῶν ὁ νόμος, ὥστε πρότερον
 τὴν πρεσβυτέραν ἐκδιδόναι ἀνδρὶ· διὰ τοῦτο μὲν τοῦ-
 35 το γεγένηται, λήψη δὲ καὶ ταύτην ἦν ποθεῖς, εἰάν

τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας μας. «Καὶ τὴν ἐσπέραν», λέγει, «ἔλαβεν ὁ Λάβαν τὴν κόρην του τὴν Λείαν καὶ τὴν ὠδήγησε πρὸς τὸν Ἰακώβ». Νὰ μὴ προσπεράσωμεν αὐτὸ τὸ γεγονός χωρὶς τὴν δέουσαν προσοχὴν, διότι εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθοῦμεν πολλὰ πράγματα καὶ ἀπὸ αὐτό. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν τὴν ἀπλότητα τοῦ Ἰακώβ καὶ πῶς ἐξηπατήθη, ἐπειδὴ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε πονηρίαν. Καὶ ἔπειτα, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο μὲ τόσῃν εὐκοσμίαν καὶ δὲν ὑπῆρχον λαμπάδες, χοροὶ καὶ φῶτα περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, ὥστε νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ Λάβαν. Ἄπ' ἐδῶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιληφθοῦμεν καὶ τὴν φιλοστοργίαν τοῦ Λάβαν πρὸς τὸν Ἰακώβ. Διότι ἐμηχανεύθη τοῦτο, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κρατήσῃ κοντὰ του τὸν δίκαιον περισσότερο χρόνον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ Ἰακώβ ἠγάπα σφοδρῶς τὴν Ραχήλ καὶ ὅτι, ἐὰν τὴν ἔκαμεν ἰδικήν του, δὲν θὰ ἤθελε πλέον νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ νὰ δουλεύῃ χάριν τῆς Λείας καὶ νὰ κατοικῇ μαζί του, διὰ τοῦτο, ὅταν εἶδεν ὁ Λάβαν τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἰακώβ καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ τὸν κρατήσῃ καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἔκαμεν αὐτὴν τὴν ἀπάτην καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν Λείαν μὲ τὴν δούλην Ζελφᾶν.

Ἐπειτα, ὅταν ἠρωτήθη ἀπὸ τὸν δίκαιον, διατί τοῦ ἔκαμεν αὐτὴν τὴν ἀπάτην, ἀπελογήθη μὲ πειστικὸν τρόπον. Ὅταν λοιπὸν εἶπεν ὁ Ἰακώβ, «Διατί μοῦ ἔκανες αὐτό; Δὲν ἐδούλευσα διὰ τὴν Ραχήλ; Καὶ διατί μὲ ἐξηπάτησες;», τί λέγει ὁ Λάβαν; «Εἰς τὸν τόπον μας δὲν συνηθίζεται νὰ ὑπανδρεύεται ἡ μικροτέρα κοπέλλα ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν. Ἄς τελειώσῃ ἡ ἐβδομάς τοῦ γάμου μὲ τὴν Λείαν καὶ θὰ σοῦ δώσω καὶ τὴν Ραχήλ ἀντὶ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν θὰ κάμνης δι' ἐμέ ἐπὶ ἐπτὰ ἀκόμη ἔτη». Βλέπεις, ὅτι ἔκαμεν ὅλα αὐτὰ σχεδιάζων μόνον νὰ παραμείνῃ ἐκεῖνος πλησίον του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε τὸν ἔρωτα τοῦ Ἰακώβ διὰ τὴν κόρην του λέγει· Μὴ νομίσης, ὅτι ἠδικήθης. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ ἔθιμον εἰς τὴν περιοχὴν μας, τὸ νὰ ὑπανδρεύεται δηλαδὴ ἐνωρίτερον ἢ μεγαλυτέρα κόρη, διὰ τοῦτο ἐγίνεν αὐτό.

τὰ ὅμοια ἔτη καὶ ὑπὲρ αὐτῆς δουλεύσης. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δίκαιος ἐτοιμῶς ἅπαντα κατεδέξατο, καὶ μετὰ ταῦτα ἕτερα ἑπτὰ ἔτη «Ἔδωκε», φησὶν, «αὐτῷ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ραχὴλ γυναῖκα.

5 3. Ὁρᾷς πάλιν ὅτι τὰ τῶν γάμων γίνεται μετὰ πάσης κοσμιότητος. Ἄλλ' ἀκούων ὅτι ἔλαβε τὴν πρεσβυτέραν, καὶ πάλιν τὴν νεωτέραν, μὴ ταραχθῆς, μηδὲ πρὸς τὴν νῦν κατάστασιν τὰ τότε κρῖναι πράγματα. Τότε μὲν γάρ, ἐπειδὴ ἀρχὴ καὶ προοίμια ἦν, συν-
 10 εχωρεῖτο καὶ δυοὶ καὶ τρισὶ γυναῖξι καὶ πλείοσι μίγνυσθαι, ὥστε τὸ γένος ἐκταθῆναι, νυνὶ δέ, ἐπειδὴ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐπὶ πολὺν πλῆθος ἐκτέταται, καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπίδοσιν ἔσχε. Παραγενόμενος γὰρ ὁ Χριστός, καὶ τὴν
 15 ἀρετὴν καταφυτεύσας ἐν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀγγέλους, ὡς εἰπεῖν, ἐξ ἀνθρώπων αὐτοὺς ἐργασάμενος, ἅπασαν ταύτην τὴν παλαιὰν συνήθειαν ἐξέκοπεν. Ὁρᾷς πῶς οὐ δεῖ συνήθειαν προβάλλεσθαι, ἀλλὰ τὸ
 20 χρήσιμον πανταχοῦ ἐπιζητεῖν; Ἴδου γάρ, ἐπειδὴ κακὴ ἦν αὕτη ἡ συνήθεια, ὄρα πῶς ἐξεκόπη, καὶ οὐκ ἔξεστι νῦν οὐδενὶ ταύτην προβάλλεσθαι τὴν συνήθειαν. ἸΜηδαμοῦ τοίνυν, παρακαλῶ, συνήθειαν ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ζήτει, καὶ μὴ τὸ ψυχοβλαβές· καὶ εἴ τι τυγχάνει καλόν, κἂν μὴ ἡ συνήθεια, γινέσθω παρ,
 25 ἡμῶν· ἂν δέ τι βλαβερόν, κἂν ἐν συνηθείᾳ ἦ, φεύγωμεν καὶ ἀποστρεφώμεθα.

«Καὶ ἔδωκε», φησὶν, «Ἰακώβ Ραχὴλ μετὰ Βάλλας τῆς παιδίσκης». Εἶδες πόση ἡ φιλοσοφία; Μὴ πον ἀνδραπόδων ἀγέλαι; μὴ πον γραμματεῖα, καὶ συν-
 30 θῆκαι, καὶ αἰρέσεις ἐκεῖναι αἱ καταγέλαστοι, ἐὰν τόδε γένηται, καὶ ἐὰν τόδε συμβῆ; Καὶ εὐθέως, πρὶν ἢ συνελθεῖν, οἱ οὐκ εἰδότες οὐδ' εἰ μέχρι τῆς ἐσπέρας διαμενοῦσι, τὰ μετὰ πολὺν ἐσόμενα χρόνον ἐν τοῖς

Θὰ νυμφευθῆς δὲ καὶ αὐτήν, τὴν ὁποίαν πολὺ ἀγαπᾷς, ἔαν δουλεύσης καὶ δι' αὐτήν πάλιν ἑπτὰ ἔτη. Ὅταν ἤκουσεν ὁ δίκαιος αὐτά, ἐδέχθη τὰ πάντα μὲ προθυμίαν καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα ἑπτὰ ἔτη, λέγει ἡ Γραφή «Ἔδωσεν ὁ Ἰακώβ εἰς αὐτὸν ὡς γυναῖκα τὴν κόρην του Ραχὴλ».

3. Βλέπεις πάλιν ὅτι οἱ γάμοι ἐγίνοντο μὲ κάθε κοσμιότητα. Ἄλλὰ ὅταν ἀκούης, ὅτι ἔλαβεν ὡς γυναῖκα καὶ τὴν μεγαλυτέραν καὶ τὴν μικροτέραν κόρην, νὰ μὴ ταραχθῆς, οὔτε νὰ κρίνης ἐκεῖνα τὰ πράγματα μὲ τὰ σημερινὰ κριτήρια. Διότι τότε, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐπετρέπετο νὰ λαμβάνη ὁ ἄνδρας καὶ μίαν καὶ δύο γυναῖκας, οὕτως ὥστε νὰ πολλαπλασιασθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τώρα ὁμως μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἠυξήθησαν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ ἀρετὴ διεδόθη. Διότι ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἐφύτευσε τὴν ἀρετὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς μετέτρεψεν, ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ἀπὸ ἀνθρώπους εἰς ἀγγέλους καὶ ἔκοψεν ἐκείνην τὴν παλαιὰν συνήθειαν. Βλέπεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ προβάλλωμεν ὡς δικαιολογίαν τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητοῦμεν παντοῦ τὸ χρήσιμον; Ἴδου λοιπόν, ἐπειδὴ ἦτο κακὴ αὕτη συνήθεια, βλέπε πῶς διεκόπη καὶ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ προβάλλῃ αὐτὴν ὡς δικαιολογίαν. Ἔρα νὰ μὴ ἐπιζητῆς, παρακαλῶ, τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ νὰ ἐρευνᾷς διὰ τὸ χρήσιμον καὶ ὄχι αὐτὸ, τὸ ὁποῖον βλάπτει τὴν ψυχὴν. Καὶ ἂν κάτι εἶναι καλόν, νὰ τὸ κάμνωμεν, ἔστω καὶ ἂν δὲν συνηθίζεται. Καὶ ἂν κάτι εἶναι ἐπιβλαβές, νὰ τὸ ἀποφεύγωμεν καὶ νὰ τὸ ἀποστρεφώμεθα, ἔστω καὶ ἂν συνηθίζεται.

«Καὶ ἔδωσε», λέγει, «εἰς τὸν Ἰακώβ τὴν Ραχὴλ μαζὶ μὲ τὴν δούλην Βάλλαν». Εἶδες πόση εἶναι ἡ εὐσέβεια; Μήπως ὑπῆρχον ἀγγέλαι ἀπὸ δούλους; Μήπως ἔγιναν συμβόλαια καὶ συμφωνητικὰ καὶ οἱ γελοῖοι ἐκεῖνοι ὄροι, ἔαν θὰ γίνῃ τοῦτο, ἢ ἔαν συμβῇ τὸ ἄλλο; Καὶ ἀμέσως, προτοῦ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν, αὐτοὶ πού δὲν γνωρίζουν, οὔτε ἔαν θὰ ζήσουν μέχρι τὸ βράδυ, συντάσσουν εἰς τὰ συμβόλαια αὐτά, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ γίνουν μετὰ ἀπὸ πολὺν χρόνον, ἔαν δηλαδὴ ἀπο-

γραμματείοις συντιθέασιν· ἐὰν ἄτεκνος, φησί, τελευ-
 τήση, ἐὰν παιδία ἐσχηκώς, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐν-
 ταῦθα οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ παιδίσκην μίαν ἐκάστη
 δούς ὁ πατήρ, οὕτω τὰς θυγατέρας ἐξεδίδου. «Ἐγάπη-
 5 σε δέ», φησί, «Ραχὴλ μᾶλλον ἢ Λείαν, καὶ ἐδούλευ-
 σεν αὐτῷ ἑπτὰ ἔτη ἕτερα». Ἐπειδὴ γὰρ ἐξ ἀρχῆς διὰ
 τὴν εὐμορφίαν ἠράσθη τῆς κόρης, μόλις δὲ τυχεῖν
 ποτε ἠδυνήθη τοῦ σποδαζομένου, ἐκείνην, φησί, πλέ-
 ον ἠγάπα, ἥπερ τὴν Λείαν. Καὶ γὰρ ἡ ταύτης εὐμορ-
 10 φία, φησὶν, ἐφείλκετο αὐτὸν εἰς τὸν περὶ αὐτὴν πό-
 θον.

Ἐνταῦθα λοιπὸν τοῦ Δεσπότης τὴν
 ἄφατον φιλανθρωπίαν, καὶ πῶς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπαγ-
 γελθέντα κατὰ μικρὸν εἰς ἔργον ἄγει. Ὁ γὰρ εἰπὼν,
 15 ὅτι «Ἔσομαι μετὰ σοῦ, διαφυλάσσω σε ἐν πάσῃ ὁ-
 δῶ, ἢ ἐὰν πορευθῆς», καὶ ὅτι Ἀὔξανῶ σε καὶ πληθυ-
 νῶ, αὐτὸς καὶ νῦν ἅπαντα οἰκονομεῖ. Καὶ ἵνα μάθης,
 ἄκουε καὶ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς τοῦτο σαφῶς λε-
 γούσης. «Ἰδὼν δὲ Κύριος ὁ Θεός», φησὶν, «ὅτι μι-
 20 σεῖται Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς· Ραχὴλ δὲ ἦν
 στεῖρα. Καὶ συνέλαβε Λεία, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τῷ Ἰα-
 κώβ». Ὅρα τοῦ εὐμηχάνου Θεοῦ τὴν σοφίαν. Ἐπει-
 δὴ ἡ μὲν ἀπὸ τῆς εὐμορφίας τὴν εὐνοίαν ἐπεσπάσατο
 τοῦ ἀνδρός, ἡ δὲ ταύτης ἀπεστερημένη μισεῖσθαι ἐδό-
 25 κει, ταύτην μὲν διεγείρει πρὸς γονήν, ἐκείνης δὲ πη-
 ροῖ τὴν μήτραν, ἀμφοτέρω δια τὴν οἰκειάν φιλανθρω-
 πίαν οἰκονομῶν, ἵνα καὶ αὕτη διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς τικτό-
 μενα σχῆ τινα παραμυθίαν, ἐφελκομένη εἰς τὸν περὶ
 αὐτὴν πόθον τὸν ἀνδρα, καὶ κείνη μὴ διὰ τὸ κάλλος καὶ
 30 τὴν εὐμορφίαν κατεξανίστηται τῆς ἀδελφῆς.

«Καὶ διήνοιξε», φησί, «τὴν μήτραν αὐτῆς». Μάν-
 θανε ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ τῶν ἀπάντων δημιουργ-
 γός ἐστὶν ὁ τὰ πάντα οἰκονομῶν, καὶ τὴν φύσιν αὐ-
 τὴν διεγείρων πρὸς γονήν, καὶ ὅτι οὐδὲν τῆς συνου-

θάνη ἄτεκνος, ἐὰν ἀποθάνῃ ἐνῶ θὰ ἔχη ἀποκτήσει τέκνα, καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἐδῶ ὁμως δὲν ἔγινε τίποτε τὸ παρόμοιον, ἀλλὰ ὁ πατέρας ἔδωσεν εἰς τὴν κάθε μίαν κόρην ἀπὸ μίαν δούλην καὶ ἔτσι τὰς ὑπάνδρευσεν. «Καὶ ὁ Ἰακώβ», λέγει, «ἠγάπησε τὴν Ραχήλ περισσότερο ἀπὸ τὴν Λεῖαν καὶ ἐδούλευσεν εἰς αὐτὸν ἀκόμη ἄλλα ἐπτὰ ἔτη». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἠγάπησε περισσότερο αὐτὴν τὴν κόρην ἐξ αἰτίας τῆς ὠραιότητος αὐτῆς, διὰ τοῦτο μόλις ἠμπόρεσε νὰ ἐπιτύχῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει, ἠγάπα ἐκείνην, λέγει περισσότερο ἀπὸ τὴν Λεῖαν. Διότι, λέγει, ἡ ὠραιότητα αὐτῆς εἴλκυε περισσότερο αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὴν ἀγαπᾷ.

Ἄλλὰ πρόσεχε ἐδῶ τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ πῶς πραγματοποιεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη. Καθ' ὅσον αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶπεν, ὅτι «Θὰ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σὲ διαφυλάσω, ὅπου καὶ νὰ ὑπάγῃς», καὶ ὅτι θὰ αὐξήσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου, αὐτός καὶ τώρα ρυθμίζει τὰ πάντα. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς αὐτό, ἄκουσε καὶ τὴν ἰδίαν τὴν ἀγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει αὐτὸ μὲ σαφήνειαν. «Καὶ ὅταν εἶδεν ὁ Κύριος ὁ Θεός», λέγει, «ὅτι ἡ Λεῖα περιφρονεῖται τὴν κατέστησε γόνιμον. Ἡ δὲ Ραχήλ ἦτο στεῖρα. Καὶ ἡ Λεῖα συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν». Πρόσεχε τὴν σοφίαν τοῦ ἐφευρετικοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἡ μὲν Ραχήλ ἀκέρδισε τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός ἐξ αἰτίας τῆς ὁμορφίᾳς της, ἡ δὲ Λεῖα ἐφαίνετο, ὅτι περιφρονεῖτο, ἀφοῦ δὲν ἦτο ὁμορφη, αὐτὴν μὲν τὴν καθιστᾷ γόνιμον, ἐνῶ κλείει τὴν μήτραν τῆς Ραχήλ, ρυθμίζων καὶ τὰ δύο διὰ τῆς φιλανθρωπίας του, ὥστε καὶ ἡ Λεῖα νὰ ἔχῃ κάποιαν παρηγορίαν ἐξ αἰτίας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐγεννῶντο ἀπὸ αὐτὴν, μὲ τὸ νὰ προσελκύῃ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός της, καὶ ἐκείνη νὰ μὴ περιφρονῇ τὴν ἀδελφὴν της ἐξ αἰτίας τοῦ κάλλους της καὶ τῆς ὠραιότητός της.

«Καὶ κατέστησεν αὐτὴν γόνιμον», λέγει ἡ Γραφή. Νὰ μάθῃς ἀπ' ἐδῶ, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός εἶναι αὐτός πού ρυθμίζει τὰ πάντα καὶ αὐτός πού καθι-

σίας ὄφελος, μὴ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας γενομένης. Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπεν, ὅτι «Διήνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς», ἵνα γνῶμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Δεσπότης ἠβουλήθη τὴν Δείαν πρὸς τεκνογονίαν διεγείραι, ὥστε αὐτῆς 5 τὴν ἀθυμίαν παραμυθήσασθαι. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλάττων τὰ βρέφη καὶ ζωογονῶν, καθάπερ καὶ Δαυὶδ φησιν· «Ἀντελάβου μου ἐκ τῆς γαστρὸς μητρὸς μου». Καὶ ὄρα πῶς δείκνυσιν ἡμῖν ἡ θεία Γραφή τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν ἐκάτερα τῇ 10 οἰκείᾳ δυνάμει ἐργαζόμενον, καὶ τῆς μὲν τὴν μήτραν διεγείροντα, τῆς δὲ Ραχὴλ ἐπέχοντα. Δεσπότης γὰρ ὢν τῆς φύσεως, μετ' εὐκολίας ἅπαντα ἐργάζεται.

«Καὶ συνέλαβε», φησί, «Δεία, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἰακώβ· ἐκάλεσε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ρουβὴν, λέγουσα· ὅτι εἶδέν με Κύριος τὴν ταπείνωσιν, νῦν ἀγαπήσει με ὁ ἀνὴρ μου». Ὅρα πῶς εὐγνώμων ἡ γυνή, θεασάμενος, φησί, τὴν ταπείνωσίν μου ὁ Δεσπότης, παρέσχε μοι τὸν τόκον, ἵνα διὰ τούτου ἀγαπηθῆναι δυναθῶ. Καὶ θέα μοι τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὴν φιλοτιμίαν, πῶς ἐπιδαφιλεύεται, ὁμοῦ καὶ τὸ τοῦ δικαίου σπέρμα αὐξῆσαι βουλόμενος, καὶ ταύτην νῦν ποθεινότεραν καταστήσαι τῷ Ἰακώβ. «Καὶ συνέλαβε», φησί, «πάλιν, καὶ ἔτεκεν υἱὸν δεύτερον τῷ Ἰακώβ, καὶ εἶπεν, ὅτι ἤκουσε Κύριος, ὅτι μισοῦμαι, καὶ προσέδωκέ 25 μοι καὶ τοῦτον· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Συμεών». Σκόπει πῶς ἐφ' ἐκάστου τῶν παιδῶν εὐχαριστεῖ τῷ Δεσπότη, καὶ εὐγνώμων γίνεται περὶ τὴν εὐεργεσίαν. «Ἦκουσε γάρ», φησί, «Κύριος, ὅτι μισοῦμαι, καὶ προσέδωκέ μοι καὶ τοῦτον»· καὶ διὰ τοῦτο «Ἐκάλεσε 30 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Συμεών».

4. Εἶδες πῶς οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ τὰς ὀνομασίας τοῖς τικτομένοις ἐπιτίθει; Ἐκάλεσε γὰρ αὐτὸν Συμεών, ἐπειδὴ ἤκουσε Κύριος. Τοῦτο γὰρ

2. Ψαλμ. 138, 13.

3. Τὸ Ρουβὴν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν σημαίνει Ἴδου υἱός.

4. Τὸ ὄνομα Συμεών εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν σημαίνει Ἀκοή.

στᾶ γόνιμον τὴν φύσιν καὶ ὅτι δὲν ὠφελεῖ καθόλου ἡ συνουσία, ἐὰν δὲν ὑπάρχη ἢ ἐκ τῶν ἄνω βοήθεια. Διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπεν, ὅτι «κατέστησεν αὐτὴν γόνιμον», διὰ νὰ καταλάβωμεν δηλαδὴ, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὴν Λεῖαν νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα, διὰ νὰ τὴν παρηγορήσῃ, ἐπειδὴ ἦτο στενοχωρημένη. Καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι πού διαπλάσσει καὶ ζωογονεῖ τὰ βρέφη ἀκόμη ἀπὸ τὴν μήτραν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ· «Μὲ ἔλαβες πλησίον σου ἀπὸ τότε πού ἤμουν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς μου»². Καὶ κοιτάξε, μὲ ποῖον τρόπον μᾶς δείχνει ἡ ἁγία Γραφή, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἐνεργεῖ εἰς τὴν κάθε μίαν ἀπ' αὐτὰς μὲ τὴν δύναμίν του καὶ τὴν μὲν καθιστᾶ γόνιμον, τὴν δὲ Ραχήλ στεῖραν. Διότι, ἀφοῦ εἶναι ὁ Κύριος τῆς φύσεως, κάνει τὰ πάντα μὲ εὐκολίαν.

«Καὶ συνέλαβεν ἡ Λεῖα», λέγει, «καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν. Ὠνόμασε δὲ αὐτὸν Ρουβὴν³ λέγουσα· διότι εἶδεν ὁ Κύριος τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τώρα θὰ μὲ ἀγαπήσῃ». Βλέπε πόσον εὐγνώμων εἶναι ἡ γυναῖκα. Ἐπειδὴ εἶδεν ὁ Κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, λέγει, μοῦ ἔκανεν ἱκανὴν νὰ τεκνοποιήσω, διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἀγαπηθῶ ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου. Καὶ πρόσεχε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, πῶς δηλαδὴ εἶναι γενναιοδωρος, ἐπειδὴ ἤθελε συγχρόνως καὶ τοὺς ἀπογόνους τοῦ δικαίου νὰ αὐξήσῃ καὶ αὐτὴν νὰ τὴν κάμῃ περισσότερο ἀγαπητὴν εἰς τὸν Ἰακώβ. «Καὶ συνέλαβε», λέγει, «πάλιν καὶ ἐγέννησε δευτέρον υἱόν εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ εἶπεν. Ἐπειδὴ ἤκουσεν ὁ Κύριος, ὅτι ἀκόμη περιφρονοῦμαι, διὰ τοῦτο μοῦ ἔδωκε καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν. Καὶ αὐτὸν τὸν ὠνόμασε Συμεών»⁴. Πρόσεχε πῶς εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὸ κάθε ἓνα τέκνον τῆς καὶ πῶς γίνεται εὐγνώμων διὰ τὴν εὐεργεσίαν. «Διότι ἤκουσεν ὁ Κύριος», λέγει, «ὅτι περιφρονοῦμαι ἀκόμη καὶ διὰ τοῦτο μοῦ ἔδωκε καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν». Καὶ διὰ τοῦτο «Ὠνόμασεν αὐτὸν Συμεών».

4. Εἶδες πῶς δὲν διδῆι εἰς τοὺς υἱοὺς τὰ ὀνόματα ἀπλῶς καὶ τυχαίως; Διότι ὠνόμασεν αὐτὸν Συμεών, ἐπειδὴ ἤκουσεν αὐτὴν ὁ Κύριος. Καθ' ὅσον ἔτσι ἐρμηνεύε-

ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα τῇ Ἑβραϊκῇ διαλέκτῳ, ὅτι ἠκούσθη. «Καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν υἱόν, καὶ εἶπεν· ἐν τῷ νῦν καιρῷ πρὸς ἐμοῦ ἔσται ὁ ἀνὴρ μου· τέτοκα γὰρ αὐτῷ τρεῖς υἱούς· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα 5 αὐτῷ Λευί». Δοκεῖ μοι ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι, ὅτι καὶ τῶν δύο τεχθέντων οὐδέπω ἴσχυσεν εἰς τὴν περὶ αὐτὴν διάθεσιν ἐφελκύσασθαι τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἔτι ὅλως ἦν πρὸς τὴν Ραχήλ νενευκώς· διὰ τοῦτό φησιν, «Ἐν τῷ νῦν καιρῷ πρὸς ἐμοῦ ἔσται ὁ ἀνὴρ μου». Τάχα, 10 φησί, κἄν ἢ προσθήκη τοῦ τρίτου παρασκευάσῃ τὸν ἄνδρα εὐνοϊκῶς περὶ ἐμὲ διατεθῆναι. Ἴδου γὰρ αὐτῷ τέτοκα τρεῖς υἱούς.

«Καὶ συλλαβοῦσα ἔτι, ἔτεκεν υἱόν, καὶ εἶπε· νῦν ἔτι τοῦτο ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ· διὰ τοῦτο ἐκά- 15 λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰούδαν». Τί ἐστι, «Τοῦτο ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ»; Τὸ «Ἐξομολογήσομαι» ἐνταῦθα, εὐχαριστήσω καὶ δοξάσω αὐτόν ἐστιν, ὅτι καὶ τέταρτον προσέθηκέ μοι υἱόν, καὶ τοσαύτην μοι τὴν εὐπορίαν ἐχαρίσατο· καὶ ὅπερ ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος 20 ἀμορφίας εἰς τὴν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εὐνοίαν ἔμελλον καταβλάπτεσθαι, τοῦτο ἢ τέκνων παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας χαρισθέντων μοι γονῇ διωρθώσατο, καὶ τῆς ἀθυμίας τὴν ὑπερβολὴν διεσκέδασε, τὴν διὰ τὴν ἀμορφίαν μισουμένην παραμυθησάμενος, καὶ με- 25 ταστήσας τὸ μῖσος εἰς τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐμήν. Τεκοῦσα δέ, φησί, τὸν Ἰούδαν, «ἔστη τοῦ τίκτειν».

«Ἴδοῦσα δὲ Ραχήλ, ὅτι οὐ τέτοκε τῷ Ἰακώβ, ἐξήλωσε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, καὶ εἶπε τῷ Ἰακώβ· δός μοι τέκνα· εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ». Ἀπερίσκε- 30 πτος ἢ αἵτησις καὶ γυναικῶδης, καὶ ψυχῆς ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας πολιορκουμένης· «Δός μοι τέκνα». Οὐκ ἤκουσας ὅτι οὐχ ἢ τοῦ ἀνδρὸς συνουσία ἐκείνη τὸν τόκον παρέσχεν, ἀλλὰ Κύριος ὁ Θεός, ὁ «Ἰδών», φησίν, «ὅτι μισεῖται, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς»; Τίνος

5. Λευί σημαίνει Ἐνωσις.

6. Τὸ ὄνομα Ἰούδας εἰς τὴν ἑβραϊκὴν σημαίνει Δοξολογία.

ται τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ἐπειδὴ δη-
λαδὴ εἰσηκούσθη. «Καὶ συνέλαβε πάλιν ἡ Λεῖα καὶ ἐγέν-
νησεν υἱὸν καὶ εἶπε· Τώρα πλέον ὁ σύζυγός μου θὰ εἶναι
μὲ τὸ μέρος μου, διότι ἐγέννησα εἰς αὐτὸν τρεῖς υἱούς.
Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Λεὺι»⁵. Νομίζω, ὅτι ἐδῶ ὑπαινίσσεται,
ὅτι καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν γέννησιν τῶν δύο πρώτων υἱῶν δὲν
ἠμπόρεσε νὰ προσελκύσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ συζύγου της,
ἀλλ' ἀκόμη ἦτο αὐτὸς προσκολλημένος πρὸς τὴν Ρα-
χήλ. Διὰ τοῦτο λέγει· «Τώρα πλέον ὁ σύζυγός μου θὰ
εἶναι μὲ τὸ μέρος μου». Ἴσως, λέγει, ἡ προσθήκη τοῦ
τρίτου υἱοῦ νὰ κἀνῃ τὸν ἄνδρα μου νὰ μὲ ἀγαπήσῃ περισ-
σότερον. Ἴδου λοιπὸν τοῦ ἐγέννησα τρεῖς υἱούς.

«Καὶ συνέλαβε καὶ πάλιν ἡ Λεῖα καὶ ἐγέννησεν υἱὸν
καὶ εἶπε· Καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν θὰ δοξολογήσω τὸν Κύ-
ριον. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰούδαν»⁶. Τί σημαίνει
«τοῦτο ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ»; Τὸ «ἐξομολογήσομαι»
ἐδῶ σημαίνει, θὰ εὐχαριστήσω καὶ θὰ δοξάσω αὐτόν,
διότι μοῦ ἐχάρισε καὶ τέταρτον υἱὸν καὶ μοῦ προσέφερε
τόσην εὐπορίαν. Καὶ τὴν Ζημίαν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ
ὑποστῶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ συζύγου μου ἐξ αἰτίας τῆς ἀ-
σχημίας τοῦ σώματός μου, αὐτὴν τὴν ἐπανώρθωσεν ἡ
γέννησις τῶν τέκνων, τὴν ὁποίαν μοῦ ἐχάρισεν ἡ φιλαν-
θρωπία τοῦ Θεοῦ, πού ἐξηφάνισε τὴν μεγάλην μου λύπην,
παρηγορῶν ἐμέ, πού περιεφρονούμην ἐξ αἰτίας τῆς ἀ-
σχημίας μου, καὶ μεταφέρων τὸ μῖσος τοῦ συζύγου μου
εἰς τὴν ἀδελφὴν μου. Καὶ ἀφοῦ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν,
λέγει, «ἔπαυσε νὰ γεννᾷ».

«Ὅταν εἶδεν ἡ Ραχήλ, ὅτι δὲν ἐγέννησεν υἱὸν εἰς
τὸν Ἰακώβ, ἐφθόνησε τὴν ἀδελφὴν της καὶ εἶπεν εἰς τὸν
Ἰακώβ· Δός μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω». Ἀπερί-
σκεπτον εἶναι τὸ αἴτημα καὶ ἀρμόζει μόνον εἰς γυναῖκα,
καὶ θγαίνει ἀπὸ ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶναι πλήρης Ζηλοτυπίας.
«Δός μου τέκνα». Δὲν ἤκουσες, ὅτι δὲν ἐχάρισε τὴν γέν-
νησιν ἡ συνουσία τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ ὁ Κύριος ὁ Θεός, «ὁ
ὁποῖος εἶδε», λέγει, «ὅτι περιφρονεῖται καὶ τὴν κατέστησε
γόνιμον»; Διατί ζητεῖς ἀπὸ τὸν ἄνδρα τὰ ὑπερφυσικά

οὖν ἔνεκεν τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἀπαιτεῖς παρὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ καταλιποῦσα τὸν τῆς φύσεως Δεσπότην, τῷ ἀνδρὶ ἐγκαλεῖς τῷ μηδὲν πρὸς τοῦτο συμβάλλεσθαι σοι δυναμένῳ; «Δὸς μοι τέκνα· εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ». Δεινὸν ἢ ζηλοτυπία κακόν· καὶ γὰρ εἰς ἀφροσύνην ἐκπίπτει· ὃ δὴ καὶ αὕτη πέπονθεν. Ὁρῶσα γὰρ τῶν τέκνων τῆς ἀδελφῆς τὸν χορόν, καὶ τὴν οἰκειάν ἐρημίαν λογιζομένη, οὐκ ἔφερε τὴν ἐπήρειαν, οὐδὲ κατασχεῖν ἠδυνήθη τοῦ ταράττοντος αὐτὴν
 10 λογισμοῦ, ἀλλ' ἐκείνα τὰ ἀνοίας ἀνάμεσα φθέγγεται ῥήματα, καὶ φησι· «Δὸς μοι τέκνα· εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ». Ἴσως εἶδε τοῦ ἀνδρός τὸν περὶ αὐτὴν πόθον, καὶ νομίζουσα παρὰ τὴν ἐκείνου αἰτίαν κἀκείνην τοσοῦτους ἐσχηκέναι παῖδας, καὶ ἑαυτὴν μηδέ-
 15 πω τετοκέναι, φησί, «Δὸς μοι τέκνα». Εἶτα φοβῆσαι βουλομένη τὸν ἄνδρα, ἐπάγει, «Εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ».

Τί οὖν ὁ φιλόθεος Ἰακώβ; «Ἐθυμώθη», φησί, «πρὸς τὰ ρηθέντα, καὶ εἶπεν αὐτῇ· μὴ ἀντὶ Θεοῦ ἐγώ
 20 εἶμι, ὃς ἐστέρησέ σε καρπῶν κοιλίας;». Τί, φησί, καταλιποῦσα τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως, τὴν μέμψιν ἔμοι ἐπάγεις; Ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀποστερήσας σε τοῦ καρποῦ τῆς κοιλίας. Διατί μὴ παρ' ἐκείνου ζητεῖς, τοῦ δυναμένου διανοῖξαι τῆς φύσεως τὸ ἐργαστήριον,
 25 καὶ διεγείραι τὴν μήτραν πρὸς γονήν; Μάνθανε τοίωνων, ὅτι ἐκεῖνος ὃς σε στερήσας τοῦ καρποῦ τῆς κοιλίας, καὶ τῇ ἀδελφῇ τῇ σῆ τὴν τοσαύτην εὐπορίαν ἔχαρίσατο. Μὴ τοίνυν παρ' ἐμοῦ ζῆτει, ἃ μὴ δύναμαι παρασχεῖν, καὶ ὧν οὐκ εἶμι κύριος. Εἰ γὰρ ἐπ' ἐμοὶ
 30 τοῦτο ἦν, πάντως ἂν σε τῆς ἀδελφῆς προετίμησα, τὴν πλείονα εὐνοίαν περὶ σέ κεκτημένος. Ἐπειδὴ δέ, κἂν μυριάκις ὧ εὐνοϊκῶς περὶ σέ διακείμενος, οὐδέν σοι πρὸς τοῦτο συμβάλλεσθαι δυνήσομαι, παρ' ἐκείνου ζῆτει τοῦ καὶ τὴν στείρωσιν ἐπάγοντος, καὶ ταύτην
 35 λῦσαι δυναμένου.

Ὅρα τοῦ δικαίου τὴν σύνεσιν, ὅπως καὶ εἰς θυμὸν ἐξενεχθεῖς ἐκ τῶν παρ' αὐτῆς ρηθέντων, μετὰ

πράγματα καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψες τὸν Κύριον τῆς φύσεως, κατηγορεῖς τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος δὲν ἤμπορεῖ νὰ συμβάλῃ καθόλου εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν; «Δός μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω». Φοβερόν κακὸν ἢ ζηλοτυπία. Καθ' ὅσον ὅταν ἔβλεπε τὸ πλῆθος τῶν τέκνων τῆς ἀδελφῆς τῆς καὶ ἐσκέπτετο τὴν ἰδικὴν τῆς ἐρημίαν; δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ αὐτὸν τὸν χλευασμόν, οὔτε νὰ καταπραῦνῃ τὸν παραγμένον ἐσωτερικόν τῆς κόσμον, ἀλλὰ λέγει ἐκείνους τοὺς πλήρεις ἀνοησίας λόγους· «Δός μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω». Ἴσως νὰ ἀντελήφθῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰακώβ πρὸς τὴν Λείαν καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι ἐκείνη ἀπέκτησε τόσα πολλὰ τέκνα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καὶ ὅτι ἢ ἰδία δὲν ἐγέννησε καθόλου, λέγει· «Δός μου τέκνα». Ἐπειτα ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐκφοβίση τὸν ἄνδρα τῆς προσθέτει· «Εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω».

Τί λοιπὸν ἔκαμεν ὁ φιλόθεος Ἰακώβ; «Ἐθύμωσεν ὁ Ἰακώβ», λέγει, «διὰ τοὺς λόγους ἐκείνους καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν· Μήπως εἶμαι ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σοῦ ἐστέρησα τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας;». Διατί, λέγει, ἄφησες τὸν Κύριον τῆς φύσεως καὶ ἀποδίδεις εἰς ἐμέ τὴν κατηγορίαν; Ἐκεῖνος εἶναι αὐτὸς ποῦ σοῦ ἐστέρησε τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας. Διατί δὲν παρακαλεῖς ἐκείνον ποῦ εἶναι ἰκανὸς νὰ ἀνοίξῃ τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως καὶ νὰ κἀνῃ τὴν μήτραν ἰκανὴν νὰ τεκνοποιήσῃ; Μάθαινε λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ποῦ σοῦ ἐστέρησε τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας καὶ ἐχάρισεν εἰς τὴν ἀδελφὴν σου τόσῃν εὐγονίαν. Μὴ ζητῆς λοιπὸν ἀπὸ ἐμέ, ὅσα δὲν δύναμαι νὰ προσφέρω καὶ αὐτὰ ποῦ δὲν ἐξουσιάζω. Διότι, ἐὰν αὐτὸ ἦτο δυνατόν εἰς ἐμέ, θὰ ἐπροτιμοῦσα σέ ἀπὸ τὴν ἀδελφὴν σου, ἀφοῦ ἀγαπῶ σέ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνην. Ἐπειδὴ ὅμως, ἂν καὶ τρέφω μεγάλην ἀγάπην διὰ σέ, δὲν θὰ ἤμπορέσω νὰ κἀνω τίποτε, διὰ τοῦτο νὰ παρακαλέσῃς ἐκείνον, ὁ ὁποῖος καὶ προκαλεῖ τὴν στέρωσιν, καὶ δύναται νὰ λύσῃ αὐτὴν.

Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ, ἂν καὶ ἐξωργίσθῃ ἐξ αἰτίας τῶν ὄσων εἶπεν, ὅμως ἀποκρίνεται μὲ μεγάλην σοφίαν ἐξηγῶν τὰ πάντα μὲ κάθε λεπτο-

πολλῆς τῆς σοφίας τὴν πρὸς αὐτὴν ἀπόκρισιν ποιῆται, μετὰ ἀκριβείας αὐτὴν πάντα διδάσκων, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῇ δῆλην ποιῶν, ἵνα μὴ καταλιποῦσα τὸν Δεσπότην, παρ' ἑτέρου ζητῆ, ἅπερ ἐκείνος μόνος παρα-
 5 σχεῖν δύναται. Μαθοῦσα τοίνυν ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ τίκτειν ἀπεστέρηται, καὶ ὄρωσα τὴν ἀδελφὴν κομῶσαν τοῖς τέκνοις, μετρίαν γοῦν παραμυθίαν ποριζομένη, φησὶ τῷ Ἰακώβ· ἐπειδὴ νῦν με ἐδίδαξας, ὅτι οὐ παρὰ τὴν σὴν αἰτίαν ἄτεκνος ἐγὼ τυγχάνω,
 10 κἂν τὴν παιδίσκη μου λαβῶν, τεκνοποιήσον ἐξ αὐτῆς, ἵνα κἂν βραχεῖαν παραμυθίαν εὐρεῖν δυνηθῶ, τὰ παρ' αὐτῆς τικτόμενα οἰκειουμένη. «Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ», φησὶ, «Βάλλαν τὴν παιδίσκη αὐτῆς αὐτῷ γυναικα· καὶ εἰσηλθε πρὸς αὐτὴν· καὶ συνέλαβε, καὶ ἔ-
 15 τεκε τῷ Ἰακώβ υἱόν· καὶ εἶπε Ραχὴλ· ἔκρινέ με ὁ Θεός, καὶ ὑπήκουσε τῆς φωνῆς μου, καὶ ἔδωκέ μοι υἱόν. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Δᾶν». Βραχεῖαν γοῦν ἔσχε παράκλησιν τεκούσης τῆς παιδίσκης. Διὸ καὶ αὐτὴ τὴν προσηγορίαν ἐπιτίθησι τῷ παιδί,
 20 καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Δεσπότη ὑπὲρ τοῦ τεχθέντος.

«Καὶ συνέλαβε», φησὶν, «ἔτι Βάλλα, καὶ ἔτεκε· καὶ εἶπε Ραχὴλ· συναντελάβετό μου ὁ Θεός, καὶ συνανεστράφην τῇ ἀδελφῇ μου, καὶ ἠδυνήθην. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Νεφθαλείμ». Καὶ ἐμάνθανε
 25 λοιπὸν διὰ τῆς παιδίσκης σαφῶς, ὅτι οὐχ ὁ Ἰακώβ αἴτιος αὐτῇ τῆς ἀτεκνίας ἐγένετο. Διὸ καὶ τοὺς τεχθέντας ὡς οἰκείους παῖδας ἀνατρέφει, καὶ τὰς προσηγορίας ἐπιτίθησι, μεγίστην ἑαυτῇ παραμυθίαν ἐντεῦθεν ἐπινοήσασα. «Ἰδοῦσα δέ», φησὶ, «Λεῖα, ὅτι ἔστη
 30 τοῦ τίκτειν, καὶ αὐτὴ τὴν παιδίσκη τὴν Ζέλφαν ἔδωκε τῷ Ἰακώβ εἰς γυναῖκα· καὶ συνέλαβε καὶ ἔτεκε. Καὶ εἶπε Λεῖα· τετύχηκα», ἀντὶ τοῦ, 'ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ'. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Γάδ». Καὶ ἐπειδὴ εἰς ἔργον ἐξῆλθεν αὐτῇ τὸ σπουδασθέν,
 35 ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Γάδ. «Καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν ἕτερον· καὶ εἶπε Λεῖα· Μακαρία ἐγώ, ὅτι

7. Τὸ ὄνομα Δᾶν εἰς τὴν ἑβραϊκὴν σημαίνει· Κρίσις.

μέρειαν καὶ φανερώων εἰς αὐτὴν τὴν αἰτίαν τῆς στειρότητός της, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἐγκαταλείπη τὸν Κύριον καὶ ζητῆ ἀπὸ ἄλλον αὐτά, τὰ ὁποῖα μόνον ἐκεῖνος ἔμπορεῖ νὰ προσφέρῃ. Ὅταν λοιπὸν ἔμαθεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς ἐστέρησε τὴν τεκνογονίαν καὶ ἔβλεπε τὴν ἀδελφὴν της νὰ εὐτυχή μὲ τὰ τέκνα της, ὡσὰν νὰ εἶχε παρηγορηθῆ ὀλίγον, λέγει πρὸς τὸν Ἰακώβ. Ἐπειδὴ τώρα μοῦ ἔμαθες, ὅτι δὲν εἶμαι ἄτεκνος ἐξ αἰτίας σου, διὰ τοῦτο νὰ πάρῃς τὴν δούλην μου καὶ νὰ τεκνοποιήσῃς ἀπ' αὐτὴν, οὕτως ὥστε νὰ ἡμπορέσω νὰ εὐρω ὀλίγην ἔστω παρηγορίαν, θεωροῦσα ὡς ἰδικά μου αὐτά, τὰ ὁποῖα θὰ γεννήσῃ αὐτῇ. «Καὶ ἡ Ραχὴλ ἔδωσεν εἰς αὐτόν», λέγει, «τὴν δούλην της Βάλλαν ὡς σύζυγον. Καὶ αὐτοὶ ἦλθον εἰς ἔνωσιν καὶ ἡ Βάλλα συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν. Καὶ ἡ Ραχὴλ εἶπεν· Ὁ Θεὸς μὲ ἔκρινε καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν μου καὶ μοῦ ἔδωσεν υἱόν. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτόν Δᾶν⁷. Ὅταν ἐγέννησε λοιπὸν ἡ δούλη, ἡ Ραχὴλ εὗρε κάποιαν μικρὰν παρηγορίαν. Διὰ τοῦτο καὶ δίδει αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸν υἱόν της καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον διὰ τὸ γεννηθέν.

«Καὶ συνέλαβε καὶ πάλιν ἡ Βάλλα», λέγει, «καὶ ἐγέννησεν. Καὶ εἶπεν ἡ Ραχὴλ· Ὁ Θεὸς μὲ ἐβοήθησε καὶ συνηγωνίστην τὴν ἀδελφὴν μου καὶ ὑπερίσχυσα. Καὶ ὠνόμασε τὸν δεῦτερον υἱόν Νεφθαλεῖμ⁸. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ραχὴλ ἐμάνθανε μὲ βεβαιότητα, ὅτι δὲν ἦτο ὁ Ἰακώβ αἴτιος τῆς ἀτεκνίας της. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνατρέφει τοὺς γεννηθέντας, ὡσὰν νὰ ἦσαν ἰδικά της τέκνα, καὶ δίδει εἰς αὐτὰ ὀνόματα ποὺ τῆς ἔδιδον μεγάλην παρηγορίαν. «Καὶ ὅταν εἶδεν ἡ Λεία», λέγει, «ὅτι ἔπαυσε νὰ γεννᾶ, ἔδωσε καὶ αὐτῇ τὴν δούλην της Ζέλφαν εἰς τὸν Ἰακώβ ὡς σύζυγον. Καὶ ἡ Ζέλφα συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν. Καὶ εἶπεν ἡ Λεία· Εἶμαι εὐτυχημένη», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ἐπέτυχον τὸν σκοπὸν μου. «Καὶ ὠνόμασεν αὐτόν Γᾶδ⁹. Καὶ ἐπειδὴ ἐπέτυχεν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε, διὰ τοῦτο ἔδωσεν εἰς αὐτόν τὸ ὄνομα Γᾶδ. «Καὶ ἡ δούλη Ζελφὰ συνέλαβε καὶ πάλιν καὶ ἐγέννησε καὶ δεῦτερον υἱόν. Καὶ εἶπεν ἡ Λεία· Εἶμαι εὐτυχημένη, διότι θὰ μὲ μακαρίζουν αἱ γυναῖκες.

8. Τὸ ὄνομα Νεφθαλεῖμ σημαίνει· Πάλῃ μου.

9. Τὸ ὄνομα Γᾶδ σημαίνει· Εὐτυχία.

μακαριοῦσι με αἱ γυναῖκες· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ 'Ασὴρ».

5. Εἶδες καὶ ταύτην τοὺς παρὰ τῆς παιδίσκης τε-
 χθέντας πῶς ὤκειώσατο, καὶ μακαρίαν ἑαυτὴν εἶναι
 5 λέγει, καὶ μακαρισμοῦ ἀξίαν ἐπὶ τῷ τόκῳ τῶν παι-
 δων. 'Αλλ' ὄρα μοι πάλιν τὰ μετὰ ταῦτα, ἵνα μάθης,
 ὅπως τὸ τῆς ζηλοτυπίας πάθος ἐντεῦθεν ἐκεῖ, κάκει-
 θεν ὦδε μετέβαινε, καὶ ποτὲ μὲν ἐκείνη τούτῳ ἐπο-
 λιορκεῖτο, ποτὲ δὲ αὐτή. «'Επορεύθη δέ», φησί, «Ρου-
 10 θὴν ἐν ἡμέραις θερισμοῦ πυρῶν, καὶ εὔρε μῆλα μαν-
 δραγορῶν ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ τῇ μητρὶ
 αὐτοῦ. Καὶ εἶπε Ραχὴλ τῇ Λείᾳ· δός μοι τῶν μανδρα-
 γορῶν τοῦ υἱοῦ σου. Εἶπε δὲ Λεία· οὐχ ἱκανόν σοι
 15 τοῦ υἱοῦ μου λήψη;». 'Ορᾶς πῶς τὸ πάθος τῆς ψυ-
 χῆς διὰ τῶν ρημάτων κατάδηλον ποιεῖ;

«Οὐχ ἱκανόν σοι», φησὶν, «ὅτι ἔλαβες τὸν ἄνδρα
 μου; μὴ καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου λήψη;
 Εἶπε δὲ Ραχὴλ· οὐχ οὕτω· κοιμηθήτω δὴ μετὰ σοῦ
 20 τὴν νύκτα ταύτην ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ
 σου». Δός μοι τῶν μανδραγορῶν, καὶ λάβε σήμερον
 μετὰ σοῦ τὸν ἄνδρα. 'Ορᾶς πῶς δείκνυται ὅλως τῇ
 εὐνοίᾳ τῆς Ραχὴλ προσκειμένος; Εἰ γὰρ καὶ τοσού-
 των παιδων χορὸν τικτούσης τῆς Λείας, ἔτι πρὸς τὴν
 25 Ραχὴλ ἦν προσκειμένος τῇ εὐνοίᾳ, εἰ μὴ τοῦτο ἐγε-
 γόνει, πῶς ἂν ἐνεγκεῖν ἢ Λεία ἠδυνήθη τὴν μετὰ
 τῆς ἀδελφῆς συνοίκησιν; Ὡς γὰρ ἐξουσίαν ἅπασαν
 ἔχουσα τοῦ ἀνδρός, οὕτω προίεται τῶν μανδραγορῶν
 τὸν ἄνδρα, καὶ φησι· «Κοιμηθήτω σήμερον μετὰ σοῦ
 30 ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν». Πλήρωσόν μου, φησί, τὴν
 ἐπιθυμίαν τὴν ἐπὶ τοῖς μανδραγόραις, καὶ δέχου τὸν
 ἄνδρα.

Παραγενομένου δὲ τοῦ 'Ιακώβ, ἐξελθοῦσα εἰς
 συνάντησιν ἢ Λεία εἶπε· πρὸς ἐμὲ εἰσελεύσῃ σήμερον
 35 μεμίσθωμαι γὰρ σε σήμερον ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν

10. Τὸ ὄνομα 'Ασὴρ σημαίνει' Μακαρισμός.

11. Μανδραγόραι· Φυτόν τῆς Παλαιστίνης μὲ μικροὺς κίτρινους καρπούς.

Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἑσθήρ»¹⁰.

5. Εἶδες πῶς καὶ αὐτὴ ἐθεώρησεν ὡς ἰδικὰ τῆς τέκνα αὐτὰ ποῦ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν δούλην τῆς καὶ πῶς λέγει, ὅτι εἶναι εὐτυχισμένη καὶ ἀξία μακαρισμοῦ διὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν τῶν παιδιῶν. Ἐπὶ πρῶτον πρόσεχε πάλιν τὰ ἐπόμενα, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὸ πάθος τῆς ζηλοτυπίας ἐπῆγαινε ἀπ' ἐδῶ ἐκεῖ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐδῶ καὶ ἄλλοτε μὲν καταλαμβάνετο ἐκείνη ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἄλλοτε ἢ ἄλλη. «Καὶ ἐπῆγεν», λέγει, «ὁ Ρουβὴν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θερισμοῦ τοῦ σίτου εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εὔρε μανδραγόρας¹¹ καὶ ἔφερον αὐτοὺς εἰς τὴν μητέρα τοῦ Λεῖαν. Καὶ εἶπεν ἡ Ραχήλ εἰς τὴν Λεῖαν· Δός μου ἀπὸ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ σου. Καὶ εἶπεν ἡ Λεῖα· Δὲν σοῦ φθάνει ποῦ ἐπῆρες τὸν ἄνδρα μου καὶ θέλεις νὰ πάρῃς καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου;». Βλέπεις πῶς φανερώνεται μὲ τοὺς λόγους τὸ πάθος τῆς ψυχῆς;

«Δὲν σοῦ φθάνει», λέγει, «ποῦ ἐπῆρες τὸν ἄνδρα μου καὶ θέλεις νὰ πάρῃς καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου; Καὶ εἶπεν ἡ Ραχήλ· Ὁχι ἔτσι ἀπλῶς· ὡς κοιμηθῆ μαζί σου αὐτὴν τὴν νύκτα ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ σου». Δός μου ὀλίγους ἀπὸ τοὺς μανδραγόρας καὶ πάρε σήμερον μαζί σου τὸν Ἰακώβ. Βλέπεις πῶς γίνεται φανερόν, ὅτι ὅλη ἡ ἀγάπη του εἶναι διὰ τὴν Ραχήλ; Πράγματι ἂν καὶ ἡ Λεῖα ἐγέννησε τόσον πλῆθος τέκνων, ὅμως αὐτὸς ἠγάπα ἀκόμη περισσότερο τὴν Ραχήλ. Ἐὰν δὲν συνέβαινε αὐτό, πῶς θὰ ἤμποροῦσε ἡ Λεῖα νὰ ὑποφέρῃ τὴν συγκατοίκησιν μὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς; Διότι, ὡσὰν νὰ ἔχη ὀλοκληρωτικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, ἀνταλλάσσει τὸν ἄνδρα μὲ τοὺς μανδραγόρας καὶ λέγει· «Ἄς κοιμηθῆ μαζί σου αὐτὴν τὴν νύκτα ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ σου». Νὰ ἰκανοποιήσῃς, λέγει, τὴν ἐπιθυμίαν μου διὰ τοὺς μανδραγόρας καὶ πάρε τὸν ἄνδρα.

«Καὶ ἦλθεν ὁ Ἰακώβ τὸ ἑσπέρας ἀπὸ τὸν ἀγρὸν καὶ ἦλθεν ἔξω ἡ Λεῖα, διὰ νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Σήμερον θὰ ἔλθῃς εἰς ἔνωσιν μὲ ἐμέ, διότι σὲ

τοῦ υἱοῦ μου. Καὶ ἐκοιμήθη, φησί, μετὰ αὐτῆς τὴν
 νύκτα ἐκείνην. Καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς Λείας, καὶ
 συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν πέμπτον υἱόν. Καὶ εἶπε Λεία·
 ἔδωκέ μοι ὁ Θεὸς τὸν μισθόν μου, ἀνθ' οὗ ἔδωκα τὴν
 5 παιδίσκη μου τῷ ἀνδρί μου. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ Ἰσαχάρ, ὃ ἔστι μισθός». «Ἐπήκουσε», φησίν,
 «ὁ Θεὸς τῆς Λείας». Ἐπειδὴ ἐώρα κατώδυνον αὐ-
 τὴν οὔσαν καὶ παρευδοκιμουμένην, ἐπήκουσεν αὐτῆς
 ὁ Θεός, καὶ ἔτεκε καὶ εἶπεν· ἐκομισάμην μισθὸν ὑπὲρ
 10 ὧν ἔδωκα τὴν παιδίσκη μου. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν
 αὐτὸν Ἰσαχάρ. Καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἔ-
 κτον. Καὶ εἶπε Λεία· δεδώρηται μοι ὁ Θεὸς δῶρον
 καλόν. Ἐν τῷ νῦν καιρῷ αἰρετιεῖ με ὁ ἀνὴρ μου· τέ-
 τοκα γὰρ αὐτῷ υἱοὺς ἕξ. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐ-
 15 τοῦ Ζαβουλών». Λοιπὸν, φησίν, ἐπέραστος ἔσομαι
 κἀγὼ ἀνδρί μου· ἔτεκον γὰρ ἕξ υἱοὺς. Διὰ τοῦτο ἐκά-
 λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ζαβουλών. «Ἐτεκε δὲ καὶ θυ-
 γατέρα, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῆς Δεῖνα».

«Ἐμνήσθη δὲ ὁ Θεός», φησί, «τῆς Ραχήλ, καὶ
 20 ἐπήκουσεν αὐτῆς, καὶ ἤνοιξεν αὐτῆς τὴν μήτραν.
 Καὶ συνέλαβε, καὶ ἔτεκε τῷ Ἰακώβ υἱόν. Εἶπε δὲ
 Ραχήλ· ἀφεϊλέ μου ὁ Θεὸς τὸ ὄνειδος. Καὶ ἐκάλεσε
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωσήφ, λέγουσα· προσέθετό μοι ὁ Θε-
 ὸς υἱὸν ἕτερον». «Ἀφεϊλέ μου», φησίν, «ὁ Θεὸς τὸ
 25 ὄνειδος»· ἔλυσε τὴν στείρωσιν, κατηλλάγη, καὶ διή-
 γειρέ μου πρὸς παιδοποιίαν τὴν μήτραν, καὶ ἠλευθέ-
 ρωσέ με τοῦ ὄνειδισμοῦ. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 Ἰωσήφ, λέγουσα· προσέθετό μοι ὁ Θεὸς υἱὸν ἕτερον».
 Ὁρᾷς πῶς αἱ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσεις κατὰ μικρὸν εἰς
 30 ἔργον ἐξήεσαν; Ἴδου γὰρ ἀθρόον πόσων παίδων χο-
 ρὸν ὁ δίκαιος ἔσχε διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν πρό-
 νοιαν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν τὴν ὑπομονὴν ἐπεδείξατο
 ἐν δεκατέσσερσιν ἔτεσι τὴν δουλείαν ἀσπαζόμενος,

12. Τὸ ὄνομα Ζαβουλών σημαίνει Κατοικησις. Τοῦτο ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Λείαν νὰ κατοικήσῃ μαζί μὲ τὸν Ἰακώβ.

13. Τὸ ὄνομα Δεῖνα σημαίνει Κρίσις.

14. Τὸ ὄνομα Ἰωσήφ σημαίνει Προσθήκη.

ἔλαβον ὡς ἀντάλλαγμα σήμερον διὰ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου. Καὶ ἐκοιμήθη», λέγει ἡ Γραφή, «μὲ αὐτὴν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην. Καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν προσευχὴν τῆς Λείας καὶ αὐτὴ συνέλαβε καὶ ἐγέννησε πέμπτου υἱόν. Καὶ ἡ Λεία εἶπεν· Ὁ Θεὸς μὲ ἔδωκεν ἀνταμοιβήν, διότι ἔδωκε τὴν δούλην μου εἰς τὸν ἄνδρα μου. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰσαχάρ, τὸ ὁποῖον σημαίνει μισθός». «Ἦκουσεν ὁ Θεός», λέγει, «τὴν προσευχὴν τῆς Λείας». Ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι αὐτὴ ἦτο πολὺ στενοχωρημένη καὶ παρηγκωνισμένη, ἤκουσεν ὁ Θεὸς τὴν προσευχὴν τῆς καὶ ἐγέννησε καὶ εἶπεν· ἔλαβον ἀνταμοιβήν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι ἔδωκε εἰς τὸν ἄνδρα μου τὴν δούλην μου. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰσαχάρ. «Καὶ ἡ Λεία συνέλαβε καὶ πάλιν καὶ ἐγέννησε τὸν ἕκτον υἱόν. Καὶ εἶπεν ἡ Λεία. Ὁ Θεὸς μοῦ ἐχάρισεν ἓνα καλὸ δῶρον. Τώρα πλέον θὰ μὲ προτιμᾷ ὁ ἄνδρας μου, διότι ἐγέννησα εἰς αὐτὸν ἕξι υἱούς. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ζαβουλών»¹². Ἀπὸ τῶρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, λέγει, θὰ εἶμαι πολὺ ἀγαπητὴ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν ἄνδρα μου, διότι ἐγέννησα ἕξι υἱούς. Διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ζαβουλών. «Καὶ ἔπειτα ἡ Λεία ἐγέννησε καὶ θυγατέρα καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν Δεῖνα»¹³.

«Καὶ ὁ Θεὸς ἐνεθυμήθη τὴν Ραχήλ», λέγει, «ἤκουσε τὴν προσευχὴν τῆς καὶ κατέστησεν αὐτὴν γόνιμον. Καὶ συνέλαβεν ἡ Ραχήλ καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν. Καὶ εἶπεν ἡ Ραχήλ. Ὁ Θεὸς ἀφήρесе τὴν ἐντροπὴν τῆς ἀτεκνίας μου. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰωσήφ¹⁴ λέγουσα· Ὁ Θεὸς νὰ προσθέσῃ εἰς ἐμὲ καὶ ἄλλον υἱόν». «Ὁ Θεὸς μοῦ ἀφήρесе», λέγει, «τὴν ἐντροπὴν τῆς ἀτεκνίας μου». Ἐλυσε τὴν στειρώσιν, ἐγένετο εὐνοϊκὸς εἰς ἐμὲ καὶ μὲ κατέστησε γόνιμον καὶ μὲ ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν κατασχύνην. «Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰωσήφ λέγουσα· νὰ μοῦ προσθέσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἄλλον υἱόν». Βλέπεις πῶς πραγματοποιοῦνται ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ; Ἴδου λοιπὸν πόσα τέκνα ἀπέκτησεν ὁ δίκαιος ἐξ αἰτίας τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔδειξεν ὁ Ἰακώβ μεγάλην ὑπομονὴν κατὰ τὰ δέκα τέσσαρα ἔτη, κατὰ τὰ

διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἀμειβόμενος τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον, εἰς τοσοῦτον αὐτὸν ἀξιοθεῖναι παρεσκεύασεν, ὡς ἐπίφθονον γενέσθαι λοιπόν, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς μαθησόμεθα, οἷς ἐβουλόμην ἐπεξελεθεῖν.

5 β. Ἄλλ' ἵνα μὴ εἰς πολὺ μῆκος τὸν λόγον ἐκτείνοντες παρενοχλεῖν δόξωμεν τῇ ὑμετέρα ἀγάπῃ, εἰδοκεῖ, τὰ λειπόμενα εἰς τὴν ἐξῆς ταμιευσάμενοι, τὸν λόγον ἐνταῦθα καταπαύσωμεν, ἐκεῖνο παραινέσαντες ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, μεμνησθαι τῶν εἰρημένων, ζηλοῦν
10 τῶν παλαιῶν τὴν ἀρετὴν, οὕτω τοὺς παῖδας ἑαυτῶν ἐκδιδόναι, οὕτω τὰς θυγατέρας τοῖς νυμφίοις παραδιδόναι, οὕτω διὰ τῆς οἰκειᾶς ἀρετῆς τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι. Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος ἡμῖν εὐμενῆς ᾖ, κἂν ἐπ' ἄλλοτρίας ὤμεν, κἂν πάντων ἔ-
15 ρημοὶ, κἂν μηδενὶ γνῶριμοὶ, πάντων ἐσόμεθα περιφανεστέροι. Οὐδὲν γὰρ μακαριστότερον ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρὸς βοηθουμένου. Ἐκείνης γὰρ ἀπολαύων τῆς συμμαχίας καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ ἐπὶ τοσαύτην κατὰ μικρὸν ἠϋξήθη περιφάνειαν, ὡς καὶ αὐτοῖς τοῖς
20 ὑποδεξαμένοις ἐπίφθοнос γενέσθαι.

Τοῦτο τοίνυν καὶ ἡμεῖς σπουδάζωμεν, ὥστε τῆς ἐκεῖθεν ἀξιοῦσθαι βοηθείας, καὶ μὴ πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας καταφεύγωμεν δυναστείας, μηδὲ τὴν τούτων προστασίαν διώκωμεν· οὐδὲν γὰρ ταύτης ἐπισημα-
25 στερον· καὶ τοῦτο ἡ πείρα τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἱκανῆ διδάξει. Καὶ γὰρ ὄρωμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὀξυρρόπους τὰς μεταβολάς, καὶ εἰς τὸ ἐναντίον ἅπαντα περιτρεπόμενα, καὶ τὸν ἐν τῇ ἀνωτάτῳ εὐημερίᾳ πρὸ μικροῦ τυγχόνοντα, ἀθρόον εἰς ἐσχάτην δυσπρα-
30 γίαν καταφερόμενον, καὶ τὰ τῶν καταδίκων πολλάκις ὑπομένοντα. Ποίας οὖν ἂν εἴη παρανοίας τούτων μεταδιώκειν τὴν προστασίαν τῶν ἐν τοσαύτῃ ἀδηλίᾳ

ὅποια εἰργάζετο εἰς τὸν Λάβαν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τοῦ παντός ἀμείβων τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου τὸν ἔκανε νὰ ἀποκτήσῃ τόσους ἀπογόνους, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὸν φθόνον, ὅπως θὰ μάθωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα, τὰ ὅποια θὰ ἤθελον νὰ ἐξετάσωμεν μαζί.

6. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῶ ὅτι ἐκμεταλλεύομαι τὴν ἀγάπην σας, ἐὰν ἐπεκτείνωμεν πολὺ τὴν ὁμιλίαν μας, διὰ τοῦτο, ἐὰν σὰς φαίνεται καλόν, ἃς ἀφήσωμεν τὰ ὑπόλοιπα δι' αὐριον καὶ ἄς σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν μας, ἀφοῦ συμβουλεύσω εἰς τὴν ἀγάπην σας ἐκεῖνο, τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε δηλαδὴ ὅσα εἶπομεν, νὰ μιμῆσθε τὴν ἀρετὴν τῶν παλαιῶν, νὰ νυμφεύετε ὅπως ἐκεῖνοι τοὺς υἱούς σας, νὰ ὑπανδρεύετε τὰς θυγατέρας σας ὅπως ἐκεῖνοι, καὶ ἔτσι νὰ κερδίσετε τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ μὲ τὰς ἐναρέτους πράξεις σας. Διότι ὅταν ὁ Θεὸς εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα εἰς ξένον τόπον, καὶ ἂν εἴμεθα τελείως μόνοι, καὶ ἂν ἄγνωστοι εἰς ὄλους, ὅμως θὰ εἴμεθα οἱ περισσότερον ἐνδοξοὶ ἀπὸ ὄλους. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ εὐτυχέστερον ἀπὸ ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος βοηθεῖται ἐκ τῶν ἄνω. Καθ' ὅσον καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ εἶχεν ἐκείνην τὴν βοήθειαν καὶ ἔφθασεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τόσῃν δόξαν, ὥστε νὰ τὸν φθονήσουν καὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι τὸν ἐδέχθησαν.

Αὐτὸ λοιπὸν ἃς ἐπιδιώκωμεν καὶ ἡμεῖς ὥστε νὰ γίνωμεν ἄξιοι ἐκείνης τῆς βοηθείας καὶ νὰ μὴ καταφεύγωμεν πρὸς τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρώπων, οὔτε νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν προστασίαν ἀπὸ ἐκείνους, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερον ἐπισφαλές ἀπὸ αὐτὴν. Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς τὸ διδάξῃ ἢ πείρα τῶν πραγμάτων. Βλέπομεν πράγματι καθημερινῶς ἀποτόμους μεταβολὰς καὶ ὅτι τὰ πάντα ἀνατρέπονται καὶ αὐτὸς ποῦ πρὶν ἀπ' ὀλίγον ἦτο εἰς τὴν καλυτέραν εὐημερίαν νὰ εὐρίσκεται ἐντὸς ὀλίγον εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν καὶ νὰ ὑπομένη πολλὰς φορές, ὅσα ὑπομένουν οἱ κατάδικοι. Πόσῃν ἀνοησίαν φανερῶνει τὸ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν προστασίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τόσον μεγάλην ἀνασφάλειαν καὶ

τυγχανόντων, καὶ οὐδὲ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἱκανῶν ὄντων μετὰ ἀσφαλείας διαθεῖναι; Διὸ πάσης μὲν ἀνθρωπίνης προστασίας ἑαυτοὺς ἀποστήσωμεν, μεμνημένοι καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἐπικατάρατος
5 ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον». Ὁρᾷς ὅτι ὁ τοιοῦτος οὐ μόνον ἀνόητος, ἀλλὰ καὶ επικατάρατος, ἅτε δὴ καταλιπὼν τὸν τῶν ἀπάντων Δεσπότην, καὶ πρὸς τὸν δρόδουλον τρέχων, τὸν οὐδὲ ἑαυτῷ ἀρκέσαι δυνάμενον;

10 Φεύγωμεν τοίνυν τὴν κατάραν ταύτην, παρακαλῶ, καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἐπὶ τὸν Θεὸν μεταστήσωμεν. Αὕτη γὰρ βεβαία καὶ ἀκίνητος καὶ μεταβολὴν οὐκ ἐπιδεχομένη, καθάπερ ἢ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ γὰρ θάνατος ἐνταῦθα διέκοψε τὴν προστασίαν, καὶ γυμνοὺς καὶ ἐρήμους γενέσθαι παρεσκεύασε τοὺς ἐπὶ
15 τοῦτον καταφεύγοντας· ἢ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου μεταβολὴ πραγμάτων ἐπελθοῦσα, ἅπαντα ἄκυρα ἀμφοῖν πεποίηκε. Καὶ τούτων τῶν παραδειγμάτων πᾶς γέμει ὁ βίος. Διὸ οὐδὲ συγγνώμης εἰσὶν ἄξιοι, οἱ μετὰ τὴν
20 τοσαύτην πείραν ἔτι ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ προστετηκότες, καὶ πολλάκις ὑπ' αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι προστατῶν τὰ μυρία δεινὰ ὑπομένοντες.

Τοσαύτη γὰρ τῆς κακίας ἢ ὑπερβολή, ὡς καὶ τοὺς θεραπεύοντας τοῖς ἐναντίοις ἀμείβεσθαι. Ἐπὶ
25 δὲ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ ἅπαν τὸνναντίον· καὶ ἀγνωμονοῦντας ἡμᾶς ἐκάστοτε εὐεργετεῖ, καὶ τὴν οἰκείαν ἀπονέμει προστασίαν, οὐ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄρων ἀγνωμοσύνην, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν ἐν ἅπασι φιλανθρωπίαν μιμούμενος· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι,
30 χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δὲν ἠμποροῦν νὰ τακτοποιήσουν τὰ ἰδικὰ των Ζητήματα μὲ βεβαιότητα; Διὰ τοῦτο ἄς ἀπομακρυνθοῦμεν ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην προστασίαν ἐνθυμούμενοι καὶ τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ποῦ στηρίζει τὰς ἐλπίδας του εἰς ἄλλον ἄνθρωπον»¹⁵. Βλέπεις ὅτι ὁ παρόμοιος ἄνθρωπος ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀνόητος, ἀλλὰ καὶ ἐπικατάρατος, διότι ἐγκαταλείπει τὸν Κύριον τοῦ παντός καὶ τρέχει πρὸς τὸν σύνδουλόν του, ποῦ δὲν ἠμπορεῖ οὔτε τὸν ἑαυτὸν του νὰ ὑπερασπίσῃ;

Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, αὐτὴν τὴν κατάραν καὶ ἄς στηρίξωμεν τὴν κάθε ἐλπίδα μας εἰς τὸν Θεόν. Διότι αὐτὴ εἶναι σίγουρη καὶ σταθερὰ καὶ δὲν ἐπιδέχεται μεταβολὴν, ὅπως ἡ ἀνθρωπίνη. Καθ' ὅσον ἢ ὁ θάνατος διέκοψεν ἐδῶ τὴν προστασίαν καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ποῦ κατέφευγον εἰς τὸν θανόντα, γυμνοὺς καὶ ἐρήμους, ἢ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον κάποια ἀπρόβλεπτος μεταβολὴ τῶν πραγμάτων κατέστησεν ἀκύρους τὰς συμφωνίας. Καὶ ὀλόκληρος ἡ Ζωὴ εἶναι πλήρης ἀπὸ τέτοια παραδείγματα. Διὰ τοῦτο οὔτε συγγνώμης εἶναι ἄξιοι αὐτοὶ ποῦ μετὰ ἀπὸ τόσῃν πείραν παραμένουν ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην προστασίαν, ἂν καὶ πολλὰς φορές ἔχουν ὑποφέρει ἀναριθμητὰ κακὰ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς θεωρουμένους προστάτας των.

Τόσον δηλαδὴ εἶναι τὸ μέγεθος τῆς κακίας, ὥστε καὶ αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι τὴν ὑπηρετοῦν, τοὺς ἀμείβει μὲ τὰ ἀντίθετα. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν Θεόν τοῦ παντός μὲ αὐτὸν συμβαίνει τελείως τὸ ἀντίθετον. Μᾶς εὐεργετεῖ δηλαδὴ πάντοτε, καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα ἀγνώμονες, καὶ μᾶς προσφέρει τὴν προστασίαν του χωρὶς νὰ δίδῃ σημασίαν εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀγνωμοσύνην, ἀλλὰ ἀποδεικνύων παντοῦ τὴν ἰδικὴν του φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποῖαν εἶθε ν' ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΖ'

(Γεν. 30. 25 - 31, 55)

«*Ἐγένετο δὲ ὡς ἔτεκε Ραχὴλ τὸν Ἰωσήφ, εἶπεν ὁ Ἰακώβ τῷ Λάβαν· ἀπόστειλόν με, ἵνα ἀπέλθω εἰς τὸν τόπον μου καὶ εἰς τὴν γῆν μου*».

1. *Τὰ λειπόμενα τῶν χθὲς εἰρημένων ἀναγκαῖον ἀποδοῦναι σήμερον τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐκ τῶν νῦν λεγομένων καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν, ἣν περὶ τὸν Ἰακώβ ἐπεδείκνυτο, καὶ τὸ τοῦ δικαίου φιλόθεον καταμαθόντες, ζηλώσωμεν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρετὴν. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἡμῖν τὰς ἱστορίας ταύτας ἀναγράπτους ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις γενέσθαι παρεσκεύασεν, ἀλλ' ἵνα πρὸς μίμησιν ἡμᾶς διεγείρῃ καὶ ζῆλον τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν. Ὅταν γὰρ ἀκούσωμεν τοῦ μὲν τὴν ὑπομονήν, τοῦ δὲ τὴν σωφροσύνην, ἐτέρου τὸ περὶ τὴν φιλοξενίαν ἔτοιμον, καὶ ἐκάστου τὴν πολλὴν ἀρετὴν, καὶ ὅπως τούτων ἕκαστος διέλαμψε καὶ περιφανέστερος γέγονεν, εἰς ὅμοιον διεγειρόμεθα ζῆλον. Φέρε οὖν καὶ τὰ λειπόμενα τῆς κατὰ τὸν δίκαιον τοῦτον ἱστορίας σήμερον ἐπελθόντες, τέλος ἐπιθῶμεν τῷ λόγῳ.*

«*Ἐγένετο δέ*», φησὶν, «*ὡς ἔτεκε Ραχὴλ τὸν Ἰωσήφ, εἶπεν Ἰακώβ τῷ Λάβαν· ἀπόστειλόν με, ἵνα ἀπέλθω εἰς τὸν τόπον μου καὶ εἰς τὴν γῆν μου. Ἀπόδος μοι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά μου, περὶ ὧν δεδούλευκά σοι*». Ὅρα τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, πῶς ὀρῶν ἐναργῆ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν περὶ αὐτόν, οὐδὲν μέγα ἐφρόνησε κατὰ τοῦ Λάβαν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικειᾶς φησὶν, «*Ἄ*

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Ζ´

(Γεν. 30. 25 - 31, 55)

«Και ὅταν ἡ Ραχήλ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ, ὁ Ἰακώβ εἶπεν εἰς τὸν Λάβαν· Νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ἀπέλθω εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ εἰς τὴν χώραν μου».

1. Εἶναι ἀνάγκη νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν ἀγάπην σας σήμερον τὰ ὑπόλοιπα ἀπ' ὅσα εἶπα χθές, ὥστε, ἀφοῦ μάθωμεν καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού λέγομεν τώρα καὶ τὴν πρόνοιαν πού ἔδειχνεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰακώβ καὶ τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου, νὰ γίνωμεν ζηλωταὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός. Διότι ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος δὲν ἐπέτρεψε χωρὶς λόγον νὰ μᾶς παραδοθοῦν γραπτῶς αἱ ἱστορίαι αὐταί, ἀλλὰ διὰ νὰ μιμηθῶμεν καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν. Ὅταν δηλαδὴ μάθωμεν τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἐνός, τὴν σωφροσύνην τοῦ ἄλλου, τὴν αὐθόρμητον φιλοξενίαν τοῦ ἄλλου καὶ τὴν πολλὴν ἀρετὴν τοῦ καθενός καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ καθένας ἔλαμψε καὶ ἔγινε περισσότερο ἐνδοξος, τότε θὰ μεγαλώσῃ καὶ ὁ ἰδικός μας ζῆλος. Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ τελειώσωμεν σήμερον τὸν λόγον μας, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν δίκαιον.

«Καὶ συνέβη», λέγει, «ὅταν ἐγέννησεν ἡ Ραχήλ τὸν Ἰωσήφ, εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὸν Λάβαν· Νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ἀπέλθω εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ εἰς τὴν χώραν μου. Δός μου τὰς γυναῖκάς μου καὶ τὰ τέκνα μου, διὰ τοὺς ὁποίους ἐδούλευσα εἰς σέ». Πρόσεχε τὴν πολὺ καλὴν διάθεσιν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ, ἂν καὶ ἔβλεπε τὴν πρὸς αὐτὸν συνεχῆ εὐνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὅμως δὲν περιεφρόνησε τὸν Λάβαν, ἀλλὰ εἶπεν εἰς αὐτὸν μὲ πολλὴν

πόστειλόν με, ἵνα ἀπέλθω». Ἀληθῶς οὐδὲν ἐπιεικείας ἰσχυρότερον, καὶ οὐδὲν ταύτης δυνατώτερον. Ὅρα γοῦν, ἐπειδὴ προλαβὼν τῇ ἐπιεικείᾳ ἐχρήσατο, ὅπως καὶ τὸν Λάβαν παρεσκεύασε μετὰ πολλῆς τῆς εὐγνω-
 5 μωσύνης τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπόκρισιν ποιήσασθαι. «Εἶπε γὰρ αὐτῷ», φησί, «Λάβαν· εἰ εὖρον χάριν ἐναντίον σου· οἰωνισάμην ἄν· εὐλόγησε γάρ με ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ σῇ εἰσόδῳ. Διάστειλον τὸν μισθόν σου πρὸς με, καὶ δώσω». Οὐκ ἄγνοῶ, φησίν, ὅτι μετὰ τὴν σὴν πα-
 10 ρουσίαν πλουσίως ἀπήλαυσα τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίας. Ἐπεὶ οὖν αἰσθάνομαι τῆς εὐεργεσίας, ἧς διὰ τὴν σὴν παρουσίαν ἔτυχον, ὃν βούλει μισθὸν πρότεινον, καὶ γὰρ ἐτοιμῶς παρέξω.

Σκόπει πόσον ἐστὶν ἐπιεικεία, καὶ μὴ ἀπλῶς πα-
 15 ραδράμωμεν τὸ εἰρημένον· ἀλλ' ἐννόησον ὅτι οὐδὲ μνήμην ποιησαμένου τοῦ δικαίου, οὐδὲ ἐπιζητήσαντος τὸν μισθὸν τῶν καμάτων, ἀλλὰ τοῦτο μόνον εἰρηκότος, ὅτι «Ἀπόδος μοι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, ὑπὲρ ὧν δεδούλευκά σοι», ἵνα ἀπέλθω, ἐκεῖνος αἰδε-
 20 σθεῖς τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιεικείαν, φησίν· εἰπέ τίνα βούλει μισθὸν παρ' ἐμοῦ σοι δοθῆναι, καὶ τοῦτον προθύμως δώσω. Μὴ γὰρ οὐ σὺν αὐτῷ ἦσαν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά; Τίνος οὖν ἔνεκεν ἔλεγεν· «Ἀπόδος μοι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά»; Τὴν προσ-
 25 ἤκουσαν αὐτῷ τιμὴν ἀπονέμων, καὶ τὸν οἰκεῖον τρόπον διὰ πάντων ἐμφαίνων, καὶ μετ' ἐλευθερίας τὴν ἀναχώρησιν ποιήσασθαι βουλόμενος. Ὅρα γοῦν ἐκ τῶν ρημάτων τούτων ὅπως ἐφελκύσατο τὸν Λάβαν, ὡς καὶ μισθὸν ἐπαγγείλασθαι προσθεῖναι, καὶ τούτω
 30 αὐτῷ ἐπιτρέψαι τὴν αἴρεσιν.

Τί οὖν ὁ δίκαιος; Ὅρα πάλιν τῆς αὐτοῦ ἐπιεικείας τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ὅπως οὐδὲ οὕτως ἐπαχθῆς γίνεται καὶ φορτικὸς τῷ Λάβαν. Ἀλλὰ τί; Πάλιν αὐτὸν μάρτυρα καλεῖ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ, καὶ τῆς

καλωσύνην· «Νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ἀπέλθω». Πράγματι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἰσχυρότερον καὶ δυνατώτερον ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν. Πρόσεχε λοιπὸν μὲ ποῖον τρόπον ἔκανε τὸν Λάβαν νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ μὲ εὐγνωμοσύνην, ἀφοῦ πρῶτος αὐτὸς ὠμίλησε μὲ καλωσύνην. Διότι λέγει, «Ἐἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Λάβαν· Παρακαλῶ νὰ εὕρω χάριν ἔμπροσθέν σου. Ἔμαθα ἀπὸ οἰωνούς, ὅτι ἐξ αἰτίας σου μὲ εὐλόγησεν ὁ Θεός. Ὅρισε τί ἀμοιβὴν θέλεις καὶ θὰ σοῦ τὴν δώσω». Δὲν ἀγνωῶ, λέγει, ὅτι μὲ τὴν ἰδικὴν σου παρουσίαν ἀπήλαυσα τὴν πλουσίαν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀντιλαμβάνομαι τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ὁποίαν εὔρον ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σου παρουσίας, διὰ τοῦτο πρότεινε, τί ἀμοιβὴν θέλεις καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω αὐτὴν μὲ μεγάλην προθυμίαν.

Σκέψου πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ καλωσύνη καὶ ἂς μὴ προσπεράσωμεν χωρὶς προσοχὴν αὐτὸ πού ἐλέχθη. Σκέψου ὅμως ὅτι, ἂν καὶ δὲν ἀνέφερε τίποτε ὁ δίκαιος καὶ ἂν καὶ δὲν ἐζήτησεν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς κόπους του, ἀλλ' εἶπε μόνον αὐτό, δηλαδὴ «Δός μου τὰς γυναῖκάς μου καὶ τὰ τέκνα μου, διὰ τοὺς ὁποίους ἐδούλευσα εἰς σέ», καὶ νὰ ἀπέλθω, ἐκεῖνος ὅμως ἐντραπεῖς διὰ τὴν πολλὴν καλωσύνην τοῦ δικαίου λέγει. Νὰ μοῦ εἰπῆς ποῖαν ἀμοιβὴν θέλεις ἀπ' ἐμὲ καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω αὐτὴν μὲ πολλὴν προθυμίαν. Μήπως δηλαδὴ δὲν ἦσαν μαζί του αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα του; Διατί λοιπὸν ἔλεγε, «Δός μου τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα μου»; Διότι ἤθελε νὰ τοῦ ἀπονεῖμῃ τὴν πρέπουσαν τιμὴν, νὰ φανερώσῃ μὲ τὸ κάθε τι τὸν χαρακτῆρα του καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ἄνευ ὑποχρεώσεων. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς προσείλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ Λάβαν μὲ τοὺς λόγους αὐτούς, ὥστε νὰ ὑποσχεθῆ, ὅτι θὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀμοιβὴν καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον νὰ κάμῃ τὴν ἐκλογὴν.

Τί λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ δίκαιος; Βλέπε πάλιν τὸ μέγεθος τῆς καλωσύνης του καὶ μὲ ποῖον τρόπον δὲν γίνεται ἐπαχθῆς καὶ φορτικὸς εἰς τὸν Λάβαν. Ἄλλὰ τί κάνει; Καλεῖ πάλιν αὐτὸν μάρτυρα τῆς εὐγνωμοσύνης του καὶ

ἐν τῷ χρόνῳ παντὶ γενομένης παρ' αὐτῷ εὐνοίας πε-
 ρὶ τὴν δουλείαν. «Σὺ γινώσκεις», φησὶν, «ἃ δεδού-
 λευκά σοι, καὶ ὅσα ἦν κτήνη σου μετ' ἐμοῦ. Μικρὰ
 γὰρ ἦν ὅσα σοι ἐναντίον ἐμοῦ, καὶ ηὐξήθη εἰς πλῆθος,
 5 καὶ εὐλόγησέ σε Κύριος ἐπὶ τῷ ποδί μου· νῦν οὖν
 πότε ποιήσω κἀγὼ ἑμαντῷ οἶκον;». Σὲ μάρτυρα, φη-
 σί, καλῶ τῶν καμάτων τῶν ἐμῶν. Οἶδας γὰρ πῶς
 μετ' εὐνοίας τὰ παρ' ἑμαντοῦ ἅπαντα ἐπεδειξάμην,
 καὶ ὅπως εὐαρίθμητα λαβὼν τὰ θρέμματά σου, τῇ ἐπι-
 10 μελείᾳ τῇ ἑμαντοῦ καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ εἰς πλῆθος αὐτὰ
 ἐπιδούναι πεποίηκα. Ἐἶτα ἐπιδεικνύς ἑαυτοῦ τὸ φι-
 λόθεον, φησὶν· «Εὐλόγησε γὰρ σε Κύριος ἐπὶ τῷ πο-
 δί μου· νῦν οὖν πότε ποιήσω κἀγὼ ἑμαντῷ οἶκον;».

Οἶδας καὶ αὐτὸς ὅτι μετὰ τὴν ἐμὴν παρουσίαν ἡ
 15 ἄνωθεν χάρις ηὐξήσέ σου τὴν περιουσίαν. Νῦν οὖν,
 ἐπειδὴ κἀγὼ τὰ παρ' ἑμαντοῦ πάντα ἐπεδειξάμην με-
 τὰ πάσης εὐνοίας, τὴν ὑπηρεσίαν ἀποπληρώσας, καὶ
 ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ροπή δήλη γέγονε, δίκαιον καμὲ ἐ-
 μαντῷ ποιῆσαι οἶκον. Τί δέ ἐστι, «ποιῆσαι ἑμαντῷ
 20 οἶκον»; Ἀντὶ τοῦ, ἐν ἐλευθερίᾳ λοιπὸν διάγειν, καὶ
 οἰκίας φροντίδα ἰδίας ποιήσασθαι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ
 Λάβαν, «Ἐἶπεν αὐτῷ· Τί σοι δώσω;» ἢ τί βούλει παρ'
 ἐμοῦ σοι δοθῆναι; εἶπέ. Ὁμολογῶ γὰρ κἀγὼ, καὶ οὐκ
 ἀρνηθεῖην· οἶδα γὰρ ὅσα μοι ὑπῆρξε παρὰ τοῦ Θεοῦ,
 25 καὶ ὅτι εὐλόγησέ με ὁ Θεὸς τῇ σῆ εἰσόδῳ.

«Ἐἶπε δέ», φησὶν, «αὐτῷ Ἰακώβ· οὐ δώσεις μοι
 οὐδέν. Ἐὰν δὲ ποιήσης μοι τὸ ρῆμα τοῦτο, πάλιν ποι-
 μανῶ τὰ πρόβατά σου». Οὐδέν, φησί, βούλομαι παρὰ
 σοῦ μισθῶν ἔνεκα κομίσασθαι, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὃ λέ-
 30 γω καταδέξασθαι, καὶ «Πάλιν ποιμανῶ τὰ πρόβατά
 σου». Ὁ δὲ βούλομαι, ἔστι τοῦτο. Ὅρα τὸν δίκαιον,
 ἐπειδὴ ἐπεποίθει τῇ περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ροπῇ, οἶαν

τῆς καλωσύνης, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε πρὸς αὐτὸν καθ' ὅλον τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐδούλευεν εἰς αὐτόν. «Σὺ γνωρίζεις», λέγει, «μὲ ποῖον τρόπον ἐδούλευσα εἰς σέ καὶ πόσα ἔγιναν τὰ κτήνη σου ἐξ αἰτίας μου. Διότι ἦσαν ὀλίγα, ὅσα εἶχες πρὶν ἀπ' ἐμέ καὶ τῶρα μὲ τὸν ἐρχομὸν μου ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἔλαβες τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου. Τῶρα λοιπὸν πότε θὰ φροντίσω καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἰδικὴν μου οἰκίαν»; Σέ, λέγει, ἐπικαλοῦμαι ὡς μάρτυρα τῶν κόπων μου. Διότι γνωρίζεις, ὅτι ἔκαμα τὰ πάντα, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμέ, μὲ ἀγάπην καὶ ὅτι, ἂν καὶ παρέλαβον ὀλιγάριθμα τὰ ζῶα σου, μὲ τὴν ἰδικὴν μου φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν ἔκαμα αὐτὰ νὰ γίνουσι πολυάριθμα. Ἐπειτα φανερώων καὶ τὴν εὐσέβειαν τοῦ λέγει· «Μὲ τὸν ἐρχομὸν μου ἔλαβες τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου. Τῶρα λοιπὸν πότε θὰ φροντίσω καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἰδικὴν μου οἰκίαν»;

Γνωρίζεις καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὅτι μὲ τὴν ἰδικὴν μου παρουσίαν ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ἠὔξησε τὴν περιουσίαν σου. Τῶρα λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔκαμα μὲ πολλὴν ἀγάπην, ὅτι ἠμποροῦσα, ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ ἀποστολή μου, καὶ ἔγινε φανερὰ καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ κάμω καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικὴν μου οἰκογένειαν. Τί σημαίνει «Νὰ κάμω ἰδικὴν μου οἰκογένειαν»; Ἄντι νὰ ζῶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐλεύθερος, νὰ φροντίζω διὰ τὴν ἰδικὴν μου οἰκογένειαν. Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Λάβαν, «εἶπεν εἰς αὐτόν· Τί νὰ σοῦ δώσω;». Ἡ νὰ μοῦ εἰπῆς σύ· τί θέλεις νὰ σοῦ δώσω; Διότι ὁμολογῶ καὶ ἐγὼ καὶ δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ τὸ ἀρνηθῶ. Διότι γνωρίζω, πόσα μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς καὶ πόσον μὲ εὐλόγησε μὲ τὸν ἐρχομὸν σου.

«Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς αὐτόν», λέγει, «Δὲν θὰ μοῦ δώσης τίποτε. Ἐὰν θὰ μοῦ κἀνης αὐτὸ πού θὰ σοῦ εἰπῶ, θὰ συνεχίσω νὰ βόσκω τὰ πρόβατά σου». Δὲν θέλω νὰ πάρω τίποτε ἀπὸ σέ, λέγει, ὡς ἀμοιβήν, ἀλλὰ νὰ δεχθῆς αὐτὸ πού θὰ σοῦ εἰπῶ καὶ «Θὰ συνεχίσω νὰ βόσκω τὰ πρόβατά σου». Αὐτὸ τὸ ὁποῖον θέλω, αὐτὸ εἶναι. Πρόσεχε ποῖαν πρότασιν κάνει ὁ δίκαιος πρὸς τὸν Λάβαν, ἐπει-

πρότασιν τῷ Λάβαν προτιθήσι. «Παρελθέτω», φησί, «τὰ πρόβατά σου σήμερον, καὶ διαχώρισον ἐκεῖθεν πᾶν πρόβατον φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνασι, καὶ πᾶν διάλευκον καὶ ραντὸν ἐν ταῖς αἰξίν ἔσται μοι μισθός. Καὶ 5 ἐπακούσεται μου ἡ δικαιοσύνη μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ αὔριον, ὅτι ἔστιν ὁ μισθός μου ἐνώπιόν σου· πᾶν δ' ἂν μὴ ἦ ραντὸν καὶ διάλευκον ἐν ταῖς αἰξί, καὶ φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνασι, κεκλεμμένον ἔσται μοι».

2. Σκόπει τοῦ δικαίου τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ ἤδει, 10 ὄσης ἀξιούται τῆς ἄνωθεν εὐνοίας, καὶ ἐδόκει κατὰ τὴν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν τοῦτο ἢ δυσχερὲς εἶναι, ἢ καὶ πάντῃ ἀδύνατον (σπάνιον ἦν γὰρ ποτε τοῦτο, ἐνηλλαγμένην εἶναι τὴν χροιάν τῶν τικτομένων), ταῦτα αἰτεῖται παρ' αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ταχέως ἐπέδρα- 15 μεν ὁ Λάβαν τῇ αἰτήσει, καὶ φησιν, «Ἔστω κατὰ τὸ ρῆμά σου. Καὶ διέστειλεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τοὺς τράγους τοὺς ραντούς καὶ διαλεύκους, καὶ πάσας τὰς αἰγας τὰς ραντὰς καὶ τὰς διαλεύκους, καὶ πᾶν δ' ἦν λευκὸν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ πᾶν δ' ἦν φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνα- 20 σι, καὶ ἔδωκε διὰ χειρὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ· καὶ ἀπέστησεν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν ἀνὰ μέσον αὐτῶν καὶ ἀνὰ μέσον Ἰακώβ». Χωρίσας, φησί, τὰ ποιμνία κατὰ τὴν τοῦ Ἰακώβ πρότασιν, ἔδωκε τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. «Ἰακώβ δὲ ἐποίμανε τὰ πρόβατα Λάβαν τὰ ὑπολειφθέν- 25 τα». Ποῖα δὴ ταῦτα; Τὰ μηδεμίαν ἔχοντα ἐν τῇ χροιά διαφοράν. Τοῦτο δὲ πᾶν ἐγένετο, ἵνα καὶ ὁ δίκαιος διὰ τῶν πραγμάτων μάθη τοῦ Θεοῦ τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν, καὶ ὁ Λάβαν ἴδη ὄσης ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν ροπῆς ὁ Ἰακώβ.

30 «Ἐλαβε δέ», φησίν, «ἑαυτῷ ὁ Ἰακώβ ράβδον στυρακίνην χλωρὰν καὶ καρυῖνην καὶ πλατάνου, καὶ ἐλέπισεν αὐτὰς ὁ Ἰακώβ λεπίσματα λευκά, περισύρας τὸ γλωρόν· ἐφαίνετο δὲ ἐπὶ ταῖς ράβδους τὸ λευκόν, ὃ

1. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν διήγησιν αἱ λευκαὶ καὶ ποικιλόχρωμοι αἰγες καὶ τὰ μαῦρα πρόβατα ἦσαν σπάνια. Διὰ ταῦτο ὁ Ἰακώβ ἐπρατίμησε τὰ ὀλίγα.

δὴ εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. «Ἄς περάσουν», λέγει, «σήμερον τὰ πρόβατά σου ἀπ' ἐμπρός μου καὶ σὺ νὰ διαχωρίσης ἀπ' αὐτὰ κάθε μαῦρον πρόβατον καὶ κάθε λευκὴν ἢ παρδαλὴν αἶγα καὶ αὐτὰ θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβή μου. Καὶ ἡ δικαιοσύνη μου θὰ φανῇ εἰς τὸ μέλλον, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ μισθός μου ἀπὸ σέ. Κάθε αἶγα, ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶναι παρδαλὴ ἢ λευκὴ καὶ κάθε πρόβατον, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ εἶναι μαῦρον, θὰ εἶναι κλεμμένα».

2. Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου. Ἐπειδὴ ἐγνώριζε πόσῃ ἀγάπῃ ἀπολαμβάνει ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐπειδὴ ἐφαίνετο κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὅτι αὐτὸ ἦτο δύσκολον ἢ καὶ ἐντελῶς ἀδύνατον (διότι ἦτο πολὺ σπάνιον κάποτε τὸ νὰ ἔχουν αὐτὰ πού ἐγεννῶντο διαφορετικὸν χρῶμα)¹, διὰ τοῦτο ζητεῖ ἀπ' αὐτὸν αὐτά. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Λάβαν συνεφώνησεν ἀμέσως μὲ ὅσα ἐζήτησεν ὁ Ἰακώβ καὶ εἶπεν· «Ἄς γίνῃ, ὅπως σὺ θέλεις. Καὶ διεχώρισεν ὁ Λάβαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τοὺς παρδαλοὺς καὶ τοὺς λευκοὺς τράγους καὶ ὄλας τὰς παρδαλάς καὶ λευκάς αἶγας καὶ κάθε λευκὸν ἀπ' αὐτά, καὶ κάθε τί τὸ μαῦρον ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ τὰ παρέδωσεν εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰακώβ. Καὶ ἔστειλεν αὐτὰ μακρὰ εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἡμερῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν αἰγοπροβάτων, τὰ ὁποῖα ἐφύλαττεν ὁ Ἰακώβ». Καὶ ἀφοῦ ἐχώρισε, λέγει, τὰ ποίμνια συμφώνως πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ Ἰακώβ ἔδωσεν αὐτὰ εἰς τοὺς υἱοὺς του. «Ὁ δὲ Ἰακώβ ἐποίμανε τὸ ὑπόλοιπον ποίμνιον τοῦ Λάβαν». Ποῖα λοιπὸν ἦσαν αὐτά; Ἦσαν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον καμμίαν διαφορὰν εἰς τὸ χρῶμα. Αὐτὸ πρὸ πάντων ἐγίνε διὰ νὰ μάθῃ καὶ ὁ δίκαιος διὰ τῶν γεγονότων τὴν πρὸς αὐτὸν φροντίδα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Λάβαν νὰ ἴδῃ, πόσης βοηθείας ἐκ τῶν ἄνω ἐτύχανεν ὁ Ἰακώβ.

«Καὶ ἔλαβε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ χλωρὰς ράβδους ἀπὸ λεύκη, ἀπὸ καρυδιὰν καὶ ἀπὸ πλάτανον καὶ ἔβγαλεν ἀπὸ αὐτὰς τὸν φλοιόν, ὥστε νὰ φαίνεται τὸ λευκὸν χρῶμα τοῦ ξύλου ἐκεῖ ὅπου ἔβγαιεν ὁ φλοιός καὶ ἔτσι τὸ χρῶ-

ἐλέπισε, ποικίλον. Καὶ παρέθηκε τὰς ράβδους, ἃς ἐ-
 λέπισεν, ἐν τοῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων τοῦ ὕδατος,
 ἵνα ὡς ἂν ἔλθωσι τὰ πρόβατα πιεῖν, ἐνώπιον τῶν βά-
 βδων ἐλθόντων αὐτῶν εἰς τὸ πιεῖν, ἐγκισσῆσωσι τὰ
 5 πρόβατα εἰς τὰς ράβδους. Καὶ ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα
 εἰς τὰς ράβδους, καὶ ἔτικτον τὰ πρόβατα διάλευκα
 καὶ ποικίλα καὶ σποδοειδῆ ραντά». Ταῦτα ποιεῖ ὁ δί-
 καιος, οὐκ οἴκοθεν ὀρμώμενος, ἀλλὰ τῆς ἀνωθεν χά-
 ριτος ἐνηχούσης αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ. Οὐδὲ γὰρ ἦν κατὰ
 10 φύσεως ἀκολουθίαν τὸ γινόμενον, ἀλλὰ πολὺ τὸ πα-
 ράδοξον καὶ ὑπερβαῖνον τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν ἦν.
 «Καὶ τοὺς ἄμνους διέστειλε, καὶ ἔστησεν ἐναντίον
 τῶν προβάτων κριὸν διάλευκον, καὶ πᾶν ποικίλον ἐν
 τοῖς ἄμνοῖς, καὶ διεχώρισεν ἑαυτῷ ποιμνιον καθ' ἐ-
 15 αὐτόν, καὶ οὐκ ἔμιξεν αὐτὰ εἰς τὰ πρόβατα Λάβαν».

Ἐπειδὴ λοιπὸν τосαῦτα ἦν τὰ τικτόμενα, ἅπαντα ὅ-
 σα προσέθηκε, διεχώρισεν αὐτά, φησί, καὶ ἐποίησεν
 ἑαυτῷ ποιμνιον κατὰ μόνας.

«Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἐνεκίσσων τὰ
 20 πρόβατα ἐν γαστρὶ λαμβάνοντα, ἔθηκεν Ἰακώβ τὰς
 ράβδους ἐναντίον τῶν προβάτων, τοῦ ἐγκισσῆσαι αὐ-
 τὰ κατὰ τὰς ράβδους. Ἦνίκα δ' ἂν ἔτικτε τὰ πρό-
 βατα, οὐκ ἐτίθη. Ἐγένετο δὲ τὰ ἄσημα τοῦ Λάβαν,
 τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ· καὶ ἐπλούτησεν ὁ ἄνθρω-
 25 πος σφόδρα σφοδρῶς». Τί βούλεται ὁ διπλασιασμός;
 Τὴν πολλὴν περιουσίαν ἐστὶν ἐμφαίνων, καὶ ὅτι οὐχ
 ἀπλῶς σφόδρα ἐπλούτησεν, ἀλλὰ πολὺ σφόδρα. «Ἐ-
 γένετο γὰρ αὐτῷ», φησί, «κτήνη πολλὰ καὶ βόες καὶ
 παῖδες καὶ παιδίσκαι». Ἄλλ' ὅρα μοι πάλιν τὸν φθό-
 30 νον τὸν ἐντεῦθεν τικτόμενον τῷ δικαίῳ. «Ἦκουσε
 γὰρ τὰ ρήματα τῶν υἱῶν Λάβαν λεγόντων· εἴληφεν
 Ἰακώβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν τοῦ
 πατρὸς ἡμῶν πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην».

Ὅρα πῶς ἡ βασκανία εἰς ἀγνωμοσύνην αὐτοὺς
 35 ἐνήγαγε, καὶ οὐκ αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν
 Λάβαν. «Εἶδε γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ τὸ πρόσωπον

μα τῆς ράβδου ἦτο ποικίλον. Καὶ ἔβαλεν αὐτὰς τὰς ἡμιοποφλοιωμένας ράβδους εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐποτίζοντο τὰ πρόβατα, οὕτως ὥστε, ὅταν ἔλθουν νὰ ποτισθοῦν, ἐνῶ θὰ βλέπουν τὰς ράβδους, συγχρόνως καὶ νὰ συλλαμβάνουν. Καὶ τὰ πρόβατα συνελάμβανον, ἐνῶ ἔβλεπον τὰς ράβδους, καὶ ἐγέννων πρόβατα λευκά, παρδαλά, ποικιλόχρωμα καὶ στακτιά». Ὅλα αὐτὰ τὰ κάμνει ὁ δίκαιος ὄχι ἀπὸ ἰδικὴν του πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ ὀδηγούμενος ἀπὸ τὴν οὐράνιον χάριν. Διότι αὐτὸ ποὺ συνέβαινε, δὲν ἦτο σύμφωνον μετὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἀλλὰ πολὺ παράξενον καὶ ὑπερφυσικόν. «Καὶ διεχώρισεν ὁ Ἰακώβ τὰ ἀρνία καὶ ἔβαλεν ἐνώπιον τῶν προβάτων λευκὸν κριὸν καὶ ἔτσι τὰ περισσότερα πρόβατα ἐγεννῶντο παρδαλά. Τὰ πρόβατα αὐτὰ τὰ διεχώρισε καὶ δὲν τὰ ἀνέμειξε μὲ τὰ πρόβατα τοῦ Λάβαν». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν τόσα πολλὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐγεννῶντο, λέγει, ὅλα αὐτὰ τὰ διεχώρισε καὶ ἔκανε ἰδικόν του χωριστὸν ποίμνιον.

«Καὶ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγονιμοποιοῦντο τὰ πρόβατα, ὁ Ἰακώβ ἔβαζε τὰς ράβδους ἐμπρὸς εἰς τὰ πρόβατα, ἐκεῖ ὅπου ἐποτίζοντο, ὥστε νὰ γονιμοποιοῦνται βλέποντα πρὸς αὐτάς. Ὅταν τὰ πρόβατα ἐγέννων καὶ ἔπρεπε νὰ συλλάβουν καὶ πάλιν, δὲν ἔβαζε τὰς ράβδους. Ἔτσι τὰ μὲν ἀσθενικὰ πρόβατα ἦσαν τοῦ Λάβαν, τὰ δὲ εὐρωστα τοῦ Ἰακώβ. Ἔτσι ὁ Ἰακώβ ἐπλούτισεν ὑπερβολικά». Τί θέλει νὰ εἰπῇ μὲ τὸ ὑπερβολικά; Θέλει νὰ μᾶς φανερώσῃ τὴν μεγάλην περιουσίαν τοῦ Ἰακώβ καὶ ὅτι δὲν ἐπλούτισεν ἀπλῶς, ἀλλ' εἰς ὑπερβολικὸν βαθμόν. Διότι λέγει· «Καὶ ἀπέκτησε πολλὰ ποίμνια, καὶ βοοειδῆ ζῶα, καὶ δούλους καὶ δούλας». Πρόσεξε ὅμως πάλιν τὸν φθόνον, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη διὰ τὸν δίκαιον ἀπ' ἐδῶ. «Διότι ἤκουσε τοὺς υἱοὺς τοῦ Λάβαν νὰ λέγουν· Ὁ Ἰακώβ ἐπῆρεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπέκτησεν ὅλον αὐτὸν τὸν πλοῦτον».

Πρόσεχε πῶς ὁ φθόνος ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ ὄχι μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Λάβαν. Διότι λέγει· «Εἶδεν ὁ Ἰακώβ τὸ πρόσωπον τοῦ

Λάβαν, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτόν, ὡς χθὲς καὶ τρί-
 την ἡμέραν». Τὰ γὰρ ῥήματα τῶν παιδῶν διεσάλευ-
 σεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ ἐπιλαθέσθαι πεποίηκεν
 ὧν πρῶην διαλεγόμενος τῷ Ἰακώβ ἐφθέγγετο, εἰ-
 5 πὼν, «Εὐλόγησέ με ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ σῇ εἰσόδῳ»· καὶ ὁ
 εὐχαριστήσας τῷ Δεσπότῃ, ὅτι διὰ τὴν τοῦ δικαίου
 παρουσίαν ἀξιεθῆναι αὐτοῦ τὴν περιουσίαν πεποίηκε,
 νῦν παρατραπείς τὴν διάνοιαν ὑπὸ τῶν παιδῶν, καὶ
 εἰς βασκανίαν ἐξαφθείς, ἴσως ἐπειδὴ εἴωρα ἐν πολλῇ
 10 περιουσίᾳ τὸν δίκαιον τυγχάνοντα, οὐχ ὁμοίως αὐτῷ
 προσφέρεσθαι ἐβούλετο. «Εἶδε γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ
 τὸ πρόσωπον Λάβαν, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτόν ὡς
 χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν».

Εἶδες τοῦ μὲν δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν, ἐ-
 15 κείνων δὲ τὴν ἀγνωμοσύνην· καὶ ὅπως οὐ φέροντες
 κατέχειν τὴν βασκανίαν, καὶ τοῦ πατρὸς τὴν γνώμην
 διεσάλευσαν. Ὅρα λοιπὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον κη-
 δεμονίαν, καὶ ὅση συγκαταβάσει κέχρηται, ἐπειδὴν ἴ-
 δη τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντας ἡμᾶς. Ὅρων γὰρ τὸν
 20 δίκαιον ὑπ' αὐτῶν βασκαινόμενον, φησὶ πρὸς τὸν Ἰα-
 κώβ· «Ἀποστρέφου εἰς τὴν γῆν τοῦ πατρὸς σου, καὶ
 εἰς τὴν γενεάν σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ». Ἀρκέσθη-
 τι, φησὶ, τῇ ἐπὶ τῆς ξένης διαγωγῇ. Ἄπερ ὑπεσχό-
 μην σοι πρῶην λέγων, «Ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν
 25 σου», ταῦτα νῦν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν βούλομαι. Ἐπάνι-
 θι τοίνυν μηδὲν δεδοικώς· «Ἐγὼ γὰρ ἔσομαι μετὰ σοῦ.
 Ἴνα γὰρ μὴ ὀκνηρότερος γένηται ὁ δίκαιος περὶ τὴν
 ἀποδημίαν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ θαρρεῖν ἄψηται τῆς ἐπα-
 νόδου, διὰ τοῦτό φησιν· «Ἐγὼ ἔσομαι μετὰ σοῦ»· ὁ
 30 μέχρι τοῦ παρόντος τὰ κατὰ σέ οικονομήσας, καὶ ἀν-
 ξηθηναί σου τὸ σπέρμα ποιήσας, ἐγὼ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
 «Ἐσομαι μετὰ σοῦ».

Ταῦτα ἀκούσας ὁ δίκαιος παρὰ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἡ-
 μέλλησε, ἀλλ' ἤδη πρὸς τοῦτο παρεσκυνάζετο. «Ἀπο-
 35 στείλας γάρ», φησὶν, «ἐκάλεσε Ραχὴλ καὶ Λεῖαν εἰς

Λάβαν καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο ἡρεμον, ὅπως ἦτο χθὲς καὶ προχθὲς». Διότι οἱ λόγοι τῶν υἱῶν του ἔκαμαν αὐτὸν νὰ ἀλλάξῃ ἀπόφασιν καὶ νὰ λησμονήσῃ αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶπε πρὸς τὸν Ἰακώβ, ὅταν συνωμιλοῦσε μὲ αὐτὸν, «Ὁ Θεὸς μὲ εὐλόγησε μὲ τὸν ἐρχομὸν σου». Καὶ αὐτὸς πού ηὔχαριστησε τὸν Κύριον, διότι ηὔξησε τὴν περιουσίαν του ἐξ αἰτίας τῆς παρουσίας τοῦ δικαίου, αὐτὸς τώρα κατελήφθη ἀπὸ φθόνον καὶ ἥλλαξε γνώμην ἐξ αἰτίας τῶν υἱῶν του, ἐπειδὴ ἴσως ἐβλεπε τὸν δίκαιον νὰ ἔχῃ πολλὴν περιουσίαν, καὶ δὲν ἤθελε νὰ συμπεριφέρεται πρὸς αὐτὸν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Διότι λέγει «Ὁ Ἰακώβ εἶδε τὸ πρόσωπον τοῦ Λάβαν καὶ ἰδοὺ αὐτὸ δὲν ἦτο φιλικὸν πρὸς αὐτὸν, ὅπως χθὲς καὶ προχθὲς».

Εἶδες καὶ τὴν πολλὴν καλωσύνην τοῦ δικαίου, καὶ τὴν ἀχαριστίαν ἐκείνων καὶ ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ὑποφέρουν τὸν φθόνον, ἥλλαξαν καὶ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς των. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ τὴν ἀπερίγραπτον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ πόσον συγκαταβατικὸς εἶναι, ὅταν προσφέρωμεν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ δίκαιος ἐφθονεῖτο ἀπ' αὐτοῦς, λέγει πρὸς τὸν Ἰακώβ· «Νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν τόπον τοῦ πατρὸς σου καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Εἶναι ἀρκετὴ, λέγει, ἡ παραμονὴ σου εἰς τὸν ξένον τόπον. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα σοῦ ὑπεσχέθη προηγουμένως μὲ τὸ νὰ εἰπῶ, «Θὰ σὲ ἐπαναφέρω εἰς τὴν χώραν σου», αὐτὰ θέλω νὰ πραγματοποιήσω τώρα. Νὰ ἐπανέλθῃς ἐκεῖ λοιπὸν τώρα, χωρὶς νὰ φοβᾶσαι τίποτε, «Διότι ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Διὰ νὰ μὴ ἔχῃ δηλαδὴ ὁ δίκαιος ἐνδοιασμούς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιστροφήν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐπάνοδον μὲ θάρρος, διὰ τοῦτο λέγει «Ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Ἐγὼ ὁ ὁποῖος μέχρι τώρα ἐρρῦμιζα τὰ πάντα διὰ σὲ καὶ ἐγὼ πού ἔκαμα νὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου, ἐγὼ καὶ εἰς τὸ μέλλον «Θὰ εἶμαι μαζί σου».

Ὅταν ἤκουσεν ὁ δίκαιος αὐτὰ πού τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, δὲν ἔδειξεν ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἤρχισεν ἀμέσως νὰ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν ἐπιστροφήν. Διότι λέγει, «Ἔστειλε κάποιον

τὸ πεδῖον, οὗ τὰ ποίμνια ἐποίμαινεν, καὶ εἶπεν αὐταῖς». Προθεῖναι βούλεται ταῖς γυναιξὶ τὴν περὶ τῆς ἀποδημίας διάσκεψιν, καὶ γνωρίσαι τό τε τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα, τὴν τε τοῦ πατρὸς περὶ αὐτὸν βασκανίαν.

5 «Εἶπε γάρ», φησὶν, «αὐταῖς· ὁρῶ ἐγὼ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς με ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. Ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρὸς μου ἦν μετ' ἐμοῦ. Αὐταὶ δὲ οἶδατε ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ μου δεδούλευκα τῷ πατρὶ ὑμῶν. Ὁ δὲ πατὴρ ὑμῶν παρεκρού-

10 σατό με, καὶ ἥλλαξε τὸν μισθόν μου τῶν δέκα ἀμνῶν, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς κακοποιῆσαι με. Ἐὰν γὰρ οὕτως εἶπη, τὰ ποικίλα ἔσται σοι μισθός, καὶ τέξεται πάντα τὰ πρόβατα ποικίλα. Ἐὰν δὲ εἶπη· τὰ λευκὰ ἔσται σοι μισθός· καὶ τέξεται πάντα τὰ πρόβα-

15 τα λευκὰ· καὶ ἀφείλετο ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτά.

3. Ὅρα πῶς ἀμφοτέρω ἀντὶς διδάσκει, καὶ τοῦ πατρὸς τὴν ἀγνωμοσύνην τὴν περὶ αὐτόν, καὶ τὴν οἰκείαν εὐνοίαν, ἣν περὶ τὴν δουλείαν ἐπεδείξατο. Οἶ-

20 दाτε γάρ, φησὶν, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ μου δεδούλευκα τῷ πατρὶ ὑμῶν. Καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν ἐναργῆ κηδεμονίαν κατάδηλον ποιεῖ, δεικνὺς ὅτι ἡ ἄνωθεν συμμαχία ἦν, ἣ τὸ πᾶν ἐργαζομένη, καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ Λάβαν εἰς αὐτὸν μεθιστώσα. «Ἀφεί-

25 λετο γάρ», φησὶν, «ὁ Θεὸς τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτά. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα, καὶ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἀναβαίνοντες ἦσαν ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἰγας, διάλευκοι καὶ ποι-

30 κίλοι καὶ σποδοειδεῖς ραντοί. Καὶ εἶπε μοι ἄγγελος τοῦ Θεοῦ καθ' ὕπνον· Ἰακώβ. Ἐγὼ δὲ εἶπον· τί ἐστι; Καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἴδε τοὺς τράγους καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ

καὶ ἐκάλεσε τὴν Ραχὴλ καὶ τὴν Λείαν νὰ ἔλθουν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔβοσκε τὰ ποίμνια, καὶ εἶπεν εἰς αὐτάς. Θέλει νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὰς γυναῖκας τὴν σκέψιν του διὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν τόπον του καὶ νὰ τὰς πληροφωρήσῃ καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν φθόνον τοῦ πατρὸς των πρὸς αὐτόν. Διότι λέγει, «Εἶπεν εἰς αὐτάς· Βλέπω τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς σας, ὅτι δέν εἶναι φιλικόν πρὸς ἐμὲ ὅπως χθὲς καὶ προχθὲς. Ὁ Θεὸς ὁμοιωσάμενος τοῦ πατρὸς μου εἶναι μαζί μου. Σεῖς δὲ αἱ ἴδιαι γνωρίζετε, ὅτι ἐγὼ ἐδούλευσα εἰς τὸν πατέρα σας μὲ ὄλην μου τὴν δύναμιν. Ὁ πατήρ σας ὁμοιωσάμενος μὲ ἐξηπάτησε καὶ ἤλλαξε τοὺς μισθοὺς μου τῶν δέκα ἀμνῶν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δέν ἄφησεν αὐτόν νὰ μὲ κακοποιήσῃ. Διότι, ἐάν ἔλεγεν αὐτό, τὰ ποικιλόχρωμα δηλαδὴ θὰ εἶναι ὁ μισθὸς σου, τότε ὅλα τὰ πρόβατα θὰ ἐγέννων ποικιλόχρωμα. Καὶ ἂν ἔλεγε, τὰ λευκόχρωμα θὰ εἶναι ὁ μισθὸς σου, τότε καὶ τὰ πρόβατα ὅλα θὰ ἐγέννων λευκόχρωμα. Ἔτσι ὁ Θεὸς ἀφήρσεν ὅλα τὰ ζῶα ἀπὸ τὸν πατέρα σας καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς ἐμέ».

3. Πρόσεχε πῶς διδάσκει εἰς αὐτάς καὶ τὰ δύο, καὶ τὴν ἀχαριστίαν δηλαδὴ τοῦ πατρὸς των ἀπέναντί του, καὶ τὴν ἰδικὴν του καλὴν συμπεριφορὰν τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ἐν ὄσῳ ἐδούλευεν εἰς αὐτόν. Διότι λέγει· «Γνωρίζετε, ὅτι ἐδούλευσα εἰς τὸν πατέρα σας μὲ ὄλην μου τὴν δύναμιν». Καὶ καθιστᾷ ὀλοφάνερρον τὴν πρὸς αὐτόν συνεχῆ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δεικνύων, ὅτι ἢ ἐκ τῶν ἄνω βοήθεια ἦτο αὐτὴ, ἢ ὁποία ἔκαμνε τὸ κάθε τι καὶ αὐτὴ, ἢ ὁποία μετεβίβασε τὴν παρουσίαν τοῦ Λάβαν εἰς αὐτόν. Διότι λέγει· «Ὁ Θεὸς ἀφήρσεν τὰ ζῶα τοῦ πατρὸς σας καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς ἐμέ. Καὶ συνέβη, ὥστε, ὅταν ἐγονιμοποιουῖντο τὰ πρόβατα, νὰ ἴδω μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὸν ὕπνον μου καὶ ἴδω οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἤρχοντο εἰς ἔνωσιν μὲ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἰγας καὶ αὐτοὶ ἦσαν λευκοί, παρδαλοί, στακτοὶ καὶ ποικιλόχρωμοι. Καὶ μοῦ εἶπεν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ὕπνον μου· Ἰακώβ. Ἐγὼ δὲ εἶπον· Τί συμβαίνει; Καὶ ἐκεῖνος εἶπεν· Σήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καὶ ἴδε, ὅτι οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἔρχονται εἰς ἔνω-

πρόβατα καὶ τὰς αἰγας, διαλεύκους, ποικίλους καὶ σποδοειδεῖς ραντούς. Ἐώρακα γὰρ ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ». Ὁρᾷς ὅτι ἡ ἄνωθεν ἐνέργεια ἦν ἡ τὸ πᾶν ἐργαζομένη, καὶ τὸν δίκαιον τῶν καμάτων ἀμειβομένη;

5 Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος ἀγνώμων περὶ αὐτὸν ἐγένετο, ὁ φιλότιμος Δεσπότης μετὰ δαφιλείας ἀμείβεται τὸν δίκαιον. Ἐώρακα γάρ, φησὶν, ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ἐπειδὴν ἀδικούμενοι παρ' οὔτινοσοῦν ἐπιεικῶς καὶ πράως ἐνέγκωμεν, μείζονος

10 καὶ δαφιλεστέρας ἀπολαύομεν τῆς ἄνωθεν συμμαχίας.

Μὴ τοίνυν ἀντιτείνωμεν πρὸς τοὺς ἐπηρεάζειν βουλομένους, ἀλλὰ φέρωμεν γενναίως, εἰδότες ὡς ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης οὐ περιόψεται ἡμᾶς, μόνον ἐὰν ἡμεῖς τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδειξώμεθα.

15 «Ἐμοὶ γάρ», φησὶν, «ἐκδίκησις· ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰακώβ ἔλεγεν· οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς κακοποιῆσαί με. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἀποστερήσαι, φησί, μὲ ἐβουλήθη τῶν ὑπὲρ τῶν καμάτων μισθῶν, ὁ Δεσπότης, μετὰ τῆσάυτης πε-

20 ριουσίας τὴν εἰς ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπεδειξάτο, ὡς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν μεταστῆσαι εἰς ἡμᾶς. Καὶ εἰδὼς ὡς ἐγὼ μὲν μετ' εὐνοίας τὴν δουλείαν ἐποιήσαμην, ἐκεῖνος δὲ οὐ προσηκόντως μοι προσηνέχθη, τῆσάυτην ποιήσατο ἡμῶν τὴν πρόνοιαν. Καὶ ὅτι οὐχ ἁ-

25 πλῶς ταῦτα λέγω, οὐδὲ εἰκῆ καὶ μάτην κατηγορεῖν αὐτοῦ βουλόμενος, καὶ τὸν Θεὸν ἔχω μάρτυρα τοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν εἰς ἐμὲ γινομένοις. «Ἐώρακα γάρ», φησὶν, «ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ». ὅτι οὐ τοῦ μισθοῦ σε μόνον ἀπεστέρησεν, ἀλλ' ὅτι καὶ οὐχ ὁμοίως

30 νῦν πρὸς σὲ διάκειται, ὡς καὶ πρότερον· ἀλλὰ διέφθαρται τὴν γνώμην.

«Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεὸς σου, ὁ ὀφθεῖς σε ἐν τόπῳ Θεοῦ, οὗ ἠλειψάς μοι ἐκεῖ στήλην». Εἰς ὑπόμνησιν αὐτὸν ἀγαγεῖν βούλεται, ὧν αὐτῷ τότε ὑπέσχετο, εἰπὼν·

σιν μετὰ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας καὶ αὐτοὶ εἶναι λευκοί, παρδαλοί, στακτοὶ καὶ ποικιλόχρωμοι. Διότι εἶδον αὐτά, τὰ ὁποῖα κάμνει εἰς σέ ὁ Λάβαν». Βλέπεις ὅτι ἡ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐνέργεια ἦτο αὐτῇ πού ἔκαμνε τὸ πᾶν καὶ ἡ ὁποῖα ἔδιδε τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων εἰς τὸν δίκαιον; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκεῖνος ἦτο ἀχάριστος πρὸς αὐτόν, ὁ φιλότιμος Κύριος ἀμείβει τὸν δίκαιον μετὰ πλουσίας ἀμοιβάς. Διότι λέγει· «Εἶδα, ὅσα σοῦ κάμνει ὁ Λάβαν». Ἄπ' ἐδῶ διδάσκόμεθα ὅτι, ὅταν ἀδικούμεθα ἀπὸ ὁποιονδήποτε καὶ ὑποφέρωμεν μετὰ καλωσύνην καὶ πραότητα, τότε ἀπολαμβάνομεν μεγαλυτέραν καὶ πλουσιωτέραν τὴν ἐκ τῶν ἄνω βοήθειαν.

Ἄς μὴ ἀντιτείνωμεν λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς πού θέλουν νὰ μᾶς βλάπτουν, ἀλλὰ νὰ ὑποφέρωμεν γενναίως, ἔχοντες ὑπὲρ ὧν ὅτι ὁ Κύριος τοῦ παντός δὲν θὰ μᾶς παραβλέψῃ, ἀρκεῖ μόνον ἡμεῖς νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν ἰδικὴν μας εὐγνωμοσύνην. Διότι λέγει· «Εἰς ἐμέ ἀνήκει ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ θὰ ἀνταποδώσω, λέγει ὁ Κύριος»². Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰακώβ ἔλεγε· «Δὲν ἄφησεν ὁ Θεὸς αὐτόν νὰ μετὰ κακοποιήσῃ». Ἐπειδὴ δηλαδὴ, λέγει, ἠθέλησεν αὐτὸς νὰ μὴ μοῦ δώσῃ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς κόπους, ὁ Κύριος ἔδειξε μετὰ πολλὴν ἀγάπην τὴν πρὸς ἡμᾶς φροντίδα του, ὥστε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς ἡμᾶς ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του. Καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι ἐγὼ ἐδούλευον εἰς αὐτόν μετὰ καλὴν διάθεσιν, ἐνῶ ἐκεῖνος δὲν μοῦ συμπεριεφέρθη, ὅπως ἔπρεπε, διὰ τοῦτο ἐφρόντισε τόσον πολὺ δι' ἡμᾶς. Καὶ ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ ἀσκόπως καὶ ὅτι δὲν θέλω νὰ κατηγορῶ αὐτόν χωρὶς λόγον καὶ ματαιίως, ἔχω ὡς μάρτυρα τὸν Θεόν, δι' ὅσα ἔκαμεν ὁ πατήρ σου πρὸς ἐμέ. Διότι, λέγει, «Εἶδον, ὅσα σοῦ κάμνει ὁ Λάβαν». Ὅτι ὄχι μόνον δὲν σοῦ ἔδωκε τὸν μισθόν σου, ἀλλὰ καὶ ὅτι δὲν συμπεριφέρεται πρὸς σέ, ὅπως καὶ προηγουμένως, ἀλλ' ἔχει διαφθαρῆ ἡ διάνοιά του.

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐφανερώθη εἰς σέ εἰς τὸν θείκον ἐκεῖνον τόπον, ὅπου μοῦ ἔστησες στήλην καὶ τὴν ἔχρισες μετὰ ἔλαιον». Θέλει νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς αὐτόν,

Εἰς πλῆθος σε αὐξηθῆναι ποιήσω, καὶ ὅτι Διαφυλάξω σε εἰς τὴν γῆν σου. Ἐγὼ οὖν ὁ τότε ὀφθείς σοι καὶ τὰς ὑποσχέσεις πρὸς σὲ ποιησάμενος, ἐγὼ καὶ νῦν, ἐπειδὴ καιρὸς ἤκει, τὰ τότε παρ' ἐμοῦ σοι ἐπαγγελθέντα εἰς ἔργον ἄγω, καὶ ἐπανελθεῖν σε κελεύω ἀνευ ἀγωνίας. «Μετὰ σοῦ γὰρ ἔσομαι. Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἤλειψάς μοι στήλην, καὶ ἠῦξω μοι εὐχὴν». Ὑπομιμνήσκει αὐτὸν τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ἐποιήσατο. Τίς δὲ ἦν ἡ εὐ-
 10 χή; «Ὅτι «Ἦν ἄν μοι δῶς, ἀποδεκατώσω αὐτά σοι». Ἐπειδὴ γὰρ τότε μηδὲν ὄλως ἐπιφερόμενος, ἀλλὰ καθάπερ φυγὰς τὴν ὁδοιορίαν ποιούμενος ταῦτα ἠῦξατο, διὰ τοῦτο φησιν· ἠνίκα σοι ὤφθην, ἠῦξω εὐχὴν, λέγων, «Ἦν ἄν μοι δῶς, δεκάτην ἀποδεκατώσω σοι»
 15 διὰ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἐπαγγελίας τὴν δύναμιν τὴν ἐμὴν προμηνύων, καὶ τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς προορῶν τὴν μέλλουσαν εὐπορίαν ἔσεσθαι σοι· νῦν οὖν ὅτε εἰς ἔργον τὰ παρ' ἐμοῦ λεχθέντα δεῖ ἐλθεῖν, καὶ καιρὸς ἤκει καλῶν τὴν εὐχὴν τὴν σὴν πληρωθῆναι.
 20 «Ἐπάνιθι νῦν οὖν», φησὶν, «ἀνάστηθι, καὶ ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς ταύτης, καὶ ἄπελθε εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσεώς σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ». Ἐγὼ σοι πανταχοῦ συνέσομαι, καὶ ἐγὼ σοι τὴν ὁδοιορίαν εὐμαρῆ καταστήσω, καὶ οὐδεμίαν παρ' οὐδενὸς ὑποστήσῃ βλάβην,
 25 τῆς ἐμῆς δεξιᾶς ἀντὶ σκέπης πανταχοῦ γινομένης σοι. Ταῦτα ἀκούσασαι αἱ περὶ τὴν Ραχὴλ εἶπαν αὐτῷ· μὴ ἐστὶν ἡμῖν μερίς, ἢ κληρονομία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν; Οὐχ ὡς ἀλλότριαι λελογίσμεθα αὐτῷ; Πέπρακε γὰρ ἡμᾶς, καὶ κατέφαγε καταβρώσει τὸ ἀργύριον ἡμῶν. Καὶ πάντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἀφείλετο ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, σοὶ ἔδωκε. Νῦν ὅσα εἴρηκέ σοι ὁ Θεός σου, ποίει». «Ὅρα καὶ ταῦ-

3. Γέν. 28, 22.

4. Εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' λέγει· «Ἐδωκεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ τέκνα μας».

ἴσα εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς αὐτὸν τότε, μὲ τὸ νὰ εἰπῆ, θὰ αὐξήσω τοὺς ἀπογόνους σου καὶ ὅτι θὰ σέ διαφυλάξω καὶ θὰ σέ ὀδηγήσω εἰς τὴν χώραν σου. Ἐγὼ λοιπὸν πού ἐφανερώθην τότε εἰς σέ καὶ πού ἔδωσα πρὸς σέ τὰς ὑποσχέσεις, ἐγὼ καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἔχει ἔλθει ὁ καιρὸς, πραγματοποιῶ ἐκείνας τὰς ὑποσχέσεις καὶ σέ διατάσσω νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πατρίδα σου χωρὶς φόβον. «Διότι θὰ εἶμαι μαζί σου. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐφανερώθη εἰς σέ εἰς τὸν θεϊκὸν ἐκείνον τόπον, ὅπου ἔστησες στήλην καὶ ἔχρισες αὐτὴν μὲ ἔλαιον καὶ ἔκαμες εἰς ἐμέ κάποιον τάμα». Ὑπενθυμίζει εἰς αὐτὸν τὸ τάμα καὶ τὴν ὑπόσχεσιν πού εἶχε δώσει. Ποῖον λοιπὸν ἦτο αὐτὸ τὸ τάμα; Ὅτι «Ἀπὸ ἴσα θὰ μοῦ δώσης, θὰ δώσω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον»³. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τότε δὲν εἶχε τίποτε, ἀλλὰ ὠδοιποροῦσεν ὡσάν νὰ ἐδιώκετο, καὶ ἐπειδὴ εἶχε κάνει ἐκείνο τὸ τάμα, διὰ τοῦτο λέγει· Ὅταν ἐνεφανίσθην εἰς σέ ἔκαμες κάποιον τάμα καὶ ἔλεγες, «Ἀπ' ἴσα θὰ μοῦ δώσης, θὰ δώσω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον» καὶ ἐφανέρωνες μὲ τὸ τάμα καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ἰδικὴν μου δύναμιν, ἀφοῦ καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως ἔβλεπες ἐκ τῶν προτέρων τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀποκτοῦσες. Τώρα λοιπὸν πού πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν, ἴσα σοῦ εἶπα, ἦλθεν ὁ καιρὸς, ὁ ὁποῖος σέ καλεῖ νὰ ἐκπληρώσης τὸ τάμα σου. «Νὰ σηκωθῆς τώρα λοιπὸν», λέγει, «καὶ νὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν χώραν αὐτὴν καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐγεννήθης, καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου παντοῦ καὶ ἐγὼ θὰ κάμω εὐχάριστον τὸ ταξιδιόν σου καὶ δὲν θὰ πάθῃς κανένα κακὸν ἀπὸ κανένα, ἀφοῦ ἡ δεξιὰ μου θὰ εἶναι παντοῦ ἢ σκέπη σου.

«Ὅταν ἤκουσαν αὐτὰ ἡ Ραχὴλ καὶ αἱ ἄλλαι εἶπον εἰς αὐτὸν· Μήπως ἔχομεν ἡμεῖς κανένα μερίδιον ἢ κληρονομίαν εἰς τὸν πατρικὸν μας οἶκον; Δὲν ἐθεωρήθημεν ἀπ' αὐτὸν ὡς ξέναι; Διότι ἐπώλησεν ἡμᾶς καὶ ἔφαγεν ἀδίκως τὰ ἰδικά μας χρήματα. Καὶ ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, τὰ ὅποια ἀφήρσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν πατέρα μας, ἔδωσεν εἰς σέ⁴. Τώρα λοιπὸν νὰ κάμῃς ἴσα σοῦ εἶπεν

τας ἐπομένας τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ, καὶ λογισμὸν ἀναν-
 τίστητον εἰσαγούσας. Μὴ γάρ, φησὶν, ἔτι τι κοινὸν
 ἡμῖν πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν; Ἄπαξ γὰρ ἀπέδοτο ἡ-
 μᾶς. Τὸν μέντοι πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἀφείλετο
 5 ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἔδωκέ σοι, ἡμεῖς ἔξο-
 μεν, καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Μὴ μέλλε οὖν, μηδὲ διανα-
 βᾶλλον, ἀλλὰ ποιεὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι ἐπιταχθέν-
 τα. Νῦν οὖν ὅσα εἰρηκέ σοι ὁ Θεὸς σου, ποιεὶ. Ταῦτα
 ἀκούσας ὁ Ἰακώβ, «ἀναστὰς ἔλαβε τὰς γυναῖκας αὐ-
 10 τοῦ καὶ τὰ παιδιά, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὰς ἐπὶ κεμήλους,
 καὶ ἀπήγαγε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀ-
 ποσκευὴν, ἣν περιεποιήσατο ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ
 πάντα τὰ αὐτοῦ, ἀπελθεῖν πρὸς Ἰσαάκ, τὸν πατέρα
 αὐτοῦ».

15 4. Σκόπει μοι τοῦ δικαίου τῆς ψυχῆς τὴν ἀνδρεί-
 αν, καὶ ὅπως πάντα φόβον καὶ ἀγωνίαν παρωσάμενος
 ἐπέιθετο τῷ τοῦ Δεσπότη ἐπιτάγματι. Ἐπειδὴ γὰρ
 εἶδε τοῦ Λάβαν οὐχ ὑγιῆ τὴν γνώμην, οὐκ ἔτι καθά-
 περ πρότερον πυθέσθαι αὐτὸν κατεδέξατο, ἀλλὰ τὸ
 20 προσταχθὲν παρὰ τοῦ Δεσπότη ἐπλήρου, καὶ λαβὼν
 τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά ἤπτετο τῆς ὁδοῦ. «Λάβαν
 δέ», φησὶν, «ᾤχετο κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ. Ἐκλε-
 ψε δὲ Ραχὴλ τὰ εἰδῶλα τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Οὐχ ἀ-
 πλῶς οὐδὲ τοῦτο πρόσκειται, ἀλλ' ἵνα γινώμεν, πῶς
 25 ἔτι τῆς πατρικῆς εἶχοντο συνηθείας, καὶ πολλὴν τὴν
 περὶ τὰ εἰδῶλα θεραπείαν ἐπεδείκνυντο. Ἐννόησον
 γάρ, ὅσην αὕτη σπουδὴν ἐποιήσατο, ὡς μηδὲν ἕτερον
 ὑφελέσθαι τῶν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τὰ εἰδῶλα μόνα, καὶ
 τοῦτο ἐποίει καὶ τὸν ἄνδρα λανθάνουσα· οὐδὲ γὰρ ἂν
 30 ἐκεῖνος συνεχώρησε ταῦτα γενέσθαι. «Ἐκρυψε δέ»,
 φησὶν, «Ἰακώβ Λάβαν τὸν Σύρον, τοῦ μὴ ἀναγγεῖ-
 λαι αὐτῷ, ὅτι ἀποδιδράσκει. Καὶ ἀπέδρα αὐτός, καὶ
 πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ὤρμησεν
 εἰς τὸ ὄρος Γαλαὰδ.

35 Θεά μοι τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνταῦθα πρόνοι-
 αν, ὅπως, μέχρις ὅτε πόρρωθεν γέγονεν ὁ δίκαιος, οὐ

ὁ Θεός». Πρόσεχε πῶς καὶ αὐταὶ ὑπακούουν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ παρουσιάζουν συλλογισμόν ἀναντίρρητον. Μήπως δηλαδὴ, λέγει, ἔχομεν τίποτε κοινόν μὲ τὸν πατέρα μας; Διότι ἐπώλησεν ἡμᾶς μίαν φοράν. Τὸν πλοῦτον δὲ καὶ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεός ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν πατέρα μας, ἔδωσεν εἰς σὲ καὶ θὰ τὰ ἔχωμεν ἡμεῖς καὶ τὰ τέκνα μας. Μὴ ἀργοπορῆς λοιπόν, οὔτε νὰ ἀναβάλλης, ἀλλὰ νὰ κάνης αὐτά, τὰ ὁποῖα σοῦ διέταξεν ὁ Θεός. «Τώρα λοιπόν νὰ κάνης ὅσα σοῦ εἶπεν ὁ Θεός». Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ἰακώβ, «Ἐσηκώθη καὶ ἔλαβε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα του καὶ τοὺς ἔβαλεν ἐπάνω εἰς τὰς καμήλους καὶ ἐπῆρεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὰ πράγματά του, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησεν εἰς τὴν Μεσόποταμιάν, καὶ κάθε τί τὸ ἰδικόν του, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πατέρα του Ἰσαάκ».

4. Πρόσεχε τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ δικαίου, καὶ πῶς, ἀφοῦ ἀπέβαλε κάθε φόβον καὶ ἀγωνίαν, ὑπήκουσεν εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου. Ὅταν λοιπόν εἶδεν, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Λάβαν δὲν ἦτο σωστή, δὲν κατεδέχθη νὰ ἐρωτήσῃ αὐτόν, ὅπως καὶ προηγουμένως, ἀλλ' ὑπήκουσεν εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Κυρίου καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα του ἐπῆρε τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς. «Ὁ Λάβαν», λέγει, «εἶχε μεταβῆ διὰ νὰ κουρεύσῃ τὰ πρόβατά του καὶ ἡ Ραχήλ ἔκλεψε τὰ εἶδωλα τοῦ πατρὸς της». Δὲν ὑπάρχει τυχαῖα αὐτὸ εἰς τὴν Γραφήν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ἠκολούθουν ἀκόμη τὰ πατρικὰ ἔθιμα καὶ ὅτι ἐλάτρευον ὑπερβολικῶς τὰ εἶδωλα. Νὰ καταλάβης δηλαδὴ πόσον ἐφρόντισεν, ὥστε νὰ μὴ ἀφαιρέσῃ τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸν πατέρα της ἐκτός ἀπὸ τὰ εἶδωλα, καὶ ἔκαμνεν αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ὁ ἄνδρας της, διότι ἐκεῖνος δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ γίνῃ αὐτό. «Ἀπέκρυψε δέ», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸν Σύρον Λάβαν, ὅτι ἀναχωρεῖ διὰ τὴν πατρίδα του. Καὶ ἔφυγεν αὐτὸς μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸ ὄρος Γαλαὰδ».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ τὴν μεγάλην φροντίδα τοῦ Θεοῦ, πῶς δηλαδὴ δὲν ἄφησεν εἰς τὸν Λάβαν νὰ μάθῃ τὴν ἀνα-

συνεχώρησε τῷ Λάβαν εἰς γνῶσιν ἔλθειν τὴν ἀναχώ-
 ρησιν τοῦ Ἰακώβ. Τριῶν γὰρ ἡμερῶν, φησί, παρρελ-
 θουσῶν τῷ Λάβαν ἐγνώσθη. «Καὶ παραλαβὼν πάντας
 τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ μεθ' ἑαυτοῦ, ἐδίωξεν ὀπίσω αὐ-
 5 τοῦ ὁδὸν ἡμερῶν ἑπτὰ· καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ
 ὄρει Γαλααδ». Σκόπει πάλιν τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ
 κηδεμονίαν. Ὁ γὰρ εἰπὼν, «Ἀπόστρεφε εἰς τὴν γῆν
 σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ», οὗτος καὶ νῦν τὴν οἰκείαν
 ἐπιδείκνυται πρόνοιαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸν Λάβαν
 10 μετὰ πολλῆς ἀγανακτήσεως καταδιώκοντα τὸν δίκαι-
 ον, καὶ δίκην, ὡς εἰπεῖν, εἰσπράξασθαι βουλόμενον
 τῆς ἀναχωρήσεως ἐπιφαίνεται τῷ Λάβαν καθ' ὕπνον
 τὴν νύκτα. «Ἦλθε δέ», φησὶν, «ὁ Θεὸς πρὸς Λάβαν
 τὸν Σύρον τὴν νύκτα, καὶ εἶπεν αὐτῷ». Ὅρα Θεῶ
 15 συγκατάβασιν, καὶ ὅπως διὰ τὴν περὶ τὸν δίκαιον
 κηδεμονίαν καὶ τῷ Λάβαν διαλέγεται, ἵνα κατασεῖσας
 αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἀποστήσῃ τῆς κατὰ τοῦ Ἰακώβ
 ὁρμῆς. «Φύλαξαι σεαυτὸν, μήποτε λαλήσῃς μετὰ τοῦ
 Ἰακώβ πονηρά». Πολλὴ τοῦ Δεσπότου ἡ ἀγαθότης.
 20 Ἐπειδὴ ἑώρα αὐτὸν πρὸς μάχην ἐπιγόμενον, καὶ
 κατεξαναστῆναι τοῦ δικαίου βουλόμενον, μονονουχὶ
 διὰ ρήματος καθέλκει αὐτοῦ τὸν λογισμόν, καὶ φησι·
 «Φύλαξαι σεαυτὸν, μήποτε λαλήσῃς μετὰ Ἰακώβ πο-
 νηρόν». μηδὲ μέχρι ρημάτων, φησὶν, ἐπιχειρήσῃς λυ-
 25 πῆσαι τὸν Ἰακώβ, ἀλλὰ φύλαξαι σεαυτὸν, ἐπίσχε-
 σου τὴν κακὴν ταύτην ὁρμὴν, κατάστειλαι τὸν θυμόν,
 ἀναχαίτισόν σου θυμουμένην τὴν διάνοιαν, καὶ μηδὲ
 μέχρι ρήματος λυπῆσαι αὐτὸν ἀνάσχη.

Καὶ σκόπει μοι Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Οὐ προσέ-
 30 ταξε τῷ Λάβαν εἰς τὰ οἰκεία ὑποστρέψαι, ἀλλὰ μόνον
 παρεκελεύσατο μηδὲν φορτικόν, μηδὲ ἐπαχθὲς διαλε-
 χθῆναι τῷ δικαίῳ. Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί; Ἴνα μά-
 θῃ καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ὁ δίκαιος καὶ διὰ τῶν
 πραγμάτων, ὅσης ἀξιούται παρὰ τοῦ Θεοῦ τῆς κηδε-
 35 μονίας. Εἰ γὰρ ὑπέστρεψεν ὁ Λάβαν, πόθεν ἂν τοῦτο
 ἔγνω ὁ Ἰακώβ, ἢ αἱ τούτου γυναῖκες; Καὶ διὰ τοῦτο

χώρησιν τοῦ Ἰακώβ μέχρις οὗτου νὰ ἔφευγε μακριά. Διότι λέγει, ὅτι μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἀνηγγέλθη εἰς τὸν Λάβαν ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἰακώβ. «Καὶ ἀφοῦ παρέλαβε τοὺς ἀδελφούς του μαζί του, κατεδίωξεν αὐτὸν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας* καὶ ἐπρόφθασεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος Γαλαάδ». Πρόσεχε πάλιν τὴν ἀνέκφραστον φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὸς ποῦ εἶπε, «Νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου», αὐτὸς δείχνει καὶ τώρα τὴν φροντίδα του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ Λάβαν κατεδίωκε τὸν δίκαιον μὲ πολλὴν ἀγανάκτησιν καὶ ὅτι ἤθελε, κατὰ κάποιον τρόπον, νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἕξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεως, διὰ τοῦτο παρουσιάζεται εἰς τὸν Λάβαν, ἐνῶ ἐκοιμᾶτο τὴν νύκτα. «Καὶ ἦλθε», λέγει, «ὁ Θεὸς καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Λάβαν τὸν Σύρον κατὰ τὴν νύκτα καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν». Βλέπε τὴν συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ἕξ αἰτίας τῆς πρὸς τὸν δίκαιον φροντίδος συζητεῖ καὶ μὲ τὸν Λάβαν, οὕτως ὥστε, ἀφοῦ καθουχάσῃ αὐτόν, νὰ τὸν συγκρατήσῃ ἀπὸ τὴν ἐναντίον τοῦ Ἰακώβ ἐπίθεσιν. «Πρόσεχε καὶ μὴ ὀμιλήσῃς πρὸς τὸν Ἰακώβ μὲ ἀπειλητικὸν τρόπον». Πολλὴ εἶναι ἡ καλωσύνη τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι αὐτὸς ἐβιάζετο διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν δίκαιον καὶ νὰ κτυπηθῇ μαζί του, συγκρατεῖ μὲ τοὺς λόγους τὴν ἀπόφασίν του καὶ τοῦ λέγει· «Πρόσεξε καὶ μὴ ὀμιλήσῃς πρὸς τὸν Ἰακώβ μὲ ἀπειλητικὸν τρόπον». Οὔτε μὲ λόγους, λέγει, νὰ ἐπιχειρήσῃς νὰ στενοχωρήσῃς τὸν Ἰακώβ, ἀλλὰ νὰ προσέξῃς, νὰ συγκρατήσῃς νὰ κακὴν σου διαθέσῃς, νὰ καταστείλῃς τὸν θυμὸν σου, νὰ ἀναχαιτίσῃς τὴν ὠργισμένην σου σκέψιν, καὶ οὔτε μὲ λόγον νὰ τολμήσῃς νὰ λυπήσῃς αὐτόν.

Καὶ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν διέταξε τὸν Λάβαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν τόπον του, ἀλλὰ τὸν προέτρεψε μόνον νὰ μὴ εἰπῇ τίποτε τὸ βαρὺ, τίποτε τὸ δυσάρεστον εἰς τὸν δίκαιον. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Διὰ νὰ μάθῃ ὁ δίκαιος καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ διὰ τῶν πραγμάτων πόσης φροντίδος ἄξιος γίνεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι, ἐὰν ὁ Λάβαν ἐπέστρεφεν

συγχωρεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν, καὶ διὰ τῆς οἰκείας γλώτ-
 τῆς ὁμολογῆσαι τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ρηθέν-
 τα, ἵνα καὶ ὁ δίκαιος πλείονα τὴν προθυμίαν κτήσεται
 περὶ τὴν ἀποδημίαν, καὶ θάρσος προσλάβῃ, καὶ αἱ
 5 τούτου γυναῖκες μαθοῦσαι ὄσης ἀξιοῦται ὁ Ἰακώβ
 παρὰ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ τῆς κηδεμονίας, ἀποσείων-
 ται τὴν πατρικὴν πλάνην καὶ ζηλώσωσι τὸν δίκαιον
 καὶ θεογνωσίας ἐντεῦθεν ἀρκοῦσαν διδασκαλίαν δέ-
 ξονται. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἦν τὰ παρὰ τοῦ Ἰακώβ ἀ-
 10 ξιόπιστα, ὡς τὰ παρὰ τοῦ Λάβαν λεγόμενα, τοῦ ἔτι
 περὶ τὰ εἰδῶλα ἐπτοημένου. Αἱ γὰρ παρὰ τῶν ἀπί-
 στων μαρτυρίαι καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς εὐσεβείας αἰ
 πολὺ τὸ ἀξιόπιστον ἔχουσι. Καὶ τοῦτο γὰρ τῆς εὐμη-
 χάνου τοῦ Θεοῦ σοφίας, ὅταν καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς
 15 ἀληθείας αὐτοὺς μάρτυρας ποιῇ γενέσθαι τῆς ἀληθεί-
 ας, καὶ διὰ τῆς οἰκείας γλώττης τὰ αὐτὰ συναγωνί-
 ζονται.

«Κατέλαβε δὲ Λάβαν τὸν Ἰακώβ. Ἰακώβ δὲ ἔπη-
 ξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Λάβαν δὲ ἔστησε
 20 τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Γαλαὰδ. Καὶ εἶπε
 Λάβαν τῷ Ἰακώβ· τί τοῦτο ἐποίησας;». «Ὅρα πῶς τὸ
 παρὰ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα τὴν πολλὴν αὐτοῦ φλεγμο-
 νὴν κατέστειλε, καὶ τὸν θυμὸν ἐχαλίνωσε. Διὰ τοῦτο
 μετὰ πολλῆς ἡμερότητος τοὺς πρὸς αὐτὸν ποιεῖται λό-
 25 γους, μονονουχὶ ἀπολογούμενος, καὶ πατρικὴν φιλο-
 στοργίαν περὶ αὐτὸν ἐπιδεικνύμενος. Ὅταν γὰρ τῆς
 ἄνωθεν ἀπολαύωμεν προνοίας, οὐ μόνον τῶν ἀνθρώ-
 πων τῶν πονηρῶν διαφυγεῖν δυνάμεθα τὰς ἐπιβουλάς,
 ἀλλὰ καὶ θηρίοις ἀνημέροις ἐὰν περιπέσωμεν, οὐδὲν
 30 ὑποστησόμεθα δεινόν. Ὁ γὰρ τῶν ἀπάντων Δεσπό-
 τῆς τῆς οἰκείας δυνάμεως τὴν περιουσίαν ἐπιδεικνύ-
 μενος, καὶ τῶν θηρίων μεταβάλλει τὴν φύσιν, καὶ εἰς
 προβάτων ἡμερότητα αὐτὰ μεθίστησιν, οὐχὶ τῆς θηρι-
 ωδίας αὐτὰ μεθιστάς, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ φύσει καταλιμ-
 35 πάνων, τὰ τῶν προβάτων ἐπιδείκνυσθαι παρασκευά-
 ζει. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν θηρίων μόνον τοῦτο ἴδοι τις ἄν,

εἰς τὸν τόπον του, ἀπὸ ποῦ θὰ ἐμάθαινον αὐτὸ ὁ Ἰακώβ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῦ; Καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ καὶ μὲ τὴν ἰδικήν του γλῶσσαν νὰ ὁμολογήσῃ εἰς αὐτὸν αὐτὰ ποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν, διὰ νὰ γίνῃ καὶ ὁ δίκαιος περισσότερο πρόθυμος διὰ τὴν ἀποδημίαν καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῇ. Ἐξ ἄλλου καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῦ νὰ μάθουν, πόσης φροντίδος ἀξιώνεται ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦ παντός καὶ νὰ ἀποδιώξουν τὴν πατρικὴν πλάνην καὶ νὰ μιμηθοῦν τὸν δίκαιον καὶ νὰ λάβουν ἀπὸ αὐτὸν ἀρκετὴν διδασκαλίαν διὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καθ' ὅσον οἱ λόγοι τοῦ Ἰακώβ δὲν ἦσαν τόσο ἀξιοπίστοι, ὅσον οἱ λόγοι τοῦ Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἐλάτρευεν ἀκόμη τὰ εἰδῶλα. Διότι αἱ ὁμολογίαι τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς εὐσεβείας ἔχουν πάντοτε πολλὴν ἀξιοπιστίαν. Καὶ τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐφευρετικῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὅταν κἀνῆ δηλαδὴ καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας νὰ γίνουν μάρτυρες αὐτῆς καὶ ὑποστηρίζουν μὲ τὴν ἰδικήν των γλῶσσαν τὰ ἴδια.

«Καὶ ὁ Λάβαν κατέφθασε τὸν Ἰακώβ. Ὁ Ἰακώβ εἶχε στήσῃ τὴν σκηνὴν του εἰς τὸ ὄρος. Καὶ ὁ Λάβαν κατεσκηνώσῃ μὲ τοὺς ἀδελφούς του εἰς τὸ ἴδιον ὄρος Γαλαάδ. Καὶ εἶπεν ὁ Λάβαν εἰς τὸν Ἰακώβ. Τί εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔκαμες;». Πρόσεχε πῶς ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ κατέστειλε τὸν θυμὸν του καὶ ἐχαλιναγώγησε τὴν ὀργὴν του. Διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὸν μὲ πολλὴν ἡμερότητα, ὡσὰν νὰ ἀπολογῆται καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ πρὸς αὐτὸν πατρικὴν στοργὴν. Διότι ὅταν ἀπολαμβάνωμεν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φροντίδα, ὄχι μόνον τὰς ἐπιβουλάς τῶν κακῶν ἀνθρώπων δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνήμερα θηρία νὰ πέσωμεν δὲν θὰ πάθωμεν τίποτε τὸ κακόν. Διότι ὁ Κύριος τοῦ παντός ἐπιδεικνύων τὴν ὑπερβολικὴν του δύναμιν καὶ τὴν φύσιν τῶν θηρίων μετατρέπει καὶ τὰ μεταβάλλει εἰς ἡμερα πρόβατα χωρὶς νὰ τὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν θηριωδίαν των, ἀλλ' ἐνῶ ἀφήνει αὐτὰ εἰς τὴν φύσιν των, τὰ κάμνει νὰ συμπεριφέρονται ὡς πρόβατα. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς αὐτὸ ὄχι μόνον εἰς τὰ ἄγρια

ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν στοιχείων. "Ὅταν γὰρ αὐτὸς βούληται, καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐπιλανθάνεται, καὶ οὐδὲ πῦρ τὰ πυρὸς ἐπιδείκνυται. Καὶ τοῦτό τις καταμάθει ἐπὶ τε τῶν τριῶν παίδων, ἐπὶ τε τοῦ Δανιήλ. Ὁ μὲν ὑπὸ λεόντων περιστατούμενος, ὡς ὑπὸ προβάτων κυκλούμενος, οὐδὲν ἔπασχεν ἀηδές, τῆς ἄνωθεν ροπῆς τὴν ἐκείνων ἀγριότητα ἀναχαιτιζούσης. "Ὅτι γὰρ θῆρες ὄντες ἔμμενον τὰ τῆς θηριωδίας μὴ ἐπιδεικνύμενοι, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἔγνωσαν τῶν ἀλόγων θηρίων οἱ ἀγριώτεροι.

5. Καὶ τοῦτο δὲ ἐγένετο πρὸς μείζονα κατηγορίαν ἐκείνων, ὅτι οἱ λόγῳ τετιμημένοι τὰ ἄλογα θηρία ὑπερηκόντισαν τῇ ὠμότητι. Καὶ ἐμάνθανον διὰ τῶν πραγμάτων, ὅπως διὰ τὴν τοῦ Δεσπότου πρόνοιαν τὸν μὲν δίκαιον καὶ τὰ θηρία ἠδέσθη, καὶ οὐκ ἐτόλμησαν ἐφάπασθαι τοῦ σώματος· αὐτοὶ δὲ τὰ τῶν θηρίων αὐτῷ χειρὸν διέθηκαν. Καὶ ἵνα μὴ νομίσωσι φαντασίαν τινὰ γεγενῆσθαι, διὰ τῶν μετὰ ταῦτα βληθέντων εἰς τὸν λάκκον ἐπεγίνωσκον, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ δικαίου τῶν προβάτων ἐμιμοῦντο τὴν ἡμερότητα, καὶ τῆς φύσεως ἐπελανθάνοντο· ἐπὶ δὲ τῶν μετὰ ταῦτα βληθέντων τὰ τῆς θηριωδίας ἐπεδείκνυντο. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς γέγονε. Τοὺς μὲν ἔνδον ὄντας καὶ ἐν μέσῳ τῷ πυρὶ τυγχάνοντας ἠδεῖτο τὸ στοιχεῖον, καὶ οὐκ ἠνέργει τὰ τοῦ πυρὸς· ἀλλὰ καθάπερ πεδηθείσης τῆς ἐνεργείας, οὕτως ἀβλαβῆ τῶν παιδῶν τούτων διεφύλαττε τὰ σώματα, καὶ οὐδὲ αὐτῶν τῶν τριχῶν ἐφάπασθαι ἐτόλμησε, καθάπερ ὑπὸ προστάγματός τι-
 30 νος τὸ στοιχεῖον τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ἐπιδείξασθαι κωλυόμενον· τοὺς δὲ ἔξω τῆς καμίνου διάγοντας κατηνάλωσε, δι' ἀμφοτέρων πολλὴν τῆς τοῦ Θεοῦ δυναμέως τὴν περιουσίαν ἐμφαῖνον, καὶ δι' ὧν τοὺς ἔ-

θηρία, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Διότι, ὅταν θέλη αὐτός, καὶ τὰ στοιχεῖα ἀκόμη χάνουν τὴν ιδιότητά των καὶ οὔτε ἡ φωτιά διατηρεῖ τὴν ἐνέργειάν της. Καὶ τοῦτο ἔμπορεῖ νὰ τὸ μάθη κανεὶς καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς παῖδας καὶ ἀπὸ τὸν Δανιήλ. Ὁ μὲν Δανιήλ ἂν καὶ ἦτο περικυκλωμένος ἀπὸ λέοντας, ὡσάν νὰ ἦτο περικυκλωμένος ἀπὸ πρόβατα, δὲν ἔπαθε τίποτε τὸ κακόν, ἀφοῦ ἡ ἄνθρωπος δύναμις ἀνεχαίτιζε τὴν ἀγριότητά των. Διότι τὸ ὅτι ἦσαν καὶ παρέμεναν νὰ εἶναι θηρία, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιδεικνύουν τὴν θηριωδίαν των, τὸ ἀντελήφθησαν ἔξ αὐτῶν τῶν γεγονότων αὐτοῖς ποὺ ἦσαν ἀγριώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ ἄλογα θηρία.

5. Καὶ αὐτὸ ἔγινε διὰ νὰ τύχουν μεγαλυτέρας ἐνοχῆς ἐκεῖνοι, διότι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τιμηθῆ μὲ τὴν λογικὴν ὑπερέβησαν εἰς σκληρότητα καὶ τὰ ἄγρια θηρία. Καὶ ἐδιδάσκοντο μὲ ὅσα συνέβησαν, πῶς τὰ θηρία ἐσεβάσθησαν τὸν δίκαιον λόγῳ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοῦ ἀγγίσουν τὸ σῶμα, ἐνῶ αὐτοὶ συμπεριεφέρθησαν χειρότερα ἀπὸ τὰ θηρία. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσουν, ὅτι εἶχε συμβῆ κάτι τὸ φανταστικόν, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχον ριφθῆ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν λάκκον, ἀντελαμβάνοντο, ὅτι διὰ μὲν τὸν δίκαιον ἐμιμοῦντο τὴν ἡμερότητα τῶν προβάτων καὶ ἔχανον τὴν φύσιν των, ἐνῶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ ἐρρίφθησαν κατόπιν ἔδειχναν τὰς ἀγρίας διαθέσεις των. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκείνους μὲν ποὺ εὐρίσκοντο μέσα καὶ μάλιστα εἰς τὸ κέντρον τῆς φωτιᾶς, τοὺς ἐσέβετο αὐτὸ τὸ φυσικόν στοιχεῖον καὶ δὲν ἐνεργοῦσεν ὅπως ἡ φωτιά, ἀλλ' ὡσάν νὰ εἶχε δεσμευθῆ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς, ἄφηνε χωρὶς κακώσεις τὰ σώματα αὐτῶν καὶ οὔτε τὰς τρίχας των ἐτόλμησε νὰ ἀγγίσῃ, σάν νὰ ἠμποδίζετο νὰ ἐπιδείξῃ τὴν δυνάμιν της ἀπὸ κάποιο πρόσταγμα, ἐκείνους ὅμως ποὺ εὐρίσκοντο ἔξω ἀπὸ τὴν κάμινον τοὺς κατέστρεψε, ἀποδεικνύουσα καὶ μὲ τὰ δύο τὸ μεγάλο μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὸ ὅτι δηλαδὴ διεφύλαττεν ἀβλαβεῖς αὐτοὺς ποὺ

σω τυγχάνοντας ἀβλαβεῖς διεφύλαττε, καὶ δι' ὧν
τούτους διέφθειρεν.

Οὕτως ὅταν τῆς ἀνωθεν ἀπολαύωμεν ροπῆς, οὐ
μόνον τῶν πρὸς ἡμᾶς πολεμίως ἐχόντων διαφεύγομεν
5 τὰς ἐπιβουλάς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς θηρίοις περιπέ-
σωμεν, οὐδὲν πεισόμεθα δεινόν. Ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ χεὶρ
ἢ πάντων δυνατωτέρα, αὕτη πολλὴν ἡμῖν πανταχόθεν
περιτίθησι τὴν ἀσφάλειαν, καὶ ἀχειρώτους ἐργάζεται,
ἄπερ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαίου τούτου γέγονεν. Ὁ γὰρ με-
10 τὰ τσαύτης ὁρμῆς καταλαβεῖν βουλόμενος τὸν Ἰα-
κώβ, καὶ δίκην ἀπαιτῆσαι τῆς πάντων ἀναχωρήσεως,
οὐ μόνον οὐδὲν πρὸς αὐτὸν τραχὺ οὐδὲ ἐπαχθὲς φθέγ-
γεται, ἀλλὰ καθόπερ πατὴρ διαλεγόμενος πρὸς παῖδα,
οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικειᾶς πρὸς αὐτὸν ποιεῖ-
15 ται τὰ ρήματα, καὶ φησί. «Τί ἐποίησας τοῦτο; τί κρυ-
φῆ ἀπέδρας»; «Ὅρα πόση ἢ μεταβολὴ ὄρα πῶς ὁ κα-
θάπερ θηρίον μεμηνῶς, προβάτων μιμεῖται ἡμερότη-
τα. «Ἴνα τί κρυφῆ ἀπέδρας, καὶ ἐκλοποφόρησάς με,
καὶ ἀπήγαγες τὰς θυγατέρας μου ὡς αἰχμαλώτιδας
20 μαχαίρα»; Τίνος ἔνεκεν, φησί, τοῦτο πεποίηκας; τί
σοι ἔδοξε; διὰ τί οὕτω λανθανόντως ἐποίησω τὴν ἀ-
ποδημίαν; Εἰ γὰρ ἀνήγγειλάς μοι, μετὰ πολλῆς τῆς
πομπῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐξαπέστειλα ἄν σε. Καὶ
γὰρ εἰ τοῦτο ἔγνων, φησί, μετὰ μουσικῶν καὶ τυμπά-
25 νων καὶ κιθάρων προέπεμψα ἄν σε.

Οὐκ ἠξιώθην φιλῆσαι τὰς θυγατέρας μου· νῦν δὲ
ἀφθόνως ἔπραξας». Ὁρᾶς πῶς λοιπὸν ἑαυτὸν ἐλέγ-
γει, καὶ διὰ τῆς οἰκείας γλώττης ὁμολογεῖ, ὅτι αὐτὸς
μὲν κακῶς παρεσκευάζετο διαθεῖναι τὸν δίκαιον, ἡ δὲ
30 τοῦ Θεοῦ πρόνοια τῆς ὁρμῆς αὐτὸν ἐνέκοπεν. «Ἰσχύ-
ει», φησὶν, «ἡ χεὶρ μου κατοποιῆσαί σε· ὁ δὲ Θεὸς τοῦ
πατρὸς σου ἐχθρὸς εἶπε πρὸς με λέγων· φύλαξαι σεαυ-
τόν, μήποτε λαλήσης πρὸς Ἰακώβ πονηρά». Ἐννόει
μοι πόσης τῷ δικαίῳ παρακλήσεως γέγονε ταυτὶ τὰ

ἦσαν μέσα εἰς αὐτήν καὶ μὲ τὸ ὅτι κατέστρεψε τοὺς ἐκτὸς τῆς καμίνου.

Ἔτσι, ὅταν ἀπολαμβάνωμεν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, δὲν ἀποφεύγομεν μόνον τὰς μηχανορραφίας αὐτῶν ποὺ διάκεινται ἐχθρικὰ πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ πάθωμεν τίποτε τὸ κακόν, καὶ ἂν ἀκόμη πέσωμεν εἰς αὐτὰ τὰ θηρία. Διότι τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ ἰσχυρότερον ἀπὸ κάθε τι, αὐτὸ μᾶς περιβάλλει ἀπὸ παντοῦ μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν καὶ μᾶς καθιστᾷ ἀκαταβλήτους, πρᾶγμα βεβαίως ποὺ συνέβη καὶ μὲ τὸν δίκαιον αὐτόν. Καθ' ὅσον αὐτὸς ποὺ ἤθελε μὲ τόσην ὀρμὴν νὰ συλλάβῃ τὸν Ἰακώβ καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεως ὄλων, ὄχι μόνον δὲν λέγει τίποτε τὸ βαρὺ καὶ δυσάρεστον πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς συνομιλεῖ ὁ πατέρας πρὸς τὸ παιδί, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτὸς ὁμιλεῖ πρὸς ἐκεῖνον μὲ πολλὴν ἠπιότητα καὶ τοῦ λέγει· «Διατί ἔκανες αὐτό; Διατί ἔφυγες κρυφά;». Πρόσεχε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀλλαγὴ. Πρόσεχε πῶς μιμεῖται τὴν ἡμερότητα τῶν προβάτων αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὀργισθῆ ὅπως ἀκριβῶς τὸ θηρίον. «Διατί ἔφυγες κρυφά καὶ μοῦ ἔκλεψες καὶ ἐπῆρες μαζί σου τὰς θυγατέρας μου ὡς αἰχμαλώτους πολέμου;». Διατί, λέγει, ἔκανες αὐτό; Τί σοῦ ἐφάνη; Διατί ἀνεχώρησες ἔτσι κρυφά; Διότι, ἐάν μοῦ εἶχες προαναγγεῖλει αὐτό, θὰ σὲ προέπεμπα μὲ πολλὴν συνοδείαν καὶ μὲ πολλὴν χαρὰν. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἐγνώριζον αὐτό, λέγει, θὰ σὲ προέπεμπα μὲ μουσικὰ ὄργανα, μὲ τύμπανα καὶ μὲ κιθάρας.

«Δὲν μὲ ἠξίωσες νὰ φιλήσω τὰς θυγατέρας μου. Ἔκανες τώρα αὐτὸ χωρὶς νὰ συλλογισθῆς». Βλέπεις πῶς πλέον ἐλέγχει τὸν ἑαυτόν του καὶ μόνος του ὁμολογεῖ, ὅτι αὐτὸς μὲν προετοιμάζετο νὰ συμπεριφερθῆ κακῶς πρὸς τὸν δίκαιον, ἀλλ' ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἀνέκοψε τὴν ὀρμὴν του. «Ἔχω τὴν δύναμιν», λέγει, «νὰ σὲ κακοποιήσω». Ἄλλ' ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου ὠμίλησεν εἰς ἐμένα χθὲς καὶ μοῦ εἶπε· πρόσεχε καὶ μὴ ὁμιλήσῃς σκληρὰ πρὸς τὸν Ἰακώβ». Σκέψου, παρακαλῶ, πόσῃν παρηγορίαν ἐπροξένησαν εἰς τὸν δίκαιον αὐτοὶ οἱ λόγοι, καὶ ἀναλο-

ρήματα, καὶ σκόπει πῶς οὗτος καὶ τὰ βουλευθέντα αὐτῷ ἐξέφηγε, καὶ ἐπὶ ποίοις τὴν κατάληψιν ποιήσασθαι ἐβούλετο, καὶ ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος αὐτὸν ἐπέσχευεν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὰ κακῶς αὐτῷ βουλευθέντα.

5 «Ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς σου», φησὶν. «Ὅρα πῶς καὶ αὐτὸς ὁ Λάβαν οὐ μικρὰν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν ἔκαρποῦτο, μεγίστην τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἀπόδειξιν λαμβάνων ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν λεχθέντων. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ σύ, φησί, τοῦτο ἐβουλεύσω, καὶ ὁ Θεὸς ἐστιν
10 ὁ τσσαύτην σου ποιούμενος κηδεμονίαν, «Νῦν οὖν πεπόρευσαι· ἐπιθυμία γὰρ ἐπεθύμησας ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σου. Ἴνα τί ἔκλεψας τοὺς θεοὺς μου»; Ἔστω, φησί, τοῦτό σοι δεδογμένον ἦν, καὶ ἔκρινας ἐπανελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σου· ἴνα
15 τί τοὺς θεοὺς μου ἔκλεψας; Ὡ ἀνοίας ὑπερβολή· καὶ τοιοῦτοὶ εἰσιν οἱ θεοὶ σου, ὡς καὶ κλαπήναι; Οὐκ αἰσχύνῃ λέγων, «Ἴνα τί ἔκλεψας τοὺς θεοὺς μου»;

«Ὅρα πόση ἦν ἡ ὑπερβολὴ τῆς πλάνης, ὡς τοὺς λόγῳ τετιμημένους ξύλα καὶ λίθους θεραπεύειν. Καὶ
20 οἱ μὲν θεοὶ οἱ σοί, ὦ Λάβαν, οὐδὲ κλέπτεσθαι μέλλοντες ἑαυτοῖς ἀμῦναι ἴσχυσαν. (Πῶς γὰρ οἱ ἀπὸ λίθου ὄντες συγκείμενοι;), ὁ δὲ τοῦ δικαίου Θεός, καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δικαίου, τὴν σὴν ὁρμὴν ἐπέσχε. Καὶ οὐκ ἐγνοεῖς τὸ μέγεθος τῆς πλάνης, ἀλλὰ καὶ τῷ δι-
25 καίῳ κλοπὴν ἐγκαλεῖς; Τίνος γὰρ ἔνεκεν ὁ δίκαιος ἐκείνους ὑφελέσθαι ἂν κατεδέξατο, οὓς ἐβδελύττετο, μᾶλλον δὲ οὓς ἤδει λίθους ὄντας ἀναισθήτους; Ἄλλὰ ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰακώβ μετὰ πολλῆς ἐπιεικειᾶς, πρῶτον μὲν ἀπολογεῖται πρὸς τὰ προλαβόντα ἐγκλή-
30 ματα, καὶ τότε περὶ τῶν θεῶν προτρέπεται ποιήσασθαι τὴν ἔρευναν· «Εἶπα γάρ», φησί, «μήποτε ἀφέλη τὰς θυγατέρας σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πάντα τὰ ἐμά». Ἐ-

γίσου πῶς ἐκεῖνος ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐσκέπτετο νὰ τοῦ κἀνῆ καὶ διὰ ποῖον λόγον ἤθελε νὰ τὸν συλλάβῃ καὶ ὅτι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὰ πού ἐσκέπτετο ἐναντίον του.

«Ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρὸς σου», λέγει. Πρόσεχε πῶς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λάβαν εἶχε μεγάλην ὠφέλειαν μὲ αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἀφοῦ ἔλαβε μεγάλην ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἀπ' αὐτὰ πού ἐλέχθησαν πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ σύ, λέγει, ἀπεφάσισες αὐτό, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτός, πού σέ ἐφρόντισε τόσον πολὺ, «Τώρα λοιπὸν ἔχεις φύγει, διότι ἐπεθύμησες πολὺ νὰ γυρίσῃς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σου. Διατί ὁμως ἔκλεψες τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν μου;». «Ἄς εἶναι, λέγει· ἐσὺ ἀποφάσισες αὐτό καὶ ἔκρινες, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σου· διατί ὁμως ἔκλεψες τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν μου; Πῶ πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος ἀνοησίας· μὰ τέτοιοι εἶναι οἱ θεοὶ σου, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν καὶ νὰ κλαποῦν; Δὲν ἐντρέπεσαι νὰ λέγῃς, «Διατί ἔκλεψες τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν μου;».

Πρόσεχε πόσον ἦτο τὸ μέγεθος τῆς πλάνης, ὡστε αὐτοὶ πού εἶχον τιμηθῆ μὲ τὴν λογικὴν, νὰ λατρεύουν ξύλα καὶ λίθους. Καὶ οἱ μὲν θεοὶ σου, Λάβαν, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ὑπερασπισθοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των, οὔτε ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κλαποῦν. «Καθ' ὅσον πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἀμυνθοῦν αὐτοὶ πού εἶναι κατασκευασμένοι ἀπὰ λίθου;), ὁ Θεὸς ὁμως τοῦ δικαίου ἀνεχαίτισε τὴν ἰδικὴν σου ὀρμὴν, καὶ χωρὶς αὐτός νὰ τὸ γνωρίζῃ. Καὶ ὄχι μόνον δὲν καταλαβαίνεις τὸ μέγεθος τῆς πλάνης, ἀλλὰ καὶ κατηγορεῖς τὸν δίκαιον διὰ κλοπὴν; Διότι διὰ ποῖον λόγον θὰ κατεδέχετο ὁ δίκαιος νὰ κλέψῃ τοὺς θεοὺς πού ἀπεστρέφετο, ἢ καλύτερον αὐτοὺς πού ἐγνώριζεν ὅτι ἦσαν ἀναίσθητοι λίθοι; Ἄλλ' ὁ Ἰακώβ ἀφοῦ ἤκουσεν αὐτὰ μὲ πολλὴν συγκατάβασιν, κατ' ἀρχὰς ἀπολογεῖται διὰ τὰς προηγουμένας κατηγορίας καὶ ἔπειτα προτρέπει νὰ ἐρευνήσῃ διὰ τοὺς θεοὺς. «Διότι ἐσκέφθην», λέγει, «μήπως θὰ μοῦ ἔπαιρνες τὰς θυγατέρας σου καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου».

- πειδή, φησίν, εώρων σε οὐχ ὑγιῶς πρὸς με διακείμενον, ἐναγώνιος γέγονα, μήποτε ἐπιχειρήσης ἀφελῆσθαι τὰς θυγατέρας σου καὶ τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἀποστερηῆσαι με τῶν ἐμῶν, καθάπερ ἤδη πεποίηκας.
- 5 Αὕτη τοίνυν ἡ αἰτία καὶ ὁ φόβος παρεσκεύασέ με λανθανόντως τὴν ἀποδημίαν ποιήσασθαι. «Παρ' ᾧ οὖν ἂν εὔροις τοὺς θεοὺς σου, οὐ ζήσεται ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν». Ὁρᾷς ὅτι ἡγνόει ὁ Ἰακώβ τὴν παρὰ τῆς Ραχὴλ κλοπὴν γεγενημένην.
- 10 Ὅρα γὰρ μεθ' ὅσης σφοδρότητος τὸ ἐπιτίμιον ὀρίζει τῷ τὴν κλοπὴν ἐργασαμένῳ. «Παρ' ᾧ ἂν», φησίν, «εὔρεθῶσιν, οὐ ζήσεται ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν». Οὐκ ἐπειδὴ μόνον, φησίν, ὑφείλετο, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς κλοπῆς δεῖγμα ἐναργὲς ὁ τοιοῦτος ἐκφέρει
- 15 τῆς οἰκείας πλάνης. Ἐπίγνωθι εἴ τί ἐστι τῶν σῶν παρ' ἐμοί, καὶ λάβε». Ἐρεύνησον, φησίν, εἴ τι τῶν μὴ προσηκόντων ἀφειλόμην. Οὐδὲν ἕτερόν μοι ἔχεις ἐγκαλέσαι, ἢ ὅτι λάθρα τὴν ἀποδημίαν ἐποιησάμην καὶ τοῦτο οὐχ ἐκῶν πέπονθα, ἀλλ' ὑφορώμενος τὴν
- 20 ἀδικίαν, καὶ δεδοικῶς μὴ βουληθῆς καὶ τὰς θυγατέρας σου ἀφελῆσθαι, τοῦτο μαθὼν, καὶ τὴν ἄλλην μου περιουσίαν. «Καὶ οὐκ ἐπέγνω», φησί, «παρ' αὐτῷ οὐδέν. Οὐκ ἤδει δὲ Ἰακώβ ὅτι Ραχὴλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκλεψεν αὐτούς. Εἰσελθὼν δὲ Λάβαν ἠρεύνησε τὸν
- 25 οἶκον τῆς Λείας, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἰσῆλθε δὲ καὶ εἰς τὸν οἶκον Ραχὴλ. Ραχὴλ δὲ ἔλαβε τὰ εἰδῶλα, καὶ ἐπέβαλεν αὐτὰ εἰς τὰ σάγματα τῶν καμήλων, καὶ ἐπεκάθισεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε τῷ πατρὶ αὐτῆς· μὴ βαρέως φέρε, κύριέ μου· οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου,
- 30 ὅτι τὰ κατ' ἐθισμόν τῶν γυναικῶν μοί ἐστιν. Ἠρεύνησε δὲ Λάβαν ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτῆς, καὶ οὐχ εὔρε».
6. Πολλὴ τῆς Ραχὴλ ἡ σύνεσις, δι' ἧς τὸν Λάβαν παρακρούσασθαι ἴσχυσεν. Ἀκουέτωσαν οἱ ἔτι τῆ πλάνῃ προστετηκότες, καὶ τῶν εἰδώλων τὴν θεραπεί-

Ἐπειδὴ, λέγει, σὲ ἔβλεπον νὰ μὴ ἔχῃς καλὰς διαθέσεις πρὸς ἐμένα, κατελήφθην ἀπὸ ἀγωνίαν, μήπως καὶ ἐπιχειρήσῃς νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃς τὰς θυγατέρας σου καὶ τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ μοῦ στερήσῃς τὰ ἰδικά μου, ὅπως ἤδη ἔχεις κάνει. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ αἰτία καὶ ὁ φόβος μὲ ἔκαναν νὰ φύγω κρυφά. «Εἰς ὅποιον ὁμως θὰ εὔρῃς τοὺς θεοὺς σου, δὲν θὰ Ζήσῃ, ἀλλὰ θὰ φονευθῇ ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν μας». Βλέπεις ὅτι ὁ Ἰακώβ ἠγνόει, ὅτι ἡ κλοπὴ εἶχε γίνῃ ἀπὸ τὴν Ραχήλ.

Πρόσεχε λοιπὸν μὲ πόσῃν σφοδρότητα ὀρίζει τὴν τιμωρίαν δι' αὐτὸν ποῦ ἐνήργησε τὴν κλοπὴν. «Εἰς ὅποιον εὔρεθούν», λέγει, «δὲν θὰ Ζήσῃ, ἀλλὰ θὰ φονευθῇ ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν μας». Ὅχι μόνον, λέγει, ἐπειδὴ ἔκλεψεν, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς κλοπῆς αὐτὸς ἀποδεικνύει ἐμφανέστατα τὴν πλάνην του. «Νὰ ἐλέγξῃς, τί ἐκ τῶν ἰδικῶν σου εὐρίσκεται εἰς τὰ ἰδικά μου καὶ νὰ τὸ πάρῃς». Ἐρεύνησε, λέγει, ἐὰν ἐπῆρα κάτι ποῦ δὲν ἔπρεπε. Διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ κατηγορήσῃς, παρὰ μόνον διὰ τὸ ὅτι ἔφυγα κρυφά. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανα μὲ τὴν θέλησίν μου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπον τὴν ἀδικίαν καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθην μήπως θελήσῃς νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃς καὶ τὰς θυγατέρας σου, ὅταν μάθῃς αὐτό, καὶ τὴν ὑπόλοιπον περιουσίαν μου. «Καὶ δὲν ἀνεκάλυψε τίποτε εἰς αὐτόν», λέγει. Δὲν ἐγνώριζε δὲ ὁ Ἰακώβ, ὅτι ἡ Ραχήλ ἡ γυναῖκα του ἔκλεψεν αὐτοῦς. Εἰσῆλθε δὲ ὁ Λάβαν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Λείας καὶ ἐρεύνησε αὐτὴν καὶ δὲν ἤυρε τίποτε. Εἰσῆλθε καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Ραχήλ. Ἡ Ραχήλ ὁμως ἐπῆρε καὶ ἔκρυψε τὰ εἴδωλα εἰς τὰ σάγματα τῶν καμήλων καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ εἶπεν εἰς τὸν πατέρα της. Μὴ δυσφορῆς, κύριέ μου. Δὲν ἠμπορῶ νὰ σηκωθῶ ἔμπροσθέν σου, διότι συμβαίνει νὰ ἔχω τὰ συνηθισμένα εἰς τὰς γυναῖκας φαινόμενα. Καὶ ἐρεύνησεν ὁ Λάβαν ὅλην τὴν σκηνὴν αὐτῆς καὶ δὲν ἤυρεν αὐτά.

6. Μεγάλῃ εἶναι ἡ σύνεσις τῆς Ραχήλ, μὲ τὴν ὁποίαν ἠμπόρεσε νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν Λάβαν. Ἄς ἀκούσουν αὐτό, ὅσοι ἐπιμένουν ἀκόμη εἰς τὴν πλάνην καὶ φροντίζουν πο-

αν περὶ πολλοῦ ποιούμενοι. Ἔθηκεν αὐτούς, φησίν,
 ὑπὸ τὰ σάγματα τῶν καμήλων, καὶ ἐπεκάθισεν αὐτοῖς.
 Τί τούτων καταγελαστότερον; Οἱ λόγῳ τετιμημένοι,
 καὶ τοσαύτης ἀξιωθέντες προεδρίας παρὰ τῆς τοῦ Θε-
 5 οῦ φιλανθρωπίας, λίθους ἀναισθήτους θεραπεύειν κα-
 ταδέχονται, καὶ οὐκ ἐγκαλύπτονται, οὐδὲ λαμβάνου-
 σι ἔννοιάν τινα τῆς τοσαύτης ἀτοπίας, ἀλλὰ καθάπερ
 βοσκήματα, οὕτω τῇ συνηθείᾳ ἐπάγονται; Διὰ τοῦτο
 καὶ Παῦλος ἔλεγε γράφων, «Οἴδατε, ὅτι, ὅτε ἔθνη
 10 ἦτε, πρὸς τὰ εἶδωλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν ἤγεσθε ἐπαγό-
 μενοι». Καὶ καλῶς εἶπε, «Τὰ ἄφωνα». Οἱ φωνὴν ἔ-
 χοντες καὶ ἀκοῆς καὶ λόγου μετέχοντες, πρὸς τὰ μη-
 δεμίαν αἴσθησιν ἔχοντα, ὡς ἄλογα ἀπάγεσθε. Καὶ
 ποίας ἂν οἱ τοιοῦτοι συγγνώμης τύχοιεν;
 15 Ἄλλ' ἴδωμεν ὅπως ὁ δίκαιος λοιπὸν θαρρήσας ἔκ-
 τε τῶν παρὰ τοῦ Λάβαν ὁμολογηθέντων, καὶ ἐξ ὧν
 οὐδεμίαν εὐλογον αἰτίαν εὔρε τῆς κατ' αὐτοῦ μέμφε-
 ως, τί φησιν; «Ῥωγίσθη δὲ Ἰακώβ καὶ ἐμαχέσατο τῷ
 Λάβαν καὶ εἶπεν». Ὅρα πῶς καὶ διὰ τῆς μάχης τῆς
 20 οἰκειίας ψυχῆς ἐκκαλύπτει τὴν ἀρετὴν. «Τί τὸ ἀδίκη-
 μά μου», φησίν; «ἢ τί τὸ ἀμάρτημά μου, ὅτι κατεδίω-
 ξας ὀπίσω μου;». Τίνος ἔνεκεν, φησί, μετὰ τοσαύ-
 της ὀργῆς κατεδίωξάς με; ποῖον ἀδίκημα ἐγκαλεῖν ἔ-
 χων; ποῖον ἀμάρτημα; Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ
 25 τοσαύτην ὕβριν ἡμῖν ἐπήγαγες, ὥστε καὶ ἐρευνῆσαι
 πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου. «Τί εὔρες ἀπὸ πάντων
 σκευῶν τοῦ οἴκου σου; Θεὸς ὤδε ἐναντίον τῶν ἀδελ-
 φῶν σου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου καὶ ἐλεγχάτωσαν ἀνά
 μέσον τῶν δύο ἡμῶν». Τοσαύτην, φησίν, ἔρευναν
 30 ποιησάμενος, ἄρα ἠδυνήθητι τι εὔρεῖν τῶν μὴ προση-
 κόντων μοι, ἢ τῶν σοι διαφερόντων; Εἰ εὔρες, ἐν
 τῷ μέσῳ παράγαγε, ἵνα οἱ συνόντες μοι καὶ οἱ μετὰ
 σοῦ παραγενόμενοι τὴν διάκρισιν ποιήσωνται.

λύ διὰ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων. «Ἐκρυσεν αὐτούς», λέγει, «κάτω ἀπὸ τὰ σάγματα τῶν καμήλων καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς αὐτούς. Τί πιὸ γελοῖον ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχει; Αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν τιμηθῆ μετὰ τὴν λογικὴν καὶ ἔχουν ἀξιωθῆ τόσοσιν μεγάλῃς ὑπολήψεως ἐξ αἰτίας τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ καταδέχονται νὰ λατρεύουν ἄψυχους λίθους καὶ δὲν ἀποκρύπτουν τὴν συνήθειάν των, οὔτε ἐννοοῦν τὸ τόσοσιν μεγάλο ἀτόπημα, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς τὰ ζῶα ἔτσι ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὴν συνήθειαν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος γράφοντας ἔλεγε, «Γνωρίζετε ὅτι, ὅταν ἦσασθε εἰδωλολάτρεις, παρεσύρεσθε πρὸς τὰ ἄφωνα εἶδωλα, ὡσάν νὰ εἶχατε ἀπαχθῆ»⁵. Καὶ καλὰ εἶπε, «Τὰ ἄφωνα». Σεῖς ποῦ ἔχετε φωνὴν καὶ ἀκοὴν καὶ λογικόν, παρασύρεσθε, ὡσάν νὰ μὴ ἔχετε λογικόν, πρὸς αὐτὰ ποῦ δὲν ἔχουν καμμίαν αἴσθησιν, τὰ εἶδωλα. Καὶ ποίας συγγνώμης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τύχουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι;

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν, τί εἶπεν ὁ δίκαιος, ὅταν ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβε θάρρος καὶ ἀπ' αὐτὰ ποῦ ὠμολόγησεν ὁ Λάβαν καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἠῦρε καμμίαν λογικὴν αἰτίαν τῆς ἐναντίον του κατηγορίας; «Ὁργίσθη δὲ ὁ Ἰακώβ καὶ ἐπέπληξε τὸν Λάβαν καὶ εἶπε». Πρόσεχε πῶς ἀποκαλύπτει ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν διαμάχην τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς του. «Ποῖον εἶναι τὸ ἀδίκημά μου;», λέγει, «Ἡ ποῖον εἶναι τὸ σφάλμα μου, διὰ τὸ ὅποιον με κατεδίωξες ἐρχόμενος ὀπίσω μου;». Διατί, λέγει, με κατεδίωξες μετὰ τόσοσιν πάθος; Διὰ ποῖον ἀδίκημα με κατηγορεῖς; Διὰ ποῖον σφάλμα; Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ μᾶς προσέβαλες τόσοσιν πολύ, ὥστε καὶ ὀλόκληρον τὴν σκηνὴν μου νὰ ἐρευνήσης. «Τί ἠῦρες ἀπ' ὅλα τὰ σκεύη τῆς οἰκίας σου; Βάλε αὐτὸ ἐδῶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς συγγενεῖς μου καὶ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ὡς κρίνουν αὐτοὶ ἡμᾶς τοὺς δύο». Ἀφοῦ ἐρεύνησες τόσοσιν, λέγει, ἄρα γε ἠμπόρεσες νὰ εὔρης κάτι ποῦ δὲν εἶναι ἰδικόν μου ἢ ποῦ λείπει ἀπὸ τὰ ἰδικὰ σου ὑπάρχοντα; Ἐάν ἠῦρες, παρουσίασε αὐτὸ ἐνώπιον ἡμῶν, ὥστε νὰ ἔλθουν οἱ ἰδικοὶ μου καὶ οἱ ἰδικοὶ σου καὶ νὰ τὸ ξεχωρίσουν.

Ἐπειδὴ εἶδεν ἀνεύθυνον ἑαυτὸν ἐν ἅπασιν γεγενη-
 μένον, πολλὴν λοιπὸν παρρησίαν προσλαβὼν ἀπαρι-
 θμεῖται τὴν εὐνοίαν, ἣν περὶ αὐτὸν ἐν παντὶ τῷ χρό-
 νῳ ἐπεδείξατο, καὶ φησι· «Ταῦτά μοι εἴκοσιν ἔτη».
 5 Μετὰ τὸν κάματον τῶν τοσοῦτων ἐτῶν τούτων, ἤμην
 ἄξιός ταύτης τῆς ὕβρεως; «Ταῦτά μοι εἴκοσιν ἔτη».
 Σήμερον εἴκοσιν ἐτῶν ἀριθμὸν ἔχω ἐν τῷ οἴκῳ τῷ
 σῷ. «Τὰ πρόβατά σου καὶ αἱ αἴγες σου οὐκ ἠτεκνώ-
 θησαν· κριοὺς τῶν προβάτων σου οὐ κατέφαγον· θη-
 10 ριάλωτον οὐκ ἐνήνοχά σοι. Ἐγὼ ἀπετίγγυον παρ' ἐ-
 μαυτοῦ, κλέμματα ἡμέρας καὶ κλέμματα νυκτός. Ἐ-
 γενόμην τῆς ἡμέρας συγκαιόμενος τῷ καύματι, καὶ
 παγετῷ τῆς νυκτός, καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν
 ὀφθαλμῶν μου». Ἐπελάθου, φησί, τῶν καμάτων τῶν
 15 ἐμῶν. ὧν ἐπεδείξαμην ποιμαίνων τὰ πρόβατά σου καὶ
 τὰς αἴγας; Μὴ ἔχεις ἐγκαλέσαι ὅτι ποτὲ τὰ πρόβατα,
 ἢ αἱ αἴγες ἠτεκνώθησαν;

Ὅρα πόσῃν δείκνυσι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν
 γεγενημένην εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λάβαν διὰ τὴν αὐτοῦ
 20 παρουσίαν. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὅπερ καὶ ἄνω ἔλεγεν,
 «Εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς ἐπὶ τῷ ποδί μου». Τοῦτο γὰρ
 οὐδεὶς ἂν παρὰ ποιμένος ἀπαιτήσειεν. Οὐδὲ γὰρ τῆς
 ποιμαντικῆς τοῦτο ἔργον· φύσεως γάρ ἐστι. Διὰ τοῦ-
 25 το πρὸ πάντων τοῦτο προτίθησι, καὶ πολλὴν δείκνυσι
 τὴν ἄνωθεν γεγενημένην πρόνοιαν περὶ τὰ ποίμνια.
 «Κριοὺς τῶν προβάτων σου οὐ κατέφαγον». Μὴ δύ-
 νασαι εἰπεῖν ὅτι ποτὲ κατέφαγον κριὸν ἐκ τῶν προ-
 βάτων σου, ὃ πολλοῖς τῶν ποιμένων ποιεῖν ἔθος;
 «Θηριάλωτον οὐκ ἐνήνοχά σοι». Οὔτε αὐτός, φησί,
 30 ποτὲ κατέφαγον, οὔτε θηρίον ἰσχυρὸς ποτε ἀφελέσθαι.
 Μὴ ἐνήνοχά σοι θηριάλωτον; Ἡ οὐχὶ καθ' ἑκάστην
 ἡμέραν τοὺς τὰ ποίμνια ἐγχειριζομένους ὄρᾳς θηριά-
 λωτα τοῖς δεσπόταις προσάγοντας; Ἄλλὰ σὺ οὐδὲν
 τοιοῦτον ἐγκαλέσαι δυνήσῃ, ἢ δεῖξαι γεγενημένον ἐν

Ὅταν εἶδεν, ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν εὐθύνην δι' ὅλα αὐτὰ πού εἶχαν γίνει, ἀφοῦ ἐπῆρε πλέον θάρρος, ἀπαριθμεῖ τὴν εὐνοίαν τὴν ὁποίαν ἔδειξε πάντοτε εἰς αὐτόν, καὶ λέγει· «Ἦμουν μαζί σου εἴκοσι ἔτη. Μετὰ ἀπὸ τὸν κόπον τόσων πολλῶν χρόνων ἤμουν ἄξιος τέτοιας προσβολῆς; «Ἦμουν μαζί σου εἴκοσι ἔτη». Σήμερον ἔχω εἴκοσι ἔτη εἰς τὸν οἶκον σου. «Τὰ πρόβατά σου καὶ αἱ αἶγες σου δὲν ἔμειναν στεῖρα. Κριούς ἀπὸ τὰ πρόβατά σου δὲν ἔφαγον. Δὲν σοῦ ἔφερα πρόβατον κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον. Ἐγὼ συνεπλήρωνον ἐκ τῶν ἰδικῶν μου ὅσα ἐκλέπτοντο τὴν ἡμέραν ἢ τὴν νύχτα. Τὴν ἡμέραν ἐκαιγόμενον ἀπὸ τὴν Ζέστην καὶ τὴν νύκτα ὑπέφερον ἀπὸ τὸ κρῦο καὶ ἔτσι ὁ ὕπνος ἔφευγεν ἀπ' τοὺς ὀφθαλμούς μου». Ἐλησμόνησες, λέγει, τοὺς κόπους μου, τοὺς ὁποίους ὑπέφερα μέ τὸ νὰ βόσκω τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας σου; Μήπως μπορεῖς νὰ μὲ κατηγορήσης, ὅτι τὰ πρόβατά σου ἢ αἱ αἶγες σου ἔμειναν χωρὶς νὰ γεννήσουν;

Πρόσεχε πόσην εὐνοίαν δείχνει ὅτι ἔλαβεν ὁ οἶκος τοῦ Λάβαν ἐξ αἰτίας τῆς εἰς αὐτόν παρουσίας τοῦ Ἰακώβ. Καθ' ὅσον αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο πού ἔλεγεν ἄνωτέρω, «Μὲ τὸν ἐρχομόν μου ὁ Θεὸς σοῦ ἔδωκε τὴν εὐλογίαν του». Διότι αὐτὸ κανεῖς δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ βοσκόν, ἀφοῦ οὔτε τῆς ποιμαντικῆς εἶναι ἔργον, ἀλλὰ τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο πρὶν ἀπ' ὅλα προβάλλει αὐτὸ καὶ δείχνει ὅτι ἐλήφθη ἄνωθεν μεγάλη πρόνοια διὰ τὰ πρόβατα. «Κριούς ἀπὸ τὰ πρόβατά σου δὲν ἔφαγα». Μήπως ἠμπορεῖς νὰ εἰπῆς, ὅτι ἔφαγα κάποτε κάποιον κριὸν ἀπὸ τὰ πρόβατά σου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνηθίζουν νὰ κάμνουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς βοσκούς; «Δὲν σοῦ ἔφερα πρόβατον κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον». Οὔτε ὁ ἴδιος, λέγει, ἔφαγα ποτὲ κάποιον κριόν, οὔτε κανένα θηρίον ἠμπόρεσε ποτὲ νὰ ἀφαιρέσῃ κάτι ἀπ' αὐτά. Μήπως σοῦ ἔφερα κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον; Ἡ μήπως δὲν βλέπεις καθημερινῶς τοὺς ποιμένας νὰ φέρουν εἰς τοὺς κυρίους των ζῶα κατασπαραγμένα ἀπὸ θηρία; Ἀλλὰ σὺ δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ μὲ κατηγορήσης διὰ τίποτε τέτοιο, ἢ νὰ

τοῖς εἴκοσιν ἔτεσι. Καὶ τί λέγω θηριάλωτον; Ἄλλ' οὐδὲ εἰ ἐκλάπη ποτέ, ὅλα συμβαίνειν εἰκός, εἰς τὴν σὴν γνῶσιν τοῦτο ἔλθειν πεποίηκα, ἀλλ' ἐγὼ καὶ κλέμματα κλεπτόμενα ἀπετίγγυον, τὰ τε ἐν ἡμέρα, 5 τὰ τε ἐν νυκτὶ γινόμενα. Καὶ διηγεκῶς καὶ τὸν τοῦ καύματος καύσωνα ἔφερον γενναίως, καὶ τὸν κρυμὸν τὸν ἀπὸ τῆς νυκτός, ὑπὲρ τοῦ ἀβλαβῆ σοι τὰ ποιμνία διασώσασθαι· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ὕπνος διὰ τὴν πολλὴν φροντίδα ἀφίστατο ἀπ' 10 ἐμοῦ.

Εἶδες ποιμένος ἀγρουπνίαν; Εἶδες σπουδὴν ἐπιτεταμένην; Ποίαν ἂν ἔχοιεν ἀπολογία οἱ τὰ λογικὰ ποιμνία ἐγκεχειρισμένοι, καὶ πολλὴν τὴν ραθυμίαν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, κατὰ τὸν 15 προφήτην, τὰ μὲν κατασφάττοντες, τὰ δὲ ὀρῶντες θηριόβρωτα γινόμενα, τὰ δὲ ὑφ' ἐτέρων συλῶμενα, καὶ οὐδεμίαν κηδεμονίαν αὐτῶν ποιεῖσθαι βουλόμενοι; καίτοι γε ἐνταῦθα ἐλάττων ὁ πόνος, καὶ εὐκολος ἡ ἐπιμέλεια; Ψυχὴ γάρ ἐστιν ἡ παιδευομένη· ἐκεῖ δὲ πο- 20 λὺς καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ὁ πόνος.

7. Ὅρα γάρ, τί φησιν. «Ἐγενόμην τῆς ἡμέρας συγκαιόμενος τῷ καύματι, καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός, καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπ' ἐμοῦ». Τίς ἂν τοῦτο νῦν δυνηθεῖη εἰπεῖν, ὅτι διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ὑπ' 25 αὐτοῦ ποιμαινομένων κινδύνους ἀνεδέξατο καὶ ταλαιπωρίας; Τῶν μὲν νῦν οὐδεὶς ἂν τοῦτο εἰπεῖν τολμήσειε. Παῦλῳ δὲ μόνῳ ἔξεστι ταῦτα μετὰ παρησίας λέγειν, καὶ τούτων μείζονα, τῷ διδασκάλῳ τῆς οἰκουμένης. Καὶ ποῦ, φησί, Παῦλος ταῦτα ὑπέμεινεν; Ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος· «Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;». Ὡ ποι- 30 μένος φιλοστοργία. Τὰ ἐτέρων, φησί, πτώματα ἐμοὶ ἐπιτείνει τὰς ἀλγηδόνας· τὰ ἐτέρων σκάνδαλα ἐμοὶ

6. Πρβλ. Ἰεζ. 34, 3-6.

7. Β' Κορ. 11, 29.

ἀποδείξει, ὅτι ἐγίνε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Καὶ τί λέγω κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον; Ἄλλὰ οὔτε ἐὰν ἐκλάπη κάτι κάποτε, πρῶγμα τὸ ὁποῖον φυσικόν εἶναι νὰ συμβαίνει, ἄφησα αὐτὸ νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ἀντίληψίν σου, ἀλλὰ ἐγὼ συνεπλήρωνον, ὅσα ἐκλέπτοντο καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Καὶ ὑπέφερον διαρκῶς χωρὶς νὰ γογγύζω καὶ τὸν καύσωνα ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ζέστην καὶ τὸ ψῦχος τῆς νύκτας, ὥστε νὰ κρατήσω τὰ ποιμνιά σου σῶα καὶ ἀβλαβῆ. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ὁ ὕπνος ἀκόμη ἔφευγεν ἀπὸ ἐμέ λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς φροντίδος.

Εἶδες πόσον ἀγρυπνεῖ ὁ ποιμὴν; Εἶδες πόσον πολὺ φροντίζει; Ποίαν ἀπολογίαν θὰ δώσουν ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθῆ ἡ φροντίς τῶν λογικῶν προβάτων καὶ δείχνουν πολλὴν ἀμέλειαν, καί, ἐνῶ κάθε ἡμέραν, κατὰ τὸν προφήτην⁶, ἄλλα μὲν τὰ σφάζουν, ἄλλα τὰ βλέπουν νὰ τὰ κατασπαράζουν τὰ θηρία, καὶ ἄλλα νὰ κλέπτονται ἀπὸ ἄλλους, ὅμως δὲν θέλουν νὰ φροντίζουν καθόλου δι' αὐτά; Καὶ μάλιστα ἂν καὶ ὁ κόπος ἐδῶ εἶναι ὀλιγώτερος καὶ εὐκολη ἡ φροντίς; Διότι αὐτὴ πού παιδεύεται εἶναι ἡ ψυχὴ, ἐνῶ εἰς ἐκείνην τὴν περίπτωσιν ἀπαιτεῖται κόπος πολὺς καὶ σωματικὸς καὶ ψυχικὸς.

7. Διότι πρόσεχε τί λέγει. «Τὴν ἡμέραν ἐκαιγόμενον ἀπὸ τὴν ζέστην καὶ τὴν νύκτα ὑπέφερον ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἔτσι ὁ ὕπνος ἔφευγεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου». Ποῖος λοιπὸν τώρα θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῆ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν πού ποιμαίνει, ἀνέλαβε κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας; Ἀπὸ τοὺς σημερινούς κανεῖς δὲν θὰ ἐτολμοῦσε νὰ εἰπῆ αὐτό. Μόνον ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ αὐτά μὲ θάρρος καὶ ἀκόμα περισσότερα. Καὶ πού λέγει ἡ Γραφή ὅτι ὁ Παῦλος ὑπέμεινε αὐτά; "Ἄκουε τὸν ἴδιον πού λέγει: «Ποῖος ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ; Ποῖος σκανδαλίζεται καὶ δὲν φλέγομαι ἐγώ;»⁷. Πῶ, πῶ μέγεθος φιλοστοργίας ποιμένος. Τὰ παραπτώματα τῶν ἄλλων, λέγει, μοῦ μεγαλύνουν τοὺς πόνους. Τὰ σκάνδαλα τῶν ἄλλων εἰς ἐμένα

τὴν κάμινον τῆς ὀδύνης ἀνάπτει. Τοῦτον ἅπαντες
 ζηλούτωςαν οἱ τὴν τῶν λογικῶν προβάτων ἐγχει-
 ρισμένοι προστασίαν, καὶ μὴ χεῖρους γενέσθωσαν τοῦ
 περὶ τὴν τῶν ἀλόγων πρόνοιαν τοσαύτην ἀγρυπνίαν
 5 ἐπιδειξαμένου, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐτῶν ἀριθμὸν. Ἐκεῖ
 μὲν γὰρ κἂν ραθυμία τις γένηται, οὐδὲν τὸ βλάβος·
 ἐνταῦθα δὲ κἂν ἐν πρόβατον λογικὸν ἀπόληται, ἢ θη-
 ριάλωτον γένηται, πολλὴ ἢ ζημία, μεγίστη ἢ βλάβη,
 ἄφατος ἢ κόλασις. Εἰ γὰρ ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος τὸ
 10 αἷμα τὸ ἴδιον ἐκχέαι ὑπὲρ αὐτοῦ οὐ παρητήσατο, ποί-
 ας ἂν εἶη ὁ τοιοῦτος συγγνώμης ἄξιος, ὁ τὸν οὕτω
 τιμηθέντα παρὰ τοῦ Δεσπότης παρορᾶν ἀνεχόμενος,
 καὶ μὴ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα πληρῶν εἰς τὴν τοῦ
 προβάτου ἐπιμέλειαν; Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ
 15 λόγου ἐπανέλθωμεν.

«Ταῦτά μοι», φησὶν, «εἴκοσιν ἔτη εἰμὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
 σου. Ἐδούλευσά σοι δεκατέσσαρα ἔτη ἀντὶ τῶν δύο
 θυγατέρων σου, καὶ ἐξ ἔτη ἐν τοῖς προβάτοις σου,
 καὶ παρελογίσω τὸν μισθὸν μου δέκα ἀμνάδας. Εἰ μὴ
 20 ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ
 ἦν μετ' ἐμοῦ, νῦν ἂν με κενὸν ἐξαπέστειλας. Τὴν τα-
 πείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου εἶδεν
 ὁ Θεός, καὶ ἤλεγξέ σε χθές». Ὅρα πῶς τὰ παρὰ τοῦ
 Λάβαν ὁμολογηθέντα παρεθάρρυνε τὸν δίκαιον, καὶ
 25 μετὰ παρησίας τὸν ἔλεγχον ποιεῖται. Οἶδας, φησὶν,
 ὅπως τῶν εἴκοσιν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν ἐδούλευσά σοι,
 ὑπὲρ τῶν θυγατέρων σου τὰ δεκατέσσαρα ἔτη, ἐν δὲ
 τοῖς προβάτοις τὰ ὑπόλοιπα· καὶ ὁμῶς ἀποστερῆσαί με
 καταδέξω τὸν μισθόν, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τούτου ἐνεκά-
 30 λεσα. Τοῦτο δέ, ἐξ ὧν αὐτὸς ὠμολόγησας, οἶδα, ὅτι
 εἰ μὴ ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ ἦν μοι βοη-
 θός, νῦν ἂν με κενὸν ἐξαπέστειλας, ἔρημον, καὶ πάν-
 τα ἂν ἀφείλω ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τὴν ἀδικίαν, ἣν προέθου,
 εἰς ἔργον ἂν ἤγαγες.

35 Ἄλλ' ὁ Θεὸς ὁ εἰδὼς «Τὴν ταπείνωσίν μου καὶ
 τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου». Τί ἐστι, «Τὴν ταπείνω-

ἀνάπτουν τὴν κάμινον τῆς λύπης. Αὐτὸν ἄς ἔχουν ὡς ὑπόδειγμα ὅλοι ὅσοι ἔχουν ἀναλάβει τὴν προστασίαν τῶν λογικῶν προβάτων καὶ νὰ μὴ γίνωνται χειρότεροι ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν φροντίδα τῶν ἀλόγων ἀγρύπνησε τόσον πολὺ καὶ μάλιστα ἐπὶ τόσα πολλὰ ἔτη. Διότι εἰς τὰ ἄλογα ζῶα καὶ νὰ συμβῇ κάποια ἀπερισκεψία, δὲν θὰ εἶναι μεγάλη ἢ ζημία. Ἐδῶ ὁμως ἐάν χαθῇ ἔστω καὶ ἓνα λογικόν πρόβατον, ἢ κατασπαραχθῇ ἀπὸ θηρίον, θὰ εἶναι μεγάλη ἢ ζημία, πολὺ μεγαλύτερη ἢ βλάβη, ἀνυπολόγιστη ἢ τιμωρία. Διότι ἐάν ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν ἠρνήθη νὰ χύσῃ τὸ αἷμα τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ, ποίας συγγνώμης θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τύχῃ αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀνέχεται νὰ παραβλέπῃ αὐτόν, ποῦ ἐτιμῆθη τόσον ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ δὲν κάνει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτόν διὰ τὴν φροντίδα τοῦ προβάτου; Ἄλλ' ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου.

«Ἐδῶ καὶ εἴκοσι ἔτη μένω εἰς τὸν οἶκον σου. Σὲ ἐδούλευσα δέκα τέσσερα ἔτη διὰ τὰς δύο θυγατέρας σου καὶ ἕξι ἔτη διὰ τὰ πρόβατά σου καὶ ὑπελόγισες τὸν μισθόν μου, ἀφοῦ τὸν ἄλλαξες πολλές φορές, δέκα πρόβατα. Ἐάν δὲν ἦτο μαζί μου ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαὰκ, τώρα θὰ μ' ἔδιωχνες μὲ ἄδεια χέρια. Τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου εἶδεν ὁ Θεὸς καὶ σὲ ἤλεγξε χθές». Πρόσεχε, πῶς αὐτὰ ποῦ ὠμολόγησεν ὁ Λάβαν ἐνεθάρρουναν τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἐλέγχει φανερά. Γνωρίζεις, λέγει, ὅτι σοῦ ἐδούλευσα ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, δεκατέσσερα διὰ τὰς θυγατέρας σου καὶ τὰ ὑπόλοιπα διὰ τὰ πρόβατα καὶ ὅτι παρ' ὅλα αὐτὰ κατεδέχθης νὰ μοῦ στερήσῃς τὸν μισθόν μου καὶ δὲν σὲ κατηγόρησα δι' αὐτὸ καθόλου. Καὶ γνωρίζω αὐτὸ ἀπ' ὅσα σὺ ὁ ἴδιος ὠμολόγησες, ὅτι δηλαδὴ, ἐάν δὲν ἦτο συμπαραστάτης μου ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ, τώρα θὰ μ' ἔδιωχνες μὲ ἄδεια χέρια, ἔρημον, καὶ θὰ ἀφαιροῦσες τὸ πάντα ἀπὸ ἐμένα καὶ τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποίαν εἶχες κατὰ νοῦν, θὰ τὴν ἐπραγματοποιούσες.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς ὁ γνωρίζων «τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου». Τὰ σημαίνει «τὴν ταπείνωσίν

σίν μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου»; Ἐπειδὴ ἤ-
 δει ὁ Θεός, ὅπως μὲν ἐγὼ μετὰ πολλῆς τῆς εὐνοίας
 τὴν δουλείαν ἐποιησάμην, καὶ τὸν κόπον ὅσον ὑπέ-
 5 μαινα ποιμαίνων τὰ πρόβατα, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν
 νυκτὶ φροντίζων διετέλουν, πρὸς ἐκεῖνα ἰδὼν ὁ φι-
 λάνθρωπος Δεσπότης χθὲς ἤλεγξέ σε, ἐπέσχε τῆς
 κατ' ἐμοῦ ἀδικίας καὶ τῆς ἀλογίστου ὀρμῆς. Ἰκανῶς
 ἐν τάξει ἀπολογίας καθίκετο τοῦ Λάβαν, καὶ μετὰ τὸ
 ἐλέγξει τὴν εἰς αὐτὸν ἀδικίαν, καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ
 10 εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας ἀπρηριθμήσατο. Διὸ αἰδεσθεῖς ἐ-
 κείνος τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα, λοιπὸν καὶ εἰς δειλί-
 αν καθίσταται, καὶ συνθήκας ἀπαιτῆσαι βούλεται πα-
 ρὰ τοῦ δικαίου.

Ὅρα Θεοῦ κηδεμονίαν. Ὁ οὕτω παρεσκευασμέ-
 15 νος, καὶ μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς τὴν καταδίωξιν ποιη-
 σάμενος, εἰς τοσαύτην κατέστη δειλίαν, ὡς τὰς παρ'
 αὐτοῦ συνθήκας ἐπιζητεῖν. «Ἀποκριθεὶς γὰρ Λάβαν»,
 φησὶν, «εἶπε τῷ Ἰακώβ· αἱ θυγατέρες σου, θυγατέ-
 ρες μου, καὶ οἱ υἱοὶ σου, υἱοὶ μου, καὶ τὰ κτήνη σου,
 20 κτήνη μου, καὶ πάντα ὅσα σὺν ὄρᾳς, ἐμὰ ἐστί καὶ
 τῶν θυγατέρων μου· τί ποιήσω ταύταις σήμερον, ἢ
 τοῖς τέκνοις αὐτῶν τοῖς τεχθεῖσιν;». Οἶδα ὅτι καὶ αἱ
 θυγατέρες, φησὶν, ἐμαί εἰσι, καὶ πάντα ὅσα σοὶ ἐ-
 στί, ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐμῆς προσεγένετό σοι.
 25 Τί οὖν ποιήσω ταύταις σήμερον, ἢ τοῖς ὑπ' αὐτῶν
 τεχθεῖσι; Νῦν δεῦρο, διαθώμεθα διαθήκην ἐγὼ τε καὶ
 σὺ, καὶ ἔσται εἰς μαρτύριον ἀνὰ μέσον ἐμοῦ τε καὶ
 σοῦ». Συνθήκας, φησὶ, ποιησώμεθα, «Καὶ ἔσται εἰς
 μαρτύριον ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ», εἰς ἔλεγχον, εἰς
 30 ἀπόδειξιν. «Εἶπε δὲ αὐτῷ»· εἴ τις παραβῆναι τὰ νῦν
 παρ' ἡμῶν προταθέντα ἐπιχειρήσειεν· «Ἴδου οὐδεὶς
 μεθ' ἡμῶν ὁ δὲ Θεὸς μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ».

8. Σκόπει, πῶς κατὰ μικρὸν ὁ Λάβαν καὶ εἰς θεο-
 γνωσίαν ἐνάγεται. Ὁ γὰρ τὴν κλοπὴν πρὸ τούτου
 35 τῶν θεῶν αὐτοῦ ἐπιφέρων τῷ δικαίῳ, καὶ τοσαύτην
 ἔρευναν ποιησάμενος, νῦν φησιν· ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐστί

μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου»; Ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὁ Θεός, ὅτι ἔκαμα μὲ πολλὴν ὄρεξιν τὴν δουλειάν μου, καὶ πόσον κόπον ὑπέμεινα βόσκων τὰ πρόβατα, καὶ ὅτι ἐφρόντιζα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα, αὐτὰ ἀφοῦ εἶδεν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος σὲ ἤλεγξε χθὲς καὶ σὲ συνεκράτησεν ἀπὸ τὴν ἐναντίον μου ἀδικίαν καὶ τὸ παράλογον πάθος. Μὲ τὴν ἀπολογίαν του ἔθιξεν ἄρκετὰ τὸν Λάβαν καὶ ἀφοῦ ἤλεγξε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδικίαν, ἀπηρίθμησε καὶ τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ἐντραπείς δι' ὅσα τοῦ εἶπεν, δειλιάζει καὶ θέλει νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν δίκαιον συμφωνίαν.

Πρόσεχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Αὐτός ὁ ὁποῖος εἶχε προετοιμασθῆ τόσον πολὺ καὶ τὸν κατεδίωξε μὲ τόσῃ ὀρμῇ, αὐτός τόσον πολὺ ἐφοβήθη, ὥστε νὰ ζητῇ ἀπ' αὐτόν τὴν τήρησιν τῶν συμφωνιῶν. Πράγματι «ὁ Λάβαν ἀποκριθείς», λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν Ἰακώβ· Αἱ θυγατέρες σου εἶναι θυγατέρες μου καὶ οἱ υἱοί σου υἱοί μου καὶ τὰ κτήνη σου κτήνη μου καὶ ὅλα, ὅσα σὺ βλέπεις, εἶναι ἰδικά μου καὶ τῶν θυγατέρων μου. Γνωρίζω, λέγει, ὅτι καὶ αἱ θυγατέρες σου εἶναι ἰδικαί μου καὶ ὅλα ὅσα σοῦ ἀνήκουν τὰ ἀπέκτησες ἀπὸ τὰ ἰδικά μου ὑπάρχοντα. «Τί κακὸν λοιπὸν ἠμπορῶ νὰ κάμω σήμερον εἰς αὐτάς καὶ εἰς τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα αὐταὶ ἐγέννησαν; Ἔλα λοιπὸν καὶ ἄς κάμωμεν συμφωνίαν ἐγὼ καὶ ἐσύ, ἢ ὁποῖα θὰ εἶναι μία μαρτυρία φιλίας μεταξύ μας». Συμφωνίας, λέγει, ἄς κάμωμεν. «Καὶ ἄς εἶναι ὡς μαρτυρία μεταξύ μας», σημεῖον ἐλέγχου καὶ ἀποδείξεως τῆς φιλίας μας. «Εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν»· ἐὰν κανεὶς ἐπιχειρήσῃ τώρα νὰ παραβῇ τὴν μεταξύ μας συμφωνίαν, «Ἴδου κανεὶς δὲν ὑπάρχει πλησίον μας. Ὁ Θεός ὁμοῦ εἶναι ἐνώπιόν μας μάρτυς».

8. Πρόσεχε πῶς ὁ Λάβαν ὁδηγεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτός πού προηγουμένως ἀπέδιδε τὴν κλοπὴν τῶν θεῶν του εἰς τὸν δίκαιον καὶ ἔκανε τόσῃν ἔρευναν, τώρα λέγει· Ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκεται κανεὶς ἀνάμεσά μας πού θὰ ἠμπορῇ, ἐὰν γίνῃ

μεταξὺ ἡμῶν ὁ δυνάμενος, εἴ τι μετὰ ταῦτα γένοιτο, μαρτυρῆσαι τοῖς νῦν παρ' ἡμῶν γινομένοις, «ὁ Θεὸς μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ». Ἐκεῖνος πάρεστιν, ὁ τὰ πάντα ὁρῶν, ὃν οὐδὲν λαθεῖν δύναται, ὁ τὴν ἐ-
 5 κάστου γνώμην ἐπιστάμενος. «Λαβῶν δέ», φησὶν, «Ἰακώβ ἔστησε στήλην, καὶ ἐποίησε βουνόν, καὶ ἔφαγον ἐπὶ τοῦ βουνοῦ. Ἐἶτα εἶπεν αὐτῷ Λάβαν· ὁ βουνὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ». Τί ἐστιν, «Ὁ βουνὸς οὗτος»; Ἀντὶ τοῦ, τὰ ρήματα τὰ
 10 ἐνταῦθα γινόμενα ἐν τῷ βουνῷ τούτῳ ὑπόμνησις ἡμῖν ἔσται διηνεκῶς. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, βουνὸς μαρτυρίου». Ἐἶτά φησιν· «Ἐπίδοι ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ».

Σκόπει πῶς πάλιν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ δίκην ἐπι-
 15 καλεῖται ὁ Λάβαν. «Ἐπίδοι γάρ», φησὶν, «ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ, ὅτι ἀποστησόμεθα ἕτερος τοῦ ἑτέρου». Νῦν, φησί, χωρισθησόμεθα, καὶ σὺ μὲν ἀπελεύση εἰς τὴν οἰκείαν γῆν, ἐγὼ δὲ ἐπανελεύσομαι εἰς τὸν οἶκον τὸν ἐμόν. «Εἰ ταπεινώσεις τὰς θυγατέρας
 20 μου, εἰ λάβοις γυναῖκας πρὸς ταῖς θυγατράσι μου, ὄρα, οὐδεὶς μεθ' ἡμῶν ἐστιν ὁ ὁρῶν· Θεὸς μάρτυς». Σκόπει πῶς καὶ ἄπαξ καὶ δεύτερον καὶ κολλάκις τὸν Θεὸν καλεῖ μάρτυρα. Καὶ γὰρ ἡ πρόνοια ἡ περὶ τὸν Ἰακώβ γεγενημένη ἐπαίδευσεν αὐτόν, ὅση τοῦ Δε-
 25 σπότητος ἢ δύναμις, καὶ ὡς οὐχ οἷόν τε τι λαθεῖν τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν. Διὰ τοῦτό φησι· κἂν διαχωρισθῶμεν, κἂν μηδεὶς ἕτερος ὁ μαρτυρῆσαι δυνάμενος, αὐτὸς ἔσται μάρτυς ὁ πανταχοῦ παρών· δι' ἐκάστου τῶν ρημάτων ἐνέφηγεν, ὅτι τῆς πανταχοῦ γῆς ἐστι
 30 Δεσπότης. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ· «Ἰδοὺ ἡ στήλη αὕτη μαρτυρεῖ.

Ἐἶτα πάλιν ὁ Λάβαν φησὶν· ἐὰν τε γὰρ ἐγὼ μὴ διαβῶ πρὸς σέ, μήτε σὺ διαβῆς πρὸς ἐμὲ τὸν βουνὸν τοῦτον καὶ τὴν στήλην ταύτην ἐπὶ κακίᾳ, ὁ Θεὸς Ἄ-

κάτι μεταξύ μας, νὰ μαρτυρήσῃ αὐτὰ ποῦ γίνονται τώρα, «ὁ Θεὸς ἄς εἶναι μάρτυς μεταξύ ἐμοῦ καὶ σοῦ». Ἐκεῖνος εἶναι παρών, αὐτός ποῦ βλέπει τὰ πάντα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οὐδὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ, αὐτός ποῦ γνωρίζει καλῶς τὴν σκέψιν τοῦ καθενός. «Ἄφοῦ δὲ ἔλαβε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἓνα λίθον, τὸν ἔστησεν ὡς στήλην καὶ ἔκαμαν σωρὸν καὶ ἔφαγον ὁ Ἰακώβ καὶ ὁ Λάβαν ἐπάνω εἰς τὸν σωρὸν. Ἐπειτα εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Λάβαν Ὁ σωρὸς αὐτός εἶναι μάρτυς τῆς μεταξύ μας συμφωνίας». Τί σημαίνει, «Ὁ σωρὸς αὐτός»; Εἶπεν αὐτὸ ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ὅσα ἐλέχθησαν ἐπάνω εἰς τὸν σωρὸν αὐτὸν θὰ εἶναι διαρκῆς εἰς ἡμᾶς ὑπενθύμισις. «Καὶ ὠνόμασε τὸν τόπον ὁ Λάβαν σωρὸν μαρτυρίας». Ἐπειτα εἶπεν «Ἄς ἐπιβλέψῃ ὁ Θεὸς μεταξύ ἐμοῦ καὶ σοῦ».

Πρόσεξε, πῶς πάλιν ὁ Λάβαν ζητεῖ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει «Ἄς ἐπιβλέψῃ ὁ Θεὸς μεταξύ ἐμοῦ καὶ σοῦ, διότι θὰ χωρισθῶμεν ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον». Τώρα, λέγει, θὰ χωρισθῶμεν καὶ σὺ μὲν θὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, ἐγὼ δὲ θὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν οἶκόν μου. «Ἐάν ταλαιπωρήσῃς τὰς θυγατέρας μου, ἢ ἐάν λάβῃς ἄλλας γυναῖκας ἐκτὸς τῶν θυγατέρων μου, πρόσεχε, κανεῖς δὲν ὑπάρχει μεταξύ μας ὡς μάρτυς. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μάρτυς». Πρόσεχε πῶς καὶ μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φοράς καλεῖ μάρτυρα τὸν Θεόν. Καθ' ὅσον ἡ περὶ τὸν Ἰακώβ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν, πόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαφύγῃ τίποτε ἀπὸ τὸν ἄγρυπνον ὀφθαλμόν του. Διὰ τοῦτο λέγει «Καὶ ἂν χωρισθῶμεν, καὶ ἂν κανεῖς ἄλλος δὲν θὰ ἠμπορῇ νὰ μαρτυρήσῃ, αὐτός θὰ εἶναι μάρτυς ὁ πανταχοῦ παρών. Μὲ κάθε μίαν ἀπὸ τὰς λέξεις αὐτὰς κατέστησε φανερόν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ ἐξουσιαστής ὀλοκλήρου τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ Ἐἶδού ἡ στήλη αὐτὴ εἶναι μάρτυς τῆς συμφωνίας».

«Ἐπειτα πάλιν ὁ Λάβαν εἶπεν Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ναχώρ θὰ εἶναι κριτῆς μεταξύ μας, ἐάν ἐγὼ δὲν διαβῶ πρὸς τὸ μέρος σου καὶ σὺ δὲν περάσῃς

- βραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ναχώρ κρίνοι ἀνὰ μέσον ἡμῶν». Θεὰ πῶς μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τὸν πάππον τὸν ἑαυτοῦ συνῆψεν, ἀδελφὸν μὲν τοῦ πατριάρχου τυγχάνοντα, ἑαυτοῦ δὲ πάππον. «Ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Να-
 5 χώρ κρίνοι ἀνὰ μέσον ἡμῶν. Καὶ ὤμοσεν Ἰακώβ κατὰ τοῦ φόβου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ ἔθυσε θυσίαν ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ ὄρει». «Ἐθυσε θυσίαν ἐν τῷ ὄρει». ηὐχαρίστησε, φησί, τῷ
 10 Θεῷ ἐπὶ τοῖς γεγρονόσι. «Καὶ ἔφαγον, καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ ὄρει. Ἀναστάς δὲ Λάβαν τῷ πρῶτῳ κατεφίλησε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἀποστραφεὶς Λάβαν ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ».
- 15 Εἶδες, ἀγαπητέ, πόση τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία, ὅπως κατὰ ταῦτόν καὶ τὴν περὶ τὸν δίκαιον πρόνοιαν ἐπεδείξατο, κἀκεῖνον ἀπέστησε τῆς κατ' αὐτοῦ ἀδικίας, καὶ δι' ὧν αὐτῷ παρεγγύησε μὴ λαλῆσαι πονηρὰ κατὰ τοῦ Ἰακώβ, εἰς τὴν τῆς θεογνωσίας ὁδὸν κατὰ μικρὸν
 20 αὐτόν ἐνήγαγε, καὶ ὁ καθάπερ θηρίον ἐπιτρέχων, καὶ φθάσαι βουλόμενος καὶ ἀνελεῖν, ἀπολογησάμενος καὶ καταφιλήσας καὶ τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, οὕτως οἴκαδε ὑπέστρεψε; Τάχα εἰς πολὺ μῆκος τὸν λόγον ἐξετείναμεν, ἀλλὰ τῆς ἱστορίας εἰς τὴν ἀ-
 25 νάγκην ἡμᾶς ταύτην καταστησάσης. Διόπερ ἐνταῦθα στήσαντες τὸν λόγον, ἐκεῖνο παρακαλέσωμεν ὑμῶν τὴν ἀγάπην, ὥστε πάντα ποιεῖν καὶ πραγματεύεσθαι, ἵνα τὴν ἄνωθεν εὐνοίαν ἐπισπασώμεθα. Ἐὰν γὰρ ἐκεῖνον ἔχωμεν εὐμενῆ, πάντα ἡμῖν ράδια ἔσται καὶ
 30 εὐκόλα, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ λυπηῖσθαι δυνήσεται, κἂν λυπηρὸν εἶναι δοκῆ. Τοσαύτη γὰρ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἡ ὑπερβολή, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ λυπηρὰ εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπειν, ὅταν βούληται. Οὕτω καὶ Παῦλος ἐν θλίψεσιν ὧν ἔχαιρε καὶ ἠγάλλε-

τόν σωρόν αὐτόν πρὸς τὸ μέρος μου μὲ ἐχθρικὰς διαθέσεις». Πρόσεχε πῶς μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του καὶ τὸν πάππον του προσέθεσεν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς μὲν τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ ἰδικὸς του πάππος. «Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ναχώρ ἄς εἶναι κριτῆς μεταξύ μας. Καὶ ὠρκίσθη ὁ Ἰακώβ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἐσέβετο ὁ πατὴρ του Ἰσαάκ καὶ προσέφερε θυσίαν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἰδικούς του καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον καὶ ἐκοιμήθησαν εἰς τὸ ὄρος ἐκεῖνο». «Προσέφερε θυσίαν εἰς τὸ ὄρος». Εὐχαρίστησε, λέγει, τὸν Θεὸν δι' ὅσα συνέβησαν. «Καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον καὶ ἐκοιμήθησαν εἰς τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Καὶ τὸ πρωὶ ὁ Λάβαν ἐσηκώθη καὶ ἐφίλησε μὲ ἀγάπην τοὺς υἱούς του καὶ τὰς θυγατέρας του καὶ τοὺς εὐλόγησε. Καὶ ἐπιστρέψας ὁ Λάβαν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του».

Εἶδες, ἀγαπητέ, πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ· πῶς μὲ αὐτὸ τὸ γεγονός ἐδειξε καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν δίκαιον καὶ ἐκεῖνον ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδικίαν· καὶ δι' ὅσων παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ὀμιλήσῃ ἄσχημα εἰς τὸν Ἰακώβ, ὠδήγησεν αὐτὸν σιγὰ - σιγὰ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς θεογνωσίας. Καὶ ἔτσι ἐκεῖνος πού ἔτρεχεν ὡς θηρίον καὶ ἤθελε νὰ τὸν φθάσῃ καὶ νὰ τὸν φονεύσῃ, ἀφοῦ ἐδικαιολογήθη καὶ ἀφοῦ κατεφίλησε καὶ τὰς θυγατέρας του καὶ τοὺς υἱούς των, ἔτσι ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκόν του; Ἴσως ὁμως νὰ ἐπεκτεῖναμεν πολὺ τὸν λόγον, ἀλλὰ μᾶς τὸ ὑπεχρέωσεν ἡ διήγησις αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ διακόψωμεν ἐδῶ τὸν λόγον, ἐκεῖνο μόνον θὰ παρακαλέσω τὴν ἀγάπην σας, ὥστε ὅλα νὰ κάνετε καὶ ἔτσι νὰ συμπεριφέρεσθε διὰ νὰ ἀποσπάσωμεν τὴν ἄνωθεν εὐνοίαν. Διότι ἐὰν ἔχωμεν μὲ τὸ μέρος μας τὸν Θεόν, ὅλα θὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς εὐκολα καὶ ὄχι δύσκολα καὶ δὲν θὰ ἡμπορέσῃ νὰ μᾶς λυπήσῃ τίποτε εἰς τὸν παρόντα βίον, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται λυπηρόν. Διότι τόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του, ὥστε, ὅταν θέλῃ, καὶ τὰ δυσάρεστα ἀκόμη τὰ μετατρέπει εἰς εὐχάριστα. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Παῦλος ἂν καὶ εὕρισκε-

το τῆ προσδοκία τῶν ἀποκειμένων ἀμοιβῶν πτερούμενος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν, «Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μοι», διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ θλίψει τυγχάνοντα ἀδείας καὶ ἀνέσεως αὐτὸν ἀπολαύειν
5 παρεσκεύαζεν ὁ Θεός.

Τοιοῦτον τοίνυν ἔχοντες Δεσπότην, οὕτω δυνατόν, οὕτως εὐμήχανον καὶ σοφόν, οὕτω φιλόνηρον, τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωμεν, καὶ τῆς ἀρετῆς πολλὴν ποιῶμεθα λόγον, ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν μελλόντων
10 ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλονηροπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

το εἰς θλίψεις ἔχαιρε καὶ ἠγάλλετο, διότι μὲ τὴν προσδοκίαν τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν τὸ ἠθικόν του ἀνεπερώνετο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· «Εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως μου ἔδωσες χαρὰν»⁸, θέλων νὰ διδάξῃ εἰς ἡμᾶς ὅτι, ἂν καὶ εὕρισκετο μέσα εἰς τὴν θλίψιν, ὅμως ὁ Θεὸς τὸν προετοίμαζε νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἀφοβίαν καὶ τὴν ἄνεσιν.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἔχομεν τέτοιον Κύριον, τόσο δυνατόν, τόσο ἐφευρετικόν καὶ σοφόν, τόσο φιλάνθρωπον, ἃς προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ ἐργαζώμεθα τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλάνθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΗ'

(Γέν. 32, 1 - 33, 17)

5 «Καὶ ἀναβλέψας Ἰακώβ εἶδε παρεμβολὴν Θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν, καὶ συνήντησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ Ἰακώβ, ἦνίκα εἶδεν αὐτούς· παρεμβολὴ Θεοῦ αὐτῆ· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, παρεμβολαί».

1. Οἶδα, ὅτι κεκμήκατε χθές, εἰς πολὺ μῆκος τοῦ λόγου προελθόντος ἡμῖν· ἀλλὰ καὶ θαρσεῖτε· ὁ κόπος
10 ὑμῶν οὐκ ἔστι κενός· ἐν Κυρίῳ γὰρ ἔστι γινόμενος, δι' ὃν καὶ ὁ πρὸς βραχὺ πόνος μεγάλων μισθῶν πρόξενος γίνεται. Εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα κέκμηκεν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ πλεον ἐρρώννυτο. Διὸ καὶ αὐτὸς ὄρων ὑμῶν ἀκμάζοντα τὸν πόθον, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν διεγρηγερμένην,
15 βουλόμενος συστεῖλαι τὴν διδασκαλίαν, οὐκ ἠβουλήθη πρὸ τοῦ τέλους εἰς σιγὴν καταλῦσαι τὸν λόγον, εἰδὼς ὡς ταύτη μᾶλλον ὑμῖν χαριοῦμαι. Τὸ γὰρ πλῆθος τῶν εἰρημένων μάλιστα ἐδείκνυ τῆς ὑμετέρας φιληκοῖας τὴν πολλὴν σπουδὴν καὶ τὸν ἀκόρεστον πό-
20 θον· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς μετὰ πλείονος προθυμίας τῆς πρὸς ὑμᾶς ἄπτομαι διδασκαλίας, ὄρων ὑμῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὴν ὄρεξιν ἐπιτεινομένην. Φέρε οὖν καὶ σήμερον τὰ ἐξῆς τῶν χθές εἰρημένων κατὰ δύναμιν ἐπελθόντες, τὴν συνήθη ἐστίασιν παραθῶμεν ὑ-
25 μῶν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἴδωμεν, μετὰ τὴν τοῦ Λάβαν ἀναχώρησιν ὅπως ὁ δίκαιος τῆς ὁδοιπορίας ἄπτεται. Οὐδὲν γὰρ ἄργον τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κειμένων ἐστίν,

1. Ἑβραϊστί Μαχαναίμ = Δύο στρατόπεδα.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΗ΄

(Γέν. 32, 1 - 33, 17)

«Καί, ἀφοῦ ἐσήκωσε τὰ μάτια του ὁ Ἰακώβ, εἶδε παρατεταγμένον ἓνα θεῖον ἀτράτευμα πού ἀπετελείτο ἀπὸ ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι ἤλθον εἰς αὐνάντησιν αὐτοῦ. Καί ὅταν εἶδεν αὐτούς εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Στρατόπεδον τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτό. Καί ὠνόμασε τὸ μέρος ἐκεῖνο, παρεμβολαί»¹.

1. Γνωρίζω, ὅτι ἐκουράσθητε χθές, διότι ὁ λόγος μας ἐμάκρυνεν, ἀλλὰ νὰ ἔχετε θάρρος. Ὁ κόπος σας δὲν εἶναι μάταιος. Εἶναι κόπος πού ἐγίνε διὰ τὸν Κύριον, διὰ τὸν ὅποιον καὶ ὁ μικρὸς κόπος γίνεται πρόξενος μεγάλων ἀμοιβῶν. Διότι ἂν καὶ ἐκουράσθη τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ ὅμως ἐδυνάμωσε περισσότερο. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ ἔβλεπα ζωηρὸν τὸν πόθον σας καὶ μεγάλην τὴν ἐπιθυμίαν σας, ἂν καὶ ἤθελα νὰ σταματήσω τὴν διδασκαλίαν, δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ κάνω αὐτὸ πρὶν φθάσω εἰς τὸ τέλος, διότι ἐγνώριζα, ὅτι ἔτσι θὰ σᾶς ἐδίδα μεγαλυτέραν χαράν. Καθ' ὅσον τὰ πολλὰ πού ἐλέχθησαν ἐδείκνυον περισσότερο τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ τὸν ἀκόρεστον πόθον σας νὰ μὲ ἀκούετε. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν ἀρχίζω τὴν διδασκαλίαν, ἀφοῦ βλέπω, ὅτι κάθε ἡμέραν ἡ ὄρεξις σας μεγαλώνει. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς συνεχίσωμεν καὶ σήμερον, κατὰ δύναμιν, ὅσα ἐλέχθησαν χθές καὶ ἄς παραθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας τὴν συνηθισμένην πνευματικὴν τροφήν καὶ ἄς ἴδωμεν, πῶς ἀρχίζει ὁ δίκαιος Ἰακώβ τὴν ὁδοιπορίαν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λάβαν. Διότι ἀπ' ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν τίποτε δὲν εἶναι ἀνώφελον, ἀλλὰ ὅλα ὅσα ἐγίναν ἀπὸ τοὺς δικαίους μᾶς ὠφελοῦν πάρα πολύ. Ἐπειδὴ δη-

ἀλλὰ πάντα τὰ ὑπὸ τῶν δικαίων γινόμενα μεγίστης γέμει τῆς ὠφελείας. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην εἶχον διηνεκῶς αὐτοῖς συμπαρόντα, καὶ τοὺς κατὰ τὴν ὁδοιορίαν πόνους ἐπικουφίζοντα, πολλὴν
5 καὶ ἀπὸ τῆς ψιλῆς αὐτῶν ὁδοιορίας ἐστὶ τὴν ὠφέλειαν καρπώσασθαι.

Ἀπελθόντος, φησί, τοῦ Λάβαν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, «Καὶ Ἰακώβ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὁδὸν καὶ ἀναβλέψας εἶδε παρεμβολὴν Θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν,
10 καὶ συνῆντησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ». Ἐπειδὴ γὰρ, πανσαμένον τοῦ φόβου τοῦ Λάβαν καὶ τέλος εἰληφότος, διεδέχετο λοιπὸν ὁ φόβος τοῦ ἀδελφοῦ, διὰ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης παραθαρρῦναι τὸν δίκαιον βουλόμενος καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δειλίαν ἀπο-
15 σκεδάσαι, παρεσκεύασεν αὐτὸν τῶν ἀγγέλων τὴν παρεμβολὴν ἰδεῖν. «Συνῆντησαν γὰρ αὐτῷ», φησὶν, «οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ· παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, παρεμβολαί», ὥστε ἐκ τῆς προσηγορίας διηνεκῆ τὴν
20 ὑπόμνησιν εἶναι τῆς γεγενημένης αὐτῷ ἐκεῖσε ὀπτασίας.

Εἶτα μετὰ τὴν ὀπτασίαν ταύτην, «Ἀπέστειλε», φησὶν, «ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀγγέλους πρὸς Ἡσαῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἐνετείλατο λέγων· οὕτως ἐρεῖτε
25 τῷ κυρίῳ μου Ἡσαῦ. Ὅρα καὶ μετὰ τὴν ὄψιν πόσος ἐστὶ ὁ φόβος ἐπέκειτο τῷ δικαίῳ. Ἐδεδοίκει γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ὁρμὴν, καὶ ἠγωνία, μὴ ἡ μνήμη τῶν πρὶν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένων εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἔφοδον παρορμήσῃ. «Εἶπατε», φησί, «τῷ κυρίῳ μου Ἡ-
30 σαῦ· οὕτω λέγει ὁ παῖς σου Ἰακώβ· μετὰ Λάβαν παρῶκησα, καὶ ἐχρόνισα ἕως τοῦ νῦν, καὶ ἐγένοντό μοι βόες καὶ ὄνοι καὶ πρόβατα καὶ παῖδες καὶ παιδίσκαι, καὶ ἀπέστειλα τῷ κυρίῳ μου, ἵνα εὖρη ὁ παῖς σου ἐναντίον σου χάριν».

35 Σκόπει πῶς δέδοικε τὸν ἀδελφόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐξευμενίσασθαι αὐτὸν βουλόμενος, προαποστέλλει μη-

λαδῆ εἶχον διαρκῶς συμπαραστάτην των τὸν Κύριον τοῦ παντός, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνεκούφιζε τοὺς κόπους τῆς ὁδοιπορίας των, δύναται κανεὶς νὰ ὠφεληθῆ πολὺ καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν των.

Ἄφοῦ ἐπέστρεψε, λέγει, ὁ Λάβαν εἰς τὴν οἰκίαν του, «Καὶ ὁ Ἰακώβ ἐπῆρε τὸν ἰδικόν του δρόμον, ἀφοῦ ἐσήκωσε τὰ βλέματά του, εἶδε παρατεταγμένον ἓνα θεῖον στρατεύμα πού ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔπαυσε καὶ ἐξέλειπεν ὁ φόβος ἀπὸ τὸν Λάβαν καὶ ἤρχιζε πλέον ὁ φόβος τοῦ ἀδελφοῦ, διὰ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν δίκαιον καὶ νὰ διώξῃ ἀπὸ ἐπάνω του κάθε φόβον, ἔκαμεν αὐτὸν νὰ ἴδῃ τὸ στρατόπεδον τῶν ἀγγέλων. Διότι λέγει· «Συνήντησαν αὐτὸν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Στρατόπεδον τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτό. Καὶ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον παρεμβολαί», ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν νὰ ἐνθυμῆται διαρκῶς τὴν ὀπτασίαν, τὴν ὁποίαν εἶδεν, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Ἐπειτα μετὰ ἀπ' αὐτὴν τὴν ὀπτασίαν, «Ἀπέστειλε», λέγει, ἔμπροσθέν του ἀγγελιαφόρους πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφόν του καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς· Αὐτὰ νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἡσαῦ. Πρόσεχε πόσον φόβον εἶχεν ὁ δίκαιος ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ὀπτασίαν. Διότι ἐφοβεῖτο τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ εἶχεν ἀγωνίαν, μήπως ἢ ἀνάμνησις τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντων κατὰ τὸ παρελθὸν τὸν παρακινήσῃ εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν. «Εἶπατε», λέγει, «εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἡσαῦ· Ὁ δούλος σου ὁ Ἰακώβ λέγει τὰ ἐξῆς· Μέχρι τώρα παρέμεινα πλησίον τοῦ Λάβαν καὶ ἐκεῖ ἐπέρασαν τὰ χρόνια. Καὶ ἀπέκτησα βοοειδῆ καὶ ὄνους καὶ πρόβατα καὶ δούλους καὶ δούλας. Ἔστειλα ἀγγελιαφόρους νὰ ἀναγγείλουν τοῦτο εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἡσαῦ, διὰ νὰ εὐρω ἐγὼ ὁ δούλος σου ἐνώπιόν σου χάριν».

Πρόσεχε, πόσον φοβεῖται τὸν ἀδελφόν του καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ θέλει νὰ τὸν ἐξευμενίσῃ, στέλλει πρὸς αὐ-

νύων αὐτῷ τὴν τε οἰκείαν ἐπάνοδον, τὴν τε γεγενη-
 μένην αὐτῷ περιουσίαν καὶ ὅπου τὸν ἅπαντα διετέλε-
 σε χρόνον, ἵνα μαλάξας αὐτοῦ τὸν θυμόν, ἡμέρον αὐ-
 τὸν καταστήσῃ δυνηθῆναι· ὃ δὴ καὶ γεγένηται, τοῦ Θε-
 5 οῦ κατευνάσαντος αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ σθέσαντος
 τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, καὶ ἡμέρον αὐτὸν καταστήσαντος.
 Εἰ γὰρ τὸν Λάβαν τὸν μετὰ τοςαύτης ὀρμῆς καταδιώ-
 ξαντα, ἐν τοςούτῳ φόβῳ γενέσθαι παρεσκεύασε δι-
 ὶ πρὸς αὐτὸν εἶπε, πολλῶ μᾶλλον τὸν ἀδελφὸν ἡμε-
 10 ρώτερον ἂν γενέσθαι παρεσκεύασε περὶ τὸν δίκαιον.
 «Ἀνέστρεψαν δέ», φησί, «λέγοντες· ἀπήλθομεν πρὸς
 τὸν ἀδελφόν σου, καὶ ἔρχεται εἰς συνάντησίν σου καὶ
 τετρακόσιοι ἄνδρες μετ' αὐτοῦ».

Ὅρα πῶς καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐπέτεινε τῷ δικαίῳ τὸν
 15 φόβον. Οὐδὲ γὰρ ἤδει τὸν σκοπὸν τοῦ ἀδελφοῦ μετὰ
 ἀκριβείας, ἀλλὰ μαθὼν τὸ πλῆθος τῶν συνόντων αὐ-
 τῷ ἐδεδοίκει, ὑφορώμενος μὴ ὡς πρὸς πόλεμον παρα-
 σκευασάμενος, οὕτω τὴν ὑπάντησιν ποιήσασθαι. βού-
 ληται. «Ἐφοβήθη γάρ», φησίν, «Ἰακώβ, καὶ διηπο-
 20 ρεῖτο». Ὁ φόβος αὐτοῦ τὴν διάνοιαν διετάρασσε, καὶ
 οὐκ ἤδει τὸ τί πράξει, ἀλλ' ἐν ἀπορίᾳ ἐγεγόνει· διὸ ὡς
 περὶ τοῦ παντὸς δεδοικῶς καὶ τὸν θάνατον πρὸ ὀφθαλ-
 μῶν ἔχων, «Διαιρεῖ εἰς δύο παρεμβολὰς πάντα τὸν
 λαὸν τὸν μετ' αὐτοῦ. Εἶπε γάρ», φησίν· «ἐὰν ἔλθῃ εἰς
 25 παρεμβολὴν μίαν καὶ κόπη αὐτήν, ἡ δευτέρα ἔσται
 εἰς τὸ σῶζεσθαι». Ταῦτα μὲν ὁ φόβος ὑπηγόρευσε καὶ
 ἡ πολλὴ δειλία.

Ὅρῳν δὲ ἑαυτὸν ὡς ἐν δικτύοις ἀπειλημένον,
 ἐπὶ τὸν ἅμαχον Δεσπότην καταφεύγει καὶ τὰς ὑπο-
 30 σχέςεις τὰς εἰς αὐτὸν γεγενημένας ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ
 τῶν ὄλων Θεοῦ, μονονουχὶ λέγων πρὸς αὐτόν· νῦν ἤ-
 κει καιρὸς, ἐν ᾧ καὶ διὰ τὴν τῶν προγόνων ἀρετὴν
 καὶ διὰ τὴν παρὰ σοῦ γεγενημένην ὑπόσχεσιν δίκαιος
 ἂν εἶην ἀπάσης ἀπολαῦσαι συμμαχίας. «Εἶπε» γάρ,
 35 φησίν, «Ἰακώβ· ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἄβραὰμ καὶ
 ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἰσαάκ, σύ», φησίν, «ὁ Θεός,

τόν ἀγγελιαφόρους νὰ ἀναγγείλουν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ καὶ τὴν περιουσίαν ποῦ ἀπέκτησε καὶ ποῦ ἐπέρασεν ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸν, ὥστε, ἀφοῦ κατευνάσῃ τὸν θυμὸν τοῦ, νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν ἡμερώσῃ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινεν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐμαλάκωσε τὴν καρδίαν τοῦ καὶ ἔσθησε τὴν ὀργὴν τοῦ καὶ ἔκαμεν αὐτὸν ἡμερον. Διότι ἐὰν τὸν Λάβαν, ὁ ὁποῖος μὲ τόσῃν ὀρμὴν τὸν κατεδίωξε, τὸν ἔκαμε νὰ φοβηθῇ τόσον πολὺ, μὲ ὅσα τοῦ εἶπε, πολὺ περισσότερον θὰ ἔκαμεν τὸν ἀδελφὸν νὰ φανῇ ἡμερώτερος πρὸς τὸν δίκαιον. «Καὶ ἐπέστρεψαν», λέγει, «οἱ ἀγγελιαφόροι καὶ εἶπον· Μετέβημεν εἰς τὸν ἀδελφὸν σου, ὁ ὁποῖος καὶ ἔρχεται πρὸς συνάντησίν σου μαζὶ μὲ τετρακοσίους ἄνδρας».

«Πρόσεχε πῶς καὶ αὐτὴ ἡ εἰδησις ἐπέτεινε τὸν φόβον τοῦ δικαίου. Διότι δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ ὅταν ἔμαθε τὸ πλῆθος τῶν ἀκολούθων τοῦ, ἐφοβεῖτο ὑποπευόμενος, μήπως, ἀφοῦ παρεσκευάσθη διὰ μάχην, θέλῃ ἔτσι νὰ γίνῃ ἡ συνάντησις. Διότι λέγει «ἐφοβήθη ὁ Ἰακώβ καὶ εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν». Ὁ φόβος ἐτάρασσε τὴν ψυχὴν τοῦ καὶ δὲν ἐγνώριζε τί νὰ κάνει, ἀλλ' εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν. Διὰ τοῦτο φοβούμενος διὰ τὸ κάθε τι καὶ ὡσὰν νὰ ἦτο ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν, «Διαιρεῖ εἰς δύο στρατόπεδα ὅλους, ὅσους εἶχε μαζὶ τοῦ». Διότι λέγει, «ἐσκέφθη· ἐὰν ἔλθῃ ἐναντίον τοῦ ἐνός στρατοπέδου καὶ καταστρέψῃ αὐτό, τὸ δεύτερον θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σωθῇ». Αὐτὰ μὲν τὰ ὑπηγόρευσε ὁ φόβος καὶ ἡ πολλὴ δειλία.

Ὅταν ὁμως εἶδε τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ ἔχῃ συλληφθῆ ὡσὰν εἰς δίκτυα, καταφεύγει εἰς τὸν ἀκαταμάχητον Κύριον καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν πάντων τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε δώσει εἰς αὐτόν, ὡσὰν νὰ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· τῶρα ἦλθεν ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων μου καὶ διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδωσες, θὰ ἦτο δίκαιον νὰ λάβω τὴν βοήθειάν σου. Διότι λέγει, «Εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἰαβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἰσαάκ,

ὁ εἰπὼν μοι· ἀπότρεχε εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσεώς σου· ὁ ἀναστήσας με, φησίν, ἀπὸ τῆς ξένης καὶ προστάξας ἐπανελθεῖν πρὸς τὸν πατέρα τὸν ἴδιον καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσεως· «Ἰνακούσθω μοι ἀπὸ πάσης δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, ἧς ἐποίησας τῷ παιδί σου». 5 Ἀρκεῖσθω, φησί, πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος καιροῦ συμμαχίαν. Ὁ γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος τοσαύτην ἐπιδειξάμενος περὶ ἐμὲ κηδεμονίαν, δυνατὸς εἶ καὶ νῦν ἐξαρπάσαι με τῶν ἐπικειμένων μοι κινδύνων.

10 Οὐδὲ γὰρ ἄγνωῶ, ὅτι «Ἐν τῇ ράβδῳ μου ταύτη διῆλθον τὸν Ἰορδάνην τοῦτον». Νυνὶ δὲ διὰ τὴν σὴν περὶ ἐμὲ πρόνοιαν, ὁ τὴν βακτηρίαν μόνην ἐπιφερόμενος, ἠνίκα εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἀπήειν, νῦν μετὰ δύο παρεμβολῶν παραγέγονα. Σὺ οὖν, Δέσποτα, ὁ ταύτην 15 μοι τὴν εὐπορίαν χαρισάμενος, ὁ εἰς τοσοῦτόν με αὐξηθῆναι παρασκευάσας, σὺ νῦν «Ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς τοῦ ἀδελφοῦ σου Ἡσαῦ, ὅτι φοβοῦμαι ἐγὼ αὐτόν, μήποτε πατάξῃ με, καὶ μητέρα ἐπὶ τέκνοις. Σὺ εἶπας· εὖ σε ποιήσω καὶ θήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον 20 τῆς θαλάσσης, ἣ οὐκ ἀριθμηθήσεται ὑπὸ τοῦ πλήθους».

2. Ὅρα τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον καὶ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, πῶς οὐδὲν ἕτερον ἀξιοῖ τὸν Δεσπότην, ἢ τὰς οἰκείας ὑποσχέσεις πληρῶσαι. Καὶ ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν εὐχαριστίαν ἐπιδειξάμενος καὶ ὁμολογή- 25 σας, ὅτι γυμνὸν ὄντα καὶ ἀπερριμμένον εἰς τοσαύτην περιουσίαν κατέστησεν, ἵκετεύει τοῦ κινδύνου αὐτὸν ἐξαρπάσαι. «Εἶπας γάρ», φησίν, «ὅτι θήσω τὸ σπέρμα ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, ἣ οὐκ ἐξαριθμηθήσεται». Ποιησάμενος δὲ τὴν πρὸς τὸν Δεσπότην παρά- 30 κλησιν, καὶ τὴν ἵκετηρίαν τῆς προσευχῆς ἀνενέγκας τῷ Δεσπότην, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ προστίθησι. Καὶ λαβὼν, φησί, δῶρα, ἐξ ὧν ἐπεφέρετο, ἀπέστειλε τῷ

σὺ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπες ᾗ γύρισε γρήγορα εἰς τὴν γῆν, ὅπου ἐγεννήθης»· σὺ ὁ ὁποῖος, λέγει, μὴ ἐσήκωσες ἀπὸ τὴν ξένην χώραν καὶ μὲ διέταξες νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἰς τὴν γῆν, ὅπου ἐγεννήθην· «Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ ὅλας τὰς εὐεργεσίας καὶ διὰ τὴν ἀξιοπιστίαν σου, τὴν ὁποίαν ἔδειξες εἰς τὸν υἱόν σου». Ἦς εἶναι ἀρκετὴ, λέγει, ἢ μέχρι τοῦ παρόντος βοήθεια. Διότι αὐτός πού ἔδειξε μέχρι τώρα τόσῃ φροντίδα, εἶναι ἰκανός καὶ εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ μὲ βγάλῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀπειλοῦν.

Διότι δὲν ἀγνοῶ καθόλου, ὅτι «Μὲ τὴν ράβδον μου αὐτὴν διέβην τὸν Ἰορδάνην», τώρα ὁμως χάριν τῆς πρὸς ἐμὲ φροντίδος σου ἐγώ, ὁ ὁποῖος εἶχον μόνον τὴν ράβδον μου, ὅταν ἔφευγον διὰ τὴν ξένην χώραν, τώρα ἔρχομαι μὲ δύο στρατόπεδα. Σὺ λοιπόν, Κύριε, πού μοῦ ἐχάρισες αὐτόν τὸν πλοῦτον, πού μοῦ ἔκαμες τόσον νὰ προσδεύσω, σὺ τώρα «Γλύτωσέ με ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Ἡσαῦ, διότι φοβοῦμαι αὐτόν, μήπως πατάξῃ καὶ ἐμὲ καὶ τὰς μητέρας καὶ τὰ τέκνα μου. Σὺ μοῦ ὑπεσχέθης· θὰ σὲ εὐλογῆσω καὶ θὰ αὐξήσω τοὺς ἀπογόνους σου ὡσὰν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, ἢ ὁποῖα λόγῳ τοῦ πλήθους δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαριθμηθῇ».

2. Πρόσεχε τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην, πῶς, δηλαδή, δὲν ἔχει καμμίαν ἄλλην ἀξίωσιν ἀπὸ τὸν Κύριον, παρὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Καὶ δι' ὅσα εἶχε κάμει προηγουμένως, ἀφοῦ ἠὲ χαρίστησεν αὐτόν καὶ ἀφοῦ ὡμολόγησεν, ὅτι, ἂν καὶ ἦτο γυμνός καὶ περιφρονημένος, τὸν ἔκαμε μὲ τόσῃ περιουσίαν, παρακαλεῖ αὐτόν νὰ τὸν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον. Διότι λέγει, «Εἶπες ὅτι θὰ αὐξήσω τοὺς ἀπογόνους σου ὡσὰν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, ἢ ὁποῖα λόγῳ τοῦ πλήθους τῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαριθμηθῇ». Ἐφοῦ παρεκάλεσε δὲ τὸν Κύριον καὶ προσευχήθη πρὸς αὐτόν, προσθέτει καὶ ὅσα ἄλλα ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτόν. Καί, ἀφοῦ ἔλαβε, λέγει, δῶρα ἀπ' αὐτὰ πού ἔφερε μαζί του, ἀπέστειλεν αὐτὰ εἰς τὸν ἀδελφόν του, ἀφοῦ διήρесе

- ἀδελφῶ, διελὼν τὰ ἀποσταλέντα, καὶ ἐντολὰς δεδω-
κώς, ὥστε καὶ διὰ τῶν λόγων ἐξευμενίσασθαι, καὶ
μηνῦσαι τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν. «Εἶπατε γάρ», φησὶν,
«ὅτι ἰδοὺ ὁ παῖς σου παραγίνεται ὀπίσω ἡμῶν». ὥστε
5 πρότερον ἐξευμενίσασθαι, καὶ τότε τὴν κατὰ πρόσ-
ωπον αὐτοῦ γενέσθαι συντυχίαν. «Μετὰ τοῦτο γάρ»,
φησὶν, «ὄψομαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἴσως γάρ, φησί,
προσδέξεται τὸ πρόσωπόν μου. Καὶ προεπορεύετο τὰ
δῶρα κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ».
- 10 Ἄλλ' ὄρα μοι ἐνταῦθα πάλιν τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφα-
τον φιλανθρωπίαν, καὶ ὅπως αἰεὶ καταλλήλως τὴν οἰ-
κείαν πρόνοιαν ἐνδείκνυται. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Λάβαν,
ἐπειδὴ ὁ δίκαιος οὐδὲν τοιοῦτον ὑπώπτευεν, οὐδὲ ἤ-
δει ὅτι πάντως αὐτὸν καταλήψεται ὁ Λάβαν μετὰ πολ-
15 λῆς τῆς ὁρμῆς ἐπὶ τὸ ἀμύνασθαι τὸν δίκαιον τῆς λά-
θρα γενομένης ἀναχωρήσεως ἔνεκα, τῷ Λάβαν ἐπι-
φανεῖς καταστέλλει αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν καὶ ἐντέλλεται
μηδὲν τῷ Ἰακώβ μηδὲ ἐν ρήμασι λυπηρὸν ἀποκρίνα-
σθαι. «Μὴ λαλήσης γάρ», φησί, «μετὰ Ἰακώβ πονη-
20 ρόν». καὶ τοῦτο ὠκονόμει διὰ τῆς ἐκείνου γλώττης
γνώριμον γενέσθαι τῷ δικαίῳ, ἵνα μαθὼν τὴν περὶ
αὐτὸν γεγενημένην οἰκονομίαν θαρσαλεώτερον κατα-
στῆ. Νυνὶ δέ, ἐπειδὴ ὁ ἀδελφὸς μὲν ὑπὸ τοῦ μήκους
τοῦ χρόνου λωφήσας ἦν, καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἀγα-
25 νάκτησιν παύσας τὴν κατὰ τοῦ Ἰακώβ, οὗτος δὲ ἐν-
αγώνιος ἦν, δεδοικώς καὶ τρέμων τοῦ ἀδελφοῦ τὴν
συντυχίαν, ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης οὐκ ἔτι τῷ Ἡσαῦ ἐν-
τέλλεται, οὐδὲ γὰρ ἐβουλεύετό τι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ,
ἀλλὰ τὸν δίκαιον παραμυθεῖται.
- 30 Μετὰ γὰρ τὸ ἀποστεῖλαι, φησί, τοὺς τὰ δῶρα ἀ-
ποκομίζοντας, καθευδήσας, φησί, καὶ «Ἀναστὰς ἐν
τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, διήγαγε τὰς δύο γυναῖκας καὶ τὰ
παιδιά τὴν διάβασιν τοῦ Ἰαβώχ· καὶ ἔλαβεν αὐτούς,
καὶ διέβη τὸν χειμάρρον. Ὑπελείφθη δὲ Ἰακώβ μό-
35 νος, καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ». Μεγάλῃ ἡ
τοῦ Δεσπότητος φιλανθρωπία. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε τὴν
πρὸς τὸν ἀδελφὸν συντυχίαν ποιήσασθαι, ἵνα μάθῃ

τά ἀποσταλέντα καὶ ἔδωσεν ἐντολάς νά τόν ἐξευμενίσουν καὶ μέ τοὺς λόγους καὶ νά ἀναγγεῖλουν τὴν παρουσίαν του. Διότι λέγει· «Εἶπατε, ὅτι ἰδοὺ ὁ δούλος σου ἔρχεται ὀπίσω μας», ὥστε νά ἐξευμενίσῃ πρῶτον αὐτὸν καὶ ἔπειτα νά γίνῃ ἡ προσωπικὴ συνάντησις. «Μετὰ ἀπ' αὐτά», λέγει, «θὰ ἴδω τό πρόσωπόν του. Διότι ἴσως τότε, λέγει, δεχθῆ τὴν παρουσίαν μου. Καὶ ἐπορεύοντο τὰ δῶρα πρὶν ἀπ' αὐτόν».

Ἄλλὰ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ ἐδῶ πάλιν τὴν ἀπερίγραφτον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς πάντοτε δεικνύει τὴν φροντίδα του εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Διότι ὅσον ἀφορᾷ τὸν Λάβαν, ἐπειδὴ ὁ δίκαιος δὲν εἶχε καμμίαν τέτοιαν ὑποψίαν, οὔτε ἐγνώριζεν, ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ προλάβῃ αὐτόν ὁ Λάβαν μέ πολλήν τὴν ὀρμήν, διὰ νά προστατεύσῃ τὸν δίκαιον, ἀφοῦ ἡ ἀναχώρησις του ἐγίνε κρυφίως, παρουσιάσθη εἰς τὸν Λάβαν καὶ ἀνεχαίτισε τὴν ὀρμήν του καὶ δίνει εἰς αὐτόν ἐντολήν νά μὴ λυπήσῃ τὸν Ἰακώβ οὔτε μέ τοὺς λόγους. Διότι λέγει «Νά μὴ εἰπῆς τίποτε τὸ πονηρὸν κατὰ τοῦ Ἰακώβ». Καὶ αὐτὸ τό ἔκαμε κατ' οἰκονομίαν ὥστε μέ τὴν ὁμιλίαν ἐκείνου νά γνωρίσῃ ὁ δίκαιος καὶ νά λάβῃ περισσότερον θάρρος, ὅταν μάθῃ τὴν πρὸς χάριν του φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Τώρα δὲ ἐπειδὴ ὁ ἀδελφὸς κατεπραῦνθη καὶ ἔπαυσεν ὁ θυμὸς του καὶ ἡ ἀγανάκτησις του ἐναντίον τοῦ Ἰακώβ, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο πλήρης ἀγωνίας, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε τὴν συνάντησιν μέ τὸν ἀδελφόν του, ὁ ἀγαθὸς Κύριος δὲν δίνει καμμίαν ἐντολήν εἰς τὸν Ἡσαῦ, ἀφοῦ δὲν ἐσκέπτετο κάτι ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλὰ παρηγορεῖ τὸν δίκαιον.

Μετὰ λοιπόν, λέγει, τὴν ἀποστολήν ἐκείνων πού μετέφερον τὰ δῶρα ἐκοιμήθη καί, «Ἀφοῦ ἐσηκώθη ἐκείνην τὴν νύκτα ἐπῆρε τὰς δύο γυναῖκας του καὶ τὰ παιδιὰ του, διέβη τὸν Ἰαβώχ καὶ ἐπέρασεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην. Ἐμείνε δὲ μόνος ὁ Ἰακώβ καὶ κάποιος ἄνθρωπος ἐπάλαιεν ἐναντίον του». Μεγάλῃ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νά συναντηθῆ μέ τὸν ἀδελφόν του, διὰ νά μάθῃ, ὅτι πράγματι δὲν θὰ πάθῃ τίπο-

διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι οὐδὲν ἀηδὲς ὑποστήσεται, ἐν
 σχήματι ἀνθρώπου παλαίειν μετὰ τοῦ δικαίου καταδέ-
 χεται. Εἶτα ὁρῶν ἑαυτὸν ἠττώμενον ὁ Ἰακώβ, «Ἐ-
 κράτησε», φησί, «τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ αὐτοῦ».
 5 Ὅλον δὲ τοῦτο συγκαταβάσεως ἔνεκεν ἐγίγνετο, ἵνα
 τὴν δειλίαν ἐξέληται τῆς τοῦ δικαίου ψυχῆς καὶ πεί-
 ση ἐκτὸς πάσης ἀγωνίας τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν συν-
 τυχίαν ποιήσασθαι. Κρατήσαντος γάρ, φησί, τοῦ Ἰα-
 κώβ τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ, «ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ
 10 μηροῦ Ἰακώβ ἐν τῷ παλαίειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ». Εἶ-
 τα ἵνα μάθῃ ὁ Ἰακώβ τὴν δύναμιν τοῦ πρὸς αὐτὸν
 παλαίειν νομιζομένου, φησὶ πρὸς αὐτόν· «ἀπόστειλόν
 με· ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος». Αἰσθόμενος τοίνυν ὁ δίκαι-
 ος τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ ταῦτα εἰρηκότος,
 15 φησί· «Οὐ μὴ σε ἀποστείλω, εἰ μὴ με εὐλογήσῃς».
 Μεγάλων ἠξιώθην, φησί, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τὴν ἐ-
 μαυτοῦ. Οὐ πρότερον τοίνυν σε εἶσω, μέχρις ἂν τῆς
 εὐλογίας ἀπολαύσω τῆς παρὰ σοῦ.

Εἶτά φησι, «τί τὸ ὄνομά σου ἐστίν;». Ὅρα πά-
 20 λιν συγκατάβασιν. Εἰ γὰρ μὴ ἠρώτησεν, οὐκ ἦδει τοῦ
 δικαίου τὴν προσηγορίαν; Ἦδει πάντως, ἀλλὰ βού-
 λεται αὐτὸν πιστώσασθαι διὰ τῆς ἐρωτήσεως, καὶ δι-
 δάξαι, τίς ἐστίν ὁ πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος. Καὶ ἐ-
 πειδὴ εἶπεν, «Ἰακώβ», φησὶν, «οὐ κληθήσεται ἔτι
 25 τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά
 σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων
 δυνατὸς ἔση». Εἶδες πῶς ἔδειξε τὴν αἰτίαν ἅπασαν,
 δι' ἣν τὴν τῶσάυτην συγκατάβασιν ἐπεδειξάτο, καὶ ὁ-
 μοῦ διδάσκει τὸν δίκαιον διὰ τῆς ἐπιτεθείσης αὐτῷ
 30 προσηγορίας, τίς ἐστίν, ὃν εἶδε καὶ κατασχεῖν κατη-
 ξιώθη. Οὐκ ἔτι γὰρ κληθήσεται, φησὶν, Ἰακώβ τὸ
 ὄνομά σου, ἀλλ' Ἰσραὴλ. Ἰσραὴλ δὲ ἐρμηνεύεται, ὁ-
 ρῶν Θεόν. Ἐπειδὴ, ὡς ἰδεῖν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἰδεῖν
 κατηξιώθη Θεόν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν προσηγορίαν σοι
 35 ταύτην ἐπιτίθημι, ἵνα πᾶσι τοῖς ἐξῆς κατάδηλον γέ-
 νηται, οἷας ἠξιώθης ὀπτασίας. Καὶ ἐπήγαγεν, «Ὅτι

τε τὸ κακόν, καταδέχεται ὑπὸ μορφήν ἀνθρώπου νὰ παλαίῃ μὲ τὸν δίκαιον. Ἔπειτα ὅταν ὁ Ἰακώβ εἶδεν, ὅτι ἐνικᾶτο, λέγει ἡ Γραφή, «Ἐκράτησε τὸ πλατὺ ἄνω μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ». Ὅλον δὲ αὐτὸ ἐγένετο ἀπὸ συγκατάβασιν, διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν φόβον ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου καὶ διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν ἀδελφόν του χωρὶς καμμίαν ἀγωνίαν. Διότι λέγει, ὅταν ἐκράτησε τὸ πλατὺ ἄνω μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ «ἐνάρκωσε τὸ πλατὺ ἄνω μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ καθὼς ἐπάλοιε μ' αὐτόν». Ἔπειτα, διὰ νὰ μάθῃ ὁ Ἰακώβ τὴν δύναμιν αὐτοῦ πού ἐνόμιζεν ὅτι ἐπάλοιε μαζί του, λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἄφησέ με τώρα νὰ φύγω, διότι ἐξημέρωσεν». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀντελήφθη ὁ δίκαιος τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πού ἔλεγεν αὐτά, λέγει «Δέν θὰ σὲ ἀφήσω νὰ φύγῃς, ἐάν δέν μ' εὐλογήσῃς». Ἡξιώθην μεγάλης τιμῆς, λέγει, καὶ μάλιστα ὑπεράνω τῆς ἀξίας μου. Δέν θὰ σ' ἀφήσω λοιπὸν προηγουμένως, ἐάν δέν πάρω τὴν εὐλογίαν σου.

Ἔπειτα λέγει «ποῖον εἶναι τὸ ὄνομά σου;». Πρόσεχε πάλιν τὴν συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ. Ἐάν δηλαδὴ δέν ἐρωτοῦσε, δέν θὰ ἐγνώριζε τὸ ὄνομα τοῦ δικαίου; Θὰ τὸ ἐγνώριζεν ὁπωσδήποτε, ἀλλὰ ἤθελε μὲ τὴν ἐρώτησιν νὰ τοῦ δώσῃ καιρὸν καὶ νὰ διδάξῃ εἰς αὐτόν, ποῖος εἶναι ὁ συνομιλητῆς του. Καὶ ὅταν εἶπεν, «Ἰακώβ», λέγει, «δέν θὰ ὀνομάζεσαι πλέον Ἰακώβ, ἀλλὰ τὸ ὄνομά σου θὰ εἶναι Ἰσραήλ, διότι ἐφάνης ἰσχυρὸς ἐναντι τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶσαι ἰσχυρὸς καὶ ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων». Εἶδες πῶς ἐφάνέρωσεν ὅλην τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξεν αὐτὴν τὴν συγκατάβασιν καὶ διδάσκει συγχρόνως εἰς τὸν δίκαιον διὰ τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον ἔδωσεν εἰς αὐτόν, ποῖος εἶναι αὐτός, τὸν ὁποῖον εἶδε καὶ ἠξιώθη νὰ ἐγγίσῃ. Διότι λέγει «Εἰς τὸ ἐξῆς δέν θὰ ὀνομάζεσαι Ἰακώβ, ἀλλὰ Ἰσραήλ». Ἰσραήλ δὲ σημαίνει, ὁ βλέπων τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ ἠξιώθη, νὰ ἰδῆς τὸν Θεόν, ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς ἀνθρωπὸν νὰ ἰδῆ, διὰ τοῦτο σου προσθέτω καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα, διὰ νὰ γίνῃ φανερόν εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ὄλους, ποῖον ὄραμα ἠξιώθης νὰ ἰδῆς. Καὶ προσέθεσεν

ἔνισχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατὸς ἔση». Μηδὲ λοιπὸν δέδιθι, μηδὲ βλάβην τινὰ προσδοκῆσθαι παρὰ τινος ὑπομένειν. Ὁ γὰρ τοσαύτην ἰσχὺν προσλαβὼν, ὡς καὶ μετὰ Θεοῦ δυναθῆναι παλαισέ σε, 5 πολλῶ μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων περιέση, καὶ ἀχειρώτος ἅπασι γενήσῃ.

3. Ταῦτα ἀκούων ὁ δίκαιος καὶ καταπλαγεὶς τοῦ πρὸς αὐτὸν διαλεγομένου τὸ μέγεθος, φησὶν· «Ἀνάγειλόν μοι τὸ ὄνομά σου. Καὶ εἶπεν· ἵνα τί ἐρωτᾷς τὸ 10 ὄνομά μου; Καὶ εὐλόγησεν αὐτόν». Ἔσω, φησί, τῶν οἰκείων ὄρων μένε, καὶ μὴ ὑπέρβαινέ σου τὰ μέτρα. Εὐλογίας βούλει ἀπολαῦσαι τῆς παρ' ἐμοῦ; Ἴδου, ταύτην σοι δωροῦμαι. «Εὐλόγησε γάρ», φησὶν, «αὐτόν. Καὶ ἐκάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, εἶδος Θεοῦ. Εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ». Ὁρᾷς πόσον αὐτῷ θάρσος γέγονεν ἀπὸ τῆς ὀπτασίας τῆς γεγενημένης; Ἔσώθη γάρ μοι, φησὶν, ἡ ψυχὴ, ἡ σχεδὸν ἀποτεθνηκυῖα ὑπὸ τοῦ δέους. Ἐπειδὴ ἰδεῖν κατηξιώθη πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὸν Θεόν, «Ἔσώθη μου ἡ ψυχή. Ἀνέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥλιος, ἠνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ».

Ἰδὲ πῶς τῇ ἀσθενείᾳ τῇ ἀνθρωπίνῃ συγκαταβαίνων ὁ Δεσπότης πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, 25 ὥστε τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν ἐπιδείξασθαι; Καὶ μὴ ξενισθῆς, ἀγαπητέ, πρὸς τὸ τῆς συγκαταβάσεως μέγεθος, ἀλλ' ἐννόησον, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου, ἠνίκα παρὰ τὴν δρῦν ἐκαθέζετο. Ἐν ἀνθρώπου σχήματι μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐπεξενώθη τῷ δικαίῳ, προμηνύων ἡμῖν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ὅτι μέλλει ἀνθρωπίνην μορφήν λαμβάνων, οὕτω πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθεροῦν, καὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἐπανάγειν. Ἀλλὰ τότε μὲν, ἐπειδὴ ἀρχὴ καὶ προοίμια ἦν, ἐν σχήματι φαντασίας ἐκάστῳ αὐτῶν ἐφαίνετο, καθάπερ καὶ αὐτὸς 35

«Διότι ἐφάνης ἰσχυρὸς ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶσαι ἰσχυρὸς καὶ ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων». Μὴ λοιπὸν φοβῆσαι, οὔτε νὰ περιμένῃς, ὅτι θὰ πάθῃς ἀπὸ κάποιον κάτι κακό. Διότι ἐσὺ ποῦ ἔλαβες τόσῃν δύναμιν, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃς νὰ παλαίσῃς μὲ τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερον θὰ ὑπερισχύσῃς τῶν ἀνθρώπων καὶ θὰ γίνῃς εἰς ὅλα ἀκατανίκητος. .

3. Ἐφοῦ ὁ δίκαιος ἤκουσεν αὐτὰ καὶ ἔνοιωσεν ἐκπληξιν διὰ τὴν δύναμιν τοῦ συνομιλητοῦ του, λέγει· «Εἶπέ μου τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἐκεῖνος εἶπε. Διατί ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου; Καὶ εὐλόγησεν αὐτόν». Νὰ μένης, λέγει, ἐν τὸς τῶν φυσικῶν σου ὀρίων καὶ νὰ μὴ ὑπερβαίνῃς τὰ μέτρα σου. Θέλεις νὰ λάθῃς τὴν εὐλογίαν μου; Ἴδου σοῦ χαρίζω αὐτήν. Διότι λέγει «Εὐλόγησεν αὐτόν. Καὶ ὁ Ἰακώβ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον πρόσωπον Θεοῦ. Διότι εἶδον τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη ἡ ζωὴ μου». Βλέπεις πόσον θάρρος ἀπέκτησεν ἀπὸ τὸ ὄραμα ποῦ εἶδε; Διότι λέγει, «Ἐσώθη ἡ ψυχὴ μου», ἡ ὁποία σχεδὸν εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ τὸν φόβον. Ἐπειδὴ ἠξιώθην νὰ ἴδω τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, «Ἐσώθη ἡ ζωὴ μου. Ἀνέτειλε δὲ ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἥλιος, ὅταν ἀπῆλθε τὸ θεῖον ὄραμα».

Εἶδες πῶς συγκαταβαίνει ὁ Κύριος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ κάνει τὸ κάθε τι καὶ εὐρίσκει κάθε τρόπον, ὥστε νὰ δείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν του; Καὶ νὰ μὴ παραξενευθῆς, ἀγαπητέ, ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως, ἀλλὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι συνέβη καὶ εἰς τὸν πατριάρχην, ὅταν ἐκάθητο κάτω ἀπὸ τὴν δρυῖν. Μὲ τὴν μορφήν ἀνθρώπου ἐφιλοξενήθη μετὰ τῶν ἀγγέλων, ἀπὸ τὸν δίκαιον, προαναγγέλλων εἰς ἡμᾶς ἀκόμη ἀπὸ παλαιά, ὅτι πρόκειται νὰ λάβῃ ἀνθρωπίνην μορφήν καὶ νὰ ἐλευθερωσῇ ἔτσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ διαβόλου καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. Ἄλλὰ τότε, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ προοίμιον τῆς θείας ἀποκαλύψεως παρουσιάζετο εἰς τὸν καθένα κατὰ τὸ σχῆμα ποῦ εἶχεν εἰς τὴν φαντασίαν του, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος

διὰ τοῦ προφήτου φησίν, «Ἐγὼ δράσεις ἐπλήθυνα
καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθην», ὅτε δὲ κατηξίωσε
τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἀναλαβεῖν, καὶ τὴν ἀπαρχὴν
τὴν ἡμετέραν ἀναδέξασθαι, οὐ φαντασία, οὐδὲ δοκή-
5 σει τὴν σάρκα ὑπέδν, ἀλλ' ἀληθεία. Καὶ διὰ τοῦτο
διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων ἐλθεῖν κατεδέξατο καὶ ἐκ
γυναικὸς τεχθῆναι, καὶ βρέφος γενέσθαι, καὶ σπαρ-
γανωθῆναι, καὶ γαλακτοτροφηθῆναι καὶ πάντα τὰ ἄλ-
λα ὑποστῆναι, ἵνα πιστώσῃται τῆς οἰκονομίας τὴν ἀ-
10 λήθειαν, καὶ ἀπορράπη τῶν αἰρετικῶν τὰ στόματα.

Διὰ τοῦτο καὶ καθεύδει ἐπὶ τοῦ πλοίου, καὶ ὁδοι-
πορεῖ, καὶ κοπιᾷ, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὑπομένει,
ἵνα διὰ τῶν πραγμάτων πάντας πληροφορηῇσαι δυνη-
θῇ. Διὰ τοῦτο καὶ δικαστηρίῳ παρίσταται, καὶ σταυ-
15 ροῦται, καὶ θάνατον ὑπομένει τὸν ἐπονείδιστον, καὶ
ἐν μνημείῳ τίθεται, ἵνα τὰ τῆς οἰκονομίας διὰ πάν-
των κατάδηλα γένηται. Εἰ γὰρ μὴ κατὰ ἀλήθειαν τὴν
σάρκα τὴν ἡμετέραν ἀνέλαβεν, οὐδὲ ἐσταυρώθη, οὐδὲ
ἀπέθανεν, οὐδὲ ἐτάφη, οὐδὲ ἀνέστη. Εἰ δὲ μὴ ἀνέ-
20 στη, πᾶς ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος ἀνατέτραπται. Ὁ-
ρᾷς εἰς ὄσσην ἀτοπίαν ἐκπίπτουσιν οἱ μὴ βουλόμενοι
τῷ τῆς θείας Γραφῆς κατακολουθεῖν κανόνι, ἀλλὰ
τοῖς οἰκειοῖς λογισμοῖς ἅπαντα ἐπιτρέποντες;

Ἄλλ' ὡσπερ ἐνταῦθα ἀλήθειά ἐστι προφανῆς, οὐ-
25 τως ἐπὶ τοῦ δικαίου τούτου φαντασία τις ἦν, δι' ἧς
ἐχρῆν πληροφορηθῆναι τὸν δίκαιον, ὅσσης ἀπολαύει
τῆς παρ' αὐτοῦ προνοίας, καὶ ὅτι ἀχειρωτος ἔσται πᾶ-
σι τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐπιχειροῦσιν. Εἶτα ἵνα μηδένα
τῶν εἰς τὸ ἐξῆς λάθῃ ἢ γεγεννημένη αὐτῷ ὄψασια,
30 «Ἐπέσκαζε», φησί, «τῷ μηρῷ αὐτοῦ. Ἐνεκα τούτου
οὐ μὴ φάγωσιν υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ νεῦρον, ὃ ἐνάρκησεν,
ὃ ἔστιν ἐπὶ τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ, ἕως τῆς ἡμέρας
ταύτης, ὅτι ἦπατο τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ Ἰακώβ, ὃ
καὶ ἐνάρκησεν».

λέγει διὰ τοῦ προφήτου, «Ἐγὼ ἐπλήθυνα τὰ ὄραματα καὶ ὠμοιώθην μὲ τὴν μορφήν τῶν προφητῶν»², ὅταν ὅμως κατεδέχθη νὰ λάβῃ καὶ τὴν μορφήν δούλου καὶ νὰ δεχθῆ τὴν ἰδικὴν μας φύσιν, δὲν ἐνεδύθη τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα φαινομενικῶς, ἀλλὰ πραγματικῶς. Καὶ διὰ τοῦτο κατεδέχθη νὰ γεννηθῆ ὅπως ἡμεῖς, καὶ νὰ γεννηθῆ ἀπὸ γυναῖκα καὶ νὰ γίνῃ βρέφος καὶ νὰ σπαργανωθῆ καὶ νὰ τραφῆ μὲ γάλα καὶ νὰ ὑποστῆ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς οἰκονομίας καὶ νὰ κλείσῃ τελείως τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ κοιμᾶται ἐπάνω εἰς τὸ πλοῖον καὶ πεζοπορεῖ καὶ κοπιάζει καὶ ὑπομένει κάθε τι τὸ ἀνθρώπινον, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ πληροφορήσῃ τοὺς πάντας καὶ μὲ τὴν πρᾶξιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ παρίσταται εἰς τὸ δικαστήριον καὶ σταυρώνεται καὶ ὑπομένει τὸν πιὸ προσβλητικὸν θάνατον καὶ θάπτεται εἰς μνημεῖον, ὥστε δι' ὄλων αὐτῶν νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς θείας οἰκονομίας. Διότι, ἐὰν δὲν ἔλαβε πραγματικῶς τὴν ἰδικὴν μας σάρκα, τότε οὔτε ἐσταυρώθη, οὔτε ἀπέθανεν, οὔτε ἐτάφη, οὔτε ἀνέστη. Καὶ ἐὰν δὲν ἀνέστη, ὀλόκληρος ὁ λόγος τῆς θείας οἰκονομίας ἀνατρέπεται. Βλέπετε εἰς πόσον ἄτοπον συμπέρασμα φθάνουν, ὅσοι δὲν θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν κανόνα τῆς ἀγίας Γραφῆς, ἀλλὰ ἐπιτρέπουν τὰ πάντα εἰς τὰς σκέψεις των;

Ἄλλ' ὅπως ἐδῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὀλοφάνερη, ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἦτο κάποια ὀπτασία, μὲ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ πληροφορηθῆ ὁ δίκαιος, πόσῃ φροντίδα ἀπολαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ὅτι θὰ εἶναι ἀκατανίκητος εἰς ὄλους αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται κακὰ κατ' αὐτοῦ. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ διαφύγῃ ἀπὸ κανένα ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους τὸ ὄραμά του, λέγει· «Ἐχώλαινεν εἰς τὸν μηρόν του. Διὰ τοῦτο οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ μέχρι σήμερον δὲν τρώγουν τὸ ναρκωθὲν μέρος τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ πλατὺ μέρος τοῦ μηροῦ, διότι ὁ Θεὸς ἤγγισε τὸ πλατὺ μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐναρκώθη».

Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν δίκαιος ἔμελλε πληρώσας τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοὺς χρόνους μεθίστασθαι τοῦ βίου, ἐχρῆν δὲ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγενημένην εἰς αὐτὸν κηδεμονίαν, καὶ τὴν τοσαύτην συγκατάβασιν παντὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων γνώριμον γενέσθαι, διὰ τοῦτο φησιν· «Οὐ μὴ φάγωσιν υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ νεῦρον τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ, ὃ ἐνάρκησεν». Εἰδὼς αὐτῶν τὴν πολλὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ ὅπως ἐπιλανθάνονται τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐεργεσιῶν, διὰ τοῦτο σοφισζόμενος διηνεκῆ αὐτοὺς ἔχειν τὴν μνήμην τῶν παρ' αὐτοῦ γεγενημένων εὐεργεσιῶν, τὰ ὑπομνήματα φυλάττεσθαι αὐτοὺς ἐμηχανήσατο διὰ τῶν τοιούτων παρατηρήσεων· καὶ τοῦτο διὰ πάσης τῆς Γραφῆς ἐστὶν εὐρεῖν. Αὕτη γὰρ μάλιστα ἐστὶν ἡ αἰτία τῶν πλειόνων παρατηρήσεων, τὸ βούλεσθαι αὐτὸν ἀδιαλείπτως τὰς ἐξῆς γενεὰς μελετᾶν τοῦ Θεοῦ τὰς εὐεργεσίας, καὶ μὴ λήθην τούτων ποιησαμένους ἐπὶ τὴν οἰκείαν πλάνην πάλιν ἀνατρέχειν· μάλιστα γὰρ τοῦτο ἔθος τῷ τῶν Ἰουδαίων γένει. Οἱ γὰρ καὶ παρ' αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας πολλάκις τὴν οἰκείαν ἀγνωμοσύνην ἐπιδεικνύμενοι, πολλῶ μᾶλλον, εἰ μὴ τοῦτο ἐγένετο, πάντα ἂν τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς γεγενημένα ἐξέβαλον τῆς οἰκείας διανοίας. Ἄλλ' ἴδωμεν λοιπόν, πῶς τὰ τῆς συντυχίας γίνεται τῷ Ἰακώβ πρὸς τὸν ἀδελφόν.

Ἐπειδὴ γὰρ ἀρκοῦσαν ἔλαβε παράκλησιν ἐκ τῶν γεγενημένων, καὶ ὑπόσχεσιν ἐδέξατο, ὅτι ἰσχυρὸς ἔσται, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός, «Ἀναβλέψας», φησὶν, «εἶδε, καὶ ἰδοὺ Ἡσαῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ τετρακόσιοι ἄνδρες μετ' αὐτοῦ. Καὶ διεῖλεν Ἰακώβ τὰ παιδιά ἐπὶ Λείαν καὶ Ραχήλ καὶ τὰς δύο παιδίσκας. Καὶ ἔθετο τὰς δύο παιδίσκας καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐν πρώτοις, καὶ Λείαν καὶ τὰ παιδιά αὐτῆς ὀπίσω, καὶ Ραχήλ καὶ τὸν Ἰωσήφ ἐν ἐσχάτοις. Αὐτὸς δὲ προῆλθεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν ἐπτάκις, ἕως ἠγγικε τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ». Ὅρα

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὰ ἔτη τῆς ζωῆς του, καὶ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ἢ πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθεῖσα φροντίδα καὶ ἡ μεγάλη συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο λέγει· «Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ νὰ μὴ φάγουν τὸ ναρκωθὲν μέρος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ καὶ πού ἐναρκώθη». Ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ὑπερβολικὴν ἀγνωμοσύνην των καὶ ὅτι λησμονοῦν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο διὰ νὰ ἐνθυμοῦνται ἐπ’ ἄπειρον τὰς παρ’ αὐτοῦ εὐεργεσίας, ἐπενόησε μὲ τοιαύτας παρατηρήσεις νὰ διατηρήσουν εἰς τὴν μνήμην των τὰ γεγονότα. Καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρωμεν εἰς ὀλόκληρον τὴν Γραφήν. Διότι ἡ κατ’ ἐξοχὴν αἰτία τῶν περισσοτέρων παρατηρήσεων εἶναι αὕτη, τὸ νὰ θέλῃ δηλαδὴ αὐτὸς αἰ ἐρχόμενοι γενεαὶ νὰ μελετοῦν συνεχῶς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ λησμονοῦν αὐτὰ καὶ ἐπιστρέφουν καὶ πάλιν εἰς τὴν πλάνην των. Διότι αὐτὸ συνήθως συνέβαινεν εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος. Καθ’ ὅσον αὐτοὶ πού ἐπιδεικνύουν τὴν ἀγνωμοσύνην των πολλὰς φορὰς καὶ παρὰ τὰς εὐεργεσίας αὐτάς, πολὺ περισσότερον, ἐὰν δὲν ἐγίνετο αὐτό, θὰ ἐλησμονοῦσαν ὅλα ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός. Ἄλλ’ ἄς ἴδωμεν πλέον, πῶς ἐγίνεν ἡ συνάντησις τοῦ Ἰακώβ μὲ τὸν ἀδελφόν του.

Ἄφοῦ δηλαδὴ ἔλαβεν ἀρκετὴν παρηγορίαν ἀπ’ ὅσα ἐγίναν καὶ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ εἶναι ἰσχυρὸς καὶ δυνατὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, λέγει ἡ Γραφή· «Ἄφοῦ ἐσήκωσε τὰ βλέματά του, εἶδε καὶ ἰδοὺ ἤρχετο ὁ ἀδελφός του ὁ Ἡσαῦ καὶ μαζί του τετρακόσιοι ἄνδρες. Καὶ ἐμοίρασεν ὁ Ἰακώβ τὰ παιδιὰ του εἰς τρεῖς ὀμάδας, μίαν μὲ τὴν Λεϊάν, μίαν μὲ τὴν Ραχὴλ καὶ μίαν μὲ τὰς δύο δούλας. Καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τὰς δύο δούλας καὶ τοὺς υἱοὺς των καὶ ὀπίσω αὐτῆς τὴν Λεϊάν καὶ τοὺς υἱοὺς τῆς καὶ τελευταίους τὴν Ραχὴλ καὶ τὸν Ἰωσήφ. Ὁ ἴδιος ἐπροχώρησεν ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἕως ὄτου φθάσῃ πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ του, προσεκύνησε μέχρις ἐδάφους ἑπτὰ φορὰς». Πρόσεχε πῶς, ἀφοῦ τοὺς ἐχώρι-

πῶς τὴν διαίρεσιν ποιησάμενος, αὐτὸς πρὸ πάντων τὴν συντυχίαν ποιεῖται. «Καὶ προσεκύνησε», φησὶν, «ἐπὶ τὴν γῆν ἐπτάκις, ἕως οὗ ἤγγισε τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ»· ἐφελκόμενος καὶ διὰ τοῦ σχήματος καὶ διὰ τῆς
 5 προσκυνήσεως τὸν ἀδελφὸν εἰς τὴν περὶ αὐτὸν εὐνοϊαν· ὃ δὴ καὶ γέγονε. «Προσδραμὼν γάρ», φησὶν, «Ἡσαῦ, καὶ περιλαβὼν αὐτὸν ἐφίλησε, καὶ προσέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ· καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι».

4. "Ὁρα Θεοῦ οἰκονομίαν· ὅπερ γὰρ χθὲς ἔλεγον,
 10 τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ· ὅτι ὅταν βούληται ὁ τῶν ἔλων Δεσπότης τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπιδείξασθαι, καὶ τοὺς ἀνημέρως πρὸς ἡμᾶς διακειμένους προβάτων ἡμερωτέρους ἐργάζεται. Σκόπει τοίνυν, ὅσῃν μεταβολὴν ἐπιδείκνυται ὁ Ἡσαῦ. «Προσέδραμε γάρ», φησὶν,
 15 «εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, καὶ περιλαβὼν ἐφίλησε· καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι». Μόλις ποτὲ ὁ δίκαιος ἀνέπνευσε, καὶ τὸν φόβον ἀπεσεῖσατο, καὶ τῆς δειλίας ἐλευθερωθεὶς, θαρσαλεώτερος γέγονεν. «Ἀναβλέψας δέ», φησὶν, «Ἡσαῦ εἶδε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, καὶ
 20 εἶπε· τί ταῦτά σοί ἐστιν;». Ὁρῶν γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν περιουσίαν, ἐξενίζετο καὶ ἐθαύμαζε· διὸ καὶ ἐρωτᾶν ἐβούλετο. Τί οὖν ὁ δίκαιος; «Τὰ παιδιά», φησὶν, «οἷς ἠλέησεν ὁ Θεὸς τὸν παῖδά σου». "Ὁρα πόση τῆς ἐπιεικειᾶς ἢ ἰσχύς, καὶ ὅπως διὰ τῆς τῶν ρημάτων
 25 ταπεινοφροσύνης ἐκείνου τὸν θυμὸν κατεπράϋνε. «Καὶ προσήγγισαν», φησὶν, «αἱ παιδίσκαι καὶ τὰ τέκνα, καὶ προσεκύνησαν ἡ Λεία καὶ ἡ Ραχήλ. Καὶ εἶπε· τί ταῦτά σοί ἐστι, πᾶσαι αἱ παρεμβολαὶ αὗται, αἷς ἀπήντηκα; Ὁ δὲ εἶπεν· ἵνα εὖρη ὁ παῖς σου χάριν ἐ-
 30 ναντίον σου».

Θέα μοι, πῶς τῇ ὑπερβολῇ τῆς ταπεινοφροσύνης κατεδουλώσατο τὸν ἀδελφόν, καὶ ὃν ἐνόμιζεν ἀγρίως πρὸς αὐτὸν διακεῖσθαι, οὕτως εὗρεν ἡμερον, ὡς βούλεσθαι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ πάντα τὰ παρ' ἑαυτοῦ
 35 ἐπιδείξασθαι. «Εἶπε γάρ», φησὶν, «ἔστι μοι πολλά,

σεν, ὁ ἴδιος πρὶν ἀπ' ὄλους σπεύδει εἰς τὴν συνάντησιν. «Καὶ προσεκύνησε», λέγει, «μέχρις ἐδάφους ἑπτὰ φοράς μέχρις ὅτου νὰ συναντήσῃ τὸν ἀδελφὸν του», διὰ νὰ ἀποσπάσῃ καὶ μὲ τὰ σχήματα καὶ μὲ τὴν προσκύνησιν τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε. Διότι λέγει· «Ἔτρεξεν ὁ Ἡσαῦ καὶ ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν ὦμον του καὶ ἔκλαυσαν καὶ οἱ δύο».

4. Πρόσεχε τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ· διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγον χθὲς θὰ τὸ εἰπῶ καὶ σήμερον. Ὅτι δηλαδὴ ὅταν ἐπιθυμῇ ὁ Κύριος τῶν πάντων νὰ φανερώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν φροντίδα του, ἀκόμη καὶ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀγρίας διαθέσεις πρὸς ἡμᾶς τοὺς κάνει περισσότερον ἡμέρους καὶ ἀπὸ τὰ πρόβατα. Σκέψου λοιπὸν πόσον μεταβάλλεται ὁ Ἡσαῦ. Διότι λέγει· «Ἔτρεξε νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ ἀφοῦ τὸν ἐνηγκαλίσθη τὸν ἐφίλησε καὶ ἔκλαυσαν καὶ οἱ δύο». Μόλις τότε ὁ δίκαιος ἀνέπνευσε καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν φόβον καί, ἀφοῦ ἔφυγεν ἡ δειλία, ἔγινε περισσότερον θαρραλέος. «Καὶ ὅταν ἐσήκωσεν ὁ Ἡσαῦ τὰ βλέμματά του», λέγει, «εἶδε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ καὶ εἶπε. Τί σοῦ εἶναι αὐτά;». Ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν παρουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ παρεξενεύετο καὶ ἐθαύμαζε. Διὰ τοῦτο καὶ ἤθελε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ. Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ δίκαιος; «Αὐτὰ εἶναι τὰ παιδιὰ», λέγει, «μὲ τὰ ὁποῖα εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν δοῦλόν σου». Πρόσεχε πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς πραότητος καὶ πῶς κατεπραῖνε τὸν θυμὸν ἐκείνου μὲ ταπεινοὺς λόγους. «Καὶ ἐπλησίασαν», λέγει, «τὸν Ἡσαῦ αἱ δοῦλαι καὶ τὰ τέκνα καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν καὶ μαζὶ καὶ ἡ Λεῖα καὶ ἡ Ραχήλ. Καὶ εἶπε· Τί εἶναι ὄλα αὐτά; ὄλα αὐτὰ τὰ κοπάδια, τὰ ὁποῖα συνήντησα; Αὐτὸς δὲ εἶπε· Διὰ νὰ εὐρω χάριν ἐνώπιόν σου ἐγὼ ὁ δοῦλός σου».

Πρόσεχε, παρακαλῶ. πῶς μὲ τὴν ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην ὑπέταξε τὸν ἀδελφὸν καὶ αὐτὸν ποὺ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε τόσον ἐθνικὰς διαθέσεις, τὸν ἠῦρε τόσον ἡμερον, ὥστε νὰ θέλῃ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ὄλα τὰ ἰδικά του διὰ νὰ τὸν ἐξυπηρετήσῃ. Διότι λέγει·

ἀδελφέ, ἔστω σοι τὰ σά». Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἠνέσχε-
 το ὁ Ἰακώβ, ἀλλὰ δεικνύς ὄσῃν ποιεῖται σπουδὴν τοῦ
 εὐμενῆ αὐτὸν ἔχειν, φησὶν· «Εἰ εὖρηκα χάριν ἐναντί-
 ον σου, δέξαι τὰ δῶρα ἐκ τῶν χειρῶν μου. Ἐνεκεν
 5 γὰρ τούτου εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὡς ἂν τις ἴδοι
 πρόσωπον Θεοῦ. «Δέξαι», φησί, «τὰ παρ' ἐμοῦ σοι
 δῶρα προσαγόμενα». Μετὰ τούτης γὰρ περιχαρείας
 εἶδόν σου τὸ πρόσωπον, μεθ' ὄσης ἂν τις ἴδοι Θεοῦ
 πρόσωπον. Τοῦτο θεραπείας πολλῆς ἔνεκα ἐρρέθη πα-
 10 ρὰ τοῦ δικαίου, ὥστε αὐτὸν καταμαλάξαι, καὶ πρὸς
 τὴν ἀδελφικὴν εὐνοίαν ἀγαγεῖν. «Καὶ εὐδοκήσεις με»,
 ἀντὶ τοῦ, 'τὸ ἀρέσκον μοι ποιήσεις'. «Λάβε τοίνυν τὰς
 εὐλογίας, ἃς ἐνήνοχά σοι, ὅτι ἠλέησέ με ὁ Θεός, καὶ
 ἔστι μοι πάντα». Μὴ παραιτήση, φησί, λαβεῖν. Ταῦ-
 15 τα γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ μοι δεδώρηται καὶ αὐ-
 τός μοι τούτων ἀπάντων χορηγὸς γεγένηται. Διὰ τού-
 των ἡρέμα κἀκεῖνον ἐδίδασκεν, ὄσης ἀξιοῦται τῆς πα-
 ρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας καὶ παρεσκευάζε πολλὴν τὴν πε-
 ρὶ αὐτὸν αἰδῶ ἐπιδείκνυσθαι. «Καὶ παρεβιάσατο αὐτόν,
 20 καὶ ἔλαβεν».

Ὅρα λοιπὸν τὴν μεταβολὴν. «Καὶ εἶπε Ἡσαῦ·
 ἀπάραντες πορευσώμεθα ἐπ' εὐθείαν», ἀντὶ τοῦ, 'λοι-
 πὸν κοινῆ ποιησώμεθα τὴν ὁδοιορίαν'. Ὁ δὲ αἰτεῖ,
 πρόφασιν εὐλογον εὖρηκώς· «Ὁ κύριός μου», φησί,
 25 «γινώσκει, ὅτι τὰ παιδία ἀπαλώτερα καὶ τὰ πρόβατα
 καὶ αἱ βόες λοχεύονται· ἐὰν οὖν καταδιώξω αὐτὰ ἡ-
 μέραν μίαν, ἐποθανοῦνται». Οὐ δύναμαι, φησί, συν-
 τομώτερον ποιήσασθαι τὴν ἀποδημίαν, ἀλλ' ἡρέμα καὶ
 κατὰ μικρὸν ἀναγκάζομαι ὁδοιορεῖν διὰ τε τὰ παιδία
 30 καὶ τὰ ποίμνια, ὥστε μὴ διαφθαρῆναι τῷ πλείστῳ κα-
 μάτῳ. Πορεύου οὖν, φησὶν, αὐτός, ἐγὼ δὲ κατὰ μέ-
 ρος ὑποτεμνόμενος τῶν παιδίων τὸν κάματον καὶ τῶν
 ποιμνίων, οὕτω καταλήψομαί σε εἰς τὴν Σηεῖρ. Ταῦ-
 τα ἀκούσας ὁ ἀδελφός, «Εἰ βούλει», φησί, καταλείπω

«Εἶπεν ὁ Ἡσαῦ. Ἔχω πολλὰ ἐγώ, ἀδελφέ. κράτησε σου τὰ ἰδικά σου». Ὅμως δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτὰ ὁ Ἰακώβ, ἀλλὰ ἀποδεικνύων πόσον ἐφρόντιζε, διὰ νὰ ἔχη αὐτὸν εὐνοϊκόν, λέγει· «Ἐὰν εὔρον χάριν ἐνώπιόν σου, δέξου τὰ δῶρα μου ἐκ τῶν χειρῶν μου. Διότι διὰ τοῦτο εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὅπως βλέπει κανεῖς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. «Δέξου», λέγει, «τὰ δῶρα πού προσφέρω». Διότι μὲ τόσην χαρὰν εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, μὲ ὄσην θὰ ἔβλεπε κανεῖς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἐλέχθη ἀπὸ τὸν δίκαιον ἀπὸ μεγάλην ταπεινοφροσύνην, διὰ νὰ μαλακώσῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην. «Καὶ θὰ ἔχῃς τὴν καλωσύνην», λέγει, ἀντὶ τοῦ, ἴθι μοῦ κἀνης τὴν χάριν. «Λάβε λοιπὸν τὰ δῶρα μου τὰ ὅποια σοῦ ἔφερα, διότι ὁ Θεὸς μὲ ἠλέησε καὶ ἔχω τὰ πάντα μὲ ἀφθονίαν». Μὴ ἀρνηθῆς, λέγει, νὰ πάρῃς αὐτά. Διότι αὐτὰ ὅλα μοῦ ἐδώρῃθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού μοῦ ἐχάρισεν ὅλα αὐτά. Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἠσύχαζε καὶ ἐδίδασκεν ἐκεῖνον, πόσης φροντίδος ἠξιώθη ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὸν προητοίμαζε νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν πολὺν σεβασμόν. «Καὶ ἐπίσεν αὐτὸν καὶ ἐδέχθη τὰ δῶρα».

Πρόσεχε λοιπὸν τὴν μεταβολήν. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ. Ἄς σηκωθῶμεν καὶ ἄς πορευθῶμεν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν», ἀντὶ νὰ εἰπῇ Ἰακώβ ὅμως, ἀφοῦ ἠῦρεν κάποιαν εὐλογον δικαιολογίαν, παρακαλεῖ· «Ὁ κύριός μου», λέγει, «γνωρίζει, ὅτι τὰ τέκνα μου εἶναι μικρὰ καὶ τρυφερὰ καὶ ὅτι τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια μόλις ἔχουν γεννήσει. Ἐὰν λοιπὸν ἐξαναγκάσω αὐτὰ νὰ βαδίσουν ἐπὶ μίαν ἡμέραν, θὰ ἀποθάνουν». Δὲν ἠμπορῶ, λέγει, νὰ συντομεύσω τὴν πορείαν, ἀλλ' ἀναγκάζομαι νὰ βραδυπορῶ καὶ νὰ προχωρῶ ἀργὰ καὶ κατὰ μικρὰ διαστήματα καὶ διὰ τὰ παιδιὰ μου καὶ διὰ τὰ ποίμνια, ὥστε νὰ μὴ πάθουν κανένα κακὸν ἀπὸ τὴν πολλὴν κούρασιν. Πήγαινε λοιπὸν ἐσύ, λέγει, ἐγὼ δὲ φροντίζω νὰ ὀλιγοστεύω τὴν κούρασιν τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ποιμνίων, θὰ σέ συναντήσω εἰς τὴν Σηεῖρ». Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ ἀδελφός του, λέγει· «Ἐὰν θέλῃς ἀφήνω με-

τινὰς τῶν σὺν ἐμοὶ μετὰ σοῦ», πολλῆς τιμῆς καὶ θε-
 ραπείας καὶ τοῦτο δεῖγμα ποιούμενος. Ὁ δὲ οὐδὲ τοῦ-
 το καταδέχεται. «Ἄρκεϊ μοι», φησὶν, «ὅτι ὄλως εὖ-
 ρον χάριν ἐναντίον σου». Τοῦτό μοι ἦν περισπούδα-
 5 στον, τὸ εὐμενῆ σε εὐρεῖν. Ἐπεὶ οὖν τούτου ἐπέτυχον,
 οὐδενὸς ἑτέρου δέομαι. «Καὶ ἀπάρας», φησὶν, «Ἰα-
 κῶβ ἐποίησεν ἑαυτῷ σκηναὺς καὶ τοῖς κτήνεσιν αὐ-
 τοῦ· διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸν τόπον, «Σκηναί».

5. Ταῦτα δὲ ἀκούοντες μιμώμεθα τὸν δίκαιον τοῦ-
 10 τον, καὶ τοσαύτην ἐπιδεικνύμεθα ταπεινοφροσύνην·
 καὶ ἐπειδὰν ὡσί τινες πρὸς ἡμᾶς ἀηδῶς διακειμένοι,
 μὴ ἐπὶ πλεόν ἐξάπτωμεν τὸν θυμόν, ἀλλὰ τῇ πολλῇ
 ἐπεικειᾷ καὶ τῇ ταπεινοφροσύνῃ, τῇ διὰ ρημάτων,
 τῇ διὰ πραγμάτων καταστέλλωμεν αὐτῶν τὴν ἔχθραν,
 15 καὶ ἰατρεύωμεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν κεκακωμένην.
 «Ὅρα γὰρ τὴν σοφίαν τούτου τοῦ δικαίου, ὅπως τῇ
 πολλῇ εὐτονίᾳ τῶν ρημάτων οὕτω τὸν Ἡσαῦ κατε-
 μάλαξεν, ὡς καὶ πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ ἐπιείεσθαι,
 καὶ πάντα πρὸς τὴν τούτου τιμὴν βούλεσθαι ποιεῖν.
 20 Τοῦτο ἀληθῶς μεγίστης ἐστὶν ἀρετῆς, οὐχ ὅταν τοὺς
 γνησίως πρὸς ἡμᾶς διακειμένους ἀγαπᾶν σπουδάξω-
 μεν, καὶ θεραπεύωμεν παντὶ τῷ τρόπῳ, ἀλλὰ καὶ ὅ-
 ταν τοὺς ἐπηρεάζειν ἡμῖν βουλομένους διὰ τῆς πολ-
 λῆς προσηνείας ἐπισπώμεθα. Οὐδὲν γὰρ ἐπεικειᾷς
 25 σφοδρότερον. Ὡσπερ γὰρ τὴν πυρὰν σφοδρῶς πολλά-
 κισ ἐκκαιομένην ὕδωρ ἐπιβληθὲν κατέσβεσεν, οὕτω
 καὶ τὸν θυμὸν καμίνου σφοδρότερον ἐξαπτόμενον λό-
 γος μετ' ἐπεικειᾷς προῖων κατασβέννυσι· καὶ διπλοῦν
 ἡμῖν τὸ κέρδος γίνεται, ὑπὲρ ὧν τε αὐτοὶ τὴν ἐπιεί-
 30 κειαν ἐπιδεικνύμεθα, καὶ ὑπὲρ ὧν τοῦ ἀδελφοῦ τὸν
 θυμὸν καταπαύσαντες, τὸν λογισμὸν αὐτοῦ ταραχῆς
 ἔλευθεροῦμεν.»

Τί γάρ, εἶπέ μοι; Οὐχὶ μέμφῃ καὶ κατηγορεῖς τοῦ
 ἀδελφοῦ θυμουμένου, καὶ ἐχθρῶς πρὸς σὲ διακειμέ-

ρικούς ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας μου μαζί σου», θέλων νὰ δείξη καὶ μὲ αὐτό τὴν μεγάλην του τιμὴν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν πρὸς αὐτόν. Ὁ Ἰακώβ ὁμως οὔτε τοῦτο καταδέχεται· «Μοῦ ἀρκεῖ», λέγει, «ὅτι εὖρον χάριν ἐνώπιόν σου». Αὐτὸ ἦτο ἢ κατ' ἐξοχὴν φροντίδα μου, τὸ νὰ σ' εὖρω δηλαδὴ εὐνοϊκόν πρὸς ἐμένα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπέτυχον αὐτὸ δὲν ἔχω καμμίαν ἄλλην ἀνάγκην. «Καὶ ἀπῆλθεν», λέγει, «ὁ Ἰακώβ καὶ κατεσκεύασε σκηνὰς διὰ τὸν ἴδιον καὶ διὰ τὰ ζῶα του. Καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμασε τὸν τόπον αὐτόν, «Σκηναί».

5. Ἀκούοντες αὐτὰ ἅς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν δίκαιον αὐτόν καὶ ἅς δεικνύωμεν τόσῃν μεγάλην ταπεινοφροσύνην. Καὶ ἂν ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι διάκεινται πρὸς ἡμᾶς μὲ δυσαρέσκειαν, νὰ μὴ ἐξάπτωμεν περισσότερο τὸν θυμόν των, ἀλλὰ μὲ πολλὴν καλωσύνην καὶ μὲ ταπεινοφροσύνην καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰς πράξεις νὰ καταστέλλωμεν τὴν ἔχθραν αὐτῶν καὶ νὰ θεραπεύωμεν τὴν καταταραγμένην ψυχὴν των. Διότι πρόσεχε τὴν σοφίαν αὐτοῦ τοῦ δικαίου, πῶς μὲ τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν λόγων του κατεπράϊνε τόσον πολὺ τὸν Ἡσαῦ, ὥστε αὐτὸς καὶ νὰ σπεύδῃ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ θέλῃ νὰ κᾶνῃ τὰ πάντα πρὸς τιμὴν του. Αὐτὸ εἶναι πράγματι δεῖγμα τῆς μεγάλης ἀρετῆς, ὅταν φροντίζωμεν νὰ ἀγαπῶμεν ὄχι αὐτοὺς ποὺ διάκεινται καλῶς πρὸς ἡμᾶς καὶ νὰ τοὺς καλοπιάνωμεν μὲ κάθε τρόπον, ἀλλὰ καὶ ὅταν παίρνωμεν μὲ τὸ μέρος μας μὲ τὸν καλὸν τρόπον μας, ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ μᾶς βλάψουν. Καθ' ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον πρᾶγμα ἀπὸ τὴν καλωσύνην. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς πολλὰς φορές τὸ νερὸ σθῆναι τελείως τὴν φωτιάν, ἢ ὁποῖα κατακαίει τὰ πάντα, ἔτσι καὶ ὁ λόγος ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ καλωσύνην κατασιγάζει καὶ τὸν θυμόν, ὁ ὁποῖος ἀνάπτει δυνατώτερα καὶ ἀπὸ τὸ καμίνι. Καὶ ἡ ὠφέλεια εἶναι διπλῆ δι' ἡμᾶς, καὶ διότι δεικνύομεν τὴν καλωσύνην καὶ διότι, ἀφοῦ καταπαύσωμεν τὸν θυμόν τοῦ ἀδελφοῦ, ἐλευθερώνομεν τὴν σκέψιν του ἀπὸ τὴν ταραχὴν.

Τί λοιπὸν, εἰπέ μου, δὲν μέμφεσαι καὶ δὲν κατηγορεῖς τὸν ἀδελφόν, ὁ ὁποῖος θυμῶναι καὶ διάκειται πρὸς

νου; Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐχὶ διὰ τῶν ἐναντίων αὐτὸς
 ἔρχεσθαι σπουδάξεις, ἀλλὰ θυμοῦσθαι καὶ αὐτὸς ἐπι-
 πλεῖον βούλει; Μὴ γὰρ δυνατὸν πῦρ πυρὶ σβέννυσθαι;
 Οὐκ ἔχει φύσιν τὸ γεγνημένον. Οὕτως οὐδὲ θυμὸν ἐ-
 5 τέρω θυμῷ καταπραῦνεσθαι δυνατὸν ἂν γένοιτό ποτε.
 "Ὅπερ γὰρ ἔστι τῷ πυρὶ τῷ ὕδωρ, τοῦτο τῷ θυμῷ ἐ-
 πιείκεια καὶ πραύτης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλε-
 γε τοῖς μαθηταῖς, «'Ἐὰν τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς ἀγα-
 πᾶτε, τίνα μισθὸν ἔχετε;». Εἶτα ἐντρέψαι βουλόμενος
 10 τῇ ἐπαγωγῇ, καὶ καθικέσθαι τῶν ραθυμεῖν βουλομέ-
 νων, φησὶν· «Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι;».
 "Ὅντινα γὰρ ἂν λάβῃς τῶν ραθύμων, οὐχὶ τοῦτο δια-
 πράττεται; καὶ αὐτοὶ οἱ τελῶναι οὐχὶ τοῦτο διὰ σπου-
 δῆς ἔχουσι; Τί γὰρ τελῶνου χεῖρον; Καὶ ὅμως τοῦτο
 15 παντὶ τρόπῳ εὐρήσις παρ' αὐτοῖς πληρούμενον, καὶ
 οὐχ οἷόν τε τὸν ἀγαπώμενον μὴ καὶ ἀγαπᾶν. Ἐγὼ
 δέ, ἐπειδὴ καὶ ὑψηλοτέρους ὑμᾶς εἶναι βούλομαι, καὶ
 ἔχειν τι τούτων πλέον, οὐ τοῦτο παραινώ, ἀλλὰ καὶ
 τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν. "Ὅπερ ὁ μακάριος οὗτος πρὸ
 20 τοῦ νόμου, πρὸ τῆς διδασκαλίας τῆς παρ' ἐτέρων,
 οἴκοθεν κινούμενος, διὰ τῆς ὑπερβαλλούσης ἐπιεικειί-
 ας πρότερον μὲν τοῦ Λάβαν περιγέγονε, νυνὶ δὲ καὶ
 τοῦ ἀδελφοῦ. Εἶ γὰρ καὶ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας ἀπή-
 λαυσεν, ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ προαπε-
 25 δείκνυτο.

Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς πείσωμεν ἑαυτούς, ὅτι κἂν μυ-
 ριάκις σπουδάζωμεν, οὐδὲν οὐδέποτε κατορθῶσαι δυ-
 νησόμεθα, εἰ μὴ καὶ τῆς ἄνωθεν ροπῆς ἀπολαύσαιμεν.
 "Ὡσπερ γὰρ, εἰ μὴ τῆς ἐκεῖθεν συμμαχίας ἀπολαύσω-
 30 μεν, οὐδὲν ἰσχύομέν ποτε τῶν δεόντων κατορθῶσαι,
 οὕτω πάλιν εἰ μὴ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν, οὐ
 δυνησόμεθα τῆς ἄνωθεν ἀξιοῦσθαι ροπῆς. Διὸ σπου-

3. Ματθ. 5, 46.

4. Ματθ. 5, 48.

σὲ ἐχθρὶκῶς; Διατί δηλαδὴ δὲν προσπαθεῖς νὰ κάνης τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν, ἀλλὰ θέλεις νὰ θυμῶνης καὶ ὁ ἴδιος περισσότερον; Μήπως τὸ δυνατόν πῦρ σβήνεται διὰ τοῦ πυρός; Αὐτό εἶναι ἀντίθετον πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Καθ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ καταπραῦνθῇ ὁ θυμὸς με' ἄλλον θυμόν. Ὅτι δηλαδὴ εἶναι τὸ νερό διὰ τὴν φωτιάν, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ τὸν θυμόν ἢ καλωσύνη καὶ ἡ πραότης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς του· «Ἐάν ἀγαπᾶτε, ὅσους σᾶς γαποῦν, ποῖος θὰ εἶναι ὁ μισθός σας;»³. Ἐπειτα ἐπιθυμῶν νὰ προτρέψῃ παραδειγματικῶς καὶ νὰ διεγείρῃ ἐκείνους πού θέλουν νὰ ἀδιαφοροῦν, λέγει· «Δὲν κάνουν τὸ ἴδιον καὶ οἱ τελῶναι;»⁴. Ὅποιον καὶ ἂν πάρῃς ἀπὸ τοὺς ἀμελεῖς τὸ ἴδιον δὲν κάμνει; Καὶ αὐτοὶ οἱ τελῶναι δὲν προσπαθοῦν διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα; Ποῖος δὲ εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν τελῶνην; Καὶ ὅμως αὐτὸ θὰ εὐρῆς νὰ κάνουν αὐτοὶ με' κάθε τρόπον καὶ δὲν εἶναι δυνατόν καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ ἀγαποῦν αὐτόν πού τοὺς ἀγαπᾷ. Ἐγὼ δὲ ἐπειδὴ θέλω νὰ εἴσθε ἀνώτεροι σεῖς καὶ νὰ ἔχετε κάτι περισσότερον ἀπ' αὐτούς, δὲν συμβουλεύω τοῦτο, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾶτε καὶ τοὺς ἐχθρούς σας. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκανεν ὁ μακάριος αὐτός, πού πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἄλλων κινούμενος ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του διάθεσιν με' τὴν ὑπερβολικὴν καλωσύνην του προηγουμένως ἐνίκησε τὸν Λάβαν καὶ τώρα τὸν ἀδελφόν του. Διότι ἂν καὶ ἀπήλαυσε τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὅμως ἔκαμνεν ὅσα ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτόν.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς πείσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη καταβάλλωμεν ἀμετρήτους προσπάθειας, δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν καμμίαν φοράν νὰ κατορθώσωμεν τίποτε, ἐάν δὲν ἔχωμεν καὶ τὴν οὐράνιον βοήθειαν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐάν δὲν ἔχωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κατορθώσωμεν τίποτε ἀπ' ὅσα πρέπει, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς οὐρανίου βοηθείας, ἐάν δὲν προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ φροντί-

δάζωμεν καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν, καὶ τὴν ἄνωθεν κηδεμονίαν ἐφέλκεσθαι, ἵνα καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας σπουδῆς, καὶ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὰ τῆς ἀρετῆς ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτείνηται, καὶ πολλῆς ἀπολαύσωμεν τῆς ἄνωθεν χάριτος, ἧς γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

10 Ἀμήν.

ζωμεν νὰ προσφέρωμεν καὶ τὴν ἰδικὴν μας συμβολὴν καὶ νὰ κερδίζωμεν καὶ τὴν οὐράνιον εὐλογίαν, ὥστε καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν μας φροντίδα καὶ μὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἢ ἀρετὴ μας νὰ προδεύη καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν πλουσίαν τὴν θεῖαν χάριν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΘ΄

(Γέν. 33, 18 - 35, 8)

«Καὶ ἦλθεν Ἰακώβ εἰς Σαλήμ πόλιν Σηκίμων,
καὶ ἐκτήσατο τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ παρὰ Ἐ-
5 μώρ τοῦ πατρὸς Συχέμ ἑκατὸν ἀμνῶν, καὶ ἔ-
στησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν
Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ».

1. Εἶδετε χθὲς καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀπάντων Δε-
σπότην τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν, καὶ τῶν
10 μαθητῶν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀ-
γνωμοσύνην. Εἶδετε μεθ' ὅσης ἀνεξικακίας ἐπεστό-
μισεν αὐτῶν τὴν ἀναίσχυτον τόλμαν, τὴν ὑπὲρ τῶν
μαθητῶν ἀπολογίαὶν ποιούμενος, καὶ δεικνύς ὅτι αὐ-
τοὶ οἱ τὸν νόμον ἐκδικεῖν ἐθέλοντες, ἀγνοοῦσι τοῦ νό-
15 μου τὸ βούλημα, καὶ ὅτι τῆς ἀληθείας φανείσης ἔτι
τῇ σκιᾷ παρακαθῆσθαι ἠθέλον. Εἶδετε πῶς ἄνωθεν
καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰς παρατηρήσεις νομικὰς ἀνελεῖν ἐ-
σπούδαξε, διδάσκων αὐτούς, ὅτι τοῦ ἡλίου τῆς δι-
καιοσύνης φανέντος οὐκ ἔτι δυνατόν τὸ λυχνιαῖον ἐν-
20 εργεῖν φῶς· ἢ γὰρ αὐγὴ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλιακοῦ
προσβάλλουσα ἀποκρύπτει τούτου τὴν χρείαν. Ἐμά-
θετε, πῶς δυνατόν αἰεὶ ἐορτάζειν καὶ ἀπηλλάχθαι τῆς
τῶν καιρῶν παρατηρήσεως. Διὰ γὰρ τοῦτο παρεγέ-
νετο ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ
25 τῆς τῶν καιρῶν ἀνάγκης, καὶ παρασκευάσῃ ὑψηλό-
τερα πέτεσθαι, καὶ ἐν οὐρανῷ λοιπὸν ἔχειν τὸ πολί-
τευμα καὶ ἀνθρώπους ὄντας τὴν τῶν ἀγγέλων μιμεῖ-
σθαι πολιτείαν καὶ καταγελαῖν πάντων τῶν ἀνθρωπί-
νων πραγμάτων. Φέρε δὴ σήμερον, εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὴν
30 ἀκολουθίαν τῶν πρώην ἡμῖν εἰρημένων ἐκ τῶν τοῦ

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΝΘ΄

(Γέν. 33, 18 - 35, 8)

«Καὶ ἦλθεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν Σαλήμ τὴν πόλιν τῶν Σηκίμων καὶ ἠγόρασε τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ τοῦ Ἐμώρ, τοῦ πατρὸς τοῦ Συχέμ, ἀντὶ ἑκατὸν ἀμνῶν καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ προσηυχήθη πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ».

1. Εἶδατε χθές καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ κοινοῦ Κυρίου τῶν ὄλων καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ἰουδαίων. Εἶδατε μὲ πόσῃ ἀνεξικακίᾳ ἐσταμάτησε τὴν ἀναίσχυντον τόλμην των, ἀφοῦ ἀπελογήθη ὑπὲρ τῶν μαθητῶν καὶ ἀφοῦ ἀπέδειξεν, ὅτι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ λάβουν ἐκδίκησιν διὰ τὴν καταπάτησιν τοῦ νόμου, ἀγνοοῦν τὴν θέλησιν τοῦ νόμου καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἐφάνη ἡ ἀλήθεια, αὐτοὶ ἤθελον νὰ παραμένουν ὑπὸ τὴν σκιάν. Εἶδατε πῶς ἐξ ἀρχῆς ἀκόμη ἐφρόντιζε νὰ ἀφαιρέσῃ τὰς ἐκ τοῦ νόμου παρατηρήσεις μὲ τὸ νὰ διδάσκη εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἀφοῦ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φωτίζη τὸ φῶς τοῦ λύχνου, διότι μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς παύει νὰ εἶναι ἀναγκαία ἡ χρησιμοποίησις αὐτοῦ. Ἐμάθατε πῶς εἶναι δυνατόν πάντοτε νὰ ἐορτάζωμεν καὶ πῶς ἔχομεν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς χρονικὰς διακρίσεις. Ἄλλωστε δι' αὐτὸ ἦλθεν ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον ὁ Κύριός μας, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν χρονικῶν διακρίσεων καὶ νὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ πετώμεν ὑψηλότερον καὶ ἡ πολιτεία μας νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸν οὐρανόν, καί, ἂν καὶ εἴμεθα ἄνθρωποι, νὰ μιμούμεθα τὴν ζωὴν τῶν ἀγγέλων καὶ νὰ περιφρονῶμεν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Ἐμπρὸς λοιπὸν σήμερον, ἐὰν νομίζετε καλόν, ἀφοῦ συνεχίσωμεν ὅσα εἶπομεν προηγουμένως ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ μακαρίου

μακαρίου Μωϋσέως ρημάτων ἐπανελθόντες, ἐκεῖθεν ὑμῖν παραθῶμεν ἐστίασιν.

Ἴστε γὰρ ὅτι ἐπανελθόντος ἐκ Μεσοποταμίας τοῦ Ἰακώβ, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν συντυχίαν
 5 ποιησαμένου, καὶ μετὰ τοῦτο διαχωρισθέντος, καὶ ἐκείνου μὲν εἰς τὴν Σηεῖρ ὁρμήσαντος, τοῦ δὲ Ἰακώβ τὰς σκηνάς πηξαμένου καὶ τὸν τόπον ἀπὸ τοῦ συμβάντος ὀνομάσαντος «σκηνάς», ἐνταῦθα τὸν λόγον κατελύσαμεν· διὸ χρὴ τὰ ἐξῆς ἐπελθόντας κατὰ δύ-
 10 ναμιν τὴν ἡμετέραν τὴν διδασκαλίαν ὑμῖν παραθεῖναι τὴν πνευματικὴν. Ἐν ἀδείᾳ γὰρ λοιπὸν γεγονώς ὁ δίκαιος, καὶ ἐλευθερωθεὶς πάσης ἀγωνίας, «Ἦλθε», φησὶν, «εἰς πόλιν Σηκίμων, καὶ ἐκτήσατο τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ παρὰ Ἐμὼρ τοῦ πατρὸς Συχέμ ἑκατὸν
 15 ἀμνῶν· καὶ ἔστησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ». Μὴ ἀπλῶς παρατρέχωμεν τὰ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς κείμενα. Εἰ γὰρ οἱ τὰ ψήγματα τοῦ χρυσίου ἐκ τῆς γῆς ἀνορύττοντες, πάντα πόνον ὑπομένουσι, καὶ πάντων ἀνέχονται τῶν δυσχε-
 20 ρῶν, ὥστε δυνηθῆναι τῆς γῆς χωρῖσαι τὸ χρυσίον, πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς δίκαιον ἂν εἴη τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος διερευνᾶσθαι, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καρπωσαμένους, οὕτως ἐντεῦθεν ἐξιέναι.

Ἐννόει μοι τοίνυν τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ἀνδρὸς
 25 τὴν φιλοσοφίαν, ὅπως τοσαύτης ἀπολαύων τῆς ἄνωθεν ροπῆς, καὶ ὁρῶν ἑαυτοῦ τὴν περιουσίαν ἀξιομένην, τὴν τῶν θρεμμάτων λέγω, καὶ τοσοῦτων παιδῶν χορὸν αὐτῷ περιεστῶτα, οὐ περὶ οἰκοδομᾶς λαμπρᾶς ἑαυτὸν ἐξέδωκεν, οὐδὲ ἀγροὺς καὶ κώμας ὠνήσασθαι
 30 ἐσπούδασε δυναμένους ἀρκέσαι πρὸς τὴν διανομὴν τῶν παιδῶν. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα οἱ νῦν ἡμῖν προβάλλονται, καὶ ἕνα πολλάκις τις ἐσχηκῶς υἱὸν μυρία τὰ τάλαντα χρυσίου συλλέγειν σπουδάζει, καὶ ἀγροὺς ὠνήσασθαι καὶ οἰκοδομᾶς περιφανεῖς κατα-
 35 σκευάζειν. Καὶ εἶθε ἐκ δικαίων πόνων, καὶ ἄνευ ἀδι-

Μωυσέως, ἀπὸ ἐκεῖ νὰ σᾶς παραθέσωμεν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν.

Γνωρίζετε λοιπὸν ὅτι, ἀφοῦ ἐπανῆλθεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ συνηγήθη μὲ τὸν ἀδελφὸν του καὶ μετὰ ἀπ' αὐτό, ἀφοῦ ἐχωρίσθησαν καὶ ἐκεῖνος ἀνεχώρησε πρὸς τὴν Σηεῖρ, ἐνῶ ὁ Ἰακώβ ἔστησε τὰς σκηνάς του καὶ ὠνόμασεν ἐκείνην τὴν τοποθεσίαν ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτό «Σκηναί», ἐδῶ ἐσταματήσαμεν τὸν λόγον· διὰ τοῦτο πρέπει, ἀφοῦ διηγηθῶμεν τὰ ὑπόλοιπα, ὅσον ἐπιτρέπουν αὐτὸ αἱ δυνάμεις μας, νὰ σᾶς παραθέσωμεν τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἔπαυσε νὰ φοβῆται καὶ ἀφοῦ ἔφυγε κάθε ἀγωνία, «Ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Σηκίμων», λέγει, «καὶ ἠγόρασε τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ τοῦ Ἐμῶρ, τοῦ πατρὸς τοῦ Συχέμ, ἀντὶ ἑκατὸν ἀμνῶν καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ προσηυχῆθη πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ». Ἄς μὴ προσπερνῶμεν ἀπλῶς χωρὶς νὰ ἐξετάζωμεν αὐτὰ πού εὐρίσκονται εἰς τὰς θείας Γραφάς. Διότι ἐάν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θγάζουν τὰ ψήγματα χρυσοῦ ἀπὸ τὴν γῆν, ὑπομένουν κάθε κόπον καὶ ὑποφέρουν κάθε δυσκολίαν ὥστε νὰ ἠμπορέσουν νὰ διαχωρίσουν τὸ χῶμα ἀπὸ τὸν χρυσόν, πολὺ περισσότερον θὰ ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ ἐρευνῶμεν τοὺς λόγους τοῦ ἀγίου Πνεύματος καί, ἀφοῦ λάβωμεν ἀπ' αὐτοὺς τὴν ὠφέλειαν, ἔτσι νὰ φεύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ.

Σκέψου λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, τὴν φιλοσοφίαν τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀπελάμβανε τὴν οὐράνιον εὐλογίαν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι ἡ περιουσία του αὐξάνει, ἐννοῶ τὰ ζῶα του, καὶ νὰ περιτριγυρίζεται ἀπὸ τὸσον μεγάλον ἀριθμὸν τέκνων, δὲν ἠσυχολήθη μὲ λαμπράς οἰκοδομάς, οὔτε προσεπάθησε νὰ ἀγοράσῃ ἀγροὺς καὶ κώμας, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀρκέσουν διὰ νὰ διανεμηθοῦν εἰς τὰ παιδιά. Διότι αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια ἰσχυρίζονται οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἂν κάποιος ἔχη ἔστω καὶ ἓνα υἱὸν φροντίζει νὰ συγκεντρώσῃ ἀναρίθμητα τάλαντα χρυσοῦ καὶ νὰ ἀγοράσῃ ἀγροὺς καὶ νὰ κατασκευάσῃ λαμπράς οἰκοδομάς. Καὶ μακάρι νὰ ἐμάζευε δι'

κίας τούτων τὴν περιουσίαν συνέλεγεν· ἀλλὰ τὸ βαρὺ
καὶ πάντων δεινότερον, ὅτι ἐτέρους ἀρπάζων, καὶ
πλεονεκτῶν, καὶ πράγματα συρράπτων, οὕτω τὰς ἐ-
τέρων οὐσίας εἰς ἑαυτὸν μεθίστησι. Καὶ ἐὰν τις ἔρη-
5 ται τίνας ἔνεκεν ἢ τοσαύτη τῶν χρημάτων μαγία; εὐ-
θέως τὸν παῖδα προβάλλεται, καὶ διὰ τὴν περὶ ἐκείνον
εὐνοίαν ταῦτά φησι διαπραττέσθαι. Καὶ οὗτος μὲν κἂν
παῖδα προβαλλόμενος ταῦτα ἀφοσιούται, εἰκῆ καὶ μά-
την, εἰσὶ δὲ οἱ μὴδὲ παῖδας ἔχοντες μεμήνασι περὶ
10 τὴν τῶν χρημάτων συλλογὴν, καὶ μυριάκις ἂν ἔλοιντο
τὰ ἀνήκεστα ὑπομεῖναι, ἢ ἓνα ὀβολὸν προσέσθαι τινὶ
τῶν δεομένων.

Ἄλλ' ὁ δίκαιος οὗτος οὐδὲν τοιοῦτον ἐβουλεύσατο,
οὐδὲ ἐνενόησεν, ἀλλὰ καὶ ἡνίκα ἔδει βραχὺν ἀγρὸν
15 ὠνήσασθαι, ἑκατὸν ἀμνοὺς δούς, οὕτω τοῦ ἀγροῦ τὴν
μερίδα ὠνήσατο παρὰ Ἐμῶρ τοῦ πατρὸς Συχέμ. Καὶ
ὄρα τοῦ ἀνδρὸς τὸ φιλόθεον καὶ τίνας ἔνεκεν ἀγρὸν
λαβεῖν ἐσπούδασε. «Καὶ ἔστησεν ἐκεῖ», φησί, «θυσια-
στήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ»·
20 καὶ τοῦ ἀγροῦ τὴν μερίδα δι' οὐδὲν ἕτερον ὠνήσατο,
ἢ ἵνα τὰς εὐχαριστίας ἀνεπέγκῃ τῷ κοινῷ πάντων Δε-
σπότη. Τοῦτον ἅπαντας ἔχρησεν ζηλοῦν τοὺς ἐν χάριτι
τὸν πρὸ τοῦ νόμου, καὶ μὴ οὕτω μαίνεσθαι περὶ τὴν
τῶν χρημάτων συλλογὴν. Τίνας γὰρ ἔνεκεν, εἰπέ μοι,
25 καὶ ἑαυτῷ τοσαῦτα φορτία ἀκανθῶν συνάγεις, καὶ
τοῖς παιδίοις τοῖς σοῖς ὕλην κακίας καὶ ὑπόθεσιν κα-
ταλιμπάνων οὐκ αἰσθάνῃ; Οὐκ οἶδας, ὅτι σοῦ μᾶλλον
κῆδεταί τοῦ σοῦ παιδός, σὺ δὲ ὡς πλείονα τὴν περὶ
αὐτὸν ἐπιδεικνύμενος πρόνοιαν, ἀφορμὰς αὐτῷ κατα-
30 λιπεῖν σπουδάξεις τὰς δυναμένας ὑποβρύχιον αὐτοῦ
τὴν ψυχὴν ἐργάσασθαι; Ἡ οὐκ οἶσθα, ὅτι ἡ νεότης
καὶ καθ' ἑαυτὴν μὲν εὐόλισθόν ἐστι πρᾶγμα καὶ δεξιό-

αυτοὺς τὴν περιουσίαν ἀπὸ δικαίους κόπους καὶ χωρὶς ἀδικίαν· ἀλλὰ τὸ βαρὺ καὶ τὸ φοβερώτερον ἀπὸ ὅλα εἶναι, ὅτι ἄρπάζει τὴν περιουσίαν ἄλλων, καὶ μὲ τὰς πλεονεξίας καὶ τὰς δολοπλοκίας του κάμνει ἰδικὰς του τὰς περιουσίας τῶν ἄλλων. Καὶ ἐὰν κάποιος εἰπῇ· Διὰ τί ἡ τόση μανία διὰ χρήματα; τότε ἀμέσως προβάλλει τὸν υἱὸν του ὡς δικαιολογίαν καὶ λέγει, ὅτι τὰ κάμνει αὐτὰ ἀπὸ ἀγάπην δι' αὐτόν. Καὶ αὐτὸς μὲν πού ἀφοσιούται εἰς αὐτά, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη προβάλλῃ τὸν υἱὸν του ὡς δικαιολογίαν, ἀνώφελα καὶ μάταια τὸ κάμνει αὐτό, ὑπάρχουν ὅμως καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ δὲν ἔχουν τέκνα, ὅμως ἔχουν μανίαν διὰ τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων καὶ θὰ προετοίμων χιλίας φορὰς νὰ πάθουν τὰ πιὸ ἀνυπόφορα πράγματα, παρὰ νὰ παραχωρήσουν ἓνα ὄβολόν εἰς κάποιον πού ἔχει ἀνάγκην.

Ὅμως ὁ δίκαιος αὐτὸς δὲν ἐπεθύμησε τίποτε τέτοιο, οὔτε ἐσκέφθη, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐχρειάσθη νὰ ἀγοράσῃ μικρὸν ἀγρὸν ἐπῆρε τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ ἀπὸ τὸν Ἑμῶρ, τὸν πατέρα τοῦ Συχέμ, ἀφοῦ ἔδωσεν ἑκατὸν ἀμνοὺς. Καὶ πρόσεχε τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ διὰ τί ἐφρόντισε νὰ ἀγοράσῃ ἀγρὸν. «Καὶ ἔκτησεν ἐκεῖ», λέγει, «θυσιαστήριον καὶ προσηυχήθη εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ». Καὶ τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ διὰ κανένα ἄλλον λόγον δὲν τὸ ἠγόρασε, παρὰ διὰ νὰ προσφέρῃ εὐχαριστηρίους θυσίας εἰς τὸν κοινὸν Κύριον ὄλων. Αὐτὸν τὸν δίκαιον, ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὸ τοῦ νόμου, θὰ ἔπρεπεν ὅλοι, ὅσοι ζοῦν εἰς τὸν καιρὸν τῆς χάριτος, νὰ μιμοῦνται καὶ νὰ μὴ τοὺς καταλαμβάνῃ τόση μανία διὰ τὴν συγκέντρωσιν χρημάτων. Διότι εἶπέ μου διὰ ποῖον λόγον καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου συγκεντρώνεις τόσα φορτία ἀκανθῶν καὶ δὲν σκέπτεσαι, ὅτι καὶ εἰς τὰ παιδιὰ σου ἀφήνεις ὕλην καὶ ἀφορμὴν κακίας; Δὲν γνωρίζεις, ὅτι αὐτὸς φροντίζει περισσότερον διὰ τὸ παιδί σου, ἐνῶ σὺ ὡσάν νὰ φροντίζῃς περισσότερον δι' αὐτόν, προσπαθεῖς νὰ ἀφήσῃς εἰς αὐτόν ἀφορμάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ καταποντίσουν τὴν ψυχὴν του; Ἡ δὲν γνωρίζεις, ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ νεότης εἶναι κάτι πού κατ' ἐξοχὴν πίπτει καὶ ρέπει πρὸς τὴν κακίαν;

ροπον πρὸς κακίαν; "Όταν δὲ καὶ χρημάτων περιουσί-
 αν προσλάβῃ, πολλῶ μᾶλλον ἐπιρρεπέστερον τὸ κακὸν
 γίνεται. Καθάπερ γὰρ πῦρ ὕλην προσλαβόν, σφοδρο-
 5 πύραν τὴν ὕλην τῶν χρημάτων δεξαμένη, τσαύτην ἀ-
 νάπτει τὴν κάμινον, ὡς δλόκληρον ἐμπρῆσαι τοῦ νέου
 τὴν ψυχὴν. Πότε γὰρ ὁ τοιοῦτος δυνήσεται σωφρο-
 σύνης ἐπιμελήσασθαι, καὶ ἀκολασίαν φυγεῖν, καὶ τοὺς
 ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς πόνους ἀναδέξασθαι, ἢ τι ἕτερον
 10 πνευματικόν;

2. "Ἡ οὐκ ἀκούεις τοῦ Χριστοῦ, ὅτι «Ἡ μέριμνα
 τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνί-
 γει τὸν λογισμὸν καὶ ἄκαρπος γίνεται», ἃς καὶ ἀκάν-
 15 θας ὠνόμασεν; Εἰπὼν γὰρ τὸ ἐν μὲν τοῦ σπόρου εἰς
 τὰς ἀκάνθας ἐμπεπτωκέναι, εἶτα ἐρμηνεύων τοῖς μα-
 θηταῖς τίνες εἰσὶν αἱ ἄκανθαι, φησὶν· «Ἡ μέριμνα
 τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμ-
 20 πνίγει τὸν λογισμὸν, καὶ ἄκαρπος γίνεται». Καὶ κα-
 λῶς ἀκάνθαις παρείκασε τὴν μέριμναν τοῦ αἰῶνος
 τούτου. Καθάπερ γὰρ αἱ ἄκανθαι οὐκ ἐῴσι προκύνῃαι
 τὸν σπόρον, ἀλλὰ τῇ πυκνότητι συμπνίγουσι τὸ κατα-
 βληθέν, οὕτω καὶ αἱ μέριμναι αἱ βιωτικαὶ τὸν σπό-
 25 ρον τὸν πνευματικόν, ἐπειδὴν εἰς τὴν ψυχὴν κατα-
 βληθῆ, οὐκ ἀφιαῖσι καρπὸν ἐνεργεῖν, ἀλλὰ συγκαίου-
 30 σαι καὶ συμπνίγουσαι, καθάπερ αἱ ἄκανθαι, οὐκ ἐῴ-
 σι προκύνῃαι τὸν σπόρον τὸν πνευματικόν. «Καὶ ἡ ἀ-
 πάτη», φησί, «τοῦ πλούτου». Καλῶς εἶπεν ἀπάτην
 τοῦ πλούτου· καὶ γὰρ ὄντως ἀπάτη ἐστὶ. Τί γὰρ ὄ-
 φελος τῶν τσοσούτων ταλάντων, καὶ τῆς τσαύτης

30 τῶν χρημάτων περιβολῆς;
 Naί, φησί· πολλὴν τὴν εὐφροσύνην παρέχει τὸ
 κεκτηῖσθαι. Ποίαν εὐφροσύνην; Καὶ τί λέγω εὐφρο-
 σύνην; Οὐχὶ τοῦτο μάλιστα τὰς ἀκαίρους ἀθυμίας,
 τὰς πολλὰς ἀηδίας τίκτεσθαι παρασκευάζει; Καὶ οὐπω
 35 λέγω τὴν διὰ ταῦτα κόλασιν ἐπηρητημένην, ἀλλ' ἀπλῶς

Ὅταν δὲ λάβῃ καὶ περιουσίαν χρημάτων, τότε πολὺ περισσότερον κλίνει πρὸς τὴν κακίαν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἡ φωτιὰ ἀνάπτει περισσότερον, ὅταν ρίπτει κανεῖς ξύλα, ἔτσι καὶ ἡ νεότης ὡσάν φωτιὰ, ἡ ὁποία ἐδέχθη τὴν ὕλην τῶν χρημάτων, ἀνάπτει τόσον τὴν κάμινον τῶν παθῶν, ὥστε νὰ κατακαύσῃ ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν τοῦ νέου. Πότε λοιπὸν θὰ ἠμπορέσῃ ὁ νέος αὐτός νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν σωφροσύνην του καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀκολασίαν καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἀγῶνα διὰ τὴν ἀρετὴν ἢ δι' ὅποιονδήποτε ἄλλο πνευματικὸν Ζήτημα;

2. Ἡ δὲν ἀκούεις τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «Ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλοῦτου συμπνίγουν τὸν λογισμὸν καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄκαρπος»², πράγματα τὰ ὁποῖα ὠνόμασεν ἀκάνθας; Διότι ὅταν εἶπεν, ὅτι τὸ ἓν μέρος τοῦ σπόρου ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, ἔπειτα ἐρμηνεύων εἰς τοὺς μαθητάς του, ποῖαι εἶναι αἱ ἄκανθαι, λέγει «Ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλοῦτου συμπνίγουν τὸν λογισμὸν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γίνεταί ἄκαρπος». Καὶ πολὺ ὀρθῶς παρωμοίασε μὲ ἀκάνθας τὴν μέριμναν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς αἱ ἄκανθαι δὲν ἀφήνουν τὸν σπόρον νὰ βλαστήσῃ, ἀλλὰ μὲ τὴν πυκνότητά τους τὸν καταπνίγουν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αἱ βιωτικαὶ μέριμναι τὸν πνευματικὸν σπόρον, ὅταν ριφθῇ εἰς τὴν ψυχὴν, δὲν ἀφήνουν νὰ καρποφορήσῃ, ἀλλὰ τὸν κατακαίουν καὶ τὸν συμπνίγουν, ὅπως ἀκριβῶς αἱ ἄκανθαι, καὶ δὲν ἀφήνουν νὰ βλαστήσῃ ὁ πνευματικὸς σπόρος. «Καὶ ἡ ἀπάτη», λέγει, «τοῦ πλοῦτου». Καλῶς εἶπεν ἀπάτην τοῦ πλοῦτου, ἀφοῦ πραγματικῶς εἶναι ἀπάτη. Διότι ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια τῶν τόσων ταλάντων καὶ τοῦ τόσου μεγάλου ποσοῦ τῶν χρημάτων;

Ναί, λέγει, ἡ ἀπόκτησις χρημάτων σοῦ προξενεῖ μεγάλην εὐχαρίστησιν. Ποῖαν εὐχαρίστησιν; Καὶ διατί ὀνομάζω αὐτὴν εὐχαρίστησιν; Αὐτὸ δὲν εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν αἰτία νὰ γεννᾶται ἡ ἐνοχλητικὴ λύπη καὶ αἱ πολλαὶ δυσαρέσκεια; Καὶ δὲν λέγω ἀκόμη καὶ διὰ τὴν κόλασιν, ἡ ὁποία συνοδεύει αὐτὰ, ἀλλὰ ἀπλῶς μόνον διὰ τὸν πα-

τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ὅτι οὐδὲ ἡδονὴν τὸ πρᾶγμα ἔχειν δύναται, ἀλλὰ καθημερινὰς ταραχὰς καὶ ἀηδίας. Καὶ οὐχ οὕτω τὴν θάλατταν ἔστιν ἰδεῖν πρὸς τὰ κύματα κορυφουμένην, ὡς τὴν τοιαύτην ψυχὴν ὑπὸ τῶν
 5 λογισμῶν καὶ τῶν παθῶν πολιορκουμένην, καὶ πρὸς ἅπαντας καὶ οἰκείους καὶ ἄλλοτριους ἀηδῶς διακειμένην. Καὶ ἐάν ποτε κἂν μέρος τι τούτων ὑφέληται τις (πολλὰ γὰρ τὰ συμπίπτοντα, καὶ πολλοὶ οἱ ἐφεδρεύοντες, καὶ οἰκετῶν κακουργίαι, καὶ δυναστευόντων ἐπήρειαι), τότε δὴ, τότε εὐρήσεις τοὺς τοιούτους ἀβίωτον τὸν βίον ἡγουμένους. Ποίων οὖν οὐκ ἂν εἰεν θρήνων οἱ τιοιοῦτοι ἄξιοι, οἱ καθ' ἑαυτῶν ἅπαντα πράττειν σπουδάζοντες, καὶ ἐπὶ λύμῃ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ταῦτα συλλέγειν βουλόμενοι; 'Ἄλλ', εἰ
 10 δοκεῖ, τούτους καταλιπόντες ἐπὶ τὴν κατὰ τὸν δίκαιον ἱστορίαν ἐπανέλθωμεν, καὶ ἴδωμεν τῶν ἐξῆς τὴν ἀκολουθίαν.

«Ἔστησε», φησί, «θυσιαστήριον ἐν τῇ μερίδι τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν Ἰσραήλ», καὶ λοιπὸν ἐν Σηκίμοις τὴν οἰκησιν ἐβουλεύσατο ποιήσασθαι.
 20 'Ἄλλ' ὄρα πάλιν ὅπως ὁ δίκαιος καὶ ἐνταῦθα τὴν οἰκείαν ἐπιείκειαν ἐπιδείκνυται. Τί γάρ; «Ἐξῆλθε», φησί, «Δεῖνα ἢ θυγάτηρ Δείας, ἰδεῖν τὰς θυγατέρας τῶν ἐγγχωρίων. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν Συχέμ ὁ υἱὸς Ἐμῶρ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς, καὶ ἠγάπησε, φησί, τὴν παρθένον, καὶ ἐλάλησεν αὐτῇ κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου». Εἶδες, ὅσον ἔστιν ἡ νεότης κακόν, ἐπειδὴν μὴ ἔχη χαλινόν, τὸν εὐσεβῆ λογισμόν; Εἶδες γάρ, φησί, τὴν κόρην, καὶ ὄλος ὑπὸ τῆς ὄψεως ἔρωτος γεγωνῶς,
 30 τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἔργον ἐξήγαγε, «Καὶ ἐλάλησεν αὐτῇ κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου». Τί ἐστι, «Κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου»; Ἐπειδὴ νέα ἦν ἡ κόρη, ἐκεῖνα, φησίν, αὐτῇ διελέχθη, ἃ ἦν ἱκανὰ ἐπι-

ρόντα βίον, ὅτι οὔτε εὐχαρίστησιν ἤμπορεῖ νὰ προξενήσῃ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἀλλὰ καθημερινὰς ταραχὰς καὶ δυσαρρεσκείας. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῆ κανεὶς τὴν θάλασσαν τόσον ταραγμένην, ὅσον τὴν τέτοιου εἴδους ψυχὴν, ἢ ὁποία πολιορκεῖται ἀπὸ τὰς σκέψεις καὶ τὰ πάθη καὶ ἢ ὁποία συμπεριφέρεται μὲ ἀπέχθειαν καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ πρὸς τοὺς ξένους. Καὶ ἐὰν κάποτε ἀφαιρέσῃ κάποιος μέρος ἀπ' αὐτὰ τὰ χρήματα, (διότι πολλὰ συμβαίνουν καὶ πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ караδοκοῦν, καὶ αἱ πονηραὶ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν κυρίων αἱ πονηραὶ ἐνέργειαι), τότε λοιπὸν, τότε θὰ εὕρῃς, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θεωροῦν τὴν Ζωὴν τῶν ἀνυπόφορον. Ποίων θρήνων λοιπὸν δὲν θὰ ἦσαν ἄξιοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν νὰ τὰ κάνουν ὅλα ἐρχόμενοι ἀντιμέτωποι μὲ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν καὶ οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ συλλέγουν αὐτὰ τὰ χρήματα ἀκόμη καὶ μὲ θλάβην τῆς ψυχῆς τῶν; Ἄλλὰ, ἐὰν νομίζετε καλόν, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν αὐτούς, ὡς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου καὶ ὡς ἴδωμεν τὴν συνέχειαν τῶν ὑπολοίπων.

«Ἐκτησε», λέγει, «θυσιαστήριον εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ καὶ προσηυχῆθη εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ» καὶ ἀπεφάσισε νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὴν πόλιν τῶν Σηκίμων. Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν, πῶς ὁ δίκαιος καὶ ἐδῶ ἐπίδεικνύει τὴν καλωσύνην του. Τί λέγει λοιπὸν; «ἘΞῆλθεν ἐκ τοῦ οἴκου», λέγει, «ἡ Δεῖνα ἢ κόρη τῆς Λείας, διὰ νὰ ἰδῆ τὰς γυναῖκας τῶν ἐντοπίων. Καὶ ὅταν εἶδεν αὐτὴν ὁ Συχέμ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐμῶρ, ἐκοιμήθη μαζί της καὶ ἠγάπησε τὴν παρθένον καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτὴν κατ' εὐθείαν εἰς τὴν καρδίαν της». Εἶδες πόσον κακὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ νεότης, ὅταν δὲν ἔχῃ ὡς χαλινὸν τὸν εὐσεβῆ λογισμόν; Διότι λέγει, εἶδε τὴν κόρην καὶ κατελήφθη ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ ἔρωτος καὶ ἀμέσως ἔκαμε τὴν ἐπιθυμίαν πρᾶξιν, «Καὶ ὠμίλησε κατ' εὐθείαν εἰς τὴν καρδίαν τῆς παρθένου». Τί σημαίνει, «Εἰς τὴν καρδίαν τῆς παρθένου»; Ἐπειδὴ ἡ κόρη ἦτο μικρὴ συνεζήτησε μὲ αὐτὴν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀρκετὰ νὰ τὴν παρασύρουν καὶ νὰ τὴν κατα-

σπάσασθαι καὶ ἐλεῖν αὐτήν. Καὶ φησι πρὸς τὸν πατέρα· «Δάβε μοι τὴν παιδίσκην ταύτην εἰς γυναῖκα». Ἦκουσε δὲ ὁ Ἰακώβ τὸ γεγονός, καὶ τέως πρῶτος ἔφερεν ἀναμένων τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς τὴν παρουσίαν. Ἦσαν γὰρ ἐν τοῖς ποιμνίοις.

«Καὶ παρεσιώπησε», φησὶν, «Ἰακώβ ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτοῦς». Παραγενομένου δὲ τοῦ Ἐμῶρ πρὸς τὸν Ἰακώβ, ἦλθον καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Δείνας· καὶ ἀκούσαντες τὰ γεγενημένα εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν κατενύγησαν. Τί ἐστὶ, «Κατενύγησαν»; Ἐλυπήθησαν, οὐκ ἀνεκτὸν αὐτοῖς ὄφθη, ἀλλὰ καὶ πάνυ χαλεπὸν καὶ λύπης αὐτοῖς ὑπόθεσις γέγονε. «Δυπηρὸν γάρ», φησὶν, «ἦν αὐτοῖς σφόδρα, ὅτι ἄσχημον ἐποίησεν ἐν Ἰσραὴλ Συχέμ, κοιμηθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἰακώβ». Ὁρᾷς τῶν παιδῶν τὴν σωφροσύνην; Μεγίστην ὕβριν τὸ πρᾶγμα ἐλογίσαντο. Εἶδες πῶς μὲν ὁ δίκαιος τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἐπαίδευσεν εἰς τὴν ἀρετήν; πῶς δὲ ὁ Ἐμῶρ υἱὸς εἰς ἔργον ἀγαγὼν αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν, τῷ πατρὶ καὶ πάσῃ τῇ πόλει ὀλέθρου ὑπόθεσις γίνεται; Ἀλλὰ πρότερον ἀκούσωμεν τὰ παρὰ τοῦ Ἐμῶρ πρὸς αὐτοὺς λεγόμενα, καὶ μετὰ ταῦτα εἴσεσθε τῶν ἀδελφῶν τῆς Δείνας τὴν πανουργίαν, καὶ ὅπως ἐκδικῆσαι τὰ εἰς τὴν ἀδελφὴν γεγενημένα σπουδῆν ἐποιήσαντο.

«Καὶ ἐλάλησε», φησὶν, «αὐτοῖς Ἐμῶρ λέγων· Συχέμ ὁ υἱὸς μου προείλετο τῇ ψυχῇ τὴν θυγατέρα ὑμῶν». Ὅρα, πῶς ἤδη τὸν μέλλοντα καταλήψεσθαι αὐτὸν ὀλεθρὸν μηνύει. «Προείλετο», φησὶ, «τῇ ψυχῇ», ἀντὶ τοῦ, «τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ὑμῶν». Ἐκεῖνος μὲν ἔλεγε, τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τὴν κόρην δηλῶν, μετὰ βραχὺ δὲ ἐμάνθανεν, ὅτι τῆς ἀπωλείας καὶ ἑαυτοῦ καὶ πάντων τῶν αὐτόθι τοῦτο ἔσται ὑπόθεσις. Ἐπεὶ οὖν, φησὶν, οὕτως ἐκκαίεται τῆς κόρης, «Δότε αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἐπιγαμβρεύσατε ἡμῖν. Τὰς θυγατέρας ὑμῶν

κτῆση. Καὶ λέγει ὁ Συχέμ εἰς τὸν πατέρα του· «Φρόντισε νὰ λάβω ὡς γυναῖκα τὴν κόρην αὐτὴν». Ἔμαθεν ὁ Ἰακώβ τὸ γεγονός καὶ ἀρχικῶς ἐδέχθη αὐτὸ μὲ πραότητα περιμένων νὰ ἔλθουν οἱ ἀδελφοὶ τῆς. Διότι αὐτοὶ εὕρισκοντο εἰς τὰ ποιμνία.

«Καὶ ἐσιώπησεν ὁ Ἰακώβ», λέγει, «μέχρις ὅτου ἔλθουν οἱ υἱοὶ του». Καὶ ὅταν ἦλθεν ὁ Ἐμῶρ πρὸς τὸν Ἰακώβ, ἐπέστρεψαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Δείνας. Μόλις ἤκουσαν, ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν ἀδελφὴν των, ἐπληγώθησαν. Τί σημαίνει, «κατενύγησαν»; Ἐλυπήθησαν, δὲν ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ἀνεκτόν, ἀλλὰ πολὺ βαρὺ καὶ ἐγένεν εἰς αὐτοὺς αἰτία στενοχωρίας. Διότι λέγει· «Ἐφάνη εἰς αὐτοὺς πολὺ βαρὺ, διότι ὁ Συχέμ προσέβαλε τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀφοῦ ἐκοιμήθη μὲ τὴν κόρην τοῦ Ἰακώβ». Βλέπετε τὴν σύνεσιν τῶν παιδιῶν; Ἐθεώρησαν τὴν ὑπόθεσιν πολὺ μεγάλην προσβολὴν. Εἶδες πῶς διεπαιδαγώγησεν ὁ δίκαιος τοὺς υἱοὺς του εἰς τὸν ἐνάρετον βίον; Καὶ πῶς ὁ υἱὸς τοῦ Ἐμῶρ μὲ τὸ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του γίνεται αἰτία καταστροφῆς εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν πόλιν; Ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν πρῶτον αὐτά, τὰ ὁποῖα λέγει ὁ Ἐμῶρ πρὸς αὐτοὺς καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ θὰ γνωρίσετε τὴν κακίαν τῶν ἀδελφῶν τῆς Δείνας καὶ πῶς ἔσπευσαν νὰ ἐκδικηθοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐγίναν εἰς τὴν ἀδελφὴν των.

«Καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἐμῶρ», λέγει, «καὶ εἶπεν· Ὁ υἱὸς μου ὁ Συχέμ προσεκολλήθη εἰς τὴν ψυχὴν τῆς θυγατρὸς σας». Πρόσεχε πῶς προαναγγέλλει τὴν καταστροφὴν, ἣ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ τὸν εὕρῃ. «Προσεκολλήθη», λέγει, «εἰς τὴν ψυχὴν», ἀντὶ τοῦ, ἔδωκε τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν θυγατέρα σας. Ἐκεῖνος μὲν ἐφανέρωνε τὴν ἐπιθυμίαν του διὰ τὴν κόρην, ἀλλὰ μετὰ ἀπ' ὀλίγον ἐμάθαιναν, ὅτι θὰ γίνῃ αἰτία τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὄλων τῶν ἰδικῶν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, φλέγεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν διὰ τὴν κόρην σας, «Δώσατε αὐτὴν ὡς γυναῖκα εἰς αὐτόν καὶ ἄς γίνουσι γάμοι μετὰ ἐξ ἡμῶν. Τὰς θυγατέρας σας δώσατε εἰς ἡμᾶς καὶ τὰς

δοτε ἡμῖν· καὶ τὰς θυγατέρας ἡμῶν λάβετε τοῖς υἱοῖς
 ὑμῶν, καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖτε. Καὶ ἰδοὺ ἡ γῆ πλατεῖα
 ἐναντίον ὑμῶν, κατοικεῖτε καὶ ἐμπορεύεσθε ἐπ' αὐ-
 τῆς, καὶ κτήσασθε ἐν αὐτῇ». Ὅρα τὸν πατέρα διὰ
 5 τὴν περὶ τὸν παῖδα φιλοστοργίαν, ὅσην ποιεῖται πρὸς
 τοὺς ξένους τὴν φιλοφροσύνην καὶ ὅπως αὐτοὺς ἐ-
 φελκύνεσθαι βούλεται, πάσης αὐτοῖς τῆς χώρας τὴν
 ἐξουσίαν διδούς. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ πατήρ· ὁ δὲ παῖς
 θεασάμενος τοῦ πατρὸς τὴν περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν,
 10 καὶ ὅπως πάντα ποιεῖν ἔτοιμος ἦν, ὥστε αὐτῷ εἰς ἔρ-
 γον ἀγαγεῖν τὸ σπουδασθέν, προστίθησι καὶ παρ' ἐ-
 αυτοῦ καὶ φησι τῷ Ἰακώβ καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς
 τῆς κόρης· «Εὐροίμι χάριν ἐναντίον ὑμῶν, καὶ ὁ ἐν
 εἶπητε, δώσομεν. Πληθύνετε τὴν φερνὴν καὶ δώσω
 15 καθ' ὃ τι ἂν εἴπητέ μοι, καὶ δώσετέ μοι τὴν παῖδα
 ταύτην εἰς γυναῖκα». Εἶδες καὶ τὸν πατέρα διὰ τὴν
 περὶ τὸν παῖδα κηδεμονίαν πολλὴν τὴν παράκλησιν
 ποιούμενον, καὶ τὸν νέον ἑτοιμῶς ἅπαντα προῖέμενον
 ὑπὲρ τοῦ τῆς κόρης ἐπιτυχεῖν;

20 3. Τοῦτο γάρ, τοῦτο τὸ δλέθριον πάθος πάντα
 πείθει τὸν ἄλλόντα καταδέξασθαι, μέχρις ἂν αὐτὸν εἰς
 αὐτὸν ἀγάγη τοῦ ἄδου τὸν πυθμένα. Καὶ θεά μοι· ὁ
 μὲν πρεσβύτης Ἰακώβ ταῦτα ἀκούων σιγᾷ, καὶ τὴν
 οἰκειάν ἐπιείκειαν μιμούμενος οὐδὲν φθέγγεται, ἀλλὰ
 25 πρῶως φέρει τὴν εἰς τὴν θυγατέρα γεγενημένην ἐ-
 πήρειαν. «Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰακώβ εἶπαν», φησί, «τῷ Συ-
 χέμ καὶ Ἐμῶρ τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετὰ δόλου, καὶ ἐλά-
 λησαν αὐτοῖς, ὅτι ἐμόλυναν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν».
 Σκόπει μοι διὰ τὴν τοῦ ἐνδὸς λαγνεῖαν, πῶς ἅπαντες
 30 οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες συναπολαύουσι τῶν κακῶν.
 Καθάπερ γὰρ πυρᾶς ἀναφθείσης καὶ οἱ πλησίον οἰ-
 κοῦντες τοῦ κινδύνου μετέχουσι, τοῦ πυρὸς ἅπαντα
 ἐπινεμομένου, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ νῦν ἡ τοῦ νέ-
 ου ἀκολασία οὐ μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ πάντας
 35 τοὺς τῆς πόλεως ἄρδην ἠφάνισε.

Τί οὖν οἱ παῖδες τοῦ Ἰακώβ; Μετὰ δόλου πρὸς αὐ-

ιδικάς μας θυγατέρας νὰ πάρετε διὰ τοὺς υἱοὺς σας καὶ νὰ κατοικῆτε πλησίον μας. Ἴδου ἡ χώρα εἶναι ἔμπροσθέν σας εὐρύχωρα, κατοικήσατε αὐτὴν καὶ νὰ μετακινήσθε ἐλευθέρως εἰς αὐτὴν καὶ νὰ κάμετε κτήματα εἰς αὐτὴν». Πρόσεχε πόσῃ φιλοφροσύνῃ δείχνει ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς ξένους ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν υἱὸν του καὶ πῶς θέλει νὰ τοὺς προσελκύσῃ, ἀφοῦ δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν ὀλοκλήρου τῆς χώρας. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶπεν ὁ πατήρ, ὁ δὲ υἱός, ὅταν εἶδε τὴν φροντίδα τοῦ πατρὸς του δι' αὐτὸν καὶ ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ κάνῃ τὰ πάντα, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει, προσθέτει καὶ μόνος του καὶ λέγει εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ εἰς τοὺς ἀδελφούς τῆς κόρης· «Ἄς εὐρω χάριν ἐνώπιόν σας καὶ θὰ σὰς δώσωμεν ὅ,τι ζητήσετε. Αὐξήσατε τὴν προίκαν καὶ θὰ σὰς δώσω ὅ,τι μοῦ εἰπῆτε, ἀρκεῖ νὰ μοῦ δώσετε τὴν κόρην αὐτὴν ὡς σύζυγον». Εἶδες, ὅτι καὶ ὁ πατήρ παρακαλεῖ θερμῶς λόγῳ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν υἱὸν καὶ ὅτι ὁ νέος εἶναι ἔτοιμος νὰ ὑπομείνῃ τὰ πάντα διὰ νὰ πάρῃ τὴν κόρην;

3. Καθότι αὐτὸ τὸ ὀλέθριον πάθος πείθει αὐτὸν πού ἐκυριεύθη ἀπ' αὐτὸ νὰ κάνῃ τὰ πάντα, μέχρις ὅτου ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον τὸν πυθμένα τοῦ ἄδου. Καὶ πρόσεχε παρακαλῶ· ὁ μὲν γέρων Ἰακώβ, ἐνῶ ἀκούει αὐτά, σιωπᾶ καὶ ἀκολουθῶν τὴν συνήθη καλωσύνην του δὲν λέγει τίποτε, ἀλλὰ ὑποφέρει μὲ πραότητα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔπαθεν ἡ κόρη του. «Οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ», λέγει, «ἀπήντησαν μὲ δόλον εἰς τὸν Συχὲμ καὶ τὸν Ἐμῶρ τὸν πατέρα του καὶ εἶπαν εἰς αὐτούς, ὅτι ἐμόλυναν τὴν ἀδελφὴν των». Σκέψου πῶς ἐξ αἰτίας τῆς φιληδονίας τοῦ ἐνόου ὑποφέρουν τὰ κακὰ ὄλοι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν τὴν πόλιν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ, ὅταν ἀναφθῇ φωτιά, κινδυνεύουν μαζὶ καὶ οἱ γείτονες, ἀφοῦ ἡ φωτιά κατατρώγει τὰ πάντα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ τώρα, ἡ ἀκολασία τοῦ νέου ὄχι μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως μαζὶ ἐξηφάνισε.

Τί εἶπον λοιπὸν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ; Ἀποκρίνονται

τοὺς ἀποκρίνονται. "Ἄξιον ἀκοῦσαι, ἵνα μάθητε, ὅπως ὑπερήλγησαν τῆς ἀδελφῆς. «Εἶπαν γάρ», φησί, «Συμεῶν καὶ Λευὶ ἀδελφοὶ Δείνας, υἱοὶ δὲ Λείας· οὐ δυναησόμεθα ποιῆσαι τὸ ρῆμα τοῦτο, δοῦναι τὴν ἀδελφὴν
 5 ἡμῶν ἀνθρώπῳ, ὃς ἔχει ἀκροβυστίαν. Ἐὰν οὖν περιτέμνησθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, δώσομεν τὰς θυγατέρας ἡμῶν ὑμῖν, καὶ ἀπὸ τῶν θυγατέρων ὑμῶν ληψόμεθα, καὶ ἐσόμεθα ὡς γένος ἕν». Τὰ μὲν τῆς προτάσεως εὐλογα καὶ ἀκόλουθα, ἀλλὰ μετὰ
 10 δόλου, φησί, διελέχθησαν. «Καὶ ἐὰν μὴ βούλησθε», φησί, «τοῦτο ποιῆσαι, λαβόντες τὴν θυγατέρα ἡμῶν ἀπελευσόμεθα». Ταῦτα μὲν οἱ περὶ τὸν Συμεῶνα καὶ τὸν Λευὶ τὸν κατὰ πάντων φόνον μελετῶντες προέτειναν. Ἐκεῖνοι δὲ πρὸς τὸν σπουδαζόμενον δρῶντες,
 15 καὶ τὴν κόρην λαβεῖν ἐπιθυμοῦντες κατεδέξαντο τὰ εἰρημένα, καὶ ἠρέσθησαν τοῖς προταθεῖσιν. «Ἦρесе γάρ», φησίν, «ὁ λόγος ἐναντίον αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠμέλλησε τοῦ πληρῶσαι τὰ ρηθέντα ὁ νεανίσκος. Ἐνέκειτο γὰρ τῇ θυγατρὶ Ἰακώβ». "Ὀλος, φησίν, ἦν τῇ
 20 ἐπιθυμίᾳ τῆς κόρης ἐκδεδομένος.

«Καὶ ἐλθόντες αὐτὸς τε καὶ ὁ πατὴρ πρὸς τὴν πόλιν», φησί, «διελέχθησαν πᾶσι τοῖς τὴν πόλιν οἰκοῦσι», καὶ συνεβουλεύσαντο τὴν περιτομὴν καταδέξασθαι κατὰ τὴν ἐκείνων πρότασιν, καὶ δέξασθαι αὐτοὺς πρὸς τὴν συνοίκησιν. Καὶ ἐπλήρουν ἐκεῖνοι παραχρῆμα τὰ παρὰ τοῦ Ἐμῶρ καὶ Συχέμ λεχθέντα· καὶ πάντες ἀθρόον τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς ἐπὶ τὸ σῶμα ἐδέχοντο. Ἄλλὰ τοῦτο μαθόντες οἱ περὶ τὸν Συμεῶν καὶ τὸν Λευὶ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν ἐπείγονται τὰ
 25 ἤδη βουλευθέντα αὐτοῖς· «Καὶ λαβόντες ἕκαστος τὴν μάχαιραν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς». Τί ἐστίν, «Εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς»; Καίτοι δύο μόνοι ὄντες, πρὸς τοσοῦτον πλῆθος παρεττάτοντο· ἀλλὰ πολλὴν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν προεξένει τὸ πάντα
 35 ἐκείνους καθάπερ τραυματίας κείσθαι. "Ἰνα γὰρ τοῦτο ἡμῖν δῆλον ποιήσῃ ἡ θεία Γραφή, φησίν· «Ἐγέ-

πρὸς αὐτὸν μὲ δόλον. Ἄξειζει νὰ ἀκούσετε, διὰ νὰ μάθετε, πόσον πολὺ ἐπόνεσαν διὰ τὴν ἀδελφὴν των. Διότι λέγει· «Εἶπον ὁ Συμεὼν καὶ ὁ Λευὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Δείνας, υἱοὶ δὲ τῆς Λείας· Δέν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κάμωμεν αὐτὸ πού λέγετε, τὸ νὰ δώσωμεν δηλαδὴ τὴν ἀδελφὴν μας εἰς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπερίτμητος. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῆτε τὴν περιτομὴν, θὰ δώσωμεν τὰς θυγατέρας μας εἰς σᾶς καὶ ἡμεῖς θὰ πάρωμεν τὰς θυγατέρας σας καὶ θὰ εἴμεθα ἔτσι ὡσάν ἕνας λαός». Καὶ ἡ μὲν πρότασις ἦτο εὐλογος καὶ συνεπής, ἀλλὰ ὅπως ἡ Γραφή λέγει, ἔκαμαν τὴν συζήτησιν μὲ δόλον. «Καὶ ἐὰν δέν θέλετε νὰ κάνετε αὐτό», λέγει, «θὰ πάρωμεν τὴν κόρην μας καὶ θὰ φύγωμεν». Αὐτὰ μὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Συμεὼν καὶ τὸν Λευὶ σκεπτόμενοι τὸν φόνον ὄλων. Ἐκεῖνοι δέ, ἀποβλέποντες εἰς τὸν σκοπὸν των καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ πάρουν τὴν κόρην, ἐδέχθησαν ὅσα τοὺς εἶπαν καὶ ἰκανοποιήθησαν μὲ τὰς προτάσεις. Διότι λέγει· «Ἦρρεσεν αὐτοὺς ἡ πρότασις αὐτῶν καὶ ὁ νεανίας δέν ἤργησε νὰ ἐκπληρῶσῃ τὰ συμφωνηθέντα, διότι ἠγάπα μὲ πάθος τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβ». Ὀλόκληρος, λέγει, ἐπεθύμει σφοδρῶς τὴν κόρην.

«Καὶ ἀφοῦ ἦλθον», λέγει, «ὁ ἴδιος καὶ ὁ πατὴρ τοῦ εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως, συνεζήτησαν μὲ ὄλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς» καὶ συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ δεχθοῦν τὴν περιτομὴν σύμφωνα μὲ τὴν πρότασιν ἐκείνων καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν συγκατοίκησιν. Καὶ ἐκεῖνοι ἔκαμαν ἀμέσως αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχον εἶπει ὁ Ἐμῶρ καὶ ὁ Συχέμ. Ἄλλ' ὅταν ἔμαθον αὐτὸ οἱ περὶ τὸν Συμεὼν καὶ τὸν Λευὶ, σπεύδουν νὰ πραγματοποιήσουν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἤδη εἶχον ἀποφασίσει. «Καὶ ἀφοῦ ἔλαβον ὁ καθείς τὴν μάχαιράν του εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς». Τί σημαίνει, «Εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς»; Ἄν καὶ ἦσαν μόνον δύο, ἀντιπαρετάχθησαν εἰς τόσον μεγάλο πλῆθος. Πολλὴν ὁμως ἀσφάλειαν παρῆεν εἰς αὐτοὺς, τὸ ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι ἦσαν κατάκοιτοι ὡσάν τραυματῖαι. Καὶ διὰ νὰ μᾶς κἀνῃ τοῦτο σαφές ἡ ἀγία Γραφή, λέγει· «Κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ὅταν οἱ περιτμηθέντες εἶχον πολὺν πόνον». Αὐτὸ παρῆεν εἰς

νετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ὅτε ἦσαν ἐν τῷ πόνῳ». Τοῦτο ἐκείνοις τὴν ἀσφάλειαν κατεσκευάζε, καὶ τοὺς δύο ἰσχυροτέρους τῶν πολλῶν εἰργάζετο. «Καὶ ἀπέκτειναν», φησί, «πᾶν ἄρσενικόν», ἀντὶ τοῦ, πάντα 5 τοὺς ἄνδρας τοὺς διὰ τὸ περιτετμηῆσθαι κειμένους, ὡς εἶπεῖν, πρὸς τὴν σφαγὴν ἐτοίμους ὄντας· καὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν νέον, τὸν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν ὑβρίσαντα, ἐπεξῆλθον. Καὶ οὐκ ἄρκεσθέντες τῇ τσοαύτη τιμωρίᾳ, καὶ τὰ πρόβατα, φησὶν, αὐτῶν, καὶ πάντα 10 τὰ κτήνη, καὶ πάντα τὰ σώματα αἰχμαλωτίσαντες, οὕτως ἐπανῆλθον, καὶ αὐτανδρον ἀνεῖλον τὴν πόλιν.

Εἶδες, ἀγαπητέ, ὅσον εἰργάσατο κακὸν ἐνὸς νέου προπέτεια; εἶδες, ὅσον ἤνεγκεν ὄλεθρον πᾶσι τοῖς τὴν πόλιν οἰκοῦσι; Ταῦτα δὴ μανθάνοντες ἀναχαιτίζωμεν 15 τῶν ἡμετέρων παιδῶν τὰς ὁρμάς, καὶ πολὺν τῇ νεότητι τὸν χαλινὸν κατασκευάζωμεν, τὸν ἀπὸ τοῦ φόβου, τὸν ἀπὸ τῆς νοθεσίας· καὶ ἐπιμελώμεθα τῆς τῶν αὐτῶν σωφροσύνης, καὶ πάντα ποιῶμεν καὶ πραγματευώμεθα, ὥστε τὴν ἡλικίαν τῆς νεότητος δυνηθῆναι 20 διαφυγεῖν τὰς ἀτόπους ἐπιθυμίας. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ κοινὸς ἡμῶν Δεσπότης ἰδὼν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, τὸν γάμον ἐνομοθέτησεν, ὥστε τῆς παρανόμου ἡμᾶς μίξεως ἀπαγαγεῖν. Μὴ τοίνυν ἀμελώμεν τῶν νέων, ἀλλ' ἰδόντες τῆς καμίνου τὴν πυρᾶν, 25 πρὶν ἢ εἰς ἀσέλγειαν ἐγκυλισθῆναι, σπουδάζωμεν κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον αὐτοὺς συνάπτειν πρὸς γάμον, ἵνα καὶ τὰ τῆς σωφροσύνης αὐτοῖς διατηρῆται, καὶ μηδεμίαν λύμην δέξωνται ἐξ ἀκολασίας, ἔχοντες ἄρκοῦσαν παραμυθίαν, καὶ δυνάμενοι τῆς σαρκὸς τὰ 30 σκιρτήματα καταστέλλειν, καὶ κολάσεως ἐκτὸς εἶναι.

Ἄλλ' ἰδῶμεν ὅπως τὰ παρὰ τῶν παιδῶν γεγενημένα διέθηκε τὸν πρεσβύτην. «Εἶπε γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ· Συμεὼν καὶ Δευί, μισητόν με πεποιήκατε, ὥστε πονηρόν με εἶναι τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν». Τίνος 35 ἔνεκεν, φησί, τσοαύτην ἐπιδείξασθε τὴν ἄμυναν; Τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν γεγενημένα μῖσος ἐμοὶ μέγιστον προξε-

αυτοὺς ἀσφάλειαν καὶ ἔκαμνε τοὺς δύο ἰσχυροτέρους τῶν πολλῶν. «Καὶ ἐφόνευσαν», λέγει, «κάθε ἀρσενικόν», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ὄλους τοὺς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κατάκοιτοι ἐξ αἰτίας τῆς περιτομῆς καὶ ἦσαν, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, ἔτοιμοι πρὸς σφαγὴν. Καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐφόνευσαν καὶ τὸν νέον, ὁ ὁποῖος προσέβαλε τὴν ἀδελφὴν των. Καὶ δὲν ἤρκεσεν εἰς αὐτοὺς ἡ τόση τιμωρία, ἀλλὰ καὶ τὰ πρόβατα αὐτῶν, λέγει, καὶ ὄλα τὰ ζῶα καὶ ὄλους τοὺς ἐπιζήσαντας, ἀφοῦ ἠχμαλώτισαν, ἐπέστρεψαν ἔτσι, ἀφοῦ κατέστρεψαν ὀλόκληρον τὴν πόλιν.

Εἶδες, ἀγαπητέ, πόσον κακὸν ἔφερεν ἡ θρασύτης τοῦ ἐνός νέου; Εἶδες πόσον ὀλεθρον ἔφερεν εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως; Ἄφοῦ ἐγνωρίσαμεν λοιπὸν αὐτὰ, ὡς ἀναχαιτίζωμεν τὰς ὁρμὰς τῶν ἰδικῶν μας τέκνων καὶ ὡς θέτουμεν εἰς αὐτοὺς τὸν χαλινόν, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὸν φόβον καὶ ἀπὸ τὴν νοουθεσίαν. Καὶ ὡς φροντίζωμεν διὰ τὴν σύνεσιν αὐτῶν καὶ ὡς κάμνωμεν καὶ ὡς μεταχειριζόμεθα τὰ πάντα, ὥστε ἡ νεαρὰ ἡλικία νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀπρεπεῖς ἐπιθυμίας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ κοινὸς Κύριος ὄλων μας, ἐπειδὴ εἶδε τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καθιέρωσε τὸν γάμον, διὰ νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν παράνομον συνουσίαν. Ἄς μὴ παραμελῶμεν λοιπὸν τοὺς νέους, ἀλλὰ βλέποντες τὴν κάμινον, ἡ ὁποία τοὺς κατακαίει, προτοῦ κυλίσουν εἰς τὴν ἀνηθικότητα νὰ φροντίζωμεν νὰ τοὺς συνδέωμεν μὲ τὸν γάμον, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ διατηρῆται καὶ ἡ σύνεσις των καὶ νὰ μὴ δεχθοῦν καμμίαν βλάβην ἀπὸ τὴν ἀκολασίαν, καί, ἔχοντες ἀρκετὴν παρηγορίαν, νὰ ἠμποροῦν νὰ καταστέλλουν τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκός καὶ νὰ μὴ τιμωρηθοῦν.

Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν τί ἐντύπωσιν ἔκαμαν εἰς τὸν δίκαιον αἱ πράξεις τῶν υἱῶν του. Διότι λέγει· «Εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Συμεὼν καὶ Λευὶ, μὲ κατεστήσατε μισητόν, ὥστε νὰ θεωροῦμαι κακὸς εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας». Διατί, λέγει, μὲ τέτοιον τρόπον τοὺς ἐπετέθητε; Διότι, ὅσα ἐκάματε σεῖς, θὰ μοῦ προξενήσουν πολὺ μέγαλο μῖσος ἐκ μέρους ὄλων τῶν

νήσει παρὰ πάντων τῶν κατοικούντων τὴν γῆν. Εἴ-
 τα δεικνύς τὴν δειλίαν, ἐν ἣ κατέστη, φησίν, «Ἐγὼ
 δέ εἰμι ὀλιγοστός, καὶ συναχθέντες ἐπ' ἐμὲ συγκό-
 5 ψουσί με, καὶ ἐκτριβήσομαι». Μονονουχὶ λέγων· οὐκ
 ἴστε ὅτι ὀλίγοι ὄντες εὐκόλως τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς πει-
 σόμεθα, ὥσπερ ὑμεῖς τούτους διαθεῖναι ἠβουλήθητε;
 Καὶ καθάπερ Συχέμ τῷ πατρὶ καὶ πᾶσι τοῖς τὴν πό-
 λιν οἰκοῦσι τούτου τοῦ ὀλέθρου γέγονεν αἴτιος, οὕτω
 καὶ ὑμεῖς ἐμοί. Διὰ γὰρ ὑμᾶς καὶ αὐτὸς μισητὸς ἔ-
 10 σομαι, καὶ οὐδὲν τὸ κωλύον ἐκτριβῆναί με διὰ τὴν ὑ-
 μετέραν τόλμαν. «Οἱ δέ», φησίν, «εἶπαν· ἄλλ' ὥσει
 πόρνη χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν;». «Ὅρα τοὺς παῖ-
 δας, σωφροσύνης ἕνεκεν τὴν ἄμνηναν ἐπιδειξαμένους·
 ἀπολογοῦνται γὰρ τῷ πατρὶ, καὶ φησι· κατήσχυναν
 15 ἡμᾶς, ὡς εἰπεῖν, ὥσει πόρνη ἐχρήσαντο τῇ ἀδελφῇ ἡ-
 μῶν· καὶ διὰ τοῦτο τοῦτο ποιῆσαι κατηναγκάσθημεν,
 ἵνα καὶ τοῖς εἰς τὸ ἐξῆς διδασκαλία γένηται, μὴ τοι-
 αῦτα τολμᾶν.

4. Ἄλλ' ὄρα μοι λοιπὸν ἐνταῦθα τὴν ἄφατον τοῦ
 20 Θεοῦ κηδεμονίαν τὴν περὶ τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ γὰρ
 εἶδεν αὐτὸν δεδοικότα διὰ τὰ ὑπὸ τῶν παιδῶν γεγε-
 νημένα τὴν αὐτόθι οἴκησιν, «Εἶπε», φησίν, «ὁ Θεός·
 ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς τὸν τόπον Βαιθήλ, καὶ οἴκει ἐ-
 κεῖ». Ἐπειδὴ δέδοικας τοὺς ἐνταῦθα, ἀναχώρει, φη-
 25 σίν, ἐντεῦθεν, καὶ οἴκει εἰς τὴν Βαιθήλ, «Καὶ ποιή-
 σον ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ τῷ ὀφθέντι σοι ἐν
 τῷ σε ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελ-
 φοῦ σου. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ πᾶσι
 τοῖς μετ' αὐτοῦ· ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλοτριούς
 30 ἐκ μέσου ὑμῶν, καὶ καθαρίσθητε, καὶ ἀλλάξασθε τὰς
 στολὰς ὑμῶν, καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθήλ,
 καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ τῷ ἐπα-

κατοίκων τῆς χώρας. Ἐπειτα δείχνει τὸν τρόπον, ὁ ὁποῖος τὸν κατέλαβε, καὶ λέγει· «Ἐγὼ ἔχω πολὺ ὀλίγας δυνάμεις καὶ ἐὰν συγκεντρωθοῦν καὶ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον μας θὰ μᾶς κατασφάξουν καὶ θὰ μᾶς συντρίψουν». Ὡσάν νὰ ἔλεγε· Δὲν γνωρίζετε, ὅτι, ἐπειδὴ εἴμεθα ὀλίγοι, θὰ πάθωμεν εὐκόλα καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, ὅπως ἀκριβῶς ἠθελήσατε καὶ σεῖς νὰ φερθῆτε εἰς αὐτούς; Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ Συχέμ ἔγινεν ὁ αἵτιος τοῦ ὀλέθρου εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἔτσι καὶ σεῖς θὰ γίνετε εἰς ἐμέ. Διότι ἐξ αἰτίας σας θὰ γίνω καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος μισητὸς καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ θὰ ἐμποδίσῃ τὴν καταστροφὴν μου ἐξ αἰτίας τῆς τόλμης σας. «Καὶ αὐτοί», λέγει, «εἶπαν· Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν ἀδελφὴν μας ὡς πόρνην;». Πρόσεχε ὅτι οἱ παῖδες ἔκαμαν τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἀπὸ σωφροσύνης, διότι ἀπολογοῦνται εἰς τὸν πατέρα καὶ λέγουν· Μᾶς ἐντρόπιασαν, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, μετεχειρίσθησαν τὴν ἀδελφὴν μας ὡς πόρνην καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημεν νὰ κάνωμεν αὐτό, ὥστε καὶ οἱ μεταγενέστεροι νὰ διδάσκωνται νὰ μὴ τολμοῦν νὰ κάνουν τὰ ἴδια.

4. Ἄλλὰ πρόσεχε ἐδῶ λοιπὸν, παρακαλῶ, τὴν ἀπεριόριστον προστασίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι αὐτὸς ἐφοβήθη, ἐξ αἰτίας τῶν ὄσων ἔκαναν οἱ υἱοὶ του, νὰ κατοικήσῃ ἐδῶ, «Εἶπεν ὁ Θεός», λέγει, «Νὰ σηκωθῆς καὶ νὰ μεταβῆς εἰς τὸν τόπον Βαιθὴλ καὶ νὰ κατοικήσῃς ἐκεῖ». Ἐπειδὴ φοβεῖσαι, λέγει, τοὺς κατοίκους αὐτοῦ τοῦ μέρους, ἀναχώρησε ἀπ' ἐδῶ καὶ κατοίκησε εἰς τὴν Βαιθὴλ, «Καὶ νὰ κατασκευάσῃς ἐκεῖ θυσιαστήριον εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐφάνη εἰς ἐσέ, ὅταν ἔφευγες ἀπὸ προσώπου τοῦ Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ εἰς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο μαζί του· Ἀπομακρύνετε τὰ ἀγάλματα τῶν ξένων θεῶν, τὰ ὁποῖα ἔχετε μαζί σας, νὰ πλυθῆτε καὶ νὰ ἀλλάξετε τὴν ἐνδυμασίαν σας καὶ κατόπιν, ἀφοῦ σηκωθῶμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Βαιθὴλ καὶ νὰ κατασκευάσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον διὰ τὸν Κύριον, ὁ

κούσαντί μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ὃς ἦν μετ' ἐμοῦ, καὶ
 διέσωσέ με ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἐπορεύθην». Σκόπει τοῦ δι-
 καίου πάλιν τὴν ὑπακοὴν καὶ τὸ φιλόθεον. Ἐπιδὴ ἤ-
 κουσεν, «Ἀνάβηθι εἰς Βαιθήλ, καὶ ποιήσον θυσιαστή-
 5 ριον», καλέσας πάντας τοὺς αὐτοῦ εἶπεν «Ἄρατε
 τοὺς θεούς». Ποίους, ἂν τις εἴποι, θεούς; Οὐδαμοῦ
 γὰρ ἐστὶν ἰδεῖν θεοὺς αὐτὸν ἐσχηκότα· ἄνωθεν γὰρ
 καὶ ἐξ ἀρχῆς φιλόθεος ἦν ὁ δίκαιος. Ἄλλ' αἰνιττό-
 10 χῆλ ἦν ὑφελομένη, διὰ τοῦτό φησιν· ἐπειδὴ μέλλομεν
 τῷ ἀληθινῷ Θεῷ, τῷ αἰεὶ μοι τὴν παρ' αὐτοῦ προστα-
 σίαν νείμαντι, τὰς εὐχαριστίας ἀναφέρειν, ἐξάρατε,
 εἴ τινά ἐστιν ὑμῖν εἰδῶλα, «Καὶ καθαρῖσασθε, καὶ ἀλ-
 λάξασθε τὰς στολὰς ὑμῶν», καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν πόλιν
 15 ὀρμήσομεν, καὶ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἑαυτοὺς καθάραν-
 τες οὕτω συνέλθετε. Μὴ μόνον τῇ τῶν ἱματίων φαι-
 δρότητι τὴν καθαρότητα δεικνύντες, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν
 εἰδώλων ἀφαιρέσει τοὺς λογισμοὺς τῆς διανοίας ἐκ-
 καθάραντες, οὕτως ἀνέλθωμεν ἐπὶ τὴν Βαιθήλ.
 20 «Καὶ ἔδωκαν», φησί, «τῷ Ἰακώβ τοὺς θεοὺς τοὺς
 ἄλλοτρίους» (οὐ γὰρ ἦσαν αὐτῶν), «καὶ τὰ ἐνώτια
 τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν». Ἴσως γὰρ καὶ ταῦτα σύμ-
 βολά τινα ἦν τῶν εἰδώλων ἐκείνων, διὸ καὶ αὐτὰ με-
 τὰ τῶν θεῶν προσφέρουσι τῷ Ἰακώβ. «Καὶ ἔκρυπεν
 25 αὐτά», φησὶν, «ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σηκίμοις,
 καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας». «Ἐ-
 κρυψε», φησὶν, «αὐτὰ καὶ ἀπώλεσεν», ὥστε καὶ αὐ-
 τοὺς τοὺς τῆς πλάνης δούλους τὴν πλάνην διαφυγεῖν,
 καὶ μηδένα ἕτερον τὴν ἐξ αὐτῶν λύμην δέξασθαι. Καὶ
 30 ταῦτα ἅπαντα διαπραξάμενος ὁ δίκαιος, «Ἐξῆρε»,
 φησὶν, «ἐκ Σηκίμων», καὶ ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν εἰς τὴν
 Βαιθήλ. Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτὸν
 κηδεμονίαν, καὶ πῶς ἡμᾶς διδάσκει ἡ Γραφή ἅπαντα
 σαφῶς. Ἐξεληθόντος γὰρ, φησί, τοῦ δικαίου ἐκ Ση-
 35 κίμων, «Ἐγένετο φόβος Θεοῦ ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύ-

ὁποῖος ἤκουσε τὴν προσευχὴν μου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θλίψεώς μου καὶ ἦτο μαζί μου καὶ με διεφύλαξεν εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐπορεύθην». Πρόσεχε πάλιν τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν εὐσέθειαν τοῦ δικαίου. Μόλις ἤκουσε, «Νὰ μεταβῆς εἰς τὴν Βαιθὴλ καὶ νὰ κατασκευάσῃς θυσιαστήριον», ἀφοῦ ἐκάλεσεν ὅλους τοὺς ἰδικούς του εἶπεν· «Ἀπομακρύνετε τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν». Ποίους θεούς; θὰ ἔλεγε κάποιος. Διότι πουθενὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῆς αὐτὸν νὰ ἔχη εἰδωλολατρικούς θεούς. Καθ' ὅσον ὁ δίκαιος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἦτο εὐσεβής. Ἄλλ' ὑψηλίσσετο ἴσως τοὺς θεοὺς τοῦ Λάβαν, τοὺς ὁποίους εἶχεν λάβει ἢ Ραχήλ ἀπὸ τὸν Λάβαν, διὰ τοῦτο λέγει· ἐπειδὴ πρόκειται νὰ προσφέρωμεν εὐχαριστίας εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μοῦ παρεῖχε πάντοτε τὴν προστασίαν του, ἀπομακρύνετε, ἐὰν ὑπάρχουν μαζί μας μερικὰ εἰδῶλα, «Καὶ νὰ καθαρισθῆτε καὶ νὰ ἀλλάξετε τὴν ἐνδυμασίαν σας» καὶ ἔτσι νὰ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ νὰ συγκεντρωθῆτε, ἀφοῦ καθαρισθῆτε καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ὅχι μόνον με τὴν λαμπρότητα τῶν ἐνδυμάτων νὰ δεῖξετε τὴν καθαρότητα, ἀλλὰ καὶ με τὴν ἀφαίρεσιν τῶν εἰδώλων νὰ καθαρίσετε τὰς σκέψεις τοῦ νοῦ καὶ ἔτσι νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Βαιθὴλ.

«Καὶ ἔδωκαν», λέγει, «εἰς τὸν Ἰακώβ τοὺς ξένους θεούς» (διότι δὲν ἦσαν ἰδικοί των), «καὶ τὰ ἐνώτια, τὰ ὁποῖα ἐκρέμοντο εἰς τὰ αὐτιά των». Ἴσως νὰ ἦσαν καὶ αὐτὰ μερικὰ σύμβολα ἐκείνων τῶν εἰδώλων, διὰ τοῦτο προσφέρουν εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ αὐτὰ μαζί με τοὺς θεοὺς. «Καὶ ἔκρυψεν ὁ Ἰακώβ αὐτά», λέγει, «κάτω ἀπὸ τὴν δρυῖν, ἢ ὁποῖα ἦτο πλησίον τῆς Συχέμ καὶ ἐξηφάνισεν αὐτὰ μέχρι σήμερον». «Ἐκρυψεν αὐτά», λέγει, «καὶ τὰ ἐξηφάνισεν», ὥστε νὰ ἀποφύγουν τὴν πλάνην καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δοῦλοι τῆς πλάνης καὶ κανεὶς ἄλλος νὰ μὴ δεχθῆ τὴν φθορὰν ἐξ αὐτῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔκανε ὅλα αὐτὰ ὁ δίκαιος, λέγει, «Ἀνεχώρησεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὴν Συχέμ» καὶ κατηθύνθη πρὸς τὴν Βαιθὴλ. Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν, παρακαλῶ, τὴν πρὸς αὐτὸν φροντίδα τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ἡ Γραφὴ διδάσκει εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα με σαφήνειαν. Διότι λέγει ὅταν

κλω αὐτῶν, καὶ οὐ κατεδίωξαν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Εἶδες πόση ἢ πρόνοια, καὶ πῶς ἐναργῆς ἢ παρ' αὐτοῦ ἀντίληψις ἐγένετο; Ἐπέπεσε γὰρ ἐπ' αὐτοὺς φόβος, καὶ οὐ κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν. Ἐπειδὴ γὰρ
 5 τοῦτο ἐδεδοίκει ὁ δίκαιος, καὶ ἔλεγεν. «Ὀλιγοστός εἰμι, καὶ ἐκτριβήσομαι», διὰ τοῦτό φησιν, φόβου αὐτοῖς ἐπιπεσόντος οὐ κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν γὰρ αὐτὸς βούληται τὴν ροπήν τὴν παρ' ἑαυτοῦ εἰσενεγκεῖν, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς ἰσχυροτέρους τῶν δυνα-
 10 τῶν ἀπεργάζεται, τοὺς ὀλίγους τῶν πλειόνων δυνατωτέρους, καὶ οὐδὲν ἂν γένοιτο μακαριστότερον τοῦ τὴν ἄνωθεν ἐπισπασαμένου ροπήν.

«Καὶ ἀπῆλθε», φησὶν, «Ἰακῶβ εἰς Λούζαν, ἣ ἐστὶν ἐν γῆ Χαναάν, ἣ ἐστὶ Βαιθήλ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς
 15 ὁ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· ἐκεῖ γὰρ ἐπεφάνη αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ». Παραγενόμενος, φησὶν, εἰς τὴν Βαιθήλ, ἐποίησε τὸ προσταχθέν, καὶ
 20 τὸ θυσιαστήριον οἰκοδομήσας ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ. «Ἀπέθανε δέ», φησί, «Δεβώρα ἡ τροφὸς Ρεβέκκας, καὶ ἐτάφη κατώτερον Βαιθήλ ὑπὸ τὴν βάλανον· καὶ ἐκάλεσεν Ἰακῶβ τὸ ὄνομα αὐτῆς, βάλανος πένθους». Ὁρᾷς, πῶς αἰεὶ ἀπὸ τῶν συμβαι-
 25 νόντων τοὺς τόπους ὠνόμαζεν, ὥστε διηνεκῆ διασώζεσθαι τὴν μνήμην; Καὶ πῶς, ἂν τις εἴποι, ἣ τροφὸς τῆς Ρεβέκκας συνῆν τῷ Ἰακῶβ πρόσφατον ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας παραγενομένῳ, καὶ μηδέπω τὴν πρὸς τὸν πατέρα συντυχίαν ποιησαμένῳ; Ἢ τάχα τοῦτο
 30 ἂν εἴποιμεν, ὅτι, ἡνίκα ἀπὸ τοῦ Λάβαν ἐπανήει, συναελθεῖν τῷ Ἰακῶβ ἐπεθύμησεν, ὥστε διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου τὴν Ρεβέκκαν θεάσασθαι καὶ πρὶν ἢ τὰ τῆς συντυχίας γενέσθαι, ἐκεῖ τὸν βίον κατέλυσεν.

Β. Ἄλλ', εἰ βούλεσθε, καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα στήσω-
 35 μεν τὸν λόγον ἀρκεσθέντες τοῖς εἰρημένοις, ἐκεῖνο παρακαλέσαντες ὑμῶν τὴν ἀγάπην, ὥστε καὶ αὐτοὺς

ὁ δίκαιος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Συχέμ, «Ἐπέπεσε τρόμος Θεοῦ εἰς ὄλας τὰς γύρω πόλεις καὶ δὲν κατεδίωξαν τοὺς Ἰσραηλίτας». Εἶδες πόσον μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ πόσον φανερά ἡ βοήθειά του; «Διότι ἐκυρίευσαν αὐτοὺς φόβος καὶ δὲν κατεδίωξαν αὐτούς». Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὸ ἐφοβεῖτο ὁ δίκαιος καὶ ἔλεγεν· «Ἔχω πολὺ ὀλίγας δυνάμεις καὶ θὰ μὲ συντρίψουν», διὰ τοῦτο λέγει, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν αὐτοὺς φόβος, δὲν κατεδίωξαν αὐτούς. Διότι ὅταν αὐτὸς θέλῃ νὰ προσφέρῃ τὴν βοήθειάν του, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς κάνει ἰσχυροτέρους ἀπὸ τοὺς δυνατούς, τοὺς ὀλίγους πῖο δυνατοὺς ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους καὶ δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ τίποτε πῖο μακάριον ἀπὸ αὐτόν, πού ἀπολαμβάνει τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ ἔφθασε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν Λούζαν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς γῆν Χαναάν καὶ πού εἶναι ἡ Βαιθήλ, καὶ μαζί του ὄλος ὁ λαὸς του. Καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ τὸν τόπον ὠνόμασε Βαιθήλ, διότι ἐκεῖ παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ προσώπου τοῦ Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ του». Μόλις ἔφθασεν, λέγει, εἰς τὴν Βαιθήλ, ἐξεπλήρωσε τὴν προσταγὴν καὶ ἀφοῦ ἔκτισε τὸ θυσιαστήριον, ὠνόμασε τὸν τόπον Βαιθήλ. «Καὶ ἀπέθανε», λέγει, «ἡ Δεβώρα, ἡ τροφὸς τῆς Ρεβέκκας, καὶ ἐτάφη πῖο κάτω ἀπ' τὴν Βαιθήλ κάτω ἀπὸ τὴν δρυῖν. Καὶ ὁ Ἰακώβ ὠνόμασεν αὐτήν, ἡ δρυῖς τοῦ πένθους». Βλέπετε πῶς πάντοτε ὠνόμαζε τοὺς τόπους ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα, διὰ νὰ ἐνθυμῆται αὐτὰ συνεχῶς; Καὶ πῶς, θὰ ἠμποροῦσε κάποιος νὰ εἰπῇ, ἡ τροφὸς τῆς Ρεβέκκας εὐρίσκετο μαζί μὲ τὸν Ἰακώβ, ἀφοῦ μόλις εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ δὲν εἶχε συναντηθῆ μὲ τὸν πατέρα; Ἡ θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν αὐτό, ὅτι δηλαδὴ, ὅταν ὁ Ἰακώβ ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸν Λάβαν ἐπεθύμησε νὰ ἔλθῃ μαζί του, ὥστε ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον νὰ ἰδῆ τὴν Ρεβέκκαν. Καὶ πρὶν πραγματοποιηθῆ αὐτὴ ἡ συνάντησις, ἀπέθανεν ἐκεῖ.

5. Ἄλλ' ἐάν θέλετε, ὡς σταματήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν μας, ἀφοῦ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ ὅσα ἐλέχθησαν καί, ἀφοῦ παρακαλέσωμεν τὴν ἀγάπην σας, νὰ φρον-

πολλὴν τῆς ἀρετῆς ποιῆσθαι τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τῆς
 τῶν νέων σωφροσύνης ἐπιμελεῖσθαι. Ἐντεῦθεν γάρ,
 ὡς εἶπεῖν, ἅπαντα τίκεται τὰ κακά. Ἡ γὰρ συνήθεια
 τῆς πονηρίας τῷ χρόνῳ προῖοῦσα τοσαύτην ἐργάζεται
 5 τὴν λύμην, ὡς μηδεμίαν λοιπὸν παραίνεσιν δύνασθαι
 περιγενέσθαι τῶν ἅπαξ ὑπὸ τῆς πονηρίας προδιδόμε-
 νων, καὶ καθάπερ αἰχμαλώτων ἀγομένων, ἥπερ ἂν ὁ
 διάβολος κελεύῃ. Ἐκεῖνος γάρ ἐστι λοιπὸν ὁ ἐπιτάτ-
 των, καὶ τὰ ὀλέθρια ἐκεῖνα κελεύων ἐπιτάγματα, ἅ-
 10 περ μεθ' ἡδονῆς πληροῦσιν οἱ νέοι, τὸ παρὸν μόνον
 ἡδὺ ὀρῶντες, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ὀδύνην οὐ λογιζό-
 μενοι. Διὸ παρακαλῶ χεῖρα δρέγειν τοῖς παισὶ τοῖς ἡ-
 μετέροις, ἵνα μὴ καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνων πραττομένων
 αὐτοὶ τὰς εὐθύνas ὑποστῶμεν. Ἡ οὐκ ἴστε, τί ὁ πρε-
 15 σβύτης Ἡλεὶ πέπονθεν, οὐ προσηκόντως διορθούμε-
 νος τῶν παιδῶν τὰ ἐλαττώματα; Ὅταν γὰρ ἡ πάθος
 τομῆς δεόμενον, εἰ μέλλει ὁ ἰατρὸς τοῦτο καταιονήσει
 θεραπεύειν, ταχέως ἀνίατον ἐργάζεται τὸ πάθος, οὐ
 τὴν ἀρμόττουσαν ἐπάγων ἰατρείαν. Τὸν αὐτὸν δὴ τρό-
 20 πον καὶ ὁ πρεσβύτης ἐκεῖνος ὀφείλων ἄξια τῶν πλημ-
 μελημάτων εἰσπράξασθαι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, πολλῇ
 τῇ ἐπιεικείᾳ χρησάμενος τῆς τιμωρίας αὐτοῖς καὶ αὐ-
 τὸς ἐκοινώνησε.

Φοβηθέντες οὖν, παρακαλῶ, τὸ ὑπόδειγμα, καὶ οἱ
 25 παῖδας ἔχοντες προνοῶμεν τῆς τούτων ἀνατροφῆς,
 καὶ ἀπλῶς ἕκαστος τῶν συνοικούντων τὴν ἐπιμέλειαν
 ποιῆσθω, καὶ κέρδος μέγιστον κρινέτω τὴν τοῦ πλη-
 σίον ὠφέλειαν, ἵνα τὰ πρὸς ἀρετὴν ἕκαστος πεπαι-
 δευμένος, καὶ τῆς κακίας τὴν πείραν διαφυγεῖν δυ-
 30 νηθῇ, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος πολλὴν ἐπισπάσεται
 τὴν ἀνωθεν ροπὴν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
 χεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
 ματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
 35 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τίζετε καὶ σεῖς πολὺ διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ φροντίζετε καὶ διὰ τὴν σύνεσιν τῶν νέων. Διότι ἀπ' ἐδῶ, θὰ ἐλέγομεν, γεννῶνται ὅλα τὰ κακά. Ἡ συνήθεια δηλαδὴ τῆς κακίας καθὼς περνᾷ ὁ καιρὸς προξενεῖ τόσον μεγάλην ζημίαν, ὥστε νὰ μὴ ἴσχυρῆ καμμία συμβουλή νὰ ὠφελεῖ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔστω καὶ μίαν φορὰν παρεδόθησαν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ὀδηγοῦνται ὡς αἰχμάλωτοι ὅπου τοὺς διατάσσει ὁ διάβολος. Καθ' ὅτι ἐκεῖνος εἶναι πού διατάσσει καὶ δίδει τὰ καταστρεπτικὰ ἐκεῖνα προστάγματα, τὰ ὁποῖα ἐκπληροῦν μὲ εὐχαρίστησιν οἱ νέοι, προσέχοντες μόνον τὴν παροῦσαν εὐχαρίστησιν καὶ χωρὶς νὰ λογαριάζουν τὴν ἐπακολουθοῦσαν λύπην. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ βοηθῶμεν τὰ τέκνα μας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἀποδοθῆ εἰς ἡμᾶς ἢ εὐθύνη καὶ δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πράττουν αὐτά. Ἡ δὲν γνωρίζετε τί ἔπαθεν ὁ γέρων Ἡλεί, ἐπειδὴ δὲν διώρθω- νεν, ὅπως ἔπρεπε, τὰ παραπτώματα τῶν παιδιῶν του; Διότι ὅταν ὑπάρχη κάποιο πάθος, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην ἐγχειρίσεως, ἐὰν ὁ ἰατρὸς θελήσῃ νὰ τὸ θεραπεύσῃ μὲ πλύσιν, ἀμέσως τὸ κάμνει ἀθεράπευτον, ἀφοῦ δὲν ἐφαρμόζει τὴν πρέπουσαν θεραπείαν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ἐκεῖνος ὁ γέρων, ἂν καὶ ὠφείλε νὰ τιμωρήσῃ τὰ παιδιὰ του σύμφωνα μὲ τὰ σφάλματά των, ἐπειδὴ μετεχειρίσθη πολλὴν ἐπιείκειαν, καὶ ἐκεῖνος ἐτιμωρήθη μαζί των.

Φοβηθέντες λοιπὸν, παρακαλῶ, ἀπ' αὐτὸ τὸ παράδειγμα καὶ ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τέκνα, ἃς φροντίζομεν διὰ τὴν ἀνατροφὴν των καὶ ὁ καθένας γενικῶς νὰ φροντίζῃ δι' αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποῖους κατοικεῖ καὶ ἃς θεωρῆ ὡς πολὺ μεγάλο κέρδος τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίαν, ὥστε, ἀφοῦ ὁ καθένας διδαχθῆ τὴν ἀρετὴν, νὰ ἴσχυρῆ καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ζημίαν τῆς κακίας καί, ἀφοῦ προτιμήσῃ τὴν ἀρετὴν, νὰ προσελκύσῃ μεγάλην τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, τὴν ὁποῖαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ αἰωνίως. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ε΄

(Γέν. 35, 7 - 37, 1)

5 «Καὶ οἰκοδομήσας θυσιαστήριον ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· ἐκεῖ γὰρ ἐπεφάνη αὐτῷ Θεὸς ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ἑσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ».

1. Φέρε καὶ σήμερον, εἰ βούλεσθε, τὴν ἀκολουθίαν τῶν πρώην ἡμῖν εἰρημένων ἀναλαβόντες, οὕτω πάλιν ἐκ τῶν ἐξῆς τὴν διδασκαλίαν πρὸς ὑμᾶς ποιησόμεθα. Ἔτι γὰρ ἡμᾶς ἢ κατὰ τὸν Ἰακώβ ἱστορία καὶ
 10 σήμερον ἱκανῆ παιδεῦσαι τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, καὶ ὅπως ταῖς οἰκείαις αὐτὸν ὑποσχέσεσι πάλιν ἐπέρρωσεν ἀμειβόμενος αὐτοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διηγήσατο ἡμῖν, ὅπως κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα καταλιπὼν
 15 τὴν Σήκιμα διὰ τὰ ὑπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ γεγενημένα, εἰς τὴν Λούζαν ἠπείγετο· «Καὶ οἰκοδομήσας», φησί, «θυσιαστήριον, ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· ἐκεῖ γὰρ ἐπεφάνη αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ἑσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ
 20 αὐτοῦ». Καὶ τοῦτο προστάξας τῷ δικαίῳ, καὶ ἀπαλλάξας αὐτὸν τοῦ φόβου, οὐ κατείχετο διὰ τὴν τῶν Σηκιμιτῶν ἀναίρεσιν, τοῖς τὰς πόλεις ἐκείνας οἰκοῦσιν ἐπέβαλε, φησί, φόβον, ὥστε μὴ καταδιῶξαι ὀπίσω αὐτοῦ. Ὅρα τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν, καὶ ὅση κέ-
 25 χρηται κηδεμονία περὶ τὸν Ἰακώβ. Κατέσεισε, φησί, τῷ φόβῳ τὰς ψυχὰς τῶν τὰς πόλεις ἐκείνας οἰκούντων, ὥστε μὴ καταδιῶξαι ὀπίσω αὐτοῦ· ἐβούλοντο γὰρ ἴσως ἐπαμῦναι τοῖς Σηκιμίταις. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ παρὰ γνώμην τοῦ δικαίου γέγονε τὰ γεννημένα, καὶ
 30 οἱ περὶ τὸν Συμεὼν καὶ τὸν Λευὶ τῆς ἀδελφῆς τὴν

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ'

(Γέν. 35, 7 - 37, 1)

«Καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Βαιθήλ, διότι ἐκεῖ ἐφανερώθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ὅταν ἔφυγε φοβισμένος ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἴσαῦ».

1. Ἐμπρὸς καὶ σήμερον, ἐάν θέλετε, ἀφοῦ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ σημεῖον ποῦ διεκόψαμεν προηγουμένως τὸν λόγον, νὰ σὰς διδάξωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τὰ ἐπόμενα. Διότι καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἱστορία τοῦ Ἰακώβ εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν φροντίδα τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς μὲ τὰς ὑποσχέσεις του ἐνεδυνάμωσεν αὐτὸν ἀμείβων τὴν εὐγνωμοσύνην του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μᾶς διηγήθη εἰς τὰ προηγούμενα, πῶς ἐξ αἰτίας αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἔκαμον τὰ τέκνα του, κατέφυγεν εἰς τὴν Λούζαν, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὴν Συχὲμ κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, συνεχίζει· «Καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Βαιθήλ, διότι ἐκεῖ ἐφανερώθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Ἰσαῦ τὸν ἀδελφόν του». Καὶ ἀφοῦ διέταξεν αὐτὸ εἰς τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὸν φόβον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατείχετο ἐξ αἰτίας τοῦ φόνου τῶν Σηκιμιτῶν, ἐπέβαλε φόβον εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων ἐκείνων, λέγει, ὥστε νὰ μὴ καταδιώξουν αὐτόν. Πρόσεχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ πόσῃ φροντίδα μεταχειρίζεται διὰ τὸν Ἰακώβ. Συνετάρραξε, λέγει, μὲ τὸν φόβον τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων τῶν πόλεων ἐκείνων, ὥστε νὰ μὴ τὸν καταδιώξουν· διότι ἴσως θὰ ἤθελον νὰ βοηθήσουν τοὺς Σηκιμίτας. Ἐπειδὴ ὁμως ὅλα, ὅσα ἐγιναν, ἐγιναν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ δικαίου καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Συμεὼν καὶ τοῦ Λευὶ ἐπραξαν αὐτά, ἐκ-

σωφροσύνην ἐκδικοῦντες ἐκεῖνα εἰργάσαντο, οὐ μόνον αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας τῆς ἀγωνίας τοῦ φόβου ἀπαλλάττει, ἀλλὰ καὶ κείνοις δειλίαν ἐνθéis ἀπέστησε τῆς κατ' αὐτῶν ὁρμῆς.

- 5 *Εἶδετε, πόσον ἐστὶν ἀπολαύειν τῆς ἄνωθεν ροπῆς; Ὅταν γὰρ αὐτὸς ἢ εὐνοϊκῶς περὶ ἡμᾶς διακείμενος, πάντα ἐκποδῶν γίνεται τὰ λυπηρά. Ὡσπερ γὰρ τῷ δικαίῳ θάρσος ἐνέθηκεν, οὕτως ἐκεῖνοις φόβον ἐπέσεισε. Δεσπότης γὰρ ὢν πάντα πρὸς ὃ βούλεται με-*
- 10 *τασκευάζει καὶ τὴν εὐμήχανον αὐτοῦ σοφίαν διὰ πάντων ἐπιδείκνυται. Καὶ οὐδὲν ἰσχυρότερον ἂν γένοιτό ποτε τοῦ τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν ἐπισπωμένου, ὡσπερ οὖν οὐδὲν ἰσθενέστερον τοῦ ταύτης ἡρημωμένου. Ἴδου γοῦν οὗτος ὁ δίκαιος εὐαρίθμητος ὢν καὶ σφόδρα*
- 15 *ὀλιγοστός, ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ἐφρουρεῖτο καὶ θάρσος ἐλάμβανε, καὶ τὴν ἐπιβουλήν διέφυγεν· ἐκεῖνοι δὲ καὶ εἰς πλῆθος πολὺ συντείνοντες, καὶ κατὰ ταῦτόν τὴν συμφωνίαν ἐπιδεικνύμενοι, οὐδὲ οὕτως ἰσχυρόν τι τῶν βουλευθέντων εἰς ἔργον ἀγαγεῖν. «Ἐ-*
- 20 *γένετο γάρ», φησί, «φόβος Θεοῦ ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ αὐτῶν». Ἐπειδὴ τοίνυν ἀπηλλάγη τοῦ φόβου καὶ τῶν ἐγχωρίων ὁ δίκαιος, ὅρα πάλιν τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν, ἣν περὶ αὐτὸν ἐπιδείκνυται. «Ὡφθη γὰρ αὐτῷ», φησὶν, «ὁ Θεὸς ἔτι ὄντι*
- 25 *ἐν Λούζα». Τίνος ἕνεκεν πρόσκειται τό, «Ἐτι»; Οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ ἤδη ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὦφθη αὐτῷ πρότερον, ἥνίκα φεύγων τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν. Καὶ νῦν οὖν φησι· καθάπερ τότε ὦφθη αὐτῷ ἀπιόντι, οὕτω*
- 30 *καὶ νῦν ἐπανερχομένῳ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐπιφαίνεται, καὶ βεβαιοῖ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἥνίκα ἀπῆει πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο, παρασκευάζων τὸν δίκαιον θαρρῆσαι*

δικούμενοι τὴν ἀγνότητά τῆς ἀδελφῆς των, ὄχι μόνον αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς του ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ ἐκείνους ἀκόμη, ἀφοῦ ἐφόβισεν, ἀπέτρεψεν ἀπὸ τὴν ἐναντίον αὐτῶν ἐπιθεσιν.

Εἶδατε πόσον σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἔχη κανεὶς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν; Διότι, ὅταν αὐτὸς διάκειται εὐνοϊκᾶ πρὸς ἡμᾶς, ὅλα τὰ λυπηρὰ ἀπομακρύνονται. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἔδωσε θάρρος εἰς τὸν δίκαιον, ἔτσι προεκάλεσεν εἰς ἐκείνους φόβον. Διότι ἀφοῦ εἶναι ὁ Κύριος τοῦ παντός, ἀλλάζει τὰ πάντα σύμφωνα μὲ τὴν θέλησίν του καὶ τὴν ἐφευρετικὴν του σοφίαν ἐπιδεικνύει μὲ τὸ κάθε τι. Καὶ κανεὶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἰσχυρότερος ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν οὐράνιον βοήθειαν, ὅπως ἀκριβῶς κανεὶς δὲν εἶναι ἀσθενέστερος ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει στερηθῆ αὐτήν. Ἴδου λοιπὸν αὐτὸς ὁ δίκαιος, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχεν ὀλίγους ἄνδρας καὶ εἶχε πολὺ ὀλίγας δυνάμεις, ἐπειδὴ ὁμως ἐφρουρεῖτο ἀπὸ τὴν δεξιάν τοῦ Θεοῦ, καὶ θάρρος ἐλάμβανε καὶ τὴν ἐπιβουλήν διέφυγεν. Ἐκεῖνοι δέ, ἂν καὶ ἦσαν περισσότεροι καὶ εἶχον συμφωνήσει ὅλοι μαζί, οὔτε ἔτσι ἠμπόρεσαν νὰ πραγματοποιήσουν κάτι ἀπ' αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχον σκεφθῆ. Διότι λέγει· «Ἐπέπεσεν φόβος Θεοῦ εἰς τὰς γύρω ἀπὸ τὴν Συχέμ, πόλεις». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἀπηλλάγη καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῶν ἐντοπίων, πρόσεχε πάλιν τὴν ὑπερβολικὴν φιλάνθρωπιαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν δείχνει πρὸς αὐτόν. Διότι λέγει· «Ἐφανερῶθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός, ἐνῶ ἀκόμη εὐρίσκετο εἰς τὴν Λούζαν». Διατί λέγεται τὸ «ἀκόμη»; Δέν λέγεται χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτόν ἤδη ἐφανερῶθη προηγουμένως, ὅταν ἐπορεύετο πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν ἀποφεύγων τὸν ἀδελφόν του. Καὶ τώρα λοιπὸν λέγει. Ὅπως ἀκριβῶς τότε παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ἐνῶ ἐφευγεν, ἔτσι καὶ τώρα φανερώνεται, ἐνῶ ἐπανερχεται εἰς τὸν ἴδιον τόπον καὶ ἐπιθεβαιώνει τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωσεν εἰς αὐτόν, ὅταν ἐφευγε, προετοιμάζων τὸν δίκαιον νὰ πάρῃ θάρ-

τοῖς ἐπηγγελμένοις, καὶ μὴ διὰ τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ἐνδύσασαι.

«Καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τὸ ὄνομά σου οὐ κληθήσεται ἔτι Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ
 5 ὄνομά σου». Καίτοι καὶ ἤδη τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ἦν ἐπιθείς, ἠνίκα τὴν διάβασιν ἐποίησατο τοῦ Ἰακώβ, ἀλλὰ πλείονα πληροφορίαν ἐνθεῖναι τῷ δικαίῳ βουλόμενος, καὶ νῦν τὴν αὐτὴν ποιεῖται πρὸς αὐτὸν εὐλογίαν, καὶ φησιν· «Ἰσραὴλ κληθήσεται τὸ ὄνομά
 10 σου καὶ ἀξάνου, καὶ πληθύνου· καὶ ἔθνη καὶ συναγωγαὶ ἐθνῶν ἔσονται ἐκ σοῦ, καὶ βασιλεῖς ἐκ τῆς ὀσφύος σου ἐξελεύσονται». Ὅρα μέγεθος εὐλογίας. Οὐ μόνον εἰς πλῆθος αὐτὸν ἐκταθήσεσθαι φησιν, ἀλλὰ καὶ ἐπίδοξον γενήσεσθαι τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα· «Βασι
 15 λεῖς γὰρ ἐκ τῆς ὀσφύος σου ἐξελεύσονται»· προμηνύων αὐτῷ ἐντεῦθεν ἤδη τῶν ἐξ αὐτοῦ τικτομένων τὴν περιφάνειαν. «Καὶ τὴν γῆν», φησίν, «ἦν τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ δέδωκα, σοὶ δέδωκα αὐτήν, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ δώσω τὴν γῆν ταύτην». Ἐ
 20 πειδὴ διὰ τὰ γεγενημένα ἐν Σηκίμοις ὑπὸ τοῦ Συμεῶν καὶ Λευὶ ἔλεγεν, «Ὀλιγοστός εἰμι ἐν ἀριθμῷ, καὶ συναχθέντες ἐπ' ἐμὲ συγκόψουσί με, καὶ ἐκτριβήσομαι ἐγὼ τε καὶ ὁ οἶκός μου»· καὶ διὰ πάντων ἐδείκνυ καὶ τὴν ὀλιγοψυχίαν καὶ τὴν πολλὴν δειλίαν, ἐν ἣ
 25 κατείχετο, διὰ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης νῦν φησι πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ εἶπες, ὀλιγοστός εἰμι, μάνθανε, ὅτι καὶ ἀξηθήσῃ, καὶ πληθυνθήσεται σου τὸ σπέρμα, καὶ οὕτως ἔσται ἐπίδοξον, ὡς συναγωγὰς ἐθνῶν καὶ βασιλεῖς ἐξ αὐτῶν γενέσθαι· καὶ οὐ μόνον
 30 οὐκ ἐκτριβήσῃ, ἀλλὰ σὺ καὶ τὸ σπέρμα τὸ σὸν πᾶσαν τὴν γῆν ταύτην κληρονομήσει.

Καὶ ταύτας πρὸς αὐτὸν τὰς ὑποσχέσεις ποιησάμενος, «Ἀνάβη ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτοῦ», φησίν, «ἐκ τοῦ τόπου, οὗ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ». Ὅρα πόση ἡ συγκατά
 35 βασίς τῶν λέξεων τῆς θείας Γραφῆς. «Ἀνάβη», φησίν, «ὁ Θεὸς ἐπ' αὐτοῦ»· οὐχ ἵνα καὶ ἐν τόπῳ νομίσω-

ρος ὀπό τὰς ἐπαγγελίας καὶ νὰ μὴ φοθηθῆ κατὰ τὸν ἐνδιάμεσον χρόνον.

«Καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπε· τὸ ὄνομά σου εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ εἶναι Ἰακώβ, ἀλλὰ θὰ ὀνομασθῆς Ἰσραήλ». Ἐὰν καὶ ἔδωσεν ἤδη εἰς αὐτὸν αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὅταν διέβη τὸν Ἰαβώχ, ὅμως, ἐπειδὴ θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὸν δίκαιον μεγαλυτέραν βεβαιότητα, καὶ τώρα δίδει τὴν ἰδίαν εὐλογίαν πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· «Τὸ ὄνομά σου θὰ εἶναι Ἰσραήλ· καὶ νὰ αὐξάνεσαι καὶ νὰ πληθύνεσαι. Καὶ ἔθνη καὶ ὀμάδες ἐθνῶν θὰ προέλθουν ἀπὸ σέ καὶ βασιλεῖς θὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν ὀσφύν σου». Πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς εὐλογίας. Ὅχι μόνον θὰ πληθύνῃ πολὺ, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἐνδοξοὶ θὰ γίνουν οἱ ἀπόγονοί του. «Διότι βασιλεῖς θὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν ὀσφύν σου», προαναγγέλλων εἰς αὐτὸν μὲ αὐτὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἀπογόνων του. «Καὶ τὴν χώραν», λέγει, «τὴν ὀποῖαν ἔχω δώσει εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰσαάκ, τὴν ἔχω δώσει εἰς σέ καὶ μετὰ ἀπὸ σέ θὰ δώσω αὐτὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου». Ἐπειδὴ εἰς τὴν Συχὲμ ἐξ αἰτίας αὐτῶν πού εἶχον κάμει ὁ Συμεὼν καὶ ὁ Λευὶ ἔλεγεν, «Ἐγὼ ἔχω μικρὸν ἀριθμὸν δυνάμεων καὶ ἐὰν συγκεντρωθοῦν ἐναντίον μου θὰ μὲ συντρίψουν καὶ θὰ καταστραφῶ καὶ ἐγὼ καὶ ὄλος ὁ οἶκός μου», καὶ μὲ τὸ κάθε τι ἔδειχνε καὶ τὴν ὀλιγοψυχίαν του καὶ τὸν πολὺν φόβον, ἀπὸ τὸν ὀποῖον κατείχετο, διὰ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος Κύριος τώρα λέγει πρὸς αὐτὸν. Ἐπειδὴ εἶπες, ὅτι ἔχεις ὀλίγας δυνάμεις, μάθε, ὅτι καὶ θὰ αὐξηθῆς καὶ θὰ πολλαπλασιασθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου καὶ θὰ γίνουν τόσον ἐνδοξοὶ, ὥστε καὶ ὀμάδες ἐθνῶν καὶ βασιλεῖς θὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτούς. Καὶ ὄχι μόνον δὲν θὰ συντριβῆς, ἀλλὰ σὺ καὶ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ κληρονομήσουν ὀλόκληρον αὐτὴν τὴν χώραν.

Καὶ ἀφοῦ ἔδωσεν αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις, λέγει, «Ἐφυγεν ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτὸν τὸν τόπον, ἀπὸ τὸν ὀποῖον ὀμίλησε μὲ αὐτὸν. Πρόσεχε πὸση εἶναι ἡ συγκατάβασις τῶν λέξεων τῆς ἀγίας Γραφῆς. «Ἐφυγε», λέγει, «ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτὸν», ὄχι διὰ νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς περικλείε-

μεν περικεκλειῖσθαι τὸ Θεῖον, ἀλλ' ἵνα καὶ διὰ τούτου μάθωμεν αὐτοῦ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν, ὅτι τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνουσα ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις, οὕτως ἅπαντα διηγεῖται. Τὸ γάρ, «ἀνέβη» καὶ 5 «κατέβη», ἀνάξιον Θεοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μάλιστα τεκμήριον τῆς ἀφάτου αὐτοῦ φιλανθρωπίας, τὸ διὰ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν καὶ τῆς παχύτητος τῶν τοιούτων ρημάτων ἀνέχεσθαι, διὰ τοῦτο ἀνθρωπίναις λέξεσι κέχρηται, ἐπειδὴ οὐδὲ δυνατόν ἦν ἑτέρως τὴν 10 ἀκοὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἐνεργεῖν τῶν λεγομένων τὸ ὕψος, εἰ πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ Δεσπότου ἡμῖν διελέγετο.

2. «Ὅπερ ἐννοοῦντες, μηδέποτε τῇ ταπεινότητι τῶν λέξεων ἐναπομένωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζωμεν αὐτοῦ τὴν ἄφατον ἀγαθότητα, ὅτι τοσαύτη 15 συγκαταβάσει κεχρησθαι οὐ παραιτεῖται διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ἡμετέρας. Ἄλλ' ὄρα πάλιν τὸν δίκαιον τοῦτον τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδεικνύμενον. «Ἔστησε γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ στήλην λιθίνην ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ ὁ Θεός, καὶ ἔσπει- 20 σεν ἐπ' αὐτὴν σπονδήν, καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον, καὶ ἐκέλευσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ, Βαιθήλ». Σκόπει πῶς αἰεὶ ταῖς προσηγορίαις τῶν τόπων ἄλληστον ὁ δίκαιος οὗτος τὴν μνήμην ἐναποτίθεται, ὥστε καὶ ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς κατάδηλον γί- 25 νεσθαι τὴν αὐτόθι γεγενημένην ὀπτασίαν τῷ δικαίῳ. «Καὶ ἀπάρας», φησὶν, «Ἰακώβ ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐπέκεινα τοῦ πύργου Γαδὴρ». Προσωτέρω πάλιν ἀναχωρεῖ ὁ δίκαιος, ἐπειγόμενος κατὰ μικρὸν φθάσαι τὸν τόπον, ἔνθα κατῴκει ὁ Ἰσαάκ. «Ἐἶτα», φησὶν, 30 «Ὅτε ἤγγισε τοῦ εἰσελθεῖν εἰς Ἐφραθᾶ, ἢ Ραχὴλ ἐδυστόκησεν ἐν τῷ τόπῳ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σκληρῶς αὐτὴν τίκτειν, εἶπεν αὐτῇ ἡ μαῖα· θάρσει· καὶ γὰρ οὗτός σοί ἐστιν υἱός». Μὴ ἀγωνία, φησί· τέξῃ

ται εἰς κάποιον τόπον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν καὶ μὲ αὐτὸ τὴν ἀπερίγραφτον φιλανθρωπίαν του, ὅτι ἀπὸ συγκατά-
 θασιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν διηγεῖται τὰ πάντα
 κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος.
 Διότι τὸ «ἀνέβη» καὶ «κατέβη» εἶναι ἀνάξιον νὰ λέγεται
 περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἢ κατ' ἔξοχὴν
 ἀπόδειξις τῆς ἀνεκφράστου αὐτοῦ φιλανθρωπίας, τὸ ν'
 ἀνέχεται δηλαδὴ διὰ τὴν ἰδικὴν μας διδασκαλίαν τέτοιου
 εἶδους ἀνθρωποειδεῖς ἐκφράσεις, διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖ
 ἀνθρωπομορφικὰς ἐκφράσεις, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν
 κατ' ἄλλον τρόπον ἢ ἀκοὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνθέξῃ τὸ
 ὕψος τῶν λεγομένων, ἐὰν ἐχρησιμοποίει γλῶσσαν ἀνάλο-
 γον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ Κυρίου.

2. Ἐχοντες αὐτὸ ὑπ' ὄψιν μας ὡς μὴ μένωμεν εἰς
 τὴν ταπεινότητα τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο νὰ θαυ-
 μάζωμεν τὴν ἀνεκφραστον ἀγαθότητα αὐτοῦ, διότι δὲν
 παύει νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν σύγκρισιν, ἕξ αἰτίας τῆς
 ἀδυναμίας τῆς ἰδικῆς μας φύσεως. Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν
 πῶς ὁ δίκαιος αὐτὸς φανερῶνει τὴν εὐγνωμοσύνην του.
 Διότι λέγει· «Ἔστησεν ὁ Ἰακώβ λιθίνην στήλην εἰς τὸν
 τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὠμίλησε μαζί του ὁ Θεὸς καὶ ἔκαμε
 θυσίαν μὲ οἶνον εἰς αὐτὴν καὶ ἔχυσεν ἐπάνω ἔλαιον καὶ
 ὠνόμασε τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὠμίλησεν ὁ Θεὸς μὲ
 αὐτὸν, Βαιθήλ». Σκέψου πῶς ὁ δίκαιος πάντοτε μὲ τὰ
 ὀνόματα τῶν τόπων καθιστᾷ τὴν ἀνάμνησιν αὐτῶν ἄσβυ-
 στον, ὥστε νὰ καθίσταται ὀλοφάνερον καὶ εἰς τὰς ἐπομέ-
 νας γενεὰς τὸ ὄραμα, τὸ ὁποῖον εἶδεν εἰς αὐτὸν τὸν τό-
 πον. «Καὶ ἀφοῦ ἔφυγε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἔστησε τὴν σκη-
 νὴν του πέραν ἀπὸ τὸν πύργον Γαδὴρ». Πρὸς τὰ ἐμπρὸς
 πάλιν ἀναχωρεῖ ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ θιάζεται σιγὰ-σιγὰ νὰ
 φθάσῃ εἰς τὸν τόπον, ὅπου κατοικοῦσεν ὁ Ἰσαάκ. «Ἐπει-
 τα», λέγει, «ὅταν ἐπλησίασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἐφραθᾶ,
 ἢ Ραχὴλ ἐγέννησε καὶ ὑπέφερε πολὺ κατὰ τὸν τοκετόν.
 Καὶ ἐνῶ εὕρισκετο εἰς τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς γένας εἶ-
 πεν εἰς αὐτὴν ἢ μαῖα· Νὰ ἔχῃς θάρρος, διότι καὶ αὐτὸς

γὰρ υἱόν. Εἰ γὰρ καὶ διακόπτουσί σε αἱ ὠδίνες, ἀλλ' ὅμως ἔξεις υἱόν.

'Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀφιέναι αὐτὴν τὴν ψυχὴν, ἀπέθνησκε γὰρ, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, υἱὸς ὁ δύνης μου· ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐκάλεσεν αὐτὸν Βενιαμίν». 'Ἐκείνη μὲν ἐκ τοῦ συμβεβηκότος αὐτῇ τὴν προσηγορίαν ἐπιτίθησι τῷ παιδί, ὁ δὲ πατὴρ Βενιαμίν αὐτὸν ἐκάλεσε. Καὶ μετὰ τὸ τεκεῖν, φησίν, «'Απέθανε, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ 'Εφραθᾶ· αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ. Καὶ ἔστησεν 'Ιακώβ στήλην ἐπὶ τοῦ μνημείου». Τὴν ἀθυμίαν τὴν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς Ραχὴλ παρεμυθεῖτο ὁ τεχθεὶς, καὶ παρεσκεύαζε πρῶως φέρειν τὸν δίκαιον τὴν ἀποβολὴν τῆς Ραχὴλ. 'Ἐντεῦθεν λοιπὸν διαδέχεται τοῦ Ρουβὴν ἡ προπέτεια. «Πορευθεὶς γάρ», φησίν, «ἐκοιμήθη μετὰ Βάλλας τῆς παλλακῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἤκουσεν 'Ισραὴλ, καὶ πονηρὸν ἐφάνη ἐναντίον αὐτοῦ». Καὶ γὰρ ἦν παράνομον σφόδρα τὸ γεγονός. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα νομοθετῶν Μωϋσῆς ἀπηγόρευεν υἱὸν καὶ πατέρα τῇ αὐτῇ ἐπιμίγνυσθαι. "Ἴνα γὰρ μὴ ὁδῶ προβαίνοντες συνήθειαν τὸ πρᾶγμα ἐργάσωνται, ὁ νομοθέτης προαναπέμπει, τιμωρίᾳ ὑπεύθυνον εἶναι τὸν τοιοῦτον διαγορεύων. 'Ἄλλ' ὅμως καὶ οὕτω νῦν πρῶως ἔφερεν ὁ 'Ιακώβ τῇ φυσικῇ φιλοστοργίᾳ νικώμενος. Μετὰ δὲ ταῦτα μέλλων ἐξιέναι τοῦ βίου, στηλιτεύει τὸν παῖδα, ἀνάγραπτον αὐτοῦ τὴν παρανομίαν ποιούμενος, καὶ ἀρώμενος αὐτῷ, ἵνα διὰ τῶν εἰς ἐκεῖνον γεγενημένων καὶ οἱ εἰς τὸ ἐξῆς σωφρονίζωνται. 'Ἐντεῦθεν ἡμῖν λοιπὸν ἀπαριθμεῖται τοὺς παῖδας τοῦ 'Ιακώβ ὁ μακάριος Μωϋσῆς, καὶ διδάσκει ἡμᾶς, ἐξ ὧν διηγεῖται, τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν.

"Ἴνα γὰρ μὴ νομίσης ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν αὐτὸν τὴν συνουσίαν ποιήσασθαι τὴν πρὸς τὴν Ραχὴλ καὶ τὴν Λείαν καὶ τὰς δύο παιδίσκας, δεικνύς ὅτι οἰκονομία τινὶ ὑπηρετούμενος τῆς πρὸς αὐτὰς ὁμιλίας ἠνέσχετο, καὶ ὥστε τὰς δώδεκα φυλὰς ἐξ αὐτοῦ τεχθῆ-

σοῦ εἶναι υἱός». Νά μή ἀγωνιᾶς, λέγει, θά γεννήσης υἱόν. Διότι ἄν καί σέ βασανίζουν οἱ πόνοι, ὅμως θά ἔχῃς υἱόν.

«Καί ἐνῶ παρέδιδε τήν ψυχήν της, ἐπειδὴ ἀπέθνησκειν, ὠνόμασεν αὐτόν υἱόν ὀδύνης. Ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ ἐκάλεσεν αὐτόν Βενιαμίν»¹. Ἐκείνη μὲν δίδει τὸ ὄνομα εἰς τὸν υἱόν ἀπὸ τὸ γεγονός πού συνέβη εἰς αὐτήν, ὁ δὲ πατήρ ἐκάλεσεν αὐτόν Βενιαμίν. Καί μετὰ τὴν γέναν, λέγει, «Ἀπέθανεν ἡ Ραχήλ καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ὁδὸν Ἐφραθᾶ. Αὐτὴ εἶναι ἡ Βηθλεέμ. Καί ἔστησεν ὁ Ἰακώβ μίαν στήλην ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς». Τὴν λύπην διὰ τὸν θάνατον τῆς Ραχήλ ὀλιγόστευεν ὁ γεννηθεὶς υἱὸς καὶ ἔκαμνε τὸν δίκαιον νὰ ὑποφέρῃ μὲ ἡρεμίαν τὴν ἀπώλειαν τῆς Ραχήλ. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ ἡ θρασύτης τοῦ Ρουβὴν. Διότι λέγει, «Ἐπῆγε καὶ ἐκοιμήθη μὲ τὴν Βάλλαν τὴν παλλακίδα τοῦ πατρός του. Καί ἔμαθεν ὁ Ἰσραὴλ καὶ τὸ ἐθεώρησε πολὺ κακόν. Καθ' ὅσον τὸ γεγονός ἦτο πολὺ παράνομον». Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ ὁ Μωϋσῆς δίδων τοὺς νόμους ἀπηγόρευσε υἱὸς καὶ πατέρας νὰ ἔχουν τὴν ἴδιαν σύζυγον. Διὰ νὰ μὴ προχωρήσῃ δηλαδὴ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ κάμουν συνήθειαν, προλαμβάνει ὁ νομοθέτης καὶ λέγει, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος τιμωρίας αὐτός πού κάνει κάτι τέτοιο. Ἄλλ' ὅμως καὶ τώρα ἔτσι μὲ πραότητα ὑπέφερον ὁ Ἰακώβ αὐτὸ ὑπερνικώμενος ἀπὸ τὴν φυσικὴν πατρικὴν φιλοστοργίαν. Μετὰ δὲ ἀπ' αὐτά, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ ἐπιπλήττει τὸν υἱὸν του ἀναγράφων τὴν παρανομίαν του καὶ καταρώμενος αὐτόν, ὥστε καὶ οἱ ἐπόμενοι νὰ συνετίζονται, μὲ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐκεῖνον. Ἀπὸ τὸ σημεῖον λοιπὸν αὐτὸ ὁ μακάριος Μωϋσῆς ἀπαριθμεῖ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰακώβ καὶ διδάσκει εἰς ἡμᾶς, μὲ ὅσα διηγεῖται, τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου.

Διὰ νὰ μὴ νομίσης δηλαδὴ, ὅτι ἔτσι ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον συνεζεύχθη τὴν Ραχήλ καὶ τὴν Λεῖαν καὶ τὰς δύο δούλας, ἀποδεικνύει, ὅτι ἐξυπηρετῶν κάποιον σχέδιον τοῦ Θεοῦ ἠνέχθη τὴν σύζευξιν μὲ αὐτάς, ὥστε καὶ νὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἡ Γραφὴ δὲν μνημονεύει, ὅτι ἀπέκτησε καὶ ἄλλον

ναι· διὰ τοι τοῦτο οὐκ ἔτι μνημονύει ἡ Γραφή ὡς ἐ-
 τέρου γενομένου αὐτῷ παιδός, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐχ ἁ-
 πλῶς οὐδὲ εἰκῆ τοῦτο γεγένηται. «Ἦσαν δέ», φησίν,
 «υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ δώδεκα». Καὶ διαιρεῖ λοιπὸν τοὺς
 5 τῆς Λείας καὶ τῆς Ραχὴλ καὶ τότε καὶ τοὺς τῶν παι-
 δισκῶν ἀπαριθμεῖται, καὶ φησιν· «Οὗτοι υἱοὶ Ἰακώβ,
 οἱ ἐγένοντο αὐτῷ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ». Καὶ μὴν ὁ Βε-
 νιαμὴν νῦν ἐτέχθη, ἡνίκα περὶ τὴν Βηθλεὲμ ἔφθασε.
 Τίνος οὖν ἔνεκεν οὕτως εἶπεν ἡ Γραφή, «Οἱ ἐγένον-
 10 το αὐτῷ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ»; Ἴσως πρὸ τῆς ἐκεῖθεν
 ἐξόδου ἡ Ραχὴλ αὐτὸν συλλαβοῦσα ἐτύγγανε. «Καὶ
 ἦλθε», φησίν, «Ἰακώβ πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα αὐ-
 τοῦ». Σκόπει μοι πάλιν, ἐνταῦθα, πῶς ἐν ἅπασιν πλη-
 ροφορεῖν ἐβούλετο τοὺς δικαίους ὁ φιλόανθρωπος Θε-
 15 ὄς. Ἐπειδὴ γὰρ παρεγένετο μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν ἀ-
 ριθμὸν ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ μεγίστη γέγο-
 νεν ἑκατέρους ἡ παράκλησις καὶ τῷ παιδί ἐκ τῆς τοῦ
 πατρὸς θέας, καὶ τῷ πατρὶ θεασαμένῳ τοῦ παιδὸς τὴν
 περιουσίαν, καὶ τὸν χορὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τεχθέντων.
 20 «Τότε», φησίν, «ἔτελεύτησεν ὁ Ἰσαὰκ πρεσβύ-
 τῃς καὶ πλήρης ἡμερῶν». Εἰ γὰρ ἡνίκα τῆς εὐλογίας
 τὴν κλοπὴν ἐποιεῖτο ὁ Ἰακώβ, «Ἐμβλύθησαν οἱ ὀ-
 φθαλμοὶ αὐτοῦ», φησίν, «ὄθεν καὶ τὰ τῆς ἀπάτης αὐ-
 τῷ προεχώρησεν», ἐνόησον μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν ἀρι-
 25 θμὸν, ὅπως ἦν γεγηρακώς. «Καὶ ἔθαψαν αὐτόν», φη-
 σίν, «Ἡσαῦ καὶ Ἰακώβ». Ἀλλὰ λοιπὸν τῆς τελευτῆς
 τοῦ πατρὸς γενομένης, «Λαβῶν», φησί, «τὰς γυναῖ-
 κας αὐτοῦ Ἡσαῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ πάντας τοὺς αὐ-
 τοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐκτήσατο ἐν γῆ Χαναὰν ἐπορεύθη.
 30 Οὐκ ἠδύνατο γάρ, φησίν, ἡ γῆ τῆς παροικίσεως φέ-
 ρειν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ὑπαρχόντων. Καὶ
 ᾤκησε λοιπὸν ἐν τῷ ὄρει Σηεῖρ». Καὶ διηγησαμένη ἡ-
 μῖν ἡ θεία Γραφή τοὺς ἐκ τοῦ Ἡσαῦ τεχθέντας καὶ
 τὰ ἔθνη τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγεννημένα, φησί· «Παρώκη-
 35 σε δὲ Ἰακώβ ἐν τῇ γῆ. οὗ παρώκησεν ὁ πατὴρ αὐ-
 τοῦ, ἐν γῆ Χαναάν». Ἄλλ' ἐντεῦθεν λοιπὸν πάλιν δια-

υιόν, διὰ νὰ μάθης δηλαδή, ὅτι δὲν ἔγινεν αὐτὸ ἄσκοπα καὶ ὡς ἔτυχεν. «Ἦσαν δέ», λέγει, «οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ δώδεκα». Καὶ χωρίζει εἰς τὸ ἕξις τοὺς υἱοὺς τῆς Λείας καὶ τῆς Ραχὴλ καὶ ὕστερα ἀριθμεῖ καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ὑπηρετριῶν καὶ λέγει· «Αὐτοὶ εἶναι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν εἰς αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν». Καὶ πράγματι ὁ Βενιαμὴν ἐγεννήθη τῶρα ποῦ ἔφθασε πλησίον τῆς Βηθλεέμ. Διατί λοιπὸν εἶπεν ἔτσι ἡ Γραφή, «Οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν εἰς αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν»; Ἰσως διότι ἡ Ραχὴλ εἶχε συλλάβει αὐτὸν πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν ἀπ' ἐκεῖ. «Καὶ ἦλθε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν πατέρα του τὸν Ἰσαάκ». Σκέψου, παρακαλῶ, πάλιν ἐδῶ πῶς ὁ φιλάνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ πληροφορηῖ τοὺς δικαίους διὰ τὸ κάθε τι. Διότι, ὅταν ὁ Ἰακώβ ἦλθεν εἰς τὸν πατέρα του μετὰ ἀπὸ τόσα πολλὰ ἔτη καὶ πολὺ παρηγορήθησαν καὶ οἱ δύο, καὶ ὁ υἱὸς διότι εἶδε τὸν πατέρα, καὶ ὁ πατὴρ διότι εἶδε τὴν παρουσίαν τοῦ υἱοῦ του καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντων.

«Τότε», λέγει, «ἀπέθανεν ὁ Ἰσαάκ γέρον καὶ πλήρης ἡμερῶν». Διότι, ἐάν τότε, λέγει, ποῦ ὁ Ἰακώβ ἔκλεψε τὴν εὐλογίαν, εἶχον ἐξασθενήσει οἱ ὀφθαλμοὶ του, ὅθεν καὶ ἐπέτυχεν τὴν ἀπάτην, σκέψου μετὰ ἀπὸ τόσα πολλὰ ἔτη, πόσον εἶχε γηράσει. «Καὶ ἔθαψαν αὐτόν», λέγει, ὁ Ἡσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ». Καὶ ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατὴρ των, λέγει, «Ὁ Ἡσαῦ ἀφοῦ ἐπῆρε τὰς γυναῖκας του καὶ τοὺς υἱοὺς του καὶ ὄλους τοὺς ἰδικούς του καὶ ὄλα, ὅσα ἀπέκτησεν εἰς τὴν Χαναάν, ἀνεχώρησε». Διότι λέγει, «Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χωρέσῃ αὐτοὺς ἡ χώρα τῆς παροικήσεως λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν ὑπαρχόντων. Καὶ κατώκησε λοιπὸν ὁ Ἡσαῦ εἰς τὸ ὄρος Σηεῖρ». Καὶ ἀφοῦ ἡ ἀγία Γραφή διηγῆθη εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ποῦ ἐγέννησεν ὁ Ἡσαῦ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια προῆλθον ἀπ' αὐτόν, λέγει· «Ὁ δὲ Ἰακώβ ἔμεινεν εἰς τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε παροικήσει ὁ πατὴρ, εἰς τὴν γῆν Χαναάν». Ἀπὸ τὸ σημεῖον ὁμοῦ αὐτὸ

δέχεται ἡμᾶς ἑτέρα πραγματεία ἢ κατὰ τὸν θαυμάσιον Ἰωσήφ.

3. Ἄλλ' εἰ βούλεσθε, ἐνταῦθα στήσαντες τὸν λόγον εἰς ἑτέραν ἀρχὴν ταμιευσόμεθα τὴν κατὰ τὸν
 5 παῖδα τοῦ Ἰακῶβ ἱστορίαν, ἐκεῖνο παραινέσαντες ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, μετὰ ἀκριβείας προσέχειν τοῖς λεγομένοις, καὶ ἐξ ἐκάστου τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κειμένων μεγίστην καρποῦσθαι τὴν ὠφέλειαν, καὶ μηδὲν ἀπλῶς παρατρέχειν. Θησαυρὸς γὰρ ἐστὶ πνευματικὸς
 10 τὰ θεῖα λόγια· καὶ καθάπερ ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ θησαυροῦ καὶ λίθον ἓνα πολλάκις ὑφελόμενός τις, πολὺν ἑαυτῷ ἐργάζεται τὸν πλοῦτον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα αἱ τῶν δικαίων ἀρεταί, εἰ προσέχειν βουλοίμεθα, τοσαύτην ἡμῖν τὴν ὠφέλειαν παρέχειν δυνησονται, ὡς καὶ
 15 πρὸς τὸν ὅμοιον αὐτῶν διεγερθῆναι ζῆλον. Οὕτω γὰρ δυνησόμεθα καὶ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς τοῖς δικαίοις ἀπολαῦσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίας. «Οὐδὲ γὰρ προσωπολήπτῃς ἐστὶν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐ-
 20 τῷ ἐστὶν»· ὥστε, εἰ βουλοίμεθα, οὐδὲν τὸ κωλύον τοσαύτης ἢ καὶ πλείονος ἡμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς ἄνωθεν ροπῆς. Ἐὰν γὰρ μόνον ἡμᾶς ἴδῃ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντας, καὶ τὰ αὐτῷ δοκοῦντα προτιμῶντας τῶν ἀνθρωπίνων, τοσαύτην καὶ αὐτὸς ἐπιδειξεται τὴν κη-
 25 δεμονίαν, ὡς ἐν ἅπασιν ἀχειρώτους ἡμᾶς ἐργάσασθαι. Καὶ γὰρ πολέμιον ἔχομεν διηνεκῆ καὶ ἄσπονδον τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔχθραν κεκτημένον.

Διὸ πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς ἀγρυπνίας, ὥστε περιγενέσθαι αὐτοῦ δυνηθῆναι τῆς μηχανῆς, καὶ ἀνωτέ-
 30 ρους καταστῆναι τῶν τούτου βελῶν. Οὐχ ἑτέρως δὲ περιεσόμεθα, ἢ διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἐπισπασσάσθαι δυνηθέντες τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν. Ἀρίστη δὲ ἐστὶ πολιτεία βίος καθαρός. Τοῦτο γὰρ ὁ θεμέλιος καὶ ἡ κρηπίς τῆς ἀρετῆς· ὁ γὰρ τοῦτον ἀσφαλῶς κα-

συνεχίζει ἄλλη διήγησις, ἡ σχετικὴ μὲ τὸν ἀξιοθαύμαστον Ἰωσήφ.

3. Ἄλλ' ἐὰν θέλετε, ὡς σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν καὶ ὡς φυλάξωμεν δι' ἄλλην φοράν νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰακώβ, ἄφοῦ συμβουλευσώμεν ἐκεῖνο εἰς τὴν ἀγάπην σας, νὰ προσέχετε δηλαδὴ πολὺ εἰς ὅσα λέγονται καὶ νὰ κερδίζετε τὴν μεγαλυτέραν ὠφέλειαν ἀπὸ κάθε τι, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, καὶ νὰ μὴ προσπερνᾶτε τίποτε χωρὶς προσοχὴν. Διότι τὰ θεῖα λόγια εἶναι θησαυρὸς πνευματικός. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ τούτους ὑλικοὺς γίνεται κανεὶς πολὺ πλούσιος, ἐὰν πάρῃ ἕστω καὶ ἓνα λίθον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ αἱ ἀρεταὶ τῶν δικαίων, ἐὰν θέλωμεν νὰ προσέξωμεν, θὰ ἠμπορέσουν νὰ μᾶς παράσχουν τόσῃν πολλὴν ὠφέλειαν, ὥστε νὰ μᾶς κάνουν νὰ ἔχωμεν τὸν ἴδιον ζῆλον μὲ αὐτούς. Καθ' ὅτι ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀπολαμβάνουν αὐτὴν καὶ οἱ δίκαιοι. «Διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι προσωπολήπτης, ἀλλ' εἰς κάθε ἔθνος αὐτός, ὁ ὁποῖος φοβεῖται τὸν Θεὸν καὶ ἐργάζεται τὴν δικαιοσύνην, γίνεται δεκτὸς ἀπ' αὐτόν»². Ὡστε, ἐὰν ἐπιθυμοῦμεν, δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ νὰ ἐμποδίζῃ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἰδίαν ἢ καὶ περισσοτέραν θεϊκὴν βοήθειαν. Διότι, ἐὰν μόνον ἰδῇ ἡμᾶς νὰ κάνωμεν ὅ,τι ἠμποροῦμεν καὶ νὰ προτιμῶμεν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα αὐτὰ τὰ ὁποῖα φαίνονται καλὰ εἰς αὐτόν, τόσῃν φροντίδα θὰ ἐπιδείξῃ καὶ αὐτός ὥστε νὰ μᾶς κάμῃ ἀκατανικήτους εἰς ὅλα. Καθ' ὅσον ἔχομεν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος ἔχει πρὸς ἡμᾶς διαρκῆ καὶ ἀδιάλλακτον ἐχθραν.

Διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ ἀγρυπνῶμεν πολὺ, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ καταστείλωμεν τὰ τεχνάσματά του καὶ νὰ γίνωμεν ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ βέλη του. Δὲν θὰ νικήσωμεν δὲ κατ' ἄλλον τρόπον παρὰ μόνον ἐὰν μὲ τὴν ἀρίστην διαγωγὴν μας ἠμπορέσωμεν νὰ προσελκύσωμεν τὴν ἀνωθεν βοήθειαν. Καὶ ἡ ἀρίστη διαγωγή εἶναι ὁ καθαρὸς βίος. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος καὶ ἡ βάση

ταβαλλόμενος εὐκολώτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων περιέσεται· οὔτε γὰρ χρημάτων ἐπιθυμία τοῦ τοιούτου περιγενήσεται, οὔτε δόξης ἕρως, οὔτε βασκανία, οὔτε ἕτερόν τι τῶν παθῶν. Καὶ πῶς, ἐγὼ λέγω. "Οταν γὰρ τις καιρὸν ἔχη τὸ συνειδός, καὶ παντὸς ῥύπου ἀπηλλαγμένον, δυνήσεται καὶ τὸν ἀπάντων Δεσπότην ἔνοικον ἔχειν. «Μακάριοι γὰρ οἱ καθαροί», φησί, «τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται». "Οταν δὲ ἐκεῖνον ἔνοικον ἔχειν καταξιωθῆ, ὡς ἀπλῶς
 5 καὶ εἰκῆ τὸ σῶμα περικείμενος, οὕτω λοιπὸν διακίεσεται καὶ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων πολλὴν ἐπιδειξεται τὴν ὑπεροψίαν. "Απαντα γὰρ τὰ δρώμενα σκιά καὶ ὄναρ τῷ τοιούτῳ φανεῖται, καὶ καθάπερ ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ πολίτευμα ἔχων, οὕτως οὐδενὸς τῶν πα
 10 ρόντων ἐπιθυμήσει. Τοιοῦτος ἦν Παῦλος ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος· διὸ καὶ ἐβόα λέγων· «Ἡ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;». Καὶ πάλιν, «Ζῶ δέ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Καὶ πάλιν· «Ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ». Εἰ
 15 δεσ ἄνδρα σῶμα περικείμενον, καὶ ὡς ἐν ἄσωμάτῳ λήξει αὐτὸν τυγχάνοντα, οὕτω πάντα φθεγγόμενον;

4. Τοῦτον ἅπαντες ζηλώσωμεν, καὶ νεκρώσωμεν ἡμῶν τὰ μέλη τῆς σαρκός, καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνεργήτα αὐτὰ ἐργασώμεθα· οὕτω γὰρ μάλιστα αὐ
 25 τὰ δυνησόμεθα παραστήσαι τῷ Θεῷ θυσίαν εὐάρεστον. Εἶδες τὸ καινὸν καὶ παράδοξον τῆς θυσίας ταύτης; "Οταν νεκρὰ γένηται τὰ μέλη, τότε μᾶλλον εὐπρόσδεκτα τῇ θυσίᾳ γίνεται. Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί; Ἐπειδὴ πνευματικὴ ἐστὶν ἡ θυσία, καὶ οὐδὲν αἰσθη
 30 τὸν ἔχει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς θυσίας τῆς αἰσθητῆς οὐ μόνον τὸ νεκρὸν ἐστὶν ἀπόβλητον, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῶν, εὐλόβην τινὰ ἔχει, οὐδὲ τοῦτο εἰς θυσίαν δεκτὸν ἂν γένοιτό ποτε. Καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθετεῖτο οὐχ ἁ-

3. Ματθ. 5, 8.

4. Β' Κορινθ. 13, 3.

5. Γαλ. 2, 20.

τῆς ἀρετῆς καὶ αὐτὸς ποῦ θεμελιώνει αὐτὸν μὲ ἀσφάλειαν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐπικρατήσῃ εὐκολώτερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, διότι οὔτε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων θὰ νικηθῇ αὐτός, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς δόξης, οὔτε ἀπὸ τὸν φθόνον, οὔτε ἀπὸ κάποιο ἄλλο πάθος. Καὶ πῶς, θὰ σᾶς τὸ εἰπῶ ἐγώ. Διότι, ὅταν κάποιος ἔχῃ καθαρὰν τὴν συνείδησιν καὶ ἀηλλαγμένην ἀπὸ κάθε ρύπον, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἔχῃ μέσα του καὶ τὸν Κύριον τοῦ παντός. Διότι λέγε· «Μακάριοι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καθαρὰν τὴν καρδίαν των, διότι αὐτοὶ θὰ ἴδουῦν τὸν Θεόν»³. Καὶ ὅταν ἀξιωθῇ κανεὶς νὰ ἔχῃ μέσα του ἐκείνον, ὡσὰν νὰ φορῇ κατὰ κάποιον τρόπον τὸ σῶμα του, θὰ συμπεριφέρεται ἔτσι καὶ θὰ δείξῃ πολλὴν περιφρόνησιν διὰ τὰ ἀνθρώπινα. Καθ' ὅσον ὅλα, ὅσα βλέπονται, θὰ φαίνωνται εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον σκιά καὶ ὄνειρον καὶ δέν θὰ ἐπιθυμήσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα, ὡσὰν νὰ εἶναι πολίτης τῶν οὐρανῶν. Τέτοιος ἦτο ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης· διὰ τοῦτο ἐφώναζε καὶ ἔλεγε· «Ἡ Ζητεῖτε νὰ δοκιμάσετε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ μέσα μου;»⁴. Καὶ πάλιν· «Δέν ζῶ πλέον ἐγώ, ἀλλὰ Ζῆ μέσα μου ὁ Χριστός»⁵. Καὶ πάλιν ἀλλοῦ· «Αὐτὴν τὴν Ζωὴν, τὴν ὁποίαν Ζῶ μέσα εἰς τὸ σῶμά μου τώρα, τὴν Ζῶ μὲ τὴν πίστιν». Εἶδες ἄνδρα, ὁ ὁποῖος περιβάλλεται μὲ σῶμα καὶ νὰ ὁμιλῇ ἔτσι δι' ὅλα, ὡσὰν νὰ ἔχῃ γίνῃ ἀσώματος;

4. Αὐτὸν ὃς Ζηλεύσωμεν ὅλοι καὶ ὃς νεκρώσωμεν τὰ μέλη τῆς σαρκὸς καὶ ὃς κάνωμεν αὐτὰ ἀδύνατα εἰς τὸ νὰ κάνουν τὴν ἁμαρτίαν, διότι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον κατ' ἐξοχὴν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὸν Θεὸν ὡς εὐάρεστον θυσίαν. Εἶδες τὸ καινούριον καὶ παράδοξον αὐτῆς τῆς θυσίας; Ὅταν νεκρωθοῦν τὰ μέλη, τότε γίνονται περισσότερον εὐπρόσδεκτα εἰς τὴν θυσίαν. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Ἐπειδὴ ἡ θυσία εἶναι πνευματικὴ καὶ δέν ἔχει τίποτε τὸ αἰσθητόν. Διότι εἰς τὴν ὑλικὴν θυσίαν ὄχι μόνον τὸ νεκρὸν εἶναι ἀπόβλητον, ἀλλὰ καὶ τὸ ζωντανόν, ἐὰν ἔχῃ κάποιο ἐλάττωμα, οὔτε αὐτὸ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ποτὲ δεκτόν εἰς θυσίαν. Καὶ αὐτὸ εἶχε

πλῶς, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς τῶν ἀλόγων παρατηρήσεως
κατὰ μικρὸν ἐναχθῶμεν μετὰ τῆς τοσαύτης φυλακῆς
τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ λογικὴν θυσίαν προσά-
γειν. Ὁ γὰρ ἐστὶν ἐκεῖ λῶβη, καὶ τὸ ὠτότμητον καὶ
5 κολοβόκερκον, τοῦτο ἐνταῦθα πονηρία, ἐπιθυμία, ἀσέλ-
γεια, χρημάτων ἕρως καὶ πᾶσα ἁμαρτία· καὶ ὅπερ ἐ-
στὶν ἐκεῖ τὸ ὑγιές, καὶ τὸ πάντῃ μώμου ἀπηλλαγμέ-
νον, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ νεκρὸν τῷ κόσμῳ πάντῃ γεγο-
νότα οὕτω πρὸς τὴν θυσίαν τὴν πνευματικὴν ἐπιτήδει-
10 ον ἑαυτὸν καταστῆσαι.

Ταῦτα μὴ ἀπλῶς παρατρέχωμεν, ἀλλ' ἐμπηγνύν-
τες αὐτὰ τῇ ἑαυτῶν διανοίᾳ, σπουδάσωμεν μὴ ἐλάτ-
τους ὀφθῆναι τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐν τῇ σκιᾷ τοσαύ-
την ἐπιδεικνυμένων παρατήρησιν. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ-
15 νοι ἔτι τῷ λύχνῳ παρακαθήμενοι τοσαύτην ἐποιοῦντο
τὴν φυλακὴν, οὕτως ἡμεῖς, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς
δικαιοσύνης καταυγασθῆναι κατηξιώθημεν, καὶ τὴν
σκιὰν καταλιπόντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐχειραγωγῆ-
θημεν, τὴν ὁμοίαν φυλακὴν ἐπιδειξώμεθα περὶ τὴν
20 πνευματικὴν ταύτην θυσίαν. Καὶ μηδὲ τὰ μικρὰ ἁ-
μαρτήματα νομιζόμενα ἀπλῶς παρατρέχωμεν, ἀλλὰ
καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἑαυτοὺς εὐθύνας ἀπαιτῶμεν
καὶ ρημάτων καὶ βλεμμάτων, καὶ δίκας ἑαυτοὺς εἰσ-
πραττώμεθα, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν κολάσεως ἑαυτοὺς ἐλευ-
25 θερώσωμεν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Παῦλός φησιν· «Εἰ
γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα». Ὡστε,
εἰ ἑαυτοὺς ἐνταῦθα κατακρίνωμεν ἐπὶ τοῖς καθ' ἐ-
κάστην ἡμέραν ὑφ' ἡμῶν ἁμαρτανομένοις, ὑποτεμνό-
μεθα τῆς ἐκεῖ κρίσεως τὴν σφοδρότητα. Εἰ δὲ ραθυ-
30 μῆσαιμεν, «Κρινόμενοι», φησὶν, «ὑπὸ Κυρίου παιδευ-
όμεθα».

Προλαβόντες τοίνυν ἑαυτοὺς καταδικάσωμεν με-

6. Α' Κορ. 11, 31.

7. Α' Κορ. 11, 31.

νομοθετηθῆ ἐξ ἀρχῆς, ὄχι χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ ὀδηγηθῶμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀλόγων ζώων νὰ προσφέρωμεν μὲ τόσον μεγάλην προσοχὴν τὴν πνευματικὴν καὶ λογικὴν θυσίαν. Διότι αὐτὸ πού ἦτο ἐκεῖ τὸ ἀκρωτηριασμένον καὶ εἶχε κομμένο τὸ αὐτὶ καὶ ἦτο κολοβὸν εἰς τὴν οὐράν, αὐτὸ εἶναι ἐδῶ ἡ πονηρία, ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη χρημάτων καὶ κάθε ἁμαρτία. Καὶ αὐτὸ πού ἦτο ἐκεῖ τὸ ὑγιές καὶ ἀπηλλαγμένον ἐντελῶς ἀπὸ κάθε ἐλάττωμα, αὐτὸ εἶναι ἐδῶ ἐκείνο τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἐντελῶς νεκρὸν διὰ τὸν κόσμον καὶ ἔτσι ἔκαμε τὸν ἑαυτὸν του κατάλληλον διὰ τὴν πνευματικὴν θυσίαν.

Αὐτὰ ἄς μὴ τὰ παρατρέχωμεν χωρὶς προσοχὴν, ἀλλ', ἀφοῦ βάλωμεν αὐτὰ καλὰ εἰς τὸν νοῦν μας, νὰ φροντίσωμεν νὰ μὴ φανῶμεν κατώτεροι τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν σκιάν, ἀφοῦ δὲν εἶχον τὸ ἀληθινὸν φῶς, ὅμως ἐφήρμοζον δι' αὐτὸ τόσον μεγάλην διάκρισιν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνοι ἐπαγρυπνοῦσαν τόσον πολὺ, ἂν καὶ ἐφωτίζοντο ἀπὸ τὸν λύχνον, ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ ἠξιώθημεν νὰ καταφωτισθῶμεν ἀπὸ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπειδὴ ὠδηγήθημεν εἰς τὴν ἀληθειαν, ἀφοῦ ἀφήσαμεν τὴν σκιάν, νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν ἰδίαν προσοχὴν διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν θυσίαν. Καὶ νὰ μὴ παρατρέχωμεν χωρὶς προσοχὴν οὔτε τὰ θεωρούμενα μικρὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ νὰ ζητῶμεν καθημερινῶς εὐθύνας ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ διὰ τοὺς λόγους καὶ διὰ τὰ βλεπόμενα καὶ νὰ τιμωροῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, διὰ νὰ ἀπαλαχθῶμεν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Διότι ἐὰν ἐκρίνομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ ἐκρινόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν»⁶. Ὡστε, ἐὰν κατακρίνωμεν ἐδῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας, δι' ὅσα ἁμαρτάνομεν κάθε ἡμέραν, θὰ ἐλαττώσωμεν τὴν σφοδρότητα τῆς ἐκεῖ τιμωρίας. Ἐὰν ὅμως συμβῆ νὰ ἀδιαφορήσωμεν, λέγει, «κατακρινόμεθα ἀπὸ τὸν Κύριον, τιμωρούμεθα παιδαγωγικῶς»⁷.

Ἄς προλάβωμεν λοιπὸν καὶ ἄς καταδικάσωμεν τοὺς

τὰ πολλῆς τῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ μηδενὸς εἰδότος τὸ
δικαστήριον τοῦ συνειδότος καθίσαντες, οὕτω βασα-
νίσωμεν ἑαυτῶν τοὺς λογισμούς, καὶ ὀρθὴν τὴν κρί-
σιν ἐκφέρωμεν, ἵνα τὸν ἐπηρτημένον φόβον δεδοικῶς
5 ὁ λογισμὸς μηκέτι ἀνέχηται ὑποσύρσθαι, ἀλλὰ τὴν ὀρ-
μὴν ἀναχαιτίζῃ, καὶ τὸν ἀκοίμητον ἐκείνιον ὀφθαλμὸν
προορώμενος ἀποτειχίσῃ τῷ διαβόλῳ τὴν εἴσοδον. "Ο-
τι γὰρ ἀπὸ ραθυμίας ἅπαντα ὑπομένομεν, αὐτὴ βοᾷ
τῶν πραγμάτων ἡ πείρα. "Ὡστε γὰρ εἰ μὲν μικρὸν διε-
10 γερθῆναι βουληθῶμεν, καθάπερ κονιορτὸν οὕτω τού-
του τὰς ἐπιβουλάς ἀποτιναξόμεθα, οὕτως ἐπειδάν πο-
τε ὑποσκελισθῶμεν, οὐ παρὰ τὴν ἐκείνου τυρρανίδα
τοῦτο ὑπομένομεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ραθυμίαν τὴν ἡ-
μετέραν. Οὐδὲ γὰρ βία ἡμῶν περιγίνεται καὶ ἀνάγκη,
15 ἀλλ' ἀπάτη μόνον. Τοῦ δὲ μὴ ἀπατηθῆναι, εἰ θελήσο-
μεν μικρὸν διεγερθῆναι καὶ νῆψαι, ἡμεῖς κύριοι οὐκ
ἐπειδὴ καθ' ἑαυτοὺς τосαύτην ἔχομεν τὴν ἰσχύν, ἀλλ'
ἐπειδὴ τότε καὶ τῆς ἄνωθεν ἀξιούμεθα ροπῆς. "Ὅταν
γὰρ τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδειξώμεθα, καὶ τὰ παρὰ τοῦ
20 Δεσπότου πάντως ἔπεται.

Νήψωμεν οὖν, παρακαλῶ, καὶ εἰδότες τοῦ πονη-
ροῦ τὰς μηχανάς, διηνεκῶς γρηγορῶμεν, καὶ τὸν Θε-
ὸν παρακαλῶμεν συνεφάσθαι ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὸν
πάλης. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀχείρωτοι γενησόμεθα,
25 καὶ τὰς ἐκείνου διαφευξόμεθα μηχανάς, καὶ τῆς πα-
ρὰ τοῦ Θεοῦ ροπῆς ἀπολαύσομεν, καὶ τῶν αἰωνίων ἐ-
πιτευξόμεθα ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
χεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
30 ματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἐαυτούς μας μὲ πολλήν εὐγνωμοσύνην, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζη κανεὶς, ἀφοῦ καθίσωμεν εἰς τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, ἔτσι ἄς ἐξετάσωμεν τὰς σκέψεις μας καὶ ἄς κρίνωμεν σωστά, ὥστε φοβουμένη ἢ σκέψις μας διὰ τὴν τιμωρίαν, ἢ ὁποῖα ἐπικρέμαται, νὰ μὴ ἀνέχεται νὰ σύρεται κάτω ποτὲ πλέον, ἀλλὰ νὰ ἀναχαιτίζη τὴν ὀρμὴν καὶ ἀφοῦ βλέπει συνεχῶς πρὸς τὸν ἀκοίμητον ἐκείνον ὀφθαλμὸν νὰ κλείη ὡσάν μὲ τεῖχος τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸν διάβολον. Διότι τὸ ὅτι ὑποφέρομεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν, μᾶς τὸ φωνάζει δυνατὰ ἢ πείρα τῶν πραγμάτων. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ, ἐὰν θελήσωμεν ὀλίγον νὰ σηκωθῶμεν πνευματικὰ θὰ ἀποτινάξωμεν τότε ὡσάν σκόνην τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ διαβόλου, ἔτσι ἐὰν κάποτε ὑποχωρήσωμεν, δὲν παθαίνομεν αὐτὸ ἀπὸ τὴν δύναμιν ἐκείνου, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας ἀδιαφορίαν. Καθ' ὅσον δὲν μᾶς νικᾷ διὰ τῆς βίας καὶ ἀναγκαίως, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἀπάτης. Τὸ νὰ μὴ ἐξαπατηθῶμεν εἴμεθα ἡμεῖς κύριοι, ἐὰν θελήσωμεν ὀλίγον νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι καὶ νηφάλιοι. Ὅχι ἐπειδὴ ἔχομεν τόσην δύναμιν μόνοι μας, ἀλλ' ἐπειδὴ τότε ἀξιωνόμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Διότι ὅταν καταβάλωμεν, ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε ἀκολουθεῖ ὅπωςδῆποτε καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Κυρίου.

Ἄς εἴμεθα λοιπόν, παρακαλῶ, προσεκτικοὶ καί, ἀφοῦ γνωρίζομεν τὰ τεχνάσματα τοῦ πονηροῦ, νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐπάγρυπνοι καὶ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μας κατὰ τὴν πάλην μας ἐναντίον ἐκείνου. Διότι ἔτσι θὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἀκατανίκητοι καὶ θὰ ἀποφύγωμεν τὰ τεχνάσματα ἐκείνου καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ κερδίσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εὐχομαι ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Α'

(Γέν. 37, 2 — 37, 36)

«Αὐται δὲ αἱ γενέσεις Ἰακώβ· Ἰωσήφ δεκαε-
πτὰ ἐτῶν ἦν ποιμαίνων μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐ-
τοῦ τὰ πρόβατα».

5

1. Πάλιν ἐπὶ τὴν συνήθη τράπεζαν ὑμᾶς ἀγαγεῖν
βούλομαι, καὶ τῆς ἀκολουθίας τῶν πρώην ἡμῖν εἰρη-
μένων λαβόμενος, ἐκ τῶν πρόσφατον ἀναγνωσθέντων
τὴν ἐστίασιν ὑμῖν παραθεῖναι ταύτην τὴν πνευματι-
10 κήν. Ἰκανὰ γὰρ τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα διδάξαι
πάντας ἡμᾶς, ὅση τῆς βασκανίας ἐστὶν ἡ λύμη, καὶ
ὅπως τὸ δλέθριον τοῦτο πάθος τὸ τοῦ φθόνου καὶ μέ-
χρι τῆς συγγενείας αὐτῆς ἐκταθὲν τὴν οἰκείαν ἰσχὺν
ἐπεδείξατο. Ἄλλ' ἵνα δόξη κατὰ ἀκολουθίαν ὁ λόγος
15 προιέναι, ἀναγκαῖον αὐτῆς ἄψασθαι τῆς ἀρχῆς τοῦ
ἀναγνώσματος. «Αὐται δέ», φησὶν, «αἱ γενέσεις Ἰα-
κώβ». Ὅρα τὸν θαυμαστὸν τοῦτον προφήτην, ὅπως
ἐπαγγελιάμενος ἡμῖν διηγείσθαι τοῦ Ἰακώβ τὴν γε-
νεαλογία, εὐθέως ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ παιδὸς ἀνέ-
20 δραμε· καὶ εἰπὼν, «Αὐται αἱ γενέσεις Ἰακώβ», καὶ
καταλιπὼν διηγείσθαι ἡμῖν ἀκολούθως τοὺς τε ἐξ
αὐτοῦ τεχθέντας, τοὺς τε ἐξ ἐκείνων πάλιν γεννω-
μένους (καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡσαῦ τοῦτο πεποίη-
κεν), ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ εὐθέως ἔσπυσε, τὸν νέον, τὸν
25 πάντων τῶν ἀδελφῶν, ὡς εἰπῖν, ἔσχατον, καὶ φησιν·
«Ἰωσήφ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦν ποιμαίνων μετὰ τῶν ἀ-
δελφῶν αὐτοῦ τὰ πρόβατα».

Τίνος ἔνεκεν καὶ τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν ἡμῖν ση-
μαίνει; Ἴνα μάθης ὡς οὐδὲν ἡ νεότης κώλυμα γίνε-
30 ται πρὸς ἀρετὴν, καὶ ἵνα ἐκ περιουσίας γνῶς καὶ τοῦ
νέου τὴν πρὸς τὸν πατέρα ὑπακοήν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς
ἀδελφούς ὁμόνοιαν, κἀκείνων τὸ ἀνήμερον· καὶ πῶς
οὐδὲ πρὸς τὸν οὔτω περὶ αὐτοὺς διακείμενον, καὶ ἀ-

ΟΜΙΛΙΑ ΞΑ΄

(Γέν. 37, 2 — 37, 36)

«Αὐτή εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰακώβ. Ὁ Ἰωσήφ δὲ εἰς ἡλικίαν δέκα ἐπτὰ ἐτῶν ἐποίμαινε τὰ πρόβατα μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς του».

1. Πάλιν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὴν συνηθισμένην πνευματικὴν τράπεζαν καί, ἀφοῦ συνεχίσω αὐτά, τὰ ὁποῖα προηγουμένως εἶπα εἰς σᾶς, νὰ σᾶς παραθέσω αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τροφήν, ἐξ ὧσων προσφάτως σᾶς ἀνέγνωσα. Διότι αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσαμεν σήμερον, εἶναι ἀρκετὰ νὰ διδάξουν ὅλους ἡμᾶς, πόση εἶναι ἡ βλάβη τοῦ φθόνου καὶ πῶς τὸ ὀλέθριον τοῦτο πάθος τοῦ φθόνου ἐπεκταθὲν καὶ μεταξὺ συγγενῶν ἔδειξε τὴν δυνάμιν του. Ἄλλὰ διὰ νὰ φανῇ ἡ συνέχεια τοῦ λόγου εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀναγνώσματος. «Αὐτὴ εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰακώβ», καὶ ἀφοῦ ἄφησε νὰ μᾶς διηγηθῇ εἰς τὴν συνέχειαν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γεννηθέντας καὶ ἐκείνους πάλιν, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν ὑπ' αὐτῶν, (ὅπως ἔκαμε τοῦτο καὶ σχετικὰ μὲ τὸν Ἡσαῦ), ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὸν Ἰωσήφ, τὸν πιὸ μικρόν, τὸν τελευταῖον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀδελφούς, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, καὶ λέγει· «Ὁ Ἰωσήφ δὲ εἰς ἡλικίαν δέκα ἐπτὰ ἐτῶν ἐποίμαινε τὰ πρόβατα μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς του».

Διὰ ποῖον λόγον μᾶς φανερώνει καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν; Διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ἡ νεότης δὲν εἶναι καθόλου ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ διὰ νὰ μάθῃς περισσότερον καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῦ νέου πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐκείνων τὴν κακὴν διάθεσιν. Καὶ πῶς, ἐνῶ αὐτὸς εἶχε τοιαύτας διαθέσεις πρὸς αὐτοὺς καὶ ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας του ἠμποροῦσε νὰ προσελκύσῃ

πὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς εἰς συμπάθειαν αὐτοὺς ἐφελ-
 κύσασθαι δυνάμενον παραφυλάξασθαι τὴν ἀγάπην ἡ-
 βουλήθησαν. Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίῳν ὁρῶντες
 καὶ τοῦ παιδὸς τὸ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπιρρεπές, καὶ
 5 τοῦ πατρὸς τὴν περὶ αὐτὸν εὐνοίαν, εἰς τὴν κατ' αὐ-
 τοῦ βασκανίαν διηγείροντο. Ἔκατήνεγκαν γὰρ Ἰωσήφ
 ψόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν».

"Ὁρα κακίας ὑπερβολὴν, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς ἀγάπην
 διασαλεῦσαι ἐπεχειροῦν, καὶ τὰ μὴ ὄντα πλάττονται
 10 κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, τοσοῦτο μόνον ἀνύοντες, ὅσον τὸν
 οἰκεῖον φθόνον κατάδηλον ποιῆσαι. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅ-
 τι τοῦτο μόνον ἐκέρδαινον, τὸ φανερὰν ἑαυτῶν ποιῆ-
 σαι τὴν λανθάνουσαν γνώμην, ὅρα τὸν πατέρα καὶ με-
 τὰ τὴν παρ' αὐτῶν διαβολὴν ἐξεχόμενον τοῦ παιδός,
 15 καὶ πάντων αὐτὸν προκρίνοντα.

«Ἰακώβ δέ», φησὶν, «ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ παρὰ
 πάντα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὅτι υἱὸς γῆρως ἦν αὐτῷ.
 Ἐποίησε δὲ αὐτῷ χιτῶνα ποικίλον». Τί ἐστίν, «Ἡ-
 γάπα τὸν Ἰωσήφ παρὰ πάντα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὅτι
 20 υἱὸς γῆρως ἦν αὐτῷ»; Ἐπειδὴ πρὸς τῷ τέλει, φησί,
 καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γῆρα ἦν τεχθεῖς, διὰ τοῦτο μᾶλλον
 ἀπάντων αὐτὸν ἠγάπα. Καὶ γὰρ πόθεινά πως εἶναι
 δοκεῖ τὰ παιδία τὰ πρὸς αὐτῷ τῷ γῆρα τικτόμενα,
 καὶ μᾶλλον ἐπισπάσασθαι δύνανται τὴν πατρικὴν εὐ-
 25 νοίαν. Ἄλλ' ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐ τοῦτο μόνον ἦν τὸ
 τὸν πατέρα ἐπισπώμενον προτιμᾶν τε αὐτὸν τῶν ἀ-
 δελφῶν παρασκευάζον, διδάσκει ἡμᾶς ἡ θεία Γρα-
 φή, ὅτι καὶ μετὰ τοῦτον ἕτερος ἐτέχθη· καὶ εἰ κατὰ
 τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν τὰ τῆς ἀγάπης ἐγένετο, ἐ-
 30 κείνος ἂν μᾶλλον ἠγαπήθη, ἅτε δὴ ἀληθῶς υἱὸς γῆ-
 ρως ᾔν, καὶ τότε τεχθεῖς, ἠνίκα πρὸς ἔσχατον γῆ-
 ρας ἤλασεν ὁ δίκαιος. Τί οὖν ἐστὶν εἰπεῖν; Ὅτι χά-
 ρις τις ἦν ἄνωθεν ἢ τὸν νέον ἐπέραστον ποιοῦσα, καὶ
 35 ὅριον ἐργαζομένη· ταύτην δὲ προσκεῖσθαι τὴν αἰτίαν

τὴν συμπάθειάν των, ἠθέλησαν νὰ καπηλευθοῦν τὴν ἀγάπην του. Ἐπειδὴ ὁμως ἐβλεπον, ὅτι καὶ ὁ νέος ἔρρεπεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ὅτι ὁ πατὴρ του ἠγάπα αὐτόν, ἤρχισαν νὰ τὸν φθονοῦν! «Διότι ἐσυκοφάντησαν τὸν Ἰωσήφ πρὸς τὸν πατέρα των τὸν Ἰσραήλ». Πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς κακίας, ὅτι προσεπάθουν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς νὰ μεταβάλουν καὶ πλάθουν ἀνύπαρκα γεγονότα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ των, καὶ ἐκεῖνο μόνον κατορθώνουν, τὸ νὰ κάμουν ὀλοφάνερον τὸν φθόνον των. Καὶ διὰ νὰ μάθης, ὅτι αὐτό μόνον ἐκέρδιζον, τὸ νὰ κάμουν φανεράν δηλαδὴ τὴν κρυφὴν των διάθεσιν, πρόσεξε, ὅτι ὁ πατὴρ των καὶ μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν διαβολὴν ἠγάπα περισσότερον τὸν Ἰωσήφ καὶ ὅτι αὐτόν ἐπροτιμοῦσε περισσότερον ἀπ' ὅλους.

«Καὶ ὁ Ἰακώβ», λέγει, «ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ περισσότερον ἀπ' ὅλα τὰ τέκνα του, διότι ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του. Καὶ κατεσκεύασε δι' αὐτόν ποικιλόχρωμον χιτῶνα». Τί σημαίνει, «ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ περισσότερον ἀπ' ὅλα τὰ τέκνα του, διότι ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του»; Ἐπειδὴ, λέγει, πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν ἐγέννησεν αὐτόν, διὰ τοῦτο ἠγάπα αὐτόν περισσότερον ἀπὸ ὅλους. Καθ' ὅσον πολὺ ποθητὰ φαίνονται, ὅτι εἶναι τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ὅτι ἠμποροῦν νὰ ἀποσπάσουν εὐκολώτερον τὴν πατρικὴν ἀγάπην. Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν ἦτο αὐτὸ μόνον ποῦ ἔκανε τὸν πατέρα νὰ προτιμᾷ αὐτόν ἀπ' ὅλους τοὺς ἀδελφούς, ἡ ἀγία Γραφή μᾶς διδάσκει, ὅτι μετὰ ἀπ' αὐτόν ἐγεννήθη καὶ ἄλλος. Καὶ ἐάν ἡ ἀγάπη ἐπήγαινε κατὰ τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν γεγονότων, ἐκεῖνος θὰ ἔπρεπε νὰ ἀγαπηθῆ περισσότερον, ἐπειδὴ ἀκριβῶς αὐτὸς ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του καὶ ἐπειδὴ ἐγεννήθη τότε ποῦ ὁ δίκαιος εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας. Τί λοιπὸν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῆ; Ὅτι ἦτο κάποια θεϊκὴ χάρις αὐτῆ, ἡ ὁποῖα ἔκανε τὸν νέον ἀξιαγάπητον καὶ καθιστοῦσεν αὐτόν περισσότερον ἀγαπητόν ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς τῆς ψυχῆς του. Αὕτῃ εἶναι ἡ αἰτία ποῦ προστίθε-

- ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἐπειδὴ υἱὸς γήρωσ ἦν αὐτῷ, διὰ
 τοῦτο αὐτὸν ἠγάπα πλέον, ἵνα μὴ φανερῶς ἀυξήση
 τῶν ἀδελφῶν τὸν φθόνον. Δεινὸν γὰρ τουτὶ τὸ πάθος,
 καὶ ἐπειδὴν ἐπιλάβηται ψυχῆς, οὐ πρότερον αὐτὴν
 5 ἀνίησι, μέχρις ἂν εἰς ἐσχάτην αὐτὴν ἀτοπίαν ἀγάγη,
 καὶ λυμαινόμενον τὴν τεκοῦσαν αὐτὸ ψυχὴν, τὸ ἐ-
 ναντίον ἢ βούλεται τὸ φθονοῦμενον διατίθησι, λαμ-
 πρότερον, ἐνδοξότερον, περιφανέστερον, ὅπερ πάλιν
 ἑτέρα πληγὴ βαρυτέρα τῷ βασκάνῳ γίνεται.
- 10 Σκόπει γοῦν ἐνταῦθα, πῶς ὁ μὲν θαυμάσιος οὗτος
 οὐδὲν τῶν γινομένων εἰδῶς, ἅτε δὴ καθάπερ ἀδελ-
 φοῖς καὶ τὰς αὐτὰς ὠδῖνας αὐτῷ λύσασιν οὕτω προσ-
 φέρεται, θαρρῶν ἅπαντα καὶ διαλεγόμενος μετὰ πολ-
 λῆς τῆς ἀπλότητος, ἐκείνοι δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς βασκανί-
 15 ας πάθους ἀλόντες, μισεῖν αὐτὸν παρεσκευάζοντο.
 «Ἰδόντες γάρ», φησὶν, «οἱ ἀδελφοί, ὅτι αὐτὸν ὁ πα-
 τὴρ φιλεῖ ἐκ πάντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐμίσησαν αὐ-
 τόν, καὶ οὐκ ἠδύνατο λαλεῖν αὐτῷ οὐθὲν εἰρηνικόν».
 «Ὅρα πῶς τὸν οὐδὲν ἠδίκηκότα μισεῖν ἐπεχειροῦν.
- 20 «Καὶ οὐδέν», φησὶν, «ἠδύνατο λαλεῖν αὐτῷ εἰρη-
 νικόν». Τί ἐστιν, «Οὐδὲν ἠδύνατο λαλεῖν αὐτῷ εἰρη-
 νικόν»; Ἐπειδὴ γὰρ ἐκυρίευσεν αὐτῶν τὸ πάθος, καὶ
 τὸ μῖσος ἠύξετο καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καθάπερ αἰ-
 χμάλωτοι γενόμενοι καὶ τυραννούμενοι ὑπὸ τοῦ πά-
 25 θους μετὰ δόλου προσεφέροντο, οὐδὲν εἰρηνικὸν αὐ-
 τῷ λαλεῖν δυνάμενοι. Καὶ σκόπει πῶς τὴν αἰτίαν ταύ-
 την ἐσήμανε τοῦ μίσους, ὅτι ἀπὸ τοῦ φθόνου τὴν ἀρ-
 χὴν ἐλάμβανεν. «Ἰδόντες γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ», φη-
 σὶν, «ὅτι ὁ πατὴρ αὐτὸν φιλεῖ ἐκ πάντων τῶν υἱῶν
- 30 αὐτοῦ». Τὸ φίλτρον τοῦ πατρὸς τὸν φθόνον αὐτῷ ἔ-
 τεκεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ πατρὸς εὐνοίαν ἢ ἀρετὴ τοῦ παι-
 δὸς ἐπεσπάσατο. Δέον τοίνυν ἐκείνους μιμήσασθαι
 τὸν ἀδελφὸν καὶ ζηλωσαὶ τὸν τρόπον, ἵν' οὕτω καὶ
 αὐτοὶ τὸν πατέρα ἐπισπάσωνται. Τοῦτο μὲν οὐδὲ εἰς

ται εἰς τὴν Γραφήν, ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του, διὰ τοῦτο ἠγάπα περισσότερο αὐτόν, διὰ νὰ μὴ αὐξήσῃ φανερά τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν. Καθ' ὅσον εἶναι φοβερόν αὐτὸ τὸ πάθος καὶ ἐὰν κυριεύσῃ τὴν ψυχὴν, δὲν ἐγκαταλείπει αὐτὴν προτοῦ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πρὸ παράλογον ἐνέργειαν καὶ ἀφοῦ καταστρέψῃ τὴν ψυχὴν, ἢ ὅποια ἐγέννησεν αὐτό, καθιστᾷ τὸν φθονούμενον τὸ ἀντίθετον ἀπ' ὅ,τι θέλει, λαμπρότερον, ἐνδοξότερον, ἐπιφανέστερον, πρᾶγμα τὸ ὅποιον πάλιν γίνεται εἰς τὸν φθονερόν ἄλλη πληγὴ μεγαλύτερα.

Πρόσεχε λοιπὸν ἐδῶ, πῶς ὁ μὲν θαυμάσιος Ἰωσήφ, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τίποτε, ἀπ' ὅσα συνέβαινον, συμπεριφέρεται πρὸς αὐτοὺς ὅπως ἀκριβῶς πρὸς ἀδελφούς, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν μὲ τοὺς πόνους τῆς ἰδίας κοιλίας, ἔχων πολὺ θάρρος καὶ συζητῶν μὲ πολλὴν φυσικότητα, ἐνῶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ κατελήφθησαν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, ἦσαν προδιατεθειμένοι νὰ τὸν μισοῦν. Διότι λέγει, «Ὅταν εἶδον οἱ ἀδελφοί, ὅτι αὐτόν ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς υἱούς του, ἐμίσησαν αὐτόν καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον». Βλέπε πῶς ἐπεχειροῦν νὰ μισοῦν αὐτόν, ὁ ὅποιος δὲν ἠδίκησε κανένα. «Καὶ δὲν ἤμποροῦσαν», λέγει, «νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον». Τί σημαίνει, «Δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον»; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκυρίευσεν αὐτοὺς τὸ πάθος καὶ τὸ μῖσος ἤβησε καθημερινῶς, ὡσὰν νὰ ἔγιναν αἰχμάλωτοι καὶ τυραννούμενοι ἀπὸ τὸ πάθος, συμπεριφέροντο μὲ δόλον, χωρὶς νὰ ἤμποροῦν νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον. Καὶ σκέψου πῶς ἐπεσήμανε τὴν αἰτίαν αὐτὴν τοῦ μίσους, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἦτο ὁ φθόνος. Διότι λέγει· «Εἶδον οἱ ἀδελφοί του, ὅτι ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ αὐτόν περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς υἱούς του». Ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐπροξένησεν ἐναντίον του τὸν φθόνον, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τοῦ παιδὸς ἀπέσπασε τὴν στοργὴν τοῦ πατρὸς. Ἐπρεπε λοιπὸν ἐκεῖνοι νὰ μιμηθοῦν τὸν ἀδελφόν καὶ νὰ ζηλεύσουν τὴν συμπεριφορὰν του, ὥστε νὰ προσελκύσουν καὶ αὐτοὶ τὸν πατέρα. Τοῦτο

ἐννοίαν λαμβάνουσιν, ἀλλὰ κοινὸν μῖσος περὶ τὸν ὑ-
 πὸ τοῦ πατρὸς ἀγαπώμενον ἐπεδείκνυντο. Καὶ ἐκεί-
 νοι μὲν, καθάπερ ἐκπολεμούμενοι, οὕτω λανθάνουσαν
 ἔσωθεν τὴν πονηρίαν τίκτοντες, οὐδὲν εἰρηνικὸν αὐ-
 5 τῷ διελέγοντο, εἰλλὰ μετὰ δόλου προσεφέροντο, ὁ δὲ
 θαυμάσιος οὗτος τὴν ἀδελφικὴν εὐνοίαν πρὸς αὐτοὺς
 ἀποσώζων, καὶ οὐδὲν ὑπιδόμενος, ἅτε δὴ ὡς ἀδελ-
 φοῖς ἐθάρρει, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἅπαντα ἀνετίθετο.

2. Τοῦτο τὸ πάθος καὶ ἐξ ἀρχῆς τὸν Κάιν εἰς τὸν
 10 κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ φόνον ὀρμῆσαι παρεσκεύασε. Καὶ
 καθάπερ οὗτοι διὰ τὴν εὐνοίαν τοῦ πατρὸς, ἣν περὶ
 τὸν παῖδα ἐπεδείκνυντο, μισεῖν αὐτὸν παρεσκευάζοντο,
 καὶ πολεμεῖν ἐπεχείρουν, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν
 ᾧδιον τὴν κατ' αὐτοῦ σφαγὴν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον
 15 κἀκεῖνος θεασάμενος ὅτι τὰ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ δῶρα
 μᾶλλον δεκτὰ γέγονεν, εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ φό-
 νον ἐκινήθη, καὶ φησιν, «Ἐξέλθωμεν εἰς τὸ πεδῖον».
 Ὁρᾷς καὶ τοῦτον μηδὲν ὑφορώμενον, ἀλλ' οἷα δὴ ἀ-
 δελφῷ πειθόμενον, κατεξιόντα καὶ πάρεργον γινόμε-
 20 νον τῆς μιαρᾶς ἐκείνης δεξιᾶς; Οὕτω δὴ καὶ ὁ θαυ-
 μάσιος Ἰωσήφ, οὐκ εἰδὼς τὴν κακὴν τῶν ἀδελφῶν
 ὁμόνοιαν, ὡς ἀδελφοῖς προσεφέρετο, καὶ τὰ ἐνύπνια,
 ἅπερ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυπτε, προμηνύων αὐτῷ τὴν
 περιφάνειαν, ἐν ἣ γίνεσθαι ἔμελλε, καὶ τῶν ἀδελφῶν
 25 τὴν ὑποταγὴν εἰς μέσον προετίθει. «Ἐνυπνιασθεῖς
 γάρ», φησὶν, «ἐνύπνιον ἀπήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-
 τοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούσατέ μου τοῦ ἐνυπνίου τού-
 του. Ὡς μὲν ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πε-
 δῖῳ, καὶ ἀνέστη τὸν ἐμὸν δράγμα καὶ ἀνωρθώθη· πε-
 30 ριστραφέντα δὲ τὰ ὑμέτερα δράγματα προσεκύνησαν
 τὸ ἐμὸν δράγμα. Εἶπαν δὲ αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· μὴ βασι-
 λεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμᾶς, ἢ κυριεύων κυριεύσεις
 ἡμῶν; Καὶ προσέθεντο ἔτι μισεῖν αὐτὸν ἕνεκεν τῶν

ὅμως οὔτε κἄν τὸ ἀντιλαμβάνονται, ἀλλὰ ἐφανέρωνον τὸ κοινὸν μῖσος πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ πατρὸς. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὡσάν νὰ εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον, ἔτσι γεννῶντες μέσα των κρυφὴν κακίαν, δὲν ἔλεγον τίποτε τὸ καλὸν εἰς αὐτόν, καὶ συμπεριφέροντο μὲ δολιότητα, ἀλλ' ὁ θαυμάσιος αὐτός, διατηρῶν τὴν ἀδελφικὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην καὶ χωρὶς νὰ ὑποψιάζεται τίποτε, εἶχε τὸ θάρρος πρὸς αὐτοὺς ὡσάν ἀδελφοὶ ποὺ ἦσαν καὶ τοὺς ἔλεγεν ὅλα τὰ προβλήματα του.

2. Αὐτὸ τὸ πάθος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔκανε τὸν Κάϊν νὰ φθάσῃ εἰς τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ἐξ αἰτίας τῆς συμπαθείας, τὴν ὁποίαν ὁ πατὴρ εἶχε πρὸς αὐτόν, ἐμίσουν αὐτόν καὶ ἐπεχείρουν νὰ τὸν πολεμοῦν καὶ κάθε ἡμέραν ἐβασάνιζον τὴν σκέψιν των διὰ τὴν σφαγὴν του, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐκεῖνος, ὅταν εἶδεν, ὅτι τὰ δῶρα τοῦ ἀδελφοῦ του ἔγιναν περισσότερον εὐπρόσδεκτα, παρεκινήθη εἰς τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ λέγει, «Ἄς ἐξέλθωμεν διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν πεδιάδα»¹. Βλέπεις, ὅτι καὶ αὐτός δὲν ὑποψιάζεται τίποτε, ἀλλὰ δείχνει ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ λόγια τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἐξέρχεται καὶ γίνεται ὑποχείριος τῆς μολυσμένης ἐκείνης χειρός; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ θαυμάσιος Ἰωσήφ, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὴν πονηρὴν συμφωνίαν τῶν ἀδελφῶν του, συμπεριεφέρετο πρὸς αὐτοὺς ὡς πρὸς ἀδελφούς καὶ ἀνεκοίνωνε τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἀπεκάλυπτεν εἰς αὐτόν ὁ Θεός, προαναγγέλλων εἰς αὐτόν τὴν ἔνδοξον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἀνέλθῃ, καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀδελφῶν του. Διότι λέγει «Εἶδεν ὁ Ἰωσήφ ὄνειρον καὶ τὸ ἀνέφερεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του καὶ εἶπεν Ἰακούσατε τὸ ὄνειρόν μου αὐτό. Μοῦ ἐφαίνετο, ὅτι ἐδέναμεν δευμάτια εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου καὶ ἐσηκώθη τὸ ἰδικόν μου δεμάτι καὶ ἔμεινεν ὄρθιον. Καὶ ἀφοῦ ἐστράφησαν τὰ ἰδικά σας δεμάτια προσεκύνησαν τὸ ἰδικόν μου. Εἶπαν δὲ εἰς αὐτόν οἱ ἀδελφοὶ του. Μήπως θὰ γίνῃς βασιλεύς καὶ θὰ βασιλεύσῃς εἰς ἡμᾶς ἢ κύριος καὶ θὰ μᾶς ἐξουσιάσῃς; Καὶ ἐμίσουν ἀκόμη περισσότερον αὐτόν ἐξ αἰτίας τῶν ὀνει-

ἐνιπνίων αὐτοῦ καὶ τῶν ρημάτων αὐτοῦ». Διὰ τοῦτο καὶ προέλαβε καὶ ἐδίδασκεν ἡμᾶς, ὅτι ἄνωθεν τὸ μῖσος τὸ πρὸς αὐτὸν ἐπεδείκνυντο, ἵνα μὴ νομίσωμεν ἐντεῦθεν ἀρχὴν αὐτοῦς εἰληφέναι τοῦ κατ' αὐτὸν πολέμου. «Προσέθεντο γὰρ ἔτι μισεῖν αὐτόν», ἀντὶ τοῦ, 5 'πολλῶ πλέον ἠῦξανον τὸ μῖσος καὶ τὴν ἔχθραν τὴν κατ' αὐτοῦ'.

Καὶ ὄρα τῆς πηρώσεως τὴν ὑπερβολήν· αὐτοὶ τὸ ὄναρ διακρίνουσιν. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι δι' ἄγνωϊαν τῶν μελλόντων ἔσσεσθαι ἐφθόνου κατ' αὐτοῦ, 10 ἀλλὰ μαθόντες ἐκ τῶν ὄνειράτων τὰ ἐσόμενα, προσθήκη τῶν μίσους εἰργάζοντο. Ὡ ἀνοίας ὑπερβολή. Δέον τοῦτο γνόντας μᾶλλον εὐνοϊαν περὶ αὐτὸν ἐπιδείξασθαι, καὶ ἐκποδῶν ποιῆσαι τοῦ μίσους τὴν αἰτίαν, 15 καὶ τῆς βασκανίας τὸ πάθος ἐξορίσαι, σκοτωθέντες τὸν λογισμόν, καὶ οὐ συνορῶντες, ὅτι καθ' ἑαυτῶν ἅπαντα διαπράττονται, ἐπὶ πλέον ἠῦξανον τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος. Τίνας ἔνεκεν, ὧ ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, τσαύτην ἐπιδείκνυσθε τὴν βασκανίαν, οὐκ ἀγνοοῦντες οὔτε τὴν ἀδελφικὴν σχέσιν, οὔτε ὅτι ἡ τῶν ἐνυπνίων ἀποκάλυψις φανερὰν δείκνυσι τοῦ Θεοῦ τὴν 20 περὶ αὐτὸν εὐνοϊαν; Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε λοιπὸν τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ μηνυθέντα αὐτῷ δυνατὸν εἶναι ἀνατραπῆναι. Καθάπερ γὰρ τοῦ ὄνειρου τὴν διάκρισιν ἐποιήσασθε, οὕτως ἔσται μετ' οὐ πολὺ, κἄν μυρία ἐπινοῆσαι βουληθῆτε. Εὐμήχανος γὰρ ὢν καὶ σοφὸς ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως δεικνύς τὴν παρουσίαν, πολλὰ πολλάκις ἀφήσιν ἐν τῷ μεταξὺ κωλύματα γενέσθαι, ἵν' οὕτω, τὰ πάλαι 30 αὐτῷ δόξαντα εἰς ἔργον ἀγαγόν, μεγίστην ἀποφήνη τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ὑπερβολήν.

Ἄλλὰ τοιοῦτον ἡ βασκανία· οὐδὲν τούτων λογίξεσθαι δύναται, ἀλλ' ὄλωσ, ὡς εἰπεῖν, αἰχμάλωτος γεγονὸς κατὰ τῆς οἰκείας σωτηρίας ἅπαντα διαπράττεται. Καὶ οὗτοι μὲν προσθήκη μίσους εἰργάζοντο διὰ 35

ρων του καὶ αὐτῶν ποῦ εἶπεν εἰς αὐτούς». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπρόλαβεν ἡ Γραφή καὶ μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔδειχναν τὸ μῖσος των πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν δηλαδῆ, ὅτι ἀπ' ἐδῶ ἤρχισαν τὸν ἐναντίον του πόλεμον. «Ἐμίσουν ἀκόμη περισσότερον αὐτόν», λέγει, ἀντὶ τοῦ ἑμεγάλωναν ἀκόμη περισσότερον τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐναντίον του ἔχθραν'.

Καὶ πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς τυφλώσεώς των. Μόνοι των ἐξηγοῦν τὸ ὄνειρον. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἐφθόνουν αὐτόν ἀπὸ ἄγνοιαν τῶν ὄσων ἐπρόκειτο νὰ γίνουν, ἀλλ' ὅτι ἐμεγάλωναν τὸ μῖσος των, ὅταν ἔμαθον ἀπ' τὰ ὄνειρα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Πῶ πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος ἀφροσύνης. Ἐνῶ ἔπρεπεν, ὅταν ἔμαθον αὐτό, νὰ δείξουν εἰς αὐτόν περισσοτέραν ἀγάπην καὶ νὰ διώξουν τὴν αἰτίαν τοῦ μίσους καὶ νὰ ἀπομακρύνουν τὸ πάθος τοῦ φθόνου, αὐτοί, ἀφοῦ ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς των καὶ δὲν ἐγνώριζον, ὅτι ὅλα ὅσα κάμνουν ἀποβαίνουν εἰς βάρος των, περισσότερον ηὔξανον τὸ ἐναντίον του μῖσος. Διατί, ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, δείχνετε τόσον φθόνον τὴν στιγμὴν ποῦ δὲν σᾶς εἶναι ἄγνωστη οὔτε ἡ ἀδελφικὴ σχέσις, οὔτε τὸ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῶν ὀνείρων φανερώνει τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ; Μὴ λοιπὸν νομίζετε, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀλλάξουν αὐτά, τὰ ὁποῖα προανήγγειλεν εἰς αὐτόν ὁ Θεός. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐξηγήσατε τὸ ὄνειρον, ἔτσι θὰ γίνῃ μετὰ ἀπ' ὀλίγον, ἔστω καὶ ἂν θελήσετε νὰ σκεφθῆτε ἐναντίον του μυρίας ἐπιβουλὰς. Διότι, ἐπειδὴ εἶναι ἐφευρετικὸς καὶ σοφὸς ὁ Κύριος τῶν πάντων, καὶ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμίν του φανερώνει καὶ ἀφήνει νὰ δημιουργηθοῦν πολλὰ ἐμπόδια, ὥστε, ἀφοῦ πραγματοποιήσῃ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν εἰς αὐτόν καλά, νὰ ἀποδείξῃ πολὺ μέγαλο τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του.

Ἄλλὰ τέτοιος εἶναι ὁ φθόνος. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ σκεφθῆ τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλ', ἀφοῦ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, αἰχμαλωτισθῆ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὀλοκλήρου ἀπ' αὐτόν, πράττει τὰ πάντα ἐναντίον τῆς σωτηρίας του. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐμίσουν περισσότερον αὐτόν ἐξ αἰτίας τῆς διηγήσεως τοῦ ὀνείρου,

τὴν ἐνυπνίου διήγησιν· ὁ δὲ θαυμάσιος Ἰωσήφ καὶ ἕτερον ἐνύπνιον θεασάμενος οὐκ αὐτοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πατρὶ διηγεῖται, καὶ φησιν, «Ὡσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἔνδεκα ἀστέρες προσεκύνουν με.

5 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατήρ αὐτοῦ, καὶ εἶπε αὐτῷ· τί τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ὃ ἐνυπνιάσθης; Ἄρα γε ἐλθόντες ἔλευσόμεθα ἐγὼ τε καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαι σοι ἐπὶ τὴν γῆν; Ἐξήλωσαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ πατήρ διετήρησε τὸ ῥῆμα». Εἰ-

10 δὼς τὸν τικτόμενον αὐτῷ φθόνον παρὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ πατήρ, διὰ τοῦτο ἐπετίμησε τῷ παιδί, καὶ διακρίνει καὶ αὐτὸς τὸ ὄναρ, καὶ στοχαζόμενος παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῷ γεγενῆσθαι, διετῆρει τὸ ῥῆμα.

15 Ἄλλ' οὐχ οἱ ἀδελφοὶ οὕτως. Ἄλλα τί; Πάλιν πολλῶ πλέον ἐξήλωσαν. Τί μεμήνατε; τί ἐξεστηκότων πράγματα διαπράττεσθε; Οὐχ ὄρατε ὅτι ἡ τῶν ἐνυπνίων δευτέρωσις οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ γεγένηται, ἀλλ' ἵνα μαθόντες, ὅτι πάντως ἔσται τὰ προμηνυθέν-

20 τα, παύσησθε τῆς φονικῆς ὁρμῆς ἐννοήσαντες, ὅτι ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖτε; Ἐχρῆν μὲν οὖν τὴν ἀδελφικὴν σχέσιν καὶ διάνοιαν ἀναλαβόντας, καὶ οἰκείαν κρίνειν εὐδοκίμησιν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μέλλουσαν ἔσεσθαι περιφάνειαν. Ἐπειδὴ δὲ ταύτης ὑμῖν οὐδεὶς λόγος, κἄν

25 ἐκεῖνο λογίσασθαι ἦν ἀκόλουθον, ὅτι οὐ πρὸς αὐτὸν ὑμῖν ὁ πόλεμος, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀπάντων Δεσπότην τὸν ταῦτα αὐτῷ ἤδη ἐκκαλύψαντα. Ἄλλ' οὗτοι μὲν, καθάπερ ἔφθην εἰπῶν, οὐδὲ τὴν φύσιν αὐτὴν αἰδούμενοι, οὔτε τὴν ἄνωθεν γινομένην περὶ αὐτὸν εὐνοίαν

30 ἐν νῷ λαβόντες, τὸ μῖσος καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπέτεινον, καὶ λανθανόντως τὴν πυρὰν παρ' ἑαυτοῖς ἀνῆπτον, οὐδὲν οὔτε τοῦ πατρός, οὔτε τοῦ νέου τοιοῦτόν τι ὑποπτεύοντος, οὐδ' ὅτι πρὸς τοσαύτην μανίαν ἐλάυνειν ἔμελλον. Διὸ καὶ πορευθέντων τῶν ἀδελφῶν εἰς

ἀλλ' ὁ θαυμάσιος Ἰωσήφ, ἀφοῦ εἶδε καὶ ἄλλο ὄνειρον, διηγεῖται αὐτό ὄχι μόνον εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πατέρα του καὶ λέγει· «Μοῦ ἐφάνη ὅτι μὲ ἐπροσκυνοῦσεν ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἔνδεκα ἀστέρες. Καὶ ἐπέπληξεν αὐτὸν ὁ πατήρ του καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Τί σημαίνει αὐτὸ τὸ ὄνειρον πού εἶδες; Ἐπειδὴ θὰ ἔλθωμὲν ἐγὼ καὶ ἡ μητέρα σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου νὰ σὲ προσκυνήσωμεν σκύπτοντες μέχρι τὸ ἔδαφος; Καὶ οἱ ἀδελφοί του ἐφθόνησαν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πατήρ του ἐφύλαττε τὸν λόγον αὐτὸν μέσα του». Ἐπειδὴ ὁ πατήρ των εἶχε μάθει τὸν ἐναντίον τοῦ Ἰωσήφ φθόνον τῶν ἀδελφῶν του, διὰ τοῦτο ἐπέπληξε τὸν υἱὸν του καὶ ἐξετάζει καὶ αὐτὸς τὸ ὄνειρον καὶ συλλογιζόμενος ὅτι ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐγένεν εἰς αὐτόν ἡ ἀποκάλυψις, ἐφύλαττε τοὺς λόγους εἰς τὴν ψυχὴν του.

Οἱ ἀδελφοί ὁμῶς δὲν κάμνουν τὸ ἴδιο. Ἄλλὰ τί κάμνουν; Πάλιν πολὺ περισσότερον ἐφθόνησαν αὐτόν. Διατί ἔχετε κυριευθῆ τελείως ἀπὸ τὴν μανίαν; διατί κάνετε αὐτὰ πού κάνουν οἱ παράφρονες; Δὲν βλέπετε, ὅτι ἡ ἐπανάληψις τῶν ὀνείρων δὲν ἐγένεν ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον, ἀλλ' ἀφοῦ μάθετε, ὅτι, ὅσα προανηγγέθησαν, θὰ γίνουν ὅπωςδήποτε, νὰ σταματήσετε τὴν φονικὴν ἐπίθεσιν, ἀντιλαμβανόμενοι, ὅτι ἐπιχειρεῖτε τὰ ἀδύνατα; Ἐπρεπε λοιπὸν, σκεπτόμενοι λογικὰ καὶ ἀδελφικά, νὰ θεωρήσετε καὶ ἰδικὴν σας ἐπιτυχίαν τὴν ἐνδοξον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀνέλθῃ ὁ ἀδελφός σας. Ἐπειδὴ ὁμῶς δὲν γίνεται κανεὶς λόγος δι' αὐτό, ἐκεῖνο τοῦλάχιστον θὰ ἔπρεπε νὰ σκεφθῆτε, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἔχθρα σας δὲν ἐστρέφετο ἐναντίον αὐτοῦ, ἀλλ' ἐναντίον τοῦ Κυρίου τῶν πάντων, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν αὐτά. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν, ὅπως προηγουμένως σὰς εἶπα, χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται οὔτε τὴν φύσιν των, ἀφοῦ ἦσαν ἀδελφοί, οὔτε νὰ συλλογίζωνται τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀγάπην δι' αὐτόν, ἠῤῥξανον καθημερινῶς τὸ μῖσος καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζουν ἤναπτον τὴν ἐντὸς των φωτιάν, ἀφοῦ οὔτε ὁ πατήρ οὔτε ὁ νέος ὑπωπτεύοντο κάτι τέτοιο, οὔτε ὅτι ἐπρόκειτο νὰ φθάσουν εἰς τοιοῦτον σημεῖον παραφροσύνης. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ἐπῆ-

τὰ ποιμνία, «*Ἐίπεν ὁ πατήρ τῷ Ἰωσήφ· οὐχ οἱ ἀδελφοί σου ποιμαίνουσιν εἰς Συχέμ; Δεῦρο, ἀποστείλω σε πρὸς αὐτούς. Ἐίπε δὲ αὐτῷ· ἰδοὺ ἐγώ*». *Εἶδες πατρὸς πρὸς παῖδας φιλοστοργίαν; εἶδες παιδὸς ὑπακοήν;*
 5 «*Ἐίπε δὲ αὐτῷ· Πορευθεὶς ἴδε εἰ ὑγιαίνουν οἱ ἀδελφοί σου, καὶ τὰ πρόβατα, καὶ ἀνάγγειλόν μοι*».

3. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγίνετο, ἵνα καὶ τοῦ Ἰωσήφ δειχθῆ ἡ περὶ τοὺς ἀδελφούς εὐνοία, καὶ κείνων κατάδηλος γένηται ἡ φονικὴ γνώμη. Ἐγίνετο δὲ καὶ τύπος τῶν ἔσεσθαι μελλόντων, καὶ ἐν τῇ σκιᾷ προδιεγράφετο τὰ τῆς ἀληθείας πράγματα. Καὶ ὡσπερ ὁ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἀπῆει ἐπισκεψόμενος αὐτούς, καὶ κείνοι οὐκ αἰδεσθέντες οὔτε τὴν ἀδελφότητα, οὔτε τὴν αἰτίαν τῆς παρουσίας, πρότερον μὲν
 10 ἀνελεῖν ἐβουλεύοντο, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπίπρασκον τοῖς βαρβάροις, οὕτω καὶ ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος τὴν οἰκίαν φιλανθρωπίαν μιμούμενος, παραγέγονεν ἐπισκεψόμενος τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ τὴν ὁμογενῆ ἡμῖν σάρκα ἀναλαβών, καὶ ἀδελφὸς ἡμῶν γενέσθαι
 20 καταξιώσας οὕτω παραγέγονε. Καὶ βοᾷ Παῦλος λέγων· «*Οὐ γὰρ ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ. Ὅθεν ὄφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι*».

Ἄλλ' οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι τὸν τῶν σωμάτων
 25 καὶ τὸν τῶν ψυχῶν ἰατρόν, τὸν μυρία θαύματα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐργαζόμενον ἀνελεῖν ἐπεχείρουν, καὶ εἰς ἔργον ἤγαγον τὴν φονικὴν αὐτῶν γνώμην, καὶ ἐσταύρωσαν τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἀναλαβεῖν καταδεξάμενον. Ἄλλ' οὗτοι
 30 μὲν καὶ ἐπεχείρησαν, καὶ σταυρῷ παραδόντες ἀνεῖλον, ἐκεῖνοι δὲ ἐβουλεύσαντο μὲν, οὐκ ἤγαγον δὲ εἰς ἔργον τὰ βουλευθέντα. Ἔδει δὲ τὸν τύπον ἔλαττον ἔχειν τῆς ἀληθείας, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶη ἐκεῖνα τύπος τῶν μετὰ ταῦτα ἐσομένων. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν ὡσπερ ἐν
 35 σκιᾷ προεγράφη. Καὶ ἐννόησον τὸ θαῦμα. Οὐκ ἀνεῖ-

γον εἰς τὰ ποιμνία, «Εἶπεν ὁ πατήρ εἰς τὸν Ἰωσήφ· Οἱ ἀδελφοί σου δὲν βόσκουν τὰ ποιμνία εἰς τὴν Συχέμ; Ἔλα νὰ σὲ ἀποστείλω εἰς αὐτούς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰωσήφ· Ἴδου εἶμαι πρόθυμος». Εἶδες τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα; Εἶδες καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῦ παιδιοῦ; «Καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· Πήγαινε νὰ ἰδῆς, ἐὰν εἶναι καλὰ οἱ ἀδελφοί σου καὶ τὰ πρόβατα καὶ ἔλα νὰ μὲ πληροφορήσης».

3. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγένοντο, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ νὰ ἀποκαλυφθῇ ἐντελῶς ἡ φονικὴ διάθεσις ἐκείνων. Ἐγένοντο δὲ αὐτὰ καὶ τύπος τῶν ὄσων ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν καὶ προδιεγράφητο ὡς ἐν σκιᾷ τὰ πραγματικὰ γεγονότα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐπῆγεν ὁ Ἰωσήφ νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτούς καὶ ἐκεῖνοι χωρὶς νὰ ἐντραποῦν, οὔτε διὰ τὸ ὅτι ἦτο ἀδελφός οὔτε διὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἐπεσκέφθη, ἐσκέπτοντο πρῶτον μὲν νὰ τὸν φονεύσουν καὶ ἔπειτα τὸν ἐπώλουν εἰς τοὺς θαρβάρους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ ἰδικός μας Κύριος ἐνεργῶν σύμφωνα μὲ τὴν φιλανθρωπίαν του, ἤλθε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος καί, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἴδιαν μὲ ἡμᾶς σάρκα καὶ ἀφοῦ μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ γίνῃ ἀδελφός μας ἔτσι ἤλθε. Καὶ φωνάζει ὁ Παῦλος καὶ λέγει· «Δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ ἀγγέλους, ἀλλὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ. Ὡφείλε λοιπὸν νὰ γίνῃ ὁμοῖος κατὰ πάντα μὲ τοὺς ἀδελφούς του»².

Ἄλλ' οἱ ἀχάριστοι Ἰουδαῖοι τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, αὐτὸν πού κάθε ἡμέραν ἔκαμνεν ἀναρίθμητα θαύματα, ἐπεχείρουν νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν φονικὴν των διάθεσιν, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν πού διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν κατεδέχθη νὰ λάβῃ τὴν μορφήν δούλου. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν καὶ ἐπεχείρησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν, ἀφοῦ τὸν ἐσταύρωσαν, ἐκεῖνοι ὅμως μόνον ἐσκέφθησαν, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησαν τὰς σκέψεις των. Ἐπρεπε δὲ ὁ τύπος νὰ ὑπολείπεται τῆς ἀληθείας, διότι δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ εἶναι ἐκεῖνα τύπος αὐτῶν πού θὰ ἐγένοντο εἰς τὸ μέλλον. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ ὡς ἐν σκιᾷ προδιεγράφησαν. Καὶ σκέψου τὸ

λον, ἀλλὰ πεπράκασι, καὶ τὸν χιτῶνα τῷ αἵματι τοῦ ἐρίφου μολύναντες ἤγαγον τῷ πατρί, πείσαι βουλόμενοι, ὅτι ἀνηρέθη ὁ παῖς. Ὁρᾷς ὅτι ἅπαντα ταῦτα ἐγένετο, ἵνα καθάπερ ἐν σκιᾷ οὕτως ἢ εἰκῶν μόνη τῶν 5 πραγμάτων γένηται, καὶ ἡ ἀλήθεια φυλάττηται; Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου τὸ λοιπὸν ἐπανέλθωμεν.

«Ἀπέστειλεν αὐτόν», φησὶν, «ὁ πατήρ αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς Συχέμ. Καὶ εὔρεν αὐτὸν ἄνθρωπος πλανώμενον ἐν τῷ πεδίῳ. Ἠρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος, λέγων· τί ζητεῖς; Ὁ δὲ εἶπε· τοὺς ἀδελφούς μου ζητῶ. Ἄνάγγειλόν μοι, ποῦ ἄσκεισιν». Σκόπει, πῶς οὗτος 10 μὲν μετὰ σπουδῆς ποιεῖται τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐπιζήτησιν, καὶ περιεργάζεται καὶ πολυπραγμονεῖ, καὶ πάντα ποιεῖ ὥστε αὐτοὺς ἰδεῖν. «Εἶπε δὲ αὐτῷ», φησὶν, «ἡκουσα αὐτῶν λεγόντων, πορευθῶμεν εἰς Δωθαεῖμ. Καὶ ἐπορεύθη Ἰωσήφ, καὶ εὔρεν αὐτούς. Προεῖδον δὲ αὐτὸν μακρόθεν πρὸ τοῦ ἐγγίσει αὐτόν, καὶ ἐπονηρεύοντο τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν». Ἐννόει μοι ἐνταῦθα τοῦ Θεοῦ τὴν εὐμήχανον σοφίαν, ὅπως οὗτοι μὲν εἰς τὸν 15 κατ' αὐτοῦ φόνον εἶχον τὴν ὁρμὴν· ὁ δὲ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων συγχωρεῖ τὰ ἐν μέσῳ πάντα κωλύματα γενέσθαι, ἵνα τὸν οἰκεῖον ἀθλητὴν λαμπρότερον ἀποδείξας, ὕστερον ἐπαγάγη τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν. «Προεῖδον», φησὶν, «αὐτὸν καὶ ἐπονηρεύοντο 25 τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν. Εἶπε δὲ ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ἰδοὺ ὁ ἐνυπνιαστῆς ἐκεῖνος ἔρχεται· νῦν οὖν δεῦτε, ἀποκτείνωμιν αὐτόν, καὶ ρίψωμεν αὐτόν εἰς ἓνα τῶν λάκκων, καὶ ἐροῦμεν, θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτόν, καὶ ὀψόμεθα τί ἔσται τὰ ἐνύ- 30 πνια αὐτοῦ».

Εἶδες, ὅτι τῶν ἐνυπνίων τὴν ἔκβασιν προσδοκῶντες ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρουν; Ἄλλ' ἵνα μάθωσιν, ὅτι οὐχ οἷόν τε τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ προαγορευθέντα μὴ εἰς ἔργον ἐλθεῖν, καὶ βουλεύονται καὶ ἐπιχειροῦσι, 35 καὶ τὰ τῆς οἰκειᾶς πονηρίας ἐπιδείκνυνται· καὶ ὁ σοφὸς καὶ εὐμήχανος Θεὸς αὐτοὺς ἐπιβουλεύοντας ὑ-

θαῦμα. Δὲν ἐφόνευσαν, ἀλλ' ἐπώλησαν αὐτὸν καὶ τὸν χιτῶνα του, ἀφοῦ τὸν ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἐριφίου, τὸν ἔφεραν εἰς τὸν πατέρα των, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ τὸν πείσουν, ὅτι ὁ νέος ἐφονεύθη. Βλέπεις ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο διὰ νὰ μείνῃ μόνη ἡ εἰκὼν τῶν πραγμάτων ὡς ἐν σκιᾷ καὶ νὰ διαφυλάσσεται ἡ ἀλήθεια; Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν πλέον εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας.

«Ἔστειλεν αὐτόν», λέγει, «ὁ πατὴρ του καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Συχέμ. Καὶ εὔρεν αὐτόν κάποιος ἄνθρωπος νὰ περιπλανᾶται εἰς τὴν πεδιάδα. Ἠρώτησε δὲ αὐτόν ὁ ἄνθρωπος· Τί ζητεῖς; Καὶ αὐτὸς εἶπε· Ζητῶ τοὺς ἀδελφούς μου. Εἶπέ μου, ποῦ βόσκουν τὰ ποίμνια». Πρόσεχε, πῶς αὐτὸς μὲ ἐπιμέλειαν ἀναζητᾷ τοὺς ἀδελφούς καὶ ἐρευνᾷ καὶ ἐπιμένει καὶ τὰ πάντα κάνει, διὰ νὰ εὔρῃ αὐτούς. «Εἶπε δὲ εἰς αὐτόν», λέγει. Ἦκουσα αὐτούς νὰ λέγουν ἄς ὑπάγωμεν εἰς τὴν Δωθαεῖμ. Καὶ ἐπῆγεν ὁ Ἰωσήφ καὶ εὔρεν αὐτούς. Ἐκεῖνοι δὲ εἶδον αὐτόν ἐνωρίτερον ἀπὸ μακρυὰ προτοῦ πλησιάσῃ καὶ ἐσκέφθησαν πονηρὰ νὰ τὸν φονεύσουν». Σκέψου ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς, ἐνῶ αὐτοὶ εἶχον τὴν διάθεσιν νὰ φονεύσουν αὐτόν, αὐτὸς ὁμοῦς ποῦ κάνει καὶ μεταβάλλει τὰ πάντα, ἀφήνει νὰ ἔλθουν εἰς τὸ μέσον ἐμπόδια, ὥστε, ἀφοῦ ἀποδείξῃ τὸν ἰδικὸν του ἀγωνιστὴν λαμπρότερον, νὰ πραγματοποιήσῃ ἔπειτα τὰ ὄνειρα. «Εἶδον ἀπὸ μακρυὰ αὐτόν», λέγει, «καὶ ἐσκέφθησαν πονηρὰ νὰ τὸν φονεύσουν. Καὶ εἶπεν ὁ ἓνας ἀδελφὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Ἴδού ἐρχεται αὐτὸς, ὁ ὁποῖος εἶδε τὰ ὄνειρα. Τώρα λοιπὸν ἐλάτε νὰ φονεύσωμεν αὐτόν καὶ νὰ τὸν ρίψωμεν εἰς ἓνα ἀπ' τοὺς λάκκους καὶ θὰ εἰποῦμεν, ὅτι κάποιον ἄγριον θηρίον ἔφαγεν αὐτόν καὶ θὰ ἴδωμεν ἔτσι, τί ἀξίζουσιν τὰ ὄνειρά του».

Εἶδες ὅτι ἐπεχείρησαν νὰ τὸν φονεύσουν, ἐπειδὴ ἐπερίμεναν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων; Ἄλλὰ διὰ νὰ μάθουν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα προεῖπεν ὁ Θεός, καὶ σκέπτονται καὶ προσπαθοῦν καὶ δείχνουν τὴν κακίαν των. Καὶ ὁ σοφὸς καὶ ἐφευρετικὸς Θεὸς καὶ ὅταν αὐτοὶ σκέπτονται κακὰ

πηρετήσασθαι καὶ ἄκοντας παρασκευάζει πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῶν μελλόντων ἔσσεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ συνεφώνησαν πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ φόνον, καὶ τῇ γνώμῃ τὴν σφαγὴν ἤδη ἐπεδείξαντο, «Ἀκούσας», φησί, 5 «Ρουβὴν ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ εἶπεν· οὐ πατάξωμεν αὐτὸν εἰς ψυχὴν· μὴ ἐκχέητε αἷμα· ἐμβάλλετε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τοῦτον τὸν ἐν τῇ ἐρῆμῳ, χεῖρα δὲ μὴ ἐπενέγκητε αὐτῷ· ὅπως ἐξέλῃται αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀποδῶ αὐτὸν τῷ 10 πατρὶ αὐτοῦ». Ὅρα καὶ τοῦτον πῶς οὐ τολμᾷ φανερώως ἐξελέσθαι τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ τέως τὴν φονικὴν αὐτῶν ὁρμὴν ἀναχαιτίσαι βουλόμενός φησι, «Μὴ ἐκχέητε αἷμα, ἀλλ' ἐμβάλλετε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον». Καὶ διδάξαι ἡμᾶς βουλομένη ἡ θεία Γραφὴ τὸν σκοπὸν τοῦ Ρουβὴν, φησί, «ταῦτα δὲ ἐποιοί, ὅπως ἐξέλῃται αὐτὸν καὶ ἀποδῶ πατρὶ αὐτοῦ».

«Καὶ τούτων ταῦτα βουλομένων οὐδέπω ὁ Ἰωσήφ ἦν παραγεγονώς, ἀλλὰ μετὰ τὸ πληρωθῆναι ταύτην αὐτῶν τὴν διάλεξιν «Ἦλθε», φησίν, «Ἰωσήφ 20 πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ». Δείον τοίνυν ἐκείνους προσδραμεῖν τῷ ἀδελφῷ καὶ περιπτύξασθαι, καὶ μαθεῖν τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῖς δηλωθέντα, οἱ δὲ καθάπερ τινὲς ἄγριοι θῆρες ἄρνιον θεασάμενοι ἐπιπηδῶσι, καὶ «Ἐξέδυσαν», φησί, «τὸν Ἰωσήφ τὸν χιτῶνα τὸν ποικίλον καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον. Ὁ δὲ λάκκος ἦν κενός, ὕδωρ οὐκ ἔχων». Καθάπερ συνεβούλευσεν ὁ Ρουβὴν, οὕτως ἐποίησαν· καὶ ρίψαντες αὐτόν, «Ἐκάθισαν τοῦ φαγεῖν ἄρτον». Ὡ τῆς ὠμότητος, ὦ τῆς ἀπανθρωπίας. 30 Ἐκεῖνος μὲν τοσαύτην ὁδὸν διήνυσεν, καὶ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς τὴν ἐπιζήτησιν αὐτῶν ἐποιήσατο, ὥστε καὶ ἰδεῖν τοῦ ἀπαγγεῖλαι τῷ πατρὶ τὰ κατ' αὐτούς, ἐκεῖνοι δὲ καθάπερ βάρβαροὶ τινες καὶ ἀνήμεροι, ἐπειδὴ συνεβουλεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ρουβὴν μὴ ἐκ 35 χέειν τοῦ ἀδελφοῦ τὸ αἷμα, τὸν διὰ τοῦ λιμοῦ θάνατον αὐτῷ κατεσκευάζον. Ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος Θεός

τοὺς κάνει νὰ ὑπηρετήσουν καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν των τὴν οἰκονομίαν, τῶν ὄσων πρόκειται νὰ συμβοῦν. Ἄφοῦ δηλαδὴ συνεφώνησαν νὰ τὸν φονεύσουν καὶ ἤδη ἐπραγματοποίησαν μὲ τὴν σκέψιν των τὴν σφαγὴν, «Ἔκουσεν ὁ Ρουβὴν», λέγει, «τὴν ἀπόφασιν καὶ ἔβγαλεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ χέρια των καὶ εἶπε· Δὲν θὰ ἀφαιρέσωμεν τὴν Ζωὴν του. Μὴ χύνετε αἷμα. Ρίψατε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον αὐτὸν τῆς ἐρήμου καὶ μὴ ἀπλώσετε τὸ χέρι σας ἐπάνω του. Ἔλεγεν αὐτά, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν των καὶ διὰ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς τὸν πατέρα του». Πρόσεχε ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν τολμᾷ φανερά νὰ σώσῃ τὸν ἀδελφόν του, ἀλλ' ἐπειδὴ προηγουμένως ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φονικὴν διάθεσιν αὐτῶν λέγει, «Μὴ χύνετε αἷμα, ἀλλὰ ρίψατε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον». Καὶ θέλοντας νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ἡ ἀγία Γραφή τὸν σκοπὸν τοῦ Ρουβὴν, λέγει ἔκανε αὐτὰ «Διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὸν πατέρα του».

Καὶ ἐνῶ αὐτοὶ ἐσκέπτοντο αὐτά, ὁ Ἰωσήφ δὲν εἶχε πλησιάσει ἀκόμη, ἀλλὰ μετὰ ἀφοῦ τελείωσεν ἡ συνομιλία των, λέγει, «Ἦλθεν ὁ Ἰωσήφ πλησίον τῶν ἀδελφῶν του». Ἔπρεπε λοιπὸν ἐκεῖνοι νὰ τρέξουν εἰς τὸν ἀδελφόν καὶ νὰ τὸν ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ μάθουν αὐτά, τὰ ὁποῖα παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατὴρ των, ἀλλ' αὐτοὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἄγρια θηρία ποὺ βλέπουν ἀρνίον, ὀρμοῦν ἐπάνω του, καὶ «Ἐβγαλαν», λέγει, «ἀπ' τὸν Ἰωσήφ τὸν ποικιλόχρωμον χιτῶνα καί, ἀφοῦ ἐπῆραν αὐτὸν, τὸν ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον. Ὁ δὲ λάκκος ἦτο ξηρός, ἐπειδὴ δὲν εἶχε νερό». Ὅπως ἀκριβῶς τοὺς συνεβούλευσεν ὁ Ρουβὴν, ἔτσι καὶ ἔκαμαν. Καὶ ἀφοῦ ἔρριψαν αὐτὸν «Ἐκάθισαν νὰ φάγουν». Πῶ, πῶ μέγεθος σκληρότητος, πῶ, πῶ μέγεθος ἀπανθρωπίας. Ἐκεῖνος διήνυσε τόσῃν ἀπόστασιν καὶ τοὺς ἔψαξε μὲ τόσῃν προθυμίαν, ὥστε καὶ νὰ τοὺς ἰδῇ καὶ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν πατέρα τί κάνουν, αὐτοὶ ὅμως ὡς βάρβαροι καὶ ἄγριοι, ἐπειδὴ ἐδέχθησαν τὴν συμβουλήν τοῦ Ρουβὴν νὰ μὴ χύσουν τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ, ἠτοίμαζον εἰς αὐτὸν τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον. Ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς

ταχέως αὐτὸν ἐρρύσατο τῆς τῶν ἀδελφῶν μανίας. «Καθίσαντες γάρ», φησί, «φαγεῖν ἄρτον, εἶδον ὁδοιπόρους Ἰσμαηλίτας ἐρχομένους, καὶ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον τὴν ὁρμὴν ἔχοντας. Καὶ εἶπεν Ἰούδας· τί χρήσιμον, εἰάν ἀποκτείνωμεν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ κρύψωμεν τὸ αἷμα αὐτοῦ; Δεῦτε, ἀποδώμεθα αὐτὸν τοῖς Ἰσμαηλίταις τούτοις· αἱ δὲ χεῖρες ἡμῶν μὴ ἔστωσαν ἐπ' αὐτόν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ σὰρξ ἡμῶν ἐστίν».

- 10 4. "Ὁρα πῶς καὶ πρότερον ὁ Ρουβὴν ἐλάττονι κακῶ τὸ μείζον ἐκώλυσε, καὶ νῦν πάλιν ὁ Ἰούδας πρᾶθῆναι συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν, ὥστε τῆς σφαγῆς αὐτὸν ἐξαρπάσαι. Τοῦτο δὲ ὄλον ἐγένετο, ἵνα πληρωθῆ καὶ ἀκόντων αὐτῶν τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ προρρηθέντα καὶ ὑπηρετοῦνται τῇ οἰκονομίᾳ. «Καὶ δεξάμενοι», φησί, «τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἰούδα, ἀναβιβάσαντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λάκκου, ἀπέδοντο αὐτὸν τοῖς Ἰσμαηλίταις εἴκοσι χρυσῶν». Ὡ συναλλάγματος παρανόμου, ὃ κέρδους ὀλεθρίου, ὃ πράσεως ἀδικωτάτης.
- 20 Τὸν τὰς αὐτὰς ὑμῖν ὠδίνας λύσαντα, τὸν οὕτω τῷ πατρὶ περιπόθητον, τὸν εἰς ἐπίσκεψιν ὑμετέραν παραγενόμενον, τὸν οὐ μικρόν, οὐ μέγα ποτὲ ὑμᾶς ἀδικήσαντα, πιπράσκειν ἐπιχειρεῖτε, καὶ πιπράσκειν βαρβάρους ἀνθρώποις καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον κατιοῦσι;
- 25 Τίς ἢ τοσαύτη μανία; τίς ὁ φθόνος; τίς ἢ βασκανία; Εἰ μὲν γὰρ τὰ ὄνειρατα δεδοικότες τοῦτο ποιεῖτε, ὡς πεπεισμένοι ὅτι δὴ πάντως ἔσται, τίνας ἔνεκεν ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖτε, καὶ διὰ τῶν παρ' ὑμῶν γινομένων τὸν πρὸς τὸν Θεὸν πόλεμον ἐπιδείκνυσθε, τὸν
- 30 ταῦτα αὐτῷ προαγορεύσαντα; Εἰ δὲ οὐδὲν ἠγείσθε τὰ ὄνειρατα, ἀλλὰ λῆρον αὐτὰ εἶναι νομίζετε, διὰ τί ταῦτα διαπράττεσθε, ἃ διηνεκῆ ὑμῖν τὴν κηλίδα προξενήσει, καὶ πένθος ἀδιάλειπτον ἀπεργάσεται τῷ πατρὶ;
- 35 Ἄλλ' ὡ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ πάθους, μᾶλλον δὲ τῆς μαιφόνου γνώμης. "Ὅταν γὰρ τις ἐκδῶ ἑαυτὸν

ἀπήλλαξεν αὐτὸν ταχέως ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν ἀδελφῶν. Διότι λέγει, «Μόλις ἐκάθισαν νὰ γευματίσουν, εἶδον νὰ ἔρχονται ταξιδιῶται Ἰσμηλίται, οἱ ὁποῖοι κατηυθύνοντο πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰούδας. Τί θὰ ὠφεληθῶμεν, ἐὰν φονεύσωμεν τὸν ἀδελφὸν μας καὶ κρύψωμεν τὴν δολοφονίαν του; Ἄς πωλήσωμεν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἰσμηλίτας αὐτοὺς καὶ ἄς μὴ βάλωμεν τὰ χέρια μας ἐπάνω εἰς αὐτὸν, διότι εἶναι ἀδελφός μας καὶ αἷμα μας».

4. Πρόσεχε πῶς καὶ προηγουμένως ὁ Ρουθὴν μὲ τὸ μικρότερον κακὸν ἠμπόδισε τὸ μεγαλύτερον, καὶ τώρα, πάλιν ὁ Ἰούδας συμβουλεύει νὰ πωληθῇ ὁ ἀδελφός, ὥστε νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν σφαγὴν. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγίναν, διὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ θέλουν αὐτοί, αὐτὰ ποῦ εἶχε προαναγγεῖλει ὁ Θεός, καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν θεϊὰν οἰκονομίαν. «Καὶ ἀφοῦ ἐδέχθησαν», λέγει, «τὴν συμβουλήν τοῦ Ἰούδα, ἀνέβασαν αὐτὸν ἀπὸ τὸν λάκκον καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς τοὺς Ἰσμηλίτας ἀντὶ εἴκοσι χρυσῶν». Πῶ, πῶ παράνομη συναλλαγὴ, πῶ, πῶ κέρδος ὀλέθριον, πῶ, πῶ ἀδικωτάτη πώλησις! Αὐτὸν ποῦ ἐγεννήθη μὲ τοὺς ἰδῖους πόνους μὲ σᾶς, αὐτὸν ποῦ ὁ πατέρας σας πολὺ ἠγάπα, αὐτὸν ποῦ ἦλθε διὰ νὰ σᾶς ἐπισκεφθῇ, αὐτὸν ποῦ οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ σᾶς ἠδίκησεν, αὐτὸν ἐπιχειρεῖτε νὰ πωλήσετε καὶ νὰ πωλήσετε μάλιστα εἰς ἀνθρώπους βαρβάρους οἱ ὁποῖοι κατεβαίνουν εἰς τὴν Αἴγυπτον; Διατί τόση μανία; διατί τόσος φθόνος; διατί τόση Ζηλοφθονία; Ἐὰν μὲν κάμνετε αὐτό, φοβούμενοι τὰ ὄνειρα, ἀφοῦ ἔχετε πεισθῇ, ὅτι θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅπωςδήποτε, διατί ἐπιχειρεῖτε τὰ ἀδύνατα καὶ μὲ αὐτὰ ποῦ κάνετε, δείχνετε τὴν ἐχθραν σας πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος προανήγγειλεν ὅλα αὐτὰ εἰς αὐτόν; Καὶ ἂν δὲν ὑπολογίζετε καθόλου τὰ ὄνειρα, ἀλλὰ θεωρεῖτε, ὅτι αὐτὰ εἶναι παραληρήματα, διατί κάνετε αὐτὰ, τὰ ὁποῖα θὰ σᾶς προξενήσουν παντοτεινὸν στίγμα καὶ θὰ προκαλέσουν ἀδιάλειπτον πένθος εἰς τὸν πατέρα σας;

Ἄλλ' ὅμως τί ὑπερβολικὸν πάθος, μᾶλλον δὲ τί αἰμοχαρὴς διάθεσις, Διότι ὅταν κάποιος παραδώσῃ τὸν ἑαυ-

κατά τινα ἄτοπον πράξιν, καὶ ὑποβρύχιος γένηται ὑπὸ
 τῆς τῶν λογισμῶν ἀτοπίας, οὐ τὸν ἀκοίμητον λαμβά-
 νει πρὸ ὀφθαλμῶν ὀφθαλμόν, οὐ τὴν φύσιν αὐτὴν
 αἰδεῖται, οὐχ ἕτερόν τι τῶν δυναμένων αὐτὸν εἰς συμ-
 5 πάθειαν ἀγαγεῖν, ὅπερ καὶ οὗτοι πεπόνθασιν· οὐχ ὅτι
 ἀδελφὸς ἦν, οὐχ ὅτι νέος, οὐχ ὅτι περιπόθητος τῷ
 πατρί, οὐχ ὅτι ἄπειρος ὢν τῆς ἐν ξένη διαγωγῆς,
 καὶ τῆς ἐν ἀλλοτρίᾳ διατριβῆς, τοσαύτην μέλλει χῶ-
 ραν διαβαίνειν, καὶ βαρβάροις συνοικεῖν· ἀλλὰ πάντα
 10 σῶφρονα λογισμὸν ἀπώσάμενοι, ἐνὸς μόνου ἐγίνοντο,
 τοῦ τὸν οἰκεῖον φθόγον, ὡς ἐνόμιζον, τέως εἰς ἔργον
 ἀγαγεῖν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν τῇ γνώμῃ ἀδελφοκτόνοι γε-
 γόνασιν, ὁ δὲ ταῦτα παθὼν ὑπ' αὐτῶν ἅπαντα γεν-
 ναίως ὑπέμενεν. Ἡ γὰρ ἄνωθεν χεὶρ ἦν αὐτὸν ἢ
 15 φρουροῦσα, καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ ῥάδια καὶ εὐκόλα
 ἐργαζομένη. Ὅταν γὰρ τῆς ἄνωθεν εὐνοίας ἀπολαύ-
 ωμεν, κἂν ἐν μέσῳ βαρβάρων ὤμεν, κἂν ἐπ' ἀλλο-
 τρίας, τῶν οἴκοι διατριβόντων καὶ πάσης ἀπολαυόν-
 των θεραπείας ἄμεινον διάγειν δυνάμεθα· ὥσπερ κἂν
 20 ἐπὶ τῆς οἰκίας διατρίβωμεν, κἂν πάσης ἀνέσεως ἀ-
 πολαύειν δοκῶμεν, ἔρημοι δὲ ὤμεν τῆς ἄνωθεν βοη-
 θείας, πάντων ἐσμὲν ἔλεινότεροι. Πολλὴ γὰρ καὶ
 τῆς ἀρετῆς ἢ ἰσχύς, καὶ τῆς κακίας ἢ ἀσθένεια^λ καὶ
 τοῦτο μάλιστα δείκνυσιν ἡμῖν αὕτη ἢ ἐν χερσὶν ἰ-
 25 στορία. Τίνας γάρ, εἶπέ μοι, ἔλεινοὺς καὶ μυρίων
 δακρύων ἀξίους κρίνεις, τοὺς τοσαῦτα κακὰ ἐργα-
 σαμένους τὸν ἀδελφόν, ἢ τὸν ὑπὸ τῇ δουλείᾳ τῶν
 βαρβάρων γεγενημένον; Δηλονότι τούτους.

Ἐννόει γάρ μοι λοιπὸν τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον,
 30 τὸν μετὰ τοσαύτης δορυφορίας ἀνατραφέντα, καὶ ὑ-
 πὸ ταῖς ἀγκάλαις ταῖς πατρικαῖς διηνεκῶς γεγενημέ-
 νον, ἀθρόον ἀναγκαζόμενον δουλείαν χαλεπὴν ὑφί-
 στασθαι, καὶ δουλείαν παρὰ βαρβάροις ἀνδράσι, καὶ

τόν του διὰ νὰ κάμη κάποιαν παράλογον πράξιν καὶ πνιγῆ ἀπὸ τὰς πονηρὰς σκέψεις, δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, οὔτε τὴν φύσιν ἐντρέπεται, οὔτε κάτι ἄλλο πού ἤμπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀγάπην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔπαθον καὶ αὐτοί. Οὔτε ὅτι ἦτο ἀδελφός, ἔλαβον ὑπ' ὄψιν, οὔτε ὅτι ἦτο νέος, οὔτε ὅτι ἦτο πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὸν πατέρα, οὔτε ὅτι, ἐνῶ δὲν ἤξευρε τὰς συνηθείας εἰς τὴν ξένην χώραν, οὔτε τὴν ζωὴν εἰς αὐτήν, ἐπρόκειτο νὰ βαδίσῃ τόσῃν χώραν καὶ νὰ κατοικήσῃ μαζὶ μὲ βαρβάρους. Ἄλλ' ἀφοῦ ἔδιωξαν κάθε συνετὴν σκέψιν, δι' ἓνα μόνον ἐνδιεφέροντο, διὰ νὰ πραγματοποιήσουν δηλαδὴ, ὅπως ἐνόμιζον, τὸν φθόνον των. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν κατὰ τὴν σκέψιν εἶχον γίνεαι ἀδελφοκτόνοι, αὐτὸς ὅμως πού ἔπαθεν αὐτὰ ἀπ' αὐτοὺς ὑπέμενε τὰ πάντα μὲ γενναιότητα. Καθ' ὅσον τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ἦτο αὐτὸ πού ἐφρούρει αὐτὸν καὶ πού ἔκαμνεν ὅλα τὰ δύσκολα εὐκόλα καὶ κατορθωτά, Διότι ὅταν ἀπολαμβάνωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν εὐρισκώμεθα ἐν μέσῳ βαρβάρων, εἴτε εἰς ξένην χώραν, ἠμποροῦμεν νὰ ζῶμεν καλύτερον ἀπ' αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ ἀπολαμβάνουν ὅλας τὰς ἀνάσεις. Ὅπως πάλιν, ἂν ζῶμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας καὶ νομιζώμεν, ὅτι ἀπολαμβάνομεν κάθε ἄνεσιν, στερούμεθα ὅμως τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, εἴμεθα οἱ πιὸ ἐλεεινοὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καθ' ὅσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς κακίας. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ ἀποδεικνύει κατ' ἐξοχήν ἡ ἐξεταζομένη ἱστορία. Διότι εἶπέ μου, ποίους θεωρεῖς ἐλεεινοὺς καὶ ἀξίους ἀπείρων δακρύων, αὐτοὺς πού τόσα κακὰ ἔκαμαν εἰς τὸν ἀδελφόν των, ἢ αὐτὸν πού ἔγινε δοῦλος τῶν βαρβάρων; Εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι αὐτοὺς θεωρεῖς.

Σκέψου λοιπόν, σέ παρακαλῶ, ὅτι ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνετράφη ἀπὸ τόσοις ὑπηρέτας καὶ ἦτο διαρκῶς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς, ἀναγκάζεται αἰφνιδίως νὰ ὑποστῇ τὴν δυσάρεστον δουλείαν καὶ μάλιστα δουλείαν εἰς βαρβάρους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι δὲν συμπερι-

θηρίων οὐδὲν ἄμεινον διακειμένοις. Ἄλλ' ὁ τῶν ἀ-
 πάντων Δεσπότης ἦν ὁ καὶ ἐκείνους ἡμέρους ἐργα-
 ζόμενος, κακείνω πολλὴν διδοὺς τὴν ὑπομονήν. Καὶ
 ἀποδόμενοι τὸν ἀδελφόν, ὡς εἰς τέλος ἀγαγόντες τὸν
 5 οἰκεῖον σκοπόν, οὕτω λοιπὸν διέκειντο, ἐκποδῶν ποι-
 ησάμενοι τὸν ὑπ' αὐτῶν φθονούμενον. «Ἀνέστρεψε
 δέ», φησί, «Ρουβὴν ἐπὶ τὸν λάκκον, καὶ οὐχ ὄρα τὸν
 Ἰωσήφ· καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀνέστρε-
 πε πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, καὶ εἶπε, τὸ παιδάρι-
 10 ον οὐκ ἔστιν, ἐγὼ δὲ ποῦ πορεύσομαι ἔτι;». Ἐπειδὴ
 γὰρ ἐδίδαξεν ἀνωτέρω ἢ θεία Γραφή, ὅτι διὰ τοῦτο
 συνεβούλευσε Ρουβὴν εἰς τὸν λάκκον τὸν αὐτοῦ ἀ-
 δελφὸν ἐμβληθῆναι, ὥστε καὶ τῶν χειρῶν αὐτὸν ἐξε-
 λέσθαι τῶν φονικῶν, καὶ ἀποδοῦναι τῷ πατρί· νῦν,
 15 φησὶν, ἰδὼν, ὅτι διήμαρτε τοῦ σκοποῦ, διέρρηξε τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ εἶπε· «Τὸ παιδάριον οὐκ ἔστιν, ἐ-
 γὼ δὲ ποῦ πορεύσομαι ἔτι;». Ποίαν, φησὶν, ἐξομεν
 ἀπολογία, καὶ μάλιστα ὁ δοκῶν ὑμῶν πρωτεύειν ἐ-
 γώ; Ἐνόμιζε γὰρ αὐτὸν ἀνηρῆσθαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ
 20 σπουδαζόμενον αὐτοῖς ἐγεγόνει, καὶ τὸν μισούμενον
 εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἐξέπεμψαν γῆν, καὶ τὸν φθόνον
 τὸν οἰκεῖον οὕτως ἠδυνήθησαν παραμυθῆσασθαι, λοι-
 πὸν πᾶσαν μηχανὴν ἐπιδείκνυνται, ὥστε παρακρού-
 σασθαι τὸν πατέρα, καὶ μὴ κατάδηλον αὐτῷ γενέσθαι
 25 τὴν κακὴν συμφωνίαν.

«Καὶ σφάξαντες», φησὶν, «ἔριφον αἰγῶν, καὶ μο-
 λύναντες τὸν χιτῶνα τῷ αἵματι, εἰσῆνεγκαν τῷ πα-
 τρὶ αὐτῶν καὶ εἶπον· ἐπίγνωθι, εἰ χιτῶν τοῦ υἱοῦ σου
 ἔστιν, ἢ οὐ». Τί ἀπατᾶτε ἑαυτούς, ὧ ἀνόητοι; Κἂν
 30 γὰρ τὸν πατέρα δυνηθῆτε παρακρούσασθαι, ἀλλὰ τὸν
 ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οὐ λήσεσθε, δὴ μάλιστα πάντων
 δεδοικέναι ἐχρῆν. Ἄλλὰ τοιοῦτον ἢ ἀνθρωπίνη φύ-
 σις, μᾶλλον δὲ τοιοῦτον ἢ ραθυμία τῶν πολλῶν· τὸν
 παρὰ τῶν ἀνθρώπων φόβον καὶ τὴν τούτων αἰσχύνην
 35 τὴν πρὸς τὸ παρὸν μόνον περὶ πολλοῦ ποιούμενοι, οὐ
 λαμβάνουσιν ἔννοιαν τοῦ δικαστηρίου ἐκείνου τοῦ

φέροντο καλύτερον ἀπὸ θηρία. Ἄλλ' ὁ Κύριος τοῦ παντός ἦτο αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔκανε ἐκείνους ἡμέρους καὶ εἰς ἐκείνον ἔδιδε πολλὴν ὑπομονήν. Καὶ ἀφοῦ ἐπώλησαν τὸν ἀδελφόν των, ὡσάν νὰ εἶχον ἐκπληρώσει τὸν σκοπὸν των, ἔτσι συμπεριφέροντο, ἀφοῦ ἔβγαλαν ἀπὸ ἀνάμεσά τους αὐτὸν ποῦ ἐφθόνουν. «Ἐπέστρεψε δέ», λέγει, «Ὁ Ρουθὴν εἰς τὸν λάκκον καὶ δὲν εἶδε τὸν Ἰωσήφ. Καὶ διέρρηξε τὰ ἐνδύματά του καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τοὺς ἀδελφούς του καὶ εἶπεν. Ὁ μικρὸς δὲν εἶναι μέσα εἰς τὸν λάκκον. Ποῦ θὰ ὑπάγω ἐγὼ τώρα;». Ἐπειδὴ λοιπὸν μᾶς ἐξήγησεν ἀνωτέρω ἡ ἁγία Γραφή, ὅτι διὰ τοῦτο συνεβούλευσεν ὁ Ρουθὴν νὰ ρίξουν τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν λάκκον, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ δηλαδὴ νὰ τὸν γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ φονικὰ χέρια των καὶ νὰ τὸν δώσῃ πίσω εἰς τὸν πατέρα του, δι' αὐτὸ τώρα, λέγει, ποῦ εἶδεν, ὅτι ἔπεσεν ἔξω εἰς τοὺς ὑπολογισμούς του, διέρρηξε τὰ ἐνδύματά του καὶ εἶπεν· «Ὁ μικρὸς δὲν εἶναι μέσα εἰς τὸν λάκκον. Ποῦ θὰ ὑπάγω ἐγὼ τώρα;». Ποῖαν ἀπολογίαν, λέγει, θὰ ἔχωμεν καὶ μάλιστα πρῶτος ἐγὼ, ὁ ὁποῖος θεωροῦμαι πρωτότοκος; Ἐλεγεν αὐτά, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι αὐτὸς εἶχε φονευθῆ. Ἄλλ' ὅταν ἐγίνεν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκον, καὶ ἔστειλαν εἰς τὴν ξένην χώραν αὐτὸν ποῦ ἐμισοῖτο καὶ ἡμπούρεσαν ἔτσι νὰ ἰκανοποιήσουν τὸν πόθον των, εἰς τὸ ἐξῆς μηχανεύονται τὰ πάντα, διὰ νὰ παραπλανήσουν τὸν πατέρα καὶ νὰ μὴ φανερωθῇ ἡ πονηρὴ των συμφωνία.

«Καὶ ἀφοῦ ἔσφαξαν», λέγει, «ἓνα ἐρίφιον καὶ ἀφοῦ ἔβαψαν τὸν χιτῶνα μὲ αἶμα, ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν πατέρα των καὶ εἶπον. Ἐξέτασε, ἐὰν εἶναι ὁ χιτῶν τοῦ υἱοῦ σου ἢ ὄχι». «Τί ἀπατᾶτε τοὺς ἑαυτοὺς σας, ἀνόητοι; Διότι, καὶ ἂν ἡμπορέσετε νὰ παραπλανήσετε τὸν πατέρα, ὅμως δὲν θὰ ἀποφύγετε τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ φοβῆσθε περισσότερο ἀπὸ κάθε τι. Ἄλλὰ τέτοια εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἢ μᾶλλον τέτοια εἶναι ἡ ἀμέλεια τῶν πολλῶν. Ἐνῶ ὑπολογίζουν τὸν φόβον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ἐκ μέρους των ἐντροπήν, δὲν σκέπτονται καθόλου τὸ φοβερόν ἐκεῖνο δικαστήριον καὶ

φοβεροῦ, καὶ τῆς κολάσεως τῆς ἀφορήτου, ἀλλ' ἐ-
 νὸς μόνου γίνονται, πῶς τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων
 μέμψιν διαφυγεῖν δυνηθῶσιν, ὃ δὴ καὶ οὗτοι πεπόν-
 θασι, καὶ τὸν πατέρα ἀπατᾶν ἐπιχειροῦσιν. «Ἐπέ-
 5 γνω γάρ», φησί, «τὸν χιτῶνα ὃ πατήρ, καὶ εἶπε· χι-
 τῶν τοῦ υἱοῦ μου ἐστὶ· θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν
 αὐτόν, θηρίον ἤρπασε τὸν Ἰωσήφ». Καὶ γὰρ ἀληθῶς,
 καθάπερ θηρίοις περιπεσῶν, οὕτως ἀνηλεῶς ἅπαντα
 ὑπέμεινε. «Διέρρηξε δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐπέθε-
 10 το σάκκον ἐπὶ τὴν ὄσφυν αὐτοῦ, καὶ ἐπένθει τὸν υἱ-
 ὸν αὐτοῦ ἡμέρας πολλάς». Πόσων ἂν εἰεν οὗτοι δα-
 κρύων ἄξιοι, οὐχ ὅτι τὸν ἀδελφὸν τοῖς βαρβάροις πε-
 πράκασι μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν πατέρα ἐν ἐσχάτῳ
 γῆρα λοιπὸν ὄντα τοσοῦτω πένθει περιέβαλον; «Συν-
 15 ἤχθησαν δέ», φησὶν, «υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ θυγατέρες
 παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ οὐκ ἤθελε, λέγων, ὅτι κατα-
 βήσομαι πρὸς τὸν υἱὸν μου πενθῶν εἰς ἄδου».

5. Οἶμαι καὶ τοῦτο πληγὴν ἑτέραν ἐκείνοις γεγε-
 νῆσθαι. Ἐώρων γάρ, ὅτι καὶ πρὸς τὸν μὴ παρόντα,
 20 μᾶλλον δὲ καὶ νομιζόμενον ὑπὸ θηρίων ἀνηρῆσθαι,
 οὕτως ἀκμάζοντα τὸν πόθον ἐπιδείκνυται, καὶ πλεον
 ὑπὸ τοῦ φθόνου κατετήκοντο. Ἄλλ' οὗτοι μὲν καὶ
 πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ πρὸς τὸν πατέρα ὤμοι
 γεγονότες οὐδεμιᾶς ἂν εἰεν συγγνώμης ἄξιοι· οἱ
 25 δὲ Μαδιηναῖοι καὶ αὐτοὶ πάλιν ὑπηρετοῦσι τῇ
 τοῦ Θεοῦ οἰκονομία, καὶ πάλιν ἀποδίδονται τὸν Ἰ-
 ωσήφ Πετεφρῆ τῷ ἀρχιμαγείρῳ τοῦ Φαραώ. Εἶδες,
 πῶς ὀδῶ κατὰ μικρὸν πρόεισι, καὶ διὰ πάντων τὴν
 οἰκείαν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιδείκνυται, ἵν'
 30 οὕτω καθάπερ ἀθλητῆς γενναίως ἀγωνισάμενος, ἀνα-
 δῆσῃται τῆς βασιλείας τὸν στέφανον, καὶ τῶν ὄνει-
 ράτων ἢ ἐκβάσις εἰς ἔργον ἐξελθοῦσα, δι' αὐτῆς τῆς
 πείρας διδάξῃ τοὺς πεπρακότας, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὀ-
 φελος γέγονε τῆς τοσαύτης μηχανῆς. Τοσαύτην γὰρ
 35 ἢ ἀρετὴ ἔχει τὴν ἰσχύν, ὡς καὶ πολεμουμένην αὐτὴν

τὴν ἀφόρητον τιμωρίαν, ἀλλὰ δι' ἓνα μόνον ἐνδιαφέρονται, πῶς θὰ ἠμπορέσουν δηλαδή νὰ ἀποφύγουν τὴν κατηγορίαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔπαθον καὶ αὐτοὶ καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἔξαπατήσουν τὸν πατέρα των. Διότι λέγει, «Ἐγνώρισε ὁ πατὴρ τὸν χιτῶνα καὶ εἶπεν Ὁ χιτῶν αὐτὸς εἶναι τοῦ υἱοῦ μου. Ἄγριον θηρίον κατεσπάραξεν αὐτόν, θηρίον θὰ ἤρπασε τὸν Ἰωσήφ». Καθ' ὅσον πρᾶγματι μὲ τόση ἀπανθρωπία ὑπέμεινε τὰ πάντα, ὡσάν νὰ εἶχε περιπέσει εἰς θηρία. «Καὶ διέσχισε τὰ ἐνδύματά του ὁ Ἰακώβ καὶ ἔβαλε σάκκον εἰς τὴν μέσσην του καὶ εἶχε πένθος διὰ τὸν υἱόν του ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας». Πόσων δακρῶν θὰ ἦσαν ἄξιοι αὐτοί, ἀφοῦ ὄχι μόνον ἐπώλησαν τὸν ἀδελφόν των, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα, ἃν καὶ εὐρίσκετο εἰς τὸ βαθὺ γῆρας, τὸν ἔρριψαν εἰς βαρὺ πένθος; «Συνεκεντρώθησαν δέ», λέγει, «οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες του διὰ νὰ τὸν παρηγορήσουν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἤθελε παρηγορία, λέγων, θὰ κατεβῶ μὲ θρήνους εἰς τὸν ἄδην κοντὰ εἰς τὸν υἱόν μου».

5. Νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸ ἐγένεν εἰς ἐκείνους ἄλλη πληγὴ. Διότι ἔβλεπον, ὅτι καὶ πρὸς τὸν ἀπόντα Ἰωσήφ, εἰς αὐτόν πού ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶχε φονευθῆ ἀπὸ ἄγρια θηρία, ἔδειχνε πολλὴν ἀγάπην καὶ ἔτσι περισσότερο ἐλειωναν ἀπὸ τὸν φθόνον. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν, ἀφοῦ ἀπεδείχθησαν σκληροὶ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν καὶ πρὸς τὸν πατέρα των, οὐδεμιᾶς συγγνώμης θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀξιωθοῦν, οἱ δὲ Μαδιηναῖοι πωλοῦν μὲ τὴν σειρά τους τὸν Ἰωσήφ εἰς τὸν Πετεφρῆ τὸν ἀρχιμάγειρον τοῦ Φαραῶ καὶ ἐξυπηρετοῦν πάλιν τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Εἶδες πῶς προχωρεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν δρόμον του καὶ ἀποδεικνύει μὲ τὰ πάντα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν του, οὕτως ὡστε, ἀφοῦ ἀγωνισθῆ γενναίως ὡς ἀθλητής, νὰ φορέσῃ τὸν στέφανον τῆς βασιλείας καί, ἀφοῦ πραγματοποιηθοῦν τὰ ὄνειρα, νὰ διδάξῃ μὲ τὴν πρᾶξιν εἰς τοὺς πωλητάς, ὅτι δὲν ὠφέλησαν καθόλου τὸν ἑαυτόν των μὲ τὴν τόσῃ μηχανορραφίαν. Καθ' ὅσον ἡ ἀρετὴ ἔχει τόσῃ δύναμιν, ὡστε νὰ συμβαίῃ καὶ ὅταν ἀκόμη πολεμῆται νὰ ἀποδεικνύεται

συμβαίνειν ἐπὶ πλεόν περιφανεστέραν γίνεσθαι. Οὐδὲν γὰρ ταύτης ἰσχυρότερον, οὐδὲν αὐτῆς δυνατώτερον· οὐκ ἐπειδὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ταύτην κεκτημένος καὶ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύει ροπῆς· τῆς δὲ ἄνωθεν ἀπολαύων ροπῆς, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀξιούμενος συμμαχίας, πάντων ἂν εἴη δυνατώτερος, καὶ ἀχειρώτος, καὶ ἀνάλωτος οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἐπιβουλαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς τῶν δαιμόνων μηχαναῖς.

10 "Ὅπερ εἰδότες μὴ φεύγωμεν τὸ κακῶς πάσχειν, ἀλλὰ τὸ κακῶς ποιεῖν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ κακῶς πάσχειν. Ὁ γὰρ τὸν πλησίον κακῶς διαθεῖναι ἐπιχειρῶν, ἐκεῖνον μὲν οὐδὲ ὄλως κατέβλαπεν (εἰ γὰρ καὶ πρὸς ὀλίγον κατέβλαπεν, ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τοῦτο
15 πεποίηκεν), ἑαυτῷ δὲ τὰς ἀθανάτους κολάσεις ταμιεύεται, καὶ τὰς τιμωρίας τὰς ἀφορήτους, ἃς οὐκ ἂν ἐτέρως διαφυγεῖν δυνηθῆμεν, εἰ μὴ παρασκευάσαιμεν ἑαυτοὺς ἐτοίμους πρὸς τὸ πάσχειν κακῶς, καί, κατὰ τὴν διδαχὴν τοῦ Δεσπότου, εὐχώμεθα ὑπὲρ
20 τῶν ταῦτα ἡμῖν διατιθέντων. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν πολὺν προξενήσει τὸν μισθὸν καὶ παρασκευάσει τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀξιωθῆναι, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ
25 Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

περισσότερον λαμπρή. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτήν, τίποτε δυνατώτερον. "Ὅχι ἐπειδὴ μόνη τῆς ἔχει τόσην δύναμιν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ποὺ ἔχει αὐτὴν ἀπολαμβάνει καὶ τὴν οὐράνιον βοήθειαν· ἀλλ' ἀφοῦ ἀπολαμβάνει τὴν οὐράνιον βοήθειαν καὶ γίνεται ἄξιος τῆς θείας συμμαχίας, θὰ εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ ὅλους καὶ ἀκατανίκητος καὶ ἀκατάβλητος ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς μηχανορραφίας τῶν δαιμόνων.

"Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτό, ἄς μὴ ἀποφεύγωμεν τὸ νὰ ὑποφέρωμεν, ἀλλὰ τὸ νὰ βλάπτωμεν. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ κακοπαθοῦμεν. Καθ' ὅσον αὐτὸς ποὺ προσπαθεῖ νὰ βλάβῃ τὸν πλησίον του, ἐκεῖνον μὲν καθόλου δὲν τὸν βλάπτει (καὶ ἂν ἀκόμη τὸν ἔβλαψεν ὀλίγον, αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν), ἐνῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἀποταμιεύει τοὺς ἀθανάτους κολασμοὺς καὶ τὰς τιμωρίας τὰς ἀφορήτους, τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀποφύγωμεν μὲ ἄλλον τρόπον, παρὰ μόνον ἐάν προετοιμάσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ ὑποστοῦν κακοπαθήματα, καὶ ἐάν, σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, εὐχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν δι' ἡμᾶς τέτοιου εἴδους διαθέσεις. Καθ' ὅσον αὐτὸ θὰ μᾶς δώσῃ μεγάλην ἀμοιβὴν καὶ θὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ κερδίσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πάτέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Β '

(Γέν. 38, 2 - 39, 22)

«Καὶ εἶδεν Ἰούδας θυγατέρα ἀνθρώπου Χανα-
ναίου ἢ ὄνομα Σαύα, καὶ ἔλαβεν αὐτήν, καὶ
5 εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν
υἴόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἡρ».

1. Ἰκανῶς ἡμᾶς πρόην ἢ κατὰ τὸν Ἰωσήφ ἱ-
στορία ἐδίδαξε τοῦ φθόνου τὴν λύμην, καὶ ὅπως τὸ
δλέθριον τοῦτο πάθος τὴν τίκτουςαν αὐτὸ ψυχὴν πρό-
10 τερον διαφθείρει. Καὶ εἶδετε, ὅπως ὑπὸ τούτου τοῦ
πάθους συσχεθέντες οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς
συγγενείας ἐπελάθοντο, καὶ θηρίων ἀγρίων ὠμότητα
πρὸς τὸν οὐδὲν ἡδικηκότα ἐπεδείξαντο, τὴν μὲν ἑαυ-
τῶν κακίαν ἔκδηλον πεποιηκότες, τὸν δὲ ἀδελφὸν οὐ-
15 δὲν τοσοῦτον καταβλάσαντες, ὅσον ἑαυτοὺς αἰσχύνη
περιέβαλλον. Εἰ γὰρ καὶ βαρβάρους αὐτὸν πεπράκασι,
κᾶκεῖνοι πάλιν ἀπέδοντο τῷ τοῦ Φαραὼ ἀρχιμαγείρῳ,
ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἄνωθεν αὐτῷ ροπήν ἐν
ἅπασιν ἐπαρκοῦσαν, πάντα κοῦφα καὶ ράδια αὐτῷ
20 ἐφαίνετο. Καὶ ἐβουλόμην μὲν καὶ σήμερον τῆς αὐτῆς
ἱστορίας ἄψασθαι, καὶ ἐντεῦθεν ὑμῖν ὑφᾶναι τὴν δι-
δασκαλίαν· ἀλλ' ἐν μέσῳ ἑτέρα τις διήγησις παρέγ-
κεται, ἣν οὐκ ἄξιον παραδραμεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτήν,
ὡς οἶόν τε, διερευνησαμένους, τότε πάλιν ἐπὶ τὴν
25 κατὰ τὸν Ἰωσήφ ὑπόθεσιν ἔλθειν.

Τίς οὖν ἐστὶν ἢ ἐν μέσῳ κειμένη διήγησις; Ἡ
κατὰ τὸν Ἰούδαν. Οὗτος γὰρ θυγατέρα Χαναναίου
λαβὼν γυναῖκα τὴν Σαύαν, καὶ ἐσχηκῶς ἐξ αὐτῆς

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Β '

(Γέν. 38, 2 - 39, 22)

«Καὶ εἶδεν ὁ Ἰούδας τὴν θυγατέρα κάποιου Χαναναίου, ἢ ὁποία ὠνομάζετο Σαύα, καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὡς ἀζυγὸν τοῦ καὶ ἐκοιμήθη μὲ αὐτὴν καί, ἀφοῦ ἔμεινεν ἔγκυος, ἐγέννησεν υἱόν, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν Ἡρ».

1. Ἀρκετὰ μᾶς ἐδίδαξε προηγουμένως ἡ σχετικὴ μὲ τὸν Ἰωσήφ ἱστορία τὴν καταστροφὴν ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ πῶς τὸ ὀλέθριον αὐτὸ πάθος καταστρέφει πρῶτον τὴν ψυχὴν, ἢ ὁποία τὸ γεννᾶ. Καὶ εἶδατε, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὅταν κατελήφθησαν ἀπ' αὐτὸ τὸ πάθος, ἐλησμονήσαν καὶ τὴν συγγένειαν καὶ ἔδειξαν μεγαλυτέραν σκληρότητα καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος καθόλου δὲν τοὺς ἠδίκησε, καὶ τὴν μὲν κακίαν των κατέστησαν ὀλοφάνερον, ἐνῶ τὸν ἀδελφὸν δὲν ἔβλαψαν τόσον, ὅσον τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτοὺς των περιέβαλλον ἀπὸ ἐντροπὴν. Διότι ἂν καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς βαρβάρους καὶ ἐκεῖνοι πάλιν τὸν μετεπώλησαν εἰς τὸν ἀρχιμάγειρον τοῦ Φαραώ, ὅμως, ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἄνωθεν βοήθειαν ἐπαρκοῦσαν δι' ὅλα, τὰ πάντα ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλα. Καὶ θὰ ἤθελον καὶ σήμερον νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν ἰδίαν ἱστορίαν καὶ ἀπ' αὐτὴν νὰ πλέξωμεν τὴν διδασκαλίαν. Ὑπάρχει ὅμως ἐνδιάμεσα κάποια ἄλλη διήγησις, τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ παρατρέξωμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν, ὅσον εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν, νὰ ἐπανέλθωμεν τότε πάλιν εἰς τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν Ἰωσήφ.

Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ ἐνδιάμεσος αὐτὴ διήγησις; Ἡ σχετικὴ μὲ τὸν Ἰούδα. Αὐτὸς δηλαδὴ, ἀφοῦ ἔλαβεν ὡς γυναῖκα τοῦ τὴν Σαύαν, τὴν κόρην κάποιου Χαναναίου,

τρεῖς παῖδας, ἔλαβε, φησί, τῷ πρωτοτόκῳ Ἦρ τὴν
 Θάμαρ γυναῖκα. Ἐπειδὴ δὲ πονηρὸς ἐφάνη ἐναντί-
 ον Κυρίου, ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ ἐπέτρεψε
 τῷ Ἀννὰν λαβόντι τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα ἀναστῆ-
 5 σαι σπέρμα τῷ ἀδελφῷ. Τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἐκέλευ-
 εν, ἀτέκνου ἀποθανόντος ἀδελφοῦ τὸν ἀδελφὸν λα-
 βόντα τὴν γυναῖκα, ἀνιστᾶν τῷ ἀδελφῷ σπέρμα. Ἄλ-
 λὰ καὶ τοῦτον πονηρὸν φανέντα ἐθανάτωσεν ὁ Θεός.
 Τοῦτο τὸν Ἰούδαν εἰς φόβον κατέστησε, τῶν δύο
 10 παίδων τὴν ἀναίρεσιν οὕτω ταχεῖαν θεασάμενον· καὶ
 βουλόμενος τὴν Θάμαρ παραμυθήσασθαι, ὑπέσχετο
 καὶ τὸν ἕτερον υἱὸν δώσειν αὐτῇ, καὶ οὐκ ἐπλήθου τὰ
 ἐπαγγελθέντα, δεδιῶς μὴ καὶ αὐτὸς ὁμοίως τοῖς ἀ-
 δελφοῖς τὴν τιμωρίαν δέξηται. Ταῦταις οὖν ταῖς ὑ-
 15 ποσχέσει τρεφομένη ἡ Θάμαρ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πα-
 τρὸς αὐτῆς, φησὶν, ἐκαθέζετο, ἀναμένουσα εἰς ἔργον
 ἐλθεῖν τοῦ πενθεροῦ τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ὁρῶσα τὸν
 Ἰούδαν οὐ βουλόμενον τὰ ἐπαγγελθέντα πληροῦν,
 20 τέως πράως ἔφερεν οὐκ ἀνεχομένη τὴν πρὸς ἕτερον
 συνουσίαν, ἀλλὰ στέργουσα τὴν χηρείαν, καὶ καιρὸν
 ἐπιτήδειον ἀναμένουσα· ἔσπευδε γὰρ ἐκ τοῦ πενθεροῦ
 τεκνοποιῆσαι.

Καὶ ἐπειδὴ εἶδε τὴν πενθερὰν τελευτήσασαν, καὶ
 τὸν Ἰούδα εἰς Θάμνα παραγινόμενον, ὥστε κεῖραι τὰ
 25 ποίμνια, κλέψαι βουλομένη τὴν συνουσίαν τοῦ πενθε-
 ροῦ, καὶ ἐξ ἐκείνου ἐπιθυμοῦσα τεκνοποιῆσαι, οὐ δι'
 ἀσέλγειαν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δόξαι ἀνώνυ-
 μός τις εἶναι· ἄλλως δὲ καὶ οἰκονομία ἦν τὸ γινόμε-
 νον, ὅθεν καὶ εἰς ἔργον ἐξελθεῖν τὰ βουλευθέντα αὐτῇ
 30 ἐγένετο. «Περιελομένη γάρ», φησί, «τὰ ἱμάτια χη-
 ρεύσεως αὐτῆς, καὶ περιβαλλομένη θέριστρον, καὶ
 καλλωπισαμένη, ἐκάθισε πρὸς ταῖς πύλαις». Εἶτα
 ὥσπερ ἀπολογουμένη ὑπὲρ αὐτῆς ἡ θεία Γραφή φη-
 σιν· «Εἶδε γάρ, ὅτι μέγας γέγονε Σηλώμ· αὐτὸς δὲ
 35 οὐ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα»· καὶ δια τοῦτο ἐπὶ

καὶ ἀφοῦ ἀπέκτησεν ἀπ' αὐτὴν τρία τέκνα, ἔλαβε, λέγει, διὰ τὸν πρωτότοκον Ἦρ ὡς γυναῖκα τὴν Θάμαρ. Ἐπειδὴ ὁμως ἀπεδείχθη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου κακός, ἐφόνευσεν αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Αὐνάν νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀδελφόν του ἀπογόνους. Διότι αὐτὸ τὸ ὤριζε καὶ ὁ νόμος, ὅταν δηλαδὴ ἀποθάνῃ ὁ ἀδελφὸς ἄτεκνος, ἀφοῦ πάρῃ τὴν γυναῖκα του ὁ ἀδελφός του, νὰ χαρίζῃ εἰς αὐτὸν ἀπογόνους. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸν ἐθανάτωσεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἀπεδείχθη κακός. Αὐτὸ ἐφόβισε τὸν Ἰούδαν, ἀφοῦ ἔβλεπε τὴν τόσον γρήγορον ἀπώλειαν τῶν δύο παιδιῶν του. Καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τὴν Θάμαρ, ὑπεσχέθη νὰ τῆς δώσῃ καὶ τὸν ἄλλον υἱόν του, ἀλλὰ δὲν ἐξεπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως καὶ αὐτὸς τιμωρηθῇ ὁμοίᾳ μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Μὲ αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις ἐτρέφετο ἡ Θάμαρ, λέγει, καὶ ἐκάθητο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῆς ἀναμένουσα τὸν πενθερόν της νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν ἤθελε νὰ ἐκπληρώσῃ, ὅσα ὑπεσχέθη, κατ' ἀρχὰς ὑπέφερε πρῶως, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχετο τὴν μὲ ἄλλον συνουσίαν, ἀλλ' ὑπέμενε τὴν χρεῖαν, ἀναμένουσα τὸν κατάλληλον καιρόν. Καὶ ἔσπευσε νὰ τεκνοποιήσῃ μὲ τὸν πενθερόν της.

Καὶ ὅταν εἶδεν, ὅτι ἡ πενθερά της ἀπέθανε καὶ ὅτι ὁ Ἰούδας ἐπῆγεν εἰς τὴν Θάμνα, διὰ νὰ κουρεύσῃ τὰ πρόβατα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συνευρεθῇ μὲ τὸν πενθερόν της καὶ νὰ τεκνοποιήσῃ μαζί του ὄχι ἀπὸ ἀνηθικότητα, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φαίνεται, ὅτι εἶναι χωρὶς ὄνομα. Ἄλλωστε αὐτὸ πού ἐγένετο, ἐγένετο κατ' οἰκονομίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐπραγματοποιήθησαν, ὅσα αὐτὴ ἐσκέφθη. Διότι λέγει, «Ἀφοῦ ἡ Θάμαρ ἔβγαλε τὰ ἐνδύματα τῆς χρεῖας τῆς καὶ ἀφοῦ ἔβαλε κάλυμμα εἰς τὴν κεφαλὴν της καὶ ἐκαλλωπίσθη, ἐκάθισε πλησίον τῶν πυλῶν». Ἐπειτα ὡσάν νὰ ἀπολογῆται ὑπὲρ αὐτῆς ἡ ἀγία Γραφή, λέγει· «Ἐκαμεν αὐτό, διότι εἶδεν, ὅτι ὁ Σηλὼμ ἐμεγάλωσεν, ἀλλ' ὁ Ἰούδας δὲν ἔδωσεν αὐτὴν ὡς γυναῖκα εἰς αὐτόν», καὶ

ταύτην ὥρμησε τὴν ἀπάτην. Ὁ μέντοι Ἰούδας νομί-
 σας αὐτὴν πόρνην εἶναι (κατεκαλύψατο γὰρ ἐκείνη τὸ
 πρόσωπον, ὥστε μὴ κατάδηλος γενέσθαι), «Ἐξέκλι-
 νε πρὸς αὐτήν. Ἡ δὲ εἶπε· τί μοι δώσεις; Ὁ δὲ ὑπέ-
 5 σχετο ἔριφον αἰγῶν ἀποστέλλειν. Ἡ δὲ εἶπεν· εἰ
 δῶς ἄρραβῶνα, ἕως τοῦ ἀποστεῖλαί σε. Καὶ ἔδωκε
 τὸν δακτύλιον, καὶ τὸν ὀρμίσκον, καὶ τὴν ράβδον, καὶ
 εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν, καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ».

Ἄλλὰ μηδεὶς ταῦτα ἀκούων καταγινωσκέτω τῆς
 10 Θάμαρ· ὡς γὰρ ἔφθην εἰπὼν, καὶ οἰκονομία ὑπηρε-
 τεῖτο, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε αὕτη μέμψιν τινὰ ὑπέμει-
 νεν, οὔτε ὁ Ἰούδας ἐγκλήμασιν ὑπεύθυνος γέγονε.
 Καὶ γὰρ ἐντεῦθεν ὁδῶ προβαίνων εὐρήσεις ἐκ τῶν
 παίδων τῶν τούτῳ τεχθέντων τὸν Χριστὸν κατάγον-
 15 τα τὸ γένος· ἄλλως δὲ καὶ τὰ δύο παιδία κατ' αὐτὸν
 τικτόμενα τῶν δύο λαῶν ἦν τύπος, καὶ προαναφώ-
 νησις τῆς πολιτείας τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς πνευμα-
 τικῆς. Ἄλλὰ τέως ἴδωμεν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ
 Ἰούδα, ὅπως χρόνου μικροῦ παραδραμόντος, καὶ τοῦ
 20 πράγματος εἰς φανερόν ἐλθόντος, ὁ Ἰούδας ἑαυτῷ
 δικάζει, ἐκείνην ἀπαλλάττων ἐγκλημάτων. Ἐπειδὴ
 τοίνυν ἐπλήρωσεν, ὅπερ ἐβούλετο ἡ Θάμαρ, πάλιν ἀ-
 μείψασα τὸ σχῆμα, φησὶν, ἐκεῖθεν μὲν ἀνεχώρησεν,
 ἀπῆλθε δὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Ὁ μέντοι Ἰούδας
 25 τούτων οὐδὲν ἐπιστάμενος, τὴν ὑπόσχεσιν ἐπλήρου,
 καὶ τὸν ἔριφον ἀπέστειλεν, ἵνα τὸν ἄρραβῶνα τὸν
 παρ' αὐτοῦ δοθέντα ἀναλάβῃ· ἀλλ' οὐδαμοῦ τῆς γυ-
 ναικὸς εὐρεθείσης, ἐπανῆλθεν ὁ παῖς μηνύων τῷ Ἰ-
 ούδα, ὡς οὐδαμοῦ ἐπιστῆναι τῇ γυναικὶ δεδύνηται.
 30 Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἰούδας εἶπε, φησὶ, μὴ ποτε κα-
 ταγνωσθῶμεν, ὡς ἀγνώμονες νομισθέντες· οὐδὲ γὰρ
 ἤδει τὸ γεγεννημένον. Ἄλλὰ τριῶν μηνῶν διελθόντων,
 καὶ τοῦ ὄγκου τῆς γαστροῦς μηνύοντος τὸν τόκον, καὶ

διὰ τοῦτο ἀπεπειράθη νά κάμη αὐτὴν τὴν ἀπάτην. Ὁ Ἰούδας ὁμως, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι αὐτὴ ἦτο πόρνη (ἀφοῦ εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπόν της, διὰ νά μὴ γνωρίζεται), «Ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος της. Αὐτὴ δὲ εἶπε· τί θά μοῦ δώσης; Καὶ αὐτὸς ὑπεσχέθη, ὅτι θά τῆς στείλῃ ἓνα ἐρίφιον ἐκ τῶν αἰγῶν του. Καὶ αὐτὴ εἶπε· Θά γίνῃ αὐτὸ ἐάν θά μοῦ δώσης ἐγγύησιν ἕως ὅτου θά τὸ ἀποστείλῃς. Καὶ ἔδωκε τὸ δακτυλίδι του καὶ τὸ περιδέριον καὶ τὴν ῥάβδον του καὶ ἐκοιμήθη μετὰ αὐτὴν καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἔγκυον».

Ἄλλὰ κανεὶς ποῦ ἀκούει αὐτὰ νά μὴ κατηγορῇ τὴν Θάμαρ. Διότι, ὅπως εἶπον προηγουμένως, ἐξυπηρετεῖτο καὶ ἡ θεία οἰκονομία, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε αὐτὴ ἐκατηγορήθη καθόλου, οὔτε ὁ Ἰούδας ἐθεωρήθη ὑπεύθυνος ἐγκλήματος. Καθ' ὅσον προχωρῶν εἰς τὴν συνέχειαν θά εὔρησ, ὅτι ὁ Χριστὸς κατάγεται ἀπὸ τὸ γένος τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἀπ' αὐτόν. Ἄλλωστε καὶ τὰ δύο τέκνα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν εἰς αὐτόν, ἦσαν τύπος τῶν δύο λαῶν καὶ προαναγγελία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους καὶ τοῦ πνευματικοῦ. Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν προηγουμένως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰούδα, πῶς, ἀφοῦ ἐπέρασεν ὀλίγον χρονικὸν διάστημα καὶ ἐφανερῶθη τὸ γεγονός, ὁ Ἰούδας καταδικάζει τὸν ἑαυτόν του ὑπαλλάσσων ἐκείνην ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ Θάμαρ ἐπραγματοποίησεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤθελεν, ἤλλαξε πάλιν τὴν ἐνδυμασίαν της καὶ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν της. Ὁ Ἰούδας ὁμως χωρὶς νά γνωρίζῃ τίποτε ἀπ' αὐτά, ἐπραγματοποίησε τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἔστειλε τὸ ἐρίφιον, διὰ νά λάβῃ πάλιν τὴν ἐγγύησιν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα δὲν εὕρισκετο πουθενά, ὁ δοῦλος ἐπανῆλθεν εἰδοποιῶν τὸν Ἰούδα, ὅτι πουθενά δὲν ἠμπόρεσε νά συναντήσῃ τὴν γυναῖκα.

Ὅταν ἔμαθεν αὐτὰ ὁ Ἰούδας, λέγει ἡ Γραφή, εἶπε, μήπως κατηγορηθῶμεν καὶ θεωρηθῶμεν ἀχάριστοι, διότι δὲν ἐγνώριζεν αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶχε συμβῆ. Ὅταν ὁμως ἐπέρασαν τρεῖς μῆνες καὶ ὁ ὄγκος τῆς κοιλίας ἐφάνερω-

οὐδενὸς ἐτέρου ἐπισταμένου τὴν κλοπὴν τῆς συνου-
 σίας, «'Απηγγέλη», φησί, «τῷ 'Ιούδα, ὅτι ἐν γαστρὶ
 ἔχει ἐκ πορνείας. Καὶ μαθὼν εἶπεν· ἐξαγάγετε αὐ-
 τήν, καὶ κατακαυθήτω». Μεγάλη ἡ ἀγανάκτησις, ἀ-
 5 φόρητος ἡ τιμωρία, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἁμάρτημα μέγα
 εἶναι ἐδόκει. Τί οὖν ἡ Θάμαρ; 'Εξαποστείλασα ἄπερ
 ἄρραβῶνος ἔνεκεν εἰλήφει, φησὶν· «Οὗτινος ταῦτά ἐ-
 στι, παρ' ἐκείνου τῆς γαστροῦ τὸν ὄγκον ἐδεξάμην».

2. Σκόπει, πῶς σιγῶσα ἀξιοπίστους μάρτυρας ἐ-
 10 πάγεται φωνὴν ἀφιέντας, καὶ ἱκανοὺς ἀθῶνον ταύ-
 την ἀποδείξει τοῦ ἐγκλήματος. 'Επειδὴ γὰρ τριῶν
 ἔδει μαρτύρων περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ἐγκα-
 λουμένη, διὰ τοῦτο καὶ αὕτη ὡσανεὶ λαμπρὰν φωνὴν
 ἀφιέντα οὕτω διαπέμπεται τὰ τρία εἶδη τοῦ ἄρραβῶ-
 15 νος, τὸν δακτύλιον, τὸν ὀσμίσκον, τὴν ράβδον, καὶ
 οἴκοι καθημένη καὶ σιγῶσα τὴν νίκην ἤρατο. «'Επι-
 γνοὺς γὰρ ὁ 'Ιούδας εἶπε· δεδικαίωται αὕτη, ἢ ἐγώ,
 οὗ εἶνεκεν οὐκ ἔδωκα αὐτὴν Σηλώμ τῷ υἱῷ μου».
 Τί ἐστι, «Δεδικαίωται αὕτη, ἢ ἐγώ»; Τοῦτ' ἐστίν·
 20 ἐκείνη μὲν ἀνεύθυνος, ἐγὼ δὲ ἑαυτὸν καταδικάζω,
 καὶ μηδενὸς ἐλέγχοντος ἑμαυτὸν ἐκκαλύπτω· μᾶλλον
 δὲ ἄρκοῦντα ἔλεγχον ἔχω, τὸν ἄρραβῶνα καὶ τὸν παρ'
 ἐμοῦ δοθέντα. Εἶτα ἀπολογίαν πάλιν ὑπὲρ τῆς αὐτῆς
 Θάμαρ συντιθείς φησιν· «Οὗ εἶνεκεν οὐκ ἔδωκα αὐ-
 25 τὴν Σηλώμ τῷ υἱῷ μου». Τάχα δὲ τοῦτο γέγονε καὶ
 δι' ἣν μέλλω εἰρεῖν αἰτίαν. 'Επειδὴ γὰρ ἐνόμιζεν ὁ 'Ι-
 οῦδας παρὰ τὴν ἐκείνης αἰτίαν τὸν θάνατον ἐπενηγέ-
 χθαι τῷ Ἡρ καὶ τῷ Ἀννάν, καὶ τοῦτο δεδοικῶς τὸν
 Σηλώμ αὐτῇ οὐ δέδωκε, καὶ ταῦτα ὑποσχόμενος, ἵνα
 30 γινῶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὡς οὐκ ἐκείνη αἰτία
 τοῦ θανάτου ἐκείνοις γεγένηται, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκείαν
 πονηρίαν τὰς τιμωρίας ἐδέχοντο («'Απέκτεινε γὰρ
 αὐτόν», φησὶν, «ὁ Θεός»· καὶ πάλιν, «'Εθανάτωσεν
 αὐτόν», περὶ τοῦ δευτέρου), διὰ τοῦτο αὐτὸς μίγνου-

νε τὴν μέλλουσαν γέννησιν, καὶ ἐνῶ οὐδεὶς ἄλλος ἐγνώριζε τὴν κλοπὴν τῆς συζεύξεως, «Ἐπληροφόρησαν τὸν Ἰούδα», λέγει, «ὅτι ἡ Θάμαρ εἶναι ἔγκυος ἐκ πορνείας. Καὶ ὅταν ἔμαθεν αὐτὸ εἶπε· Νὰ βγάλετε αὐτὴν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ νὰ τὴν κατακαύσετε». Μεγάλῃ ἢ ἀγανάκτησις, ἀνυπόφορη ἢ τιμωρία, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἀμάρτημα ἔθεωρεῖτο, ὅτι ἦτο μεγάλο. Τί λοιπὸν ἔκαμεν ἡ Θάμαρ; Ἔστειλεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει ὡς ἐγγύησιν, λέγει, καὶ εἶπεν· «Ὅποιου εἶναι αὐτά, ἀπὸ ἐκεῖνον εἶμαι ἔγκυος».

2. Πρόσεχε πῶς, ἐνῶ σιωπᾷ, παρουσιάζει ἀξιοπίστους μάρτυρας, πού καὶ φωνὴν ἀφήνουν ν' ἀκουσθῇ, πού εἶναι ἰκανὴ ν' ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἀθῶα ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα πού τῆς ἀποδίδουν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐχρειάζοντο τρεῖς μάρτυρες διὰ νὰ κατηγορηθῇ δι' ἓνα τέτοιο ἀδίκημα, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἀποστέλλει τὰ τρία εἶδη τῆς ἐγγυήσεως, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὡσάν νὰ εἶχον φωνήν, τὸ δαχτυλίδι, τὸ περιδέριον καὶ τὴν ράβδον, καὶ ἐνῶ ἐκάθητο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς καὶ ἐσιῶπα, ἐκέρδισε τὴν ὑπόθεσιν. «Διότι ὅταν ἔμαθεν αὐτὸ ὁ Ἰούδας εἶπεν· ἔχει δίκαιον αὐτὴ καὶ ὄχι ἐγώ, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἔδωκα αὐτὴν ὡς σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν μου Σηλῶμ». Τί σημαίνει, «ἔχει δίκαιον αὐτὴ καὶ ὄχι ἐγώ»; Δηλαδὴ, ἐκεῖνη μὲν εἶναι ἀνεύθυνος, ἐγὼ δὲ καταδικάζω τὸν ἑαυτὸν μου, καὶ ἐνῶ κανεὶς δὲν μὲ ἐλέγχει, ἐγὼ ἀποκαλύπτομαι. Ἡ μᾶλλον ἀρκετὴ ἀπόδειξις εἶναι αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔδωσα ὡς ἐγγύησιν. Ἐπειτα δικαιολογῶν πάλιν τὴν Θάμαρ, λέγει· «Λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἔδωκα αὐτὴν ὡς σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν μου Σηλῶμ». Ἴσως νὰ ἔγινεν αὐτὸ καὶ διὰ τὴν αἰτίαν, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ εἰπῶ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἰούδας ἐνόμιζεν, ὅτι ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἀπέθανον ὁ Ἦρ καὶ ὁ Αὐνάν καὶ ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο αὐτὸ δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν Σηλῶμ, ἂν καὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ αὐτό, διὰ νὰ γνωρίσῃ μὲ αὐτὰ τὰ γεγονότα, ὅτι δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ αἰτία τοῦ θανάτου ἐκείνων, ἀλλ' ὅτι ἐτιμωρήθησαν διὰ τὴν κακίαν των (Διότι λέγει, «Ἐφόνευσεν αὐτὸν ὁ Θεός»· καὶ πάλιν διὰ τὸν δεῦτερον, «Ἐθανάτωσεν αὐτόν»), διὰ τοῦτο αὐτὸς ἔρχεται εἰς συνουσίαν μὲ τὴν

ται ἀγνοῶν τῇ οἰκείᾳ νύμφῃ, καὶ μανθάνει διὰ τῶν ἔργων, ὅτι οὐχ ἡ ταύτης αἰτία, ἀλλ' ἡ ἐκείνων κακία ὑπευθύνους αὐτοὺς τῇ τιμωρίᾳ γενέσθαι πεποίηκε, καὶ ἐξομολογησάμενος τὸ οἰκεῖον ἁμάρτημα, κἀκείνην 5 τῆς τιμωρίας ἀπαλλάξας, «Οὐ προσέθετο», φησὶν, «ἔτι τοῦ γνῶναι αὐτήν», δεικνύς ὅτι οὐδ' ἂν τὸ πρότερον αὐτῇ συνεγένετο, εἰ μὴ ἀγνοία τὴν μίξιν εἰργάσατο.

Εἶτα ἐπειδὴ διηγήσατο ἡμῖν ἡ θεία Γραφή μετὰ 10 ἀκριβείας τὴν γεγενημένην ἀπάτην ὑπὸ τῆς Θάμαρ, λοιπὸν διδάσκει ἡμᾶς, καὶ τίνα ἐστὶ τὰ παρ' αὐτῆς τικτόμενα παιδιά. «Ἐγένετο γάρ», φησὶν, «ἡνίκα ἔτικτε, καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τίκτειν αὐτήν, ὃ εἰς προεξήνεγκε τὴν 15 χεῖρα· λαβοῦσα δὲ ἡ μαῖα ἔδησεν ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ κόκκινον, λέγουσα· αὐτὸς ἐξελεύσεται πρῶτος». Ὅρα μοι ἐνταῦθα μυστήριον καὶ προαναφώνησιν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. Μετὰ γὰρ τὸ δῆσαι τὴν μαῖαν εἰς τὴν χεῖρα τὸ κόκκινον, ὥστε κατάδηλον αὐτὸν γενέ- 20 σθαι, τότε «Ἐπισυνήγαγε τὴν χεῖρα, καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ». Παρεχώρησε, φησί, τῷ ἀδελφῷ τὴν πρόδοον, καὶ ὁ τελευταῖος νομιζόμενος πρῶτος ἐξῆει, καὶ ὁ πρῶτος νομιζόμενος μετ' ἐκείνον προῆει. Καὶ εἶπεν ἡ μαῖα· «Τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; Καὶ ἐκά- 25 λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φαρές». Διακοπὴ γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα, καὶ μερισμός, ὡς ἂν εἴποι τις. «Καὶ μετὰ τοῦτον ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὃ τὸ σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς δεξάμενος, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ζαρεῶ, ὃ ἐρμηνεύεται ἀνατολή». Καὶ ὅτι 30 οὐχ ἀπλῶς ταῦτα γεγένηται, ἀλλὰ τύπος ἦν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι, αὐτὰ δηλοῖ τὰ πράγματα. Οὐδὲ γὰρ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν ἦν τὸ γεγονός.

Πῶς γὰρ ἦν δυνατόν, μετὰ τὸ δεθῆναι τὴν χεῖρα τῷ κοκκίνῳ, πάλιν συσταλῆναι, καὶ δοῦναι πάροδοον 35 τῷ μετὰ ταῦτα, εἰ μὴ θεία τις ἦν δύναμις ἡ ταῦτα

νύμφην του χωρίς νά τὸ γνωρίζη καὶ μαθαίνει ἐμπράκτως, ὅτι ὄχι αὐτή, ἀλλ' ἡ κακία ἐκείνων κατέστησεν αὐτοὺς ὑπευθύνους νά τιμωρηθοῦν, καί, ἀφοῦ ὠμολόγησε τὸ ἁμάρτημά του δημοσίᾳ καὶ ἀπήλλαξεν αὐτὴν ἀπὸ κάθε τιμωρίαν, λέγει, «Δὲν ἦλθεν εἰς συνουσίαν πλέον μὲ αὐτὴν ἄλλην φοράν», ἀποδεικνύων, ὅτι οὔτε προηγουμένως θά ἦρχετο εἰς ἐπαφήν μὲ αὐτὴν, ἐὰν δὲν ἔκαμνεν αὐτὸ ἀπὸ ἄγνοιαν.

Ἔπειτα, ἀφοῦ ἡ ἀγία Γραφή μᾶς διηγῆθη λεπτομερῶς τὴν ἀπάτην, ἡ ὁποία ἐγένεν ἀπὸ τὴν Θάμαρ, μᾶς διδάσκει εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ποῖα εἶναι τὰ τέκνα ποῦ ἐγεννήθησαν ἀπ' αὐτὴν. Διότι λέγει «Συνέβη, ὅταν ἐγεννοῦσεν, εἶχε δίδυμα εἰς τὴν κοιλίαν της. Ὅταν δὲ ἐγεννοῦσεν, ὁ ἕνας υἱὸς ἔβγαλε τὸ χέρι του· καὶ ἔλαβεν αὐτὸ ἡ μαῖα καὶ ἔδεσε κοκκίνην κλωστήν καὶ εἶπεν· Αὐτὸς θά ἐξέλθῃ πρῶτος». Πρόσεχε ἐδῶ, παρακαλῶ, τὸ μυστήριον καὶ τὴν προαγγελίαν αὐτῶν ποῦ πρόκειται νά συμβοῦν. Διότι μετὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ποῦ ἡ μαῖα ἔδεσεν εἰς τὸ χέρι του τὴν κοκκίνην κλωστήν, διὰ νά σημαδεύσῃ αὐτόν, τότε «Ἐμάζευσεν τὸ χέρι του καὶ ἐξῆλθε πρῶτος ὁ ἀδελφός του». Παρεχώρησε, λέγει, τὴν προτεραιότητα εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ αὐτὸς ποῦ ἐθεωρεῖτο, ὅτι θά ἐξέλθῃ τελευταῖος, ἐξῆλθε πρῶτος καὶ ὁ πρῶτος ἐξῆλθε μετὰ ἀπὸ ἐκείνον. Καὶ εἶπεν ἡ μαῖα. «Διατί διεκόπη διὰ σὲ ὁ φραγμός; Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Φαρές». Διότι τὸ ὄνομα ἐρμηνεύεται διακοπή καὶ διαίρεσις, ὅπως θά ἤμποροῦσε νά εἰπῆ κανεὶς. «Καὶ μετὰ ἀπ' αὐτόν ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφός αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰς τὸ δεξιὸν χέρι τὸ σημάδι καὶ ὠνόμασεν αὐτόν Ζαρά, ποῦ σημαίνει ἀνατολή». Καὶ τὸ ὅτι αὐτὰ δὲν ἔγιναν χωρίς λόγον, ἀλλὰ ἦσαν τύπος, ὧσων ἐπρόκειτο νά συμβοῦν, μᾶς τὸ φανερῶνουν τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Διότι ὅ,τι ἔγινε δὲν ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων.

Πῶς πράγματι ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ ἐδέθη τὸ χέρι μὲ τὴν κοκκίνην κλωστήν, πάλιν νά μαζευθῇ καὶ νά ἀφήσῃ νά ἐξέλθῃ ὁ μετὰ ἀπ' αὐτόν ἀδελφός, ἐὰν κάποια θεῖα

προοικονομοῦσα, καὶ καθάπερ ἐν σκιά τινι προδιετυ-
 ποῦτο, ὅτι ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων ὁ Ζαρά, ὅπερ
 ἐστὶν ἀνατολή (οὗτος γὰρ ὁ τύπος τῆς Ἐκκλησίας),
 ἤρξατο προκύνειν, καὶ μικρὸν προελθόντος αὐτοῦ
 5 καὶ ὑποχωρήσαντος, ἡ νομικὴ παρατήρησις ἢ διὰ
 τοῦ Φαρές μηνυομένη ἐπεισῆλθε, καὶ χρόνῳ πολλῷ
 κρατοῦσα, πάλιν τοῦ πρότερον ὑποχωρήσαντος, τοῦ
 Ζαρά λέγω, προελθόντος, παρεχώρησε πάλιν τῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ πᾶσα ἡ Ἰουδαϊκὴ πολιτεία; Ἄλλὰ τάχα νῦν
 10 ἀναγκαῖον συντομώτερον πάλιν αὐτὸ καὶ σαφέστερον
 εἰπεῖν. Ἦρξαντο, καθάπερ ὁ Ζαρά τὴν χεῖρα προεξή-
 νεγκεν, ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἀβραάμ, μᾶλλον δὲ πρὸ τοῦ Νῶε
 ὁ Ἀβελ καὶ ὁ Ἐνώχ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐαρεστή-
 σεως πολὺν ποιεῖσθαι λόγον. Ἐἶτα ἐπειδὴ εἰς πλῆθος
 15 ἔκταθέντες πολλὰ φορτία ἁμαρτημάτων συνελέξαντο,
 ἔδει δὲ μικρᾶς τιнос αὐτοὺς παραμυθίας ἀπολαύειν,
 ὡς σκιά τις ὁ νόμος ἐδόθη, οὐχ ὅτι ἁμαρτήματα ἀναι-
 ρῶν, ἀλλὰ ταῦτα ἀποδεικνύς καὶ φανερὰ αὐτοῖς ἐρ-
 γαζόμενος, ἵνα καθάπερ τὰ ἀτελῆ παιδία γάλακτι τρε-
 20 φόμενα εἰς ἀκμὴν ἡλικίας ἐλθεῖν δυνηθῶσιν. Ἄλλ'
 ἐπειδὴ οὐδὲ οὕτως ἀπώναντό τι, ἀλλά, καίτοι ὑποδει-
 κνύοντος τοῦ νόμου τῶν ἁμαρτημάτων τὸ μέγεθος,
 οὗτοι πάλιν τούτοις ἀνεφύροντο, παραγενόμενος ὁ κοι-
 νὸς Δεσπότης τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ ἐνάρετον
 25 πολιτείαν τῷ τῶν ἀνθρώπων ἐχαρίσατο γένει, ἧς τύ-
 πον ὁ Ζαρά ἐπλήρου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς
 μέμνηται καὶ τῆς Θάμαρ καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τεχθέν-
 των, καὶ φησιν· «Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρές καὶ
 τὸν Ζαρά ἐκ τῆς Θάμαρ».

30 3. Μὴ τοίνυν ἀπλῶς παρατρέχωμεν τὰ ἐν ταῖς
 θείαις Γραφαῖς κείμενα, μηδὲ ἐξεπιπολῆς τοῖς λεγο-
 μένοις προσέχωμεν, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος ἑαυτοὺς καθέν-
 τες, καὶ τὸν ἐναποκείμενον πλοῦτον καταμαθόντες,
 δοξάζωμεν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην, τὸν μετὰ τῶν αὐ-

δύναμις δὲν ἐρρῦθμιζεν αὐτὰ ἐκ τῶν προτέρων, διὰ τῶν ὁποίων προδιετυπώνετο ὑπὸ μορφήν σκιᾶς, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ὁ Ζαρᾶ, ποῦ σημαίνει ἀνατολή (διότι αὐτός εἶναι ὁ τύπος τῆς Ἐκκλησίας), ἤρ-
χισε νὰ προβάλλῃ, καὶ ἀφοῦ ἐπροχώρησε δι' ὀλίγον καὶ
ὑπεχώρησεν, ἐπεισῆλθεν ἡ νομικὴ διδασκαλία, ποῦ προαγ-
γέλλεται μὲ τὸν Φαρές, καὶ ἀφοῦ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ πο-
λὺν χρόνον, πάλιν ἀφοῦ ἐπανῆλθεν ἐκεῖνος ποῦ προηγου-
μένως ὑπεχώρησεν, ἐννοῶ ὁ Ζαρᾶ, παρεχώρησεν ὀλόκλη-
ρη ἢ Ἰουδαϊκὴ πολιτεία τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν;
Ἄλλὰ ἴσως ἴσως τῶρα εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ ἀναπτύξω αὐτὸ
καὶ πάλιν πρὸ σύντομα καὶ μὲ περισσοτέραν σαφήνειαν.
Ὅπως ἀκριβῶς ἔβγαλε πρῶτος ὁ Ζαρᾶ τὸ χέρι του, ἤρ-
χισαν ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἀβραάμ, ἢ μᾶλλον πρὸ τοῦ Νῶε ὁ
Ἄβελ καὶ ὁ Ἐνώχ νὰ προσπαθοῦν νὰ φανοῦν πολὺ ἀρε-
στοὶ εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἐπληθύνθησαν καὶ
συνέλεξαν πολλὰ φορτία ἁμαρτημάτων καὶ ἔπρεπε νὰ
λάβουν κάποιαν μικρὰν παρηγορίαν, τοὺς ἐδόθη ὁ νόμος
ὡς σκιά, ὄχι διὰ νὰ συγχωρῇ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ διὰ νὰ
τὰ ἀποκαλύπτῃ καὶ νὰ τὰ φανερώνη εἰς αὐτούς, ὥστε, ὅπως
ἀκριβῶς τὰ μικρὰ παιδιὰ τρέφονται μὲ γάλα, νὰ ἡμπορέ-
σουν νὰ φθάσουν εἰς ὄριμον ἡλικίαν. Ὅμως ἐπειδὴ οὔτε
ἔτσι ὠφελήθησαν εἰς κάτι, ἀλλά, ἂν καὶ ὁ νόμος ἐφάνε-
ρωνε τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων, αὐτοὶ ἐμολύνοντο
καὶ πάλιν μὲ αὐτά, ἦλθεν ὁ κοινὸς Κύριος καὶ ἐχάρισεν
εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὸ πνευματικὸν καὶ ἐνάρετον
οὗτὸ πολίτευμα, τοῦ ὁποίου τύπος εἶναι ὁ Ζαρᾶ. Διὰ τοῦτο
καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς μνημονεύει καὶ τὴν Θάμαρ καὶ τοὺς
ἐξ αὐτῆς γεννηθέντας καὶ λέγει· «Ὁ Ἰούδας δὲ ἐγέννησε
τὸν Φαρές καὶ τὸν Ζαρᾶ ἐκ τῆς Θάμαρ»¹.

3. Ἄς μὴ προσπερνῶμεν λοιπὸν χωρὶς προσοχὴν,
ὅσα γράφονται εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς, οὔτε νὰ προσέχω-
μεν μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τῶν λεγομένων, ἀλλ', ἀφοῦ
ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰ νοήματα αὐτῶν καὶ ἀφοῦ μάθωμεν
καλῶς τὸν πλοῦτον, ὁ ὁποῖος κρύπτεται ἐντὸς αὐτῶν, νὰ
δοξάζωμεν τὸν Κύριόν μας, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὰ πάντα

της σοφίας ἅπαντα οἰκονομοῦντα. Εἰ γὰρ μὴ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν αἰτίαν ἐκάστου τῶν γινομένων ἐξετάζειν βουλοίμεθα, οὐ μόνον ταύτης κατηγορήσομεν, ὡς τῷ πενθερῷ αὐτῆς μιγείσης, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἄβραάμ αἰ-
5 τιασόμεθα, ὡς παιδοκτόνον τῇ γνώμῃ γεγεννημένον, καὶ τὸν Φινεές, ὡς κατ' αὐτὸν δύο φόνους ἐργασάμενον. Ἐὰν δὲ ἐκάστου τὴν αἰτίαν ἀκριβῶς καταμάθωμεν, κἀκείνους μέμψεως ἀπαλλάξομεν, καὶ αὐτοὶ πολλὴν ἐκεῖθεν τὴν ὠφέλειαν καρπωσόμεθα. Ἄλλὰ τὰ μὲν
10 κατὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην, ὡς ἡμῖν οἷόν τε ἦν, διεξεληλύθαμεν ἐπὶ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, εἰ δὲ μὴ ἀπεκάμετε, καὶ βούλεσθε, καὶ τῶν ἐξῆς ἐφαψόμεθα, καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν κατὰ τὸν θαυμαστὸν Ἰωσήφ διήγησιν ἤξομεν, ἵνα μάθητε καὶ ἐκ τῶν σήμερον λεγομένων,
15 ὅσα ὁ γενναῖος οὗτος ἀθλητῆς μετὰ τὰ ὄνειρατα ἐκεῖνα, τὰ τὴν βασιλείαν αὐτῷ μηνύοντα καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἀρχήν, ὑπέμεινε, καὶ ὅπως ἀπὸ ἀγῶνων ἀγῶνες αὐτὸν διεδέχοντο, καὶ πειρασμοῖς πειρασμοὶ συνήπτοντο, καὶ ἐπάλληλα ἦν τὰ νανάγια, καὶ ὁ κυ-
20 βερνήτης οὐ κατεποντίζετο, καὶ σφοδροτέρου τοῦ χειμῶνος ἐπανισταμένου, καθάπερ ἐπὶ τῶν οἰάκων καθήμενος, οὕτω τὴν ναῦν ἴθυνεν. Ἄξιον δὲ ἀκοῦσαι καὶ αὐτῶν τῶν ρημάτων, ἵνα πάντα μετὰ ἀκριβείας μαθεῖν δυνηθῶμεν.

25 «Ἰωσήφ δέ», φησί, «κατήχθη εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐκτῆσατο αὐτὸν ὁ ἀρχιμάγειρος Φαραὼ ἐκ χειρὸς Ἰσμαηλιτῶν». Εἶτα ἐπειδὴ καὶ οἱ παρὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτὸν ὠνησάμενοι βάρβαροὶ τινες καὶ ἀλλόκοτοι ἦσαν τὸ ἦθος, καὶ πάλιν αὐτοὶ τῷ Αἴγυπτίῳ τῷ ἀρχιμαγεί-
30 ρῳ τοῦ Φαραὼ αὐτὸν ἀπέδοντο, καὶ διαφόρους ἤμειβε δεσπότης ὁ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ πατρὸς ἀνατραφεὶς· ἵνα μὴ ξενιζώμεθα, πῶς ἤνεγκε τὴν μοχθηρὰν ἐκείνην δουλείαν νέος ὢν, καὶ πάσης τοιαύτης σκληραγωγίας ἄπειρος, καὶ ἐν οἰκίᾳ μετὰ πολλῆς τῆς πατρι-

μέ τὴν τόσῃ σοφίᾳ του. Διότι, ἐὰν δὲν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ καθενός γεγονότος, ὄχι μόνον θὰ κατηγορήσωμεν αὐτήν, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς ἐπιμιξίαν μὲ τὸν πενθερόν της, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀβραὰμ θὰ κατηγορήσωμεν, διότι ἔγινε παιδοκτόνος κατὰ τὴν σκέψιν, καὶ τὸν Φινεές, διότι ἔκαμε δύο φόνους. Ἐὰν ὁμως γνωρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν τοῦ καθενός, θὰ ἀπαλλάξωμεν καὶ ἐκείνους ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ ὠφεληθῶμεν πολὺ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορίαν. Ἀλλὰ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τὰ διηγήθημεν, ὅσον ἦτο δυνατόν, εἰς τὴν ἀγάπην σας μὲ κάθε λεπτομέρειαν, ἂν δὲ δὲν ἐκουράσθητε καὶ θέλετε νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὰ ἐπόμενα, θὰ ἔλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὴν διήγησιν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν θαυμάσιον Ἰωσήφ, διὰ νὰ μάθετε καὶ ἀπ' αὐτὰ πού θὰ εἰποῦμεν σήμερον, πόσα ὑπέφερον ὁ γενναῖος αὐτός ἀθλητῆς μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα προεμήνυον εἰς αὐτὸν τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ἐξουσίαν καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἂν καὶ ὁ ἕνας ἀγὼν διεδέχετο τὸν ἄλλον καὶ αἱ δοκιμασίαι ἠκολούθουν ἢ μίᾳ τὴν ἄλλην καὶ τὰ ναυάγια ἦσαν ἀλλεπάλληλα, ἀλλ' ὁμως ὁ κυβερνήτης δὲν κατεποντίζετο, καὶ ἂν καὶ ἐπανήρχετο ἢ κακοκαιρία σφοδροτέρα, διηύθυνεν ἔτσι τὸ πλοῖον, ὡσάν νὰ ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον τοῦ πλοίου. Ἀξίζει ὁμως νὰ ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς Γραφῆς, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν.

«Ὁ δὲ Ἰωσήφ», λέγει, «μετεφέρθη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἠγόρασεν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ Φαραῶ». Ἐπειτα, ἐπειδὴ καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἠγόρασαν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, ἦσαν βάρβαροι καὶ παράξενοι εἰς τὸ ἦθος, ἐπώλησαν μὲ τὴν σειρὰν των καὶ αὐτοὶ τὸν Ἰωσήφ εἰς τὸν Αἰγύπτιον ἀρχιμάγειρον τοῦ Φαραῶ καὶ ἔτσι ἤλλασσε διαφόρους κυρίους αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀνετράφη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς του. Διὰ νὰ μὴ παραξενευώμεθα, πῶς ὑπέφερον ἐκείνην τὴν σκληρὰν δουλείαν ἐνῶ ἦτο μικρὸς καὶ ἄπειρος ἀπὸ κάθε τέτοιαν σκληραγωγίαν καὶ εἶχεν ἀνατραφῆ μὲ πολλὴν πατρι-

κῆς φιλοστοργίας ἀνατραφεῖς, ἐπήγαγεν ἡ Γραφή λέγουσα· «Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων». Τί ἐστι, «Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ;». Συμπαρῆν αὐτῷ, φησὶν, ἡ ἄνωθεν χάρις, καὶ 5 αὐτὴ αὐτῷ πάντα τὰ δυσχερῆ ἐξευμάριζεν. Αὕτη πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ὠκονόμει· αὕτη καὶ τοὺς ἐμπόρους ἐκείνους ἡμερωτέρους αὐτῷ κατέστησε, καὶ ἀποδοσθαι τῷ ἀρχιμαγείρῳ κατηνάγκασεν, ἵνα ὀδῶ προβαίων οὕτω κατὰ μικρόν, καὶ διὰ τῶν πειρασμῶν τούτων ὀδεύων ἐπὶ τὸν τῆς βασιλείας θρόνον ἀνελθεῖν 10 δυναθῆ.

Ἄλλὰ σύ, ἀγαπητέ, ἀκούων ὅτι ὑπέμεινε τὴν δουλείαν τὴν παρὰ τοῖς ἐμπόροις, εἶτα διεδέξατο ἡ δουλεία τοῦ ἀρχιμαγείρου, λογίζου, πῶς οὐκ ἐταράττετο, οὐδὲ διελογίζετο καθ' ἑαυτὸν καὶ ἠπόρει καὶ ἔλεγε· τίς ἢ τῶν ὀνειράτων ἐκείνων ἀπάτη ἢ τοσαύτην τὴν περιφάνειάν μοι μηνύουσα; Ἴδου γὰρ μετὰ τὰ ὀνειράτα ἐκεῖνα δουλεία, καὶ δουλεία χαλεπή, καὶ δεσπότας ἀμείβω, ἀπὸ τούτου πρὸς ἐκείνον, καὶ ἀπ' ἐκείνου πρὸς τοῦτον, καὶ ἀναγκάζομαι ἔθειςιν ἄλλοκότοις συναναμίγνυσθαι. Ἄρα μὴ ἐγκατελείφθημεν; ἄρα μὴ παρώφθημεν παρὰ τῆς ἄνωθεν ροπῆς; Οὐδὲν τοιοῦτον οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ἔφερε πάντα πρῶως καὶ γενναίως. Ἦν γὰρ Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων». Τί ἐστιν, «Ἐπιτυγχάνων»; Πάντα αὐτῷ κατενώδου, πανταχοῦ προωδοποιεῖ αὐτῷ ἡ ἄνωθεν χάρις, καὶ οὕτω φανερὰ ἦν ἡ ἐπανθοῦσα αὐτῷ χάρις, ὡς καὶ τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ τῷ ἀρχιμαγείρῳ κατάδηλον τοῦτο γενέσθαι. «Ἦδει γάρ», 25 φησὶν, «ὁ κύριος αὐτοῦ, ὅτι Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ, καὶ πάντα, ὅσα ἂν ποιῆ, Κύριος εὐδοοῖ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Εὗρε δὲ Ἰωσήφ χάριν ἐναντίον τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτῷ ἔδωκε διὰ χειρὸς Ἰωσήφ». 35 Εἶδες ὅσον ἐστὶν ὑπὸ τῆς ἄνωθεν βοηθεῖσθαι δε-

κὴν στοργὴν εἰς τὸν οἶκον του, συνεχίζει ἡ Γραφή καὶ λέγει· «Καὶ ἦτο ὁ Κύριος μαζί με τὸν Ἰωσήφ καὶ εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἐπετύγχανε». Τί σημαίνει, «Καὶ ἦτο ὁ Κύριος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ»; Συνώδευεν αὐτόν, λέγει, ἡ θεία Χάρις καὶ αὐτὴ παρεμέριζεν ὅλας τὰς δυσκολίας του. Αὐτὴ ἦτο πού ἐρρῦθμιζεν ὅλας τὰς ὑποθέσεις του. Αὐτὴ κατέστησε καὶ τοὺς ἐμπόρους ἐκείνους πρὸ ἡμέρους καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ τὸν πωλήσουν εἰς τὸν ἀρχιμάγειρον, ὥστε νὰ προχωρῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ προχωρῶν διὰ μέσου αὐτῶν τῶν πειρασμῶν νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον.

Ἄλλὰ καὶ σὺ, ἀγαπητέ, ὅταν ἀκούης, ὅτι ὑπέμεινε τὴν δουλείαν εἰς τοὺς ἐμπόρους, ἔπειτα ὅτι τὴν διεδέχθη ἡ δουλεία εἰς τὸν ἀρχιμάγειρον, σκέψου, πῶς δὲν ἐταράσσεται, οὔτε ἐσκέπτετο, οὔτε ἠπόρει καὶ ἔλεγε· Διατί με ἠπάτησαν τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προανήγγελλον, ὅτι θὰ γίνω τόσο ἐνδοξος; Διότι ἰδού, μετὰ τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα ἦλθε δουλεία, καὶ δουλεία μάλιστα σκληρὴ, καὶ ἀλλάζω κυρίου, ἐρχόμενος ἀπὸ τὸν ἓνα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ζῶ με ἀλλοκότους συνηθείας. Ἄρα γε μήπως ἔχω ἐγκαταλειφθῆ; ἄρα γε μήπως ἔχω περιφρονηθῆ ἀπὸ τὴν θείαν χάριν; Τίποτε τέτοιο δὲν εἶπεν, οὔτε καὶ ἐσκέφθη, ἀλλ' ὑπέφερε τὰ πάντα με πραότητα καὶ γενναιότητα. «Διότι ἦτο ὁ Κύριος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ καὶ εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἐπετύγχανε». Τί σημαίνει, «Ἐπιτυχάνων»; Ὅλα ἤρχοντο εἰς αὐτόν εὐνοϊκά, παντοῦ ἡ θεία χάρις ἤνοιγεν εἰς αὐτόν τὴν ὁδὸν καὶ τόσο φανερὰ ἦτο αὐτὴ ἡ χάρις, ἡ ὅποια ἦτο πλήρης εἰς αὐτόν, ὥστε νὰ γίνῃ αὐτὴ ὀλοφάνερη καὶ εἰς τὸν κύριόν του τὸν ἀρχιμάγειρον. Διότι λέγει, «Ἐγνώριζεν ὁ κύριος του ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο μαζί του καὶ ὅλα αὐτὰ, τὰ ὅποια κάνει, ὁ Κύριος τὰ εὐλογεῖ εἰς τὰ χέρια του. Καὶ ἀπέκτησε τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κυρίου του ὁ Ἰωσήφ καὶ τὸν δῶρισεν ἐπιστάτην εἰς τὸν οἶκον του καὶ ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του τὴν παρέδωσε, διὰ νὰ τὴν διαχειρίζεται ἐκεῖνος».

Εἶδες πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι νὰ βοηθῆται κανεὶς

ξιάς; Ἴδου γὰρ καὶ νέος καὶ ξένος καὶ αἰχμάλωτος
 καὶ δοῦλος, καὶ πᾶσαν ἐγχειρίζεται παρὰ τοῦ δεσπό-
 του τὴν οἰκίαν, «Καὶ πάντα διὰ χειρὸς αὐτοῦ δέδω-
 κε», φησί. Διὰ τί; Ἐπειδὴ μετὰ τῆς ἄνωθεν συνεργί-
 5 ας καὶ τὸν οἰκειὸν τρόπον εἰσήνεγκεν. «Ἐὐηρέσται γὰρ
 αὐτῷ», φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἕμετὰ πολλῆς εὐνοίας ἅπαν-
 τα διεπράττετο. Ἐἶτα βουλόμενος αὐτὸν ὁ φιλόνηθρος
 Θεὸς ἐν πλείονι καταστήσαι ἀδεία, οὐκ ἀπήλλαξε
 τῆς δουλείας, οὐδὲ ἐν ἐλευθερίᾳ παρεσκεύασεν εἶναι.
 10 Τοῦτο γὰρ αὐτῷ ἔθος αἰεὶ, τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας οὐκ
 ἀπαλλάττειν τῶν κινδύνων, οὐδὲ ἐλευθεροῦν τῶν πει-
 ρασμῶν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς πειρασμοῖς τοσαύτην ἐπι-
 δεῖκνυσθαι τὴν οἰκειαν ροπὴν, ὡς αὐτοὺς τοὺς πει-
 ρασμοὺς ὑπόθεσιν αὐτοῖς ἑορτῆς γίνεσθαι. Διὰ τοῦτο
 15 καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔλεγεν, «Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς
 με». Οὐχὶ τὴν θλίψιν ἀπήλασας, φησὶν, οὐδὲ ταύτης
 ἀπαλλάξας ἐν ἀνέσει με εἶναι πεποίηκας, ἀλλ' ὅπερ ἔ-
 στι θυμαστὸν καὶ παράδοξον, ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων
 τυγχάνοντα ἐν ἀδείᾳ εἶναι παρασκευάσας. Τοῦτο δὴ
 20 καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ ὁ φιλόνηθρος Δεσπότης. «Ἐὐλόγη-
 σε γὰρ τὸν οἶκον τοῦ Αἰγυπτίου διὰ τὸν Ἰωσήφ». Καὶ
 ἐμάνθανε λοιπὸν ὁ βάρβαρος, ὅτι τῶν ὑποκειμένων ἔ-
 στι τῷ Θεῷ ὁ νομιζόμενος οἰκέτης, «Καὶ ἐπέτρεψε»,
 φησὶν, «ἅπαντα ὅσα ἦν αὐτῷ διὰ χειρὸς Ἰωσήφ· καὶ
 25 οὐκ ἤδει οὐδέν, πλην τοῦ ἄρτου οὗ ἤσθιε». Μονονουχὶ
 δεσπότην αὐτὸν κατέστησε πάσης τῆς ἑαυτοῦ οἰκίας.
 Καὶ ἦν ὁ δοῦλος, ὁ αἰχμάλωτος ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα
 ἔχων πάντα τὰ τοῦ δεσπότη. Τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετῆ·
 ὅπου γὰρ εἴαν αὕτη φανῆ, πάντων περιγίνεται καὶ
 30 κρατεῖ. Ὡσπερ γὰρ τοῦ φωτὸς ἀνατείλαντος ἀπελαύ-
 νεται τὸ σκότος, οὕτω καὶ νῦν τῆς ἀρετῆς φανείσης
 ἐκποδῶν πᾶσα κακία γίνεται.

ἀπὸ τὴν δεξιάν τοῦ Κυρίου; Διότι ἰδοῦ, ἂν καὶ ἦτο καὶ νέος καὶ ξένος καὶ αἰχμάλωτος καὶ δοῦλος, ὅμως ἔχει τὴν διαχείρισιν τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου του, «Καὶ ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του τὴν παρέδωσε, διὰ νὰ τὴν διαχειρίζεται ἐκεῖνος», λέγει. Διὰτί; Διότι μαζί μὲ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν προσέφερε καὶ τὸν ἰδικόν του τρόπον. Διότι λέγει, «Ἦτο εὐχάριστος εἰς αὐτόν», ἀντὶ νὰ εἰπῆ, ἔκαμνε τὸ κάθε τι μὲ πολλὴν ἀγάπην. Ἐπειτα ἂν καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ περισσότερο ἀσφαλῆ, ὅμως δὲν τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, οὔτε τὸν κατέστησεν ἐλεύθερον. Διότι ἔτσι συνηθίζει πάντοτε αὐτός, νὰ μὴ ἀπαλλάσῃ δηλαδὴ τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς κινδύνους, οὔτε νὰ τοὺς ἐλευθερώῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ μέσα εἰς αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν βοήθειάν του, ὥστε καὶ οἱ πειρασμοὶ οἱ ἴδιοι νὰ γίνωνται εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴ ἑορτασμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔλεγε· «Μέσα εἰς τὴν θλίψιν μου μὲ ἔκαμες νὰ εὐφρανθῶ»¹. Δὲν λέγει, ἔδιωξες τὴν θλίψιν, οὔτε ὅτι, ἀφοῦ μὲ ἀπήλλαξες ἀπ' αὐτὴν, μὲ ἔκαμες νὰ ζῶ μέσα εἰς τὰς ἀνέσεις, ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον, ὅτι, ἂν καὶ εὐρισκόμην ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων, μὲ ἔκαμες νὰ ζῶ χωρὶς φόβον. Αὐτὸ λοιπὸν ἔκαμε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος. «Διότι εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν οἶκον τοῦ Αἰγυπτίου ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰωσήφ». Καὶ ἐγνώριζεν εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ὁ θάρβαρος, ὅτι αὐτός ποῦ ἐθεωρεῖτο ὑπηρέτης, εἶναι ἐκ τῶν οἰκείων τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἀνέθεσε τὰ πάντα», λέγει, «ὅσα εἶχεν αὐτός, εἰς τὰ χέρια τοῦ Ἰωσήφ. Καὶ δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἄρτον, τὸν ὁποῖον ἔτρωγεν». Ἦτο ὡσὰν νὰ κατέστησεν αὐτὸν κύριον ὀλοκλήρου τῆς οἰκίας του. Καὶ εἶχεν ὁ δοῦλος, ὁ αἰχμάλωτος, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλα ὅσα εἶχεν ὁ κύριος. Τόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ. Διότι ὅπου καὶ ἂν φανῆ, ὅλα τὰ νικᾷ καὶ τὰ ὑπερβάλλει. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἀνατέλλει τὸ φῶς καὶ χάνεται τὸ σκότος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τώρα, ἀφοῦ ἐφάνη ἡ ἀρετὴ, κάθε κακία τρέπεται εἰς φυγὴν.

4. Ἄλλὰ τὸ πονηρὸν θηρίον ὁ διάβολος, θεασάμενος τοῦ δικαίου τὴν εὐδοκίμησιν, καὶ ὅτι δι' αὐτῶν τῶν νομιζομένων λυπηρῶν περιφανέστερος ἐγίνετο, τρίζων τοὺς ὀδόντας καὶ μεμηνῶς, καὶ οὐδὲ φέρων ὄρᾱν τὸν δίκαιον οὕτω καθ' ἑκάστην ἡμέραν λαμπρότερον γινόμενον, βόθρον αὐτῷ ἀνορύττει βαθύν, καὶ κρημνόν, ὡς ἐνόμιζε, μέγιστον αὐτῷ τίκτοντα τὸν ὀλεθρον, καὶ χειμῶνα κατασκευάζει, σφοδρὸν αὐτῷ τὸ ναυάγιον ἐργάσασθαι δυνάμενον· ἀλλ' ἐμάνθανεν οὐκ εἰς μακρὰν, ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζει, καὶ κατὰ τῆς οἰκείας κεφαλῆς ἅπαντα διαπράττεται. «Καὶ ἦν Ἰωσήφ», φησί, «καλὸς τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει». Τίνος ἔνεκεν ἡμῖν τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματος διηγεῖται; Ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐ μόνον τῇ κατὰ ψυχὴν εὐμορφία ἦν καλός, ἀλλὰ καὶ τῷ σώματι. Ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας νέος ἦν, καὶ «Καλὸς τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει». Ταῦτα δὲ προλαβοῦσα διηγεῖται περὶ αὐτοῦ ἡ θεία Γραφή, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς, ὡς ἀλοῦσα τῷ κάλλει τοῦ νεανίσκου ἡ Αἴγυπτία πρὸς τὴν παράνομον ἐκείνην μίξιν αὐτὸν ἐκάλει. «Καὶ ἐγένετο», φησί, «μετὰ ταῦτα». Τί ἐστι, «Μετὰ ταῦτα»; Μετὰ τὸ πάσης τῆς οἰκίας τὴν ἐξουσίαν αὐτὸν ἐμπιστευθῆναι, καὶ μετὰ τὸ ἐν τσοσάτῃ εἶναι τιμῇ ἀξιωθῆναι παρὰ τοῦ δεσπότου, «Ἐπέβαλεν ἡ γυνὴ τοῦ κυρίου αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ». Ὅρα τὴν ἀναίδειαν τῆς ἀκολάστου γυναικός. Οὐχ ὅτι δέσποινα εἶναι ἐνομίζετο ἐν διανοίᾳ ἔλαβεν, οὐχ ὅτι οἰκέτης ἦν ἐκεῖνος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς εὐμορφίας ἀλοῦσα, καὶ τὸν ἐμπρησμόν τὸν σατανικὸν δεξαμένη, ἐπιπηδᾷ ἐπεχειρεῖ λοιπὸν τῷ νεανίσκῳ, καὶ τὸν πονηρὸν τοῦτον λογισμόν ἐν τῇ διανοίᾳ συνέχουσα, καιρὸν ἐπεξήτει καὶ ἐρημίαν τὴν δυναμένην αὐτῇ συμπρᾶξαι πρὸς τὴν παράνομον ταύτην ἐπιχειρήσιν. «Ὁ δέ», φησὶν, «οὐκ ἤθελεν»· οὐκ ἐπέιθετο, οὐδὲ κατεδέχετο τὰ

4. Τὸ πονηρὸν θηρίον ὅμως, ὁ διάβολος, ὅταν εἶδε τὴν πρόοδον τοῦ δικαίου καὶ ὅτι καὶ μὲ αὐτὰ ποῦ ἔθεωροῦντο λυπηρά, ἐγίνετο περισσότερο ἐνδοξος, τρίζων τὰ δόντια του καὶ πλήρης ἀπὸ μανίαν, ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσε νὰ βλέπῃ τὸν δίκαιον νὰ γίνεται ἔτσι καθημερινῶς καὶ ἐνδοξότερος, σκάπτει δι' αὐτὸν βαθὺν λάκκον καὶ κρημνόν, ποῦ ὅπως ἐνόμιζε θὰ τοῦ ἐπροκαλοῦσε πολὺ μεγάλην καταστροφὴν καὶ τοῦ προετοιμάζει μεγάλην φουρτούναν, ἢ ὁποία θὰ ἤμποροῦσε νὰ προκαλέσῃ εἰς αὐτὸν πολὺ σφοδρὸν ναυάγιον. Ἄλλὰ μετὰ ἀπ' ὀλίγον ἐμάθαιναν, ὅτι κλωτᾶ ἐπάνω εἰς τὰ καρφιά, καὶ ὅτι ὅλα, ὅσα πράττει, στρέφονται ἐναντίον τῆς κεφαλῆς του. «Καὶ ὁ Ἰωσήφ», λέγει, «ἦτο ὡραῖος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὁμορφος εἰς τὸ πρόσωπον». Διατί μᾶς διηγεῖται τὴν ὁμορφίαν τοῦ σώματος; Διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν ἦτο μόνον εἰς τὴν ψυχὴν καλός, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σῶμα. Καθ' ὅσον εὕρισκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητος καὶ ἦτο «ὡραῖος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὁμορφος εἰς τὸ πρόσωπον». Καὶ διηγεῖται ἢ ἀγία Γραφή αὐτὰ εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν προτέρων, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἡ Αἰγυπτία ἐκυριεύθη ἀπὸ τὴν ὡραιότητα τοῦ νέου καὶ τὸν ἐκάλει εἰς τὴν παράνομον ἐκείνην σύζευξιν. «Καὶ συνέβη», λέγει, «μετὰ ἀπὸ αὐτὰ». Τί σημαίνει «Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ»; Μετὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ποῦ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν ὀλοκλήρου τῆς οἰκίας του, καὶ μετὰ ἀπὸ τότε ποῦ ἠξιώθη ἀπὸ τὸν κύριόν του νὰ ἔχῃ τόσην τιμὴν, «Ἐρριψεν ἡ σύζυγος τοῦ κυρίου του τοὺς ὀφθαλμούς της εἰς τὸν Ἰωσήφ μὲ πονηρὰς διαθέσεις».

Πρόσεχε τὴν ἀναίδειαν τῆς ἀκολάστου γυναικός. Οὔτε ἐσκέφθη, ὅτι ἔθεωρεῖτο κυρία, οὔτε ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὑπῆρέτης, ἀλλὰ κυριευθεῖσα ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν καί, ἀφοῦ ἐκάη ἀπὸ τὴν σατανικὴν φωτιάν, ἐπεχείρει νὰ κἀνῃ ἔφοδον ἐναντίον τοῦ νέου, καί, ἔχουσα εἰς τὸν νοῦν της τὴν πονηρὰν αὐτὴν σκέψιν, ἔψαχνε νὰ εὔρῃ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ τὴν μοναξιάν, ἢ ὁποία θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν παράνομον αὐτὴν ἐπιχείρησιν. «Αὐτὸς ὅμως», λέγει, «δὲν ἤθελε». Δὲν ὑπήκουεν, οὔτε ἐδέ-

παρ' ἐκείνης ρήματα. Ἦδει γὰρ πολὺν αὐτῷ φέρον-
 τα τὸν ὄλεθρον· καὶ οὐ μόνον τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐσκόπει,
 ἀλλὰ σπουδὴν ἐποιεῖτο κἀκείνην, καθ' ὅσον οἶόν τε
 ἦν, ἀπαλλάξαι τῆς μανίας καὶ τῆς ἀτόπου ταύτης ἐ-
 5 πιθυμίας. Καὶ συμβουλήν αὐτῇ εἰσάγει ἱκανὴν αὐτὴν
 καταιδέσαι, καὶ ποιῆσαι τὸ συμφέρον ἐπιγνώωναι.
 «Εἶπε γάρ», φησί, «τῇ γυναικὶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ» (ἡ
 δέσποινα παρὰ τοῦ δούλου συμβουλήν δέχεται). «εἰ
 ὁ κύριός μου οὐ γινώσκει δι' ἐμὲ οὐδὲν τῶν ἐν τῷ
 10 οἴκῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ, δέδωκεν εἰς
 τὰς χεῖράς μου».

Ὡ εὐγνωμοσύνης ἀνδρός. Ὅρα πῶς ἀπαριθμεῖ-
 ται τοῦ δεσπότου τὰς εὐεργεσίας, ἵνα δείξῃ ὅση τῇ
 ἀγνωμοσύνη ἐκείνη κέχρηται πρὸς τὸν ὁμόζυγον. Εἰ
 15 γὰρ ἐγώ, φησὶν, ὁ οἰκέτης, ὁ ξένος, ὁ αἰχμάλωτος,
 τοσαύτης ἀπήλαυσα παρ' αὐτοῦ ἀδειας, ὡς ἅπαντα ὑ-
 πὸ τὴν χεῖρα εἶναι τὴν ἐμὴν, καὶ οὐδὲν ἐστὶν ὃ ὑπεξ-
 αιρεῖται τῆς χειρός μου, πλὴν σοῦ, ἀλλὰ πᾶσι μὲν
 αὐτὸς ἐπίκειμαι, μόνη δὲ σοὶ ὑποτέταγμαί, καὶ ἔξω
 20 τυγχάνεις τῆς ἐμῆς ἐξουσίας. Εἶτα ἵνα καιρίαν δῶ
 τὴν πληγὴν, καὶ ὑπομνήσῃ τῆς εὐνοίας τοῦ ἀνδρός,
 καὶ πείσῃ αὐτὴν μὴ ἀγνώμονα περὶ τὸν σύνοικον γε-
 νέσθαι, φησί· καὶ σὺ διὰ τοῦτο ἔξω τῆς ἐξουσίας τῆς
 ἐμῆς τυγχάνεις, «Διὰ τὸ σὲ γυναῖκα αὐτοῦ εἶναι».
 25 Εἰ τοίνυν γυνὴ αὐτοῦ τυγχάνεις, «πῶς οὖν ποιήσω τὸ
 ρῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ
 Θεοῦ;». Ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνη τὴν ἐρημίαν ἐξήτει, καὶ
 καιρὸν ἀνέμενε, λαθεῖν σπουδάξουσα τὸν ἄνδρα, καὶ
 τοὺς οἰκέτας τοὺς ἐπὶ τῆς οἰκίας ἅπαντας, φησὶν οὐ-
 30 τος· «Πῶς δυνήσομαι ποιῆσαι τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ
 ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;». Τί γὰρ νομίζεις;
 Κἂν πάντας λαθεῖν δυνηθῶμεν, τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλ-
 μὸν οὐ δυνάμεθα λαθεῖν. Ἐκείνον μόνον δεδοικέναι

χετο τοὺς λόγους ἐκείνης. Διότι ἐγνώριζεν, ὅτι θὰ προεκάλουν εἰς αὐτὸν μεγάλην καταστροφὴν. Καὶ ὄχι μόνον ἐσκέπτετο διὰ λογαριασμόν του, ἀλλὰ ἐφρόντιζε καὶ δι' ἐκείνην, ὅσον ἦτο δυνατόν, νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν τρέλλαν καὶ τὴν παράνομον αὐτὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ δίδει εἰς αὐτὴν συμβουλήν ἀρκετὴν νὰ τὴν κάμῃ νὰ ἐντραπῇ καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ συμφέρον της. Διότι λέγει, «Εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ κυρίου του». (Ἡ κυρία δέχεται συμβουλήν ἀπὸ τὸν δούλον). «Ἴδου ὁ κύριός μου δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπ' ὅσα ἔχει εἰς τὸν οἶκόν του, ἀλλὰ λόγῳ τῆς πρὸς ἐμέ ἐμπιστοσύνης του ὅλα ὅσα ἔχει τὰ παρέδωσεν εἰς τὰ χέρια μου».

Πῶ, πῶ μέγεθος εὐγνωμοσύνης ἀνθρώπου. Πρόσεχε πῶς ἀπαριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας τοῦ κυρίου του διὰ νὰ ἀποδείξῃ, μὲ πόσῃν ἀχαριστίαν συμπεριφέρεται πρὸς τὸν σύζυγόν της. Διότι, λέγει, πράγματι ἐγὼ ὁ ὑπηρέτης, ὁ ξένος, ὁ αἰχμάλωτος, ἀπήλαυσα τόσῃν ἐλευθερίαν ἐκ μέρους του, ὥστε τὰ πάντα νὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, καὶ δὲν εἶναι τίποτε πού νὰ ἐξαιρῆται, ἐκτὸς ἀπὸ σέ, ἀλλὰ ὅλα νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, μόνον δὲ εἰς σέ ὑποτάσσομαι καὶ εἶσαι ἔξω ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν μου. Ἐπειτα διὰ νὰ ἀνοίξῃ εἰς αὐτὴν ἀποφασιστικὴν πληγὴν καὶ διὰ νὰ τὴν ὑπενθυμῆσῃ διὰ τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀνδρός της καὶ διὰ νὰ τὴν πείσῃ νὰ μὴ φανῇ ἀχάριστη εἰς τὸν σύζυγόν της λέγει· Καὶ σὺ διὰ τὸν ἐξῆς λόγον εἶσαι ἐκτὸς τῆς δικαιοδοσίας μου, «Διότι εἶσαι σύζυγός του». Ἐὰν λοιπὸν συμβαίῃ νὰ εἶσαι γυναῖκα του, «πῶς θὰ κάμω αὐτὸ τὸ κακὸν καὶ θὰ ἀμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ;». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκείνη ἐπέδωκε τὴν ἐρημίαν καὶ ἐπερίμενε τὴν εὐκαιρίαν, προσπαθοῦσα νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς τοῦ ἀνδρός της καὶ ὄλων τῶν ὑπηρετῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὸν οἶκόν, λέγει αὐτός· «Πῶς θὰ ἠμπορέσω νὰ κάμω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ ἀμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ;». Διότι τί νομίζεις; Καὶ ἂν ἠμπορέσωμεν νὰ διαφύγωμεν τὴν προσοχὴν ὄλων, τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὸν ἀποφύγωμεν. Ἐκεῖνον μόνον πρέπει νὰ φοβώ-

δεῖ, καὶ ἀγωνιᾶν καὶ τρέμειν, ὥστε μὴ ὑπὸ ταῖς ἐκείνου ὀφθαλμοῖς παράνομόν τι διαπράξασθαι.

Καὶ ἵνα μάθωμεν τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ δικαίου ἀρετὴν, καὶ ὅτι οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις
 5 τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑπέμεινε, καὶ τῆς λέξεως ταύτης ἠνέσχετο, καὶ συμβουλευῶν οὐκ ἐπαύσατο, φησὶν ἡ Γραφή· Ἠνίκα δὲ ἐλάλει ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ οὐχ ὑπήκουσεν αὐτῆς· ἐπιτηρήσασα τὰ ἐπὶ τῆς οἰκίας διαπραττόμενα ἐπισηδᾷ τῷ νεανίσκῳ, καθάπερ θηρίον
 10 θῆγον τοὺς ὀδόντας, καὶ ἐπισπασαμένη τῶν ἱματίων κατεῖχε. Μὴ ἀπλῶς τοῦτο παραδράμωμεν, ἀλλ' ἐννοήσωμεν ὅσον ὑπέμεινε τὸν ἀγῶνα ὁ δίκαιος ἐκεῖνος. Οὐ γὰρ οὕτω θαυμαστὸν ἦν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ἐν μέσῃ τῇ Βαβυλωνίᾳ καμίνῳ τοὺς τρεῖς παῖδας ὄντας ἀ-
 15 βλαβεῖς διαμεῖναι, καὶ μηδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς παθεῖν, ὡς θαυμαστὸν ἐγένετο καὶ παράδοξον τὸν θαυμαστὸν τοῦτον νεανίσκον κατασχεθέντα τῶν ἱματίων ὑπὸ τῆς μιαρᾶς ταύτης καὶ ἀκολάστου μὴ ἐνδοῦναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια ἀφέντα ἐν ταῖς ἐκείνης χερσὶν οὕτως ἀπο-
 20 πηδῆσαι. Ὡσπερ γὰρ οἱ τρεῖς παῖδες ἐκεῖνοι διὰ τὴν οἰκειάν ἀρετὴν τῆς ἄνωθεν ἀπολαύσαντες ροπῆς, τοῦ πυρὸς κρείττους ὄφθησαν, οὕτω καὶ οὗτος, ἐπειδὴ τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσέφερε, καὶ τῆς σωφροσύνης τοὺς ἀγῶνας μετὰ πολλοῦ τοῦ τόνου ἐπεδείκνυτο, πολλῆς
 25 καὶ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας ἀπήλαυσε, τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς συμπρατούσης αὐτῷ τοσοῦτον ἄθλον νικῆσαι, καὶ ἔξω τῶν δικτύων τῆς ἀσελγοῦς ἐκείνης καταστῆναι. Καὶ ἦν ἰδεῖν λοιπὸν τότε τὸν θαυμάσιον τοῦτον γυμνὸν μὲν ἐξιόντα ἱματίων, ἐνδεδυμένον δὲ τῆς σω-
 30 φροσύνης τὸ ἐνδυμα, καὶ καθάπερ ἀπὸ τινος πυρᾶς καὶ καμίνου ἀβλαβῆ διαφυγεῖν, καὶ οὐ μόνον οὐ κατακαυθέντα, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερον καὶ φαιδρότερον γεγεννημένον.

Β. Ἄλλ' ὄρα μετὰ τοσαύτην νίκη, μετὰ τοσαύ-
 35 τὴν ἀνδρείαν, ὑπὲρ ὧν ἐχρῆν αὐτὸν στεφανωθῆναι,

μεθα καὶ νὰ ἀγωνιῶμεν καὶ νὰ τρέμωμεν, ὥστε νὰ μὴ διαπράξωμεν τίποτε τὸ πονηρὸν ὑπὸ τὰ βλέμματα αὐτοῦ.

Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ὅτι ὄχι μόνον μίαν φοράν, οὔτε δύο, ἀλλὰ πολλές φορές ὑπέμεινεν αὐτὸν τὸν ἀγῶνα καὶ ἠνέχθη αὐτὰς τὰς λέξεις καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ συμβουλεύῃ, λέγει ἡ Γραφή. "Ἄν καὶ ἠνώχλει αὐτὸν καθημερινῶς, ὅμως δὲν ὑπεχώρησεν εἰς αὐτήν. Καὶ ἀφοῦ παρετήρησε, τί ἐγένετο ἐντὸς τῆς οἰκίας, ὁρμᾶ εἰς τὸν νέον ὡσάν θηρίον, τὸ ὁποῖον ἀκονίζει τοὺς ὀδόντας του καὶ ἀφοῦ ἤρπαξε τὰ ἐνδύματά του, τὰ ἐκράτησεν. "Ἄς μὴ προσπεράσωμεν χωρὶς προσοχὴν αὐτό, ἀλλ' ἄς σκεφθῶμεν, πόσον ἀγῶνα ὑπέμεινεν ὁ δίκαιος ἐκεῖνος. Διότι δὲν ἦτο τόσο ἀξιόθαυμαστοῦ, ὅπως ἐγὼ νομίζω, τὸ νὰ μείνουν ἀβλαβεῖς καὶ νὰ μὴ πάθουν τίποτε οἱ τρεῖς νέοι, οἱ ὁποῖοι ἐρρίφθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα μέσα εἰς τὴν κάμινον, ὅσον ἀξιοθαύμαστος καὶ παράδοξος ἐγένεν αὐτός ὁ νέος, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἐστερήθη τὰ ἐνδύματα ἀπ' αὐτὴν τὴν μιανὰν καὶ ἀκόλαστον γυναῖκα, δὲν ὑπέκυψεν, ἀλλ', ἀφοῦ ἄφησεν αὐτὰ εἰς τὰ χέρια τῆς, ἔφυγε γρήγορα εἰς αὐτὴν τὴν κατᾶστασιν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς παῖδες ἀπήλαυσαν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς των καὶ ἀπεδείχθησαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ πῦρ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτός, ἀφοῦ προσεπάθησεν ὅσον ἠδύνατο καὶ ἠγωνίσθη μὲ σταθερότητα διὰ τὴν ἀγνότητα, ἔλαβε καὶ μεγάλην τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, διότι τὸν καθωδήγει τὸ χεῖρι τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ νικήσῃ εἰς τόσον μεγάλον ἀγῶνα καὶ νὰ μείνῃ ἔξω ἀπὸ τὰ δίκτυα ἐκείνης τῆς ἀσελγοῦς. Καὶ θὰ ἠμποροῦσε λοιπὸν κανεὶς νὰ ἰδῇ ἐκεῖνον τὸν ἀξιοθαύμαστον νὰ ἐξέρχεται γυμνὸς ἀπὸ ἐνδύματα, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ τὸ ἐνδυμα τῆς ἀγνότητος καὶ ὡσάν νὰ εἶχε ξεφύγει ἀπὸ κάποιαν πυρὰν καὶ κάμινον ἀβλαβῆς, ὄχι μόνον χωρὶς νὰ ἔχη καῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχη γίνει περισσότερο λαμπρὸς καὶ περισσότερο φωτεινός.

5. Ἀλλὰ πρόσεχε, ὅτι πάλιν ὑπομένει τὰ μύρια θάσσανα, ὡσάν νὰ ἦτο ὑπεύθυνος, μετὰ ἀπὸ τόσην νίκην,

ὑπὲρ ὧν ἐχρῆν αὐτὸν ἀνακηρυχθῆναι, πάλιν ὡσανεὶ
 ὑπεύθυνον τὰ μυρία ὑπομένοντα δεινά. Ἡ γὰρ Αἰγυ-
 πτία ἐκείνη οὐ φέρουσα λοιπὸν τὴν αἰσχύνην καὶ τὸ
 ὄνειδος, ἧ περιέβαλλεν ἑαυτὴν ἀδυνάτοις ἐπιχειρήσα-
 5 σα, πρότερον μὲν τοὺς ἐπὶ τῆς οἰκίας συγκαλεσαμένη
 κατηγορεῖ τοῦ νεανίσκου, καὶ τὰ παρ' αὐτῆς μανικῶς
 προταθέντα, ὡς παρ' ἐκείνου εἰρημένα φήσασα, οὐ-
 τως ἀπατᾶν ἅπαντας ἐπεχείρει. Τοιοῦτον γὰρ ἔθος
 τῆ κακία, ἀεὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀγωνιζομένην τὰ ἑαυ-
 10 τῆς ἐλαττώματα ἐκείνη ἐπιχειρεῖν προστρίβεσθαι· ὃ
 δὴ καὶ αὕτη τότε ἐποίει, τὸν νεανίσκον ὡς ἀκόλαστον
 διαβάλλουσα, καὶ ἑαυτῇ προσωπεῖον σωφροσύνης πε-
 रिτιθεῖσα, καὶ λέγουσα διὰ τοῦτο κἀκεῖνον τὰ ἱμάτια
 καταλελοιπέναι, καὶ ταύτην ταῦτα κατεσχηκέναι. Καὶ
 15 ὁ φιλόκωπος Θεὸς ἐμακροθύμει καὶ ἠνείχετο, ἵνα
 διὰ πάντων τὸν ἑαυτοῦ οἰκέτην λαμπρότερον ἀποφή-
 νη. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἐλθόντι τῷ ἀνδρὶ μετὰ πολλῆς
 τῆς κακουργίας εἰποῦσα καὶ κατηγορήσασα τοῦ νεα-
 νίσκου ἔλεγεν· «Εἰσῆλθε πρὸς με ὁ παῖς ὁ Ἑβραῖος,
 20 ὃν εἰσήγαγες πρὸς ἡμᾶς, ἐμπαῖξαί μοι». Ἀθλία καὶ
 ταλαίπωρε. Οὐκ αὐτὸς εἰσήγαγεν ὥστε ἐμπαῖξαί σοι,
 ἀλλ' ὁ διάβολός σε εἰσήγαγεν, ὥστε μὴ μόνον μοιχα-
 λίδα γενέσθαι, ἀλλὰ, τὸ ἦκον εἰς σέ, καὶ φόνον ἐρ-
 γάσασθαι. Καὶ ἐδείκνυ λοιπὸν εἰς ἀπόδειξιν τῶν παρ'
 25 αὐτῆς λεγομένων τὰ ἱμάτια τοῦ νεανίσκου.

Ἐννόει μοι ἐνταῦθα τοῦ κοινοῦ πάντων ἀνθρώπων
 Δεσπότου τὴν φιλανθρωπίαν. Ὡσπερ γὰρ τῶν ἀδελ-
 φῶν αὐτὸν ἐξείλετο βουλομένων αὐτὸν ἀνελεῖν, καὶ
 παρεσκεύασε πρότερον μὲν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ
 30 Ρουβὴν εἰς τὸν λάκκον ἐμβληθῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα
 πάλιν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ἰούδα τοῖς ἐμπόροις
 διαπραθῆναι, ἵνα τῶν ὄνειράτων ἧ ἔκθασις εἰς ἔργον
 ἐλθοῦσα πείσῃ τὸν δίκαιον, ὡς οὐ μάτην οὐδὲ εἰκῆ

μετά ἀπό τόσῃν γενναιότητα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων θά ἔπρεπε νά στεφανωθῇ καὶ νά ἀνακηρυχθῇ θριαμβευτής. Διότι ἡ Αἴγυπτιὰ ἐκείνη, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερε πλέον τὴν προσβολὴν καὶ τὴν ἐντροπήν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐγέμισε τὸν ἑαυτὸν της, ἀφοῦ ἐπεχείρησεν ὅσα ἦτο ἀδύνατον νά γίνουσι, πρῶτον μὲν, ἀφοῦ συνεκάλεσε τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκίας, κατηγορεῖ τὸν νεανίσκον, καὶ αὐτὰ ποῦ ἐπρότεινεν αὐτῇ μὲ πάθος, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι εἶχον λεχθῆ ἀπ' ἐκείνου, ἔτσι ἐπιχειρεῖ νά τοὺς ἐξαπατήσῃ ὅλους. Διότι ἔτσι συνηθίζει ἡ κακία νά κἀνῃ, ὅταν δηλαδὴ ἀγωνίζεται κατὰ τῆς ἀρετῆς, νά ἀποδίδῃ πάντοτε τὰ ἰδικὰ της ἐλαττώματα εἰς ἐκείνην. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμε τότε καὶ αὐτῇ, ἀφοῦ κατηγορεῖ τὸν νεανίσκον ὡς ἀκόλαστον καὶ ἀφοῦ ἡ ἴδια ἐφόρει εἰς τὸν ἑαυτὸν της τὸ προσωπεῖον τῆς ἀγνότητος καὶ ἔλεγεν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐκείνος ἐγκατέλειψε τὰ ἐνδύματα καὶ ὅτι αὐτῇ τὰ ἐκράτησε. Καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἔδειχνε μακροθυμίαν καὶ ἀνοχήν, διὰ νά δείξῃ μὲ ὅλα αὐτὰ λαμπρότερον τὸν ἰδικὸν του δοῦλον. Διότι ὅλα αὐτὰ, ὅταν ἦλθεν ὁ ἄνδρας της, ἀφοῦ τὰ εἶπε μὲ πολλὴν κακουργίαν καὶ ἀφοῦ κατηγορήσῃ τὸν νεανίσκον, ἔλεγεν· «Εἰσηλθε πρὸς ἐμέ ὁ δοῦλος αὐτοῦ ὁ Ἑβραῖος, τὸν ὁποῖον ἔφερες εἰς τὴν οἰκίαν μας, διὰ νά μὲ ἐξευτελίσῃ». Ἀθλία καὶ ταλαίπωρε. Δὲν εἰσηλθεν αὐτὸς διὰ νά σέ ἐξευτελίσῃ, ἀλλ' ὁ διάβολος σέ ἔβαλεν, ὥστε ὄχι μόνον νά γίνῃς μοιχαλίδα, ἀλλὰ, ἂν σοῦ ἦτο δυνατόν, καὶ φόνον νά κἀνῃς. Καὶ ἔδειχνε λοιπὸν τὰ ἐνδύματα τοῦ νεανίσκου διὰ νά ἀποδείξῃ ὅσα ἔλεγεν.

Σκέψου ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ κοινου Κυρίου ὁλῶν τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως δηλαδὴ ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νά τὸν φονεύσουν, καὶ τοὺς ἔκαμε πρῶτον μὲν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ρουβὴν νά τὸν ρίξουν εἰς τὸν λάκκον καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ πάλιν κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰούδα νά τὸν πωλήσουν εἰς τοὺς ἐμπόρους, διὰ νά πραγματοποιηθῇ ἡ ἐπαλήθευσις τῶν ὀνείρων καὶ νά πείσῃ τὸν δίκαιον, ὅτι δὲν προανηγέλλοντο αὐτὰ εἰς αὐτὸν μάταια καὶ χωρὶς λό-

ἐκεῖνα αὐτῷ προεμηνύετο, οὕτω καὶ νῦν ἡ ἄνωθεν
 χεὶρ ἦν ἡ τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον κατέχουσα, καὶ μὴ
 συγχωρήσασα εὐθέως ἐπὶ τὴν σφαγὴν ὁρμῆσαι τοῦ
 νεανίσκου. Τί γὰρ ἦν τὸ κωλύον, μαθόντα ὡς εἰς αὐ-
 5 τὴν τὴν εὐνήν ἀδικῆσαι αὐτὸν ἐπεχείρησε, μὴ τοῦτο
 ποιῆσαι; Ἄλλ' ὁ εὐμήχανος Θεὸς τοσαύτην παρε-
 σκεύασεν αὐτὸν ἐπιδειξάσθαι τὴν πραῦτητα, ἵνα ἐμ-
 βληθεὶς τῷ δεσμοτηρίῳ, καὶ πάλιν ἐκεῖ τὴν οἰκείαν
 ἐπιδειξάμενος ἀρετὴν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς βα-
 10 σιλείας παραγένηται. «Ἐθυμώθη γάρ», φησὶν, «ὁ κύ-
 ριος αὐτοῦ, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ δόχρωμα, ὅπου
 οἱ δεσμῶται τοῦ βασιλέως κατέχονται». Εἰ μὲν γὰρ
 μὴ ἐπίστευσε, οὐκ ἔχρῃν αὐτὸν ἐμβαλεῖν ἐν τῷ δεσμο-
 τηρίῳ· εἰ δὲ ἐπίστευσε πάλιν ἀληθὲς εἶναι τὸ παρὰ τῆς
 15 Αἰγυπτίας λεγόμενον, οὐδὲ οὕτως δεσμοτηρίου ἄξιος
 ἦν, ἀλλὰ ἀποτμηθῆναι καὶ δίκην δοῦναι τὴν ἐσχάτην.
 Ἄλλ' ὅταν ἡ ἄνωθεν δεξιὰ τὴν ἑαυτῆς πρόνοιαν ἐπι-
 δείκνυται, πάντα εὐκόλα καὶ ῥάδια γίνεται, καὶ οἱ ἄ-
 γριοι ἡμερώτεροι καθίστανται. Τότε δὲ καὶ ἡ ἄνωθεν
 20 ροπή μετὰ δασιλείας ἡμῖν παραγίνεται ὅταν πολλὴν
 καὶ ἡμεῖς τὴν ἀρετὴν ἐπιδειξώμεθα.

Ἐπειδὴ γὰρ μεγάλως οὗτος ἠγωνίσαστο, διὰ τοῦτο
 καὶ μεγάλων ἀπολαύει τῶν ἀμοιβῶν. Καὶ μετὰ τὴν
 τοσαύτην ἀνδρείαν ἀπήγετο εἰς τὸ δεσμοτήριον, καὶ
 25 σιγῇ πάντα ὑπέμενε. Ἴστε γὰρ ὅπως οἱ μηδὲν ἑαυ-
 τοῖς συνειδότες πονηρόν, ἐπειδὴν ὡς ὑπεύθυνοι κα-
 ταδικάζονται, πόση κέχρηται πολλάκις τῇ παρρησίᾳ
 καὶ τῇ ἐλευθεροστομίᾳ, κατεξανιστάμενοι καὶ μεγα-
 λοφρονοῦντες κατὰ τῶν τὴν δίκην αὐτοῖς ἀνευθύνους
 30 οὔσιν ἐπαγόντων. Ἄλλ' οὗτος οὐχ οὕτως· ἀλλὰ καὶ
 σιγᾷ, καὶ πάντα πρῶως δέχεται, καὶ ἀνέμενε μετὰ
 πολλῆς τῆς ὑπομονῆς τὴν τοῦ Θεοῦ ροπήν. Ὅρα γὰρ
 πῶς καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὦν πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀπα-

γον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ τῶρα τὸ οὐράνιο χέρι ἦτο αὐτὸ ποῦ συνεκράτει τὸν βάρβαρον ἐκείνον καὶ δὲν ἄφησεν ἀμέσως νὰ ὀρμήσῃ καὶ νὰ κατασφάξῃ τὸν νεανίσκον. Διότι τί ἦτο αὐτό, τὸ ὁποῖον τὸν ἠμπόδιζε νὰ μὴ κἀνῃ αὐτό, ἀφοῦ ἔμαθεν, ὅτι αὐτὸς ἐπεχείρησε νὰ προσβάλλῃ τὴν κλίνην του; Ἄλλ' ὁ ἐπινοητικὸς Θεὸς ἔκαμεν αὐτὸν νὰ δείξῃ μεγάλην πραότητα, ὥστε, ἀφοῦ ριφθῆ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ δείξῃ πάλιν καὶ ἐκεῖ τὴν ἀρετὴν του, ἔτσι νὰ φθάσῃ εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Διότι λέγει ἡ Γραφή, «Ἐθύμωσεν ὁ κύριος αὐτοῦ καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου κρατοῦνται κλεισμένοι οἱ φυλακισμένοι τοῦ βασιλέως». Διότι ἂν μὲν δὲν ἐπίστευσε τὴν γυναῖκα του, δὲν ἔπρεπε νὰ ρίψῃ αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐάν ὅμως ἐπίστευσε, ὅτι εἶναι ἀληθινά, ὅσα ἔλεγεν ἡ Αἴγυπτία, δὲν θὰ ἦτο μόνον ἄξιος φυλακίσεως, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ κοπῆ ἡ κεφαλὴ του καὶ νὰ ὑποστῆ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν. Ὅταν ὅμως ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ φανερώνη τὴν ἰδικὴν τῆς πρόνοιαν, ὅλα γίνονται εὐκολα καὶ δυνατὰ καὶ οἱ ἄγριοι γίνονται ἡμερώτεροι. Τότε καὶ ἡ θεία βοήθεια ἔρχεται εἰς ἡμᾶς ἄφθονη, ὅταν καὶ ἡμεῖς συμβῆ νὰ ἐπιδείξωμεν πολλὴν ἀρετὴν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸς ἔκαμε μέγαν ἀγῶνα, διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνει μεγάλας ἀμοιβάς. Καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν γενναιοῦτητα ὠδηγήθη εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ σιωπὴν. Διότι γνωρίζετε, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν αἰσθάνονται τίποτε πονηρὸν νὰ βαρύνῃ τὴν συνείδησίν των, ὅταν καταδικάζονται ὡς ὑπεύθυνοι, πόσῃν παρησίαν καὶ ἐλευθεροστομίαν μεταχειρίζονται πολλὰς φορές, ἀγανακτοῦντες καὶ λέγοντες πολλὰ ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τοὺς δικάζουν, ἐνῶ αὐτοὶ εἶναι ἀνεύθυνοι. Ἄλλ' αὐτὸς ὅμως ὁ δίκαιος δὲν ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἀντιθέτως σιωπᾷ καὶ δέχεται τὰ πάντα μὲ πραότητα καὶ ἀνέμενε μὲ πολλὴν ὑπομονὴν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι πρόσεχε πῶς, ἐνῶ ἦτο εἰς τὴν φυλακὴν, ἀνετέθη

σαν αὐτὸς ἐδέχετο παρὰ τοῦ δεσμοφύλακος· εἰκότως·
 «Ἦν γάρ», φησί, «Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ κατέ-
 χεεν αὐτοῦ ἔλεος». Τί ἐστι τό, «Κατέχεεν αὐτοῦ ἔλε-
 ος»; Πρὸς οἴκτον ἐπέκαμψε τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα, καὶ
 5 πολλὴν περὶ αὐτὸν τὴν εὐνοίαν ἐπιδείξασθαι παρε-
 σκεύασεν· «Ἐδωκε γὰρ αὐτῷ χάριν ἐναντίον αὐτοῦ».
 Ἀληθῶς οὐδὲν μακαριστότερον τοῦ τῆς ἄνωθεν εὐ-
 νοίας ἀπολαύοντος. «Ἐδωκε γάρ», φησὶν, «ὁ ἀρχιδε-
 σμοφύλαξ τὸ δεσμοκτήριον διὰ χειρὸς τῷ Ἰωσήφ».
 10 Ὅρα πῶς ὑπεξίσταται ὁ δεσμοφύλαξ καὶ παραχω-
 ρεῖ, καὶ αὐτῷ τὴν αὐθεντίαν ἐπιτρέπει, καὶ πάντας
 τοὺς ἐν τῷ δεσμοκτηρίῳ ὑπὸ τὴν ἐκείνου ἐξουσίαν εἶ-
 ναι ἐκέλευσε· «Καὶ οὐκ ἦν ἀρχιδεσμοφύλαξ γινώ-
 σκων οὐδέν· πάντα γὰρ ἦν διὰ χειρὸς Ἰωσήφ, διὰ τὸ
 15 τὸν Κύριον μετ' αὐτοῦ εἶναι, καὶ ὅσα αὐτὸς ἐποίει,
 Κύριος εὐώδου ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ».

Σκόπει πῶς συμπαρῆν αὐτῷ διηνεκῶς ἡ χάρις ἡ
 ἄνωθεν, καὶ πάντα ἄπερ ἔπραττε χάριτος ἦν πεπλη-
 ρωμένα. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἡμεῖς σπουδάσωμεν, ἵνα
 20 μεθ' ἑαυτῶν ἔχωμεν αἰεὶ τὸν Κύριον, καὶ ἵνα τὰ παρ'
 ἡμῶν γινόμενα ὑπ' ἐκείνου κατευδοῶται. Ὁ γὰρ ταύ-
 τῆς ἀξιοθεὶς τῆς ροπῆς, κἂν ἐν μέσοις τοῖς δεινοῖς
 ὦν τυγχάνῃ, καταγελάσεται πάντων, καὶ οὐδὲν αὐτὰ
 ἠγήσεται, τοῦ Δεσπότου τῶν ὄλων, τοῦ πάντα ποι-
 25 οῦντος καὶ μετασκευάζοντος, κατευοδοῦντος αὐτῷ ἅ-
 παντα, καὶ τὰ δυσχερῆ ράδια ἀπεργαζομένου. Πῶς
 δὲ δυνησόμεθα μεθ' ἑαυτῶν ἔχειν τὸν Κύριον, καὶ ὑπ'
 αὐτοῦ κατευοδοῦσθαι ἐν ἅπασιν; Ἐὰν νήφοντες ὤ-
 μεν καὶ ἐγρηγορότες, καὶ μιμησόμεθα τοῦ νέου τού-
 30 του τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν, καὶ τὸ
 φρόνημα τὸ γενναῖον, καὶ ἴδωμεν ὅτι οὕτω χρὴ μετὰ
 ἀκριβείας πάντα διαπράττεσθαι, ὡς μηδέποτε ὑπὸ τοῦ
 Δεσπότου καταγνωσθῆναι, ἀλλ' ὅτι οὐχ οἷόν τέ τινα
 λαθεῖν ἐκείνον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν εἰδέναί, ἀλλ'

ὑπὸ τοῦ δεσμοφύλακος εἰς αὐτὸν ἢ ἐπιτήρησις ὀλοκλήρου τῆς φυλακῆς. Καὶ πολὺ φυσικόν. Διότι λέγει ἡ Γραφή, «Ἦτο ὁ Κύριος εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔλεός του». Τί σημαίνει τὸ «Ἔστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔλεός του»; Ἔκαμε τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα νὰ τὸν λυπηθῇ καὶ νὰ δείξῃ πρὸς αὐτὸν πολλὴν εὐνοίαν. «Διότι ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν χάριν ἔμπροσθεν τοῦ δεσμοφύλακος». Πράγματι δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ εὐτυχές ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀπολαμβάνει τὴν θεϊκὴν εὐνοίαν. Διότι λέγει «Παρέδωκεν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ εἰς τὰ χέρια τοῦ Ἰωσήφ ὄλους τοὺς φυλακισμένους». Πρόσεχε πῶς ἀντικαθίσταται ὁ δεσμοφύλαξ καὶ παραχωρεῖ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀναθέτει εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διέταξεν ὄλους τοὺς κρατουμένους νὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐκείνου. «Καὶ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ δὲν ἀντελαμβάνετο τίποτε ἀπ' ὅσα ἐγίνοντο εἰς τὴν φυλακὴν, διότι ὅλα εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰωσήφ, διότι ὁ Κύριος ἦτο μαζί του καὶ ὅσα ἔκαμνεν αὐτός, ὁ Κύριος τὰ εὐώδωνεν».

Πρόσεχε πῶς πάντοτε ἦτο μαζί του ἡ θεία χάρις καὶ ὅλα ὅσα ἔκαμνεν ἦσαν πλήρη χάριτος. Αὐτὸ λοιπὸν ἄς φροντίσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν, διὰ νὰ ἔχωμεν μαζί μας πάντοτε τὸν Κύριον καὶ διὰ νὰ εὐλογοῦνται ἀπ' αὐτόν, ὅσα ἡμεῖς πράττομεν. Διότι αὐτὸς πού ἔχει ἀξιωθῆ αὐτῆς τῆς βοηθείας, καὶ ἂν τύχη νὰ εὐρίσκεται μέσα εἰς τὰ βάσανα, θὰ τὰ περιφρονήσῃ ὅλα καὶ δὲν θὰ τὰ ὑπολογίσῃ καθόλου, διότι ὁ Κύριος τοῦ παντός, ὁ ὁποῖος κάνει τὰ πάντα καὶ μεταβάλλει, κατευωδώνει ὅλα καὶ κάμνει τὰ δύσκολα εὐκόλα. Πῶς ὁμως θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἔχωμεν μαζί μας τὸν Κύριον καὶ νὰ μᾶς εὐλογῇ εἰς ὅλα; Ἐὰν εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ ἐπάγρυπνοι καὶ ἂν μιμηθῶμεν τὴν σύνεσιν καὶ ὄλην τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ γενναῖον φρόνημα τοῦ νέου αὐτοῦ καὶ ἴδωμεν, ὅτι ἔτσι πρέπει μὲ προσοχὴν νὰ πράττωμεν τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῶμεν ποτὲ ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἂν γνωρίζωμεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ κανεὶς τῆς προσοχῆς τοῦ ἀκοιμήτου ἐκείνου ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀνάγκη ὅπως

ἀνάγκη πάντως τὸν ἁμαρτόντα ταῖς τιμωρίαις ὑπεύ-
 θυνον γενέσθαι. Καὶ μὴ προτιμότερον ἠγώμεθα τὸν
 τῶν ἀνθρώπων φόβον τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγανακτήσεως,
 ἀλλὰ μνημονεύομεν διὰ παντὸς τῶν ρημάτων τοῦ Ἰ-
 5 ωσῆφ λέγοντος· «Πῶς ποιήσω τὸ ρῆμα τὸ πονηρὸν
 τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;». Ὅταν
 τις οὖν λογισμὸς ἡμᾶς διαταράττη, τοῦτο ἐν τῇ δια-
 νοίᾳ στρέφωμεν τὸ ρῆμα, καὶ παραχρῆμα φυγαδεύεται
 πᾶσα ἄτοπος ἐπιθυμία. Εἴτε οὖν σωμάτων ἐπιθυμία
 10 τις ἄλῳ, εἴτε χρημάτων ἔρωτι, εἴτε ἄλλη τινὶ ἀτόπῳ
 ἡδονῇ, εὐθέως τοῦτο λογιζέσθω, ὅτι ἐκεῖνος ἡμῖν ἐ-
 στιν ὁ δικάζων, ὃν οὐχ οἷόν τε λαθεῖν οὐδὲ τὰ ἐν τῇ
 διανοίᾳ βουλευόμενα· καὶ πάντως διαφευξόμεθα καὶ
 τὰς τοῦ διαβόλου μηχανάς, καὶ ἀπολαύσομεν πολλῆς
 15 τῆς ἄνωθεν συμμαχίας, ἧς γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπι-
 τυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰ-
 ησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
 ματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δήποτε νὰ τιμωρηθῆ αὐτός ὁ ὁποῖος ἡμάρτησε. Καὶ ἄς μὴ θεωροῦμεν προτιμότερον τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν θείαν ἀγανάκτησιν, ἀλλ' ἄς ἐνθυμούμεθα πάντοτε τοὺς λόγους τοῦ Ἰωσήφ ποῦ ἔλεγε· «Πῶς νὰ κάμω αὐτὸ τὸ κακὸν πρᾶγμα καὶ πῶς νὰ ἁμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ;». Ὅταν λοιπὸν μᾶς τaráσση κάποια σκέψις νὰ ἐνθυμούμεθα αὐτούς τοὺς λόγους καὶ ἀμέσως θὰ φύγη κάθε κακὴ ἐπιθυμία. Εἴτε λοιπὸν κυριευθῆ κάποιος ἀπὸ σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, εἴτε ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὰ χρήματα, εἴτε ἀπὸ κάποιαν ἄλλην παράλογον ἡδονὴν, ἀμέσως νὰ σκέπτεται αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος εἶναι ὁ ὁποῖος δικάζει ἡμᾶς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δέν εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγη τίποτε, οὔτε καὶ οἱ λογισμοὶ τοῦ νοῦ. Καὶ ὅπωςδήποτε θὰ διαφύγωμεν τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου καὶ θὰ ἔχωμεν πολλὴν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν μακάρι νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ'

(Γέν. 39, 23 - 41, 46)

«Καὶ οὐκ ἦν γινώσκων οὐδὲν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ διὰ τὸν Ἰωσήφ».

5 1. Τὰ λείψανα τῶν χθῆς ἡμῖν εἰρημένων βουλό-
μεθα σήμερον ἀποδοῦναι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, καὶ τῆς
κατὰ τὸν Ἰωσήφ πάλιν ἱστορίας ἄψασθια.. Ἴστε γὰρ
ὅτι χθῆς εἰς μῆκος ἡμῖν ἐκταθέντος τοῦ λόγου οὐκ ἴ-
σχύσαμεν περαιτέρω προελθεῖν, ἀλλὰ μέχρις ἐκείνου
10 τὸν λόγον ἐστήσαμεν, ἥνικα διὰ τὴν τῆς Αἰγυπτίας
συκοφαντίαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιμαγεῖρου εἰς τὸ δεσμωτή-
ριον ἐνεβλήθη. Διὸ σήμερον ἀναγκαῖον διδάξαι τὴν
ὑμετέραν ἀγάπην τὰ κατὰ τὸ δεσμωτήριον αὐτῷ συμ-
βεβηκότα. Ἐπειδὴ γὰρ ἐνεβλήθη εἰς τὸ δούλωμα, καὶ
15 παρεδόθη τῷ ἀρχιδεσμοφύλακι, καὶ κεῖ τοσαύτη γέγο-
νεν εἰς αὐτὸν ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ ῥοπή, ὡς πᾶσαν τὴν
ἀρχὴν τοῦ δεσμωτηρίου αὐτὸν ἐμπιστευθῆναι παρὰ
τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος. «Καὶ οὐκ ἦν γινώσκων», φη-
σίν, «οὐδὲν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ διὰ Ἰωσήφ». Εἶδες
20 πῶς ἐν αὐταῖς ταῖς θλίψεσι γενόμενος οὐδεμίαν αἴ-
σθησιν ἐλάμβανε τῶν λυπηρῶν, ἀλλ' ἢ εὐμήχανος τοῦ
Θεοῦ σοφία πάντα μετέβαλλε τὰ λυπηρά. Καὶ καθά-
περ τὸν μαργαρίτην καὶ ἐν βορβόρῳ τις καταχώσειε,
τὸ οἰκεῖον κάλλος ἐπιδείκνυται, οὕτω καὶ ἡ ἀρετή, ὅ-
25 που δ' ἂν αὐτὴν ἐμβάλῃς, τὴν οἰκειαν δύναμιν ἐπιδεί-
κνυται, καὶ ἐν δουλείᾳ, καὶ ἐν δεσμωτηρίῳ, καὶ ἐν
θλίψει, καὶ ἐν ἀνέσει.

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΞΓ´

(Γέν. 39, 23 - 41, 46)

«Καὶ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ δὲν ἀντελαμβάνετο τίποτε ἀπ' ὅσα ἐγίνοντο εἰς τὴν φυλακὴν, διότι ὅλα τὰ εἶχε ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν Ἰωσήφ».

1. Σήμερον ἐπιθυμῶ νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν ἀγάπην σας, ὅσα παρελείψαμεν κατὰ τὴν χθεσινὴν μας ὁμιλίαν καὶ νὰ συνεχίσωμεν πάλιν τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μετὸν Ἰωσήφ. Διότι γνωρίζετε ὅτι χθὲς δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ συνεχίσωμεν πιὸ κάτω, ἐπειδὴ ἐπεξετάθη πολὺ ὁ λόγος, ἀλλ' ἐφθάσαμεν τὸν λόγον μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅτι, ἔξ αἰτίας τῆς συκοφαντίας τῆς Αἰγυπτίας, ἐρρίφθη ἀπὸ τὸν ἀρχιμάγειρον εἰς τὴν φυλακὴν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ διδάξω σήμερον εἰς τὴν ἀγάπην σας τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν. Ὅταν λοιπὸν ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν καὶ παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα καὶ ἐκεῖ τόσον μεγάλη ἦτο ἡ πρὸς αὐτὸν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ τοῦ ἐμπιστευθῆ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ ὀλόκληρον τὴν ἐποπτεῖαν τῆς φυλακῆς. «Καὶ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ», λέγει, «δὲν ἀντελαμβάνετο τίποτε ἀπ' ὅσα ἐγίνοντο εἰς τὴν φυλακὴν ἔξ αἰτίας τοῦ Ἰωσήφ». Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον δὲν ἔνοιωσε καθόλου τὰ λυπηρὰ γεγονότα, ἂν καὶ ἦτο μέσα εἰς τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἡ ἐφευρετικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ μετέβαλλεν ὅλα τὰ λυπηρὰ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ μαργαρίτης διατηρεῖ τὴν ὠραιότητά του καὶ ὅταν ἀκόμη χωθῆ ἀπὸ κάποιον μέσα εἰς τὴν λάσπην, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ἀρετὴ, ὅπου καὶ ἂν τὴν βάλῃς, διατηρεῖ τὴν δυνάμιν της, εἴτε εἰς τὴν δουλείαν, εἴτε εἰς τὸ δεσμοπήριον, εἴτε εἰς τὰς θλίψεις, εἴτε εἰς τὰς ἀνέσεις.

Ἐπεὶ οὖν καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἐμβληθεὶς εἶλε τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα, καὶ πάντων τῶν αὐτόθι τὴν ἐξουσίαν ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ, ἴδωμεν ἐνταῦθα ὅπως τῆς παρουσίας αὐτῷ χάριτος ἐκκαλύπτει τὴν ἰσχύν.

5 «Ἐγένετο γάρ», φησί, «μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα». Ποῖα; Ἄπερ διηγήσατο μετὰ τὸ συκοφαντηθῆναι, μετὰ τὸ καταδικασθῆναι τὸ δεσμοτήριον οἰκεῖν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ γνωρίσαι ἡμῖν, ὅτι Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ διὰ

10 χειρὸς αὐτοῦ πάντα τὰ αὐτόθι ἐπέτρεψεν οἰκονομεῖσθαι. «Ἐγένετο οὖν μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα», μετὰ τὸ βληθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, ἁμαρτόντα τὸν ἀρχιοινοχόον καὶ τὸν ἀρχισιτοποιὸν καταδικασθῆναι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὸ δεσμοτήριον οἰκεῖν· καὶ δεξάμε-

15 νος αὐτοὺς ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ συνέστησεν αὐτοὺς τῷ Ἰωσήφ. Οὐδὲ γὰρ ὡς δεσμώτη λοιπὸν αὐτῷ ἐκέχρητο, ἀλλ' ὡς κοινωνῷ τῆς φροντίδος, μᾶλλον δὲ καὶ ὡς ἰκανῶ ἐπικουφίζειν τὰς συμφορὰς τοῖς αὐτόθι καθειρωγμένοις. «Καὶ παρέστη αὐτοῖς», φησί. Τί ἐ-

20 στι τό, «Παρέστη αὐτοῖς»; Ἄντι τοῦ, παρεμυθεῖτο, ἐνεύρου αὐτῶν τὸν λογισμόν, διηγείρεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐ συνεχώρει καταποθῆναι ὑπὸ τῆς ἀθυμίας.

«Ἦσαν δὲ ἡμέρας πολλὰς ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ εἶδον ἀμφοτέροισι ἐνύπνιον ἐν μιᾷ νυκτὶ ὃ τε ἀρχιοινοχόος

25 καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός». Ἄλλ' ὁ θαυμάσιος οὗτος ἔργον ποιούμενος τὴν τούτων παράκλησιν, ἰδὼν αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ὄψεως τῶν ὄνειράτων τεταραγμένους καὶ συγκεχυμένους τὴν διάνοιαν, φησί· «Τί ὅτι τὰ πρόσωπα ὑμῶν σκυθροπὰ σήμερον;». Ἐδείκνυ γὰρ ἡ τοῦ προ-

30 σῶπου κατάστασις τὴν ἔνδον ταραχὴν. Διὰ τοῦτο καὶ σοφός τις ἔλεγε· «Καρδίας εὐφραινομένης θάλλει τὸ πρόσωπον· ἐν δὲ λύπαις οὖσης σκυθροπάζει». Ἐπεὶ οὖν εἶδεν αὐτοὺς ἐν κατηφείᾳ τυγχάνοντας διὰ τὴν τῶν ὄνειράτων ὄψιν, ἐπυνθάνετο τὴν αἰτίαν μαθεῖν

Ἄφοῦ λοιπὸν ἐκλείσθη εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐκέρδισε τὴν συμπάθειαν τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος καὶ τοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν ἐπίβλεψιν ὄλων τῶν ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου, ἃς ἴδωμεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, μὲ ποῖον τρόπον ὁ Ἰωσήφ ἀποκαλύπτει τὴν δύναμιν τῆς χάριτος ἢ ὁποῖα τὸν ἐνίσχυσε. Διότι λέγει, «Καὶ συνέβη μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά». Ποῖα γεγονότα; Αὐτὰ τὰ ὁποῖα διηγήθη μετὰ τὴν συκοφαντίαν, μετὰ ἀπὸ τὴν καταδίκην νὰ μείνη εἰς τὸ δεσμωτήριον. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ὅτι ἐγνωστοποίησεν εἰς ἡμᾶς ἡ Γραφή, ὅτι ὁ Κύριος ἦτο μαζί του, καὶ ὅτι ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ ἀνέθεσεν εἰς αὐτόν τὴν διαχείρησιν ὄλων ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου. «Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτά, λοιπὸν, δηλαδὴ μετὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ Ἰωσήφ, συνέβη νὰ καταδικασθοῦν ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ νὰ φυλακισθοῦν ὁ ἀρχιοινοχός καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός. Καὶ ἄφοῦ τοὺς παρέλαθεν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ τοὺς παρέδωσεν εἰς τὸν Ἰωσήφ. Καθ' ὅσον δὲν μετεχειρίζετο τὸν Ἰωσήφ ὡς δεσμώτην, ἀλλ' ὡς συνεργάτην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ κατ' ἐξοχὴν δὲ καὶ ὡς ἰκανὸν νὰ ἀνακουφίζῃ τὰς συμφορὰς τῶν καταδίκων, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν φυλακὴν. «Καὶ ἐφρόντιζεν αὐτοὺς ὁ Ἰωσήφ», λέγει. Τί σημαίνει τὸ «Ἐφρόντιζεν αὐτοὺς»; Ὅτι τοὺς ἐπαρηγόρει, τοὺς ἐνίσχυε τὸ φρόνημα, ἐνεθάρρυνε τὸν νοῦν των καὶ δὲν τοὺς ἄφηγε νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν.

«Καὶ ἦσαν πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν φυλακὴν καὶ εἶδον καὶ οἱ δύο, καὶ ὁ ἀρχιοινοχός καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός, ὄνειρον τὴν ἰδίαν νύκτα». Ὁ θαυμαστός ὅμως Ἰωσήφ παρηγορῶν αὐτούς, ἄφοῦ τοὺς εἶδε ταραγμένους καὶ συγχυσμένους ἐξ αἰτίας τῶν ὀνείρων, λέγει· «Διατί τὰ πρόσωπά σας σήμερον εἶναι σκυθρωπά;». Καθ' ὅσον ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἔδειχνε τὴν ἐσωτερικὴν ταραχὴν των. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν κάποιος σοφὸς ἔλεγεν· «Ὅταν ἡ καρδία ἔχη χαρὰν τὸ πρόσωπον ἀκτινοβολεῖ, ἐνῶ ὅταν ἔχη λύπην εἶναι σκυθρωπόν»¹. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν αὐτοὺς νὰ εἶναι στενοχωρημένοι ἐξ αἰτίας τῶν ὀνείρων, ἠρώτα αὐτούς, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς στενοχωρίας των. Πρό-

βουλόμενος. "Ορα πῶς καὶ ἐν δεσμοτηρίῳ τυγχάνων τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο, καὶ τὰς ἀθυμίας ἐτέροις ἐπικουφίζειν ἐσπούδαζε. Τί οὖν ἐκεῖνοι; «'Ενύπνιον εἶδομεν, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό».

5 Ἐγνόουν τοῦ πρὸς αὐτοὺς διαλεγομένου τὴν σοφίαν· ὡς ἐνὶ τῶν πολλῶν αὐτῷ προσείχον, διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἐνύπνιον λέγουσιν, ἀλλ' ὅτι μόνον εἶδον, καὶ φασιν· «οὐδεὶς ἔστιν ὁ συγκρίνων αὐτό». Ἄλλ' ὁ θαυμάσιος ἀνὴρ φησι πρὸς αὐτούς· «Οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἢ διασάφησις αὐτῶν ἔστι; Διηγῆσασθε οὖν μοι».

10 Μὴ γὰρ οἴκοθεν ἐπαγγέλλομαί τι ὑμῖν ἔρειν; Θεὸς ἔστιν ὁ ἀποκαλύπτων. «Διηγῆσασθε οὖν μοι».

"Ορα σύνεσιν καὶ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴν. Οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐγὼ ὑμῖν διακρίνω, ἐγὼ ὑμῖν λέγω

15 τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν, ἀλλὰ τί; «Διηγῆσασθε οὖν μοι». Θεὸς γὰρ ἔστι μόνος ὁ τὰ τοιαῦτα ἀποκαλύπτων. «Καὶ διηγῆσατο ὁ ἀρχαιονοχόος. Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰωσήφ φησι· τοῦτο ἢ σύγκρισις αὐτοῦ. Οἱ τρεῖς πυθμένες, τρεῖς ἡμέραι εἰσίν· ἔτι τρεῖς ἡμέραι,

20 καὶ μνησθήσεται Φαραὼ τῆς ἀρχαιονοχοῦσας σου, καὶ ἀποκαταστήσει σε, καὶ δώσεις τὸ ποτήριον Φαραὼ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχὴν σου τὴν προτέραν, ὡς ἦσθα οἰνοχοῶν. Ἄλλὰ ἀναμνήσθητί μου διὰ σεαυτοῦ, ὅταν εὖ σοι γένηται, καὶ ποιήσεις ἐπ' ἐμὲ

25 ἔλεος, καὶ μνήσθητι περὶ ἐμοῦ πρὸς Φαραὼ, καὶ ἐξάξεις με ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τούτου, ὅτι κλοπῆ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων, καὶ ὧδε οὐκ ἐποίησα οὐδέν, καὶ ἐνέβαλόν με εἰς τὸν λάκκον τοῦτον». Ἐπειδὴ προεμήνυσεν αὐτῷ τὰ μέλλοντα αὐτῷ χρηστὰ συμβῆσθαι, καὶ τὴν καταλλαγὴν τοῦ βασιλέως, φησί,

30 «Μνήσθητί μου διὰ σεαυτοῦ», ὅταν ἀπολάβῃς σου τὴν εὐημερίαν· μνήμην ποιῆσαι τοῦ σοι ταῦτα προμηνύσαντος, καὶ ποιήσεις ἐπ' ἐμὲ ἔλεος.

2. Τοῦτο ἀκούων, ἀγαπητέ, μὴ μικροψυχίαν καταγνῶς τοῦ δικαίου, ἀλλὰ ταύτη μάλιστα ἐκπλάγηθι,

2. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Ἰωσήφ δὲν λέγει τὴν ἀληθινὴν περιπέτειάν του καὶ ὅτι τὸν ἐπώλησαν οἱ ἀδελφοί του, ἴσως διὰ νὰ μὴ τοὺς προσβάλλῃ.

σεχε πῶς, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν φυλακὴν, ἔδειχνε τὴν ἀρετὴν του καὶ ἐφρόντιζε νὰ ἀνακουφίῃ καὶ τῶν ἄλλων τὰς θλίψεις. Τί ἀπήντησαν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Εἶδομεν κάποιο ὄνειρον, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ θὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ». Ἦγνόουν τὴν σοφίαν τοῦ συζητητοῦ των. Ὑπελόγιζον αὐτὸν ὡσὰν ἓνα ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸ ὄνειρον διηγοῦνται, ἀλλὰ μόνον ὅτι εἶδον ὄνειρον καὶ λέγουν· «Δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ θὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ». Ἄλλ' ὁ θαυμαστὸς Ἰωσήφ λέγει πρὸς αὐτούς· «Διὰ τοῦ Θεοῦ δὲν γίνεται ἡ ἐξήγησις αὐτῶν; Διηγηθῆτε μου λοιπὸν αὐτά». Μήπως δηλαδὴ ὑπόσχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ κάτι ἀπὸ τὸ μυαλό μου; Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει αὐτά.

Πρόσεχε τὴν σύνεσιν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης του. Δὲν εἶπεν, ὅτι ἐγὼ ἐρμηνεύω, ἐγὼ λέγω τὴν ἔκβασιν τῶν ὀνείρων, ἀλλὰ τί; «Διηγηθῆτε μου λοιπὸν αὐτά». Διότι ὁ Θεὸς μόνον εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει καὶ ἐρμηνεύει αὐτά. «Καὶ ὁ ἀρχαιονοχὸς διηγήθη τὸ ὄνειρον. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ὅταν ἤκουσε λέγει. Ἴδου ἡ ἐξήγησις αὐτοῦ. Οἱ τρεῖς κλάδοι τῆς ἀμπέλου εἶναι τρεῖς ἡμέραι. Ἀκόμη τρεῖς ἡμέρας καὶ ὁ Φαραὼ θὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ὑπηρεσίαν σου ὡς ἀρχαιονοχοῦ καὶ θὰ σέ ἀποκαταστήσῃ καὶ θὰ δώσῃς τὸ ποτήριον εἰς τὸ χέρι τοῦ Φαραὼ κατὰ τὴν προηγουμένην σου συνθήειαν, ὅταν ἦσουν οἰνοχόος. Ἀλλὰ νὰ μὲ ἐνθυμηθῆς, ὅταν θὰ εὐτυχῆσῃς καὶ νὰ μὲ λυπηθῆς καὶ νὰ μὴ μὲ λησμονήσῃς ἐνώπιον τοῦ Φαραὼ καὶ νὰ μὲ θγάλῃς ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν φυλακὴν, διότι μὲ ἔκλεψαν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων καὶ ἐδῶ δὲν ἔκαμα τίποτε, ἀλλὰ μὲ ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν αὐτὴν». Ἐπειδὴ προεῖπεν εἰς αὐτὸν τὰ εὐχάριστα γεγονότα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τοῦ συμβοῦν καὶ τὴν συμφιλίωσίν του μὲ τὸν Φαραὼ, λέγει, «Νὰ μὲ ἐνθυμηθῆς», ὅταν θὰ ἔχῃς τὴν εὐτυχίαν σου. Νὰ ἐνθυμηθῆς ἐκεῖνον ποὺ σοῦ προεῖπεν αὐτὰ καὶ νὰ μοῦ δείξῃς εὐσπλαχνίαν.

2. Ἀκούων αὐτό, ἀγαπητέ μου, νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν δίκαιον διὰ μικροψυχίαν, ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν

ὅτι τοσούτων δυσχερῶν ὄντων, τὴν αὐτόθι οἴκησιν
γενναίως καὶ εὐχαρίστως ἔφερεν. Εἶ γὰρ καὶ πολ-
λάκις τὴν παρὰ τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος ἐξουσίαν εἰλή-
φει, ἀλλ' ὅμως ἐβαρύνετο τὸ κατακεκλεῖσθαι, καὶ με-
5 τὰ τῶν αὐχμώντων καὶ ρυπώντων εἶναι. "Ὁρα γὰρ
αὐτοῦ καὶ ἐκ τούτου τὴν φιλόσοφον γνώμην· ὅπως
μετὰ ἀνδρείας ἔφερεν ἅπαντα, διὰ πάντων πολλὴν
τὴν ταπεινοφροσύνην ἐπιδεικνύμενος. Καὶ ποιήσεις
ἐπ' ἐμὲ ἔλεος, καὶ μνησθήσῃ περὶ ἐμοῦ πρὸς Φαραώ,
10 καὶ ἐξάξεις με ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τούτου». Ἐννόει
μοι ἐνταῦθα, πῶς οὐδὲν λέγει κατὰ τῆς μιαρᾶς ἐκεί-
νης μοιχαλίδος, οὐδὲ αἰτιᾶται τὸν δεσπότην, οὐδὲ τὴν
τῶν ἀδελφῶν περὶ αὐτὸν ἀπανθρωπίαν διηγεῖται, ἀλ-
λά συγκαλύψας πάντα, φησί· μνήσθητί μου, καὶ ποι-
15 ησον ἐξενεχθῆναί με ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τούτου· «Ὁ-
τι κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων, καὶ ὧδε οὐκ ἐ-
ποίησα οὐδέν, ἀλλ' ἐνέβαλόν με εἰς τὸν λάκκον
τοῦτον».

Μὴ ἀπλῶς τοῦτο παραδράμωμεν, ἀλλ' ἐννοήσωμεν
20 τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ὅπως καιρὸν
εὐρηκῶς τοιοῦτον, καὶ εἰδὼς ὅτι δυνήσεται ἅπαντα
ὁ ἀρχιοινοχόος ἐν εὐημερίᾳ γεγωνὼς γνωρίσαι τῷ βα-
σιλεῖ τὰ κατ' αὐτόν, οὐ τὴν Αἰγυπτίαν διαβάλλει (πά-
λιν γὰρ τὰ αὐτὰ ἐρῶ), οὐ τὸν δεσπότην ἄγει εἰς μέ-
25 σον, οὐδὲ τοὺς ἀδελφούς· οὐ λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν
τὸ δεσμωτήριον οἰκεῖν κατεδικάσθη, οὐδὲ σπουδάζει
δειξαι τὴν παρανομίαν τὴν εἰς αὐτὸν γεγενημένην·
ἀλλ' ἐνὸς μόνου γίνεται, οὐ τοῦ ἐκείνων δηλαδὴ κα-
τηγορηῆσαι, ἀλλὰ τοῦ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνον εἰπεῖν. Καὶ
30 τὰ μὲν παρὰ τῶν ἀδελφῶν συνεσκίασεν εἰπών, «Ἐ-
κλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων», τὰ δὲ παρὰ τῆς Αἰγυπτί-
ας ἐκείνης τῆς ἀκολάστου οὐδὲ εἰς μέσον ἄγει, οὐδὲ
τὴν παρὰ τοῦ δεσπότου ἄδικον κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτη-

νά ἀπορῆς, ὅτι δηλαδῆ, ἂν καὶ ἦσαν τόσαι πολλαὶ αἱ δυσχέρειαι, ὅμως ὑπέφερε μὲ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ μὲ εὐχαρίστησιν τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του. Καθ' ὅσον ἂν καὶ εἶχε λάβει πολλὰς φορὰς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα, ὅμως ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὸν ἐγκλεισμόν καὶ τὴν διαμονὴν μετὰ τῶν ἀκαθάρτων καὶ τῶν ρυπαρῶν. Πρόσεχε ὅμως καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός τὴν φιλοσοφημένην σκέψιν του, πῶς δηλαδῆ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ γενναιοψυχίαν, ἐπιδεικνύων μὲ τὸ κάθε τι τὴν μεγάλην ταπεινοφροσύνην του. «Καὶ νὰ μὲ λυπηθῆς καὶ νὰ μὴ μὲ λησμονήσης ἐνώπιον τοῦ Φαραῶ καὶ νὰ μὲ θγάλης ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν φυλακὴν». Πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, παρακαλῶ, ὅτι δὲν λέγει τίποτε ἐναντίον ἐκείνης τῆς μιαρᾶ μοιχαλίδος, οὔτε κατηγορεῖ τὸν κύριόν του, οὔτε διηγεῖται τὴν εἰς βάρος του ἀπάνθρωπον συμπεριφορὰν τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέκρυψε τὰ πάντα, λέγει· Νὰ μὲ ἐνθυμηθῆς καὶ φρόντισε νὰ βγῶ ἀπ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν φυλακὴν. «Διότι μὲ ἔκλεψαν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων καὶ ἐδῶ δὲν ἔκαμα τίποτε, ἀλλὰ μὲ ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν ἀδίκως».

Ἄς μὴ προσπεράσωμεν αὐτὸ χωρὶς προσοχὴν, ἀλλὰ ἅς σκεφθῶμεν τὴν φιλόσοφον διάθεσιν τῆς ψυχῆς του, πού, ἂν καὶ ἤυρε τέτοιαν εὐκαιρίαν καὶ ἐγνώριζεν, ὅτι θὰ ἤμπορέσῃ ὁ ἀρχιοινοχόος νὰ κάνῃ γνωστὴν τὴν ἱστορίαν του εἰς τὸν βασιλέα, ὅταν θὰ ἐπανεύρῃ τὴν εὐτυχίαν του, ὅμως δὲν κατηγορεῖ τὴν Αἰγυπτίαν (θὰ εἶπω θέβαια πάλιν τὰ ἴδια), οὔτε ἀναφέρει τὸν κύριόν του, οὔτε τοὺς ἀδελφούς του. Δὲν λέγει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν, οὔτε προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀδικίαν πού ἐγένεν εἰς βάρος του, ἀλλὰ δι' ἓνα πρᾶγμα μόνον φροντίζει, ὄχι δηλαδῆ νὰ κατηγορήσῃ ἐκείνους, ἀλλὰ νὰ ὀμιλήσῃ μόνον διὰ τὸ δίκαιόν του. Καὶ τὴν μὲν ὑπόθεσιν τὴν σχετικὴν μὲ τοὺς ἀδελφούς του ἀπέκρυψε μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «Μὲ ἔκλεψαν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων», τὰ σχετικὰ δὲ μὲ τὴν ἀκόλαστον ἐκείνην Αἰγυπτίαν καθόλου δὲν ἀναφέρει, οὔτε καὶ τὴν ἐναντίον του ἄδικον ἀγανάκτησιν τοῦ κυρίου του ἀναφέρει. Τί λέγει ὅμως; «Δὲν

σιν. Ἄλλὰ τί φησιν; «Ἔγωγε οὐκ ἐποίησα οὐδέν, ἀλλ' ἐνέβαλόν με εἰς τὸν λάκκον τοῦτον».

Ταῦτα ἀκούοντες παιδευόμεθα, ἐπειδὴν τισι τοιούτοις περιπέσωμεν, μὴ ἐκείνους σπουδάξωμεν περιβάλλειν λαιμοῦσι, καὶ τὴν γλῶσσαν ἀκονᾶν κατὰ τῆς ἐτέρων κατηγορίας, ἀλλὰ μόνον πράως καὶ ἡμέρως ἑαυτοὺς ἀνευθύνους δεικνύειν, καὶ μιμεῖσθαι τὸν θαυμάσιον τοῦτον, ὅτι οὐδὲ ἐν συμφορᾷ ὧν κατεδέξατο κἄν μέχρι ρημάτων ἐκπομπεῦσαι τῆς Αἰγυπτίας τὴν ἀσέλγειαν. Ἴστε γὰρ ὅτι πολλοὶ πολλὰκις καὶ ὑπεύθυνοι ὄντες ἐγκλήμασι, πολλῇ τῇ ἀναισχυντῆς κεχρημένοι τὰ ἑαυτῶν πλημμελήματα ἐτέροις περιάπτειν ἐπιχειροῦσιν· οὗτος δὲ τοῦ ἡλίου φανότερος τυγχάνων, καὶ δυνάμενος ἅπαντα μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν, κἄκείνης τὴν μαρτυρίαν κατάδηλον ποιῆσαι, καὶ ἑαυτὸν περιφανέστερον ἀποδείξει, οὐδὲν ἐκείνων εἰς μέσον ἄγει. Οὐδὲ γὰρ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐθηρᾶτο δόξαν, ἀλλ' ἤρκειτο τῇ ἄνωθεν εὐνοίᾳ, καὶ τὸν ἀκοίμητον ἐκείνον μόνον ὀφθαλμὸν ἐβούλετο ἐπαινέτην ἔχειν τῶν γινομένων. Διὸ καὶ σιγῶντος αὐτοῦ, καὶ πάντα κρύπτειν ἐπιχειροῦντος, ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης εἰς τοσαύτην αὐτὸν περιφάνειαν ἤγαγεν, ὅτε καλῶς εἶδε τὸν ἀθλητὴν ἀγωνισάμενον. Τέως δὲ μάθωμεν καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γινομένων τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀνδρός, καὶ ὅπως πρὸς τὴν μέλλουσαν οὐκ ἐδυσχέρανεν, οὐδὲ ἀπεδυσπέτησεν· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἅπαντα φέρων ἠὲ χαρίζεται τῷ ταῦτα συγχωροῦντι γίνεσθαι Δεσπότην.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχισιτοποιός, καὶ νομίσας καὶ τὸ αὐτοῦ ὄναρ χρηστόν τι αὐτῷ προμηνύειν, διηγείται αὐτῷ τὴν τοῦ ὄνειρου ὄψιν. Ἄλλ' ἀκούσας ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἐκ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως καὶ τὴν τούτου σύγκρισιν δεξάμενος, προμηνύει αὐτῷ τὸν μέλλοντα αὐτὸν καταλήψεσθαι ὄλεθρον, καὶ φησιν· «Ἔ-

ἔκαμα τίποτε ἐδῶ, ἀλλὰ μὲ ἔρριψαν ἀδίκως εἰς αὐτὴν τὴν φυλακὴν».

Ἄκούοντες αὐτὰ ὥς φροντίζωμεν, ἐὰν κάποτε περιέλθωμεν εἰς τὴν ἴδιαν κατάστασιν, νὰ μὴ σπεύδωμεν νὰ κατηγορήσωμεν τοὺς κατηγοροὺς μας καὶ νὰ ἀκονίζωμεν τὴν γλῶσσαν μας διὰ νὰ κατηγορήσωμεν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μόνον μὲ πραότητα καὶ ἡρεμίαν νὰ ἀποδεικνύωμεν ὅτι εἴμεθα ἀνεύθυνοι καὶ νὰ μιμούμεθα αὐτὸν τὸν ἀξιοθαύμαστον Ἰωσήφ, διότι, ἂν καὶ εὐρίσκετο εἰς τὴν φυλακὴν, δὲν κατεδέχθη οὔτε μὲ τοὺς λόγους νὰ διαπομπεύσῃ τὴν ἀσέλγειαν τῆς Αἰγυπτίας. Διότι γνωρίζετε, ὅτι πολλοί, ἂν καὶ εἶναι ὑπεύθυνοι ἐγκλημάτων, πολλές φορές ἐπιχειροῦν νὰ φορτώσουν εἰς ἄλλους τὰ ἰδικὰ των ἐγκλήματα φερόμενοι μὲ πολλὴν ἀναισχυντίαν. Αὐτὸς ὅμως ἂν καὶ ἦτο καθαρότερος ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ τὰ πάντα μὲ ἀλήθειαν, δηλαδὴ καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν μανίαν ἐκείνης, καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτὸν του λαμπρότερον, ὅμως δὲν φανερώνει τίποτε ἀπ' αὐτά. Καθ' ὅσον δὲν ἐπεδίωκε τὴν δόξαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοῦ ἦτο ἀρκετὴ ἡ ἄνωθεν εὐνοια καὶ ἤθελε νὰ ἔχῃ μόνον τὸν ἀκοίμητον ἐκείνον ὀφθαλμὸν ὡς ἐπαινέτην αὐτῶν πού ἐγίνοντο. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ αὐτὸς ἐσιώπα καὶ προσεπάθει νὰ ἀποκρύψῃ τὰ πάντα, ὁ φιλάνθρωπος Κύριος ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ ἀθλητῆς ἠγωνίσθη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, τὸν ἀνύψωσεν εἰς τόσον μεγάλην δόξαν. Πρῶτα δὲ θὰ μάθωμεν καὶ ἀπ' ὅσα θὰ συμβοῦν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀνδρός καὶ ὅτι δὲν ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὴν βραδύτητα, οὔτε καὶ ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ ἠὺχαρίσκει τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεπε νὰ γίνωνται αὐτά.

Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ ἀρχισιτοποιός, ἐπειδὴ ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τὸ ἰδικόν του ὄνειρον προμηνύει κάτι τὸ καλὸν δι' αὐτόν, διηγεῖται αὐτὸ εἰς τὸν Ἰωσήφ. Ἄλλ' ὅταν ἤκουσεν αὐτὸ ὁ Ἰωσήφ καὶ ἐδέχθη ἀπὸ τὴν οὐράνιον ἀποκάλυψιν τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ, προαναγγέλλει εἰς τὸν ἀρχισιτοποιὸν τὴν συμφορὰν, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ τὸν

τι τρεῖς ἡμέραι, καὶ ἀφελεῖ Φαραὼ τὴν κεφαλὴν σου ἀπὸ σοῦ, καὶ κρεμάσει σε ἐπὶ ξύλου, καὶ φάγεται τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ τὰς σάρκας σου ἀπὸ σοῦ». Διὰ τοῦτο προλαβὼν εἶπον, φησί, ὅτι οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ
 5 ταῦτα ὑμῖν προμηνύω, ἀλλ' ἄπερ ἂν ὁ Θεὸς ἀποκαλύψῃ, ἵνα κἂν χρηστόν τι ὑποφαίνῃ τῶν ὄνειράτων ἢ ὄψις, κἂν τὸ ἐναντίον, μὴ ἐμοὶ λογισησθε. Οὐ γὰρ οἴκοθεν ταῦτα φθέγγομαι, ἀλλ' ἐκεῖνα ὑμῖν διασαφῶ, ἄπερ ἂν ἡ ἄνωθεν χάρις κατάδηλα ποιήσῃ. Ἐπεὶ τῆς
 10 προθεσμίας ἐπιστάσης, εἰς ἔργον ἐξήει τὰ παρὰ τοῦ Ἰωσήφ εἰρημένα, καὶ καθὰ αὐτὸς συνέκρινεν, οὕτω γέγονεν ἀμφοτέροις, καὶ ὃς μὲν εἰς τὴν προτέραν ἐπανήλθεν εὐημερίαν, ὃς δὲ τὴν τιμωρίαν ἐδέξατο. «Ἄλλ' ὁ ἀρχιοινοχόος», ὁ τοσαῦτα παρακληθεῖς, «οὐκ
 15 ἐμνήσθη», φησί, «τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' ἐπελάθετο αὐτοῦ».

Ὅρα πάλιν τὸν δίκαιον καθάπερ ἐν γυμνασίᾳ τινὶ καὶ παλαιστρα ἀγωνιζόμενον, καὶ τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἀπόδειξιν παρεχόμενον, καὶ οὐδεμίαν ταραχὴν ὑπομένοντα, οὐδὲ θορυβούμενον καὶ δυσανασχετοῦν-
 20 τα. Εἶπε γὰρ ἂν ἄλλος πρὸς ἑαυτὸν ἴσως, εἰ τῶν πολλῶν τις ἦν· τί τοῦτο; ὁ μὲν ἀρχιοινοχόος, καθὰ συνέκρινεν αὐτῷ τοῦ ὄνειρου τὴν ὄψιν, ἐπέλαβε μετὰ τοσαύτης ταχύτητος τὴν προτέραν εὐημερίαν, καὶ οὐδὲ μνήμην ἐποιήσατο ἐμοῦ τοῦ προμηνύσαντος.
 25 Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ἐστὶν ἐν ἀνέσει τοσαύτη· ἐγὼ δὲ ὁ μηδὲν χαλεπὸν ἐργασάμενος ἐνταῦθα κατακέλεισμαι μετὰ ἀνδροφόνων, μετὰ τυμβωρύχων, μετὰ ληστῶν, μετὰ τῶν μυρία ἐργασαμένων κακά. Οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐγενόησεν· ἤδει γὰρ ὅτι καὶ
 30 τὰ σκάμματα αὐτῷ μακρότερα ἐγίνετο, ἵνα νομίμως ἀγωνισάμενος λαμπρὸν ἀναδήσῃται τὸν στέφανον.

3. Σκόπει γάρ μοι, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐκείνου, φησί, δύο ἔτη παρῆλθον ἡμερῶν. Ἔδει γὰρ ἀναμεῖναι τὸν καιρὸν τὸν ἐπιτήδειον, ὥστε μετὰ περι-
 35 φανείας αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον. Εἰ μὲν

εὔρη, καὶ λέγει· «Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Φαραὼ θὰ κόψη τὴν κεφαλὴν σου καὶ θὰ σὲ κρεμάσῃ εἰς ξύλον καὶ τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ θὰ φάγουν τὰς σάρκας σου». Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, λέγει, σὰς εἶπον ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν σὰς ἐξηγῶ τὰ ὄνειρα μὲ τὴν ἰδικὴν μου δύναμιν, ἀλλὰ σὰς λέγω, ὅσα θὰ μοῦ ἀποκαλύψῃ ὁ Θεός, ὥστε εἴτε κάποιο καλὸν φανερῶναι τὸ ὄνειρον, εἴτε τὸ ἀντίθετον, νὰ μὴ τὸ ἀποδώσετε εἰς ἐμένα. Καθ' ὅσον δὲν σὰς λέγω αὐτὰ ἀπὸ τὸ μυαλό μου, ἀλλὰ σὰς ἐξηγῶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ μοῦ ἀποκαλύψῃ ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ. Πράγματι μετὰ τὴν προθεσμίαν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐπραγματοποιήθησαν οἱ λόγοι τοῦ Ἰωσήφ καὶ ὅπως ἐξήγησε τὰ ὄνειρα, ἔτσι συνέβη καὶ εἰς τοὺς δύο, καὶ ὁ μὲν ἕνας, ὁ ἀρχιοινοχόος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προηγουμένην του εὐημερίαν, ὁ δὲ ἄλλος, ὁ ἀρχισιτοποιός, ἐτιμωρήθη. «Ἄλλ' ὁ ἀρχιοινοχόος», λέγει, ὁ ὁποῖος τόσον εἶχε παρακληθῆ ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, «δὲν τὸν ἐνεθυμήθη, ἀλλὰ τὸν ἐλησμόνησε».

Πρόσεχε πάλιν, ὅτι ὁ δίκαιος ἀγωνίζεται, ὡσάν νὰ εὐρίσκεται εἰς κάποιον στάδιον καὶ παλαίστραν, ὅτι ἀποδεικνύει τὴν ἀρετὴν του καὶ δὲν τaráσεται καθόλου, οὔτε θορυβεῖται, οὔτε δυσανασχετεῖ. Ἴσως κάποιος ἄλλος, ἐὰν ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλούς, θὰ ἔλεγε μέσα του· Τί πρᾶγμα εἶναι αὐτό; Ὁ μὲν ἀρχιοινοχόος, ὅπως τοῦ ἐξήγησα τὸ ὄνειρον, ἀπέκτησε τόσον γρήγορα τὴν προηγουμένην του εὐτυχίαν καὶ δὲν ἐνεθυμήθη καθόλου ἐμένα, ὁ ὁποῖος τοῦ προεμήνυσα αὐτά. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔχει τόσας ἀνέσεις, ἐγὼ ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκαμα κανένα κακόν, εὐρίσκομαι κλεισμένος ἐδῶ μαζὶ μὲ φονεῖς καὶ τυμβωρύχους, μὲ ληστὰς καὶ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν μύρια κακά. Τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὔτε εἶπεν, οὔτε ἐσκέφθη, διότι ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ ἀγὼν ἐγένετο μακρότερος, ὥστε, ἀφοῦ ἀγωνισθῆ νομίμως, νὰ φορέσῃ τὸν λαμπρὸν στέφανον.

3. Σκέψου, παρακαλῶ, ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀρχιοινοχόου ἐπέρασαν, λέγει, δύο ἔτη. Καθ' ὅσον ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὥστε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν μὲ μεγαλοπρέπειαν. Διότι, ἐὰν

γὰρ πρὸ τῶν ὄνειράτων τοῦ Φαραὼ ὑπομνησθεὶς ὁ ἀρχαιονοχόος διὰ τῆς οἰκείας προστασίας αὐτὸν ἠλευθέρωσε τοῦ δεσμοτηρίου, ἴσως οὐδὲ κατάδηλος ἔμελλεν αὐτοῦ γίνεσθαι τοῖς πολλοῖς ἢ ἀρετῇ. Νυνὶ
 5 δὲ εἰδὼς ὁ εὐμήχανος καὶ σοφὸς Δεσπότης, καθάπερ τεχνίτης ἄριστος, ὅσον προσήκει χρόνον τὸ χρυσίον ὀμιλῆσαι τῷ πυρί, καὶ πότε αὐτὸ χρῆ ἐκείθεν ἀνελέσθαι, συγχωρεῖ τὸν χρόνον τῶν δύο ἐτῶν λήθην ἐγγενέσθαι τῷ ἀρχαιονοχῶ, ἵνα καὶ ὁ καιρὸς τῶν ὄνειράτων τοῦ Φαραὼ φθάσῃ, καὶ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς
 10 συνελαινούσης πάσῃ τῇ βασιλείᾳ τοῦ Φαραὼ γνώριμος γένηται ὁ δίκαιος. Μετὰ γὰρ τὰ δύο ἔτη εἶδε, φησί, τὰ ὄνειράτα ὁ Φαραὼ. «Καὶ ἐγένετο πρῶτῃ, καὶ ἐταράχθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἀποστείλας ἐκάλεσε πάντας τοὺς ἐξηγητὰς τῆς Αἰγύπτου, καὶ πάντας τοὺς σοφοὺς αὐτῆς, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς Φαραὼ τὸ ἐνύπνιον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων αὐτὸ τῷ Φαραὼ».

“Ὁρα τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν. Πρῶτερον συγχωρεῖ πάντων τῶν αὐτόθι νομιζομένων σοφῶν
 20 πείραν αὐτὸν λαβεῖν, ἵνα ὅταν δειχθῇ ἡ ἐκείνων ἄγνοια, τότε οὗτος ὁ δεσμώτης, ὁ αἰχμάλωτος, ὁ δοῦλος, ὁ Ἑβραῖος εἰς μέσον ἀχθείς, καὶ τὰ τοὺς πολλοὺς λανθάνοντα γνώριμα καταστήσας, πρόδηλον ἅπασιν κατασκευάσῃ γενέσθαι τὴν ἄνωθεν αὐτῷ ἀπανθοῦσαν χάριν. “Ὅτε οὖν ἅπαντες οἱ σοφοὶ παραγενόμενοι οὐδὲν εἰπεῖν ἠδυνήθησαν, οὐδὲ διαῖραι τὸ στόμα ἴσχυσαν, τότε ὁ ἀρχαιονοχόος εἰς μνήμην ἐλθὼν ὑπομιμνήσκει τὸν Φαραὼ τῶν εἰς αὐτὸν συμβεβηκότων, καὶ φησι· «Τὴν ἁμαρτίαν μου ἀναμιμνήσκω σήμερον». Καὶ διηγεῖται αὐτίκα ὅπως, ἠνίκα εἰς τὸ δεσμοτήριον ἐνεβλήθη αὐτὸς καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός, καὶ ἐθεάσαντο τὰ ὄνειράτα, καὶ τὴν σύγκρισιν ἐδέξαντο παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κατὰ τὴν ἐκείνου προσαγόρευσιν ἅπαντα αὐτοῖς εἰς ἔργον ἐξῆλθε. Ταῦτα ἀκούσας
 35 ὁ βασιλεύς, μετεπέμψατο τὸν Ἰωσήφ, «καὶ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ὄχυρώματος, καὶ ἐξύρῃσαν αὐτόν, καὶ ἥλλαξαν τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθε πρὸς

τὸν ἐνεθυμεῖτο καὶ τὸν ἠλευθέρωνεν ὁ ἀρχιοινοχόος διὰ τῆς ἰδικῆς του προστασίας πρὶν ἀπ' τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραῶ, δὲν θὰ ἐγίνετο ἴσως γνωστὴ εἰς τοὺς πολλοὺς ἢ ἀρετὴ του. Τώρα ὁμως, ἐπειδὴ γνωρίζει ὁ ἐφευρετικὸς καὶ σοφὸς Κύριος, ὡς τεχνίτης ἄριστος, πόσον χρόνον πρέπει νὰ παραμείνῃ ὁ χρυσὸς εἰς τὴν πυρὰν καὶ πότε πρέπει νὰ θγάλῃ αὐτὸν ἀπὸ ἐκεῖ, ἐπιτρέπει κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο ἐτῶν νὰ λησμονήσῃ ὁ ἀρχιοινοχόος τὸν Ἰωσήφ, ὥστε νὰ φθάσῃ καὶ ὁ καιρὸς τῶν ὀνείρων τοῦ Φαραῶ, καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης αὐτῆς ὁ δίκαιος νὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς ὀλόκληρον τὸ βασίλειον τοῦ Φαραῶ. Πράγματι μετὰ τὴν παρέλευσιν δύο ἐτῶν, λέγει ἡ Γραφή, ὁ Φαραῶ εἶδε τὰ ὄνειρα. «Καὶ ἐξημέρωσε καὶ ὁ Φαραῶ ἐταράχθη καὶ ἔστειλε καὶ ἐκάλεσεν ὄλους τοὺς ἐξηγητὰς τῶν ὀνείρων καὶ ὄλους τοὺς σοφοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ διηγήθη εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνειρόν του, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ὄνειρον εἰς τὸν Φαραῶ».

Πρόσεχε τὴν μεγάλην οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ. Ἀφήνει τὸν Φαραῶ νὰ δοκιμάσῃ πρῶτον τοὺς θεωρουμένους σοφοὺς τοῦ βασιλείου του, ὥστε, ὅταν ἀποδειχθῇ ἡ ἀγνοια αὐτῶν, τότε αὐτὸς ὁ φυλακισμένος, ὁ αἰχμάλωτος, ὁ δοῦλος, ὁ Ἑβραῖος νὰ ὀδηγηθῇ ἀνάμεσά τους, νὰ ἐξηγήσῃ ὅτι δὲν ἐγνώριζον οἱ πολλοὶ καὶ νὰ φανερώσῃ εἰς ὄλους τὴν θείαν χάριν, ἢ ὁποία ἐδίδετο εἰς αὐτὸν πλουσία. Ὅταν λοιπὸν συνεκεντρώθησαν ὄλοι οἱ σοφοὶ καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ δώσουν καμμίαν ἐξήγησιν, οὔτε νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, τότε ὁ ἀρχιοινοχόος ἐνεθυμήθη καὶ ἀναφέρει εἰς τὸν Φαραῶ, ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτὸν καὶ λέγει· «Σήμερον ἐνθυμοῦμαι κάποιον λάθος μου». Καὶ διηγεῖται ἀμέσως ὅτι, ὅταν ἐνεκλείσθη εἰς τὴν φυλακὴν αὐτὸς καὶ ὁ ἀρχιστοιχὸς καὶ εἶδον τὰ ὄνειρα καὶ ἔλαβον τὴν ἐξήγησιν ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, ὅλα ἐπραγματοποιήθησαν εἰς αὐτούς, ὅπως αὐτὸς τὰ προεῖπεν. Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ βασιλεὺς, ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν Ἰωσήφ «καὶ ἔβγαλεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν φυλακὴν, τὸν ἐξύρῃσαν καὶ ἤλλαξαν τὴν στολὴν του καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Φαραῶ». Πρόσεχε πόση τιμὴ τοῦ γί-

Φαραώ». Ὅρα εὐθέως καὶ ἐκ προοιμίων λοιπὸν πόση ἢ τιμὴ. Ἐπειδὴ ἐκαθαρίσθη καλῶς διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ καθάπερ χρυσίον φαιδρυνόμενον ἐξήει ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου, καὶ ἤγετο πρὸς Φαραώ.

- 5 **Εἶδες πόσον ἐστὶ τὸ ὑπὸ τῆς ἄνωθεν βοηθεῖσθαι ροπῆς;** Ὅρα πόσα ὠκονομήθη, ἵνα τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ εἰς ἔργον ἐξέλθῃ. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν μέγιστον ἐκείνον ἄθλον ἠγωνίσαστο τῆς μιαραῶς ἐκείνης Αἰγυπτίας τὰ δίκτυα διαφυγῶν, καὶ εἰς τὸ δεσμοτήριον ἐνε-
 10 βλήθη, συνεχωρήθη τὸν ἀρχιοινοχόον καὶ τὸν ἀρχισιτοποιὸν τοῦ Φαραώ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἐκεῖ ἐμβληθῆναι, καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ὄνειράτων μαθεῖν τοῦ ἀνδρὸς τὴν σοφίαν, ἵνα νῦν ἐν καιρῷ μνήμην αὐτοῦ ποιησάμενος εἰς μέσον αὐτὸν ἀγάγῃ. «**Εἶπε δέ**», φησί, «Φαραώ πρὸς τὸν Ἰωσήφ· ἐνύπνιον ἐ-
 15 ὠρακα, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό· ἐγὼ δὲ ἀκήκοα περὶ σοῦ λεγόντων, ἀκούσαντά σε ἐνύπνια, συγκρίνειν αὐτά». Ὅρα πῶς αἰσχυνόμενος ὁ Φαραώ οὐ λέγει φανερῶς, ὅτι οὐδεὶς τῶν παρ' ἐμοὶ σοφῶν
 20 ἴσχυσε διακρίναι τὰ ὄνειράτα· ἀλλὰ τί; «Ἐνύπνιον ἐώρακα, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό· ἀκήκοα δὲ περὶ σοῦ λεγόντων, ἀκούσαντά σε ἐνύπνια, συγκρίνειν αὐτά».

- Σκόπει μοι καὶ ἐνταῦθα τοῦ Ἰωσήφ τὴν σύνε-**
 25 **σιν καὶ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν,** ὅπως ἀποκρίνεται τῷ Φαραώ. Μὴ ὑποπτεύσης, φησὶν, ἐμέ τι οἴκοθεν φθέγγεσθαι, ἢ ἀπὸ ἀνθρωπίνης σοφίας ταῦτα διακρίνειν. Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἄνευ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως τὴν γνῶσιν τούτων καταλαβεῖν. Ἴσθι τοίνυν, ὅτι ἄνευ
 30 τοῦ Θεοῦ οὐχ οἷόν τε με ἀποκριθῆναί σοι. Ἄνευ γάρ, φησί, τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον τοῦ Φαραώ. Μαθὼν τοίνυν ὡς ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης ἐστὶν ὁ ταῦτα ἀποκαλύπτων, μὴ παρὰ ἀνθρώπων ζῆτει ταῦτα, ἀ μόνου, φησί, τοῦ Θεοῦ ἐστὶν εἰς φανερόν
 35 ἄγειν. Ὅρα πῶς διὰ τῆς ἀποκρίσεως παιδεύει τὸν Φαραώ εἰδέναί καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ σοφῶν τὴν ἀσθέ-

νεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς. Ἄφοῦ ἐκαθαρίσθη καλῶς μὲ τὴν ὑπομονὴν ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ ὠδηγεῖτο εἰς τὸν Φαραῶ ὡς χρυσὸς ἀπαστράπτων.

Εἶδες πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν; Πρόσεξε πόσα πράγματα συνέβησαν διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἰωσήφ. Ὅταν δηλαδὴ ἐπέτυχεν ἐκείνον τὸν μέγιστον ἄθλον, ἀφοῦ διέφυγε τὰ δίκτυα τῆς μιαρᾶς ἐκείνης Αἰγυπτίας καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὴν φυλακὴν, ἐρρυθμίσθη νὰ ἐγκλεισθοῦν ἐκεῖ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ ἀρχισιτοποιὸς καὶ ὁ ἀρχιοινοχόος τοῦ Φαραῶ καὶ μὲ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὄνειρων νὰ μάθουν τὴν σοφίαν τοῦ ἀνδρός, ὥστε τώρα εἰς τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ τὸν ἐνθυμηθῇ καὶ νὰ τὸν φέρῃ ἐκεῖ ἀνάμεσά τους. «Καὶ ὁ Φαραῶ», λέγει, «εἶπε πρὸς τὸν Ἰωσήφ· Εἶδα ἓνα ὄνειρον, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ὁ ἐρμηνευτὴς του. Ὅμως ἤκουσα νὰ λέγουν διὰ σέ, ὅτι, ὅταν ἀκούσης ὄνειρα τὰ ἐξηγεῖς». Πρόσεχε, ὅτι ὁ Φαραῶ ἀπὸ ἐντροπὴν δὲν λέγει καθαρά, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου σοφοὺς δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ τὰ ὄνειρα. Τί λέγει ὁμοίως; «Εἶδα ἓνα ὄνειρον, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ὁ ἐρμηνευτὴς του. Ὅμως ἤκουσα διὰ σέ νὰ λέγουν, ὅτι, ὅταν ἀκούσης ὄνειρα, τὰ ἐξηγεῖς».

Σκέψου καὶ ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν σύνεσιν τοῦ Ἰωσήφ καὶ τὴν μεγάλην εὐλάβειαν, ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται εἰς τὸν Φαραῶ. Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι ἐγὼ λέγω αὐτὰ μὲ τὴν ἰδικὴν μου δύναμιν, ἢ ὅτι τὰ ἐξηγῶ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν. Καθ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβωμεν αὐτὰ χωρὶς τὴν ἄνωθεν ἀποκάλυψιν. Νὰ γνωρίζῃς λοιπόν, ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σ' ἀποκριθῶ. Διότι, λέγει, χωρὶς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ δὲν θά δώσῃ εἰς τὸν Φαραῶ ὠφέλιμον ἀπάντησιν. Ἄφοῦ ἔμαθες λοιπόν, ὅτι ὁ Κύριος τοῦ παντός εἶναι αὐτός ποῦ ἀποκαλύπτει αὐτά, νὰ μὴ ζητῆς ἀπὸ ἀνθρώπους τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ φανερώνη. Κοίταξε πῶς μὲ τὴν ἀπάντησιν ποῦ δίδει διδάσκει εἰς τὸν Φαραῶ νὰ μάθῃ καὶ τὴν ἀδυνα-

νειαν, καὶ τοῦ Δεσπότου τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ οὖν ἔγνωσ παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἀπὸ σοφίας ἀνθρωπίνης ταῦτα φθέγγομαι, οὐδὲ ἐξ οἰκείων λογισμῶν, λέγε τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι μηνυθέντα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φαραὼ 5 διηγείται τὰ ἐνύπνια, καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, καὶ φησιν· «Εἶπα τοῖς ἐξηγηταῖς, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων μοι». Οὐκ ἤκουσας, φησί, καὶ παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ταῦτα γνωρίζειν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας; Μὴ τοίνυν ἐκείνοις καταμέμφου· οὐδὲ γὰρ ἂν ἴσχυ- 10 σάν ποτε ταῦτα καταλαβεῖν, ἃ τῆς ἄνωθεν δεῖται ἀποκαλύψεως.

«Καὶ εἶπε», φησὶν, «Ἰωσήφ· τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ ἐν ἔστι». Ἴνα δὲ πιστεύσης ὅτι ἀληθὲς ἔστι τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι μηνυθέν, δεύτερον ἀνηνέχθη τὸ αὐτὸ σε 15 θεάσασθαι, καὶ ὅτι ταχυνεῖ ὁ Θεὸς τοῦ ποιῆσαι αὐτό. Ἡ δευτέρωσις, φησί, βεβαίωσις ἔστι τῶν φανέντων, καὶ πληροφορία ὅτι πάντως ταῦτα γενήσεται. Καὶ ἐπειδὴ διέκρινε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ βοῶν καὶ τῶν ἑπτὰ σταχύων, εἰπὼν εὐθηνίαν μεγάλην ἔσεσθαι, καὶ 20 ταύτην λιμὸν διαδέξασθαι χαλεπὸν, λοιπὸν καὶ συμβουλήν εισάγει ἀρίστην, καὶ φησι· Κατάστησον ἄνδρα ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, ὃς δυνήσεται τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῆς εὐθηνίας τὰ γεννήματα συναγαγὼν οὕτως οἰκονομῆσαι, ὡς δυνηθῆναι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ λιμοῦ πα- 25 ραμυθίαν εὐρέσθαι, καὶ μὴ παντελεῖ γενέσθαι τὸν ἀφανισμόν. «Ἦρσε ταῦτα τῷ Φαραὼ καὶ πᾶσι τοῖς παισὶν αὐτοῦ». Καὶ λοιπὸν ὑπηρετεῖ ὁ Φαραὼ τῇ ἐκβάσει τῶν ὄνειράτων τοῦ Ἰωσήφ, ὧν ἐθεάσατο ἠνίκα παρὰ τῷ πατρὶ διῆγε. Καὶ αὐτὸς μὲν τὰ ὄνειράτα 30 τοῦ Φαραὼ διέκρινεν· ὁ δὲ Φαραὼ εἰς τέλος ἦγε τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν ἀγνωῶν. Ἀκούσας γὰρ ταῦ-

μίαν τῶν σοφῶν τοῦ τόπου του καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου. Ἄφοῦ λοιπὸν ἔμαθες ἀπὸ ἔμένα, ὅτι δὲν ἐξηγῶ τὰ ὄνειρα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, οὔτε μὲ τὴν ἰδικήν μου σκέψιν, λέγε αὐτὰ πού σου ἐμήνυσεν ὁ Θεός. Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Φαραῶ, διηγεῖται τὰ ὄνειρα καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεῦτερον καὶ λέγει· «Εἶπα εἰς τοὺς ἐξηγητὰς τῶν ὀνείρων αὐτά, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἐρμηνευτὴς αὐτῶν». Δὲν ἤκουσες, λέγει, καὶ ἀπὸ ἔμένα, ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ἢ ἐρμηνεῖα αὐτῶν; Νὰ μὴ κατηγορῆς λοιπὸν ἐκείνους. Καθ' ὅσον δὲν θὰ ἠμπορέσουν ποτὲ νὰ καταλάβουν αὐτά, τὰ ὁποῖα χρειάζονται τὴν ἄνωθεν ἀποκάλυψιν.

«Καὶ εἶπεν ὁ Ἰωσήφ», λέγει ἡ Γραφή, «ὅτι τὸ ὄνειρον τοῦ Φαραῶ εἶναι ἓνα». Καὶ ἄφησε νὰ ἰδῆς δύο φορές αὐτὸ τὸ ὄνειρον, διὰ νὰ πιστεύσης, ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ ὅπωςδὴποτε αὐτὸ πού σου ἐμήνυσεν ὁ Θεός καὶ ὅτι γρήγορα θὰ τὸ πράξῃ. Ἡ ἐπανάληψις, λέγει, εἶναι ἐπιβεβαίωσις τῶν ὀνείρων καὶ πληροφορία, ὅτι αὐτὰ θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅπωςδὴποτε. Καὶ ἀφοῦ ἐξήγησε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ βοῶν καὶ τῶν ἑπτὰ στάχυων, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη θὰ ὑπάρξῃ μεγάλη ἀφθονία ἀγαθῶν καὶ ὅτι θὰ διαδεχθοῦν αὐτὰ ἑπτὰ ἔτη φοβερᾶς πείνης, εἰς τὸ τέλος δίδει καὶ μίαν πολὺ χρήσιμον συμβουλήν, καὶ λέγει· Διόρισε εἰς τὴν Αἴγυπτον κάποιον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος θὰ ἠμπορέσῃ κατὰ τὴν εὐφορίαν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἀφοῦ συγκεντρώσῃ τὰ γεννήματα, νὰ τὰ διαχειρισθῇ κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ἠμπορέσετε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πείνης νὰ εὐρητε ἀνακούφισιν καὶ νὰ μὴ γίνῃ ὀλοκληρωτικὴ ἢ καταστροφὴ. «Αὐτοὶ οἱ λόγοι ἤρσαν εἰς τὸν Φαραῶ καὶ εἰς ὄλους τοὺς συμβούλους του». Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ Φαραῶ βοηθεῖ τὸν Ἰωσήφ εἰς τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν ὀνείρων, τὰ ὁποῖα εἶδεν, ὅταν ἔζη μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του. Καὶ ὁ Ἰωσήφ μὲν ἐρμήνευσε τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραῶ, ὁ δὲ Φαραῶ ὠλοκλήρωνε τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὀνείρων χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ. Πράγματι, ὅταν ἤκουσεν αὐτά, λέγει ἡ Γραφή, «Εἶπεν εἰς τοὺς ὑπηρέτας του· Μήπως θὰ εὐρωμεν ἄν-

τα, φησίν, «*Εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ· μὴ εὐρήσομεν ἄνθρωπον τοιοῦτον, ὃς ἔχει πνεῦμα Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ*»·

4. *Εἶδες, πῶς ἔγνω καὶ αὐτὸς ὅτι ἐκ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως αὐτῷ ταῦτα κατάδηλα γέγονε; Τίνα*
 5 *γάρ, φησίν, εὐρήσομεν, ὃς τοιαύτης ἡξίωται χάριτος, ὡς πνεῦμα Θεοῦ ἔχει ἐν ἑαυτῷ; «Καὶ εἶπε τῷ Ἰωσήφ· ἐπειδὴ ἔδειξέ σοι ὁ Θεὸς πάντα ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος φρονιμώτερός σου».* Σκόπει ἐνταῦθα πῶς, ὅταν βούληται ὁ εὐμήχανος Θεὸς εἰς ἔργον ἀ-
 10 *γαγεῖν τὰ αὐτῷ δόξαντα, οὐδὲν τῶν ἐν τῷ μέσῳ συμβαινόντων κώλυμα γενέσθαι δύναται.* Ἴδου γάρ, καὶ σφαγὴ σχεδόν, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν γέγονε, καὶ πρᾶσις, καὶ κατηγορία περὶ αὐτὸν ἔσχατον ἐπάγουσα κίνδυνον, καὶ δεσμοπήριον ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον,
 15 *καὶ μετὰ ταῦτα ἅπαντα εἰς αὐτὸν ἀνηνέχθη, σχεδὸν εἰπεῖν, τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν.* Ἐπειδὴ ἔδειξέ σοι ὁ Θεὸς πάντα ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος φρονιμώτερός σου καὶ συνετώτερος. Σὺ οὖν ἔση ἐπὶ τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐπὶ τῷ στόματί σου ἐπακούσεται πᾶς ὁ
 20 *λαός, πλὴν τὸν θρόνον ὑπερέξω σου ἐγώ.* Ὅρα πῶς ἄθρόον ὁ δεσμώτης βασιλεὺς καθίσταται πάσης τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμαγείρου εἰς τὸ δεσμοπήριον εἰσαχθεὶς, ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς αὐτὴν ἀνάγεται τὴν ἀνωτάτω τιμὴν· καὶ ὁ γενόμενος αὐτοῦ δε-
 25 *σπότης ἐξαίφνης ἐώρα, ὃν ὡς μοιχὸν εἰς τὸ δεσμοπήριον ἐμβεβλήκει, τὴν ἀρχὴν πάσης Αἰγύπτου δεξάμενον.*

Εἶδες πόσον ἐστὶ τὸ φέρειν εὐχαρίστως τοὺς πειρασμούς; Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει». Ὅρα οὖν τὰς θλίψεις μεθ' ὑπομονῆς ἤνεγκεν· ἡ ὑπομονὴ

θρωπον τέτοιον, πού νά ἔχη μέσα του τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔτσι, ὅπως αὐτός;».

4. Εἶδες, πῶς ἐγνώριζε καὶ αὐτός, ὅτι ἐκ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως ἐγίναν αὐτὰ φανερά εἰς αὐτόν; Διότι, λέγει, ποῖον θὰ εὐρώμεν τέτοιον ἄνθρωπον πού νά εἶναι ἀξιωμένος τοιαύτης χάριτος, ὥστε νά ἔχη τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέσα του; «Καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἰωσήφ· Ἄφοῦ ὁ Θεὸς σοῦ ἐφανέρωσεν ὅλα αὐτὰ, δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐξυπνότερός σου». Πρόσεχε ἐδῶ πῶς, ὅταν ὁ ἐφευρετικός Θεὸς θέλῃ νά πραγματοποιήσῃ τὰς ἀποφάσεις του, δὲν δύναται νά σταθῇ ἐμπόδιον κανένα ἀπὸ τὰ ἐνδιάμεσα γεγονότα. Διότι νά, σχεδὸν ἐσφάγη, θὰ ἤμπορούσαμεν νά εἰπώμεν, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐπωλήθη καὶ κατηγορήθη μὲ κατηγορίαν, ἢ ὁποία ἐπέφερε τὸν ἔσχατον κίνδυνον, καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀνυψώθη, θὰ ἤμπορούσαμεν νά εἰπώμεν, καὶ εἰς αὐτόν τὸν βασιλικὸν θρόνον. «Ἄφοῦ ὁ Θεὸς σοῦ ἀπεκάλυψεν ὅλα αὐτὰ, δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἄνθρωπος ἐξυπνότερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ ἐσένα. Σὺ λοιπὸν θὰ εὐρίσκεισαι εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ εἰς τὰς διαταγὰς σου θὰ ὑπακούῃ ὅλος ὁ λαός, ἐνῶ μόνον ὡς πρὸς τὸν θρόνον ἐγὼ θὰ εἶμαι ἀνώτερος ἀπὸ ἐσένα». Πρόσεχε, μὲ ποῖον τρόπον ὁ φυλακισμένος γίνεται ἀπὸ τὴν μίαν στιγμὴν εἰς τὴν ἄλλην βασιλεὺς ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου καὶ πῶς ὁ κλεισθεὶς εἰς τὴν φυλακὴν ἀπὸ τὸν ἀρχιμάγειρον ἀναβιβάζεται ἀπὸ τὸν βασιλεῦσα καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμα τὴν ὑψίστην τιμὴν. Καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος τὸν ἠγόρασε καὶ ἔγινε κύριός του, ἔβλεπεν αἰφνιδίως αὐτόν πού εἶχε κλείσει εἰς τὴν φυλακὴν ὡς μοιχὸν νά ἀναλαμβάνῃ τὴν διακυβέρνησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου.

Εἶδες πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νά ὑπομένη κανεὶς τοὺς πειρασμοὺς μὲ εὐχαρίστησιν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἡ θλίψις δημιουργεῖ ὑπομονήν, ἢ ὑπομονὴ δοκιμασμένον χαρακτήρα, ὁ δοκιμασμένος χαρακτήρ ἐλπίδα, ἢ δὲ ἐλπίς δὲν ἐντροπιάζει»¹. Πρόσεξε λοιπὸν. Ὑπέφερε τὰς θλίψεις μὲ ὑπομονήν. Ἡ ὑπομονὴ τὸν ἀπέ-

δοκιμὸν αὐτὸν ἀπειργάσατο· δοκιμὸς γινόμενος ἐλπί-
 ζων διετέλει· ἡ ἐλπίς οὐ κατήσχυεν. «Εἶπε δὲ πρὸς
 αὐτόν· ἰδοὺ καθίστημί σε σήμερον ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰ-
 γύπτου. Καὶ περιελόμενος Φαραὼ τὸν δακτύλιον ἀ-
 5 πὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, περιέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν χει-
 ρα Ἰωσήφ, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν στολὴν βυσσίνην, καὶ
 περιέθηκε κλοιὸν χρυσοῦν περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
 καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἄρμα τὸ δεύτερον αὐτοῦ,
 καὶ ἐκήρυξεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ κήρυξ, καὶ κατέστη-
 10 σεν αὐτὸν ἐφ' ὄλης τῆς Αἰγύπτου». Ἐπειδὴ γὰρ τὸν
 Θεὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, οὗτος αὐτῷ ταῦτα πάντα προ-
 ηυτρέπισε, καὶ εἰς τὴν περιφάνειαν αὐτὸν ταύτην
 ἀνήγαγεν. «Εἶπε δὲ Φαραὼ· ἄνευ σοῦ οὐδεὶς ἐξάρη
 τὴν χειρὰ αὐτοῦ ἐπὶ πάσῃ γῆ Αἰγύπτου. Καὶ ἐκάλε-
 15 σε Φαραὼ τὸ ὄνομα Ἰωσήφ, Ψαμθομφανήχ», διὰ τῆς
 προσηγορίας τοῦ ὀνόματος διηνεκῆ τὴν μνήμην βου-
 λόμενος ἐναποθέσθαι τῆς ἐνυπαρχούσης αὐτῷ σοφίας.
 Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύει, τῶν κρυπτῶν γνώστης· ἐπει-
 δὴ γὰρ τὰ πᾶσιν ἄγνωστα εἰς φανερόν ἤγαγε, σημαί-
 20 νων τοῦτο αὐτὸ ὁ Φαραὼ τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ἐπι-
 τίθησι. Καὶ ἐπιδεικνυόμενος τῇ τιμῇ, δίδωσιν αὐτῷ
 καὶ τὴν θυγατέρα Πετεφρῆ εἰς γυναῖκα.

Εἶτα ἐπειδὴ ὁμώνυμος ἦν οὗτος τῷ γενομένῳ αὐ-
 τοῦ δεσπότη, φησί, «Τοῦ ἱερέως Ἑλιουπόλεως». Καὶ
 25 ἵνα μάθωμεν λοιπὸν οἷαν ἄγων τὴν ἡλικίαν ὁ θυμά-
 σιος οὗτος τοσαύτης ἡξιοῦτο τῆς ἀμοιβῆς, καὶ τοσού-
 τους ἐπεδείξατο τοὺς ἄθλους, φησίν· «Ἰωσήφ δὲ ἦν
 τριάκοντα ἐτῶν, ὅτε ἔστη ἐναντίον Φαραὼ». Μὴ ἀ-
 πλῶς νομίσωμεν τῶν ἐτῶν τὸν χρόνον ἐγκεῖσθαι, ἀλλ'
 30 ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν οὐδενὶ ἀμελοῦντι τῆς ἀ-
 ρετῆς ἀπολογία, οὐδὲ ἕξεστί τινι προβαλέσθαι νεότη-
 τα, ἔνθα ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι δεῖ. Ἰδοὺ γὰρ οὗτος

4. Ἡ λέξις σημαίνει τὸν σωτήρα τῆς χώρας. Εἰς τὸ κείμενον τῆς Π. Διαθήκης, ἔκδοσις Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ὑπάρχει ἡ λέξις Ζαφνάθ· πα-
 νεᾶχ ποῦ ἐρμηνεύεται Κρυφιογνώστης, ἐρμηνεῖα τὴν ὁποίαν δίνει καὶ
 ὁ Χρυσόστομος.

5. Ἐννοεῖ τὴν Ἀσενέθ. Γέν. 41, 45.

δειξε δοκιμασμένον χαρακτήρα. Ἄφοῦ ἀπεδείχθη δοκιμασμένος ἤλπιζε καὶ ἡ ἐλπίς δὲν τὸν ἐντρόπισεν. «Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Φαραώ. Ἴδου σέ καθιστῶ σήμερον διοικητὴν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδι ἀπὸ τὸ χέρι του ἔβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ χέρι τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν μὲ στολὴν χρώματος βυσσίνου καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν λαιμὸν του χρυσοὺν περιδέραιον καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸ δεῦτερον ἐκ τῶν ἀρμάτων του καὶ κήρυξ ἐκήρυττεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐγνώριζεν εἰς τὸν λαὸν καὶ τὸν ἀνεκήρυξε διοικητὴν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχε τὸν Θεὸν μαζί του, Αὐτὸς τοῦ ἠτοίμασεν ὅλα αὐτὰ καὶ τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτὴν θέσιν. «Καὶ εἶπεν ὁ Φαραώ εἰς τὸν Ἰωσήφ. Κανεὶς δὲν θὰ κινήσῃ τὸ χέρι του διὰ νὰ κάνῃ κάτι εἰς ὀλόκληρον τὴν Αἰγυπτὸν χωρὶς τὴν ἐγκρισίν σου. Καὶ ὠνόμασεν ὁ Φαραώ τὸν Ἰωσήφ Ψαμθομφανήχ»⁴, θέλων μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ νὰ διατηρήσῃ διαρκῆ τὴν μνήμην τῆς σοφίας ποῦ εἶχεν ὁ Ἰωσήφ. Καθ' ὅσον αὐτὴ ἡ λέξις ἐρμηνεύεται γνώστης τῶν κρυφῶν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐφανέρωσεν ὅσα ὅλοι οἱ ἄλλοι ἠγνόουν, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπισημάνῃ αὐτὸ τὸ γεγονός ὁ Φαραώ, δίδει αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸν Ἰωσήφ. Καὶ ἐπαυξάνων τὴν τιμὴν δίδει εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Πετεφρῆ⁵.

Ἐπειτα ἐπειδὴ αὐτός, ὁ Πετεφρῆς, εἶχε τὸ ἴδιον ὄνομα μὲ αὐτὸν ποῦ ἦτο ἄλλοτε κύριος τοῦ Ἰωσήφ, ἡ Γραφή λέγει· «Τοῦ Πετεφρῆ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἱερεὺς τῆς Ἡλιουπόλεως». Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν τέλος, ποία ἦτο ἡ ἡλικία αὐτοῦ τοῦ θαυμαστοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἤξιοῦτο τόσης ἀμοιβῆς καὶ ἐπετέλεσε τοιοῦτους ἄθλους, ἡ Γραφή λέγει· «Ὁ Ἰωσήφ ἦτο τριάκοντα ἐτῶν, ὅταν ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Φαραώ». Νὰ μὴ νομίσωμεν, ὅτι χωρὶς λόγον ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθῶμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία δικαιολογία δι' αὐτὸν ποῦ παραμελεῖ τὴν ἀρετὴν, οὔτε ἐπιτρέπεται εἰς κάποιον νὰ προβάλλῃ ὡς δικαιολογίαν τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν, ὅπου πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἀρετὴν του. Διότι, ἰδοὺ ὁ Ἰωσήφ δὲν ἦτο μόνον

οὐ μόνον νέος ἦν, ἀλλὰ καὶ καλὸς τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει. Ἔστι γὰρ καὶ νέον ὄντα μὴ κεκτῆσθαι τὴν τοῦ σώματος εὐμορφίαν. Οὗτος δὲ μετὰ τῆς νεότητος καὶ καλὸς ἦν τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει, καὶ σχεδὸν 5 ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ ἄνθει τυγχάνων, δοῦλος καὶ αἰχμάλωτος ἐγένετο. Δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦν, φησίν, ἡνίκα κατήχθη εἰς Αἴγυπτον. Εἶτα ἐν αὐτῇ τῇ καμίνῳ τῆς νεότητος γεγενημένῳ ἐπιτίθεται ἡ ἀκόλαστος Αἰγυπτία, ἡ δέσποινα αὐτοῦ γεγενημένη, καὶ οὐδὲν οὐ- 10 τω περιεγένετο τῆς ἀνδρείας τοῦ δικαίου· εἶτα τὸ δεσμοτήριον, καὶ ἡ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐκεῖ ταλαιπωρία· καὶ ἔμενε καθάπερ ἀδάμας, οὐ μόνον οὐ γινόμενος ἀσθενέστερος, ἀλλὰ καὶ πλείονα ἰσχὺν προσλαμβάνων. Εἶχε γὰρ νευροῦσαν αὐτὸν τὴν ἄνωθεν χά- 15 ριν. Καὶ ἐπειδὴ προλαβὼν τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα ἐπιδείξατο, διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ δεσμοτηρίου ἐπὶ τὴν ἀρχὴν πάσης ἐκαλεῖτο τῆς Αἰγύπτου.

5. Ταῦτα ἀκούοντες μηδέποτε ἐν ταῖς θλίψεσιν ἀπαγορεύωμεν, μηδὲ τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς κατακο- 20 λουθοῦντες δυσανασχετῶμεν· ἀλλὰ πολλὴν τὴν ὑπομονὴν ἐπιδεικνύμενοι τῇ ἐλπίδι τρεφώμεθα, εἰδότες τοῦ Δεσπότη ἡμῶν τὸ εὐμήχανον, καὶ ὅτι οὐ περιορῶν ἡμᾶς καταλιμπάνει πείραν λαβεῖν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ βουλόμενος ἡμᾶς ἀγωνισαμένους λαμπρὸν ἀνα- 25 δῆσασθαι τὸν στέφανον. Οὕτω πάντες οἱ ἅγιοι εὐδοκίμησαν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔλεγον· «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς· «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε». Μὴ τοίνυν ἀσχάλλω- 30 μεν πρὸς τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἀκούωμεν Παύλου λέγοντος, ὅτι «Οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται». Καὶ μὴ ξενιζώμεθα, μηδὲ δυσχεραίνωμεν, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἀνδρείας καὶ ὑπομονῆς τὰ ἐπαγόμενα φέρωμεν, μὴ πρὸς τὰς θλίψεις ἀφορῶν-

6. Πράξ. 14, 22.

7. Ἰω. 16, 33.

8. Β' Τιμ. 3, 42.

νέος, ἀλλὰ καὶ ὁμορφος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὠραῖος εἰς τὸ πρόσωπον. Καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν κάποιος νὰ εἶναι νέος, ἀλλὰ νὰ μὴ ἔχη τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματος. Αὐτὸς ὁμως μαζί με τὴν νεότητά του ἦτο καὶ ὁμορφος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὠραῖος εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἐνῶ εὐρίσκετο σχεδὸν εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ἐγινε δοῦλος καὶ αἰχμάλωτος. Διότι, λέγει ἡ Γραφή, ἦτο δέκα ἐπτὰ ἐτῶν ὅταν κατέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπειτα ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὴν κάμινον τῆς νεότητος, τοῦ ἐπιτίθεται ἡ ἀκόλαστος Αἰγυπτία, αὐτὴ ποὺ ἦτο ἡ κυρία του, καὶ ὁμως οὔτε ἔτσι ἠμπόρεσε νὰ νικήσῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ φυλακὴ καὶ ἡ ἐπὶ τόσον χρόνον ἐκεῖ ταλαιπωρία, ἀλλ' ὁμως διετηρήθη καθαρὸς ὡς ἀδάμας ὄχι μόνον χωρὶς νὰ γίνῃ ἀσθενέστερος, ἀλλὰ καὶ προσλαμβάνων μεγαλυτέραν δύναμιν. Διότι εἶχε τὴν οὐράνιον χάριν ποὺ τὸν ἐνίσχυε. Καὶ ἐπειδὴ πρῶτος ἐπέδειξεν ὅ,τι ἐξηρῆτο ἀπ' αὐτόν, διὰ τοῦτο καὶ ἐκλήθη ἀπὸ τὴν φυλακὴν, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου.

5. Ἀκούοντες αὐτὰ ἄς μὴ διστάζωμεν ἐμπρὸς εἰς τὰς θλίψεις, οὔτε νὰ δυσανασχετῶμεν στηριζόμενοι εἰς τοὺς συλλογισμοὺς μας, ἀλλ' ἐπιδεικνύοντες μεγάλην ὑπομονὴν νὰ τρεφώμεθα μετὰ τὴν ἐλπίδα, γνωρίζοντες τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ Κυρίου μας, καὶ ὅτι δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει, ἐπειδὴ μᾶς περιφρονεῖ, διὰ νὰ δοκιμάσωμεν τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀγωνισθῶμεν καὶ νὰ φορέσωμεν τὸν λαμπρὸν στέφανον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐδοκίμησαν ὅλοι οἱ ἄγιοι. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔλεγον· «Πρέπει νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ μέσῳ πολλῶν θλίψεων»⁶. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς· «Εἰς τὸν κόσμον θὰ ἔχετε θλίψιν»⁷. Ἄς μὴ ἀγανακτῶμεν λοιπὸν διὰ τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἄς ἀκούωμεν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι, «Αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ ζήσουν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, θὰ διωχθοῦν»⁸. Καὶ ἄς μὴ παραξενευώμεθα, οὔτε νὰ δυσανασχετῶμεν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλην ἀνδρείαν καὶ ὑπομονὴν νὰ ὑποφέρωμεν ὅσα ἔρχονται, χωρὶς νὰ

τες, ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος τὸ ἡμῖν ἐντεῦθεν συλλεγόμενον· ἐμπορία γάρ ἐστιν αὕτη πνευματικῆ.

Καὶ καθάπερ οἱ τὰ χρήματα συλλέγειν βουλόμενοι, καὶ τὴν ἐμπορίαν ταύτην τὴν βιωτικὴν μετιόντες, 5 οὐκ ἂν ἐτέρως δυνηθεῖεν αὐξῆσαι τὴν οἰκείαν περιουσίαν, εἰ μὴ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένοισιν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν (καὶ γὰρ ληστῶν ἐφόδους, καὶ πειρατῶν ἐπιβουλὰς ἀνάγκη ὑποστῆναι), καὶ ὁμῶς πάντα μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας καταδέχεσθαι 10 τοιμάζονται, τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους οὐδεμίαν τῶν λυπηρῶν αἰσθησιν λαμβάνοντες, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡμᾶς ἐννοοῦντας τὸν ἐντεῦθεν ἡμῖν συλλεγόμενον πλοῦτον καὶ τὴν πνευματικὴν ἐμπορίαν, προσήκει 15 χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι, καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα, καθάπερ ὁ Παῦλος παραινεῖ λέγων· «Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα». Τοῦτο γὰρ πίστις, ὅταν μὴ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἀρκώμεθα μόνον, ἀλλὰ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι φανταζώμεθα τὰ μὴ ὁρώμενα. Ἐκεῖνα γὰρ μάλι- 20 στα τῶν διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ὁρωμένων ἀξιοπιστότερα ἡμᾶς ἠγεῖσθαι δεῖ.

Οὕτως ὁ πατριάρχης εὐδοκίμησε, πιστεύσας τῇ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσει, καὶ ἀνώτερος τῆς φύσεως γεγονῶς καὶ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν· διὸ «Καὶ ἐ- 25 λογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην». Ἐννόησον ὅτι δικαιοσύνη ἐστὶ τὸ πιστεύειν τοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ λεγομένοις. Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος ὑπόσχηταί τι, μὴ μοι κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν ἀπαίτει τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀνώτερος τῶν τοιούτων γινόμενος λογισμῶν θάρσει 30 τῇ τοῦ ὑποσχομένου δυνάμει. Οὕτως ἕκαστος τῶν δικαίων εὐδοκίμησεν, οὕτω καὶ ὁ θαυμάσιος οὗτος Ἰωσήφ, τοσούτων μετὰ τὰ ὄνειρατα ἐν μέσῳ κωλυμά-

9. Β' Κορ. 4, 18.

10. Ρωμ. 4, 3.

προσέχωμεν τὰς θλίψεις, ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος, τὸ ὁποῖον παίρνομεν ἀπ' αὐτὰς, καθ' ὅσον αὐταὶ εἶναι πνευματικὸν ἐμπόρευμα.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποῦ ἐπιθυμοῦν νὰ συγκεντρώσουν χρήματα καὶ ποῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ὑλικὸν ἐμπόριον, δὲν θὰ ἠμπορέσουν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ αὐξήσουν τὴν περιουσίαν των, ἐὰν δὲν ὑπομείνουν πολλοὺς κινδύνους καὶ εἰς τὴν Ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν (καθ' ὅσον εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποστοῦν τὰς ἐφόδους τῶν ληστῶν καὶ τὰς ἐπιβουλάς τῶν πειρατῶν), καὶ ὅμως ἐτοιμάζονται νὰ δεχθοῦν τὰ πάντα μὲ πολλὴν προθυμίαν, χωρὶς νὰ αισθάνωνται καθόλου τὰς θλίψεις λόγῳ τῆς προσδοκίας τοῦ κέρδους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡμεῖς συλλογιζόμενοι τὸν πλοῦτον ποῦ συγκεντρώνομεν ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ ἀπὸ τὸ πνευματικὸν αὐτὸ ἐμπόριον πρέπει νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ ἀγαλλώμεθα καὶ νὰ μὴ ἔχωμεν ὡς σκοπὸν μας τὰ ὀρατά, ἀλλὰ τὰ ἀόρατα, ὅπως ἀκριβῶς συμβουλεύει καὶ ὁ Παῦλος λέγων· «Ἄς μὴ προσέχωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα φαίνονται»⁹. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι πίστις, ὅταν δηλαδὴ δὲν ἀρκοῦμεθα μόνον εἰς τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς, ἀλλὰ φανταζώμεθα μὲ τὰ μάτια τῆς διανοίας αὐτὰ ποῦ δὲν φαίνονται. Πράγματι πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς πιὸ βέβαια ἐκεῖνα κατ' ἔξοχὴν, παρὰ αὐτὰ ποῦ βλέπομεν μὲ τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς.

Ἔτσι εὐδοκίμησεν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, μὲ τὸ νὰ πιστεύσῃ δηλαδὴ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἀνώτερος τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν. Διὰ τοῦτο «Καὶ τοῦ ἐλογαριάσθη πρὸς δικαίωσιν»¹⁰. Σκέψου ὅτι δικαιοσύνη εἶναι τὸ νὰ πιστεύῃς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δηλαδὴ ἐκεῖνος ὑπόσχεται κάτι νὰ μὴ ζητῆς, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἔρχωνται τὰ πράγματα κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, ἀλλὰ νὰ παίρνης θάρρος ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ποῦ δίνει τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδεικνύμενος ἀνώτερος ἀπὸ τέτοιας σκέψεις. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐδοκίμησεν ὁ καθένας ἀπ' τοὺς δικαίους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ θαυμαστὸς αὐτὸς Ἰωσήφ, ἂν καὶ

των γενομένων, οὐκ ἐταράχθη τὸν λογισμόν, οὐκ ἐ-
 θορυσήθη, ἀλλ' ἐρρωμένῳ τῷ φρονήματι πάντα γεν-
 ναίως ἔφερεν, εἰδὼς ὡς οὐχ οἷόν τε διαπεσεῖν τὰ τῷ
 Θεῷ δόξαντα. Διὸ καὶ μετὰ δουλείαν, καὶ μετὰ δε-
 5 σμωτήριον καὶ συκοφαντίαν τσαύτην, τὴν ἀρχὴν ἐ-
 δέχετο πάσης τῆς Αἰγύπτου.

Ταῦτα δὴ πάντα λογιζόμενοι ἀντέχωμεν γενναί-
 ως πρὸς τὰ ἐπαγόμενα, εὐχαριστοῦντες ὑπὲρ πάντων
 τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀναμένον-
 10 τες ἀντίληψιν ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χά-
 ριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δό-
 ξα, κράτος, τιμὴ νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

παρενεβλήθησαν πολλά ἐμπόδια μετὰ ἀπὸ τὰ ὄνειρα, ὅμως δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του, δὲν ἐθορυβήθη, ἀλλὰ μὲ ἡρωϊκὸν φρόνημα ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ γενναιοψυχίαν, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα ἔκρινε καλὰ ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ μετὰ τὴν φυλάκισιν καὶ τὴν τόσον μεγάλην συκοφαντίαν, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου.

Ἔχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν αὐτά, ὡς ὑπομένωμεν μὲ γενναιότητα ὅσα ἔρχονται, εὐχαριστοῦντες δι' ὅλα τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν καὶ ἀναμένοντες τὴν βοήθειάν του, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ λάβωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Δ'

(Γέν. 41, 48 - 45, 24)

«*Ἐξῆλθε δὲ Ἰωσήφ ἀπὸ προσώπου Φαραώ, καὶ διῆλθε πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου· καὶ ἐποίησεν ἡ γῆ ἐν τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τῆς εὐθηνίας δράγματα· καὶ συνήγαγε σῖτον ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης*».

1. Βούλεσθε καὶ σήμερον τὴν κατὰ τὸν Ἰωσήφ ἱστορίαν ἐπεξέλθωμεν, καὶ ἴδωμεν πῶς τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου πάσης δεξάμενος ὁ θαυμάσιος οὗτος, διὰ τῆς προσούσης αὐτῷ συνέσεως ἅπαντας παρεμυθήσατο; «*Ἐξῆλθε γάρ*», φησὶν, «*ἀπὸ προσώπου Φαραώ, καὶ διῆλθε πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου· καὶ ἐποίησεν ἡ γῆ ἐν τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τῆς εὐθηνίας δράγματα· καὶ συνήγαγε σῖτον ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. Παραλαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἐξουσίαν ἅπασιν, συνήγαγε, φησί, τὰ γεννήματα, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπετίθετο, προπαρασκευάζων ἱκανὴν παραμυθίαν τῇ μελλούσῃ γίνεσθαι ἐνδεία. Εἶδες οἷας ἀμοιβὰς τῆς καρτερίας καὶ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς καὶ ἐνταῦθα ἐδέξατο ὁ δίκαιος, ἀπὸ δεσμοτηρίου εἰς τὰ βασίλεια ἀνελθών;*

«*Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ*», φησί, «*δύο υἱοί, πρὶν ἢ παραγενέσθαι τὰ ἔτη τῆς ἐνδείας· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου, Μανασσῆ· ὅτι ἐπιλαθέσθαι με, φησὶν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς πάντων τῶν πόνων μου, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς μου*». Σκόπει τοῦ ἀνδρὸς τὸ φιλόθεον, ὅπως τῇ προσηγορίᾳ τοῦ παιδὸς ἐναποτίθεται τὴν μνήμην ἀπάντων, ὥστε διηνεκῆ αὐτὸν ποιεῖσθαι τὴν εὐ-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Δ '

(Γέν. 41, 46 - 45, 24)

«Καί ἔφυγε κοντά ἀπ' τόν Φαραώ ὁ Ἰωσήφ καί ἐπεσκέφθη ὅλην τήν Αἴγυπτον. Καί ἡ γῆ ἐκαρποφόρησε πλουσίως κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐφορίας. Ὁ δὲ Ἰωσήφ συνεκέντρωσε πάρα πολὺν σίτον, ὅση εἶναι ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης».

1. Θέλετε νὰ συνεχίσωμεν καί σήμερον τὴν ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῆς σχετικῆς μὲ τὸν Ἰωσήφ καί νὰ μάθωμεν πῶς, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου ὁ θαυμαστός αὐτός ἄνθρωπος, ἐπαρηγόρησεν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς μὲ τὴν σύνεσιν πού τὸν διέκρινεν; Διότι λέγει ἡ Γραφή, «Ἐφυγεν ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ κοντά ἀπ' τόν Φαραώ καί ἐπεσκέφθη ὅλην τὴν Αἴγυπτον. Καί ἡ γῆ ἐκαρποφόρησε πλουσίως κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐφορίας. Ὁ δὲ Ἰωσήφ συνεκέντρωσε πάρα πολὺν σίτον, ὅση εἶναι ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης». Ἀφοῦ ἔλαβεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν βασιλέα, συνεκέντρωσε, λέγει, τὰ γεννήματα καί τὰ ἀπεθήκευσεν εἰς τὰς πόλεις καί προετοίμασεν ἔτσι ἰκανοποιητικὴν ἐσοδεῖαν διὰ τὴν ἐπικειμένην ξηρασίαν. Εἶδες ποίᾳς ἀμοιβᾶς ἔλαβεν ὁ δίκαιος διὰ τὴν καρτερίαν καί τὴν ὑπομονὴν καί τὴν ἄλλην ἀρετὴν μὲ τὸ νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα;

«Ἐπέκτησεν ὁ Ἰωσήφ», λέγει ἡ Γραφή, «δύο υἱοὺς προτοῦ νὰ ἔλθουν τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς πείνης. Καί ὠνόμασε τὸν πρῶτον Μανασσῆ¹, διότι εἶπεν, Ὁ Θεὸς μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλους τοὺς ἰδικούς μου πόνους καί τοὺς πόνους τοῦ πατρός μου». Πρόσεξε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός, κατὰ ποῖον τρόπον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ὑπενθυμίζει ὅλα τὰ γεγονότα, διὰ νὰ ἐκφράζη διαρ-

χαριστίαν, ἵνα καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννηθεὶς διὰ τῆς οἰ-
 κείας προσηγορίας εἰδέναι ἔχη τοὺς πειρασμοὺς καὶ
 τὴν ὑπομονήν, ἣν ἐπιδειξάμενος ὁ δίκαιος τὴν τσαύ-
 την ἀνῆλθε περιφάνειαν. «Ὅτι ἐπιλαθέσθαι με ἐποί-
 5 ησε πάντων τῶν πόνων μου, καὶ τῶν τοῦ πατρός
 μου». Τί ἐστι, «Πάντων τῶν πόνων μου»; Ἐνταῦθα
 αἰνίττεσθαι μοι δοκεῖ τὴν τε προτέραν δουλείαν καὶ
 τὴν δευτέραν, καὶ τὴν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ταλαιπωρί-
 αν. «Καὶ πάντων τῶν τοῦ πατρός μου», τὸν χωρισμόν,
 10 ὃν ὑπέμεινεν ἔξω τῶν ἀγκαλιῶν γενόμενος τῶν πα-
 τρικῶν, ὅτι ἐν ἀώρῳ ἡλικία μετὰ τσαύτης ἀνατρα-
 φεῖς ἐπιμελείας δουλείαν ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας ἠλλά-
 ξατο. «Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου ἐκάλεσεν Ἐφραΐμ,
 ὅτι ἠῤῥξήσέ με», φησὶν, «ὁ Θεὸς ἐν γῆ ταπεινώσεώς
 15 μου». Ὅρα καὶ τὴν τούτου προσηγορίαν εὐχαριστίας
 πεπληρωμένην. Οὐ μόνον γάρ, φησί, τῶν λυπηρῶν
 λήθην ἐποίησάμην, ἀλλὰ καὶ ἠῤῥξήθην ἐν τῇ γῆ, ἐν ἣ
 τσαύτην ὑπέμεινα τὴν ταπεινώσιν, ὡς ἐν τοῖς ἐσχά-
 τοις γενέσθαι, καὶ τὸν περὶ τοῦ ζῆν ἐπικρεμασθῆναί
 20 μοι κίνδυνον. Ἄλλὰ λοιπὸν ἄξιον ἀκοῦσαι τῶν ἐπο-
 μένων.

Μετὰ γὰρ τὴν εὐθηνίαν τῶν ἐπτὰ ἐτῶν, ἔφθασε
 καὶ τὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ κατὰ τὴν προαγόρευσιν τοῦ Ἰ-
 ωσήφ. Ἡ γὰρ τῶν πραγμάτων ἔκβασις λοιπὸν ἀπαν-
 25 τας ἐπαίδευσεν τὴν προσοῦσαν τῷ ἀνδρὶ σοφίαν, καὶ
 πάντας ὑποκύπτειν αὐτῷ παρεσκεύαζε. Καὶ λιμοῦ σφο-
 δροῦ γενομένου, τέως ἐν προοιμίοις σὺνδεμίαν αὐτοὺς
 αἰσθησὶν λαβεῖν τῆς ἐνδείας παρεχώρησεν. Ἐν πάσῃ
 γάρ, φησί, τῇ Αἰγύπτῳ ἦσαν ἄρτοι. Ἄλλὰ τῆς στε-
 30 νοχωρίας ἐπιταθείσης ἔκραξεν ὁ λαὸς πρὸς Φαραῶ,
 οὐ φέροντες τὴν ἐνδειαν τὴν πολλήν· ὑπὸ τοῦ λιμοῦ
 καταναγκαζόμενοι ἐπὶ τὸν βασιλέα ἔτρεχον. Ἄλλ' ὄ-
 ρα τούτου τὴν εὐγνωμοσύνην. «Εἶπε δὲ Φαραῶ τοῖς
 Αἰγυπτίοις· πορεύεσθε πρὸς τὸν Ἰωσήφ· καὶ ὃ ἐὰν
 35 εἶπη ὑμῖν ποιήσατε»· μονονουχὶ λέγων· τί πρὸς ἐμὲ
 κεχῆνατε; Οὐχ ὁρᾶτε ὅτι ἐγὼ μὲν ἀπλῶς τὸ σχῆμα

κῶς τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε καὶ ὁ υἱὸς του μὲ τὸ ὄνομά του νὰ ἠμπορέσῃ νὰ μάθῃ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν ὑπομονήν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὁ δίκαιος καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον λαμπρὰν θέσιν. «Διότι ὁ Θεὸς μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλους τοὺς ἰδικοὺς μου πόνους καὶ τοὺς πόνους τοῦ πατρός μου». Τί σημαίνει ἡ φράσις «ὅλους τοὺς πόνους μου»; Ἐδῶ νομίζω, ὅτι ὑπονοεῖ καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν δουλείαν καθὼς καὶ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς φυλακῆς. «Καὶ τοὺς πόνους τοῦ πατρός μου», δηλαδὴ τὸν χωρισμὸν, τὸν ὁποῖον ὑπέμεινεν, ὅταν εὐρέθη μακρὰν τῆς πατρικῆς του ἀγκάλης, διότι εἰς ἀνώριμον ἡλικίαν, ἐνῶ εἶχεν ἀνατραφῆ μὲ τόσῃν φροντίδα, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐλεύθερος, ἔγινε δοῦλος. «Καὶ τὸν δεύτερον υἱὸν ὠνόμασεν Ἐφραϊμ², διότι», λέγει, «ὁ Θεὸς μὲ ἠλόγησεν εἰς τὴν χώραν τῆς δυστυχίας μου». Πρόσεχε, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ εὐγνωμοσύνην. Διότι ὄχι μόνον, λέγει, ἐλησμόνησα ὅλα τὰ λυπηρὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτησα μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέμεινα τόσῃν ταπείνωσιν, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίσω τὸν ἔσχατον κίνδυνον νὰ χάσω τὴν ζωὴν μου. Ἄλλ' ἀξίζει νὰ ἀκούσωμεν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ ἐπόμενα.

Μετὰ τὴν εὐφορίαν λοιπὸν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἔφθασαν καὶ τὰ ἔτη τῆς πείνης σύμφωνα μὲ τὴν πρόρρησιν τοῦ Ἰωσήφ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων ἀπεδείκνυεν εἰς ὅλους τὴν σοφίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Ἰωσήφ καὶ προητοίμαζε τοὺς πάντας νὰ ὑποκύπτουν εἰς αὐτόν. Καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ μεγάλη πείνα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν δὲν τοὺς ἄφησε νὰ αισθανθοῦν καθόλου τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφίμων. Διότι λέγει, «Εἰς ὀλόκληρον τὴν Αἴγυπτον ὑπῆρχεν ἄρτος». Ὅταν ὁμως ἐπεξετάθη ἡ ἔλλειψις ὁ λαὸς ἐφώναζε πρὸς τὸν Φαραῶ, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν μεγάλην πείναν. Πιεζόμενοι λοιπὸν ἀπὸ τὴν πείναν ἔτρεχον πρὸς τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ κοίταξε τὴν εὐγνωμοσύνην του. «Εἶπεν ὁ Φαραῶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· Πηγαίνετε εἰς τὸν Ἰωσήφ καὶ κάνετε ὅ,τι σᾶς εἶπη³» ὡσὰν δηλαδὴ νὰ τοὺς ἔλεγε· Διατί στρέφεσθε πρὸς ἐμένα; Δὲν

περίκειμαι, ἐκεῖνος δέ ἐστιν ὁ τῆς σωτηρίας ἅπασιν ἡμῖν αἷτιος γενόμενος; Μὴ τοίνυν ἐκεῖνον καταλιμπάνοντες ἐπ' ἐμὲ τρέχετε, ἀλλ' ἄπιτε πρὸς ἐκεῖνον· «Καὶ ὃ ἐὰν εἶπη ὑμῖν, ποιεῖτε. Ἐνώξε δὲ Ἰωσήφ

5 τοὺς σιτοβολῶνας, καὶ ἐπώλει τοῖς Αἰγυπτίοις».

Καὶ ἐπειδὴ πάντας ἐπενέμετο τοῦ λιμοῦ ἢ ἀνάγκη, «Πᾶσαι», φησὶν, «αἱ χῶραι ἤλθον εἰς Αἴγυπτον ἀγοράζειν σίτον· ἐπεκράτει γὰρ ὁ λιμὸς ἐν πάσῃ τῇ γῆ».

“Ὅρα μοι κατὰ μικρὸν ἀρχὴν λαμβάνουσαν τῶν ὄνει-

10 ράτων τοῦ Ἰωσήφ τὴν ἔκβασιν. Ἐπικρατήσαντος γὰρ τοῦ λιμοῦ, καὶ καταλαβόντος καὶ τὴν Χαναάν, ἔνθα κατῴκει ὁ Ἰακώβ ὁ τούτου πατήρ, «Μαθὼν ὅτι ἐστὶ πρᾶσις σίτου ἐν Αἰγύπτῳ, εἶπε», φησί, «τοῖς παισὶν αὐτοῦ· ἵνα τί ραθυμεῖτε; Ἴδου ἀκήκοα, ὅτι

15 ἐστὶ σίτος ἐν Αἰγύπτῳ. Κατάβητε πρῖασθαι ἡμῖν μικρὰ βρώματα, ἵνα ζῶμεν, καὶ μὴ ἀποθάνωμεν». Τί, φησὶν, ἐνταῦθα κάθησθε; Ἄπιτε εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὰ πρὸς διατροφήν ἡμῖν κομίζετε. Ταῦτα δὲ ἅπαντα ἐγένετο, ἵνα τῇ ὄψει παραβάλλωσιν ἅπαντα οἱ

20 τοῦ Ἰωσήφ ἀδελφοί, καὶ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἐνυπνίου, ἣν αὐτοῖς συνέκριναν, ἠνίκα ἤκουσαν τοῦ Ἰωσήφ τὸ ὄραμα διηγουμένου, εἰς ἔργον ἀγάγωσι.

«Κατέβησαν γάρ», φησὶν, «οἱ δέκα ἀδελφοί», καὶ τὸν Βενιαμὴν οὐκ ἔλαβον, ὃς ἦν ἀδελφὸς τοῦ Ἰωσήφ

25 ὁμομήτριος. Εἶπε γὰρ ὁ πατήρ αὐτοῦ· «Μὴ ποτε συμβῆ αὐτῷ μαλακία»· διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας ἐφείσατο τοῦ παιδός. Ἐλθόντες δέ, καθάπερ ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου προσεκύνησαν τὸν Ἰωσήφ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ νῦν μὲν τέως ἀγνοοῦντες ἅπαντα

30 ταῦτα ποιοῦσιν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ὀλίγος γέγονεν ὁ μεταξὺ χρόνος, οὐκέτι τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀδελφοῦ ἐπεγίνωσκον. Εἰκὸς γὰρ ἐν ἡλικίᾳ γενόμενον ἐναλλαγὴν τινα τοῦ χαρακτῆρος ἐργάσασθαι. Τὸ δὲ ὄλον οἶμαι καὶ οἰκονομίας εἶναι τοῦ τῶν ἀπάντων Θεοῦ,

35 ὥστε μὴ δυνηθῆναι αὐτοὺς μήτε ἐκ τῆς διαλέξεως, μήτε ἐκ τῆς θέας ἐπιγινῶναι τὸν ἀδελφόν. Πόθεν γὰρ

βλέπετε, ὅτι ἐγὼ ἔχω ἀπλῶς μόνον τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἐνῶ ἐκεῖνος εἶναι ὁ αἴτιος τῆς σωτηρίας ὄλων μας; Νὰ μὴ τρέχετε λοιπὸν πρὸς ἐμένα καὶ ἐγκαταλείπετε ἐκεῖνον, ἀλλὰ πηγαίνετε πρὸς αὐτόν. «Καὶ ὅ,τι σᾶς εἶπῃ, νὰ τὸ κάμετε. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ἤνοιξεν ὅλας τὰς σιταποθήκας καὶ ἐπώλει σῖτον εἰς τοὺς Αἴγυπτίους».

Καὶ ἐπειδὴ ἡ πείνα ἐβασάνιζε τοὺς πάντας, «Ὅλοι αἱ χῶραι», λέγει, «ἤλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ νὰ ἀγοράσουν σῖτον· διότι ἡ πείνα ἐκυριαρχοῦσεν εἰς ὅλην τὴν γῆν». Πρόσεχε, παρακαλῶ, ὅτι σιγὰ-σιγὰ ἀρχίζουν νὰ ἐπαληθεύωνται τὰ ὄνειρα τοῦ Ἰωσήφ. Ὅταν δηλαδὴ ἡ πείνα ἐκυριάρχησεν εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ ἔφθασε καὶ εἰς τὴν Χαναάν, ὅπου ἐκατοικοῦσεν ὁ πατέρας του ὁ Ἰακώβ ὁ ὁποῖος «Ὅταν ἔμαθεν, ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον πωλεῖται σῖτος εἶπε», λέγει, «εἰς τοὺς υἱοὺς του· Διατί ἀδρανεῖτε; Νά, ἤκουσα, ὅτι ὑπάρχει σῖτος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Κατεβῆτε νὰ ἀγοράσατε ὀλίγα τρόφιμα διὰ νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ μὴ ἀποθάνωμεν. Τί κάθεστε ἐδῶ, λέγει. Πηγαίνετε εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ φέρετε τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν διατροφήν μας. Ὅλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον, διὰ νὰ ἀντιληφθοῦν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ τὰ πάντα μὲ τὰ μάτια των καὶ διὰ νὰ ἐπαληθεύσουν τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὀνείρου, τὴν ὁποίαν μόνοι τους ἔδωσαν, ὅταν ἤκουσαν τὸν Ἰωσήφ νὰ διηγῆται τὸ ὄνειρον.

«Κατέβησαν οἱ δέκα ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ», λέγει, «εἰς τὴν Αἴγυπτον», ἀλλὰ δὲν ἐπῆραν μαζὺ τους τὸν Βενιαμίν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφός τοῦ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴν ἰδίαν μητέρα, διότι εἶπεν ὁ πατήρ του· «μήπως συμβῆ εἰς αὐτόν καμμία συμφορά». Ἐφοβήθη ἔξ αἰτίας τῆς μικρᾶς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ. Ἄφοῦ ἤλθον δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον προσεκύνησαν τὸν Ἰωσήφ σάν ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου ἕως ἐδάφους. Καὶ τῶρα μὲν κάμουν εἰς τὴν ἀρχὴν ὅλα αὐτὰ χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζουν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐμεσολάβησε πολὺς χρόνος ἀπὸ τότε ποῦ τὸν ἐπώλησαν, δὲν ἐγνώριζαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀδελφοῦ των. Καθ' ὅσον ἦτο φυσικόν, ἐπειδὴ ἐνηλικιώθη, ἔγινε κάποια ἀλλαγὴ τῶν χαρακτηριστικῶν του. Ὅλα δὲ αὐτὰ νομίζω ὅτι εἶναι ἔργον τῆς οἰκονομίας

ἂν ποτε καὶ εἰς νοῦν τοῦτο ἐβάλλοντο; Καὶ γὰρ ἐνό-
 μιζον αὐτὸν παρὰ τοῖς Ἰσμαηλίταις οἰκέτην γενόμε-
 νον λοιπὸν τὴν παρὰ τοῖς βαρβάροις δουλείαν ὑπομέ-
 νειν. Καὶ αὐτοὶ μὲν οὐδὲν τοιοῦτον οὐδὲ εἰς διάνοιαν
 5 λαβεῖν δυνηθέντες οὐκ ἐπεγίνωσκον τὸν Ἰωσήφ, αὐ-
 τὸς δὲ παραχρῆμα θεασάμενος αὐτοὺς ἐπέγνω, καὶ
 λανθάνειν ἐσπούδαζε, καὶ ὡς ἄλλοτριοῖς αὐτοῖς προσ-
 φέρεσθαι ἐβούλετο. «Ἐλλοτριοῦτο γάρ», φησὶν, «ἀπ’
 αὐτῶν, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς σκληρά· καὶ εἶπε· πόθεν
 10 ἦκατε;». Προσποιεῖται παντελεῆ ἄγνοιαν, ἵνα πάντα
 μετὰ ἀκριβείας παρ’ αὐτῶν μαθεῖν δυνηθῆ. Ἐπεθύ-
 μει γὰρ γνῶναι τὰ κατὰ τὸν πατέρα καὶ τὰ κατὰ τὸν
 ἀδελφόν.

2. Καὶ τέως μὲν πυνθάνεται ἐκ ποίας χώρας
 15 τυγχάνουσι, καὶ φασιν ἐκ τῆς Χαναὰν ἐλθεῖν ἀγορά-
 σαι βρώματα. Ἡ τοῦ λιμοῦ, φασίν, ἀνάγκη τῆς ὁδοι-
 πορίας ἡμᾶς ταύτης ἀνασχέσθαι πεποίηκε, καὶ διὰ
 τοῦτο καταλιπόντες τὰ οἰκεῖα ἐνταῦθα παραγεγόνα-
 μεν. «Καὶ ἐμνήσθη», φησὶν, «Ἰωσήφ τῶν ἐνυπνίων,
 20 ὧν εἶδεν αὐτός». Εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν τῶν ὄνειράτων,
 καὶ εὐρῶν τὴν ἔκβασιν εἰς ἔργον ἐληλυθυῖαν, ἐβούλε-
 το μετὰ ἀκριβείας ἅπαντα μαθεῖν. Διὸ καὶ μετὰ πολ-
 λῆς αὐτοῖς τῆς σφοδρότητος εὐθέως ἀποκρίνεται, καὶ
 φησι· «Κατάσκοποι εἰστέ, καὶ κατανοῆσαι τὰ ἴχνη τῆς
 25 γῆς ἦκατε». Οὐχ ὑγιεῖ, φησί, γνώμη παραγεγόνατε.
 Ἐοίκατε τέχνη τινὶ καὶ κακουργία τὴν ἐνταῦθα ἄφι-
 ξιν πεποιηκῆναι. Οἱ δὲ ἐναγώνιοι γενόμενοι φασιν·
 «Οὐχί, κύριε». Καὶ ὅπερ μαθεῖν ἐσπούδαζεν ὁ Ἰω-
 σήφ, τοῦτο οἴκοθεν αὐτὸν διδάσκουσι, καὶ φασιν· «Οἱ
 30 παῖδές σου ἦλθομεν πρίασθαι βρώματα». Πάντες ἐ-
 σμὲν υἱοὶ ἐνὸς ἀνθρώπου, εἰρηνικοὶ ἐσμεν, οὐκ εἰσὶν
 οἱ παῖδές σου κατάσκοποι. Ἔτι περὶ ἑαυτῶν μόνον
 ἀπολογούμενοι, καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου κατασεισθέντες
 τὴν διάνοιαν, οὐδέπω τὰ τῶ Ἰωσήφ σπουδαζόμενα
 35 εἰρήκασιν. Διὸ ἐπέμενε λέγων· «Οὐχί, ἀλλὰ τὰ ἴχνη
 τῆς γῆς ἦλθετε ἰδεῖν». Περιττῶς, φησί, ταῦτά μοι λέ-

τοῦ Θεοῦ τῶν πάντων, διὰ νὰ μὴ ἠμπορέσουν αὐτοὶ νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν ἀδελφόν των, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐμφάνισίν του οὔτε ἀπὸ τὴν φωνήν. Διότι πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ βάλουν εἰς τὸν νοῦν των; Πράγματι ἐνόμιζον, ὅτι αὐτὸς εἶχε γίνεи δοῦλος τῶν Ἰσμαηλιτῶν καὶ ὅτι τώρα πλέον ὑπομένει τὴν δουλείαν τῶν βαρβάρων. Καὶ αὐτοὶ μὲν δὲν ἐγνώρισαν τὸν Ἰωσήφ, ἀφοῦ δὲν ἠμπόρεσαν τίποτε τέτοιο νὰ φαντασθοῦν, αὐτὸς ὅμως μόλις τοὺς εἶδεν ἀμέσως τοὺς ἐγνώρισε καὶ ἐφρόντιζε νὰ παραμείνη ἄγνωστος καὶ ἐπεδίωκε νὰ τοὺς φέρεται ὡσὰν νὰ ἦσαν ξένοι. Διότι λέγει· «Ἐφέρετο εἰς αὐτοὺς ὡς ξένος καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτοὺς μὲ σκληρότητα καὶ εἶπεν· Ἄπο ποῦ ἦλθατε;». Προσποιεῖται τελείαν ἄγνοιαν, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτοὺς τὰ πάντα μὲ λεπτομέρειαν. Διότι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τὰ σχετικὰ διὰ τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφόν του.

2. Καὶ πρῶτον ἐρωτᾷ νὰ μάθῃ ἀπὸ ποίαν χώραν εἶναι καὶ ἀπαντοῦν, ὅτι ἦλθον ἀπὸ τὴν Χαναάν, διὰ νὰ ἀγοράσουν τροφίμα. Ἡ πίεσις τῆς πείνης, λέγουν, μᾶς ἔκανε νὰ κάμωμεν αὐτὴν τὴν ὁδοιπορίαν καὶ διὰ τοῦτο ἦλθομεν ἐδῶ, ἀφοῦ ἀφήσαμεν τοὺς ἰδικούς μας. «Καὶ ὁ Ἰωσήφ», λέγει, «ἐνεθυμήθη τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἰδεῖ». Ἀφοῦ ἐνεθυμήθη τὰ ὄνειρα καὶ ἀντελήφθη, ὅτι ἐβγῆκαν ἀληθινά, ἤθελε νὰ μάθῃ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἀποκρίνεται ἀμέσως μὲ πολλὴν σκληρότητα, καὶ λέγει· «Εἶσθε κατάσκοποι καὶ ἦλθατε νὰ κατασκοπεύσετε τὴν χώραν μου». Δὲν ἦλθατε, λέγει, μὲ καλὴν διάθεσιν. Φαίνεται νὰ ἔχετε κάνει τὴν ἐπίσκεψιν ἐδῶ μὲ κάποιον δόλον καὶ κάποιον κακὸν σκοπὸν. Αὐτοὶ δὲ γεμᾶτοι ἀγωνίαν λέγουν· «Ὁχι, κύριε». Καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε νὰ μάθῃ ὁ Ἰωσήφ, τὸ ἀποκαλύπτουν αὐτοὶ μόνοι των καὶ λέγουν· «Οἱ δοῦλοι σου ἦλθομεν νὰ ἀγοράσωμεν τροφίμα». Ὅλοι εἴμεθα υἱοὶ ἐνὸς ἀνθρώπου, εἴμεθα φιλειργητικοί, δὲν εἶναι οἱ δοῦλοι σου κατάσκοποι. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπερίσπιζον μόνον τοὺς ἑαυτοῦς των καὶ ἐπειδὴ εἶχον χάσει τὰ λογικά των ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου των, δὲν ἔλεγον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπεδίωκε νὰ μάθῃ ὁ Ἰωσήφ. Διὰ τὸν λόγον αὐ-

γετε· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ σχῆμα τῆς παρουσίας ὑμῶν δείκνυσιν, ὅτι κακουργία τινὶ χρώμενοι ἐνταῦθα παραγεγόνατε.

Οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς συνελαινόμενοι,
 5 καὶ βουλόμενοι εἰς οἶκτον αὐτὸν ἐπικάμψαι, φασί·
 «Δώδεκά ἐσμεν οἱ παῖδες σου ἀδελφοί». Ὡ τῆς τῶν
 ρημάτων ἀπάτης. Καὶ τὸν τοῖς ἐμπόροις παρ' αὐτῶν
 διαπραθέντα τῷ ἀριθμῷ συνῆψαν· καὶ οὐ λέγουσι,
 δώδεκα ἤμεν, ἀλλὰ, «Δώδεκά ἐσμεν ἀδελφοί· καὶ ἰ-
 10 δὸν ὁ νεώτερος μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν». Τοῦτο γὰρ
 ἦν αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον γινῶναι, εἰ μὴ καὶ τὸν
 ἀδελφὸν τὰ αὐτὰ διατεθείκασιν. «Ἴδὸν ὁ νεώτερος
 μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ὁ δὲ ἕτερος οὐχ ὑπάρχει».
 Καὶ οὐ λέγουσι τὴν αἰτίαν σαφῶς, ἀλλ' ἀπλῶς, «Οὐχ
 15 ὑπάρχει». Ἐκ τούτου εἰς ὑποψίαν ἔλθῶν, μήποτε
 καὶ εἰς τὸν Βενιαμὴν τὰ ὅμοια εἰργάσαντο, φησί· «Τοῦ-
 τό ἐστιν, ὃ εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι κατάσκοποί ἐστε. Οὐ γὰρ
 μὴ ἐξέλθητε ἐντεῦθεν, ἕως οὗ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώ-
 20 τερος ἔλθῃ ὧδε». Ἐκεῖνον ἰδεῖν βούλομαι ἐπιθυμῶ
 θεάσασθαι τὸν τὰς αὐτάς μοι λύσαντα ὠδῖνας· ὑφο-
 ρῶμαι γὰρ ὑμῶν ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ γενομένων τὴν μι-
 σάδελφον γνώμην. Εἰ τοίνυν βούλεσθε, «Ἀποστείλα-
 τε ἓνα ἐξ ὑμῶν, καὶ ἀγάγετε αὐτόν· ὑμεῖς δὲ οἰκεῖτε
 τὸ δεσμωτήριον, ἕως ἂν ἐκεῖνος παραγίνηται. Ἐκεῖ-
 25 νος γὰρ παραγεγὼνὸς διδάξει, εἰ ἀληθῆ τὰ παρ' ὑμῶν
 λεγόμενα, καὶ ἐλευθερώσει ὑμᾶς πάσης ὑποψίας. Εἰ
 γὰρ μὴ τοῦτο γένοιτο, δῆλον ἔσται ὅτι κατάσκοποί ἐ-
 στε, καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα παραγεγόνατε. Καὶ ταῦτα
 εἰρηκῶς, «Ἔθετο αὐτοῦς ἐν τῇ φυλακῇ».

30 «Ὅρα πῶς αὐτῶν βασανίζει τὰς γνώμας, καὶ δι'
 ὧν εἰς τούτους ἐπιδείκνυται, τὴν φιλοστοργίαν δείκνυ-
 σι τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν. Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας κα-
 λέσας αὐτοῦς εἶπε· «Τοῦτο ποιήσατε, καὶ ζήσεσθε·
 τὸν γὰρ Θεὸν ἐγὼ φοβοῦμαι. Εἰ εἰρηνικοί ἐστε, ἀ-
 35 δελφὸς ὑμῶν εἰς κατασχεθῆτω ἐν τῇ φυλακῇ· αὐτοὶ
 δὲ βαδίσατε καὶ ἀπάγετε τὸν ἀγορασμὸν τῆς σιτοδο-

τόν ἐπέμενε, λέγων. «Ὅχι, ἦλθατε διὰ νὰ κατασκοπεύσετε τὴν χώραν μου». Μάταια, λέγει, μοῦ λέγετε αὐτά, καθ' ὅσον ἀκόμη καὶ ἡ ἐμφάνισίς σας δείχνει, ὅτι ἦλθατε ἐδῶ, διὰ νὰ κάνετε κάτι κακόν.

Αὐτοὶ δὲ πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν καὶ θέλοντες νὰ τὸν κάμουν νὰ τοὺς λυπηθῇ, λέγουν· «Ἡμεῖς οἱ δοῦλοι σου εἴμεθα δώδεκα ἀδελφοί». Ὡ ψεύτικοι λόγοι. Συμπεριέλαβον εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἐμπόρους. Καὶ δὲν λέγουν, ἡμεθα δώδεκα, ἀλλὰ «εἴμεθα δώδεκα ἀδελφοὶ καὶ ὁ μικρότερος ἀπὸ ἡμᾶς εὐρίσκεται κοντὰ εἰς τὸν πατέρα μας». Αὐτὸ πράγματι ἐπεδίωκε νὰ μάθῃ ὁ Ἰωσήφ, μήπως δηλαδὴ ἔκαναν τὰ ἴδια καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν του. «Νά, ὁ μικρότερος εὐρίσκεται μὲ τὸν πατέρα μας, ὁ δὲ ἄλλος δὲν ὑπάρχει. Καὶ δὲν λέγουν καθαρὰ τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἀπλῶς «Δὲν ὑπάρχει». Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὑποψιάσθη, μήπως ἔκαμαν τὰ ἴδια καὶ εἰς τὸν Βενιαμίν, λέγει· «Συμβαίνει αὐτὸ πού σᾶς εἶπα, ὅτι δηλαδὴ εἴσθε κατάσκοποι. Δὲν θὰ φύγετε ἀπ' ἐδῶ, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἐδῶ ὁ μικρότερος ἀδελφός σας». Ἐκεῖνον ἐπιθυμῶ νὰ ἰδῶ, θέλω νὰ ἀντικρύσω αὐτόν πού ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἰδίαν μὲ ἐμένα κοιλίαν. Διότι ὑποπεύομαι τὴν κακὴν διάθεσίν σας πρὸς τὸν ἀδελφόν μου ἀπ' αὐτὰ πού ἐκάματε εἰς βάρος μου. Ἐὰν λοιπὸν θέλετε, «Ἀποστείλατε ἓνα ἀπὸ σᾶς» καὶ φέρετε αὐτόν ἐδῶ. Ἐσεῖς δὲ οἱ ὑπόλοιποι θὰ παραμείνετε εἰς τὴν φυλακὴν, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἐκεῖνος. Διότι ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος θὰ διευκρινήσῃ ἐὰν εἶναι ἀληθινά, ὅσα σεῖς λέγετε, καὶ θὰ σᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ κάθε ὑποψίαν. Ἐὰν ὁμως δὲν συμβῇ αὐτό, θὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι εἴσθε κατάσκοποι καὶ ὅτι δι' αὐτόν τὸν λόγον ἦλθατε ἐδῶ. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, «Ἐκλείσεν αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν».

Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον τοὺς δοκιμάζει καὶ μὲ ὅσα κάμνει εἰς αὐτοὺς ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν ἀδελφόν του. Καὶ μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς εἶπε· «Κάμετε αὐτὸ καὶ θὰ ζήσετε, διότι καὶ ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν Θεόν. Ἐὰν εἴσθε φιλήσυχoi, ἓνας ἀδελ-

σίας ὑμῶν, καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν νεώτερον ἀγάγετε πρὸς με, καὶ πιστευθήσεται τὰ ρήματα ὑμῶν· εἰ δὲ μή, ἀποθανεῖσθε». Σκόπει σύνεσιν. Βουλόμενος καὶ τὴν περὶ τούτους εὐνοίαν ἐπιδείξασθαι, καὶ τοῦ
 5 πατρὸς τὴν ἔνδειαν παρμυθήσασθαι, καὶ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ μαθεῖν τὸ ἀληθές, ἕνα κατασχεθῆναι προστάξας τοὺς ἄλλους ἀπκλεῖν ἐκέλευσεν. Ἄλλ' ὅρα μοι λοιπὸν ἐνταῦθα τὸν ἀδέκαστον δικαστήν, τὸ συνειδὸς αὐτῶν κατεξανιστάμενον, καὶ οὐδενὸς ἐλέγχοντος, οὐ-
 10 δὲ εἰς μέσον ἄγοντος, αὐτοὺς ἑαυτῶν κατηγοροὺς γινομένους. «Εἶπε γάρ», φησί, «ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ναί· ἐν ἁμαρτίαις γάρ ἐσμεν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὅτι ὑπερείδομεν τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὅτε κατεδέετο ἡμῶν, καὶ οὐκ εἰσηκούσα-
 15 μεν αὐτοῦ· ἔνεκεν οὖν τούτου ἐπῆλθεν ἡμῖν πᾶσα ἡ θλίψις αὕτη».

Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἁμαρτία· ἐπειδὴν τελεσθῆ καὶ εἰς ἔργον ἔλθῃ, τότε τῆς οἰκείας ἀτοπίας δείκνυσι τὴν ὑπερβολήν. Καὶ καθάπερ ὁ μεθύων, ὅταν μὲν πολὺν
 20 τὸν ἄκρατον ἐγχείῃ, οὐδεμίαν αἴσθησιν λαμβάνει τῆς ἐκ τοῦ οἴνου γινομένης λύμης, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τῆς πείρας αὐτῆς μανθάνει τῆς βλάβης τὸ μέγεθος· οὕτω καὶ ἡ ἁμαρτία· μέχρι μὲν ἂν τελεσθῆ, σκοτοῖ τὸν λογισμὸν, καὶ καθάπερ νεφέλη πυκνή, οὕτω πηροῖ τὴν
 25 διάνοιαν· ὕστερον δὲ τὸ συνειδὸς κατεξανιστάμενον παντὸς κατηγοροῦ σφοδρότερον καταξαίνει τὴν διάνοιαν, καὶ δείκνυσι τῶν γεγενημένων τὴν ἀτοπίαν. Ὅρα γὰρ καὶ τούτους νῦν εἰς αἴσθησιν ἐρχομένους καὶ ὅτε περὶ τοῦ παντὸς εἶδον ἑαυτοῖς ἐπικρεμάμενον
 30 τὸν κίνδυνον, τότε ἐξομολογουμένους τὰ ὑπ' αὐτῶν γεγενημένα, καὶ λέγοντας· «Ναί· ἐν ἁμαρτίαις γάρ ἐσμεν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὅτι ὑπερείδομεν τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ». Οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ μάτην, φησί, ταῦτα ὑπομένομεν, ἀλλὰ δικαίως, καὶ σφόδρα
 35 δικαίως· δίκας γὰρ δίδομεν τῆς ἀπανθρωπίας καὶ τῆς ὠμότητος, ἧς περὶ τὸν ἀδελφὸν ἐπεδειξάμεθα·

φός ἀπό σᾶς θά κρατηθῆ εἰς τὴν φυλακὴν, ἐνῶ σεῖς οἱ ἄλλοι πηγαίνετε καὶ φέρετε τὸν ἀγορασθέντα σῖτον εἰς τὸν οἶκον σας καὶ ἔπειτα νὰ ὀδηγήσετε πρὸς ἐμένα τὸν μικρότερον ἀδελφόν σας. Ἔτσι θά γίνουν πιστευτοὶ οἱ λόγοι σας, ἀλλιῶς θά θανατωθῆτε». Πρόσεχε σύνοιαν. Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν συμπάθειαν καὶ νὰ βοηθήσῃ τοῦ πατέρα του τὴν πείναν καὶ νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸν ἀδελφόν του, ἀφοῦ ἐπρόσταξε νὰ κλεισθῆ εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἕνας, τοὺς ἄλλους διέταξε νὰ φύγουν. Ἀλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἐδῶ τὸν ἀδέκαστον κριτὴν, δηλαδὴ τὴν συνείδησίν των, ἡ ὁποία ἐπαναστατεῖ, χωρὶς νὰ τοὺς ἐλέγχῃ κανεὶς, οὔτε νὰ τοὺς ἀναφέρῃ καθόλου, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι γίνονται κατήγοροι τοῦ ἑαυτοῦ των. Διότι λέγει, «Εἶπεν ὁ καθένας πρὸς τὸν ἀδελφόν του. Ναί, τιμωρούμεθα, διότι εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὸν ἀδελφόν μας τὸν Ἰωσήφ, διότι ἀδιαφορήσαμεν διὰ τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς του, καὶ ὅταν μᾶς παρεκάλει, ἡμεῖς δὲν τὸν ἠκούσαμεν. Ἐξ αἰτίας τούτου λοιπὸν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὅλη αὐτὴ ἡ στενοχώρια».

Πράγματι τέτοια εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὄταν πραγματοποιηθῆ, τότε ἀποκαλύπτει τὸ μέγεθος τῆς παρανομίας τῆς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ μεθυσμένος, ὅταν μὲν πίνῃ πολὺν γνήσιον οἶνον, δὲν ἀντιλαμβάνεται καθόλου τὴν ἐξ αὐτοῦ ζημίαν, ἔπειτα ὅμως ἀπὸ τὴν πείραν μαθαίνει τὸ μέγεθος τῆς βλάβης, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ἁμαρτία, ἔως ὅτου νὰ πραγματοποιηθῆ συσκοτίζει τὸ λογικὸν καὶ ὡς πυκνὸν νέφος ἀχρηστεύει τὸν νοῦν. Ἐπειτα ὅμως ἐξεγείρεται ἡ συνείδησις καὶ βασανίζει τὸν νοῦν χειρότερα ἀπὸ κάθε ἄλλον κατήγορον καὶ ἀποδεικνύει τὴν παρανομίαν τῶν ὄσων ἔγιναν. Κοίταξε λοιπὸν καὶ αὐτοὺς ποὺ τώρα συναισθάνονται τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὅταν εἶδον, ὅτι διατρέχουν μεγάλον κίνδυνον δι' ὅλα αὐτά, τότε ἐξομολογοῦνται αὐτά ποὺ ἔκαμαν καὶ λέγουν· «Ναί τιμωρούμεθα, διότι εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὸν ἀδελφόν μας τὸν Ἰωσήφ, διότι δὲν ἐδώσαμεν σημασίαν εἰς τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς του». Δὲν ὑποφέρομεν αὐτά, λέγει, χωρὶς λόγον, ἀλλὰ δίκαια καὶ μάλιστα πολὺ δίκαια. Διότι τιμωρούμεθα διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν σκληρότητα, τὴν ὁποίαν ἐδείξαμεν εἰς τὸν

«Ὅτι ὑπερείδομεν τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὅ-
 τε κατεδέετο ἡμῶν, καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν αὐτοῦ».
 Ἐπειδὴ, φησὶν, ἀσυμπαθεῖς γεγόναμεν, καὶ πολλὴν
 ἐπεδειξάμεθα τὴν ὠμότητα, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν
 5 τῶν αὐτῶν πειρώμεθα. «Ἐνεκεν γὰρ τούτου ἐπῆλθεν
 ἐφ' ἡμᾶς ἡ θλίψις αὕτη».

3. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο, νο-
 μίζοντες μηδενὸς τούτων ἐπακούειν τὸν Ἰωσήφ. Ὡς
 γὰρ ἀγνοῶν καὶ οὐκ εἰδὼς αὐτῶν τὴν γλώτταν, πα-
 10 ρεσκεύασεν ἐρμηνεῖα μεταξὺ ἀμφοτέρων ἐστάναι, καὶ
 τὰ παρ' αὐτοῦ διασαφεῖν ἐκείνοις, καὶ τὰ παρ' ἐκεί-
 νων αὐτῷ ἐρμηνεύειν. «Ταῦτα δὲ ἀκούων ὁ Ρουβὴν
 εἶπε πρὸς αὐτούς· οὐκ ἐλάλησα ὑμῖν, λέγων, μὴ ἀ-
 δικήσητε τὸ παιδάριον, καὶ οὐκ εἰσηκούσατέ μου;
 15 Καὶ ἰδοὺ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητεῖται». Οὐ συνεβούλευ-
 σα, φησί, τότε, οὐ παρεκάλεσα, ὥστε μηδεμίαν ἀδι-
 κίαν περὶ αὐτὸν ἐπιδειξασθαι; Διὰ τοῦτο νῦν «Τὸ αἷ-
 μα αὐτοῦ ἐκζητεῖται». Τῇ γὰρ γνώμῃ αὐτὸν ἀνείλε-
 τε· εἰ γὰρ καὶ μὴ διὰ τοῦ λαιμοῦ τὸ ξίφος ᾧσατε, ἀλ-
 20 λά βαρβάρους ἀνδράσιν αὐτὸν πεπράκατε, καὶ χαλε-
 πωτέραν θανάτου δουλείαν αὐτῷ ἐπενοήσατε· διὰ τοῦ-
 το «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητεῖται νῦν». Ἐννόησον ὅσον
 ἐστὶν ὑπὸ τοῦ συνειδότος κατηγορεῖσθαι, καὶ τοῦτον
 τὸν κατήγορον διηνεκῶς ἔχειν ἐπικείμενον, καταβο-
 25 ῶντα καὶ τὴν παρανομίαν ὑπομιμνήσκοντα.

Καὶ ταῦτα ἤκουε μὲν Ἰωσήφ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἤδει-
 σαν, διὰ τὸ τὸν ἐρμηνεῖα μεταξὺ ἐστάναι· ἀλλ' οὐκ ἔ-
 τι λοιπὸν φέρειν ἠδύνατο, τῆς φύσεως τῆς ἀδελφι-
 κῆς καὶ τῆς συμπαθείας αὐτὸν ἐλεγχούσης. «Καὶ ἀ-
 30 ποστραφεῖς», φησὶν, «ἀπ' αὐτῶν ἐκλαυσεν», ὥστε μὴ
 κατάδηλος αὐτοῖς γενέσθαι. «Καὶ πάλιν προσῆλθε πρὸς
 αὐτούς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Καὶ ἔλαβε τὸν Συμεῶνα,
 καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐναντίον αὐτῶν». Ὅρα πῶς πάντα
 35 τὰ δεσμὰ τοῦ Συμεῶν, δῆλους ἑαυτοῦς ποιήσωσιν, εἴ
 τινα περὶ τὸν ἀδελφὸν συμπάθειαν ἐπιδείκνυνται.

ἀδελφόν μας. «Διότι δὲν ἐδώσαμεν σημασίαν εἰς τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς του, ὅταν μᾶς παρεκάλει καὶ δὲν τὸν ἠκούσαμεν». Ἐπειδὴ, λέγει, ἀπεδείχθημεν ἀπάνθρωποι καὶ ἐδείξαμεν πολλὴν σκληρότητα, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς παθαίνομεν τώρα αὐτά. «Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ λοιπὸν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὅλη αὐτὴ ἡ στενοχωρία».

3. Καὶ αὐτὰ μὲν συνεζήτουν μεταξύ των, ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἀκούει ὁ Ἰωσήφ. Διότι ὡσάν νὰ ἠγνόει καὶ νὰ μὴ ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν των, ἔβαλε διερμηνέα μεταξύ αὐτοῦ καὶ αὐτῶν, διὰ νὰ μεταφράζη τοὺς λόγους ἐκείνων εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς ἐκείνους. «Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ρουβὴν εἶπε πρὸς αὐτούς· Δὲν σᾶς εἶπα νὰ μὴ κάνετε κακὸ εἰς τὸ παιδί, ἀλλὰ δὲν μὲ ἠκούσατε; Καὶ νά, τώρα τὸ αἷμα του ζητεῖ ἐκδίκησιν». Δὲν σᾶς συνεβούλευσα, λέγει, τότε, δὲν σᾶς παρεκάλεσα νὰ μὴ κάνετε κανένα κακὸν εἰς βᾶρος του; Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν «Τὸ αἷμα του τώρα ζητεῖ ἐκδίκησιν». Ἐθανατώσατε αὐτὸν μὲ τὴν κακίαν σας, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐκτυπήσατε τὸ ξίφος εἰς τὸν λαιμόν του, ἀφοῦ τὸν ἐπωλήσατε εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ ἐπενοήσατε δι' αὐτὸν δουλείαν χειροτέραν ἀπὸ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο «Τὸ αἷμα του τώρα ζητεῖ ἐκδίκησιν». Σκέψου, πόσον δύσκολον εἶναι νὰ κατηγορήσαι ἀπὸ τὴν συνείδησιν καὶ νὰ ἔχης διαρκῶς κοντὰ σου αὐτὸν τὸν κατήγορον νὰ σοῦ φωνάζη καὶ νὰ σοῦ ὑπενθυμίζη τὴν παρανομίαν σου.

Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ἤκουεν ὁ Ἰωσήφ, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν τὸ ἀντελήφθησαν, ἐπειδὴ ἀνάμεσά τους ἦτο ὁ διερμηνέας. Δὲν ἠμποροῦσεν ὁμως νὰ ὑποφέρη ἄλλο, ἐπειδὴ τὸν ἠλεγχεν ἡ ἀδελφικὴ συγγένεια καὶ ἀγάπη. «Καὶ ὁ Ἰωσήφ», λέγει, «ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτούς καὶ ἔκλαυσε», διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ. «Ἐπέστρεψε πάλιν ὁμως καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτούς. Ἐπειτα ἐπῆρε τὸν Συμεὼν καὶ τὸν ἔδεσεν ἐνώπιόν των». Πρόσεχε πῶς κάμνει τὰ πάντα μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ τοὺς κάμη νὰ φοθηθοῦν καὶ νὰ φανερώσουν, ἐὰν αἰσθάνωνται καθόλου ἀγάπην διὰ τὸν ἀδελφόν των, ὅταν ἰδοῦν τὸν Συμεὼν δέσμιον. Ὅλα αὐτὰ τὰ κάμνει δοκιμά-

Πάντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ βασανίζων αὐτῶν τὴν γνώ-
 μην, καὶ γινῶναι βουλόμενος, εἰ μὴ καὶ πρὸς τὸν Βε-
 νιαμὶν τοιοῦτοι γεγόνασιν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Συμεῶνα
 ἐναντίον αὐτῶν δεσμεῖσθαι κελεύει, ἵνα βασανίσῃ αὐ-
 5 τούς μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἴδη εἴ τινα φιλοστοργίαν
 περὶ αὐτὸν ἐνδείκνυνται. Ἡ γὰρ περὶ τοῦτον φειδῶ
 παρεσκεύαζεν ἐπιταχῦναι τὴν τοῦ Βενιαμὶν παρουσί-
 αν, ὅπερ ἐβούλετο γενέσθαι, ὥστε πληροφορίαν λα-
 βεῖν ἐκ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ παρουσίας. «Καὶ ἐνετείλα-
 10 το, φησὶν, ἐμπλήσαι τὰ ἀγγεῖα αὐτῶν σίτου, καὶ ἄ-
 ποδοῦναι τὸ ἀργύριον ἐκάστῳ εἰς τὸν σάκκον αὐτοῦ,
 καὶ δοῦναι αὐτοῖς ἐπισιτισμὸν εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ ἐπι-
 θέντες τοῖς ὄνοις αὐτῶν ἀπῆλθον».

Ὅρα πόσῃν φιλοτιμίᾳ ἐπιδείκνυνται καὶ ἄκοντας
 15 αὐτούς εὐεργετεῖ, οὐ τὸν σῖτον μόνον δεδωκώς, ἀλλὰ
 καὶ τὰ ἀργύρια. Λύσας δὲ εἰς ἕξ αὐτῶν τὸν μάρσιπ-
 πον αὐτοῦ, ὥστε δοῦναι χορτάσματα τοῖς ὄνοις, δρᾷ
 τὸ ἀργύριον, καὶ εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. «Ἐπὶ τού-
 τῳ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ ἔταράχθησαν εἰς ἄλ-
 20 λήλους λέγοντες· τί τοῦτο ἐποίησεν ἡμῖν ὁ Θεός; «Ἐν-
 αγώνιοι πάλιν γεγόνασιν, ὑφορώμενοι μὴ καὶ τοῦτο
 προσθήκη ἐγκλημάτων αὐτοῖς γένηται, καὶ τὴν ἀπὸ
 τοῦ συνειδότης ἔχοντες κατηγορίαν, πάντα ἐπέγρα-
 φον τῇ ἁμαρτίᾳ τῇ εἰς τὸν Ἰωσήφ ὑπ' αὐτῶν γεγε-
 25 νημένη. Παραγενόμενοι δὲ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἄ-
 παντα μετὰ ἀκριβείας αὐτῷ ἀπαγγείλαντες, διηγή-
 σαντο τὴν ἀγανάκτησιν τὴν κατ' αὐτῶν γεγεννημένην
 παρὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἔθετο αὐ-
 τοὺς ἐν φυλακῇ, ὡς κατασκόπους. «Ἐἶπαμεν δὲ αὐ-
 30 τῷ», φασὶν, «ὅτι εἰρηνικοὶ ἔσμεν, καὶ ὅτι δώδεκά ἔ-
 σμεν ἀδελφοί· καὶ ὁ μὲν εἰς οὐχ ὑπάρχει, ὁ δὲ μικρό-
 τερος μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Εἶπε δὲ ἡμῖν· ἐν τού-
 τῳ φανεῖσθε, ὅτι εἰρηνικοὶ ἔστε· ἀδελφὸν ἕνα ἄφετε
 ὧδε, καὶ ἀγάγετε τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν νεώτερον,
 35 καὶ γνώσομαι ὅτι οὐκ ἐστὲ κατάσκοποι». Ταῦτα πάλιν
 ἀνέξαινε τοῦ δικαίου τὰς ἀθυμίας. Μετὰ γὰρ τῆς

ζων τὴν ψυχὴν των καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθῃ μήπως ἔδειξαν καὶ πρὸς τὸν Βενιαμὴν τὴν ἰδίαν διαγωγὴν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ διατάσσει νὰ δέσουν ἐνώπιόν των τὸν Συμεὼν, ὥστε νὰ τοὺς δοκιμάσῃ μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἰδῇ ἐὰν αισθάνωνται δι' αὐτὸν κάποιαν ἀγάπην. Διότι τὸ ἐνδιαφέρον των δι' αὐτὸν θὰ ἔκαμνε νὰ ἔλθῃ γρηγορώτερον ὁ Βενιαμὴν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ ἐπιτύχῃ, ὥστε νὰ βεβαιωθῇ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ. «Καὶ διέταξε», λέγει, «νὰ γεμίσουν τοὺς σάκκους των μὲ σῖτον καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν καθένα τὰ χρήματά του θέτοντες αὐτὰ εἰς τὸν σάκκον τοῦ καθενὸς καὶ νὰ δώσουν εἰς αὐτοὺς τροφὰς διὰ τὸν δρόμον. Καὶ ἀφοῦ ἐφόρτωσαν τοὺς ὄνους των ἔφυγαν».

Πρόσεχε πόσῃν γενναιοδωρίαν δείχνει. Εὐεργετεῖ αὐτοὺς καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν των, μὲ τὸ νὰ δώσῃ ὄχι μόνον τὸν σῖτον ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματά των. Ὅταν ἓνας ἐξ αὐτῶν ἔλυσε τὸν σάκκον, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ὄνους νὰ φάγουν, βλέπει τὰ χρήματα καὶ τὸ εἶπεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἐξεπλάγησαν ὄλοι καὶ ἐταράχθησαν λέγοντες μεταξύ των. Τί εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔκαμνε ὁ Θεός;». Ἐκυριεύθησαν πάλιν ἀπὸ ἀγωνίαν, φοβούμενοι μήπως καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός τοὺς προστεθῇ καὶ νέα κατηγορία καὶ ἐπειδὴ εἶχον τὴν κατηγορίαν ἀπὸ τὴν συνείδησιν, κατελόγιζον τὰ πάντα εἰς τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποῖαν εἶχον διαπράξει εἰς βάρος τοῦ Ἰωσήφ. Ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὸν πατέρα των εἶπαν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα μὲ λεπτομέρειαν καὶ διηγήθησαν τὴν ἐναντίον των ὀργὴν τοῦ ἀρχοντος τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅτι τοὺς ἔκλεισεν εἰς τὴν φυλακὴν ὡς κατασκόπους. «Εἶπαμεν εἰς αὐτόν», λέγει, «ὅτι εἴμεθα φιλήσυχοι καὶ ὅτι εἴμεθα δώδεκα ἀδελφοὶ καὶ ὅτι ὁ ἓνας δὲν ὑπάρχει, ὁ δὲ μικρότερος εὐρίσκεται κοντὰ εἰς τὸν πατέρα του. Καὶ εἶπεν εἰς ἡμᾶς. Μὲ αὐτὸ θὰ φανῆτε, ὅτι εἴσθε φιλήσυχοι. Νὰ ἀφήσετε δηλαδὴ ἐδῶ ἓναν ἀδελφόν σας καὶ ἔπειτα νὰ φέρετε τὸν μικρότερον καὶ τότε θὰ πεισθῶ, ὅτι δὲν εἴσθε κατάσκοποι». Αὐτοὶ οἱ λόγοι ἔξυναν ἐκ νέου τὰς πληγὰς τοῦ δικαίου. Ὑστερα ἀπὸ τὴν λυπη-

διηγήσεως ταύτης τῆς λυπηρᾶς καὶ τοὺς ἑαυτῶν μαρσιππους κενώσαντες, ἠῦρισκεν ἕκαστος τὸ ἀργύριον, καὶ ἐφοβήθησαν αὐτοὶ τε καὶ ὁ πατήρ αὐτῶν.

Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν ἐνταῦθα τὸν πρεσβύτην ἀπο-
 5 *δυσρόμενον*. Τί γάρ φησι πρὸς αὐτούς; «Ἐμὲ ἠτεκνώσατε· Ἰωσήφ οὐκ ἔστι, Συμεὼν οὐκ ἔστι, καὶ τὸν Βενιαμὴν λήψασθε; Ἐπ' ἐμὲ ἐγένοντο ταῦτα πάντα». Οὐκ ἤρκει μοι, φησί, τὸ πένθος τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλὰ προσεθήκατε τούτῳ καὶ τὸν Συμεὼν καὶ οὐδὲ μέχρι
 10 τούτου ἴσταται μοι τὰ δεινά, ἀλλὰ καὶ τὸν Βενιαμὴν λαβεῖν βούλεσθε. Ἐπ' ἐμὲ ἐγένοντο ταῦτα πάντα». Ἰκανὰ τὰ ρήματα δεῖξαι τοῦ πατρὸς διακοπτόμενα τὰ σπλάγχνα. Καὶ γὰρ ὡσπερ τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ αὐτῷ ἀπηγόρευτο (ἐνόμιζε γὰρ θηρῶν κατάβρωμα γεν-
 15 γενῆσθαι), οὕτω καὶ τὰ κατὰ τὸν Συμεῶνα ἀπηγόρευσε· λοιπὸν δὲ καὶ περὶ τοῦ Βενιαμὴν ἐδεδοίκει. Ἄλλ' ὅμως ἀντεῖχεν ἔτι, καὶ οὐκ ἐδίδου τὸν παῖδα. «Ἐἶπε δὲ αὐτῷ Ρουβὴν ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ· τοὺς δύο υἱούς μου ἀπόκτεινον, ἐὰν μὴ ἀγάγω αὐτὸν πρὸς σε.
 20 Δὸς αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ γὰρ ἄξω αὐτὸν πρὸς σέ». Ἐμοὶ αὐτὸν, φησί, πίστευσον, ἐμοὶ παράδος· ἐγὼ σοὶ αὐτὸν ἐπανάξω.

4. Τοῦτο δὲ ἐποίει Ρουβὴν, ἐννοῶν ὡς οὐχ οἷόν τε, μὴ τοῦ παιδὸς συγκατιόντος αὐτοῖς, πάλιν εἰς τὴν
 25 Αἴγυπτον ἀπελθεῖν, καὶ τὰ πρὸς διατροφήν ὠνήσασθαι. Ἄλλ' οὐκ ἐνδίδωσιν ὁ πατήρ, ἀλλὰ φησιν· «Οὐ καταθήσεται ὁ υἱός μου μεθ' ὑμῶν». Ἐἶτα καὶ τὴν αἰτίαν λέγει, ὡσπερ ἀπολογούμενος τοῖς παισίν· «Ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανε, καὶ αὐτὸς μόνος κατα-
 30 λέλειπται. Καὶ συμβήσεται ὡς νέον κομιδῆ μαλακισθῆναι ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ κατάξτετέ μου τὸ γῆρας μετὰ λύπης εἰς ἄδου». Δέδοικα, φησί, τὸ νέον αὐτοῦ τῆς ἡλικίας, καὶ ὑφορῶμαι μὴ καὶ τῆς τούτου παραμυθίας ἀποστερηθῆίς μετ' ὀδύνης τὸν βίον καταλύσω.
 35 Μέχρι γὰρ ὅτε οὗτος σύνεστί μοι, δοκῶ μικρὰν τινα ἔχειν παραμυθίαν, καὶ ἡ τούτου συνουσία ὑποτέμνε-

ρὰν αὐτὴν διήγησιν, ἀφοῦ ἄδειασαν τοὺς σάκκους των, εὐ-
ρισκεν ὁ καθένας τὰ χρήματά του καὶ ἐφοβήθησάν καὶ
αὐτοὶ καὶ ὁ πατέρας των.

Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν ἐδῶ, παρακαλῶ, τὸν γέροντα
ποῦ κλαίει. Τί λέγει λοιπὸν εἰς αὐτοὺς; «Μὲ ἀφήσατε χω-
ρὶς παιδιά· ὁ Ἰωσήφ λοιπὸν δὲν ζῆ, ὁ Συμεὼν δὲν εἶναι
ἐδῶ καὶ θὰ πάρετε καὶ τὸν Βενιαμίν; Ὅλα τὰ κακὰ εἰς
ἐμένα ἦλθον». Δὲν μοῦ ἔφθανε, λέγει, τὸ πένθος τοῦ Ἰω-
σήφ καὶ μοῦ προσεθέσατε καὶ τοῦ Συμεὼν. Καὶ δὲν σταμα-
τοῦν ἐδῶ αἱ συμφοραὶ, ἀλλὰ θέλετε νὰ πάρετε καὶ τὸν Βε-
νιαμίν. «Ὅλα τὰ κακὰ εἰς ἐμένα ἦλθον». Οἱ λόγοι αὐτοὶ
εἶναι ἄρκετοὶ νὰ ἀποδείξουν, ὅτι τὰ σπλάχνα τοῦ πατρὸς
ἐσχίζοντο ἀπὸ τὸν πόνον. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶχε χάσει
τὸν Ἰωσήφ (ἀφοῦ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε γίνει τροφή τῶν θη-
ρίων), κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔχασε καὶ τὸν Συμεὼν καὶ
ὡς ἐκ τούτου ἐφοβεῖτο καὶ διὰ τὸν Βενιαμίν. Ἄλλ' ὅμως
ἤρνεῖτο ἀκόμη καὶ δὲν ἔδιδε τὸ παιδί του. «Τότε εἶπεν
εἰς αὐτὸν ὁ Ρουβὴν, ὁ πρῶτος υἱὸς του. Νὰ σκοτώσης
τοὺς δύο υἱούς μου ἐὰν δὲν σοῦ ἐπιστρέψω αὐτὸν ἐδῶ.
Δός μου αὐτὸν καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ τὸν ἐπιστρέψω». Νὰ ἐμπι-
στευθῆς αὐτὸν εἰς ἐμένα, λέγει, δός μου αὐτὸν καὶ ἐγὼ
θὰ σοῦ τὸν ἐπιστρέψω.

4. Ἔλεγε δὲ αὐτὰ ὁ Ρουβὴν, ἐπειδὴ ἀντελαμβάνετο,
ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάγουν πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον
καὶ νὰ ἀγοράσουν τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα, ἐὰν δὲν κατεβῆ
μαζί των καὶ ὁ Βενιαμίν. Ὁ πατέρας ὅμως δὲν ὑποχωρεῖ,
ἀλλὰ λέγει· «Δὲν θὰ ἔλθῃ μαζί σας ὁ υἱὸς μου». Ἐπειτα,
ὡσάν νὰ ἀπελογεῖτο εἰς τὰ παιδιά του λέγει καὶ τὴν αἰτίαν.
«Ἐπειδὴ ὁ ἀδελφός του, ποῦ ἔχει τὴν ἰδίαν μητέρα μὲ
αὐτὸν, ἀπέθανε καὶ ἔχει μείνει μόνον αὐτός. Καὶ φοβοῦμαι
μήπως πάθῃ κάτι εἰς τὸν δρόμον, ἀφοῦ εἶναι μικρός, καὶ
τότε θὰ κατεβάσετε τὸ γηρασμένον σῶμα μου γεμᾶτον λύ-
πην εἰς τὸν Ἄδην». Φοβοῦμαι, λέγει, τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας
του καὶ ὑποψιάζομαι, μήπως, ἀφοῦ χάσω καὶ τὸ κουράγιο
ποῦ ἔχω ἀπ' αὐτὸν, ἀποθάνω μέσα εἰς τὴν λύπην. Διότι,
ὅσον αὐτός εἶναι κοντά μου, νομίζω, ὅτι ἔχω κάποιαν μι-

ται τὴν ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀθυμίαν. Ἄλλ' ὁ μὲν
 πόθος ὁ περὶ τὸν Βενιαμὴν οὐ συνεχώρει τῷ πατρὶ
 τοῦτον προέσθαι. Ὁ δὲ λιμὸς σφοδρότερος ἐγένετο,
 καὶ ἐπέλιπεν αὐτοῖς τὰ βρώματα. Καὶ φησὶν ὁ πα-
 5 τήρ· ἀπελθόντες πάλιν κομίσατε μικρὰ βρώματα.

«Ἐἶπε δὲ αὐτῷ Ἰούδας· διαμαρτυρία διεμαρτύρα-
 το ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, λέγων· οὐκ ὄψεσθε τὸ πρόσω-
 πόν μου, ἐὰν μὴ ὁ νεώτερος ὑμῶν ἀδελφὸς μεθ' ὑμῶν
 ἦ. Εἰ μὲν οὖν ἀποστέλλεις τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, κατα-
 10 βησόμεθα, καὶ ἀγοράσομέν σοι βρώματα, εἰ δὲ μὴ ἀ-
 ποστέλλεις, οὐ πορευσόμεθα. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος εἶπεν
 ἡμῖν, ὅτι οὐκ ὄψεσθέ μου τὸ πρόσωπον, ἐὰν μὴ ὁ ἀ-
 δελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος ἦ μεθ' ὑμῶν». Μὴ νομίσης,
 φησὶν, ἡμᾶς δύνασθαι ἄνευ τοῦ ἀδελφοῦ ἐκεῖ κατα-
 15 βῆναι. Εἰ γὰρ βούλει καὶ ἄπρακτον ἡμῶν γενέσθαι
 τὴν κάθοδον, καὶ πάντας ἡμᾶς κινδύνῳ περιβληθῆ-
 ναι, ἀπίωμεν. Ἴσθι δὲ ὅτι διεμαρτύρατο ἡμᾶς, ὡς οὐκ
 ὀφόμεθα αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, εἰ μὴ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν
 μεθ' ἡμῶν παραγένηται. Στενὰ πάντοθεν ἦν τῷ Ἰα-
 20 κώβ· διὸ καὶ ἀποδυρόμενός φησι πρὸς αὐτοῦς· «Τί ἐ-
 κακοποιήσατέ με, ἀπαγγείλαντες τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι ἐ-
 στίν ὑμῖν ἀδελφός;». «Τί ἐκακοποιήσατέ με;». Διὰ
 τί, φησὶν, ἐμοὶ τούτων τῶν κακῶν αἴτιοι γεγένησθε;
 Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐγνωρίσατε, οὐκ ἂν τοῦ Συμεὼν ἀ-
 25 πεστερήθην, οὐκ ἂν τοῦτον ἐπεζήτησεν. «Οἱ δὲ εἶπαν·
 ἐπηρώτησεν ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, εἰ ἔτι ὁ πατήρ ὑμῶν
 ζῆ, καὶ εἰ ἔστιν ὑμῖν ἀδελφός, καὶ ἀπηγγείλαμεν αὐ-
 τῷ. Μὴ ἤδειμεν, ὅτι ἔρει ἡμῖν, ἀγάγετε τὸν ἀδελφὸν
 ὑμῶν;». Μὴ νομίσης, φησὶν, ἡμᾶς ἐκόντας ὠμολογη-
 30 κέναι τῷ ἀνδρὶ τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς κατα-
 σκόπους ἡμᾶς ὑποπτεύσας κατεῖχεν, ἐπηρώτα δὲ με-

κράν παρηγορίαν καὶ ἡ συντροφιά του μειώνει τὴν λύπην μου διὰ τὸν χαμένον ἀδελφόν του. Καὶ ἡ μὲν ἀγάπη διὰ τὸν Βενιαμὶν δὲν ἄφηγε τὸν πατέρα νὰ τὸν ἐπιτρέψη νὰ μεταβῇ μαζί των, ἡ πείνα ὅμως ἐγένετο περισσότερο σκληρὴ καὶ τὰ τρόφιμά τους ἐτελείωσαν. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατὴρ των· Πηγαίετε πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀγοράσατε ὀλίγα τρόφιμα.

«Εἶπεν ὅμως εἰς αὐτὸν ὁ Ἰούδας. Ὁ ἄνθρωπος μᾶς τὸ διευκρίνησεν ὀλοκάθαρα καὶ εἶπεν· Δὲν θὰ ἐμφανισθῆτε ἐμπρός μου, ἐὰν δὲν εἶναι μαζί σας καὶ ὁ μικρότερος ἀδελφός σας. Ἐὰν λοιπὸν στείλῃς μαζί μας καὶ τὸν ἀδελφόν μας θὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ θὰ ἀγοράσωμεν τρόφιμα, ἐὰν ὅμως δὲν μᾶς τὸν δώσης, δὲν θὰ μεταβῶμεν, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἶπε πρὸς ἡμᾶς. Δὲν θὰ ἰδῆτε τὸ πρόσωπόν μου ἐὰν δὲν εἶναι μαζί σας ὁ μικρότερος ἀδελφός σας». Νῆ νομίσης, λέγει, ὅτι ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον χωρὶς τὸν ἀδελφόν μας. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς καὶ ἡμεῖς νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ ἄσκοπα καὶ νὰ διακινδυνεύσωμεν ὅλοι, θὰ ὑπάγωμεν. Νὰ γνωρίζῃς ὅμως, ὅτι μᾶς τὸ διευκρίνησεν ὀλοκάθαρα καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θὰ ἴδωμεν τὸ πρόσωπόν του, ἐὰν δὲν εἶναι μαζί μας καὶ ὁ ἀδελφός μας. Ὁ Ἰακώβ εὐρέθη εἰς δύσκολον θέσιν, διὰ τοῦτο καὶ ὀδυρόμενος λέγει πρὸς αὐτοὺς· «Διατί μοῦ ἐκάματε τέτοιο κακὸν καὶ εἶπατε εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἔχετε καὶ ἄλλον ἀδελφόν;». «Διατί μοῦ ἐκάματε τόσο κακόν;». Διατί, λέγει, μοῦ ἔχετε γίνει αἰτίοι τόσο κακῶν; Διότι, ἐὰν δὲν εἶχατε γνωστοποιῆσαι αὐτό, δὲν θὰ εἶχον στερηθῆ τὸν Συμεὼν καὶ οὔτε θὰ εἶχε ζητήσῃ τὸν Βενιαμὶν. «Καὶ αὐτοὶ ἀπήντησαν. Μᾶς ἠρώτησεν ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν ζῆ ἀκόμη ὁ πατέρας μας καὶ ἐὰν ἔχωμεν καὶ ἄλλον ἀδελφόν καὶ ἡμεῖς εἶπομεν τὴν ἀλήθειαν. Μήπως ἐγνωρίζομεν, ὅτι θὰ μᾶς εἰπῇ νὰ φέρετε ἐδῶ τὸν ἀδελφόν σας;». Νὰ μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι μὲ τὴν θέλησίν μας ὡμολογήσαμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν οἰκογενειακὴν μας κατάστασιν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μᾶς ὑπωπτεύθη ὡς κατασκόπους καὶ μᾶς ἐφυλάκισε καὶ μᾶς ἠρώτα μὲ ἀκρίθειαν διὰ τὴν

τὰ ἀκριβείας τὰ καθ' ἡμᾶς, διὰ τοῦτο βουλόμενοι μετὰ ἀληθείας πάντα αὐτὸν διδάξαι, ταῦτα εἰρήκαμεν.

Εἶπε δὲ πάλιν Ἰούδας πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· ἀπόστειλον τὸ παιδάριον μετ' ἐμοῦ, καὶ ἀναστάντες πο-
 5 ρευσόμεθα, ἵνα ζῶμεν, καὶ μὴ ἀποθάνωμεν». Ἐμοί, φησὶν, αὐτὸν ἐμπίστευσον, ἵνα ἤδη ἀψώμεθα τῆς ὁδοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἔτι ἔσται ἡμῖν σωτηρίας ἐλπίς, τῶν βρωμάτων ἀναλωθέντων, καὶ οὐδαμόθεν ἐτέρωθεν εὕρισκόντων παραμυθίαν. «Ἐγὼ δὲ δέχομαι αὐτὸν
 10 παρὰ σοῦ· ἐὰν μὴ ἀγάγω αὐτόν, καὶ στήσω ἐναντίον σου, ἡμαρτηκῶς ἔσομαι εἰς σὲ πάσας τὰς ἡμέρας. Εἰ μὴ γὰρ ἐβραδύναμεν, ἤδη ἂν ὑπεστρέψαμεν δίς». Ἡ περὶ τὸν παῖδα, φησὶ, συμπάθεια πᾶσιν ἡμῖν τὸν ὄλεθρον μέλλει προξενεῖν. Φθάνομεν γὰρ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ
 15 καταναλωθῆναι, εἰ μὴ βουληθῆς ἀπολύσας αὐτὸν ἐκπέμψαι ἡμᾶς.

Βλέπε λοιπὸν ἐνταῦθα, ἀγαπητέ, πῶς ἡ τοῦ λιμοῦ ἀνάγκη ἐνίκησε τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατρός. Ὁρῶν γὰρ οὐδεμίαν αὐτοὺς εὕρισκοντας παραμυθίαν
 20 ἐτέραν, καὶ τὸν λιμὸν ἐπιτεινόμενον, φησὶν· Εἰ οὕτως ἔστί, καὶ τοῦτο δεῖ πάντως γενέσθαι, καὶ οὐχ ὀλόν τε ὑμᾶς κατελθεῖν, εἰ μὴ καὶ τοῦτον λάβοιτε, ὀφείλετε καὶ δῶρα ἀποκομίσαι τῷ ἀνδρὶ. Καὶ τὸ ἀργύριον δέ, ὅπερ ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν εὕρηκατε,
 25 ἀπαγάγετε, καὶ ἕτερον ἀργύριον, ὥστε πρίασθαι. «Καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν λάβετε, καὶ ἀναστάντες κατάβητε πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ δὲ Θεὸς μου δῶ ὑμῖν χάριν ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποστείλαι τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν ἕνα καὶ τὸν Βενιαμίν. Ἐγὼ γὰρ καθὰ ἠτέ-
 30 κνωμαι, ἠτέκνωμαι». Ὅρα πῶς τὴν ἄφατον αὐτοῦ φιλοστοργίαν ἐπιδείκνυται, ἣν περὶ τὸν Ἰωσήφ ἐκέκτητο. Ἴνα γὰρ μὴ τις νομίση περὶ τοῦ Βενιαμίν, ἡ

οικογένειάν μας, διὰ τοῦτο εἶπαμεν εἰς αὐτὸν ὅλα αὐτά, ἐπειδὴ ἠθέλομεν νὰ εἰποῦμεν εἰς αὐτὸν δι' ὅλα τὴν ἀλήθειαν.

«Καὶ ὁ Ἰούδας πάλιν εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του. Στείλε τὸν μικρὸν μαζί μου καὶ θὰ ἀναχωρίσωμεν διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὥστε νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ μὴ ἀποθάνωμεν ἀπὸ τὴν πείναν». Εἰς ἑμένα, λέγει, νὰ ἐμπιστευθῆς τὸν μικρὸν, διὰ νὰ πάρωμεν ἤδη τὸν δρόμον. Καθ' ὅσον δὲν θὰ ὑπάρχη εἰς τὸ ἐξῆς ἐλπίς σωτηρίας, ἀφοῦ τὰ τρόφιμά μας ἐξηντλήθησαν καὶ δὲν εὐρίσκομεν ἀπὸ πουθενά βοήθειαν. «Ἐγὼ θὰ παραλάβω αὐτὸν ἀπὸ τὰ χέρια σου. Ἐὰν δὲν τὸν ἐπιστρέψω καὶ δὲν τὸν παρουσιάσω ἔμπροσθέν σου θὰ εἶμαι ἔνοχος ἐνώπιόν σου εἰς ὄλην μου τὴν ζωὴν. Ἐὰν δὲν καθυστερούσαμεν μὲ τὰς συζητήσεις αὐτάς, θὰ εἶχομεν ὑπάγει καὶ θὰ εἶχομεν ἐπιστρέψει δύο φορές». Ἡ ἀγάπη σου διὰ τὸν μικρὸν, λέγει, πρόκειται νὰ μᾶς καταστρέψῃ ὅλους. Κινδυνεύομεν λοιπὸν νὰ ἀποθάνωμεν ἀπὸ τὴν πείναν, ἐὰν δὲν θελήσῃς νὰ τὸν ἀφήσῃς καὶ νὰ φύγωμεν.

Βλέπε, λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, ἐδῶ πῶς ἡ πίεσις τῆς πείνης ἐνίκησε τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατρός. Διότι, ὅταν εἶδεν, ὅτι δὲν εὐρίσκουν καμμίαν ἄλλην βοήθειαν, τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ πείνα ἐδυνάμωνε, λέγει· «Ἐὰν ἔτσι ἔχη ἡ κατάστασις καὶ πρέπει νὰ γίνῃ ὅπωςδὴποτε αὐτὸ καὶ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Αἴγυπτον χωρὶς νὰ πάρετε μαζί σας καὶ αὐτὸν, τότε νὰ πάρετε καὶ δῶρα διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον. Ἀκόμη τὰ χρήματα, τὰ ὅποια εὐρήκατε εἰς τοὺς σάκκους σας, νὰ τὰ ἐπιστρέψετε καὶ νὰ πάρετε ἄλλα χρήματα διὰ τὴν καινούριαν ἀγοράν. «Καὶ πάρετε τὸν ἀδελφόν σας καὶ σηκωθῆτε νὰ ὑπάγετε πρὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. Ὁ δὲ Θεός μου ἅς σᾶς δώσῃ χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἅς ἀποστείλῃ τὸν ἕνα ἀδελφόν σας ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ τὸν Βενιαμίν. Ἄλλως τε ἔτσι καὶ ἔτσι ἔχω χάσει τὸν υἱόν μου». Πρόσεχε πῶς δείχνει τὴν μεγάλην ἀγάπην του ποῦ ἔτρεφε διὰ τὸν Ἰωσήφ. Διότι, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι διὰ τὸν Βενιαμίν ἢ

περὶ τοῦ Συμεῶν εἰρῆσθαι τό, «Ἐγὼ γὰρ καθὰ ἠτέκνωμαι, ἠτέκνωμαι», διὰ τοῦτο προλαβὼν φησιν· «Ὁ δὲ Θεὸς μου δῶ ὑμῖν χάριν, καὶ ἀποστείλει τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν ἕνα καὶ τὸν Βενιαμῖν. Εἰ καὶ ὅτι, φησὶ, κἄν οὗτοι διασωθῶσιν, ἀλλ' «Ἐγὼ καθὰ ἠτέκνωμαι, ἠτέκνωμαι». Ἐννόμει πῶς ὅλως τῇ εὐνοίᾳ τῷ Ἰωσήφ ἦν προσκείμενος. Ὁρῶν γὰρ τοσοῦτων χορὸν παίδων αὐτοῦ περιεστῶτα, ἄτεκνον ἑαυτὸν εἶναι ἐνόμιζεν, ἐπειδὴ ἐκείνου ἀπεστερεῖτο.

10 «Λαβόντες δέ», φησὶν, «οἱ ἄνδρες τὰ δῶρα, καὶ τὸ ἀργύριον διπλοῦν, καὶ τὸν Βενιαμῖν, κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἕστησαν ἐναντίον Ἰωσήφ. Εἶδε δὲ αὐτοὺς ὁ Ἰωσήφ, καὶ τὸν Βενιαμῖν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ». Ὅπερ ἐπεθύμει, ἐθεάσατο τὸν αὐτῷ περιπόθητον.

15 Εἶδεν εἰς ἔργον ἐξελθοῦσαν αὐτῷ τὴν σπουδὴν. «Καὶ εἶπε», φησὶ, «τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· εἰσήγαγε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ σφάξον θύματα· μετ' ἐμοῦ γὰρ φάγονται οἱ ἄνθρωποι. Ἰδόντες δὲ ὅτι εἰσήχθησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ, εἶπαν· διὰ

20 τὸ ἀργύριον τὸ ἀποστραφέν ἐν τοῖς μαρσίπποις ἡμῶν τὴν ἀρχὴν ἡμεῖς εἰσαγόμεθα τοῦ συκοφαντῆσαι ἡμᾶς καὶ ἐπιθέσθαι ἡμῖν, τοῦ λαβεῖν ἡμᾶς εἰς παῖδας, ἡμᾶς τε καὶ τοὺς ὄνους ἡμῶν». Ὁ μὲν Ἰωσήφ τὴν περὶ αὐτοὺς φιλοφροσύνην ἐπιδεικνύμενος ἅπαντα διε-

25 τάττετο· ἐκεῖνοι δὲ καὶ οὕτως ἐναγώνιοι γίνονται, ὑφορώμενοι τῇ τῶν ἀργυρίων ἕνεκα δίκας εἰσπραχθῶσιν, ὡς καὶ ἐν τούτῳ κακουργήσαντες. Καὶ διὰ τοῦτο προσελθόντες τὴν αἰτίαν τοῦ ἀγῶνος κατάδηλον ποιούσι τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας, καὶ διηγοῦνται, ὅπως τὰ ἀρ-

30 γύρια ἐν τοῖς μαρσίπποις εὔρον, καὶ φασιν, ὅτι «Διὰ τοῦτο διπλοῦν νῦν ἐκομίσαμεν μεθ' ἑαυτῶν τὸ ἀργύριον, ὡς καὶ τὰ πρόβατα ἀποδοῦναι, καὶ πρίασθαι βρώματα».

5. Ὅρα, πῶς αἱ συμφοραὶ κατελέαναν αὐτῶν τὸν

διὰ τὸν Συμεὼν εἶπε τό· « Ἄλλως τε ἔτσι καὶ ἔτσι ἔχω χάσει τὸν υἱόν μου», διὰ τοῦτο ἐπρόλαβε καὶ εἶπεν· « Ὁ δὲ Θεός μου ἃς σᾶς δώση χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἃς ἀποστείλῃ τὸν ἕνα ἀδελφόν σας ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ τὸν Βενιαμίν». Διότι, λέγει, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτοὶ σωθοῦν, ὅμως « Ἐγὼ ἔτσι καὶ ἔτσι ἔχω χάσει τὸν υἱόν μου». Σκέψου πῶς ὅλη ἡ ἀγάπη του ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἰωσήφ. Διότι, ἂν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι τὸν περιβάλλουν τόσον πολλὰ παιδιά, ὅμως ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄτεκνον, ἐπειδὴ εἶχε χάσει ἐκεῖνον.

« Ἀφοῦ οἱ ἀδελφοὶ ἐπῆραν», λέγει, « τὰ δῶρα καὶ τὰ χρήματα διπλᾶ καὶ τὸν Βενιαμίν, κατέβησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Ἰωσήφ. Καὶ ὁ Ἰωσήφ εἶδεν αὐτοὺς καὶ τὸν ἀδελφόν του τὸν Βενιαμίν». Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει, ἔγινεν, εἶδε δηλαδὴ τὸν πολυπόθητον ἀδελφόν του. Εἶδεν, ὅτι ἐπραγματοποιήθη αὐτὸ ποῦ ἐπεδίωκε. « Καὶ εἶπε», λέγει, εἰς τὸν διαχειριστὴν τοῦ οἴκου του· Ὁδήγησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ σφάξε σφαχτά, διότι μαζί μου θὰ φάγουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί. Ὅταν εἶδον οἱ ἀδελφοί, ὅτι ὠδηγήθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰωσήφ, εἶπαν μεταξύ των. Ὁδηγούμεθα εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐξ αἰτίας τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπεστράφησαν μέσα εἰς τοὺς σάκους μας κατὰ τὸ πρῶτον μας ταξίδι, διὰ νὰ μᾶς συκοφαντήσουν καὶ μᾶς τιμωρήσουν καὶ μᾶς πάρουν δούλους καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ὄνους μας». Ὁ μὲν Ἰωσήφ ἐπιδεικνύων τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἔδωσεν ὅλας τὰς διαταγὰς. Ἐκεῖνοι ὅμως καὶ ἔτσι κατέχονται ἀπὸ ἀγωνίαν, ἐπειδὴ σκέπτονται μήπως τιμωρηθοῦν διὰ τὰ χρήματα, ὡσὰν νὰ διέπραξαν ἀπάτην καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ προσῆλθον ἀποκαλύπτουν εἰς τὸν διαχειριστὴν τῆς οἰκίας τὴν αἰτίαν τῆς ἀγωνίας, καὶ διηγοῦνται μὲ ποῖον τρόπον εὗρηκαν τὰ χρήματα εἰς τοὺς σάκκους των καὶ λέγουν, ὅτι « Τώρα ἔχομεν φέρει διπλᾶ χρήματα μαζί μας, ὥστε καὶ τὰ προηγούμενα νὰ πληρώσωμεν καὶ τρόφιμα νὰ ἀγοράσωμεν.

5. Πρόσεχε πῶς αἱ συμφοραὶ κατεπράϊναν τὴν ψυχὴν

λογισμόν, καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς ἐπιεικεστέρους. «Εἶπε δὲ αὐτοῖς· ἴλεως ὑμῖν, μὴ φοβεῖσθε· ὁ Θεὸς ὑμῶν, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἔδωκεν ὑμῖν θησαυροὺς ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν· τὸ γὰρ ἄργύριον ὑμῶν εὐδοκιμοῦν ἀπέχω». **Μὴ δειλιάτε, φησί, μηδὲ τούτου ἔνεκεν ἀγωνιάτε. Οὐδεὶς ὑμῖν ταύτης ἔνεκεν τῆς αἰτίας ἔγκλημα περιάψει· καὶ γὰρ τὸ ἄργύριον πεπληρώμεθα· τοῦ δὲ Θεοῦ ἠγεῖσθε καὶ τοῦτο γεγενῆσθαι, καὶ θησαυροὺς ὑμῖν δεῖξαι ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν.**

10 Καὶ ταῦτα εἰρηκῶς ἐξήγαγε τὸν Συμεῶνα, καὶ ἤνεγκεν ὕδωρ νίψαι τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ χαρτάσματα ἔδωκε τοῖς ὄνοις αὐτῶν. "Ορα πῶς ἡ εὐχὴ τοῦ πατρὸς πάντα αὐτοῖς κατευώδου· καὶ καθάπερ ἐκεῖνος αὐτοῖς ἐπηύξατο εἰπών, «Ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς μου χάριν ὑμῖν δῶ», οὕτως ἅπαντα ἐγίνετο· καὶ πᾶσαν φιλοφροσύνην περὶ αὐτοὺς ἐπεδείκνυτο καὶ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰωσήφ ὁ τὴν οἰκίαν πεπιστευμένος. Ἡτοιμάσαν δὲ τὰ δῶρα Ἰωσήφ. «Καὶ εἰσελθόντι αὐτῶ προσήνεγκαν, καὶ προσεκύνησαν αὐτῶ ἐπὶ τὴν γῆν».

20 Καὶ πάλιν πυνθάνεται αὐτῶν· εἰ ὑγιαίνει ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ πρεσβύτης, ὃν εἶπατε, ἔτι ζῆ; Οἱ δὲ εἶπον· ὑγιαίνει ὁ παῖς σου ὁ πατὴρ ἡμῶν. Καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τῶ Θεῶ. Καὶ κύψαντες προσεκύνησαν. Εἶδε δὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ὁμομήτριον, καὶ εἶπεν· οὗτος ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος, ὃν εἶπατε πρὸς με ἀγαγεῖν; Καὶ εἶπεν· ὁ Θεὸς ἐλεῆσαι σε, τέκνον».

Σκόπει πόσῃν καρτερίαν ἐπιδείκνυται, καὶ ἔτι ἄγνοιαν προσποιεῖται, ἵνα διὰ τῶν ἐξῆς γενομένων δοκιμῆν αὐτῶν τῆς γνώμης λαβεῖν δυνηθῆ, ὅπως πρὸς τὸν Βενιαμὴν διάκεινται. Καὶ ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐνικᾶτο, «Συνεστρέφετο αὐτοῦ», φησί, «τὰ σπλάγχνα, καὶ ἐζήτει κλαῦσαι. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ ταμιεῖον, ἔκλαυσεν ἐκεῖ. Καὶ νιψάμενος τὸ πρόσωπον

35 ἐξῆλθε» καὶ λοιπὸν τὴν παρ' ἑαυτοῦ ἐπιδείκνυται φιλοφροσύνην, καὶ φησι· «Παράθετε ἄρτους. Καὶ παρέ-

των καὶ ἔκαμαν αὐτοὺς περισσότερον ἐπεικείεις. «Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς· Μὴ φοβεῖσθε· ὁ Θεὸς σᾶς ἔδειξε τὴν εὐσπλαγνίαν του. Ὁ Θεὸς σας καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς σας σᾶς ἔδωσε τοὺς θησαυροὺς αὐτοὺς εἰς τοὺς σάκκους σας. Τὸ ἀργύριόν σας ἦλθεν εἰς ἐμέ». Μὴ φοβεῖσθε, λέγει, οὔτε νὰ ἀγωνιᾶτε δι' αὐτό. Κανεῖς δὲν θὰ σᾶς κατηγορήσῃ δι' αὐτὸν τὸν λόγον, διότι ἐλάβομεν τὰ χρήματα. Νὰ ἀποδώσετε δὲ τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ὅτι σᾶς ἔδειξε καὶ χρήματα ἀκόμη εἰς τοὺς σάκκους σας. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν Συμεὼν καὶ διέταξε καὶ ἔφεραν εἰς αὐτοὺς νερό, διὰ νὰ πλύνουν τὰ πόδια των καὶ ἔδωσε τροφὰς διὰ τοὺς ὄνους των. Πρόσεχε πῶς ἡ εὐχή τοῦ πατρὸς των τοὺς κατευώδωνε καὶ ὅπως ἐκεῖνος τοὺς ηὔχθη, ὅταν εἶπεν, «Ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς μου ἄς σᾶς δώσῃ χάριν», ἔτσι καὶ ἐγίναν ὅλα. Καὶ ἐξεδήλωνε πρὸς αὐτοὺς ὁ διαχειριστὴς τῆς οἰκίας τόσον ἐνδιαφέρον, προτοῦ νὰ ἔλθῃ ἀκόμη ὁ Ἰωσήφ. Ἠτοίμασαν δὲ τὰ δῶρα διὰ τὸν Ἰωσήφ. «Καὶ ὅταν ἦλθε μέσα τὰ προσέφεραν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν προσεκύνησαν ἕως ἐδάφους. Εἶδε δὲ ὁ Ἰωσήφ τὸν ἀδελφόν του τὸν ὁμομήτριον καὶ εἶπεν. Αὐτός εἶναι ὁ μικρότερος ἀδελφός σας, τὸν ὁποῖον εἶπατε, ὅτι θὰ φέρετε πρὸς ἐμέ; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν· ὁ Θεὸς νὰ σὲ ἐλέησῃ τέκνον μου».

Πρόσεχε πόσην ὑπομονὴν ἐπιδεικνύει καὶ ἀκόμη προσποιεῖται ἄγνοιαν, ὥστε μὲ αὐτὰ ποῦ θὰ ἐπακολουθήσουν, νὰ ἠμπορέσῃ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ψυχὴν των καὶ νὰ ἀντιληφθῇ πῶς διάκεινται ἀπέναντι εἰς τὸν Βενιαμίν. Καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐνίκησεν ἡ φυσικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀδελφόν, «Ἐταράχθη», λέγει, «ὁ Ἰωσήφ καὶ ἐζήτηε νὰ εὕρῃ μέρος νὰ κλαύσῃ. Ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἰδιαιτερον δωματίον του ἐκλαυσεν ἐκεῖ. Καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγον, ἀφοῦ ἔνιψε τὸ πρόσωπόν του, ἐπανῆλθεν». Εἰς τὸ ἐξῆς ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην του καὶ λέγει· «Ἐτοιμάσατε φαγητόν. Καὶ ἠτοίμασαν δι' αὐτὸν ἰδιαιτέρως, ὡσάν βασιλέα καὶ ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου. Ἐπίσης χωριστὰ διὰ τοὺς ἀδελφούς του καὶ χωριστὰ διὰ τοὺς Αἰγυπτίους, οἱ ὁποῖοι ἔτρωγον μαζί του, διότι δὲν

θησαν αὐτῷ μόνω· ἄτε δὴ ὡς βασιλεῖ καὶ ἄρχοντι πάσης Αἰγύπτου· Κακείνοις καθ' ἑαυτούς, καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις τοῖς συνδειπνοῦσι μετ' αὐτοῦ καθ' ἑαυτούς. Οὐδὲ γὰρ ἐδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι συνεσθίειν μετὰ τῶν

5 Ἑβραίων· βδέλυγμα γάρ ἐστι τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἐκάθισε δὲ ἐναντίον αὐτοῦ ὁ πρῶτος κατὰ τὰ πρεσβεῖα αὐτοῦ, καὶ ὁ νεώτερος κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ». Τοῦτο ἐκείνους εἰς ἔκπληξιν ἤγε, καὶ ἐν ἀπορίᾳ καθίσταντο, πόθεν αὐτῷ ἢ γνώσις ἐγένετο τῆς διαφο-

10 ρᾶς τῶν ἡλικιωῶν. Καὶ πᾶσι δούς μερίδας, τῷ Βενιαμὶν πενταπλάσιον δίδωσι. Καὶ οὐδεὶς οὕτως αἰσθάνεται τῶν γινομένων, ἀλλ' ἐνόμισαν ἀπλῶς συντυχία τινὶ γίνεσθαι ταῦτα παρ' αὐτοῦ, ὡς ἄτε δὴ πρὸς νέον.

Καὶ τέλος λαβούσης τῆς ἐστιάσεως, «Καλέσας»,

15 φησὶν, «ὁ Ἰωσήφ τὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἐνετείλατο αὐτῷ, λέγων· πλήσον τοὺς μαρσίππους τῶν ἀνθρώπων βρωμάτων, ὅσα ἂν δύνανται ἄραι, καὶ τὸ ἀργύριον ὡσαύτως ἐκάστου εἰς τὸν μάρσιππον αὐτοῦ, καὶ τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν ἔμβαλε εἰς τὸν μάρσιππον

20 τοῦ νεωτέρου». Ὅρα πάλιν οἷαν μηχανὴν ἐξευρίσκει, ὥστε δοκιμὴν ἀκριβεστάτην λαβεῖν τῆς τῶν ἀδελφῶν γνώμης, ἣν περὶ τὸν Βενιαμὶν ἐπεδείκνυντο. Καὶ τούτων γενομένων, ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ ἐπειδὴ ἤψαντο τῆς ὁδοῦ, «Εἶπε», φησί, «τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας

25 αὐτοῦ· ἀναστὰς ἐπιδιώξον ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐρεῖς· τί ὅτι ἀνταπεδώκατε πονηρὰ ἀντὶ καλῶν; Ἴνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν; Οὐ τοῦτό ἐστιν, ἐν ᾧ πίνει ὁ κύριός μου; Αὐτὸς δὲ οἰωνίζεται ἐν αὐτῷ. Πονηρὰ συντετέλεσται, ἃ πεποιήκατε». Εὐρῶν δὲ

30 αὐτούς, φησὶν, εἶπεν αὐτοῖς· τί τοῖς ἐναντίοις τὸν εὐεργέτην ἠμείψασθε; διὰ τί τὴν οἰκείαν πονηρίαν καὶ μέχρι τοῦ τσαύτην περὶ ὑμᾶς τὴν φιλοφροσύνην ἐπιδειξαμένου ἐξετείνατε; διὰ τί οὐκ ἠδέσθητε τοῦ ἀνδρὸς τὴν περὶ ὑμᾶς μεγαλοψυχίαν; Τίς ἢ τσαύτη κα-

35 κουργία; τίς ἢ ματία, ἣν ἐμάνητε; Οὐκ ἴστε ὅτι τοῦ-

ἐπετρέπετο νὰ συντρώγουν οἱ Αἰγύπτιοι μὲ τοὺς Ἑβραίους, διότι αὐτὸ εἶναι πολὺ μισητὸν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐκάθισαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἐνώπιον τοῦ Ἰωσήφ, ὥστε ὁ πρωτότοκος νὰ εἶναι εἰς θέσιν ἀνάλογον τῆς ἡλικίας του καὶ ὁ νεώτερος εἰς θέσιν ἀνάλογον τῆς ἰδικῆς του ἡλικίας». Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐξέπληξεν ἐκείνους καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ἀποροῦν, ἀπὸ ποῦ αὐτὸς ἐγνώριζε τὴν διαφορὰν τῆς ἡλικίας τοῦ καθενός. Καὶ εἰς ὅλους ἔδωσε φαγητὸν κανονικόν, ἐνῶ τὸ φαγητὸν τοῦ Βενιαμὶν ἦτο πενταπλάσιον τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ οὔτε καὶ ἔτσι ἀντιλαμβάνονται τὴν σημασίαν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ ἐνόμισαν, ὅτι ἦτο μία ἀπλῆ σύμπτωσις, ὅσα ἔγιναν δι' αὐτόν, καὶ μία ἰδιαιτέρα περιποίησις ὡσὰν μικρότερος ποῦ ἦτο.

Καὶ ὅταν ἐτελείωσε τὸ γεῦμα, «Ἄφοῦ ἐκάλεσε», λέγει, «ὁ Ἰωσήφ τὸν διαχειριστὴν τῆς οἰκίας του, διέταξεν αὐτόν καὶ εἶπε· Γέμισε τοὺς σάκκους τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν μὲ τρόφιμα, ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ χωρέσουν καὶ τὰ χρήματα τοῦ καθενός ἐξ αὐτῶν νὰ τὰ θάλης εἰς τὸν σάκκον του, τὸ δὲ ἀργυροῦν ποτήριόν μου νὰ τὸ θάλης εἰς τὸν σάκκον τοῦ νεωτέρου». Κοίταξε, ποῖον τέχνασμα ἐφευρίσκει πάλιν, ὥστε νὰ δοκιμάσῃ μὲ ἀκρίθειαν τὴν πρὸς τὸν Βενιαμὶν διάθεσιν τῶν ἀδελφῶν. «Καὶ ἀφοῦ ἔγιναν αὐτὰ τοὺς ἄφησε νὰ φύγουν. Καὶ μόλις ἐξεκίνησαν «εἶπε», λέγει, «ὁ Ἰωσήφ εἰς τὸν διαχειριστὴν τῆς οἰκίας του. Σήκω καὶ τρέξε γρήγορα πρὸς αὐτούς καὶ ὅταν τοὺς φθάσης θὰ τοὺς εἰπῆς· Διατί ἀνταπεδώσατε κακὰ ἀντὶ καλῶν; Διατί μοῦ ἐκλέψατε τὸ ἀργυροῦν ποτήριον; Δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ποτήριον μὲ τὸ ὁποῖον πίνει ὁ κύριός μου; Αὐτὸς προμαντεύει τὰ μέλλοντα διὰ τοῦ ποτηρίου αὐτοῦ. Κακῶς ἐκάματε, ὅσα ἐκάματε». Καὶ ὅταν τοὺς ἔφθασεν ὁ διαχειριστὴς εἶπε, λέγει, εἰς αὐτούς. Διατί ἀντεμείψατε τὸν εὐεργέτην σας μὲ τὸ κακόν; Διατί ἐπεκτείνατε τὴν πονηρίαν σας καὶ μέχρις αὐτοῦ ποῦ μὲ τόσῃν ἀγάπῃν σᾶς περιέβαλε; Διατί δὲν ἐντραπήκατε τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ὁποῖαν σᾶς ἐπέδειξεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Τί κακία εἶναι αὐτὴ ποῦ σᾶς κατέχει; Τί μανία σᾶς ἔχει κυριεύσει; Δὲν

τό ἐστι τὸ σκεῦος, ἐν ᾧ ὁ κύριός μου οἰωνίζεται; Πονηρὰ ὑμῶν ἢ προᾶξις, ὀλεθρία ἢ γνώμη, ἀσύγγνωστος ἢ ἐπιχείρησις, μεγάλη ἢ τόλμα, πᾶσαν πονηρίαν ὑπερακοντίζουσα.

5 «Οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ἵνα τί λαλεῖ ὁ κύριος κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα;». Τίνος ἔνεκεν, φησὶν, ἐπιφέρεις ἡμῖν ἔγκλημα, οὐ πάντῃ ἔσμεν ἀνεύθυνοι; «Μὴ γένοιτο τοῖς παισὶ σου ποιῆσαι κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο»· μὴ ἡμῖν ποτε τοῦτο γένοιτο διαπράξασθαι. Οἱ γὰρ τὸ ἀργύριον διπλοῦν ἀπενεργάμενοι, πῶς ἂν ὑφειλόμεθα ἀργύριον, ἢ χρυσίον; Εἰ δὲ τοῦτο νομίζεις, «Παρ' ᾧ ἂν εὔρεθῆ τὸ σκεῦος, ὅπερ ἐπιζητεῖς, αὐτὸς μὲν ἀποθνησκέτω, ὡς τοσοῦτον δράσας τολμηρόν· ἡμεῖς δὲ δοῦλοι ἐσόμεθα». Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ συνειδότος παρη-
 10 σία παρεσκεύαζεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ θαρρεῖν ταῦτα διαλέγεσθαι. «Ὁ δέ», φησὶν, «εἶπε· καὶ νῦν, ὡς λέγετε, οὕτως ἔσται. Παρ' ᾧ ἂν εὔρεθῆ τὸ κόνδου, οὕτως ἔσται μου παῖς μόνος· ὑμεῖς ἀπολυθήσεσθε». Καὶ ταῦτα εἰπόντες ἐπέτρεπον αὐτῷ τὴν ἔρευναν ποιήσα-
 15 σθαι. Καὶ ἠρεύνα ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀρξάμενος, ἔως ἤλθεν εἰς τὸν Βενιαμίν. Καὶ τὸν ἐκείνου μάρσιππον ἀνοίξας εὔρισκε τὸ κόνδου. Τοῦτο ἐσκότωσεν αὐτῶν τὸν λογισμόν. «Καὶ διέρρηξαν», φησί, «τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπέθηκαν πάλιν τοὺς μαρσίππους αὐτῶν,
 20 καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν».

Καὶ εἰσελθὼν Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰωσήφ, ἔπεσον ἐναντίον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. Ὅρα ποσάκις τὴν προσκύνησιν ποιοῦνται. «Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰωσήφ· τί τοῦτο πεποιθήκατε; «Οὐκ οἶδατε ὅτι
 30 οἰωνισμῷ οἰωνίζομαι ἐν αὐτῷ; Εἶπε δέ», φησὶν, «Ἰούδας· τί ἀντεροῦμεν, ἢ τί λαλήσομεν τῷ κυρίῳ, ἢ τί δικαιωθῶμεν; Ὁ δὲ Θεὸς εὔρε τὴν ἀδικίαν τῶν παιδων σου». Πάλιν ἑαυτοὺς ἀναμιμνήσκουσι τῶν ἤδη εἰς αὐτὸν ὑπ' αὐτῶν γεγεννημένων. «Ἰδοὺ ἔσμεν οἰ-
 35 κέται τῷ κυρίῳ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς, παρ' ᾧ εὔρεθῆ τὸ κόνδου». Τέως πολλὴν ἐπιδείκνυνται τὴν εὐγνωμοσύ-

γνωρίζετε, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ποτήριον, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ κύριός μου προμαντεύει τὰ μέλλοντα; Ἡ πρᾶξις σας εἶναι πονηρά, ἢ σκέψις σας καταστρεπτική, ἢ ἐπιχειρήσις ἀσυγχώρητος, μεγάλο τὸ τόλμημα πού ὑπερβαίνει κάθε κακίαν.

«Καὶ ἐκεῖνοι ἀπήντησαν εἰς αὐτόν. Διατί ὁ κύριος ὁμιλεῖ μὲ τὰ λόγια αὐτά;». Διὰ ποῖον λόγον, λέγουν, μᾶς ἀποδίδεις κατηγορίαν διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἴμεθα καθόλου ὑπεύθυνοι; «Μὴ γένοιτο οἱ δοῦλοι σου νὰ κάνουν τέτοιο πρᾶγμα». Εἶθε νὰ μὴ γίνῃ ποτέ νὰ κάνωμεν αὐτό. Διότι ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐφέραμεν διπλᾶ χρήματα, πῶς θὰ ἐκλέπταμεν τὸ ἀργύριον ἢ τὸν χρυσόν; Ἐὰν ὅμως ἔχης αὐτὴν τὴν γνώμην, «Εἰς ὅποιον θὰ εὐρεθῇ τὸ σκεῦος, τὸ ὁποῖον ζητεῖς, αὐτὸς μὲν ἄς θανατωθῇ, διότι ἔκαμεν αὐτὴν τὴν παράτολμον ἐνέργειαν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι θὰ γίνωμεν δοῦλοι. Ἡ συνείδησις δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ἀθῶοι, τοὺς ἔκαμε νὰ συζητοῦν μὲ θάρρος αὐτά. «Καὶ αὐτός», λέγει, «ἀπήντησε· Καὶ τώρα ἄς γίνῃ, ὅπως σεῖς λέγετε. Εἰς αὐτόν πού θὰ εὐρεθῇ τὸ ποτήριον, αὐτὸς θὰ εἶναι δοῦλός μου, ἐνῶ σεῖς οἱ ἄλλοι θὰ εἴσθε ἐλεύθεροι». Καὶ ἀφοῦ εἶπαν αὐτὰ ἐπέτρεψαν εἰς αὐτόν νὰ ἐρευνήσῃ. Καὶ ἐρευνοῦσε κάμνων ἀρχὴν ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον, ἕως ὅτου ἐφθασεν εἰς τὸν Βενιαμίν. Καὶ ὅταν ἤνοιξε τὸν σάκκον ἐκεῖνου εὐρέθηκε τὸ ποτήριον. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐθόλωσε τὰ λογικά των. «Καὶ οἱ ἀδελφοί», λέγει, «ἔσχισαν τὰ ἱμάτιά των καὶ ἐφόρτωσαν πάλιν τοὺς σάκκους των καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν».

Καὶ ὁ Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοί του ἀφοῦ εἰσηλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ ἔπεσαν κάτω ἔμπροσθέν του. Κοίταξε πόσας φοράς προσκυνοῦν αὐτόν. «Εἶπε δὲ ὁ Ἰωσήφ εἰς αὐτούς: Διατί ἐκάματε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Δὲν γνωρίζετε, ὅτι μὲ αὐτὸ προμαντεύω τὰ μέλλοντα; Καὶ ὁ Ἰούδας ἀπήντησε. Ποῖαν ἀντίρρησιν ἠμποροῦμεν νὰ φέρωμεν, τί νὰ εἰποῦμεν καὶ πῶς νὰ δικαιολογηθοῦμεν; Ὁ Θεὸς εὐρέθηκε κάποιαν ἄλλην ἀμαρτίαν τῶν δούλων σου». Πάλιν ἐνθυμοῦνται τὰ ὅσα ἔκαμαν εἰς βάρος αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἴδου εἴμεθα δοῦλοι εἰς τὸν κύριόν μας καὶ ἡμεῖς καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ὁποῖον εὐρέθη τὸ ποτήριον». Τώρα πλέον ἐπι-

νην, καὶ ἑαυτοὺς ἅμα τῷ ἀδελφῷ τῇ δουλείᾳ ὑποτάτ-
 τουσιν. «Ἐἶπε δέ», φησὶν, «Ἰωσήφ· μὴ μοι γένοιτο
 ποιῆσαι τοῦτο. Ὁ ἄνθρωπος παρ' ᾧ εὐρέθη τὸ κόν-
 5 δυ, αὐτὸς ἔσται μου παῖς· ὑμεῖς ἀνάβητε μετὰ σω-
 τηρίας πρὸς τὸν πατέρα ὑμῶν».

β. Ὅρα πῶς, ὅπερ ἐδεδοίκει ὁ πατήρ, τοῦτο αὐ-
 τοῖς συμβέβηκε· καὶ θόρυβον ὑπομένουσι καὶ ταρα-
 χήν, οὐκ εἰδότες ὅτι πράξωσιν. «Ἐγγίσας δέ», φη-
 σὶν, «Ἰούδας εἶπεν». (Ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτὸς ἦν ὁ
 10 παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτὸν δεξιόμενος καὶ εἰπών· «Ἐὰν
 μὴ ἀγάγω αὐτὸν πρὸς σέ, ἔσομαι ἡμαρτηκῶς ἐναντί-
 ον σου πάσας τὰς ἡμέρας»· διὰ τοῦτο πλησίον γεγο-
 νῶς διηγεῖται ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας αὐτῷ, ἵνα εἰς
 συμπάθειαν αὐτὸν ἐφελκυσάμενος παρασκευάσῃ ἀφεί-
 15 ναι τὸν παῖδα). Ἐγγίσας γὰρ αὐτῷ Ἰούδας εἶπε· δέ-
 ομαι, κύριε, λαλησάτω ὁ παῖς σου». Σκόπει πῶς δι'
 ὄλου ὡς δεσπότη δοῦλος διαλέγεται· καὶ μνημόνευέ
 μοι τῶν ὄνειράτων τῶν δραγμάτων, ἐξ ὧν καὶ μεί-
 ζονα τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον ἠκόνησαν, καὶ ἐκπλήττου
 20 τὴν εὐμήχανον τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ὅπως τοσοῦτων κω-
 λυμάτων ἐν μέσῳ γενομένων εἰς ἔργον ἅπαντα ἐξήει.
 «Δαλησάτω», φησὶν, «ὁ παῖς ἐναντίον σου, καὶ μὴ θυ-
 μωθῆς τῷ παιδί σου, κύριε. Σὺ ἠρώτησας τοὺς παῖ-
 δάς σου, λέγων· εἰ ἔχετε πατέρα, ἢ ἀδελφόν; καὶ εἴ-
 25 παμεν τῷ κυρίῳ· ἔστιν ἡμῖν πατήρ πρεσβύτερος καὶ
 παιδίον γήρως νεώτερον αὐτῷ, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
 ἀπέθανεν».

Ἐννόει μοι ἐνταῦθα, τίς ἦν ταῦτα ἀκούων ὁ Ἰ-
 ωσήφ. Αὐτὸς δὲ μόνος ὑπολέλειπται τῇ μητρὶ αὐτοῦ·
 30 ὁ δὲ πατήρ αὐτὸν ἠγάπησε». Τίνος ἔνεκεν καὶ ἐνταῦ-
 θα ψεύδεται οὕτω λέγων, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθα-
 νε, καίτοι τοῖς ἐμπόροις αὐτὸν ἀπέδοντο; Ἄλλ' ἐπει-
 δὴ οὕτω τὸν πατέρα διέθηκαν, ὡς ἀναιρεθέντος αὐτοῦ

δεικνύουν μεγάλην εὐγνωμοσύνην καὶ κάμνουν δούλους καὶ τοὺς ἑαυτοὺς των μαζί με τὸν ἀδελφόν των. «Εἶπε δὲ ὁ Ἰωσήφ», λέγει· «Δὲν εἶναι δυνατόν νά κάμω αὐτό τὸ πρᾶγμα. Ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρέθη τὸ ποτήριον, αὐτός θά γίνῃ δοῦλος μου. Σεῖς οἱ ἄλλοι πηγαίνατε ἐλεύθεροι πρὸς τὸν πατέρα σας».

6. Πρόσεχε πῶς αὐτὸ πού ἐφοβεῖτο ὁ πατήρ των, αὐτὸ συμβαίνει εἰς αὐτούς. Καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ αὐγχυσιν καὶ ταραχὴν χωρὶς νά γνωρίζουν τί νά κάμουν. «Καὶ ὁ Ἰούδας», λέγει, «ἀφοῦ ἐπλησίασεν αὐτὸν εἶπεν». (Ἐπειδὴ αὐτός ἦτο ἐκεῖνος πού τὸν παρέλαβε ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ τοῦ εἶπεν· «Ἐάν δὲν σοῦ τὸν ἐπιστρέψω, θά εἶμαι ἀπέναντί σου ἔνοχος εἰς ὄλην μου τὴν ζωὴν». Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἐπλησίασε τὸν Ἰωσήφ διηγεῖται εἰς αὐτὸν τὰ πάντα με ἀκρίβειαν, ὥστε νά τοῦ προκαλέσῃ τὴν συμπάθειαν καὶ νά τὸν κάμῃ νά ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν μικρὸν ἀδελφόν). «Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπλησίασεν ὁ Ἰούδας, εἶπε· Σὲ παρακαλῶ, κύριε, νά ἐπιτρέψῃς νά ὁμιλήσῃ ὁ δοῦλος σου». Πρόσεχε ὅτι ὁμιλεῖ καθ' ὀλοκληρίαν ὡς δοῦλος πρὸς κύριον. Καὶ ἐνθυμήσου, παρακαλῶ, τὰ ὄνειρα μετὰ τὰ δεμάτια, τὰ ὁποῖα ἠϋξήσαν περισσότερον τὸν φθόνον των καὶ θαύμαζε τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς δηλαδὴ, ἂν καὶ παρενεβλήθησαν ἐν τῷ μεταξὺ τόσα πολλὰ ἐμπόδια, ὅμως ἐπραγματοποίησε τὰ πάντα. «Ἄς ἐπιτραπῇ», λέγει, «εἰς τὸν δοῦλόν σου νά ὁμιλήσῃ ἐνώπιόν σου καὶ νά μὴ θυμώσῃς, κύριε, μαζί του. Σὺ ἠρώτησες τοὺς δούλους σου. Ἔχετε πατέρα ἢ ἀδελφόν; Καὶ ἡμεῖς ἀπηντήσαμεν εἰς τὸν κύριόν μας. Ἔχομεν πατέρα πολὺ γέροντα καὶ αὐτός ἔχει μικρὸν υἱὸν καρπὸν τῶν γηρατειῶν του, ὁ δὲ ἀδελφός του ἀπέθανε».

Σκέψου, παρακαλῶ, ἐδῶ πῶς ἠσθάνετο ὁ Ἰωσήφ, ὅταν ἤκουεν αὐτά. «Αὐτός ἔμεινε μόνος εἰς τὴν μητέρα πού τὸν ἐγέννησε καὶ ὁ πατήρ του τὸν ἀγαπᾷ ἰδιαιτέρως». Διατί ψεύδεται καὶ ἐδῶ μετὰ τὸ νά λέγῃ, ὅτι ὁ ἀδελφός του ἀπέθανεν, ἂν καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἐμπόρους». Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν εἶδισιν εἶχον δώσει εἰς τὸν πατέρα

καὶ ὑπὸ θηρίων βρωθέντος· ἄλλως δὲ καὶ ἐνόμισαν οὐ φέροντα τὴν δουλείαν τὴν παρὰ τοῖς βαρβάροις ἤδη τεθνηκέναι· διὰ τοῦτο φησι· «Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανεν». «Εἶπας δὲ τοῖς παισὶ σου· καταγάγετε αὐ-
 5 τὸν πρὸς με, καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ. Καὶ εἶπας· εἰὰν μὴ καταβῆ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν μεθ' ὑμῶν, οὐ προσθήσεσθε ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἀνέβημεν πρὸς τὸν παῖδά σου, πατέρα δὲ ἡμῶν, ἀπηγγείλαμεν αὐτῷ τὰ ρήματα τοῦ κυρίου. Εἶπε δὲ ὁ πατήρ
 10 ἡμῶν ἡμῖν· βαδίσατε πάλιν, ἀγοράσατε ἡμῖν μικρὰ βρώματα. Ἡμεῖς δὲ εἶπαμεν αὐτῷ· οὐ δυνησόμεθα καταβῆναι, εἰὰν μὴ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καταβῆ μεθ' ἡμῶν. Εἶπε δὲ ὁ παῖς σου ὁ πατήρ ἡμῶν· ὑμεῖς γινώσκετε, ὅτι δύο ἔτεκέ μοι ἡ γυνή, καὶ ἐξῆλθεν ὁ εἰς
 15 ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἶπατε ὅτι θηριόβρωτος γέγονε».

Σκόπει πῶς διὰ τῆς ἀπολογίας τοῦ Ἰούδα πάντα μετὰ ἀκριβείας μανθάνει ὁ Ἰωσήφ τὰ μετὰ τὴν αὐτοῦ πρᾶσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ γεγονότα, καὶ ὅπως τὸν πατέρα διέθηκαν, καὶ τίνα περὶ αὐτοῦ εἰρήκασι. «Νῦν
 20 οὖν, εἰὰν καὶ τοῦτον λάβητε, καὶ συμβῆ αὐτῷ μαλακία ἐν τῇ ὁδῷ, καταξέτε μου τὸ γῆρας μετὰ λύπης εἰς ἄδου». Οὕτω τοίνυν τοῦ πατρὸς ἡμῶν διακειμένου πρὸς τὸ παιδάριον, πῶς δυνησόμεθα ἰδεῖν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, τοῦ παιδαρίου μὴ ὄντος μεθ' ἡμῶν; «Ἐκκρέμα-
 25 ται γὰρ αὐτοῦ ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς τούτου ψυχῆς. Καὶ κατὰξουσιν οἱ παῖδες σου τὸ γῆρας τοῦ παιδός σου πατρὸς ἡμῶν μετὰ λύπης εἰς ἄδου. Ὁ γὰρ παῖς σου ἐκδέδεκται τὸ παιδάριον παρὰ τοῦ πατρός, λέγων· εἰὰν μὴ ἀγάγω αὐτὸ πρὸς σέ, ἡμαρτηκῶς ἔσομαι ἐναντίον
 30 σου πάσας τὰς ἡμέρας». Ταύτας τὰς ὑποσχέσεις ἐποιησάμην πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ τοῦ καὶ τὸν παῖδα δυνηθῆναι ἀγαγεῖν, καὶ πληρῶσαι τὰ σοι δόξαντα, καὶ

των, ὅτι δηλαδὴ ἐφονεύθη καὶ ἐφαγώθη ἀπὸ θηρία. " Ἄλλως τε ἐπίστευον, ὅτι ἤδη εἶχεν ἀποθάνει μὴ δυνάμενος νὰ ἀνθέξῃ τὴν δουλείαν εἰς τοὺς βαρβάρους. Διὰ τοῦτο λέγει· «Καὶ ὁ ἀδελφός του ἀπέθανεν». «Καὶ εἶπες εἰς τοὺς δούλους σου· Νὰ φέρετε αὐτὸν εἰς ἐμὲ καὶ ἐγὼ θὰ φροντίσω δι' αὐτόν. Καὶ εἶπες ἀκόμη, ὅτι, ἐὰν δὲν ἔλθῃ ὁ ἀδελφός σας μαζί σας, δὲν πρόκειται νὰ παρουσιασθῆτε ἐδῶ καὶ νὰ ἰδῆτε τὸ πρόσωπόν μου. Καὶ ὅταν ἀνεβήκαμεν πρὸς τὸν δοῦλόν σου τὸν πατέρα μας, ἀνηγγείλαμεν εἰς αὐτόν τοὺς λόγους τοῦ κυρίου μας. Ὁ δὲ πατὴρ μᾶς εἶπε. Πηγαίνατε πάλιν καὶ ἀγοράσατε ὀλίγα τρόφιμα. Ἡμεῖς δὲ ἀπηντήσαμεν εἰς αὐτόν· Δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὑπάγωμεν, ἐὰν δὲν ἔλθῃ μαζί μας καὶ ὁ ἀδελφός μας. Καὶ ὁ δοῦλος σου καὶ πατὴρ μας εἶπε· Γνωρίζετε, ὅτι δύο υἱοὺς ἐγέννησεν ἡ γυναῖκα μου ἡ Ραχήλ καὶ ὁ ἕνας ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἀγροὺς μαζί σας καὶ εἶπατε, ὅτι κατεσπαράχθη ἀπὸ θηρία».

Πρόσεχε πῶς ὁ Ἰωσήφ μὲ τὴν ἀπολογίαν τοῦ Ἰούδα μαθαίνει μὲ ἀκρίθειαν ὅλα ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ ἀπὸ τὴν πώλησίν του, πῶς δηλαδὴ ἐδικαιολογήθησαν εἰς τὸν πατέρα των καὶ τί εἶπαν διὰ τὸν ἴδιον. «Τώρα λοιπόν», συνέχισεν ὁ πατὴρ, «ἐὰν πάρετε καὶ αὐτόν καὶ τοῦ συμβῆ κάποιο κακὸν καθ' ὁδόν, θὰ ὀδηγήσετε τὸν γέροντα πατέρα σας μὲ λύπην εἰς τὸν ἄδην». Ἐφοῦ λοιπόν ὁ πατὴρ μας ἔτσι διάκειται πρὸς τὸν μικρόν, πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀντικρῦσωμεν τὸ πρόσωπόν του, ἐὰν δὲν εἶναι μαζί μας ὁ μικρὸς μας ἀδελφός; «Διότι ἡ ζωὴ του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐκείνου καὶ οἱ δούλοι σου θὰ ρίξουν εἰς τὸν ἄδην μὲ λύπην τὸν δοῦλόν σου πατέρα μας. Ἐγὼ ὁ δοῦλός σου ἀνέλαβον ὑπεύθυνα τὸν μικρόν αὐτόν ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τοῦ εἶπα· Ἐὰν δὲν σοῦ φέρω αὐτόν ἔμπροσθέν σου, θὰ εἶμαι ὑπεύθυνος ἀπέναντί σου ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου». Αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις ἔδωσα εἰς τὸν πατέρα μου, ὥστε νὰ ἠμπορέσω καὶ τὸν μικρόν νὰ φέρω καὶ νὰ ἱκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν σου καὶ νὰ ἀπο-

δείξαι ὡς ἀληθῶς εἰρήκαμεν, καὶ οὐδὲν ψευδὸς τῶν παρ' ἡμῶν λεχθέντων.

Νῦν οὖν παραμενῶ παῖς ἀντὶ τοῦ παιδὸς οἰκέτης τοῦ κυρίου· τὸ δὲ παιδάριον ἀναβήτω μετὰ τῶν ἀδελφῶν. Πῶς γὰρ ἀναβήσομεν πρὸς τὸν πατέρα, τοῦ παιδαρίου μὴ ὄντος μεθ' ἡμῶν; «Ἰνα μὴ ἴδω τὰ κακά, ἃ εὕρήσει τὸν πατέρα μου». Συνέχεε ταῦτα τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἱκανὴν αὐτῷ παρέσχεν ἀπόδειξιν καὶ τῆς εἰς τὸν πατέρα τιμῆς, καὶ τῆς περὶ τὸν ἀδελφὸν φιλοστοργίας. Καὶ οὐκέτι ἠδύνατο φέρειν, οὐδὲ ἀνέχεσθαι τῶν παρεστηκότων αὐτῷ, ἀλλὰ πάντα ἀπώσαμενος, καὶ μόνος μετὰ τῶν ἀπολειφθεῖς, ἀφείς φωνὴν μετὰ κλαυθμοῦ ἀναγνωρίζεται τοῖς ἀδελφοῖς. Καὶ τοῦτο γνωστὸν ἐγένετο ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τὸν οἶκον Φαραῶ. «Καὶ φησὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· ἐγὼ εἰμι Ἰωσήφ. Ἔτι ὁ πατήρ μου ζῆ;». Θαυμάσαι μοι ἔπεισιν ἐνταῦθα καὶ τοῦ μακαρίου τούτου τὴν τοσαύτην εὐτονίαν, καὶ ὅτι ἦνεγκε μέχρι τούτου σχηματίσασθαι, καὶ μὴ γνωρίσαι τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ κείνους μάλιστα ἐκπλαγῆναι, ὅπως ἠδυνήθησαν στῆναι καὶ διαῖραι λοιπὸν τὸ στόμα, πῶς οὐκ ἀπέπτῃ ἀπ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ, πῶς οὐκ ἐξέστη αὐτῶν ἡ διάνοια, πῶς οὐ κατέδυσαν εἰς τὴν γῆν.

«Οὐκ ἠδύναντο», φησὶν, «οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀποκριθῆναι αὐτῷ· ἐταράχθησαν γάρ». Εἰκότως, ἐννοοῦντες τίνα μὲν αὐτὸν αὐτοὶ διέθηκαν, οἷος δὲ αὐτὸς περὶ αὐτοὺς γέγονε, καὶ λογιζόμενοι τὴν περιφάνειαν ἐν ἧ καθειστηκεί, περὶ αὐτῆς, ὡς εἰπεῖν, τῆς σωτηρίας ἡγωνίων. Διὰ τοῦτο βουλόμενος αὐτοὺς παραθαρῶναι, φησὶν· «Ἐγγίσατε πρὸς με». Μὴ μακρύνητε ἑαυτοὺς· μὴ νομίζετε, φησὶν, οἰκεία γνώμη τὰ κατ' ἐμὲ ὑμᾶς πεπεῤῥᾶθαι. Οὐ τοσοῦτον τῆς ὑμετέρας ἐγένετο περὶ

δείξω, ὅτι εἶπομεν τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ψευδος εἰς τοὺς λόγους μας.

«Τώρα λοιπὸν ἄς μείνω ἐγὼ δούλος ἀντὶ τοῦ παιδιοῦ, ὑπηρέτης εἰς τὸν κύριον, τὸ δὲ παιδί ἄς φύγη μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν πατέρα χωρὶς νὰ εἶναι μαζί μας ὁ Βενιαμίν; Διὰ νὰ μὴ ἰδῶ τὴν συμφορὰν ποὺ θὰ εὕρῃ τὸν πατέρα μου, δὲν θὰ γίνῃ ποτέ αὐτό». Οἱ λόγοι αὐτοὶ συνεκίνησαν τὸν Ἰωσήφ καὶ τοῦ ἔδιναν ἱκανοποιητικὴν ἀπόδειξιν καὶ διὰ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν πατέρα καὶ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Βενιαμίν. Καὶ ὁ Ἰωσήφ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ὑποφέρῃ ἄλλο, οὔτε ἤμποροῦσε νὰ συγκρατηθῇ ἐνώπιον ὄλων τῶν παρευρισκομένων καὶ ἀφοῦ ἔδιωξεν ὄλους καί, ἀφοῦ ἔμεινε μόνος μεταξὺ αὐτῶν, ἔβγαλε μεγάλην φωνήν, καὶ μὲ κλάματα ἀποκαλύπτεται εἰς τοὺς ἀδελφούς του. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔγινε γνωστὸν εἰς ὀλόκληρον τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραώ. «Καὶ λέγει ὁ Ἰωσήφ εἰς τοὺς ἀδελφούς του. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ. Ὁ πατήρ μου ζῆ ἀκόμη;». Ἄειζει νὰ θαυμάσετε ἐδῶ καὶ τὴν τόσον μεγάλην ἀντοχὴν τοῦ μακαρίου αὐτοῦ ἀνδρός καὶ τὸ ὅτι ἠμπόρεσε νὰ προσποιηθῇ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου καὶ νὰ μὴ ἀποκαλύψῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ θαυμάσετε περισσότερο ἐκείνους, πῶς ἠμπόρεσαν νὰ σταθοῦν ὄρθιοι εἰς τὰ πόδια των, νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, πῶς δὲν ἔφυγεν ἡ ψυχὴ των, πῶς δὲν τοὺς ἔφυγεν ὁ νοῦς των, πῶς δὲν ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν γῆν.

«Καὶ δὲν ἠμποροῦσαν», λέγει, «οἱ ἀδελφοί του νὰ ἀρθρώσουν λέξιν πρὸς αὐτόν, διότι ἔνοιωσαν μεγάλην ταραχήν. Καὶ ἦτο φυσικόν, διότι ἐσκέποντο κατὰ ποῖον τρόπον αὐτοὶ συμπεριεφέρθησαν πρὸς αὐτόν καὶ πῶς αὐτὸς συμπεριεφέρθη πρὸς αὐτούς καί, σκεπτόμενοι τὴν δόξαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει, ἐφοβοῦντο, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, καὶ δι' αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ζωὴν των. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ, λέγει· «Πλησιάσατε πρὸς ἐμέ». Μὴ ἀπομακρύνεσθε. Μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι μὲ τὴν ἰδικὴν σας θέλησιν ἐγίνεν ὅ,τι ἐγίνεν εἰς ἐμέ. Δὲν ἦτο τόσον μεγάλης σημασίας ἢ κακία σας εἰς θά-

ἐμὲ πονηρίας, ὅσον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, καὶ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας, ἵνα ἐνταῦθα παραγενόμενος, νῦν ἐν καιρῷ καὶ ὑμῖν τὰ πρὸς διατροφήν χορηγήσαι δυνηθῶ, καὶ πάσῃ τῇ χώρᾳ. «Καὶ εἶπε», φησὶν, «ἐγὼ εἶμι Ἰωσήφ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, ὃν ἀπέδοσθε εἰς Αἴγυπτον. Νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε». Μὴ ὑμᾶς, φησί, τοῦτο ταραττέτω, μηδὲ σκληρὸν ὑμῖν λογισθῆ τὸ γεγενημένον. Θεοῦ γὰρ οἰκονομία τὰ γινόμενα. «Εἰς γὰρ ζωὴν ἀπέστειλέ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν. Τοῦτο γὰρ δεύ-
 10 τερον ἔτος λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔτι λοιπὸν πέντε ἔτη, ἐν οἷς οὐκ ἔσται ἀροτρίασις, οὐδὲ ἀμητός. Ἄπέστειλε γάρ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν, ὑπολείπεσθαι ὑμῖν κατάλειμμα ἐπὶ τῆς γῆς. Νῦν οὖν οὐχ ὑμεῖς με ἀπεστάλακατε ἄδε, ἀλλ' ὁ Θεός».

15 7. Ὅρα, πῶς καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον παραμυθεῖται αὐτούς, λέγων μὴ αὐτοῖς αὐτὸν ἐπιγράφειν τὴν αἰτίαν, καὶ τὴν εἰς Αἴγυπτον αὐτοῦ κάθοδον, ἀλλὰ τὸν Θεὸν τοῦτο πεποιηκέναι, ὥστε εἰς ταύτην αὐτὸν ἐλθεῖν τὴν περιφάνειαν. Ὁ Θεός, φησὶν,
 20 ἀπέστειλέ με, καὶ ἐποίησέ με ὡς πατέρα Φαραώ, καὶ κύριον παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς Αἰγύπτου. Ἐκείνη, φησὶν, ἡ δουλεία ταύτην μοι τὴν ἀρχὴν προεξένησεν, ἐκείνη ἡ πρᾶσις εἰς ταύτην με τὴν περιφάνειαν ἤγαγεν, ἐκείνη ἡ θλίψις ταύτης
 25 μοι τῆς εὐδοκιμήσεως ὑπόθεσις γέγονεν, ἐκεῖνος ὁ φθόνος ταύτην μοι τὴν δόξαν ἔτεκε. Ταῦτα μὴ μόνον ἀκούωμεν, ἀλλὰ καὶ μιμώμεθα, καὶ οὕτω τοὺς κακῶς ἡμᾶς διατιθέντας παραμυθώμεθα, ἀλλοτριοῦντες ἐπ' αὐτῶν τὰ καθ' ἡμῶν γινόμενα, καὶ μετὰ πολλῆς εὐ-
 30 γνωμοσύνης ἅπαντα φέροντες, καθάπερ ὁ θαυμάσιος οὗτος.

Ἐπεὶ οὖν, φησὶν, ἐπείσθητε παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐχ ὑμῖν ἐπιγράφω τὰ εἰς ἐμὲ παρ' ὑμῶν γεγενημένα, ἀλλ' ὑμᾶς μὲν ἀπαλλάττω τῶν ἐγκλημάτων, τῷ δὲ

ρος μου, ὅσον ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία του, ὥστε, ἀφοῦ ἔλθω ἐδῶ, νὰ ἡμπορέσω τώρα εἰς τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ προσφέρω τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα καὶ εἰς σᾶς καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν χώραν. «Καὶ εἶπε», λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀδελφός σας, τὸν ὁποῖον ἐπώλησατε εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μὴ λυπεῖσθε ὅμως τώρα». Μὴ σᾶς στενοχωρῇ αὐτὸ τώρα, λέγει, οὔτε νὰ θεωρῆτε σκληρὸν ὅ,τι ἔγινε. Καθ' ὅσον, ὅσα ἔγιναν, ἔγιναν σύμφωνα μὲ τὴν θείαν οἰκονομίαν. «Πράγματι ὁ Θεὸς μὲ ἔστειλεν ἐδῶ πρὶν ἀπὸ σᾶς διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς σας. Τὸ ἔτος αὐτὸ εἶναι τὸ δεύτερον τῆς πείνης εἰς τὴν γῆν καὶ ὑπολείπονται ἀκόμη ἄλλα πέντε, κατὰ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ γίνεταί οὔτε ὄργωμα καὶ σπορά, οὔτε θερισμός. Ὁ Θεὸς μὲ ἔστειλεν ἐδῶ πρὶν ἀπὸ σᾶς, διὰ νὰ σᾶς ἐξασφαλίσω τὴν ζωὴν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Ὡστε λοιπὸν δὲν μὲ ἐστείλατε σεῖς ἐδῶ, ἀλλ' ὁ Θεός».

7. Βλέπε μὲ ποῖον τρόπον τοὺς παρηγορεῖ καὶ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς φορές λέγων νὰ μὴ καταλογίζουσι εἰς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν τὴν αἰτίαν τῆς πωλήσεως καὶ τὸν ἐρχομὸν του εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ νὰ πιστεύουσι, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὁ Θεός, διὰ νὰ φθάσῃ αὐτὸς εἰς τὴν τόσῃν δόξαν. Ὁ Θεός, λέγει, μὲ ἔστειλεν ἐδῶ καὶ μὲ ἔκανε πατέρα τοῦ Φαραώ, κύριον ὀλοκλήρου τοῦ οἴκου του καὶ ἄρχοντα ὅλης τῆς Αἰγύπτου. Ἐκείνη ἡ δουλεία, λέγει, μοῦ ἐδῶσεν αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, ἐκείνη ἡ πώλησις μὲ ἔφερον εἰς τὴν τόσον ἔνδοξον θέσιν, ἐκείνη ἡ θλίψις ἔγινεν αἰτία αὐτῆς τῆς προόδου μου, ἐκεῖνος ὁ φθόνος μοῦ ἐδημιούργησεν αὐτὴν τὴν δόξαν. Ἄς μὴ ἀκούωμεν μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ μιμούμεθα καὶ νὰ παρηγοροῦμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐτούς, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔχουν ἀδικήσει, ἀφοῦ λησμονοῦμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ μᾶς ἔχουν κάνει, καὶ νὰ ὑποφέρωμεν τὰ πάντα μὲ εὐγνωμοσύνην, ὅπως ἀκριβῶς ὁ θαυμάσιος αὐτὸς ἄνθρωπος.

Ἄφοῦ λοιπὸν, λέγει, ἐπέισθητε ἀπὸ ἐμένα, ὅτι δὲν σᾶς καταλογίζω, ὅσα ἐκάματε εἰς ἐμένα, ἀλλὰ ἐσᾶς μὲν ἀπαλλάσσω ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, ἀποδίδω δὲ τὰ πάντα

Θεῶ τὸ πᾶν λογίζομαι, τῷ ἐκεῖνα πάντα οἰκονομήσαν-
 τι, ἵνα μοι τὸ τῆς παρούσης δόξης προσγένηται.
 «Σπεύσαντες οὖν ἀνάβητε πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ
 εἶπατε αὐτῷ· τάδε λέγει ὁ υἱὸς σου Ἰωσήφ· ἐποίησέ
 5 με ὁ Θεὸς κύριον πάσης γῆς Αἰγύπτου. Κατάβηθι οὖν
 πρὸς με, καὶ μὴ ἀναμείνης· καὶ κατοικήσεις ἐν γῇ
 Γεσέμ, καὶ ἔση ἐγγύς μου σύ, καὶ οἱ υἱοὶ σου, καὶ οἱ
 υἱοὶ τῶν υἱῶν σου, καὶ τὰ πρόβατα, καὶ οἱ βόες, καὶ
 ὅσα σοί ἐστι, καὶ ἐκθρέψω σε (ἔτι γὰρ πέντε ἔτη λι-
 10 μός), ἵνα μὴ ἐκτριβῆς σύ, καὶ οἱ υἱοὶ σου, καὶ πάντα
 τὰ ὑπάρχοντά σου. Ἴδου οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν βλέπου-
 σι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ Βενιαμὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅτι
 τὸ στόμα μου τὸ λαλοῦν πρὸς ὑμᾶς. Ἀπαγγείλατε τῷ
 πατρί μου πᾶσαν τὴν δόξαν μου τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ
 15 ὅσα εἶδετε, καὶ ταχύναντες καταγάγετε αὐτόν». Ταῦ-
 τα ἅπαντα διαλεχθεῖς, καὶ ἀρκούντως αὐτοὺς παρα-
 μυθησάμενος, καὶ ἐντειλάμενος εἰπεῖν τὰ παρ' αὐτοῦ
 τῷ πατρί, καὶ ταχέως αὐτὸν ἐπαναγαγεῖν, «Ἐπιπε-
 σῶν ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Βενιαμὴν ἔκλαυσεν» (ἐκεῖ-
 20 νος γὰρ ἦν αὐτῷ ὁμομήτριος), «κἀκεῖνος πάλιν ἔκλαυ-
 σεν ἐπ' αὐτῷ· καὶ κατεφίλησε πάντας τοὺς ἀδελφοὺς
 αὐτοῦ, καὶ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτοῖς». Καὶ τότε μετὰ τὴν
 τοσαύτην διάλεξιν καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν συμβουλήν,
 ἣν πρὸς αὐτοὺς ἐποίησατο, μόλις ἠδυνήθησαν λαλή-
 25 σαι πρὸς αὐτόν. «Μετὰ ταῦτα γάρ», φησὶν, «ἐλάλη-
 Ταῦτα δὲ διεβοήθη εἰς τὸν οἶκον Φαραώ, καὶ ἐ-
 χάρη, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ. Ἐχαροποίησε, φησί,
 πάντας ὁ ἀναγνωρισμὸς τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ.
 «Καὶ εἶπε», φησὶν, «ὁ βασιλεὺς τῷ Ἰωσήφ· εἶπον
 30 τοῖς ἀδελφοῖς σου· τοῦτο ποιήσατε· γεμίσατε τὰ φο-
 ρεῖα ὑμῶν σίτου, καὶ ἀπέλθετε. Καὶ ἀναλαβόντες τὸν
 πατέρα ὑμῶν ἤκατε πρὸς με, καὶ δώσω ὑμῖν πάντων
 τῶν ἀγαθῶν Αἰγύπτου· σὺ δὲ ἐντειλαὶ ταῦτα, λαβεῖν

εις τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐσχεδίασεν ὅλα αὐτά, ὥστε νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ παροῦσα δόξα μου, «Σπεύσατε λοιπὸν καὶ πηγαίνετε εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἶπατε εἰς αὐτόν· Αὐτὰ λέγει ὁ υἱὸς σου ὁ Ἰωσήφ. Ὁ Θεὸς μὲ κατέστησε κύριον ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου. Ἔλα λοιπὸν ἐδῶ καὶ μὴ περιμένης. Θὰ κατοικήσης εἰς τὴν χώραν Γεσὲμ καὶ θὰ εἶσαι πλησίον μου σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου καὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια σου καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχεις καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τροφήν (διότι ἀκολουθοῦν ἀκόμη ἄλλα πέντε ἔτη πείνης. Νὰ ἔλθῃς διὰ νὰ μὴ χαθῆς καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά σου. Ἴδού, οἱ ὀφθαλμοὶ σας βλέπουν, βλέπουν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅτι τὸ στόμα μου εἶναι αὐτὸ ποῦ ὁμιλεῖ σὲ σᾶς. Ἀναγγεῖλατε εἰς τὸν πατέρα μου ὅλην τὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον δόξαν μου καὶ ὅσα εἶδατε καὶ πηγαίνετε γρήγορα καὶ νὰ τὸν φέρετε ἐδῶ». Ἀφοῦ τοὺς εἶπεν ὅλα αὐτά καὶ τοὺς παρηγόρησεν ἀρκετὰ καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ εἰποῦν τὰς παραγγελίας του εἰς τὸν πατέρα των καὶ νὰ τὸν φέρουν γρήγορα κοντὰ του «Ἔπεσεν εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Βενιαμὶν καὶ ἔκλαυσε» (διότι ἐκεῖνος ἦτο ὁμομήτριος ἀδελφός του), «καὶ ἐκεῖνος πάλιν ἔκλαυσε μαζί του. Καὶ ἐφίλησεν ὁ Ἰωσήφ ὅλους τοὺς ἀδελφούς του καὶ ἔκλαυσεν εἰς τὴν ἀγκάλην των». Καὶ τότε μετὰ ἀπὸ τὴν τόσῃν συζήτησιν καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν συμβουλήν, τὴν ὁποῖαν εἶχε δώσει εἰς αὐτούς, μόλις καὶ μετὰ θίας ἠμπόρεσαν νὰ ὁμιλήσουν εἰς αὐτόν. Διότι, λέγει, «Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὠμίλησαν εἰς αὐτόν».

Τὸ γεγονός αὐτὸ διεδόθη γρήγορα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαραῶ καὶ ἐχάρη καὶ αὐτός καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι του. Ἐχαροποίησε, λέγει, τοὺς πάντας ἢ ἀναγνώρισις τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ: «Καὶ ὁ βασιλεὺς», λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν Ἰωσήφ. Νὰ εἰπῆς εἰς τοὺς ἀδελφούς σου. Νὰ κάνετε τὰ ἐξῆς. Νὰ γεμίσετε τὰ σκεύη σας μὲ σῖτον καὶ πηγαίνετε εἰς τὴν χώραν σας. Καί, ἀφοῦ λάβετε τὸν πατέρα σας, νὰ ἔλθετε πρὸς ἐμέ καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω ἀπ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου. Σὺ νὰ δώσης τὴν ἐξῆς διαταγὴν. Νὰ

αὐτοὺς ἀμάξας τοῖς παιδίοις καὶ ταῖς γυναίξιν». Ὁ-
 ρα καὶ τὸν βασιλέα, πῶς ἤδη φροντίζει περὶ τῆς τοῦ
 Ἰακώβ ἐπανόδου. «Καὶ ἀναλαβόντες», φησί, «τὸν πα-
 5 τέρα ὑμῶν παραγίνεσθε, καὶ μὴ φείσησθε τοῖς ὀφθαλ-
 μοῖς τῶν σκευῶν ὑμῶν. Πάντα γὰρ τὰ ἀγαθὰ Αἰγύ-
 πτου ὑμῖν ἔσται. Ἐποίησαν δὲ οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.
 Ἔδωκε δὲ Ἰωσήφ αὐτοῖς ἀμάξας κατὰ τὰς ἐντολάς
 τοῦ βασιλέως· καὶ πᾶσι μὲν ἔδωκε δισσαὺς στολάς, τῷ
 δὲ Βενιαμὴν ἔδωκε τριακοσίους χρυσοῦς, καὶ πέντε
 10 ἐξαλλασσοῦσας στολάς, καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀπέστει-
 λεν ὁμοίως, καὶ δέκα ὄνουσ ἀίροντας ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν
 Αἰγύπτου, καὶ δέκα ἡμιόνουσ ἀίροντας ἄρτους τῷ πα-
 τρὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ ταῦτα ἅπαντα δούσ ἐξα-
 πέστειλε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν· καὶ
 15 εἶπεν αὐτοῖς· μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ».

Ὁρα γνώμην φιλόσοφον. Οὐ μόνον αὐτὸς πᾶσαν
 αὐτοῖς ἀφῆκε τὴν ὀργήν, καὶ τῶν ἐγκλημάτων αὐ-
 τοὺς ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς παραινεῖ, μὴ ὀργί-
 ζεσθαι κατὰ τὴν ὁδόν, μηδὲ ὑπὲρ τῶν γεγεννημένων
 20 ἀλλήλους ἐγκαλεῖν. Εἰ γὰρ ἠνίκα εἰστήκεισαν πρῶ-
 ῆν ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ, ἔλεγον πρὸς ἑαυτούς· ἘΝΑΙ, ἐν
 ἁμαρτίαις ἐσμὲν περὶ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν,
 ὅτι ὑπερείδομεν αὐτοῦ τὴν θλίψιν, καὶ ἐπιστὰς ὁ Ρου-
 βὴν ἔλεγεν, Ὁὐκ εἶπον ὑμῖν, μὴ ἀδικήσητε τὸ παι-
 25 δάριον, καὶ οὐκ εἰσηκούσατέ μου;· πολλῷ μᾶλλον εἰ-
 κὸς ἦν αὐτὸν κατεξανίστασθαι αὐτῶν. Καὶ διὰ τοῦτο
 καταστέλλων αὐτῶν τὸν θυμόν, καὶ τὴν πρὸς ἀλλή-
 λους φιλονεικίαν, φησί· «Μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ»,
 ἀλλ' ἐννοήσαντες ὅτι οὐδεμίαν ὑμῖν αἰτίαν ἐπήγαγον
 30 ὑπὲρ τῶν εἰς ἐμὲ γεγεννημένων, καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλ-
 λήλους εὐνοϊκῶς διατεθῆτε.

Τίς ἂν κατ' ἀξίαν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου τούτου
 θαυμάσειεν, ὃς τὴν ἐν τῇ Καινῇ φιλοσοφίαν μετὰ πολ-
 λῆς τῆς δαψιλείας ἀπεπλήρωσε· καὶ ὅπερ ὁ Χριστὸς

λάβετε ἀμάξας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ μεταφέρετε τὰ παιδιὰ καὶ τὰς γυναῖκας σας». Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον φροντίζει καὶ ὁ βασιλεὺς ἀκόμη διὰ τὸ ταξίδι τοῦ Ἰακώβ. «Καὶ ἀφοῦ λάβετε», λέγει, «τὸν πατέρα σας, νὰ ἔλθετε καὶ νὰ μὴ λυπηθῆτε τὰ πράγματα ποῦ θὰ ἀφήσετε. Διότι ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου θὰ εἶναι ἰδικὰ σας. Ἐπραγματοποίησαν δὲ ὅλα αὐτὰ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἀμάξας, ὅπως διέταξεν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς ὄλους ἔδωκεν ὡς δῶρον διπλᾶς στολᾶς, εἰς δὲ τὸν Βενιαμὴν τριακόσια χρυσᾶ νομίσματα καὶ πέντε ἀλλαγὰς ἐνδυμάτων, εἰς τὸν πατέρα του ἔστειλε τὰ ἴδια καὶ δέκα ἡμιόνους φορτωμένους ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ δέκα ἡμιόνους φορτωμένους μὲ ἄρτους διὰ τὸν πατέρα νὰ ἔχη τροφήν διὰ τὸ ταξίδι. Καί, ἀφοῦ ἔδωκεν ὅλα αὐτὰ, ἄφησεν ἐλευθέρους τοὺς ἀδελφοὺς του νὰ φύγουν καὶ ἀνεχώρησαν, ἀφοῦ εἶπεν εἰς αὐτοὺς: Νὰ μὴ ὀργίζεσθε καθ' ὁδὸν ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου».

Πρόσεχε φιλοσοφημένην σκέψιν. Ὅχι μόνον αὐτὸς ἄφησε κάθε ὀργὴν ἐναντίον των καὶ τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰς κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει αὐτοὺς νὰ μὴ διαπληκτίζωνται καθ' ὁδὸν, οὔτε νὰ κατηγοροῦνται μεταξύ των, δι' ὅσα συνέβησαν. Διότι, ἐὰν ὅταν ἐστάθησαν ἐνωρίτερον ἀπέναντι εἰς τὸν Ἰωσήφ, ἔλεγον μεταξύ των, «Πράγματι εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὸν ἀδελφόν μας, διότι ἀδιαφορήσαμεν διὰ τὴν θλίψιν του», καὶ ἀφοῦ ἐσηκώθη ὁ Ρουθὴν ἔλεγε, Ἐν σᾶς εἶπα νὰ μὴ κάνετε κακὸν εἰς τὸν μικρόν, καὶ δὲν μὲ ἠκούσατε; πολὺ περισσότερον τώρα ἦτο φυσικὸν αὐτὸς νὰ ἐξοργίζεται ἐναντίον των. Διὰ τοῦτο λοιπόν, καταπραῦνων τὸν θυμὸν των καὶ τὴν μεταξύ των φιλονεικίαν, λέγει: «Νὰ μὴ ὀργίζεσθε καθ' ὁδὸν ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου», ἀλλ' ἀφοῦ σκεφθῆτε, ὅτι δὲν σᾶς κατελόγισα καμμίαν κατηγορίαν, δι' ὅσα ἐκάματε εἰς βάρος μου, καὶ σεῖς νὰ ἔχετε ἀγάπην μεταξύ σας.

Ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ ἐπάξια τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἀνδρός, ποῦ ἐξεπλήρωσεν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν φιλοσοφίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης; Καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖον

παραρνεῖ λέγων τοῖς ἀποστόλοις, «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς», τοῦτο οὗτος καὶ πολλῶ πλεον ἐποίησεν; Οὐδὲ γὰρ μόνον τσαύτην ἀγάπην ἐπεδείξατο περὶ τοὺς ἀνελόνας αὐτόν, τό γε εἰς αὐτοὺς ἤκον, ἀλλὰ πάντα ποιεῖ, ὥστε διδάξαι αὐτούς, ὅτι οὐδὲ ἡμαρτόν τι εἰς αὐτόν.

Ὡ φιλοσοφίας ὑπερβολή, ὡ εὐγνωμοσύνης ἐπίτασις, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης δαψίλεια. Μὴ γὰρ ὑμεῖς, φησὶν, εἰς ἐμὲ ταῦτα διεπράξασθε; Ἡ τοῦ Θεοῦ οὐ περὶ ἐμὲ κηδεμονία ταῦτα γενέσθαι συνεχώρησεν, ἵνα καὶ ἐμοὶ τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν παράσχηται, καὶ ὑμῖν ἀρκοῦσα σωτηρίας ὑπόθεσις γένωμαι. Τὸ ἐν θλίψεσιν οὖν, ἢ πειρασμοῖς γενέσθαι, πολλῆς τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ κηδεμονίας καὶ προνοίας ἐστὶ τεκμήριον. Μὴ τοίνυν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἄδειαν ἐπιζητῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀνέσει τυγχάνοντες, καὶ ἐν θλίψεσι γινόμενοι, ὁμοίως τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν τῷ Δεσπότῃ, ἵνα τὴν εὐγνωμοσύνην θεασάμενος, δαψιλεστέραν τὴν περὶ ἡμᾶς ἐπιδείξηται κηδεμονίαν, ἧς γένοιτοσ πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρί, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

συνιστᾶ εἰς τοὺς ἀποστόλους, λέγων, «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς σας, νὰ εὐχεσθε δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι σᾶς καταρῶνται»*, αὐτὸ καὶ ἀκόμη περισσότερον ἔκαμνεν ὁ Ἰωσήφ. Πράγματι ὄχι μόνον ἔδειξε τόσον μεγάλην ἀγάπην πρὸς τοὺς φονεῖς του, ἀλλὰ καὶ κάμνει τὸ πᾶν, ὥστε νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ, ὅτι δὲν ἔκαμαν τίποτε τὸ κακόν εἰς θάρος του.

Ὡ ὑπερβολικὴ εὐσέβεια, ὦ μεγάλη εὐγνωμοσύνη καὶ ἄπειρη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν. Διότι λέγει, μήπως ἐσεῖς τὰ ἐκάματε αὐτά; Ἡ φροντίς τοῦ Θεοῦ δι' ἐμέ ἐπέτρεψε νὰ γίνουν αὐτά, ὥστε καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ τὰ ὄνειρά μου, καὶ νὰ γίνω ἀφορμὴ τῆς σωτηρίας σας. Τὸ νὰ εὐρεθῶμεν λοιπὸν ἐν μέσῳ θλίψεων καὶ πειρασμῶν αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς φροντίδος καὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς. Νὰ μὴ ἐπιζητῶμεν λοιπὸν μὲ κάθε τρόπον τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἡσυχίαν μας, ἀλλὰ, καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχωμεν κάθε ἄνεσιν καὶ ὅταν ἀντιμετωπίζωμεν θλίψεις, νὰ ἀναπέμπωμεν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον τὴν εὐχαριστίαν εἰς τὸν Κύριον, ὥστε βλέπων τὴν εὐγνωμοσύνην μας, νὰ δείξῃ μεγαλυτέραν φροντίδα δι' ἡμᾶς, τὴν ὁποίαν εὐχομαί νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὅποιον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Ψαλμοί		
2	21	114	4	2	486, 608
	24	132, 410	6	6	52
4	8	568	48	8	52
5	29	276	100	1	22
12	1	282	103	4	78
18	10	150	111	9	
	20	78	138	13	424
	23	96			
21	10	182		Παροιμιαί	
	12	196			
23	1 - 6	204	1	9	6
25	27	364	6	34 - 35	130
26	24	322	15	13	624
28	15	38		17	122
	22	456			
41	45	642	28	14	404
Ἑξέδοσ			Σοφία Σολομώντος		
3	6	220, 248	2	24	170
23	1	22			
	5	70			
Α' Βασιλειῶν			Ὡσηέ		
1	—	38	12	10	502
8	7	174			
17	8 - 10	36			
Δ' Βασιλειῶν			Μαλαχίας		
19	34	34	2	3	272

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειράν εἰς τὸ κεφάλαιον, τὸν στίχον καὶ τὴν σελίδα πού εὑρίσκεται τὸ χωρίον.

	Ἡσαίας			23		104
				24		104
5	8	208		25		104
58	9	99		26		104
66	2	404		27		106
				28		106
	Ἰερεμίας		16	26		378
			22	40		394
3	7	98	25	13		268
7	16	96		34		266
	17-18	98		35		266
6	4	104		40		394
17	55	438		42		268
			26	41		268
	Ἰεζεκιήλ					
14	20	52			Μάρκος	
18	23	98	12	30-31		394
34	3-6	476				
					Λουκάς	
	Δαβιήλ		1	31		250
				34		250
3	23	288		35		250
				36		252
	Ματθαῖος		10	19	12.	178
			11	8		108
1	3	600	12	20		210
3	17	198	18	13		396
5	8	556	21	2-3		400
	45	374	23	43		396
	46	316. 512				
6	11	376			Ἰωάννης	
	33	374				
7	1	2	4	14		90
10	9	372	5	39		130
	23	300	8	56		196
	40	88	16	33		644
	41	40				
	42	400			Πράξεις	
11	12	60				
15	22	104	4	16		290

9	36 - 43	398
	40 - 41	398
10	34 - 35	554
14	22	644
Ρωμαίους		
2	6	54
	13	202
4	3	646
5	3 - 55	640
7	32	198
	35	390. 392
12	19	300. 454
14	10	22

Γαλάτας

2	20	556
6	1	70

Α' Κορινθίους

7	31	50.116
8	11	72
11	31	558
12	2	472

Β' Κορινθίους		
4	18	646
5	10	54
11	23 - 27	392
	29	476
13	3	556

Έφεσίους

1	23	132
6	12	118

Α' Τιμόθεον

2	8	254
---	---	-----

Β' Τιμόθεον

3	42	644
---	----	-----

Έβραίους

2	16 - 17	574
11	9	208
	10	208
	16	248
	17	242
	19	242
	37 - 38	34
12	14	118
13	2	88

2. Εύρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Δ

Ἄβελ 356. 600.
 Ἄβιμέλεχ 132. 134. 136. 140.
 146. 148. 162. 278. 286.
 306. 308. 310.
 Ἄβραάμ 14. 16. 18. 24. 30. 90.

94. 96. 180. 182. 184. 186.
 188. 190. 192. 194. 196.
 198. 200. 204. 206. 212.
 218. 220. 228. 232. 236.
 242. 248. 272. 276. 278.
 280. 282. 306. 308. 362.
 366. 382. 478. 484. 492.

546. 574. 600. 602.
 ἀγαθότης 34. 48. 100. 106. 162.
 376. 460. 548.
 ἀγανάκτησις 32. 294. 352. 360.
 378. 460. 496. 596. 620.
 628. 664.
 ἀγάπη 12. 122. 124. 134. 272.
 292. 316. 352. 378. 388.
 390. 392. 394. 408. 436.
 440. 554. 564. 622. 692.
 Ἄγαρ 158. 160. 162. 164. 166.
 284.
 ἀγισμός 120
 ἀγνωμοσύνη 74. 264. 298. 302.
 312. 388. 448. 450. 452.
 504. 512. 610.
 ἀγρυπνία 266. 444. 476. 378.
 554.
 ἀγωνία 458
 Ἄδᾶμ 114
 ἄδης 528. 588. 666. 682.
 ἄδ-ηφαγία 352.
 ἀδικία 20. 302. 312. 376. 470.
 478. 480. 484. 518. 678.
 ἀθανασία 176.
 ἀθυμία 112. 426. 522. 550. 622.
 626. 664. 668.
 Αἰγύπτιος, - οἱ 274. 602. 506.
 652. 654. 676.
 Αἴγυπτος 128. 132. 162. 272.
 274. 278. 284. 286. 292.
 294. 580. 602. 634. 638.
 640. 642. 644. 648. 650.
 652. 654. 664. 666. 672.
 676. 686. 688. 690.
 αἷμα 576. 578. 580. 584. 662.
 αἰρετικός, - οἱ 502.
 αἰσχύνη 318. 584.
 ἀκολασία 522. 528. 532.
 ἀκροβυστία 530.
 ἀλήθειο 100. 196. 198. 270.

462. 494. 502. 516. 558.
 574. 576. 630. 670.
 Ἄμᾶν 114.
 Ἄμανίτης, - αἱ 114.
 ἀμάρτημα, - τα 20. 28. 44. 52.
 112. 244. 266. 396. 472.
 558.
 ἄμαρτία, - αἱ 20. 70. 142. 148.
 246. 248. 286. 348. 556.
 558. 634. 660. 664. 690.
 ἀναισθησία 348.
 ἀναισχυντία 630.
 ἀνδρεία 458. 614. 644.
 ἀνεξικακία 516.
 ἄνοια 468. 570.
 ἀνομία 80.
 ἀπανθρωπία 578. 628. 660.
 ἀπάτη 332. 418. 522. 552.
 560. 594. 604.
 ἀπέχθεια 318.
 ἀπιστία 376.
 ἀποκάλυψις 630. 636. 638.
 ἀπώλεια 526.
 ἄρετῆ 6. 8. 10. 16. 18. 22. 24.
 30. 34. 36. 38. 40. 46. 50.
 54. 54. 58. 60. 66. 68.
 72. 74. 86. 88. 106. 120.
 124. 128. 140. 180. 182.
 186. 192. 206. 220. 242.
 244. 248. 254. 264. 288.
 270. 272. 276. 284. 220.
 296. 304. 306. 310. 314.
 316. 324. 336. 348. 350.
 354. 380. 394. 404. 418.
 420. 436. 440. 472. 486.
 510. 514. 522. 526. 540.
 550. 554. 662. 564. 582.
 586. 606. 612. 614. 616.
 618. 622. 626. 632. 834.
 642. 650. 690.
 ἀσέβεια 68. 98.
 ἀσέλγεια 66. 118. 532. 558.

592. 630.

ἀσχημοσύνη 412. 416.

Αύναν 592. 596.

Ἄχαάθ 36.

Β

Βαβυλωνίος κόρινθος 612.

Βοθουήλ 224. 244. 254.

Βαιθήλ 534. 536. 538. 542. 548.

Βάλλα 430. 550.

Βασεμάθ 320.

βασκανία 176. 298. 316. 356.

358. 360. 404. 448. 450.

452. 556. 562. 564. 566.

570. 580.

βδέλυγμα 676.

Βεήλ 320.

Βεθήλ 126.

Βενιαμίν 550. 552. 654. 658.

664. 686. 688. 670. 674.

676. 678. 688. 690.

Βηθλεέμ 552.

βλάβη 500.

Γ

Γαβριήλ 250 - 254

Γαδ 432.

Γαδῆρ 548

Γαζαρηνοί 52.

Γαλαάθ 458. 460. 462.

Γαλάτης, - αι 70

γάμος 406. 412. 420. 532.

γέννα 268

Γέραρα 122. 126. 132. 134. 140

276. 284. 292. 296. 296.

300. 306.

Γεσέμ 688.

Γολιάθ 168.

Γόμορρα 6. 14. 20. 78. 84. 94.

Δ

δαίμων, - ες 198. 588.

Δάν 430.

Δανιήλ 52. 464.

Δαυίδ 22. 34' 78. 168. 174. 300.

424. 406.

Δεβώρα 538.

δειλία 312. 480. 492. 498. 506.

534. 544. 546.

Δείνα 434. 524. 526. 530.

διαβολή 564.

διάβολος 70. 120. 176. 240.

286. 410. 416. 500. 540.

560. 608. 614. 620.

δικαιοσύνη 18. 138. 144. 282.

314. 316. 386. 440. 442.

402' 448. 494. 516. 554.

558' 644.

διωγμός, - οι 39.

δόλος 528. 530. 566. 568.

Δορκάς 398.

δουλεία 454. 480. 582. 604.

606. 622. 652. 656. 662.

680. 682. 666.

δυσπραγία 298.

Δωθασείμ 576.

Ε

Ἐβραῖος 626. 628. 634. 674.

εἶδωλον, - α 412. 458. 462. 470.

472. 536.

εἰρήνη 120. 134. 310. 314.

ἐκκλησία 92. 412. 600.

ἐλεημοσύνη 44. 394. 396. 398.

400. 404.

ἐλευθερία 442. 444. 606. 652.

ἐλπίς 152. 158. 166. 316. 436.

640. 641. 644.

Ἐλώμ ὁ Εὐαῖος 320.

Ἐμῶρ 516. 516. 520. 524. 528.
 226. 300. 304. 310. 312.
 530.
 Ἐνώχ 600.
 ἐπήρεια 428. 528.
 ἐπιβουλή, - αι 482. 466. 544.
 560. 588. 646.
 ἐπιείκεια 72. 160. 220. 222.
 450. 466. 468. 508. 510.
 512. 524. 528. 540.
 ἐπιθυμία 56. 66. 72. 116. 142.
 208. 220. 264. 266. 386.
 404. 432. 468. 524. 530.
 532. 556. 558. 620.
 ἔρως 418. 524. 556. 558.
 Εὔαιοι 320. 322. 360.
 εὐγένεια 350.
 εὐγνώμοσῶνη 90. 92. 104. 106.
 126. 156. 162. 216. 226.
 228. 248. 304. 326. 348.
 350. 370. 374. 382. 384.
 388. 392. 396. 440. 442.
 454. 494. 542. 548. 610.
 652. 678. 686. 692.
 εὐεργασία 56. 174. 200. 350.
 384. 390. 424. 442. 480.
 504. 610.
 εὐημερία 626. 628. 632.
 εὐλάβεια 26. 404. 406. 636.
 εὐλογία 16. 18. 274. 276. 278.
 324. 326. 332. 334. 336.
 338. 340. 342. 344. 354.
 356. 358. 362. 498. 508.
 546. 552.
 εὐνοια 166. 178. 184. 226. 282.
 292. 296. 352. 384. 404.
 442. 426. 432. 436. 440.
 442. 444. 446. 452. 454.
 474. 460. 464. 506. 520.
 554. 564. 566. 568. 570.
 572. 574. 610. 618. 630.
 672.

εὐσέβεια 8. 34. 116. 412.
 εὐτέλεια 122. 170. 394.
 εὐφροσύνη 134. 146. 152. 466.
 522.
 εὐχαριστία 120. 226. 234. 304.
 494. 520. 536. 652. 692.
 Ἐφραθά 548. 550.
 Ἐφραΐμ 652.
 ἔχθρα 510. 570.

Z

Ζαβουλῶν 434.
 Ζαρά 598. 600.
 Ζελφά 418.
 Ζήλος 440. 554.
 Ζηλοτυπία 426. 428. 452.

H

ἡδονή 118. 122. 124. 152. 240.
 266. 350. 416. 524. 540.
 620.
 Ἡλίας 36.
 Ἡλει 540.
 Ἡλιούπολις 642.
 Ἡρ 590. 592. 596.
 Ἡσαῦ 262. 264. 272. 274.
 320. 322. 324. 326. 328.
 330. 332. 334. 336. 338.
 340. 341. 344. 356. 362.
 364. 440. 494. 534. 538.
 542. 552. 562. 496. 504.
 506. 510.

Θ

Θάμαρ 592. 594. 596. 600.
 Θάμνα 592.
 θάνατος 98. 130. 134. 136. 144.
 164. 176. 212. 274. 286.
 288. 390. 392. 396. 400.

438. 502. 578. 596. 662.
 θεογνωσία 142. 480. 484.
 θεοσέβεια 142. 144.
 θηριωδία 461. 464.
 θλίψις 34. 122. 390. 484. 486.
 536. 606. 622. 640. 644.
 660. 662. 686. 690. 692.
 θυμός 338. 346. 356. 358. 404.
 438. 460. 462. 496. 506.
 512. 690.
 θυσία 192. 200. 204. 484. 556.
 558.
 θυσιαστήριον 192. 308. 516.
 518. 520. 524. 534. 536.
 542.

I

Ἰακώβ 18. 206. 220. 248. 262.
 264. 272. 274. 276. 324.
 326. 328. 330. 332. 334.
 336. 340. 344. 354. 362.
 370. 372. 380. 386. 388.
 408. 412. 418. 420. 422.
 424. 426. 428. 430. 432.
 436. 440. 444. 446. 448.
 450. 454. 458. 460. 462.
 466. 468. 470. 472. 480.
 482. 484. 488. 490. 492.
 496. 498. 500. 504. 508.
 510. 516. 518. 526. 528.
 530. 532. 534. 536. 538.
 542. 546. 548. 550. 552.
 562. 564. 668. 690.
 Ἰερεμίας 96.
 Ἰορδάνης 494.
 Ἰουδαῖος, - οἱ 22. 70. 196. 250.
 274. 348. 352. 392. 504.
 516. 558. 574.
 Ἰούδας 426. 580. 590. 592.
 594. 596. 600. 614. 668.
 676. 676. 680. 682.
 Ἰουδαῖοι 320.

Ἰσαάκ 18. 150. 156. 158. 160.
 162. 180. 182. 184. 186.
 188. 190. 196. 198. 208.
 212. 214. 216. 216. 220.
 230. 232. 234. 238. 242.
 244. 246. 248. 254. 256.
 258. 262. 276. 284. 292.
 294. 300. 308. 310. 314.
 320. 322. 324. 328. 332.
 336. 338. 342. 360. 362.
 366. 382. 458. 478. 484.
 492. 546. 548. 552.

Ἰσααχάρ 434.
 Ἰσμαήλ 158. 160. 162. 164.
 178. 180. 282. 284. 364.
 Ἰσμαηλίτης, - αι 580. 602. 656.
 Ἰσραήλ 104. 498. 502. 504.
 516. 518. 520. 524. 526.
 538. 546. 550. 564. 690.

Ἰσραηλίτης, - αι 272. 274. 294.
 Ἰώβ 52.

Ἰωσήφ 116. 434. 440. 504.
 554. 562. 564. 568. 572.
 574. 576. 578. 584. 586.
 590. 602. 604. 606. 608.
 618. 620. 622. 624. 626.
 630. 632. 636. 638. 642.
 646. 650. 652. 654. 656.
 662. 664. 666. 670. 672.
 674. 676. 678. 680. 682.
 684. 686. 688. 690.

K

Κάδη 122. 126.
 Κάιν 356. 568.
 κακίος 68. 72. 74. 76. 66. 174.
 268. 290. 302. 304. 316.
 346. 348. 354. 362. 364.
 414. 482. 520. 522. 540.
 564. 582. 590. 606.
 κακουργία 44. 524. 614. 656.
 656. 676.
 καρδιά 556. 624.

καρτερία 650. 674.
κατάρτα 326. 332. 438.
καταφρόνησις 412.
κατήφεια 624.
κίνδυνος 168. 412. 416. 476.
492. 494. 528. 606. 640.
652. 660. 668.
κλοπή 470.
κόλασις 412. 476. 522. 558.
586.
κρίσις 558.

Λ

Λάβαν 226. 244. 362. 370. 380.
384. 386. 408. 412. 418.
440. 442. 444. 446. 448.
450. 452. 454. 458. 460.
462. 468. 470. 472. 474.
478. 480. 482. 484. 488.
490. 492. 496. 512. 536.
538.

λαγνεία 528.

Λάμεχ 276.

Λεία 408. 418. 422. 424. 430.
432. 434. 450. 470. 504.
506. 524. 530. 550. 552.

Λευί 426. 530. 532. 542. 546.

ληστής, - αι 632.

λιμός 578. 638. 652. 654. 656.
668. 670. 686. 688.

λοιδορία 630.

Λούζα 538. 542. 544.

λύπη 526. 624. 662.

Λώτ 46. 48. 56. 62. 74. 76. 80.
82. 88. 94. 96. 108.

Μ

Μάγοι 52.

Μαδιηναίος, - οι 566.

μακροθυμία 24. 28. 30. 32. 48.

90. 106. 290.

Μαμβρή 126. 150. 206.

Μανσοσής 650.

μανδραγόρος, - οι 432.

μανία 520. 580. 610. 530. 676.

Ματθαίος 348.

μεγαλορρημοσύνη 172.

μεγαλοφυχία 676.

μέθη 112. 174.

Μελχᾶ 224.

Μεσοποταμία 218' 244. 362. 457
518. 538. 544. 552.

μικροφυχία 628.

μίσος 532. 566. 568. 570.

μνηστεία 80

μοχθηρία 298. 306. 322. 360.

μυστήριον, - α 412.

Μωῶθ 114.

Μωαβίτης, - αι 114.

μῶμος 558.

Μωυσής 22. 24. 156. 242. 276.
336. 354. 518. 550.

Ν

Ναβουχοδονόσορ 288.

Ναχώρ 218. 224. 226. 232.
484.

Νεφθαλείμ 430.

νουθεσία 532.

νυμφαγωγός 396.

Νῶε 52. 600.

Ο

ὀδύνη 12. 130. 260. 350. 356.
478. 666.

οἰκονομία 248. 312. 496. 502.
506. 578. 580. 586. 634.
654. 686.

ὄλεθρος 534. 670.

ὀλιγοφυχία 546.

όλοκάρπωσις 190. 196.
 όλοκαύτωσις 184. 186. 198.
 όμόνοια 132. 134. 160. 162.
 410. 414. 562. 568.
 όνειδισμός 434.
 όργή 300. 340. 346. 358. 404.
 492. 690.
 όρκος 280. 306. 314. 318. 364.

Π

παιδοποιΐα 248.
 Πανουργία 526.
 παράδεισος 176.
 παρακοή 140.
 παραμυθία 182. 354. 366. 422.
 430. 650. 666. 670.
 παρανομία 32. 64. 68. 78. 94.
 98. 134. 356. 550. 628.
 662.
 παράνοια 436.
 παραπληξία 174.
 παραφροσύνη 210.
 παρεμβολή, - αι 490. 494.
 παρρησία 474. 476. 476.
 Παύλος 22. 34. 54. 70. 72. 88.
 112. 116. 129. 198. 206.
 242. 248. 256. 346. 390.
 396. 408. 412. 472. 476.
 484. 556. 558. 574. 640.
 644. 646.
 πειρασμός 126. 128. 602. 652.
 περιτομή 530.
 περιφάνεια 546. 572. 604. 630.
 642. 652. 684. 686.
 Πετεφρής 586. 642.
 Πέτρος 398.
 πήρωσις 570.
 πίστις 106. 170. 206. 208. 242.
 370. 382. 392. 456. 556.
 πλάνη 198. 228. 462. 468. 470.
 504.

πλεονεξία 206. 210. 266.
 πλημμέλημα 630.
 πλοῦτος 376. 522.
 πόθος 390. 392. 394.
 πονηρία 48. 86. 98. 376. 418.
 540. 558. 576. 596. 676.
 678. 686.
 πόρνη 534. 594.
 πορνεία 596.
 πραότης 310. 512.
 προαίρεσις 192. 196.
 προθυμία 14. 42. 44. 82. 102.
 122. 124. 242. 254. 282.
 350. 384. 386. 394. 400.
 416. 462. 488. 630. 646.
 πρόνοια 86. 140. 142. 164. 166.
 288. 290. 294. 306. 332.
 366. 376. 406. 454. 458.
 460. 462. 464. 466. 474.
 478. 482. 484. 494. 502.
 508. 520. 538. 542. 616.
 προπέτεια 532. 550.
 προσευχή 230. 494.
 προσκύνησις 678.
 πρωτοτόκια 264. 276. 338. 340.
 πρωτότοκον, - α 274. 686.
 πτερνισμός 274. 340.

Ρ

ραθυμία 34. 52. 54. 86. 96.
 268. 352. 356. 476. 478.
 560. 584.
 Ραχήλ 248. 254. 384. 388. 408.
 418. 420. 422. 424. 426.
 430. 432. 434. 440. 456.
 458. 470. 504. 506. 536.
 548. 550. 552.
 Ρεβέκκα 232. 234. 236. 238.
 244. 246. 254. 256. 258.
 262. 272. 274. 284. 286.
 320. 322. 324. 326. 328.

348. 354. 360. 538.

Ρουθην 424. 432. 550. 578. 580
584. 614. 662. 666. 690.

Σ

Σαβέκ 196.

Σαλήμ 516.

Σαμαρείτις 90.

Σαούλ 168. 170. 174. 300.

σάρξ 502. 530. 532. 556. 574.
580. 632.

Σάρρα 128. 132. 134. 136. 138.

146. 148. 150. 152. 156.

158. 162. 180. 182. 186.

204. 206. 212. 228. 230.

246. 254. 284. 286.

Σαύα 590.

σεμνότης 408. 414.

Σηγώρ 64' 94. 108.

Σηείρ 508. 518. 552.

Σήκιμα 516. 518. 524. 536.
542. 546.

Σηκιμίτης, - αι 542.

Σηλώμ 592. 596.

Σιδωνία 36. 40.

Σκηναί 510. 518.

Σόδομα 6. 14. 16. 18. 20. 24.

30. 46. 48. 54. 78. 84. 94.

108.

Σούρ 122. 126.

σοφία 462. 484. 510. 602. 622.

626. 636. 638. 642. 680.

666.

σπονδή 548.

σταυρός 574.

στείρωσις 428.

στενοχωρία 390. 652.

συγγνώμη 20. 62. 268. 39. 414.

438. 472. 478. 586.

συγκατάβασις 14. 28. 30. 156.

160. 194. 280. 370. 450.

469. 498. 500. 546.

συκοφαντία 266. 648.

Συμεών 424. 530. 532. 542.

546. 662. 664. 666. 668.

672. 674.

συμπάθεια 268. 404. 564. 582.

670. 680.

συμφορά 624. 630. 672.

συνεργία 328. 336. 356.

σύνεσις 364. 368. 446. 470.
650.

συνήθεια 414. 416. 420.

συνουσία 422. 426. 550. 596.
666.

Συχέμ 516. 518. 520. 524. 526.

528. 530. 534. 574. 576.

σωτηρία 12. 18. 34. 38. 52. 54.

72. 78. 84. 86. 98. 134.

162. 166. 172. 176. 270.

314. 316. 352. 360. 362.

374. 378. 390. 414. 416.

476. 500. 570. 574. 654.

670. 684.

σωφροσύνη 116. 118. 120. 240.

246. 388. 390. 410. 414.

440. 522. 526. 532. 534.

540. 544. 612. 618.

Τ

Ταβιθά 398.

ταλαιπωρία 344. 388. 476. 644.

652.

ταπεινοφροσύνη 6. 58. 224. 506.

510. 628.

ταπεινότης 548.

ταπείνωσις 424. 478. 652.

Τελώνης 512.

τιμωρία 28. 30. 32. 34. 36. 64.

78. 80. 82. 84. 86. 94. 140.

142. 176. 294. 318. 352.

532. 540. 550. 588. 592.

596. 618.

τρυφή 176.

τύφος 378.

Υ

ύβρις 474.

ύπακοή 14. 180. 192. 196. 200.
202. 224. 284. 288. 294.
308. 330. 368. 406. 434.
536. 562. 574.

υπεροψία 556.

ύπομνη 6. 150. 368. 370. 384.
440. 584. 586. 642. 644.
650. 652.

Φ

Φαραώ 274. 586. 590. 602.
626. 628. 632. 634. 636.
638. 642. 650. 652. 684.
686. 688.

Φαρές 592. 600.

Φυλιστείμ 296. 300.

Φαρισαῖος, - οἱ 396.

φθόνος 168. 174. 176. 176.
266. 296. 308. 318. 356.
448. 562. 564. 566. 572.
680. 582. 584. 566. 590.
680.

φιλανθρωπία 26. 28. 30. 34. 36.
44. 52. 84. 88. 90. 96. 100.
102. 106. 108. 120. 134.
154. 160. 164. 178. 186.
192. 196. 200. 240. 244.
248. 256. 270. 280. 284.
290. 296. 308. 318. 328. 336
346. 348. 370. 378. 380.
406. 412. 422. 426. 438.
460. 472. 466. 496. 500.
514. 516. 540. 548. 560.
588. 614. 620. 648. 686.
692.

φιλοξενία 6. 14. 36. 40. 46. 58.

60. 64. 88. 224. 226. 316.
384. 440.

φιλονεικία 322. 690.

φιλοσοφία 205. 364. 372. 376.
380. 412. 414. 516. 518.
628. 690.

φιλοστοργία 70. 72. 132. 164.
186. 262. 284. 326. 328.
334. 356. 364. 418. 462.
476. 528. 550. 574. 604.
658. 664. 670. 684.

φιλοτιμία 106. 146. 154. 166.
256. 296. 328. 424. 664.

φιλοφροσύνη 68. 314. 528. 672.
674. 676.

Φινεές 330.

φόβος 456. 492. 532. 538. 542.
544. 560. 584. 620. 662.

φόνος, - οἱ 396. 406. 530. 568.
576. 576. 602.

φρέαρ τοῦ ὄρκου 364.

Χ

Χαλδαία 8.

Χαλδαῖος, - οἱ 52

Χαναάν 538. 552. 654. 656.

Χαρρὰν 230. 358. 364. 384.

χάρις 8. 40. 44. 88. 92. 94.
120. 270. 290. 316. 318. 328
332. 340. 346. 406. 420.
438. 440. 444. 448. 486.
514. 540. 548. 560. 588.
604. 620. 640. 648. 692.

Χετ 204. 206. 360 362.

Χετταῖοι 320. 322. 360.

χρῆμα, - τα 520. 522.

Ψ

Ψαμβοφανήχ 642.

ψευδάδελφος, - οἱ 392.

ψεῦδος 684.

ψυχή 12. 24. 38. 56. 58. 72.
 76. 82. 84. 90. 100. 102.
 104. 132. 134. 170. 174.
 176. 178. 164. 188. 190.
 204. 214. 222. 264. 268.
 304. 318. 322. 330. 334.
 338. 350. 352. 366. 378.
 390. 394. 404. 410. 412.

432. 472. 476. 498. 500.
 510. 520. 524. 526. 542.
 550. 564. 566. 578. 590.
 608. 628. 634. 660. 662.
 682. 684.

Ω

ώμοτης 464. 578. 662.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΚΕΙΜΕΝΟΝ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	Θ
ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ' (Γέν. 18, 16 - 33)	6—45
▪ ΜΓ' (Γέν. 19, 1 - 26)	47—89
▪ ΜΔ' (ΓΓέν. 19, 27 - 36)	80—121
▪ ΜΕ' (Γέν. 20, 1 - 21, 6)	122—155
▪ ΜΣ' (Γέν. 21, 7 - 26)	156—179
▪ ΜΖ' (Γέν. 22, 1 - 16)	180—203
▪ ΜΗ' (Γέν. 23, 1 - 24, 67)	204—241
▪ ΜΘ' (Γέν. 25, 19 - 26)	242—257
▪ Ν' (Γέν. 25, 21 - 34)	258—271
▪ ΝΑ' (Γέν. 26, 1 - 11)	272—291
▪ ΝΒ' (Γέν. 26, 12 - 33)	292—319
▪ ΝΓ' (Γέν. 26, 34 - 27, 41)	320—347
▪ ΝΔ' (Γέν. 27, 42 - 28, 22)	348—379
▪ ΝΕ' (Γέν. 29, 15 - 30)	380—407
▪ ΝΣ' (Γέν. 29, 31 - 30, 24)	408—439
▪ ΝΖ' (Γέν. 30, 25 - 31, 55)	440—487
▪ ΝΗ' (Γέν. 32, 1 - 33, 17)	488—515
▪ ΝΘ' (Γέν. 33, 18 - 35, 8)	516—541
▪ Ξ' (Γέν. 35, 7 - 37, 1)	542—561
▪ ΞΑ' (Γέν. 37, 2 - 37, 36)	562—589
▪ ΞΒ' (Γέν. 38, 2 - 39, 22)	590—621
▪ ΞΓ' (Γέν. 39, 23 - 41, 46)	622—649
▪ ΞΔ' (Γέν. 41, 46 - 45, 24)	650—693
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	695—706
1. Εύρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς	695—697
2. Εύρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	697—706

Στοιχειοθεσία, Έκτύπωσης:

**ΤΥΠΟ
EXPRESS**

Βελισσαρίου 35 ☎ 841-623

Βιβλιοδεσία:

Άφοι **ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ**

Κεντρική πώλησις:

Βιβλιοπωλείον «BYZANTION»

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Άρμενοπούλου 19 — Θεσσαλονίκη — Τηλ. 200-621